This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Dette er en digital kopi af en bog, der har været bevaret i generationer på bibliotekshylder, før den omhyggeligt er scannet af Google som del af et projekt, der går ud på at gøre verdens bøger tilgængelige online.

Den har overlevet længe nok til, at ophavsretten er udløbet, og til at bogen er blevet offentlig ejendom. En offentligt ejet bog er en bog, der aldrig har været underlagt copyright, eller hvor de juridiske copyrightvilkår er udløbet. Om en bog er offentlig ejendom varierer fra land til land. Bøger, der er offentlig ejendom, er vores indblik i fortiden og repræsenterer en rigdom af historie, kultur og viden, der ofte er vanskelig at opdage.

Mærker, kommentarer og andre marginalnoter, der er vises i det oprindelige bind, vises i denne fil - en påmindelse om denne bogs lange rejse fra udgiver til et bibliotek og endelig til dig.

Retningslinjer for anvendelse

Google er stolte over at indgå partnerskaber med biblioteker om at digitalisere offentligt ejede materialer og gøre dem bredt tilgængelige. Offentligt ejede bøger tilhører alle og vi er blot deres vogtere. Selvom dette arbejde er kostbart, så har vi taget skridt i retning af at forhindre misbrug fra kommerciel side, herunder placering af tekniske begrænsninger på automatiserede forespørgsler for fortsat at kunne tilvejebringe denne kilde.

Vi beder dig også om følgende:

- Anvend kun disse filer til ikke-kommercielt brug
  Vi designede Google Bogsøgning til enkeltpersoner, og vi beder dig om at bruge disse filer til personlige, ikke-kommercielle formål.
- Undlad at bruge automatiserede forespørgsler
  Undlad at sende automatiserede søgninger af nogen som helst art til Googles system. Hvis du foretager undersøgelse af maskinoversættelse, optisk tegngenkendelse eller andre områder, hvor adgangen til store mængder tekst er nyttig, bør du kontakte os. Vi opmuntrer til anvendelse af offentligt ejede materialer til disse formål, og kan måske hjælpe.
- Bevar tilegnelse
  Det Google-"vandmærke" du ser på hver fil er en vigtig måde at fortælle mennesker om dette projekt og hjælpe dem med at finde yderligere materialer ved brug af Google Bogsøgning. Lad være med at fjerne det.
- Overhold reglerne
  Uanset hvad du bruger, skal du huske, at du er ansvarlig for at sikre, at det du gør er lovligt. Antag ikke, at bare fordi vi tror, at en bog er offentlig ejendom for brugere i USA, at værket også er offentlig ejendom for brugere i andre lande. Om en bog stadig er underlagt copyright varierer fra land til land, og vi kan ikke tilbyde vejledning i, om en bestemt anvendelse af en bog er tilladt. Antag ikke at en bogs tilstedeværelse i Google Bogsøgning betyder, at den kan bruges på enhver måde overalt i verden. Erstatningspligten for krænkelse af copyright kan være ganske alvorlig.

Om Google Bogsøgning

Det er Googles mission at organisere alverdens oplysninger for at gøre dem almindeligt tilgængelige og nyttige. Google Bogsøgning hjælper læsere med at opdage alverdens bøger, samtidig med at det hjælper forfattere og udgivere med at nå nye målgrupper. Du kan søge gennem hele teksten i denne bog på internettet på `http://books.google.com`

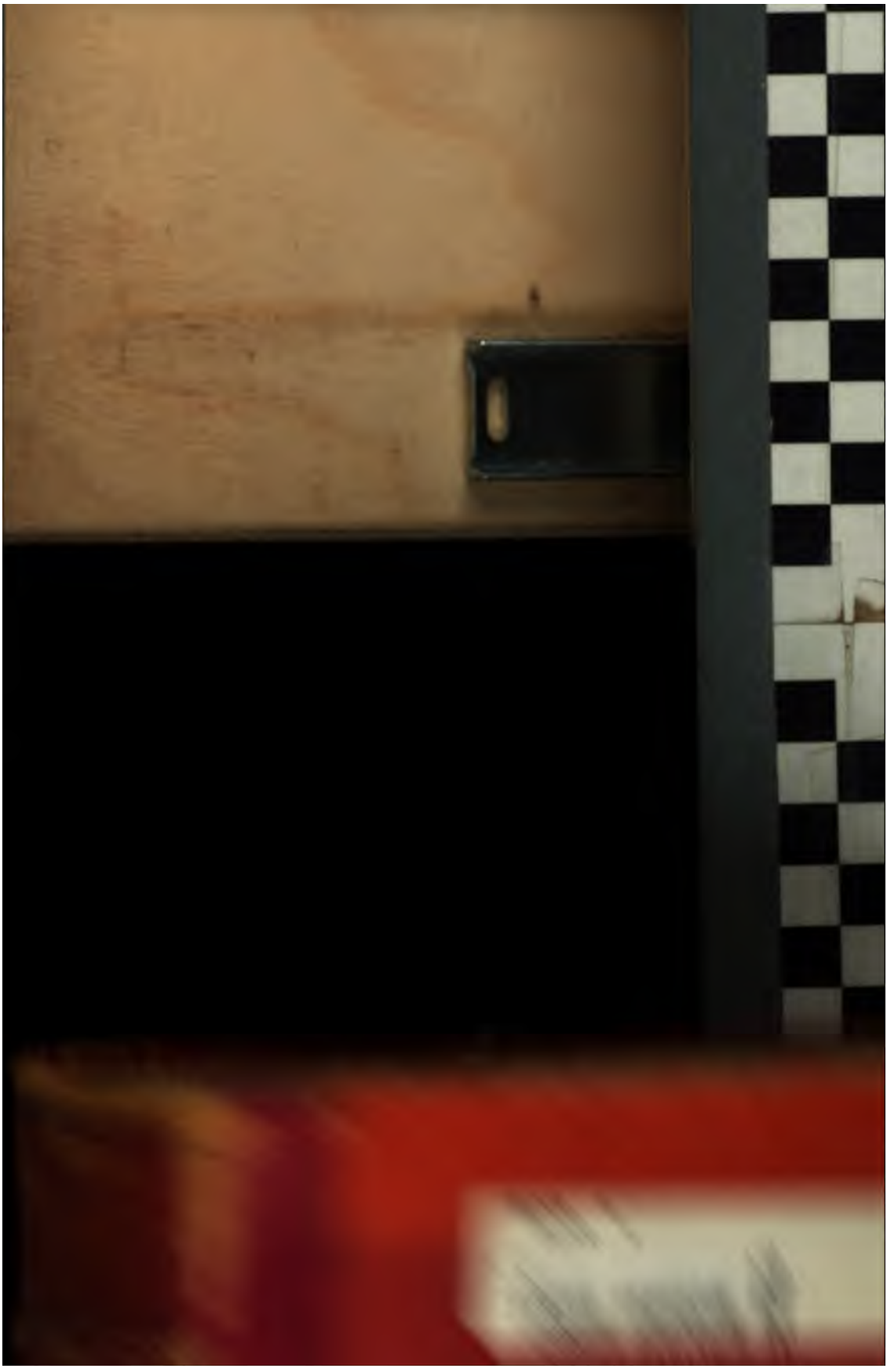

In Memory of
STEPHEN SPAULDING
1907 – 1925
CLASS of 1927
UNIVERSITY OF MICHIGAN

In Memory of
STEPHEN SPAULDING
1907 – 1925
CLASS of 1927
UNIVERSITY OF MICHIGAN

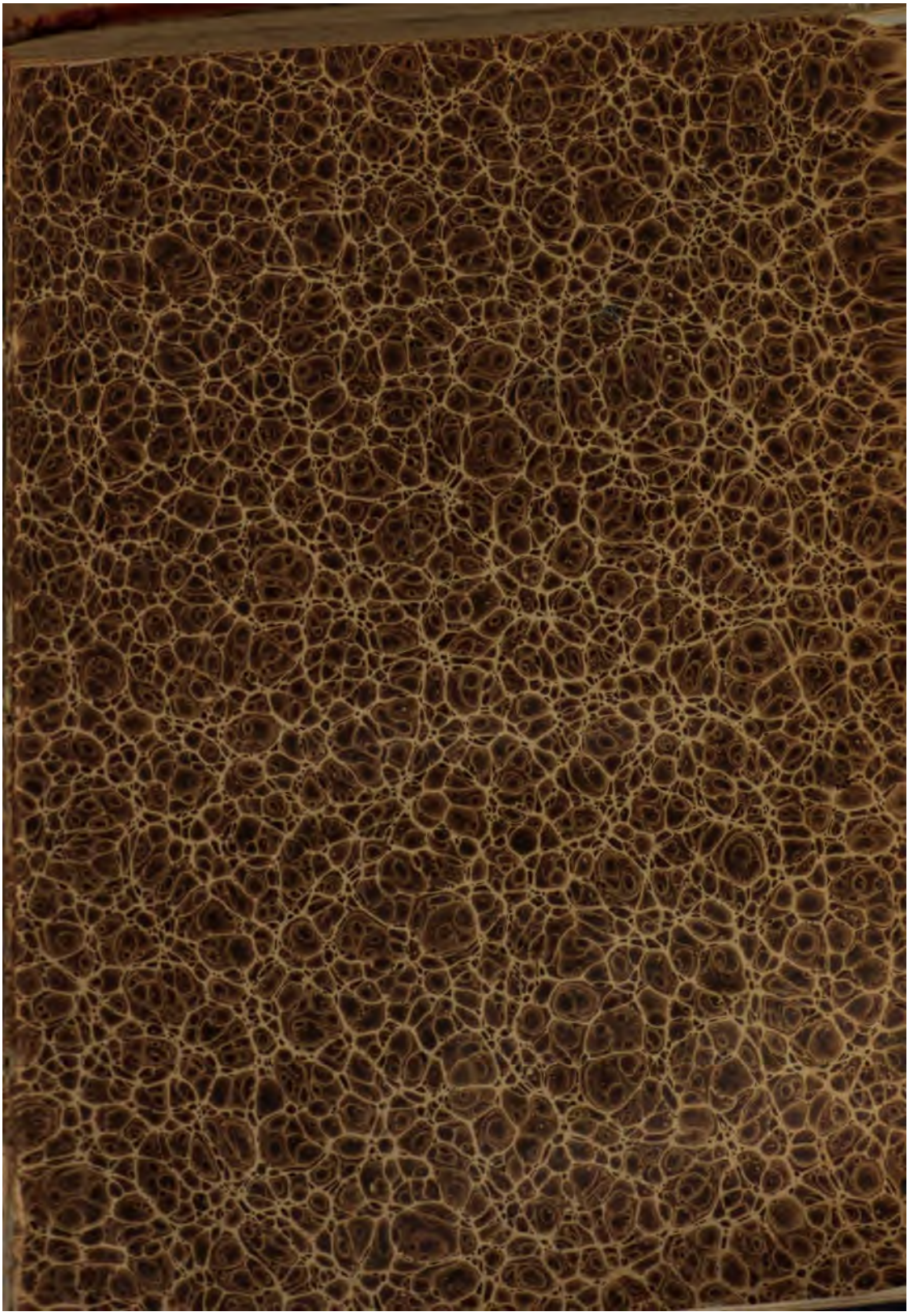

Stephen Spaulding Mem.
Francis Edwards
5-2-62
SS 5052

Coll.

19 planches.

DEN DANSKE HÆRS HISTORIE

TIL NUTIDEN

OG

DEN NORSKE HÆRS HISTORIE

INDTIL 1814.

AF

OTTO VAUPELL.

ANDEN DELS FØRSTE AFDELING.

Med Billeder, Træsnit og Kaart.

KJØBENHAVN.
FORLAGT AF DEN GYLDENDALSKE BOGHANDEL (F. HEGEL).
THIELES BOGTRYKKERI.
1876.

FORORD.

F. H. Jahn havde begyndt at skrive Hærens Historie. Hans Samlinger, der gaa til Aar 1680, har dannet Grundlaget for mit Værk. De andre Kilder jeg har benyttet til Tidsrummet 1600 til 1680 har jeg erholdt i Geheimearkivet, nemlig:

Aktstykkerne vedrørende Hæren fra 1614 til 1660.

Sjælandske, jydske, fynske, smaalandske og norske Register og Tegnelser samt det tydske Kancellis Skrivelser fra 1600—1660. Indkomne Sager til Krigskollegiet og dets Protokoller. Sagerne vedrørende Krigen 1675 til 1679 og Danske Kongers Historie.

Endvidere fra Garnisons-Bibliotheket: Haandskriftet til Krigen 1675—1679.

I Rentekamrets Arkiv: Meddelelser om Forholdene under Kjøbenhavns Belejring m. m.

Til Tidsrummet fra 1680 til 1700.

I Geheimearkivet:

1. Kongelige Befalinger.
2. Overkrigssekretærens Haandbreve.
3. Krigskanceliets Skrivelser.

4. Beretningerne fra Personer og Afdelinger til Overkrigssekretæren.
5. Memorialer.
6. Militæretaterne (hver Regiments og Fæstnings Personel).
7. Reglementerne (Forplejningsforholdene).
8. Danske Kongers Historie.

Fra Ravnholt-Bibliothek:

33 Hæfter om den natjonale Del af Hæren fra 1600 til 1750 samlede af Statsminister Schack Rathlow.

Til Tidsrummet fra 1700 til 1721.

I Geheimearkivet:

1 til 8 endvidere Generalerne, Hertugerne af Würtemberg — Neustadt, Fuchs, Reventlow, Scholten, Johan og Jørgen Rantzau, Generaladjutanterne Løvenørn og Meyers Breve. Generalerne Fuchs og Reventlovs Dagbøger.

I Generalstabens historiske Arkiv:

Aktstykkerne til Krigen 1700 og til den store nordiske Krig. H. O. Scheels Udkast til Felttoget 1709.

I Karen Brahes Bibliothek:

Bidrag til Felttoget i Pommern 1715.

I Brahetrolleborgs Bibliothek:

De enkelte Regimenters Sammensætning 1700—14.

I Sorø Akademis Manuskriptsamling:

General Bjelke Kaas Levnetsløb.

Fra Norge:

General Lützows Dagbog.

Til Tidsrummet fra 1722 til 1802.

I Geheimearkivet:

1 til 8, Ryttergods-Protokollerne. Generalerne Stöcken, Arnold, Mörner, W. Schulenborg og Grüners Breve. Generalkrigsdirektoriatets, det høje Krigsraads, det kongelige Generalitets- og Kommissariats-Kollegiums Skrivelser. Hærens Regnskaber.

I Rentekamrets Arkiv:

Ryttergods-Protokollerne.

I Generalstabens historiske Arkiv:

Aktstykker vedkommende Hærens Bestyrelse, Virksomhed og Tilstand fra 1754 til 1802.

Fra Rønningsøgaards Bibliothek:

Major Phuels Levnetsløb 1740 til 1808, et ypperligt Bidrag til Hærens og Sædernes Historie i dette Tidsrum.

Fra Sorø Akademies Manuskriptsamling:

Den trykte Fortegnelses Nr. 74, omtrent 100 Aktstykker indeholdende Bidrag til Hærens Styrelse under St. Germain, Schmettow og Karl af Hessen.

Til Tidsrummet fra 1802 til 1842.

I Krigsministeriet:

Parolbefalinger, Resolutioner og Reskripter, Skrivelser fra Bureauet for Hærens Kommandosager, Generalkommisariats-Kollegiets Skrivelser, Hærens Regnskaber, indkomne Skrivelser fra de kommanderende Generaler.

I Generalstabens historiske Arkiv:

Forskellige Udkast til Hærens Forandring. Dens Tilstand, Udrustning og Virksomhed.

Til Tidsrummet 1842 til 1864.

I Krigsministeriet:

Parolbefalinger. Kommissionernes Arbejder til en forandret Hærorden 1841, 1851 og 1858.

I Generalstabens historiske Arkiv.

Lejrsamlingerne 1843 og 1844. Aktstykker til Krigene 1848—50 og 1864.

De trykte Værker, jeg har benyttet, ere anførte efter Navnefortegnelsen. Af de Krigshistorien og Hærens Dannelse vedrørende Værker have navnlig Jahns, Ræders, Sørensens og Berghs i høj Grad lettet mit Arbejde.

Billederne fra det forrige Hundredaar ere udførte af F. C. Lund efter Haandtegningerne i Geheimearkivet, Hs. M. Kongens Haandbibliothek og Krigsministeriet. Billederne i det nittende Hundredaar efter Lahdes, Bruhns og Berghs Billedværker af den danske Hær samt efter F. C. Lunds originale Tegninger fra 1848 til Nutiden.

INDHOLD.

Tredie Bog.

1720—1802. Side 1—226.

I. **Hærens Tilstand i det attende Aarhundrede.** De hyppige Forandringer i Hærloven. 1—2. Paaklædningen. 3—4. Hvervingen. 5—6. Til- og Afgang. 7—9. Forbrydelser. 10. Styrelsen. 11. Straffe. 12, 14.

II. **Hæren i Danmark og Norge fra 1720—30.** Loven om det nationale Rytteris Genoprettelse i Danmark. 15—17. De tolv Rytter Distrikter. 18. De tre nationale Dragon Regimenter. 19. Forplejningsvilkaarene. 20. 22. Salg og Køb af Ryttergods 23—25. Rytteriets Styrke 26. Stavnsbaandet 27. Fodfolkets, Artilleriets og Ingenierkorpsets Styrke. 28. Tropper i Grønland. 29. Den norske Hærs Omdannelse. 30. 31. Dens Garnisoner, Styrke og Forplejningsvilkaar. 32. 35. Retsplejen. 36. 38. Rustninger imod Rusland. 39.

III. **Hæren fra 1730—58.** Værnets Styrelse. 40. Det nationale Værn nedlægges i Danmark. 41. Dets Genoprettelse for Fodfolkets Vedkommende. 42. 46. Befalingsmændenes Uddannelse. 47. Inddelingen i Generalkommandoer. 48. Hærens økonomiske Forhold. 49—52. Danske Tropper i tysk og engelsk Tjeneste. 53. 56. Overordentlige Skatter i 1743. 57. De hvervede Regimenters Øgelse. 58. Lejrøvelser. 59. 60. Den norske Hær. 61. Landeværnets Oprettelse. 62. 63. Rytteriets Øgelse. 64. Militærskole i Kristiania. 65. Øvelserne og Skildring af Forholdene i Norge. 66. 67. Den militære Lovsamling. 68—71. Overordentlige Skatter. 72.

IV. **Fortsættelse af Stridighederne med det holsten-gottorpske Fyrstehus 1758—62.** Hærens Samling i Holsten. 74—76. Forplejningsvilkaarene. 77. Hærens Forstærkninger. 78—80. Dens Tilstand. 81. St. Germains Udnævnelse til Øverstbefalende. 82. Generalens tidligere Løbebane 83—87. Felttogsplanen. 88. Forberedelser til Krigen. 89—93. Oprettelse af Frikorps. 94. Hærens Forsyning og Udrustning. 94—96. Indfald i Meklenburg. 97—102. Hæren sættes atter paa Fredsfod. 103—106.

V. **Den danske Hærs Omdannelse i nationalt Retning. Den norske Hær indskrænkes. St. Germains Styrelse. 1763—67.** St. Germains Forslag. 107—111. Hærloven af 5te August 1763. 112—114. Generalkrigsdirektoriets Indretning. 115—116. Hærens Omdannelse i 1764. Fodfolket og Rytteriet. 116—17. Artillerikorpset. 118. Ingeniørkorpset. 119. Fæstningerne. 120—21. Fabrikerne. 122—23. Plejehusene. 124—125. Skoler for Befalingsmænd. 126—127. Modstanden i Officerskorpset. 128—129. Hærens nye Skikkelse. 130—31. Den norske Hærs Omdannelse i 1764 og 65. 132—33. Optøjerne i Bergen. 134—135. Den norske Hærplan. 136—138. Hærens Paaklædning. 139. Øvelserne. 140. Forfremmelseslister. 141. Hærens moralske Tilstand. 142—145. St. Germain styrtes. 146. Prins Karl af Hessens Styrelse i 1766. 147. Det høje Krigsraad. 148—151. Generaldirektoriets Genoprettelse. 152. Den norske Hærplan af 2den April 1767. 153—156. Schmettows Afsked og Rantzaus Udnævnelse til Øverstbefalende for den norske Hær. 157. Den danske Hærplan af 1 Juli 1767. 158—159. Hærens aarlige Udgifter, dens Paaklædning. 160. Danske Regimenter i Norge og norske i Danmark. Subordinatjonsanordningen af 12 Okt. 1767. 161. Bestræbelserne for Stavnsbaandets og Hoveriets Ophævelse. 162. 163. St. Germann styrtes. 164. Ryttergodserne sælges. 165—66.

VI. **Tilbageskridt. 1768—1772. De hvervede Tropper faa atter Overvægt. Den norske Hær øges. Tilstanden under Struensees Ministerium. Rustninger med Sverig.** Generalitets- og Kommissariats-Kollegiets Oprettelse. 168. Det natjonale Fodfolks Genoprettelse. 169—70. De hvervede Regimenters Indretning. 171. Forandringer i den norske Hær. 172—73. Hærens Tilstand. 174—77. Forandringerne i Hæren under Struensees Ministerium. 178—84. Statsomvæltningen 17 Jan. 1772. 186. Rustninger imod Sverig 1772. 187—90.

VII. **Det danske Sprogs Indførelse i Hæren. Indfødsretten. Nordmændenes Tog imod Götaborg 1772—88.** Personsforandringer i

Kollegiet. Rantzau og Köller fjernes 191—92. Hærloven af 14 Septbr. 1774. 193—200. Kaserner og Plejehuse indrettes til Klædefabriker. 204—5. Den udenlandske Hverving opmuntres. 206. Rangsygen. 207. Indfødsretten. 208. Hvervingen indskrænkes og den natjonale Hær øges. 209. Soldaternes Behandling. 209. Lejrøvelser. 210—12. Oprettelsen af nye hvervede Regimenter. 213—14. Øvelser. 215—16. Forandringer i det norske Rytteri. 217. Rustninger imod Sverig. 218—19. Den danske Hærlov af 1ste Februar 1785. 220—24. Den norske Hærlov af 1ste Juli 1785. 225—26. Paradeuvæsenet. 227—29.

VIII. **Stavnsbaandets Løsning. Den svenske Krig. Hærens Omordning. Krigsbegivenhederne 1801. Landeværnets Genoprettelse. 1788—1802.** Værnepligtsloven for den danske Hær af 20de Juni 1788. 230—31. Stavnsbaandets Løsning i Norge. 232. Felttoget imod Sverig. 233—40. Træfningen ved Kvistrumbro. 236—37. Den norske Hærlov af 1ste Juli 1789. 241—43. Den danske Hær øges med lette Tropper. 244. Hessernes Indflydelse. 245—47. Den danske Hærlov af 1ste Januar 1790. 248—50. De lette Troppers Udvidelse. 251. Udskrivningen. 252. Oprettelse af Skoler. 253. Kompagnichefs Gaarde i Norge. 253. Retssager. 254. Militære Skrifter. 255—56. Rustninger imod England. 257—261. Søslaget ved Kjøbenhavn 2den April 1801. 262. 264. Hamburgs Besættelse. 265—66.

Fjerde Bog.

1802—14. Side 267—408.

I. **Landeværnets Oprettelse. Hærloven af 8de Juni 1803. Forandringer i den norske Hær. Hæren i Holsten 1803, 1805—7. Briternes Overfald og Flaadens Plan 1807.** Det danske Landeværns Oprettelse 1802. 267—69. Den danske Hærlov af 8de Juni 1803. 270—72. Hærsamling i Holsten 1803. 273—74. Lejrøvelser i Nordsjæland 1804. 275—76. Hærsamling i Holsten 1805—7. 277—80. Englændernes Fordringer. 281—83. Rustninger i Kjøbenhavn. 284—87. Kjøbenhavns Belejring 288—94. Træfningen ved Kjøge. 295. Rustninger i Norge. 296. Helgolands Tab. 297—98.

II. **Rustninger. Det danske Landeværns Indlemmelse i Linjehæren. Krigen med Storbritannien og Sverig. 1807—9.** Strandbatteriernes Bygning. 299—302. Forstærkningsbataillonernes Oprettelse. 303. Generalstabens Oprettelse. 304. Den danske

Hærs Styrke. 305. Rustninger i Norge. 306—10. De franske Hjælpetropper i Danmark. 311—12. Spaniolernes Opstand. 313. Engelske Hjælpetropper i Sverig. 314—15. Skinangrebet paa Skaane. 316—19. Mytteri paa Kristianssø. 319. Det svenske Indfald i Norge 1808. 320—27. Normændenes Indfald i Jemteland 1808. 328. Den norske Statholder Kristian August tvetydige Opførsel. 329. Normændenes Indfald i Jemteland 1809. 331. Fred med Sverig. 332. Toget imod Stralsund. 333. Hærens Udgifter. 334—35.

III. **Krigen med England, Hærens Styrke. Den norske Hærlov af 1810. Hærens indre Tilstand. Anholt Toget 1811. Forbund med Frankrig 7de Marts 1812 og 10de Juli 1813. Krig med Sverig, Rusland, Preussen og Østerrig, Feltog i Meklenburg og Holsten i Efteraaret 1813. Kielfreden 14de Jan. 1814. Norges Kamp for sin Selvstændighed. Et dansk Korps sendes imod Frankrig. Russerne besætter Holsten. Nye Rustninger. Fred med alle de europæiske Magter. Hæren sættes paa Fredsfod. 1810—14.** Forholdene i Sjæland 1810. 336—38. Den norske Hærplans Udførelse i 1810 og 11. 339—41. Skolernes Udvidelse. 342. Paaklædningen 343—45. Anholt Toget. 346—56. Sverigs Planer imod Norge. 357—58. Rustninger i Holsten. 359, i Sjæland. 360—61. Hamburgs Besættelse i Febr. 1813. 362—64. Forbund med Frankrig 10de Juli 1813. 366. Indfald i Meklenburg. 367—70. Stillingen ved Ratzeburg. 371—82. Træfningen ved Bornhøved 7de Dec. 1813. 373—75. Træfningen ved Sehested 10de Dec. 1813. 376—78. Frederiksorts og Glückstadts Belejring. 379—80. Den danske Hær i Fyen. 381—82. Forholdene i Norge 1813. 383—85. Den norske Hær bringes paa Krigsfod i Febr. 1814. 385—87. Dens Opstilling. 388. Svenskernes Indfald i Norge. 389—91. Vaabenstilstanden. 392. Den danske Hær indskrænkes. 393. 10000 Mand sendes imod Frankrig. 394—96. Nye Rustninger. 397. Hærens indre Beskaffenhed. 398—401. Pengeforholdene. 402—3.

Femte Bog.

1814—64. Side 404—520.

1. **Den danske Hær fra 1815—42.** Danske Troppers Tog imod Frankrig, August 1815. 404—5. Danske Troppers Tog imod Frankrig fra Nov. 1815 til Nov. 1818. 406—8. Hærloven af 25de Jan. 1816. 409—19. Forhold i Underofficerskorpset. 421.

Forhold i Officerskorpset. 422. Frederik VI's Styrelse af Hæren. 423—24. Plan for Hæren paa Krigsfod. 425. Artillerikorpsets Ordning, Espingolbataillonernes Oprettelse. 426—27. Hærens Vaaben. 427. Militære Forfattere, Hærens Udgifter, Paaklædningen og Retsplejen. 428—29. Dens Undervisning. 430—31. Oprettelse af Højskoler. 432. Officerer i fremmed Tjeneste. 433—34. Øvelseslejre. Hærens Hensygnen. 435—36. Hærloven af 1ste Juli 1842. 437—47.

II. **Den danske Hær 1842—64.** Sammenligning mellem den staaende Hær og Militærhæren af 1842. 448. Hærens gode Beskaffenhed. 449—51. Stemningen i Holsten. 452—54. Oprørets Udbrud. 455—56. Den danske Hærs Samling. Træfningen ved Bov 9de April 1848. 457—58. Træfningerne ved Slesvig og Oversø 23de og 24de April. 459. Reservebataillonernes og Frikorpsernes Dannelse. 460. Træfningerne ved Dybbøl og Nybøl 28de Maj og 5te Juni. 461—62. Vaabenstilstand i Malmø 26de August. 463—64. Vaabenstilstandens Opsigelse. 465. Den danske Hær i Felttoget 1849. 466—67. Den tyske Hær. 468. Træfning ved Adsbøl 3die April. 469. Træfning ved Ullerup 470. Dybbølstillingen rømmes. 470. Træfninger ved Kolding 20de og 23de April. 471. Fredericias Belejring. 472. Slaget ved Fredericia. 473. Vaabenstilstanden i Berlin 10de Juli 1849. 474. Den danske Hærs Styrke i 1850. 475—78. Oprørshæren. 479. Slaget ved Isted. 480. Slaget ved Mysunde og Stormene paa Frederikstad. 481. Hærens Tilstand i og efter Krigen 1850. 482—93. Holstens Besættelse af Preussere og Østerrigere 1851. 495—96. De holstenske Troppeafdelinger sendes til Sjælland. 497. Forslag til en ny Hærlov i 1851. 498—500. Hærens Inddeling og Garnisoner i 1852. 500—2. Rustningerne i 1853 og 54. 503—4. Hærens Styrelse 1855—58. 505—7. Forslag til en ny Hærlov 1858. 508—10. Søforternes Bygning. 511. Skoler for Befalingsmænd og Oprettelse af Doubleringsbataillonер. 512—20.

Hærens Bestanddele.

Hærens Styrelse ..... Side 517—526.
Generalstaben ..... - 527—530.
Den højere Retspleje ..... - 531.
Feltpræster ..... - 532.
Sundhedsvæsenet ..... - 533.
Ingeniørkorpset ..... - 534—538.
Artilleriet ..... - 539—550.

Rytteriet ..... Side 551—595.
Gardehusar Regimentet ..... - 555—558.
2det Dragon Regiment ..... - 559—560.
3die do. do. ..... - 561—568.
4de Dragon Regiment ..... - 568—574.
5te do. do. ..... - 574—578.
Rytter Regimenter nedlagte fra 1660 til 1679 ..... - 578—581.
Rostjenesten ..... - 581—583.
Rytter Regimenter nedlagte fra 1679 til 1842 ..... - 584—592.
Livgarden tilhest ..... - 592—594.
Rytter Regimenter nedlagte fra 1842 til 1865 ..... - 594—595.
Fodfolket ..... - 595—728.
Livgarden ..... - 600—606.
1ste Bataillon ..... - 607—609.
2den do. ..... - 609—613.
3die do. ..... - 614—615.
4de do. ..... - 615—619.
5te do. ..... - 620—627.
6te do. ..... - 627—631.
7de do. ..... - 632—635.
8de do. ..... - 635—637.
9de do. ..... - 637—643.
10de do. ..... - 643—645.
11te do. ..... - 645—648.
12te do. ..... - 648—656.
13de do. ..... - 656—658.
14de do. ..... - 659—660.
15de do. ..... - 661—663.
16de do. ..... - 663—665.
17de do. ..... - 666—671.
18de do. ..... - 671—674.
19de do. ..... - 674—676.
20de do. ..... - 677—679.
Reserven: 21de—30te Bataillon ..... - 679—682.
Forstærkningen 31te—40de Bataillon ..... - 683—684.
Kjøbenhavns Væbning ..... - 685.
Bornholms Væbning ..... - 685—687.
Drabantgarden ..... - 688.
Regimenter oprettede inden 1679 og senere nedlagte. - 689—697.
Regimenter oprettede fra 1680 til 1700 og senere nedlagte - 697—698.
Regimenter oprettede fra 1700 til 1720 og senere nedlagte - 698—705.
Regimenter oprettede fra 1720 til 1785 og senere nedlagte - 705—710.
Regimenter oprettede fra 1785 til 1814 og senere nedlagte - 710—716.

Regimenter oprettede fra 1842 til 1864 og senere nedlagte Side 716—728.
Fæstningerne ..... - 729—737.
Den norske Hærs Styrelse..... - 738.
Det norske Artilleri..... - 739.
Det norske Ingeniørkorps..... - 740.
Det norske Rytteri ..... - 741—746.
Det norske Fodfolk ..... - 747—769.
De norske Fæstninger ..... - 769—775.
Aktstykker ..... - 776—827.
Navnefortegnelse ..... - 828—880.

Til Bogbinderen.

Billedernes Plads i 2den Del.

Billede 1.	1740.	Side 32.	Fodfolk og Ryttere. Geheimearkivet.
- 2.	1750.	- 64.	Infanterist, Ingeniør, Artillerist, Rytter. do.
- 3.	1764.	- 128.	Husarer. Krigsministeriet.
- 4.	1770.	- 176.	Fodfolk. Efter et Maleri af Poulsen.
- 5.	1772.	- 192.	Ryttere. Krigsministeriet.
- 6.	1800.	- 256.	Garde, Ridende Artilleri, Guide. G. L. Lahdes Billeder.
- 7.	1800.	- 272.	Fodfolk og Rytteri. Efter et Maleri af C. V. Eckersberg.
- 8.	1807.	- 304.	Livjæger, Landeværn, Borger. G. L. Lahdes Billeder.
- 9.	1813.	- 368.	Dragon, Grenader. Efter en Skizze af C. F. Lund.
- 10.	1813.	- 384.	Fodfolket. Efter en Skizze af C. F. Lund.
- 11.	1830.	- 416.	Fodfolket. Hs. Maj. Kongens Haandbibliothek.
- 12.	1830.	- 432.	Husar, Kyrasser, Lansener. do.
- 13.	1848. 1849.	- 464.	Linie-Infanterist, Dragon. Let Infanteri. Tegning i 1848 af F. C. Lund.
- 14.	1854.	- 496.	Generalstab, Husar, Garder, Artillerist. Efter Berghs Billeder.
- 15.	1830.	- 544.	Ingeniør, Generalstab, Artilleriet. Efter Bruhns Billeder.
- 16.	1874.	- 576.	Rytteri, Artilleri. Tegning af F. C. Lund.
- 17.	1854.	- 608.	Garde, Infanterist, Jæger. Efter Berghs Billeder.
- 18.	1870.	- 656.	Fodfolk. Tegning af F. C. Lund.
- 19.	1774. 1788.	- 752.	Norsk let Fodfolk, Skiløbere. Krigsministeriet.

Titelbladet til 2den Dels 2den Afdeling indsættes Side 516.

TREDIE BOG.

1720—1802.

I. Hærens Tilstand i det attende Aarhundrede.

Efter de langvarige Krige, i hvilke Slægterne fødtes under Kanonernes Torden, fulgte en stille Tid, som næsten varede et Aarhundrede, i hvilken Rytteren kunde spænde Sværdet fra Lænd, og hans Kammerat, som fægtede tilfods, hænge Musketten paa Væg; thi hverken i deres egen eller deres Børns Levetid blev der Brug for dem. Denne Periode, i hvilken selve Landets Udvikling en lang Tid syntes at staa stille, var i høj Grad usund for Værnets Uddannelse og fremtidige Anvendelse. Det var Støvlettjenestens Guldalder. — Den dansk-norske Hær bestod i det attende Aarhundrede dels af hvervede, dels af udskrevne Soldater. De sidste toges i Danmark paa den vilkaarligste

Maade, efter Godtbefindende af Herremændene og Ladefogderne, iblandt de forknede Bønder. At Værnepligten alene tyngede paa Bondestanden, skadede dens Betydning. Fædrelandets Forsvar betragtedes ikke som den dyrebareste Pligt, der opfyldtes med Kærlighed, men som en trykkende Byrde, man paa enhver mulig Maade søgte at fri sig for. Frederik IV, der havde genoprettet det nationale Værn, forøgede det efter Krigens Ophør og opløste flere af de Afdelinger, der altid havde været hvervede, samt andre, der i Krigens Løb fra nationale vare blevne til hvervede Afdelinger. Hans Efterfølger nedlagde det nationale Værn i Danmark for nogle Aar senere at genoprette det. Efter nogle Aars Forløb forøgedes atter de hvervede Afdelingers Tal, og 1763 omordnedes Hæren fuldstændig. Den fik imidlertid ikke Ro længer end til 1766, da den iførtes en ny Skikkelse, der bestod i nogle Maaneder; 1773 foretoges store Forandringer, der atter fuldstændig kuldkastedes 1785 og 1789. Man gav aldrig Hærordenen den nødvendige Tid til at fæstne sig; hvad man havde plantet igaar, rykkede man op idag for atter at plante noget, der syntes bedre, men rykkedes op den næste Dag. Fremmede Generaler, som bleve indkaldte, kunde her frit følge deres reformerende Lyster. De omkalfatrede alt, hvad Forgængerne havde indrettet uden at tage mindste Hensyn til Folkets Ejendommeligheder eller Statens Midler. De gik fra det ene Forsøg til det andet for at finde det bedre, og som Følge af denne Famlen fik Hæren ingen Fasthed. Dette gælder dog kun om den danske Del af Hæren. Norge beholdt i uforstyrret Ro sine nationale Regimenter; deres Tal i Fodfolket holdtes uforandret til Aarhundredets Slutning; det nationale Rytteri blev endog forøget; de faa hvervede Fodregimenter forøgedes derimod ikke; og derved opnaaedes, at Norge fik et stærkt Værn, hvormed det kunde forsvare sine Grænser.

Den franske Hær var bleven taget til Mønster ved den staaende Hærs Oprettelse 1660; men den overhaandtagende tyske Indflydelse bevirkede, at den preussiske Hær blev Rette-

snoren i det attende Aarhundrede. Der indførtes preussiske Love og Reglementer for Øvelserne og hele det omstændelige, indviklede Skriveri, der, længe efterat det atter var forladt i Preussen, udvikledes her i Landet til en saadan Størrelse, at det tjente til at forvirre istedenfor at oplyse og vejlede. Denne Efterligningslyst var fordærvelig, den skete tilmed under Trykket af tyske Prinser, der udnævntes til danske Feltmarskaller. De havde et indskrænket Begreb og kun Øje for Bagateller, for en spraglet Paaklædning, høje Folk og alenlange, omhyggelig prentede og bemalede Lister, kort sagt, for Skinnet, men ikke for de virkelige Forbedringer, der indførtes i den preussiske Hær. Saaledes vedblev det danske Rytteri endnu i et halvt Aarhundrede at staa i tre og Fodfolket i fire Rækker, efter at Krigen havde lært Preussen at stille Rytteriet i to men Fodfolket i tre Rækker. Overalthvor der i Preussen laa Garnisoner, byggedes der Kaserner for at skaffe Mandskabet anstændigt Kvarter, fremme Øvelserne, styrke Mandstugten og Kammeratskabet og sætte en Stopper for den overhaandtagende Bortløben. Her droges slet ingen Omsorg for Mandskabets Sundhed; det indkvarteredes hos de fattigste Borgere, i de usleste Huller, paa Lofter, i Kældere, i Udhuse, uden at erholde de nødvendige Sængeklæder og tilstrækkelig Ildebrændsel. De preussiske Paaklædningsreglementer indførtes med pedantisk Nøjagtighed. Soldatens bekvemme, vide, hensigtsmæssige Dragt forvandledes til et pinligt Hylster, hvori han ikke kunde røre sig. Haaret pudredes med Hvedemel, hvortil der medgik 50,000 Pund om Aaret; det forsynedes med en Pisk af en Alens Længde, der for, at have den fornødne Stivhed, flettedes om en tyk Staaltraad. Da de fleste Soldater ikke havde saa langt Haar, bare de en falsk Pisk, som anskaffedes paa Statens Regning. 1724 befaledes det de Underofficerer, som ikke havde Haarpung eller Pisk, at bære alle deres Haar under Hatten; men Aaret efter ophævedes denne Frihed, og Befalingen lød: Un-

derofficeren skal have en Pisk og Haarene sammenbundne med et Baand i en Pung. Officerens Pisk skulde naa til Kjoleskøderne (»bis an den Schlitz«). Hatteskyggen sloges lodret ivejret, saa Soldaten ej kunde skærme Øjnene. Halsen indsnævredes i et stift Læderbind. Benene snæredes i Støvletter, der begyndte ovenfor Knæet og sad saa stramt, at de maatte knappes med Jærnhager; hvad enten de vare sorte eller hvide, bleve de indgnedne med Pudsevoks for at blive stive og faa et glinsende Udseende. Kjolen blev saa udskaaren, at den ej kunde knappes, og forsynedes med en stor Overflødighed af unyttige, blanke Knapper og Flitter. Hele Hæren bar røde Kjoler, Vest af en anden Farve og Knæbukser af samme Farve som Vesten, der med sine store Mavelommer var det hensigtsmæssigste ved Dragten; men faa Aar efter befaledes der, at Lommerne skulde være blinde. Kjolens Rabatter og Krave betegnede Regimentet. — Rytteriet havde sorte Kyradser af Jærnblik og stive Kravestøvler; Dragonerne bare intet Kyrads. Iblandt de mange brogede Dragter, Regimenterne vare iklædte, ville vi beskrive det søndenfjeldske Regiment tilfods: Hvidt pudret Hoved med Pisk, rød Kjole med gult Underfoder og Bryst, græsgrøn Vest og Bukser af samme Farve samt hvide Strømper. Soldaterne i første og fjerde Geled bandt Strømperne under Knæet; i andet og tredie Geled over Knæet. Hatten bares, saa Spidsen sad lige over det venstre Øre. Knæbaandene maatte ikke ses; blev nogen attraperet i, at hans Strømper ikke vare reglementeret »aufgebunden«, holdt Obersten sig til Løjtnanterne.

Frederik Vilhelm den 1stes Forkærlighed for lange Soldater fandt som alt, hvad der var preussisk, Genklang i Danmark, og i flere danske »geworbene« Regimenter, som det sjælandske, fynske og jyske, varierede Mandskabets Højde i Midten af Aarhundredet imellem 67 og 75 Tommer; men der fandtes næppe en Fynbo, Sjælænder eller Jyde i noget af Kompagnierne i de nævnte Regimenter. Kæmperne

købtes over hele Evropa. De snildeste Løjtnanter og Sergenter udvalgtes af hvert Regiment og droge, forsynede med kejserlige og kongelige Passer og store Pengesummer, til Tyskland. Ingen forstod i den Grad at friste unge Mænd, som trængte til at forny deres Mønt, til at træde i dansk Tjeneste, som Løjtnant Hannemann af »det sjælandske geworbene Regiment«, der altid havde Lommerne fulde af Louisd'orer, og hans ikke mindre duelige Sergenter, som lang Øvelse havde gjort kendte med Haandværket. Hannemann var Hververofficer for mange Regimenter og forsynede dem med favnelange Rekrutter. Hans Regnskaber vare aldrig i Orden, hvilket ikke var saa forunderligt, da der betroedes ham indtil 20,000 Rdl., af hvilke han atter gav mindre Summer til sine Sergenter, for at de kunde virke paa egen Haand. Det er sandsynligt, at det er denne forhadte Menneskehandlers Virksomhed, der har givet Anledning til, at Navnet »Hannemann« endnu er et Skældsord imod danske Soldater i Egnene ved Elben. Ved hvert Regiment var der en Hvervingskommission, bestaaende af Oberstløjtnanten, to Kaptejner og en Avditør, der modtog de hvervede Rekrutter, og for hvilken der aflagdes Regnskab, som indførtes i Hvervingsprotokollen. Hververofficerernes Erklæring gik gærne ud paa, at de havde udgivet alle Pengene og ikke havde flere i Behold. Speciel Regning over Udgifterne kunde de sjælden give, fordi de ofte vare blevne tvungne til ilsom Afmarche med deres Bytte, paa Grund af Indbyggernes fjendtlige Sindelag, eller fordi Underofficererne ej havde aflagt Regnskab for de Summer, der betroedes dem. Det var saaledes et indbringende Levebrød. I en Erklæring siger Oberst Dehn 1757, at Fændriker og Underofficerer behøvede ikke Lønning; de kunde leve af at hverve. En Underofficer havde hvervet 4 Rekrutter til ham, hvorfor der efter Akkord var betalt Underofficeren 95 Rdl. dansk Kurant foruden Rejseomkostningerne. Korporalen havde tjent 40 Rdl. derved, »und wenn

er fleiszig ist, kann er davon leben«. Kompagniet erholdt ved Fodfolket aarlig 140 Rdl. i Hvervingspenge, og ved Rytteriet 160 Rdl.

Hvervingssummen for en Mand, der forpligtede sig til otte Aars Tjeneste, var, naar man tager Gjennemsnitssummen ved Fodfolket:

1725	29	Rdlr
1731	28	—
1735	28	—
1740	22	—
1749	36	—
1753	39	—
1755	40	—
1758	51	—
1761	58	—
1767	70	—
1770	74	—
1774	78	—
1779	85	—
1781	96	—
1783	95	—
1795	85	—
1797	80	—

Heraf fik i Reglen Rekrutten knap Halvdelen. Drenge hvervedes for nogle faa Skillinger. Da den Slags Hverving daglig gav Anledning til Klage, befaledes der, at ved alle Skillingshvervinger skulde Kontrakten undertegnes af to Vidner, og Drengene stedse bære et rødt Halsbaand. Uagtet alle Forbud skete mange Hvervinger ved, at Ofret blev drukket fuld eller lokket i en eller anden Snare, og med List bortført af Hververen. Det var derfor Kommissionens Pligt at spørge enhver Rekrut, om han var frivillig hvervet. Svarede han Nej, blev der dog i Reglen ikke givet Agt derpaa. Undertiden blev han sendt udenfor og hans Rygstykker saalænge bearbejdede, at han, naar han atter stedtes for Kommissionen, var tvungen til at sige, at han var frivillig hvervet.

En Uskik, som Loven begyndte med at lukke Øjnene for, men senere endog stadfæstede, for at spare Haandpenge til Rekrutterne, var de blinde Nummere, som i dette Aarhundrede beholdt det franske Navn passe volant*). Det tillodes Kom-pagnierne at holde et vist Antal Nummere ubesatte, som Staten ligefuldt betalte. I Reglen var det fire til seks blinde Nr. ved hvert Kompagni, men der haves mangfoldige Exempler paa, at der var det dobbelte Tal. Den 17de Februar 1748 tillodes det Chefen for Garnisons-Regimentet, Grev Reventlow, at holde 15 Meniges Nrr. ubesatte, og nyde de for dem bestemte Lønninger. Kompagnicheferne ved Rytteriet fik endog Tilladelse til at sælge et bestemt Antal Heste og oppebære Fouragepengene. Den 23de December 1750 tillodes det saaledes Chefen for Livregiment-Dragonerne, Grev E. V. Ahlefeldt, at sælge 24 af Livkompagniets Heste og selv trække Fouragepengene til Maj 1752. Fremdeles fik Kompagnicheferne ved Fodfolket Tilladelse til at give nogle Mand Orlov med Fripas til at arbejde som Haandværkere eller Daglejere. De kaldtes Frimænd. Halvdelen af deres Lønning tilfaldt Kompagnichefen til Hjælp ved Hverving af nye Rekrutter. Denne Frihed skulde gives til dem, der opførte sig godt, men den gaves ogsaa til slette Personer; saaledes anføres 1751 en Musketer af Bornholmske geworbene Regiment, 26 Aar gl., der har tjent i fire Aar, men i hele sin Tjenestetid har været Frimand; han opholdt sig i Kjøbenhavn og blev dømt til Galgen for Tyveri, men benaadedes paa det Vilkaar, at han ej mere maatte permitteres.

Uagtet der var en Opdragelsesanstalt for vordende Officerer, som talte hundrede Elever, var Officersansættelserne og

---

*) Om dem hed det i den 142de Krigsartikkel: Alle Passe volants, eller de, som lade sig leje til Mønstring og bruge til Bedrageri, og saaledes ved Mønstringen kendes og befindes, skulle uden videre Proces første Gang løbe Spidsrod, anden Gang piskes af Bøddelen og tredie Gang straffes paa Livet.

Forfremmelserne meget uregelmæssige. Officersposterne, især Kompagni- og Regimentschefsposterne, vare Genstande for Køb og Salg. Der var Regimenter, som betaltes med 15,000 Rdl., andre kostede ikke Fjerdedelen; Prisen beroede paa den Stand, i hvilken Regimentet befandt sig. Var der Restancer, maatte den afgaaede Chef erstatte dem. Erhard Wedell blev saaledes 1718 dømt til at erstatte 9000 Rdl., som Regimentet havde tilgode hos ham. Pensioner vare sjældne. Som Regel gjaldt, at den afgaaede, naar han havde haft Kompagni eller Regiment, skulde sørge for at sælge det saa fordelagtig, at han kunde leve af Købesummen. Faldt eller døde en Officer i Tjenesten, beholdt hans Enke Indtægterne i et Aar, Naadensaaret. Med Pensioner til Enker og til afgaaede Officerer var man meget karrig. Af over 100 Enker efter Officerer, der vare faldne eller døde i den nordiske Krig, var der kun 8, som 1721 nød Pension af Staten. Om den aftakkede Oberstløjtnant af Artilleriet Schurmanns Enke hedder det i Reglement for 1721: »hun nyder fremdeles til sit Underhold Konstabels Lønning, som sig med Brødet anløber til 53 Rdl. 20 Sk. aarlig«. Undertiden paalagdes det Regiments- og Kompagnicheferne af deres Løning at udrede Pension til Formandens Enke. Regimentschefen betalte i saa Fald i Reglen 80 og Kaptejnen 40 Rdl. aarlig i Enkepension.

Paa mange Maader var der sørget for at skaffe ældre Befalingsmænd, som ej kunde udholde de Anstrængelser, der vare forbundne med virkelig Krigstjeneste, et anstændigt Udkomme. De ansattes i militære Hvileposter, ved Kommandantskaberne, i Frikompagnierne eller i civile Bestillinger. De højerestaaende bleve Stiftamtmænd (Stiftsbefalingsmænd), Amtmænd, Amtsforvaltere, Udsendinger ved fremmede Hoffer og fik da gærne en civil Titel, som Gehejmeraad. De lavere stillede bleve Toldere, Slotsforvaltere, Postmestre, de besatte alle Posterne i de Stillinger, hvortil der ej hørte Fagstudium.

De ældre Underofficerer bleve Degne, Skolelærere, Skov-, Rets- og Vejbetjente. For at hjælpe paa de gifte Officerers Kaar tillodes det fra gammel Tid, at et eller to af Korporalsnummerne i hvert Kompagni besattes med deres Børn; — naar Drengen var konfirmeret, maatte han gøre Tjeneste og forfremmedes efter nogle Aars Forløb til Fændrik i Regimentet, ligegyldig om der var Nr. ledig eller ikke. Ofte slog Drengen ind paa en anden Levevej, efter i Barneaarene at have nydt godt af, at hans Fader var Officer. Ludvig Holberg var i sine Drengeaar Korporal i Bergenhusske Regiment. Til Officerer udnævnedes ligeledes de kongelige Pager. Modtog Kongen Indbydelse til Fadder, gav han ofte det nyfødte Drengebarn Officersfelttegn i Faddergave paa Vuggen. Mangen tysk Lediggænger, der havde bortødslet sin Ungdom, mødte med en Anbefaling hjemmefra, hvor man ej skøttede om at gøre ham til Officer, og modtoges med aabne Arme i Danmark. Havde han en Grevetitel eller et lille »von« til sit Navn og var i Slægt med en Hofmand eller General, spurgtes der aldrig om Ævner eller moralsk Opførsel. Han indførtes i Hæren som Volontær, blev efter faa Uger Officer, og der sørgedes med rivende Hurtighed for hans Forfremmelse og det paa Bekostning af de dansk- og norsk-fødte Officerer, der bleve gamle og graa i de lavere Stillinger, om de end havde haft Lejlighed til ofte at lægge en fremragende Dygtighed for Dagen. Som Følge af denne Indblanding vare Landkadetternes Udsigter til Fændriksudnævnelsen kummerlige, og deres videre Forfremmelse afhang af Regimentschefens Godtbefindende. Regimentschefen foreslog umiddelbart til Kongen den Officer, som han ønskede forfremmet i en afgaaet Officers Sted, og indberettede det samtidig til den højstbefalende i Provinsen. Kadetkompagniet indskrænkedes 1730 til 50 Elever. Indtil 1740 kunde de gaa 13—14 Aar i Kompagniet, inden de udnævntes til Fændriker. Fra 1747—1758 vare Eleverne i Reglen otte Aar i Kadetkompagniet.

I den Officerer og de øvrige militære Embedsmænd med Officersrang tillagte Lønning indeholdtes fra 30te Marts 1757 af hver Daler en Skilling, der gaves til Landkadetkompagniet. Herfor erholdt de Fripladser for deres Sønner. Dette Afdrag indeholdtes til 1842, og den betydelige opsparede Sum, der var Officerernes private Ejendom, er formodentlig kommen Officersskolen tilgode. Flere Gange stansede Officersudnævnelsen fra Kadetkompagniet i nogle Aar, og Kongen maatte befale, at der ingen flere Volontærer maatte antages; men selv var han gærne den første, der overtraadte Forbudet. Hvor usikker Landkadetternes Forfremmelse endnu var 1750, viser Forordningen af 13de Maj 1750. Det hedder i denne: For at bringe Kadetternes Forfremmelse til Fændrik paa en nogenlunde ordentlig Fod, bestemmes, at Cheferne for de hvervede Rytter- og Fodregimenter ved hvert tredie ledige Kornets- eller Fændriks-Nummer, efter foregaaende Aftale med Landkadet-Kompagniets Chef skal bringe en Kadet i Forslag. Ofte tillod Kongen, at den yngste Løjtnant i Regimentet erholdt et ledigt Kompagni og forbigik alle sine Formænd.

De Forbrydelser, der hyppigst gik i Svang i Soldaternes Rækker, vare Dueller, Bortløben, Drukkenskab og Tyveri. Mange højere Officerer baade af Sø- og Landværnet dræbtes i Dueller. Under Frederik IV, hvis hele Regeringstid var fuld af Krig, var man meget mild imod Duellanter, naar de blot ej altfor aabenlyst vare Lovens Overtrædere; og uagtet de tiltoge med hvert Aar, udkom intet Forbud imod dem; ej engang de ældre Lovbud fra Kristian IV og Kristian V indskærpedes. Bortløben straffedes med en umenneskelig Grumhed: de skyldige prygledes i den Grad, at det ofte havde Døden til Følge. Tyveri straffedes hyppigt med Galgen. Ofte anvendtes Pinebænken for at bringe de mistænkte til Bekendelse.

I de højere Grader fandt Bestikkelse og Underslæb hyppig Sted. Vi have omtalt, at de gik i Svang i Vinterfelttoget 1710 i Skåne. Proprietærerne i Sjæland bestak Officererne

for at beholde Soldaterne i Hjemmet til at dyrke deres Jorder. Senere gjorde Chefen for Forplejningskorpset, Grev Platen, sig skyldig i Underslæb og sad mange Aar fængslet i Citadellet. I det oldenburgske nationale Regiment fandt der Bestikkelser Sted i saadant Omfang, at over Halvdelen af Soldaterne fritoges i flere Aar for Øvelser, og Officererne toge baade Soldaternes Lønning, Munderingspengene og de Pengesummer, Proprietærerne betalte, for at de Soldater, de stillede, kunde blive fritagne for Udrustning og Øvelser. Sagen vakte dog tilsidst almindelig Opmærksomhed, og 1717 nedsattes en Kommission, der kasserede næsten alle Officererne med Undtagelse af Obersten.

Indtil 1730 vare de dansk-norske Konger i Virkeligheden Hærens Øverstbefalende. Kongehusets mandlige Medlemmer fulgte med Hæren i Krig. Omsorg for Værnets Udvikling var Monarkens Lyst og betragtedes som Regentens fornemste Pligt. I enhver Omordning sporedes, at det var Kongens egne Ideer, der bragtes til Udførelse. Kristian VI og hans to Efterfølgere, Frederik V og Kristian VII, havde ikke denne medfødte Tilbøjelighed til at tage sig af Værnets Styrelse, der overlodes til Overkrigssekretæren, hvis Post derved steg i Betydning. Ikkun de højere Posters Besættelse lod Hoffet ikke slippe ud af sine Hænder, og, da det var overbevist om, at enhver tysk Fyrste var født til at være General, saa bleve efterhaanden alle Regimentschefsposterne i Fodfolket besatte med Fyrster, der i en meget ung Alder sattes i Spidsen for et Regiment uden at have gennemgaaet nogen Skole, ført Kompagni eller Bataillon, uden at kende eller forstaa nogen af de Pligter, der paahvilede dem, hvilket i højeste Grad skadede Hærens Velfærd. Kristian VI havde rigtignok megen Brug for Fodfolkets Arbejdskraft, men det tjente just ikke til dets Uddannelse. Til Hjælp ved sine kæmpemæssige Bygningsarbejders Udførelse paa Kristiansborg og Hørsholm kom de mange hvervede Soldater, som Landet under-

holdt, ham vel tilpas. Mangfoldige Soldater satte Livet til, andre bleve Krøblinger ved at nedrive det gamle Københavns Slot og slæbe Tømmer og Sten til Kristiansborg og Hørsholm. Kristian VI befalede, at man skulde sende ham lutter stærke Soldater, saa vilde han til nye Rekrutter betale Kompagnicheferne 15 Rdl. for hver Soldat, der kom tilskade, og yde den lemlæstede Understøttelse. Var det derimod en svag Stakkel, Kompagniet havde sendt paa Arbejde, og han blev syg, skulde hverken Kompagniet eller Manden have Erstatning. For Regimenterne var det umuligt at sende lutter bomstærke Karle, dertil var Tallet, man forlangte, for stort. Alene paa Kristiansborg arbejdede fra 1732—1743 gennemsnitlig 1500 Mand daglig, og en lignende Styrke rammede Pæle ned i Sumpen ved Hørsholm. Da de hvervede Regimenters Mandskab ej var tilstrækkeligt, blev det sjælandske og det sønderjyske nationale Regiment indkaldt for, som det hed, at gøre Garnisonstjeneste i København, og 30 norske Kompagnier førtes fra Bergen og Kristianssand til den danske Hovedstad. De sidstnævnte sejlede dog efter et Aars Forløb atter hjem. Senere, da Hørsholm var bleven færdigt, kommanderedes der en Del Soldater til at bringe Opdækningen fra København til Hørsholm. Saaledes hedder det i en Garnisons-Befaling: »til at bære Glas og Porcellæn fra Rosenborg til Hørsholm kommanderes imorgen 240 Mand af Garnisonen under de fornødne Befalingsmænd.« — For sine Soldaters Moralitet vare baade Frederik IV og Kristian VI meget omhyggelige. De bleve tvungne til flittig Kirkegang, og der holdtes skarpt Udkig med, at de ikke gik paa forbudne Veje. Det afskyeligste Spioneri og Angiveri blomstrede for i hver Krog at opsnuse Overtrædelser; og med det kaadeste Barbari pidskedes daglig Usædeligheden og Utugten ud af de syndige Kroppe. Den overdrevne Grumhed forfejlede Maalet. Hykleri, Løgn og Mord trivedes, og Forbrydelserne toge Overhaand

trods Radbrækning og Pinebænk. Det var forgæves, at det indskærpedes at anvende Pinebænkens Grader efterhaanden, med flere Dages Mellemrum, for at Soldaten ej skulde blive ligegyldig ved Smerten. En Soldat, der var radbrækket og ej død efter 48 Timers Pinsler, var det dog tilladt at give Naadestødet (»coup de grace«). Ej alene bleve Slagsmaal, Snigmord og Dueller hyppigere, uagtet ved Dueller nu baade Duellanter og Sekundanter idømtes vanærende Dødsstraffe, men Overfald og Snigmord toge en saadan Overhaand, at Kristian VI gentagne Gange i den dybeste Fred maatte befale Kommandanten i sin egen Hovedstad ufortøvet at holde Standret over Snigmordere for at stanse Ondet*). Naar der fattedes Mandskab ved Kirkeparaden, straffedes Kommandersergenten med fire Timer paa Pælen, og med to Gange fire Timer, naar der var en Menig, som mødte i ureglementeret Paaklædning. Var der tysk Prædiken, skulde der møde mindst 24 Mand af hvert Kompagni ved Kronprinsens Regiment, »og, er der ikke saamange tyske, saa tages af de danske til Tallet bliver fuldt.« Lige indtil 1842 var det en meget almindelig Skik, at Soldaterne lejede fattigere Kammerater til at gaa i Kirke for sig. Som Følge af den tvungne Gudstjeneste tilbragtes Opholdet i Kirken ofte med verdslig Tidsfordriv, hvortil den Maade, paa hvilken Tjenesten udførtes, indbød. Naar der ringedes første Gang til Kirke, be-

*) 1733 Nr. 50 21de Oktober. An den Commandanten General Graf Schponeck: »Das über die Meuchelmorder sogleich Standrecht zuhalten und das in sothaner Sache abgesprochene Urtheil (es mögte der blessirte entweder schon gestorben sein oder annoch leben können) sogleich an den Delinqventen ohne weitere Vorfrage exequiren, sonsten aber diese Königliche allergnädigste ernstliche Willens Meinung durch öffentlichen Trommelschlag sondern Anstand publiciren zu lassen.«

1733. 51 s. D. Das ohngeachtet obigen Befehls sothane Urtheils erst dem Könige referirt werden sollen, welches aber der Commandant geheim zu halten und niemanden zu offenbaren hätte.

Jfr. Gentagelsen af denne Befaling i Schous Forordn. 1730—46.

gyndte Oplæsning af Krigsartiklerne paa Paradepladsen, og dermed fortsattes til der ringedes anden Gang.

Straffen blev holdt højt i Ære, og den Befalingsmand, der tillod sig en misbilligende Ytring om de oprørende Straffe, fordi der savnedes en Knap, eller fordi et Spænde sad urigtig, blev strængt straffet.

General de Seue fortæller i sin Levnedsbeskrivelse: »Jeg gik en Dag i Aaret 1758 forbi en til Pæls staaende Underofficer, hvis Arme vare udstrakte med Lænker over hans Hoved, og hvis Fødder stode uden Sko paa ti til tolv spidse Jærntænder. Denne Straf forekom mig saa skrækkelig, at jeg udbrød i det lydelige Ønske, at Gud vilde bevare mig for saa vanærende en Straf. Dette Udbrud hørte en gammel Fæstnings- eller Justitssergent. Denne tog mig straks fat, spørgende, hvor jeg turde understaa mig at kalde Kongens Straf for vanærende; at mangen hæderlig Soldat havde udstaaet denne Straf, og at han straks vilde melde mig til Kommandanten, paa det jeg kunde blive strængt straffet for min formastelige Ytring. Forskrækket gav jeg Bøddelen gode Ord og lovede aldrig at sige saadant mere. Hvad jeg dengang ikke vidste, var, at Straffene vare en af Justitssergentens faste Indkomster; at han for en saadan til Pæls staaende Mand nød otte Skilling for sin Umag; og, da det stod i hans Magt, vilkaarlig at gøre Straffen haardere eller mildere, ligesom Synderen derom kunde enes med ham, saa var det naturligt, at mine Udtalelser stode i aabenbar Modsigelse med hans rene Indtægter.«

II. Hæren i Danmark og Norge fra 1720—30.

I 1670 havde Kristian V givet 27,000 Tdr. Hartkorn af Krongodset i Danmark til fem nationale Rytterregimenters Underhold. — Efter den skånske Fejde forøgedes det til 44,000 Tdr. Hartkorn, saa det blev tilstrækkeligt til ti Rytterregimenters: tre sjælandske, to fynske og fem jyske Rytterregimenters, Underhold. 1717 bestemte Frederik IV, at det skulde forøges til det dobbelte, saa det blev tilstrækkeligt til tolv Rytterregimenters og tre Dragonregimenters Underhold, hvert paa 700 Portioner à 8 Tdr. Hartkorn for det hvervede Rytteris og 700 Portioner à 32 Tdr. Hartkorn for de nationale Dragoners Vedkommende. — Af det egentlige Danmarks 372,000 Tdr. Hartkorn vare omtrent 317,000 Tdr. skattepligtige. Heraf var 1717 næsten en Trediedel, henved 100,000 Tdr. Hartkorn, foruden omtrent 100,000 Tdr. Skovskyld, Krongods eller, som det kaldtes: »Hs. Kongelige Majestæts Hartkorn.« — Det beløb sig nemlig foruden Skov til 95,459 Tdr. Hartkorn og forøgedes betydelig ved Reluitionsgodsets*) Indløsning og Køb af Herregaarde i de nærmest paafølgende Aar. — Den 17de Avgust 1716 bekendtgjorde Kongen, at Reluitionsgodset ufortøvet skulde indløses og ligeledes anvendes til Rytteriet, som skulde have sit faste Stade og Underhold paa Krongodserne.

Efterfølgende Methode, maae bruges for at indrette Vores Godser udj Danmarck til Rytter Gods, og hvorefter da Instructionen for Commissarierne som disse Godsers indrettelse opdrages, kunde reguleres.

1. maae alle Vore Bønder Godser, hver Bonde 8 tønder hartkorn

*) Godser, som Kronen havde bortskødet i Aarene 1650—1670, men med Ret til atter at indløse dem.

efter den nye matricul egaliter tilmaales og anwiisses, og til alle og hver 8 tønder Bønder Godser, maa een Bonde Gaard etableres.

2. Bliver alle de Bønder Godser som udj Schau Matriculen anført staar, saa og Skouene ej i disse Reuter Portioner begreben, men samme Skoue til Kopler for Rytter Hestene at græsse, inddeelt og reguleret.

3. De Gaarde-Marcker bliver til Høe winding employeret, paa det mand Rytter Bonden som ei haver Høe at give Rytter Hestene, og ej heller Moderation eller afslag i Hørt Kornet bekommen, at Soulagere paa det de samme af Gaarde Marckene for intet bekomme kan, at ickon Bonden det det af Gaarde Marckene indaufler og til Lade Gaarden bringer, som Rytterne siden kand tilvejes og leveres.

3. De Kongel: Tiende maae tilsees at Bonden derfore Aarlig et viiss Quantum Havre og Straa til Lade Gaarderne leverer, paa det Rytter Hestene efter ordonnantzen som er Aarlig 2 tønder Havre udaf Magazinet kand bekomme, saa og af Bønderne 3 læs Straa, de altsaa deres deraf kunde erholde.

5. Kircke Tienderne maatte og foranstaltes, at samme til Rytter Bønder og ei til andre imod et viiss aarlig forpachtet bleve.

6. Hvad Mølle skyld er angaaende, da er Vj i de tancker at Afgifterne deraf aarlig af hver steds nestbeliggende Regimentsskriver, Jligemaade Skov skyld for hart Kornet ind-Casseres og udj Rytter Cassen kand bevares; hvorover Regimentskriveren Richtige og accurate Reigninger haver at holde.

7. saa maae hver steds Gaards Marcker vel indgraves og med gode døgtige Gierer bewares, paa det ingen Heste eller Qvæg deri kunde komme og Høe Vindingen forderve.

8. saa maae og paa samme Gaarde Marcker, om de ej ere saa stoer, og ingen andre Koppeler til Rytter Hestene deres Græssning i de derved liggende Skoue imod formoding skulde findes, da samme Gaarde Marcker, og ellers igiennem en nye god Grav og Gierd separeris og Græssningen, af de Marcker som høet skal slaes, fraskieles, hvortil da en 50 Svenske eller Soldater maatte lejes som disse Grave paa Gaarde Maarkerne kand opkaste.

9. Alle Ladegaarder maa deres Besetning af Qveg som er derpaa ved offentlich Auction til de meestbydende selge, paa det Staldene derefter til Rytter Heste, og Lagen samt anden Bygning paa Ladegaarden til Rytterens Boening kunde apteris og indrettes.

10. Rytterens Stald og Quarteer skal paa Vores Godser paa Ladegaarden indrettes og reguleres, efter heele Bønder Godsets Quantum hartkorn, for Rytterne og Hestene, saaledes at hvor 2 øxsene eller Stude haver staaet, nu til een Rytter Hest kunde reignes, saa og at i den andere Flouel af denne Lade Gaardens Bygning, Boeningerne for Rytterne indrettes, paa følgende maade, at hver 4 og 4 Rytter deres Stue af 4 Fag

eller 9 til 10 Alen i Vierkant kand have, eller Huussens Brede i den eene längde, saa og at 8 og 8 Ryttere et lidet Køckene og Skorsteen imellem dere Baraquer og Stuer have kunde hvortil 2 Fag kand reignes.

11. Hvad Bonden for hver Rytter Portion, Rytteren efter den nye Rytter Godsets indrettelse give skal, saa og hvad paa Lade Gaardens Marcker af fourage for hans hest bekommer, kand udaf hosfølgende Reglement Nr. 1 videre sees.

12. Er een General Extract, som forklarer, Voris Os forbeholdene Gods, af Lade Gaarde, Marcker og Wenger, Skouve, Møller, Tiender, Bønder Godtz, samt det gamle Rytter Godtz, som ligger nærmest i hvert Amt, hvoraf kand sees det bestaar, og hvordan Vj allernaadigst ville at det skal vorde i rettet, som i saa maader Nr. 2 videre forklarer.

Een National Rytter for een Portion som regnes ordinair for 8 Tønder Hartkorn deraf nyder hand naar alting udj Penge anslaes Aarlig.. 32 Rd.

Bekommer Kosten in natura, saasom

3 Tønder Rug à 8 ß er....4 Rd 3 Tønder Byg à 6 ß er....3 Rd 3 schepper Gryn à 2 ß er..1 Rd	som gjør tilsammen	8 Rd.
Til Suul Maanetlig 4 ß som giør i 12 Maaneder		8 Rd.
Til Ober- og Under Mundering indeholdis Maaneti. 4 ß som giør		8 Rd.
Stand Quarter blifuer ogsaa reignet for Aarligen		8 Rd.
for Vilcke 8 Rd Rytteren bekommer in natura 5 Læs Høe i 7 Maaneder og Græsgang i 5 Maaneder kand reignes at Være Wærd		8 Rd.
Een Seng, og 6 Skaalpund Lys		2 Rd.
4 Tønder Haufver strøgmaal		2 Rd.
Til hackelse og Strøelse i 7 Maaneder 3 Læs Halm à 2 ß er for 3 Læs 1 Rd, alt dette forskrefne reignes een hver Rytter Bonde ickuns i betaling for 8 Rd mens er dog, naar det blifver i det det mindste anslagen til Penge Wærd 13 Rd og i saamaader i alt beløber....		37 Rd.

Naar nu fra dragis de 8 Rd som kommer een Rytter Bonde igien til gode for frie Høe og Græssning af Hofved Gaarderne og Skovens Marker, Saa blifver for hannem igien at udreede, til det høyeste ialt 29 Rd der af betaler hand 16 Rd i bare Penge, og 13 Rd Wærdie i Wahrer.

herforuden gifves Rytteren Aarligen af Magatcinen 2 Tønder Haufver Vilcke 2 Tønder Haufver naar dette Nye Rytter Godtzet blifver bragt i ret stand, kand bekommis af Konge Tienderne, og den fornødene Ildebrand, som reignes for hver Rytter 12 Læs Brænde eller Tørfve, kand udvises af Skovene eller Tørfve Mosser, mens mand skulde formeene at efterdj Rytterne logerede saa tedt hved hver andere saa at 8te Ryttere kand betiene sig af een Skorsteen halfparten af den ordinaire skou eller Torfve udvisning for hver een Rytter at Reigne, kunde Være nock tilstrækkelig.

Til Børnenes Undervisning paa Ryttergodserne lod Frederik IV bygge 240 Landsbyskoler, og ved hver Skole ansattes der en lønnet Lærer. — General Numsen, Etatsraad Holstein og Justitsraad Seidelin fik Befaling at indrette Ryttergodset i Sjæland og paa Smaaøerne; Konferensraad Rosenkrantz, Justitsraad Ivar Andersen og Krigsraad Himmelstrup i Fyn; Baron Gersdorff, Etatsraad Krabbe og Amtmand Serup i Jylland.

Krongodset i Sjæland inddeltes i seks Rytterdistrikter:

1. Det Kronborgske: Kronborg Amt 419, Dragsholm 215, Kallundborg 50, Holbek 16 Tønder Hartkorn. I dette Distrikt indlagdes 1ste jyske Rytterregiment under Oberst Revenfelt med 3 Kompagnier i Esrom, 2 i Hillerød og 3 i Helsingør.
2. Det Frederiksborgske: Frederiksborg Amt 623, Roskilde 77 Tdr. Hartkorn. 3die sjælandske Rytterregiment under Oberst Donop med 2 Kompagnier i Jægersborg, 4 i København, 1 i Slangerup og 1 i Roskilde.
3. Det Københavnske: Københavns Amt 654, Roskilde 46 Tdr. Hartkorn. Livgarden til Hest under Oberst Ørtz. 3 Kompagnier i København, 3 i Køge og 2 i Gjorslev.
4. Det Vordingborgske: Vordingborg Amt 572, Jungshoved 41, Frederiksholm 87 Tdr. Hartkorn. 2det fynske Regiment under Oberst Schack med 4 Kompagnier i Vordingborg og 4 i Næstved.
5. Det Ringstedske: Ringsted Amt 34, Tryggevælde 330, Holbæk 123, Kallundborg 114, Sæbygaard 18 og Sorø 11 Tdr. Hartkorn. 1ste fynske Rytterregiment under Oberst Kørbitz, med 2 Kompagnier i Ringstedkloster, 1 i Sorø, 2 i Bregentved, 1½ i Tryggevælde og 1½ i Gammel-Køgegaard.
6. Det Antvorskovske: Antvorskov Amt 606, Korsør 94 Tdr. Hartkorn. Det 5te jyske Rytterregiment under Oberst Schmelingh med 4 Kompagnier i Slagelse, 2 i Frederiksholm og Baveise, 1 i Korsør Ladegaard og Lystager og 1 i Skælskør.

Krongodset i Lolland, Falster og Møn blev delt i to Rytterdistrikter:

7. Det Lollandske: 704 Tdr. Hartkorn. Aalholm, Fuglsang, Maribo-Kloster, Højbjærggaard, Bremersvold, Rødby, Sakskøbing og Nysted hver med 1 Kompagni. Det sjælandske nationale Rytterregiment under Oberst Prehn.

8. Det Falsterske: 704 Tdr. Hartkorn. 1ste sjælandske Rytterregiment under Oberst Brockenhus med 4 Kompagnier i Nykøbing, 2 i Skørringe og Stubbekøbing, 1 i Korselitse og 1 i Nørreladegaard.

I Fyn et Rytterdistrikt:

9. Det Fynske: 704 Tdr. Hartkorn. 3die jyske Rytterregiment under Oberst Deden med 4 Kompagnier i Odense og 4 i Rugaard.

I Jylland tre Rytterdistrikter:

10. Det Koldinghusske: 704 Tdr. Hartkorn i Trekanten mellem Frederits, Vejle og Kolding samt nogle Kongsgaarde sønden og vesten for Kolding. Det jyske nationale Rytterregiment under Oberst West med 4 Kompagnier i Kolding, 3 i Frederits og 1 i Vejle.

11. Det Skanderborgske: 704 Tdr. Hartkorn. Det holstenske Rytterregiment under Grev Rantzau. 2 Kompagnier i Skanderborg, 2 i Klavsholm, 1 i Silkeborg, 1 i Tvilum, 1 i Søbygaard og 1 i Spjellerup.

12. Det Dronningborgske: 704 Tdr. Hartkorn. 2det jyske Rytterregiment under Oberst Levetzau med 2 Kompagnier i Dronningborg (Randers), 2 i Bjelderup-Ladegaard, 1 i Hobro, 1 i Viborg og 1 i Aalborg.

Hvert Regiment var paa 704 Portioner à 8 Tdr. Hartkorn, altsaa for 12 Regimenter 67,584 Tdr. Hartkorn. — Det øvrige Krongods anvendtes saavelsom det allerede inddelte til de tre nye nationale Dragonregimenter, hvis Mandskab udskreves af hele Ryttergodset med 1 Mand af 32 Tdr. Hartkorn.

De tre Regimenter vare:

Østsjælandske Dragonregiment under Oberst Grev Rantzau.

Stabskvarter København.

Den københavnske Eskadron: Livkompagniet i Sokkelunds, Thambsens Komp. i Smørum Herred.

Kronborgske Eskadron: Buchwalds Komp. i Lynge (Kr.), Lillienskjolds i Holbo Herred.

Frederiksborgske Eskadron: Eberlins i Lynge (Frb.), Schinkels i Ølstykke Herred.

Tryggevælde Eskadron: Bassewitz i Stevns H., Bangs i Fakse Herred.

Vestsjælandske Dragonregiment (ogsaa kaldet sydsjælandske, Lollands og Falsters Regiment) under Oberst Eberhertz.

Stabskvarter Skørringe.
Møns Eskadron: Rohweders Komp. i Møns H., Ellermanns i Alstrup.
Falsters Eskadron: Storms Komp. i Nørre- og Reedtz i Sønderherred.
Vordingborgske Eskadron: Peuckers Komp. i Hammer og Meinckes i Baarse Herred.
Antvorskovs Eskadron: Wentins Komp. i Antvorskov og Harbous i Flakkebjærg Herred.

Jyske og Fynske Dragonregiment under Oberst Amthor.
Stabskvarter Vejle.
Fynske Eskadron: Schindels og Kranes Kompagnier.
Skanderborg Eskadron: Boyes og Borthesóus Kompagnier.
Dronningborg Eskadron: Falkenskjolds og Schröders Kompagnier.
Koldingske Eskadron: Livkompagniet og Hammers Kompagni.

En særlig Embedsmand i hvert Rytterdistrikt var Regimentsskriveren, som i det væsentlige varetog Bestyrelsen og havde Ladefogder under sig. De kongelige Hovedbygninger og Ladegaardene indrettedes til Boliger for Rytteriet. Til Mandskabet byggedes der Barakker, og Hovedbygningerne indrettedes til Officererne. Det paalagdes Embedsmændene at drage Omsorg for, at der sattes Kakkelovne i Værelserne, og at Vinduer, Døre og Tag bleve istandsatte. Lader, Ko- og Studestalde forandredes til Hestestalde, Kvægbesætningen solgtes ved Avktion, og Markerne anvendtes til Græsning. — Saalænge indtil Barakkerne bleve færdige, boede Rytterne i de Købstæder, der laa i Rytterdistrikterne. Vordingborg og Antvorskov Barakker bleve færdige 1723, Kronborg Barakker 1726. De jyske Distrikters Barakker bleve kun for Halvdelen opførte, og af Fortegnelser over Rytteriets Kvarterer vil man senere se, at allerede faa Aar efter havde et Regiment kun i nogle faa Aar det Distrikt, der fra Begyndelsen var anvist det, samt at Halvdelen af Rytteriet indkvarteredes hos Borgere i Købstæderne. Det var kun en ringe Del af Rytteriet, der indkvarteredes hos Bønderne paa Ryttergodset, da det gav Anledning til idel Kiv og Strid, og Bonden havde kun ringe Lejlighed til at huse Rytteren og hans Familie. Tallet af de gifte Ryttere i

hvert Kompagni indskrænkedes 1718 til 25. — Som tidligere svarede Bonden af den Ryttergaard, han havde i Forpagtning, 4 Rdlr. af hver Tønde Hartkorn, ialt 32 Rdlr., samt tre Læs Halm à 24 Lpd. eller 3 Mk. for hvert Læs, hvad enten Kvarteret var belagt eller ikke. Iøvrigt var han skattefri, med Undtagelse af Tienden, der beløb sig til 2 Mk. 8 Sk. pr. Tønde Hartkorn, Han nød fri Udvisning af de kongelige Skove til Gærdsel og Bygningstømmer samt tolv Bondelæs Ved eller Tørv til Rytteren, naar Kvarteret var belagt. Af Skov- og Mølleskyld svaredes 2 Rdlr. 64 Sk. for hver Tønde Hartkorn. Alt det Proprietærgods og de Selvejergaarde, der laa i Distriktet, inddeltes ligeledes i Portioner paa 8 Tdr. Hartkorn og betalte deres Afgifter, i Fredstid 3 Rdlr. og i Krigstid 4 Rdlr. for hver Tønde Hartkorn, til Regimentsskriveren istedenfor til Amtsforvalteren. Skovridere og Retsbetjentes Gaarde, Kirke-, Skole- og Hospitalsgods i Distriktet betalte ligeledes deres Afgifter til Regimentskassen; og istedenfor at der tidligere af sligt Gods stilledes en Fodsoldat af 20 Tdr. Hartkorn, skulde der nu stilles en Dragon af 32 Tdr. Hartkorn.

Naar Officeren ikke havde frit Kvarter, erholdt han følgende Kvarterpenge maanedlig: en Oberst 4 Rdlr., en Oberstløjtnant eller Major 3 Rdlr., en Kaptejn 2 Rdlr., en Løjtnant, Kornet eller Fændrik 1 Rdlr. Til Lettelse for de Byrder, der vare forbundne med Rytteriets Indkvartering, erholdt hver Kvartervært aarlig tilstrækkelig Brændeved, uden Betaling, fra Kronens Skove, nemlig for en Oberst 12, en Oberstløjtnant 9, en Ritmester 6, en Løjtnant eller Kornet 4 Skovlæs; en Underofficer 8, en Menig 6 Bondelæs. Hvor 4 Ryttere laa sammen i et Kvarter 20, Bondelæs 6 Ryttere 24. Den øvrige Lønning erholdt dette nye Rytteri dels i Gaarde dels i Penge:

Staben.

	Gaarde	samt Penge aarlig.
1 Oberst	foruden de-	627½ Rdlr.
1 Oberstløjtnant	» res Kom-	182½ —
1 Major	pagnier.	102⅔ —
1 Avditør og	1	136¾ —
1 Feltskær med Svende.	1	136¾ —
1 Pavker	1	45⅔ —
1 Gevaldiger med Knægt	1	68½ —

Kompagniet.

	Gaarde	samt Penge aarlig:
1 Ritmester	1	245 Rdlr. 22 Sk.
1 Løjtnant	1	136 — 84 -
1 Kvartermester	1	68 — 42 -
3 Korporaler à 45 Rd. 60 Sk. og 1 Gaard	3	136 — 84 -
1 Trompeter	1	45 — 60 -

Rytterens Forplejning, naar han henlaa i Købstaden, var følgende:

Rug 4 Tønder efter Landets Køb	10 Mk.	6 Rdlr.	64 Sk.
Byg 3 — - — —	8 Mk.	4 — »	-
Gryn 3 Skæpper - — —	2 Mk.	1 — »	-
Penge til Sul		8 — »	-
Konsumtion af 4 Tdr. Rug à 2 Mk., 3 Tdr. Byg à 4 Mk. og 3 Skpr. Gryn à 6 Sk.		3 — 50	-
	ialt	23 Rdlr. 18 Sk.	

Over de kongelige Ladegaarde, saavel de bortforpagtede som de, der vare under Administration, sendte Kongen 1716 følgende Fortegnelse til de Kommissioner, der oprettede Rytteriet:

I Københavns Amt:

1. Jægersborg med Store-Dyrehave og Kristiansholm . . . . . 5—600 Køer.
2. Gyldenlund . . . . . 50 —
3. Ladegaardsmarken paa Amager . . . ingen Besætning.
4. Falkonergaarden . . . . . betjenes af Falkoneren.

5. Frydenlund ..... 30 Køer.
6. Ladegaardsmarken udenfor Vesterport ..... bruges til Høavling for de kongelige Stalde.
7. Dronninggaard ..... } forlenet til Prinsesse Sofie
8. Frederiksdal ..... } Hedevig paa Livstid.
9. Bagsværd ..... }
10. Gentofte ..... 50 Køer.
11. Høvang og Enghave ..... til de kongelige Stalde.

I Frederiksborg Amt:

1. Frederiksborg ..... 120 Køer, 30 Stude.
2. Kollerød ..... 50 —
3. Skallerød ..... til Stutteriet.

I Kronborg Amt:

1. Kronborg ..... 25 Køer.
2. Esromkloster ..... 16 — 40 Stude.
3. Ebbekøb ..... 80 —
4. Østrup ..... } ingen Besætning.
5. Stutteriet og Høvang ..... }

Jægerspris Gods:

1. Jægerspris Ladegaard ..... forlenet paa Livstid til Prins Karl.

I Hørsholm Amt:

1. Hørsholm Ladegaard og Høvang... Hds. Majestæt Dronningen har Indkomsterne.

I Roskilde Amt:

1. Viby Ladegaard ..... 50 Køer.

I Ringsted Amt:

1. Ringstedklosters Ladegaard ..... 72 Køer.

I Tryggevælde Amt:

1. Søholm Ladegaard..... 100 Køer, 50 Stude.
2. Gjorslev..... 150 — 50 —
3. Erikstrup..... 60 —

I Vordingborg Amt:

1. Vordingborg Slots Ladegaard ..... 150 Køer, 80 Stude.
2. Lekkende..... 100 — 40 —
3. Boldringe ..... 100 — 60 —
4. Jungshoved..... 100 —
5. Oremandsgaard..... 20 —

Antvorskov Grevskab:

1. Antvorskov Ladegaard ..... 200 Køer, 200 Stude.

2. Lystagergaard ..... 100 Køer, 60 Stude
3. Pebringgaard ..... 26 —

Frederiksholms Grevskab:

1. Frederiksholms Ladegaard med Nodholm ..... 24 Køer, 70 Stude.
2. Bavelse ..... 200 —

I Odense Amt:

1. St. Hans Klosters Ladegaard..... 200 Køer.

I Maribo og Aalholm Amter:

1. Højbygaard ..... 60 Køer.
2. Aalholm Slots Ladegaard..... 5 Hopper, 115 Køer, 20 Stude.
3. Fuglsang Ladegaard ..... 6 — 98 — 20 —
4. Prierskov ..... 48 — 2 —
4. Maribo Kloster ..... ingen Besætning, Maribo Borgere have Jorden i Forpagtning.

I Halsted-Klosters Amt:

1. Søllestedgaard ..... 60 Køer.
2. Lundegaard..... 60 —
3. Hovgaard..... 24 —
4. Halsted Kloster med Oreby og Kyllingegaarden ..... 120 —

I Nykøbing Amt (Falster):

1. Nørre Ladegaard ..... 10 Hopper, 100 Køer, • Stude.
2. Skørringe ..... 10 — 150 — • —
3. Korselitse Gaard ..... 16 — 220 — 70 —
4 Folehave Hegnet, Ø. og V. Hallerup ingen Besætning.

I Ribehus Amt:

1. Ribehus Ladegaard ..... 40 Køer, 130 Stude.

I Koldinghus Amt:

1. Koldinghus Ladegaard ..... 50 Køer.

I Skanderborg Amt:

1. Skanderborg Slots Ladegaard ..... ingen Besætning.

I Dronningborg Amt:

1. Dronningborg og Bjelderup..... 200 Køer, 180 Stude.
2 Mariager Kloster..... 60 — 220 —

Disse Hoved- og Ladegaardsmarkers samlede Hartkorn udgjorde 3643 Tdr.

Efter de kongelige Ladegaarde komme de kongelige Forpagtergaarde, som skulde afgives til Rytteriet. De ere opgivne

under et tilligemed Bøndergodset til 49,983 Tdr. Hartkorn. Ikkun enkelte Forpagtergaarde i Nordslesvig nævnes, som Fobislet med 220 Køer, der formodentlig har hørt under Koldinghuus Amt. Endvidere erholdt Rytteriet 6000 Tdr. Hartkorn af Reluitionsgodset. Fremdeles købte Kongen store Herregaarde til sit Rytteri i de Distrikter, der vare anviste det. I Sjæland købte han Bregentved af Overkrigssekretær Gabel for 50,000 Kroner, Højstrup af Prins Karl; i Jylland Tvilum, Søbygaard og Sjelleskovgaard. Af det reluerede Gods var der mange Herregaarde, som indrettedes til Rytteriet: Kristiansdal ved Odense, som afstodes af Gehejmeraadinde Schultz for 30,000 Kroner, Rugaard af Grevinde Wedell for 26,000 Daler, Silkeborg af Fischer for 30,000 Rdlr., Mariager Kloster af Baronesse Lilliencrone for 64,000 Rdlr. og flere. — Hvad der ikke laa bekvemt til Ryttergods, afhændedes, og for de indkomne Summer købtes nyt Krongods. I Jylland solgtes 1718 3468 Tdr. Hartkorn af første og femte Ryttерregimenters gamle Ryttergods, liggende i Vestervig, Lundenæs, Bøvling, Skivehus, Hald, Mariager og Aalborg Amter for 167,000 Rdlr. I Fyn solgtes 1717 Fænø, 38 Tdr. Hartkorn, for 8000 Daler, og 258 Tønder Bøndergods i Gamborg og Gelsted Sogne til Grevinde Wedell, Aargaard (Oregaard) til Gabel for 40 Daler pr. Tønde Hartkorn, 107 Tdr. Hartkorn til Oberstløjtnant Holst(ein) for 40 Daler Tønden. — Det eneste af de Ryttergodser som skulde sælges, paa hvilket der ikke skete noget Bud ved de gentagne Avktioner, var Sprogø; den er endnu Krongods.

I sit Testament, skrevet 24de April 1723, anbefalede Frederik IV sin Efterfølger paa det varmeste Ryttergodsernes Bevarelse for Kronen som en meget nyttig og »profitable« Indretning. Han gjorde imidlertid selv Begyndelsen med at bryde Staven over den ved i Aarene 1725 til 28 at sælge alt det nys oprettede lollandske og noget af det falsterske Ryttergods.

I Hertugdømmerne bleve Rytterregimenterne indkvarterede i Stæderne.

Livregiment Ryttere under Oberst Bardenfleth i Itzehoe 4, Krempe 2 og Wilster 2 Kompagnier.

Livregiment Dragoner under Oberst Bibow i Wedel 1, Oldeslohe 2, Segeberg 2, Pinneberg 1 og Uetersen 2 Kompagnier.

Schulenburgs Dragoner under Oberst Schulenburg i Rensborg 4, Egernførde 2 og Preetz 2 Kompagnier.

Frijs's Regiment under Grev Kr. Frijs i Slesvig 4, Egernførde 2 og Husum 2 Kompagnier.

(Würtemberg) Schubarths Regiment, under Oberst Schubarth i Haderslev 4, Aabenraa 2½ og Løgumkloster 1½ Kompagni.

For Mand og Hest betaltes maanedlig i Kvarterpenge 24 Sk., for Rytteren eller Hesten alene 16 Sk. Kornskatten samt Hø og Halm udskreves af Amterne efter Plovtallet*). De adelige Distrikter inddeltes i 15000 Plove. Fra 1723 udskreves aarlig 1 Tønde Rug og 1 Tønde Havre for hver Plov.

1719 bestod det danske Rytteri af 20 Regimenter paa 8 Kompagnier à 82 Mand, med 702 Tjenesteheste ved hvert Regiment, hvilket udgør over 14000 Tjenesteheste. Aaret efter Krigens Ophør opløstes imidlertid fem Regimenter, nemlig: Schulenburgs Dragonregiment, sjælandske nationale og jyske nationale Kyradserregimenter, første og tredie sjælandske Rytterregimenter, hvilke Afdelinger oprindelig vare nationale, men derpaa vare blevne hvervede Regimenter. Tilbage blev der 11 Rytterregimenter og 4 Dragonregimenter, nemlig: Livgarden B. F. Ørtzen, Livregimentet J. F. Bardenfleth, første jyske D. Revenfeldt, andet H. Lüttichau, tredje E. Deden, femte F. V. Schmelingh, første fynske J. K. Kørbitz, andet N. Rosenkrantz-Schack, holstenske

*) En Plov i Gjennemsnit 5 à 7 Tdr. Hartkorn.

K. Rantzau, Schubarths H. M. Schubarth, Frijs's K. Frijs, Livregiment Dragoner A. F. Staffeldt, østsjælandske nationale Dragonregiment K. F. Rantzau, vestsjælandske nationale Dragonregiment F. Eberhertz, jyske og fynske nationale Dragonregiment F. E. Amthor. Ved hvert af disse 15 Regimenter blev der afskediget 8 Underofficerer og 152 Menige, tilsammen 120 Underofficerer og 2280 Menige. Der bestemtes at Kompagniet paa Fredsfod skulde være 62 Mand foruden Befalingsmænd. Ved disse Besparelser bevirkedes, at flere Rytterdistrikter ikke belagdes. Af de store Summer, som besparedes, dannede Frederik IV et Krigsfond.

De Forandringer, der foretoges i Aaret 1724 i det nationale Fodfolk, indskrænkede i høj Grad Bøndernes ved Vornedskabets Ophævelse skænkede Frihed*). Tidligere kunde efter Loven de Karle, som havde tjent i 6 Aar, og alle de, som ikke vare indrullerede, flytte, hvorhen de vilde, uden at Godsherren kunde forbyde det. Den 8de Februar 1724 befaledes, at alt det unge Mandskab i Bondestanden fra 14—35 Aars Alderen skulde indføres i Reserverullen og ligesaavel som de udskrevne Landsoldater være bundne til deres fyldte 35te Aar til at opholde sig paa det Gods, hvor de havde deres Hjemstavn. Dette Aag kaldtes Stavnsbaandet, og udvidedes under den følgende Regering til at gælde fra Bondens 4de til hans 45de Aar. Ved denne Indretning forøgedes det nationale Fodfolks Styrke, som formindskedes ved Opløsningen af flere af de hvervede Regimenter. Af disse opløstes Prins Georgs Regiment, der var oprettet 1659 under Navn af Feltherrens Regiment, samt 2det og 4de Fodregiment, der bleve oprettede i Italien 1703 af Ba-

*) Vornedskabet, der paahvilede Sjælands, Møns, Lollands og Falsters Fæstebønder, bestod i, at uden Jorddrottens Samtykke maatte de ej forlade det Gods, hvor de vare fødte, og skulde modtage den Gaard eller det Huus, som han gav dem. Det ophævedes 1702.

tailloner af Regimenterne Prins Karl, Prins Kristian og af Oberst Endens Regiment.

Det vestsjælandske nationale Fodregiment opløstes allerede 1717, da største Delen af Mandskabet havde hjemme paa det nye Krongods, som indrømmedes til de nationale Dragoners Oprettelse. Resten dannede et nyt Regiment, det sydsjælandske, tilligemed de lollandske og falsterske Bataillioner. Disse Afdelinger havde hidtil dannet det viborgske Regiment i Forening med den viborgske Bataillon. Denne Bataillon opløstes og indlemmedes i Aalborg og Aarhus Regimenter.

Fremdeles blev der afskediget i hvert af de tolv hvervede Fodregimenter 24 Underofficerer og 144 Mand, ialt 288 Underofficerer og 1728 Mand. Oprindelig var det bestemt, at Indskrænkningen skulde have været langt større, men paa Grund af at Rusland og senere Sverig truede med Krig, afbrødes alle Reduktioner. Tilbage blev der tolv hvervede Fodregimenter, nemlig: Livgarden K. F. Staffeldt; Grenaderkorpset H. J. Arnold; Dronningen A. Lühe; Prins Karl H. A. Schack; Prins Kristian (Kronprinsen) J. K. Reventlow; Sjæland D. E. Zepelin; Jylland H. H. Scheel; Fyn H. Scholten; Oldenburg T. A. Wedel-Jarlsberg; Marine P. A. Scavenius; første A. A. Prærtorius; tredie K. Eichstedt; og syv nationale Fodregimenter, nemlig: nordsjælandske J. Barner; sydsjælandske E. Juel; fynske H. Weinmann; aalborgske H. Rosenauer; aarhusske P. Rosenørn; ribeske G. Lottig; oldenburgske H. Samsø. Med Undtagelse af oldenburgske nationale Regiment, der kun var paa 8 Kompagnier, forbleve alle de øvrige Regimenter paa 12 Kompagnier. Kompagniets tjenstgørende Fredsstyrke blev 3 Officerer, 6 Underofficerer, 2 Tambourer, 2 Tømmermænd, 7 Grenaderer og 80 Musketerer, ialt 100 Hoveder. Ved Regimentsøvelserne dannede de 84 Grenaderer et trettende Kompagni. De nationale Dragon- og Fodregimenter havde alt deres Mandskab hjem-

forlovet i Lægderne. De havde Kompagniøvelser om Søndagen og 14 Dages Bataillons- og Eskadronsøvelser en Gang aarlig. I det danske Artillerikorps, der styredes af Martin Maul, ophævedes et under Krigen oprettet Brokompagni. Af hvert Kompagni hjemsendtes 27 Mand; og Fredsstyrken blev et Tøjhuskompagni og syv Artillerikompagnier. Af de syv Artillerikompagnier garnisonerede de fire i København, et i Kronborg, et i Frederits og et i Rønne. I det holstenske Artillerikorps, der førtes af Levin Arentskjold, skete en lignende Indskrænkning, saa Fredsstyrken blev 447. Fire af de syv holstenske Artillerikompagnier laa i Rensborg, to i Glückstadt og et i Oldenburg. Fortifikationen i Danmark blev paa Fredsfod 1 Oberst, Heinsohn, 3 Kaptejner, 10 Konduktører og 4 Tornplantere. I Holsten 1 Oberst, Fischer, 3 Kaptejner, 9 Konduktører og 3 Tornplantere.

Bornholms Milits blev uforandret.

Til Grønland sendtes 1723 en Besætning under Major Klavs Enevold Paars. — Den bestod af 31 Fodfolk, nemlig 1 Kaptejn, Jørgen Lendorf, 3 Sergenter og 27 Menige, deraf 13 Frivillige, samt 18 Artillerister, nemlig 1 Fyrværker, 1 Underfyrværker, 4 Konstabler og 12 Haandværkere. — Den aarlige Udgift til dette Mandskab var 3574 Rdlr. — Det opførte sig ikke godt, og Præsten Hans Egede bad efter nogle Aars Forløb, om Regeringen ej vilde sende Besætningen hjem igjen, hvilket skete. — Juleaften 1717 og Nyaarsaften 1720 bleve Ditmarsken og Ejdersted hjemsøgte af to skrækkelige Stormfloder, der brøde Huller i Digerne og ødelagde store Marskstrækninger. Digerne istandsattes atter under General Jobst Scholtens Ledelse af det hvervede Fodfolk. Fra 1718 til 1722 var der aarlig 50 Kompagnier sysselsatte med de nye Digers Opførelse. Efter fire Aars vedholdende Arbejde vare alle de ødelagte Koge fra Husum til Brunsbüttel genvundne fra Havet. Af en Mælding fra General M. Kragh, som 1720 befalede over de 50 Arbejds-Kom-

pagnier, var Tabet ved dem i tre Sommermaaneder følgende: 99 døde af Sygdom, 140 bortløbne og 3 druknede.

I Aarene fra 1722—30 var Hærens Styrke i Danmark:

11	Rytterregimenter	5650 Mand.
4	Dragonregimenter	2520 —
19	Fodregimenter	25280 —
14	Artillerikompagnier	890 —
	Fortifikatjonen	34 —
	Generalstab	14 —

Udgiften var aarlig i rede Mønt 1,200,000 Rdlr. samt 300,000 Rdlr. i Indtægter af Krongodserne, i alt 1,500,000 Rdlr. Courant.

Den norske Hær havde i det sidste Krigsaar 1718—19 undergaaet mange Forandringer:

De tre Dragonregimenter bragtes paa samme Fod som de danske Rytterregimenter. Hvert Regiment deltes i 8 Kompagnier. — Ved de søndenfjeldske Afdelinger bestemtes Kompagniets Styrke til 3 Officerer, 6 Underofficerer, 2 Tambourer og 82 Menige. Ved de nordenfjeldske til: 75 Menige.

Første søndenfjeldske Dragonregiment under Oberst Schaffalitzky havde Stabskvarter i Brotnov (Akershus Amt), andet dito under Oberst J. V. Øtken havde Stabskvarter i Kristiania. Nordenfjeldske, under Oberst P. Motzfeldt, i Tronæs ved Trondhjem.

Det i Marts 1718 oprettede geworbene Dragonregiment under Oberst Poulsen blev 1721 til et hvervet Fodregiment og kaldtes længe det gevorbene Dragonregiment tilfods, senere benævnedes det efter Cheferne og hed samtidig 1ste hvervede Regiment tilfods, endelig kaldtes det det nordenfjeldske hvervede Regiment tilfods. Det var først inddelt i 10, derpaa i 12 Kompagnier. — Det allerede bestaaende hvervede Regiment tilfods, der førte Chefens Navn, kaldtes samtidig det andet hvervede Regiment tilfods og endelig det søndenfjeldske Regiment tilfods. Det bestod ligeledes af 12 Kompagnier. — De to

trondhjemske nationale Fodregimenter inddeltes i 3 Regimenter, og de 5 øvrige nationale Fodregimenter fordobledes, saa Tallet paa de nationale Fodregimenter voxede til 13, der ligesom de danske Regimenter deltes i 2 Bataillonner, hver paa sex Kompagnier. Hvert Regiment havde 40 Officerer, 60 Underofficerer og 24 Spillemænd. I hvert Kompagni var der 100 Mand (2 Tømrere, 8 Grenaderer, 10 Gefrejtere og 80 Menige). Kompagniet inddeltes i 50 Lægder, hvert Lægd, 2 Fuldgaarde*), stillede nu to Mand istedenfor tidligere een Mand. — Den store Forøgelse bevirkedes ved, at den halve Reserve, den yngre Del, indlemmedes i de nationale Regimenters Liniekompagnier. Den anden halve Reserve, de ældre Reserver, »Landdragonerne«, »de udvalgte Bønder«, skulde vedblive at bestaa, dog blev den fritagen for al Øvelse i Fredstid. — Skiløberkorpset, der flere Gange var blevet oprettet og atter opløst i den forløbne Tid, bestod fra 1716 i to Afdelinger, den nordenfjeldske og den søndenfjeldske, hver paa to Kompagnier à 63 Lægder eller 126 Mand foruden Befalingsmænd, ialt 520 Hoveder.

De fire Garnisonskompagnier bleve ligesom i Danmark Invalidestiftelser, der optoge ældre Militære, som vare for affældige til at forrette Tjeneste i Linien, og som Staten følte, at den havde Forpligtelser imod. Deres Tjeneste bestod hovedsagelig i Opsyn med Bygningerne og Fæstningsværkerne.

1710 havde Bjergfolkene i Røros Kobberværk dannet 3 Kompagnier, som selv valgte deres Officerer og Underofficerer. De talte tilsammen 394 Mand.

Garnisonerne og de nationale Regimenters Stabskvarterer vare følgende:

---

*) Efter den almindelige Angivelse ansloges 2 Fuldgaarde til 3 à 4 Bøndergaarde med 5 til 7 Huse.

1. Det hvervede Dragonregiment tilfods, Poulsen, Kristiania, Frederiksstad, Frederikshald og Kongsvinger.
2. Det hvervede Regiment tilfods, P. Rømeling, Kristiania, Kristianssand og Frederiksstad.
3. Første akershusske Regiment, Schlanbusch, Kristiania.
4. Andet dito., H. J. Hvitfeldt, Kristiania.
5. Første smaalenske dito, H. N. Scharffenberg, Ellinggaard ved Frederiksstad.
6. Andet dito, J. F. Frølich, Tønsberg.
7. Første trondhjemske, H. J. Brun, Trondhjem.
8. Andet dito, K. Storm, Molde.
9. Tredie dito, K. F. Mühlenpfort, Trondhjem.
10. Første oplandske, J. Brockenhus, Akersgaard ved Kristiania.
11. Andet dito, B. E. Pentz, Kristiania.
12. Første bergenhusske, G. K. Munthe, Hellevig ved Bergen.
13. Andet dito, K. Ph. du Val, Bolstadgaard ved Bergen.
14. Første vesterlenske, K. Eichstedt, Bringsvær ved Arendal.
15. Andet dito, J. F. Lühe, Farsund ved Kristianssand.
16. Nordenfjeldske Skiløberkorps, Emahaus og Hals, Trondhjem.
17. Søndenfjeldske dito, Kraft og Bonde, Kristiania.

Af Ganisonskompagnierne laa to i Kristiania og Akershus, et i Bergen, et i Trondhjem og Munkholmen.

Artillerikorpset var ligesom i Danmark og Holsten delt i syv Artillerikompagnier og et Haandværkerkompagni. Det talte 24 Officerer (1 Oberst, 1 Oberstløjtenant, 1 Major, 6 Kaptejner, 8 Løjtnanter og 7 Stykjunkere), 28 Underofficerer (14 Fyrværkere paa Forfremmelse og 12 Sergenter), 430 Konstabler og Underkonstabler.

Kompagniet Dilleben i Kristiania.
— Thestrup i Trondhjem.
— Bærenfels i Bergen.
— Reitzenstein i Frederiksten.
— Weismann i Kongsvinger.
— Grüner i Frederiksstad.
— Tronier i Kristianssand.

Den norske Fortifikation bestod af 1 Chef og 2 Kaptejner, Chefen for den norske Hær var General Lützow. Under ham

Fodfolk. [illegible]

1740.

Fodfolk. Rytteri.

var der som kommanderende Generaler, søndenfjelds Kruse og Øtken af Rytteriet og Rømeling og Hvitfeldt af Fodfolket, samt nordenfjelds General Budde. — Styrken var i Aarene fra 1721—30:

Rytteriet, tre Regimenter	2020	Mand.
Fodfolk, seksten Regimenter	19,960	—
Artilleri, 7 Kompagnier	482	—
Fortifikation	17	—
Generalstab	11	—
I alt	22,490	Mand.

Udgiften var aarlig i rede Mønt 262,000 Rdlr. samt 100,000 Rdlr. af Krongodserne, ialt 362,000 Rdlr.

De Summer, der medgik til Fæstningernes Vedligeholdelse, bleve særskilt anviste og ere ikke medtagne i ovenstaaende Overslag. Der anvendtes navnlig megen Omhu paa de tre Hovedfæstningers, Kongsvingers, Frederiksstens og Frederiksstads Værker. Vardøhus, der havde været ubesat i over et halvt Aarhundrede, blev atter istandsat, da Forholdet til Rusland blev tjendtligt. I mange Aar havde det været overladt til et Handelshus i Bergen, som nyttede det til Oplagssted for sine Hvalfangere, og var pligtigt at holde Bygninger og Gaarde vedlige. Dette besørgedes en Tid lang af Gældsfanger. Efter en Synsforretning fra Aarhundredets Begyndelse var det meste Inventarium forsvundet. Der fandtes kun endel Hellebarder og Slagsværd fra en svunden Tid. Det erholdt nu en Besætning paa 70 Mand, Murene bleve istandsatte og forsynede med tilstrækkeligt Skyts. Garnisonstjenesten i de talrige Fæstninger besørgedes i Fredstid af de to hvervede Regimenter tilfods.

Det norske Rytteri havde, ligesom det danske, Krongods til sit Underhold og Standkvarter. 2200 Gaarde vare anviste til Dragonkvarterer. Dragonen var enten selv Udreder, eller Bonden, som han boede hos, svarede 20 Rdlr. til hans Underhold og hele Udrustning. Dragongaardene havde be-

tydelige Særrettigheder: de vare fri for Skyds og nøde en Skattelettelse af syv Rdlr. aarlig, den saakaldte Affældning. Til Udgifterne ved de større Øvelser erholdt Dragonen aarlig 1½ Rdlr. af sin Kvartervært, som fradroges af dennes Skatter.

Ved det nationale Fodfolk boede alle Officerer ligeledes paa Gaarde, der tilhørte Kronen. De havde frit Kvarter og erholdt foruden deres Lønning 20 Rdlr. aarlig af Gaardens Indtægter. Denne var enten forpagtet til Officeren eller til en Bonde. Baade ved Dragongaardene og ved Fodfolkets Gaarde bleve alle de overskydende Penge af Forpagtningssummen leverede til Krigsbogholderne, af hvilke der var en søndenfjelds og en nordenfjelds. Underofficererne havde foruden frit Kvarter 3 Rdlr. 72 Sk. aarlig i Kvarterpenge, som ved Fodfolket udrededes, uden Erstatning, af Lægderne. Disse maatte ligeledes svare Soldaterkjoleskat 2 Rdlr. aarlig og Marchepenge eller Udredningspenge 1 Rdlr. aarlig. De Afdelinger af Hæren, der vare indkvarterede i Købstæderne, erholdt frit Kvarter hos Borgerne. I Regelen sørgede Officererne selv for deres Kvarterer, og erholdt da de samme Kvarterpenge som i Danmark. Naar Underofficererne og Menige selv sørgede for Kvarter, godtgjordes dem, der vare gifte, dobbelte Kvarterpenge. Udgifterne fordeltes paa alle Købstæder, med Halvdelen paa Grundskat og Halvdelen paa borgerlig Næring. Det lovbestemte Antal af gifte var 1721 ved hvert Kompagni 30 Mand. I alle de nationale Afdelinger havde ikkun den ældste Halvdel af Officererne i hver Grad fuld Gage, den yngste Halvdel havde halv Gage, og rykkede efterhaanden op paa fuld Gage, naar de kom ind i den ældste Halvdel. Denne Foranstalning ophævedes atter den 11te December 1728. Fra det næste Aars Begyndelse erholdt alle Officererne ved de nationale Dragon- og Fodregimenter samme Lønning som de danske Officerer ved de nationale Afdelinger. En Kompagnichef fik 200 Rdlr., en Løjtnant 120 og en Fændrik 100 Rdlr. aarlig.

Øvelser holdtes af den nationale Hær hver Søndag; desuden havde den Sommerøvelser i 14 Dage. hverandet Aar. i Regiment og hverandet Aar i Eskadron eller Bataillon. — Skiløberkorpset havde hvert Aar otte Dages Sommer- og otte Dages Vinterøvelser. Da der var Kompagnidistrikter, som vare 8—10 Mile i Omkreds, saa var det meget anstrængende for mange, der maatte arbejde strængt hele Ugen, at gaa den lange Vej om Søndagen til Samlingspladsen ved Kirken. Fra 1721 indtraadte derfor den Lettelse, at, naar en Soldat havde tjent i to Aar, skulde han kun møde fire Gange om Aaret ved Søndagseksersitsen, med mindre han var skødesløs og havde glemt sin Eksersits. Da Legemsstraffe bleve saa hyppige og haarde, at det unge Mandskab fik Skræk for Krigstjenesten og rømmede i stor Mængde ud af Landet, saa indskærpedes det Obersterne under Embeds Fortabelse at forbyde Underbefalingsmændene al Pryglen. Obersterne skulde flittig spørge Soldaterne om, hvorledes de bleve behandlede. Ingen Underbefalingsmand maatte straffe Soldaten med Træhesten eller Æslet; slig Straf burde kun finde Sted efter Krigsrettens Dom eller efter Oberstens Befaling. Det forbødes Officererne at anvende Soldaten til Skyds, Ordonanstjeneste og Dovning (Hoveri). Arbejdslønnen var dengang lille: det højeste, en dygtig Karl erholdt, var 6 Rdlr. aarlig; men, naar han var Soldat i et af de nationale Regimenter, gav hans Husbond ham næppe det halve, fordi Officeren nyttede Karlen til lange Tjenesterejser, paa hvilke han ofte var ti til tolv Dage undervejs.

For at hjælpe Soldaterne til nogen Bifortjeneste og derved et bedre Udkomme, end den knappe Lønning forskaffede dem, saa tillodes det dem 1725 baade i Danmark og Norge at udføre Haandværksarbejder og falbyde dem paa bestemte offentlige Pladser uden at betale Skat eller at indtræde i Lavgene; dog maatte de ikke holde Svende eller arbejde flere i Forening, men kun benytte Hustru og Børn

til Hjælp ved deres Haandværk. Soldater, der bleve afskedigede, fik Fribrev til at nedsætte sig i Købstæderne som Haandværkere, og fritoges ligeledes for alle Afgifter, undtagen Told, Akcise og Konsumtionsskat.

Invalider og Oldinge fik Hjelp af Krigshospitalskassen.

De Forordninger, der gave Regler for Vaabnets Brug og Maaden, paa hvilken Bevægelserne skulde udføres, vare meget ufuldstændige i den dansk-norske Hær, og der herskede stor Uensartethed i den Maade, paa hvilken Obersterne indøvede deres Afdelinger, indtil Begyndelsen af det attende Aarhundrede, da der 1701 og 1703 udkom de første trykte Eksercerreglementer. 1729 erholdt baade de hvervede og nationale Afdelinger i Rytteriet og Fodfolket en nøjagtig Rettesnor i »Exercices für die geworbene und nationale Cavaleri« og »für die geworbene und nationale Infanteri.«

Rytterregimentets taktiske Inddeling var i fire Eskadroner, der hver for sig deltes i tre Delinger. Øvelserne foretoges næsten udelukkende i Skridt, og der lagdes mere Vægt paa Skydevaabnets end paa det blanke Vaabens Brug. Øvedes Rytterregimentet tilfods, saa var det inddelt i to Bataillioner, hver paa fire Kompagnier. Ved Fodfolket var Regimentet inddelt i to Bataillioner. Bataillonen var inddelt i tre Divisioner, hver paa to Delinger. Delingen indeholdt syv Roder. Bataillonens reglementerede Styrke var 135 Roder eller 540 Menige, 12 Tømmermænd, 12 Tambourer, 36 Underofficerer og 18 Officerer.

Retten haandhævedes i hele Hæren efter Kristian V's Krigs-Artikels-Brev og Krigsrets-Instruktion, der vare udgivne 1683, samt den 1703 udgivne Forklaring af Krigsrets-Instruktionen, hvorved Kommandanternes Myndighed øgedes. Krigs-Artikels-Brevet indeholdt 192 Artikler, inddelte i 13 Kapitler.

1ste Kapitel om Gudstjenesten, de første otte Artikler.
2det — — Lydigheden, 9—16 do.
3die — — Skansearbejder, 17—20 do.

4de Kapitel om almindelige Forbrydelser, 21—40 Artikel.
5te — — Mytteri, 41—52 do.
6te — — Forræderi, Overløben og Fæstningers Overgivelse, 53—76 do.
7de — — Forholdet paa Vagt, Marche og i Slag, 77—107 do.
8de — — Forholdet i Kvarter og Lejr, 108—122 do.
9de — — Paaklædningen og Udrustningen, 123—128 do.
10de — — Skytset, 129—134 do.
11te — — Mønstringen, 135—151 do.
12te — — Hvervingen, Lønningen og Aftakkelsen, 152—187 do.
13de — — de almindelige Bestemmelser, 188—192 do.

Hertil var knyttet en Krigsrets-Instruktion i syv Kapitler.

1ste Kapitel om Rettens Holdelse i Almindelighed, 1—9 Artikel.
2det — — Under- eller Regimentsretten, 10—20 do.
3dje — — Standretten, 21 do.*).
4de — — Garnisons- eller Borgleje-Retten, 22—23 do.**).
5te — — Konsistorial eller gejstlig Krigsret, 24—27 do. (I denne Ret var Hofprædikanten og i hans Fravær Feltprovsten Formand.)
6te — — General- og Overkrigsretten, 28—47 do.

*) Blev der begaaet aabenbare grove Uordener, som ingen Ophold taalte i deres Afstraffelse, og Gerningen i og for sig var Anklager og Vidne, saa krævedes der Standret, og der gaves den, som var betroet dømmende Myndighed, fri Magt saadan Standret at holde og straks paa Stand at lade den udføre.

**) Kommandanten i en Fæstning har dømmende Myndighed over de Kompagnier tilhest eller tilfods, som ere skilte fra deres Regimenter og indlagte som Besætning. Findes der hele Regimenter, Bataillioner og Eskadroner, som selv holde Ret, tilkommer den dem, dog skulle de give Kommandanten vedbørlig Underretning om den forestaaende Udførelse af Dommen og med hans Samtykke lade den fuldbyrde.

7de Kapitel om Straffene. Pengebøder, almindelige Legemsstraffe: Vand og Brød, Bolt og Jærn, Træhesten, Pælen og Bæren af tunge Vaaben eller Sadelen paa Ryggen; pinlige Legemsstraffe: Spidsrod, Piskning, Brændemærke, Øren-Afskæren, Haand eller Finger afhugget; Straffe paa Livet: Skydning, Halshugning, Hængning, Radbrækning, Brænding; Æresstraffe: Degradation og Navnet slaaet paa Galgen.

Aarsagen, til at Danmark og Norge vedblev at holde en rustet Hær paa henved 50,000 Mand med en tilsvarende Søstyrke, var, at den Fjende, der med det halve Evropas Hjælp havde kuet Sverig, 1721 vendte sin Vrede imod Danmark. Det holsten-gottorpske Fyrstehus, der syntes at skulle vedblive at holde Danmark i Aande, var flyttet fra sin tidligere Beskytter Sverig over til Rusland, hvor Peter den store og hans Efterfølgerske Katarina med Kraft toge sig af den fra Slesvig fordrevne holsten-gottorpske Hertug. Kejseren gav ham sin ældste Datter tilægte og forbandt sig med Preussen, Østerrig og Sverig. Kongen af Preussen slog en Streg over sine Forpligtelser imod Danmark, og fandt nu, da Hertugen var bleven den russiske Kejsers Svigersøn, at »von Gottes und Rechts Wegen kommt der Herzog von Holstein Schleswig zu.« — Han raadede Danmark til godvillig at afstaa Slesvig. For at undgaa Krig tilbød Danmark Hertugen af Holsten-Gottorp Oldenburg og Delmenhorst samt 100,000 Rdlr. aarlig, men dette Tilbud afsloges. Endelig den 20de Februar 1724 sluttede Rusland Forbund med Sverig, i hvilket der bestemtes, at de to Magter ved fælles Bestræbelser, i Nødsfald med væbnet Haand, skulde genindsætte Hertugen i hans tabte slesvigske Besiddelser. — Storbrittanien og Frankrig bevægedes af det omfattende For-

bund, der havde dannet sig, til at optræde med Kraft for at modvirke de for Evropas Fred saa farlige russiske Overgreb. De indgik i Forening med Nederlandene det hannoverske Forbund og bragte Preussen og Sverig til at falde fra Rusland. Peter den store døde imidlertid 1725, uden at den fjendtlige Stilling forandredes. Da hans Efterfølgerske med samme Iver paaskyndede Rustningerne mod Danmark, syntes Krigen uundgaaelig. En Hær paa 60,000 Mand sammendroges i Estland og Lifland for at overføres til Mecklenburg, men det forbødes af en dansk-engelsk Flaade paa 30 Linieskibe, som hele Aaret krydsede udenfor Riga og Reval. — Rusland erfarede, at et Angreb paa Slesvig vilde betragtes som en casus belli af Frankrig og Storbrittanien, der havde garanteret Danmark den evige Besiddelse af denne gammeldanske Provins. Frankrig og Danmark sluttede 1727 et Forbund, ifølge hvilket Frankrig betalte Danmark 350,000 Rdlr. aarlig i fire Aar til Hjælp ved dets Rustninger, imod at de to Magter skulde gensidig understøtte hinanden med 24,000 Mand, naar de kom i Krig.

I Begyndelsen af dette Aar var der atter en dansk Flaade i Søen, da Efterretningen om Kejserinde Katarina den førstes Død den 17de Maj 1727 gjorde en brad Ende paa de gottorpske Stridigheder. Hertugen blev endog forvist fra Rusland, og Danmarks Forhold til denne Magt blev i en lang Aarrække meget tilfredsstillende. 1730 sluttedes endog en Venskabspagt med Rusland. I dette Aar døde Frederik IV efter 31 Aars Regering. Uagtet Landet næsten i alle disse Aar havde været paa Krigsfod, havde en fornuftig Husholdning i den sidste Halvdel af hans Regering bevirket, at der ved hans Død var omtrent 2 Millioner Rdlr. i rede Mønt i Statskassen, og at Statsgælden kun beløb sig til 3 Millioner. Baade Land- og Søværnet bestyredes til 1724 af Amiral Gabel. Han afløstes af Storkansler Reventlows Frillesøn,

Oberst Revenfeldt, der var Overkrigssekretær til Kongens Død. Han afløstes atter af den smidige General Povl Løvenørn, der var i Besiddelse af store Styrelses-Talenter.

III. Hæren fra 1730—58.

Flaadens og Hærens Bestyrelse vedblev at være forenet til 1735, da det lykkedes den herskesyge og kraftige Grev Fredr. Daneskiold-Samsø at faae dem skilte, og hver Gren af Værnet fik sin egen Overkrigssekretær. Der udkom meget nøjagtige Bestemmelser for Hærens Bestyrelse, som vedblev at bestaa af Krigskanselliet og Generalkrigskommissariatet. Under Krigskanselliet henhørte alt, hvad der angik Hærens Personel; til dette sendtes alle Ansøgninger og Forslag; alt, hvad der vedkom Øvelser, Forfremmelser, Retsplejen og Tjenestegangen. Dets Forretninger besørgedes af 6 Kansellister, 3 Kopister og et Bud. Under Generalkrigskommissariatet hørte, hvad der vedkom Udgifterne, hele Forplejningen, Fæstningernes Vedligeholdelse, Magasinernes Forsyning, Udskrivningen og Remonteringen. Det talte seks Deputerede, fem Krigskommissærer med fem Fuldmægtige, en Bogholder med hans Fuldmægtig, to Skrivere, to Kopister og to Budde. Begge Afdelingers Chef var Overkrigssekretæren, som forelagde Kongen alle Indstillinger og kontrasignerede Resolutionerne. General Løvenørn var Overkrigssekretær fra 1730 til sin Død 1740, efter ham fulgte General Mikael Numsen til 1746, General Kristian Lerche til 1753, General Grev Konrad Vilhelm Ahlefeldt til 1763.

Det første, den nye Regering foretog sig, var at omstøde den af Frederik IV 1701 med saa megen Omhu indførte nationale Hærorden, for efter tre Aars Forløb atter at ty tilbage til den. I Forordningen af 30te Oktober 1730, der ophævede alle de nationale Dragon- og Fodregimenter, hed det, at det skete, fordi Værnepligtsloven af 1701 var bleven baade Landet i Almindelighed og det unge Mandskab i Særdeleshed til stor og snart utaalelig Byrde og Besvær. De tjenstdygtige Officerer og Underofficerer ansattes i det følgende Aar ved de hvervede Regimenter, de øvrige bleve afskedigede med en Affindelsessum. De Menige med deres Familier vedbleve i fire Aar at nyde Frihed for Familie- og Folkeskat.

Bevæggrunden til dette Skridt var, at Regeringen haabede, at den, ved at skænke Bønderne Frihed for den tvungne Værnepligt, vilde give Agerdyrkningen et kraftigt Stød fremad. Det vil erindres, at Frederik IV 1701 ophævede Vornedskabet, men ved samtidig at oprette et nationalt Værn, der først ramte en Del og senere hele Landalmuen, blev Bonden stavnsbundet fra hans 14de til det fyldte 35te Aar; thi ingen Bonde maatte forlade Kompagni-Distriktet, inden han havde fyldestgjort sin Værnepligt eller staaet i Reserverullen i de nævnte Aar. Ved Forordning af 30te Oktober 1730 løstes denne Forpligtelse; nu vare baade Vornedskab og Stavnsbaand løste. Bonden følte sig fri. Godsejerne og Forpagterne, der havde haabet, at de, da deres Bønder vare blevne fritagne for Værnepligt, skulde drage dobbelt Fordel af dem, skuffedes. Ungdommen vilde ikke længer trælle for Godsejeren: den vilde benytte sig af sin Frihed; og, da næsten hele Landet var i Kronens eller i private Godsejeres Hænder, saa begyndte de unge Bønderkarle at vandre ud for andensteds at søge deres Lykke. De erklærede, at de vare frie Folk, der ej behøvede at tage andre Gaarde i Fæste, end de selv lystede, forlode Godserne, hvor de havde deres Hjemstavn,

og mange, der havde faaet Lyst til Soldaterstanden, lode sig hverve, baade af inden- og udenlandske Hververe. Der rejste sig nu en Storm fra Godsejernes Side imod Forordningen, thi for at handle med Bønderne efter Godtbefindende maatte det militære Stavnsbaand atter gennemføres. Mange af de mægtigste havde Hofbestillinger hos Kongen og hans Slægt; de skildrede Forordningen som faretruende for Kongens og Landets Sikkerhed og overhængte Monarken med Bønner om at tage den tilbage. Kronens Raadgivere, Ministrene, vare imidlertid bestemte paa at udholde Tørnen, i den sikre Overbevisning, at, trods alle Forstyrrelser i Begyndelsen, maatte denne Forordning tjene baade til at give Bondestanden Opsving og skaffe Hæren bedre Soldater. Men Kristian VI laante Øre til Godsejernes Forestillinger og turde eller vilde ikke støtte sit Ministerium. Lige imod dettes Indstillinger hævede han igen sin egen Forordning ved en ny Forordning af 5te Februar 1733, der genindførte det nationale Fodfolk i en saadan Udstrækning og med saamange Indskrænkninger for den personlige Frihed, at Bonden atter blev stavnsbunden. Mandskabet blev igen indrulleret og inddelt i Kompagnier og Regimenter; dog blev den vestre Del af den jyske Halvø 1737 lagt til Flaadens Udskrivningsdistrikt.

Bestemmelserne vare følgende:

Som tidligere fastsattes der, at det nye Værn blot skulde anvendes til Danmarks Forsvar. Af 60 Tønder Hartkorn udskreves en Karl. Hovedgaardstakster vare frie.

Karlen skulde være over 18 og under 36 Aar. Øvelser skulde foretages hver Søndag efter Prædiken, undtagen i Saa-, Hø- og Høsttiden, der regnedes fra Midten af April til Slutningen af Maj og fra første Juli til sidste Dag i September. Om Sommeren skulde Øvelserne vare i to, om Vinteren i en Time. Efter to Aars Tjeneste øvedes Soldaten kun hveranden Søndag og var fri i Pløjetiden, og efter tre

Aars Tjeneste kun den første Søndag i Maaneden. Alle, der udskreves forinden deres fyldte 30te Aar, skulde tjene i 8 Aar; udskreves de efter deres 30te Aar, skulde de kun tjene i 6 Aar. Paa Øvelsespladsen rejstes ligesom tidligere Træhesten og Pælen.

Skarpskydning øvedes ved Bataillonssamlingerne. Naar denne holdtes, saavelsom ved Kompagniøvelserne, fik Soldaten 6 Sk. daglig i Lønning, Kompagni-Samlingspladsen maatte ej være længere end tre, Bataillons-Samlingspladsen ej længer end seks Dagsrejser fra Hjemmet. 1738 bestemtes, at der det ene Aar skulde være Kompagni-Samling i tre og det andet Aar Bataillons-Samling i ni Dage. Geværerne skulde opbevares i Geværskabe i Kirken. Den udskrevne Soldat skulde forsyne sig selv med en god Kjole hvis Krave skulde have Regimentets Farve. Ingen Bondekarl maatte forlade det Gods, hvor han var født, forinden han havde tjent som Landsoldat i den befalede Tid. Hvo der handlede herimod straffedes med Slaveriet.

De nyoprettede Regimenter vare:

Sjælandske, under Oberst Hans Henrik Schlubhut. Det udskreves af Københavns, Roskilde, Kronborg, Vallø, Ringsted, Tryggevælde, Vordingborg, Lolland og Falsters Amter.

Fynske, under Kongens Generaladjutant, Gustav Grüner; Odense, Aasum, Bjerge, Vinding, Lunde, Skam, Salling, Gudme og Lunds Herreder, Langeland og Tunsinge: fremdeles Holbæk, Antvorskov, Kallundborg, Korsør og Dragsholm Amter.

Nørrejyske, under Oberst Ulrik Frederik Storm; Aalborg, Børglum, Vestervig, Sejlstrup, Hald, Mariager, Dronningborg, Kallø, Bøvling, Skivehus og Lundenæs Amter.

Sønderjyske, under Oberst Kristian Vilhelm Numsen; Randers, Aarhus, Skanderborg, Vejle, Ringkøbing og Ribe Amter.

Foruden disse Regimenter oprettedes 1737 to nationale Regimenter i Hertugdømmerne, og det nationale Regiment i Grevskabet Oldenburg forøgedes med fire Kompagnier. De to Regimenter, der oprettedes i Hertugdømmerne, vare:

Det slesvigske, under Kongens Generaladjutant Ferdinand August Dehn; Hadersleb, Løgumkloster, Tønder og Flensborg Amter, Angel med alle adelige Godser, Femern og Ærø.

Det slesvig-holstenske, under Oberst Volrath Levin Gramboe; Rensborg, Segeberg og Preetz Amter, Herskaberne Herzhorn, Pinneberg og Ditmarsken.

Alle Regimenterne vare paa tolv Kompagnier i to Bataillonер med Undtagelse af det sjælandske, der var paa 18, inddelt i tre Bataillonер. Kompagniets Styrke var 2 Officerer, 6 Underofficer, 2 Tambourer, 2 Tømmermænd, 8 Gefrejdere, 8 Grenaderer og 117 Musketerer.

I det egentlige Danmark blev denne Foranstalning iværksat med Lethed; det var kun kort siden, at de tidligere nationale Regimenter vare opløste. I flere Dele af Holsten var derimod Oprettelsen af et nationalt Regiment en ny og ukendt Byrde, som man ikke godvillig vilde underkaste sig. Indbyggerne i Ditmarsken erklærede, at den stred imod deres Særrettigheder, og, da det udskrevne Mandskab i Foraaret 1740 skulde møde til Vaabenøvelsen, jog det alle Befalingsmændene ud af Landskabet. Markgrev Ernst Frederik af Brandenburg Kulmbach, Dronningens Broder, der var dansk Feltmarskal og Øverstbefalende over Tropperne i Hertugdømmerne, sendte et Kompagni Rytteri ind i Ditmarsken for at arrestere Hovedmændene; men Bønderne sammenrottede sig og tvang Kompagniet til at drage bort. Der blev nu sendt 500 Fodfolk, 60 Dragoner og 3 Kanoner ind i Ditmarsken under Oberst Dehn, og en større Styrke blev holdt rede til at overføres fra København til Egernførde. Oberst Dehn forstod imidlertid, uden at det kom til Blodsudgydelse, at skaffe Lydighed og Orden tilveje. Ditmarskerne underkastede sig Loven og fandt sig i, at Ophavsmændene til Oprøret atten i Tallet fængsledes og førtes til Rensborg, hvor de dømtes til Tugthusstraf paa Livstid.

1741 forlængedes Tjenestetiden i de ovennævnte seks Regimenter saaledes: en Karl, der var

mellem 18—24 Aar, skulde fremtidig tjene i 12 Aar,
— 24—31 — — — 10 —
— 31—36 — — — 8 —

og der befaledes, at Kompagnierne kun maatte afskedige ni Mand hvert Aar. Den Soldat, der, efterat have tjent i Hæren i otte Aar, ikke vilde tage imod Gaardfæste, kunde Proprietæren sende til Garden, og, havde han ikke Højden, saa til et af de »geworbene« Regimenter, hvor han da skulde tjene i ti Aar. Sattes Bonden fra en Gaard for Efterladenskab, skulde han tjene i Hæren til det 45de Aar. I dette Aar toges der 5 Mand af hvert Kompagni, ialt 450 Mand, og indlemmedes i de geworbene Regimenter, for at forstærke disse. Aaret efter, da det tegnede til Krig med Sverig, forstærkedes alle de nationale Regimenter, ved at der foretoges en ny Udskrivning, der skulde danne Reserven; to Lægder lagdes sammen og maatte stille endnu en Soldat. Saalænge denne stod i Reserven, fra sit attende Aar til sit fyrgetyvende Aar, maatte han heller ikke forlade sit Lægd. Proprietærernes Ret til det unge Mandskab, som fødtes paa deres Gods, tog ifølge Forordning af 12te Oktober 1742 sin Begyndelse fra dets niende Aar, og Reserven indrulleredes fra det 18de til 40de Aar.

I 1745 bestemtes at der aarlig kun maatte afskediges fem Mand af hvert Kompagni, ligegyldigt hvorlænge de havde tjent. De, der bleve afskedigede, havde Tilladelse til at lade sig hverve til geworbene Regimenter, naar de ej vilde modtage en Fæstegaard. I dette Aar forandredes Øvelserne derhen, at Kompagnisamlingerne fremtidig bortfaldt og henlagdes til Bataillonsøvelserne, der skulde holdes 12 Dage hverandet Aar i Lejr. — Det indskærpedes den 16de Juli 1745, at en Soldat, der havde udtjent i de nationale Regimenter, maatte ej sælges til de hvervede Regimenter, med mindre han havde begaaet en eller anden Forseelse. Ved at give den Bonde, der gjorde Tjeneste i det nationale Værn, fri for Familie- og Folkeskat, søgte man at opmuntre ham til at tjene i længere Tid, end han behøvede. Den sidste Rest Frihed, som Bonden havde, blev ham aldeles fratagen

ved Forordning af 1ste Juli 1746, der bød, at ingen Landsoldat maa nedsætte sig andensteds, naar han har udtjent, end paa det Gods, hvorfra han er udskreven, og hvor han er pligtig at antage Gaard. Nu var han fuldstændig trælbunden, og, naar man spurgte en Fæstebonde, hvor han havde hjemme, svarede han, jeg træller til den Gaard.

Vi have berettet, at samtidig med Fodfolket opløstes 1730 de nationale Dragonregimenter. De bleve ikke genoprettede. Rytteriet vedblev til Aarhundredets Slutning at bestaa af lutter hvervede Afdelinger. Dets Forplejning af Ryttergodserne ophævedes den 22de Juni 1731, og det lønnedes fremtidig paa samme Maade som den øvrige Del af Hæren. Det indkvarteredes dels i Købstæderne, dels i Barakkerne ved de kongelige Slotte og Ladegaarde. Hestene græssede i fire Betalingsmaaneder*) eller 128 Dage; for den øvrige Tid af Aaret, 7 Betalingsmaaneder og 13 Dage, fik Hesten daglig $11\frac{55}{365}$ Pund Halm, $4\frac{146}{365}$ Pund Hø og $1\frac{3}{5}$ Fdk. Havre. Græsning og Hø leveredes af de kongelige Ladegaardsmarker. Regimentsskriverne traadte fuldstændig ud af Militæret og bleve det samme for Krongodserne som Amtsforvalterne for Amterne. Indtægterne af de 11 Ryttердistrikter indsendtes til Rentekammeret af deres Bestyrere, Regimentsskriverne. De vare et naadigt Herskab, der gav Bønderne Henstand med deres Skatter og Landgilde i uheldige Aaringer. Amtmændene, der vare Regimentsskrivernes nærmeste Øvrighed, fik derfor i Aaret 1736 Tilhold om at vaage over, at der ikke gaves Bønderne Henstand med deres Afgifter uden paa Regimentsskriverens eget Ansvar. Amtmanden skulde overvære alle Skifter og sørge for, at de umyndiges Midler bleve forsvarlig anbragte og bestyrede.

En ligefrem Følge af Fredsforholdene og den stigende Kultur var, at Krigsbestyrelsen mere end tidligere havde sin

*) Regnskabsaaret var elleve Betalingsmaaneder à 32 Dage og 13 Dage.

Opmærksomhed henvendt paa Befalingsmændenes Forhold og paa alles Uddannelse, i hvilken Henseende Løvenørn indlagde sig ubestridelige Fortjenester. — Fra 1730—40 indsendte Regimenterne aarlig Beretning om alle Officerer, hvorvidt de vare tjenstdygtige, egnede sig til Forfremmelse og lagde sig efter Videnskaberne: de saakaldte Forfremmelseslister. Af disse ser man, at der i otte Fodregimenter var enkelte Officerer, der studerede Krigskonst, Mathematik, Sprog eller lagde sig efter Tegning. Artilleriet havde Skoler for sine Underofficerer, i hvilke Cheferne selv vare Lærere. Ved Fortifikationen lagdes især Vind paa Bygningskonsten, og Ingeniørerne General Scheel og Oberst Hauser og Konduktør Thurah vare ofte Christian VI's Bygmestere. Konduktørerne og Værkbasserne ansattes som Kaptejner og Premierløjtnanter i Fodregimenterne og beholdt den dobbelte Lønning imod at undervise Officererne i Mathematik og Krigskonst. I København, Rendsborg, Kristiania og Trondhjem oprettedes Ganisonsskoler for Underofficerer og de Meniges Børn. Disse Skoler lønnedes af Krigshospitalskasserne. Alene i Kjøbenhavn var der fire Skoler. Landkadetkompagniet tilbragte hvert Aar flere Maaneder med Øvelser i Marken, navnlig i Opmaaling og Feltforskansninger. Til Hjælp ved disse erholdt de Mandskab fra de hvervede Regimenter. For at de unge Officerer kunde optræde som Lærere og være istand til at benytte det Vaaben, de bar, erholdt de Undervisning i Skydning og Hugning af dertil skikkede ældre Officerer, der vare satte paa Væntepenge. Officererne opmuntredes til at gaa i fremmed Krigstjeneste for at uddanne sig. De beholdt tre Fjerdedele af deres Lønning og fik, naar de indsendte gode Rapporter, betydelige Pengeunderstøttelser. I Krigene mellem Frankrig og Tyskland, Rusland og Tyrkiet gjorde flere end 50 danske og norske Officerer Tjeneste i de russiske og tyske Hære. Indtil 1746 gaves alle Rejsetilladelse, om det end kun var til en Naboby, af Kongen. Frederik V

tillod, at Regiments- og Generalkommandocheferne gav deres Officerer Rejsetilladelse i den Provins eller Omkreds, hvori Regimentet befandt sig, men vilde Officererne rejse udenfor Regimentets Kantonnement, skulde de som hidtil først søge Kongen om Tilladelse.

Til at vaage over, at Hærens Øvelser udførtes paa en ensartet Maade, ansattes der Inspektører fra 1733. Denne Indretning holdt sig med faa Afbrydelser til 1842, og der toges altid med Omhu de Oberster, som vare særlig skikkede til at udføre dette Hverv. De første Inspektører vare Oberst Sigmund Castonier over Fodfolket og Oberst Ernst Fineke over Rytteriet.

Danmark med Holsten inddeltes i fire Generalkommandoer og Norge i to. Dog var det kun Generalkommandoerne i Hertugdømmerne og i Norge, der havde nogen virkelig Betydning. Ved hver Generalkommando var der ansat en Krigskommissær, som forestod Udskrivningen og Udbetalingerne.

I Sjæland var fra 1730 Henrik Scholten General over Fodfolket, Mikael Numsen over Rytteriet.

I Fyn var fra 1730 Abram Gaffron General over Fodfolket og Herman Schubarth, derpaa J. F. Brockenhuus, over Rytteriet.

I Jylland var fra 1730 Kristian Staffeldt General over Fodfolket og Hans Lüttichau, derpaa Henrik Bjelke Kaas, over Rytteriet.

I Hertugdømmerne Hans Jakob Arnold General over Fodfolket og Frederik Amthor over Rytteriet.

I det søndenfjeldske Norge Patroklus Rømeling, som den 30te Juli 1732 udnævntes til Chef over hele den norske Hær.

I det nordenfjeldske Norge var fra 1733 Hartvig Hvitfeldt General over Fodfolket; Chefen for norske Rytteri var fra 1730 Johan Vilhelm Øtken.

Den 19de November 1736 udnævntes General Arnold til Øverstbefalende over den norske Hær; den 30te Maj 1749 blev han Feltmarskal og beholdt denne Post til sin Død, December 1758. I Hertugdømmerne udnævntes Markgreve Frederik Ernst af Brandenburg-Kulmbach den 23de Marts 1739 til Øverstbefalende. Den 12te Juli 1745 blev han General-Feltmarskal og Øverstbefalende for hele den danske Hær.

Alle Fodregimenterne, der laa i Sjæland og Fyn, skiftede Garnison hvert tredie Aar, for at de alle kunde komme til Tjeneste i Hovedstaden. Omflytningen af Regimenterne skete meget hyppig, uden at det omtales, at det har foraarsaget store Udgifter, og dog var der ved hvert Regiment over 400 Familier. Ifølge Befaling af 13de April 1733 maatte der kun være 30 gifte Underofficerer og Menige ved hvert Kompagni, hvilket alligevel bliver 360 for hvert Regiment; ved Rytteriet indskrænkedes 1744 de gifte Underofficerers og Meniges Tal til femten ved hvert Kompagni. Naar Regimentet rykkede i Felten, skulde Koner og Børn blive hjemme og underholdes af Kommunen. Da denne Underholdning var elendig, og Retten til at ernære sig ved Haandværk blev frataget dem, saa søgte de fleste efterhaanden til deres Mænd i Lejren, hvor de indlemmedes i Regimenternes Tros, førte et lystigt Liv og bragte Børn til Verden under Pavkernes Lyd og Kanonernes Torden.

Den Ret, Soldater og Matroser 1725 havde erholdt til at drive et Haandværk med Kones og Børns Hjælp og enten selv at holde eller lade deres Koner have Udsalg paa dertil anviste Steder, fratoges dem den 27de Juli 1741. Hvo som handler imod Forbudet, hedder det, skal, naar han er Matros, have 200 Slag af de paa Holmen brugelige Tampe; er han Landsoldat, løbe 8 Gange Spidsrod gennem 200 Mand; er det deres Hustruer, skulle de seks Maaneder i Tugthuset. 1751 tillodes det atter Soldater, der vare Haandværkere, at øve deres Haandværk og sælge deres Varer ved Konens og Børnenes Hjælp.

For at hindre Officererne i at indgaa letsindige Giftermaal udkom den 10de Oktober 1731 den Forordning, at Fændriker, Løjtnanter og Kaptejner havde deres Embeder forbrudt, naar de giftede sig uden Regimentschefens skriftlige Bevilling. Denne skulde være ansvarlig for, naar han gav denne sin Tilladelse, at vedkommende var i Stand til at underholde en Familie. Præsten underkastedes Generalfiskalens Tiltale, hvis han viede dem uden Tilladelse.

Fra Nyaar 1731 forbødes det Officererne at gaa civilklædte, og det paalagdes dem at bære det gamle danske Felttegn, en af rød Silke og Guld virket Lidse med en Kvast for Enden, om deres Kaardegefes. Forbudet mod at gaa civilklædte maatte hyppig gentages, navnlig havde Officererne stor Lyst til at bære grønne Klæder, hvilket formodentlig har været Modefarve.

Alle Soldater, der aftakkedes paa Grund af Saar eller Affældighed, skulde lønnes af Krigshospitalskassen. Allerede under Kristjan V oprettedes efter den skaanske Fejde i Aarene 1680—86 en Krigshospitalskasse i Danmark og en i Norge, Kvæsthuskassen. Hver Soldat fra den Øverstbefalende til Trænkusken samt alle ved Hæren ansatte Betjenter gave aarlig 1 pC. af deres Lønning til denne; hvortil ligeledes indsendtes Forbedringsgagen, Lønningsforskellen i den første Maaned, man forfremmedes fra en lavere til en højere Lønning; endvidere alle Straffebøder og forbrudte Lønninger for Forseelser, samt Tilskud fra adskillige Landhæren uvedkommende Indtægter.

Den 14de Maj 1734 gaves følgende Regler for, hvilke Personer der skulde forsørges af Krigshospitalskassen:

1. De, der aftakkedes formedelst Alder og Svagelighed, samt deres Koner og Børn, naar Ægteskabet var sluttet og Børnene fødte, medens Manden stod i virkelig Tjeneste.
2. Enker og Børn, naar Manden var afgaaet ved Døden, inden han var udtraadt af Krigstjenesten.

3. Alle aftakkede Krigsmænd, der bevislig i seks Aar, efter at de havde faaet deres Afsked, ikke havde kunnet skaffe sig tilstrækkeligt Underhold.

For at kunne drage nogen Nytte af de mange ældre Krigsmænd, som ikke vare stærke nok til at tjene i Liniehæren, oprettedes i Begyndelsen af 1740 et Garnisonsregiment paa tolv Kompagnier, der kort efter forøgedes til seksten Kompagnier. Tjenesten bestod blot i Opsigt med Statens Bygninger, Straffeanstalter og Fæstningsværker. Udgifterne til Regimentets Underhold betaltes dels af Krigshospitalskassen, dels af Kongens private Kasse. Regimentets Stab bestod af 5 Personer, hvert Kompagni havde 3 Officerer, 5 Underofficerer, 2 Tambourer og 100 Menige. De af Underklasserne, der ikke engang vare istand til at forrette Tjeneste i Garnisonsregimentet, skulde plejes paa Krigshospitalets Ladegaard udenfor Vesterport. Det forbødes paa det strængeste alle aftakkede Underofficerer og Menige at tigge. Hvo der gjorde sig skyldig heri, blev ufortøvet greben og afleveret i nærmeste Fæstning, hvor han sluttedes i Jærn og maatte arbejde paa Livstid mellem de ærlige Slaver. Af Hærens Budget udredes Pensionerne til en Del af de Officerer, som Kongen tilstod Pension. Denne var en Naadessag og ingen Ret. 1749 var Tallet paa de pensionerede Officerer, som boede i Danmark, 124, for hvilke Pensionerne tilsammen beløb sig til 9892 Rd., og 30 Officerer, Halvdelen danske og Halvdelen norske, som nød 2525 Rd. i Ventepenge og gjorde Tjeneste i Drabantgarden. I Norge var Tallet af Pensionister kun fem, der tilsammen fik 361 Rd., og to Kommandanter paa Ventepenge 319 Rd. I Lighed med Garnisonsregimentet i Danmark havde Norge sine Garnisonskompagnier, der lønnedes af den norske Kvæsthuskasse. Udgifterne hertil vare 10,147 Rd. Desuden bevilligede Kongen Pensioner af Generalpostkassen til en Del uformuende afgaaede Officerer, til Enkerne og til Officersbørn. Den i Tjeneste staaende Krigsmands Lønning var uforandret fra 1700 til 1763.

Ved Fodfolket fik den Menige foruden Brød 2 Rd. $\frac{3}{4}$ Sk. maanedl. eller (Aaret regnet til 11 Maaneder og 13 Dage) 22 Rd. 85$\frac{19}{24}$ Sk. aarlig. Deraf fik han til at leve for 1 Rd. 40 Sk. maanedlig eller 4$\frac{1}{4}$ Sk. og 1$\frac{1}{2}$ Pd. Brød daglig. Resten, maanedlig 22 Sk. til Overmundering, 26 Sk. til Undermundering og 8 Sk. til Krigshospitalet, holdtes tilbage af Kompagniet.

Artilleristen fik maanedlig 2 Rd. 32 Sk. eller daglig 7 Sk. og 1$\frac{1}{2}$ Pd. Brød til at leve af. Rytteren fik maanedlig 2 Rd. 64 Sk. eller daglig 7$\frac{1}{2}$ Sk. og 1$\frac{1}{2}$ Pd. Brød til at leve af.

	maanedl.	maanedl.	maanedl.
En Sergeant af Fodf. havde	4 Rd.,	af Artill. 6 Rd.,	af Rytter. 7 Rd.
En Sekondl. —	— 10 -	— 12 -	— 14 -
En Premierl. —	— 12 -	— 14 -	— 16 -

De højere Officerers Indtægter vare uvisse.

En Kaptejn	af Fodfolket	maanedl.	20 Rd.,	aarl.	228 Rd.
—	af Artilleriet	—	22 -	—	250 -
—	af Rytteriet	—	25 -	—	285 -
En Major	af Fodfolket	—	29 -	—	330 -
—	af Artilleriet	—	31 -	—	352 -
—	af Rytteriet	—	34 -	—	367 -
En Oberstltn.	af Fodfolket	—	36 -	—	410 -
—	af Artilleriet	—	38 -	—	432 -
—	af Rytteriet	—	41 -	—	487 -
En Oberst	af Fodfolket	—	75 -	—	855 -
—	af Artilleriet	—	77 -	—	877 -
—	af Rytteriet	—	80 -	—	912 -

Men det var deres mindste Indtægter. Hvervingspengene, Lønningen for de ubesatte Numere, Munderingspengene m. M., vare Hovedindtægter. Da Oberst Huth 1762 ansattes som Chef for det danske Artillerikorps, specificerer Overkrigssekretæren for ham hans Indtægter: Chefsgage 877; Gage for Livkompagniet 250; Fortjeneste paa Kompagniets Frifolk 400; paa Munderingen 400; paa Rekruter 100; paa uvisse Indtægter (Umkostengelder) mindst 400 Rd., i Alt 2427 Rd.

Danske Tropper i tysk og engelsk Tjeneste. 1732 sluttede Danmark en Traktat med den tyske Kejser og med Rusland, i hvilken de tre Magter garanterede hinanden deres Riger og lovede med forenede Kræfter at understøtte hinanden i Tilfælde af Krig. Som Følge af dette Forbund sendte Danmark 1734 et Korps paa 6000 Mand til Rhinen, da det tyske Rige og Rusland kom i Krig med Frankrig paa Grund af Striden om, hvo der skulde være Konge i Polen, Stanislaus Leszinsky, som Frankrig beskyttede, eller August III af Sachsen.

Korpset bestod af:

Livregiment Dragoner, Baltasar Ahlefeldt . . . . . 806 Mand
Andet jydske Rytterregiment, Bjelke-Kaas . . . . 806 —
Holstenske do. Fred. Eberhertz . . 806 —
Prins Karls Regiment tilfods, Max Dombroch . . 2000 —
Fynske Regiment tilfods, Henr. Scholten . . . . . 2000 —

Kompagnierne i Rytteriet bragtes paa en Styrke af 100 og i Fodfolket af 165 Mand.

Korpset førtes af General Joakim Mørner, den samme Mand, som førte Garden tilhest ved Helsingborg. Det gik i Februar 1734 fra Danmark og stødte i April til den kejserl. Hær, under Prins Eugen af Savojen, i Baden. Krigen blev ført meget søvnig. Eugen var bleven affældig, og hans Modstandere, de franske Marskaller, havde faaet Befaling fra deres Hof at blive staaende i Nærheden ad den franske Grænse og ikke fordybe sig i Tyskland. Som Følge af den gensidige Forsigtighed indskrænkede Krigen sig til kedsommelige Vandringer, Belejringer og Anlæg af forskansede Linier. De to Modstandere betragtede kun hinanden, men undgik enhver større Træfning. De senere saa berømte Feltherrer, Frederik II og Moritz af Sachsen, der vare ilede til Valpladsen for at studere Krigskonsten under den berømte Eugen, bleve meget skuffede.

Det danske Korps stod først ved Bruchsal, senere ved Heidelberg, derfra gik det den 30te Oktober i Vinterkvarter i

det Hessen-Darmstadtske. 1735 stod det i det Nassauske og leverede en Række Forpostfægtninger ved Lahnfloden. I December 1735 fik det Befaling at vende hjem. Det medbragte et ungarsk Husarkompagni paa 70 Mand, som det med kejserlig Tilladelse havde hvervet i den østerrigske Hær. Husarerne havde nemlig i denne Krig vist, at de paa Grund af deres Lethed og Bevægelighed stode i en paafaldende Grad over det øvrige Rytteri med Hensyn til Hurtighed og til at udføre enhver Gren af Forposttjenesten. Husarkompagniet indkvarteredes paa Jægersborg og bestod i 10 Aar. 1745 indlemmedes det i første fynske Rytterregiment.

Inden det danske Korps forlod Tyskland, bleve Regimenterne atter bragte paa Fredsstyrke. Af hvert Rytterkompagni afgik en Underofficer, en Trompeter og 17 Menige, saa Fredsstyrken blev med Befalingsmændene 63 Mand. Af hvert Fodkompagni afgik 3 Underofficerer og 50 Menige, saa dets Fredsstyrke blev 111 Mand. Det aftakkede Mandskab, der bestod af de ældste og svageligste, efterlodes i Tyskland.

Et andet Korps paa 6000 Mand, der udrustedes i Sommeren 1734, skulde føres af Markgreve Frederik Ernst af B.-Kulmbach. Dette Korps var bestemt til at gaa i engelsk Tjeneste. Ifølge den i denne Anledning med Storbrittanien sluttede Traktat fik Danmark 250,000 Rd. aarlig i tre Aar samt 100,000 Rd. i Hvervingspenge. Da Storbrittanien ingen Brug fik for Korpset, blev det igen sat paa Fredsfod i Efteraaret 1734. — Med Sverig sluttedes dette Aar et Forbund, i hvilket de nordiske Riger forpligtede sig til gensidig at understøtte hinanden med 10,000 Mand og 6 Linieskibe.

1738 blev den i Hertugdømmerne liggende Del af Hæren sat paa Krigsfod paa Grund af Stridigheder med Hannover om Godset Steinhorst i Holstein. Dette var 1718 blevet testamenteret til den danske Konge af Ejeren, Gehejmeraad Wedderkop. Senere solgte denne Godset til Kurfyrsten af Hannover, der tillige var Konge i Storbrittanien, uden at

mæle et Ord om Testamentet. Da den danske Konge erfarede Salget, lod han Godset besætte med 4 Kompagnier af Livregiment Dragoner, som forjoges af to hannoverske Regimenter tilfods og tilhest, der uden at spørge om Forlov rykkede ind i Holstein og besatte Godset. For at hævne denne Voldsdaad trak Kristian VI et Korps paa 8000 Mand sammen ved Oldeslohe, og Hannoveranerne trak en Hær sammen i det Lauenburgske. Det lykkedes imidlertid for den danske Sendemand i Hamburg, Grev Bernstorff, at hindre Fjendtlighedernes Udbrud. Hannoveranerne rømmede godvillig Steinhorst, og begge Hoffernes Sendebud i Hamburg undersøgte i Forening de gensidige Rettigheder til Godset. Det tilkendtes Hannover, der betalte Kristian VI 60,000 Rd. for hans Arveret. Disse Underhandlinger sluttedes med en Fornyelse af Traktaten af 1734, som bestemte, at Danmark i Krigstilfælde skulde understøtte Hannover med 6000 Mand. Da Hannover 1741 truedes af et fransk Korps, bleve de danske Hjælpetropper bragte paa Krigsfod og gik over Elben ind i Hannover. Korpset, der førtes af General Verner Schulenburg, bestod af:

Livregiment Ryttere, Grev Budingen: 6 Kompagnier, hvert paa 3 Officerer, 5 Underofficerer, 1 Læge, 2 Trompetere, 49 Ryttere, 6 Passevolants og 5 Drenge;

Neubergs (Schulenburgs, ogsaa kaldet Generalens Rytterregiment): 6 Kompagnier;

Første Jyske Rytterregiment, Kalkreutz: 6 Kompagnier;

Fodfolket:

En Bataillon af Grenaderkorpset, Kaltenborn: 6 Kompagnier, hvert paa 4 Officerer, 8 Underofficerer, 1 Læge; 2 Trompetere, 85 Grenaderer, 6 Passevolants og 5 Drenge;

En Bataillon af Garden tilfods, Castonier: 6 Kompagnier, hvert paa 4 Officerer, 8 Underofficerer, 1 Læge, 2 Trompetere, 8 Grenaderer, 8 Gefrejtere, 2 Tømrere, 67 Menige, 6 Passevolants og 5 Drenge;

En Bataillon af Sjælandske Regiment, Folckersam: 6 Kompagnier, hvert paa 4 Officerer, 8 Underofficerer, 1 Læge, 2 Trompetere, 8 Grenaderer, 10 Gefrejtere, 2 Tømrere, 80 Menige, 6 Passevolants og 5 Drenge;

En Bataillon af Bornholmske Regiment, La Pottrie: 6 Kompagnier;
En Bataillon af Laalandske Regiment, Weltzmann: 6 Kompagnier;
En Bataillon af Fynske Regiment, Ellebracht: 6 Kompagnier;
En Bataillon af Slesvigske Regiment, Frederik Kristian af Sønderborg: 6 Kompagnier;
En Bataillon af Oldenburgske Reg., Frederik af Glücksborg: 6 Komp.

Hele Styrken, 3 Rytterregimenter og 8 Batailloner, beløb sig til 7000 Mand, der vare inddelte i 3 Brigader under Generalmajorerne Neuberg, Dombroch og Folckersam. I Oktober 1741 gik Korpset over Elben, og vendte, uden at det var kommet til Anvendelse, tilbage fra Hannover i Marts 1742. For denne Hjælp betalte Storbrittanien 1,150,000 Rd. foruden Troppernes Lønning, medens de stode i Hannover, hvilken beløb sig til over 1 Million. Denne Maade af Danmark, stadig at leje nogle af sine Tropper ud til de Magter, der førte Krig med Frankrig, bevægede dette Rige til at slutte en Traktat med den dansk-norske Stat, i hvilken denne forpligtede sig til ikke at overlade sine Soldater til andre Potentater, imod at Frankrig aarlig betalte den danske Konge en halv Million Rd. Denne Sum nedsattes 1749 til 300,000 Rd. og betaltes aarlig af Frankrig til 1764.

1742 tog Kristian VI Tilløb til en Krig imod Sverig; et stort Parti navnlig i den svenske Landbefolkning fordrede, at den danske Kronprins Frederik skulde vælges til Tronfølger i Sverig; men det holstenske Parti i den svenske Rigsdag gik af med Sejren og valgte i November 1742 Hertug Karl Peter Ulrich af Holsten-Gottorp til Tronfølger, og da denne, der samtidig var bleven russisk Thronfølger, ikke vilde modtage Tilbudet, saa valgte det efter et halvt Aars indre Uroligheder og Rigsdagskampe en anden holsten-gottorpsk Prins, Adolf Frederik, til svensk Tronfølger. For at støtte det danske Parti i Sverig samledes to Hære, en paa Sjæland under Henrik Scholten, der skulde foretage Landgang i Skåne med 4 Rytter- og 7 Fodregimenter, en i Norge

under Hans Jakob Arnold paa 2 Dragon- og 8 Fodregimenter, der skulde gøre Indfald i Bohus. Imod disse Hære stillede Svenskerne to Hære, hver paa 15,000 Mand, i Skåne og Bohus under Hamilton og Wrangel. Et helt Aar bleve Hærene staaende paa Krigsfod, saa blev der sluttet Forlig, i hvilket de tidligere Forbund fornyedes. Regimenterne kom paa Fredsfod, Rytterkompagniernes Styrke blev 51 Mand og Fodkompagniernes 100 Mand foruden Befalingspersonalet. I Anledning af de foretagne Rustninger udskreves 1743 følgende overordentlige Skatter:

1. Formues-Skat. Af al Formue, være sig faste eller løse Ejendomme, rede, udlaante eller pr. Kasse staaende Penge og Kjøbmænds Varer betaltes 2 pCt. Det samme svaredes af Indkomster, Næring og Brug; desuden af Lønninger og Pensioner:
   af 100—200 Rd. . . . 1 pCt.
   - 200—300 — . . . 2 —
   - 300—400 — . . . 3 —
   - 400—500 — . . . 4 —, og saa fremdeles.

   Paa samme Maade betaltes af lovlige Tillæg.
2. Kop-Skat. Rangspersonerne betale for sig og Familie efter Klasserne fra 20—200 Rd., og de hos dem for Løn tjenende fra 2—4 Rd. Andre udenfor Rangen fra 2—40 Rd., og de hos saadanne for Løn tjenende fra 48 Sk.—3 Rd.
3. Heste-Skat. Af hver Hest i Kjøbenhavn 2 Rd. og i andre Kjøbstæder 1 Rd.
4. Karosse-Skat. Af Karosser til egen Brug, en eller flere, 30 Rd. Af Kariol til egen Brug (de som ikke tillige have Vogne) 10 Rd. Af Karosser til at bortleje, hver 10 Rd. For Bærestole til egen Brug (hvis det foregaaende ikke er betalt) 5 Rd. For hver lejet Bærestol 2 Rd.

5. Konsumtions-Forhøjelse paa Vin og Brændevin. Af en Ahme sød Vin 3 Rd., af et Oxehoved Brændevin 2 Rd., af et do. fransk Vin 2 Rd.
6. Øl-Akcise i Kjøbenhavn. Af en Tønde Malt til Husbrug 16 Sk., af en do. do. for Bryggeren 32 Sk. foruden den ordinære Konsumtion.

Desuden udskreves der af hele Landet en overordentlig Fourage- og Kornskat. Til Rytteriets Remontering befaledes det alle Gaardene paa Landet at holde de fornødne Heste rede i Aarene 1741—1744 efter følgende Regler.

1. Ejerne af Hoved- eller Sædegaarde og Forpagterne af de kongl. Sædegaarde paa Kongens Vegne skulde holde fire tjenstdygtige Heste rede, naar Gaarden havde 100 Tdr. fri Hovedgaardstakst, tre Heste, naar Gaarden var mellem 50 og 1000 Tdr. Hartkorn.
2. Ejerne af ukomplette Sædegaarde og Sognepræsterne paa Landet en Hest. Hesten skulde være imellem 5 og 10 Aar, 16 Palmer høj.
3. Vand- og Vejrmøller, som ikke laa under Hovedgaardstaksten og havde 6 Tønder Hartkorns Avl i Fæste, samt Selvejerbønder skulde holde en Hest rede.

For hver Hest, Rytteriet modtog, betaltes fra 40 Rd. til 60 Rd.

I April 1747 formindskedes Kompagniernes Fredsstyrke i Rytteriet fra 51 til 46 Mand, og i de hvervede Fodregimenter fra 100 til 80 Mand. Denne Indskrænkning medførte dog ikke nogen Besparelse, da der samtidig oprettedes to nye hvervede Fodregimenter, det Falsterske under General K. V. Numsen og det Mønske under Oberst F. A. Dehn, til hvis Dannelse hvert Kompagni af de bestaaende hvervede Regimenter gav 1 Underofficer og 15 Mand. Konernes Antal i Rytterkompagnierne indskrænkedes til 12 og i Fodkompagnierne til 22. Kompagnierne underrettedes om, at, hvis Mandskabet atter blev forøget, vilde de ikke faa Tillæg i Hvervings-

pengene, 140 Rd. aarlig, som de havde beholdt ubeskaarne. Ved saaledes paany at forøge de hvervede Regimenters Tal, bragte man atter Forsvarsvæsenet i et falsk Spor, hvorfra det først kunde drages ud, efterat de hvervede Regimenter i en ny Krise havde viist deres fuldstændige Upaalidelighed. 1755 forøgedes igen Kompagnierne i alle de hvervede Afdelinger med 10 Mand i Fodfolket og med 5 Mand i Rytteriet. Ved det natjonale Fodfolk forandredes 1749 den 1745 givne Bestemmelse om, at der aarlig skulde foretages Bataillonsøvelser, derhen, at der kun skulde foretages Kompagniøvelser. Det natjonale Fodfolk forsømtes mere og mere, det indkaldtes aldrig til de større Lejrøvelser, som nu hyppig foretoges. Disse varede gærne i tre til fire Uger. Hele Styrken lejrede i Telte, af hvilke hvert Regiment dengang altid ejede et tilstrækkeligt Tal, som hørte til Regimentets Tros og medførtes paa Vogne.

1752, 53 og 55 holdtes Lejrøvelser ved Kjøbenhavn i to Korps fra den 24de Maj til den 15de Juni, fem Ryttterregimenter (Garden, 1ste og 2det jydske, 2det fynske og holstenske Regiment), otte Fodregimenter (Grenaderkorpset, Livgarden, Livregimentet, Kronprinsens, Prins Frederiks, sjælandske, holstenske og falsterske Regiment), fem Artilleriregimenter og en Trænafdeling.

1754 fra 22de Maj til 18de Juni mellem Skovby og Husby, vesten for Slesvig, med syv Rytterregimenter (sjælandske, første fynske, tredje jydske, slesvigske, oldenburgske, Livregimentet og Livregiment Dragoner), seks Fodregimenter (Dronningen, Jylland, Møn, Bornholm, Slesvig og Oldenburg), fem Artillerikompagnier med 16 trepunds, 6 sekspunds og 9 tolvpunds Kanoner samt 4 hundredpunds Morterer.

1752 fra 11te Juni til 1ste Juli ved Itzehoe med fire Rytterregimenter, fem Fodregimenter og to Artillerikompagnier.

1755 og 56 fra 11te Juni til 1ste Juli ved Rendsborg med syv Batailloner og to Kompagnier Artilleri.

Ved alle Lejrøvelser fik hver Fodbataillon en trepunds Kanon, hvis Betjeningsmandskab toges af Fodfolket, der øvedes i at omgaas med Kanoner.

Øvelserne bestode i Fægtning, Anlæg, Forsvar og Angreb af Forskansninger, Udførelse af Fourageringer, Dækning af Konvojer, Ind- og Udrykninger i Lejren og Revuer. Over den halve Tid af hver Øvelsesdag medgik til de vanskelige, kunstige Opstillinger i lange, snorlige Linjer.

Nedenstaaende Skildring er et Uddrag af Fægtningsøvelsen den 8de Juni 1753:

»Korpset staar Kl. 2 Efterm. i to Træfninger, Fodfolket i Midten og Rytteriet paa Fløjene, Artilleriet paa Fløjene af Bataillonerne i første Træfning. Tre Kanonskud give Signal til Attakken; begge Træfninger begive sig fremad. Naar de have marcheret 30 Skridt, begynder Artilleriet at skyde, og naar de ere avancerede 50 Skridt, attakerer Rytteriet. Efterat have travet 50 Skridt rask fremad gør Rytteriet i første Træfning omkring og stiller sig i anden Træfning; dets tidligere Plads indtages af den anden Træfnings Rytteri. Fodfolket rykker 20 Skridt fremad og begynder Ilden. Derpaa rykke alle tolv Eskadroner frem til Attakke, og Fodfolkets Batailloner formere en stor Firkant, i hvilken fire Batailloner danne de korte Sider. Rytteriet rykker i langsomt Skridt ti Skridt fremad; derpaa blæses Marche, Marche; paa dette Signal traver det 70 Skridt fremad. Der blæses Appel, Rytterne gøre Holdt, hæve sig i Saddelen og støtte Palaskens Fæste imod det højre Ben.«

Følgende Regimenter skiftede Navne i Tidsrummet fra 1730 til 1758:

Rytteri.

Første jydske Regiment kaldtes fra 1748 sjælandske Regiment.
Andet jydske Reg. kaldtes første jydske do.
Tredje jydske Reg. kaldtes andet jydske do.
Femte jydske Reg. kaldtes tredje jydske do.

Holstenske Reg. kaldtes slesvigske Regiment.
Schubarts Reg. (tidligere Chefer: Würtemberg, Ahlefeldt; oprettet 1700) kaldtes holstenske do.
Holstein-Holsteinborgs Reg. (tidligere Chefer: Frijs, U. Dewitz, Ditmersen; oprettet 1703) kaldtes oldenburgske do.

Fodfolk.

Prins Kristians eller Kronprinsens Reg. kaldtes fra 1747 Livregimentet,
Fynske Reg. kaldtes Kronprinsens do.
Prins Karls Reg. kaldtes fra 1734 laalandske do.
Marine-Reg. kaldtes bornholmske do.
Første Reg. kaldtes slesvigske do.
Tredje Reg. kaldtes holstenske do.

Den norske Hær 1730—58. Hvad der i det Foregaaende er anført af almindelige Bestemmelser, gælder jo for Norge som for Danmark, og vi anføre derfor her kun det, der var særligt for førstnævnte Rige. Hvad der i høj Grad tildrager sig Opmærksomheden for Norges Vedkommende, er, at her bliver det natjonale Værn omhyggelig plejet og forøget, saa, da Befrielsens Time slog, havde dette Rige et godt og fædrelandsksindet Værn, i hvilket de fleste Afdelinger havde bestaaet i over halvandet hundrede Aar, hvis Mandskab havde været frit for fremmede Bestanddele, og som aldrig havde mistet sin natjonale Karakter. Medens Enevælden styrede Danmark og Norge, var den norske Hær, hvad enhver Hær bør være: den kraftigste Del af Folket. Den Omhu, som den danske Regering anvendte paa den norske Hærs Udvikling, havde Normændene derfor i taknemmelig Erindring, og den paaskønnes af dem den Dag idag. 1730 bestod den norske Hær af de Side 32 anførte femten Fodregimenter, hvert paa 1200 Mand i tolv Kompagnier, to Skiløberkorps, hvert paa 300 Mand i to Kompagnier, to Dragonregimenter, hvert paa 600 og et paa 400 Mand, samt syv Artillerikompagnier med 430 Mand.

1736 blev Hans Jakob Arnold*) Øverstbefalende. Det var en meget duelig Styrer. Han oprettede Skoler til Befalingsmændenes Uddannelse og bragte Materiellet i god Stand. Efter hans Forslag øgedes Hæren betydelig og holdtes i god Krigsberedskab. Samtidig med, at han kraftig sørgede for sine Undergivnes Tarv og skaffede dem mange Fordele, indførte han en stræng Mandstugt og overværede til sin Død hvert Aar Bataillons- og Eskadronsøvelserne, hvor han ofte ved Navneopraab forvissede sig om, at hver Mand var tilstede og havde sit Tøj i Orden. Hans Iver for Hærens Forøgelse var saa stor, at Krigskancelliet undertiden maatte sætte en Dæmper paa den.

For at Norge ikke skulde være uden Forsvar, naar Linjehæren i Tilfælde af Krig blev sendt ud af Landet, indsendte General Arnold 1739 et Forslag til Regeringen i Kjøbenhavn om Genoprettelsen af Landeværnet, og, da kort efter Forholdet til Naboriget blev meget spændt, toges der ifølge kongelig Befaling af 15de Juni 1742 for Alvor fat paa Udførelsen. Soldaterne i Landeværnet skulde bestaa af de yngste af det Mandskab, som havde udtjent i Linjen, samt af dem, der tidligere vare forbigaaede ved Udskrivningen. Paa samme Maade som i Danmark maatte hver to Lægder stille endnu 1 Mand, altsaa hvert Linjekompagni 50 Mand; men disse bleve ikke som i Danmark Reserver for Linjekompagnierne, men droges sammen i Landeværnskompagnier

*) I nogle Aar, fra 1709—16, skreves hans Navn Arnholt og Arnholtz. Arnold var 1692 Sekondløjtnant og 1693 Premierløjtnant i Livgarden til Fods, den 30te Novbr. 1693 blev han Kaptejn i Dronningens Livregiment, den 28de Febr. 1702 Major i samme Regiment, den 20de April 1710 Chef for Riberske Regiment, den 6te Juni 1710 Chef for andet Regiment, den 5te Septbr. 1716 Chef for Grenaderkorpset, den 11te Oktbr. 1728 Kommandant i Rendsborg, den 19de Novbr. 1736 Øverstbefalende i Norge. Han døde 24de Dec. 1758. Flere Gange blev han anvendt i Sendelser til Sverig.

paa 150 Mand. I hvert af de tretten Fodregimenters Distrikter oprettedes fire Kompagnier, og i hvert af de tvende Skiløberkorps oprettedes et Landeværnskompagni; ialt 54 Kompagnier. Ligeledes oprettedes der to Korps Landeværns-Dragoner, hvert paa 5 Kompagnier à 120 Mand. 1750 beløb Landeværnets Styrke sig til 8000 Fodfolk og 1200 Dragoner. Det fik 1747 den 30te Juni Befaling at holde Søndagsøvelser tre Gange om Aaret, paa den Aarstid, der faldt Bonden belejligst. Linjetropperne, der fik ny Paaklædning hvert fjerde Aar, leverede sine gamle Dragter til Landeværnet. Naar dette havde baaret dem i seks Aar, bleve de ældste Dragter forærede som en Belønning til de Landeværnsmænd, som paa Grund af Alder udtraadte af Tjenesten. Til Linjetropperne maatte Lægdsnævnderne 1749 skaffe brune, sorte og mørkerøde Kalveskinds Ransler (Tornystre), der afløste de hidtil brugelige Madskræpper, som afleveredes til Landeværnet. Dette fik lønnede Befalingsmænd, nemlig ved hvert Kompagni: en Kaptejn 140 Rd., en Løjtnant 80 Rd., en Sergent 40 Rd. og tre Korporaler à 30 Rd. aarlig. Til Befalingsmænd toges afskedigede Officerer og ældre Officerer og Underofficerer fra Linjen. Forfremmelseslisternes Indførelse 1731 havde bevirket, at der allerede 1733 blev mange gamle og mange udygtige Officerer afskediget*), saa meget mere, som der var overtallige Officerer ved hvert Regiment. De afskedigede Officerer bleve dels ansatte ved de fire Garnisonskompagnier, dels underholdte af den norske Kvæsthuskasse, til hvilken alle Officerer bidroge paa samme Maade, som de danske Officerer bidroge til Krigshospitalskassen. 1733 blev der imidlertid afskediget langt flere Løjtnanter, end Kvæsthuskassen var i Stand til at underholde, Kongen bifaldt derfor en Indstilling

*) Bemærkningerne ved hver Officer give Indblik i deres Vandel. Om nogle hedder det: »inklinerer til Spil, til Splid, til Egennytte«, om andre: »inklinerer til Dyd«

fra General Rømeling, at de afskedigede maatte faa Konstabels Lønning for ikke at »krepere« af Sult. Ved Landeværnets Oprettelse blev denne Nød imidlertid afhjulpen.

Efter Arnolds Forslag forstærkedes Rytteriet 1749—50 ved Oprettelsen af to nye søndenfjældske Dragonregimenter samt ved at bringe det nordenfjældske Dragonkorps paa samme Styrke som de søndenfjældske Regimenter. Til de nye Dragonregimenters Underhold indløstes en Del Krongods, som var solgt i Aarene 1640—70 med Forbehold af Reluition. Præstegaardene og Postgaardene i Akershus og Kristiansands Stifter, der alle tilhørte Kronen, maatte bidrage til en Dragons og hans Hests Underhold med Kvarter og Fourage. Dragonofficererne fik isteden for Kvarter 10 Rd. aarlig af Dragonkasserne. Fra 1750 talte den norske Hær fem Dragonregimenter paa otte Kompagnier à 75 Mand. Artilleritropperne forøgedes ligeledes. Ved hvert af de syv Kompagnier antoges til Hjælp ved Skytsets Betjening atten frivillige (Provisorer). For at opmuntre Haandværkere til at indtræde i Artilleriet, fik Provisorerne Tilladelse til i deres Fritid at forfærdige og sælge, hvad de kunde forarbejde, uden at indtræde i Lavene og uden at svare borgerlige Paalæg og Tynge. Skiløberkorpserne vare Genstand for Arnolds særlige Omsorg, de forøgedes hvert med 1 Kompagni og fik en omhyggelig Uddannelse. I Fredstid hørte det nordenfjældske Skiløberkorps under 1ste trondhjemske, og det søndenfjældske under 1ste oplandske Regiment. Et Forslag af Generalen om at oprette et nyt Regiment tilfods paa 800 Mand i Nordlandene, for at skytte Finmarken imod Russernes Plyndringer, afsloges. Derimod forstærkedes Vardøhus's Besætning, der var 30 Mand, med 50 Md. Mandskabet vare frivillige af de trondhjemske Regimenter, der efter 5 Aars Garnisonstjeneste i Vardøhus fritoges for al videre Soldatertjeneste. I den søndre Del af Nordland, Helgeland, der hidtil havde været frit for Udskrivning, oprettedes 1749 to Kompagnier paa 100 Mand, der indlemmedes

1750.

Infanterist. Ingenieur. Artillerist. Rytteri. Dragon.

i 1ste trondhjemske Regiment, som havde haft Afgang ved det nordenfjældske Dragonregiments Forøgelse.

1750 oprettedes en Militærskole i Kristiania, hvorved et stort Savn blev afhjulpet; thi vel havde Officerers Børn Adgang til Landkadetkompagniet i Kjøbenhavn, men i Landet selv fandtes slet ingen militær Opdragelsesanstalt. Tidligere havde flere Chefer formaaet afskedigede Artilleri- og Ingeniørofficerer til at undervise Løjtnanter og Fændriker i Krigskonst og Mathematik. Saaledes havde Brigader Schaurodt antaget Kaptejn Døderlein til at undervise de unge Officerer i de trondhjemske Regimenter. Feltmarskal Arnold, der snart fik Lejlighed til at overbevise sig om Døderleins Dygtighed, besluttede at lade hele Hæren høste Nytte deraf, og bevægede Frederik V, da han 1749 besøgte Norge, til at give de nødvendige Midler til Oprettelsen af en militær Skole i Kristiania for Befalingsmænds Børn, der ønskede at uddannes til Officerer.

Ved den betydelige Forøgelse, den norske Hær havde faaet fra 1740—1750, var hele den norske Bondestand, paa hvem Værnepligtsbyrden hvilede, bleven inddraget i Værnet. Fødestedet, om Drengen var født i et Sø- eller Landlægd, bestemte, om han skulde blive Land- eller Søsoldat. Fra sit syvende til sit fyldte seks og tredivte Aar maatte ingen Bonde forlade sit Lægd, og Stavnsbaandet trykkede her næsten ligesaa haardt som i Danmark. Forordningen af 4de Avg. 1754 gjorde det til Pligt for alle at tjene i det Sogn, hvori de vare fødte, og aldrig fjærne sig længere end til Nabosognene, naar de ikke kunde faa Tjeneste eller havde Gaard i deres eget Sogn. Det var haarde Bygdelænker, som hvilede paa Bondestanden. Værnepligtsbyrdens Forøgelse og Udvidelse over Egne, der hidtil havde været fritagne, gav flere Gange Anledning til Uroligheder, som maatte dæmpes ved militær Magt. De bleve altid hurtig undertrykkede, og der herskede god Mandstugt i de natjonale Afdelinger, navnlig vare de

bergenhusske Regimenter kendte for deres ypperlige Holdning. Undertiden udbrød der Uroligheder, fordi Befalingsmændene tiltoge sig Rettigheder, der ikke tilkom dem, mishandlede deres Undergivne og foretoge Øvelserne uden for den anviste Øvelsesplads. Ved en saadan Lejlighed, hvor der var Uret paa begge Sider, fik den mægtigste Bonde i Telemarken, der forlangte, at Soldaterne skulde holde sig paa deres egne Enemærker, under en Tumult en Haand afhugget af Kaptejn Nægler, som, da Bonden flygtede, kastede den afhuggede Haand efter ham med de Ord: »Glem ikke din Lab, Bonde!« Da den saarede var bleven helbredet, rejste han til Kjøbenhavn og fik Foretræde hos Kongen. En for Bønderne højst ugunstig Beretning havde allerede fundet Vej til Regenten, der modtog ham med de Ord: »Er Du der, Blodhund, som hidser Bønderne paa mine Soldater.« Bonden rakte rolig sin Armstump frem og svarede: »Se, saaledes behandle Soldaterne dine stakkels Bønder.« — »Gud bevares!« raabte Kongen, »hvilken Straf forlanger Du over Ugerningsmanden?« — »Ingen anden, end at han flyttes til et andet Kompagni.« Det skete. — Regelret foretoges der Kompagniøvelser hver Søndag med de to yngste Aargange, og enkelte Gange om Aaret med de ældre Aargange. Hveranden Sommer sammendroges Kompagnierne til Bataillons- og hverandet Aar til Regimentsøvelser i otte til ti Dage; — kun undtagelsesvis indkaldtes de natjonale Regimenter til Tjeneste i Fæstningerne. Denne besørgedes af de to hvervede Regimenter, der laa dels i Barakker og dels hos Borgerne. De natjonale Afdelinger opbevarede deres Telte, Krudt, Kugler og Lejrredskaber i Telthuse, Træskure, af hvilke der var et for hvert Kompagni midt i Distriktet, i Reglen ved en Kirke. De vedligeholdtes af Lægdskassernes Midler. Regimentets to Kanoner stode i Kanonhuse, hvis Vedligeholdelse besørgedes af Statskassen. I hvert Regimentsdistrikt vare Bønderne pligtige at vedligeholde det nødvendige Tros: Knægtene og Pakhestene til et

Regiment. Bønderne inddeltes i Lag (Bomlag, Kammeratskabslag), der vare fælles om Anskaffelsen og Underholdet af en eller flere Trosknægte og Pakheste. Med Undtagelse af de større Lejrsamlinger var Trosset frit for al Tjeneste i Fredstid; men det maatte holdes rede til at drage med Regimentet i Marken. Endnu i Midten af forrige Hundredaar vare de fleste Veje i Norge Rideveje, kun paa kortere Strækninger var der Køreveje. Ved hyppige Eftersyn, der foretoges af Løjtnanter og Underofficerer, overbeviste man sig om, at Mandskabet og Materiellet var i god Forfatning. De, der foretoge Eftersynet, bleve frit befordrede af Bønderne fra Sogn til Sogn, men de fik ingen Diæter. Til Artilleriet skaffedes Hestene ved Udskrivning hos de adelige Sædegaardsejere, Gejstligheden og fra Kjøbstæderne.

Hverving var kun tilladt i Norge til Artilleriet, til de to hvervede Fodregimenter samt betingelsesvis til to danske Regimenter, Grenaderkorpset og Livgarden. Til Forstærkning af de andre hvervede Regimenter i Danmark maatte dog alle de natjonale Regimenter i Danmark og Norge den 15de Febr. 1741 afgive ti Mand af hvert Fodkompagni og fem Mand af hvert Dragonkompagni. De norske Mandskaber bleve 1744 atter hjemsendte. 1757 sendtes 400 norske Dragoner til Forstærkning af de danske Rytterregimenter. De toges ved Lodtrækning, ti af hvert Kompagni. De, der vare under 24 Aar, skulde tjene i otte Aar, de, der vare under 30 i seks, og over 30 i fire Aar. De Officerer, som bragte dem til Danmark, fik Diæter, — en Kaptejn fik 1 Rdl. og en Løjtnant 48 Sk. om Dagen. — Fra 1746 havde Befalingsmændene atter Tilladelse til at bruge nogle af deres Undergivne til Dovning og Friskyds. Den 28de Marts 1746 befaledes, at de norske Officerer maatte benytte deres Soldater ved Kornets Indhøstning, samt at der til Friskyds skulde leveres eller godtgøres en Oberst fire Heste, en Oberstløjtnant tre, en Major og en Kaptejn to og en Løjtnant en Hest. Derimod forbødes

det Officererne at give sig af med Handel, navnlig Trælasthandel. Den Tilladelse, Underklasserne havde, til at udøve et Haandværk og sælge Varerne, lagdes der ofte Hindringer ivejen for fra Kjøbstæderne, og den blev flere Gange indskrænket, fordi det blev bekendt, at de trællede for Officererne, som fik største Delen af Indtægten. Ved de hvervede Regimenter tilfaldt, som i Danmark, Vakantpengene Kompagnicheferne og ikke den kongelige Kasse.

Uagtet Salg af Officersembeder var forbudt, tillod Kongen dog altid Salg eller Akkord, som det kaldtes, naar nogen søgte derom.

Større Lejrsamlinger fandt ikke saa hyppig Sted i Norge som i Danmark. Da Tronfølgervalget i Sverig gav Anledning til, at Hæren bragtes paa Krigsfod, sammendroges i Septb. 1742 de smaalenske og oplandske Fodregimenter og de to søndenfjældske Dragonregimenter samt tre Artillerikompagnier paa Skeberg Hede. Den 11te Oktober næste Aar fik de akershusske, vesterlenske og andet trondhjemske Fodregimenter Befaling til uopholdelig at sætte sig i kampfærdig Stand. De bergenhusske Regimenter gik 1742 til Danmark. 1743 laa det ene i Kjøbenhavn, det andet i Nykjøbing paa Falster. 1744 vendte de tilbage til Norge.

I Aarene 1739—47 udkom meget nøjagtige Love og Forskrifter i tre Bind for Øvelsernes og Tjenestens Gang i den dansk-norske Hær.

1739 udkom den første Del, der indeholdt Bestemmelser for alle Øvelserne, det saakaldte Eksercerreglement, 563 Sider, hvortil der 1754 kom et Tillæg paa 200 Sider. Opstillingen ved Fodfolket vedblev som tidligere paa fire Geledder og var enten aaben med fire Skridts Afstand mellem Geledderne, eller sluttet med et Skridts Afstand. I den aabne Opstilling var Afstanden mellem Roderne et Skridt, i den sluttede var der ingen Afstand. Bevægelserne, som indførtes, vare meget tunge og langsomme, og de fleste bestode i at forandre fire

Geledder til to eller til otte Geledder og saa igen til fire, doublere Roderne og doublere Geledderne. Rytteriet havde til Normalstilling tre Geledder, Afstanden imellem dem var fire Skridt. Mændene i det bagved værende Geled skulde altid kunne se Bagskoen par Formandens Hest, men ikke Jorden bagved samme. Kommandoordene vare som bekendt tyske, og mange ere vedblevne at være det til den Dag idag. Ved Skydningen hedder det i Reglementet af 1739: »Schlagt an«, »Setzt ab«*), »an«, »feuer«, og nu hedder det: »an«, »sæt af«, »an«, »fyr«, isteden for at det burde hedde »sigt«, »færdig«, »sigt«, »skyd«. — 1744 udkom anden Del, Tjenesten i Marken, 243 Sider. Den indeholdt en vidtløftig Lejr- og lidt Forposttjeneste, Fægtningslæren og Regler for Marchen. I denne var det en Grundsætning, at Hæren altid var opstillet i to snorlige Linjer, Træfninger, Rytteriet paa begge Fløje og Fodfolket i Midten. Imod Fjenden, bort fra ham eller til Siden, bevægede man sig i to, fire eller otte parallele Kolonner. Artilleriet og Trosset skulde enten være imellem Kolonnerne eller længst borte fra Fjenden. Artilleriet behandledes endnu som Tros. Alle Bevægelser skulde foretages med overordentlig Langsomhed, for at det hele kunde danne uafbrudte Linjer. Ofte skulde der gøres Holdt, for at man kunde overbevise sig om, at intet Hul fremkom under Bevægelsen. Stillestaaen og Langsomhed ere Kærnen af Reglementets to første Dele. Og de skreves netop paa en Tid, da Marchallen af Sachsen og Frederik II af Preussen lærte Evropa, at en Hærs Godhed beroede paa den Hurtighed og Lethed, hvormed den kunde bevæge sig, at man i Krigsberedskab til enhver Tid og Færdighed i at foretage hurtige Marcher skulde stræbe efter at overgaa alle Naboer.

1747 udkom den tredie Del, »Tjenestereglementet«, der indeholdt fire Bøger, 728 Sider: første Bog om Soldatens

*) Om dette Kommandoord var der et Kapitel paa ti Sider.

Pligter; anden Bog om Paaklædningen; tredje Bog om Æresbevisninger, Vagttjeneste og Straffene, Giftermaal og hele den indre Tjeneste; fjerde Bog om Bogføringen*).

I mange Stykker danner denne Del af Værket endnu den Dag idag Grundlaget og Rettesnoren for den militære Retspleje samt i det hele taget for Tjenestens Gang. Den affattedes med det Maal for Øje, ved Anvendelsen af Legemsstraf at tvinge Soldaten til at gøre sin Pligt — til at vorde et villiesløst Redskab, som ikke Æresfølelse, men Frygten kuede til at være sin Fane tro. Saaledes som Hæren dengang var sammensat, og da den ofte bortlejedes i fremmede Fyrsters Tjeneste, kunde det ikke være anderledes. Første Bogs første Kapitel, § 5 og 6, lyder saaledes: »Vi bevilge allernaadigt, at alle Evropas

---

*) I første Bogs femte Kapitel optoges Scholtens Subordinationsbefaling af 1ste Januar 1713, som ledsagedes af en Forklaring i ti Punkter, der indskærpede den underordnede at lyde sine foresatte og vise dem den største Agtelse, samt at lyde enhver Befaling, som Adjutanten bragte i sin Herres Navn. Af Krigsartikelsbrevet fra 1683 optoges:

2det Kapitel §§ 9, 10, 11, 12, 13, 15 og 16, handlende om Lydighed.

3die Kapitel §§ 17 og 19 om Skansearbejder.

6te Kapitel § 70, at naar Besætningen tvang Kommandanten til at overgive en Fæstning, skulde alle Officerer og hver tiende Mand have deres Liv forbrudt.

7de Kapitel §§ 84, 85 og 86 om Skildvagtens og Rondens Myndighed, § 96, at ingen Mand uden Forlov maa forlade sit Geled, handler han derimod og er genstridig, skal han ligge paa sine Gerninger, hvis han bliver stukket ned. (Denne Krigsartikel opretholdes endnu i sin fulde Strænghed i den preussiske Hær.)

8de Kapitel § 122, at Besætningen skal lyde Kommandanten i alt i Kongens Tjeneste.

9de Kapitel, §§ 135, 138 og 149, om Forholdet ved Mynstring.

12te Kapitel § 167: Hvo som i Marken (i Krig) raaber paa Lønning og Afregning, skal have sit Liv forbrudt; § 175: Hvis der kortes Soldaten noget af hans Lønning, skal to af Kompagniets Soldater melde det til Obersten. § 188, at alle Forseelser, der ikke ere nævnte, skulle henføres til den nærmest derunder hørende Krigsartikel.

Natjoner maa hverves til vore Soldater, naar de bekende sig til en af Kristenhedens tre Hovedreligioner, kunne gøre dem nogenlunde forstaalige i det danske eller tyske Sprog, ikke have synlige Forbrydermærker, ikke ere brændemærkede eller have faaet Ørene afskaarne.« Man var blind for, at Soldatens moralske Forhold var ligesaa nødvendig en Betingelse for hans Antagelse, som hans Styrke og Behændighed. Derved fik Hæren Pak fra alle Lande, som skjulte tidligere begaaede Forbrydelser under Soldatertrøjen, indtil Naturen atter gik over Optugtelsen. Ikkun ved barbarisk Strænghed kunde slige Bander holdes i Orden. Straffene, som fastsattes, vare: Træhesten (for Artilleriet Ridning paa Kanonerne), Pælen, Krumslutning, Spidsrod, Piskning og Ørenes Afskæring. Dødsstraffene vare: Hængning, Halshugning, Skydning, Radbrækning, Knibning med gloende Tænger. Spidsrodsstraffen*), Stokkeprygl i Tusindtal, var en daglig Forestilling. De kongelige Skovbetjente maatte lægge sig efter Hasselkulturen for at kunne levere Regimenterne de fornødne Hasselstokke, der alle sønderbrødes efter hver Eksekution. Det sædvanlige Tal, som behøvedes til en Eksekution, var firetusinde Stokke, som erholdtes i nærmeste kongelige Skov efter nedenstaaende Anvisning: »Til Brug for at tildele Soldaterne L. L. den dem idømte Straf behøves 4000 Hasselstokke. I denne Anledning anmodes Hr. Skovrider M. om at forsyne Overbringeren heraf, Stokkeknægt N., med en Anvisning, hvor han kan skære 4000 Spidsrødder.« Helst havde Tjenestereglementet indført, at Soldaterne skulde tjene paa Livstid, men da det ikke lod sig gennemføre, saa bestemtes, at Forordningen af 30te April 1731 skulde være Rettesnor. Til Garden og Grenaderkorpset maatte ingen Udlænding hverves paa færre end tolv og ingen Indfødt paa færre end otte Aar. Ikkun Normænd og Bornholmere var det tilladt at lade sig hverve paa saa mange Aar, de

*) Oprindelig Spydretsstraffen (Spiessgericht).

selv lystede. Til alle de øvrige Regimenter maatte ingen hverves paa færre end otte Aar. Underofficerer skulde der ikke gives Kapitulation; de fik Ret til at tage deres Afsked efter nogle Aars Tjeneste, hvis de havde Lyst til at søge Lykken andensteds.

1757 udskreves der atter følgende overordenlige Skatter i Anledning af de Rustninger, der maatte foretages til Sønderjyllands Bevarelse.

I Danmark den 31te Oktober.

1. Af hver Tønde Hartkorn og Kongetiende 10 Sk.
2. Af Skov- og Melleskyld samt Kirketiende 5 Sk.; undtagne bleve de privilegerede Godser og Embeds-Jorder.
3. Af Lønninger og Pensjoner over 200 Rd. 5 pCt.
   100—200 — 2 —
   under 100 — 1 —
   under 50 — blive fritagne.
4. Af Embedsmænds Indkomster i Jordegods, Offer p. p. en Tyvendedel.
5. Højesteretsprokuratorer og Doktores medicinæ 30 Rd.
   Prokuratorerne i Stifts-Hovedstæderne, Forstandere og Spisemestre ved Skoler og Hospitaler 15 Rd., alle andre Prokuratorer, Landstings-Skrivere, Skrivere, Toldforpagtere i Kjøbstæderne 10 Rd.
   Toldforpagtere paa Landet, Traktører, Kromænd 8 Rd.
   Byfogeder, Byskrivere, Kapellaner, Rektorer og Hørere 4 Rd.
   Herreds- og Birkefogeder, Klokkere og Selvejer-Mølleere 2 Rd.
6. Alle, der ere benaadede med visse Indtægter, uden at have Embede, en Tyvendedel.
7. Alle, der have Rang, foruden den deres Embede medfører,
   1ste og 2den Klasse 200 Rd.
   3die og 4de — 150 —
   5te og 6te — 100 —
   7de, 8de og 9de — 50 —
   Enker, som ingen Pensjon nyde, betale kun det halve.
8. Proprietærer uden Rang, af fuldstændige Gaarde 30 Rd.
   af ufuldstændige — 20 —
9. Kjøbenhavns og de øvrige Kjøbstæders næringsdrivende Indbyggere bidrage efter den hver Stads Øvrighed tilsendte Forskrifter.

I Norge den 31te Oktober.

1. Jordegods af hver Skippunds Tunge 1 Rd.
2. Konge- og Kirketiende af hver Tønde Korn 8 Sk.; dog fradrages de staaende Udgifter til Kirken.

3. Af Lønninger og Pensjoner som i Danmark.
4. Af Domkapitlerne Opslo . . . . 640 Rd.
   Stavanger . . 300 —
   Bergen . . . . 600 —
   Trondhjem . 600 —
5. Som i Danmark fra 200 til 300 Rd.
6. Af Benaadninger, Tiende og Toldfriheder en tyvende Del.
7. Rangskat som i Danmark.
8. Kjøbstæderne efter den hver Øvrighed tilsendte Forskrift.

IV. Fortsættelse af Stridighederne med det holsten-gottorpske Fyrstehus.

Hæren fra 1758—63.

En uforstyrrede Besiddelse af Sønderjylland truedes, da den Tid nærmede sig, at Peter den stores Dattersøn, den holsten-gottorpske Hertug, Storfyrst Karl Peter Ulrik, skulde bestige Ruslands Trone. Ikke alene den gottorpske Del af Slesvig, som hans Fader havde mistet, men hele Hertugdømmet agtede han at frarive Danmark. Rusland styredes 1758 af Kejserinde Elisabeth. Det var indviklet i Syvaarskrigen, i hvilket det i Forbindelse med det tyske Rige, Frankrig og Sverig kæmpede imod Preussen og England. Den dansk-norske Stat havde under det Paaskud at sikre sin Sydgrænse den 4de Maj 1758 oprettet et Forbund med Frankrig, der tiltraadtes samme Aar af det tyske Rige og 1760

af Rusland, i hvilket den forpligtede sig til at holde en Hær paa 18,000 Fodfolk og 6000 Ryttere i Holsten. Til denne Hærs Underhold skulde Frankrig yde et Laan paa seks Millioner Livres. Frederik V forpligtede sig baade offentlig og hemmelig til ikke at anvende denne Hær til Preussens og Englands Understøttelse. Den skulde beskytte alt, hvad der laa indenfor Holstens Grænser, baade Lübeck, Hamburg og den storfyrstelige Del af Holsten, imod ethvert Angreb. Til Gengæld lovede Frankrig at anvende sin Indflydelse til at formaa Ruslands Tronfølger til at bytte sin Del af Holsten imod Grevskaberne Oldenburg og Delmenhorst. Paa at bringe dette Bytte i Stand havde de danske Diplomater arbejdet i en lang Aarrække. Uagtet de nu understøttedes baade af Frankrig og Kejserinden af Rusland, saa afslog Storfyrst-Tronfølgeren det og fordrede straks den gottorpske Del af Slesvig og alle de Indtægter, Danmark havde oppebaaret deraf fra 1714. Den dansk-norske Stat beredte sig derfor paa at hævde Besiddelsen af det efter langvarige Krige genvundne Slesvig med Opbydelsen af hele sin Magt, og den var glad ved i det sluttede Forbund med Frankrig at have et passende Paaskud til at sætte sin Hær paa Krigsfod. Flaaden stak dengang i Søen hvert Aar. 1760 indgik Danmark-Norge Forbund med Sverig og Rusland til fælles Værn for Skibsfarten paa Østersøen. En forenet dansk-svensk-russisk Flaade paa 18 Linjeskibe og 6 Fregatter skulde krydse i Østersøen, og den dansk-norske Konge forpligtede sig særlig til at udruste en Flaade paa 10 Linjeskibe og 4 Fregatter, der skulde holde Tilgangene til Østersøen lukkede for enhver fremmed Flaade: et Forbund, der havde Livskraft, saalænge Kejserinden levede, thi at det ved hendes Død vilde komme til Brud imellem Danmark og Rusland, derom kunde ingen tvivle.

Den 12te Maj 1758 befalede Frederik V, at der foreløbig skulde sammendrages en Hær paa 25,000 Mand, der fik fast Ophold i Holsten, indtil Stridighederne vare bilagte. Hæren talte 30 Bataillioner, 40 Eskadroner og 6 Artillerikompagnier.

Fodfolket:

Livgardens 1ste Bataillon	Frederik Ludvig GrevDanneskjold Laurvig.
Grenaderkorpsets 2den Bataillon .	Otto Osten.
Livregimentet	Gustav Frederik, Greve af Ysenburg-Budingen.
Kronprinsens Regm. 2den Bat. . .	Henrik Gude.
Prins Frederiks Regiment	Volrath Levin Grambow.
Jyllands do.	Frederik Ernst af Brandenburg-Kulmbach.
Sjælands do.	Emil August af Augustenborg.
Oldenburgs do.	Frederik af Glücksborg.
Bornholmske do.	Ferdinand Vilhelm de la Pottrie.
Slesvigs do.	Frederik Kristian af Augustenborg.
Holstens 1ste Bataillon	Karl Gustaf Løvenburg.
Falsters Regiment	Levin Ludvig Hobe.
Møns do.	Ferdinand August Dehn.
Søndenfjældske do.	Kristof Frederik Rømeling.
Nordenfjældske do.	Nikolaj Frederik Reichwein.
Første Akershusske 1ste Bataillon .	Mathias Thams.
Andet do. 1ste do. .	Frederik Heidenreich.
Første Oplandske 1ste do. .	David Elmhaus.
Andet do. 1ste do. .	Emahus Albjerg.

Rytteri:

Livregiment Ryttere	Grev Valdemar Schmettow.
Sjælandske do.	Karl Irminger.
Andet jyske do.	Kristian Kristof Grev Holck.
Tredie jyske do.	Herman Frederik Bendtfelt.
Første fynske do.	Johan Henrik Grev Schulenburg.
Andet fynske do.	Frederik Karl Rieppur.
Slesvigske do	Ove Juel.
Holstenske do.	Schenck v. Winterstädten.
Oldenburgske do.	Erhard Wedel.
Livregiment Dragoner	Johan Georg Moltke.

Artilleri:

Seks Kompagnier	Niels Harboe.

Hæren førtes af Feltmarskal, Markgreve Ernst Frederik af Brandenburg-Kulmbach, der havde følgende Generaler:

Af Rytteriet: Samuel Ludvig Kalkreuth, Frederik Ahlefeldt, Ove Juel, Frederik Karl Rieppur, Valdemar Schmettow, Johan Georg Moltke og Hans Ernst Lützow.

Af Fodfolket: Ferdinand August Dehn, Frederik Kristian af Augustenborg, Ferdinand Vilhelm de la Pottrie, Konrad Ahlefeldt, Nikolaj Frederik Reichwein, Frederik Ludvig Danneskjold og Emil August af Augustenborg.

Styrken beløb sig til 18,000 Fodfolk, 5000 Ryttere, 700 Dragoner, 840 Artillerister; endvidere: Generalstaben 62, Fortifikationen 13, Feltkommissariatet 23, Justitsvæsenet 13 Md., Felthospitalet 30 Læger.

I Juli 1758 indtog Hæren følgende Stilling: Artilleriet, Rytteriet, de to Garde- og de otte norske Batailloner lagdes i Kantonnement langs med Holstens sydlige og østlige Grænse, fra Wedel over Pinneberg og Oldeslohe til Lübeck. Af de hvervede danske Fodregimenter indespærredes 8500 Mand i Rendsborg og 3000 Mand i Glückstadt. Paa denne Maade søgte man at hindre Bortløben, der hurtig greb om sig iblandt de tyske Mandskaber, som forførtes af fremmede Hververe og deres talrige Hjælpere i Befolkningen. Det frugtede ikke, at de første grebne Overløbere straffedes med at løbe 16 Gange Spidsrod gennem 400 Mand og derefter dømtes til Slaveri paa Livstid. En Del af de værste sendtes til Østindien og Vestindien, hvor de maatte arbejde i Plantagerne.

Kaptejnerne ved Fodfolket fik hver en Ridehest, til de øvrige Officerer ved Kompagniet leveredes der denne Gang kun en Pakhest, fordi der stedse skulde gaa en Officer foran Kompagniet. Hvert Kompagnis Officerer fik en tospændig Vogn til Arkivet, Officersteltene og Kaptejnens Tros. Kaptejnen skulde nemlig spise sammen med sine Officerer, der leverede ham 5 Rdl. maanedlig til Forplejningen. Derfor skulde han give dem to Retter varm Mad samt Morgen og Aften Smør, Brød og Øl. Kaptejnen skulde medføre en Suppekedel, to Kasseroller og to Thekedler. Han havde sit eget Telt, og de øvrige Officerer tilsammen et Telt*). Hver Officer

*) Hvert Fodregiment havde 4 Stabstelte, 12 Kompagnichefstelte, 12 Subalternofficerstelte, 30 Underofficerstelte, 200 Menigtelte og 16 Geværkapeller. De Vogne, der leveredes Kompagnierne, vare Bøndervogne; til det faste Tros hørte kun en Stabsvogn, fire Brødvogne og tolv Paksadler.

medførte et Sængested, en Madrats, et Tæppe, en Hovedpølle, to Par Lagener, en Mundering paa Kroppen, en Vest, en Roquelaure (Overkjole) eller Surtout, tolv Skjorter, et Par Sko, et Par Støvler, tolv Servietter, seks Haandklæder, en Theskaal, et Tinfad, en Potte, Kniv, Gaffel og Ske. Ved Rytteriet havde Eskadronschefen Ratjoner til fire, Premierløjtnanten til tre, Sekondløjtnanten og Kornetten til to Heste. Ved Hæren ansattes 18 danske og 20 tyske Feltpræster. Det maanedlige Kantonnementstillæg var for den Øverstbefalende 340 Rd. og Fourage til 16 Heste; en Divisionsgeneral 100 Rd. og 12 Heste; en Brigadegeneral 68 Rd. og 6 Heste; en Generaladjutant 24 Rd. og 3 Heste; en Brigadeadjutant 8 Rd. og 2 Heste; en Oberst 27 Rd.; en Oberstløjtnant 19 Rd.; en Major 18 Rd.; en Kaptejn 17 Rd.; en Løjtnant 4 Rd.; Underklasserne 1 Rd.

De højere Officerer vare forpligtede til at se daglig nogle Officerer ved deres Bord*), for efterhaanden at lære at kende dem alle. Der var fastsat, for at hindre Overdaadighed: for en Oberst og en Generalmajor daglig 3 til 4 Retter og 6 til 8 Gæster, for en Generalløjtnant daglig 6 Retter og 10 til 12 Gæster, for en General daglig 8 Retter og 18 til 20 Gæster.

To Felthospitaler, hvert paa 500 Sænge, oprettedes i Kellinghusen under Stabslæge Georg Heinemann og Regimentslæge Wilhelm Hennings, som fik hver 50 Rd. i Maanedspenge og Ratjoner til to Heste og en Knægt. Ved hvert Hospital ansattes fire Underlæger med 20 Rd. og ti Svende med 9 Rd.

*) Det betragtedes fordum med Rette som en absolut Nødvendighed, at de højere Officerer maatte have Kommandotillæg, for hyppig at kunne se deres Officerer og lære dem at kende Grev St. Germain skrev, da han var fransk General, til sin Minister: »Jeg kan umulig komme ud af det med 25,000 Livres om Aaret, naar de tvinger mig til at ligge i Felten i alle 12 Maaneder. Daglig maa jeg jo i det mindste se en halv Snes Officerer af mit Korps ved mit Bord, hvis der skal gives mig og dem Lejlighed til at knytte det for Hærens Godhed saa nødvendige Kammeratskab.

maanedlig. Feltapoteket styredes af Hofapoteker Becker, som til Apotekets Udrustning fik 600 Rd. Hvert Fodregiment medførte en Medicinskasse til 130 Rd. og Rytterregimentet en til 80 Rd. Tidligere var der kun reglementeret det halve Beløb, men det øgedes til det dobbelte paa Grund af, at Brændevin var stegen i Prisen. 1758 og 59 havde Hæren gennemsnitlig 2000 syge. For de talrige Underofficerers og Soldaters Familier, der efterlodes i Garnisonerne, skulde Kommunerne sørge. Alle Underofficers- og Soldaterbørn, hvis Fædre vare bortsendte, og som havde fast Bolig i Kjøbenhavn, skulde, naar de vare under seks Aar, modtages paa Vajsenhuset, og naar de vare over seks Aar, paa Krigshospitalets Ladegaard. Mange Koner benyttede sig af disse Tilbud, sendte deres Børn paa Ladegaarden og droge til deres Mænd, saa Lejren overfyldtes med Kvinder.

Den i Holsten staaende Hær blev stadig øget. I Slutningen af 1758 forstærkedes den med første jyske Rytterregiment under Karl Weitersheim og første norske Dragon-Feltkorps, sammensat af otte Kompagnier af de fire søndenfjældske Dragonregimenter, under Frans Sehested. 1760 overførtes fra Bergen, Laurkullen og Frederiksstad til Kjøbenhavn otte Kompagnier Dragoner, der dannede det andet norske Dragon-Feltkorps under Ove Brockenhuus, samt en Bataillon af hvert af følgende seks Regimenter: første og andet bergenhusske, smaalenske og vesterlenske. Grenaderne af disse Regimenter sejlede i Maj 1761 fra Bergen til Glückstadt, og samme Vej gik i Foraaret 1762 to trondhjemske Batailloner og alle Grenaderne af de tre trondhjemske Regimenter. Oprindelig skulde disse Tropper i Forbindelse med de danske natjonale Regimenter have dannet et Reservekorps paa titusinde Mand under General Bjelke Kaas; men det forandredes derhen, at de alle anvendtes dels til den holstenske Hærs Forstærkning, dels til Flaadens Besætning.

Af Hærens Grenaderer oprettedes tolv Grenader-Bataillioner:

Første under Olaus Giles la Batta: 1 Kompagni paa 123 Md. af Livregimentet, 10 Danskere, 113 Tyskere og Polakker; 1 do. paa 123 Md. af nordenfjældske, lutter Normænd; 1 do. paa 123 Md. af Slesvigs, 15 Danskere, 108 Tyskere; 1 do. paa 123 Md. af Jyllands, 11 Danskere, 112 Tyskere.

Anden under August Wackenitz: 1 Kompagni paa 123 Md. af Dronningen, 19 Danskere, 104 Tyskere; 1 do. paa 123 Md. af Sjæland, 10 Danskere, 113 Tyskere; 1 do. paa 123 Md. af søndenfjældske, lutter Normænd; ½ do. paa 62 Md. af Kronprindsen, 4 Danskere, 58 Tyskere.

Tredie under Frans Arenstorff: 1 Kompagni paa 123 Md. af Oldenburg, 4 Danskere, 119 Tyskere; ½ do. paa 62 Mand af Holsten, 2 Danskere 60 Tyskere; 1 do. paa 123 Md. af Falster, 16 Danskere og Normænd, 107 Tyskere.

Fjerde under Frederik Schoell: 1 Kompagni paa 123 Md. af Prins Frederik, 18 Danskere og Normænd, 105 Tyskere; 1 do. paa 123 Md. af Bornholm, 14 Danskere og Normænd, 109 Tyskere; 1 do. paa 123 Md. af Møn, 27 Danskere, 96 Tyskere.

I disse fire Bataillioner, der dannedes af Grenadererne i de hvervede Regimenter, var der mange Soldater, som havde tjent i tyve Aar; nogle vare over 50 og enkelte over 60 Aar gamle. Disse Bataillioner bleve i Juni 1762 atter opløste og Mandskaberne indlemmede i de Kompagnier, de oprindelig hørte til, da de hvervede Regimenter vare blevne svækkede ved Bortløben og Sygdom.

Femte under Johan Kreber, sjette under Johan Koss, syvende under Frederik Trolle, ottende under Valentin Beyer: Grenadererne af de tretten natjonale norske Regimenter.

Niende under Grubbe Dietrichson, Tiende under Max Haxthausen, ellevte under Henr. Pergler Perglas, tolvte under Karl Bessel: Grenadererne af de syv danske natjonale Regimenter.

Til hver Grenader-Bataillon leveredes to trepundige Kanoner, to Kardustasker, seks Patronkærrer og fem Pakheste. Da Hæren i Marts 1762 sattes paa Feltfod, fik Officererne, foruden deres Løn, samme Antal Ratjoner som Officererne ved de hvervede Regimenter. Bataillonschefen fik otte Hesteratjoner og fire Knægtes Lønning; Kaptejnen fem Heste og to Knægte; Premierløjtnanten, Sekondløjtnanten og Bataillons-Felskæreren hver to Heste og en Knægt.

Af de i Kjøbenhavn værende norske Afdelinger dannedes der: af to bergenhusske og vesterlenske Bataillioner første

norske Feltregiment under Henrik Gude; af de to smaalenske Batailloner andet norske Feltregiment under Rudolf Rømeling; af de to trondhjemske Batailloner tredje norske Feltregiment under Georg Krogh.

I alt havde den norske Hær i Foraaret 1762 sendt til Holsten: tre Artillerikompagnier, to Dragonregimenter, fire hvervede og tolv natjonale Batailloner Fodfolk. De hvervede Batailloners Styrke var ved Felttogets Aabning 450 og de natjonale 500 Mand. I Norge var efterladt fjorten Batailloner, tre Dragonregimenter og fire Artillerikompagnier. Fæstningerne Frederiksstad, Frederikshald og Kongsvinger sattes i Belejringsstand. Paa Bornholm istandsattes ikke alene de gamle Batterier, men der anlagdes tredive nye Kystbatterier af Borger- og Herredskompagnierne, efter Anvisning af tre Artillerioffícerer, med tyve Konstabler af det danske Korps.

Til Flaadens fuldstændige Bemanding krævedes 3140 Landsoldater. Hertil toges 240 Mand af de to hvervede Regimenter Prins Frederik og Holsten, 1880 Mand af de natjonale danske Regimenter, 1020 Mand af de bergenhusske og vesterlenske Regimenter. Resterne af de ovennævnte hvervede og norske Regimenter dannede, i Forbindelse med de to Gardebatailloner og Kjøbenhavns Borgerkorpser, Kjøbenhavns Forsvar.

Af de natjonale danske Regimenter var der dannet fire Grenaderbatailloner. 1800 Mand vare afgivne til Flaaden, og 3500 Mand dannede Garnisonerne i Landets Fæstninger. Da de hvervede Regimenter forstærkedes af disse Garnisoner, saa udskreves i Juli 1761 en Mand af 60 Tdr. Hartk. Bøndergods i Danmark og Hertugdømmerne, eller 6000 Mand, for at Kompagnierne kunde blive 120 Mand stærke. Da mange af de ny-udskrevne straks sendtes til de hvervede Regimenter for at holde dem fuldtallige, saa udskreves der atter, i April 1762, en Mand af 160 Tdr. Hartk. Bøndergods. Amtmand Juel-Vind i Kjøbenhavns Amts Rytterdistrikt, hvor der skulde udtages 32 Karle, mældte, at der paa 5000 Tdr. Hartk. Bøndergods ikke

fandtes saa mange ugifte. Han fik til Svar: »Saa tag gifte, og lad Loddet bestemme, hvo der skal være Rytter eller Fodmand. Det er ligegyldigt, om de Folk, der skal erstatte Hullerne i Felthærens Rækker, kan eksersere; men de Folk, der udtages til Garnisonstjenesten og Flaaden, maa nødvendig have tjent tidligere og være kendte med Eksersitsen.«

Uagtet der i Marts 1762 stod 44 Fodbatailloner, 48 Ryttere og Dragoneskadr. og 6 Artillerikomp. i Holsten, beløb Styrken sig dog ikke til 30,000 Mand. Man savnede en fast Styrelse, der kunde bringe Mandstugt i Hæren, hvis Rækker idelig fortyndedes paa Grund af Bortløben, og fordi det tillodes baade Befalingsmænd og Mandskab, der angave Sygdom eller paatrængende Forretninger, at begive sig hjem. Den i Holsten staaende Hær var uden Hoved. Markgreven af Brandenburg tilstod selv aabenhjærtig, at Alder og Svagelighed forbøde ham at føre den i Marken, og der fandtes ikke iblandt Generalerne nogen, der var i Besiddelse af en Hærførers Egenskaber. Friedrich II af Preussen havde straks, da Hæren samledes, under adskillige Paaskud ladet den undersøge af flere af sine Officerer. En af dem bragte ham den tørre Besked: »Die Hunde sind gut, aber die Jäger taugen nichts«. Fyrretyve Aars Fred havde bevirket, at alle Vaaben havde faaet et forældet Præg; store Brøst viste sig i alle Retninger, og navnlig var Artilleriet i yderste Forfald. Kongen og Overkrigssekretæren modtoge daglig Beretninger om de store Brøst, der vare tilstede, og som ingen havde Ævne eller Kraft til at bøde paa. Regeringen spejdede derfor hos de krigsførende Magter efter en berømt Personlighed til at føre dens Hær. Den søgte og fandt. Det traf sig saa heldig, at Frankrigs dygtigste General, Grev Louis St. Germain, af Forbitrelse over de Krænkelser og Tilsidesættelser, han daglig led, selvraadig tog sin Afsked midt under Felttoget 1760. Han havde flere Gange ført Frankrigs Hær til Sejr og gentagne Gange reddet den fra store Tab. Efter alle krigskyndiges Dom var

han en Mester i Krigskonsten. Flere Stater tilbøde ham Ansættelse, efterat han havde forladt Frankrig. Han valgte at træde i den dansk-norske Stats Tjeneste, fordi der her var mindst Sandsynlighed for, at han kunde komme til at tjene imod sit Fædreland, og fordi der var mest Ære at vinde. At forsvare Danmark-Norge imod Rusland var en Opgave, hvorved han kunde faa Lejlighed til at lægge sine rige Talenter for Dagen. Krig er en Lidenskab, der endog ofte griber den Menige, og som for Hærføreren er den mest fortærende af alle Lidenskaber.

Adskillige diplomatiske Formaliteter voldte, at der hengik over et Aar efter St. Germains Ansættelse, inden han virkelig fik Førelsen af den danske Hær. Allerede midt i Juli 1760 udbredte sig det Rygte, at Grev St. Germain havde modtaget den danske Regerings gentagne Tilbud. Det var forhastet: han vilde først oppebie, om den franske Regering vilde yde ham Retfærdighed og tilstaa ham, hvad der med Rette tilkom ham; men, da han saa, den holdt ham hen med Snak, saa modtog han den danske Regerings Tilbud. Den 1ste December 1760 udnævntes han til Generalfeltmarskal med 14,000 Rd. aarl. Løn og 20,000 Livres i Rejsepenge; dog skulde Udnævnelsen holdes hemmelig, indtil Frankrigs Samtykke var opnaaet. Saasnart St. Germain havde skiftet Tjeneste, sendte han sin franske Bestalling og sin Orden, det røde Baand, til hvilket der var knyttet en aarlig Pensjon af 3000 Livres, til en Ven i det franske Krigsministerium og bad denne om ved en passende Lejlighed at udlevere disse Sager til Krigsministeren. Dette Skridt tog man ham meget ilde op. Den franske Udenrigsminister, Hertugen af Choiseul, sagde til den danske Sendemand, Kammerherre Wedel-Frijs, at Frankrig havde nok af dygtige Soldater; men det haabede dog, at ingen anden venskabelig Magt vilde modtage St. Germain, uden i Forvejen at være saa høflig at spørge Frankrig om Forlov. At fjærne sig og tage fremmed Tjeneste uden Tilladelse, var næsten Desertion.

Ministeren tilføjede, at der gik det Rygte, at han allerede var i dansk Tjeneste. Han vilde foreholde Kammerherren, at man smigrede sig med, at den danske Konge ikke vilde modtage en af Frankrigs Undersaatter, der uden Tilladelse havde forladt sin Post og sit Fædreland som Desertør. Det var i Begyndelsen af Januar 1761. Fem Uger senere kom Ministeren tilbage til dette Æmne og sagde, at St. Germains Øpførsel var ulovlig i enhver Retning. Han havde søgt Kiv med sine Foresatte, tilskrevet dem uforskammede Breve og forladt Hæren uden at vende hjem til Frankrig, uagtet Krigsministeren havde lovet ham Sikkerhed og Ansættelse ved en anden Hær. Til Tak havde man modtaget hans Afsked og røde Baand tilligemed Underretning om, at han vilde søge sin Lykke andensteds. Han gav slip paa en aarlig Indtægt af 120,000 Livres og stødte en Fyrste fra sig, der behandlede ham med Mildhed. St. Germain var visselig en højst begavet Mand, men han var vanskelig at omgaas og vilde ligesaa lidt holde sig rolig andensteds som i Frankrig. Med dette Udbrud lagde Stormen sig. Da Kammerherre Vedel-Frijs i Marts 1761 nyttede et Øjeblik, da Hertugen af Choiseul var i godt Lune, til at lægge et Ord ind for Grev St. Germain, svarede han, at det maaske var for tidligt at tale til Kongen derom; men han mente dog, at et Brev fra Kong Frederik til hans meget naadige Monark vilde jævne Sagen. Dette blev skrevet, og St. Germain fik sin Afsked af fransk Tjeneste i de naadigste Udtryk.

Grev Louis St. Germains Løbebane var æventyrlig. Han drog fra Land til Land og havde, som Fortidens Soldater, ofte skiftet Herre. Han blev opdraget hos Jesuiterne i Sydfrankrig, men flygtede bort fra dem af Lyst til Soldaterstanden. Han blev Dragonofficer i det franske Landeværn, og, da han havde den Ulykke at dræbe sin Modstander i en Duel, flygtede han, for at undgaa Straf, til Kurpfalz, hvor han forfremmedes til Oberst. Senere gik han i østerrigsk Krigs-

tjeneste og deltog som østerrigsk Officer i den polske Arvefølgekrig imod Frankrig og i Tyrkekrigen. Derpaa blev han baiersk General og kæmpede imod Østerrig. 1744 gik han i preussisk Tjeneste, som han kort efter forlod for at vende hjem til sit Fædreland, hvor han ansattes som Generalmajor og efterhaanden forfremmedes til Generalløjtnant, Statholder i Hennegau og Flandern og hædredes med den hellige Ludvigs Storkors. Han fik dog snart mange Fjender baade ved Hoffet og Hæren, hvortil hans hvasse, bidende Tunge især var Aarsagen*). Flere af hans Indkomster bleve ham

*) Denne Spydighed gik navnlig ud over de andre franske Generaler, og i Særdeleshed var Grev Clermont, Øverstbefalende for den franske Hær 1758, en stadig Skive for St. Germains Indfald. Der kom en Dag i dette Felttog en Adjutant, som var ansat hos en meget tjenstivrig ung Prins, til St. Germain for at spørge om, hvad han vidste om Fjenden. Han traf Generalen samtalende med sine Officerer, og, da Adjutanten bad om at blive affærdiget, indbød han ham til Middag. Adjutanten undskyldte sig med, at han havde faaet Befaling til hurtig at vende tilbage. »De vil da absolut vide, hvor Fjenden er,« sagde den spydige St. Germain; »kom med mig«. Han førte ham til Vinduet, rettede en Kikkert paa Hovedkvarteret og sagde: »Se selv, hvad faar De Øje paa?« — »Vort Hovedkvarter!« — »Godt, det er der, vi har Fjenden!« — Efter denne Spøg gav han ham de Oplysninger om Fjenden, som han havde, og lod ham fjærne sig.

En Dag, da han spiste med Grev Muy hos Overgeneralen, forlod denne dem, da man rejste sig fra Bordet, for at skrive til Hoffet. »Hvad kan han mælde til Hoffet?« sagde Muy til St. Germain; »der foregaar jo Intet, og dog skriver han uophørlig!« — »Jeg skal forklare Dem det,« svarede St. Germain; »han mælder: Jeg er staaet op idag Kl. 9 efter at have sovet udmærket, ja endog snorket. Kl. 10 har jeg foretaget en Rekognoscering, i hvilken jeg intet har opdaget. Jeg er vendt hjem til Hovedkvarteret Kl. 11, er bleven barberet, og min Kammertjener har friseret min Paryk, men isteden for, som han plejer, at begynde fra højre, har han begyndt fra venstre.« Ministeren svarer: »Deres sidste Depeche, som er særdeles interessant, har fremkaldt de alvorligste Betænkninger, som jeg gør rettest i at meddele Dem: Hvorfor er De ikke staaet op Kl. 8? De kunde da Kl. 9 have foretaget den Rekognoscering, som De omtaler, og da muligen have opdaget noget. Det er ganske naturligt, at De er bleven barberet, i Særdeleshed hvis

fratagne, og han kastedes, efter sit eget Udtryk, som en skiden Skjorte fra den ene Hær til den anden. Overgeneralerne, hvis hellige Pligt det er at beskytte den underordnede, nyttede deres Stilling til at køle deres Nag paa ham fra tidligere Dage og udsatte ham for idelige Krænkelser, saa han tabte Taalmodigheden, der, som alt, har sine Grænser. Selv hans værste Modstandere, der kaldte ham en slet Minister og en Mand, der var blottet for den Takt, som hører til for at omgaas de store, indrømme, at han var en udmærket Kriger, der i alle sine Felttog, selv i de mest larmende og fortvivlede Forhold, bevarede den største Aandsnærværelse. Aldrig saa man ham urolig eller ængstlig. Hans Forholdsregler og Planer vare altid forud overvejede og vel beregnede, og man greb ham aldrig i nogen Forsømmelse eller var istand til at overfalde de Tropper, han førte. Hos ham var der den lykkelige

---

Deres Skæg har staaet i flere Dage; Gud give, at De ikke har faaet Huden skrabet med! Det er en overraskende Efterretning, at Deres Kammertjener har afveget fra sin sædvanlige Fremgangsmaade med at krølle Deres Paryk op fra højre. Hvor det har forbavset Kongen! De maa ved en egen Kurér meddele mig hans Grunde, for at jeg saa hurtig som muligt kan aflægge Rapport derom til Hs. Majestæt, hvis videre naadige Ytringer jeg da skal lade Dem vide.« Generalen svarer Ministeren: »De vil behage at erindre, at jeg ikke har sagt, at Kammertjeneren har krøllet min Paryk, men blot, at han har friseret den, og det er der jo stor Skilning paa. Uagtet han har begyndt fra venstre Side, saa har det dog ikke draget farlige Følger efter sig, og De kan derfor berolige Hs. Majestæt.« Saaledes, vedblev St. Germain, er største Delen af vore Generalers Brevveksling med Hoffet. Disse Spydigheder morede Tilhørerne, men ydmygede og forbitrede dem, der vare Genstanden, fordi de fik Anekdoterne baade forbedrede og forgiftede. — Den 23de Juni 1758 leveredes Slaget ved Krefeld. St. Germain førte Franskmændenes yderste venstre Fløj, hvor Angrebet skete. Var han bleven understøttet, vilde Frankrig have smykket sig med en Sejr. Men angreben af syvfold Overmagt maatte han trække sig tilbage, efter at baade han og hans Folk havde udført Vidundere af Tapperhed. Det var en almindelig Mening, at personligt Fjendskab, Skinsyge og Had vare Aarsag i, at der nægtedes ham enhver Hjælp i Slaget.

Blanding af Klogskab, Dristighed og Handlekraft, som betegner den store Fører. I Slaget tillod hans koldblodige Tapperhed og livlige Aandsfrihed, at han beherskede alt, uden at forsømme de mindste Detailler. Samtidig hermed spøgte han og opmuntrede Tropperne ved sin faste, rolige Holdning. Da i Slaget ved Korbach et af hans Regimenter flygtede, holdt han i næste Øjeblik med hele sin Stab foran de flygtende og sagde spøgende: »Hvornaar pleje Franskmænd at vende Ryggen til Fjenden. Ser I ikke, at det er eders egne, der skyde paa jer!« Straks vendte Regimentet om og slog Fjenden paa Flugt, raabende: »Leve Grev St. Germain!« Han havde en sjælden Gave til at gennemskue sine Fjenders Planer og med Falkeblik tilegne sig Jordsmonnets Fordele og dække dets Svagheder. Hans Opstillinger og Bevægelser skete hurtig og uden Vaklen. Saa han, at hans Kolleger toge slette Forholdsregler, kunde han ikke tæmme sin Tunge. Saaledes udbrød han ved Synet af en fransk Hærs (Clermonts) Opstilling i Syvaarskrigen, i Felttoget 1758: »Mon det aldrig skal falde i min Lod at angribe en Hær, der er saa slet opstillet!« Omendskønt St. Germain aldrig havde ført større Hære end paa 40,000 Mand, var det alles Mening, at, hvis Omstændighederne bragte ham i Spidsen for de største Hære, vilde han være sit Kald voksen. Sine store medfødte Gaver for Krigen havde han uddannet ved det omhyggeligste Studium og uophørlig Øvelse. Havde han i sin Division Stabsofficerer, som han ikke kendte, tog han dem for sig, underholdt sig med dem, om hvad der burde foretages, vejede deres Svar og anvendte dem efter deres Ævner. Havde de slet ingen Dygtighed, forvissede han sig i Forpostfægtninger om, at de i det mindste vare personlig tapre. Engang, i Felttoget 1757, havde man givet ham til Næstbefalende en Generalmajor, som med en slaaende Udygtighed forbandt en uovervindelig Afsky for Geværilden. Han skrev derfor til Overgeneralen, at han enten maatte give Divisionen til en anden, eller sende

ham en modigere Generalmajor. St. Germain havde adskillige Særheder: paa Saddelknappen foran sig havde han gærne en lille sort Hund, som han kælede for, og hans Ros over Hundens Opvakthed indeholdt bitre Spydigheder mod dem af hans Omgivelser, hvem Naturen og Opdragelsen havde behandlet stedmoderlig. Stod St. Germain med sit Korps nær ved Fjenden, saa tog han sin Plads ved Vagtilden foran sin Lejr og opholdt sig der hele Natten. Omgivet af sine Officerer underholdt han sig livlig med dem, underviste dem og lærte dem Krigskonsten, som han havde tænkt over hele sit Liv, og som han forklarede beundringsværdig; dog kom ogsaa andre Genstande paa Bane. Da han havde faaet en grundig Uddannelse hos Jesuiterne og endog været Lærer i Veltalenhed, saa var Samtalen baade krydret og lærerig. Han udtrykte sig med Ynde, talte gærne om Videnskab og Konst, navnlig Lægevidenskaben, Farmaci og Musik. Undertiden moraliserede han, og der var i hans Tale en Skarphed, der gav smaa Indfald Interesse. »Hvorfor er der ikke en Magt«, udbrød han en Nat, da Bivuakilden brændte lystig midt i en Hvedemark, »der kan børste de Fyrster, som, blot for at tilfredsstille deres gensidige Had, gjøre Folkene ulykkelige og tvinge os til i en eneste Nat at nedtrampe Frugten af den uskyldige Bondes aarlange Slid!«

Da han traadte i dansk Tjeneste, havde han kæmpet i 44 Felttog. Tiden, der hengik fra December 1760 til Juli 1761, inden Frankrig bevilgede ham hans Afsked, tilbragte han med at gøre kortere og længere Udflugter fra Hamburg til det østlige Holsten og Mecklenburg, Skuepladsen for hans fremtidige Virksomhed, som han studerede med en Konstners Kærlighed til sit Kald. Fra Itzehoe skrev han den 7de August 1761 til Kjøbenhavn, at man i hele Evropa vanskelig vilde finde et Land bedre skikket til Forsvar, end det østlige Holsten. Der behøvedes en Hær paa 50,000 Mand, en Flaade, der kunde hindre Fjenden i at lande imellem Traves Udløb og

Kielfjord, samt en let Eskadre af mindre Krigsfartøjer paa Elben, der kunde tvinge Fjenden til at gaa frem igennem Lauenburg, og endelig maatte Rendsborg sættes i god Forsvarsstand. Til selve Holsten skulde Hæren først trække sig tilbage i yderste Nød. Krigen maatte føres angribende, hvis man vilde formaa Rusland til at holde Fred. Sine Tanker i saa Henseende udviklede han for Statsraadet, da han i Vinteren 1761—62 kom til Kjøbenhavn: »Krigen er blot defensiv, for saa vidt Kongen af Danmark og Norge har grebet til Vaaben for at forsvare sine Stater. I Virkeligheden maa man gøre den offensiv baade til Lands og til Vands, for snart at faa en god Fred. Vi bør gøre Fjenden alt det onde, som vi ere i Stand til: gøre ham Krigen saa dyr og saa forhadt, at han foretrækker Freden. Det opnaar man ikke ved alene at slaa nogle Mennesker ihjel, thi dem har Tsaren nok af. Det er nødvendigt at bringe Forstyrrelse i Fjendens eget Land, saa Undersaatterne skrige over den Elendighed, der kommer over dem, og det er ene Flaaden, som kan frembringe denne Virkning. Naar den har renset Østersøen, bør den ødelægge Liflands og Estlands Kyster og rige Søstæder, gøre Landgange, opsnappe Fjendens Kystflaader og Førselsskibe, og brænde hans Magasiner. Hæren skal rykke frem i Tyskland og stanse Fjenden, hindre ham i at trænge ind i Kongens Stater og tvinge ham til at leve uden Tilførsel paa sin egen Bekostning i et af Syvaarskrigen udsuget Land. Fjendens Hær vil være stærkere end vor, den er for Tiden mere krigsvant og bedre forsynet med Artilleri. Vi maa derfor forstærke vort Artilleri og forsyne vore Depoter rigelig med Mandskab og Heste, der straks maa sendes til Hæren, naar de ere indøvede og tilredne; derved erstatte vi de Tab, som daglig ske, og vinde ind paa Fjenden, som har Hundreder af Mile til sine Depoter.«

Krigen syntes uundgaaelig. Den 5te Januar 1762 døde Kejserinde Elisabeth, og hendes Efterfølger, den holsten-gottorpske Hertug, Karl Peter Ulrik, besteg Ruslands Trone under Navnet Peter III. Han afslog enhver Anmodning om mindeligt Forlig, sluttede Fred med Preussen og sendte en Hær paa 40,000 Mand under Romanzov frem igennem Vestpreussen, fulgt af en Reserve under Prins Georg Ludvig af Holsten-Gottorp, som i Kejserens Paasyn skulde erobre Holsten og Sønderjylland. Skyds og Proviant sendtes paa en Flaade fra Reval til Kolberg, hvor det udskibedes. Forgæves saa Danmark-Norge sig om efter Forbundsfæller, alle Magter vare trætte og desuden indviklede i Syvaarskrigens Kampe, og ingen følte Attraa til at deltage i den dansk-russiske Strid. Den dansk-norske Hær sattes paa Feltfod 31te Marts 1762, Kongens Fødselsdag; hver Officer fik Felttillæg, 1 Oppasser og 1 Pakhest; Underofficerer og den Menige fik foruden sit Felttillæg 2 Rdlr. maanedlig, endnu 1 Rdlr. maanedlig i Kjødpenge. De i udenlandsk Tjeneste værende Officerer hjemkaldtes; nogle vare forhindrede i at adlyde denne Befaling. Saaledes Hanibal Akeleye af andet vesterlenske der i Slaget ved Torgau faldt haardt saaret i østerrigsk og Johan Svensen af nordenfjeldske Regiment, der i samme Slag faldt i preussisk Fangenskab. Den hidtilværende Øverstbefalende, Feltmarskal Markgreve Ernst af B.-Kulmbach erholdt sin Afsked, og Grev St. Germain overtog den 15de Marts 1762 Hærens Førelse. Han fik samme Felttillæg som hans Formand, nemlig 6000 Rdl. og Rationer til 80 Heste og 40 Knægte*). Han forefandt store Brøst og megen Ubehjælpsomhed; ved daglig at lede Brigadernes Øvelser søgte han at skaffe dem den Bevægelighed, som de fattedes.

*) Hesterationen var daglig 10 Pund Hø og maanedlig 2½ Tønde Havre. I Penge 4 Rdl. maanedlig.

Hæren sammendroges i Teltlejre imellem Lübeck og Ratzeburg, Rytteriet paa højre Fløj. Efter at de hvervede Regimenter havde forladt Fæstningerne, havde Mandskabet lettere ved at løbe sin Vej. Denne Bortløben var en Følge af Hvervingssystemet, og den grasserede i alle Lande*). I Begyndelsen tog St. Germain sig det ikke nær. Han skrev til Overkrigssekretæren: Hæren renser sig for alt det Utøj, der hæfter ved den, efter at den i lang Tid har været indespærret. Det er bedre, at det sker nu end om nogen Tid, naar vi staa ligeoverfor Fjenden. Men snart blev denne Bortløben saa smitsom, at han skrev til Overkrigssekretæren, at han maatte have Erstatning fra Depoterne for at dække det raske Afløb. Sekretæren maatte være belavet paa at fylde Depoterne med tilforladelige Folk, for at Hæren stedse kunde være kampdygtig. Det er nødvendigt, skrev han, at jeg faar Fuldmagt til at lade de optagne Overløbere hænge. Enhver Oberst i Udlandet har mere Magt end jeg. I Lübeck og i flere holstenske Byer vrimler det med fremmede Hververe, som lokke vore Folk til Frafald, og det er med stor Møje, at det lykkes mig at fordrive disse Hælere. Nu fik St. Germain Lov til af ti Overløbere stedse at lade to hænge og aflevere Resten til General-Avditøren Caroc. — For at hindre denne Bortløben, forlangte St. Germain, at Regimenterne skulde vise ham de paalideligste Mænd, der kunde anvendes til Vagter. Der fremstilledes nogle gamle Grenaderer, Oldinger, der vare saa stivbenede, at de knap kunde flytte Benene. Det er rigtigt, sagde Generalen, de Folk ere vist meget paalidelige, thi de have ondt ved at løbe. — Da han havde bemærket, at det udelukkende var de tyske

*) Om det franske Fodfolk skriver St. Germain 1757: »Jeg fører en Tyvebande. Mordere, som burde stejles. De løbe ved det første Geværskud og ere altid rede til Mytteri. Aldrig har man set Magen. Kongen har det sletteste og mest udisciplinerede Infanteri under Solen.«

Mandskaber, de hvervede Regimenter, som løb bort, saa lod han Forpostlinien danne af de nationale norske og danske Bataillonер. For hver Overløber, de indhentede fik, Paagriberen 10 Rdl. I kort Tid grebes 153 Overløbere, som St. Germain i Maj sendte til København og anbefalede, efter udholdt Straf, at bruge dem ombord paa Flaaden, hvor de vare lettere at bevogte. Raadet blev fulgt, men samtidig bleve de benaadede for Straf, hvilket St. Germain dadlede alvorlig, da det var ham umuligt at opretholde Mandstugten, naar virkelige Forseelser ej straffedes strængt.

Med en øvet Feltherres Dygtighed bragte han Artilleriet, de lette Tropper, Depoterne, Felthosptialerne, Forplejningskorpset, Magasinerne og hele Trosset paa Fode. Heldigvis gave Russerne ham fire Maaneder Tid, inden de gjorde Mine til at bryde op fra Preussen. Der fandtes vel ved den danske Hær hundrede Kanoner; deraf vare 44 trepundige, 28 firepundige og 28 sekspundige. Underlagene til de trepundige vare fra det forrige Hundredaar. 1736 havde General Ahrenskjold forlangt dem ombyttede, da de vare ubrugelige; men det var ej sket. Efter St. Germains Forestilling paatog Bestyreren af Frederiksværk Kanonstøberi, Generalkrigskommissær Classen, sig at levere 50 sekspundige Kanoner med fulstændige nye Underlag til Udgangen af Maj, og Moss Jernværk paatog sig at levere 24 tolvpundige Kanoner i April Maaned. Ved Feltartilleriet var der kun tilstrækkelig Artilleri-Betjening til syv Kanoner, og ved 36 Kanoner i Artilleri-Parken var der kun 80 Artillerister. Krigskanselliet vilde erstatte Savnet med Fodfolk fra de nationale Regimenter, der skulde have en lybsk Skilling i Tillæg, fordi de forrettede Konstabeltjeneste; men da St. Germain havde forklaret Krigskanselliet, at en Infanterist ej blev til Artillerist fordi man gav ham en lybsk Skilling, og at han maatte have øvede Artillerister, saa sendtes der ham straks 2 Officerer, 10 Underofficerer og 160 Artillerister af

de hjemmeværende danske og 5 Officerer og 40 Mand af de norske Artillerikompagnier, og der befaledes Købstæderne i Danmark at levere 400 Haandværkere til Artilleriet. Deraf sendtes 279 Mand som Underkonstabler til Feltartilleriet. Staden København havde leveret 108 Haandværkere. Disse dannede i Forbindelse med 13 Mand fra Vordingborg og Slagelse et Feltpontonerkompagni paa 60 Mand og et Felthaandværkerkompagni paa 61 Mand. Ved Pontonererne ansattes to Søofficerer og fire Baadsmænd. Ved Haandværkerkompagniet to Officerer, fire Mestere og to Mestersvende fra Københavns Tøjhus. Hver af de fra Købstæderne udskrevne Haandværkere fik 6 Rdl. maanedlig og daglig 2 Pund Brød. De iklædtes graa Kjoler med røde Kraver. Til Artilleriet og Trosset udskreves der endvidere af Købstæderne i Danmark og Holsten, den 15de Marts, 6000 Heste og 1500 Knægte. De leveredes i April i København, Odense, Aarhus og Rensborg til Staldetaten og førtes af Overstaldmester Grev Laurvig til Hæren. I Slutningen af Juni havde Hæren 120 bespændte Kanoner med 1200 Artillerister og 1066 Artillerikuske. Ved Feltartilleriets Ordning anvendtes Oberst Huth fra Hessen-Kassel og Majorerne Vejby fra Norge og Heiliger fra Holland. Huth udnævnedes d. 17de April 1762 til Generalmajor i Fodfolket og Chef for det danske Artillerikorps med 2267 Rdl. aarlig — Hollænderen Johan Niklas Heiliger ansattes d. 12te Nov. 1761 som Major i Artilleriet. — Ved Rytteriets Ordning anvendte St. Germain Greverne Schmettow og Gørtz; Valdemar Schmettow havde 1760 taget sin Afsked og var gaaet i fremmed Tjeneste. I Syvaarskrigen opholdt han sig snart ved den franske, snart ved den tyske Hær. Den 14de Marts 1762 traadte han igen i dansk Tjeneste, udnævntes til Generalløjtnant af Rytteriet med 262 Rdlr. maanedlig og Rationer til 36 Heste og 18 Knægte, som var reglementeret for Generalløjtnanter i Felten. Naar der atter blev Fred, skulde han have 1200 Rdl. aarlig, til

han fik Regiment. Karl Frederik Gørtz traadte ud af hessisk Tjeneste og ansattes i St. Germains Stab med OberstsLønning, hvortil hørte 12 Hesterationer og 6 Knægte. I Dragonregimenterne blev der lagt Vind paa Hurtighed og Skydning, Hidtil havde Mandskabet baaret Sko, nu fik de Støvler, men Trommen beholdt de. I Livregiment Dragoner oprettedes et niende Kompagni, der kaldtes Grenaderkompagniet. Da Hæren savnede lette Tropper, oprettedes i Foraaret 1762 et Husarregiment med 6 Eskadroner paa 120 Mand og flere frivillige Korpser. Til Husarregimentet maatte de andre Rytterregimenter og de hvervede Fodregimenter levere de Folk, der tidligere havde tjent som Husarer i Udlandet; og de nationale danske Fodregimenter gave 400 Mand til Husarerne. De ledige Nummere, som herved opstode i de hvervede Regimenter, fyldte Kongen ligeledes med nationale. Ved Rytteriet ansattes endnu 4 Kornetter i hvert Regiment, det fik nye Jernkors i Hatten isteden for de gamle Jernkalotter, og nye Rygstykker i deres Kyradser. Kvasterne (die Troddeln), der hang ved Sabelhæftet bleve af Læder istedetfor at de tidligere vare af brogede Baand. — Af Garden til Hest sendtes fire Kompagnier under Schaffalitzky Muckadell til Hæren; de fik Lov til at lade deres Kyradser køre paa Bøndervogne fra København til Kolding. Der oprettedes et Kompagni Vejvisere til Hest (Guider) af Forstmænd. Det bestod af en Kaptejn, en Løjtnant og fire og tyve Menige. Det blev tilligemed Ingeniørkorpset sendt ind i Mecklenburg for at gøre sig kendt med alle Veje, Vandløb og Overgange. Foretagendet lededes af følgende Ingeniører: Major de Biellart med fire Hjælpere (Aides), Karl Stricker, Kristian Pflug, Kristian og Ernst Peymann samt to Desinatører og en Værkbasse. — I Fodfolket ansattes Prins Ferdinand af Braunschweig-Bevern, en af Frederik den Stores dygtigste Generaler, som Generalløjtnant, samt nogle franske Officerer, deriblandt Oberst Sames og Major d'Origny.

De frivillige Korps oprettedes af Frederik Avgust Adolf Favin, der tidligere havde været Kaptejn i preussisk Tjeneste og nu udnævntes til dansk Oberstløjtnant. Han oprettede et Frikorps Musketerer i syv Kompagnier paa 150 Mand og et Jægerkorps i fem Kompagnier paa 100 Mand. Til Stamme toges en Mand af hver af de hvervede Bataillioner, i Alt 32 Mand, hvorfor der godtgjordes Kompagnicheferne 30 Rdlr. for hver Mand af Kongen. Datidens Frikorps indeholdt Bærmen af Nationerne, alligevel vare Befalingsmandsposterne meget søgte og bleve dyrt betalte. Kompagnichefs-Posterne betaltes med 2000 Rdlr. I Favins Korpser var der Overflod paa Tyve og Kæltringer. Amtmændene meddelte til Overkrigssekretæren, hvilke Forbrydere de havde i Amtets Fængsler, der ønskede at tage frivillig Krigstjeneste. Til Amtmanden i Roskilde skriver Overkrigssekretær Ahlefeldt: »Jeg siger Deres Eksellence mangfoldig Tak for den Prøve paa Deres Omhu for Militær-Etaten, De har lagt for Dagen ved at tilkendegive mig, at den i Roskilde grebne og i Byens Arresthus hensatte Sven Hesselberg findes skikket og har Lyst til Krigstjenesten. Som Hs. M. Kongen allernaadigst er sindet at lade ham placere ved det oprettende Frikorps, saa maa jeg herved tjenstligst og skyldigst have mig udbedt Efterretning, om hvormeget den paa ham anvendte Arrest og Forplejning beløber.« Af denne Slags Breve er der mange. Stæderne befriedes for deres Tyve og fik Penge til. Favins fornemste Hvervingskontor var paa Hamburger Berg (St. Pauli). Af Favin oprettedes der ligeledes et Kompagni Frihusarer, og et andet Frikompagni Husarer under den svenske Major Lallieux var ifærd med at oprettes ved Felttogets Aabning. — Til Officerstjenere og til Hestepassere toges dels ældre Soldater, som vare afskedigede med Pension, dels Drenge i en Alder fra 17 til 19 Aar, som hvervedes til denne Tjeneste. De iklædtes mørkegraa Frakker med Regimentets Farve paa Kraven og Hatte med røde Kokarder.

Soldaterne bare sorte Kokarder. I Nærheden af Lübeck oprettedes en Artilleripark med fuldstændig Ammunitions-Forsyning til Felthærens første Lejr. Dens Beholdning var i Juni Maaned 24 lange og 24 korte sekspundige, og 12 tolvpundige Kanoner, 10 Havbitser og 24 Pontoner, 15,000 Centner Krudt, 20,000 Kanonkugler, en Million skarpe Musket-Patroner og 100,000 franske Flintestene*). Desuden havde en Leverandør i Hamburg tilbudt at levere i Løbet af to Maaneder 12,000 Geværer til Parken. Skanseredskaber var der til 6000 Mand, 166 forspændte Vogne til Kanonkugler og Karduser, 18 Reserveaffutager og 1300 Heste til Rytteriet.

I Rensborg oprettedes de store Oplag (Depoter), der skulde tjene til Erstatning for de daglige Tab. Derhen sendtes i Slutningen af Maj:

4	Kompagnier	af sælandske nationale Regiment under Frederik Trolle	400 Mand.
2	—	af fynske nationale Regiment under Kristian Holstein	200 —
16	—	af de jydske og slesvigske nationale Regimenter under Kristian Nissen Benzon	1600 —
af de i København værende bergenhusske Mandskaber under Dietrichson			300 —
af de i København værende vesterlenske Mandskaber under Krogh			300 —
		I Alt	2800 Mand.

Fremdeles var der i Rendsborg Telte med Tilbehør for 4 Fod- og 2 Dragonregimenter. Af Sadler, Støvler, Pistoler, Karabiner og Sabler var der 400 Reservesæt; 6000 Geværer, 24,000 Skjorter, 30,000 Par Strømper, 20,000 Par Sko, 30 fuldstændige Paaklædninger for hver Bataillon og Eskadron og

*) Disse havde kostet 650 Mark Kurant.

70 Paksadler. Fremdeles var der her og i Glückstadt 90,000 Tdr. Rug, 180,000 Tdr. Havre, 60,000 Læs Hø og 30,000 Læs Halm. Generalkommissariatet og Rentekamret fik Befaling at drage Omsorg for Proviantering til 6000 Mand i Rendsborg og 3000 Mand i Glückstadt i tre Maaneder. Begge Fæstninger vare i Maj Maaned palisaderede og satte i fuldstændig Forsvarsstand. St. Germains Anmodning om at maatte benytte Omegnens Beboere til Rensborgs Befæstning afsloges.

Feltkommissariatet havde Kvægparker i Segeberg og Oldeslohe samt Feltbagerier i disse Byer og i Barmstedt. Ved hvert Regiment var der ansat en Slagter og ved hver Bataillon og Eskadron to Marketendere, som fik hver 150 Rdl. af Krigskassen til det første Indkøb. Der oprettedes endvidere en Feltpost.

Ved Fodfolket fik hvert Kompagni 50 Spader, 25 Hakker og 12 Økser, som medførtes paa Teltvognene; der regnedes 4 Spader, 2 Hakker og 1 Økse til hvert Telt. Ved Rytteriet fik hvert Kompagni 2 Spader og 10 Økser.

For at kunne pleje de syge, naar Hæren rykkede frem gennem Lauenburg og Mecklenburg, indrettedes der (ambulante) bevægelige Sygehuse, som skulde oprettes med en Mils Afstand. For hver syg beregnedes 1 Rdl. ugentlig. Stabskirurgen (chirurgien major) og Stabslægen (medicin major) vare Chefer for alle Ambulancer; med hver af dem fulgte seks københavnske medicinske Studenter, 50 Sygepassere (Invalider), 6 Kvinder (Soldaterkoner) samt 6 Apotekerkasser til Sygehusenes Indretning. Hvert Regiment havde sit fulde Tal af Regimentslæger og Underlæger. Foruden de allerede ved Hæren værende Regimentspræster ansattes der en Feltprovst, Bargum, 18 danske og 12 tyske Feltpræster, og der vaagedes over, at der hver Morgen holdtes Gudstjeneste. — Spionvæsenet for Sager af Vigtighed styredes med megen Omhu af Generalfeldmarskallen uden Mellemmænd. Spioner i Danzig, Stralsund og flere Stæder

underrettede ham mod høj Betaling daglig om de Bevægelser, den russiske Hær foretog. Det var strængt paalagt Spionerne kun at skrive til Marskallen om den russiske Hovedhærs Bevægelser. Alt, hvad der angik smaa Strejfkorps, henhørte under Forposterne. Da Pengene til Værnets Lønning begyndte at svinde i Juni Maaned, blev Hamburg anmodet om et Laan paa to Millioner Rdlr. Fristaten vægrede sig herved, men, efterat en Division under Prins Emil af Avgustenborg var rykket ind i de hamburgske Besiddelser for at vise, at det var Alvor med Begæringen, skyndte den sig med at efterkomme Anmodningen.

I Slutningen af Juni mældte Spionerne, at den russiske Hær, som stod i Vestpreussen, havde faaet Befaling til at bryde op og angribe Danmark; og kort-efter kom der allevegne fra Meddelelser om, at de russiske Hærmasser gik ind i Pommern. St. Germain gav ufortøvet sine Divisioner Befaling til at overskride Traven og rykke imod Russerne. Deres Inddeling var følgende.

Overgeneral Grev Louis St. Germain.

Generalkvartermester F. E. Gæhler; Generalkvartermesterløjtnant J. Lehmann; Generaladjutanterne A. Hauch, K. Görtz, K. Lohenskjold, F. Numsen; Chef for Artilleriet V. Huth; Chef for Fortifikationen J. de Feignet.

Første Division under Prins Emil af Augustenburg (8 Bataillioner, 13 Kanoner, 4 Eskadroner).

1ste Brigade, Grev F. L. Daneskjold-Laurvig; Garden, U. A. Holstein; Grenaderkorpset, J. Scholten; Livregimentet, J. Wildenrath. 5 seksogtredivepunds Havbitser og 2 firepunds Kanoner.

2den Brigade, Grev Ysenburg Budingen; Bornholm, E. Blücher; Slesvig, V. Lühe. 6 tolvpunds Kanoner.

3die jydske Rytterregiment, C. Lüttichau.

Anden Division under Prins Karl Ferdinand af Bevern (8 Bataillioner, 12 Kanoner, 4 Eskadroner).

3die Brigade, R. Keith; Dronningen, K. Gebler; Sjæland, H. v. der Maase. 6 sekspunds Kanoner.

4de Brigade, O. Osten; Oldenburg, K. Sames; Falster, Prins Karl af Hessen. 6 sekspunds Kanoner.

Slesvigske Rytterregiment, P. Rosenørn, senere F. Sehested.

Tredie Division under Grev Valdemar Schmettow (8 Bataillioner, 12 sekspunds Kanoner, 4 Eskadroner; desuden tre Frikorpser).

5te Brigade, F. Wedel-Jarlsberg; Søndenfjældske, K. Hvitfeldt; Akershusske, J. Koss. 6 sekspunds Kanoner.

6te Brigade, K. Schnell; Nordenfjældske, H. Tønsberg; Opland, K. Giese. 6 sekspunds Kanoner.

Husarregimentet, Kasper Moltke, Favins og Lallieux's Frikorpser.

Fjerde Division under Prins Frederik Albrekt af Anhalt Bernburg (8 Batailloner, 4 Eskadroner, 12 Kanoner).

7de Brigade, B. Bülow; Kronprinsen, F. Johansen; Holsten, O. Rantzau; Prins Frederik, H. Arenfelt. 6 sekspunds Kanoner.

8de Brigade, H. Windtz; Jylland, J. Dehn; Møn, M. Gersdorff. 6 sekspunds Kanoner.

2det jydske Rytterregiment, K. Drechsel.

Første Rytter-Division under Karl Riepur. 16 Eskadroner.

1ste Brigade, F. Plessen; Livregiment Dragoner, Livregiment Kyrasserer, K. Holstein.

2den Brigade, J. Brockdorff; Holstenske, K. Moltke; Oldenburgske, L. Lersner.

Anden Rytter-Division under Grev Konrad Ahlefeldt. 16 Eskadroner.

3die Brigade, N. G. Schinkel; Første jydske, K. Weitersheim; Andet fynske, K. Schøller.

4de Brigade, K. Holck; Sjælandske, U. Woperschnow, Første fynske, K. F. Holstein.

Reserven under Grev F. Ahlefeldt. 14 Bataillouer. 8 Eskadroner.

1ste Brigades Fodfolk, R. Remeling; 1ste norske Feltregiment, H. Gude; 2det norske Feltregiment, D. Eimhaus.

2den Brigades Fodfolk, V. Müller; Perglas, Witten, Kreber og Bessels Grenaderbataillouer.

3die Brigades Fodfolk, K. F. Ingenhaef; trondhjemske Regiment, G. Krogh, Haxthausen, Dietrichson, Bayer og Koss, Grenaderbataillouer.

Rytteribrigade, K. Wilster; 1ste norske Dragonkorps, O. Brockenhuus; 2det norske Dragonkorps, F. Sehestedt.

Artilleriet 48 Kanoner.

I Alt 46 Bataillouer, 56 Eskadroner, 100 Kanoner og 3 Frikorpser.

Ifølge Styrkelisten den 12te Juli talte denne Hærs Fodfolk 46 Bataillouer eller 270 Kompagnier med 685 Officerer, 21,700 Underofficerer og Menige; 149 Officerer vare fraværende, og de syges Tal beløb sig til 2340. I Tidsrummet fra 1ste til 12te Juli havde Fodfolket havt 108 døde og 134 bortløbne. Rytteriet talte 14 Regimenter eller 56 Eskadroner med 272 Officerer og 7313 Underofficerer og Menige. 72 Officerer vare fraværende, 311 syge Mand. Fra 1ste til 12te Juli havde det havt 25 døde og 8 bortløbne. Artilleriet talte 19 Officerer, 53 Underofficerer, 195 Overkonstabler, 15 Tambourer, 368 Underkonstabler. I Alt 30,580 Mand, foruden Favins og Lallieux's Frikorpser*).

*) Ved Felttogets Aabning havde

Akershusske Regiment	951	tjenstgørende	og 308	syge.
Oplandske Regiment	1076	—	- 200	—
Nordenfjældske Regiment	893	—	- 194	—
Søndenfjældske Regiment	896	—	- 209	—
Første norske Felt-Regiment	965	—	- 203	—
Andet norske Felt-Regiment	1008	—	- 160	—

Fra den 9de til den 12te Juli gik fire af Hærens Divisioner, Reserve-Artilleriet og den norske Dragon-Brigade over Traven paa en Pontonbro, der sloges en Fjerdingvej sønden for Lübeck. General Schmettow gik med Rytteriet og en Division Fodfolk gennem Lauenburg og dækkede Hærens højre Side. Der, hvor Vejene fra Schwerin og Wismar forene sig østen for Lübeck, anlagdes en stor Forskansning ved Schlutup, som kunde optage Hæren i Tilfælde af Tilbagegang, og en anden Skanse, der tjente til Oplagssted for alle Fornødenheder, anlagdes imellem Segeberg og Lübeck. De besattes med 24 af de tungeste Kanoner, og til deres Bevogtning efterlodes to Grenaderbatailloner og de to norske Dragonkorps. Hovedhæren rykkede derpaa frem igennem Mecklenburg imod sammes østlige Grænse og tog den 16de Juli Stilling ved et Vanddrag nordøst for Schwerin Sø, Forposterne skødes frem til Warnowfloden og besatte Rostock. De russiske Fortropper og Kosakkerne, der allerede viste sig paa den højre Bred af Warnow, trak sig ved den danske Hærs Nærmelse tilbage til Güstrow, imod hvilken By Romanzow rettede sin Marche gennem Pommern med Hovedhæren.

St. Germain tog sit Hovedkvarter i Byen Mecklenburg, en Mil sønden for Wismar, og forskansede sin Stilling. Divisionerne øvedes daglig i at besætte Skanserne og foretage Udfald imod bestemte Punkter. De, som hurtigst mødte i god Orden paa de opgivne Steder, modtoge Overgeneralens opmuntrende Ros. Han sagde til sine Generaler, at det var

---

I Forhold hertil havde de danske Regimenter paa samme Tid kun faa syge, nemlig:

Prins Frederiks Regiment	1018	tjenstgørende	og 56	Syge.
Jyllands Regiment	1008	—	- 51	—.
Slesvigske Regiment	940	—	- 39	—
Bornholmske Regiment	863	—	- 36	—

kritiske Forhold, de bevægede sig i; medens de stode paa, brød man sig ej om Bagateller eller smaa Brøst, men gik lige paa Maalet og bragte det meste mulige ud af Tiden. Han indskærpede dem, at de burde vinde deres Undergivnes Kærlighed og Tillid ved at sørge godt for dem; thi saa gik de villig i Døden for dem. De skulde besøge de syge, undersøge, om Forplejningen var god, og daglig holde Bedetime. Han red ofte ud med Generalerne og forvissede sig om, at de vare nøje kendte med Adgangene til Stillingen og med hele den omliggende Egn. I Slaget skulde Overgeneralen opholde sig bag første Træfning, ligeover for den fjendtlige Del af Stillingen, han vilde overvælde. Det var enhver Generals Pligt ved Lune og Munterhed atter at indgyde Soldaterne Mod, naar de veg, og paany føre dem frem imod Fjenden. Kong Frederik V, der i Juni havde opholdt sig ved Hæren, ilede, da den rykkede ind i Mecklenburg, til København for at befale Flaaden, der havde ligget sejlklar fra April, at lette. Den 13de Juli gik Admiral Fontenay under Sejl med 14 Linieskibe og 8 Fregatter, stod ind i Østersøen og holdt over imod Bornholm. I Danmark og Norge var man selvfølgelig meget spændt paa Udfaldet, og hver Dag ventede man at høre Efterretningen om det første Sammenstød. Men pludselig forandrede de krigerske Forhold sig, og Rigerne hensank atter i idyllisk Ro. Den 17de Juli bragte baade Spioner og Strejfkorps Underretning om, at de russiske Fortropper forlode Mecklenburg-Strelitz og det vestlige Pommern, at de trak sig tilbage til Anklam og Usedom. Den første Meddelelse om, at Aarsagen til dette uventede Tilbagetog skyldtes en Tronforandring i Rusland, modtoges den 19de Juli fra Rostock, og allerede den 20de Juli skrev en Spion i Danzig til den danske Overgeneral: »Rygtet om den russiske Kejsers Død er her meget almindeligt«. Misfornøjelsen med hans preussiske og gottorpske Politik havde kostet ham baade Tronen og Livet. Han blev

afsat og myrdet den 17de Juli. Hans Enke, der udnævntes til Ruslands Kejserinde og Styrer under Navn af Katarina II, kaldte sine Tropper hjem og optog atter Underhandlingerne med den dansk-norske Stat om Grevskabet Oldenburgs Bytning imod den russisk-gottorpske Del af Holsten. Disse Underhandlinger førte til et gunstigt Udfald. 1773 undertegnedes Bytningsforliget, i hvilket Danmark fik den gottorpske Del af Holsten imod at aftræde Grevskaberne Oldenburg og Delmenhorst til Rusland. Næsten hele Holsten kom under Danmark, og de Ulykker, som Holstens fjendtlige Forhold siden Valdemar Sejrs Død 1241 i fem Hundredaar havde beredet Riget, syntes ved dette Mageskifte at være udslukket for stedse.

Da den dansk-norske Hær i Juli stod i Mecklenburg, blev der truffet Forberedelser til Indkaldelsen af Landeværnet i Norge og Oprettelsen af et Landeværn i Danmark. Der udskreves i sidstnævnte Rige den 12te Juli en Mand af 60 Tdr. Hartkorn, og der paabødes Oprettelse af Provins-Dragoner og Provins-Skytter. Proprietærerne, Forvalterne og Præsterne i Jylland skulde hver sende en Dragonhest til Rensborg. Alle Amtmænd, Grever, Baroner, Proprietærer og Skovridere skulde hver for sig sende en Kuglebøsse med Tilbehør inden otte Dage til Kjøbenhavn, naar de boede i Sjæland, til Odense for Fyn, til Nakskov for Laalland og Falster, til Aarhus for Jylland, til Rensborg for Slesvig. Da Krigen pludselig ophørte, tilbagekaldtes disse Befalinger.

Hæren blev staaende i Mecklenborg til midt i Avgust. Fra den 14de til den 21de Avgust trak den sig tilbage til Holsten og Slesvig, hvor den forblev til Foraaret 1763. Tilbagemarchen foretoges i Divisioner; hver Aften bleve Teltene rejste, Gaderne dannede en stor Firkant, i hvis Midte Marketenderne havde fire 60 Alen lange Telte til Officerernes Beværtning. I første Divisions Lejr, hvor Marketender Gabel havde Beværtningen, gik det især lystig til. Der var nok

af alle Slags Madvarer, og Champagnen og Guldet flød i Strømme. Næppe vare Spisebordene afdækkede, saa blev der holdt Bank. Spillet var Basset og Landsknægt, der vedblev uafbrudt hele Natten, til Generalmarchen manede til Opbrud Kl. 3 om Morgenen. De norske Tropper bleve liggende i Holsten med Undtagelse af fire Batailloner, som sendtes hjem, tillige med et stort Tal, der fik Hjemlov. De nationale danske Batailloner, der dannede Garnisonerne i Fæstningerne, gik tilligemed dem, der havde været ombord paa Flaaden, til deres Lægder. De hvervede danske Tropper indkvarteredes i Sønderjylland, Artilleriet samledes i Rensborg og hjemforlovede tyve Mand af hvert Kompagni. Alle Rytteriets og Fodfolkets Trosheste afleveredes til Artilleriet, som drog Omsorg for, at de, der vare afgivne af Befolkningen, leveredes til deres Ejere, og at Resten anbragtes rundt om i Jylland. Overstaldmesteren førte derpaa Understaldmestere, Staldkarle og Kuske, som hørte til Staldetaten, hjem, og afskedigede de midlertidig antagne. Alle de Haandværkere, der vare leverede af Stæderne, fik en Maaneds Sold og bragtes til de Byer, der havde stillet dem. Husarregimentet sattes paa samme Fod som de øvrige Rytterregimenter; Frikorpserne opløstes med Undtagelse af to Jægerkompagnier. De, der virkelig vare frivillige, fik deres Rejsepas med en Maaneds Sold. De, som vare hvervede, indlemmedes i de hvervede Regimenter og fik en eller to Rigsdaler i Haandpenge, eftersom der var flere eller færre Aar tilbage af den Tjenestetid, de havde paataget sig. I Favins Korps havde nogle Søfolk ladet sig hverve; de indrulleredes i Flaaden. Vejviserkorpset indskrænkedes til en Kaptejn (Einar Einersen af 1ste Oplandske), 1 Vagtmester og 12 Guider. Af Præsterne beholdtes de, der vare ansatte ved de to norske hvervede Regimenter samt Garnisonspræsterne, Resten blev afskediget med en Maaneds Sold.

Under 7de Juli havde Kongen befalet, at, saalænge Krigen varede, skulde alle gamle Officerer, som formedelst Svagelighed ej kunde gøre Tjeneste i Marken, nyde Pensjon, og at alle de meget unge Officerer, som formedelst deres Barndom ej endnu vare istand til at forrette Officerstjeneste, hverken skulde nyde Løn eller anden Godtgørelse. Men under 3die September hedder det, at, da der nu atter er blevet Fred, træde saavel de gamle som de meget unge Officerer ind i deres forrige Numer og nyde den dem tilkommende Gage. Det var løjerlige Tider!

Til de store Udgifters Bestridelse indførtes den 23de September 1762 den forhadte Ekstraskat, 8 Skilling maanedlig eller 1 Rigsdaler aarlig af hver Mand og Kvinde, der var over 12 Aar, hvad enten vedkommende befandt sig i Ind- eller Udlandet. Den ramte haardest dem, der havde mange Børn og stort Folkehold. For Militærets Vedkommende, slap alle Officerer og Mellemstabsbetjente med at betale 4 Skilling maanedlig. Alle Underofficerer og Menige ved de hvervede Afdelinger saavelsom Pensjonister og reformerede Officerer med Underofficerers Lønning fritoges for Skatten. Derimod maatte ved alle nationale Regimenter i Danmark og Norge Underklasserne, naar de ej vare indkaldte til Tjeneste, og Frifolkene i de hvervede Regimenter betale 4 Skilling maanedlig. Skatten skyldtes Finantsminister Schimmelmann; den gav Anledning baade til Misfornøjelse og Oprør.

I Foraaret 1763 vendte Afdelingerne tilbage til deres Garnisoner. Det norske Rytteri og Artilleri indskibedes i Aarhus Havn i Maj Maaned, Fodfolket overførtes fra Ekernførde, Kiel, Glückstadt, Kjøbenhavn og Helsingør. Det trondhjemske Regiment under Krogh, det første Feltregiment under Gude, Beyers og Koss's Grenaderbatailloner, der havde forrettet Garnisonstjeneste i Kjøbenhavn og Kronborg i Foraaret 1763, vare de Afdelinger, som vendte sidst hjem.

Saa længe de stode i Danmark, vedbleve de at beholde Felttillæg. Under deres Ophold i Holsten vare de blevne behandlede med særlig Forkærlighed af Generalfeltmarskallen, der skattede deres Troskab og Paalidelighed. Det samme gjaldt nu de nationale, danske Batailloner. Derimod var han meget misfornøjet med de hvervede danske Regimenter, og vi ville senere vise, hvorledes han med Kraft arbejdede paa at indlemme det natjonale Fodfolk i det hvervede og derved give det større Sikkerhed og Fasthed. De norske Tropper havde stedse haft et uforholdsmæssig stort Tal syge; Grunden hertil var den for dem uvante Forplejning, navnlig det syrede Rugbrød og Flæsk, der voldte Blodgang og Bylder. De syge bleve plejede i Felthospitalerne i Ekernførde, Slesvig, Fockbek, Steinrade, Rensborg, Kellinghusen, Oldeslohe, Segeberg, Niendorf, Arensbøk, Wakendorf, Struckdorf, Wulfsfeld, Fehrenbüttel, Gleichersdorf og Swissel. De plejedes af Invalider og deres egne; hvert Regiment gav et bestemt Tal i Forhold til sine syge. Grenaderbataillonerne opløstes i Februar 1763. Inden de indlemmedes i deres Regimenter, bleve en af de danske og en af de norske Batailloner fremstillede for Kongen, af hvem de rostes for deres krigsvante Holdning, og hver Mand fik 2 Rigsdaler i Gave. I Slutningen af Februar 1763 blev største Delen af det Mandskab, som oprindelig hørte til de nationale danske Afdelinger, deriblandt 22 Mand, der vare afgivne til det sønderfjældske Regiment, igjen sendte til deres Lægder. Underofficererne afleverede hver Mand imod Kvittering til hans Godsherre. Hvert Kompagni i de hvervede Regimenter vedblev at føre 25 Mand af de hjemforlovede. I Marts gik Grenaderkorpset, Fodgarden, Livregimentet, Sjælands, Falsters, Kronprinsens og Holstens til Kjøbenhavn og Prins Frederiks Regiment til Helsingør. Af Rytteriet gik første jyske til Slagelse, andet jyske til Næstved, andet fynske og holstenske til Odense, tredie jyske til Fredericia, første fynske til Kolding og sles-

vigske til Randers. Resten af de hvervede Regimenter bleve i Garnison i Slesvig og Holsten.

Medens Hæren stod paa Krigsfod 1762, havde St. Germain fyldt de bortløbnes Pladser i de hvervede Regimenter med Mandskab fra de natjonale danske Afdelinger, der stadig maatte levere Erstatnings-Mandskab. Den 22de Februar 1763 befaledes, at hvert af de hvervede Fodregimenter fremtidig skulde beholde 180 natjonale eller 15 i hvert Kompagni. De skulde hjemsendes til deres Lægder og kun indkaldes engang aarlig til fire Ugers Øvelse. Den 19de Februar befaledes det paa samme Maade Rytteriet at hjemforlove 120 Mand Natjonale af hvert Regiment eller 15 af hvert Kompagni; Dragonregimentet 25 af hvert Kompagni og Husarregimentet 60 nationale af hver Eskadron, der som fast Stamme skulde forblive i Lægdet og indkaldes aarlig til fire Ugers Øvelse. Til at erstatte Afgangen saavel ved Rytteriet som ved Fodfolket skulde der aarlig udskrives 700 Rekruter. Saaledes blev det nationale Element indført i de hvervede Regimenter, men der behøvedes 30 Aars møjsommelige Kampe med en mægtig Godsejerstand og forældede militære Anskuelser, inden de upaalidelige hvervede Knægte fuldstændig fortrængtes af Landets egne Børn.

V. Den danske Hærs Omdannelse i natjonal Retning. Den norske Hær indskrænkes. Grev Saint-Germains Bestyrelse. 1763—67.

De mangfoldige Bræk, der vare komne for Dagen, da Hæren sattes paa Krigsfod, bevirkede, at man i de styrende Kredse, efter at Faren var forsvunden, alvorlig tænkte paa at omordne Landværnet, for næste Gang at være bedre forberedt. Næppe blev dette bekendt, saa oversvømmedes Krigsbestyrelsen med Planer. Den Sygdom at lave Projekter har altid været almindelig, og nu, efter den korte Begyndelse til et Felttog, udkastede baade Fændriker og Skrivere Planer til et nyt Felttog, ja Sygdommen strakte sig til Lakejerne i Forværelserne. Største Delen af de indsendte Forslag vare ubrugelige; de bedste sendtes til Generalfeltmarskal Grev St. Germain, for at han, der nu havde Tiden til sin Raadighed, skulde bedømme dem. Ingen af dem vare upartiske; man kunde straks kende, om Forfatteren var Rytter, Fodmand, Artillerist eller Skriver; enhver havde kun tænkt paa sit eget. St. Germain forsynede dem med sine Bemærkninger, og da disse vare træffende og forbavsede Regeringen ved deres Klarhed, saa blev han anmodet om selv at forfatte en Plan, svarende til Landets Ævner og de Forbedringer, Krigskonsten havde modtaget. Planen, som han indleverede i Maj 1763,

vandt baade Kongens og hans Ministres Bifald, og Krigskanselliet fik Befaling til at iværksætte den. Grundsætningerne i St. Germains System vare følgende:

Statens Formue bør afgøre, hvor stor en Sum der kan forlanges til Hærens Underhold. Paa Summens Størrelse beror Hærens, og hvad der med Billighed kan forlanges af den. Hæren maa dannes, saa man har et nøjagtigt Begreb om, hvor stor den er paa Krigsfod, og hvad den da koster at underholde; thi, naar man gaar ud fra at grundlægge en Hær efter Fredsforhold, saa skuffer man sig selv. I Fredstid kan man med en mindre Bekostning have det behagelige Syn af en Freds-Hær, et skuffende Skyggebillede, der fryder Øjet ved sin Glans, i hvilket man har foretrukket Fjas for Nytte, Skin for Virkelighed. Kommer Krigen, forsvinder Skyggen, og man bliver var, at man har brugt Landets Pengemidler til at bekrige sig selv, og er ude af Stand til at møde Fjenden. En Monark maa danne sin Hær i Fredens Dage, saa den i sin bestaaende Sammensætning kan drage i Krig og udholde nogle Felttog. Jo fastere dens Rammer ere, jo stærkere den er sammensat, des mere Nytte har man af den. Det overflødige maa bort, for at det væsentlige kan komme til sin Ret. Garden tjener til at opretholde Tronens Værdighed, Hæren til Rigets Sikkerhed. Da Garden er kostbar at underholde, saa er det tilstrækkeligt, naar den er stærk nok for med Anstand at forrette Slotsvagterne.

Af Hæren er Fodfolket den vigtigste Del; de øvrige Vaaben bør staa i bestemt Forhold til Hovedvaabenet. Rytteriet burde være en Sjettedel og Artilleriet en Tolvtedel af Fodfolket. Af Fæstninger burde man have saa faa som muligt, men de, man beholdt, burde være af første Klasse. I Danmark burde man kun beholde Kjøbenhavn og Rensborg, der baade vare Grænsefæstninger og godt beliggende Vaabenpladser, i hvilke Hæren kunde ruste sig og samle sig efter et tabt Slag. Fremdeles skulde der være gode Søbatterier ved

Kronborg og Glückstadt med en lukket Skanse ved hver af disse Steder. I alle de øvrige talrige Fæstninger, der dog ingen Nytte vare til, og som slugte store Summer, skulde de kongelige Bygninger sælges og Jordsmonnet udlejes. I Norge skulde man beholde Frederikshald og Kongsvinger som Grænsefæstninger i det sydlige og Frederiksstad som en godt beliggende Vaabenplads; i det nordlige burde Trondhjem og Vardøhus bevares; alle de øvrige Fæstninger skulde nedlægges. Til at spadsere paa Fæstningsvoldene burde ej alene de højere Officerer men hele Garnisonen og Befolkningen have fri Adgang i Fredstid; det var ødelæggende for Sundhedstilstanden at udelukke dem fra at indaande den frie Luft, og idetmindste en Port burde staa aaben hele Natten.

Soldaterne burde samles i store Garnisoner og indkvarteres om Vinteren i Kaserner og Barakker, om Sommeren i Teltleire; det var nødvendigt baade for Øvelserne og for den militære Aand. Det var nu indført i alle Lande, og, ligesom der her var bygget Barakker til Søværnet, burde der bygges lignende for Landværnet. De nationale Regimenter skulde indlemmes i de hvervede for at skaffe dem Fasthed, og efterhaanden som Landets Befolkning tiltog, burde al udenlandsk Hverving ophøre. Saa længe den bestod, skulde den foretages af en samlet Hvervingskommission i Kongens Navn og ikke længer overlades til Kompagnichefen. Soldaten var Kongens Mand og ej Kaptejnens. Tjenestetiden burde være kortvarig, for at den kunde udføres med Lyst og Kraft. Det var en grov Vildfarelse, naar man bildte sig ind, at der behøvedes lang Garnisonstid for at danne og disciplinere Soldaten. Den aarlange Garnisonstjeneste frembragte den modsatte Virkning. St. Germain kendte intet, der var fordærveligere for Soldatens Sundhed og Velvære, end saaledes at holde dem indespærrede i flere Aar. Intet gør Manden saa kraftig som Frihed og Arbejde, intet svækker som Svir og Lediggang. Det, som en Soldat

skulde udføre, var snart lært, naar man anvendte en fornuftig Méthode; det var hverken den lange Tjeneste eller nogle flere Evolutioner, som frembragte gode Soldater, det skete ved Aanden, som indførtes. Det skete ved Lydighed, Gudsfrygt, Mandstugt og mange Legemsøvelser for at hærde Kroppens Kraft. Subordination skulde der lægges Vind paa, den var det Baand, som forenede Menneskene og sammenholdt Samfundet; naar den ej var tilstede, vilde Forvirring og Omstyrtning ufejlbarlig blive Følgen.

Salg af Officersposter burde forbydes, fordi det havde en skadelig og usædelig Indflydelse paa hele Standen. Tjenestealderen burde være den sædvanlige Forfremmelsesmaade i Fredstid. Udmærkede Talenter kunde maaske give Anledning til en enkelt Undtagelse, men der hørte usigelig meget til at dømme rigtig i saa Henseende. Man maatte derfor hellere anvende de fremragende Talenter i Staben. Derved undgik man Utilfredshed og forstyrrede ikke Kammeratskabs-Baandet i Officerskorpserne. Troppernes Øvelser paa Pladsen som i Marken burde indrettes saa, at der kun lærtes, hvad der var anvendeligt i Krigen. Dens Styrke bestod i Færdighed i Skydning, i Brugen af deres Vaaben, i Udholdenhed, i hurtige og sammenhængende Bevægelser og ikke i en Mængde Krumspring og indviklede Svingninger. For at opnaa Skudsikkerhed, burde Soldaten hyppig øves i Skiveskydning. Slaget blev ikke vundet ved mange Skud men ved at fælde Modstanderen. Det var kun ukrigsvante Soldater, som skræmmedes ved den megen Buldren. Imod øvede Tropper var den virkningsløs. Afdelingerne burde øves i at tilbagelægge store Strækninger med god Anstand i kort Tid, saa de uden at komme ud af Aande kunde foretage uventede Bevægelser. St. Germain ønskede, at ved Rytteriet andet Geled skulde væbnes med Lanser for at kunne deltage i Kampen Mand imod Mand; thi andet Geled veg altid først, fordi det var dømt til at være Tilskuer. Det laa i den menneskelige

Natur at ville unddrage sig Faren, naar man ej kunde optræde handlende. Væbnet med Lanser kunde andet Geled saare Fjenden, i samme Øjeblik som første Geled hug ind med Pallasken. Paaklædningen burde være bekvæmmere; tænkte man over, hvad Soldaten døjede i Marken, saa vilde man ikke klæde ham som en Stadsdukke i spraglede, snævre og tynde Dragter. Alle burde frigøre sig for den vrange Fremstilling, at Bjørneskindshuer og Snogepander vare Beviser paa Mod. Stadstropper i guldbroderede Dragter og glimrende Seletøj burde afskaffes. Alle de Fordele, som Regiments- og Kompagnichefer samt de civilmilitære Embedsmænd havde paa Hverving, Paaklædning, ledige Numere, Frifolk, Rekruter og Hestefoder, skulde afskaffes; de havde blot givet Anledning til smudsig Vindesyge og Bedragerier og til at forringe Statens Personel og Materiel. Alt, hvad der sparedes i disse Grene, burde indflyde i Regimentskassen. For hele Hæren skulde der være en Hovedkasse, der modtog af Rentekamret den Sum 1,900,000 Rdlr., som Staten vilde anvende paa Landhæren. Regimenter, Krigshospitalskassen og alle selvstændige Afdelinger skulde modtage deres Behov af Hovedkassen og aarlig tilligemed denne aflægge Regnskab og underkastes et Eftersyn. Soldaten skulde lønnes i tolv fulde Betalingsmaaneder, istedenfor som tidligere i elleve Maaneder paa 32 Dage og 13 Dage. Hans Løn skulde være saa rundhaandet, at han havde sit ordentlige Udkomme.

Artilleriet burde samles i et Korps, for at der kunde bringes Lunet [illegible]. Det burde have sit Hovedsæde i Kjøbenhavn, [illegible] og andre for dets Officerers Uddannelse nødvendige videnskabelige Anstalter. Det samme gjaldt om Ingeniørkorpser. Rytteriets Kompagnier burde opnæves, [illegible] Regiment skulde [illegible] i fem Eskadroner, enhver paa 200 Mand. Fodfolkets Bataillonerne burde være paa 1000 Mand.

Iværksættelsen af den nye Hærordning i Overensstemmelse med disse Grundsætninger overdroges til Krigskanselliet, men det foretog mange Ændringer og omgik mange af Misbrugene, isteden for at fjærne dem. Hæren blev sat paa fast Løn, alle Sportler og Leveringer in natura bortfaldt, dog beholdt Rytteriet to nvisse Indtægter: Eskadronschefen fik 33 Rdlr. aarlig til hver Tjenestehests Røgt og Forplejning i Eskadronen; fremdeles fik han 300 Rdlr. aarlig til Eskadronens Remontering. Derved at Fouragen til Rytterhestene fremtidig leveredes i Penge, bortfaldt de sidste Krav, Hæren havde paa Ryttergodset, som kort efter bortsolgtes. De tre Artillerikorpser sammensmeltedes til et Korps paa tre Batailloner; det samme blev Tilfældet med de tre Fortifikationer, af hvilke der oprettedes et Ingeniørkorps paa 32 Officerer. Det danske Rytteri inddeltes i Regimenter paa fem Eskadroner, og de hvervede Fodregimenter i to Batailloner med tilsammen tretten Kompagnier. Grenaderkorpset opløstes, men Garden tilfods forøgedes, saa den blev 14 Kompagnier stærk i tre Batailloner.

En kongelig Forordning om, hvorledes »den danske Armee skulde forplejes og med samme forholdes«, udstedtes den 3die Avgust.

Hærordenen af 3die August 1763.

15 Generaler: en Generalfeltmarskal 14000 Rdlr., to Generaler hver 3000 Rdlr., fire Generalløjtenanter hver 2600 Rdlr., otte Generalmajorer hver 2200 Rdlr. aarlig.

Rytteriet: Livgarden tilhest, fem Eskadroner, hver paa 66 Mand.

Seks Kyrasser-Regimenter (Livregimentet, Sjælandske, 1ste Jyske, Slesvigske, Holstenske, Oldenburgske), hvert paa fem Eskadroner à 146 Mand.

Fire Dragon-Regimenter (Livregimentet, 2det jyske, 3die jyske, 2det fynske), hvert paa fem Eskadroner, nemlig en Grenader- og fire Dragon-Eskadroner, hver paa 146 Mand.

Et Husar-Regiment paa fem Eskadroner paa 120 Mand. I alt 12 Regimenter eller 60 Eskadroner. Rytterregimentets Stab fik foruden sin Eskadronschefs Lønning følgende maaned-

lige Tillæg: Obersten 108⅓ Rdlr., Oberstløjtenanten 25 og Majoren 16⅔ Rdlr. Desuden hørte til Staben en Regimentskvartermester 22⅙ Rdlr., en Regiments-Feltskærer 22⅓ Rdlr., en Avditør 21⅙ Rdlr., fem Eskadronsfeltskærere à 5 Rdlr., en Bøssemager 9⅓ Rdlr. maanedlig; en Sadelmager 22 Sk., en Pavker 13 Sk., 6 Havtboister hver 13 Sk., en Profos med Knægt 23 Sk., en Beslagsmed 22 Sk., fem Eskadronssadelmagere hver 13 Sk. daglig. Eskadronen*) bestod af en Eskadronschef 49 Rdlr., en Sekondritmester 26 Rdlr., en Premierløjtnant 19 Rdlr., en Sekundløjtnant 16 Rdlr. maanedlig; en Vagtmester 16 Sk., seks Korporaler hver 13 Sk., to Trompetere hver 13 Sk., 133 Ryttere eller Dragoner (107 Husarer) hver 7⅓ Sk. daglig; desuden havde Underklasserne frit Kvarter med Lys og Brænde, Paaklædning (Over- og Undermundering) og Brød; Købstæderne skulde levere Officererne passende frit Kvarter og Staldrum.

Fodfolket: Livgarden tilfods, fire Grenader- og ti Gardekompagnier; tre Bataillioner, hvert Kompagni 120 Mand stærkt.

Fjorten gevorbene Regimenter (Livregimentet, Dronningen, Kronprinsen, Prins Frederik, Sjæland, Jylland, Oldenburg, Bornholm, Slesvig, Holsten, Nordenfjeldske, Søndenfjeldske, Falster, Møn); hvert Regiment paa et Grenader- og tolv Musketer-Kompagnier i to Bataillioner. Fodregimentets Stab havde foruden sin Kompagnichefs Lønning følgende maanedlige Tillæg: en Oberst 108⅓ Rdlr., en Oberstløjtnant 25 Rdlr., en Major 12½ Rdlr.; desuden hørte til Staben en Regimentskvartermester 22½ Rdlr., en Avditør 22⅙ Rdlr., en Regimentsfeltskærer 25⅙ Rdlr., syv Kompagnifeltskærere hver 5 Rdlr., en Artillerisergent 7½ Rdlr., en Bøssemager 9⅓ Rdlr. maanedlig; to Artillerikorporaler 10 Sk., en Profos med Knægt 27 Sk. daglig. Kompagniet bestod af en Kompagnichef 50⅔ Rdlr., Premierløjtnanten 17 Rdlr., Sekundløjtnanten 15 Rdlr. maanedlig i Lønning og Kvarterpenge; en Sergent 12 Sk., en Fourer 11 Sk., fire Korporaler hver 10 Sk., otte Gefreidere, to Tambourer, en Piber, en Tømmermand, 89 Musketerer, hver 6 Sk. daglig, Underklasserne havde frit Kvarter, Paaklædning og Brød, men Officererne ved Fodfolket nøde intet frit Kvarter I alt 15 Regimenter med 196 Kompagnier.

Artilleri-Korpset: Tre Bataillioner i atten Kompagnier og et Minekompagni. Korpsets Stab havde foruden Kompagnichefs Lønning og Kvarterpenge følgende maanedlige Tillæg: en Chef 116⅔ Rdlr., to Oberst-

*) Ved Stabs-Eskadronerne og -Kompagnierne var der ingen Kompagnichef, da Stabsofficererne oppebare Lønningen.

løjtnanter hver 29⅛ Rdlr., tre Majorer hver 12⅓ Rdlr.; desuden hørte til Staben en Adjutant 23⅛ Rdlr., en Regimentsfeltskærer 25⅛ Rdlr., en Regimentskvartermester 23⅛ Rdlr., en Avditør 22⅛ Rdlr., to Underkirurger hver 10 Rdlr., ni Feltskærersvende hver 5 Rdlr., en Profos med Knægt 8½ Rdlr. maanedlig Løn. Kompagniet bestod af en Kompagnichef 54⅓ Rdlr., en Premierøjtnant 21 Rdlr., en Sekundlieutenant 16⅓ Rdlr., en Stykjunker 14⅓ Rdlr. i maanedlig Løn og Kvarterpenge; en Kommandersergent 17 Sk., en Sergent 15½ Sk., en Fourer 15½ Sk., to Fyrværkere à 13½ Sk., to Korporaler hver 13½ Sk., to Underfyrværkere hver 11 Sk., otte Konstabler hver 11 Sk., en Tambour 8½ Sk., seksten Underkonstabler hver 8½ Sk., 25 Haandlangere hver 7 Sk. daglig. Ved Minekompagniet en Premierløjtnant 21 Rdlr. maanedlig; en Sergent 17 Sk., to Minører hver 15½ Sk., tyve Underminører hver 11 Sk. daglig.

Ingeniør-Korpset: en Chef 150⅔ Rdlr., tre Majorer hver 103⅔ Rdlr., fire Desinatører (Sekretæren hos Chefen og de tre Majorer), hver 14 Rdlr., fire Kaptejner hver 50⅔ Rdlr., fire Premierkonduktører hver 42⅓ Rdlr., seks Konduktører hver 15⅓ Rdlr., 8 Underkonduktører hver 14 Rdlr., en Lærer i Mathematik 41⅔ Rdlr. maanedlig i Løn og Kvarterpenge.

Om de to sidstnævnte Korps hedder det: de skulle stedse være samlede paa et Sted, nemlig i København; dog skal der stedse opholde sig en Stabsofficer af hvert Korps i Holsten og en i Norge. Baade ved Artilleriet og Ingeniørkorpset skal der holdes Lærere i Mathematik, der undervise Officerer og Underofficerer i de til Artilleri og Ingeniører hørende Videnskaber. I Krigstid skal Frederiksværk afgive et fuldstændigt Haandværkerkompagni til Artilleriet. Underklasserne i Artilleriet faa frit Kvarter og fri Paaklædning. Artilleriet maa ej holde Frifolk, da der stedse er Arbejde i Fæstningerne og Tøjhusene for alle Artillerister. Da Kassen derved faar uforholdsmæssig store Udgifter, betaler Hovedkassen aarlig til denne et Tillæg af 9 Rdlr. for hver Mand af Underklasserne.

Denne Hærorden havde fuldstændig optaget St. Germains Forslag om Ingeniør- og Artillerikorpsets Sammensætning samt Rytteriets Inddeling i store Eskadroner; men den havde

omgaaet Gardens Indskrænkning, og den omfattede blot for Rytteriets og Fodfolkets Vedkommende den hvervede Del af Hæren. Den havde ikke behandlet de nationale danske og norske Regimenter, Fæstningerne og Kasernerne og slugte alligevel største Delen af den Sum, der var bestemt til den danske og den norske Hær, nemlig 1,900,000 Rdlr. St. Germain lod sig ikke bestikke af, at der var tildelt ham en aarlig Løn af 14,000 Rdlr., som han fandt var alt for høj. Han kaldte den nye Hærorden et farligt Selvbedrag, i hvilket man havde glemt mange af de vigtigste Dele. Regeringen besluttede derfor at give Hæren en ny Bestyrelse, i Spidsen for hvilken St. Germain stilledes.

Ved Forordning af 28de Oktober 1763 ophævedes Krigskanselliet og Landetatens Generalkommissariats-Kollegium; den hidtil værende Overkrigssekretær, Grev Ahlefeldt, afgik fra denne Post og udnævntes til Guvernør over Københavns Fæstning og Citadellet Frederikshavn. Det nye Kollegium, der overtog Hærens hele Bestyrelse, kaldtes »det kongelige Generalkrigsdirektorium«. Overgangen til den nye Ordning skulde ske øjeblikkelig; men det ligger i Sagens Natur, at dette ikke lod sig iværksætte, saa meget mindre som de nærmere Bestemmelser først meddeltes Almenheden den 24de December i det kgl. Generalkrigsdirektoriums Fundamental-Indretning.

Første Departement bestyrer det hvervede og det nationale Fodfolk, Garnisonskompagnierne, Drabantgarden, Tropperne i Øst- og Vestindien.

Andet Departement. Artilleri og Ingeniør-Korpserne, Fæstningerne, Tøjhusene, Støberierne, Geværfabrikkerne, Klædefabrikkerne, Brød, Fourage, Indkvartering og Marchebestemmelser.

Tredie Departement. Livgarden, Rytteriet, Landkadetkompagniet, Generalstaben, overtallige Officerer paa Væntepenge.

Fjerde Departement, oprettet den 2den Maj 1764. Justitsvæsenet, Krigshospitalskassen, Ladegaarden, Landkadetkassen og Etatens Pensionskasse.

I hvert Departement ansattes en Chef, en Sekretær og tre Kansellister.

Endvidere oprettedes et Depechekontor (Sekretariat) med tre Sekretærer, 4 Kansellister og en Arkivar; et Bogholderkontor med en Chef og fem Kansellister; et Kassererkontor med en Chef og tre Kansellister; samt et Kassererkontor ved Enkekassen med en Kasserer, en Bogholder og tre Skrivere.

Denne Indretning af Krigsbestyrelsen vedligeholdt sig, mærkeligt nok, med faa Afbrydelser og ubetydelige Forandringer indtil Udgangen af 1842. — Krigskassen modtog af Rentekamret 1,900,000 Rdlr. Fremdeles erholdt den Krigshospitalskassens Formue og alle de Bøder, Afdrag og Gaver, der betaltes til denne Kasse og Landkadetkassen. Den udredede hele Militæretatens Udgift samt alle militære Pensjoner og forpligtede sig endda til aarlig at opspare 80,000 til 100,000 Rdlr. til et Krigsfond.

Chef for Krigsdirektoriet blev Grev St. Germain med 8000 Rdlr. i Løn, hvilken Sum han selv bestemte. Det var 6000 Rdlr. mindre, end hans Forgænger havde tildelt ham.

Chef for første Departement, Overkrigssekretær og Chef for Depechekontoret blev General And. Hauch, 5000 Rdlr.

Chef for andet Departement, General Peter Elias Gæhler, 4000 Rdlr.

Chef for tredie Departement, Oberst Kaspar Herman Grev Moltke, 3000 Rdlr.

Chef for fjerde Departement, Justitsraad Peter Ludvig Munk, 2000 Rdlr.

For den norske Hær oprettedes den 4de April 1764 et særligt Krigsdirektorium med den norske Øverstbefalende, General Grev Valdemar Schmettow, som Formand, Generalmajor Peter Deichmann, Generalkrigskommissær Peter Voss og Generalavditør Johan Lebrecht Lengnich som Medlemmer.

Garden indskrænkedes til et Korps, der kaldtes Livvagten til Hest og til Fods, bestaaende af to Eskadroner og en Bataillon paa fem Kompagnier. De inddragne Eskadroners Mandskab og Heste fordeltes til Kyrasserregimenterne. Af de ni Kompagnier, der toges fra Fodgarden, oprettedes et nyt Linieregiment, der kaldtes »danske Livregiment«. Det allerede bestaaende Livregiment kaldtes »norske Livregiment«.

Alle Fodregimenter fik 14 Kompagnier, nemlig to Grenader- og tolv Musketer-Kompagnier, og der bestemtes, at Bataillonsfanen i Fredstid skulde bæres af en Underofficer; Fændriksklassen ophævedes. De natjonale danske Regimenter indlemmedes i de hvervede, og der bestemtes, at hvert Kompagni fremtidig skulde bestaa af en Trediedel natjonale og to Trediedele hvervede Mandskaber. De natjonale skulde tjene i tolv Aar og foruden otte Ugers Rekruttid indkaldes hvert andet Aar til fem Ugers Øvelse. Denne vigtige Foranstaltning iværksattes ved Forordningen af 13 April 1767, der lyder saaledes:

Isteden for af 40 Tdr. Hartkorn stilles en Soldat af 32 Td. Hartkorn. Proprietærens Ret til det unge Mandskab tager sin Begyndelse fra det fyldte fjerde Aar og varer til det fyldte 40 Aar, i hvilken Tid alt Mandskab er indført i Rullen. For hver Soldat i Regimentet skal der findes en Reserve, der er over atten Aar, i Godset. Landsoldaten tjener i tolv Aar; vil han tjene endnu i fire Aar, erholder han ved sin Afsked en fuldstændig Paaklædning og Ret til at ernære sig ved Haandværk. Vil han tjene endnu i fire Aar, erholder han ved sin Afsked en Paaklædning, 100 Rd. og er fri for Afgifter paa Livstid. Det tillades enhver Landsoldat at gifte sig. Den tidligere Inddeling i natjonale Regimenter, Bataillioner og Kompagnier ophæves. De indlemmes i de gevorbene Tropper, 49 Landsoldater i hvert Kompagni. Halvdelen indkaldes aarlig til Tjeneste i fem Uger fra Midten af Maj til Slutningen af Juni. Naar Landsoldaten har været fire Gange indkaldt til Tjeneste i Garnisonen, erholder han en ny Paaklædning; hverandet Aar faar han nye Bukser, Halsbind, Støvletter og Sko. Efter seks Aars Tjeneste udnævnes der to natjonale Underofficerer ved hvert Kompagni, dog skal Proprietærens Mening først indhentes. Har Underofficeren tjent i ti Aar, faar han 100 Rd. Hver gift Soldat, der hjemsendes, faar saamange Pund Uld, som han ønsker. Han bringer ved sin næste Indkaldelse Ulden spunden med sig og faar derfor den sædvanlige Spindeløn.

Fodregimentets Krigsstyrke blev 2,100 Md. Prinsen af Bevern blev Inspektør for hele Fodfolket, og det preussiske Ekserserreglement indførtes.

Ved Rytteriet skulde ligeledes Trediedelen af Mandskabet være natjonale. Saafremt de ej kunde erholdes ved

frivillig Hverving, skulde der udskrives 500 aarlig, som skulde tjene i tolv Aar. De natjonale skulde indkaldes to Gange aarlig til fire Ugers Tjeneste. Regimentets Krigsstyrke skulde være 1000 og Eskadronens 200 Mand. I Fredstid skulde hver Eskadron have 60 Tjenesteheste til fast Tjeneste. Som Følge heraf solgtes af hver Eskadron i Kyrasserregimenterne 34 Heste, i Dragonregimenterne 55, i Husarregimentet 30 Heste. Af de indkomne Penge erholdt Eskadronschefen 3 Rdl. for hver solgt Hest. Artilleriets Organisation til et samlet Korps var forbunden med store Vanskeligheder. Direktionen overdrog tilsidst denne Sag til de fire Majorer Dilleben, Bielefelt, Stricker og Beuvius, som under St. Germains egen Ledelse bragte Ordningen fuldstændig istand i Maj 1764. Korpset fik ni Stabsofficerer, fjorten Kaptejner, tyve Premier- og seks og tredive Sekondløjtnanter. Det inddeltes i tre Batailloner med tilsammen 20 Kompagnier, af hvilke sytten kaldtes Artilleri- og tre Tøjkompagnier. Artillerikompagniets Styrke blev fire Officerer, syv Underofficerer, en Tambour, tolv Konstabler og 24 Underkonstabler, der alle stedse skulde være tjenstgørende. Det oldenburgske natjonale Regiment forandredes til en Artilleri-Bataillon, og det norske Direktorium fik Befaling at indrette en natjonal Artilleribataillon i Norge. Af de tyve faste Kompagnier skulde der sendes fire Kompagnier til Norge og fire til Holsten. De skulde afløses hvert tredie Aar, for at alle Officerer og Underofficerer skiftevis kunde komme til Kjøbenhavn og blive underviste i Artillerividenskaben. Ved Artillerikorpset ansattes to og tredive Kadetter, i en Alder af femten til sytten Aar; hertil toges fortrinsvis Officerssønner. De erholdt foruden Paaklædning 64⅓ Rdlr. aarlig. Som Kommissærer, der havde Opsyn med Øvelsernes ensartede Gang og Materiellets Vedligeholdelse, ansattes Major Dilleben i Danmark, Major Beuvius i Holsten og Bielefelt i Norge. Baade for Rytteri, Fodfolk og Artilleri bestemtes, at, naar

Oberstløjtnanten førte Befaling i Chefens Fraværelse, skulde han have 300 Rdlr. i Tillæg for at kunne indbyde sine Officerer til sig. Adjutanten fik et fast Tillæg af 60 Rdlr. aarlig. Kvarterpengene fastsattes for en General til 60 Rdlr., en Stabsofficer 40, en Eskadrons- eller Kompagnichef 36, en Stabskaptejn og en Løjtnant 24, en Underofficer 6 Rdlr., en Menig 4 Rdlr., for en Underofficers eller Menigs Kone 4 Rdlr. aarlig. Under almindelige Indkvarteringsforhold behøvede Officererne aldrig at betale en højere Sum end den ovennævnte for det Kvarter, der anvistes dem. Underklasserne havde i Reglen frit Kvarter.

Ikke færre Vanskeligheder frembød Dannelsen af Ingeniørkorpset. Den Forvirring, der var en Følge af, at her bestandig havde været tre uafhængige Fortifikations-Etater, hvis Chefer handlede efter eget Tykke og næsten altid vare indbyrdes uenige, havde bevirket, at de vigtigste Fæstningsanlæg vare blevne forkludrede; og Regeringen havde længe sukket efter at faa dem sammensmeltede og bragte i Højde med Krigskonstens Fordringer; thi ogsaa dette Vaaben stod et halft Hundredaar tilbage. Ingeniørofficerens Viden havde hidtil indskrænket sig til Kendskab til et forældet skrevet Kursus, der indeholdt nogle af Geometriens Sætninger uden Bevisførelse, nogle almindelige Regler om Fæstningers Anlæg, dog uden theoretiske Grunde, og nogle Tegninger, der forestillede Fæstningers Grundrids og Profil. At vide mere eller at kunne bevise, hvad man vidste, ansaas for unyttigt og forfængeligt, hvorfor man spydigt 1755 kaldte en ung Ingeniørofficer, der talede om Kubikrod og algebraiske Opløsninger, for »Professor-Ingeniøren«. Da de fleste yngre Officerer tillige maatte gøre Tjeneste i Fodfolket om Vinteren, saa bortdroges de fra deres egentlige Kald, og i Garnisonstjenesten kunde de ej berige deres Kundskaber; thi nogen Kendskab til Reglementets tre Dele og Øvelser i de samme gammeldags Opstillinger og Bevægelser var alt, hvad der fordredes

af en Officer i Fodfolket. Der blev aldrig fra Krigsbestyrelsens Side sørget for, at den unge Officer nød nogen Undervisning. — Hver af de tre Fortifikations-Etater for Danmark, Norge og Holsten bestode endnu i Begyndelsen af 1764, og talte hver to Stabsofficerer, 2 Kaptejner, 3 Overkonduktører, 5 Konduktører, 5 Underkonduktører og 2 Værkmestre, i Alt 57 Officerer. Ved Ingeniørgeneralerne Longuevilles og Feignets Hjælp bragte Direktoriet den i August 1763 befalede Sammensmeltning tilveje. Korpset sammensattes af en Chef, tre Majorer, 4 Kaptejner, 4 Overkonduktører, 4 Konduktører, 4 Underkonduktører, 3 Tegnere, en Lærer i Bygningskonst og 3 Materialskrivere. Lærerne ved Artilleriet og Ingeniørkorpset skulde være fælles for de to Korps. Ingeniørofficerernes Forpligtelse til at tjene i Fodfolket bortfaldt. Chefen erholdt 1700 Rdlr., de tre Stabsofficerer hver 1130, de fire Kaptejner hver 500, de fire Overkonduktører 400, Konduktøren 146, Underkonduktøren 132, Tegneren 100, Materialskriveren 200, Læreren 400 Rdlr. aarlig. Korpset skulde indsende Overslag hvert Aar over de Bygninger, der skulde foretages i det næste Aar, og aflægge nøjagtigt Aarsregnskab over de brugte Summer. To Gange aarlig skulde en af dets Officerer syne alle Kaserner, Barakker og øvrige kongelige Bygninger. Forlod et Regiment en Kaserne, skulde det aflevere alle Lokaler med tilhørende Inventarium til Korpset, som satte alt istand til den indrykkende Bataillon, til hvis Chef alle kongelige Sager afleveredes imod Kvittering. Alle Arbejder og Leveringer for Militæretaten skulde det bortlicitere offentlig og i bætids underrette Publikum om Betingelserne. Stabsofficerer og Kaptejner fik 108 Rdlr., Konduktører og Underkonduktører 36 Rdlr. i Kvarterpenge. De øvrige Lønningsforhold undergik ingen Forandring.

De danske Fæstninger inddeltes efter deres Vigtighed i fem Klasser:

Første Klasse: Kjøbenhavn og Rensborg.
Anden — : Kronborg, Glückstadt — Rønne og Hammershus.
Tredie — : Fladstrand, Frederiksort, Helgoland, Hitler-Skanse, Oldenburg.
Fjerde — : Nyborg og Fredericia.
Femte — : Korsør, Hals, Gottorp, Steinburg, Apen.

Fæstningerne af fjerde og femte Klasse bleve nedlagte og stillede til offenlig Auktion ved Resolution af 21 Marts 1764. De kongelige Bygninger maatte kun sælges og Jorderne forpagtes til indenlandske Undersaatter. Bygningerne maatte ej nedrives og Jordværkerne ej sløjfes; iøvrigt havde de nye Ejere fri Raadighed. Korsør og Nyborg solgtes i Maj 1764. Fæstningerne af tredie Klasse skulde ligeledes sælges, og den aarlige Sum til Fæstningers Vedligeholdelse, 50,000 Rdlr., alene anvendes paa Fæstningerne af første og anden Klasse. I disse byggedes der Kaserner og Barakker til Garnisonen. I Kjøbenhavn overtog Krigsdirektoriet den 25 Februar 1765 Bygningen af Kasernerne paa Hjørnet af Sølvgaden og Volden, imod at Byen i de første ti Aar betalte 45,000 Rdlr. og derefter 35,000 Rdlr. aarlig istedenfor den byrdefulde Indkvartering. Grunden, paa hvilken Kasernerne byggedes, var et Stykke af den saakaldte St. Anna Kirkegaard, der havde tilhørt Enkedronning Sofie Magdalenas Mejeri. Arbejdet udførtes efter Professor du Jardins Tegning, under Ledelse af Ingeniørkaptejn Pflug, af de Haandværkere, der vare i de hvervede Bataillioner. De kommanderedes paa militær Vis af fire Kaptejner; tre Haandværksmestre af Kjøbenhavns Borgerskab, en Murmester, en Tømmermester og en Snedkermester havde daglig Tilsyn ved Arbejdets Udførelse. Tømmeret indførtes toldfrit. Den 1 Oktober 1771 vare de to Fløje, der vende ud imod Sølvgaden og Volden, færdige, og de to Livregimenter flyttede i dette Efteraar ind i dem. I Rensborg istandsattes Rytterbarakkerne for et

Regiment, og der opførtes Barakker til to Fodregimenter. Til Kjøbenhavns Befæstning udarbejdedes en fuldstændig Plan, efter hvilken de tre Søer og Ladegaarden skulde indesluttes af Fæstningsværker. Aarsagen, hvorfor den ej kom til Udførelse, er ubekendt; sagtens var det paa Grund af Forandringer i Krigsstyrelsen.

Fabrikkerne, som leverede Hæren dens Fornødenheder, ordnedes. — Kanonstøberiet og Krudtværket paa Frederiksværk, der vare anlagte 1747 og ejedes af Generalkrigskommissær Classen og Etatsraad Fabricius, overdroges til den førstnævnte. Til Fabrikkens Drift erholdt Classen Indtægterne af Kregome, Torup og Melby Sogne med alle deri værende Skove, imod at han indestod for de kongelige Skatters rigtige Betaling. Gods og Skov skulde han ved Ophør af Kontrakten, der var sluttet paa fem Aar, aflevere i forsvarlig Stand. Staten forpligtede sig til aarlig at modtage for 120,000 Rdlr., nemlig

800 Centner Metal i Kanoner til 38 Rdlr. Centneret.
1000 — nyt Krudt til 23 Rdlr. Centneret.
1000 — omarbejdet Krudt til 6 Rdlr. Centneret.

samt alle Kugler, Granater, Vogne og Underlag til Kanoner, saalænge man ej kunde erholde dem billigere andensteds fra i Kongens Lande.

En Kommission, bestaaende af to Artilleri- og to Søofficerer, bedømte Kanoner og Krudt efter bestemte, af Artilleriet givne Regler. For alt, hvad der sprang under Proverne eller erklæredes for ubrugeligt, fik Classen ingen Godtgjørelse. Trods alle de Hindringer, som ildesindede lagde i Vejen for Fabrikkens Drift, kom den hurtig i en blomstrende Forfatning. De Kanoner, den leverede, vare lettere, havde en længere Rækkeevne og større Træfnings-Sikkerhed end dem, man tidligere havde været i Besiddelse af. De Varer, Staten ej havde Brug for, afsattes i Mængde baade til evropæiske, asiatiske og transatlantiske Magter. Hvert

Fodregiment leverede aarlig en femtenaarig Dreng til Værket, hvor han uddannedes til Haandværker ved Artilleriet.

Kanonstøberiet i Kjøbenhavn («Gethuset») nedlagdes, og de store Boremaskiner flyttedes til Frederiksværk. Det sidste Stykke, som støbtes paa Gethuset, var Frederik d. V.s Rytterstatue 1768*). Gethuset ombyggedes til en Undervisningsanstalt for Artilleri- og Ingeniørkorpset.

Kronborg Geværfabrik (Hammermøllen i Hellebæk) købte Staten af Etatsraad Hansen for 80,000 Rdlr. Til denne hørte der betydelige Jorder, Skove og Søer. Til Direktør udnævntes

Kaptejn af Fodfolket de Milliere med 700 Rdlr. aarlig,
som Fabrikkommissær Premierløjtnant
af Artilleriet Neunaber . . . . . 300 » »
som Kasserer Premierløjtnant af Artilleriet Mushart . . . . . 300 » »

Fabrikken skulde aarlig levere 6000 Geværer med Bajonet for 5 Rdlr. Stykket. I Begyndelsen af 1769 overtog Classen baade Frederiksværk og Hammermøllen. Klædefabrikkerne i

*) Det kæmpestore Monument bragtes fuldstøbt fra Kongens Nytorv til Amalienborg Plads. Flytningen betroedes til en Hustømmermand, der ikke indlod sig paa dybsindige mekaniske Beregninger om Forhold mellem Kraft og Tyngde. Amiralitetet laante ham af Holmens Redskab Spil med Tovværk og Matroser, for med Haandkraft at udføre Flytningen En stor Tømmerslæde blev forfærdiget, paa hvilken hele Rytterstatuen stilledes, og i Gethusets Forside blev saameget af Mur og Tag nedrevet, at Slæden med Monumentet kunde passere dergennem. Ved begge Sider af Tømmerslæden var der paa Stenbroen lagt Tømmer med en Fals i, saa Slæden gled hen imellem dem. Falsen blev idelig smurt med Sæbe for at befordre Glidningen og forebygge, at Trykket af den store Tyngde skulde gnide Tømmerværket i Brand, hvor de paa begge Sider i Stenbroen befæstede Spil hele Vejen igennem drejedes af Holmens Mandskab. Strækningen fra Kongens Nytorv til Amalienborg tilbagelagdes i 17 Timer, fra Kl. 4 om Morgenen til Kl. 9 om Aftenen. Da Monumentet slæbtes forbi Kristian d. V's Billedstøtte, hilsedes det med 27 Kanonskud.

Rigensgade (Guldhuset) og Straffeanstalten paa Kristianshavn (Børnehuset), der forsynede hele Hæren med Klæder, bragte Direktoriet i god Orden. Til Direktør udnævntes Major Frederik Andreas Pflug med 700 Rdlr. aarlig Løn, fremdeles ansattes en Kasserer, en Fabrikkommissær, ti Mestere (Klædevævermestere, Overskærere, Spindemestere, Uldkartører, Farvermestere), tredive Svende og fire Underopsynsmænd. I de rundt om Kjøbenhavn værende Kjøbsteder ansattes der lønnede Spindemestere ved Straffeanstalterne. Ved Gaver og Laan fremmedes Uldspinderiet i hele Landet. I de ti Aar Pflug bestyrede Fabrikkerne, vare de i Blomstring, efterat han var bleven afskediget, forfaldt de. De invalide Soldaters og deres Familiers Forsørgelse samt hele Pensionsvæsenet, der var i største Forvirring og Uorden, raadedes der Bod paa. Krigshospitalets Ladegaard, der var oprettet for gamle Soldater, Soldaterkoner, Børn og de for Tiggeri opbragte Militærpersoner, samt for vanvittige Soldater, var et højst uhyggeligt Opholdssted, hvor svagelige, syge og vanvittige forplejedes og levede i Fællesskab. St. Germain undersøgte hele Indretningen. Overalt var der daarlig Luft, lave Værelser, tynde Mure og Brist paa alle Bekvemmeligheder. Han undersøgte Marketenderens Fødevarer og disses Tillavning; intet undgik hans Opmærksomhed. Han fandt alt svinsk i høj Grad. Marketenderen leverede raadne Sild, Skovter isteden for Brød og saa fremdeles. Tilsidst udbrød Generalen: nu ser jeg Grunden til, at Soldaten ej har Lyst til at blive i Tjenesten, men stadig svarer: »was habt Ihr anders als euern verfluchten Ladegaard einem alten Soldaten zu bieten«. Inspektøren og Marketenderen bleve afskedigede; der foretoges en stræng Adskillelse imellem syge og sunde; der ansattes en Kaptejn, som havde et godt Lov paa sig, og som tilligemed en dygtig Husholderske skulde bringe Husholdningen i Orden; og der leveredes til alle Individerne Kommisbrød fra det militære Bageri. Men Valget af Kap-

tejnen var et Fejlgreb. Det var en Videnskabsmand, som havde Indsigter i Mathematik og Astronomi; men han kendte intet til en borgerlig Husholdnings Regler. Han udregnede i Lod og Kvintin, hvad en Mand behøvede for at blive mæt; men Beregningen holdt ikke Stik, og, da St. Germain atter besøgte Anstalten, klagede Beboerne over, at de sultede og frøs. Da Bygningerne tilmed vare brøstfældige, indgik Direktoriet med en Forestilling til Kongen, om at flytte hele Anstalten til Kjøbenhavn, hvor man bedre kunde bringe den i forsvarlig Stand. Dette bevilgedes. I Storekongensgade kjøbtes en stor grundmuret Gaard, der tilhørte Klædefabrikant, Kommerceraad Daemen, og uden stor Bekostning indrettedes Fabrikbygningerne til et Plejehus af Ingeniørkaptejn Kristian Karl Pflug. Med Undtagelse af de sindssyge, der bragtes til St. Hans Hospital, flyttedes alle de Personer, der vare paa Ladegaarden, derhen d. 12 Sept. 1765. Denne Gaard solgtes 1768 til Kjøbenhavns Fattigvæsen.

I Kristjans Plejehus optoges foreløbig 300 Individer, nemlig 160 Invalider, 40 Soldaterenker og 100 forældreløse Børn. Det udvidedes i de følgende Aar, saa der blev Plads for det dobbelte Tal af Børn, der foruden de sædvanlige Skolefag lærte et Haandværk. Husflid øvedes af gamle og unge paa Plejehuset. Af Betjente ansattes der en Direktør, en Kasserer, tre Skolemestre, fire Underofficerer, en Oldfrue, tre Opvartningskoner, en Marketender, tre Kokkepiger og fire Gaardskarle.

Hvert Regiment fik desuden sin egen Invalidekasse, hvoraf det, ved at holde to Nummere ubesatte ved hvert Kompagni, kunde underholde 28 Invalider. De fik 3 Sk. daglig. Dog kunde Chefen forhøje denne Lønning, naar der var færre end 28 Invalider. Lønnede bleve kun de Invalider, der vare komne til Skade i Tjenesten, eller havde tjent i 24 Aar. Hvert Regiment erholdt sit eget Sygehus paa 36 Senge. De fleste kjøbenhavnske Regimenters Sygehuse laa i Gothers-

gade. For smitsomme Sygdomme var der paa Blaagaard et fælles Hospital. — Garnisonsregimentet indskrænkedes fra 16 til 5 Kompagnier, der fik Garnison i Fladstrand, Frederiksort, Helgoland, Glückstadt og Oldenburg.

Alle Pensjoner ordnedes efter bestemte Regler. En General 600 Rdlr., en Oberst 500, en Oberstløjtnant 400, en Major 300, en Kaptejn 200, en Premierløjtnant 72, en Sekondløjtnant 60, en Sergent 20, en Korporal 16, en Menig 12 Rdlr., alt aarlig.

I April 1764 pensjonerede Landmilitæretaten

228	Officerer	37,000 Rdlr.
177	Officerer paa Væntepenge	25,000 -
1717	gamle Underofficerer og Menige . . .	22,000 -
465	Enker	19,288 -

Pensjonsvæsenets faste Indtægter vare Renterne af Krigshospitalskassernes og Enkekassernes Formue samt det aarlige Indskud af alle Militære, 1 pCt., der fradroges Officerernes Lønning, men for Underklassernes Vedkommende fra Aar 1763 betaltes af Regimentskassen; Forbedringsgagen, Fjerdedelen af de Officerers Lønning, som rejste i Udlandet, og en Del af Bøderne. Disse sidste vare betydelige; nogle tilfaldt Landkadetkassen og den militære Skole i Kristiania. Oberst Koppelau af sjælandske natjonale Regiment maatte 1763 betale 1568 Rdlr. til Skolen i Kristiania som Straf for de Uordener, der vare i Regimentets Munderings- og Vaabenkamre.

For at fremme Officerselevernes Uddannelse udvidedes Lærernes Tal paa Landkadetkompagniet og ved den militære Skole i Kristiania. Ingeniør- og Artillerikorpset fik særskilte Lærere i Mathematik og Bygningskonst, hvortil fremmede berømte Lærde indkaldtes. Der gaves de Artilleri- og Ingeniørofficerer, som vilde studere ved de militære Højskoler i Breslau, Olmütz og Strasburg, rundelig Understøttelse. Til Opdragelse af Underklassernes Børn tilstodes der betydelige

Midler. I flere Garnisonsbyer var der allerede Garnisonsskoler, saaledes i Kjøbenhavn, Rensborg (stiftet 1665), Kristiania og Trondhjem. I Kjøbenhavn var der tre; de indskrænkedes til tre: Søndre, Østre og Vestre Skole, i hvilke ethvert Soldaterbarn fik fri Undervisning, og Forældrene fik baade her og i de øvrige Garnisonsbyer 1 Sk. daglig til hvert Barns Opdragelse, for Pigebørnene til deres 10de Aar, for Drengebørnene til deres 15de Aar, imod at Forældrene forpligtede sig til at lade Drengene blive Soldater, hvis de egnede sig dertil. De skulde til Tegn paa, at de vare Hærens Børn, fra deres 6te Aar bære rødt Halsbind. Med deres fyldte 15 Aar indtraadte de i Tjenesten og fik foruden Løn to Rdlr. i Haandpenge for de fire første Aar, og atter to Rdlr. for de fire næste Aar. De Forældre, som ikke vilde tillade, at deres Børn bleve Soldater, fik hverken Penge eller fri Undervisning. 1764 var der 850 Børn ved de kjøbenhavnske Regimenter, der nøde godt af de ovenanførte Fordele. — Officerssønner beholdt den tidligere Tilladelse, at staa som Kadetter i Menigs Nummer med Lønning. Naar de havde fyldt det 15 Aar, erholdt de daglig 1 Sk. Tillæg, medens de praktisk lærte Tjenestens første Grundsætninger. Ved Flid og Tjenesteiver skulde de bestræbe sig for at blive hurtig forfremmede til Underofficerer og senere til Officerer. Alle Underofficerer, der vare Udlændinge eller upaalidelige, skulde afskediges og erstattes med saadanne af Landets egne Børn, som kunde læse, skrive, og havde faaet en god Opdragelse. Ingen maatte fremtidig blive Officer, naar han ikke havde gjort Underofficerstjeneste, og derfra skulde ej engang Pager, Landkadetter og Artillerikadetter undtages. En god Underofficersklasse er Sjælen i et Regiment, og her var en stor Mangel tilstede, da man hidtil maatte ophøge Folk, der vare skikkede til Underofficerer, iblandt de i Udlandet hvervede Rekrutter. Landets Børn foragtede den med fremmede Vagabonder belemrede Soldaterstand, der tilmed

var den fremmed, eftersom hele Krigstjenesten forrettedes i det fremmede tyske Sprog.

St. Germains Indretninger stødte paa stor Modstand hos mange ældre Officerer, der ikke ønskede nogen Forandring i det bestaaende. De reve ned paa alt, hvad der foretoges, sagde, at Beregningerne vare urigtige, at det var nødvendigt at forøge Rytteriet og Garden, og at man skulde genoprette de smaa Rytterkompagnier, fordi de lettere kunde hverves; man behøvede ikke et saa talrigt Artilleri. Kongen modtog mange Klager, som han sendte til St. Germain. Denne forklarede i en udførlig Indstilling i September 1764, at han, inden han skred til Udførelsen af sin Plan, havde overvejet den med kyndige Mestere i Krigskonsten, og at navnlig den dygtige Organisator, Frederik den store af Preussen, havde ydet den sin Beundring. Her stræbte man endnu stedse efter det ydre Skin og brød sig kun lidt om Virkeligheden. Garden var stærk nok til at smykke Tronen; Rytterregimenterne burde være paa fem Eskadroner, hver efter preussisk Mønster paa 200 Mand. Dette Tal var altid tidssvarende, frembragte størst Virkning og kostede mindst. Rytteriet bestod i hans Plan af fire hvervede Kyrasser-, fire hvervede, fire norske natjonale Dragon- og et Husarregiment; hvert Regiment var paa Krigsfod 1000 Mand, i alt 13,000 Heste. Han kunde forsikre, at Kongen ej engang var istand til at underholde en saa stor Rytterstyrke i Krigstid. Hvorfor skulde man da forøge, hvad der allerede var for stort. Fodfolket er Hærens Kærne; man kunde godt sige, at det og Artilleriet ene føre Krigen, derfor fortjente begge en fortrinlig Omsorg. Et Fodregiment burde, naar man vilde følge de preussiske Grundsætninger, bestaa mindst af 2000 Mand. Et norsk natjonalt Regiment kunde med samme Officersbesætning som de hvervede, have 2600 Mand. Der burde stedse være fire af de hvervede Regimenter i Norge til de større Byers og Grænsefæstningernes Besættelse, for Rekruteringens

II.

1764.

Husarer.

Skyld og for i paakommende Krigstilfælde at skaffe de natjonale Regimenter Tid til at samle sig. Artilleriet var nu en saa væsentlig Hovedbestanddel, af hvis Ypperlighed meget var afhængigt i Krigen, at der krævedes den største Omhu for at gøre det saa talrigt og godt som muligt. Over Omkostningerne ved dets Udvidelse var det vanskeligt at gøre Overslag; de vare umaadelige. Derimod indrømmede han, at et fast Ingeniørkorps paa tolv Stabsofficerer og Kaptejner var tilstrækkeligt for Hæren. Hele Krigshæren var 75,000 Mand. Behagede det allernaadigst Kongen at bifalde Planen i dens Helhed, saa havde hans Riger, hvad de endnu aldrig havde haft, nemlig en krigsberedt Hær, som var Danskere og Normænd værdig. Naar der i den indførtes den sande Ære, Kappelyst og Lydighedens Aand, som burde udgøre dens Sjæl, saa vilde Hæren være saa god som den bedste i Evropa, og det vilde ikke være en Hær paa Papiret, der ej kunde flyttes og kun var til Unytte. De smaa verdslige og gejstlige Fyrster kunne holde Fredsarmeer for at pynte deres Slotte og Kirker, og skaffe Kvinder og Børn lidt Tidsfordriv; anderledes forholdt det sig her, hvor man var tvungen til at holde en Krigshær til Forsvar for Rigerne, til at skaffe værdifulde Forbund og til Opretholdelse af Kronens Ære. Med disse vigtige Maal for Øje havde han indrettet den.

Overslag.

Et Kyrasserregiment, der tæller 764 Mand paa Fredsfod, koster nu					Rd.	Sk.
				aarlig	40,694	36
Et gevorbent Dragonreg.	—	—	—	—	37,629	8
Et natjonalt	— —	—	—	—	13,248	$30\frac{7}{12}$
Et Husarregiment	—	—	—	—	35,508	
Et hvervet Reg. tilfods	—	1672 Mand	—	—	49,361	21
Et natjonalt	— —	2197 —	—	—	15,935	$3\frac{1}{5}$
Artillerikorpset	— —	963 —	—	—	114,842	35
Oldenb. nat. Bat.	— —	400 —	—	—	5,000	
Norsk Art. Bat.	— —	400 —	—	—	5,000	

Beregning, hvad Hæren koster aarlig

	paa Fredsfod.				paa Krigsfod.			
Fire Kyrasserregimenter	3056	M. er	162,000	Rd.	4000	M. er	577,000	Rd.
Fire hverv. Dragonreg.	3056	—	151,000	—	4000	—	556,000	—
Fire nat. norske do.	2980	—	53,000	—	4000	—	556,000	—
Et Husarregiment	764	—	55,000	—	1000	—	143,000	—
18 hvervede Fodregim.	30,096	—	883,000	—	36,000	—	2,335,000	—
6 norske nat. do.	13,182	—	96,000	—	15,600	—	1,012,000	—
Artillerikorpset	968	—	75,000	—	1200	—	115,000	—
Oldenb. nat. Bat.	400	—	5000	—	800	—	76,000	—
Norske nat. Bat.	400	—	5000	—	800	—	76,000	—
	54,897		1,485,000		67,400		5,446,000	

Dette er, vel at mærke, hvad der medgaaer til den daglige Forplejning. Hertil kommer paa Fredsfod Ingeniørkorpset, Stabene og Fæstningerne.

Paa Krigsfod endvidere: 1. Regimenternes Udrustning. 2. Trosset og Indkøb af Forraad. 3. Hospitalerne. 4. Erstatning for lidte Tab.

Med denne Indstilling slog St. Germain foreløbig sine Fjender af Marken. Ved kongelig Forordning af 19 September bekræftedes Forordningen af 13 April om de natjonale Regimenters Indlemmelse i de hvervede. Men for at vise, at man ej havde gjort de mange Ophævelser for ingen Ting, satte St. Germains Modstandere igennem, at Kyrasserregimenternes Tal vedblev at være seks, hvert paa fem Eskadroner, og at Fodregimentets Fredsstyrke kun skulde være 1498 Mand, deraf 812 hvervede og 686 natjonale, samt 44 Officerer og 13 Mellem- og Understabs-Betjente. Regimentet beholdt sin Inddeling i to Bataillonner, hver med et Grenader- og seks Musketerkompagnier.

Grenaderkompagniet havde 3 Officerer, 6 Underofficerer, 3 Spillemænd, 6 Tømmermænd, 43 hvervede og 49 natjonale Menige.

Musketerkompagniet havde 2 Officerer, 6 Underofficerer, 3 Spillemænd, 49 hvervede og 49 natjonale Menige.

Staben havde 3 Stabsofficerer, 1 Regimentskvartermester, 1 Avditør, 1 Regiments- og 7 Kompagnilæger, 3 Artilleriunderofficerer, 1 Bøssemager, 1 Profos med Knægt.

Der oprettedes tre nye Fodregimenter med samme Sammensætning af natjonale og hvervede som de øvrige Regimenter, saa Tallet af de saakaldte gevorbene Fodregimenter nu steg til 18, nemlig 16 danske og to norske.

Ingeniørkorpset. J. K. de Feignet.
Artillerikorpset. Prins F. Albrekt Anhalt-Bernburg.
Livvagten tilhest og tilfods. Grev K. H. G. Moltke.
Livregiment Ryttere. K. Holstein.

	tidligere.	
Sjælandske Kyrasserer.	(sjælandske Regiment).	J. U. Woperschnow.
Jyske —	(1ste jyske —	K. E. Weitersheim.
Slesvigske —	(slesvigske —	J. F. Sehestedt.
Holstenske —	(holstenske —	Grev K. M. F. Moltke.
Oldenburgske —	(oldenburgske —	L. E. Lersner.
Livregiment Dragoner.		N. J. Schinckel.
Sjælandske gev. Drag.	(2det jyske —	Grev K. K. Holck.
Jyske gevorb. —	(8die — —	K. L. Lüttichau.
Fynske — —	(2det fynske —	Grev K. F. Görtz.
Fodfolk.	tidligere.	
Danske Livregiment (et Garderegiment).		Prins Karl af Hessen-Kassel.
Norske —	(Livregimentet).	Prins Frederik af H.-Kassel.
Dronningens —		H. Gude.
Kronprinsens Regiment.		E. L. Arnstedt.
Prins Frederiks —	(tidl. laalandske).	M. E. Fircks.
Sjælandske gevorbene Regiment.		H. v. der Maase.
Jyske —	—	O. K. Osten.
Oldenburgske —	—	K. V. Sames.
Bornholmske —	—	O. F. Bülow.
Slesvigske —	—	R. Keith.
Holstenske —	—	Prins Ernst af S. Hilburghausen.
Falsterske —	—	L. Köller.
Mønske —	—	Baron N. M. Gersdorff.
Delmenhorstske —	— (ny).	Herluf Trolle.
Langelandske —	— (ny).	Johan F. K. Dehn.
Ploenske —	— (ny).	Frederik Johansen.

I Norge var efter Arnolds Død d. 24 December 1758 General Gustav Grüner udnævnt til kommanderende General.

Han døde d. 18 Febr. 1763, og General, Grev Vilhelm Ulrichsdal blev derpaa Øverstbefalende indtil d. 4 April 1764, da der oprettedes et særligt norsk Krigsdirektorat med General, Grev Valdemar Schmettow som Formand og Øverstbefalende over den norske Hær, med 7500 Rdlr. aarlig Løn. De øvrige Medlemmer af Direktoratet vare: General Peter Deichmann 4200 Rdlr., Generalkrigskommissær Peter Voss 2000 Rdlr., Generalavditør Johan Lebrecht Lengnich 1800 Rdlr. Det overdroges til disse Mænd at omdanne den norske Hær i Lighed med den danske. St Germain, efter hvis Forslag Direktoriet var blevet indsat, betonede, at efter hans Formening burde den norske Hær bestaa af seks natjonale og fire hvervede Fodregimenter, tre Dragonregimenter, en natjonal Artilleribataillon, foruden en Afdeling paa 300 Mand af Artillerikorpset. Af hvert af de natjonale Fodregimenter burde der aarlig indkaldes 200 Mand til Garnisonstjeneste for deres Uddannelses Skyld. Dog tilføjede han, at, da baade de stedlige Forhold og Folkets Ejendommeligheder vare ham ubekendte, saa overlod han Ordningen til det norske Direktorat og gjorde kun Fordring paa, at Planen omfattede ikke alene de nødvendige Bestanddele af en Hær, men at de enkelte Dele stode i det rette Forhold til hinanden, samt at den nøje holdt sig til den Sum, der var fastsat til Norges Landforsvar, nemlig 400,000 Rdlr. aarlig. Alle Forslag, der forlode disse Grundsætninger, maatte han forkaste, fordi de kun afstedkom Ulykker og Uorden. Der hengik Aar og Dag, inden det norske Direktorat indleverede sit Forslag, og imidlertid ordnedes flere Forhold paa samme Vis som i Danmark.

Fæstningerne inddeltes efter deres Vigtighed i Klasser.

I første Klasse sattes Kongsvinger, Frederikssten og Trondhjem, til hvis Vedligeholdelse der, uafhængig af Budgettet, bevilgedes 18,000 Rdlr. aarlig.

I anden Klasse kom Frederiksstad, der skulde være Vaabenplads for det sydlige Norge.

I tredie Klasse kom Akershus og Vardøhus, der skulde bevares i deres daværende Tilstand.

Bergenhus, Basmo, Blakær, Staværn, Kristiansfjæld og Skognæs skulde nedlægges og sælges.

Frederiksværn, Flekkerø og Frederiksholm skulde beholdes som Søbatterier, der afstodes til Søetaten.

Det norske Artilleri og Fortifikationen indlemmedes i Artilleri- og Ingeniørkorpserne og Provisorerne bleve afskedigede. De tidligere særlige norske Kasser samledes i den fælles Hovedkasse med Undtagelse af Dragon- og Lægdskasserne, der den 1 Maj 1764 afleveredes til Rentekammeret, og hvert Regiment fik sin egen Regiments- og Invalidekasse. Alle Erstatningskrav fra den Tid, Hæren havde været bortsendt, afgjordes. De norske Bønder, der havde leveret Dragonheste, fik fuld Erstatning (Affælding) for de fire Aar, Hestene havde været i Felten. Konerne, hvis Mænd havde været i Holsten, fik Huslejen for Aarene fra 1758—63 godtgjort i Penge.

Regimenterne, der vendte hjem fra Danmark, vare meget tilfredse. De havde faaet langt større Lønning end hjemme, og den var bleven udbetalt uden Afdrag; de medbragte Vidnesbyrd om Troskab og Paalidelighed, og kun i et eneste Regiment, det søndenfjældske, havde der fundet Desertionskomplotter og Bortløben Sted. Men efter Hjemkomsten var der altid baade hjemforlovede og afskedigede Soldater paafærde, naar der fandt Opløb Sted. Navnlig vare de hjemforlovede Soldater misfornøjede med, at de ikke vare aldeles fritagne for at betale Ekstraskatten. Opløb i Anledning af denne Skat antoge efterhaanden en betænkelig Karakter. Regeringen vilde nødig miste Præget af en faderlig Styrelse og søgte ved smaa Indrømmelser at berolige Befolkningen. Da Husmændene knurrede, saa udkom der en Forordning d. 7 Februar 1764, hvorved Husmænds Børn indtil

deres fyldte 16 Aar fritoges for Skatten; og, da Gaardmændene knurrede, indskrænkedes atter Skatten ved Resolution af 27 Avgust 1764. De fattige, der befandt sig paa Selvejernes Gaarde, samt Tyende og Børn, der ikke havde ti Rdlr. i aarlig Løn, befriedes for Skatten. De fleste Tjenestepiger havde fire til seks Mark samt noget Lærred og Vadmel i aarlig Løn, og de fleste Karle 8 til 9 Mk. og en Paaklædning, saa det var en stor Lettelse. Disse Indrømmelser gøde blot Olie i Ilden, og, da Fogderne i flere fattige Egne lode Skatten inddrive med Strænghed ved Eksekutions-Soldater, der forlangte mere for deres Ulejlighed, end der tilkom dem, saa blev Stemningen paa mange Steder oprørsk. I Foraaret 1765 udspredtes der to falske Forordninger paa Landet. I den ene var Slutningen af Forordningen af 7 Febr. 1764 udeladt, saa den kom til at lyde, at Husmændene vare fri for at betale Skat; i den anden var alt fuldstændig opdigtet. Den var dateret Fredensborg 8 April 1763, og indeholdt, at alle de, der ikke ejede seks Løb Jord eller 300 Rdlr., vare fri for Skatten. Bønderne mistænkte nu af gammel Vane Stiftamtmænd og Fogeder for, at de stak Pengene i deres egen Lomme. Den 1 Marts 1765 gik nogle hundrede Bønder til Bergen, trængte ind i Stiftamtmand Cicignons Hus og fordrede, at han skulde offentliggøre Forordningen af 8 April 1763, ifølge hvilken de vare fritagne for Skattens Erlæggelse. De vilde ikke tro hans Forsikring, at han ikke kendte den; og, da de ikke vilde fjærne sig med det gode, jog Oberstløjtnant Dietrichson af første bergenhusske Regiment, der havde samlet nogle Soldater af Garnisonskompagniet, de genstridige Bønder med Kolbestød og Slag ud af Stiftamtmandens Gaard. Den civile Øvrighed fandt imidlertid, at Dietrichson havde gaaet for strængt tilværks imod de vildledte Bønder, og han fik Utak for sin kraftige Handlemaade. Militær Understøttelse frabades, og Stiftamtmanden vilde med Mildhed dæmpe Bevægelsen. Han ophævede paa Sorenskrivernes

og Fogdernes Anmodning overalt Militær-Eksekutionerne og bød, at Skatten ej skulde indkræves førend til Midsommers-tid. Men Bønderne besluttede at forfølge deres Sejr. Den 18 April strømmede to til tre tusinde Bønder ind i Bergen, hvor de forenede sig med Byens Pøbel, stormede Stiftamtmandens Gaard, ødelagde Bohavet og slæbte Stiftamtmand og Foged, som de mishandlede, med sig igennem Byen. Stiftamtmanden blev tvungen til at udfærdige Befaling til Oppebørselsbetjentene, at de skulde tilbagebetale Bønderne Ekstraskatten, og til at udstede den Erklæring, at de fremtidig skulde være fri for den. Den 19 April modtog Bønderne 8000 Rdlr. af Kassen og forføjede sig derpaa hjem. Først da alt var forbi, forlangtes der militær Hjælp af Chefen for 2det bergenhusske Regiment, Oberst Koss, som lod to af de nærmest liggende Kompagnier rykke ind i Bergen, hvor de forbleve til om Efteraaret. — I Stavanger Amt kom det ligeledes til Uroligheder. Den 30 Maj flokkede nogle hundrede Bønder sig udenfor Kongsgaarden ved Stavanger og sagde til Amtmanden, Oberst Lachman, at, dersom de ikke fik det, som de selv vilde have det, vilde de bære sig ad, som Bønderne havde gjort i Bergen, og der skulde ej blive Sten staaende af Kongsgaarden. De stævnede Amtmand og Foged til at mødes med dem paa Fineen d. 4 Juni. Amtmanden mødte, ledsaget af et Kompagni Soldater, der ved denne Lejlighed just ei havde vist sig meget paalidelige. Tredive af dem havde nægtet at modtage Bly og Krudt med den Erklæring, at de vilde ej skyde paa deres Landsmænd; og det var navnlig Gaardmændene, som vare studse. Lykkeligvis havde Bønderne, der vare syv hundrede i Tallet, ingen Formodning om Soldaternes Sindelag og frygtede, at de vilde trække det korteste Straa. De bleve staaende i nogen Afstand til om Aftenen uden at forlange noget, og forføjede sig atter hver til sit. Ved Tingstedet i Bekkerviken og i Romsdals Fogderi i Trondhjems Stift viste Bønderne ligeledes stor

Opsætsighed, men da Militæret her ufortøvet greb ind og arresterede Hovedmændene, faldt Bønderne tilføje.

Da Efterretningen om disse Optøjer naaede Kjøbenhavn, blev en Kommission, bestaaende af Admiral Rømeling, Etatsraad Cederfeld og Etatsraad Falsen, sendt med et Linieskib til Bergen for at undersøge Bøndernes Klager og dømme de skyldige. Tillige blev der befalet, at fem Grenaderkompagnier skulde afgaa fra Kjøbenhavn til Bergen. Kommissionen kom til Bergen d. 12 Juli, og lod, inden den skred til Undersøgelse, den nedlagte Fæstning Bergenhus istandsætte og plantede 21 Kanoner paa Voldene. Kommissionen udførte sit Hverv med en Mildhed, der havde den bedste Virkning. Bønderne angrede deres vilkaarlige Fremfærd og indbetalte atter Skatten, som de havde tvunget Stiftamtmanden til at udlevere dem. De Personer, der havde forført dem til Optøjerne, fængsledes og dømtes til Fæstningsstraf paa Livstid; dog benaadedes de fleste efter fem Aars Forløb. Den Grenaderbataillon, som under Oberst Kreber fik Garnison i Bergen, bestod af Kompagnier af danske og norske Livregiment, Kronprinsen, Sjæland og Holsten; den vendte tilbage til Kjøbenhavn i Maj 1766.

Den norske Krigsdirektion var endelig i Juni 1765 bleven færdig med sin Hærplan, som vedtoges af Kongen og hans Ministerium den 21 Avgust, uagtet St. Germain i stærke Udtryk fordømte den og erklærede den for uhensigtsmæssig. Inden den iværksattes, opløstes Landeværnet den 5 Juli. Underofficererne fordeltes til alle de natjonale Regimenter: hvert Dragonregiment fik 8, hvert Fodregiment 16 og hvert Skiløberkorps 4, i alt 256 Underofficerer. De fleste Officerer afskedigedes, Kaptejnerne med 120 og Løjtnanterne med 60 Daler aarlig Pensjon.

Det bestemtes, at den nye norske Hærplan skulde træde i Kraft den 1 Januar 1766.

Rytteriet: tre søndenfjældske og et nordenfjældsk natjonalt Dragonregiment . . . . . 5491 Md.
Fodfolket: tretten natjonale og to hvervede Regimenter . . . . . 24,000 -
Artilleri: 400 Mand af Artillerikorpset og en natjonal Bataillon . . . . . 1400 -

ialt 31,000 Md.

I hvert af Dragonregimenterne fik Obersten foruden sin Eskadron et Tillæg af 960 Rdlr., Oberstløjtnanten 250 Rdlr., Majoren 150 Rdlr.

Ved Stabs-Eskadronerne ansattes Sekondkaptejner med 200 Rdlr. aarlig Løn.

Ved de søndenfjældske Eskadroner fik i aarlig Løn en Kaptejn 240 Rdlr., en Premierløjtnant 130, en Sekondløjtnant 110, en Fanejunker 60, en Vagtmester og en Kvartermester hver 55, tre Korporaler hver 50 Rdlr.,

en Eskadronssmed, to Tambourer og 100 beredne Dragoner hver 3 Rdlr.,

44 uberedne Dragoner, hver 3 Rdlr., som forblive i Regimentskassen,

36 Reserver, hver 24 Sk. til Mundering,

58 Landeværn,

36 Reserve Landeværn,

ialt 286 Mand for en aarlig Udgift af 1263 Rdlr.

Ved det nordenfjældske Dragonregiment havde Eskadronen

80 beredne Dragoner,
36 uberedne,
28 Reserve,
46 Landeværn,
28 Reservelandeværn,

i alt 218

Hele Rytteriets Udgift var 62,000 Rdlr.

Ni af de natjonale Fodregimenter (de to akershusske, oplandske, smaalenske og de tre trondhjemske) vare paa 1776 Mand i tolv Kompagnier, hvert paa 148 Mand.

Deraf havde de tre Stabskompagnier hvert en Kaptejn, en Premierløjtnant, 1 Sekondløjtnant,

tre Kompagnier hvert en Kaptejn og en Premierløjtnant,

seks Kompagnier hvert en Kaptejn, men ingen Løjtnant.

Staben ved hvert af disse Regimenter bestod af en Oberst med 1200 Rdlr., en Oberstløjtnant 700, en Major 400 Rdlr.

Ved de to vesterlenske og de to bergenhusske Regimenter fik hvert Regiment tolv Kompagnier paa 107 Mand. De tolv Kompagnier havde tilsammen seks Kaptejner og tolv Sekondløjtnanter. En Kaptejn var Chef for to Kompagnier. Staben ved hvert af disse Regimenter bestod af en Oberstløjtnant og en Major.

Hele det natjonale Fodfolks Udgift var 132,000 Rdlr.

Skiløberkorpserne skulde danne et Korps under Oberst Giese af 2det oplandske Regiment.

Planen til dette Korps var udarbejdet 1763 af General Todderud og Oberst Giese.

Kabudser fodrede med Lærred, Ankelsko, Skier og Skistave af ny Model vare anskaffede til 1000 Mand, men det nye Korps omtales ej i Planen, hvorimod de to ældre Korps vedbleve at bestaa.

De to hvervede søndenfjældske og nordenfjældske Fodregimenters Sammensætning er forklaret Side 130. Udgiften til hele den norske Hær beløb sig til 422,000 Rdlr.

1 søndenfjældske Dragon Regiment.	F. V. Sehestedt.
2 — — — .	O. F. Brockenhuus.
3 — — —	F. K. Zepelin.
nordenfjældske — —	K. H. Krogh.
søndenfjældske gevorbene Fodregiment.	K J. Schnell
nordenfjældske — —	K. Lohenschiold.
1 akershusske natjonale Regiment	P. de Poumeau.

2 akershusske natjonale Regiment.	P. de Seue
1 oplandske — —	F. G. Haxthausen.
2 — — —	H. Schlanbusch.
søndenfjældske Skiløbere.	N. Leyel.
1 smaalenske natjonale Regiment.	R. V. Rømeling.
2 — — —	V. Brüggemann.
1 trondhjemske — —	G. F Krogh.
2 — — —	R. Eppingen.
3 — — —	A. Grøn.
1 vesterlenske — —	B. Hauch
2 — — —	Fasting.
1 bergenhuske — —	F. Dietrichson.
2 — — —	F. Koss.
nordenfjældske Skiløbere.	L. D. Klüwer.

I hele den dansk-norske Hær indførtes preussisk Eksersits, og der udarbejdedes et fortræffeligt Øvelses-Reglement af ringe Omfang for Dragoner og Fodfolk, i Overensstemmelse med de preussiske Reglementer. Den 17de Oktb. 1764 bestemtes, at Hærens Hovedfarve skulde være blaa, og den blaa Kjole straks indføres ved de tre nyoprettede Regimenter samt ved de øvrige Regimenter i Danmark og Norge, efterhaanden som de nuværende Dragter havde udtjent. Alle Officerer i Fodfolket skulde bære Kaarde med Messingfæste i Læderskede. Ved Aarets Slutning befaledes, at Kyrassererne skulde anlægge Kjole (Kollet) af læderfarvet Kirsej. Foruden denne Kollet fik de seks Kyrasserregimenter en hvid Stadskjole med Sølv-Skulderbaand, der kun skulde bæres udenfor Tjenesten. Livregimentet og holstenske Regiment hvid med rød Krave, Rabatter, Underfoder og Haandled, slesvigske og oldenburgske med grøn, jyske med blaa og sjælandske med sort Besætning.

Alle Regimenter fik lysegule Maveveste med Ærmer. I Krigstid skulde alle Officerer i Hæren bære blaa Kjoler uden Skulderbaand. Det tillodes at bære blaa Regnkapper i Tjenesten. Skærfet skulde fremtidig bæres om Livet isteden for over Skulderen. Underofficererne ved Rytteriet fik to

Pistoler isteden for Karabin og Pistol. Underofficererne ved Artilleriet skulde bære Pistolen i et Livbælte. Det forbødes i alle tre Vaaben at sværte Mandskabets Lædertøj, da det blot tjente til at snavse Paaklædningen, saa den fik et glinsende Lag af Fedt. At denne Uskik var indført i den preussiske Hær, var ej værd at efterligne. Officererne burde vaage over, at Læderet beholdt sin brune Farve.

I Danmark indførtes den nye Hærordèn under idel Modstand af flere af Hærens højeste Generaler og alle Ministrene, Thott, Moltke, Reventlow, Rosenkrantz og Bernstorff, der vare Adelsmænd og store Jordegodsbesiddere. De tilgave ikke St. Germain, at han havde indskrænket Garden og indlemmet de natjonale Regimenter i de hvervede. Som en klog General gav St. Germain tilsyneladende efter, i det Haab, at der vilde komme bedre Tider. Øvelserne for dette Aar indskrænkedes. Rytter- og Dragonregimenterne bleve kun sammentrukne til fem Dages Øvelse, hvert i sit Kantonnements-Distrikt. I Fodfolket indkaldtes de Natjonale og Frifolkene kun til otte Dages Øvelse. Livgarden tilfods forøgedes d. 1 Marts 1765 med to Kompagnier, og der hvervedes i denne Anledning 12 Underofficerer, 6 Spillemænd og 60 Gardere. Alle syv Kompagnier forøgedes ved Aarets Udgang hvert med 15 Gardere. Af disse 105 Mand udskreves 42 i Norge af det Mandskab, som havde tjent i ti Aar; de fik hver ti Rdlr. i Rejsepenge, 26 i Danmark, Resten hvervedes af Generalhvervingskommissionen og betaltes med 60 Rdlr. for hver Rekrut. Ingen Gårder maatte være mindre end tre Alen paa Strømpefødder. I Anledning af denne Udskrivning indstillede Chefen for det danske Kanselli, Thott, om det ej var bedre, at hele Byrden faldt paa Hs. Majestæts eget Gods end paa Proprietærernes; men det kunde ej ske uden hints Svækkelse og Skade og ej uden Tvang, da dets Beboere billigen kunde forlange at nyde samme Behandling som paa Proprietærernes Gods. Garden tilhestøgedes med 40 Mand fra

de hvervede Regimenter, som fik 30 Rdlr. for hver Mand, de afleverede til Garden. Det tillodes igen Regimenterne at hverve Rekrutter overalt i Tyskland (im Reich), og Generalhvervingskommissionen skulde kun befatte sig med Hverving til de tre nys oprettede Regimenter; men der foretoges ingen Forandring i de natjonales Stilling og Tal i de hvervede Regimenter. Der gaves atter Officererne Tilladelse til at sælge deres Embeder, og det nyttedes i stor Maalestok. Vi træffe i en lang Aarrække Salg gennem alle Grader i Mængde. Eksempelvis anføres: 1765 køber Sekondløjtnant Lüttich af holstenske Fodregiment for 2000 Rdlr. Kaptejn Almers Plads i jyske Dragon Regiment. Oberst Giese af 2det oplandske sælger dette Regiment til Major Schlanbusch for 6000 Rdlr. og 350 Rdlr. aarlig til Gieses Formand de Seue. Oberstløjtnant Coucheron i 2det smaalenske sælger sin Plads og sit Korps til Major Rappe for 4000 Rdlr. og 50 Daler aarlig. General, Grev Holck kan sælge det ham betroede sjælandske Dragonregiment til en dertil skikket Officer.

Forfremmelseslisterne afskaffedes d. 24de April 1765, fordi der ved den aarlige Gentagelse sporedes en vis Sløvhed i Affattelsen. De indeholde iøvrigt gode Bidrag til Stamtavler, da ej alene Vedkommendes men ogsaa Faderens Livsstillinger ofte findes anførte. Fødslen spillede jo dengang en vigtig Rolle.

Man var af simpel eller ordinær Herkomst, naar Faderen ej var adelig men kun Præst, Løjtnant, Skovrider eller med dem i Klasse staaende eller Landmand eller Borger,

af middelmaadig Herkomst, naar Faderen var Kaptejn, Højesteretsassessor eller lignende,

af dansk Familie, naar Faderen var af dansk Adel,

af god gammel holstensk Herkomst, naar man nedstammede fra den holstenske Adel,

af ægte Herkomst (von echter Familie), naar Faderen var af en gammel adelig tysk Slægt saasom Below, Bibow,

Brockot, Ellebracht, Nægler, Waldow, Ziegler (der alle stode i samme Regiment)*). Om tre Majorer i dette Regiment hedder det i Forfremmelseslisten for 1763, at de ere vel skikkede til at ansættes ved Hove. eller i en civil Stilling, den ene, fordi han har bestandig Gigt og er meget svagelig; den anden, fordi han hverken ved egen Fortjeneste eller Tjenestealder, men blot ved Slægtningers Beskyttelse er bleven Major; den tredie, fordi hans. Opførsel er incorrigibel.

For at en Løjtnant kunde faa Tilladelse til at gifte sig, maatte han bevise, at hans Indtægt derved forøgedes med 150 Rd. Med stor Nøjagtighed anførtes der i alle Giftermaalstilladelser, om Bruden havde Titel af Frøken, Jomfru, eller om hun skal nævnes slet og ret ved Fornavn. Saaledes hedder det: det tillades Major Grev Ysenburg at gifte sig med »Frøken« Reventlow, Oberstløjtnant Grev Danneskjold med »Jomfru« Rosenkrantz, Sekondløjtnant von Fries med Pauline Paulsen. Ved Sidstnævnte er tilføjet: das Frauenzimmer ist arm.

Den nye Hærplans Modstandere, største Delen af de mægtige og rige Jordegodsejere, der vare i Vane med at betragte deres Bønder som Købmandsgods, købt, fuldstændig Ejendom, fandt, at det var et Indgreb i deres retmæssige Indkomster, naar Regeringen affordrede dem Mandskab. De

*) Hjemme paa sine Gaarde lagde Officererne af den danske Adel ikke Skjul paa, at de satte deres Adelskab højere end de indvandrede Herskabers. Major Pflueg fortæller et ganske morsomt Eksempel herpaa i sit Levnedsløb. »En meget anselig Herre, der var Oberst i Garden, smuk af Skabning, af en respektabel Familie og tillige af fin Levemaade, men ikke egentlig af gammel jysk Adel, var bleven forlovet med en adelig Enke, der ejede en Herregaard, og hvis Mand havde været Major. Ved et greveligt Taffel i Jylland blev man vaer, at denne Dame havde sin Kæreştes Portræt hængende paa Brystet, malet en mignature i en Prætension. Straks ønskede de fleste at betragte det, hvorved nogle Gæster udbrøde med et haanligt Smil: »c'est bien beau, mais il lui manque l'air noble«.

anvendte alle Midler for at bringe Tingene tilbage igen i den gamle Gænge, navnlig efter at de mærkede, at deres hoveripligtige Bønder fik Smag paa Soldaterlivet. I November 1765 bade Ministrene og flere af Generalerne Kongen om paany at forandre Hærordenen, forøge Rytteriet, forbyde den frivillige indenlandske Hverving og atter skille de hvervede og natjonale Regimenter, fordi det natjonale Mandskab, der indlemmedes i de hvervede Regimenter, fandt Smag i Liderlighed og Lediggang og vænnedes fra Agerdyrkning. Disse Fordringer og Klager bleve alvorlig tilbageviste af St. Germain. Under 8de November skrev han til Kongen:

Herrerne i Civil- og Militær-Etaterne ere af den Mening, at Hæren skal bestaa af et vist Antal hvervede og et vist Antal natjonale Regimenter. Jeg er af en modsat Mening. De hvervede Regimenter løbe bort i Krigstid, og de natjonale, der aldrig for de hvervedes Skyld komme til Øvelse i Fredstid, komme paa Hospitalet. Sandheden heraf skal ikke søges i det fjærne: vi have nylig haft det sørgelige Skuespil for Øje. De natjonale og hvervede skulle blandes, saa hines Krigsvanthed og disses Troskab kan udfylde hinanden. Kongen af Preussen har saaledes udholdt de blodigste Krige. I alle Nordens Krige have de hvervede Regimenter løbet fra hinanden efter kort Tid. Følgen heraf var, at hele Byrden faldt paa de natjonale, som afskyede Soldaterstanden, fordi de joges til den uden Uddannelse, og de fyldte Hospitalerne, fordi de savnede Øvelse i at finde sig tilrette og sørge for sig selv under mangfoldige Forhold. Den sunde Fornuft ligesom Erfaringen siger mig, at Hæren bør vedblive at bestaa af en Trediedel natjonale og to Trediedele hvervede, der alle maa øves og hærdes i Fredstid. Selvfølgelig er en Hær, der bestaar af lutter Indfødte, altid langt at foretrække for den, hvori næsten de to Trediedele ere Udlændinge; men dertil hører, at Landet bliver bedre befolket. Danmark har nu i hundrede Aar arbejdet paa at faa en fast Hær. Man vil

have for meget og jager efter det ydre Skin, efter et lavet Skyggebillede uden Væsen og Kraft. Slaar man atter ind paa den urigtige Vej, saa forfejles Maalet, man har foresat sig at naa. Vil man have en paalidelig Hær, som man kan bygge paa i Nøden, saa bør Landets vaabenføre Ungdom alvorlig øves i Vaabenbrug, Mandstugt og Lydighed. Afskyen for Soldaterstanden forsvinder, naar man behandler den godt. De danske og norske Bønder have nu faaet Lyst til at blive Soldater og lade sig gærne hverve frivillig til de Regimenter, hvor de blive godt behandlede. Det er mig uforklarligt, at nogen kan forlange, at vi skulle forøge Hæren ved udenlandsk Hverving. Der er her i Kjøbenhavn kun en Haandfuld tyske Soldater. Uagtet det ringe Antal udøver det flere Mord, Tyverier, Røverier og Misgerninger i en Maaned end andre Hære paa 100,000 Mand i et Aar. Hvoraf kommer det? Af Tøjlesløshed, Insubordination og slet Disciplin hos de underordnede, af Brist paa Myndighed hos de foresatte, af Officerernes og Underofficerernes Ligegyldighed. En stræng Mandstugt indfører alle Dyder, fordi den aldrig lader Lasten ustraffet. God Tugt er bedst skikket til at skaffe Staten gode og nyttige Borgere. Den vænner Mennesket tidlig til Orden og Lydighed, til Flid og Agtpaagivenhed. Man klager her over, at Landbruget forsømmes. Først naar den unge Mand i Fredstid indkaldes til Tjeneste og vænnes til Flid og Arbejde fra den tidlige Morgenstund, vil han længes efter at dyrke sin Jord, thi selv i Danmark arbejder Soldaten langt mere end Bonden. Han anvendes jo ved alle offenlige Arbejder, Veje, Skove og Bygninger, al den Tid han ej er til Øvelse. Det er næppe Soldaterlivets vedholdende Anstrængelser, der fordærve de gode Sæder og give Ulyst til Arbejde. — Vi skulle have lidt men godt Rytteri. Gustaf Adolf, det største Geni, Verden har kendt og beundret, dannede altid sine Hære af 20,000 Fodfolk og 2000 Ryttere, og han vaagede over sand Gudsfrygt, Mandstugt og ubetinget Lydighed.

St. Germains Klager over de hvervede Troppers Demoralisation vare ikke overdrevne. Paa hvert Blad i Krigsarkivets Bøger træffe vi paa Beretninger om afskylige Misgerninger, den ene mere oprørende end den anden. En Kone, der gik paa Københavns Vold, blev en Aften plyndret, voldtaget og dræbt af to hvervede Soldater, ikke tyve Skridt fra en Skildvagt, der dog ej ændsede Slagtofferets Skrig. To hvervede Dragoner erfarede at en tredje ejede nogle Dukater. Under Paaskud af at ville løbe bort i Fællesskab forførte de ham til at gaa med dem til Stranden, hvor de skød ham; men de fandt kun 3 Rdl., som de delte, hvorefter de gravede ham ned i Sandet. Nogle Dage efter graver den ene af Morderne ham atter op og finder i Armhulingen en Pose med ti Dukater. De samme Dragoner begave sig en Uge senere atter paa Rov og gik ind til en Bondekone, hvis Mand var i Byen. De bede om Forlov at tænde deres Pibe, sætte sig ved Bordet hos Konen og, da hun et Øjeblik vender Ryggen til dem, kløver den ene af dem Hovedet paa hende med en Økse, de havde medbragt, og de røve 200 Rdl. De dømmes til at knibes med gloende Tænger og radbrækkes fra neden.

Uagtet de hvervede Soldater bevogtedes som Fanger af utallige Skildvagter, og alle Baade rundt om paa Kysten vare trukne paa Land og uden Aarer, saa undveg de i stor Mængde baade tillands og tilvands. Kanonerne fra Voldene og Søbatterierne drønede daglig for at mælde Patrouiller og Krydsfartøjer, i hvilken Retning de skulde jage efter bortløbne. Direktoriet erfarede snart, at Kompagnicheferne for de hvervede Tropper ikke bekymrede sig om, at de løb bort, efter at Hvervingsfortjenesten var bleven frataget dem.

I Norge hørte blodige Slagsmaal til Hverdagslivet. Var den dræbte falden i ordentligt Slagsmaal, slap Morderen ofte med en lille Fængselsstraf, ja blev undertiden aldeles frikendt. Kun naar det var en Fremmed, der var bleven sendt ud af Verden, slap Morderen ikke saa billig. Soldat

Rakkestad i Vardøhus, der i Slagsmaal havde stukket en Russer ihjel, blev halshugget med Sværd.

Den Sejr, St. Germain havde vundet i November 1765, nød han ikke længe Frugterne af. Den 17de Januar 1766 døde hans Beskytter, Kong Frederik V. Efterfølgeren Kristian VII, der ved sin Tronbestigelse ikke var 17 Aar gammel, overlod Styrelsen i sine første Regeringsaar til Ministrene, Greverne Bernstorff, Moltke, Reventlow og Thott og Overkrigssekretæren for Søetaten, Baron Fredrerik Kristian Rosenkrantz. I et af de første Statsraadsmøder besluttede de at fratage St. Germain Styrelsen af Krigsvæsenet. Den 30te Januar 1766 udnævnedes Rosenkrantz til Overkrigssekretær for Land- og Søetaten, til Medlem af Generalkrigsdirektoriet og Direktør over Sekretariatet. St. Germain fik Befalingen over Hæren; han fritoges for at føre Forsædet i Krigsdirektoriets daglige Møder; men Præsidiet og Forsædet i bemældte Kollegium skulde forbeholdes ham og han skulde raadspørges i vigtige Anliggender. En Kommission, bestaaende af Krigsdirektoriets faste Medlemmer, samt Prins Karl af Hessen, der var udnævnt til Chef for Artilleriet, og General Huth, der udnævnedes til Chef for Bygningsvæsenet, Overkrigssekretær Rosenkrantz og Grev St. Germain, skulde styre Landhærens Sager i Forening, da det var farligt at give saamegen Myndighed til en enkelt. St. Germain frabad sig den Ære at være Medlem af Kommissionen og ytrede, at det anførte Paaskud om det farlige i at betro Styrelsen til en enkelt var barnagtigt og skrev sig alene fra lav Misundelse og Havesyge. En maatte være Bygmester, der selv maatte vælge sine Hjælpere. Tog man to Bygmestere, saa fik man utallige Planer at vælge imellem og den gamle Historie med Babels Taarn, der aldrig blev færdigt. Man satte aldrig tyve Lodser paa et Skib for at klare Grundene, eller tre Kuske paa en Buk for at køre en Karet; i første Tilfælde vilde man ufejlbarlig strande og i sidste vælte, inden man kom ud

af Porten, og ødelægge baade Køretøj og Heste. Han vilde erindre om, at han havde organiseret Artilleriet, gjort det til en Enhed, givet det en Chef, der boede i Rigernes Midtpunkt, og oprettet Skoler for Artillerioffícerer i Mathematik og Artilleri. Paa lignende Maade havde han ordnet Ingeniørkorpset. Han havde nedlagt en Mængde overflødige Fæstninger; det bebrejdede man ham. Nu var der tilstrækkelige Penge til faa og stærke Fæstninger, to i Danmark og tre i Norge, som kunde blive, hvad Fæstninger skulle være, stærke Porte, der lukke for Indgangen til Huset. Han var ifærd med at fylde Tøjhusene, bygge Kaserner og Sygehuse, der vare i en mangelfuld Tilstand. Han havde indlemmet de nationale Regimenter i de hvervede; i hvert Kompagni var der nu en fast Stok af Landets egne Børn, som selvfølgelig maatte øves i Garnisonen, for at dannes til veltugtede, kraftige Krigsmænd; thi vi vare komne langt ud over den Tid, hvor man førte Krig med en Flok sammenskrabede, uøvede Bønder. Da St. Germain i dette Hovedpunkt var ubøjelig, blev han gærne fritaget for at tages med paa Raad; men det gik med Kommissionen, som han havde forudsagt: hvert Medlem gik sin egen Vej. De bleve indbyrdes uenige og vare kun enige i et Punkt, at rive ned, hvad St. Germain havde opbygget. Huth befalede, at der skulde standses med Bygningen af Kaserner, Plejehus og Støbningen af Kanoner. Rosenkrantz befalede, at to af de nys oprettede Regimenter skulde opløses, og at der skulde oprettes et ottende Kompagni ved Fodgarden. Hele Kommissionen udarbejdede to Planer til en ny Dannelse af det danske Fodfolk. I begge vare de nationale Mandskaber atter udskilte af de hvervede Kompagnier; men, da Kommissionens Medlemmer ej kunde enes om, hvilken af Planerne der var den bedste, forelagde de dem begge for Kongen og hans Statsraad, der valgte den billigste. Den var udarbejdet af Arnstedt. Fodfolket i Danmark skulde fremtidig bestaa af 14 Regimenter. Regi-

mentet af to hvervede Batailloner med tilsammen ti Kompagnier, hvert paa 97 Mand, og af en national Bataillon paa fire Kompagnier, hvert paa 204 Mand.

I de hvervede Regimenter skulde de to yngste Løjtnanter atter bære Fanen*). Kompagnicheferne erholdt paany baade Hvervingspenge og Indtægterne af Frifolk. De tre nys oprettede Regimenter, Langeland, Ploen og Delmenhorst, skulde opløses, og deres Befalingsmænd ansættes ved de nationale Batailloner. — Hvervingspenge og Indtægter for Frifolk grebe Kompagnicheferne med Glæde; men de befalede Indskrænkninger af Regimenter og Kompagnier udførtes ikke paa Grund af Medlemmernes Uenighed. De vare kun istand til at stanse Maskineriet, men kunde ikke bringe nyt Liv tilveje. — Det norske Direktorat beklagede sig over den Modstand ved Iværksættelsen af dets Plan, som fandtes hos Amtmændene. Nu kom der nye Forandringer til: de to hvervede Fodregimenter, det sønden- og det nordenfjældske, skulde ligeledes kun bestaa hvert af ti Kompagnier paa 97 Mand. Bergens Fæstning genoprettedes og fik fast Garnison; de danske Grenaderkompagnier vendte tilbage til Kjøbenhavn, og der oprettedes to nye norske Grenaderkompagnier, hvortil Mandskabet toges af de ovennævnte formindskede Fodregimenter og af det opløste bergenske Garnisons-Kompagni. Til de norske Grænsefæstningers Istandsættelse bevilgedes der 15,000 Rdl., og til Jordarbejdets Udførelse indkaldtes 300 Mand af de nationale Regimenter.

Den Uenighed, der herskede i den danske Krigsstyrelse, lammede hele Tjenestegangen. Et af dens Medlemmer, General Huth, Prins Karl af Hessens Hovmester og Opdrager, formaaede derfor Kongen til at udnævne hans Ven og Ynd-

*) Indtil 1709 havde hvert Kompagni sin egen Fane. I dette Aar bestemtes, at fremtidig skulde kun Bataillonerne og Eskadronerne have Faner.

ling, den 22-aarige Prins Karl af Hessen, til Krigsminister, i det Haab, at han ogsaa fremtidig vilde blive hans Leder. Men han forregnede sig. Prinsen blev omgivet af Smigrere, Hoffolk, der havde Frækhed nok til at sammenligne den unge Fyrste med Condé, der i hans Alder havde ført Frankrigs Hære. Disse Smigrere fik ham gift med Kongens Søster og benyttede deres Indflydelse til at forlede den uerfarne Prins til at begaa Fejlgreb, som Huth ikke var istand til at hindre. General Huth var en uforfærdet Soldat, en udmærket Officer, men blottet for Kendskab til alt, hvad der ikke vedkom Artilleriet. Han besad et godt Hjærtelag, men, da han var af et mistroisk og galdefuldt Sind og hverken havde Menneskekundskab eller Indsigt i Bestyrelsens forskellige Grene, saa forlededes han af dem, som han skænkede sin Tillid, til at beskylde de andre Ministre for ond Villie og Troløshed.

Den 11te September blev Rosenkrantz afskediget fra Landetatens Bestyrelse, en Maaned tidligere var han bleven afløst af Daneskjold-Samsøe i Søetatens Bestyrelse. Krigsdirektoratet forandrede Navn og blev kaldt det høje Krigsraad. Forretningernes Mangfoldighed bevirkede, at det den 24de Oktober delte sig i tvende Grene: det kongelige høje Krigsraad, der beholdt alle Kommandosager, og Landetatens Generalkommissariat, der fik Forplejningsvæsenet. I Krigsraadet blev Prins Karl Formand, Gouvernøren i Kjøbenhavn, den tidligere Overkrigssekretær Grev Ahlefeldt, Næstformand, Generalerne Huth og Hobe, Obersterne Fincks og Ahlefeldt Medlemmer. Kommissariatet fik General Arnstedt til Formand, Konferensraad Braem, Justitsraad Munch og Generalkrigskommissær Schulz til Medlemmer. Det deres i fire Kontorer, det danske, det tyske og de to norske. I Virkeligheden kom denne Adskillelse af Krigsraadet og Kommissariatet ej til Udførelse, fordi alt efter tre Maaneders Forløb atter kom tilbage paa den af St. Germain [illegible]

Fod. Krigsministeren var Kongens Svoger og Yndling. Han fik Kongens Underskrift paa alt, hvad der kunde være til Hærens Gavn, om det end gik nok saa haardt ud over alle Statens øvrige Embedsmænd. Den 3die Januar 1767 bestemtes ved en kongelig Resolution, at følgende civile Betjeninger skulde, hveranden Gang de bleve ledige, gives til ældre Officerer, som fik Afsked af Militærtjenesten:

Gouvernørposterne paa St. Croix, Thomas og Jan,
alle Told-, Postmester- og Stempelforvalter-Embeder,
alle Amtmands-, Husfoged-, Proviantkommissærers- og Avktionsdirektørs-Pladser,
alle Jægermester-, Overførster- og Slotsforvalter-Poster.

Auditører, Regimentskvartermestere og Officerer, som havde studeret, skulde have Sorenskriver-, Byfoged-, Byskriver-, Herredsfoged-, Skiftefoged- og Birkefoged-Embederne.

Afskedigede Underofficerer fik hveranden Gang alle Kontrolør-, Visitør-, Skovrider-, Skovfoged-, Strandrytter-, Vejbetjent-, Skovløber-, Portner og Raadstuetjener-Embederne,
endvidere alle de Embeder, som

Magistrat eller Stiftamtmænd kunne bortgive, nemlig som Bommænd, Portner-, Favnesættere og Inspektører ved Renovationen.

Alle disse Poster skulle fra næste Ledigblivelse skiftevis besættes af Militær- og Civiletaterne, saaledes at Besættelsen begyndte med Militæret, hvorom det og danske, det tyske Kanselli, Rentekammeret og Toldkammeret underrettedes.

Denne Resolution fremkaldte en vældig Storm imod det høje Krigsraad i begge Kansellier og i de to Kamre. Konsejlminister Grev Reventlow paatog sig at være de forurettede civile Embedsmænds Talsmand i et velskrevet Indlæg til Kongen, den 26de Januar. Han indrømmede, at Kongens Magt var uindskrænket og ubegrænset i sin Udøvelse, men hidtil havde den fulgt visse foreskrevne Regler, som vare grundede i Samfundets Vel. Den civile Bestyrelse, Retsplejen, Skatteopkrævningen, Skovenes Dyrkning osv. forudsatte Kundskaber, som ej stode i fjærneste Forbindelse med Krigskonsten. Kendskab til Krigsartiklerne og til den militære Retspleje vare ej tilstrækkelige. Til mangfoldige af de nævnte

Embeder behøvedes der i Ungdommen en videnskabelig Uddannelse til det Kald, man ofrede sig til, og dernæst lang Øvelse under ældre Embedsmænds Vejledning. Om man end grebes af Beundring og Lyst til at vise sig taknæmlig ved den Tanke, at Folk sætte deres Liv i Vove for Fædrelandet, saa kunde dog dette Begreb ej anvendes her, hvor Krigshæren sammensattes af Lejesvende (milite mercenario), som ej havde noget Fædreland, og saa vellugtende end Lavrbærgrenene vare, der smykkede Heltens Tinding, vilde Staten alligevel gaa tilgrunde, hvis man ofrede ham alle Statsborgernes Flid, hvis Næringsstanden skulde staa tilbage for og ene tjene Værnestanden. Krigsraadet havde overskredet de for hvert Departement foreskrevne Grænser, Statsbygningens Grundpiller, som støttede Midtpunktet, Kongen. Ved at tiltage sig Besættelsen af alle civile Embeder, som hørte under de andre Kollegier, havde Krigsraadet rystet Grundpillerne. — Denne Fremstilling bevirkede dog ingen Forandring i Resolutionen.

Den fælles Hovedkasse for hele Hæren ophævedes, og Regimenterne skulde igennem mange Trin kræve de Summer, de behøvede. Kadetkompagniet øgedes med atten Kadetter, som bleve afgivne af Artilleriet. Forældrene i Underklasserne fik alle daglig en Skilling til hvert af deres Børns Opdragelse, og den tidligere indskrænkende Bestemmelse bortfaldt. Generalerne erholdt en broderet Paaklædning, Rytteriet fik igen røde Kjoler og Veste; Fodfolket fik blanke Knapper i Støvletterne. — Artilleriet blev atter omordnet af Huth. Det deltes i to Fyrværker- og Haandværkerkompagnier samt i fire Bataillioner, hver paa fire Kompagnier. Første Bataillon under Prins Karl af Hessen og fjerde under Oberst Bielefeldt i Danmark; anden under Oberst Dilleben i Holsten; tredie under Oberst Kruse i Norge. Til hver af disse Bataillioner skulde der føjes en national Bataillon. Flagbatteriet paa Kronborg, der hidtil havde bestaaet som en selvstændig Afdeling (3

Underofficerer, 3 Konstabler og 9 Underkonstabler) indlemmedes i Artillerikorpset. Ved denne Forandring steg Artilleriets Udgifter fra 70,000 til 200,000 Rdlr. aarlig. Kanonstøberiet i Frederiksværk skulde nedlægges og alt Skyts fremtidig støbes i Lavrvik og Mos Jærnværker. Der vaagedes imidlertid ikke over, at de udstedte Forordninger efterlevedes. Enhver gjorde, hvad han lystede. Alle toge og ingen vilde miste noget. Hvervingspenge, Indkomster af Frifolk, civile Embeder fandt villig Indgang, derimod skete der intet Skridt til de nedlagte Fodregimenters og Kompagniers Opløsning, til Artilleriets Forandring. Krigsfaget fik Lighed med en Vogn, der var bleven stikkende i en Sump, som der skulde en erfaren Mands hele Dygtighed til at trække den ud af. Prins Karl mærkede, at han var bragt i en falsk Stilling, og foreslog selv Kongen i Februar 1767 at genindsætte St. Germain i Spidsen for Krigsfaget. Kongen var allerede umaadelig ked af sin Svoger; en stor Mængde Generaler, Hofmænd og Ministre havde givet ham at forstaa, at han havde vist sig altfor føjelig imod den unge Prins ved at betro ham en Post, der krævede modnere Kundskaber og Erfaringer end selve Overbefalingen over en Hær. De to unge Fyrster begave sig den 1ste Marts tilhest ud til den gamle Generalfeltmarskal, der boede paa Søllerødgaard, som Frederik V havde foræret ham. Efter to Timers fortrolig Samtale, i hvilken St. Germain erklærede sin største Beredvillighed til, naar Hs. Majestæt befalede det, atter at overtage de i det forrige Aar nedlagte Foretninger, forlode Kongen og Prinsen Søllerødgaard. Hofmændene stak Hovederne sammen for at komme efter, hvad dette Besøg havde at betyde. Nogle troede, flere haabede og mange forsikkrede, at »Françosen« — saaledes kaldtes St. Germain — ved denne Lejlighed havde faaet sit Løbepas. Men Dagen efter udkom der en Befaling, at de bestemte Omordninger ved Hæren

skulde bero*); og den 10de Marts modtog Næstformanden i Krigsraadet, Grev Ahlefeldt, en Skrivelse, hvori det hed, at det havde behaget Kongen at forene det høje Krigsraad og Generalitetets-Kommissariat til et Kollegium, der atter skulde føre Navn af det kongelige Generalkrigsdirektorium med Grev St. Germain til Formand, General Gæhler, Oberstørne Grev Gørtz og Arenstorff samt Generalkrigskommissær Schulz som Medlemmer. General Huth fik sin Afsked med 2000 Rdlr. aarlig Pension; han skulde rejse ud af Landet og turde ikke komme tilbage, uden med Kongens Tilladelse. Prins Karl faldt ligeledes i Unaade og begav sig med sin Gemalinde til Hanau.

Grev St. Germain havde, medens han var fjærnet fra Forretningerne, udarbejdet saadanne Indskrænkninger i den danske Plan, som var indført 1763 og 64, samt i den norske Plan, der var indført 1765 og 66, som han troede gavnlige, og som vilde formilde hans Modstandere. Allerede den 2den April 1767 udstedtes en ny Plan for den norske Hær, som traadte i Kraft tre Maaneder senere, den 1ste Juli. Den nationale Del af Hæren sammensattes af tre Dragon-, otte Fodregimenter og en Artilleribataillon. Dragon-Gaardenes Tal var 3060. Af disse erholdt første søndenfjældske Regiment sine egne 612 Gaarde og 408 af fjerde søndenfjældske; andet søndenfjældske Regiment beholdt ligeledes sine 612 Gaarde, hvortil føjedes 204 af 3die og 204 af 4de søndenfjældske, der begge opløstes. Nordenfjældske Dragonregiment

*) I Marts 1767 havde Fodfolket endnu sine 18 saakaldte Gevorbene-Regimenter, 16 danske og 2 norske, hvert paa 14 Kompagnier. I de 16 danske var der 10,000 Mand tjenstgørende, og i Lægderne var der 686 Mand til hver Regiment. Ingen af Rosenkrantz' og Prins Karls Befalinger vare blevne udførte.

Ved det danske Rytteri var der 320 Mand tilstede ved hvert Regiment; og i alt 2112 Heste.

I Artillerikorpset var ingen af de af General Huth befalede Forandringer foretaget.

fik foruden sine 392 Gaarde 628 af 3dje og 4de søndenfjældske. Tilovers blev der 630 Kvarterer, hvoraf 56 tildeltes den nationale Artilleribataillon, og 574 anvendtes til Forbedring af de ringeste Dragon-Gaarde.

Obersten erholdt 1200 Rdl. i aarlig Løn, men ingen Eskadron. Oberstløjtnanten og Majoren, der havde Eskadron, fik i aarligt Tillæg 200 og 140 Rdl. Eskadronchefens aarlige Løn var 350 Rdl.

Eskadronen bestod af 4 Officerer, 8 Underofficerer, 2 Tambourer, 160 Dragoner og 40 Landeværn. Regimentet beholdt fem Eskadroner.

Sehested fik 1ste søndefjældske Dragonregiment.
Brockenhuus 2det — —
Krogh nordenfjældske —

Til de otte nationale Fodregimenter var der 16,520 Lægder, altsaa 2065 til hvert Regiment, hvis Inddeling begyndte fra Dovrefjæld.

F. G. Haxthausen, 1ste oplandske, 1224 Lægder af 1ste oplandske 537 af 2det oplandske, samt 3 Skiløberkomp., 304 Lægder.

H. Schlanbusch, 2det oplandske, 687 Lægder af 2det oplandske, 995 af 1ste akershusske og 383 af 2det do.

P. Poumeau, akershusske, 229 af 1ste akershusske, 1224 af 2det smaalenske, 612 af 1ste vesterlenske.

R. V. Rømeling, smaalenske, 1224 af 1ste smaalenske, 841 af 2det akershuske.

V. Brüggeman, vesterlenske, 612 af 1ste vesterlenske, 1224 af 2det vesterlenske, 229 af 2det bergenhusske.

P. de Seue, bergenhuske, 995 af 2det bergenhusske, 1170 af 2det trondhjemske.

A. Grøn, 2det trondhjemske, 154 af 2det trondhjemske, 1224 af 1ste bergenhusske, 687 af 3dje trondhjemske.

G.F. Krogh, 1ste trondhjemske, 1224 af 1ste trondhjemske, 537 af 3die trondhjemske, 3 Skiløberkompagnier, 304 Lægder.

Hvert Regiment talte 1872 Mand (Tambourer og Menige). Tilovers blev der altsaa 193 Lægder for hvert Regiment, i alt 1544 Lægder. Deraf erholdt den nationale Artilleribataillon 544 Lægder, og 1000 Lægder føjedes som nationalt Mandskab til de to hvervede norske Fodregimenter, det sønden- og det nordenfjældske. Ved de nationale Fodregimenter fik alle Stabsofficerer Kompagni. Obersten fik i aarlig Tillæg 800, Oberstløjtenanten 250, Majoren 150 Rdl. Kaptejnens aarlige Løn var 350 Rdl.

Kompagniet bestod af en Kaptejn, 3 Sekondløjtnanter, 7 Underofficerer, 2 Tambourer, 20 Grenaderer, 134 Musketerer, 40 Landeværn. For at bringe Skiløberkonsten i Gang skulde der anvendes 1200 Rdl. aarlig af Krigskassen til Belønning for dem, der udmærkede sig i denne Idræt.

Landeværnet skulde ikke indkaldes i Fredstid, men blot tjene som Erstatningsmandskab i Krigstid.

Bergen beholdt to Grenaderkompagnier som Garnisonskompagnier med i alt 5 Officerer, 9 Underofficerer, 4 Tambourer, 144 Menige.

Vardøhus Garnisonskompagni 1 Løjtnant, 1 Sergent, 3 Korporaler, 6 Artillerister, 40 Menige.

Den aarlige Udgift til den særlige norske Hær var følgende:

Generalstab og Krigskommissærer	13,480 Rdl.
Fæstningsbetjenter	7,882 —
Garnisonskompagnier	3,743 —
Otte nationale Fodregimenter . . .	86,843 —
Tre nationale Dragonregimenter .	27,218 —
Præmie til Skiløbere	1,200 —
I alt	140,366 Rdl.*)

Udgifterne til Fæstningernes Vedligeholdelse 18,000 Rdl., til de to hvervede Fodregimenter 80,744 Rdl., en Bataillon af Artillerikorpset 15,000 Rdl., Ingeniørkorpset 3500 Rdl., udrededes af Hovedkassen i København. Undervisnings-, Syge-

*) Lig med 320,000 Rdl. 1870.

og Pensjonsvæsenet af deres egne Kasser. — Da seks Regimenter opløstes, bleve 21 Officerer af Dragonerne og 163 af Fodfolket afskedigede. Obersterne fik 400, Oberstløjtnanterne 300, Majorerne 200, Kaptejnerne 175, Premierløjtnanterne 72 Rdl. i aarlig Pensjon. Det norske Krigsdirektorium ophævedes; General Schmettow*) fik Afsked med 3000 Rdl.

*) Herman Valdemar, Greve af Schmettow, var den 19de October 1746 traadt i dansk Tjeneste. Han købte Livregiment Ryttere af dets Chef, Grev Ludvig Casimir til Ysenburg og Budingen. I Marts 1759 tog han sin Afsked som Generalløjtnant af Rytteriet men traadte atter ind i Tjenesten 1762, han havde staaet i preussisk og i fransk Tjeneste og deltaget i flere Felttog under St. Germain. Oprindelig var han Rytterofficer og nød baade i Ind- og Udland velfortjent Anseelse for sin store Dygtighed. Kort forinden sin Afsked tilstillede han Kongen »en allerunderdanigst Pro Memoria« med det Motto: »En Fyrstes Magt bestaar ej i den Lethed, hvormed han er istand til at gøre Erobringer, men i de Vanskeligheder, der ere forbundne med at angribe ham«; med andre Ord: i hans faste Stilling.

Indholdet var følgende: »Hverken Danmark eller Norge kan overvældes, saalænge vi ere Herrer paa Søen, saa det forstaar sig af sig selv, at Flaaden er Krigsmagtens Øjesten; ved dens Hjælp kan Forsvarskrigen altid forvandles til en Angrebskrig imod hvilkensomhelst Magt. Derved behøver jeg ikke at opholde mig; kun var det at ønske, at D. Mt altid vilde holde sin Landhær i samme fortrinlige Stand som den, hvori Flaaden befinder sig. Forsvarssystemet kræver, som St. Germain har betonet, faa stærke Fæstninger, et fortrinligt Artilleri og dygtige Ingeniører, et kraftigt Fodfolk, men kun lidt Rytteri. Ej alene er det Forhold, som St. Germain fra Begyndelsen har bestemt, fuldstændig rigtigt; men hans Forlangende om, at, hvad der endnu haves af overflødigt Rytteri, bør afskaffes, er en systematisk, i Sandhed grundet Fordring Man bør ej lade sig skuffe af de Fordomme, som hæve sig derimod, da der i Tidens Løb er opstaaet forvirrede Begreber om det danske Rytteri, som ved et halvt Aarhundredes slette Bestyrelse vår blevet saa fordærvet og i Følge de imod alle Taktikens Regler brugte Midler, at alle Øvelser skulde foretages med Langsomhed isteden for med Lynets Hurtighed, blevet saa slet, at man 1754 kunde sige, at Kongen isteden for Rytteri underholdt Staldkarle til mæskede men ubrugelige Heste. Halvdelen af det nu oprettede Rytteri vilde være istand til at ride det daværende, tre Gange stærkere Rytteri overende. I et af Volde og Grave indhegnet Land er det nødvendigt, at Rytteren kan springe over hvert Dige og Grøft, som

Pensjon og en Naadegave paa 8000 Rdl. Grev Schack Karl Rantzau-Ascheberg udnævntes den 14de April til Øverstbefalende for den norske Hær med 6000 Rdl. aarlig Løn. At St. Germain skilte Hæren ved dens to dygtigste og talentfuldeste Generaler, Schmettow og Huth, var beklageligt. Det var forklarligt, at han skiltes sig ved Huth, der altid havde modarbejdet ham, men Schmettow hørte i Grunden til hans ivrigste Beundrere. Det frie Sprog, han førte, og den Aabenhjærtighed, hvormed han advarede St. Germain, hver Gang dennes Planer forlode den rette Vej, den Frimodighed, hvormed han forklarede sin foresatte, hver Gang han begik en Fejl, gjorde ham forhadt hos denne. De der staa, i Spidsen, kunne ej forstaa, at deres Foretagender ej vinde udelt Bifald. Schmettows Efterfølger, Rantzau, var et slet, udsvævende Menneske, der i mange Aar havde flakket omkring i Evropa som Plattenslager. Tidligere havde St. Germain afslaaet hans Ansøgning om Ansættelse med den Erklæring, at han hellere vilde nedlægge sit Embede end foreslaa Kongen at ansætte en saa berygtet Mand. Medens St. Germain var i

---

han møder. Det burde daglig øves, hvilket skal have været Tilfældet for 100 Aar siden. Fodfolket bør være stærkt og der bør aarlig afgives et bestemt Antal af Landets Børn til de hvervede Regimenter. Grenaderernes Forhold til Musketererne maa mindst være som en til ti, og, da det baade er en Udmærkelse og en Pengebelønning at blive Grenader, bør Opførselen og ej Højden være Maalestokken. Det har altid været St. Germains Plan at danne et nationalt og et hvervet Grenaderkompagni ved hvert af de gevorbene Fodregimenter. Vedligeholdelsen af Soldatens Sundhed er lige vigtig af menneskelige Hensyn og for Statens Tarv. Man bør erindre, at hver Soldat er en Kapital. En Soldat, der bliver utjenstdygtig, er mindst 100 Daler ud af Statens Lommie. Store, rummelige Vaaninger med særskilte Dag- og Sovekamre, hvilket kun kan erholdes i Kaserner, ere uundværlige. Kasernerne bør bygges, saa de samtidig kunne tjene som Forter i en Fæstning. Det er de stærke Uddunstninger af mange Mennesker, som ere sammenstuvede i usle Kvarterer, hvor der er fordærvet Luft, som volde de mange smitsomme og dødelige Sygdomme.»

Unaade, gjorde Rantzau hyppig sin Opvartning hos ham; baade i hans Hjem og ved Hoffet lod han sig højrøstet forlyde med, at det var en Forbrydelse, at man havde frataget ham Bestyrelsen til Fordel for et Barn, der ej havde set det mindste, og at det var en Daarskab ikke at fremdrage ham paany. Smiger er en farlig Gift, og St. Germain er ej den første Minister, som har indsuget den med Begærlighed.

Faa Dage efter at den norske Hærplan var kundgjort, udkom den danske, der ligeledes traadte i Kraft den 1ste Juli 1767. Garden indskrænkedes atter til to Eskadroner og fem Kompagnier, der benævnedes Livvagten til Hest og til Fods. Af Fodfolket opløstes de to yngste Regimenter, Ploen og Langeland, af Rytteriet tre Regimenter, sjælandske og oldenburgske Kyrasserregimenter samt Husarregimentet. Slesvigske og holstenske Kyrasserregimenter forandredes til Dragonregimenter. Hæren sammensattes af:

Livvagten til Hest og til Fods		500	Mand.
16 gevorbene Regimenter Fodfolk (deraf to norske) 32 Batailloner		24000	—
2 Regimenter Kyrasserer 8 Regimenter Dragoner	50 Eskadroner	7500	—
1 Artillerikorps paa 3 Batailloner (1 i Norge)		2000	—
1 Ingeniørkorps			
	I Alt	34000	Mand.

Fodregimentet inddeltes som i Hærplanen 1763 i to Batailloner, hver paa et Grenader- og seks Musketer-Kompagnier. Kompagnierne i Regimentet Ploen fordeltes til de i Rensborg, og Kompagnierne af Regimentet Langeland til de i København garnisonerende Afdelinger. Ved Aarets Slutning skulde den tjenstgørende Styrke i hvert Kompagni være 65 Mand. Ingen Menig maatte være under 63 Tommer. Kompagniheferne beholdt indtil videre de dem 1766 tilstaaede 114 Rdl. aarlig til Hverving, dog maatte de ikke hverve i andre Byer udenfor Kongens Lande end Hamburg,

Bremen og Danzig. I Danzig kunde Rekrutterne erholdes for 25 til 30 Rdl., i Forhold til deres Ungdom og Højde. I Wien var 1767 Prisen paa en Rekrut 30 Rdl. Hvert Fodregiment erholdt 500 nationale Mandskaber, i alt 8000 Mand. Til Rytteriet skulde der aarlig udskrives 480 natjonale Mand, og til Hverving i Udlandet beholdt Eskadroncheferne 144 Rdl. aarlig. Kyrasser-Maalet var 66 og Dragon-Maalet 64 Tommer. Kyrasser-Hestene skulde holde 10½ og Dragon-Hestene 10 Kvarter sjælandsk Maal. Ved Aarets Slutning skulde alle Eskadronerne være fuldtallige. Kyrasserregimenterne kompletteredes med det opløste oldenburgske Regiment og Dragonregimenterne med Husarregimentet og sjælandske Kyrasseregiment. Kyrasser- og Dragon-Regimenterne beholdt deres Inddeling i fem Eskadroner. Eskadronen bestod af 4 Officerer, 7 Underofficerer, 2 Trompetere, 108 Ryttere eller Dragoner. Til Livvagtens Rekrutter maatte Norge bidrage med 25 Mand aarlig, der skulde tjene i otte Aar. De fik 20 Rdl. i Haandpenge.

Artillerikorpset beholdt sin Inddeling i tre Batailloner med atten Artilleri-, to Fyrværker- og Haandværker-Kompagnier. Ved hvert Kompagni skulde der stedse være tjenstgørende: 4 Officerer, 8 Underofficerer, 2 Tambourer, 46 Over- og Underkonstabler. Artillerikorpset og de 16 Fodregimenter fik hvert otte Hautboister, fordi, som det hedder, den store Hob, navnlig Normændene, sværme for Musik, og fordi derved bedre gaaes i Fodslag. Ingeniørkorpset fik 18 Officerer (5 i Norge), 2 Dessinatorer, 2 Bygnings- og 2 Materialskrivere.

For den danske Hær var Udgiften aarlig:

Directoriet	21,000 Rdl.
Generalstaben	1[illegible],000 —
Krigs- og Landkommissærer	3,500 —
Den i Danmark værende Del af Ingeniørkorpset	5,500 —
Den i Danmark værende Del af Artillerikorpset	75,000 —
Livvagten tilhest og tilfods	51,000 —
Laterne	1[illegible],000 Rdl.

Transport	160,000 Rdl.
Otte Regimenter Kyrasserer og Dragoner	198,000 —
Fjorten Fodregimenter	560,000 —
Fem Ganisonskompagnier	16,000 —
Bornholms Militse	6,500 —
Fæstningsbetjenter	19,500 —
Til Fæstningers Veligeholdelse	35,000 —
Til Kanoner	40,000 —
Til Geværer	30,000 —
I alt	1,074,000 Rdl.

I vore Penge 2,450,000 Rdl., naar man tager Hensyn til Møntforandringen*) og Pengenes synkende Værdi. Regimenternes Tal og den aarlige Udgift vedblev, med ubetydelige Forandringer, at være den samme indtil 1789. I Norge bleve baade Regimenter og Udgifter forøgede 1769.

Hærens Paaklædning forandredes atter. Den 9de Juni bestemte man sig for den hvide Farve. Kyrasserne havde allerede hvide Kjoler, og Fodfolkets Afdelinger skulde skaffe sig hvide Kjoler, naar den kraprøde Klædning var opslidt. Dragonerne og Artilleriet skulde beholde den blaa Dragt. Indtil 1772 var Hæren trefarvet. Alle Galloner, Snore og Kvaster afskaffedes. Grenader-Eskadronen i Dragonerne blev til en Linie-Eskadron. Sø- og Land-Etaten havde hidtil været fælles om Tøjhuset i København. Den 26de October 1767 foretoges der en Skilsmisse. Søetaten rømmede Tøjhuset og fik i Erstatning Krudtmøllen Drogden paa Kristianshavn og 21,500 Rdl. for sin Del. Sø- og Landkadetter, der ligeledes havde boet sammen i en fælles Bygning, den nuværende Kaserne i Fredericiagaden, bleve ogsaa skilte. Landkadetterne flyttedes til et af de fire Palæer, der indeslutte Amalienborg Plads, hvilket hidtil havde staaet ledigt og var benyttet til Vaskehus. — St. Germain holdt meget af at drage Normændene til Danmark og omvendt. Der bestemtes, at to

*) Fra 1695 til 1813 var Courant-Møntfoden den lovlige Mønt. 125 Rdl. Courant ere lig med 200 Rdl. i den nugældende Mønt.

af de norske Fodregimenter skulde have Garnison paa Sjæland, og at der skulde sendes fire af de danske Regimenter til Norge. I Avgust kom altsaa det nordenfjældske Regiment til København; det mønske og det delmenhorstske Regiment sejlede til Norge. Baade i Trondhjem og Bergen, i hvilke Byer Regimentet Delmenhorst indkvarteredes, herskede der et udmærket Forhold imellem Borgere og Soldater som en Følge af »Chefernes ærbare Væsen, Officerernes Bestræbelser for at opfylde deres Pligter og Magistratens retskafne Omsorg for Menigmands Bedste.« I begge Byer oprettedes der Skoler for Soldaterbørn, til hvilke Krigskassen gav 300 Rdl. aarlig. Til hvert af de andre hvervede Regimenter i Norge gav den 150 Rdl. aarlig til Oprettelse af Skoler i Nærheden af det Sted, hvor Staben boede. Friskyds og Dovning, der var tilstaaet de norske Officerer 1746, ophævedes den 26de Oktober. — I denne Maaned skrev St. Germain et kraftigt Indlæg om Lydigheds- og Ærbødigheds-Begrebet, af hvis Opretholdelse Hærens Vel beroede. Ved kongelig Forordning af 12te Oktober 1767 ophøjedes det til Lov for alle Tropper i Danmark og Norge. Denne Subordinations-Anordning, som han kaldte »die Seele des Heeres«, er endnu gældende i sine Hovedtræk. Den indeholder 23 §§ om Lydighedens Opretholdelse gennem alle Grader, de Straffe, som Regiments- og Kompagnichefen uden Forhør og Krigsrets Afholdelse kunne idømme deres undergivne Officerer, til Opretholdelse af deres Myndighed; hvorledes de have at forholde sig i de almindeligst paakommende Tilfælde ligeover for genstridige undergivne, samt disses Stilling til deres foresatte.

I Hærloven var fastsat, at hvert af de 16 gevorbene Fodregimenter skulde have 500 nationale Mandskaber, der enten skulde skaffes tilveje ved frivillig Hverving eller ved Udskrivning af en Mand paa hver 46 Tdr. Hartkorn. Begge disse Methoder erklærede Marineminister Grev Danneskjold-Samsøe og de øvrige Ministre som skadelige og ødelæggende for

Agerdyrkningen i Danmark. For Norges Vedkommende var Forholdet, som tidligere fortalt, ordnet ved at anvise de to hvervede Regimenter 1000 af de tiloversblevne Lægder. St. Germain svarede, at man var bleven enig om, at der i den til Landets Forsvar nydannede Hær behøvedes en fast Stok af Landets Undersaatter, af dets Ungdom. Kunde de ærede Modstandere lære ham at danne en paalidelig Hær af et andet Stof, saa imødesaa han med Utaalmodighed deres Opfindelse. I alle andre Lande stod man sig vel ved frivillig Hverving, der befriede By og Land fra Sviregaster og Drivere. De underkastedes Soldatens strænge Kaar og Tvang og leveredes tilbage til Samfundet som nyttige Arbejdere. En dobbelt Kapital gik tilspilde ved at foragte sit eget Overskud af Undersaatter, der drog udenlands af Brist paa Ansættelse hjemme, og ved at bortkaste uhyre Summer i Udlandet, for hvilke man modtog Tysklands Udskud. I Norge havde den frivillige Hverving i over et Hundredaar staaet sin Prøve, ved den havde man de to fortræffelige Regimenter, det norden- og det søndenfjældske. Tvangsudskrivningen var mindre heldig, men Agerdyrkningen vilde ikke gaa tilgrunde, fordi der indkaldtes en halv pCt. af den Klasse, der dyrkede Jorden, til seks Ugers Tjeneste om Aaret. — Der lod sig intet sige mod disse Betragtninger. Ved kongelig Resolution af 21de Avgust befaledes, at der aarlig skulde udskrives 580 Rekrutter i Danmark og 90 Rekrutter i Hertugdømmerne, som skulde tjene i seks Aar ved de gevorbene Regimenter. Udskrivningen skete saaledes, at der af 500 Tdr. Hartkorn leveredes en Karl imellem 15 og 30 Aar, for hvem Proprietæren fik 20 Rdl. Efter seks Aar skulde han leveres tilbage, hvis han ej var død eller bortløben. I Sjæland skulde der isteden for Udskrivning gøres Forsøg med frivillig Hverving, dog med den samme Betingelse, at der ikke hvervedes mere end een Mand paa 500 Tdr. Hartkorn. De til hvert Kompagni i alle Fodregimenterne hørende 49 Mand Land-

soldater skulde forblive i deres Lægder og kun bruges i overordentlige Tilfælde. Netop da disse Foranstaltninger bleve trufne, arbejdede Kongen, efter sin Sekretær Reverdils Tilskyndelse, paa at forbedre Bondestandens usle Kaar. Da dette kom til St. Germains Kundskab, blandede han sig i Bondesagen for at bruge den som Løftestang for sine Planer, og knyttede den til Hærens nationale Indretning. Han forestillede Kongen, hvorledes Landmilicen i sin nuværende Skikkelse i særskilte Afdelinger, der vare stavnsbundne i Lægderne, for at dyrke Godsejernes Jorder, blot havde været en Hindring for Oprettelsen af en dygtig Hær og et Middel til Folkets Undertrykkelse. Ophævedes Stavnsbaand og det ubegrænsede Hoveri, vilde Bondestanden med Glæde underkaste sig nogle faa Aars Tjenestetid. Kongen vilde med faa Udgifter skaffe sig en kraftig Hær, og han beholdt til andre gavnlige Øjemed de umaadelige Summer, de fremmede Lejesvende kostede, der dog enten rømte eller smurte Haser, naar de skulde bruges.

Den forvovne og i sin Handlemaade gennemgribende General foreslog Kongen, at han skulde sammenkalde fem eller seks ansete Mænd, der vare gunstig stemte for Bondefriheden, og befale dem at affatte en Forordning, hvori Stavnsbaandet løstes, og hvori det paalagdes Godsejerne at frigive deres Bønder for Hovarbejde imod en bestemt, af Kommissionen fastsat Afgift. Denne Forordning skulde paa sædvanlig Maade sendes fra Kongens Kabinet til Kollegierne, for at blive kundgjort over hele Landet. Kongens Sekretær, Reverdil, der var forsigtigere, fik denne Bestemmelse forandret derhen, at de fem Mænd, der udnævnedes (Stampe, Rosenkrantz, Holck, Bruun og Reverdil), først skulde overveje Sagen. General St. Germain tav ikke stille med sine Planer; han ødelagde ved sin Aabenmundethed den Sag, han vilde fremme, og rev sig selv med i Faldet. Hans Modstandere, de øvrige Ministre og alt hvad der var mægtigt ved

Hoffet, forenede sig imod ham. De gik meget underfundig tilværks. Røre ved Bondesagen turde de ikke, da Kongen var gunstig stemt for den. De forbandt sig med Udlændingerne, to russiske Sendemænd, Philosophof og Saldern, der opholdt sig i København for at afslutte den Traktat, hvorved den gottorpske Del af Holsten byttedes imod Oldenburg. St. Germain havde talt ilde om denne Underhandling til Kongen og sagt, at Russerne trak den i Langdrag for at holde Danmark i Afhængighedsforhold. — I Begyndelsen vægrede Kongen sig ved de russiske Sendemænds uforskammede Forlangende, at han skulde afskedige sin Krigsminister, saafremt han ønskede Underhandlingerne om Bytningen snarlig tilendebragte; men tilsidst gav han efter og afskedigede St. Germain uden at opnaa det mindste derved; thi Russerne trak Underhandlingerne ud endnu i seks Aar. — Den sindssyge Konge var i sine lyse Øjeblikke lunefuld og grusom. Intet morede ham mere end en opsigtvækkende Afskedigelse og en iøjnefaldende Tilkendegivelse af hans Unaade. I mindre end to Aar havde han nu fem Gange skiftet Krigsminister og tre Gange Marineminister.

Kongen skrev den 22de November til St. Germain: »Min kære Marskal! Adkillige Grunde tvinge mig til at fritage Dem for de Bryderier og Besværligheder, som Bestyrelsen af Krigsvæsenet volder Dem. De vilde have Uret i at betragte dette som en Unaade; jeg ønsker, at De vil være overbevist om den Tillid, med hvilken jeg paany vil stille Dem i Spidsen for en Hær, naar det gælder om at føre den imod Fjenden.«

Dette Brev efterfulgtes af en anden Skrivelse den 4de December, hvori der befaledes ham at tage sin Bopæl fjærnt fra Hoffet. Kongens Sekretær, Reverdil, blev, kort Tid forinden St. Germain faldt i Unaade, ligeledes fjærnet paa Russernes Forlangende, og i Spidsen for det Udvalg, der

skulde forbedre Bøndernes Kaar, sattes der en Mand, som forstod at trække Sagen i Langdrag.

I dette Tidsrum solgte Regeringen Rytterdistrikterne for at blive af med den trykkende Statsgæld, der navnlig paa Grund af Rustningerne imod Rusland var vokset til et Beløb af over tyve Millioner. Godserne bleve solgte ved Hammerslag til den højstbydende, ligegyldigt om han var Bonde eller Adelsmand. Følgen heraf blev, at i Jylland, hvor Rytterbønderne havde bevaret nogen Velstand og Selvstændighedsfølelse, forenede disse sig og bleve Ejere af de kongelige Ryttergaarde, som de hidtil havde haft i Fæste. I Sjæland og Fyn, hvor Bønderne vare fattige og forkuede, var det Adelsmænd og Borgere, der købte de store Ryttergodser, saa Bonden blot skiftede Herskab og kom under langt slettere Vilkaar. I Aarene 1764 og 65 solgtes tre Rytterdistrikter, nemlig:

niende, det fynske, i December 1764, 5,798 Tdr. Hartk. for 1,086,000 Rdl. (146 Rdl. for hver Td. Hartk.).

tiende, det koldingske, i Juli 1765, 6,706 Tdr. Hartk. for 982,000 Rdl. (190 Rdl. for hver Td. Hartk.).

tolvte, det dronningborgske, i Oktober 1765, 2,276 Tdr. Hartk. for 307,000 Rdl. (135 Rdl. for hver Td. Hartk.).

Ved Kristian VIIs Tronbestigelse den 14de Januar 1766 indtraadte der en Stansning i Salgene. Kongen vilde gærne forbedre Bøndernes Kaar, og han aftvang sit Ministerium den Indrømmelse, at Salget af de tre nærmest Hovedstaden værende Rytterdistrikter sattes i Bero. Den 16de Juni 1766 fik Rytterbønderne i tredie, det københavnske, Rytterdistrikt Skøde paa deres Fæstegaarde, og senere fik de dem skænkede til fri Ejendom; og den samme kongelige Gave erholdt Rytterbønderne i andet, det frederiksborgske, og første, det kronborgske, Rytterdistrikt.

De øvrige Rytterdistrikter solgtes ved Avktion og tildels for Spotpris.

ottende, det falsterske, i Oktober 1766, 9,276 Tdr. Hartk. for 626,000 Rdl. (67 Rdl. for hver Td. Hartk.).

ellevte, det skanderborgske, i Juni 1767, 6,932 Tdr. Hartk. for 758,000 Rdl. (109 Rdl. for hver Td. Hartk.).

sjette, det antvorskovske, i Maj 1774, 5,816 Tdr. Hartk. for 433,000 Rdl. (74 Rdl. for hver Td. Hartk.).

fjerde, det vordingborgske, i Oktober 1774, 4,898 Tdr. Hartk. for 525,000 Rdl. (107 Rdl. for hver Td. Hartk.).

syvende, det laalandske, var allerede solgt under Frederik IV, 1725.

femte, det ringstedske eller tryggevældeske, ligeledes under Frederik V, 1747.

Iblandt Køberne til det billige falsterske Gods vare Prins Karl af Hessen, der købte Korselitse og Karlsborg, 1225 Tdr. Hartkorn for 102,000 Rdl.; Kanselliraad Stampe købte Skørpinge, 698 Tdr. Hartk. for 44,000 Rdl.; Agent Vesten købte Gammelstrup; Vestenborg og Nykøbing Ladegaard, 1260 Tdr. Hartk. for 85,000 Rdl.; og Hr. Hinckeldey købte Ovrupgaard og Egense, 1108 Tdr. Hartk. for 64,000 Rdl.

VI. Tilbageskridt. De hvervede Tropper faa atter Overvægt i Danmark. Den norske Hær forøges. Tilstanden under Struensees Ministerium. Rustninger imod Sverig.

1768—1772.

Efterat St. Germain var styrtet, blev Kongens Generaladjudant, Grev K. M. F. Moltke, som siden 1765 havde været Medlem af Krigsdirektoriet, i længere Tid den indflydelsesrigeste Mand i Krigsstyrelsen. Den 8de December 1767 tilstillede han Direktoriet følgende Skrivelse:

Kongen har igaar ved Avdiensen mundtlig befalet, at Kommandanten paa Kronborg, General Andreas Hauch, overtager Forsædet i Direktoriet med Bibehold af sin Stilling og 200 Rdl. aarlig Tillæg. Obersterne Frans Ludv. Arenstorff og Johan Fred. Lehmann træde ud af Direktoriet og deres Tillæg indeholdes i Kassen. Grev Karl Fred. Gørtz afskediges uden Pension; Hans Adolf Ahlefeldt faar hans Regiment fynske Dragoner, og jeg, Magnus Moltke, Ahlefeldts holstenske Dragonregiment. Den hidtilværende Forening af Garden tilhest og tilfods hæves; Oberst Johan Daniel Kreber faar Fodgarden og jeg, M. M. Hestgarden. — Hans Eksellense General-Feldmarskal Grev St. Germain udbetales seks Maaneders Forskud af hans Løn.

St. Germain forlangte ingen Naadesbevisning. Han beklagede, at han, der var uformuende, vedblivende skulde falde Staten til Byrde, og anbefalede sine undergivne i Ministeriet, der alle vare dygtige Arbejdere, til Kongens Naade. Da han rejste gennem Rensborg kastede Pøbelen, blandt hvilken der bemærkedes flere Soldater, Stene efter hans Vogn, uden

at Vagterne hindrede det. Sagen blev undersøgt, og Befalingsmændene undskyldte sig med, at de ej turde sende Soldater efter de støjende, af Frygt for at de skulde løbe bort. St. Germain efterlod fyldte Tøjhuse og en stor Pengebeholdning i Hovedkassen. Geværbeholdningerne vare forøgede fra 20,000 til 80,000. Skytset i Fæstningerne fra 877 til 1563, deraf var der til Feltbrug: 44 fireogtyvepundige, 198 tolvpundige, 266 sekspundige og 283 trepundige. Garnisonsstyrken foruden Officerer beløb sig i November i Danmark til 11,000 Mand, nemlig 2367 Ryttere med 1603 Tjenesteheste, 8200 Fodfolk og 500 Artillerister; i Norge til 2600 Mand, nemlig 180 Ryttere, 2100 Fodfolk og 320 Artillerister. De opsparede Beholdninger i Hovedkassen vare en Følge af de indførte aarlige Regnskaber, et ordentligt Eftersyn og Indskrænkningerne i Garderne og Rytteriet. Regnskaberne havde vakt mest Forbitrelse. Krigshospitalets Ladegaard havde 1763 ikke indsendt noget Regnskab i 19 Aar. Da det blev affordret Direktøren, svarede han, om man troede, at han kunde huske, hvad der var givet ud for 19 Aar siden.

Den 18de December 1767 skiftede Generalkrigsdirektoriet Navn og blev kaldet det kongelige Generalitets- og Kommissariats-Kollegium, under hvilket der oprettedes et særligt G.- og K.- Kollegium for Norge. Den af Direktoriet indrettede Bestyrelse og Inddeling i fire Departementer, et Depeche-, Bogholder- og Revisionskontor, beholdtes i sin Helhed. Til Medlemmer af Kollegiet udnævnedes Hauch samt de tidligere Medlemmer af Direktoriet Gæhler, Moltke, Braem og Schultz. Til Medlemmer af det norske Kollegium, der oprettedes 7de Januar 1768, udnævnedes Generalerne Schnell og Poumeau samt Generalkrigskommissær Lengnick. Generalerne beholdt deres Regimenter og fik 200 Rdl. aarlig Tillæg. Da Kollegiet i København skulde behandle alle Sager af Vigtighed, saa blev det norske Generalitets Betydning kun raadgivende. Grev Rantzau-Ascheberg mistede Befalingen over den norske Hær den 18de December 1767

og faldt som en Tilhænger af St. Germain i Unaade. De tildels trufne, tildels forberedte Bestemmelser om danske og norske Regimenters Omflytning bleve hævede. Det nordenfjældske Fodregiment førtes i Foraaret 1768 tilbage til Norge, og det mønske Regiment vendte samtidig tilbage til København. Det søndenfjeldske Fodregiment skulde forblive i Norge; falsterske og holstenske Regiment i København. Dog tillodes det de to sidstnævnte Regimenter at beholde 84 norske Rekrutter, som de allerede havde hvervet. Oberst Lehmann, Chef for Kongens Regiment, fik Lov at beholde 40 norske Rekruter, som han havde hvervet til sit Regiment, paa Grund af at han havde haft Kendskab »til den vise Hensigt og Hs. Majestæts Villie, at de gevorbene Regimenter til Tjenestens Tarv skulde forsynes med indfødte.« Man fratog Generalkrigskommissær Classen Raadigheden over Frederiksværk og Hammermøllen; men, da han var den eneste, der vilde paatage sig Bestyrelsen af Frederiksværk Fabrikker, skyndte man sig med atter at overlevere ham dem. Hammermøllen overdroges til Grev Schimmelmann. 1770 sluttedes der en Kontrakt med Classen paa ti Aar om Bestyrelsen af Frederiksværk og, inden denne udløb 1780, en ny Kontrakt paa 40 Aar.

Udskrivningen og Behandlingen af det nationale Mandskab undergik atter store Forandringer. Den 26de Marts 1768 befaledes, at der fremtidig kun skulde leveres 300 norske og 700 danske Rekrutter til de gevorbene Regimenter af Rytteriet og Fodfolket. De skulde tjene i seks Aar og maatte ved deres Antagelse ikke være under 15 og over 35 Aar. Den Bestemmelse, at der skulde være 49 nationale ved hvert Kompagni af de gevorbne Fodregimenter, hævedes. Det nationale Fodfolk i Danmark genoprettedes og deltes i fjorten Batailloner; fremdeles oprettedes der to danske nationale Artilleribatailloner. — Fodbataillonerne bleve, som det var foreslaaet i Arnstedts Plan af 28de Maj 1766, føjede til de gevorbene Fodregimenter og skulde i Krigstid danne den

tredie Bataillon, hvorfor de erholdt samme Paaklædning som det Regiment, hvortil de hørte. I Fredstid skulde de øves i Korporalskaber om Søndagen, og hvert Aar samles til syv Dages Bataillonsøvelse. Befalingsmændene til disse Bataillioner toges dels i de hvervede Regimenter, dels ansattes paany de Officerer, der vare pensjonerede, hvorved der sparedes 6029 Rdl. i Pensjoner. I Virkeligheden var dette et Tilbageskridt. Bataillonerne bleve kun en Gang indkaldte til Bataillonsøvelse i Løbet af fem Aar, men de vare dog bundne til at blive i deres Lægder, hvilket var det, den mægtige og indflydelsesrige Godsejerstand forlangte.

Ved de 16 Bataillioner ansattes 16 Stabsofficerer, 48 Kaptejner og 64 Løjtnanter. Ved hvert Kompagni var der 2 Officerer, 6 Underofficerer, 2 Spillemænd, 123 Menige. Bataillonschefen erholdt et Kompagni og 440 Rdl. Tillæg, Adjutanten, der tillige var Regimentskvartermester, 200 Rdl. Kaptejnen 260 Rdl., Løjtnanten 144 Rdl., Foureren 43 Rdl., Korporalen 38 Rdl. Til den Meniges Paaklædning beregnedes 1 Rdl. 4 Sk. og til Underofficerernes 2 Rdl. aarlig. De 16 Bataillioner deltes i 64 Kompagnier med i alt 8544 Mand, som kostede 63,682 Rdl. aarlig.

1. Artilleribataillon, Sjæland,
   Oberstløitnant . . . . . Hans Kristian Jensen.
2. Artilleribataillon, Holsten,
   Oberstløitnant . . . . . Helm.
1. sjælandske Fodbataillon . . Frederik von der Maas.
2. — — . . Johan Wildenradt.
3. — — . . Alex de la Milliere.
4. — — . . Kristian Filip du Val.
1. fynske Fodbataillon . . . . Karl Vilhelm l'ami du Pont.
2. — — . . . . Kristian Jakob Luther.
1. nørrejyske Fodbataillon . . Jakob Kristian Kreber.
2. — — . . Baron Max Vilhelm Haxthausen.
3. — — . . Thomas Theodor Antzée.
1. sønderjyske Fodbataillon . Ebbe Klavs Deden.

2. sønderjyske Fodbataillon . Ditlef Wedelfeldt.
3. — — . Johan Andreas Brackel.
1. slesvigholstenske Fodbatln. Frederik Saldern.
2. — — Vilhelm Pergler Perglas.

Det gevorbene Fodregiment skulde som hidtil bestaa af to Grenader- og tolv Musketerkompagnier, men Kompagniets Styrke indskrænkes til 70 Mand, Befalingsmændene medregnede. Kompagnichefen rekruterede atter selv og fik i Rekrutpenge 118 Rdl. aarlig, der indvandtes ved Frifolkene. Kompagnichefen skulde nemlig give saa mange af sine Folk Orlov, som Garnisonstjenesten tillod, dog burde den Menige altid være fri for Tjeneste to Nætter af tre. Kommandanten i København skulde indrette Ganisonstjenesten, saa hvert Kompagni kunde give 32 Menige fri og oppebære deres Løn til udenlandsk Hverving. Flere af Bestemmelserne vidne om den Lyst, der sporedes, til at bringe alt tilbage i den gamle Slendrian, som herskede før 1762. Hver Eskadron skulde atter bestaa af to Kompagnier, hvert paa en Kaptejn, en Løjtnant, en Vagtmester, tre Korporaler og 54 Menige, af hvilke Kaptejnen maatte give Halvdelen Orlov. Først efter fem Aars Forløb skulde Rytterregimenterne bringes paa en Styrke af 800 Mand. Tilbageskridtet af Eskadronerne i Kompagnier var dødfødt, det kom ikke til Udførelse. Midt i Aaret 1768 bestemtes, at de danske Rytterregimenter som hidtil skulde bestaa af fem Eskadroner, hvis Styrke skulde forøges med 2 Underofficerer og 7 Menige, saa Eskadronens Bestand blev 130 Underofficerer og Menige, deraf 60 beredne. Til de 70 uberedne skulde Hestene i Krigstid leveres af Landboerne for 50 Rdl. Stykket.

Det norske Generalitet, der havde foreslaaet, at den nationale Hær i Norge skulde bestaa af fire Dragonregimenter, otte Fodregimenter og to Skiløberkompagnier, fik Tilhold om snarest muligt at indkomme med Forslag om Genoprettelsen af de tretten gamle Fodregimenter, hvert paa tolv Kompag-

nier, der, naar de fik ny Paaklædning, skulde have samme Dragt som tretten af de danske Regimenter, saaledes at et dansk og et norsk Regiment, naar Hæren var samlet, dannede en Brigade med samme Farve i Krave, Rabatter og øvrige Kendetegn. — Generalitetet indkom nu med en ny Indstilling og den 10de Maj 1768 befaledes, at den norske Hær skulde fremtidig bestaa af

4 Dragonregimenter, hvert med 8 Komp. paa . . . 145 Md.
13 nationale Fodregimenter, hvert med 12 Komp. paa 150 —
3 Skiløberkorps med tilsammen 10 Komp. paa . . . 166 —
3 Garnisonskompagnier.

I alt 461 Md.

(Ingeniørkorpset, Artillerikorpset og de gevorbene Fodregimenter vare Afdelinger, der vare fælles for Danmark og Norge.)

Det norske nationale Fodfolk bragtes nu atter paa sin gamle Fod, og de fem nedlagte Regimenter genoprettedes. Dette skulde ske i Løbet af fem Aar; men allerede i Maj 1769 var Omdannelsen iværksat. De fire nye Skiløberkompagnier oprettedes 1768. Det tredie søndenfjældske Dragonregiment genoprettedes i Maj 1769.

Det norske Generalitet havde indberettet, at der i Lægderne fandtes mange ugifte Karle, der ikke vare bosiddende, og som endnu ikke vare Soldater. Det foreslog, at der oprettedes i hvert af de tretten nationale Fodregimenters Distrikter en Grenaderbataillon paa 400 Mand af disse unge Karle. Forslaget grebes med Begærlighed, og der udgik en kongelig Befaling, at der skulde oprettes 13 Grenaderbatailloner, hver paa 400 Mand, som dog ikke skulde have Befalingsmænd og blot være rede til at indkaldes i Krigstid.

Den norske Hær fik nu følgende Inddeling:

Dragoner:

1. søndenfjældske . . . . . F. V. Sehestedt.
2. — . . . . . O. F. Brockenhuus.

3. søndenfjældske . . . . . F. K. Zepelin
(tidligere Chef for bergenh. Reg.).
Nordenfjældske . . . . . K. H. Krogh.

Fodfolk:

1. akershusske med et Skiløberkompagni P. de Poumean.
2. — . . . . . P. de Seue.
1. smaalenske . . . . . R. V. Rømeling.
2. — med et Skiløberkompagni V. Brüggemann.
1. trondhjemske med et do. G. F. Krogh.
2. — . . . . . K. L. Roepstorff.
3. — med et Skiløberkomp. A. Grøn.
1. oplandske med tre do. E. D. Lowtzow.
2. — med to do. H. Schlanbusch.
1. bergenhusske . . . . . H. Hvitfeldt.
2. — . . . . . H. Schacht
(fra oldenb. nat. Bat.).
1. vesterlenske . . . . . H. Tønsberg.
2. — . . . . . J. K. Koss.

Medens Kongen opholdt sig i London i September 1768, sendte Generalitetet ham efter hans skriftlige Befaling en Generalplan over hele Landhærens tilkommende Indretning samt Opgørelse og Besked om de enkelte Grenes aarlige Udgifter for det næste Aar.

Ingenierkorpset	18,000 Rdl.
Artillerikorpset	86,000 —
16 gevorbene Fodregimenter	633,000 —
16 danske nationale Bataillioner	63,000 —
2 danske Kyrasserregimenter	83,000 —
6 danske Dragonregimenter	231,000 —
Garnisonskompagnier	7,000 —
4 norske Dragonregimenter	60,000 —
13 norske Fodregimenter	150,000 —
Lateris	1,331,000 Rdl.

Transport:	1,331,000 Rdl.
10 norske Skiløberkompagnier	8,000 —
3 norske Garnisonskompagnier	5,000 —
Til Fæstningernes Vedligeholdelse . . .	50,000 —
Til Anskaffelse af Kanoner og Geværer	55,000 —
Bornholms Milice	6,000 —
I Alt	1,455,000 Rdl.

Foruden de for Hærens aarlige Udgifter fastsatte 1,900,000 Rdl., var der til Forandringerne 1769 bestemt et Tilskud. Fra 1770 skulde der aarlig bevilges til Landhæren 2 Millioner Rdl. samt Indtægterne af de i Norge værende Dragon- og Lægds-Kasser.

De nedlagde Fæstninger sattes atter i Stand, og Begyndelsen gjordes med Nyborg, som købtes tilbage af Staten. Der udnævntes saavel i Danmark som i Norge Generalinspektører for Rytteriet og Fodfolket, som to Gange aarlig, navnlig i Øvelsestiden, skulde syne hvert enkelt Regiment. Hvert Aar skulde der holdes Generalmønstring over de gevorbene Regimenter, og denne foretages af Generalinspektøren, en General og et Medlem af Kollegiet. — Ved den første Generalmønstring i Norge, der skulde holdes 1770 over alle Tropperne, vilde Kongen selv være tilstede.

Efter seks Aars idelige Omvæltninger forskaanedes Hæren i nogle Aar for nye Rystelser. Det virkelige Udbytte af de skete Forandringer var: en bedre Ordning af Krigsstyrelsen og Pengevæsenet, af Artilleri og Fortifikation i samlede Korps og den Omhu, der anvendtes paa at skaffe Befalingsmændene i disse Korps en videnskabelig Uddannelse. Rytteriet havde ligeledes faaet en tidssvarende Inddeling, og baade i dette Vaaben og i Fodfolket havdę St. Germain skaffet den Anskuelse Indgang, at den danske Hær, ligesaa vel som den norske, burde bygges paa Landets egne Børn. Trods al Modstand lod den sig ikke længer tilbagevise. Der var

skudt Breche i den udenlandske Hvervning, og den Bestemmelse, at der aarlig skulde udskrives et bestemt Antal danske Rekrutter til de gevorbene Regimenter af Ryttriet og Fodfolket, var Begyndelsen til de tyske Troppers Afskaffelse, om der end hengik endnu 25 Aar, inden den fuldstændig ophørte. Adgang til Officersposter i Ryttri og Fodfolk vedblev dog at være afhængig af Gunst og Gave, og den Undervisning, Officerseleverne modtoge i Landkadetkompagniet, var meget tarvelig. — Den Begyndelse, der var gjort med at bringe Befæstningsvæsenet i Orden, mislykkedes og alt sank tilbage i den forrige Planløshed. Ved Bygningen af Kaserner, Forøgelse af Lønnen og faste Pengetidrag til Børnenes Opdragelse, var der gjort en Begyndelse til at forbedre Underklassernes Kaar. — I sin Helhed var Hæren intet lysteligt Skue. I alle Klasser mødte man kun slavisk Sindelag opefter og den mest tyranniske Adfærd imod de undergivne. Sandheden var en forbuden Vare, og man vandt sin foresattes Yndest ved den laveste Fornedrelse, ved Smiger og Bagvaskelse, ved at krumme Ryggen og undertrykke sin Selvstændighed. Da ved Fodfolket den ene Halvdel anvendtes til offentlige Arbejder og den anden til den mest sløvende Vagttjeneste, saa var Flertallet af Officererne enten tjenstfrie eller bundne til at tilbringe Dagen i en Vagtstue. Hos de færreste vare de aandelige Ævner blevne vakte i Ungdommen, og Tiden bortødsledes i Ledighed, saa mangfoldige forfaldt til Spil, Drik og Liderlighed. Indbydelsen til gode Middagsgilder, Drikkelag og Spilleselskaber var Maalet for de flestes Ærgærrighed, det var Livets Maal. Tjenesten besørgedes i den huleste Form med Tankeløshed; thi Forretningssproget var fremmed, og der vrimlede i Hæren af det foragteligste Udskud. Selv de bedste bleve hurtig haarde og ufølsomme for den Elendighed, de levede i. De grusomste Mishandlinger og Uretfærdigheder gik i Svang, og kun naar de begaaede Forbrydelser

overskrede enhver Grænse, bleve Ugerningsmændene straffede. Følgen deraf var oprørende Scener. En Kaptejn Dudden havde tirret en Underofficer til en Subordinationsforseelse, hvorfor denne dømtes til Slaveri paa Livstid. Kort efter mødte Kaptejnen Underofficeren og haanede ham. I blindt Raseri styrtede denne sig over sin Lykkes Mørder og vilde kvæle ham, hvilket hindredes af nogle tililende. Underofficeren dømtes til at radbrækkes, men Generalinspekteren for Fodfolket, Prinsen af Bevern, der havde erfaret Sagens nærmere Beskaffenhed, skaffede ham Kongens Benaadning, og lod ham paa sin Bekostning bringe til Amerika. — En Soldat, der var Oppasser hos Kaptejn du Val i Trondhjem, mishandledes saaledes af denne, at han dræbte et Barn paa halvandet Aar, for at blive befriet for sin pinlige Tilværelse. Ved Sagens Undersøgelse kom det for Dagen, at Kaptejnens Mishandlinger havde været forfærdelige. Han kasseredes, og Soldaten sendtes ud af Landet. — Paa en Forespørgsel fra det norske Generalitet, hvorfra Omkostningerne skulde tages, naar de nationale Soldater, der gjorde sig skyldige i Tiggeri, straffedes med Vand og Brød, — svaredes: de skulle løbe Spidsrod; ved at sætte dem paa Vand og Brød befordrer man kun deres Lyst til Lediggang. — I Fogderierne Jædder og Daler angave Bønderne tre Kaptejner, som for Penge skaffede Landsoldaterne Afsked; de navngave 26 unge Gaardmænd, med hvilke det havde været Tilfældet. Disse mødte for Retten og vedgik, at de havde betalt hver 20 Rdl. for deres Afsked. Underofficererne, der havde været Mellemmænd, som havde modtaget Pengene og leveret dem til Kaptejnerne, gik ligeledes til Bekendelse. Men Kaptejnerne nægtede paa det bestemteste at have modtaget en Skilling og fik Lov til at slippe med en Renselsesed. — I denne Periode var det endnu Skik, at Kongen gav Forældre Tilladelse at indespærre deres Børn paa Fæstningen, naar de ikke opførte sig godt. Oberst Sehestedt af 1ste søndenfjældske

Fodf[illegible]

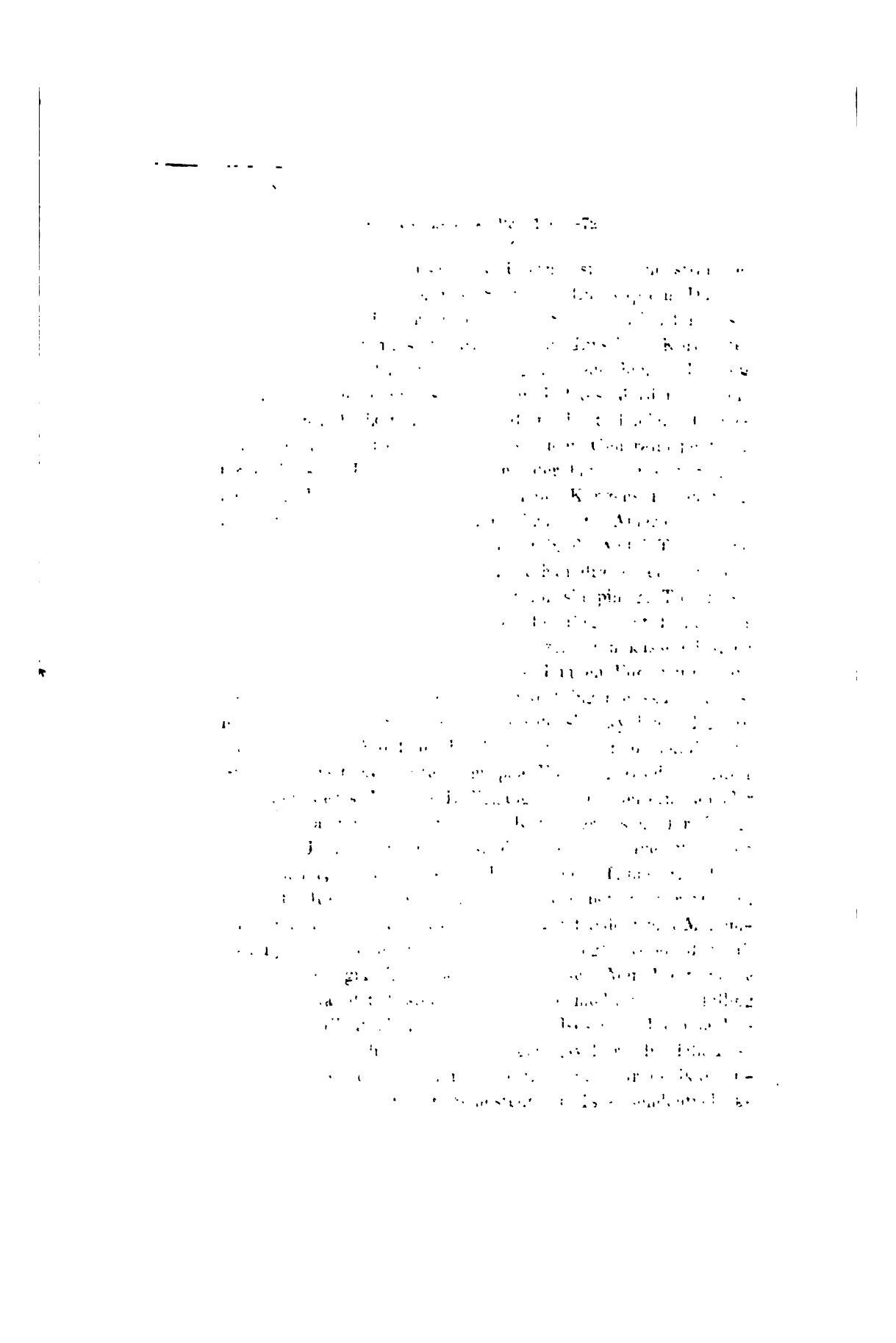

1770.

Fodfolk.

Dragonregiment satte sin Søn, Knud Thomsen, fire Aar i Arrest i Citadellet i København, for at han der i Ro kunde studere og glemme sin Ungdoms Daarskaber. To Officersdøttre i København fik Tilladelse til at sætte deres yngre Søster, der var Enke og brugte for mange Penge, i Børnehuset. — Dueller vare meget hyppige baade blandt de over- og underordnede. Selv ombord paa Flaaden sloges Landofficererne. Den 22de December 1770 fandt en Duel Sted imellem en Kaptejn og en Løjtnant paa Orlogsskibet »Mars« i Cadixbugten. Premierløjtnanten Bremer dræbtes, og Kaptejnen flygtede til Spanien. En Landsoldat, Ole Nielsen, af andet oplandske, der i ærligt Slagsmaal havde slaaet Bonden Hans Løkken ihjel, straffedes med en Bøde paa 40 Lod Sølv til den dræbtes Slægtninger og blev iøvrigt fri for Tiltale.

1770 blev der Uroligheder paa Bornholm i Anledning af Saltskatten og Ekstraskatten. Grenaderkompagnierne i København og Helsingør samt et Kompagni Artilleri fik Befaling at sejle derover under Oberst Arenstorff, Chef for norske Livregiment. Næppe erfarede Bornholmerne, at Sagen skulde tages med Alvor, saa erkendte de i en allerunderdanigst Skrivelse deres Forseelse, bade om Forladelse og skyndte sig med at betale Skatterne. Det paatænkte Togt blev derfor stillet i Bero.

Fodfolket anvendtes saavel i dette som i Begyndelsen af det næste Hundredaar til alle offentlige Arbejder, til Bygning af Kaserner og Slotte, til Opførelse af Fæstninger og Diger, til Brolægning, Anlæg af Veje og Kanaler, til Udtørringsarbejder og Skovhugst. De fleste Arbejder udførtes under Ledelse af Ingeniører. Hele Vejvæsenet lagdes fra 1770 under Generalitetet. Pengene til Vejenes Forbedring toges af Lotteriets store Indtægter, hvorfor der 1770 og 71 udførtes Vejarbejder i Danmark og Norge. 1770 havde Københavns Garnison daglig følgende Arbejdsafdelinger: til Slotsarbejde 96 Mand, Kirkearbejde 27, Holmen 172, Vej-

arbejde 176, Kasernebygning 360, Fæstningsværkerne 100, til de nye Fortogs Indretning 32, i de kongelige Haver (Frederiksberg, Charlottenlund, Frydenlund, Hørsholm, Sofienberg og Fredensborg) 82. — Kundgørelser og Forfremmelser bleve 1768 og 69 meddelte paa følgende Maade af Kongens Generaladjutant Moltke: Hs. M. Kongen har igaar ved Avdiensen mundtlig befalet, at følgende Generalmajorer udnævnes til Generalløitnanter, følgende Oberster til Generalmajorer og saa fremdeles.

Sjælandske gevorbene Fodregiment bad i Begyndelsen af December 1767, om det, i Betragtning af, at det var det ældste i Hæren og ved saamange Lejligheder havde lagt sin Troskab for Dagen, maatte blive kaldet Kronprinsens Regiment, saafremt Gud skænkede Landet en Prins. Dette bevilgedes efter Kronprins Frederiks Fødsel den 28de Jan. 1768 ved en kongelig Haandskrivelse den 6te Februar, og Regimentet bærer den Dag idag Frederik VIs Navnetræk i sin Fane. — Da Frederik VI blev født, løsnedes alle Kanoner paa Københavns Volde; den unge, livsglade Moder tog sin nyfødte i Armen og hviskede til ham: hører du, min Søn, det er til Ære for dig, at der skydes. — Det tidligere Kronprinsens Regiment blev fra 1767 kaldet Kongens Regiment.

Efterat Kongeparrets Yndling Struensee 1770 var bleven den styrende, overvejedes de Sager, som behøvede Kongens Afgørelse, med større Omhu; men samtidig blev den personlige Vilkaarlighed mere fremtrædende. Den 10de November 1770 befaledes, at alt, hvad der behøvede Majestætens Underskrift, skulde bero hos ham fra den Dag, det forelagdes, til næste Forestillingsdag. Den Kontorchef, som besørgede en Sags Udfærdigelse, skulde altid sætte sit Navn nederst paa højre Side af Skrivelsen, under en Streg. Enhver Sag skulde være bestemt og tydelig affattet, og ethvert Medlem af Kollegiet, der havde en afvigende Mening, skulde anføre den med frimodig Aabenhjærtighed. Lovene skulde følges

uden Persons Anseelse. Salg af militære Poster forbødes, da alle Embeder burde gives til dygtige Mænd. Enhver, der havde faaet Ret til at sælge eller købe et Embede, vilde blive affundet med en Godtgørelse. Ingen svagelig Mand burde vedblive at tjene i Hæren, og alle lavere Betjeninger i de civile Departementer skulde besættes med ældre Militærpersoner. — E. Gæhler blev i Juni 1770 Formand i Krigskollegiet, og General-Rantzau Ascheberg traadte den 16de Avgust 1770 ind i dette. A. Hauch og M. Moltke mistede deres Pladser. Hauch blev atter Kommandant paa Kronborg. Moltke beholdt det holstenske Rytterrigment, og Garden til Hest overdroges til Major Karl Ahlefeldt. Guvernøren i København, Grev Konrad Ahlefeldt, fik Afsked, og Oberst K. Sames udnævntes til hans Eftermand. Han afløstes i denne Post den 14de December 1771 af Generalmajor Henrik Gude. Prins Karl af Hessen, der 1768 var bleven Statholder i Slesvig, mistede sine militære Lønninger, 5200 Rdl., fordi han var traadt fuldstændig ud af Militæretaten. I Slutningen af 1771 blev Grev St. Germain kaldet til Hoffet; hans gamle Modstander General Huth, der ligeledes var kaldet tilbage, blev ligesom Falkenskjold i November 1771 forfremmet til Medlem af Generalitets- og Kommissariatskollegiet. Generaladjutant Falkenskjold, en udmærket Officer og Struensees Yndling, var den 13de Februar 1771 bleven udnævnt til Oberst og Chef for det danske Livregiment. Kollegiet modsatte sig denne Udnævnelse og gjorde allerunderdanigst Kongen opmærksom paa, at Falkenskjold var bleven Løjtnant 1758, Kaptejn 1762, Generaladjutant, hvilket var det samme som Major, 1768, og at han efter sin Tjenstalder ikke kunde faa Regiment. Det fik følgende Svar: »Det er meget godt, at Kollegiet ser paa, at Forfremmelserne, forsaavidt de foreslaas af det, ske efter Aldersorden; naar jeg selv afviger fra denne Regel, saa forudsættes, at det sker af overordentlige Aarsager, der have til Hensigt at

fremme Kappelysten, saa enhver kan gøre sig Haab om usædvanlig Forfremmelse, naar han udmærker sig ved overordentlige Handlinger og Fortjenester.« Brevet sluttede med, at Kongen allerede havde undertegnet Falkenskjolds Patent.

Ønsket om at skille Militæret ved alt det Tilhæng, som drog det fra Tjenestens sande og kraftige Udvikling, havde bevæget Regeringen til at befale den Kommission, der skulde ordne Statens Fattigvæsen, ogsaa at varetage det militære Fattigvæsen. Den Skilling daglig, Underklasserne havde til Hjælp ved deres Børns Opdragelse, kunde de nuværende Besiddere beholde, men fremtidig skulde de nyfødte Børn bringes til Opfostringshuset, naar Forældrene ikke vare i Stand til at ernære dem. Militære Personer maatte ikke betragtes som udgørende en særlig Stand, der skiltes fra de øvrige Borgere. De beklædte et Embede i Staten, hvorfor de betaltes, og der sørgedes for deres Underhold, naar de bleve gamle eller kom til Skade i Tjenesten; andre har Militærbestyrelsen ikke at bestille med. Koner og Børn vedkomme Krigsbestyrelsen ligesaa lidt, som de civile Betjenters Koner og Børn vedkomme de andre Kollegier. Kunde man give Soldaten saa meget, at han selv kunde sørge for Kone og Børn, saa var der ingen almindelig Forordning nødvendig; men Soldatens Tjeneste forbød ham at sysselsætte sig med Industri. Man maatte derfor tænke paa at finde et almindeligt Middel og grunde en Industri, hvorved deres Familier kunde skaffe sig Underhold. Fattigvæsenet skulde oprette en almindelig Opdragelsesanstalt for alle Børn og en passende Industri for Koner og Enker. — Overensstemmende hermed befaledes i Juli 1771, at de nyfødte Børn fremtidig skulde bringes paa Opfostringshuset, naar Forældrene ikke selv kunde ernære dem. Enhver Soldat, der fremtidig vilde have Giftermaalstilladelse, skulde underkaste sig denne Betingelse; thi fra Krigskassen nød han ikke længer noget Tilskud. Soldaterkonerne skulde der leveres Hør til Spinding for Kristians

Plejehus, hvor der oprettedes et stort Linnedvæveri. Da der ikke var Opfostringshuse i Provinserne og ikke heller i Norge, saa beholdt Underklassen udenfor København 1 Skilling daglig til deres Børns Opdragelse, dog maatte denne Sum ikke overstige 570 Rdl. aarlig for hvert Regiment. Følgende Underklasser vedbleve efter deres Afsked at lønnes af Militæretaten; Underofficerer og Menige, der vare afskedigede paa Grund af Alder eller Saar; deres Enker, naar de paa Grund af Alder ikke vare i Stand til at ernære sig selv; forældreløse Soldaterbørn til deres femtende Aar.

Struensee var en udmærket Rytter og troede, at en ligefrem Følge heraf var, at han forstod sig paa Rytteriets Organisation, en slem Vildfarelse, der kan volde megen Forstyrrelse. Hans første Kabinetsbefaling til Rytteriets Fremme indeholdt, at det fremtidig skulde gøres beredent paa lutter Hingste. Da Urimeligheden af dette Forslag blev gjort ham indlysende, maatte Forordningen tilbagekaldes. Han kastede sig derpaa over Ridningen og Hestens Behandling. Hvert Rytter- og Dragonregiment i Danmark fik i Juli 1771 Befaling til ufortøvet at sende en Løjtnant, en Vagtmester og tolv Menige, forsynede med gode Heste, til København, for at lære Ridekunsten af de kongelige Beridere og Staldtjenesten i de kongelige Stalde. De skulde ombyttes hvert Aar. Oberst Numsen af slesvigske Dragonregiment blev Fører for denne Trop, der kaldtes Rytteriets Eksersertrop eller den flyvende Livgarde; foruden Rideskolen (den kongelige Manege) oprettedes der en Dyrlæge- og Beslagskole i København. Tre Fjerdedele eller mindst de to Trediedele af Rytteriet skulde stedse være beredent. — De kongelige Pager afgik fra Hoffet til Land- og Søkadetkompagnierne. Fremtidig skulde seks Kadetter, der vare færdige med deres Studier, i en Alder mellem 15 og 18 Aar, udnævnes til Pager, tre af hvert Kompagni. Efter et Aars Tjeneste ved Hoffet skulde de ansættes som Sekondløjtnanter;

Til deres første Officerspaaklædning og Udrustning fik de, foruden de 95 Rdl., som Kompagniet leverede til enhver Kadet, der udnævntes til Officer, 200 Rdl. af Hofkassen og de Kaartpenge, der vare erlagte i Aarets Løb. Alle Pager og Landkadetter skulde lære at ride. — Da der var sket Misbrug med Udnævnelser til Generaladjutanter, saa hævedes denne Stilling; fremtidig vilde Kongen vælge til Adjutanter, foruden en Løjtnant af Flaaden, en Officer af hvert Vaaben, der skulde beholde Regimentets Paaklædning og afløses hvert Aar. Ved Garden maatte der kun ansættes Officerer, der vare opdragede i Landkadetkompagniet, og havde gjort et Felttog eller særlig udmærket sig i et af Hærens Regimenter. I det russiske Felttog 1769 imod Tyrkerne deltoge ti danske Officerer; i Felttoget 1770 forøgedes deres Tal med 3 Stabsofficerer, 6 Kaptejner og 5 Løjtnanter. 1771 fik endnu 6 Stabsofficerer, 5 Kaptejner og 2 Løjtnanter Tilladelse til at tjene i den russiske Hær. De fik alle, foruden deres fulde Lønning aarlig, 200 Rdl. Rejsetillæg. — 1770 fik Generaladjutant Falkenskjold og Kaptejn af Artilleriet Stricker Befaling til at vende hjem efter endt Felttog.

De 1769 oprettede nationale danske Bataillioner mønstredes for første Gang i Juni 1771 imellem Saatid og Høhøst, i alt i ni Dage, Hen- og Hjemrejse medregnede. 1ste sjælandske Bataillon ved Maribo, 2den ved Vordingborg, 3die ved Frederiksborg, 4de ved Ringsted, 5te ved Kallundborg. 1ste fynske ved Ullerslev, 2den ved Espe; 1ste jydske ved Vejle, 2den ved Kolding, 3die ved Ribe, 4de ved Randers, 5te ved Thisted, 6te ved Aalborg. 1ste Slesvigske ved Herrested, 2det ved Bov, Holstenske ved Jevensted. Den paa Sjæland værende Del af 1ste fynske og 61 Mand paa Ærø mødte ved deres Bataillioner. — Mønstringskommissionen bestod af Stiftamtmanden, Provinsens Landkommissær og Regimentschefen.

1770 foretoges et Togt imod Algier for at tvinge denne Røverstat til at frigive nogle tagne danske og norske Koffardi-

skibe og bringe den til at agte de sluttede Forbund. — Eskadren, der førtes af Amiral Kaas, havde 550 Landtropper ombord. Foretagendet mislykkedes, Angreb og Bombardement paa Algier afsloges, og Eskadren sejlede til de baleariske Øer i Middelhavet for der at oppebie nærmere Befaling fra Hjemmet og værne om Søfarten i Middelhavet. Regeringen lod sig ikke afskrække ved det første Uheld. Da Flaaden havde været slet udrustet, blev Marineministeren, Grev Danneskjold-Laurvig, afsat, og Kaas afløstes af Hooglant. Eskadren forøgedes, og Kongen bekendtgjordte, at enhver Officer, der udmærkede sig mod Algier, vilde blive forfremmet, og at Mandskabet for hver Mand, der toges død eller levende paa de algierske Skibe, skulde have 80 Rdl. — Da Regeringen var utilfreds med Artilleriets Virksomhed, kaldte den General Huth hjem fra Udlandet og satte ham den 16de September 1771 i Spidsen for Artilleri- og Ingeniørkorpset med 4000 Rdl. aarlig Løn. Huth lod støbe Morterer, der havde en længere Rækkevne og dog vare ligesaa lette som de hidtil brugte; der oprettedes et særligt Bombarderkorps paa 3 Løjtnanter, 2 Underofficerer, 10 Konstabler og 14 Underkonstabler, og der byggedes 8 nye Bombardergalioter. Inden disse Foretagender til det nye Angreb vare iværksatte, styrtedes Struensee, og det paafølgende Guldbergske Ministerium var meget fredeligsindet. Det kunde slippe billigere med at betale Dejen i Algier, hvad han forlangte, og brød sig ikke om, at Flaadens Anseelse derved erholdt et Skaar. — Medens de indkaldte norske og danske Matroser i Aaret 1771 laa i København og ventede paa, at det andet algierske Togt skulde gaa for sig, gjorde de den 10de September Mytteri, og de fik Forbundsfæller i Mandskabet af Gardekorpset, som Struensee letsindig havde opløst, uden at bryde sig om Generalitetskollegiets Forestillinger. Den 24de Maj 1771 opløstes den af to Eskadroner bestaaende Garde tilhest; Officerer og Underofficerer ansattes dels i Garden tilfods og i de andre Rytterregimenter, dels gik de af med

Væntepenge. Den 21de December 1771 befalede Struensee i Kongens Navn Generalitetskollegiet at opløse Livgarden tilfods, og tildele fem af de i København garnisonerende Regimenter: danske og norske Livregiment, Kongens, Falster og Holsten, hvert et af Kompagnierne. Arveprins Frederiks Regiment skulde flyttes fra København til Nyborg, hvilket Prinsen betragtede som en personlig Fornærmelse. Kongens Regiment, der stod i Kronborg, flyttedes til København, og Nyborgs Garnisonskompagni skulde fremtidig danne Kronborgs Besætning. — Da Chefen for Garden, Oberst Haxthausen, bekendtgjorde Kongens Befaling, at Garden skulde opløses, nægtede Mandskabet at lyde og vilde ikke begive sig til de Regimenter, i hvilke de vare indlemmede. De erklærede, at de vilde have deres Afsked eller udtjene deres Forpligtelse som Gardere. Mandskabet af det Kompagni, der havde Slotsvagt paa Kristiansborg bemægtigede sig Vagtstuen, som de vægrede sig ved at forlade, med mindre man gav dem deres Afsked. De andre Kompagniers Mandskab sværmede i store Hobe omkring i Hovedstaden og fandt baade Tilhold og Opmuntring hos den lavere Befolkning. Overalt lagde man for Dagen, at der var stor Misfornøjelse med Struensees hensynsløse Styrelse. For at det ikke skulde komme til Yderligheder, gav Struensee efter paa Generalitetets Raad, og de oprørske Gardere fik deres Afsked. Nogle lode sig hverve paany, nogle droge hjem, men de fleste dreve om i Hovedstaden, ventende paa den Omvæltning, som alle bebudede og som ikke heller lod vænte længe paa sig. Regeringen havde lært at det stod slet til med Subordinationen. Den indskærpede Generalitetet at sætte Hæren paa en saadan Fod, at det selv kunde skaffe sine Befalinger Lydighed, da Hæren i modsat Fald forfejlede sit Maal, var unyttig og kun Staten til Byrde; men det misfornøjede Parti havde iagttaget Regeringens Svaghed og tøvede ej længe med at omstyrte den. Fædrelandet gaar sin Undergang imøde, Fædrelandets Frelse var de sammensvornes Løsen, medens det i Virkeligheden

drejede sig om at hævne lidte Fornærmelser og styrte Magthaverne for at indtage deres Plads. Lederne, Beringskjold, en forgældet Lykkeridder, Rantzau-Ascheberg og Guldberg, Sekretær hos Enkedronning Juliane Maria, vandt Enkedronningen og hendes Søn, Arveprins Frederik, der følte sig stødte over deres Tilsidesættelse og over Struensees Optræden, for den Plan at styrte Dronningen og de to Grever, Struensee og Brandt. Dette kunde kun ske ved Militærets Hjælp. Cheferne for sjælandske Dragonregiment, Eichstedt, og for falsterske Regiment, Køller, bleve vundne, og der knyttedes Forbindelser med den tidligere Kommandant, Oberst Sames, med Chefen for Ingeniør- og Artillerikorpset, Hein, og med Chefen for Københavns Borgervæbning, Treid, samt med flere af Flaadens Officerer. Den 15de Januar 1772 samledes de fornemste sammensvorne, Beringskjold, Rantzau, Eichstedt, Køller, Beringskjold og Guldberg hos Enkedronningen, og det vedtoges Natten mellem den 16de og 17de Januar, da Oberst Køllers Regiment havde Skarevagt, at fængsle Dronningen, Greverne Struensee, Brandt og deres vigtigste Tilhængere. Den 16de Januar var der Hofbal. Da dette var forbi, og alle laa i dybeste Søvn, omringede Falsters Regiment og sjælandske Dragonregiment, hvis Officerer vare vundne af Cheferne, Slottet. Køller og Beringskjold gik, ledsagede af en Afdeling Grenaderer, til Struensees og Brandts Sovekamre, dirkede Laasene op, toge Greverne tilfange og sendte dem under Bevogtning ud i Citadellet. Derpaa begave de Sammensvorne sig med Enkedronningen og Prins Frederik til Kongens Sovegemak, og bevægede under det Paaskud, at de havde opdaget en farlig Sammensværgelse mod hans Person, den aandssvage Konge til at underskrive Arrestbefalinger for Dronningen, Struensee, Brandt og de Personer, der vare dem hengivne. Dronningen blev derpaa fængslet af Rantzau og endnu samme Morgen ført til Kronborg. Generalerne Gæhler og Gude, Oberst Falkenskjold, Oberstløjtnant Hesselberg, Adjutanterne (Kaptejnerne

Lersner, du Val og Løjtnant Jakob Osborne) samt nogle Embedsmænd af Civil- og Hofetaten fængledes ligeledes. — Dronning Karoline Mathilde forvistes, Greverne Struensee og Brandt henrettedes. Falkenskjold dømtes til livsvarigt Fængsel paa Munkholm og bragtes derop af en Underofficer og fire Mand af Prins Frederiks Regiment. 1776 løslodes han og fik Tilladelse til at opholde sig i Schweiz. General Gæhler benaadedes, General Gude, Oberstløjtnant Hesselberg og Kaptejn du Val frikendtes. Kaptejn Ph. Ludvig Lersner og Løjtnant Jakob Osborne fik Befaling til hurtigst muligt at begive sig ud af Kongens Lande.

Til Medlemmer af Generalitets- og Kommissariatskollegiet udnævntes Rantzau, Huth, Eichstedt og Køller, som tilligemed flere Officerer ogsaa paa anden Maade belønnedes.

Rantzau, Huth og Eichstedt bleve udnævnte til Generaler, Køller til Generalløjtnant.

Majorerne Gotfred Kristof og Kasper Adolf Roepstorff, Joakim Castenskjold, Kristian Berband og Johan Trapaud udnævntes til Oberstløjtnanter, Kaptejnerne Karl Waltersdorf, Thomas Malleville, Ditlef Plessen, Karl Gørtz og Arnold Falkenskjold til Majorer, Løjtnanterne Johan Finecke, Kristian Beck, Ulrik Bülow, Holger Bjørn, Jørgen Schenck og Hans Schlemann til Kaptejner, alle med Udnævnelse den 17de Januar og gratis Bestalling for deres udviste Fortjenester paa denne Dag. — Livgarden tilfods paa 5 Kompagnier genoprettedes den 17de Januar, og Haxthausen blev atter Chef for denne. Frederik Barner udnævntes til Chef for Falkenskjolds Regiment, det danske Livregiment. Livgarden tilhest paa to Eskadroner oprettedes igen den 27de Maj og gaves til Eichstedt. Alle danske Kyrasser- og Dragonregimenter sattes den 25de Juli paa samme Fod og bleve kaldte Ryttere regimenter; den hvide Kjole afskaffedes, hele Hæren fik atter kraprøde Kjoler, og Kaptejnerne i Dragonregimenterne bleve kaldte Ritmestere.

Livregiment Kyraserer blev til danske Livregiment Rytteri.
Livregiment Dragoner blev til norske Livregiment Rytteri.
Jyske Kyrasserer blev til første sjælandske Regiment Rytteri.
Sjælandske Dragonregiment blev til andet sjælandske Regiment Rytteri.
Jyske Dragonregiment blev til jyske Regiment Rytteri.
Fynske Dragonregiment blev til fynske Regiment Rytteri.
Slesvigske Dragonregiment blev til slesvigske Regiment Rytteri.
Holstenske Dragonregiment blev til holstenske Regiment Rytteri.

De gevorbene Fodregimenter skulde ifølge en kongelig Forordning af 4de September fremtidig bestaa af 12 Kompagnier isteden for 14, og deres Styrke betydelig indskrænkes.

Forholdet til Sverig var i dette Tidsrum meget spændt, og det uagtet den svenske Tronfølger, der den 13de Februar 1771 besteg Sverigs Trone, Gustav III, var gift med Dankongens Søster. Fra Aaret 1719, da den svenske Adel bemægtigede sig Rigets Styrelse og næppe lod Kongen beholde Skinnet, var Sverig Skuepladsen for indre Tvedragt. Denne fordærvelige Tilstand, der gjorde Sverig afmægtigt, vedligeholdtes omhyggelig af dets Naboer. Mange af de indflydelsesrigeste svenske Rigsdagsmænd vare i Udlandets Sold; med russisk og dansk Guld holdt de Spliden vedlige og ødelagde ethvert Forsøg af det kongeligsindede Parti, der vilde skaffe den udøvende Magt den for Rigets Velfærd nødvendige Myndighed. De danske og russiske Sendemænd i Sverig handlede i Forening. Ved en Traktat havde to enevældige Herskere forpligtet sig til baade ved fredelige Midler, Pengebestikkelser og i Nødsfald ved Vaabenbrug at opretholde Sverigs frie eller rettere anarkiske Forfatning, hvorved dette Rige kom i en fuldstændig Opløsningstilstand. Under Struensees korte Styrelse forandredes Danmarks Forhold imod Sverig. Han indprentede sin Konge den Grundsætning, at en Stat aldrig bør blande sig i sin Nabos indre Anliggender. Følgen heraf var, at Forholdene bleve gunstigere

for Sverigs Konge, og han saa sig istand til at indskrænke Stændernes fordærvelige Overvægt. Men næppe havde Gustaf III ved en Statsstreg faaet Magten ihænde, saa fik han Lyst til at blande sig i Naboens og Stammefrændens indre Anliggender. Den Hær, der var samlet i Skåne i Anledning af Regeringsomvæltningen, drog sig hen imod Norge, hvor en slet Styrelse, Uaar og tunge Skatter havde avlet en Del Misfornøjelse. Svenske Spioner snege sig ind over Grænsen for at ægge Normændene til at gøre Oprør og til at paakalde Sverigs Hjælp. Det betakkede man sig for; det gamle Nationalhad var endnu lyslevende; men mange Normænd omgikkes alvorligt med den Tanke, at bringe Norge i en friere og selvstændigere Stilling. Saasnart man i København fik Nys om den Fare, der truede, blev General Huth sendt til Norge og kort efter, den 28de September 1772 blev Statholderen i Slesvig, Prins Karl af Hessen, Øverstbefalende over den norske Hær og fik Befaling til at begive sig til Norge. Men hvad der bidrog mest til at berolige Stemningen der, var, at den forhadte Ekstraskat hævedes, og der gjordes Afkald paa de mange store Restancer. Da Prins Karl kom til Kristiania, spurgte han Huth, hvorledes han bedst skulde vinde Normændenes Yndest. Denne svarede: »Hold Dem ved de lange Kjoler (Præsterne og Damerne), de trække hele Resten efter sig. Prinsen fulgte dette Raad og stod sig godt derved. Ved Gilderne sang Normændene den gamle Vise: »En bedre kan vi aldrig faa«, hvilket Prinsen beretter med Stolthed. Denne Vise vare vist mange Statholdere blevne opvartede med.

Hos Karl af Hessen ansattes Oberst Ecklef som Generalkvartermester og Major Stricker som Generaladjutant. I Omegnen af Frederikshald samledes et Korps, bestaaende af de to hvervede, de smaalenske, vesterlenske, oplandske, bergenhusske og akershusske Regimenter, tre Dragonregimenter og tre Kompagnier Artilleri med 40 sekspundige og 8 en-

pundige Kanoner. Artilleriet fik Navn af den norske Artilleribrigade. Desuden havde hvert Fodregiment 2 trepundige Kanoner. Nordenfjælds fik General Krogh Befalingen over de derværende Tropper, dog vedblev General Osten at være Kommandant i Trondhjem. I Røros dannede Bjærgværksarbejderne et eget Kompagni paa 400 Mand.

Hæren søndenfjælds. Fodfolk	15,530 Md.
Rytteri	1,500 —
Artilleri	970 —
	18,000 Md.
Iagttagelseskorps nordenfjelds. En Bataillon af hver af de tre trondhjemske Regimenter . . .	2,313 Md.
Skiløbere	240 —
Nordenfjældske Dragonregiment	500 —
	3,053 Md.

Magasinerne forsynedes med Sulevarer for 20,000 Mand i 6 Maaneder. Til Almuen i Akershus, Oplandenes, Smaalenenes og Buskerud Amter uddeltes Geværer og Krudt.

Prins Karl forlangte, at det norske Livregiment skulde sendes til Norge, hvor det delmenhorstske Regiment endnu stod, saa at der med de norske hvervede Fodregimenter stedse var fire Regimenter rede til Opbrud. Det afsloges, og man nøjedes med at sende ham en nyoprettet Pionerbataillon. De norske Officerer fik tre Maaneders Lønningsforskud til Teltes Anskaffelse og øvrige Udrustning, og der sendtes 37 Feltskærersvende fra København til den norske Hær. I denne bleve den 13de Februar 1773 mange Officerer afskedigede paa Grund af Alderdom, Obersterne med 500, Oberstløjtnanterne med 350, Majorerne med 300, Kaptejnerne med 200, Premierløjtnanterne med 100 og Sekondløjtnanterne med 90 Rdl. aarlig Pension.

I Danmark blev der ogsaa truffet Forsvarsanstalter. Prinsen af Bevern fik Befaling over alle Tropperne paa Sjæland, og Oberst Lehmann blev Generalkvartermester. Regimenterne forstærkedes ved udenlandsk Hverving, og Kø-

benhavns Volde bleve i Vinteren 1772—73 fuldstændig forsynede med Kanoner. Den kongelige Staldetat leverede Kuske og Heste, som bragte Kanonerne fra Tøjhuset paa Voldene. Korsør Fæstning, der var solgt for 1000 Rdl., tilbagekøbtes for 2000 Rdl. og blev tilligemed Hals, der ligeledes købtes, sat i Forsvarsstand. Fladstrand, der var vigtig for Forbindelsen med Norge og som Udgangspunkt for et Angreb paa Gøteborg, — til Norge er der 20 og til Gøteborg 12 Mile, — forsynedes med nye Jordskanser og et tilstrækkeligt Artilleri. Fladstrand bestod 1773 af fire Værker. Kastellet med 12 attenpundige Kanoner, Hornværket med 12 tolvpundige, Nordskansen med 4 attenpundige og 4 trepundige Kanoner, Reduten Dejet, paa en lille Ø, der var 400 Skridt lang og 300 Skridt bred, med 8 attenpundige Kanoner. Ved nordlig Vind lagde Skibene sig under Kastellet, 300 Skridt fra samme, ved sydlig Vind mellem Nordskansen og Dejet. Fladstrand havde dengang 260 Indbyggere over 16 Aar.

I Foraaret 1773 opløstes den i Halland og Skåne staaende svenske Hær. Alt kom igen paa Fredsfod, og en taalelig Forstaaelse imellem Naborigerne bragtes igen tilveje. — Imidlertid forsømte den dansk-norske Stat ikke at styrke sin Stilling. I Efteraaret overleveredes den russiske Del af Holsten til Danmark i Bytte for Grevskaberne, Oldenburg og Delmenhorst, og ved denne Lejlighed bekræftedes det tidligere Forbund imellem Danmark og Rusland, at de gensidig skulde understøtte hinanden med et vist Tal af Tropper og Skibe, hvis de angrebes af Sverig. Med den russiske Del af Holsten fulgte Overtagelsen og Forsørgelsen af de derværende Tropper, tre Kompagnier Fodfolk og tyve Dragoner. Cheferne for Fodfolket og Rytteriet, Obersterne Gallovin og Spæth, og alle de øvrige Officerer, afskedigedes med deres fulde Løn, nogle gamle Underofficerer fik 36 Rdl. aarlig, de yngre Underofficerer og de Menige bleve affundne med tre Maaneders Løn.

VII. Det danske Sprogs Indførelse i Hæren. De St. Germainske Reformer genoptages; Indfødsretten. Normændenes Tog imod Gøteborg.

1772—1788.

Styrelsen, der afløste den Struenseeske, kaldes med Rette den Guldbergske, fordi han var den virkelige Leder, skønt han kun beklædte en Sekretærs simple Stilling hos Enkedronning Juliane Marie og hendes Søn, Arveprins Frederik, der nu førte Tøjlerne i den sindsforvirrede Kong Kristjan VIIs Navn. 1773 udnævnedes Guldberg til Gehejmekabinetssekretær hos Kongen. Det er Guldbergs store Fortjeneste, at han under hele sin Styrelse for Alvor arbejdede paa at fortrænge det tyske Væsen og Sprog baade fra Hoffet og af Militær- og Civilforvaltningen, hvilket var et herkulisk Arbejde, da de fleste Embedsmænd enten vare fødte Tyskere eller havde faaet en tysk Opdragelse. Allerede den 18de Februar 1772 befaledes, at der fremtidig skulde anvendes danske Kommandoord i de Reglementer, der tjente til Rettesnor ved Øvelserne, og at der af denne Aarsag skulde skrives nye Lærebøger. Alle kongelige Skrivelser til Krigskollegiet affattedes i det danske Sprog; men dette vedblev desuagtet i mange Aar haardnakket at betjene sig udelukkende af det tyske Sprog. — Saalænge Rantzau-Ascheberg, Køller-Banner, Eichstedt og Huth sade sammen i Krigskollegiet, herskede der en storladen Forvirring i Krigsfaget. Enhver af de nævnte Herrer handlede paa egen Haand og skaffede sig Prins Frederiks Underskrift til deres Ideers Udførelse, uden at raadspørge sine Kolleger. Disse Herrer vare indbyrdes uenige og ar-

bejdede af al Magt paa gensidig at styrte hinanden. Rantzau og Køller stode imod Eichstedt og Huth. Det lykkedes for de sidstnævnte ved Hoffets og Karl af Hessens Hjælp at styrte deres Medbejlere, der begge mistede deres Pladser i Generalitets- og Kommissariatskollegiet. Rantzau blev afskediget med 8000 Rdl. aarlig, forvistes og forsvandt aldeles fra Skuepladsen. Han døde i Avignon 1789. Køller-Banner blev Kommandant i Rensborg, fik den 28de Januar 1775 sin Afsked med 4400 Rdl. Pensjon, og drog til Pommern, hvor han døde 1811. Nye Medlemmer traadte ind i Kollegiet, der kom til at bestaa af Generalerne Huth og A. Hauch, Obersterne Hans Adolf Ahlefeldt og Gotfred Pentz samt Konferensraad Hieronymus Schultze. Eichstedt blev Generalinspektør over Rytteriet i Sjæland og aftraadte Gouvernørposten i København til Prinsen af Bevern, der tidligere havde været Kommandant i Rensborg.

Det afløste Kollegium havde imidlertid bragt Krigsfaget i en Forvirring, hvorpaa der maatte raades Bod. Navnlig havde Huth og Køller paa egen Haand begyndt paa Forandringer uden at bringe dem i Samklang med det bestaaende; og den guldbergske Regering, der gærne vilde give Hæren en national Karakter, greb derfor Lejligheden, da det var nødvendigt at bringe den paa en stærk Fod, til at befri den danske Hær for nogle af de tyske Bestanddele. Ifølge Kabinetsbefaling af 4de Januar 1773 nedsattes der en Militærkommission med Prinsen af Bevern til Formand og følgende Medlemmer:

af Artilleriet, dets Chef, Oberst Bielefeldt,
af Rytteriet, General Lersner (der døde i Februar), Obersterne Sehestedt og Numsen,
af Fodfolket, General A. Hauch, Obersterne J. Lehmann og G. Pentz,
af Kommissariatet, Generalkrigskommissær Wodroff,

til at varetage Statens Pengevæsen Gehejmeraaderne Bernstorff og Schimmelmann.

1772.

1772.

Rytteri.

Regeringen ansaa det for sin Pligt at minde Kommissionen om, at enhver Hovedforandring i en saa vigtig Del af Statslegemet, som Hæren, altid i Begyndelsen volder stor Forstyrrelse i dens enkelte Dele, og at det derfor i den nuværende politiske Stilling, da man stod paa Nippet til en Krig med Sverig, ikke var det gunstige Øjeblik til at foretage Forandringer. Den anmodede derfor om saa faa Forandringer som muligt. Disse vægtige Ord bevirkede, at der ikke foretoges nogen Forandring i Regimenternes Tal og foreløbig heller ikke i deres Inddeling. Fodregimentet vedblev endnu 1773 og 74 at bestaa af 14 Kompagnier, Rytterregimentet af 5 Eskadroner og Artillerikorpset af 18 Kompagnier. Den i forrige Aar givne Befaling, at Fodregimentet skulde bestaa af 12 Kompagnier, kaldtes tilbage. — Hele Vægten lagdes paa at skaffe Hæren paalidelig vel uddannet Mandskab og godt Materiel.

Først midt i Aaret 1774, da rolige Tider atter vare indtraadte, blev den nye Hærplan færdig og mødtog kongelig Stadfæstelse. Kommissionen havde slaaet ind paa det Spor, der var forladt ved St. Germains Bortgang, og byggede videre paa Oprettelsen af en national Hær. Den udenlandske Hverving hævedes, og det tillodes kun de holstenske Regimenter at hverve i Hamburg og Lübeck. Til Befalingsmænd maatte der fremtidig kun foreslaas Danskere, Normænd og Holstenere. Maaden, hvorpaa Udskrivningen af de Menige foretoges, bekræftede de frygtede Godsejeres Ret over deres Bønder. Den giver et sørgeligt Indblik i Landbostandens Kaar. Forordningen af 14de September 1774 lyder saalunde: Af 22 Tønder Hartkorn indrettes et Lægd, som svarer en Landsoldat eller Rytter. Proprietærens Ret til det unge Mandskab skal som hidtil begynde med det fyldte fjerde Aar. Soldaten skal tjene i tolv Aar, med mindre han fæster Gaard. Vil han ikke modtage en Gaard, naar den paa

billige Vilkaar bliver ham »buden«, skal han foruden de tolv Aar endnu tjene i seks Aar.

Sessionen bestod af Amtmanden, Regimentschefen, Udskrivningschefen og Amtsforvalteren. Mandskabet toges imellem 18 og 40 Aars Alderen og burde have en Højde af mindst 61½ Tomme. Den, der lemlæstede sig selv, straffedes med Tugthusarbejde i seks Aar. Til Rytteriet skulde alle Herregaarde levere Rideheste, af indtil 50 Tdr. Hartk. en Hest, imellem 50 og 100 Tdr. to, over 100 Tdr. tre Heste. Hver Sognepræst skulde levere en Hest. — Rytteriet beholdt sine otte Regimenter, hvert med fem Eskadroner. Eskadronen fik 58 nationale og 33 hvervede Menige. De hvervede vare til stadig Tjeneste, de nationale indkaldtes aarlig til Øvelse i Juni i 24 Dage. Eskadronens Bestand blev 4 Officerer, 7 Underofficerer, 2 Trompetere og 91 Ryttere. Den stærke Forøgelse med nationalt Mandskab bevirkede, at der blev 350 Ryttere tilovers ved hvert Regiment. Af disse sendtes de tidligere leverede nationale Ryttere tilbage til deres Lægder; 15 af de hvervede leveredes til Oprettelsen af to nye Husareskadroner. Af Resten erholdt de liderlige, pressede og utjenstdygtige Løbepas, de øvrige beholdtes som Overkomplette. Hvert Regiment havde 301 Tjenesteheste; deraf beholdt det 211, 15 af de letteste gaves til Husarerne, 75 solgtes. Hestefoder skulde leveres in natura, og tre Maaneder af Aaret skulde Hestene slaas paa Græs. Til Bestridelse af Ekstraudgiften tillodes det Eskadronerne at give otte Mand Orlov og beholde deres Løn.

Livgarden tilhest skulde bestaa af to Eskadroner, hver paa 74 Mand, Befalingsmændene medregnede. Mandskabet udskreves i Danmark og Norge; de maatte ikke være under 68 Tommer og ikke være rødhaarede. Der oprettedes to Husareskadroner, hver paa 60 Mand, der skulde forøges til 125 Mand. Den ene Eskadron under Drechsel skulde ligge i Jægersborg, den anden under Spæth i Kiel. Husarhestene

skulde holde 9 Kvarter 3 Tommer sjælandsk Maal, de maatte være af alle Farver undtagen Skimler, Skægger og Tigere. Husarens Paaklædning blev karmoisinrød Pels, blaa Trøje, røde Bukser i Støvlerne, Hat uden Skygge. Hesten skulde aldrig bære For- eller Bagpakning. For at Rytterregimentet kunde komme til at bo i sit nationale Distrikt, og Hestefoder leveres det uden altfor lang Kørsel, indkvarteredes Regimenterne saaledes:

Danske Livregiment i Slesvig, Flensborg, Husum, Ekernførde.
Norske Livregiment i Itzehoe, Kiel, Ploen, Oldesloh, Segeberg.
Første sjælandske i Slagelse, Korsør, Skælskør, Kallundborg, Holbæk.
Andet sjælandske i Næstved, Vordingborg, Præstø, Køge.
Jyske i Aarhus, Randers, Aalborg.
Fynske i Odense, Svendborg, Faaborg, Assens, Middelfart.
Slesvigske i Fredericia, Kolding, Vejle, Horsens.
Holstenske i Haderslev, Ribe, Aabenraa, Tønder.

Fodfolket beholdt ligeledes sine 14 Regimenter, men Kompagniernes Tal indskrænkedes nu til tolv, deraf to Grenaderkompagnier. De nationale Bataillioner opløstes og indlemmedes for anden Gang fuldstændig i de gevorbene Regimenter. Hvert Fodregiments Mandskab sammensattes af tre Fjerdedele udskrevet og en Fjerdedel hvervet Mandskab, hvilket udelukkende skulde anvendes til Garnisonstjeneste. Det udskrevne nationale Mandskab skulde kun indkaldes til 21 Dages Øvelse midt i Distriktet, i Lejr eller Kantonnement. I øvrigt skulde det have Øvelse ved Hjemmet visse bestemte Søndage. Regimentets dygtigste Befalingsmænd skulde anvises Kvarter rundt om i Distriktet. Regimentet fik følgende Bestand: 45 Officerer, 108 Underofficerer, 31 Spillemænd og 1460 Menige. Afskediget blev der af hvert Regiment 2 Kaptejner, 4 Løjtnanter, 4 Tambourer, 412 Menige; de sidstnævnte efter samme Regler som ved Rytteriet. Til Hverving

tilstodes der Kompagniet aarlig 90 Rdl. og til Ekstraudgifter Lønnen for fem Mand, som han kunde give Orlov.

Livgarden tilfods beholdt sine fem Kompagnier, hvert paa 93 Mand. 70 Rekrutter skulde aarlig udskrives i Danmark og Norge.

Artillerikorpset skulde bestaa af tre Batailloner med 18 hvervede Kompagnier, et Fyrværker- og et Haandværkerkompagni samt otte danske og fire norske nationale Kompagnier. De to nationale sjælandske og holstenske Batailloner indlemmedes derved fuldstændig i Artillerikorpset.

Et hvervet Kompagni fik 3 Officerer, 5 Underofficerer, 1 Tambour, 52 Konstabler.

Et nationalt dansk Kompagni fik 2 Officerer, 6 Underofficerer, 2 Tambourer, 123 Konstabler. De to nationale Batailloner sammendroges i Kantonnement ved København og Rensborg i 21 Dage. Til Artillerikorpset maatte hverves Rekrutter overalt i begge Riger.

De til den danske Del af Feltartilleriets og Trossets Bespænding fornødne 1739 Kuske og 3664 Heste fordeltes paa Købstæderne, saa man i fornødent Fald vidste, hvormange hver By skulde levere. De skulde ikke benyttes i Fredstid, men dog være tilstede, saa de kunde afleveres, naar de forlangtes. — Hele Feltartilleriet skulde foruden Fodregimenternes Kanoner (to ved hvert Regiment) tælle 96 Kanoner og 24 Enpundigere, inddelte i tre Brigader, for Danmark, Norge og Holsten, med 560 Konstabler ved hver Brigade. — 1 General Huths Betænkning hedder det: ethvert Batteri, som man kører op imod Fjenden, bør bestaa af otte Kanoner, thi med færre kan man ikke vedligeholde en levende Ild. Kanonerne i Batteriet bør være af ulige Kaliber; de mindre, der hurtigst ere rede til Skud, maa dække de større imod et fjendtligt Angreb, indtil de kunne blive skudfærdige. Ingen Hær kan danne sin Slagorden, naar den ikke foran sin Midte og sine Fløje bliver dækket af et saadant Batteri

og beholder et fjerde i Reserve til særlig Anvendelse. De otte Enpundigere (Amusettes) tages med for at støtte de lette Tropper.

Der oprettedes et »Artillerikadetinstitut« for Officerselever til Ingeniør- og Artillerikorpset. Yngste Klasse, der kaldtes Kadetter, undervistes i de almindelige Skolefag, ældste, der kaldtes Stykjunkere, i de særlige Artilleri- og Ingeniørvidenskaber. For Officerer blev der ligeledes holdt Foredrag. Prøvens Udfald i ældste Klasse afgjorde, om Eleven var skikket til at blive Sekondløjtnant. For at blive Premierløjtnant maatte der aflægges en ny Prøve for en Kommission af de ældste Officerer.

Eleverne i yngste Klasse, Kadetterne, vare allerede tilstede i Artillerikorpset. For at skaffe Penge til den ældste Klasse, Stykjunkerne, forandredes Fyrværkerkompagniets Sammensætning. Tidligere bestod det af:

4 Officerer, 1 Overfyrværker, 6 Fyrværkere, 18 Underfyrværkere og 12 Minører; det blev nu 4 Officerer, 1 Minørmester, 6 Fyrværkere, 18 Stykjunkere og 12 Minører.

De 18 Stykjunkeres Nummere bleve holdt ledige, og deres Løn anvendtes til Eleverne i ældste Klasse, der kaldtes Stykjunkere.

Alt, hvad der vedkom Artilleriet, var allerede sat i Værk af General Huth i Aarene 1772 og 73. Af Feltartilleriets Kompagnier skulde der være 10 i København, 3 i Holsten og 5 i Norge. En Forøgelse af 178 Underofficerer og 180 Konstabler, som Huth havde forlangt, blev nægtet efter Bernstorffs og Schimmelmanns Indstilling.

Ingeniørkorpset skulde bestaa af 27 Officerer og 3 Materialskrivere. Lønnen blev følgende: en Chef 1700, tre Majorer hver 892, 7 Kaptejner hver 692, 7 Premierløjtnanter hver 314, 7 Sekondløjtnanter hver 214 Rdl. aarlig. Desuden fik Majorer og Kaptejner 108 og Løjtnanter 36 Rdl. aarlig

i Kvarterpenge. — Kommandantskabsposterne i Glückstadt, Nyborg og Frederikssten forbeholdtes Ingeniørkorpset. Indtil 1774 vare Fæstningskommandanten og den ældste Ingeniørofficer fælles om Ansvaret ved Værkernes Anlæg og Vedligeholdelse. Fra dette Aar bestemtes, at Ingeniørofficeren ene bar Ansvaret for Værkernes Vedligeholdelse og Artilleriofficeren for Værkernes Bestykning. De Fæstninger, som vare solgte 1764 og 65, købtes igen af Staten og sattes i Forsvarsstand. Derimod henlagdes et Forslag fra Københavns Kommandantskab om en mere udvidet Befæstning.

Landkadetkompagniet forstærkedes. Kadetternes Tal blev forøget. Fremtidig optoges de i Barnealderen mellem 8 og 10 Aar, for tidligere at blive indpodede de militære Grundsætninger.

Ved den danske Hær skulde der fremtidig være 11 Generaler: en General af Rytteriet, en dito af Fodfolket, en Generalløjtnant af Rytteriet, to dito af Fodfolket, to Generalmajorer af Rytteriet, fire dito af Fodfolket.

For at spare Kommandantlønnen, skulde Generalerne tillige være Kommandanter i de fleste Fæstninger.

De Dele af Artilleriet og Fodfolket, der laa i Distrikterne, bleve hvert Aar med megen Tjenstiver øvede i det fastsatte Dage- og Ugetal. Mønstringskommissionen erklærede 1777, at Mandskabet var godt indøvet, Regimenterne fuldtallige og i god Stand. Men fra Distrikterne lød der mange Klager over, at Befalingsmændene pryglede Mandskabet paa den mest barbariske Maade, og disse Klager vare frugtesløse. Ligeledes indberettedes der, at Befalingsmændene toge sig mange Friheder. Tre Officerer af mønske Regiment havde holdt formelig Klapjagt med deres Mandskab paa de kongelige Vildtbaner i Aabenraa Amt og skudt en halv Snes Raadyr. Rentekammeret forlangte dem straffede, men de slap med en Advarsel, paa Grund af at de forklarede, at det var til-

fældigt at Raadyrene vare komne løbende. Over Landsoldaternes Paaklædning ankedes der ligeledes. Hatte, Støvletter og Kjoler vare saa snævre, at selv de mindste Folk pintes i disse Dragter. Ved mønske Regiment var der 65, ved Dronningens Livregiment 6 og ved Artilleriet 14 Mand, som vare under 61 Tommer.

Utilfredsheden med det hvervede Mandskab vedblev. For at forebygge Bortløben bleve Gravene opisede om København, og Husarer patrouillerede langs Stranden. Enhver Overløber, der gjorde Brug af sine Vaaben imod dem, der udsendtes for at indhente ham, skulde ufortøvet skydes.

Et Forslag fra General Huth om at bytte den grusomme Spidsrodsstraf med en anden Legemsstraf henlagdes med den Bemærkning, at, da de militære Love overhovedet ikke længer vare tidssvarende, saa vare de under Omarbejdelse. De passe endnu mindre til Tidsaanden hundrede Aar senere, derfor ere de ogsaa stadig under Omarbejdelse.

Den norske Hær beholdt ligeledes sine 4 Dragon- og 15 Fodregimenter. Hvert Fodregiment skulde ligesom de danske bestaa af to Grenader- og ti Musketerkompagnier. Som Følge heraf forøgedes norden- og søndenfjældske Fodregimenter hvert med 375 Mand. De modtoge de norske Rekrutter, der 1771 og 72 vare leverede til de danske Regimenter. Grenaderkompagnierne skulde bestaa af 2 Officerer, 6 Underofficerer, 2 Tambourer, 6 Tømmermænd og 114 Grenaderer. De 400 Reservegrenaderer, som opholdt sig i hvert af de nationale Fodregimenters Distrikter, skulde være rede til Samling uden Sessions Afholdelse. Naar Kompagnicheferne i de nationale Regimenter ikke fandt et passende Kvarter i deres Kompagnidistrikt, kunde de erholde Forskud til at købe sig en Ejendom. Telthusene til de fire nye Skiløberkompagnier byggedes for Statens Regning, da Lægderne ikke maatte bebyrdes med uvedkommende Paalæg. — I Norge

gjordes der Begyndelsen med Oprettelsen af lette Tropper. Halvdelen af Skiløberne forsynedes med Rifler, og ved hvert nationalt Regiment forsynedes de fire bedste Skytter ligeledes med Rifler. Under Regimentsøvelserne dannede Skytterne særskilte lette Kompagnier, hvis Styrke var 1 Officer, 3 Underofficerer, 1 Tambour og 48 Menige. Hvert Regiment fik 300 Rdl. aarlig til Præmier ved Skiveskydningen. Skiløberne fik følgende Paaklædning: sort Filtkabuds med den norske Løve, Kappe af rødt Klæde foret med Faareskind, lyseblaa Ærmevest, der kunde bruges som Sommertrøje, blaa Bukser, Patrontaske med Holder til 25 Patroner, Lædertaske isteden for Tornyster, Trompet isteden for Tromme. Med Hensyn til Regimenternes Paaklædning bestemtes, at det danske og norske Fodfolk skulde være ensartet paaklædte, saaledes at et dansk og et norsk Fodregiment stedse skulde have samme Farver og Kendetegn.

Ved Dragonregimenterne bare Underklasserne samme Paaklædning som de danske Dragonregimenter. Hvert fjerde Aar fik Underofficererne og hvert trettende Aar den Menige en ny kraprød Kjole. Der var menige Dragoner, som havde tjent i 25 Aar, og der vare mange, som havde en Højde af 73 Tommer. Officerene bare karmoisinrøde Kjoler. En barnagtig Ansøgning fra Artillerikorpset, om det maatte have den Forret alene at bære karmoisinrøde Kjoler, afsloges i Betragtning af, at den karmoisinrøde holdt lige saa længe som to højrøde. — Den menige Dragon fik af Gaarden, der stillede ham, 5 Rdl. aarlig til Udredning, og 2 Rdl. betalte Gaarden til Kompagnichefen for hans Undermunderings og Vaabens Vedligeholdelse. Disse Penge afdroges atter i Gaardens Skatter. Fra 1692 til 1742 havde Dragonen selv faaet 7 Rdl. aarlig. Fra 1742 til 1774 inddroges de 7 Rdl. i Dragonkasserne, som besørgede Udredningen.

Artilleriet forøgedes med fire nationale Kompagnier. For at paaskynde Artilleriets Udrustning 1772 havde General

Huth udvirket en kongelig Forordning, hvorefter 40 Mand af hvert Skiløberkompagni overførtes til Artilleriet. 1774 bleve de atter leverede tilbage til deres Kompagnier, og der oprettedes en national Artilleribataillon paa 400 Mand, delt i fire Kompagnier, hvert med 2 Officerer, 5 Underofficerer, 2 Tambourer og 100 Menige. Officererne skulde altid tages iblandt Eleverne af den mathematiske Skole i Kristiania. Kompagnierne der udskreves i de to akershusske, andet smaalenske og andet oplandske Distrikt, underlagdes disse Regimenter, saa Kompagnichefen stod baade under Regimentet og Artilleriet. Der bestemtes endvidere, at fem Kompagnier af Artillerikorpset altid skulde have Garnison i Norge. — Til Artilleriets Forstærkning var der endvidere 1772 sendt en Pionerbataillon til Norge. Denne var samme Aar oprettet i København. Hvert Fodregiment i Danmark og Holsten leverede til dens Dannelse 3 Underofficerer og 36 af de ældste Menige. Regimenterne maatte ikke sende bekendte Tyve og liderlige Folk, men det stod dem frit at sende Invalider. Til Pionerbataillonens Chef udnævnedes Major Lejonstjerna, der fik sin Afsked den 25de November 1775, med Justitsraads Titel og 600 Rdl. Pensjon som Belønning for sine Fortjenester og sit i »Slaget« i Bergen modtagne Saar. — Pionerbataillonen var fuldstændig ubrugelig. Den opløstes 1774, og Mandskabet tilligemed de ældste Menige i Regimentet Delmenhorst anvendtes til Oprettelsen af fire nye Garnisonskompagnier i Bergen og Trondhjem. Til Kompagnichefer udnævntes Kaptejnerne Weinigel og Müller af søndenfjældske Regiment, Sibrand af Ingeniør- og Lobedantz af Artillerikorpset. Regimentet Delmenhorst, der havde forrettet Garnisonstjeneste i Bergen og Trondhjem fra 1767—74, vendte tilbage til Danmark. Til de norske Fæstningers Istandsættelse anvendtes der 1773 og 74 i alt 65,000 Rdl., til Frederikstad 18,000, Kristianssand 7000, Kongsvinger 20,000, Frederikshald 9000, Trondhjem 8000 Rdl.

Blakær blev atter optaget iblandt de norske Fæstninger. 1775 bleve Kystbatterierne ved Bergen, Flekkerø og Kristiansholm stærkt udrustede, for at kunne forsvare de Skibe, der søgte Beskyttelse i den amerikanske Frihedskrig.

Ved den norske Hær skulde der være ni Generaler: en General, en Generalløjtnant af Fodfolket, en dito af Rytteriet, fire Generalmajorer af Fodfolket og to dito af Rytteriet.

Prins Karl af Hessen vendte i Efteraaret 1773 tilbage til Danmark og blev den 27de Januar 1774 udnævnt til Feltmarskal for sin gode Tjeneste i Norge. Han vedblev at være højstbefalende over den norske Hær, uagtet han opslog sin Bolig paa Gottorp. Alle Forslag, Anmodninger, Indstillinger, kort sagt enhver Sag, sendtes fra Norge til Gottorp og derfra til København og vandrede i bagvendt Orden til Norge, hvilket Prinsen fandt var en udmærket Forretningsgang. Han vedblev at være Øverstbefalende i Norge i 41 Aar, indtil 1814. — General Huth blev i Norge til Slutningen af 1774 og styrede Hæren i Karl af Hessens Sted. Han ordnede Artilleriets og Ingeniørernes Virksomhed. De sidstnævnte bleve i en lang Aarrække anvendte til at foretage Opmaalinger og til at tegne nøjagtige Kaart langs med den svenske Grænse. Pengene til disse kostbare Arbejder skaffedes tilveje ved at sælge tomme Titler, som dengang stode i høj Anseelse. En næringsdrivende Borger gav gærne tusinde Rdl. for at blive kaldet Hr. Krigsraad. — Klager over at Befalingsmændene mishandlede deres Undergivne, løde hyppig fra Norge. Nogle Bønder i Akershus Amt indsendte et Bønskrift, om de maatte befries for Kaptejn Koss, der pryglede sine Soldater. Kaptejnen undskyldte sig med, at han revsede Knægtene for deres Nattesvir, de løb efter Pigerne i Fæhusene. Der udkom nu en Forordning, hvori det hedder, at den iblandt Bønderne herskende Uskik, at de ugifte Drenge Helligdagsnætterne besøgte Pigerne i Fæhusene forbødes. Om den samme Kaptejn fortalte Bønderne, at han

havde sagt om Oberst Schlanbusch, at han forfremmede Underofficererne efter Gunst og Gave. Klagen undersøgtes, Obersten frikendtes, og Kaptejn Koss dømtes til 14 Dages Fæstningsarrest. — Kaptejn Gedde af Ingeniørkorpset, der ved Frederiksstens Istandsættelse havde anvendt 600 Rdl. af Statens Penge til eget Brug, slap paa Prins Karls Forbøn for Straf. Han fik et Forskud paa 600 Daler til Gældens Dækning. Døde han, forinden Forskudet var tilbagebetalt, skulde hans Post staa ledig, til dette var sket.

Baade i Danmark og Norge hævedes Regimenternes Invalidekasser. Norge beholdt sin egen Krigshospitalskasse, til hvilken alle de befalede Afdrag og Bøder fra den norske Hær indbetaltes. — Hidtil havde den danske og den norske Hær hver havt sin egen Enkekasse, af hvilken en Officers Enke fik 40 pCt. aarlig af den Kapital, Manden havde indskudt. 1775 oprettedes en almindelig Enkekasse for alle Embedsmænds Enker. I denne rettede Indskuddet sig efter Forholdet i Ægteparrets Alder. Enhver Officer, der giftede sig, maatte enten paa engang indskyde i Enkekassen, eller aarlig give denne en Sum, der afdroges i hans maanedlige Løn, saa Enkekassen, naar han døde, kunde tilstaa hans Enke følgende aarlige Pengesum:

til en subaltern Officer ved de nationale Afdelinger 80 Rdl.,
til en subaltern Officer ved de gevorbene (hvervede) Afdelinger 120 Rdl.,
til en Kaptejn ved de nationale Afdelinger 150 Rdl.,
til en Kaptejn ved de hvervede Afdelinger 200 Rdl.,
til en Major og til en Oberstløjtnant ved de nationale Afdelinger 250 Rdl.,
til en Major og til en Oberstløjtnant ved de hvervede Afdelinger 350 Rdl.
til en Regimentschef eller til en General ved de hvervede Afdelinger 400 Rdl.

I Slutningen af 1775 traadte Grev St. Germain fuldstændig ud af den dansk-norske Hær. Den 26de Oktober 1775 udnævnte Kongen af Frankrig ham til sin Krigsminister. Om hans Virksomhed i Hjemmet skriver Ségur: »Han var en Fjende af Underslæb, Luksus og Gunstbevisninger; han angreb Hoffet og undertrykkede Gardekorpserne, der ere saa byrdefulde for Skatkamret, saa unyttige i Krigen, men ak, saa dyrebare for Adelen, for hvem de ere saa fordelagtige.« — Frederik IV af Preussen skrev den 4de December 1775 om St. Germain til Voltaire: »Denne tapre Officer har jeg længe kendt. Han er værdig til den Plads han har faaet, og besidder al den Dygtighed, der udfordres for at beklæde den. Hans store Omhu for Samfundets Vel anbefaler ham hos alle retskafne Folk.« — Han døde den 15de Januar 1778.

Vi maa nu meddele adskilligt om de umodne Foretagender, som bevirkede, at Soldaterne kastedes ud af deres Kaserner og Invaliderne af Kristians Plejehus, samt om det Virvar dette gav Anledning til. Den 9de Marts 1775 tilkedegav Regeringen ved en Kabinetsbefaling, at Regimenterne skulde flyttes ud af Kasernerne i København og Rensborg, uagtet Afdelingerne tryglede om at blive boende, da det var et overordentligt Gode for Tjenestens Fremme, at Mandskabet stedse var samlet og havde sunde, luftige og rummelige Boliger. Naar de atter indkvarteredes hos Borgerne maatte de tage tiltakke med fugtige Kældere, utætte Lofter og Udhuse. Den velstaaende Borger lejede de Soldater ud, som han fik i Indkvartering, til den lavest bydende, uden at bryde sig om, hvorledes de behandledes. Indkvarteringen var en Handelsvare, hvor det gjaldt for Spekulanten om at stuve saa mange Mennesker sammen og give dem saa faa Sængeklæder og Bohave som muligt. Regeringen begrundede sin Befaling med, at den skete for at skaffe Smaa-

borgerne den ved Kasernernes Indretning tabte Næring tilbage og hjælpe Husejerne til en bedre Indtægt af deres Vaaninger. Men dette var ikke Sandheden. Regeringen havde nye Planer før med Kasernerne. Det var Flyvegrillernes Tid. Danmark skulde rives ud af sin økonomiske Underbalance og dertil var Hval- og Sælhundefangst samt Uld- og Linnedfabrikker det store udfundne Hjælpemiddel. Der oprettedes det forenede islandske, færøske, finmarkske og grønlandske Selskab, og Kongens Gehejmekabinetssekretær, Guldberg, blev en af Direktørerne. Foretagendet inddeltes i 20,000 Aktier, hver paa 100 Daler; men Handelsstanden undslog sig ved at tage Aktier. Statskassen blev eneste Deltager og tabte flere Millioner Daler. — Førend Skibene udrustedes og Hvalerne fangedes, var man saa betænksom at sikre sig store Bygninger til Oplagssteder for al den Tran og de Fiskeben, der vilde strømme ind i vore Havne. Store Trankogerier, Forraadshuse og Værfter til Skibenes Bygning anlagdes. Almindeligt Hospital med dets store Plads, der strakte sig til Havnen, ansaas for det bedste Sted til Værfters og Forraadshuses Bygning. Hospitalets Lemmer anvistes den ene Fløj af Sølvgadens Kaserne, og den anden gaves til Invaliderne i Kristians Plejehus, hvis Gaarde skulde benyttes til en stor Lærreds- og Uldfabrik. Thi, som det hedder i Datidens Bedemandsstil: Intet er vigtigere for Statens Vel, end at man med den ømmeste Flid undgaar, hvad der kan skade Statens Balance; derfor bør vi smaaligen søge at skaffe hos os selv, hvad der er gørligt, paa det Udgift til fremmede undflys, paa det Staten beholder sine Penge og formerer sin Vinskibelighed. — I Rensborg erklærede Kommandantskabet, at det var umuligt for Borgerne at huse Garnisonens Underofficerer og Menige, der talte 2416 Mænd og 1227 Koner og Børn. Befalingen tilbagekaldtes for denne Fæstnings Vedkommende, da der lagdes liden Vægt paa, om den der kom til Udførelse. I København derimod hjalp ingen

Modstand. Livregimenterne flyttedes i Oktober 1775 ud af Sølvgadens Kaserne, og deres Plads indtoges af Lemmerne fra Almindeligt Hospital og Kristians Plejehus, som bleve der til 1785, da Trankogerierne og Uldspinderierne gik Fallit efter at have forøget isteden for formindsket den økonomiske Underballance. — Kristians Plejehus, der fra 1767 til 74 havde været i en ypperlig Forfatning, hvis Hushold, Husflid og Opdragelsesanstalt pristes af alle, kom efter Flytningen i yderste Forfald. De militære Uldfabrikker, der ligeledes havde blomstret i denne Aarrække, styrtedes ved nye og kostbare Forsøg i stor Gæld. Hvad der mest bidrog til begges Ødelæggelses, var, at man fratog dem deres flinke Bestyrere, Brødrene Pflueg. Rigtignok fik de militære Uldfabrikker en Mand af Faget, Overfabrikør Wulf, til Bestyrer. Efter at han havde drevet dem i to Aar, lavedes der en Balance, der udviste en Underbalance af 80,000 Rdl. Denne blev strøget af Overbestyrelsen, et nyt Regnskab begyndtes, og Fabrikøren fik Tilhold om at nedlægge sin private Fabrik for bedre at passe paa Statens; men efter nogle Aar havde Fabrikken paany en betydelig Gæld, som Regeringen maatte betale.

1775 blev der atter givet Regimenterne Tilladelse til at hverve i Udlandet, ja den opmuntredes endog af Regeringen. I en Kabinetsbefaling af 11te April 1776 hedder det: da det er daarlig bevendt med den udenlandske Hverving, maa der antages Rekrutter paa 62½ Tommer, der kunne vokse. Regimenterne maa snarest muligt være overtallige. — Salg af Officersposter vedbleve, om end sjældnere. En anden Uskik, der voldte megen Uorden, var, at Officererne i massevis benaadedes med en langt højere Karakter end deres Tjenestegrad. Danske og norske Officerer, som vare i russisk Tjeneste, forfremmedes der hurtig til Oberster, og det tillodes dem i Reglen, naar de kom hjem, at beholde denne Karakter, hvilket atter gav Anledning til, at man, for ikke at forurette

deres Formænd, ofte gav disse en højere Karakter. Forfremmelserne skulde ikke ske afdelingsvis, men gennem hele Vaabnet. I de lavere Grader blev Forfremmelsen dog gærne i Regimentet; men da Eichstedt fratraadte sjælandske Dragonregiment, bleve alle Forfremmelser i hans Regiment, paa Grund af dets Deltagelse i Statsomvæltningen den 17de Januar 1772.

Med en Karakter, der gav Vedkommende en høj Plads i Rangforordningen, belønnede Regeringen overordentlige Fortjenester. Regimentskvartermester Leegaard, der gav 2000 Rdl. til den mathematiske Skole i Kristiania og en mindre Sum til Opdragelse af fattige Officersbørn ved 2det vesterlenske Regiment, blev Generalkrigskommissær. — Villiam Halling, der havde været Kaptejn i engelsk Tjeneste, blev, til Belønning for at han nedsatte sig i Jylland og anvendte en Del af sin store Formue til at opdyrke Hede, først udnævnt til Brigader- og dernæst til Generalmajor. — Med Pengeuddelinger var man derimod meget sparsommelig. Ingen Officer maatte afskediges i Fredstid med Pensjon; de skulde alle blive staaende, indtil de døde af Alderdom, eller selv affinde sig med deres Eftermænd. Det tillodes Oberst Bull, Chef for 1ste vesterlenske, at afgaa 1775 efter 61 Aars Tjeneste, i sit 76de Aar, dog skulde han først affinde sig med sin Eftermand, Frederik Dietrichson. Andet vesterlenske fik i næste Aar en ny Chef i Hvitfelt; den forrige, Oberst Sundt, havde siddet i Arrest fra 1ste December 1774 til sin Dødsdag den 25de September 1775. Samme Aar fik Oberstløjtnant Hesselberg, der havde været indviklet i Stuensees Fald, det nordenfjældske Regiment, som Generalmajor Schnell fratraadte efter 56 Aars Tjeneste. Schnell skulde beholde Regimentschefslønningen, til han døde. Kort iforvejen havde General Huth foreslaaet, at der skulde bevilges Schnell et Tillæg af 800 Rdl. aarlig som Formand i det norske Generalitet; men det afsloges. — I 2det vesterlenske klagede en Del Soldater over, at de havde tjent i 5 Aar over den lovbestemte Tid. De forlangte deres Af-

sked. Det kunde ikke bevilges, fordi det vilde vække Opsigt, derimod fritoges de for at møde til den aarlige Øvelsestid. De Normænd, der havde tjent i Garden, maatte ikke blive boende i København, naar de havde udtjent. De bleve sendte hjem til Norge, hvor man trængte til den Slags Folk, der havde udvidet deres Kundskaber i den danske Hovedstad. Af denne Grund afslaas Boghandler Gyldendals Ansøgning om at maatte beholde en norsk Gardist, der havde udtjent, i sin Tjeneste.

Den 29de Januar 1776 udkom den vigtige Forordning om Indfødsretten. For Hæren, i hvilken Udlændinger hidtil vare blevne fremdragne paa de indfødtes Bekostning, var den af gennemgribende Betydning. Enhver, som søgte Ansættelse, maatte først godtgøre, at han havde Indfødsret. De Udlændinger, som stode i Regimenterne, kunde blive naturaliserede, naar de i Tide søgte derom, ellers vilde de blive afskedigede. For de fremmede Underofficerer, der kunde gøre sig Haab om at blive forfremmede til Officerer, blev der udfærdiget Naturalisationsbreve; men de kasseredes, naar Vedkommende fik Afsked, inden han blev Officer. — For at bevare Erindringen om Indfødsretten, oprettede Befalingsmændene i Københavns borgerlige Korpser en Skytteforening. Seks Gange aarlig skødes der til Skive paa fri Haand. Der udsattes 5 Præmier aarlig. Den 1ste var en Soldats fuldstændige Udrustning, 2den et Gevær med Bajonet, 3die en Sabel, 4de en Patrontaske, 5te en Livrem; alle med Indskriften »Indfødsretten.« — Hvervingerne indskrænkedes, og ved kongelig Befaling af 11te September 1776 og 19de Februar 1777 bestemtes, at der endnu, foruden den tidligere fastsatte Udskrivning, af hver 400 Tdr. Hartk. i Danmark og Holsten skulde leveres en Soldat til Fodregimenterne, hvis Kompagnier skulde forøges med 10 Mand. Grevernes og Friherrernes Frihedshartkorn skulde deltage i denne Ydelse

og Rekrutterne udskrives imellem det attende og fem og tredivte Aar, om muligt være 63 Tommer høje og tjene i 10 Aar. Trods alle Kongebud behandledes de nationale Soldater med stor Haardhed; Bønderne i Ribe Stift indsendte en Klage til Kongen over den barbariske Behandling, som vederfores det slesvigske Fodregiments Soldater af General Lehmann og hans Officerer. Regeringen var i Reglen døv for disse Klager. Det hjalp kun lidt, at den skrev til Generalen: »Vi behøve al vores Naade for blot denne eneste Gang at overse de begaaede Forbrydelser«; den forlangte, at Regimentet kun skulde anvende Officerer i Distriktet, som selv ere menneskelige og vide, at de omgaas med Mennesker. I Roskilde sammenrottede 37 Husarer sig og gik uden Tilladelse til Kjøbenhavn, hvor de klagede til Krigskollegiet over deres Officerer, som for den mindste Forseelse tildængede dem med Stokkeprygl. Syv Husarer sattes i Arrest, og Resten bragtes tilbage til Roskilde. Der nedsattes en Kommission til at undersøge og paadømme Sagen. Syv Husarer dømtes til Galgen, 46 til Spidsrod, og en Korporal, der ikke havde angivet Komplottet, som han var vidende om, til at skydes. Eskadronschefen, der havde pryglet Husarerne med sin Ridepisk, mistede en Maaneds Løn, og hans Løjtnant, som havde været arresteret under hele Sagen, fik Afsked. Straffen formildedes betydelig for de Menige, ikkun en Husar blev hængt, de øvrige slap med Fæstningsarbejde og Spidsrod.

Saavel i Danmark som i Norge var der paa flere Steder Uroligheder 1776 paa Grund af Brændevinsskatten. I Landsbyen Hinge ved Randers modsatte Bønderne sig med Magt Toldbetjenternes Undersøgelser. Ifølge en Kabinetsbefaling af 27de April sendtes en Løjtnant med 40 Ryttere i største Hast til Hinge, tog Oldermanden og to af de vederhæftigste Bønder tilfange. De bleve under Bedækning sendte over Kallundborg til Kjøbenhavn og puttede ind i Stokhuset.

Ifølge en Kabinetsbefaling af 4de Maj sendtes to Eskadroner af 2det sjælandske Rytterregiment til Nysted, for derfra at foretage et Strejftog efter de Bander af Bønder, der modsatte sig Brændevinsskatten. Arrestanterne bragtes til Stokhuset i Kjøbenhavn.

Fra Aaret 1776 kom hele den danske Hær i en lang Aarrække skiftevis i Lejr hvert 3die Aar i 21 Dage. De sjælandske og fynske Tropper ved Kjøbenhavn, de nørrejyske ved Horsens, de holstenske og slesvigske nordenfor Rensborg og vestenfor Haderslev. I de første 14 Dage øvedes hvert Regiment for sig, efter Chefens eget Hoved, og Ansvaret hvilede paa ham, hvis hans Afdeling stod tilbage i nogen Henseende. Selv naar Kongen og det kongelige Hus kom tilstede ved Øvelserne, skulde disse fortsættes uden Afbrydelse. Efter de 14 Dage gaves der en Hviledag til Udrustningens og Paaklædningens Renselse. Den følgende Dag var der stort Hærskue for Kongen og derpaa 6 Dages større Øvelser i Marken. Disse udarbejdedes af Prinserne af Bevern og Kassel, Generalerne Hauch, Huth og Lüttichau, og indsendtes nogle Dage i Forvejen til Kongen. Alle Reglementerne til Øvelsernes Udførelse vare nu udarbejdede i det danske Sprog for alle tre Vaaben; men det var kun Kommandoordene, der lød i Modersmaalet, Omgangssproget og Tiltalen til de Menige førtes paa Tysk eller i en med tyske Eder spækket Blanding af Tysk og Dansk. Den normale Opstilling for Rytteri og Fodfolk var paa tre Geledder og kun undtagelsesvis paa to. Rytteriets Øvelser havde undergaaet en heldig Forandring: der lagdes Vind paa større Hurtighed, og Reglementet*) foreskrev hyppig Anvendelse af Angreb i Gallop med alle fire Eskadroner i Linie. — Efter Mønstringen 1777 og 78 udtalte Generalerne, at de udenlands hvervede

*) Det første danske Exercerreglement for Rytteriet, dateret den 18de April 1776, er trykt i Haderslev.

Rekrutter stode langt tilbage for det fra Distrikterne leverede nationale Mandskab; men det havde kun til Følge, at Hververne fik Tilhold om at levere anseligere Folk, der mindst holdt 64 Tommer. Generalerne forlangte, da 21 Dages Øvelse var for kortvarig, at de burde forlænges til seks Uger eller mindst til 32 Dage. De fik til Svar: det er meget godt, som det er, og alt skulde vedblive, som det nu engang var bestemt. Generalerne ankede fremdeles over de ældre Underofficerers slette Stilling og daarlige Udsigter. Regeringen var villig til at raade Bod derpaa, og vilde give de ældre Underofficerer Tillæg, naar Generalerne vilde vise, hvorfra man skulde tage Midlerne dertil; Statskassen kunde i disse trange Pengetider kun indrømme Hæren den fastsatte Sum. — Rytteriet fik Ros, fordi Hestene fra Distrikterne vare godt tilredne; over de Udredere, som havde udmærket sig ved at levere smukke Folk og Heste, skulde Regimenterne indsende Lister, saavelsom over dem, med hvilke det ikke havde været Tilfældet. Officererne takkedes for deres Tjenesteiver og Mandskabet for dets Lærvillighed; dog indskærpedes det Officererne selv at holde gode Heste og ikke hjælpe sig med at laane en Hest til Øvelserne. Cheferne skulde befliite sig paa, at Angrebene skete med mere Liv. — I det jyske Rytterregiments Heste i Randers var der udbrudt en dødelig Sygdom. General Lüttichau, en i Rytterværsenet meget erfaren Mand, og Professor Abildgaard sendtes til Randers, for at træffe Anstalter til Ondets Afhjælpning. Lüttichau indberettede, at Sygdommen ikke skrev sig fra Foderet, men stak i Luften. Abildgaards Lægemidler fandt Kollegiet lovlig dyre, men tillod dog, at de anvendtes. — Ved Mønstringerne i Jylland var der mange udeblevne, som angave Sygdomme og vedlagde Lægeattester. Undersøgelsen godtgjorde, at de fleste Sygdomme vare forstilte*) (Simulanter). Der fastsattes i denne

*) Borgmesteren i Kallundborg, en rig Godsejer, paadrog sig en Mulkt, fordi han ikke havde leveret nogen Soldat fra sine Godser i flere Aar. Da det ikke

Anledning strænge Straffe for de Læger, der skreve falske Attester, og for de militære Læger, der ikke foretoge paalidelige og samvittighedsfulde Undersøgelser. Med Prinsen af Beverns Ledelse af Øvelserne var der megen Tilfredshed. Han vaagede over, at Afdelingerne ikke laa paa den lade Side udenfor den samlede Øvelsestid, samt at der ikke var flere end de fornødne Befalingsmænd i Distrikterne, hvor de saa let forfaldt til Magelighed. Og han udvirkede, at der i Reglen ikke maatte gives Befalingsmændene Orlov fra 1ste April til 30te Juni og fra 1ste September til 1ste November, som var den bedste Øvelsestid. Det forbødes Officererne at lade sig se udenfor deres Boliger i civile Klæder; dog tillodes det dem at bære sorte Bukser. Over Mandskabets Paaklædning kom der mange Klager. Kjolen var saa snæver, at Manden pintes i den. I en Kabinetsbefaling af 31te Juli 1776 tilkendegav Kongen Generalitet, at de snævre og »enge« Klæder, som vi afsky, efterhaanden skal afskaffes. Men Kollegiet vilde ikke levere vide Dragter paa Grund af den større Udgift. En Husareskadron maatte laane Kjoler af en nys oprettet Eskadron for at vise sig med Anstændighed ved Lejrøvelserne. I den paagældende Skrivelse hedder det: da de koldingske Husarers Uniformer ere temmelig lurvede, saa skal de paa Vejen til Lejren bytte dem med Husarernes i Roskilde og igen aflevere dem paa Hjemvejen.

Mange danske og norske Officerer vare i russisk, fransk og østerrigsk Tjeneste; men alle Ansøgninger om at gaa i engelsk Tjeneste for at kæmpe imod Amerikanerne afsloges. Derimod tillodes det tyve Officerer, deriblandt Prins Karl af Hessen, at gaa i preussisk Tjeneste og deltage som Frivillige i Krigen mod Østerrig. Karl af Hessen skulde 1778 have ledet Øvelserne ved den norske Hær, hvis Afdelinger havde faaet Befaling til at samles til større Lejrøvelser; men da

---

var grundet i Uvillie, nedsattes Mulkten til 20 Rdl., »skønt han kunde have gjort sig mere Umag.«

han havde mere Lyst til at begive sig til Preussen end til Norge, saa bortfaldt Øvelserne for dette Aar.

Som Hertug af Holsten kunde den danske Konge blive inddraget i Krigen imellem Preussen og Østerrig, der begge begærede hans Hjælp. Den dansk-norske Regering var ikke tilsinds at blande sig i Striden, men fandt det dog nødvendigt for sin Sydgrænses Sikkerheds Skyld, at forøge den danske Hær. Den 1ste Oktober 1778 oprettedes to nye Fodregimenter. Fynske Regiment fik til Chef Prins Frederik af Hessen-Kassel, syv Aar gammel; saalænge indtil han blev fuldvoksen, skulde hans Fader, Prins Karl, styre Regimentet*). Laalandske Regiment fik til Chef Oberst Pergler Perglas. Til Stamme for disse to Regimenter toges 20 Spillemænd og 192 Menige af de øvrige hvervede Regimenter imod en Godtgørelse til Kompagnichefen af 40 Rdl. for hver Mand. Resten af Mandskabet hvervedes, og Haandpengene bestemtes til 20 Rdl. Slesvig, Flensborg, Aabenraa og Sønderborg anvistes til Løbepladser (Samlingspladser) for det nyhvervede Mandskab. Befalingsmændene toges fra de bestaaende Fodregimenter, i hvilke Førernes Tal indskrænkedes. Fra hvert Regiment afgik 4 Stabskaptejner, 2 Premierløjtnanter, 4 Stabssekondløjtnanter, 1 Adjutant, 1 Underlæge, 24 Underofficerer; i alt 144 Officerer, 14 Underlæger og 336 Underofficerer. Samtidig med at Befalingsmændenes Tal indskrænkedes, øgedes de Meniges Tal med 120 hvervede til hvert Regiment, i alt 1680 Mand. — Fremdeles oprettedes der den 1ste Oktober 1778 tre hvervede Bataillioner, som føjedes til danske og norske Livregiment og mønske Regiment. Befalingsmænd og Menige skaffedes paa lignende Maade, som oven anført ved de to nye Regimenter. Hvert Regiments Oprettelse kostede 40,000 og hver Bataillons 20,000 Rdl. I alt kostede Fodfolkets Forøgelse 170,000 Rdl.

*) En anden Søn, Prins Kristian af Hessen, fire Aar gammel, fik Livregirigiment Ryttere, som Faderen ligeledes paatog sig at styre.

Efterhaanden skulde der oprettes en tredje Bataillon ved hvert Fodregiment. Hensigten med den tredie Bataillon var, at den i Fredstid skulde være Garnisonsbataillon og modtage alt det hvervede Mandskab. Regimentets to ældre Bataillioner skulde til »mere Bekvæmmelighed og Opkomst for Kongens Riger og Lande og til Godsherrernes Gavn flyttes ud i deres Distrikter« og bestaa af det nationale Mandskab. Man var saaledes paa god Vej til at føre alt tilbage i den gamle Gænge og skille de nationale og hvervede Afdelinger fra hinanden. De hvervedes Forøgelse bevirkede i Forbindelse med andre Aarsager, at det nationale Mandskab ikke indkaldtes til Øvelse og var hverken brugelig til Linie-, Reserve- eller Forstærkningstropper. — 1778 forandrede det delmenhorstske Regiment Navn og kaldtes fremtidig det sjællandske gevorbene Regiment. — Rytteriet forstærkedes med flere Husareskadroner, samt ved at hvert Rytterregiment forstærkedes med 50 hvervede.

8. Juni	1774	oprettedes	2	Husareskadrn.	J. Spæth og G. V Drechsel.
1. Oktb	1776	—	2	—	K. F. Gæhler og K. Pogrell.
1. Jan.	1778	—	1	—	K. L. Vinter.
1. Oktb.	1778	—	1	—	L. V. Bülow.
1. Maj	1779	—	2	—	J. Schinckel og V. Berger.
1. Maj	1780	—	2	—	F. H. Wedell-W. og G. K. Preusser.

De formeredes i 2 Regimenter, 1ste under J. Schinckel med blaa, 2det under J. Spæth med gul Dolman. Rytteriets Forøgelse i Aarene 1778—80 kostede 145,000 Rdl. — Artillerikorpset forøgedes den 1ste Oktober 1778 med 36 Korporaler og 72 Konstabler.

Derimod bleve de i Artilleriets nationale Distrikter boende 8 Stabskaptejner, 8 Sekondløjtnanter og 48 Underofficerer afskedigede. Til Provinskommissærer toges der fremtidig Kaptejner, da Majorerne ikke kunde undværes ved Artilleribrigaderne, naar disse bragtes paa Feltfod. Korporalerne fik en ny smuk Titel: de kaldtes Bombarderer.

Alle Forandringer fra 1778 til 86 vise, at det Parti, som ønskede en hvervet Hær af Udlændinger, atter havde faaet Over-

magten og at Bondestanden vedblivende skulde kues. — Hverveofficererne gjorde omfattende Forretninger. En Kaptejn, der havde leveret 426 Rekruter for en fastsat Betaling af 47 Rdl. for hver, kom 9870 Rdl. til kort. De eftergaves ham. 1779 til 82 vare Danmark og Holsten hjemsøgte af en frygtelig Kvægpest, som trods den omhyggeligste Afspærring udbredte sig over Landet. Samtidig var der Misvækst og stor Fodermangel. Det bidrog til Forstyrrelsen i Øvelserne. Rytteriets Mandskab maatte 1782 og 83 foretage sine Øvelser til Fods. Baade Rytteri og Fodfolk anvendtes til at afspærre de smittede Egne. Da der tilmed hvert Aar fra 1779 til 82 var et stort Tal (1400 Mand) af de sjælandske Regimenter ombord paa den Flaade, der i disse Aaringer stak i Søen, og en lignende Styrke af de jyske og holstenske Regimenter gravede Ejderkanalen under Ledelse af General Dilleben og Major Peymann, saa bortfaldt det ene Aar efter det andet de nationale Mandskabers Øvelser. De Penge, der sparedes herved, anvendtes til Anskaffelse af Artillerimateriel. — Den forkastelige Skik, at højtstaaende Officerer som Medlemmer af Generalitetskollegiet og Hofmænd benyttede deres Indflydelse til at faa deres unge Sønner udnævnte til Generaladjutanter, en Uskik, Struensee havde nedslaaet, — blomstrede efter hans Fald i en utrolig Grad. Unge Kaptejner og Løjtnanter udnævntes til Generaladjutanter og fik Oberstløjtnants Rang. Da to unge Artillerikaptejner udnævntes til Generaladjutanter, klagede de ældre Artillerioffícerer over denne Uskik, der var skadelig for Tjenesten. Der tilkendegaves Klagerne Kongens Mishag, og Chefen fik Befaling strængt at vaage over Krigstugtens Opretholdelse i Artillerikorpset og straffe enhver Opsætsighed med Kassation. 1780 var Generaladjutanternes Tal voxet til 56*). Med Generalavditører var

*) Res. 18de December 1782. Skønt der er stor Overflødighed paa Generaladjutanter, kan Kaptejn Løvendahl af nordenfjældske Regiment dog udnævnes dertil, da en meget velhavende Justitsraadinde gør det til Betingelse, forinden hun vil gifte sig med ham.

Hæren ligeledes rigelig forsynet, men det forbedrede ikke Retstilstanden. Bortløben, Opsætsighed, Myndighedsmisbrug, Drab og Forbrydelser af den væmmeligste Slags gik daglig i Svang. Retsplejen var jammerlig. Straffen for Bortløben var Slaveri; men i en Resolution af 28de Maj 1782 hedder det: »er det kønne og anselige Karle, der ere grebne i Desertion, slippe de for Slaveriet og tildeles en passende Portion Stokkeprygl, for at bevares for Regimentet.« Af fynske Fodregiment løb der i dette Aar paa en Dag 49 Mand bort. Selvmord betragtedes som et Bedrageri, da Staten derved narredes for den Sum, som var udgivet paa den hvervede Soldat. Mislykket Forsøg paa at skaffe sig af med Livet straffedes med umenneskelig Haardhed.

Ved den norske Hær fandt der fra 1775 kun Søndagsøvelser Sted med Rekruterne, altsaa i det første Aar. Det ældre Mandskab indkaldtes aarlig til 12 Dages Øvelse. 1779 og 80 fandt der ingen Samling Sted, fordi Dragterne vare aldeles opslidte. Da de militære Uldfabriker kun kunde forsyne den norske Hær med det fornødne Klæde til Kraver, forskreves der 2640 Stykker rødt Klæde til Kjoler fra England, og i det næste Aar fik hele Hæren nye Paaklædninger. — Undersøgelserne om Anledningen til Udrustningens slette Tilstand bragte mange Underslæb for Dagen; en Major i 1ste trondhjemske Regiment, der havde faaet Penge til Fornyelse 1779, havde ingen anskaffet. Ved 2det smaalenske havde Regimentskvartermesteren 1780 en Kassemangel paa 4000 Rdl., som Regimentschefen dømtes til at betale. Senere ordnedes dog Sagen paa den Maade, at Embedet solgtes, og med den indkomne Sum dækkedes Gælden. — For at tilvejebringe en ligelig Fordeling af Land- og Søhærens Lægder nedsattes der 1774 en Kommission i Norge og 1775 i Danmark. Da disse havde endt deres Arbejde, nedsattes der en Fælleskommission, bestaaende af Kammerherre Schindel og Etatsraad Sevel som Medlemmer for Flaaden, Konferents-

raad Schultz, Oberst Stang og Generalkrigskommissær Gyppen for Landhæren. Der bestemte, hvilke der skulde være Land- og hvilke der skulde være Sølægder, og der forfattedes en fuldstændig Matrikel baade for Hær og Flaade, som stadfæstedes af Kongen. Nordlandene og Finmarken hørte udelukkende til Sølægderne. De 1749 i det sydlige Nordland og Helgeland oprettede Kompagnier af 1ste trondhjemske nationale Fodregiment, vare allerede opløste 1753, og den nordligste Del af Norge fritoges for al Udskrivning til Landhæren i Fredstid. De privilegerede Sædegaarde i Norge fritoges som hidtil indtil videre for Udskrivning. I Danmark maatte Grevers og Friherrers Hovedgaardstakster fra 1777 bidrage til Udskrivningen.

1783 bleve de fire norske Dragonregimenter satte paa ens Fod, og Underofficerernes Lønning forøgedes. Underofficeren holdt sig selv med Hest, til hvis Føde han hidtil havde faaet 10 Rdl. aarlig. Denne Sum forøgedes med 5 Rdl. 72 Sk., og i Kvarterpenge fik han 4 Rdl. I Tilridningspenge fik Regimentet 70 Rdl. aarlig.

Hvert Regiment tildeltes 620 fulde Dragonkvarterer, der i Reglen bestod af 2 Gaarde, til de Menige.

1. søndenfjældske Dragonrg. blev kaldet akershuske Dragonrg.
2. — — — — smaalenske —
3. — — — — oplandske —
Nordenfjældske — — — trondhjemske —

I det sydlige Norge lagde Bønderne deres Forbitrelse over Embedsmændenes og Købmændenes Udsugelser aabent for Dagen. Misfornøjelsen kom flere Gange til Udbrud og maatte dæmpes med militær Magt. Saaledes i Staværn 1780, i Arendal, Kristianssand og paa flere Steder i Kristianssand Stift 1785, 86 og 87.

De udvidede Fæstningsværker, der vare anlagte ved Frederiksstad 1757, sløjfedes atter 1779 til 81. General Huth forlangte 3½ Millioner Rdl. for at bringe Kjøbenhavn, Rens-

borg og Frederikstad i Norge, Rigernes tre vigtigste Vaabenpladser, i kampdygtig Stand. Han erklærede, at alle Fæstningerne befandt sig i den uforsvarligste Tilstand. Regeringen befalede, at Sagen skulde udsættes, skønt Forholdene til Sverig atter toge en farlig Vending. Gustaf III. af Sverig var en højst urolig Nabo, der ikke lod det blive ved det første mislykkede Forsøg paa at faa Klingerne ud af Skederne. 1783 vilde han paaføre Danmark-Norge Krig og ved et pludseligt Overfald paa Sjæland og Norge opkaste sig til Nordens Hersker. I Foraaret rustedes en Flaade paa 14 Linieskibe i Karlskrona, og der oprettedes 3 Lejre i Skåne og Småland. Hæren, der skulde overføres fra de skånske Søstæder til Sjæland, deltes i 3 Korpser, Hovedhæren, 17000 Mand, under Kongen og 2 Korpser under Kongens Brødre: 9000 Mand under Karl af Södermanland og 3000 Mand under Frederik af Østergøtland. Samtidig skulde Norge angribes af 13000 Mand, ligeledes delte i 3 Korpser. 3000 Mand skulde gaa fra Jæmteland ind i Trondhjems Stift, 6000 Mand fra Karlstad og 4000 Mand fra Venersborg skulde gaa imod Kristiania. Paaskudet til Krigen var Fordringen om Øresundstoldens ufortøvede Ophævelse, hvilken Kong Gustaf mente, alle fremmede Magter vilde billige. Saasnart Fordringen var afslaaet, skulde den svenske Flaade blokere Kjøbenhavn og de svenske Hære rykke ind i Danmark og Norge. Inden Gustaf III skred til Handling, vilde han dog sikre sig mod det med Danmark forbundne Ruslands Indblanding. Den russiske Kejserinde forlangte, at han skulde tøve med Angrebet, indtil hun erfarede, om det vilde komme til Fredsbrud med Tyrkerne, fordi hun havde frataget Tyrkiet Krim. Thi naar Rusland var indviklet i Krig med Tyrkiet, saa havde hun intet imod, at Sverig bekrigede Danmark; saalænge denne Kamp stod paa, havde hun jo intet at frygte af Sverig men kunde rolig drage sine Stridskræfter bort fra sin Hovedstad til Sydgrænsen. — I Kjøbenhavn sov det fred-

sæle Ministerium den retfærdiges Søvn og anede intet om det Uvejr, som trak op. Flaaden, der de foregaaende Aar havde været udrustet, laa aftaklet i Havnen, selv den aarlige Øvelseseskadre blev ikke rustet, paa Grund af at der var Ebbe i Statskassen. Af samme Grund havde Landhæren givet største Delen af Soldaterne Orlov. Regeringens Opmærksomhed var udelukkende henvendt paa at bringe Pengevæsenet ud af den Forlegenhed, som uoverlagte Foretagender havde styrtet den i. Handelskompagnierne, i hvis Bestyrelse der sad Medlemmer af Statsraadet, gik fallit, efter at have bortkastet mange Millioner, og, da der 1783 udbrød en stor Handelskrisis, tænkte Regeringen kun paa at komme de store Handelshuse til Hjælp. Først hen paa Efteraaret fik den bestemte Efterretninger om den truende Fare. Nogle Regimenter bleve i største Skynding trukne fra Jylland til Kjøbenhavn, Matroserne indkaldtes, og tidlig paa Foraaret 1784 lagdes en Flaade paa 4 Linieskibe, der havde 2 Fodregimenter ombord, ud paa Reden. Til Landartilleriets Materiel, der var i største Forfald, anvendtes 280,000 Rdl.

Gustaf IIIs Beregning, at Tyrkerne ikke vilde finde sig i, at Russerne havde frataget dem Krim, slog fejl, og, da Katarina II beholdt Fred, forbød hun Gustaf III at angribe Danmark og Norge. Men Faren for et svensk Angreb var endnu ikke forbi. I April 1784 styrtedes det guldbergske Ministerium, og Kronprins Frederik overtog Rigets Styrelse med den dygtige A. P. Bernstorff til Førsteminister. Gustaf III fandt, at denne Omvæltning gav ham en velkommen Anledning til at blande sig i sin Nabos indre Anliggender; han tilbød den fra Magten fortrængte Enkedronning Juliane Marie og hendes Søn Arveprins Frederik sin Understøttelse, for at hun atter kunde faa Magten ihænde. Men Enkedronningen var ham for klog, hun frabad sig i en høflig Skrivelse en Hjælp, der sikkerlig vilde have bragt hende ringe Fordel. Gustaf III søgte ogsaa at bevæge Normændene til at gøre Oprør; men, da hans Spioner for-

sikrede ham, at Normændene kun stræbte efter Selvstændighed og Republik, saa henvendte han sig ikke oftere til dem, da han havde tilstrækkeligt republikansk Stof i sit eget Rige.

De krigerske Udsigter havde atter henledet den dansk-norske Regerings Opmærksomhed paa Hærens Tilstand. Det opdagedes, at den i sin daværende Skikkelse ikke var istand til at sikre Landet for Overrumpling, den undergik derfor paany en Hovedforandring, der fandt sit Udtryk i Hærordenen af 1ste Februar 1785. Kommissionen, der udarbejdede den, traadte sammen den 1ste December 1784 og bestod af Prins Karl af Hessen som Formand, Ministrene, Greverne Reventlow og Schimmelmann, Generalitetskollegiets Medlemmer Ahlefeldt, Schultz, Pentz og Morgenstjerne og Generalmajor Stang. Sidstnævnte var tillige Sekretær for Kommissionen. — Den Hær, der oprettedes, gjorde Fordring paa stedse at være krigsberedt. I Betragtning af, at Holsten, efter Prins Karls Mening, var den mest udsatte Landsdel, dernæst Sjæland og tilsidst Jylland, blev Fodregimenternes Fredsstyrke stærkest i Holsten, svagest i Jylland.

De i Holsten garnisonerende 4 Fodregimenter, Dronningens, Fyns, Møns og Laalands, fik hvert 1000 hvervede og 500 nationale; de i Sjæland værende 6 Fodregimenter: danske og norske Livregiment, Kongens, Kronprinsens, Prins Frederiks, Oldenburg, hvert 800 hvervede og 700 nationale; de i Jylland garnisonerende 6 Fodregimenter: Sjæland, Jylland, Bornholm, Slesvig, Holsten, Falster, hvert 500 hvervede og 1000 nationale. Hvert Regiment deltes isteden for i 12 i 10 Kompagnier, deraf 8 Musketer- og 2 Grenaderkompagnier i 2 Bataillioner. To Regimenter dannede en Brigade, og ved Brigadeøvelserne dannedes en Grenaderbataillon af Grenaderkompagnierne, saa Brigaden bestod af 5 Bataillioner, der fik hver 2 Kanoner.

Det nationale Mandskabs Rekruter indøvedes i 7 Uger; derefter indkaldtes de nationale aarlig i 8 Aar til 28 Øvelsesdage.

Af det hvervede Mandskab havde hver af de

i Holsten liggende	Regimenter	500	Frifolk,
i Sjæland	—	440	—
i Jylland	—	250	—
	i alt	1190	Frifolk,

som kun indkaldtes til 28 Dages aarlig Øvelse.

Den tjenstgørende tilstedeværende Styrke var altsaa, med Undtagelse af de 28 Øvelsesdage, Aaret rundt

ved Fodfolket i Holsten . . . 2000 Mand foruden Befalingsmænd,
i Sjæland . . . 2000 —
i Jylland . . . 1500 —

I alt: 5500 Mand.

Til det hvervede Mandskab regnedes det Mandskab, som Landejendomsbesidderne vare pligtige at levere efter Loven af 19de Februar 1777, nemlig af 500 Tdr. Hartkorn en Karl, 63 Tom. høj, der nu skulde ligge til stadig Tjeneste i otte Aar, og for hvem Proprietæren fik 20 Rd. Af dette Mandskab fik hvert af de holstenske Regimenter 50, hvert af de sjælandske 40, hvert af de jyske 25 Mand, Resten gik til Rytteriet. Ved hvert Fodregiment ansattes der seks Fændriker. Kompagniets Sammensætning blev 3 Officerer, 8 Underofficerer, 2 Tambourer og 100 Menige. Af danske Livregiments tredie Bataillon oprettedes den kronborgske Bataillon under Hans Muhle; af norske Livregiments tredie Bataillon den første frederikshavnske Bataillon under Jakob Grüner; af mønske Regiments tredie Bataillon den anden frederikshavnske Bataillon under Kristian Kraft. Disse trende Bataillioner skulde om Sommeren ombord paa Flaaden og om Vinteren garnisonere i Kronborg og Kjøbenhavns Citadel og give Arbejdsmandskab til Holmen. Endelig oprettedes der to Jægerkorpser, hvert paa 5 Officerer, 2 Underofficerer, 3 Spillemænd og 120 hvervede Menige: det sjælandske under Andreas Undal og det holstenske under Ludvig Binzer. Garden tilfods indskrænkedes til fire Kompagnier, hvert paa 100 Menige.

Til Hverving fik hvert af de holstenske Fodregimenter 4000 Rd., hvert af de sjælandske 3000 Rd., hvert af de jyske 2000 Rd.

Ved Rytteriet sammensattes hvert Regiment af 288 natjonale og 288 hvervede Ryttere. Til de hvervede regnedes de 16 Mand, som leveredes til hvert Regiment af Landdistrikterne til fast Tjeneste i otte Aar. Regimentet, der tidligere bestod af fem, deltes nu i fire Eskadroner, hver med 72 natjonale og 72 hvervede Ryttere. De natjonale indkaldtes til 28 Dages Øvelse. Af de hvervede var der 128 Frimænd ved hvert Regiment, der ligeledes kun indkaldtes til fire Ugers Øvelse. Rytteriets Syrke var altsaa i de 48 Uger 1280 Ryttere med 2644 Heste. Til de natjonale Ryttere leveredes der, som tidligere, Distriktsheste af Herre- og Præstegaarde. Hvert Regiment fik 800 Rd til Hverving og 1750 Rd. til Remontering. Eskadronens Sammensætning var 5 Officerer, 9 Underofficerer, 2 Trompetere, 144 Menige. Ved hvert Regiment ansattes der 4 Kornetter. Af de tvende Husarregimenter dannedes tvende Korps, hvert paa 2 Eskadroner af samme Styrke som Rytteriets Eskadroner. Husarerne vare alle hvervede. Hvert Korps havde 180 Husarer foruden Befalingsmænd til fast Tjeneste.

Artilleriet beholdt sine 18 hvervede Artilleri-, 1 Haandværker- og 1 Fyrværker-, Mine- og Sappe-Kompagni. Artillerikompagniet bestod af 3 Officerer, 7 Underofficerer, 1 Tambour, 10 Konstabler og 46 Underkonstabler. Haandværkerkompagniet af 4 Officerer, 2 Underofficerer, 89 Mestere. Minekompagniet af 4 Officerer, 18 Fyrværkere, 18 Stykjunkere, 1 Minemester, 14 Minerere. Af Underkonstablerne vare 162 Frifolk, der kun indkaldtes til 28 Dages aarlig Øvelse. Til Hverving fik Artillerikorpset 3000 Rd. aarlig.

Af natjonalt Artilleri havde Artillerikorpset 1000 Menige i de danske, 600 i de holstenske, 400 samt 20 Underofficerer i de norske Distrikter, der indkaldtes til 28 Dages aarlig Øvelse.

Desuden fik Artillerikorpset følgende faste Bestillingsmænd: 3 Proviantkommissærer for Danmark, Holsten og Norge i alt 3000 Rd., 10 Tøjhusløjtnanter 2400 Rd., 3 Tøjhusforvaltere 1280 Rd., 3 Rustmestere 1200 Rd., 3 Skrivere 360 Rd., 2 Krudtprøvemestre 1800 Rd., 5 Lærere ved Artillerikadetinstitutet 1450 Rd.

Med Ingeniørkorpset foretoges der ingen Forandring.

Lønnen blev forhøjet. Foruden Kvarter, Brød og Paaklædning fik Underklasserne følgende daglige Løn: i Fodfolket: en Menig 6 Sk., en Korporal 12 Sk., en Sergent 18 Sk.; i Rytteriet: en Menig 7 Sk., en Korporal 13 Sk., en Sergent 18 Sk.; i Artilleriet: en Menig 8½ Sk., en Korporal 16 Sk., en Sergent 22 Sk.

De otte ældste Menige i hvert Kompagni og hver Eskadron fik 1 Skilling dagligt Tillæg.

Officerernes aarlige Løn var følgende: i Fodfolket: en Løjtnant 144 Rd. en Premierløjtnant 168 Rd., en Kaptejn 700 Rd, en Major 850 Rd., en Oberstløjtnant 1000 Rd., en Oberst 2000 Rd.; i Rytteriet: en Løjtnant 164 Rd., en Premierløjtnant 192 Rd., en Kaptejn 750 Rd., en Major 900 Rd., en Oberstløjtnant 1050 Rd., en Oberst 2050 Rd.; i Artilleriet: en Løjtnant 160 Rd., en Premierløjtnant 216 Rd., en Kaptejn 750 Rd., en Major 900 Rd., en Oberstløjtnant 1100 Rd., en Oberst 2150 Rd. Courant.

Da Stabsofficererne tillige vare Kompagni- og Eskadronschefer, vare saavel deres som Kaptejnernes Indtægter i Virkeligheden langt større end den her opførte.

Den danske Hærs Styrke paa Krigsfod blev:

6,000 Ryttere,
31,000 Fodfolk,
2,400 Artillerister,

ialt: 39,400 Mand.

Regimenterne fik følgende Navne, Garnison og Paaklædning:

	Det gamle Navn.	Det nye Navn.	Farve paa Krave, Rabatter, Haandled og Knapper.	Garnison.
1ste Brig.	Danske Livreg. tilfods.	Danske Livreg. tilfods.	lysgule uden Kant, hvide Knapper.	Kjøbenhavn.
	Norske Livreg. tilfods.	Norske Livreg. tilfods.	lysgule, hvid Kant, hvide Knapper.	Do.
2den Brig.	Kongens Reg. tilfods.	Kongens Reg. tilfods.	lysblaa uden Kant, hvide Knapper.	Do.
	Kronprinsens R. tilfods.	Kronprinsens R. tilfods.	lysblaa, hvid Kant, hvide Knapper.	Do.
3die Brig.	Prins Frederiks Reg. tilfods.	Prins Frederiks Reg. tilfods.	citrongule uden Kant, hvide Knapper.	Do.
	Oldenburgske R. tilfods.	Sjælandske Reg. tilfods.	citrongule, hvid Kant, hvide Knapper.	Do.
4de Brig.	Jyske Reg. tilf.	Jyske Reg. tilf.	hvide, hvide Knapper.	Frederits.
	Sjælandske Reg. tilfods	Fynske Reg. tilf.	hvide, gule Knapper.	Nyborg, Svendb.
5te Brig.	Bornholmske R. tilfods.	Aarhusske Reg. tilfods.	lysgrønne uden Kant, hvide Knapper.	Aarhus.
	Slesvigske Reg. tilfods.	Riberske Reg. tilfods.	lysgrønne, hvid Kant, hvide Knapper.	Ribe.
6te Brig.	Holstenske Reg. tilfods.	Viborgske Reg. tilfods.	sorte uden Kant, gule Knapper.	Viborg.
	Falsterske Reg. tilfods.	Aalborgske Reg. tilfods.	sorte, hvid Kant, hvide Knapper.	Aalborg.
7de Brig.	Dronn. Livreg. tilfods.	Dronn. Livreg. tilfods.	lysblaa uden Kant, gule Knapper.	Glückstadt.
	Fynske Reg. tilf.	Slesvigske Reg. tilfods.	lysblaa, hvid Kant, gule Knapper.	Slesvig.
8de Brig.	Mønske Reg. tilf.	Oldenburgske R. tilfods.	lysgrønne uden Kant, gule Knapper.	Rensborg.
	Laalandske Reg. tilfods.	Holstenske Reg. tilfods.	lysgrønne, hvid Kant, gule Knapper.	Do.
	Garden tilfods.	Garden tilfods.	sølvbesætning og blaa Krave.	Kjøbenhavn.
		Kronborgske Bataillon.	som dansk Livreg.	Kronborg.

Det gamle Navn.	Det nye Navn.	Farve paa Krave, Rabatter, Haandled og Knapper.	Garnison.
	1ste Frederikshavnske Bataill.	som norske Livreg.	Kjøbenhavn.
	2den Frederikshavnske Bataill.	som Kongens Reg.	Do.
	Sjælandske Jægerkorps.	grøn Trøje, sort Krave uden Kant.	Helsingør.
	Holstenske Jægerkorps.	grøn Trøje, sort Krave med Kant.	Kiel.
Fem Garnisonskompagnier.	Fem Garnisonskompagnier.	blaa Krave, hvide Knapper.	Korsør, Nyborg, Fladstrand, Frederiksort, Helgoland.
Livgarde tilhest.	Livgarde tilhest.	Sølvbesætning, blaa Krave.	Kjøbenhavn.
Det danske Livreg. Ryttere.	Livreg. Ryttere.	lysgule uden Kant, hvide Knapper.	Slesvig, Flensb., Husum.
Det norske Livreg. Ryttere.	Livreg. Dragoner.	sorte uden Kant, hvide Knapper.	Itzehoe, Ploen, Kiel.
1ste Sjælandske Reg. Ryttere.	Sjælandske Reg. Ryttere.	mørkblaa uden Kant, hvide Knapper.	Slagelse, Kallundborg.
2det Sjælandske Reg. Ryttere.	Sjælandske Reg. Dragoner.	mørkblaa, hvid Kant, hvide Knapper.	Nestved, Vordingborg, Køge.
Jyske Reg. Ryttere.	Jyske Reg. Dragoner.	gule uden Kant, hvide Knapper.	Randers.
Fynske Reg. Ryttere.	Fynske Reg. Dragoner.	sorte med Kant, hvide Knapper.	Odense.
Slesvigske Reg. Ryttere.	Slesvigske Reg. Ryttere.	lysblaa med Kant, hvide Knapper.	Horsens, Vejle.
Holstenske Reg. Ryttere.	Holstenske Reg. Ryttere.	lysgrønne med Kant, hvide Knapper.	Haderslèv og Kolding.
1ste Husarregiment.	1ste Husarkorps.	blaa Dolman.	Hørsholm, Jægersborg.
2det do.	2det do.	blaa Dolman.	Roskilde, Hillerød.

Hele Hæren bar rød Kjole og gule eller hvide Knæbukser, med Undtagelse af Husarerne, der bare blaa Dolman og Læderbukser, Jægerne grøn Trøje og Læderbukser. Fodfolkets Officerer mistede Hellebarden og skulde fremtidig kun bære Kaarde.

I Begyndelsen af 1785 rømmedes Fodfolkets Kaserner i Kjøbenhavn af Hospitalslemmerne, der bragtes til det østersøske Handelskompagnis Bygning i Amaliegade. Invaliderne, Soldaternes Enker og de forældreløse Børn blev efter Prins Karl af Hessens Forslag flyttede til Ekernførde, hvor nogle af ham anlagte Fabrikker, der ikke kunde bestaa, bleve indrettede til et Invalidehus og en Opdragelsesanstalt. I Oktober 1785 flyttede begge Livregimenter og Kongens Regiment atter ind i Sølvgadens Kaserne. Af hvert Regiment boede der paa Kasernen en Stabsofficer, elleve Løjtnanter samt alle Underofficerer og Menige. For Livgarden tilfods byggedes en Kaserne af Orangerihuset ved Rosenborg, hvor den flyttede ind i April 1786, og for hele Kjøbenhavns Garnison byggedes Eksercerhuset i Gotersgade. Artillerikorpset fik 1789 det grønlandske Handelskompagnis Gaard paa Kristianshavn til Kaserne og 1794 Staldene paa Kristiansborg til sine Heste. Livgarden tilhest fik 1792 en Kaserne for 200 Mand med 200 Heste paa Materialgaarden ved Langebro i Kjøbenhavn.

Planen for den norske Hær var samtidig udarbejdet af den samme Kommission.

Hvert af de fire natjonale Dragonregimenter skulde bestaa af 20 Officerer, 40 Underofficerer, 16 Spillemænd, 600 Menige af Linien, 400 Landeværn med 680 Heste.

Fodfolket skulde bestaa af to hvervede Regimenter, hvert med 36 Officerer, 70 Underofficerer, 31 Spillemænd og 1000 Menige; samt otte natjonale Reg., hvert med 46 Officerer, 88 Underofficerer, 48 Spillemænd, 300 hvervede, 1950 natjonale Menige af Linien og 1000 Landeværn.

Et Skiløberkorps paa 600 Menige af Linien og 300 Reserver.

Fem Garnisonskompagnier og en natjonal Artilleri-Bataillon med 8 Officerer, 20 Underofficerer, 8 Spillemænd og 400 Menige.

Denne Plan forkastedes af Prins Karl af Hessen, som selv havde været Kommissionens Formand. En ny Plan udarbejdedes af ham, der stadfæstedes af Kongen og iværksattes den 1ste Juli 1786.

To hvervede Fodregimenter, hvert med 1000 Menige, delte i to Grenader- og otte Musketerkompagnier. 450 Mand var til stadig Tjeneste

og 550 Frifolk, der indkaldtes til 28 Dages aarlig Øvelse. Til Hverving fik hvert Regiment 3000 Rd. aarlig. Ved hvert Regiment seks Fændriker.

To hvervede Grenaderkompagnier i Kristianssand, hvert med 4 Officerer, deraf en Fændrik, 8 Underofficerer, 4 Spillemænd og 100 Menige, af hvilke 50 vare Frifolk, der indkaldtes til 28 Dages Øvelse. Til Hverving 400 Rd. De dannedes af 160 Mand af søndenfj. Regim. og 40 nyhvervede.

To hvervede Grenaderkompagnier i Bergen, som de kristiansandske. Stammen bestod af de tidligere Garnisonskompagnier.

To hvervede Grenaderkompagnier i Trondhjem, som de kristiansandske. De hidtilværende Garnisonskompagnier dannede Stammen.

Det kongsvingerske Kompagni, 165 Hoveder, deraf 50 Frifolk. Til Hverving 300 Rd. Det dannedes af 140 Mand af det nordenfjældske Regiment og 25 nyhvervede.

Det frederiksværnske Kompagni, 115 Hoveder, deraf 20 Frifolk. Til Hverving 200 Rd. Det dannedes af 60 Mand af det nordenfjældske, 40 af det søndenfjældske og 15 natjonale.

Underofficererne og Spillemændene til alle disse Kompagnier toges af de to hvervede Fodregimenter.

De hvervede Regimenters og Kompagniers Sammensætning, Tal af Befalingsmænd og Løn var enslydende med det danske Fodfolks.

Fire natjonale Fodregimenter (de to akershusske, første smaalenske, andet oplandske), hvert paa 2075 Hoveder, delte i 13 Kompagnier. To af dem vare Stabs- eller Grenaderkompagnier, hver med 3 Officerer, 4 Underofficerer, 2 Tambourer, 100 Menige af Linien og 50 Landeværn. De øvrige 11 Kompagnier havde kun hvert 2 Officerer, nemlig en Kaptejn og en Premierløjtnant, men ingen Sekondløjtnant, iøvrigt som Stabskompagnierne.

Ni natjonale Fodregimenter (andet smaalenske, første oplandske, begge de vesterlenske, de bergenhusske og de tre trondhjemske), hvert paa 1916 Hoveder, delte i 12 Kompagnier, hvis Sammensætning var som ved de fire natjonale Fodregimenters.

To Skiløberbataillioner, hver paa 480 Hoveder, delte i tre Kompagnier, hvert med 3 Officerer, 5 Underofficerer, 2 Trompetere, 100 Menige og 50 Landeværn.

Den aarlige Løn ved de natjonale Afdelinger var følgende: en Oberst 1500 Rd., en Oberstløjtnant 550 Rd., en Premiermajor 450 Rd., en Kaptejn 300 Rd., en Premierløjtnant 144 Rd., en Sekondløjtnant 120 Rd. aarlig.

Foruden Brød, Paaklædning og Kvarter havde Sergenten daglig 10 Sk., Korporalen 9 Sk.

Fire natjonale Dragonregimenter (Akershus, Smaalen, Opland, Trondhjem), hvert paa 1087 Hoveder, delte i otte Kompagnier, af hvilke de fire vare Stabskompagnier. hvert med 3 Officerer, 5 Underofficerer, 2 Tambourer, 75 Dragoner af Linien, 30 Landeværn, 20 Reserver. Hvert af de fire andre havde kun 2 Officerer, nemlig en Kaptejn og en Premierløjtnant; iøvrigt som Stabskompagnierne.

Lønnen var følgende: en Oberst 1500 Rd. C., en Oberstløjtnant 570 Rd., en Premiermajor 470 Rd., en Kaptejn 320 Rd., en Premierløjtnant 154 Rd., en Sekondløjtnant 130 Rd. aarlig. Vagtmesteren, foruden Paaklædning, Kvarter, Brød og Foderpenge, 13 Sk., Korporalen 12 Sk. daglig.

Til Fæstningen Frederikstads Istandsættelse bevilgedes 118,000 Rd. C.

Alle Kanonkugler og Granater til den dansk-norske Hær skulde fremtidig kjøbes i det Frolandske Jernværk. Det tillodes de danske Regimenter at hverve svenske Overløbere i Norge, da de vare 50 Rd. billigere end dem, man hvervede i Tyskland.

Den norske Hærs Styrke blev foruden Artilleriet og de fire Garnisonskompagnier:

To hvervede Fodregimenter og seks Kompagnier	8,000	Mand.
Tretten natjon. — og to Skiløberbataillioner . .	26,000	—
Fire natjonale Dragonregimenter	4,000	—
I alt:	33,000	Mand.

To Aar i Forvejen havde Kronprins Frederik overtaget Rigernes Styrelse i sit 17de Aar. En af hans Hofmænd, Schrødersee, skriver om ham 1785: »Han er virksom, god og hæftig og kan ved en fornuftig Opdragelse blive en stor Konge; han er en meget lidenskabelig Soldat, denne Lyst aftager ikke, førend Amor faar fat i ham.« Deri skuffedes Biografen: Frederik VI vedblev at være lidenskabelig Soldat til sin Dødsdag; men det var ikke Krigsvæsenet i dets Helhed; det var særlig dets formelle Sider og Forberedelsesgrundene, som han syslede med i hele sin lange Regering. At den bydende Nødvendighed fordrede, at Søværnet og Befæstningsvæsenet vare lige saa kamprede, naar Landet truedes af Fjenden, som Fodfolk, Rytteri og Artilleri, derom havde desværre hverken han eller hans fortrolige, Prinserne af Hessen, nogen Forestilling. Det var hans største Fornøjelse at overvære hans Soldaters Øvelser paa Pladsen og i Marken. Han holdt af, selv da han var bleven en gammel Mand, at befale Geværgreb og Bevægelser, og var aldrig gladere, end naar han hele Dagen kunde øve sine Soldater. Over hver Øvelse skreves der meget vidtløftige Beretninger, som Kronprinsen læste med stor Nøjagtighed og forsynede med mange Bemærkninger. Troppernes Paaklædning og de mange Revuer optoge Regentens kostbare Tid. Det

blev opskruet til en Sag af Vigtighed, om Hatten skulde være højere eller lavere, om Hesten skulde have et lyseblaat eller et mørkeblaat Dækken. Ministrene og Hofmændene aflurede Regenten hans Svagheder, og fandt, at alt, hvad han foretog sig, var guddommeligt. De kaldte ham Verdens største Hærfører, blot ved at se ham ride med dragen Sabel foran nogle Soldater. Var der en eller anden, som søgte at aabne Kronprinsens Øjne og bringe ham paa ret Vej, blev han fjærnet som en farlig Person; thi Ministrene fandt deres Regning ved, at Fyrsten kun sværmede for Soldater. Saa kunde de skalte og valte efter eget Tykke med hele den øvrige Del af Statshusholdningen, uden at blive sete efter i Sømmene. Efter faa Aar var Kronprinsen druknet i Reglementernes bundløse Hav. Hans Dømmekraft omtaagedes af de kolossaleste Smigreriers giftige Dunster, som hans Omgivelser bedøvede ham med, og for hans Retsind og troskyldige Enfold lagdes der Snarer, som han var for kortsynet til at opdage. Selv vilde han afgøre de ubetydeligste Ting, og troede for fuldt Alvor, at Statens Sikkerhed var afhængig af Soldaternes skinnende Paaklædning og af gode Geværgreb, der udførtes med Stivhed og Tankeløshed som af Dukker. En berømt dansk militær Forfatter, Falkenskjold, skriver 1788: »Hvad der stødte mig mest, var det lidenskabelige Raseri, hvormed det militære Paradevæsen dreves i Danmark. Kjøbenhavn lignede en erobret By, som Fjenden havde besat. Uden Ophør lød Trommernes Larm, Kanonerne drønede, og hvert Øjeblik saa man Troppeafdelinger dråge gennem hele Byen. For Børn var det et frydefuldt og fristende Syn, saaledes daglig at se Soldaterne med blanke Vaaben og vajende Fjærbuske paa vælige Heste drage forbi, og mangfoldige, der toge Skinnet for Virkelighed, lode sig lokke af Farvepragten til at vælge Krigerens Løbebane, blot for ligeledes engang at skride gennem Byerne som en Genstand for den almindelige Beundring. Men den besindigere Del af Folket sukkede under Byrden af tunge Skatter, som anvendtes til militære Festoptog, der er en Lyst, som efter min Mening

er fordærveligere end den ærgærriges Higen efter kortvarige Erobringer, da denne Rus dunster hastigere bort. I andre Stater overvære Regenten og Prinserne af Blodet kun Lejrøvelserne, ved hvilke største Delen af Hæren er samlet; Soldaternes Kærlighed til Kongehuset styrkes, naar dets Medlemmer færdes i Lejren; de lære dem at kende, og de knyttes ved den Omhu, Regenten lægger for Dagen ved at deltage i deres Anstrængelser og Savn, fast til hans Person, til Monarkiet; og til at opnaa det vigtige Øjemed behøves der kun tre Ugers Samliv om Aaret.«

1786 var der Lejrøvelser i Sjæland, Jylland og Holsten med hele den danske Hær; 1787 bortfaldt de paa Grund af en almindelig Misvækst og deraf følgende Fodermangel. I Slutningen af Juni 1788 var der Lejrøvelser ved Trondhjem og ved Frederiksstad i Norge. Paa sidstnævnte Sted foretoges de i 14 Dage af følgende Afdelinger: akershusske og smaalenske Dragonregiment, hvert 600 Mand; sønden- og nordenfjældske Fodregiment, hvert 1000 Mand; begge de akershusske og smaalenske Fodregimenter, hvert 1200 Mand; det kongsvingerske Kompagni, 150 Mand; fire Kompagnier natjonalt Artilleri, 400 Mand, i alt 8550 Mand. Ved alle Lejrøvelserne undervistes Fodfolkets Officerer og Underofficerer i Betjeningen af Bataillons-Kanonerne af Artillerikorpsets Officerer og Underofficerer.

I denne Periode var det, at det offentlige Samliv begyndte at fremblomstre, og flere begavede Officerer følte Trang til at meddele deres Ideer i en videre Kreds og vække Lysten til Krigskonstens Studier hos deres Kammerater. Ved General Huths Bistand skaffedes der Midler til Oprettelsen af et militært Selskab i Kjøbenhavn. En Del af Gethusets Værelser indrettedes til selskabelige Sammenkomster for Garnisonens Officerer, hvilket kostede 10,000 Rd. Kronprinsen bevilgede aarlig 800 Rd. til Landkaart og Bøger. Selskabet bestod fra 1787 til 1819.

VIII. Stavnsbaandets Løsning. Den svenske Krig. Hærens Omordning. Krigsbegivenhederne 1801. Landeværnets Genoprettelse.

1788—1802.

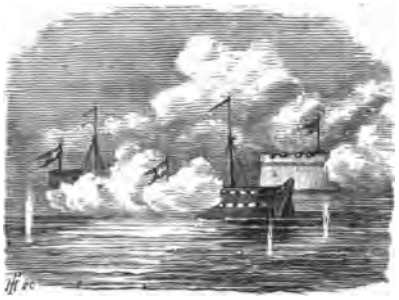

Den 20de Juni 1788 bevisteKronprinsenBondestanden den Velgerning at løse den fra det lammende Stavnsbaand, som hidtil havde bundet den til Godserne, til den Plet, hvor vedkommende var født. Jordegodsejerne fritoges som Følge heraf for at levere Folk til Krigstjenesten. Fædrelandets Forsvar skulde være en almindelig personlig Pligt, dog med den sørgelige Indskrænkning, at den alene skulde hvile paa Landalmuen.

Stavnsbaandet løstes fra samme Dag, Forordningen udstedtes, for alle dem, der havde udtjent deres Værnepligt, og efterhaanden for dem, der vare i Tjeneste, saaledes at det fuldstændig ophørte den 1ste Januar 1800. Enhver, som havde faaet sin Afsked fra Hæren, var det tilladt at nedsætte sig og søge Næring i hele Riget. Landet inddeltes i syv Udskrivningsdistrikter: Sjæland, Fyn, det nordlige Jylland, det sydlige Jylland, Slesvig og to holstenske, i hvilke det unge Mandskab var pligtigt at opholde sig, indtil det havde faaet sin Afskedsseddel af Regimentet eller Sessionen. Ved Udskrivningen skelnedes mellem Landsoldater og Landrekruter. De førstnævnte havde hidtil udgjort det saakaldte natjonale Mandskab i Regimenterne, der aarlig indkaldtes til 21 Dages Øvelse. Landrekruter kaldtes det Mandskab, der foruden de 28 Øvelses-

dage kunde indkaldes til stadig Garnisonstjeneste i Løbet af otte Aar, naar der krævedes en større Garnisonsstyrke, og som overhovedet betragtedes lige med de hvervede. Denne uretfærdige Skilning mellem værnepligtige, der befandt sig under samme borgerlige Vilkaar, bibeholdtes indtil 1802. Baade Landsoldaten, der mødte til 28 Dages aarlig Vaabenøvelse, og Landrekruten udskreves til otte Aars Tjeneste. I aarligt Vederlag fik Landsoldaten 5 og Landrekruten 7 Rd. Landsoldaterne kaldes ofte i Forordningerne Natjonale, Kantonister, og ved Rytteriet Landryttere. Landrekruterne kaldes ogsaa Natjonalrekruter. Udskrivningen foretoges i Forhold til Distriktets Folketal, uden Hensyn til Hartkornet. Straks efter Konfirmatjonen fremstilledes det unge Mandskab af Lægdsmændene for Sessionen og aflagde Ed paa, at det ikke uden Tilladelse vilde forlade Udskrivningskredsen, førend det havde aftjent sin Værnepligt. Denne begyndte med det fyldte 20de Aar. Naar de, der udskreves af denne Aarsklasse, ikke vare tilstrækkelige, toges der af det 21de Aar og saa fremdeles. Kun i Krig, naar Mandskabet imellem 20 og 30 Aars Alderen ikke var tilstrækkeligt, maatte der tages Mandskab imellem 18 og 20 Aar. Hvert Sogn dannede et Lægd. Fritagne for Udskrivning vare Adelens, Præsters, Skoleholderes og Hjælpelæreres Børn samt Børn af Gaarde paa 200 Tdr. Land og derover, endvidere Gaardmænd og Gaardfæstere, naar de ikke vare udskrevne til Soldater inden deres 28de Aar. Nogle Aar senere føjedes hertil Enkers og gamle Gaardmænds ældste Sønner, de saakaldte Gammelmandssønner. Enhver Gaardejer eller Gaardfæster, der udskreves til Soldat, kunde stille en anden, der ikke var tjenstpligtig, eller som havde udtjent, i sit Sted. Den, der ikke havde egen Gaard eller Fæste, kunde ligeledes stille en anden i sit Sted, men maatte derfor betale 30 Rd. til Kongens Kasse. For at bevæge Soldater til at blive i Tjenesten, efterat de havde tjent de lovbefalede otte Aar, og skaffe Staten gamle øvede Soldater, blev den tidligere omtalte

Indretning med Soldaterhuse opmuntret. Naar en Jorddrot indrettede et Hus med 4 Tdr. Middeljord til Beboelse for en Landsoldat, fik han derved Ret til fuldstændig at frigøre en anden Mand, der skulde udskrives, for Værnepligt. Saalænge en Landsoldat stod opført i Regimentets Lister, maatte Godsejeren ikke fratage ham Huset, saafremt han opfyldte sine Forpligtelser; og, naar han havde tjent i 24 Aar, skulde han beholde Soldaterhuset i Livsfæste. Blev han trængende i sin Alderdom, skulde han nyde dobbelt Almisse af Sognet i Pension.

I Lighed med Stavnsbaandets Løsning i Danmark paabøde Forordningerne af 20de April og 1ste November 1799, at den Forpligtelse, der tyngede paa de norske natjonale Soldater, at tjene i det Lægd, hvortil de hørte, hævedes. Udskrivningen ordnedes efter de samme Regler som i Danmark, i Forhold til Folkemængden, og begyndte med det fyldte 20de Aar. Værnepligten hæftede ikke længer ved Ejendommen, den blev til en personlig Byrde, som paahvilede enhver, der var født og boede udenfor Kjøbstadens Grund. Foruden de samme Undtagelser som i Danmark, bleve tillige de Bønderkarle fritagne for Værnepligt, der bleve underviste i det 1798 oprettede Skoleholder-Seminarium i Tønsberg, naar de uafbrudt havde været Elever i tre Aar. — Til de hvervede norske Afdelinger tillodes det at hverve baade Gaardmands- og Husmandssønner, dog stod det den hvervede Soldat frit, naar der tilfaldt ham en Gaard, at træde ud af Krigstjenesten. Ligeledes tillodes det gamle Gaardmænd og Enker, der kun havde én Søn, som havde ladet sig hverve, at fordre ham tilbage, hvis han frivillig ønskede det; og det forbødes Hververne at drikke Bønderkarlene fulde og hverve dem i beskænket Tilstand.

Den efter Forandringer saa lystne Prins Karl fremkom allerede i Begyndelsen af 1788 med Forslag til nye Hærplaner;

men de nære Udsigter til Krig med Sverig bevirkede, at disse Forslag for en kort Tid henlagdes.

Ved gentagne Forsvarsforbund havde den dansk-norske Stat og det russiske Rige forpligtet sig til gensidig at understøtte hinanden med et bestemt Tal Tropper og Skibe. Hvis nogen af dem blev angreben, skulde Danmark hjælpe Rusland med 12,000 Mand og 15 Krigsskibe, Rusland komme Danmark til Hjælp med 20,000 Mand og 10 Krigsskibe. I Henhold hertil forlangte Rusland den traktatmæssige Hjælp, da det i Juni 1788 overfaldtes af Sverig. Den dansk-norske Regering kunde ikke undslaa sig; men den erklærede, at de Tropper og Skibe, som Traktaten bød den levere til Ruslands frie Afbenyttelse, ikke skulde overstige det betingede, og at den øvrige dansk-norske Krigsmagt ikke skulde blande sig i Striden, saa Freden mellem Danmark og Sverig ikke afbrødes. Ifølge Ruslands Ønske bestemtes, at Hjælpekorpset skulde fra Norge gøre Indfald i det vestlige Sverig. Dets Sammensætning var følgende:

Overgeneral: Prins Karl af Hessen.

Generaladjutanter: L. F. Bechtolsheim, P. M. Haxthausen, G. A. Warendorf, H. F. Køppern.

Adjutanter: Greverne Schimmelmann, K. Reventlow, J. H. Bernstorff Kaptejn K. Hein, Løjtnant I. Meylænder.

Generalkvartermester: Oberst H. Gedde.

Generalkvartermesterløjtnanter: Kaptejnerne R. Almer, I. Rieck; Løjtnanterne K. Fischer, Ries.

Sekretærer: Justitsraad Hasler af Generalitetet, Kancelliraad F. Avemann af Udenrigsministeriet, Stabssekretær Meyer.

Generalauditør: O. Wessel.

Chef for Forplejningskorpset: Generalkrigskommissær P. Ancker.

Stabschirurg: Schmidt.

Fodfolket.

1ste Brigade, Generalmajor I. Fasting: 4 Bataill. af 1ste og 2det bergenhusske og 1ste og 2det vesterlenske under P. Moth, N. Todahl, F. Dietrichson, P. Tobiesen.

2den — Generalmajor, Grev K. Schmettow: 5 Bataillioner, Grenaderbataill. O. H. Schleppegrell, F. Paludan, H. N. Scharffenberg, F. V. Thome, og Musketerbataillonen H. Finne af 1ste akershusske.

3die Brigade, Generalmajor H. I. Hesselberg, 3 Bataillioner: Grenaderbataillonen V. A. de Seue, 2 Bataillioner af nordenfjældske Regiment under V. N. de Seue, H. Rømer.

4de — Generalmajor F. Mansbach, 3 Bataillioner: Grenaderbataillonen A. Motzfelt, 2 Bataillioner af søndenfj. under A. Oldenburg og H. Holst.

5te — Generalmajor K. A. Stricker, 3 Bataillioner: Grenaderbataillonen P. F. Lovzow, 2 Bataillioner af 1ste oplandske og 1ste smaalenske under K. Falck og B. Grønvold.

1 Jægerkorps under B. D. Staffelt.

I alt 21 Bataillioner og 1 Jægerkorps, 10,750 Mand.

Fjorten af Bataillonerne havde hver 2 etpundige Kanoner med i alt 140 Artillerister. De bergenhusske og vesterlenske Bataillioner 8 trepundige Kanoner med i alt 80 Artillerister.

Rytterbrigaden, Generalmajor E. F. Düring: 4 Eskadroner akershusske under H. H. Krogh, 4 do. oplandske under H. K. Harboe, 4 do. smaalenske under J. L. Sundt. — I alt 12 Eskadr. med 1440 Mand.

Artillaribrigaden, Oberstløjtnant G. Mecklenburg: 1ste Batteri 8 12pund. Kanoner og 4 36pund. Havbitser, Kaptejn K. G. Mecklenburg; 2det Batteri 8 6pund. Kanoner og 2 20pund. Havbitser, Kaptejn G. J. Heiliger; 3die Batteri 8 3pund. Kanoner og 2 20pund. Havbitser, Kaptejn F. Brechwoldt; 4de Batteri 8 3pund. Kanoner og 2 20pund. Havbitser, Kaptejn J. H. Blendheim; et ridende Batteri, 16 1pundige Kanoner, 4 20pundige Havbitser, Kapt. K. F. Bielefelt. — I alt 62 Kanoner, 170 Krudtvogne og 600 Artillerister.

Et Pontonkorps, Søløjtnant Lindholm, 40 Matroser, med 40 Træ-Pontoner, 30 Vogne, 100 Kuske og 200 Heste.

Et Pionerkorps, Kaptejn-Hammer, med 80 Pionerer.

Første Brigade og første Batteri indskibedes i Frederiksværn paa en Flaade under Amiral Arenfelt, bestaaende af 1 Fregat, 2 Stykpramme, 8 Galejer, 5 Skærbaade, 6 dobbelte Chalupper og en Mængde Førselsskibe. De skulde løbe ind til Uddevalla og der udskibe Tropperne og Levnedsmidlerne.

Imellem Frederiksstad og Frederikshald blev Hovedhæren sammendragen. Med den fulgte Kronprinsen som frivillig; i hans Følge befandt sig Generaladjutant U. A. Bülow, Hofmarskal J. Bülow, Major H. Hornemann og Ritmester F. Blücher.

Til Hovedkvarterets Dækning var der et særskilt Korps paa 40 Husarer og 200 Grenaderer.

Med Undtagelse af de 40 Husarer, et Kompagni af Jægerkorpset og to Bataillioner, vare alle Tropperne norske; Grenaderbataillonerne vare sammensatte af Grenaderkompagnierne i de hvervede og natjonale norske Fodregimenter.

I dette Felttog optræder for første Gang ridende Artilleri og et Jægerkorps. Det norske ridende Artilleri var oprettet i Juli 1788 og bestod, som ovenanført, af 8 etpundige Kanoner (Amusetter*), 4 tyvepundige Havbitser med 1 Kaptejn, 3 Løjtnanter, 6 Underofficerer, 2 Trompetere og 170 beredne Artillerister samt en Kanonbespænding af 280 Heste med 87 Kuske.

Jægerkorpset var sammensat af det holstenske Jægerkorps, det kongsvingerske Kompagni og Riffelskytterne i de søndenfjældske natjonale Bataillioner, tilsammen 750 Mand i seks Kompagnier.

Søndenfjælds blev tilbage til Landets Forsvar: seks Kompagnier Dragoner og ti natjonale Bataillioner, hvis Landeværn ordnedes. Nordenfjælds skulde General Krogh gøre Indfald i Jæmteland og derpaa støde til Hovedhæren med seks Bataillioner og to Eskadroner. I Trondhjems Stift skulde han efterlade tre Bataillioner og to Eskadroner.

Felttogsplanen, som Karl af Hessen den 19de September i Frederiksstad meddelte Undergeneralerne, var følgende: Fra to Sider paa Broer over Svinesund og den sydlige Spids af Iddefjord falder Hæren ind i Bohuslen, tager den der staaende Fjende imellem sig, fortrænger hvad der ikke kan tages tilfange, og overrumpler den vigtige Fæstning og Handelsplads Göteborg. Svenskens Styrke ansloges til 5000 Mand, der stode ved Venersborg, under General Hjerta, og havde fremsendt 1000 Mand med 10 Kanoner til Svinesund for at spærre Normændene Overgangen. Den 23de September om

*) Opfundne af Marskallen af Sachsen, som kaldte dem Amusetter, af Amuser, det er: «til Morskab», og stort andet duede de ikke til.

Aftenen brød den norske Hær op fra Frederikshald. Hovedhæren: Brigaderne Hesselberg, Mansbach, Stricker, fire Eskadr. Dragoner, det ridende Artilleri og Jægerkorpset gik østenfor Iddefjord til Aarbakke, hvorfra den paa Pramme overførtes til den svenske Bred. Den anden Kolonne: Brigaden Schmettow, Resten af Artilleriet og otte Eskadroner forsinkedes af Storm; først den 25de September slog den Bro over Svinesund, en Fjerdingvej norden for Sponvik, og gik den følgende Dag over Sundet. Svenskerne fik derved god Tid til at drage deres Fortropper tilbage i Stillingen bag Vetlands Bro, sydøst for Strømstad. Som Følge af denne Forsinkelse blev Schmettows Korps Reserve for Hovedkorpset. Efterat Svenskerne forgæves havde prøvet paa at stanse Normændenes Fremrykning med Tilbud om en Vaabenstilstand, for at faa Tid til at drage Forstærkninger til sig, trak de sig tilbage til Kvistrumbro, norden for Uddevalla. Den norske Hær besatte Strømstad, gik den 27de til Tanum og rykkede den 28de mod Svenskernes Stilling. Broen over Kvistrum Elv, som Svenskerne havde

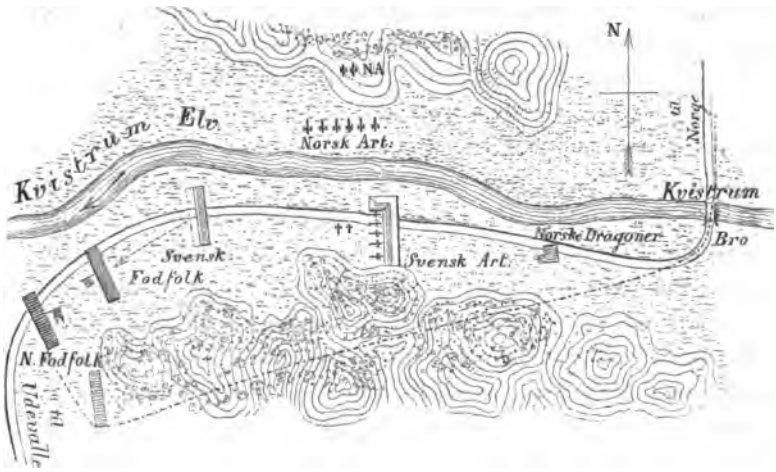

forsømt at afbryde, besattes af de norske Fortropper d. 28de om Aftenen. Kvistrum ligger i en smal Dal, der strækker sig

i vest-østlig Retning, indesluttet af høje Fjælde. I Dalens Midte flyder Kvistrum Elv, og Hovedvejen fra Frederikshald til Uddevalla gaar, efter at have passeret Elven, langs den søndre Bred af samme, i selve Dalen, en halv Mil mod Vest, og svinger derpaa mod Syd til Uddevalla.

Svenskerne havde taget en slet Stilling. Isteden for at brænde Træbroen over den 80 Alen brede Elv og lægge en Forskansning bag samme tværs over Vejen, med Front imod Nord, havde de ladet Broen staa og lagt en Forskansning tværs over Vejen, støttet paa venstre Side til Floden og paa højre til Fjældene. Normændene besatte ufortøvet den forladte Bro og stillede deres Artilleri i Siden paa det svenske Artilleri i to Linier, den forreste ved Flodbredden, den bageste paa et skovgroet Fjæld. Medens Artilleriet besked den svenske Stilling i Siden, og de norske Dragoner, der vare redne over Broen, truede med et Angreb forfra, gik de forreste Bataillonер, Motzfelt og de Seue, under General Mansbachs Anførsel over de skovgroede Fjælde sønden for Elven og kom pludselig frem i Ryggen paa Svenskernes Stilling. Bevægelsen foretoges med udmærket Hurtighed, og Normændene viste, at, om de end ikke, som Svenskerne kaldte dem, vare Fjældræve, saa forstode de i det mindste ypperlig at klavre og liste sig gennem Buske og Krat. For sent opdagede Svenskerne, at den omgaaende Bevægelse var lykket. Den forreste norske Bataillon havde allerede spærret Vejen til Uddevalla, da det svenske Fodfolk og Artilleri forlode Forskansningen for at slaa sig igennem. For at undgaa at blive nedhugget af Dragonerne, der havde nærmet sig, overgav det svenske Korps sig med Undtagelse af en Eskadron Jægere, som havde fjærnet sig, inden Bortgangen spærredes. Normændenes Tab beløb sig til seks døde, deriblandt Løjtnant Tellekvist, og fjorten saarede. Svenskerne havde syv døde og nogle og tredive saarede samt 806 tilfangetagne og mistede ti Kanoner. Det overdroges i Oktober til

Løjtnant Hals og 20 Mand af 2det oplandske Regiment at føre disse Kanoner til Frederikshald. Undervejs blev han overfalden af svenske Bønder og Fiskere, som toge Kanonerne fra ham og bragte dem tilligemed Løjtnanten og de 20 Mand til Marstrand.

Den 1ste Oktober rykkede Karl af Hessen ind i Uddevalla med Brigaderne Hesselberg og Mansbach, tre Batailloner og otte Eskadroner. Brigaden Stricker stod denne Dag ved Kvistrumbro og Brigaden Mansbach en Mil nordligere, ved Svarteborg. I denne Stilling blev Hæren staaende i to Dage for at faa nogen Hvile, hvortil den højlig trængte. Den 3die Okt. gik Brigaden Mansbach til Venersborg, som Hjerta havde forladt med sit Korps for at kaste sig ind i Gøteborg. Samme Dag kom der Brev til Hovedkvarteret fra den engelske Sendemand ved det danske Hof, Hr. Elliot, som opholdt sig i Gøteborg. Han opfordrede i Englands og Preussens Navn, der vare optraadte som Mæglere, Prinsen af Hessen til at slutte Vaabenstilstand. Denne henviste Elliot med hans Forslag til Regeringen i Kjøbenhavn og fortsatte Fremrykningen. Den 4de Oktober forlod han Uddevalla, hvor Brigaden Stricker efterlodes, og gik med Brigaderne Hesselberg og Schmettow, Jægerkorpset, Pontonkorpset, seks Eskadroner og det ridende Artilleri langs Gøtaelv til Gaarden Strøm, lige overfor Lilla Ed. Matroskorpset under Lindholm bragte hurtig nogle ituslagne Baade i Stand, satte over Floden og bragte tre store Pramme og en Mængde Baade tilbage. Der tømredes store Flaader, og endnu samme Aften førtes to Batailloner, en Eskadron og det ridende Artilleri over Floden. Den 5te Oktober besattes Bohus og Kongelf, og Fortropperne gik frem til Gøteborg. Generaladjutant Haxthausen sendtes ind i Fæstningen for at opfordre den til at overgive sig. Han skulde tilbyde Besætningen fri Bortgang og love Beboerne fuldstændig Sikkerhed for al deres Ejendom. Karl af Hessen væntede, at dette Tilbud vilde blive modtaget i Betragtning af Fæst-

ningens slette Tilstand og Borgernes Skræk over den Hurtighed, hvormed den norske Hær var ilet fremad. Men Haxthausen fandt alt ganske anderlędes, end man havde forestillet sig det. Gustaf III var den 3die Oktober kommen til Gøteborg, og man fik Syn for, hvad en kraftig Monark kan udrette. Han indgød Besætningen og de forsagte Borgere Mod, bragte alt paa Benene, hvad der kunde føre Vaaben, og lod Voldene istandsætte. Haxthausen blev med tilbundne Øjne ført ind i Byen og fik ikke andet at se end Kongens Person og hans Værelse. Det tillodes ham hverken at tale med Kommandanten eller Borgmesteren. Med tilbundne Øjne og med et bestemt Afslag førtes han atter til de norske Forposter. Om Natten kom Elliot og en preussisk Kurer til det norske Hovedkvarter og forsikrede, at, hvis Fjendtlighederne fortsattes, vilde Preussen og England erklære Danmark Krig. Kongerne af Preussen og England kunde ikke betragte det norske Korps som russiske Hjælpetropper, men saa i det den dansk-norske Hær. De havde overdraget til Elliot at forlange Vaabenhvile, for at hindre videre Blodsudgydelse. Sandsynligvis, tilføjede Elliot, har England og Preussen allerede erklæret Danmark Krig. Saafremt der imidlertid straks blev sluttet Vaabenhvile, vilde han ufortøvet sende Kurerer til London og Berlin, for at stanse en engelsk Flaades Angreb paa Kjøbenhavn og en preussisk Hærs Indfald i Holsten.

Det norske Korps befandt sig i en mislig Stilling. Villigt og uden Knurren havde det baaret alle Anstrængelser og trodset alle Savn i det sikre Haab hurtig at komme i Besiddelse af Gøteborg og der finde Erstatning. Slog det fejl, var Felttoget mislykket. Paa den anden Side var det farligt at bryde med England og Preussen, to Magter, paa hvis Venskab og Forbund den dansk-norske Regering satte Pris. Gøteborgs hurtige Indtagelse var bleven en Umulighed, efter at Gustaf III ved sin mageløse Iver og Virksomhed havde bragt dens Forsvarsmidler i Orden. Erobringen kunde

kun opnaas efter megen Blodsudgydelse og Byens fuldstændige Ødelæggelse, hvilket stred imod Kronprinsens Ønske; han vilde netop ved Mildhed drage den tapre svenske Natjon til sig. Som Følge af disse Betragtninger og lige over for det Tryk, England og Preussen øvede, kunde Prinsen af Hessen ikke gøre andet end give efter. Hæren fik Befaling at stanse. Hovedkvarteret og Brigaden Schmettow tog Ophold i Konghelle, de øvrige Brigader langs Gøtaelv til Venersborg. Den 8de Oktb. aftaltes en Vaabenhvile paa otte Dage, der forlængedes til den 17de November, og inden dens Udløb sluttedes en Vaabenstilstand, der skulde vare til den 1ste Maj 1789. Den 19de Okt. brød den norske Hær op og gik i korte Dagsrejser tilbage; den 12te November var hele Korpset atter vendt tilbage til Norge. Under hele Felttoget havde den norske Hær ofte savnet de nødvendigste Fødemidler, selv ved Hovedkvarteret maatte man beflitte sig paa den største Tarvelighed. Flaaden, som havde store Forraad ombord, hindredes af Modvind i at nærme sig Landet, og de hurtige Marcher, der foretoges, havde ladet alt Tros blive langt bagud. Den slette Pleje og de idelige Bivouaker i Efteraaret voldte mange Sygdomme, der, efterat Krigen var endt, i hele det følgende Aar krævede utallige Ofre, især i Frederiksstad, som var et meget usundt Opholdssted. Til Trods for den slette Forplejning havde der været streng Mandstugt i den norske Hær; enhver Plyndring straffedes strængt; alt, hvad der forlangtes af de svenske Indbyggere, betaltes med rede Mønt.

Paa Grund af Englands og Preussens Indblanding frasagde Rusland sig midt i det følgende Aar Danmarks Hjælp, og alt kom atter paa en fredelig Fod. Normændene have kaldet denne Krig Tyttebærkrigen: Blod var der kun udgydt lidt af, men ofte havde de tyet til Bærrene og fortæret store Mængder af dem for at stille Sulten.

Det var nu blevet til en staaende Regel, at efter enhver Krig maatte Hæren omordnes, og næppe var den norske Hær

kommen hjem, saa blev dens Fodfolk fuldstændig omordnet. Den tidligere Tanke, at overføre to danske Regimenter (viborgske og aalborgske) til Norge, optoges igen, og hvert Regiment skulde fremtidig bestaa af en hvervet og to natjonale Bataljloner. Planen udarbejdedes af Karl af Hessen, fik kongelig Stadfæstelse, og kasseredes derpaa af sin Skaber, som imidlertid havde faaet andre Ideer. En ny Plan udkastedes, vedtoges og traadte i Kraft fra 1ste Juli 1789.

Af de to hvervede, de tretten natjonale Regimenter og de seks af de 1786 oprettede Grenaderkompagnier oprettedes der ti Regimenter. Hvert af disse sammensattes af hvervede og natjonale Afdelinger. Den hvervede Afdeling skulde udgøre Garnisonsstyrken, ved hvilken Officerer og Underofficerer fra de natjonale Afdelinger aarlig skulde indkaldes og indøves. De 26 natjonale Bataljloner vedbleve at bestaa som hidtil i deres hele Sammensætning og føjedes paa følgende Maade til de nye Regimenter:

1. Søndenfjældske: 10 hvervede Kompagnier af forrige Søndenfjældske og to natjon. Bataill. af forr. 1ste Smaalenske.
2. Nordenfjældske: 10 hvervede Kompagnier af forrige Nordenfjældske og 2 natjon. Bataill. af forr. 2det Oplandske.
3. 1ste Akershusske: 2 hvervede Kompagnier af forrige Nordenfjældske og 2 natjonale Bataill. af forr. 1ste Akershusske og 2det Smaalenske.
4. 2det — 2 hvervede Kompagnier af forrige Søndenfjældske og 2 natjon. Bataill. af forr. 1ste og 2det Akershusske.
5. Telemarkske: 2 kristiansandske Grenaderkompagnier og 2 natjonale Bataill. af forr. 1ste Vesterlenske og 2det Smaal.
6. Oplandske: 2 bergenske Grenaderkompagnier og 3 natjon. Bataill. af forrige 1ste Oplandske, 2det Akershusske samt det søndenfjældske Skiløberkorps.
7. 1ste Trondhjemske: 2 trondhjemske Grenaderkompagnier og 3 natjon. Bataill. af forrige 1ste og 3die Trondhjemske samt det nordenfj. Skiløberkorps.
8. 2det — 2 nyoprettede Kompagnier og 3 natjonale Bataill. af 2det og 3die Trondhjemske.

9. Bergenhusske: 2 nyoprettede Kompagnier og 4 natjonale Batailloner af forrige 1ste og 2det Bergenhusske.
10. Vesterlenske: Frederiksværnske og et nyoprettet Komp. samt 3 natjon. Bataill. af forr. 1ste og 2det Vesterlenske.

Det norske Jægerkorps: 4 hvervede Kompagnier.
Det Rørosske friv. Bjærgkorps: 2 frivillige —
Generalinspektør over Fodfolket søndenfjælds blev Chefen for søndenfjældske Regiment, General Mansbach.
— over Fodfolket nordenfjælds blev General Krogh.

Hver af de natjonale Batailloner havde til Chef en Major, der boede i Distriktet. De to yngste Kompagnichefer fik de nærmest Garnisonen værende Kompagnier og skulde ofte indkaldes med disse til Øvelse i Garnisonen; alle, som forfremmedes, skulde i det første Aar efter deres Forfremmelse forrette Garnisonstjeneste. Ved Bataillonsøvelsen i Garnisonen skulde alle Løjtnanter og Underofficerer, der stode ved de natjonale Batailloner, indfinde sig. I den Tid, de natjonale gjorde Tjeneste i Garnisonen, nøde de samme Løn og Tillæg som de hvervede. Der var nemlig en betydelig Skilning paa gevorben Løn og natjonal Løn. Garnisonerne, Chefer og Regimenters Kendemærker bleve følgende:

Søndenfjældske: General Mansbach, rød Kjole, mørkblaa Rabatter og Krave med hvid Kant, gule Knapper; Frederikshald.
Nordenfjældske: General Hesselberg, rød Kjole, mørkblaa Rabatter og Krave med hvid Kant, hvide Knapper; Kristiania.
1ste Akershusske: General Kaltenborn, rød Kjole, mørkblaa Rabatter og Krave uden Kant, hvide Knapper; Drammen.
2det — General Stricker, rød Kjole, mørkblaa Rabatter og Krave uden Kant, gule Knapper; Frederiksstad.
Telemarkske: Oberst Bull, rød Kjole, mørkgrønne Rabatter og Krave med hvid Kant, gule Knapper; Frederiksværn.
Oplandske: Oberst Svendsen, rød Kjole, mørkgrønne Rabatter og Krave med hvid Kant, hvide Knapper; Kongsvinger.
1ste Trondhjemske: General G. Krogh, rød Kjole, gule Rabatter og Krave med hvid Kant, hvide Knapper; Trondhjem.
2det — General Schmettow, rød Kjole, gule Rabatter og Krave uden Kant, hvide Knapper; Trondhjem.

Bergenhusske: General Moth, rød Kjole, sorte Rabatter og Krave uden Kant, gule Knapper; Bergen.
Vesterlenske: General Dietrichson, rød Kjole, sorte Rabatter og Krave med hvid Kant, gule Knapper; Kristiansand.
Jægerkorpset: Major Staffeldt, grøn Stortrøje, hvide Rabatter, hvid Krave, hvide Knapper; Kristiania.
Søndenfjældske Skiløberbataillon: Major Arntzen, grøn Stortrøje, sorte Rabatter, sort Krave, gule Knapper; Kongsvinger.
Nordenfjældske Skiløberbataillon: Major Hornemann, grøn Stortrøje, sorte Rabatter, sort Krave, gule Knapper; Trondhjem.
Det Rørosske frivillige Bjærgkorps: Major Bang, sort Kjole med grøn Krave; Røros.
Akershusske Dragonregiment: General K. Krogh, rød Kjole, hvide Rabatter, hvid Krave, hvide Knapper.
Smaalenske — General Th. Krogh, rød Kjole, gule Rabatter, gul Krave, hvide Knapper.
Oplandske — Oberst Harboe, rød Kjole, blaa Rabatter, blaa Krave, hvide Knapper.
Trondhjemske — Oberst Boyesen, rød Kjole, grønne Rabatter, grøn Krave, hvide Knapper.
Artillerikorpset: Oberst Mechlenburg, rød Kjole, mørkblaa Rabatter, blaa Krave, gule Knapper.

I Vinteren 1788 til 89 havde alle de norske Tropper været paa Kantonnementsfod; dog vare de alle vendte tilbage til deres Distrikter i Januar, med Undtagelse af de kristiansandske og bergenske Grenaderkompagnier, der forbleve i Frederiksstad, den bergenhusske Grenaderbataillon, som stod i Kongsvinger, og de to andre bergenhusske Batailloner i Frederiksværn og Laurvik. To danske Husareskadroner, der i Januar kom til Norge, anvendtes til Patrouillering langs Grænsen. I Juni 1789, da alt atter blev fredeligt, vendte de ovennævnte Afdelinger tilbage til deres Garnisoner, og Omordningen foretoges. Husarerne vendte tilbage til Danmark. Ved Dragonerne ombyttedes Trommer med Trompeter, og Opstillingen blev udelukkende paa to Geledder.

I Danmark var der 1788 foretaget betydelige Rustninger for at sikre sig imod Gengældelse i Anledning af Indfaldet i Bohuslen. Seks Linieskibe og tre Fregatter krydsede under

russisk Gøs i Østersøen, og det næste Foraar stak der elleve Linjeskibe og tre Fregatter i Søen; desuden dækkedes Kjøbenhavn af fire Blokskibe, elleve Defensionsskibe og to Skærbaade.

Landhæren forøgedes. De to Husarkorpser udvidedes den 1ste September til et Regiment paa otte Eskadroner, hver paa 120 Mand. Chef for samme blev Oberst Valentin Berger. Det sjælandske Jægerkorps udvidedes ligeledes og fik den 1ste Oktober fire Kompagnier, hvert paa 120 Mand. Halvdelen væbnedes med Rifler, Halvdelen med glatløbet Bajonetgevær. Der oprettedes et nyt Jægerkorps, det slesvigske, paa seks Kompagnier, hvert paa 120 Mand. Dette Korps gaves til den dygtige hessiske Kaptejn Johan Ewald, som Karl af Hessen havde indkaldt. Ewald blev Major med 1000 Daler aarlig Løn. Fremdeles oprettedes der et Pionerkorps paa 100 Md. Ved alle Regimenter oprettedes der Depotbatailloner og -Eskadroner, og der indkjøbtes Heste for at gøre Fodfolkets Kompagnichefer beredne.

I September sammendroges der tvende Korpser i Jylland og Sjæland. Det jyske, der stod ved Hals, sammensattes af en Rytterbrigade under H. A. Ahlefeldt, det slesvigske Rytter- og jyske Dragonregiment; en Fodbrigade under A. L. Moltke, aalborgske og viborgske Fodregimenter.

Det sjælandske, der stod dels i, dels norden og sønden for Kjøbenhavn, bestod af:

1ste Rytterbrigade, General Rantzau, holstenske Rytter-, sjælandske og fynske Dragonregiment.
2den — General Castenskjold, Garden tilhest, sjælandske Rytter- og Husarregiment.
1ste Fodbrigade, General Kreber, jyske og fynske Regiment.
2den — General Haxthausen, Kongens, danske og norske Livreg.
3die — Prinsen af Würtemberg, Livgarden, 5 Grenaderbatailloner, et Jægerkorps.
4de — General Lützow, aarhusske og riberske Regiment.

5te Fodbrigade, General Roepstorff, Kronprinsens, Prins Frederiks og sjælandske Regiment.
Fem Artillerikompagnier, E. H. Stricker.
I alt: 24 Eskadroner, 27 Bataillioner, 40 Kanoner.

Rytteriet førtes af K. A. G. Moltke, Fodfolket af N. M. Gersdorff; en Overgeneral var ikke udnævnt. Rytteriet maatte patrouillere langs Østkysten af Sjæland, og i alle større Søstæder lagdes der Garnisoner. Den 25de Oktober opløstes Lejrene, og Tropperne vendte hjem til deres Standkvarterer.

I et langt Tidsrum havde Prins Karl af Hessen Kronprinsens uindskrænkede Tillid. Prinsen, der allerede var Feltmarskal, Præsident i det norske Generalitet, Overgeneral i Norge, Statholder i Holsten og Slesvig, blev d. 11te Dec. 1789 Præsident for hele Hærens Generalitets- og Kommissariatskollegium, og kort i Forvejen var hans ældste Datter, Marie Sofie Frederikke, bleven forlovet med Kronprinsen. Hans Fortrolige vare Oberst Binzer, Major Ewald, General Koppern og Generalkrigskommissær Hein; de lavede Planer, et Potpourri af modne og umodne Ideer, rystede dem ud af Ærmerne, og fik dem stadfæstede af Kronprinsen, der med samme Beredvillighed kuldkastede dem, naar de ikke længer havde de ustadige Forfatteres Bifald. Da baade Prins Karl og mange af hans Yndlinger vare Hessere, af hvilke flere først i en fremrykket Alder vare dragne til Danmark for at gøre Lykke, havde de altid Blikket rettet imod Syd: Holstens Forsvar var for dem alt, og det blev Kilden til store Genvordigheder og Ulykker. Generalitetskollegiet, eller Krigsministeriet, bestod, foruden af Prins Karl, af Mænd uden Karakterfasthed og Villiestyrke. De skildres saaledes af Schrødersees bidende Pen: General Adler skal have været en meget god Regimentschef og er vist en skikkelig Mand, men altfor ydmyg; en General bør overalt selv føle og lade andre føle, at han er en Mand. Hans Lidenhed stammer fra de smaa Garnisoner. General

Pentz har i sin Tid virkelig været en flink Regimentschef; nu ser jeg ham hellere ved nogle gode Retter Mad end i Spidsen for en Brigade. Han er ingen ond Mand og forstaar at føje sig efter Tiderne. Gehejmeraad Schultz, der kom her ind i Landet som hvervet Tambour, er hele Kollegiets levende Ordbog. Han er ydmyg, især mod Regimentstambouren, hvis store Tromme han ønsker sig til Ligkiste. Benene putter han helst under Bordet, fordi det ene er kortere end det andet, og han har desaarsag aldrig kunnet holde Fodslag med Tiden. Generalkrigskommissær Outzen er en flittig Mand, men han burde gaa uden Felttegn, thi han bærer det som en Borgerkaptejn, der er sendt ud med en Afdeling Borgere for at flytte et Snedkerskilt.

Af Prins Karls Yndlinger vare Ewald og Binzer de betydeligste. I Hessen havde man ikke paaskønnet Ewalds Dygtighed. Han havde udmærket sig i det Korps, der i engelsk Sold gik til Nordamerika, som en fortrinlig Fører for de lette Tropper, og var Forfatter til flere gode Værker over Skyttetjenesten. I sit 45de Aar kom han her til Landet og blev stillet i Spidsen for et Jægerkorps. Han blev Stifter af den lette Tjeneste i Fodfolket. Efter den af ham indførte Methode og efter hans Lærebøger dannedes Jægerkorpserne og de lette Bataillioner. Hans Skole har holdt sig til vore Dage. Jægerbataillonerne have stedse bevæget sig med langt større Sikkerhed, Skønhed og Hurtighed end Liniebataillonerne, baade paa Øvelsespladsen og i Marken. Krigen har godtgjort, at vore Jægerkorpser vare Fjendens farligste Modstandere, og at alt, hvad de havde lært, var anvendeligt i Virkeligheden, medens mange af Liniebataillonernes Evolutjoner vare uanvendelige i Krigen. I August 1800 bevirkede Ewald, at Liniefodfolket fik Befaling, at det, foruden sine egne sluttede, skulde lære det lette Fodfolks spredte Øvelser. Dette vakte stor Modstand og blev kun ufuldkomment gennemført.

En anden Officer, som Prins Karl drog fra Hessen til Danmark, var L. O. Binzer. Han kom i sit 20de Aar, 1766, i dansk Tjeneste. Senere gik han til Preussen, vendte atter tilbage til Danmark, blev 1785 Chef for det holstenske Jægerkorps og 1789 Generalkvartermester. Han indførte Generalstabslæren (Logistikken) i den danske Hær. Under hans Ledelse opdroges unge Officerer til at samle og ordne de statistiske Efterretninger for hele Riget, der havde militær Interesse. De lærte at fordele Kvartererne ved Forandringerne i Troppernes Indkvartering (Dislokationen) og at udfærdige Marchebestemmelserne. De maatte udføre flygtige Tegninger (Krokier) og Opmaalinger over Landets vigtigste Stillinger, udarbejde Fortegnelsen over de vigtigste Vandløb, Broernes Bredde og Beskaffenhed, Færgestederne, Overfartsmidlernes Tal og Størrelse. De bleve sendte ind i Nabolandene for at gøre sig kendte med Grænserne, Fæstningerne og Krigsstyrken. Binzer havde den Tilfredsstillelse at gøre Nødvendigheden af at bringe denne vigtigste Gren af Krigsvæsenet paa en ordnet Fod saa indlysende, at der endnu inden hans Død oprettedes et fast Generalstabskorps.

Samtidig med den først vedtagne norske Hærplan af 19de December 1788 havde Generalitetskollegiet befalet, at det jyske Fodfolk fremtidig skulde bestaa af tre Regimenter, hvert paa 500 hvervede og 1500 natjonale. Denne Plan blev udsat, da Prins Karl af Hessen ønskede at udarbejde en ny Plan for den danske Hær, støttet paa de i det sidste Felttog indhøstede Erfaringer, og der foretoges kun nogle forberedende Forandringer. I Lighed med det norske ridende Artilleri blev der oprettet ridende Artilleri i Danmark, det slesvigske og det sjælandske Jægerkorps udvidedes, Tropperne, der garnisonerede paa Halvøen, bleve sammendragne i en Øvelseslejr ved Danevirke fra d. 27de August til d. 16de Sept. 1789. Da der var det samme Forhold imellem Styrken af de tre

Vaaben ved Lejrøvelserne i de næste ti Aar, saa anføres her Styrken af Lejren ved Danevirke 1789:

2 Brigader Rytteri, hver paa 2 Regimenter med 8 Eskadroner, 120 Mand stærke foruden Befalingsmænd.

5 Brigader Fodfolk, hver paa 2 Regimenter med 5 Bataillioner, nemlig Regimentets 2 Bataillioner og Grenaderbataillonen, der dannedes af begge Regimenters Grenaderkompagnier. Hver Bataillon var 480 Mand foruden Befalingsmænd og medførte sine to 3pund. Kanoner.

En Artilleribrigade, bestaaende af 2 ridende Bataillioner, hver paa otte 1pund. Kanoner og to 10pund. Haubitser, samt to 3pund. Fodbatterier, hvert paa 8 Kanoner og to 20pund. Haubitser. De ridende Batterier føjedes til Rytter-Brigaderne, de 3pund. Batterier dannede Reserve-Artilleriet.

Tilsammen: 25 Bataillioner, 16 Eskadroner og 40 Kanoner foruden Bataillons-Kanonerne; i alt: 17,000 Mand.

Ved alle Lejrøvelserne klagedes der over, at Bataillonskanonerne vare til mere Skade end Gavn for Fodfolket, da de hindrede dets Bevægelighed.

Den 11te December 1789 stadfæstedes ved kongl. Resolution en af Prins Karl af Hessen indgiven Plan til den danske Hærs forbedrede Indretning, som traadte i Kraft d. 1ste Januar 1790. Forandringerne i Rytteriet bestode i, at det sjælandske Dragonregiment opløstes, og Husarregimentet indskrænkedes til seks Eskadroner. Oberster, Oberstløjtnanter og Premiermajorer fik ingen Eskadron, for at de bedre kunde varetage deres Pligter. Opstillingen blev altid paa to Geledder. Eskadronens Styrke og Sammensætning af lige mange natjonale og hvervede, 72 af hver Slags, blev uforandret. Til de hvervede regnedes fire Landrekrutter aarlig (i alt 32 for otte Aar) ved hver Eskadron.

Nogle Regimenter fik andre Kendemærker:
Jyske Dragoner fik mørkgrønne Rabatter og hvide Knapper,
Fynske — fik lysblaa — og gule —

I Fodfolket opløstes fynske og viborgske Regimenter, den kronborgske, de tvende frederiksværnske Bataillioner og det holstenske Jægerkorps. Der oprettedes trende lette

Bataillonerne, 1ste og 2den lette sjælandske under Majorerne I. Lund og H. F. Roepstorff, den slesvigholstenske under Major D. Normann, hver paa fire Kompagnier med 100 Mand foruden Befalingsmænd, samt et Feltjægerkorps under Generalkvartermester Binzer paa 4 Officerer, 10 Underofficerer, 3 Spillemænd og 60 Jægere. Dettes Bestemmelse var at afstikke Lejre og overhovedet at anvendes i Generalstabens Tjeneste.

De 5 Fodregimenter i Holsten fik hvert 41 Officerer, 120 Underofficerer, 40 Spillemænd og 1560 Menige, nemlig 380 natjonale, 380 hvervede og 400 Landrekrutter.

De 6 Fodregimenter i Kjøbenhavn fik hvert 44 Officerer, 120 Underofficerer, 40 Spillemænd og 1898 Menige, deraf 780 natjonale, 600 hvervede og 518 Landrekrutter.

De 3 jyske Fodregimenter i Kjøbenhavn fik hvert 41 Officerer, 120 Underofficerer, 40 Spillemænd og 1580 Menige, deraf 1080 natjonale, 284 hvervede og 216 Landrekrutter.

Nogle Regimenter forandrede Navn og Kendemærke:

Jyske Regiment blev kaldt fynske, beholdt hvide Rabatter og hvide Knapper.
Aarhusske — — 1ste jyske, fik sorte Rabatter med hvid Kant og gule Knapper.
Riberske — — 2det jyske, fik hvide Rabatter og gule Knapper.
Aalborgske — — 3die jyske, beholdt sorte Rabatter og hvide Knapper.

Baade ved Rytteriet og Fodfolket ansattes der Officerselever, der kaldtes Frikorporaler. Hver Eskadron og hvert Grenaderkompagni kunde antage en Frikorporal. Det skulde være unge Mænd med god Opdragelse, som havde Lyst til Krigstjenesten og ønskede at forfremmes til Officerer. De fik samme Løn men en finere Paaklædning end Korporaler, og skulde omgaas med Officerer. Ingen maatte antages førend efter Konfirmatjonen. Fremdeles oprettedes der en Klasse imellem Korporaler og Menige, Vicekorporaler. Hver Eskadron fik tre og hvert Grenader- og Jægerkompagni fire Vicekorporaler. Ved Jægerkorpserne bleve Korporalerne kaldte Overjægere, Vicekorporalerne Jægere og de Menige Underjægere.

Ved Artillerikorpset blev Officerernes Tal øget til 121. Artillerikompagnierne bleve femten Fodkompagnier og tre ridende Kompagnier. Artillerikorpsets hele Styrke bestemtes til 3335 Mand med 408 Heste. De Heste, som Rytteriet ikke længer kunde bruge, leveredes til Artilleriet i Øvelsestiden og bleve derefter solgte. Til Artilleriets Bespænding og Hærens Tros behøvedes for Danmarks og Holstens Vedkommende 3000 Kuske og 9000 Heste, hvilke i Krigstid skulde leveres af Kjøbstæderne og det beskattede Hartkorn. Hver Kusk skulde have 10 Rd. ved sin Tiltrædelse og Hestene betales med 25 Rd. Stykket.

Isteden for det tidligere Vejvæsen oprettedes et Pionerkompagni paa 4 Officerer med 25 Underofficerer og 140 Mand under Kaptejn Krieger.

Garnisonskompagnierne i Korsør, Nyborg, Fladstrand, Frederits og Helgoland vedbleve at bestaa. I Norge var der kun et Garnisonskompagni i Vardøhus.

Flere af de tidligere nævnte barbariske Straffe, saasom Pælstaaen, afskaffedes, men den grusomme Spidsrodsstraf beholdtes. Den 27de April 1792 udstededes en ny Subordinatjonslov for alle Tropperne. Den indeholder to Kapitler; det første 27 Paragraffer om undergivnes Pligter imod foresatte, eller Subordinatjonen; andet, 9 Paragraffer om de højere Befalingsmænds Pligter imod undergivne efter Subordinationens Medfør. Denne Lov, der i det væsentlige støtter sig til Subordinatjonsanordningen af 1767, tjener den Dag idag Krigsretterne til Rettesnor ved Bedømmelsen af de herunder hørende militære Forseelser. Ved Hærforandringen 1790 steg Hærens ordentlige Udgifter i dette Aar til over 2 Mill. Rd., i det næste Aar dalede de atter til 1,970,000 Rd. 1792 øgedes de hvervedes Tal ved hvert af de i Kjøbenhavn garnisonerende Fodregimenter med 200 Mand. Regimentets Styrke blev 1960 Mand; deraf vare 780 Mand natjonale eller Landsoldater, 400 Mand Landrekrutter, 580 hvervede og Resten Befalingsmænd. Denne Ordning forandredes atter den 11te Maj 1798,

da alle Fodregimenter i Danmark og Holsten fik lige stor Styrke og ensartet Sammensætning.

Hvert Fodregiment fik 5 Stabsofficerer, 7 Kaptejner, 8 Premierløjtnanter, 10 Sekondløjtnanter, 10 Fændriker, 7 Læger, 112 Underofficerer, 47 Spillemænd, 1540 Menige, deraf 780 natjonale, 400 Landrekrutter og 360 hvervede.

Det Mandskab, hvormed de kjøbenhavnske Regimenter 1792 vare blevne øgede, anvendtes til Oprettelsen af et særskilt Marinekorps paa seks Kompagnier under Grev Danneskjold-Løvendahl med to Stabsofficerer, fem Kaptejner, fem Premierløjtnanter, seks Sekondløjtnanter og seks Fændriker. Kompagniets Styrke blev fire Officerer, 14 Underofficerer, 4 Spillemænd og 160 Menige, der alle vare hvervede. Til Hverving fik Korpset 500 Rd. aarlig.

1792 blev der oprettet to kronborgske Artilleri-Garnisonskompagnier, hvert med 160 Invalider af alle tre Vaaben. De opløstes atter 1799 tilligemed Fladstrands, Korsørs og Frederiksorts Garnisonskompagnier. Derimod forstærkedes samtidig de to Garnisonskompagnier i Nyborg og paa Helgoland. Ligeledes forstærkedes 1799 det slesvigske Jægerkorps med et nyt oprettet hvervet Kompagni paa 140 Mand, der kaldtes det altonaske Grenader-Jægerkompagni, og det sjælandske Jægerkorps forstærkedes med to hvervede Kompagnier, hvert paa 140 Mand. Til Inspektør for de lette Tropper og Fodfolket i Hertugdømmerne udnævntes den fra Preussen 1789 indkaldte Oberst Goltz, der blev her til 1800, da han gik i portugisisk Tjeneste. — I Rytteriet øgedes ligeledes de lette Troppers Tal. 1795 fik jyske, fynske og Livregiment Dragoner en lettere Udrustning og bleve kaldte lette Dragoner. De fik en let Sabel, en kortere Karabin og Pistol, ungerske Sadler, Kasker (Læderhue med Hestehaars Kam), lange Klædes-Bukser og kortskaftede Støvler. Husarregimentet, der allerede talte seks Eskadroner, øgedes med en syvende, Bosniak-Eskadronen, udrustet som de ægte Bosniakker med Lanse,

Krumsabel og en vid blaa tyrkisk Dragt. Ved hele Hæren afskaffedes de lange Kjoler og Knæbukserne. Paaklædningen blev: kort Kjole og snævre Bukser, som knappedes paa de ydre Sider; Tornysteren, der fra at være en stor Skindtaske, som hang paa Bagen, med Rum til Madvarer og Udrustningsgenstande, efterhaanden var krøben op mellem Skulderbladene og var bleven til et firkantet Skab, var hidtil kun baaren paa Rejsemarcherne og efterladt i Teltene under Øvelserne. Fra 1794 indskærpedes det at bære den ved Øvelserne. Der hengik imidlertid tyve Aar, inden det blev fuldstændig indført, til liden Baade for Bevægelsernes Hurtighed. 1795 oprettedes paany General-Hvervingskommissionen, og den Regimenterne tildelte Tilladelse til paa egen Haand at hverve Rekrutter i Udlandet bortfaldt for bestandig. Generalhvervingen holdt Kontorer i de fleste af Tysklands Byer indtil 1803; som de vigtigste nævnes Regensburg, Augsburg, Speier, Ulm, Frankfurt, Worms, Hildesheim, Mühlhausen, Hamburg og Lübeck. For hele Rytteriet oprettedes 1796 en Remontekommission med Hovedsæde i Kolding, og den Sum, der var tilstaaet Eskadronerne til Remontering, inddroges. 1797 bleve de danske Eskadroners Rekrutskoler forandrede til samlede Rekrutskoler for hele Regimentet. Ved hver Skole ansattes tre Officerer, otte Underofficerer og to Trompetere. Tjenestetiden for Landrekrutterne ved Garden forkortedes fra otte til seks Aar, fordi de laa stadig til Tjeneste, medens de andre Regimenter gave deres Landrekrutter Orlov største Delen af Aaret. Garden til Hest fik aarlig seks Rekrutter fra Norge og seksten fra Danmark og Holstein; Garden til Fods fire og tyve fra Norge og 60 fra Danmark og Holstein. Det tillodes baade Officerer og Læger at gaa i østerrigsk og preussisk Tjeneste for at deltage i Felttogene imod Frankrige. Ligeledes sendtes der Embedsmænd af Generalkommissariatet til disse Hære for at gøre sig kendte med Forplejningsvæsenet. 1798 oprettedes følgende Læreanstalter for Officerselever:

den militære Læreanstalt i Rensborg for Frikorporalerne af Rensborgs Garnison, samt for Fodregimenterne Dronningen, Fyn, Slesvig, slesvigske Jægerkorps og den schleswigholsteinske lette Bataillon saavel som for Rytterregimenterne Holsten, Livregimentet, Livregiment lette Dragoner og tvende Husareskadroner. En lignende Læreanstalt oprettedes paa Gethuset i Kjøbenhavn for Frikorporalerne ved de i Hovedstaden garnisonerende Afdelinger, samt for sjælandske, slesvigske Ryttere, jyske og fynske lette Dragoner, fem Husareskadroner, første og tredje jyske Fodregiment. Frikorporalerne indkvarteredes i Kaserner, de sendtes hvert Aar til deres Regimenter for at deltage i Lejrøvelserne og vendte derfra igen tilbage til Skolen. Den mathematiske Skole i Kristiania udvidedes og kaldtes det norske Militærinstitut. Officerselevernes Tal bestemtes til 60. En unævnt gav 4000 Rd. til dette Institut, Renterne gaves til de tre bedst bestaaede Elever til Fortsættelse af deres Studier samt til Hjælp til selskabelige Fornøjelser for de flinkeste Elever. Regeringen fandt denne Tanke saa rigtig, at den ligeledes bidrog med en Sum aarlig til dette Formaal. Denne Skole var meget afholdt, og norske Pengemænd betænkte den ofte med store Gaver. Regeringen udsatte Præmier for Skiveskydning og Skirend for de vordende Soldater i Norge, Landets opvoksende Ungdom. For Underklassernes Børn i Kjøbenhavn byggedes der 1791 en ny Skole for 400 Elever ved Siden ad Sølvgadens Kaserne. — 1791 fik Kompagnicheferne ved de norske natjonale Afdelinger i alle tre Vaaben Bygselsgaarde (Fæstegaarde) i deres Kompagnidistrikter til Bolig og Brug. De Gaarde, der gaves til dem, vare dels Krongods, dels benificerede, Kirken tilhørende Gaarde, for hvilke den fik en aarlig Sum i Erstatning. Artilleriet fik fire, Dragonerne to og tredive, og Fodfolket hundrede og to og tresindstyve, hvortil der 1801 kom endnu en Gaard til Kompagnichefen for det nyoprettede lejrdalske Skiløberkompagni, der 1804

forandredes til et let Kompagni, som føjedes til det bergenhusske Regiment. Disse 199 Gaarde overdroges efterhaanden, som de bleve bygselsledige, til Kompagnicheferne.

De fleste Retssager i denne Tid vedgaa Tyveri og Bortløb. Dog forekomme ogsaa Voldsgerninger, Drab og Fornærmelser imod civile Personer i et temmelig stort Forhold. Sammenligner man Straffen for Mishandlinger af civile med Straffen for de egentlige militære Forbrydelser, saa ses altid, at den sidste var langt haardere end den første. I Begyndelsen af Kronprinsens Regering viste der sig en hæderlig Stræben efter at sikre de civile imod Soldaternes Raahed; men den tabte sig igen. Tildels var det grundet i, at de Civile fandt Fornøjelse i at drille og haane de militære, der vare saa lidet yndede, at endog civile Embedsmænd hyppig nyttede Lejligheden til at give deres uvenlige Følelser Luft. Officererne tillode deres undergivne at tage Hævn over civile Personer, endog over Kvinder, af hvem de vare blevne fornærmede. — Ikkun langsomt blev Militæretaten friet for de daarlige Subjekter. Der forekommer en Mængde Udtalelser, hvoraf det kan ses, at Officererne med Hensyn til rigtig Opfattelse af deres Stilling og ordentlig Levemaade stode langt tilbage, for hvad der med Billighed kunde forlanges af dem. De i Udlandet hvervede Underofficerer og Menige vare nu som forhen rene Banditter. Underslæb fra de militære Kassebetjenters Side finder ofte Sted, og vedkommende slap altid derfra paa en lempelig Maade. Meget hyppig forekomme uredelige Handlinger begaaede af Officerer saavel lige overfor Statskassen som overfor Kammerater og civile. Denne Ligegyldighed i Pengesager betragtes som beklagelige Tilfælde, som man ikke bør tage det for strængt med; der vises altid den største Overbærelse med Forbryderen. Denne Overbærelse, der nedbrød de militæres borgerlige Agtelse, er kun forklarlig ved de daarlige økonomiske Omstændigheder, hvorunder Officerer, Regimentskvartermestere, Auditører og Læger

levede. I Reglen er det ikke storslaaede Bedragerier, det er ynkelige Smaasnyderier, der ikke røbe Førbryderen, men den fortrykte Pjalt, hvis Retsbevidsthed er sløvet. Mange Aars Trang har ført ham i et Væv af Gæld, i et Liv paa Puf, som han ingen Udsigt har til at komme ud af. — Med den militære Retspleje var det kun daarlig bevendt. Flere Gange om Aaret støder man paa Sager, der vare behandlede paa aldeles ulovlig Maade baade af Auditører og Rettens øvrige Medlemmer. Auditørernes juridiske Dannelse var temmelig tynd, mange af dem vare studiosi og ikke candidati juris. Især vare de militære Domstole i Norge meget lidet lovfaste. Forbigaaelse af de vigtigste retslige Grundsætninger paadroge kun ringe Straf; i de allergroveste Tilfælde Tab af Embede. Indbyrdes Stridigheder og Drillerier mellem Officererne forefaldt jævnlig og foranledigede stadig langvarige Processer, i hvilke Parterne ikke udtalede sig fint og sømmelig imod hinanden, selv om de beklædte en høj Rang. Et godt Eksempel paa disse Processer er den, der førtes imellem Generalmajor Hesselberg og Generaladjutant Løvendahl, som begge udslyngede de mest nærgaaende Beskyldninger imod hinanden. Processen varede paa femte Aar og endte med, at begge Parter frikendtes. General Schmettow havde en Proces med Major Meldahl. Sidstnævnte dømtes fra sit Embede, fordi han i fem Aar havde ærgret Schmettow, men denne havde under Processen brugt baade Mund og Pen paa en saa tølperagtig Maade, at hans Udtryk mortificeredes.

Den militære Litteratur, som udkom i Trykken i Danmark og Norge i det attende Hundredaar, var meget fattig. De Officerer, der dyrkede Videnskaberne, vovede kun sjælden at nytte Pressen til at underkaste de hjemlige Krigstilstande en videnskabelig Undersøgelse; de nøjedes i Reglen med at oversætte tyske Værker af det letteste Slags. Af de Udlændiger, som gik i dansk Tjeneste og optraadte som Forfattere, kan Ewald med Rette fremhæves. Kaptejn Verner

Abrahamson af Artilleriet og Major Didrik Hegermann, Chef for det norske Militærinstitut, vare de første, der optraadte som Militærforfattere i det danske Sprog. En Søn af General Valdemar Herman Schmettow, ved Navn Valdemar Frederik Schmettow*), udgav 1792 og 93 et Skrift paa Dansk og Tysk om Hærens slette Tilstand, der skyldtes de uduelige Befalingsmænd, Bristen paa tilstrækkelig Øvelse og den knappe Lønning. Han foreslog at afskaffe den fordærvelige udenlandske Hvervning og indskrænke Hæren til en saadan Størrelse, at den kunde øves tilstrækkelig og underholdes anstændig. Endvidere revsede han den Uskik, at man udnævnte enhver doven Student og Adelsmand til Officer, naar de blot havde et godt Ydre; thi de gik blot ind i Hæren for at faa Adkomst til et fedt civilt Levebrød. De Summer, der indvandtes ved Hærens Indskrænkning, skulde anvendes til gode Fæstninger og Flaadens Tarv. Med en Seers Blik skildrede han de Farer, som man var udsat for, naar en fjendtlig Flaade pludselig viste sig i vore Farvande. Skriftet vakte megen Forbitrelse og gav Anledning til en voldsom Pennefejde, i hvilken den offentlige Mening afgjort stillede sig paa Schmettows Side. Han svarede sine Angribere, de kommanderende Generaler i Danmark, Norge og Holsten, der fik ham sat under Tiltale, at han havde skrevet de patriotiske Tanker, fordi han saa, at man med overvældende Smiger og Lovprisning indbildte Kronprinsen, at alt var fortræffeligt, og fordi det forekom ham, at denne havde en altfor afgjort Forkærlighed for Soldatervæsenet. Da selv den bedste Fyrste, naar han grebes af denne Lidenskab, vilde komme paa en farlig Afvej, der vilde bringe ham til at glemme alle hans Pligter, og der var mange Krybere, som vilde beundre Fyrstens svage Side, uden at bekymre sig om Statens Vel, blot for at fremme deres egen Fordel, saa troede han, at det kunde være nyttigt, at gøre Kronprinsen

*) N. M. Petersen har i sin Literaturhistorie forvekslet Fader og Søn

1800.

Garde. Ridende Artilleri. Guide.

opmærksom paa, at Værnets Tilstand langtfra var, som det burde være. — Det er vel værd at lægge Mærke til, at de to Mænd, der med størst Skarphed blottede vort Sø- og Landeværns Svagheder for Regenten, nemlig Danneskjold-Samsøe under Kristian VI og Schmettow under Kristian VII, begge vare uægte Descendenter af den oldenburgske Stamme. De vare nærmest til at gøre deres Slægtninger opmærksomme paa den Fare, der truede Riget paa Grund af Værnets forsømte Tilstand.

Af utrykte Dagbøger, Brevsamlinger og Levnedsbeskrivelser er der bevaret en stor Mængde. Mange danske og norske Officerer have dels ført Dagbog, dels i deres Alderdom beskrevet deres Livs mærkeligste Tildragelser, og der findes baade i privat Eje og i de fleste større Biblioteker fortræffelige Haandskrifter, der indeholde ypperlige Bidrag til det attende Hundredaars Historie.

De tre nordiske Riger havde i Aarene fra 1792 til 1801 holdt sig udenfor den Kamp, som hele det øvrige Europa førte mod den franske Republik. De stode paa venskabelig Fod med alle de fremmede Magter, og ikkun det gode Forhold til England var det vanskeligt at vedligeholde, da denne mægtige Sømagt ved idelige Drillerier og Krænkelser hindrede Nordens Handel og navnlig væltede sig ind paa Danmark. Saalænge A. P. Bernstorff styrede Danmark-Norges Udenrigspolitik, vare de nordiske Riger i Stand til at hævde en alvorlig Stilling, som England blev tvungen til at agte. Fra 1794 til 1797 var en forenet skandinavisk Flaade hvert Aar i Søen og værnede om Skibsfartens Sikkerhed imod engelske Overgreb; men efter denne store Statsmands Død 1797 var der ingen, som med fast Haand kunde føre Roret, og som et Siv svajede den dansk-norske Regering imellem de indbyrdes fjendtlige Stormagter og gav vekselvis efter for deres Trusler, uden at slaa ind paa en bestemt Vej. For at undgaa Krig sluttede Danmark-Norge i August 1800 en Overenskomst med Storbritanien,

i hvilken der bestemtes, at den dansk-norske Regering foreløbig skulde give Afkald paa at lade sine Handelsskibe ledsage af Krigsskibe. Regeringen stolede imidlertid ikke paa, at det fredelige Forhold til Storbritanien kunde opretholdes, og gav i September Befaling til adskillige Rustninger for at dække Indløbet til Øresund og til vore Havne. Den 15de Septb. 1800 befaledes, at seks Linjeskibe skulde udrustes. 1200 Mand Fodfolk og 150 Artillerister indkaldtes for at holdes i Beredskab til Forstærkning af disse Skibes Besætning. Seks af Søbatterierne ved Kronborg udrustedes med tolv- og fireogtyve-pundige Kanoner med en Besætning af 100 Artillerister samt Prins Frederiks og sjælandske Fodregimenter. Alle Søbatterierne ved Kjøbenhavn forsynedes med Kanoner. To Kompagnier af Marinekorpset under Major Meyer dannede Søbatteriet »Tre Kroner«s Besætning. Tønning og Helgoland sattes i Forsvarsstand og fik ligeledes en stærkere Besætning. I Norge bleve Søbatterierne ved Kristianssand og Frederikshald forsynede med Kanoner, Borgerne i Kristianssand bekostede selv et flydende Batteri med tolv 12-pundige Kanoner. De fleste Fodregimenter i Danmark og de to hvervede Fodregimenter i Norge fik Befaling at indkalde deres Frifolk. — Til Fjendtlighedernes Udbrud gav den dansk-norske Regering iøvrigt selv Anledning. Truet af Rusland, smigret af Preussen, Sverig og Frankrig, indgik den i December 1800 et Forbund imod Storbritanien til Skibsfartens Beskyttelse og sønderrev selv den Overenskomst, i hvilken den havde givet Afkald paa at beskytte sit Handelsflag med Krigsskibe. Britterne betragtede det af de fire Østersømagter sluttede Forbund som en Krigserklæring, lagde, endnu inden Danmark havde undertegnet Forbundet, Beslag paa de danske Handelsskibe i de engelske Havne, bemægtigede sig de danske Besiddelser i Vestindien og udrustede en Flaade paa 20 Linjeskibe og 33 mindre Krigsskibe under Parker, der fik den berømte Nelson til næstbefalende, for at optage Kampen i Øresund og Østersøen mod de dansk-

norske, svenske og russiske Flaader. At Storbritanien vilde føre Krigen hensynsløst og kraftig, derfor borgede Valget af Nelson. Slagene ved St. Vincent og Abukir vare i frisk Minde. I August 1799 havde Britterne gjort Landgang paa Hollands Kyster og bemægtiget sig den hollandske Flaade. Det var et Fingerpeg for den dansk-norske Regering, der maatte være paa sin Post for at hindre en lignende Ulykke. Danmark-Norge maatte være beredt paa at modtage det første Stød og rustede sig derfor baade til Lands og til Vands. Hovedsagen var selvfølgelig Flaaden, der skulde beskytte Farvandene og Hovedstaden. Den 15de Januar 1801 befaledes, at alle Søfæstninger hurtigst muligt skulde sættes i Forsvarsstand, og dernæst befaledes, at der skulde udrustes 16 Linjeskibe og 4 Fregatter, samt at 7 Blokskibe, foruden en Del andre flydende Batterier, skulde lægges ud paa Kjøbenhavns Red. Rustningerne foretoges imidlertid med en sørgelig Langsomhed; man tøvede med at indkalde Matroserne og klamrede sig ved Haabet om Fred, indtil den engelske Flaade viste sig i de danske Farvande. Først da kom der Liv i Rustningerne, og man opnaaede paa Grund af den ringe Tid, der lævnedes, inden Angrebet skete, kun at tilvejebringe et ufuldstændigt Forsvar. Til Flaaden skulde Landhæren, ifølge Befaling af 13de Februar, give 13 Kaptejner, 35 Løjtnanter, 146 Underofficerer, 39 Tambourer og 2501 Menige, i alt 2734 Mand; desuden 600 Mand til Trekroners Batteri og 100 Mand til Batterierne paa Amager. Det nævnte Mandskab toges af Marinekorpset, af de i Kjøbenhavn garnisonerende samt af de tre jyske Fodregimenter. Hele Landhæren bragtes paa Krigsfod. General Mansbach, der fik Befalingen i det søndenfjældske Norge, skulde sammendrage et Korps ved Kristianssand, og et andet Korps skulde samles ved Bergen; men ingen af Delene skete. Derimod samledes der et Korps i Holsten paa 11,000 Mand, som besatte Hamburg den 29de Marts. For overalt at være rede til at afværge en Landgang, paabødes den 19de Januar

Oprettelsen af et Landeværn. Største Delen af de sjælandske Landeværnsbatailloner ordnedes allerede i Marts. I Jylland skulde Landeværnet foreløbig, indtil Kongen havde udnævnt Officererne, samles i Herreder og føres af Stedets Øvrigheder, Stiftamt- og Amtmænd, Herreds- og Byfogder. I Jylland var A. L. Moltke kommanderende General; af hans Opraab til Jyderne lærer man, at Ildvaaben var en Sjældenhed i denne Provins. Det hedder nemlig: »Op da, alle I ophøjede Statens Mænd, alle I mine jævne og ikke mindre ædle Medborgere! alle I her i Jylland, som føler et sandt dansk Hjærte slaa i eders Barm! Vores Konge, vores ædle Kronprins — som Europa forærer —, som for hver Dansk, der ikke er Niding, bør være Guds Billede paa Jorden, haver udnævnt mig til kommanderende General i denne store Provins! Stræber, Danske Mænd! med Kræfter, som forenede vil give mig Styrke til at opfylde det vistnok langt over min Fortjeneste gaaende ophøjede Kald, som er mig anbetroet. — Forener eder med mig! at Ord og Gerning maa være et! at vores Mod maa virke med ødelæggende Kraft endog foruden de Slags Geværer, som nu i dette Øjeblik fattes os. Sandelig, det er med Staal og Mands Mod, at Fjenden overvindes, og ikke med en Del som oftest ilde anbragte Skud. Med megen Glæde lever og strider jeg med eder, med megen Glæde dør jeg for eder — og for min Konge! i Øjeblikket, hvor det kan gavne; thi det er skjønt for Fødeland at falde. — At det var saare patriotisk, naar de af alle Stænder, som bo paa Landet, vilde forsyne nogle eller flere Mænd med Skydegevær, det forstaar sig selv; noget Krudt og nogle Kugler kunde skaffes til dette Brug, naar jeg bliver underrettet om Antallet af Skydegeværerne, som kan ventes paa hvert Sted. Dog var det bedst, at enhver støbte sine Kugler selv, da ellers de ikke maatte passe til Geværerne.«

Hos alle Landets øverste Øvrigheder, som hos alle underordnede — et Herred i Randers Amt undtaget —, fandt de

af Moltke trufne Foranstaltninger varm Understøttelse. Landeværnet i Herrederne mønstredes af Øvrigheden, der fik Befaling at møde med hvad landligt Vaaben, der kunde afstedkommes, dog, om muligt, med Høleer satte ret paa Skaft.

Overalt langs Kysterne forenede Beboerne sig og dannede en frivillig Kystmilits til Afværgelse af fjendtlig Landgang og til Bevogtning af Signalerne: Tjæretønder paa lange Stænger, som rejstes hele Landet rundt, og ved hvis Antændelse Landeværn og Kystmilits skulde flokke sig. Senere hen paa Aaret fik Kystmilitsen en fast Ordning. Hver vaabendygtig Mand, der boede ved Havet, blev forpligtet til at tjene fra sit 20de til 50de Aar. Kystmilitsen skulde selv væbne sig med Høgafler og Knipler; kun de uformuende vilde Kongen forsyne med Spyd. Den inddeltes i Forstanderier paa 50 Mand; otte af disse dannede et Distrikt, og alle Distrikter i et Amt en Hovedafdeling, som i Fredstid skulde føres af Amtmanden og i Krigstid af en Officer. Den skulde øves i Vaabenbrug to Gange aarlig, om Søndagen efter Gudstjenesten. I Kjøbstæderne oprettedes ved Forordning af 27de Februar 1801 en Borgervæbning, bestaaende af alle vaabendygtige Borgere indtil 50 Aars Alderen, hvis Tjeneste bestod i at forsvare den Stad, de boede i. Baade Landeværn, Kystmilits og Borgervæbning bleve af Mangel paa Vaaben, Førere og Øvelse til et Vrængebillede af en Folkehær.

I den danske Hovedstad tilbøde Studenterne det truede Fædreland deres Tjeneste. I Løbet af tre Dage, fra den 25de til den 28de Marts, mældte henved 1100 danske og norske Studenter sig og dannede et Korps, der kaldtes Kronprinsens Livkorps. Chef for samme blev Overhofmarskal Hauch. Samtidig hermed forenede en Del yngre velstaaende Mænd af alle Stænder sig og dannede et frivilligt Jægerkorps, der selv vilde sørge for sin Paaklædning og sit Underhold; det bad, som en særlig Naade, at blive brugt hvor Faren var størst. Til at indtræde i dette Korps tegnede man sig paa en Liste, der

henlagdes i Hovedstadens bekendteste Kaffehus. Den fik strax, den 25de Marts, mange Underskrifter, af hvilke man kan se, at Standsskilningen begyndte at svinde: Holstein, Stemann, Kramer, Schack, Jensen, Rosenkrantz, Wunderlich, Juel Vind, Schneider, de Coninck o. s. v. Korpset fik til Chef Kammerjunker Konrad Holstein og kaldtes Kongens Livjægerkorps; det bestod indtil 1867. Begge Korps have baade som selvstændige Korps og ved i Mængde at indtræde som frivillige i Hæren i Krigen 1848 høstet stor Berømmelse. Flere Provinsbyer baade i Danmark og Norge fulgte Hovedstadens Eksempel og oprettede frivillige Korps. Arbejderne i Frederiksværks Fabrikker og de unge Bønder paa det tilliggende Gods dannede det frivillige frederiksværkske Korps paa 1500 Mand med 38 Befalingsmænd og 88 Underbefalingsmænd; det bestod til 1808. Med det nye Hundredaars friske Luftning kom der Varme i Folket, som, hvis den var bleven ledet i en god Retning, allerede dengang vilde have bragt os almindelig Værnepligt.

Midt i Marts bragte Efterretningen om, at den engelske Flaade stod ind i Kattegat, Liv i Sørustningerne. Da det var umuligt at gøre Flaaden sejlklar i de faa Dage, der vilde hengaa, inden Fjenden viste sig i Sundet, bleve alle Kræfter anvendte paa at styrke Forsvarslinjen, der under Olfert Fischer var lagt ud paa Kjøbenhavns Red. Den strakte sig norden og østen om Trekroners Batteri, langs Refshalegrunden, imod Syd til østen for det nedlagte Batteri Prøvesten, og bestod af to Linjeskibe, syv Blokskibe, ti Fregatter og Pramme samt Batteriet Trekroner. I alt 6000 Mand med 700 Kanoner. Indenfor Lynetten og Trekroner laa en Sejleskadre under Sten Bille, bestaaende af to Linjeskibe, nogle Fregatter og Kanonbaade. Her gjorde de vældige Linjeskibe ingen Nytte; de savnedes haardt i den forreste Forsvarslinje, hvor man havde maattet stoppe Hullerne med smaa Fregatter, som skulde optage Kampen med Tredækkere. Den valgte Inddeling af to Forsvarslinjer under to af hinanden uafhængige

Førere, var en stor Fejl. Den første Betingelse for Sejren er Enhed i Kommandoen. Paa Kjøbenhavns Red vajede to af hinanden uafhængige Standere, og, ret som om det ikke var tilstrækkeligt til at forvirre de underordnede, havde Kronprinsen hejset Kommandoflag paa Nyholm. Dette Brud paa en af de vigtigste militære Grundsætninger voldte Slagets Tab. — Den 2den April 1801 leveredes det saa mindeværdige Skærtorsdagsslag paa Kjøbenhavns Red. Parker sendte Nelson, der lovede at ødelægge den danske Forsvarslinje i Løbet af en Time, i Kampen med tolv Linjeskibe og tyve mindre Krigsskibe, medens han selv holdt sig i Reserve paa Nordvestsiden af Middelgrunden, halvanden Mil fra Kjøbenhavn, med otte Linjeskibe. Efter tre Timers haardnakket Kamp tvivlede Parker om at kunne overvinde Modstanden og befalede Nelson at trække sig ud af Ilden. Denne satte Kikkerten for sit blinde Øje, som han havde erholdt nogle Aar i Forvejen, og erklærede, at han ikke kunde se noget Signal, og fortsatte Kampen. Efter to Timers yderligere Kamp vare fem engelske Linjeskibe paa Grund, og alle vare de fulde af Huller i Vandgangen, gennemskudte Master, og flere af dem fyrede kun med enkelte Kanoner. Af den danske Forsvarslinje var største Delen ødelagt, ikkun de to nordligste Blokskibe og Batteriet Trekroner med sine 66 Kanoner vare usvækkede og i fuld Virksomhed. Batteriet, hvis Kommandant var Major Søren Johan Meyer, havde en afgjort Overvægt over den fjendtlige Flaade; det havde afslaaet et Angreb af de fjendtlige Fregatter og bragte tre af Nelsons Linjeskibe, som vare ragede sammen, og som det besked langskibs, i en fortvivlet Stilling. I denne vanskelige Stilling beholdt Nelson hele sin Koldblodighed, stolende paa sine geniale Indskydelser, og ved en Krigslist tilrev han sig Sejren. Han sendte en Parlementær til sin Modstander med nedenstaaende Skrivelse:

»Til Engelskmændenes Brødre, de tapre Danskere!«

»Lord Nelson har Befaling til at skaane Danmark, naar det vil høre op med Kampen; men, hvis Skydningen vedbliver fra dansk Side, ser Lord Nelson sig tvungen til at brænde alle de flydende Batterier, han har taget, uden at det staar i hans Magt at redde de tapre Danskere, som have forsvaret dem.«

Med dette Brev kom den engelske Parlementær, Kaptejn Thesiger, ombord paa Blokskibet »Elefanten«, hvis Chef, i sin Tvivl under den Splittethed, der var i Kommandoen, om hvem der var den egentlige befalende, sendte ham i Land til Kronprinsen. Denne blev inderlig rørt over Nelsons Menneskekærlighed og gav ufortøvet Befaling til at ophøre med Skydningen. Det faldt ham ikke ind, at hans Modstander maatte være slemt i Knibe, for at bede ham om at ophøre med Skydningen; thi Menneskekærlighed var just ikke Nelsons Dyd; og at man bør mindes det klassiske Ord, at man bør være varsom i at modtage de Gaver, Fjenden tilbyder. Nelson var tilmed ikke højstbefalende; det gjaldt for ham om at redde sig ud af en vanskelig Stilling, og i Krig gælde alle Kneb. At det imidlertid skulde lykkes ham at føre sin Modstander saa fuldstændig bag Lyset, har han næppe tænkt. Medens Parlementæren var borte, blev der holdt Krigsraad ombord i hans Amiralskib. Alle Skibscheferne stemte for ufortøvet at nytte en heldig opstaaet Brise til at trække sig bort med de Skibe, der endnu ikke stode paa Grund, og der behøvedes Nelsons urokkelige Villieskraft for at bringe dem til at oppebie Parlementærens Tilbagekomst. Næppe havde denne sat Foden paa Dækket, saa lod Nelson det hvide Fredsflag hejse, og Skydningen ophørte. Nelson erklærede senere, at iblandt de 105 Træfninger, i hvilke han havde deltaget, var Slaget paa Kjøbenhavns Red det mest haardnakkede. De dansk-norske Sømænd havde kæmpet, som det sømmer sig Mænd af den Flaade, der har indtaget en saa stor Plads i

Europas Krigshistorie. Vort Tab beløb sig til 2215 Mand, Englændernes til 2237 Mand.

Den 3dje April meddelte Kronprinsen i en Parolbefaling Land- og Søværnet, at hans Fader, Kongen, havde tilbudt sig at være Mægler imellem de nordiske Magter og Storbritanien. Men, dersom dette Tilbud ikke modtoges af Engelskmændene, saa haabede han, at enhver ærekær dansk Mand stod og faldt med ham. Saafremt et ulykkeligt Tilfælde skulde ramme ham, havde han overdraget Kommandoen til Prinsen af Würtemberg, til hvem da alle Mældinger skulde sendes.

Den 9de April sluttedes Vaabenstilstand med Storbritanien, der skulde vare i fjorten Uger; og da Rusland, som havde givet Anledning til Krigen, efter Kejser Pauls Mord trak sig ud af Forbundet og sluttede Fred med England, saa fulgte de tre nordiske Riger Eksemplet, og alt bragtes atter paa Fredsfod.

Til Lands var der ikke forefaldet krigerske Begivenheder; de danske Tropper, der havde besat Hamburg den 29de Marts og Lübeck den 5te April, holdt disse Stæder besatte til i Slutningen af Maj. Disse Korpsers Sammensætning var følgende:

Ved Hamburg under Feltmarskal, Prins Karl af Hessen:

Artilleri: 40 Kanoner og 8 Haubitser under Oberstløjtn. Gede; et 12-pundigt Fodbatteri, Suchow; et 6-pundigt ridende Batteri, St. Aubain; et do. Fodbatteri, Schilling; et 3-pundigt Batteri, Gerstenberg; et Amusetbatteri, Haffner.

Rytteri: en Brigade under Prins Kristian af Hessen; 4 Eskadroner af Livreg. Ryttere under Flindt; 2 Eskadroner af Livreg. Dragoner under Mechlenburg.

Fodfolk: første Brigade under Bechtolsheim: Grenaderbataillonen Roepstorff; Grenaderbataill. Prins Solms; 2 Batailloner Slesvig under Waltersdorff; — anden Brigade under Lützow: Grenaderbataillonen Eiben; Grenaderbataillonen Maule; to Bataill. af 2det Jylland under Lachmann; slesvigske Jægerkorps under Ewald.

Ved Lübeck under Prins Frederik af Hessen:

Artilleri: 8 Kanoner og 2 Haubitser under Aubert.

Rytteri: 2 Eskadroner af Livregiment Dragoner under Piper.

Fodfolk: 2 Batailloner Oldenburg under Tellekvist, den slesvig-holstenske lette Bataillon under Kardorf.

Ved Itzehoe:

Reservekorpset under Düring.

Rytteri: 4 Eskadroner holstenske under Köppern, 4 Eskadr. slesvigske under Bardenfleth.

Fodfolk: 2 Batailloner af 1ste Jylland, Brackel.

Efterat Hamburg og Lübeck vare rømmede i Slutningen af Maj, bleve disse Korpser staaende i det sydlige Holsten til Slutningen af August, da de vendte hjem til deres Garnisoner.

FJERDE BOG.

1802—14.

I. Landeværnets Oprettelse; Hærordenen af 8de Juni 1803. Forandringer i den norske Hær. Hæren i Holsten 1803, 1805—7. Briternes Overfald og Flaadens Ran 1807.

1802—7.

Landeværnets Dannelse, der var bleven afbrudt ved Krigen, fuldendtes i Danmark og Holsten i Løbet af Aarene 1802-3. I hvert Amt oprettedes en Bataillon, og der dannedes følgende ti Regimenter:

Det nordsjælandske Landeværnsregiment under M. Waltersdorff: ni Batailloner.

Det sydsjælandske Landeværnsregiment under P. L. Oxholm: ti Batailloner.

Det fynske Landeværnsreg. under Baron F. Juel: syv Bataill.
Den langelandske Bataillon under Grev F. Ahlefeldt: en Bataillon.
Det nørrejyske Landeværnsregiment under J. Penick: fire Batailloner.
Det første østjyske Landeværnsregiment under P. Fønss: syv Batailloner.
Det andet østjyske Landeværnsregiment under C. Schøller: fire Batailloner.
Det vestjyske Landeværnsregiment under F. Rubek Bülow, fem Batailloner.
Det slesvigske Landeværnsregiment under Grev R. Lynar, syv Batailloner.
Det holstenske Landeværnsregiment under Grev K. Ahlefeldt, ti Batailloner.

I alt 64 Batailloner med to trepundige Kanoner for hver Bataillon, hvilket dog indskrænkedes 1804 til fire Kanoner for hvert Regiment, i hvilket fire Kompagnier skulde bestaa af Artillerister.

Ifølge den oprindelige Bestemmelse af 1801 skulde Landeværnet i Fredstid være fritaget for Sessionsmøder, Mønstringer og Øvelser og kun sammenkaldes i Krigstid for at bidrage til den Provins's Forsvar, det boede i; men den 11te Juni 1802 inddeltes hver Landeværnsbataillon i trende Afdelinger. Den yngste, i hvilken Mandskabet stod i seks Aar, skulde hvert andet Aar indkaldes til seks Dages Kompagni- og Bataillonsøvelser, og hvert andet Aar til en Dags Mønstring, i alt 21 Dage i seks Aar. Den anden Afdeling, i hvilken Mandskabet ligeledes tjente i seks Aar, skulde blot indkaldes i Krigstid. Den tredje Afdeling, de ældste Landeværnsmænd, skulde tjene til Erstatning i Krigstid. Med det fyldte 45de Aar ophørte Tjenesten i Landeværnet. En Bataillon fik følgende Besætning: en Chef, tre Kaptejner, fire Løjtnanter, otte tjenstgørende Underofficerer, 32 andre Underofficerer, 13

Spillemænd, 440 Landeværnsmænd af yngste Afdeling, 877 Reserver, i alt 1378 Mand. Ved Bataillonen lønnedes Chefen med 408 Rd. og den ældste Kaptejn med 240 Rd. aarlig, de øvrige Kaptejner og Løjtnanter fik ingen Løn; fire Underofficerer og Bataillonstambouren fik hver 34 Rd., fire Underofficerer og tre Tambourer hver 1 Rd. 24 Sk. Den aarlige Udgift beløb sig til 70,000 Rd. Paaklædningen, som Amtmanden skulde besørge, ved at faa den fornødne Sum paa Amtstuerne, blev Hat med grøn Fjær, rød Kjole med blaa Krave og Lærredsbukser. Kjolen skulde gøres saa rummelig, at Landeværnsmanden kunde bære sin Kofte under samme. Vaabnene skulde opbevares i Tøjhusene. Fra 1806 overtog Generalitets-Kommissariatet hele Landeværnets Forsyning med Klæder og Vaaben. Fra Aar til Aar opsattes det at indkalde Landeværnets yngste Afdeling til de befalede Øvelser, og da Krigen atter udbrød 1807, havde den endnu ikke været indkaldt til Øvelse. Baade i Danmark og i Holsten var der ved Landeværnets Oprettelse stor Begærlighed hos de yngre Godsbesiddere, de store Gaardejere og deres Sønner efter at opnaa Officersansættelse i dette; men da Regeringen fuldstændig forsømte det, skød det til Side og kastede Vrag paa det, saa blev det ringeagtet, og Lysten til at tjene i det forsvandt efter faa Aars Forløb. Tjenestetiden i den staaende Hær, der ved Forordningen af 20de Juni 1788 var indskrænket fra tolv til otte Aar, blev ved Forordningen af 11te Juni 1802 yderligere indskrænket til seks. Dette varede dog ikke længer end til 1806, da den atter forlængedes til otte Aar. For Mandskabets Vedkommende hævedes den udenlandske Hverving, undtagen for følgende Afdelinger: Marinekorpset, det altonaske Grenaderkompagni, Feltjægerkorpset og Artillerikorpset. For disse Afdelinger vedblev General-Hvervingskommissionen at bestaa, og det tillodes den at hverve duelige Underofficerer til hele Hæren.

Den udenlandske Hvervings Ophør og Nødvendigheden af at forøge Jægerkompagniernes Tal gav Anledning til, at der udarbejdedes nye Hærplaner, som traadte i Kraft i Danmark den 8de Juni 1803:

Fodfolket: Hvert Regiment vedblev at bestaa af ti Kompagnier i to Bataillioner; men det ene af Grenaderkompagnierne forandredes til et Jægerkompagni, der fik Regimentets bedste Skytter. Regimentets Styrke fastsattes til 40 Officerer, 6 Læger, 91 Underofficerer, 47 Spillemænd og 1500 Menige; det fik 5 Stabsofficerer, 5 Kaptejner af første Klasse, 5 Stabskaptejner, 10 Premierløjtnanter, 10 Sekondløjtnanter, 5 Fændriker. Alle Stabsofficerer fik atter Kompagnier, Bataillonens Stab en Chef, en Major og en Adjutant. Regimentet fik aarlig 250 Rekrutter fra et bestemt Landdistrikt. De mødte i tvende lige store Hold, første Afdeling den 30te Juni og anden Afdeling den 20de September. Skoletiden bestemtes til ti Uger og den tidligere Skilning mellem Landsoldater og Landrekrutter ophørte. Sjælandske Regiment opløstes og indlemmedes i Marinekorpset, der øgedes fra 6 til 16 Kompagnier, fra 900 til 2400 Mand, og inddeltes i fire Bataillioner. I sjælandske Jægerkorps opløstes de to Grenaderkompagnier, og Korpset kom til at bestaa af fire Kompagnier, hvert paa 140 Mand. De øvrige Jægerkorps og lette Bataillioner, slesvigske Jægerkorps, første og anden sjælandske lette og den slesvig-holstenske lette Bataillon samt Garden tilfods fik hver fire Kompagnier. Ved Garden tilfods fik Stabsofficererne ikke Kompagnier. Af Garnisonskompagnierne beholdtes det nyborgske paa 156 og det helgolandske paa 68 Mand. Det frederiksortske genoprettedes. Rytteriet forblev uforandret. Rytter- og Dragonregimenterne fik aarlig 96 og Husarregimentet 196 natjonale Rekrutter, der mødte, som ved Fodfolket, i to lige store Hold. Alle Stabsofficerer, undtagen Regimentschefen, fik Eskadroner.

Artillerikorpset inddeltes i tre Brigader:
den danske, der sammensattes af et ridende og ni Fodkomp.,
den norske, der sammensattes af et ridende og fem natjonale Fodkompagnier,
den holstenske, der sammensattes af et ridende og tre Fodkompagnier.
Fælles for alle tre Brigader var der et Fyrværker- og et Haandværkerkompagni. Hele Artilleriets Styrke blev 120 Officerer og 4764 Underofficerer og Menige. Til den danske og den holstenske Brigade udskreves aarlig 500 Rekrutter, som mødte i to lige store Hold den 30te Juni og den 30te Decb.

Ingeniørkorpset fik 41 Officerer: en Chef, 3 Kommandører, 3 Majorer, 10 Kaptejner, 10 Premierløjtnanter, 10 Sekondløjtnanter, 3 Desinatører, en Lærer.

Haarpisken forsvandt i hele Hæren, og det paalagdes alle at bære Haaret paa Baghovedet kort afskaaret. Det midalderlige Korsgevær (Hellebarde), hvormed Underofficererne hidtil havde været væbnede, afskaffedes, og fra Begyndelsen af 1805 fik de Jægergeværer. I Hærplanen var der foreslaaet Oprettelse af Undervisningsanstalter for Fodfolkets yngre Underofficerer og for Tilgangen til denne Klasse. 1804 indrettedes der slige Skoler i følgende Garnisoner: Kjøbenhavn, Kronborg, Aalborg, Viborg, Aarhus, Fredericia, Rensborg, Glückstadt, Akershus, Frederiksværn, Kristianssand, Frederikshald, Frederiksståd, Kongsvinger, Bergen og Trondhjem. Til Udgifternes Bestridelse bevilgedes der aarlig 2800 Rd. til de danske og 1800 Rd. til de norske Garnisoner. Undervisningsgenstandene vare de samme som i Rigernes Almueskoler samt de militære Læregrene. Hver Skole fik en fast Bestyrer, og til Lærere valgtes de Officerer og Underofficerer, der havde særlige Læregaver. De fik et lidet Tillæg til deres Løn. Ni Maaneder af Aaret tilbragtes med Stue-Undervisning og tre Maaneder i fri Mark. Ingen kunde fremtidig blive Underofficer uden at have gennemgaaet

Skolens toaarige Kursus og ved den endelige Prøve godtgjort, at han besad den fornødne Dygtighed og udmærkede sig ved god Opførsel. Eleverne fik alle et dagligt Tillæg af 2 Sk.

For de ældre Underofficerers Befordringer i civile Fag kom der samtidig følgende Bestemmelser: Ikkun indfødte gaves der Adgang hertil og først efter tolv Aars god Tjeneste. Der udfordredes Færdighed i Læsning, Skrivning og Regning. Den ældre skulde altid have Fortrin for den yngre, dog maatte ingen, der søgte om et civilt Levebrød, være sygelig, ikke heller meget ældre end 45 Aar. Bestillingerne, der forbeholdtes Underofficererne, vare de lavere Retsbetjentes, Told- og Postbetjentes samt alle Statens og Kommunens Budde-, Portner-, Graver- og Bedemands-Bestillinger.

For Officerer udkom der en Mængde Bestemmelser med Hensyn til Paaklædning, Orlov, Tjenesteforhold, saa smaalige, at det grænser til det utrolige, f. Eks.: Naar Officerer, der ere til Fods, bære Skærf, lægge de højre Haand til Hatten, naar de hilse; bære de ikke Skærf, hilse de med venstre Haand; ere de til Hest, lægge de højre Haand til Hatten.

Med Undtagelse af de nævnte almindelige Bestemmelser blev den norske Hær ikke berørt af Hærloven af 1803. Derimod foretoges der i Løbet fra 1801 til 1807 nogle særlige Forandringer ved denne Del af Hæren.

I Oktober 1801 blev Jægerkorpset øget med to Bataillioner, nemlig en Bataillon af oplandske Regiment, der forandredes til en let Bataillon, og den søndenfjældske Skiløberbataillon. Korpset, der indkvarteredes paa Kongsvinger, kom saaledes til at bestaa af 4 hvervede Jægerkompagnier, en let Bataillon paa seks Kompagnier og en Skiløberbataillon paa tre Kompagnier, med en samlet Styrke af 35 Officerer, 70 Underofficerer, 20 Spillemænd og 1960 Menige.

1803 var der megen Sygdom og Hungersnød i det nordlige Norge, hvorfor alle Øvelser bortfaldt dette Aar i det nordenfjældske.

Fodfolk og Rytteri.

1800.

Fodfolk og Rytteri.

Den 27de Juli 1805 udstedtes en ny Plan for det norske militære Institut, der udvidedes betydelig og fremtidig kaldtes det kongelige norske Landkadetkorps. Det fik en Chef, en Kommandør, to Løjtnanter, syv Lærere, en Sergent, der skulde forrette Adjutanttjeneste, tre Underofficerer eller Repetenter, 50 virkelige og 20 Kostkadetter, to Tambourer, der tillige vare Opvartere, to Gaardskarle. For alle de norske Dragonregimenter oprettedes en Eksercerskole i Kristiania, som alle tilgaaende Dragon-Underofficerer og Officerer maatte gennemgaa. Den Afdeling Husarer, der var i Norge, indlemmedes i det akershusske Dragonregiment, og et af dette Regiments Kompagnier, det akerske, blev gjort til et natjonalt ridende Artillerikompagni og føjet til den norske Artillaribrigade. Underofficerernes Stilling ved alle Vaaben i Norge forbedredes 1805. Ved Indtrædelsen i Tjenesten fik disse fremtidig 20 Rd. i Paaklædningspenge, og ved hver Forfremmelse 5 Rd. med Forpligtelse at tjene i seks Aar. Alle, der havde tjent i 12 Aar, fik et aarligt Tillæg af 2 Rd., der øgedes til 4, naar de havde tjent i 20 Aar.

Da baade de danske og de norske Fæstninger befandt sig i den usleste Tilstand, forlangte Ingeniørkorpset 1806 130,000 Rd. foruden den aarlige Sum, 80,000 Rd., for at bringe dem i nødtørftig Stand. Det afsloges paa Grund af Pengemangel, og det samtidig med at man anvendte over den dobbelte Sum maanedlig paa de uforholdsmæssig store Troppesamlinger, som under Paaskud af Nødvendigheden af Opretholdelsen af Rigernes Neutralitet fandt Sted i Holsten. Det var med et Skin af Omsorg for Landets Sikkerhed, at Kronprinsen forlagde Hovedkvarteret til Rensborg og Kiel, og formodentlig efter sin Svigerfaders, Landgrev Karls, Tilskyndelse trak han største Delen af Hæren efterhaanden bort fra Sjæland til Sydgrænsen. Det vidner om en stor Sløvhed hos Regeringen, at Flaadens Udrustning forsømtes, og at Hovedstaden derved blottedes paa en Tid, da denne lige saa ofte truedes af

fremmede Flaader, som Sydgrænsen af fremmede Hære. Tilmed var der ingen Alvor i de storladne Rustninger i Holsten, som slugte alle Værnets Indkomster. Det var slet ikke Hensigten at forsvare Grænsen. Ved de første alvorlige Forviklinger blev Piben stukket ind.

I Anledning af, at Franskmændene i Juni 1803 besatte Hannover med 25,000 Mand, sammendroges i Slutningen af Juni en Hær under Kronprinsens egen Førelse i Egnen om Rensborg. Den bestod af følgende Afdelinger:

Fodfolk: Første Division, Prins Frederik af Hessen.

1ste Brigade, Lützow: andet jyske, slesvigske Regiment og Grenaderbataillonen Rantzau.

2den Brigade, Blücher: oldenburgske, holstenske Regiment og Grenaderbataillonen Abercron.

Anden Division, Moltke.

3die Brigade, Lepel: første, tredie jyske Regiment og Grenaderbataillonen Roepstorff.

4de Brigade, Neckelmann: fynske, Prins Frederiks Regiment, Grenaderbataillonen Maule.

Rytteri: General Düring.

1ste Brigade, Rantzau: jyske og fynske Dragonregiment.

2den Brigade, Prins Kristian af Hessen: Livregiment Ryttere og Livregiment Dragoner.

3die Brigade, Berger: Husarregimentet og slesvigske Rytterregiment.

Reserve.

Kronprinsens Regiment, sjælandske, slesvigske Jægerkorps, 1ste og 2den sjælandske lette Bataillon, holstenske Rytterregiment, den holstenske Artilleribrigade og et Kompagni ridende Artilleri af den danske Artilleribrigade.

I alt 26 Bataillioner, 30 Eskadroner og 60 Kanoner; tilsammen 16,000 Mand.

Dette Korps blev staaende i den sydlige Del af Slesvig og i det nordlige Holsten. En Avantgarde under General Ewald sendtes til Sydgrænsen og tog Stilling langs Billeflod og den lauenburgske Grænse. Avantgarden bestod af: Livregiment Dragoner, de to Jægerkorpser, de to lette Batailloner, en Bataillon af fynske Fodregiment og fire Amusetter. Den 1ste September blev største Delen af den i Holsten staaende Hær opløst, og de fleste Afdelinger vendte hjem til deres Garnisoner. Ikkun Avantgarden under General Ewald vedblev at bestaa til Midten af 1804. Den vigtige Havnestad Tønning og Stæderne langs Elben fik stærke Garnisoner for at hævde Havnenes Sikkerhed under Krigen imellem England og Frankrig. Andet jyske Regiment, der havde Garnison i Viborg, forblev i Rensborg.

1804 foretoges der større Lejrøvelser i Nordsjæland med de fynske og sjælandske Afdelinger. I Oktober foretoges en sammenhængende Øvelse fra den 2den til den 9de. Anlæget til Øvelsen meddeles her, for at Læseren kan sammenligne den med de tidligere af os anførte Øvelser. Kronprinsens Befaling til samme var følgende:

Ordre til Kantonnement i Oktober 1804.

Fra næstkommende Tirsdag den 2den kantonneres i tvende Korpser indtil Tirsdag den 9de Oktober. Jeg kommanderer selv det ene Korps, som bestaar af Livgarden tilhest, to Eskadroner fynske lette Dragoner, en Eskadron Bosniaker, fire Kanoner ridende Artilleri, otte Kanoner Fodartilleri, Livgarden tilfods, Kongens, Kronprinsens, en Bataillon af Prins Frederiks Regiment samt dette Regiments Jægerkorps. Hertug Vilhelm af Würtemberg*) kommanderer det andet eller fjendtlige Korps, som møder uden Fjærbuske og bestaar af to Eskadroner sjælandske Ryttere, tre Husareskadroner, otte

*) Gouvernør i Kjøbenhavn, ansat i dansk Tjeneste den 23de Oktb. 1789, afskediget med en Foræring af 10,000 Rd. den 15de April 1806.

Kanoner Fodartilleri, begge Livregimenter og anden Bataillon af Prins Frederiks Regiment. Dette Korps antages at være landet ved Hornbæk. Antagelsen er, at Kronborg er blokeret, og denne Fæstnings Forbindelse med mit Korps afskaaret indtil de to sidste Dage af Øvelsen. Den første Dag rykker jeg frem, men ser mig nødsaget til den følgende Dag at gaa tilbage, og i nogle Dage saaledes at trække mig tilbage, indtil jeg derefter over Roskilde faar Forstærkning fra de øvrige Provinser. Saa rykker jeg atter frem og angriber Fjenden, som trækker sig tilbage imod sit Landingssted Hornbæk.

Den 2den Oktober manøvreres ikke; men begge Korpser marchere blot til deres Kantonnement og udsætte de fornødne Feltvagter og øvrige Forposter. Den Linie, over hvilken intet af Korpserne maa kantonnere, er følgende: Den 2den kantonnerer mit Korps i en Linie fra Auderød til Nivaa, og Fjenden fra Lønholt til Sletten; den 3die mit Korps fra Kajerød til Enrum, og Fjenden fra Kirkolle til Rungsted; den 4de mit Korps fra Maalev til Charlottenlund, og Fjenden fra Farum til Lundtoft; den 5te Rastdag; den 6te angriber jeg og kantonerer derpaa fra Kirkolle til Kokkedal, og Fjenden fra Sørup til Langstrup; den 7de manøvreres ikke, og Kantonnementerne maa ikke angribes, men i dets Sted øves Felttjeneste ved begge Korpser, Feltvagter og Piketter allarmere hinanden; den 8de angriber mit Korps atter Fjenden og kantonnerer fra Plegolt til Bistrup, og Fjenden ved Villingerød; den 9de angriber jeg Fjenden, hvorefter Øvelserne endes, og begge Korpser marchere ad nærmeste Vej til Fredensborg.

Slige nyttige Øvelser skulde fremtidig holdes hvert Efteraar, men Omsorgen for Sydgrænsens Bevogtning forstyrrede dem alt i det næste Aar. Den 21de September 1805 fik alle Regimenter og Korpser, der laa paa Sjæland, Befaling at holde sig marchefærdige. Frankrigs Krig med Rusland og Østerrig bevægede Kronprinsen til at sammentrække en Hær

i Holsten. Den 30te September rejste Kronprinsen til Kiel, hvor han opslog sit Hovedkvarter. Hæren, som laa i Landsbyerne imellem Kiel, Neumünster og Rensborg, sattes paa Kantonnementsfod, og en Avantgarde, som sattes paa Feltfod, fik Stilling imellem Hamburg og Lübeck. I Kjøbenhavn efterlodes tre Artillerikompagnier, begge Garderne, de to Livregimenter tilfods og Marineregimentet; i Kronborg Kongens Regiment tilfods og et Artillerikompagni; i Sydsjæland sjælandske Rytterregiment. I alt paa Sjæland elleve Bataillioner, seks Eskadroner og fem Artillerikompagnier.

Den Hær, der i Begyndelsen af Oktober 1805 sammendroges i Holsten, havde følgende Sammensætning:

Øverstbefalende: Kronprins Frederik.
Generalkvartermester: Binzer.
Generalkvartermesterløjtnanter: Krag, Seyersted, Volfgang Haffner, Vensel Haffner, Glode du Plat, Molliwitz, Lesser, Salchow.
Generaladjutant: Bülow.
Adjutanter: Rømer, Friboe, Rømeling, Grüner, von der Maase, Johan du Plat, Brock, Bauditz, Wimpffen, Bardenfleth.
Chef for Artilleriet: Bielefeldt.
Stabschirurg: Schmidt.
Chefer for Feltkommissariatet: Mesting, Haxthausen, Heinzelmann.

Første Division: Prins Frederik af Hessen.
1ste Fodbrigade: General Leth: Kronprinsens og oldenburgske Fodregimenter.
2den Fodbrigade: Prins Kristian af Danmark: Prins Frederiks og holstenske Fodregimenter.
Fynske Dragonregiment og et trepundigt Batteri.

Anden Division: General Düring.
1ste Rytterbrigade: Prins Kristian af Hessen: Livregiment Ryttere og holstenske Rytterregiment.
2den Rytterbrigade: General Berger: Husarregimentet og 2den sjælandske lette Bataillon tilfods.

Tredie Division: General Moltke.
3die Fodbrigade: General Lepel: 1ste og 3die jyske Fodregimenter.
En Bataillon af slesvigske Fodregiment, det sjælandske Jægerkorps og et trepundigt Batteri.

Avantgarden: General Ewald.

Livregiment Dragoner, slesvigske Jægerkorps, 1ste sjælandske lette Bataillon, den slesvig-holstenske lette Bataillon, Jægerkompagniet af Prins Frederiks Regiment, et trepundigt Batteri.

Reserven: General Rantzau.

3die Rytterbrigade: slesvigske Rytterregiment og jyske Dragonregiment, to sekspundige Batterier.

Rensborgs Besætning.

4de Fodbrigade: General Lützow: Fynske og 2det jyske Fodregiment.

Glückstads Besætning.

Dronningens Livregiment: General Bechtolsheim.

I alt 22 Batailloner, 28 Eskadroner, 50 Kanoner, foruden 40 Regimentskanoner.

Fodregimenternes Styrke var 1350 Mand, Rytterregimenternes 500 Mand, Artilleriets 900 Mand. Fodregimentet var delt i to Batailloner, som hver medførte to Regimentskanoner.

Til Hærens Tros og Artilleriets Bespænding leverede Kjøbstæderne i Slesvig og Jylland 850 Kuske og 1800 Heste. Forraadshuse oprettedes i Rensborg til 12,000 Mand, i Kiel til 8000 Mand og i Oldesloh til 4000 Mand.

Avantgarden kom paa Feltfod og bevogtede Grænsen imellem Lübeck og Hamburg. Den øvrige Del af Hæren sattes paa Kantonnementsfod og spredtes over hele den nordre Del af Holsten. To Gange ugentlig øvedes der Felttjeneste i Marken indtil December, da Kronprinsen befalede, at der til Foraarets Begyndelse kun skulde læres Felttjeneste i Kvartererne. Fra Juni 1806 øvedes alle Tropperne i Fægtningslæren i to Partier, i Trekanten Neumünster—Kiel—Rensborg, indtil Begyndelsen af November, da Hæren maatte berede sig paa for Alvor at forsvare Grænsen. I September 1806 havde Preussen erklæret Frankrig Krig, og en Maaned senere var hele den preussiske Krigsmagt besejret; flygtende Dele af den ved Jena og Auerstädt slagne preussiske Hær truede med at overskride den holstenske Grænse. Den 5te Nov. kastede et preussisk Armekorps paa 25,000 Mand under Blücher sig ind i Lübeck og forsøgte, om det ikke kunde formaa Danskerne til at

hjælpe det imod de forfølgende Franskmænd. Blücher foreslog General Ewald at gjøre fælles Sag med ham imod Franskmændene, hvis disse krænkede den danske Grænse. Ewald svarede, at han skulde forsvare Grænsen imod enhver fremmed Magts Tropper, ligegyldigt om det var Preussere eller Franskmænd, og at det var først over hans Lig, at man kunde bryde ind i Holsten. Dagen efter, den 6te November, angrebe Franskmændene, førte af Murat, Preusserne ved Lübeck, og Kampen endte med hele den preussiske Hærs Tilfangetagelse. Under denne Kamp vilde en fransk Kolonne skyde Genvej gennem de holstenske Byer Fackenburg og Stockelsdorf, hvor der stod en dansk Bataillon, 2 Eskadroner og 4 Kanoner som Grænsevagt. Disse gjorde kraftig Modstand, Franskmændene stansedes, og, da Ewald af en af de franske Fanger erfarede, at Marskal Murat befandt sig i Nærheden, galopperede han med sin Adjutant tværs igennem de kæmpende Linier, red lige hen til Murat, gav sig tilkende for ham og bebrejdede ham, at han vilde overskride den neutrale Grænse. Marskallen, der fnysede over den Modstand, han mødte, truede Ewald med at lade ham skyde. Dennes Koldblodighed bragte ham dog snart til Besindelse, og han gav Befaling til, at de franske Kolonner skulde trække sig tilbage. Kampen havde varet en Times Tid, og indenfor den danske Grænse laa der 40 dels døde, dels saarede Franskmænd som Vidne paa Neutralitetens Brud. Danskernes Tab beløb sig til 20 Mand, iblandt de haardt saarede var en af Ewalds Adjutanter, Karl Bardenfleth.

Da Efterretningen om dette Sammenstød kom til Kiel, befalede Kronprinsen den 19de November, at den danske Hær skulde flyttes tilbage for ikke at indvikles i Krigen.

Første Division stilledes norden for Rensborg.

Anden — tilligemed Reserven imellem Flensborg og Ekernförde.

Tredie — imellem Slesvig og Frederiksstad, langs med Trene og Reideaa.

Avantgarden fik Hovedkvarter i Segeberg. Den skulde besætte Overgangene langs Grænsen med enkelte Ryttere, men ikke indlade sig i Kamp.

Den franske Hærfører sendte den 10de November en skriftlig Undskyldning for Angrebet paa de danske Tropper; men faa Dage efter, den 21de November, befalede Napoleon sin Sendemand ved det danske Hof at meddele den danske Regering, at vel agtede han ikke at krænke Danmarks Neutralitet, men han haabede, at Kronprinsen ikke vilde taale Oprettelsen af noget engelsk Postkontor i de dansk-norske Stater. Sendemanden skulde opholde sig hos Kronprinsen i Kiel og tilkendegive ham, at han ikke behøvede saa mange Tropper i Holsten; han burde indskrænke Tallet. Hvis de vare opstillede imod Frankrig, var der alligevel for faa; i ethvert andet Tilfælde var der for mange, da han ikke havde noget mere at frygte af Rusland og Preussen. 4 til 5000 Mand vare tilstrækkkelige til Ordens Opretholdelse. Kronprinsen burde søge sin Betryggelse i sin kloge Opførsel og i Frankrigs Venskab. — Det havde været heldigt, om dette kloge Raad, som tilmed Nødvendigheden bød at følge, var blevet fulgt; thi Krigen trak sig østerpaa langs Østersøens Grænser, og i Forsommeren 1807 var det ved Øresundets Bredder, at Neutraliteten stod i Fare for at krænkes. To Afdelinger af den engelske Flaade med Landgangstropper sejlede til Preussens Understøttelse igennem Sundet til Rügen, og den dansk-norske Stats Forhold til Englands Forbundsfælle, Sverig, som deltog i Krigen imod Napoleon, var meget køligt. Men selv efter at Krigen imellem Frankrig, Rusland og Preussen var endt ved Tilsitfreden den 8de Juli 1807, og Krigen nu blot førtes af England og Sverig imod Frankrig; selv efter at den danske Regering havde faaet flere private Meddelelser om, at Storbritanien forberedede et lumsk Overfald paa Sjæland, gik Fredsøvelserne i Holsten deres uforstyrrede Gang. Daglig hed det i Juli og August 1807 i Kronprinsens Dagsbefalinger: »Disposition til Manøvren«: »Der manøvreres imorgen i to

Korps, det angribende Korps fører jeg selv«. Der var ingen i hans Hovedkvarter eller i hans Ministerium, som gav ham et Vink om, at der allerede var en Væddestrid imellem de to største Magter, Frankrig og England, om, hvem der først var i Stand til at overfalde Danmark. Den 8de August var der, som sædvanligt, paa Kiels Slot udkastet Disposition til »Manøvren i Morgen i to Korps«, da den engelske Sendemand i Berlin, Jackson, om Eftermiddagen indfandt sig paa Slottet og overrakte Kronprinsen Dispositionen til den engelske Manøvre mod Sjæland og den danske Flaade, i hvilket Øjemed Briterne allerede i Begyndelsen af Maaneden havde omringet Sjæland med en Flaade paa 25 Linieskibe med 30,000 Landgangstropper. Nu fik Kronprinsens Dagsbefalinger en anden Lyd. Den 9de August kundgjorde han: »Da min Nærværelse er nødvendig i Kjøbenhavn, overtager Prins Frederik af Hessen Befalingen over Hæren i Holsten.« Jackson havde i sin Regerings Navn forlangt, at Kronprinsen skulde udlevere den dansk-norske Flaade. Vilde han gøre det godvillig, saa tilbødes der et hjærteligt Forbund. Flaaden skulde blive tilbageleveret ved den endelige Fred, og al den Skade, Danmark-Norge som Følge af Flaadens Tab maatte lide, vilde Storbritanien erstatte med Penge. Ved Siden ad denne ublu Fordring klang Tilbudet om et inderligt Forbund som Haan. Jackson tilføjede, at Sjæland var omringet af en saa mægtig Flaade og Hær, at de kunde borttage Flaaden med Magt. Tilstedeværelsen af den store Styrke var en Undskyldning for Kronprinsen lige over for Frankrig og de øvrige Fastlandsmagter, saa Udleveringen kunde faa Skin af, at den skete af Tvang. Fordringen fremsattes iøvrigt i en bydende Tone, ret som om man vilde fremkalde et Afslag, thi saa slap man jo baade for at tilbagelevere Flaaden og give Erstatning. Spørgsmaalet om Pengeerstatning gav Anledning til det bidende Spørgsmaal af Kronprinsen, hvormed man vilde erstatte ham hans Ære, naar han godvillig udleverede Rigernes Værn; Æren var nok en Vare, der ikke stod i høj Pris i

England. Hvad Tilbud om Forbund angik, saa kunde den dansk-norske Regering kun slutte Forbund med en vederhæftig Regering, der havde samvittighedsfuld Agtelse for andres Ret; iøvrigt vidste den engelske Regering bedst selv, at det var en letfærdig Usandhed, at Danmark havde sluttet Forbund med Frankrig*). — For at vinde nogen Tid, henviste Kronprinsen den engelske Sendemand med hans Andragende til Kjøbenhavn, Regeringens Sæde, og ilede selv i Forvejen for at ordne Hovedstadens Forsvar.

I Foraaret 1807 havde Storbritanien udrustet en Hær paa 30,000 Mand, som skulde lande paa Rügen, for i Forbindelse med en svensk Hær at falde de franske Hære i Ryggen, som stode i Vestpreussen. De to første Afdelinger af denne Hær havde i Juni passeret Sundet og vare komne til Rügen, da Efterretningen om, at Frankrig, efter Sejren ved Friedland den 14de Juni, havde sluttet Fred med Preussen, stansede dette Foretagende; og den sidste Afdeling af den engelske Hær, som endnu ikke var indskibet, forblev foreløbig i England. Da nu Rygterne om, at Frankrig og Rusland vilde tvinge de neutrale Magter til at tage Parti, naaede England, besluttede dets Regering, der havde en slet Samvittighed, at bruge den nu engang rustede Flaade til at overfalde et Folk, der levede i den dybeste Fred, med hvilket det stod i god

*) I Tilsitfredens hemmelige Artikler, der straks kom til Englands Kundskab, forpligtede Frankrig og Rusland sig gensidig til at tvinge Danmark, Portugal og Østerrig til at understøtte dem, til at lukke deres Havne for Briterne og erklære England Krig.

Den 2den August skrev Napoleon til Marskal Bernadotte, der stod med et fransk Armekorps ved Hamburg, at han skulde stille Danmark Valget imellem en Krig med Frankrig eller England, og at han var bestemt til, i Tilfælde af at Danmark erklærede sig imod Frankrig, med sit Armekorps at bemægtige sig hele det danske Fastland. For at begrunde Indfaldet skulde han højt og lydelig beklage sig over, at Danmark havde aabnet Briterne Vej gennem Sundet og fundet sig i Krænkelsen af en Strøm, der for Danskerne burde være lige saa ukrænkelig som deres Kyster.

Forstaaelse. Som Paaskud ytrede England, at det frygtede for, at Danmark skulde lade sig tvinge af Frankrig til at anvende sin Flaade imod Britterne. Danmark havde imidlertid nylig lagt for Dagen, at det var dets fulde Alvor med Opretholdelsen af dets Neutralitet, og det havde med Kraft modsat sig, da det truedes med at indvikles i de store Fastlandskrige. 1806 havde det tilbagevist Sverigs, Frankrigs og Preussens Forsøg paa at krænke dets Territorium. Imod Engelskmændene var der altid vist megen Imødekommen. Stolende trygt paa, at Ærlighed og Redelighed var Sjælen i en Stats Politik, der altid paakaldte Æren, var Sjæland blevet blottet for Tropper og Flaaden ikke rustet. Det danske Udenrigsministerium var engelsk sindet og fjendtlig stemt imod Frankrig. Briternes Flaader og Hære provianterede i de danske Havnestæder, og den engelske Sendemand i Kjøbenhavn forsikrede, indtil den Dag Overfaldet skete, at Danmark-Norge med Tryghed kunde støtte sig til Storbritanien. Den danske Udenrigsminister og hans Broder, der var hans første Direktør, Andreas Peter Bernstorffs Sønner, satte ubetinget Lid til disse puniske Forsikringer og bortviste med Foragt enhver Sigtelse om, at Briterne vare falske Venner, der under Fortrolighedens Maske pønsede paa Forræderi. Var der, som man paastaar, »noget raadent« i denne forunderlige Sorgløshed, saa vidner Briternes Fremfærd ligeledes om en forfærdelig Raadenhed og en fuldstændig Lamhed paa Sjælsadel hos deres Styrere. De fralistede Vennen hans dyrebareste Ejendom, medens denne med hele sin Kraft værnede om, at Neutraliteten ikke brødes af Englands Fjender. Flere Britter vægrede sig ved at deltage i dette Røvertog. De to første Amiraler, som Overbefalingen tilbødes, afsloge at modtage den, og den paanødtes en tredie. Sendemanden i Kjøbenhavn maatte afløses, da han ikke vilde udføre sin Regerings smudsige Ærinde. Den berømte Wellington, dengang Generalmajor Sir Arthur Wellesley, hørte derimod til dem, der med Iver søgte om Tilladelse til

at deltage i dette Fribyttertog, forudsat at det kunde udføres, inden den danske Hær overførtes til Sjæland; i modsat Fald haabede han, at der ikke blev noget af Toget.

Den 3die August ankrede den engelske Amiral Gambier med 19 Linieskibe og en stor Førselsflaade paa Helsingørs Red, vekslede Høfligheder med Kronborg, sendte Officerer og Mandskab i Land, og fik indtil den 14de August daglig sin Flaade forsynet med færsk Kjød fra Sjæland. Samtidig gik en engelsk Flaade paa 4 Linieskibe og 15 mindre Krigsskibe om i Storebelt, hvor den ankrede imellem Halskov og Knudshoved. Sjæland var ifærd med at blive indringet; Bindet faldt fra Øjnene paa flere; men Regeringen vægrede sig haardnakket ved at tro paa, at der var Træskhed paa Spil. Kjøbenhavns Kommandant, General Peymann, spurgte den 4de August Udenrigsministeren, om det ikke var nødvendigt at træffe Anstalter til Kjøbenhavns og Kronborgs Forsvar. Denne fraraadede det og gentog sit Forbud den næste Dag i det samlede Statsraad, da han havde modtaget den bestemteste Forsikring af den engelske Regerings Sendemand i Kjøbenhavn, at Angrebet ikke gjaldt Danmark. Alligevel lod Peymann Kronborgs Garnison, der var sammensat af Kongens Regiment tilfods og et Artillerikompagni, forstærke med en Bataillon af norske Livregiment; en Marinebataillon besatte Trekroners Batteri, og sjælandske Rytterregiment opløstes i smaa Afdelinger, der patrouillerede langs Sjælands Nord- og Østkyst. Saaledes stode Sagerne, da Kronprinsen kom til Hovedstaden d. 11te August og gav Befaling til, at alt ufortøvet skulde sættes paa Krigsfod, da de Timer vare talte, man havde tilbage, inden Fjenden stod for Portene. Hans Opraab til Hovedstadens Beboere fandt et villigt Øre, alle greb med Begejstring til Vaaben for Fædrelandet. Borgerkorpserne dannede 5 Batailloner, Studenterne dannede paany Kronprinsens Livkorps; de unge Embedsmænd, Handlende og Industridrivende traadte ind i Kongens Livjægerkorps. Frifolkene indkaldtes til de i Kjøben-

havn og Kronborg garnisonerende Afdelinger; otte Landeværnsbatailloner indkaldtes, deraf seks til Kjøbenhavn, to til Kronborg. Paa Holmene udvikledes en travl Virksomhed, dog tænkte Regeringen ikke paa at ruste Hovedflaaden; den laa, som 1801, aftaklet som et Paradestykke i Havnen. Naar man betænker, at de tilstedeværende Søfolk i Marinens Tjeneste beløb sig til 6000 Mand, at et lignende Tal ad Frivillighedens og Presningens Vej straks kunde bringes tilveje, og at det gjaldt om at slaa et Fortvivlelsens Slag, saa undres man uvilkaarlig over, at de talrige Haandværkere, i Forbindelse med de ledige Søfolk, ikke ufortøvet anvendtes til Flaadens Rustning. Da Hovedstaden var falden, tiltaklede Engelskmændene, der vare ukendte med Stedforholdene og Oplagene, i ni Dage seksten af vore Linieskibe og bragte dem ud paa Reden.

Dagen efter sin Ankomst forlod Kronprinsen atter hemmelig Hovedstaden og begav sig igen til Holsten, uagtet han vidste, at hans Nærværelse var nødvendig og ikke kunde undværes. Hans Bortrejse nedslog Folkets Lyst til at udvikle de Kræfter, som ene føre til Sejr. Det var en sørgelig Mistvivl om sin egen Dygtighed, han lagde for Dagen. Han havde givet sig Udseende af at være Landets Feltherre, og ved den tilsyneladende Haardhed og Bestemthed, hvormed han uddelte enhver Befaling, der vedkom Hæren, havde han skræmmet alle højere Befalingsmænd og fremkaldt Frygt for Ansvar og Uselvstændighed hos de fleste. Da Kronprinsen ikke kunde bekvæmme sig til at lede Forsvaret, burde han have draget Omsorg for en dygtig Mand i sit Sted. Han havde flere til sin Raadighed. Vi ville her anføre Kristian August af Augustenborg, Amiral Bille, General Ewald. Vilde han ikke betro Forsvaret til en Søofficer, og troede han, at Kristian Augusts Nærværelse i Norge var nødvendig, saa burde han i det mindste have medbragt Ewald fra Holsten, da denne havde godtgjort, at han var en bestemt, modig og dygtig Fører; ligesom han og forinden sin Afrejse fra Kiel den 8de August burde have givet Hæren

Befaling, i Ilmarcher at gaa til Fyn, Langeland, Femern og Als, for at overføres til Laaland og Sjæland. Først i Slutningen af August, fjorten Dage efter Engelskmændenes Landgang, tænktes der paa at komme Sjæland til Hjælp, og hvormed! nogle hundrede Mand landsattes paa Laaland efter at Hovedstaden var falden. Med Kronprinsen forlod hele den kongelige Familje Kjøbenhavn, et stygt Modstykke til 1428, 1658 og 1700; ligeledes rejste Ministrene, baade de militære og de civile, samt de fleste højere Embedsmænd i Kollegierne. Kjøbenhavns Forsvar betroedes til dens hidtilværende Kommandant, General Peymann, tidligere Oberst ved Ingeniørerne. Til Næstbefalende gav man ham Chefen for Søforsvaret, den ildfulde Sten Bille, og Chefen for Artilleriet, Bielefeldt, der desværre allerede paa Belejringens første Dag faldt af Hesten og stødte Hovedet, saa han var utjenstdygtig i de næste otte Dage. Peymann var en Olding paa over 72 Aar, der ikke mere kunde taale at sidde til Hest. Kronprinsen lammede tilmed hans Virksomhed ved at befale, at han ikke maatte være Angriber, en Formaning, Udenrigsministeren gentog den næste Dag, hvilket fremkaldte baade Tvivlraadighed og Holdningsløshed. En kraftig Optræden kunde ikke ventes af en Kommandant, hvem det stadig indskærpedes, under ingen Omstændigheder at gøre det første Skud. Til Søs fulgte man den rigtige Grundsætning, at skyde Forsvaret saa langt frem, at Fæstningen sikredes imod et Bombardement; men til Lands bleve næsten alle Kræfter anvendte paa at udbedre Hovedvolden; Anlæget af nødvendige Udenværker imod Landsiden forsømtes. Kjøbenhavn har en fortrinlig Beliggenhed som Fæstning, og den har afslaaet mange Angreb baade fra Land- og Søsiden; men dens Formyndere havde ikke fulgt med Tiden. Dens Fæstningsværker vare baade forældede og utilstrækkelige. Anlæg af Værker, støttede til Søerne, der som et Bælte omgive Kjøbenhavn, og længere fremskudte Skanser vare blevne opsatte fra det ene Hundredaar til det andet, og

Fjenden kunde, uden at hindres af Fæstningens Ild, anlægge sine Morterbatterier i kort Afstand fra Voldene. Den 13de August begyndtes der paa Anlæget af nogle ubetydelige Værker for Enden af Søerne, men med saa utilstrækkeligt Mandskab, at de besattes af Fjenden, inden de vare halvfærdige. De bestode af en Skanse til 4 Kanoner og 60 Mand paa Østerbro ved den nordre Ende af Søerne; en Skanse til 2 Kanoner og 100 Mand paa Nørrebro; en lignende Skanse længere imod Syd ved den gamle Ladegaard, og et Batteri til 7 Kanoner paa Tømmerpladsen imellem den søndre Ende af Søerne og Kallebodstrand.

Kjøbenhavns Hovedvold rustedes med 119 tolv- og fireogtyve-pundige Kanoner og 27 hundred-pund. Morterer; Kristianshavns Vold rustedes med 84 tolv- og fireogtyve-pundige Kanoner og 13 hundred-pundige Morterer; og Citadellet med 78 tolv- og fireogtyve-pundige Kanoner og 35 hundred-pundige Morterer; i alt 284 Kanoner og 75 Morterer.

Besætningen bestod af:

Artilleri: 24 Officerer, 250 Underofficerer og Menige til Fæstningsskytset og til tre Feltbatterier.

Ingeniører: 8 Officerer.

Rytteri: Garden til Hest og sjælandske Rytterregiment.

Fodfolk: Danske Livreg. to og norske Livreg. en Bataillon.
Marinekorpset: fire Bataillon.
En Rekrutbataillon.
Nordsjælandske Landeværnsreg.: fire Bataillon.
Sydsjælandske — to —
Livjægerkorpset: en —
Kongens Livkorps: en —
Herregaards-Skytter et Kompagni.
Kjøbenhavns Borgervæbning tolv —
Kjøbenhavns borgerlige Artilleri fire —

Tilsammen 5000 Linietropper, 2500 Landeværn, 5000 Borgere, Studenter og Livjægere.

Største Delen af Frifolkene til Linien og hele Landeværnet indkaldtes den 13de August og kom til Kjøbenhavn imellem den 15de og 17de August. Søforsvaret bestod af to faste Batterier paa den nordre og søndre Ende af Refshalegrunden, Trekroner og Prøvesten. Sidstnævnte Batteri bestod af tre sammenføjede Blokskibe, der vare rustede med 89 atten- og seksogtredive-pundige Kanoner. Fremdeles hørte til Søforsvaret de Batterier, der vendte imod Søen paa Amager og i Citadellet; en Række flydende Batterier imellem Trekroner og Kalkbrænderipynten; en Kanonbaads-Eskadre paa 30 Kanonbaade og 5 Morterbaade; i alt 520 Kanoner med 7000 Mands Besætning. En Del Mandskab af Holmens faste Stok var fordelt paa de i Havnen liggende Linieskibe og paa Holmens Tøjhuse.

Uden at udstede nogen Krigserklæring landsatte den engelske Amiral den 16de August, under Beskyttelse af 19 Linieskibe, 16,000 Mand tæt sønden for Vedbæk. Der blev ikke lagt dem et Halmstraa i Vejen, og de havde slet ikke behøvet at gøre storladne Forberedelser for at beskytte Landgangen, thi hverken vort Sø- eller Landforsvar var tilstede for at hindre den. Flaaden laa aftaklet i Havnen, og Danmarks Hær stod i Holsten. Halvdelen af den ringe Styrke, der fandtes paa Sjæland, var endnu ikke paaklædt, forsynet med Vaaben eller inddelt i Kompagnier. Da Kommandanten i Kjøbenhavn fik Nys om Landgangen, sendte han to Eskadroner af sjælandske Ryttere, Livjægerkorpset og 16 Kanoner frem ad Vejen til Lyngby. De gjorde Holdt ved Gentofte og sendte Livjægerkorpset ind i Dyrehaven, dog med den Befaling, at det skulde afholde sig fra at begynde Krigen. Livjægerne fangede imidlertid syv Mand af de engelske Fortropper, og da disse Fanger berettede om den store Styrke, der var landet norden for Dyrehaven, vendte hele det udsendte Korps tilbage til Kjøbenhavn.

Den engelske Hær rykkede frem i tre Kolonner:
venstre Fløj gik langs Strandvejen til Charlottenlund,
Midten igennem Dyrehaven til Jægersborg, og
højre Fløj igennem Nærum til Lyngby.

Den næste Dag, d. 17de August, fortsattes Fremrykningen:
venstre Fløj stillede sig imellem Tuborg og Emdrup,
Midten imellem Emdrup og Frederiksberg, og
højre Fløj fra Frederiksberg Slot til Kallebodstrand.

Den 17de August stod Fjenden saaledes udenfor Kjøbenhavn, hvor man var i Færd med at udruste det indkaldte Mandskab, som den 18de August fik Vaaben og den 19de inddeltes i Brigader, for uden forberedende Øvelser straks at sendes imod en tidobbelt Overmagt af gamle, længe tjente Soldater. Garnisonen inddeltes saaledes:

1ste Brigade: Garden tilfods, danske Livregiment og en Rekrutbataillon, i alt 4 Bataillioner under General Falbe.
2den — norske Livregiment og Marinekorpset, i alt 4 Bataillioner under General Lemming.
3die — 5 Bataillioner af det sjælandske Landeværn under Postdirektør, General Waltersdorff.
Kongens Livjægerkorps og Herregaardsskytterne, i alt 1 Bataillon under Major Holstein.
Kronprinsens Livkorps: 1 Bataillon under Overhofmarskal Hauch.
Kjøbenhavns Borgervæbning og det borgerlige Artilleri, i alt 16 Kompagnier under Stadshauptmand Mylius.
Rytteriet, Livgarden tilhest og sjæl. Rytterreg. under Oberst V. Schmettow.
Artilleriet: de faste Batterier og tre Feltbatterier under General Bech.
Ingeniørerne under General Gedde.

Medens de indkaldte Soldater udrustedes, foretoges der Udfald med de Tropper, der vare kampberedte. Den 17de August fordreves de engelske Forposter fra Store- og Lille-Vibenshus af et Korps under Major Holstein, bestaaende af Livjægerne, Herregaardsskytterne, Rekrutbataillonen, en halv Eskadron og fire tre-pundige Kanoner. Kanonbaadene understøttede Udfaldet ved at ro ind i Kalkbrænderibugten og beskyde de i Nærheden af Stranden værende fjendtlige Afdelinger.

Den 20de August foretoges atter et Udfald imod Engelskmændenes højre Fløj af tre Liniebatailloner, Livjægerne, to Eskadroner og to tre-pundige Batterier. Disse Tropper, der førtes af Oberst Vogt, skulde ødelægge et Batteri, som Fjenden havde opført ved Svanemøllen, 4000 Alen norden for Kjøbenhavn, og som i høj Grad hindrede Kanonbaadenes Virksomhed. Fire Landeværnsbatailloner under Waltersdorff rykkede ud af Nørreport imod Lygten, for at dække de førstnævnte Tropper imod Angreb i Siden, og Kanonbaadene skulde deltage i Angrebet. Batteriet ved Svanemøllen bragtes til Taushed af Kanonbaadenes Ild; men Bataillonerne, som derefter skulde ødelægge det, bleve slet førte og efter en kort Kamp standsede af de tililende fjendtlige Reserver, der dreve dem tilbage til Fæstningen med et Tab af 40 døde og saarede. Fjenden besatte atter Batteriet med sit Artilleri, men det blev paa ny tvunget til Tavshed af Kanonbaadene. Hele den Del af den fjendtlige Eskadre, som kunde flyde paa grundet Farvand, søgte den 23de August at støtte det af Engelskmændene ved Svanemøllen anlagte Batteri; men det blev igen skudt sammen og den fjendtlige Eskadre efter en hæftig Kamp slagen og forfulgt, til den fandt Dækning bag Linieskibene. Ved denne Lejlighed understøttede Trekroners Batteri ypperlig vore Kanonbaade. Af disse Smaakampe lærer man, hvorledes det vilde have gaaet Engelskmændene, hvis vor Flaade havde været rustet, hvis Kjøbenhavn og Kronborg havde haft forsvarlige Besætninger.

Den 21de August landsatte Engelskmændene 10,000 Mand norden for Kjøge, og deres hele Styrke foran Kjøbenhavn beløb sig nu til 30,000 Mand. De anlagde en Række Batterier langs den ydre Rand af Søerne, for at tvinge Kjøbenhavn til Overgivelse ved et Bombardement. Batteriernes Anlæg søgte man at hindre ved idelige Udfald og ved en stadig Beskydning fra Hovedvolden. Den 25de August foretoges et Udfald imod Fjendens Batterier ved Blaagaard, imellem Nørre- og Vesterbro,

med 500 Mand Livjægere, Herregaardsskytter og Jægerkompagnierne af Livregimenterne. Fjenden blev dreven tilbage til Assistenskirkegaarden, men der fik han Forstærkning og trængte vore Tropper tilbage, uden at det lykkedes dem at ødelægge en eneste af de fjendtlige Skanser. Vort Tab i dette Udfald var 76 døde og saarede. Ved alle Udfald bristede det paa et tilstrækkeligt Tal af faste yngre Befalingsmænd. — Fjenden rykkede denne Dag frem paa hele Linien, besatte Dæmningerne over Søerne samt Classens Have (det nuværende Rosenvænge), hvorfra Marinekorpset fordreves efter en hidsig Fægtning. For at tilbageerobre Classens Have foretoges der den 26de August et Udfald med de samme Tropper, som havde deltaget i de foregaaende Udfald, samt med Kanonbaadene, som beskød Fjendens bag Haven opstillede Reserver. Fjenden havde imidlertid forskanset sig saa stærkt i Haven, at vore Tropper efter en haardnakket Kamp maatte vige tilbage til Citadellet. Den 27de August bleve de fjendtlige Værker paa Vesterbro angrebne af en Division Kanonbaade, der laa i Kallebodstrand, samt fra et Batteri, der var opført paa Tømmerpladsen mellem Vesterbro og Kallebodstrand. Peymann opholdt sig i den stærkeste Ild i Batteriet og opmuntrede Artilleriet, men det lykkedes ikke at ødelægge de derværende fjendtlige Batterier.

Den 26de August sendte den engelske Hær et Korps paa 6000 Mand til Roskilde og derfra til Kjøge, for at standse det til Kjøbenhavns Undsætning fremrykkende Landeværn under Castenschjold; men den for Kjøbenhavn tilbageblivende Styrke var for overlegen, til at Garnisonen var istand til at udrette noget klækkeligt imod den. Ikke en Nat burde imidlertid hengaaet, uden at de belejrede ved Udfald havde forstyrret Belejrernes begyndte Arbejder. Desværre var over Halvdelen af Garnisonen saa løst sammensat, at den ikke lod sig anvende til Udfald. Først den 31te August foretoges der et Udfald fra Citadellet og Østerport i nordlig Retning med

en betydelig Styrke, nemlig begge Livregimenterne, Rekrutbataillonen, Livjægerne, Herregaardsskytterne, to Batterier og hundrede af Holmens Tømmermænd, i alt 2500 Mand. Peymann ledede selv Udfaldet for at vaage over, at det blev ført tilbunds. Ligesom de foregaaende Udfald, understøttedes dette med Kraft af Kanonbaadene, der roede langs med Stranden. Fjenden fordreves fra Classens Have, de derværende Skanser sløjfedes, Bygningerne brændtes, og Træerne fældedes. Først da Fjenden havde faaet en stor Overmagt samlet paa Fællederne, og fra Østerbro atter trængte ind i Haven, trak vore Tropper sig i god Orden tilbage til Citadellet med et Tab af 102 døde og saarede. Peymann fik i Kampen en Geværkugle gennem det venstre Ben. Han ytrede, at den burde have ramt i Hjærtet, thi han følte, at Kjøbenhavn tilsøs som tillands var omgivet af en Jærnring, som han ikke havde Midler til at bryde. De danske Kanonbaade havde samtidig med dette Udfald fuldstændig slaaet de engelske Brig- og Bombarderskibe, der som tidligere maatte ty ind under Linieskibene.

Inden Engelskmændene skrede til Bombardement, opfordrede de General Peymann til at ophøre med den frugtesløse Modstand og ikke indvie Byen til den visse Ødelæggelse, men indvillige i, at Engelskmændene bortførte Flaaden, der vilde blive tilbageleveret i samme Stand, som de modtoge den, saa snart den Nødvendighed, der krævede denne Fordring, ved en almindelig Fred var ophørt. Peymann svarede: Flaaden er vor uomtvistelige Ejendom; den er lige saa sikker i vor Konges Hænder, som den kan vorde det i Kongen af Englands, med hvem vi aldrig have tænkt paa Ufred. Ære og Pligt byder mig at forkaste et vanærende Forslag; til det yderste ville vi forsvare vor gode Sag. Det eneste Tilbud, jeg er i Stand til at gøre, for at hindre yderligere Blodsudgydelse, er dette: Jeg vil tilskrive min Konge og Herre, for at erfare hans Villie, og beder i denne Anledning om

Pas for en Officer. Denne billige Anmodning, som Engelskmændene, der vare Herrer paa Søen, intet vovede ved at tilstaa, afsloges; de bleve sig selv lige til Enden. De opstillede Betingelser vare vel fordelagtige under de fortvivlede Omstændigheder, men Peymanns Instruks bød ham at forsvare Hovedstaden til det yderste. Stemningen i Byen var fortrinlig, ingen tænkte paa Overgivelse, alle fandt det vanærende ikke at turde underkaste sig et Bombardement, om hvis Rædsler, og om den fuldstændige Forsvarsløshed, hvori man befandt sig lige overfor det, iøvrigt selv de højere Befalingsmænd af Land- og Søværnet ikke havde det ringeste Begreb. De lavere staaende: Borgere, Soldater og Matroser slebe den 1ste September om Aftenen deres Bajonetter og Piker, og gik trøstig op paa Volden for at møde de stormende. Ingen vidste, at Engelskmændene ikke vare komne for at fægte, men for at brænde*).

Den 2den September begyndte Fjenden et voldsomt Bombardement med halvtredsindstyve 100- og 200-pundige Morterer og tyve 24-pundige Kanoner, der laa i Batterier langs den udvendige Side af Søerne. Hele den nordre Del af Byen brændtes, eg efter fire Døgns Bombardement, der var stærkest om Natten og sagtnede naar Dagen gryede, var Besætningens og Borgernes Mod knækket. Den første og anden Bombardementsdag havde Voldenes Artilleri livlig besvaret de fjendtlige Batteriers Ild, og et Udfald, der understøttedes af Kanonbaadenes Ild, foretoges imod den søndre Del af de fjendtlige Værker. Den tredie Bombardementsdag blev Fæstningens Ild svagere, og efter Midnat faldt der ikke et Skud fra Hovedvolden, der endog forlodes af en stor Del af sine Forsvarere, som ilede hjem for at redde Familie og Ejendom. Ilden rasede uafbrudt i Byen, Fjendens Raketter, Bomber og glødende Kugler traf med en Sikkerhed, der viste,

*) »We must not fight, we must burn« (den engelske Stabschefs Ord).

at han havde bragt det vidt i Ødelæggelseskonsten. En længere Modstand vilde blot medføre hele Byens Tilintetgørelse, uden at redde Flaaden. Hovedstaden bukkede under med usmittet Ære og med den Agtelse, som en uplettet Opførsel medfører.

Kommandanten sammenkaldte den 6te September et Krigsraad, bestaaende af 5 Generaler, 4 Amiraler, 3 Oberster og 12 af de første Embedsmænd og Borgere. Alle vare enige i, at det var blevet til en uundgaaelig Nødvendighed at indvillige i Fjendens Fordring, at overgive Flaaden. Som Følge af Raadets enstemmige Beslutning bleve Amiral Lütken, General Waltersdorff og Generaladjutant Kirchhoff bemyndigede til at underhandle med Fjenden, og den 7de September undertegnedes Kapitulationen efter 3 Ugers Forsvar.

Flaaden med hele dens Tilbehør udleveredes. Engelskmændene besatte Citadellet og Holmene. De forpligtede sig til at rømme Sjæland inden Udløbet af seks Uger fra den Dag, Overgivelsen underskreves. I Løbet af faa Uger rustede Engelskmændene den aftaklede Flaade og bortførte deres Rov. De sønderhuggede og ødelagde paa den mest barbariske Maade Dokken og alt paa Holmene, som de ikke kunde bortslæbe. To Linieskibe, »Prins Kristian Frederik« og »Louise Augusta«, samt nogle mindre Krigsskibe, der vare paa Togt, undgik deres Efterstræbelser. Linieskibene tyede ind til Kristianssand og Frederiksværn, hvis Søbatterier vare satte i god Forsvarsstand af Norges dygtige Statholder, Prins Kristian August. Efter at Kjøbenhavn var falden, sendtes en engelsk Eskadre paa to Linieskibe og nogle mindre Skibe til Norge, for at borttage de to ovennævnte Linieskibe. Da den engelske Eskadrechef ankom udenfor Kristianssand, forlangte han, at det der liggende Linieskib skulde overgive sig, da Staden i Vægringstilfælde vilde blive skudt i Brand. Kaptejn Jessen, der førte »Prins Kristian Frederik«, svarede, at han vilde forsvare det ham betroede Skib til det yderste imod hvilkensomhelst

Overmagt; og da Engelskmændene havde overbevist sig om, at det var hans Alvor, forlode de Norges Kyster, uden at angribe de der liggende Linieskibe.

De Forsøg, der vare gjorte for at komme det belejrede Kjøbenhavn til Hjælp, vare for største Delen saa ynkelige, at de næppe ere værd at omtale. Nogle Landeværnsbatailloner, der vare samlede af Generalerne Castenschiold og Oxholm, bleve adsplittede ved Kjøge den 29de August, Dagen efter at de vare komne til denne By. Da Angrebet skete, vare de endnu ikke forsynede med tilstrækkeligt Befalingspersonale, og savnede tildels baade Vaaben og Krudt. Wellington, der sendtes med 6000 Mand imod dette Landeværn, lod Halvdelen af sin Styrke under General Linsingen gaa over Kjøge Aa ved Lille-Salby og omgaa vor venstre Fløj, medens han selv rykkede frem ad Strandvejen imod Kjøge og angreb Landeværnet i Fronten. Castenschiold, der havde stillet sine Batailloner i Linie norden for Aaen, blev efter en kortvarig Kamp kastet tilbage og trak sig gennem Kjøge By for at tage en Opstilling sønden for Aaen. Ankommen her blev han angrebet i Ryggen af de engelske Tropper under Linsingen, der var gaaet over Kjøge Aa ved Salby. Alt veg i største Uorden, den største Hob ad Vejen til Vallø, Resten over Markerne hen imod Herfølge. Ved denne By søgte General Oxholm at standse det flygtende Mandskab. Kirkegaardsmuren besattes, og det forfølgende Rytteri nødtes til at standse; men da det fjendtlige Fodfolk indtraf, omringedes de sidste Rester, og al Modstand ophørte. Udfaldet af Slaget ved Kjøge overbeviste Krigsstyrelsen om Nødvendigheden af et stærkt Forsvarsvæsen med et tilstrækkeligt Tal af faste og dygtige Befalingsmænd. Vort Tab i Slaget ved Kjøge beløb sig til 100 døde, deriblandt Kaptejn Qvistgaard, hvis Kækhed fremhæves af alle, og 150 saarede. 58 Officerer og 1000 Mand toges tilfange.

Fra Hæren i Holsten sendtes nogle hundrede Mand til Laaland, hvor de ankom i Begyndelsen af September og forblevne til Slutningen af Maaneden.

Den kommanderende General i Norge, Kristian August af Augustenborg, der var en virkelig General, indsaa, at, skulde Kjøbenhavn reddes, kunde det ikke ske med et Par Hundrede Mand. Han udrustede ti Bataillioner samt nogle Kompagnier Artilleri og Dragoner, og traf alle Anstalter til, at de under Dækning af de to i Norge værende Linieskibe kunde føres til Nordsjæland; men endnu inden Tropperne vare blevne indskibede, faldt Kjøbenhavn. — Først efter at Engelskmændene den 20de Oktober vare bortdragne fra Sjæland, og deres Flaade havde forladt de danske Farvande, blev største Delen af den danske Hær i November ført over Belterne til Sjæland, paa hvis Kyster nu, da de ikke mere truedes, der opstilledes 30,000 Mand. Kronprinsen kom til Kjøbenhavn den 6te November. Isteden for aabent at vedgaa, at Hovedstaden var falden og Flaaden røvet af Brist paa Forsvarsmidler, væltedes Skylden for Ulykkerne over paa Kommandantskabet.

Dagen efter Kronprinsens Ankomst bleve Generalerne Peymann, Bielefeldt og Gedde, tilligemed flere af Underbefalingsmændene, fængslede, og der nedsattes en Overkrigskommission med Kronprinsens Svoger, Prins Frederik af Hessen, som Formand. Denne dømte Generalerne Peymann og Bielefeldt fra Livet, fordi de uden bevislig Nødvendighed havde overgivet Fæstningen, og Ingeniørkorpsets Chef, General Gedde, fra Livet, fordi han ikke i Tide havde sørget for at sætte Fæstningen i Forsvarsstand. Da Geddes Forsvarsskrift giver et godt Indblik i Kjøbenhavns Befæstningshistorie, anføres det her:

»I en Række af nogle og 60 Aar er der af de paa hinanden følgende Chefer for Ingeniørkorpset gjort mange Forslag til Kjøbenhavns Fæstnings Forbedring. Flere af dem

have været bifaldte, men, naar Arbejdet skulde begynde, har Finansernes Tilstand hindret Udførelsen. Saaledes er et Aar fulgt paa et andet, og, naar undtages nogle Forskønnelser, saa ere Værkerne endnu, som de vare for hundrede Aar siden. Ingeniørkorpsets sidste Chef, General Huth, anvendte alle sine Kræfter for at faa Fæstningen sat i vedbørlig Stand, men ogsaa hos ham var Pengemangelen i Vejen. Kronprinsen kendte tilfulde alle Fæstningers, især Kjøbenhavns, forfaldne Tilstand. Det kongl. Generalitets- og Kommissariats-Kollegium var ved idelige fra Ingeniørkorpset indkomne Rapporter over Fæstningsværkernes Forfald saa nøje kendt med deres Tilstand, at det ikke behøvede nogen nyere og idelig Paamindelse. Jeg har i min 60-aarige Tjenestetid gjort mangfoldige Forslag til Ting, som næsten alle ere blevne bifaldte, men hvoraf ingen er sat i Værk.«

Han godtgjorde saaledes tilfulde sin Uskyld; men Kommissionen dømte ham alligevel til at række Hals. Dommen over de tre Generaler formildedes af Kongen til Fæstningsarrest, der hævedes efter et Aars Forløb.

Overfaldet paa Sjæland og Flaadens Ran var det første Led i den Kæde af Ulykker, der brød ind over den dansk-norske Stat. Dens blomstrende Søfart ødelagdes. Flere end 700 Handelsskibe med svømmende Ladninger, til en Værdi af over tyve Millioner Rigsdaler, faldt ved Krigens Udbrud i Britternes Hænder. — Klippefæstningen Helgoland, for hvis Bevarelse der var lige saa slet sørget som for Hovedstadens, toges af Engelskmændene den 4de September 1807. Garnisonen, der bestod af 27 Invalider, som ikke engang vare i Besiddelse af en brugbar Kanon, overgav sig uden Modstand. Den Besætning, der nogle Aar tidligere var sendt derhen fra Glückstadt, var atter inddraget, og Landgrev Karl af Hessen, der havde Befaling i Hertugdømmerne, synes aldeles at have glemt den vigtige Fæstnings Tilværelse. Med en lille kraftig Garnison og det fornødne Artilleri vilde Fæstningen have været

uindtagelig. Med denne Ø fik Britterne en god Flaadeplads, hvorfra de bevogtede Elbens, Weserens og Ejderens Mundinger, og hvorfra de vedligeholdt Handelsforbindelsen med Tyskland. — I December faldt de vestindiske Øer og i Februar 1808 de østindiske Besiddelser, ligeledes uden Modstand, i Engelskmændenes Hænder. — Et Forsøg, Engelskmændene gjorde paa at erobre Kristianssø, for ligeledes at have en fast Flaadestation i Østersøen, mislykkedes fuldstændig. Fæstningens Kommandant, den kække og bestemte Søofficer, Kaptejn Kohl, svarede den engelske Amiral paa dennes Opfordring om at overgive sig, at Fæstningen vilde blive sprængt i Luften, hvis det lykkedes Fjenden at trænge ind i den. Den engelske Flaade skred derpaa til Angreb med to Linieskibe, en Fregat, to Brigger og tre Bombeskibe. De sidstnævnte aabnede Ilden og kastede omtrent 300 Bomber ind i Fæstningen. Linieskibene sejlede gentagne Gange tæt forbi den og gav den det glatte Lag fra deres talrige Ildsvælg, men Fæstningens Kanoner besvarede deres Ild saa eftertrykkelig, at den engelske Flaade efter fire Timers Kamp maatte trække sig ud af Ilden og forlade Farvandet.

II. Rustningerne, det danske Landeværns Indlemmelse i Liniehæren. Krigen med Storbrittanien og Sverig. 1807—9.

ed beundringsværdig Hurtighed skabtes et nyt Søforsvar til Farvandenes og Kysternes Beskyttelse. I Krigens første Aar byggedes 5 Styk-pramme. 9 Flaadebatterier, 3 Brigger samt 200 Kanonbaade, hver rustet med to 24-pundige Kanoner. Til Bygning af større Skibe bristede det jo paa Tid; dog lagdes der straks Kjølen til et Linieskib. Kanonbaadene byggedes i Kjøbenhavn, Svendborg, Nyborg, Kiel, Glückstadt, Frederiksværn, Kristianssand, Bergen og Trondhjem. Til Indløbenes, Havnenes og Kysternes Forsvar blev der fremdeles i Foraaret 1808 truffet følgende Foranstaltninger:

De to Fæstninger paa Sjælands Østkyst, Kronborg og Kjøbenhavn, bleve imod Søsiden forsynede med Skyts af den tungeste Slags. Paa den søndre Side af Kronborg, i og udenfor Helsingør, anlagdes der trende Batterier med ti 18-pundige og otte 12-pundige Kanoner samt tre 20-pundige Haubitser, og paa den nordre Side af Kronborg et Batteri med ti 36-pundige Kanoner, to 100-pundige Morterer samt to 36-pundige Haubitser.

Indløbet til Kjøbenhavn forsvaredes af: Trekroners Batteri med 68 36-pundige Kanoner og 3 150-pundige Morterer; det flydende Forsvar, som bestod af Linieskibet »Louise Augusta« paa 64 Kanoner, 3 Flaadebatterier

og 34 Kanonbaade og Morterchalupper; desuden til Kongedybets Forsvar Batteriet »Prøvesten« med 84 24-pundige Kanoner. Til Beskydning af det lange Amagers Østkyst værende Løb »Drogden« var der paa denne Kyst 8 Batterier med 43 36-pundige og 4 12-pundige Kanoner samt 5 100-pundige Morterer. Norden for Kjøbenhavn anlagdes et Batteri ved Svanemøllen, der besattes med 5 18-pundige Kanoner og 2 50-pundige Morterer. Indløbet til Kjøge beskyttedes med et Flaadebatteri paa 3 24-pundige Kanoner; Indløbet til Præstø med tvende Batterier ved Strandegaard og Roneklint, hvert paa 3 24-pundige og 4 18-pundige Kanoner.

Indløbene til Sundene mellem Sjæland, Møn og Falster spærredes med følgende Batterier:

Ulfshale B. paa Møn med 6 18-pundige Kanoner og 2 Kanonbaade;
Kallehave B. med 4 18-pundige Kanoner;
Hestehoved B. paa Falster med 6 36-pundige Kanoner og paa Grunden udenfor samme et Flaadebatteri paa 3 24-pundige Kanoner;
Gaabense B. med en 100-pundig Morter og en 20-pundig Haubits;
Dyrfoden B. paa den nordre Kyst af Falster, med 6 36-pundige Kanoner og en 100-pundig Morter; 6 Kanonbaade imellem dette Batteri og Masnedø;
Masnedø B. med 4 12-pundige Kan. og et Flaadebatteri paa 3 24-pundige Kan.
Vordingborg B., med 2 6pundige Kanoner.

Til Forsvar af Sundet imellem Laaland og Falster tvende Batterier ved Guldborg, hvert paa 3 12-pundige Kanoner.

Ved Taars Færge paa Laaland et Batteri med 3 18-pundige Kanoner.

Indløbet til Korsør Havn forsvaredes med tvende Batterier: det nordre med 6 36-pundige Kanoner og 2 100-pundige Morterer; det søndre med 6 36-pundige Kanoner.

Korsør Fæstning besattes imod Sønden med 8 18-pundige Kanoner og 2 100-pundige Morterer, og paa Øen i Havnen anlagdes et Batteri med 10 18-pundige Kanoner og 4 100-pundige Morterer.

Indløbet til Kallundborg Havn forsvaredes med 2 Batterier med 6 18-pundige Kanoner.

Indløbet til Isefjord dækkedes med 2 Batterier, et paa den vestre Side med 12 18-pundige og et paa den østre Side med 6 18-pundige Kanoner samt 2 100-pundige Morterer, et Flaadebatteri paa 3 24-pundige Kanoner og 2 Kanonbaade.

Indløbet til Roskilde Fjord dækkedes med et Batteri paa 6 12-pundige paa den nordre Side, og et Batteri paa 2 4-pundige Kanoner paa den søndre Side.

Besætningerne paa Sjæland og Smaaøerne bestode af følgende Linietropper:

af Artillerikorpset 2500 Mand; af Feltartilleri et ridende, 3 kørende og 2 Fodbatterier; Garden til Hest; Livregiment Ryttere; Livregiment Dragoner; sjælandske og slesvigske Rytterregimenter; Prins Ferdinands Dragoner og Husarregimentet; Livgarden til Fods; dansk og norske Livregiment; Kronens, Prins Kristians og Marineregimentet; de 2 første Bataillioner af Kongens 1ste, 2det og 3die jyske, slesvigske og holstenske Regiment; den 1ste Bataillon af sjælandske og slesvigske Jægerkorps; sjælandske, jyske og holstenske Skarpskyttekorps; Livjægerkorpset; — tilsammen 2500 Artillerister, 4000 Ryttere og 26,500 Fodfolk; i alt 33,000 Mand.

Desuden følgende organiserede Borgerkorpser:

Kongens Livkorps, 600 Mand; Kjøbenhavns borgerlige Artilleri, 1500 Mand; Kjøbenhavns borgerlige Fodfolk, 1500 Mand; Helsingørs borgerlige Artilleri samt Kystmilitsen.

Paa Fyns østre Kyst blev Indløbet til Nyborg Fjord forsvaret af 4 Batterier, 2 paa den vestre Bred med 8 36-pundige og 8 18-pundige Kanoner samt 2 100-pundige Morterer; to paa den østre Bred med 8 36-pundige og 8 18-pundige Kanoner samt 6 100-pundige Morterer. Batterierne i Fæstningen Nyborg imod Søsiden besattes med 8 36-pundige og 8 18-pundige Kanoner samt 4 36-pundige Haubitser. I Nyborg Havn lagdes en Brig paa 14, en Kongejagt paa 12 Kanoner og 7 Kanonbaade. Paa Fyns nordvestre Kyst anlagdes til Lillebelts Forsvar Stribs Batteri med 12 18-pundige og Vasnæs Batteri med 8 12-pundige Kanoner og 2 36-pundige Haubitser.

Paa Langeland anlagdes et Batteri ved Spodsbjærg paa 4 18-pundige og ved Rudkjøbing et paa 2 6-pundige Kanoner. Ved denne By lagdes der 2 Kanonbaade og i Svendborg Sund ligeledes 2 Kanonbaade.

Fyns og de omliggende Øers Besætning bestod af følgende Linietropper: 500 Mand af Artillerikorpset, fynske og en Eskadron af jyske Dragonregiment; 3die og 4de Bataillon af Kongens, 4de Bataillon af fynske, 2 Kompagnier af 2det jyske Fodregiment og den langelandske Bataillon. Tilsammen 500 Artillerister, 500 Ryttere og 5000 Fodfolk; i alt 6000 Mand.

Til Havnens Beskyttelse paa Samsø anlagdes 2 Batterier med 10 18-pundige Kanoner og 2 100-pundige Morterer. I Indløbet til Havnen anlagdes der paa Kyholmen et Batteri med 20 18-pundige, 11 12-pundige og 4 3-pundige Kanoner. Besætningen bestod af 400, kommanderede fra de forskellige Troppeafdelinger og et kørende Batteri paa 8 Kanoner.

Langs Nørrejyllands østre Kyst anlagdes der følgende Batterier: Ved Lille Belt Viemose Batteri, sønden for Snoghøj, med 13 18-pundige

Kanoner. Fredericia Kastels Søbatteri med 5 24-pundige, 13 18-pundige og 5 6-pundige Kanoner samt 2 36-pundige Haubitser.

Indløbet til Horsens Fjord forsvaredes med 2 Batterier paa 9 12-pundige, 2 8-pundige og 6 6-pundige Kanoner.

Aarhus Havn forsvaredes med 15 18-pundige Kanoner.

Indløbet til Randers Fjord forsvaredes med et Batteri paa en 18-pundig, 4 12-pundige og 4 8-pundige Kanoner samt 2 36-pundige Haubitser.

Hals Skanse ved Limfjorden besattes med 2 24-pundige, 5 18-pundige, 4 16-pundige, 2 12-pundige og 2 8-pundige Kanoner.

Fladstrands Havn forsvaredes med 4 24-pundige, 7 12-pundige, 2 8-pundige og 2 16-pundige Haubitser.

Til Dækning af Løbet imellem Fanø og Vestkysten var der anlagt 5 Batterier, dels paa Fanø, dels paa Fastlandet, med 2 12-pundige, 8 8-pundige, 2 6-pundige og 2 4-pundige Kanoner.

Besætningen i Nørrejylland bestod af følgende Linietropper: Artilleri 400 Mand; en Eskadron af jyske lette Dragoner; 2 Bataillioner af fynske, af 1ste, 2det og 3die jyske; en Bataillon af sjælandske Jægerkorps; sjælandske og jyske Skarpskyttekorpser; tilsammen 11 Bataillioner, i alt 8000 Mand.

I Slesvig bleve Fæstningerne Frederiksort og Rensborg, i Holsten Glückstadt satte i Forsvarsstand.

Indløbene til: Aabenraa Fjord forsvaredes med 2 Batterier, det nordre og søndre, hvert paa 4 18-pundige Kanoner; Flensborg Fjord med Sandager Batteri paa 4 12-pundige og Flensborg Batteri paa 6 18-pundige og 6 12-pundige Kanoner; Egernfjord med Soflero Batteri paa 4 12-pundige Kanoner; Kielfjord med Frederiksorts Søbatteri, Holtenau Batteri med 6 12-pundige Kanoner og udfor Frederiksort 4 Kanonbaade. Sundet ved Femern forsvaredes med et Batteri paa 6 12-pundige Kanoner, Ejderens Munding med 2 Batterier, hvert paa 8 18-pundige Kanoner, 2 8-pundige og en 100-pundig Morter. Ved Tønning lagdes en Brig paa 12 Kanoner samt tvende Skonnerter, som førte 5 6-pundige og 8 3-pundige Kanoner. Størflodens Munding forsvaredes med et Batteri paa 8 12-pundige Kanoner. Glückstadt Havn med denne Fæstnings Søbatterier samt en Brig paa 14 Kanoner og 5 Kanonbaade.

Besætningen i Slesvig og Holsten bestod af følgende Linietropper: Artilleri 1000 Mand; holstenske Rytterregiment; 2 Eskadroner Husarer; 2 Eskadroner jyske Dragoner; Dronningens Livregiment; oldenburgske og slesvigske Fodregiment; en Bataillon af fynske, af holstenske Regiment, af slesvigske Jægerkorps og holstenske Skarpskyttekorps; tilsammen 16 Bataillioner; i alt 12,000 Mand.

Det danske Landeværn opløstes i Februar 1808, og af dets yngste Mandskab oprettedes to Artilleri- og 32 Fodbatailloner. Af Artilleribataillonerne forenedes den ene, der var paa ti Kompagnier, nemlig otte sjælandske og to jyske, med den danske, og den anden, der var paa seks Kompagnier, med den holstenske Artilleribrigade. Livregimenterne bleve paa fire Batailloner; de to nye Batailloner, som erholdtes af det opløste Landeværn, benævnedes Regimentets tredie og fjerde Bataillon, i daglig Tale de annekterede eller Forstærkningsbataillonerne. Til hvert af Jæger- og Skarpskytterkorpserne føjedes en Forstærkningsbataillon. Den langelandske Landeværnsbataillon forandredes til den langelandske Fodbataillon. Hver Forstærkningsbataillon gav 30 Mand til Kanonbaadene, i alt 1000 Mand. De fandt hyppig Lejlighed til at udmærke sig*).

*) Kampene mellem vore Kanonbaade og de engelske Krigsskibe findes omhyggelig fortalte i de af Ræder, Garde og Thorsøe udgivne Værker. Vi meddele her kun Beskrivelsen af Erobringen af en engelsk Brig, som vi have modtaget fra en af Deltagerne. Løjtnant N. H. Tuxen, der laa med 6 Kanonbaade ved Fladstrand, fik Befaling at tage eller bortjage den engelske Brig »Minx« paa 15 Kanoner, der forrettede Fyrtjeneste for Engelskmændene ved Skagen. Kanonbaadene vare bemandede med 210 Mand af de tre jyske Fodregimenters og Artilleribataillonens Forstærkningsmandskab. Efter tre Ugers Kanonexercits gik Tuxen til Søs, fik stormfuldt Vejr og hele Mandskabet blev søsygt. Først efter to Dages Sejlads, den 2den September om Eftermiddagen, fik Kanonbaadene Skagen og den engelske Brig i Sigte. Denne sendte Baad fra Borde, og Chefen fulgte selv med for at se, hvad det var for Gæster. Da han var 100 Skridt fra Kanonbaadene, lod han holde paa Aarerne og raabte til Tuxen: »Hvorledes har De det?« »Daarligt! hele Mandskabet ligger og brækker sig.« »Det er slemt. De vil da ikke angribe mig i Dag?« »Jo, det er jeg nødt til, for i Morgen faar De Forstærkning.« »God Lykke.« »Farvel!« Tre Kanonbaade lagde sig paa hver Side af Briggen og bankede saa voldsomt paa den, at den strøg efter to Timers Kamp med et Tab af 12 Mand og blev ført til Fladstrand. Efter at der var blevet Fred, blev Løjtnanten ansat paa Reberbanen, hvor det gik baglængs med hans store Søkendskab, samtidig med at det gik fremad med hans Forfremmelse. Da han kom igen ombord, var der hengaaet saa mange Aar, at det ikke vilde have været forunderligt, om han ikke mere havde kendt for fra agter.

Kystmilitsen inddeltes i 40 Distrikter og anvendtes i Forening med Linietropperne til Kystbatteriernes Bevogtning. Den var uvæbnet, men Regeringen lovede at drage Omsorg for, at den skulde blive væbnet med — Spyd. 1812 deltes den yngste Trediedel i 39 Batailloner, nemlig tyve sjælandske, fem fynske, otte jyske, tre slesvigske og tre holstenske.

Seks frivillige Jægerkorpser, der havde dannet sig 1807, vedbleve at være tjenstgørende saa længe Krigen varede, nemlig jyske, sjælandske, Prinsesse Louisa Augustas, fynske, laalandske eg langelandske. Det syvende, Livjægerkorpset, fik Rang for bestandig i Hærens første Afdelinger; dets Stabsofficerer og Kaptejner bleve lønnede af Statskassen.

Marineregimentet indskrænkedes fra fire til tre Batailloner, hver med fire Kompagnier paa 150 Mand. Den fjerde Bataillon overgik til et nyoprettet Fodregiment, som kaldtes det kjøbenhavnske Regiment. Et Sapørkorps oprettedes med 4 Kompagnier paa 200 Mand. Rytteriet øgedes i Novb. 1807 med et Dragonregiment, som den 29de Decemder 1807 fik Navnet Prins Frederik Ferdinands Dragonregiment.

Ved Artilleriet forandredes de fleste trepundige Fodbatterier efter Kaptejn V. Haffners Forslag til kørende Batterier.

Den 20de Januar 1808 oprettedes en Generalstab som særskilt Vaaben, der skulde tælle 23 Officerer. Den deltes i Generaladjutant- og Generalkvartermesterstaben. Alt vedkommende Hærens Naturalforplejning, Kvarterer, Marcher og Opmaalinger styredes saavel i Krig som i Fred af Generalkvartermesteren indtil 1848. Hele Hærens Kommandobureau henlagdes under Generalstaben og styredes af Generaladjutanten. Feltjægerkorpset, der fra den 20de Januar 1808 kaldtes Guidekorpset, føjedes til Generalstaben. Hærens tidligere Styrelse, Generalitets- og Kommissariats-Kollegiet, der fik et nyt Navn: General-Kommissariatskollegiet, beholdt kun de økonomiske Sager, Hærens Penge- og Paaklædningsvæsen; alle tjenstgørende Generaler skulde med et Navn kaldes Hærens Generalitet.

1807.

Livjæger. Landeværn. Borgerofficer. Garde.

[illegible] inddeltes i 40 Distrikter og anvendtes i [illegible] Linietropperne til Kystbatteriernes Bevogtning. [illegible] Regeringen lovede at drage Omsorg for, [illegible] væbnet med — Sp[illegible] 1812 deltes den [illegible] i 39 Bataillioner, [illegible] mlig tyve sjælandske, [illegible] jyske, tre [illegible] og tre holstenske.

[illegible] Jægerkorps, der havde dannet sig 1807, [illegible] vare [illegible] saa længe Krigen varede, [illegible] esse Louis Augustas, fynske, [illegible] syve[illegible], Livjægerkorpset, [illegible] Afdelinger; dets [illegible] af Statskasser.

[illegible] fire til tre Bataillioner, [illegible] nd. Den fjerde Bataillon [illegible] ent, som kaldtes det [illegible] orkorps oprettedes med [illegible] tteriet øgedes i Novb. 1807 [illegible] den 20de December 1807 fik [illegible] nands Dragonregiment.

[illegible] dredes de fleste trepundige Fod- [illegible] er efter K[illegible] Haffners Forslag til k[illegible]rende Batterier.

Den 20de [illegible] 1808 oprett[illegible] en Generalstab som [illegible] skilt Va[illegible] er skulde [illegible] Officerer. Den deltes i [illegible] nerala[illegible] og [illegible] sterstaben. Alt ved- [illegible] rens N[illegible] Kv[illegible], Marcher og [illegible] styredes [illegible] red af General- [illegible] steren ind[illegible] Kommandobureau [illegible] es under Ge[illegible] Generaladjutanten. [illegible] gerkorpset. [illegible] 1808 kaldtes Guide- [illegible] et, fojede [illegible] Gen[illegible] ligere Styrelse, [illegible] Komm[illegible] fik et nyt Navn: [illegible] mmissariats[illegible] de ekonomiske [illegible] rens Penge- [illegible] sæsen; alle tjenst- [illegible] raler skulde med [illegible] Hærens Generalitet.

1807.

Livjæger. Landeværn. Borgerofficer. Garde.

Følgende Navneforandringer foretoges i Troppeafdelingerne:

Prins Frederiks Regiment blev den 17de Januar 1806 kaldet Prins Kristians Regiment.

Kongens Regiment blev den 17de Marts 1808 kaldet Kronens Regiment.

Kronprinsens Regiment blev den 17de Marts 1808 kaldet Kongens Regiment.

1ste sjælandske lette Bataillon blev den 1ste Marts 1808 kaldet sjælandske Skarpskyttekorps.

2den sjælandske lette Bataillon blev den 1ste Marts 1808 kaldet jyske Skarpskyttekorps.

Slesvigholstenske lette Bataillon blev den 1ste Marts 1808 kaldet holstenske Skarpskyttekorps.

Den danske Del af Hæren bestod fra April 1808 af 70 Batailloner og 7 i Krigstid tjenstgørende Frikorpser, 41 Eskadroner (4 Rytter-, 4 Dragon-, et Husar- og et Garderegiment), 144 Kanoner (2 ridende, 8 kørende eller Fodbatterier); i alt 59,000 Mand. — Af denne Hær stod 33,000 Mand paa Sjæland og Smaaøerne, 6000 paa Fyn, 8000 i Jylland og 12,000 i Holsten.

Flaaden havde hidtil været den Bro, der bandt Danmark og Norge sammen; paa den vare danske Tropper førte til Norge og norske til Danmark, alt eftersom Faren truede. Vesterhav og Kattegat vare som Indsøer, paa hvilke Handel og Skibsfart trygt vuggede sig. Med Flaadens Ran og de store Værfters Ødelæggelse sønderreves Forbindelsen, og, om end Foreningen henslæbte sig i syv Aar, saa var Forbindelsesnerven afskaaren. Hvert af de to Folk førte Krigen særskilt, Hærene kom ikke mere i Berøring med hinanden. Det laa i Forholdenes Natur, og det var med Urette, at Normændene 1808 beklagede sig over, at de bleve overladte til sig selv. Paa Grund af den afbrudte Forbindelse oprettedes en særlig norsk Regeringskommission, i hvilken den kommanderende General søndenfjælds, Prins Kristian August af Augustenborg, udnævntes til Formand, Amtmændene Gerhard Moltke og M. G. Rosenkrantz samt Justitiarius Enevold Falsen til Medlemmer. Kommissionens Myndighed var indskrænket ved

mange Bestemmelser; men det lykkedes alligevel for de kraftige Mænd, af hvilke den var sammensat, at bringe Enhed i Norges Styrelse. Forsvarsvæsenet, der navnlig styredes af Formanden, blev hurtig bragt paa en god Fod. Det Værn, Kristian August rejste, bidrog i høj Grad til at styrke Normændenes Selvstændigheds- og Uafhængighedsfølelse. Det bestod af en fortrinlig Hær, som afslog et Indfald af en overlegen Styrke, og af en rastløs Flaade af Brigger, Flaadebatterier og Kanonbaade, der beskyttede Kysterne og borttoge Hundreder af Briternes store Handelsskibe.

I den norske Hærs Sammensætning (se Side 241) foregik følgende Forandringer: Efter en Ordning for Fodfolket i Felten, vedtagen 1801, deltes de to Fodregimenter, det søndenfjældske og det nordenfjældske, hvert i tre Bataillioner paa 600 Mand. Bataillonen deltes i fire Kompagnier eller Divisioner. De to Bataillioner gjordes marcheførdige, og den tredie, som fik de affældige Befalingsmænd og det ældste Mandskab, blev brugt til Besætning i Fæstningerne Frederikstad og Frederikshald i Forening med Regimenternes Depotmandskab og Landeværn, der for hvert Regiment dannede en Depotbataillon.

Ved de søndenfjældske natjonale Fodregimenter, der bestode af to Grenaderkompagnier og to natjonale Bataillioner, fik den ene Bataillon, som kaldtes den marcherende Musketerbataillon, det unge Mandskab og de kraftigste Befalingsmænd; den anden, som kaldtes Depotbataillonen, sammensattes paa samme Maade som ved de to førnævnte Fodregimenter. Endvidere dannedes af to natjonale Regimenters Grenaderkompagnier en Grenaderbataillon, og med hver af de udrykkende Bataillioner fulgte et Skarpskyttekompagni, der toges iblandt Regimentets bedste Skytter. Der oprettedes et Pionerkompagni paa 3 Officerer, 7 Underofficerer og 150 Mand.

Ved Rytteriet foretoges der den Forandring, at over Halvdelen paa Grund af Fodertrang blev Dragoner til Fods.

Artilleriet udrustede et ridende Batteri og fem trepundige Fodbatterier, hvert paa otte Kanoner og fire Haubitser.

Styrken fordeltes den 28de Marts 1808 saaledes i det søndenfjældske Generalkommandodistrikt:

Søndenfjældske Fodregiment, to Bataillioner (Hjermann og N. Hvitfeldt) i Marken, en Depotbataillon i Frederikshald.

Nordenfjældske Fodregiment, 2 Bataillioner (Fischer og Coucheron) i Marken, en Depotbataillon i Frederiksstad.

1ste akershusske Fodregiment, en Bataillon (Meltzner) i Marken, en Depotbataillon i Kristiania.

2det akershusske Fodregiment, en Bataillon (Petersen) i Marken, en halv Depotbataillon i Frederiksværn og en halv i Frederiksstad.

Telemarkske Fodregiment, hele Regimentet i Frederiksværn.

Vesterlenske Fodregiment, hele Regimentet i Kristianssand.

Oplandske Fodregiment, en Bataillon (Veiby) i Marken, en Depotbataillon i Kongsvinger.

Grenaderbataillonen af 1ste akershusske og oplandske Grenaderkompagnier (Müller) i Marken.

Grenaderbataillonen af 2det akershusske og telemarkske Grenaderkompagnier Ditten) i Marken.

Norske Jægerkorps, en Bataillon (Krebs) i Marken.

Norske lette Bataillon, en Bataillon (Creutz) i Marken.

Søndenfjældske Skiløberkorps, en Bataillon (Stabel) i Marken.

Lærdalske Jægerkompagni, et Kompagni (Jørgensen) i Marken.

Fremdeles følgende Frikorpser, der gjorde Tjeneste i aaben Mark:

Drammenske, Kaptejn Lind.

Wedelske og Bærumske, Grev Wedell.

Tistedalske, Stang.

Frederikshaldske, Mamen.

Kristianias, Kaptejn Mariboe.

Intet af disse Korpser talte flere end 70 Mand.

Af Rytteriet gjordes beredne:

2 Eskadroner eller 4 Kompagnier af det smaalenske Dragonregiment (Michelet og Lund).

En Eskadron eller 2 Kompagnier af det akershusske Regiment (Ingier).

½ Eskadron eller et Kompagni af oplandske Regiment.

Af Rytteri, der gjorde Tjeneste til Fods:

2 Kompagnier af smaalenske Dragonregiment i Frederikshald, et i Frederiksstad.

2 Kompagnier af akershusske Dragonregiment i Frederiksværn, to ved Kristiania.

Et Kompagni af oplandske Dragonregiment i Kongsvinger, to i Kristiansand.
Af Feltartilleriet var der 2 3-pundige bespændte Batterier i Frederiksstad, et do. i Frederikshald, et do. i Kongsvinger, et do. i Frederiksværn, et do. i Kristiania.

Indløbene til Fjordene dækkedes med følgende Batterier:

Sievigs Batteri ved Kristiania Fjords Indløbs østre Side, 14 18-pundige Kan.
Vallø Batteri ved Kristiania Fjords sydlige Munding, 10 24-pundige, 3 18-pundige og 6 6-pundige Kanoner.
Svelvig Batteri ved Dramsfjordens Indløb, 22 12-pundige og 12 4-pundige Kanoner.
Brevig Batteri ved Brevigbugtens Indløb, 5 18-pundige og 4 12-pund. Kan.
Sandvig Batteri ved Indløbet til Arendal, 12 12-pundige Kanoner.
Kristiansand Batterier, 4 24-pundige og 4 18-pundige Kanoner samt 7 Flaadebatterier med 24 24-pundige, 6 18-pundige og 8 12-pundige Kanoner.

Ved alle Søstæderne var der anlagt smaa Batterier, der bevogtedes af Kjøbstædernes borgerlige Artilleri og af Kystmilitsen.

Fæstningerne Frederikssten, Frederikstad, Frederiksværn og Kongsvinger vare i en ynkelig Forsvarsstand; men de vare taalelig forsynede med Levnedsmidler og Proviant saavel til Besætningerne som til den Hær, der skulde virke i Marken.

En Skærgaardsflaade var man i Færd med at bygge. I det første Krigsaar, fra September 1807 til 1808, byggedes der i det søndenfjældske Norge, for største Delen ved frivillige Bidrag, 60 Kanonbaade, rustede med 24-pundige Kanoner, af hvilke der i April 1808 laa en Division paa 25 Kanonbaade ud for Frederiksstad og Frederikshald ved Hvaløerne, 12 Kanonbaade ved Frederiksværn og lige saa mange ved Kristiansand; de øvrige ved Indløbene i Fjordene. Fremdeles bestod Søværnet af to Brigger og fire Defensionsskibe, hver med 14 til 18 18-pundige Kanoner. De fleste 24-pundige Kanoner støbtes i Foraaret 1808 i Mos og Laurvik.

Nordenfjælds var der følgende Tropper:

1ste trondhjemske Fodregiment, en Bataillon (Coldevin) i Marken, en Depotbataillon i Trondhjem.
2det trondhjemske Fodregiment, en Bataillon (Krabbe) i Marken, en Depotbataillon i Trondhjem.
Grenaderbataillonen af 1ste trondhjemske (Sommerschild) i Marken (gik i Juni til den søndenfjældske Hær).
Grenaderbataillonen af 2det trondhjemske (Ræder) i Marken (gik i Marts til den søndenfjældske Hær).

Den nordenfjældske Skiløberbataillon (Mathisen) i Marken (et Kompagni gik i Marts til den søndenfjældske Hær).
Det rørosske Bjærgkorps:
Det trondhjemske Dragonkorps, tre beredne Kompagnier, i Marken.
Resten ubereden, i Trondhjem.
Et 8-pundigt bespændt Batteri i Marken.
Den bergenhusske Generalkommando:
Det bergenhusske Regiment, 2 Bataillioner i Bergen (en Grenaderbataillon sendtes i April til Kristiansand).

Efter Styrkelisterne talte den norske Hær 4000 Dragoner, 900 Artillerister og 30,000 Fodfolk. Heraf kunde dog, paa Grund af de talrige Besætninger, kun en Trediedel, nemlig 8000 Mand søndenfjælds og 3200 Mand nordenfjælds, bruges i aaben Mark.

Befalingen over den dansk-norske Hær førte Kronprins Frederik selv, og han vedblev dermed, efter at han ved sin Faders Død den 13de Marts 1808 havde besteget Tronen. Ved en Forordning af 20de Januar 1808 havde han inddelt den dansk-norske Hær i fem Divisioner:

I Danmark:
1ste Division: Sjæland, Smaaoerne og Bornholm.
2den — Nørrejylland, Fyn og omliggende Øer.
3die — Holsten, Slesvig og hosliggende Øer.
I Norge:
1ste Division: det søndenfjældske.
2den — det nordenfjældske.

Hver Division stilledes under en General, som skulde byde over hele Land- og Søværnet i Distriktet. I Divisionsgeneralens Stab ansattes en Generalstabsofficer, en Søofficer og en Ingeniørofficer. Kort Tid efter forandredes dog denne Inddeling, da dens Iværksættelse, som det hedder i Parolbefalingen af 6te Marts, var forbunden med adskillige Ubekvæmmeligheder. De bestode i, at Kongens Svigerfader, Landgrev Karl, var bleven stødt for Hovedet. Det hedder derfor i nævnte Parolbefalings § 6, at Landgreven skulde vedblive at være højstbefalende i Norge, og alle militære Sager,

som hidtil, sendes fra Divisionsgeneralerne i Norge til ham, der boede i Gottorp, og fra ham til Kronprinsen. Generalkommandoerne i Fyn, paa Langeland og i Bergens Stift skulde ligeledes vedblive at være uafhængige af den danske Hærs 2den og den norske Hærs 1ste Division. Endelig hedder det i sidste Punkt af denne Parolbefaling: »Armeens hidtilværende Inddeling vedbliver, og først ved Fred skal den befalede Divisionsinddeling ved den danske og den norske Hær træde i Kraft.« Uagtet det er tydelige Ord, bortfaldt Divisionsinddelingen ikke for den norske Hærs Vedkommende.

I Oktober 1807 havde Danmark-Norge sluttet et Forsvarsforbund med Frankrig, i hvilket begge Magter forpligtede sig til ikke at slutte Fred med Storbritanien, inden de havde faaet Erstatning for alle de Tab, hint Rige havde tilføjet dem. Storbritaniens eneste Forbundsfælle var Sverig, med hvis Politik den dansk-norske Regering med Rette var misfornøjet. Dets Konge, Gustaf IV, havde ikke alene ytret sin Tilfredshed med Engelskmændenes Overfald paa Sjæland, men han havde tillige ytret stor Lyst til at besætte Sjæland, da Øen rømmedes af Engelskmændene. For at faa Hævn over England og Sverig kastede Frederik VI sig i Frankrigs og Ruslands Arme. Napoleon lovede at hjælpe Danmark med Erobringen af Skåne, men han tabte hurtig Lysten til at fremme de danske Erobringsplaner, og den Hær, han sendte her ind i Landet, bidrog kun til at udsuge og forarme det. Rusland, der selv higede efter at bortrøve Finland, gav Løfter. Baade med Tropper og Skibe vilde det understøtte Indfaldet i Sverig, og ikke stikke Sværdet i Skeden, førend dets trofaste Forfundsfælle, Frederik VI, havde faaet en rundelig Erstatning af England. Men da Rusland havde naaet sit Maal, lod det Frederik VI i Stikken, og dets Statsmænd raadede Sverig til at søge Erstatning for det tabte Finland i Norge, der tilhørte dets godmodige Allierede. Prægtigt Venskab!

Den 29de Februar 1808 erklærede den danske Regering Sverig Krig, paa Grund af at Kongen af Sverig understøttede

Briterne, nærede fjendtlige Hensigter mod Danmark og Norge, og fordi alle Bestræbelser for at bringe Sverig til at forene sig med Danmark og Rusland mod Storbritanien vare mislykkede. Ifølge Felttogsplanen skulde en fransk Hær paa 20,000 Mand, forstærket med 6000 Danskere, gøre Landgang i Skåne, og 5000 Normænd gaa imod Gøteborg. Russerne vare allerede den 21de Februar uden foregaaende Krigserklæring rykkede ind i Finland, havde overvældet de overraskede Svenskere og i Løbet af 14 Dage besat største Delen af denne ældgamle svenske Provins. Det var en gylden Tid for dem, der vilde misbruge Magten, den stærkere plyndrede den svagere*).

Den franske Hær, som skulde erobre Skåne for Danmark, førtes af Marskal Bernadotte, senere Karl XIV Johan. Den bestod af:

to franske Divisioner	under Generalerne Dupas og Boudet...	12,500	Mand,
to spanske —	med General Romana som Øverstbefalende, under Generalerne Kindalen og Salcedo	14,300	—
en hollandsk —	under General Gratien	6,000	—
	I alt:	32,800	Mand.

Hæren blev imidlertid ikke stillet til Danmarks Raadighed, Selv Marskallen, der førte den, kunde ikke flytte et Regiment, uden først at indhente Tilladelse dertil i Paris, hos Kejser Napoleon, som selv vilde styre alt og i dette Tilfælde fordærvede alt. Hæren rykkede i Begyndelsen af Marts gennem Holsten ind paa den jyske Halvø, og forplejedes af Danmark fra den Dag, den var gaaet ind i Holsten. De seks Divisionsgeneraler fik daglig hver 50 Rd. dansk Kurant, Brigadegeneralerne hver 20 Rd., Obersterne hver 7½ Rd., og saa fremdeles i aftagende Forhold. Maanedlig kostede den franske Hær over 600,000 Rd. For med Sikkerhed at føre denne Hær over Storebelt, var det

*) Den danske Krigserklæring bekendtgjorde Kronprinsen for Hæren ved en Parolbefaling den 14de Marts. Den lød saaledes: »Ifølge Hans Majestæts Befaling bekendtgøres herved, at Højstsamme har erklæret Sverig Krig«. Hans Majestæt var død Dagen i Forvejen.

nødvendigt at holde dette Farvand ryddeligt for engelske Krydsere. Den dansk-norske Marines eneste sødygtige Linieskib, »Prins Kristian Frederik«, der hele Vinteren havde faret imellem Danmark og Norge og dækket Overførelsen af Munderingssager, Krigsfornødenheder og Penge til Norge, blev derfor sendt til Storebelt. Norden for Sjælands Odde blev det angrebet af en engelsk Eskadre og tilintetgjort efter en haardnakket Kamp. Trods dette Uheld førtes flere spanske Regimenter over Storebelt; thi de engelske Krydsere vare aldrig i Stand til fuldstændig at hindre Samfærdselen mellem Sjæland og Fyn. Men næppe vare de franske Tropper rykkede ind i Danmark, saa ændrede Napoleon sine Planer med denne Hær. Den 15de April befalede han Bernadotte at stanse med Fremrykningen og nøjes med at forsvare Holsten og Elbmundingen. Ikkun de spanske Tropper, der med stor Ulyst fulgte de franske Faner, skulde han sprede over hele den danske Stat og fjærne dem saa langt fra hverandre, at de hindredes i at foretage en alvorlig Opstand. Om at understøtte Danmark i at erobre Skåne, var der fra nu af ikke mere Tale fra Napoleons Side. Disse forandrede Bestemmelser holdt han omhyggelig skjulte for sin tro Forbundsfælle, Kongen af Danmark og Norge. Som Følge heraf bleve de franske Regimenter, der allerede vare komne over paa Fyn, trukne tilbage til Flensborg og Rensborg. De to franske og den hollandske Division samledes i Lejre ved Hamburg, Rensborg og Flensborg. De to spanske Divisioner bleve spredte over Sjæland, Fyn og Jylland. I Juni stode:

ved Roskilde i Sjæland, 6 Batalli.: Fodregimenterne Asturien og Guadalaxara, 3900 Mand,

over hele Fyn 4 Bataillioner af Fodregimenterne Princessa og Barcelona samt Dragonregimenterne Villa Viciosa og Almanza og Artilleriet, 4700 Md.,

paa Langeland 1 Bataillon af Fodregimentet Catalonien, 1000 Mand,

rundt om i Jylland Fodregimentet Zamora, Dragonregimenterne Algarve, el Rey, el Infante, 3700 Mand,

i Sønderjylland Dragonregiment Belgien, 1000 Mand; Mandskaberne i dette Regiment vare Valloner, Officererne Tyskere og Franskmænd.

Trods de anvendte Forsigtighedsregler med at fjærne de spanske Tropper saa langt som muligt fra hinanden, lykkedes det dog for over Halvdelen af disse at undslippe til deres Fødeland. Efterretningen om, at der i Spanien var opstaaet en almindelig Rejsning imod den Landet paatvungne Kong Josef, Napoleons ældste Broder, spillede de rundt om i de danske Farvande krydsende engelske Krigsskibe i Hænderne paa den øverstbefalende for de spanske Tropper, General Romana, hvem de tilbøde at føre Spaniolerne hjem til deres Fædreland. Romana var straks rede. Han samlede hemmelig d. 8de August de paa Fyn og i det sydlige Jylland staaende Tropper i Nyborg og Svendborg, og førte dem ved Hjælp af den britiske Flaade til Langeland, hvor han samlede 7500 Mand, der den 21de August gik ombord paa den engelske Flaade, som bragte dem først til Gøteborg og derfra til Spanien. De paa Fyn staaende danske Tropper, ni Kompagnier af fynske og Kongens Regiments Forstærkningsbatailloner, af hvilke et Kompagni laa i Nyborg, tre i Slipshavn, et i Odense, et i Kjærteminde og Resten paa den vestlige Kyst, kunde ikke hindre Indskibningen. De i Nyborg og Slipshavn værende Kompagnier afvæbnedes af Spaniolerne. De i Nyborg Havn liggende to smaa danske Krigsskibe, Briggen »Fama« og »Søormen«, hver paa 14 Kanoner, søgte forgæves at hindre Overfarten til Langeland; de bleve efter en heltemodig Kamp bragte til Tausbed af de i Nyborg Fjord liggende engelske Krigsskibe og af Spaniolernes Landbatterier. — Af de øvrige spanske Tropper lykkedes det to i Randers og Aarhus staaende Dragonregimenter, el Rey og el Infante, at indskibe sig i sidstnævnte Bys Havn og forene sig med deres Kammerater paa Langeland. Det tredie i Jylland staaende Dragonregiment, Algarve, blev paa sin Marche til Fyn indhentet og afvæbnet af danske og franske Tropper. De to paa Sjæland staaende spanske Fodregimenter afvæbnedes af de danske Tropper og førtes som Fanger til Frankrig.

Samtidig med at Frederik VI havde vugget sig i Indbildningen om ved fransk Hjælp at indtage Skåne, beredte hans Modtander, Gustaf IV, sig til at forekomme Besøget. Han følte sig kaldet til at virkeliggøre Karl Gustafs, Karl XI's, Karl XII's og Gustaf III's Planer imod Danmark og Norge. Gustaf IV skrev til England og bad om Hjælpetropper, Penge og Vaaben. De tilstodes ham villig; dog gjorde den engelske Regering til Betingelse inden Troppernes Bortsendelse, at de skulde staa under deres egne Befalingsmænd, anvendes til særlige Foretagender, skilte fra den svenske Hær, og i Nærheden af Søen; samt at de ufortøvet skulde vende hjem, naar Regeringen fik andensteds Brug for dem. Den svenske Sendemand i England indrømmede foreløbig disse Betingelser, og Tropperne indskibedes. Men Gustaf IV forlangte med Bestemthed, at Hjælpekorpset skulde staa under hans umiddelbare Befaling, saa snart det kom inden for svensk Omraade, og at han skulde underrettes fjorten Dage i Forvejen, naar de vilde forlade ham. Han meddelte endvidere den engelske Regering, at han vilde bruge Hjælpetropperne i Forbindelse med sin egen Hær imod Sjæland. Inden Svaret indløb paa disse Forlangender, ankom den engelske Flaade: 11 Linieskibe, 4 Fregatter og 200 Førselsskibe med 13 Bataillioner, et Husarregiment og 6 Feltbatterier, i alt 10,000 Landtropper, den 18de Maj paa Göteborgs Red. Tropperne vare udmattede af den lange Sørejse, og deres General, John Moore, vilde derfor udskibe dem, men Gustaf IV forbød dem at komme i Land, inden hans Fordringer vare opfyldte, hvilket vakte stor Misstemning. Den engelske General, de svenske Generaler og den dygtige Generaladjutant Tibell fraraadede Kongen at foretage Kjøbenhavns Belejring, hvortil intet var forberedt. Det bristede i Sverig paa Belejringsskyts og de fornødne Ammunitionsparker. Paa denne Indvending svarede Kongen, at Kanoner og Kugler kunde støbes; og John Moore bad blot om Tilladelse at turde landsætte sine Tropper, indtil Støbningen

af de Kanoner, man skulde bruge, var udført; men det afslog Kongen. Med største Stivsind fastholdt han sin Plan imod Sjæland, til hvilket Øjemed han havde samlet en Del Tropper i Skåne, og var døv for Nødraabene fra Finland, som Russerne hærgede. Han gav ligeledes den Hær, der var rykket ind i Norge, Befaling at trække sig tilbage indenfor Sverigs egne Grænser, da hele Vægten skulde lægges paa at angribe Sjæland. Den 16de Juni indtraf imidlertid den engelske Regerings bestemte Afslag at lade sine Tropper deltage i Angrebet paa Sjæland, hvilket den ansaa for altfor farligt, saa længe den danske Hær støttedes af en fransk Hær. Gustaf IV's øvrige Fordringer, at den engelske General skulde staa under den svenske Konges Befaling, og at den svenske Regering fjorten Dage i Forvejen skulde blive underrettet om, naar Tropperne hjemkaldtes, bleve villig indrømmede. Gustaf IV forlangte nu, at den engelske Flaade skulde gaa med Hjælpetropperne til Finland og landsætte dem i Nærheden af Petersborg, i Ryggen paa den i Finland staaende russiske Hær, og, da de vægrede sig derved, forlangte han, at de skulde sejle til Norge og gøre Landgang enten paa den vestlige eller østlige Bred af Kristiania Fjord. Den engelske Overbefalingsmand krævede som første Betingelse for Troppernes senere Anvendelse, at han maatte landsætte sit af det lange Ophold ombord forkomne Mandskab og Hestene, et billigt Forlangende, som Gustaf IV haardnakket afslog. Forgæves bønfaldt den svenske Generaladjutant sin Konge om at tilstede Landgangen og lade de engelske Tropper tage Stilling i Bohuslen; Kongen fik da Raadighed over hele sin Hær og kunde drage til Finland og fordrive Russerne, medens Engelskmændene dækkede Vestgrænsen imod Indfald af den norske Hær, og den engelske Flaade spærrede Øresund. Gustaf IV var ubevægelig, han vilde ikke høre Fornuftens Stemme, og de engelske Tropper sejlede atter hjem, efter at have tilbragt 46 Døgn paa Göteborgs Red. Sverig havde imidlertid den Fordel fremfor

Danmark, at Hjælpen, saa tynd som den ogsaa var, ikke havde kostet det en eneste Skilling.

I Sjæland stod fra Foraaret 1808 i Aar og Dag en rustet Hær opstillet med det dobbelte Formaal at afværge et Angreb og selv foretage Landgang i Skåne.

Under Kong Frederik VI's umiddelbare Befaling stode følgende fem Korpser, der havde Strandvagt:

1. Ewalds Korps paa Østkysten fra Kjøbenhavn til Helsingør:
   4 Eskadroner af Livregiment Dragoner, de fem Jægerkorpser, sjælandske, slesvigske, jyske, holstenske og sjælandske Skarpskyttekorps; et kjørende 3-pundigt Batteri paa 9 Kanoner og 3 Haubitser og et halvt 3-pundigt Batteri.
2. Bergers Korps paa Nordkysten fra Hellebæk til Halsnæs:
   4 Eskadroner Husarer, 2 Kompagnier af danske Livregiment, det nyoprettede frederiksværkske Korps, et halvt 3-pundigt Batteri.
3. Kardorfs Korps paa Nordvestkysten fra Rørvig til Kallundborg:
   4 Eskadroner sjælandske Ryttere, 4 Bataillioner af fynske, 2det jyske og danske Livregiment, det ridende holstenske Batteri, et 8-pund. kjørende Batteri.
4. Bassewitz's Korps paa Vest- og Sydkysten:
   4 Eskadroner af Prins Ferdinands Dragoner, 2 Bataillioner af 1ste jyske og danske Livregiment, et halvt 3-pundigt Batteri.
5. Castenskjolds Korps paa Østkysten, langs med Kjøge Bugt:
   en Eskadron Ulaner, 3 Bataillioner af 1ste, 3die jyske og danske Livregiment, et halvt 3-pundigt Batteri.

Under Prins Frederik af Hessen Hovedkorpset i og ved Kjøbenhavn:

1. Rytterbrigaden, Prins Kristian af Hessen:
   7 Eskadroner af Garden, Livregimentet, det sjælandske ridende Jægerkorps, det danske ridende Batteri og Livjægerkorpset.
2. 1ste Fodbrigade, Grev Baudissin:
   5 Bataillioner af Garden, Kongens og holstenske Regiment.
3. 2den Fodbrigade, Prins Kristian af Danmark:
   5 Bataillioner af Prins Kristians og norske Livregiment.
4. 3die Fodbrigade, General Falbe:
   5 Bataillioner af Marineregimentet og kjøbenhavnske Regiment.
5. Artilleribrigaden, General Bech:
   3 3-pundige kjørende Batterier.

Kronborgs Besætning: 4 Bataillioner af Kronens og danske Livregiment, et Artillerikompagni og en halv Eskadron Husarer.

Den i Danmark staaende franske Hær tog, efterat Spaniolerne havde spillet dem det Puds at gaa bort uden Forlov, Stilling med

den 1ste franske Division, Dupas, i Byerne paa Østkysten af Slesvig.
den 2den — — Boudet, i Byerne paa Nordvestkysten af Fyn og i den søndre Del af Nørrejylland.
den hollandske Division blev staaende i det sydlige Holsten

I Oktober gik begge de franske Divisioner ligeledes til Holsten, hvor de bleve staaende til Slutningen af Aaret, da hele det franske Hjælpekorps forlod den danske Stat og tog Ophold i Nordtyskland. Det var en stor Lettelse, thi Landets Forsvarskraft var bleven svækket isteden for styrket af denne skuffende Hjælp, der kun attraaede at leve paa Danmarks Bekostning. De store Forraad af Fødemidler, der vare bestemte til den norske Hær, bleve for en Del slugte af de fremmede Gæster, hvis lunkne Optræden for længst havde begravet de Forhaabninger, med hvilke de vare blevne modtagne.

Efter at den franske Hær havde forladt den danske Stat, gav Frederik VI sig Mine af, at han i Vinteren 1808—9 vilde gaa over Isen til Skåne. Største Delen af den paa Sjæland staaende Hær sammendroges ved og i Kjøbenhavn, hvor der gjordes saadanne Forberedelser, at det fik Udseende af, at man virkelig vilde udrette noget, og dermed lod man sig nøje i det danske Hovedkvarter. Ikkun den højstbefalende i Skåne, General Toll, der havde gode Spioner i Kjøbenhavn, lod sig ikke skuffe; han var forvisset om, at det hele var — Blæst. Frederik VI ytrede engang: »Naar jeg nyser i Kjøbenhavn, saa siger Toll straks »Prosit« i Malmø; saa vel er han underrettet om alt, hvad jeg foretager mig.«

Hæren, der sammendroges ved Kjøbenhavn, bestod af 26 Bataillioner, 22 Eskadroner og 80 Kanoner; i alt 25,000 Md. Den var inddelt i en Avantgarde, Hovedkorpset i to Divisioner og en Hovedreserve.

Avantgarden under General Ewald.

1ste og 2den Bataillon af 2det jyske Regiment.
2den — af fynske Regiment.
1ste — af sjælandske Jægerkorps.
1ste — af slesvigske —
1ste — af sjælandske Skarpskyttekorps.
1ste — af jyske —
1ste — af holstenske —
Livregiment Dragoner
2 3-pundige Batterier og 2 1-pundige Kanoner.

Hovedreserven under General Castenskjold.

1ste og 2den Bataillon af 3die jyske Regiment.
1ste og 2den — af slesvigske —
1ste og 2den — af holstenske —
Prins Ferdinands Dragonregiment.
Et kjørende 3-pundigt Batteri og et Haubitsbatteri.

Hovedkorpset.

1ste Division: Prins Frederik af Hessen.

1ste og 2den Bataillon af dansk Livregiment.
1ste og 2den — af norske —
Livgarden tilfods.
2den Bataillon af fynske Regiment.
Et ridende, et kjørende, et Fodbatteri og seks enpundige Kanoner.

2den Divison, Prins Kristian af Hessen:

1ste og 2den Bataillon af Kongens Regiment.
1ste og 2den — af Prins Kristians Regiment.
1ste og 2den — af 1ste jyske —
Garden til Hest, Livregiment Ryttere, Husarregimentet.
Et ridende, et kjørende Batteri og 2 1-pundige Kanoner.

Hæren var rede til Opbrud i Slutningen af Aaret. Den var forsynet med Issporer, skærpede Sko, Stormstiger og store Proviantkolonner. Den øvrige Del af den danske Hær, som skulde blive hjemme, bestod af 45 Bataill., 18 Eskadroner og 4 3-pundige Batterier.

I Midten af Januar 1809 var Isdækket saa stærkt, at en Overgang kunde have været iværksat; men isteden for at nytte Øjeblikket, tilbragtes Tiden med Forberedelser til at fejre Kongens Fødselsdag den 28de Januar med største Pragt.

Da Kulden, imod alle Beregninger, efter to Dages Tø i Slutningen af Januar atter tiltog i Februar, fortsattes Forberedelserne, indtil Foraaret kom og smæltede Isdækket. Nu havde man Grund til at opgive Foretagendet. Tropperne spredtes rundt om paa Sjæland i de Side 315 anførte Stæder, og over Halvdelen af Mandskabet hjemsendtes indtil midt i Maj. Kongen rejste den 11te Marts til sin Familie i Kiel. Befalingen over Tropperne paa Sjæland overtoges af Prins Frederik af Hessen, og alle Tilløb til Krigsforetagender fra dansk Side imod Skåne ophørte.

Fæstningen Kristianse var i August 1809 nær falden i Svenskernes Hænder. Besætningen, 200 hvervede Mandskaber af Marineregimentet, gjorde Oprør, fængslede deres Officerer, fornaglede Kanonerne, kastede Krudt og Kugler i Vandet og sejlede bort, medførende Kommandanten, Kaptejn Kohl, tilligemed alle Officererne, som de først, efterat være komne ud i rum Sø, igen slap løs i to Joller, som de havde medført. Kommandanten, der var bleven saaret i Kampen med Oprørerne, havde, inden han blev overmandet, sendt Bud til Bornholm med Beretning om Oprøret og Anmodning om Hjælp, Denne ydedes hurtigt. Kristianse blev besat af 3 bornholmske Kompagnier, kort efterat Oprørerne havde forladt Øen. Disse begave sig til den nærmeste svenske Havn og underrettede Fjenden om, at han kunde tage Fæstningen. Svenskerne rustede hurtig en Fregat med nogle Landtropper, men da den kom til Kristianse, var denne allerede igen bragt i Forsvarsstand; den vendte derfor hjem med uforrettet Sag. Det var Marinernes sidste Bedrift. Kort efter blev dette det sidste af hvervede Udlændinge bestaaende Regiment opløst.

Havde Fredsbruddet imellem Sverig og Danmark ikke blodige Følger ved Øresunds Bredder, paa Grund af Flaadens Forlis, og fordi baade Hovedkvarteret i Danmark og de kæmpende Magters lunkne Forbundsfæller krympede sig ved at lægge Skindet til, saa blev Krigen desto alvorligere ført

paa Grænsen imellem Norge og Sverig. Sverig havde betroet sin Vesthær, der skulde angribe Norge, til General G. M. Armfeldt, en Fører med højtflyvende Planer, der drømte om at erobre hele Landet; men han stødte paa en Modstander, der hurtig gjorde hans Erobringsplaner til Skamme. Oprindelig var det bestemt af Frederik VI, at den højstbefalende i det søndenfjældske Norge, Prins Kristian August af Augustenborg, skulde føre sin Hær ind i Bohuslen og gaa imod Göteborg, samtidig med at den fransk-danske Hær gjorde Landgang i Skåne, hvilket efter den norske Generals Mening vilde ske den 28de eller 29de Marts 1808. Der blev intet af Landgangen, og i Begyndelsen af April truedes Norges Østgrænse af en saa betydelig fjendtlig Overmagt, at alle Planer indskrænkedes til at forsvare Landet.

Ved de norske Troppers Opstilling lagdes Vægten paa Forsvaret af Landet imellem Glommen og den svenske Grænse og paa Beskyttelse af Adgangene til Hovedstaden, imod hvilken Hovedstødet sandsynlig vilde blive rettet. Fra Trondhjems og Bergens Stifter sendtes alle de Tropper, de kunde undvære, til det søndenfjældske Norge. Midt i April gik Grenaderbataillonen Fasting, af det bergenhusske Regiment, fra Bergen til Kristiansand. I Slutningen af Marts gik Grenaderbataillonen Ræder, af 2det trondhjemske Regiment, til Elverom ved Glommen, og senere Grenaderbataillonen Sommerschild, af 1ste trondhjemske, til Kongsvinger. Den stansedes imidlertid i Røros, paa Grund af at Fjenden i de første Dage af April foretog et Strejftog imod denne By, og den stødte først til den søndenfjældske Hær i Begyndelsen af Juni. De Tropper, der bleve tilbage i Trondhjems Stift, opstillede General Krogh i to Brigader til Grænsens Forsvar.

Den første Brigade sydøst for Trondhjem, ved Røros, under Oberst Bang, 2000 Mand med 14 Kanoner.

Den anden Brigade nordøst for Trondhjem, ved Stiklestad, under General Schmettow, 1200 Mand med 8 Kanoner.

I Bergen forblev der 2 Batailloner.

Den søndenfjældske Hær var inddelt i 5 Brigader, af hvilke de 3 stode i første Linie fra Elverom til Frederiksstad, imellem Glommen og Grænsen. Deres Forposter havde besat alle Veje, som førte ind i Sverig. Hovedstyrken af hver Brigade holdtes samlet og havde Befaling at gaa imod Fjendens Flanker, naar han trængte ind i Landet. De to Brigader, der stode i anden Linie, vare de svageste. De stode norden og sønden for Øjeren og havde besat alle de Overgange over Glommen, der føre imod Kristiania. Ved Hvaløerne, ud for Frederiksstad, laa 25 Kanonbaade under Lorens Fisker, som dækkede Kysten imod Angreb fra den i Strømstad liggende svenske Skærgaardsflotille.

Den søndenfjældske Hær førtes af Prins Kristian August, Generaladjutant var Major I. Meylænder, Adjutanter: Kaptejnerne I. Holst og N. Darre. Generalkvartermester: Sejersted. Adjutanter: Løjtnanterne Juel og Raun. Stabslæge: Thulstrup.

Højre Fløj: Brigaden Holst ved Skeberg, imellem Frederiksstad og Frederikshald:

2 Bataillioner af søndenfjældske Regiment: Hjermann og N. Hvitfeldt.
2 — af nordenfjældske — Fischer og Coucheron.
1 — af norske Jægerkorps: Major Krebs.
Det norske ridende Batteri: Kaptejn I. Haffner.
2 Eskadr. af smaalenske Dragonreg.: Oberst Michelet. — I alt 3200 Mand.

Midten: Brigaden de Seue ved Lier, sydøst for Kongsvinger:

En Grenaderbataillon af 1ste akershusske og oplandske Regiment: Müller.
En — af 2det akershusske og telemarkske: Ditten.
Den norske lette Bataillon: Creutz.
Et Kompagni nordenfjældske Skiløbere: Klüwer.
Et 3-pund. kjør Batteri og 4 enpund. Kan.: Meidell. — I alt 2000 Mand.

Venstre Fløj: Brigaden Staffeldt ved Elverom, seks norske Mile norden for Kongsvinger:

En Grenaderbataillon af 2det trondhjemske Regiment: Ræder.
En Bataillon søndenfjældske Skiløbere: Stabel.
Det lærdalske lette Kompagni: Jørgensen.
En halv Eskadron oplandske Dragoner. I alt 1800 Mand.

Reservebrigaden, Lowzow, norden for Øjeren, ved Glommen, imellem Vormsund og Fedtsund, med Besætninger i Hovedpassene til Kristiania: ved Vormsund vesten for Kongsvinger, ved Blakær og Fedtsund nordvest for Haneborg.

En Bataillon af oplandske Regiment: Weiby.
En — af 1ste akershusske Regiment: Meitzner.
En Eskadron akershusske Dragoner: Ingier. I alt 1200 Mand.

Reservebrigaden, Ohme, sønden for Øjeren, ved Glommen, med Besætninger i Onstad og Grønsund.

2 Kompagnier af 2det akershusske Regiment: Petersen.
Et Kompagni akershusske Dragoner.
4 Kanoner af det ridende Batteri samt følgende Frikorpser, der dog først i Slutningen af April kom til Glommen: Grev Wedels og Drammens Jægerkorps, Kristiania borgerlige Artillerikorps. I alt 400 Mand.

Af 8000 Mand bestod saaledes det søndenfjældske Norges bevægelige Forsvar; det var Kærnetropper, der havde en Fører, som var sin Post voksen. Rigtignok fandt han Stillingen fortvivlet, thi han skulde kæmpe imod næsten den dobbelte Styrke, og han havde desuden mange andre Vanskeligheder at overvinde; det bristede i hans Hær paa mange Krigsfornødenheder, baade paa Penge, Vaaben og Levnedsmidler; men med en god Villie og en fast Karakter formaar man meget. Ved med et muntert Sind at dele alle Farer og Savn med sine Soldater, overvandt han alle Vanskeligheder og gik sejrrig ud af Kampen.

Den Maade, paa hvilken den svenske General, Baron Armfelt, fordelte sin Styrke og brød ind i Norge, lettede i høj Grad Prins Kristians vanskelige Opgave. Den svenske Vesthær var delt i en højre Fløj, 8000 Mand, der førtes af Overgeneralen, Armfelt, og en venstre Fløj paa 5500 Mand under General Vegesack. Efter de svenske Opgivelser talte Vesthæren den 1ste April 13,406 Mand med 2231 Heste, 18 6-pundige og 18 3-pundige Kanoner.

Denne Hær stod i Begyndelsen af April opstillet i Værmland og Dalsland, langsmed den norske Grænse, spredt

over et Rum fra Nord til Syd af over 25 Mile. Højre Fløjs 1ste Brigade skulde ifølge Armfelts Plan gaa fra Morast over Magnor imod Kongsvinger; 2den Brigade 4 Mile sydligere, fra Skillingsmark over Krogfos, Haneborg og Høland imod Blaker; 3die Brigade 5 Mile sydligere, fra Tøksmark over Basmo til Hemnæs; 4de Brigade atter 4 Mile sydligere, fra Silbodal til Arremark. Denne sidste Brigade skulde vedligeholde Forbindelsen med venstre Fløj, hvis 3 Brigader skulde indtage en Stilling i Marken sønden for Frederikshald, fra Idde til Sollem, med Front imod Nord. Naar den højre Fløj var rykket frem til Glommen, skulde venstre Fløj gaa frem til Frederiksstad. Et flyvende Korps under Oberst Gahn skulde gaa frem fra Midskov, der ligger nogle Mile norden for Kongsvinger, og bevæge sig imellem Elverom og Kongsvinger, dækkende den svenske Vesthærs højre Fløj, og ved at sende Patrouiller frem i flere Retninger bringe Fjenden i Uvished om, hvor Hovedangrebet skulde finde Sted.

Den svenske Hærs første Stilling skulde være fra Magnor til Idde, den anden langs Glommen i hele dens Længde, fra Kongsvinger til Frederiksstad. Naar Landet imellem Glommen og Frederiksstad var fejet rent, skulde det videre Angreb rettes imod Kristiania. For at Planen kunde lykkes, var det nødvendigt, at Normændene enten bleve staaende i deres Stillinger eller straks trak sig bagved Glommen; thi gik de angribende tilværks og faldt med Overmagt over en af de langt fra hinanden skilte svenske Brigader, brast alt i Stykker. Armfelt væntede ikke at finde stor Modstand; han mente, at Normændene vare blevne sløvede i den lange Fredsperiode. Bevægelighed var det, han mindst væntede at finde hos dem.

Overensstemmende med den lagte Plan, gik den anden svenske Brigade den 14de April under Grev Schwerin fra Skillingsmark over Krogfos imod Høland og Haneborg. Den ved Krogfos staaende norske Feltvagt trak sig tilbage til

Urskog, hvor den optoges af Grenaderbataillonen Ditten, der var sendt did fra Kongsvinger. Denne Bataillon gik, forfulgt af Svenskerne, til Blaker, hvor den passerede Glommen og forenede sig med en Bataillon af 1ste akersh. Reg. under Meitzner. Den 15de April gik den 1ste og 3die svenske Brigade ind i Norge, 1ste under Lejonstedt imod Kongsvinger, og 3die under Cederstrøm imod Basmo og Hemnæs. Svenskernes venstre Fløj, tre Brigader, der under Vegesacks Sygdom førtes af Oberst Bunge, kunde af Brist paa Foder og Proviant ikke røre sig. Den nøjedes med den 14de April at foretage et lille Strejftog imod Frederikshald.

Da den norske Hærfører, Prins Kristian August, fik Mælding om Svenskernes Indfald, kastede han sig uden lang Betænkning over de langt fra hinanden skilte svenske Kolonner for at slaa dem enkeltvis, inden de vare i Stand til at forene sig. Med sin højre Fløj, Brigaden Holst, der var fuldstændig fri i sine Bevægelser, paa Grund af at Svenskernes venstre Fløj blev uvirksom staaende sydøst for Frederikshald, gik han den 15de April fra Skeberg mod Nord, imod den anden svenske Brigade, der var trængt frem til Høland og med sine Fortropper havde besat den af Normændene forladte Blaker Skanse. Med Halvdelen af Brigaden Holst angreb han den 19de Svenskerne i Flanken ved Høland, samtidig med at Lowzows Brigade, der var gaaet over Glommen ved Fet, angreb dem baade i Front og Flanke. Slaaet paa alle Punkter trak den anden svenske Brigade sig tilbage til Grænsen, efterladende en stor Mængde Fanger i Normændenes Hænder. Imod den tredie svenske Brigade, der skulde støtte den anden, sendte Prinsen flere Afdelinger af Holsts Brigade fra Hemnæs imod Øst, samtidig med at han selv angreb anden Brigade. De sloge Fortropperne af den tredie svenske Brigade ved Lund, en halv Mil sydøst for Hemnæs, og stansede den tredie Brigades videre Fremrykning. Den norske Feltherre blev hindret i at foretage sig noget videre imod den tredie Brigade, da han

fik Efterretning om, at den ved Lier staaende norske Brigade, de Seue, var bleven slaaet og havde trukket sig ind under Kongsvingers Kanoner. Han sendte ufortøvet Bataillonen Ditten tilbage til den slagne Brigade og fulgte selv efter. Brigaderne Holst og Lowzow bleve staaende imellem Urskog og Høland, for at holde Øje med de to Brigaders Bevægelser, som de nys havde kæmpet med.

Den svenske første Brigade, ved hvilken Overgeneralen, Armfelt, befandt sig, havde d. 18de April angrebet den sønden for Kongsvinger ved Lier staaende Brigade, de Seue. Stillingen, som er østen for Glommen og har en Længde af 1500 Alen, støtter sig paa begge Sider til Søer og har foran sig en 500 Alen bred Mose og Eng. Den er meget stærk, men blev uheldigvis utilstrækkelig besat. Brigadechefen havde efter Prinsens Befaling sendt Grenaderbataillonen Ditten og tre Kompagnier af den lette Bataillon til Høland, og han havde ikke forstaaet at anvende den tilbageværende Styrke. Kun Halvdelen af Grenaderbataillonen Müller og af den lette Bataillon samt et Halvbatteri førtes ind i Stillingen. Resten af Brigaden havde han trukket over paa den vestre Bred af Glommen. Befalingen over Tropperne i Stillingen ved Lier overdrog han til Major Creutz og foretrak for sin Person at blive ved Reserven, som han glemte at føre i Ilden, hvilket kom ham dyrt til at staa. Efter en hæftig Kamp, i hvilken flere hundrede Mand dræbtes eller saaredes, kastedes Creutz, der forgæves havde sendt Bud efter Forstærkning, ud af Stillingen, og Svenskerne satte sig fast sønden for Kongsvinger. Da Prins Kristian August kom dertil, fandt han Fjendens Forskansninger saa betydelige, at et Angreb var utilraadeligt. Utilfreds med de Seues Opførsel, sendte han ham hjem og indlemmede hans Tropper i Brigaderne Lowzow og Staffeldt.

Faa Dage efter den uheldige Træfning ved Lier blev det svenske flyvende Korps under Gahn fuldstændig oprevet og taget tilfange nogle Mile norden for Kongsvinger, ved Flisen Elv.

Det stødte nemlig under sin Fremrykning langs denne Elv paa Normændenes venstre Fløj, Brigaden Staffeldt, som omgik det svenske Korps og tog det tilfange efter en haardnakket Kamp. Brigaden Staffeldt blev derpaa trukken ned til Kongsvinger, hvor den stillede sig paa Glommens vestre Bred, lige overfor den svenske første Brigade. Disse alvorlige Kampe stansede fuldstændig den svenske Vesthærs Fremrykning paa højre Fløj. Paa venstre Fløj rykkede de der staaende trende svenske Brigader, tilligemed den højre Fløjs fjerde Brigade, den 1ste Maj ind i den sydøstligste Del af Norge og indtog en Stilling tæt indenfor Grænsen, fra Arremark til Borby, efter en Række Forpostfægtninger, i hvilke Frederikshalds og dens Omegns Beboere viste samme kække Fædrelandssind, som i tidligere Trængselsdage. Borgerne dannede et Kompagni under Kaptejn Mammen, og Tistedalsboerne et andet Frikorps under Toldbetjent Stang.

Ved idelige Angreb holdt Kristian August Svenskerne i Aande. Den 4de og 6te Maj fordreves Fortropperne af den svenske tredie Brigade, fra sine Posteringer langs Ørjesø af det norske Jægerkorps, og den 7de, 9de og 14de Maj bleve Afdelinger af den fjerde Brigade slaaede af Bataillonerne af nordenfjældske Regiment; d. 19de Maj foretoges et Angreb paa Skanserne ved Lier af Brigaden Staffeldt, og to Dage senere overfaldt de tapre Lærdølere en svensk Forpost paa 70 Mand ved Jerpset, 4 Mile sønden for Kongsvinger, og oprev den aldeles.

Gustaf IV var meget utilfreds med, at hans Hær blev staaende ved Grænsen og opreves i Smaatræfninger. Tilmed stod den i Fjældene, hvor der intet var at leve af, og maatte hente sit Underhold fra det indre af Sverig. Han fandt, at det vilde være klogere at trække Vesthæren igen ud af Norge og sende en Del af Tropperne til Skåne, hvor han samlede en Hær, der i Forening med de engelske Hjælpetropper skulde gøre Landgang i Sjæland, og gav derfor Armfelt Befaling at forlade hans Stilling. I Dagene fra 30te Maj til 8de Juni

trak Svenskerne sig ud af Norge, med Undtagelse af venstre Fløjs 1ste Brigade, der blev staaende i Nærheden af Frederikshald, hvor den led et alvorligt Nederlag, inden den ligeledes blev trukken ud af Norge. Kristian August befalede Kommandanten i Frederikshald, Oberst Juel, at overfalde den og sprænge dens Midte, der havde besat Borby og Præstebakken. Angrebet foretoges med 1000 Mand af søndenfjældske Regiment under Kaptejn Arild Hvitfeldt, Premierløjtnanterne Thambs og Magnussen, som den 10de Juni omringede Præstebothe og tilfangetoge 450 Mand med to Kanoner. Nogle Dage senere forsøgte Armfelt at hævne det lidte Nederlag, men de norske Fortropper trak sig i bedste Orden tilbage til Iddeboen, hvor de fortærkedes af Brigaden Holst. De svenske Tropper forlode derpaa fuldstændig Norge og indtoge en Forsvarsstilling nogle Mile indenfor den svenske Grænse. I Fægtningerne fra 14de April til 10de Juni havde de svenske Tropper mistet adskillige Kanoner, 30 Officerer og 2020 Mand, deraf vare 1000 blevne tagne tilfange. Normændenes Tab beløb sig i alt til 4 à 500 Mand. Af de norske Officerer, som særlig havde udmærket sig i Træfningerne, nævnes: Premierltn. Meidell og Løjtnant Magnussen af Artilleriet; Majorerne Stabel, Krebs og Creutz, Kaptejn Jürgensen, Premierløjtnanterne Hegge og Haxthausen af de lette Tropper; Major Fischer, Kaptejn Zarbel, Løjtnant Seip af nordenfjældske og Kaptejn Arild Hvitfeldt, Premierløjtnanterne Spørch, Heide, Birch, Thambs og Qvislin af søndenfjældske Regiment; Major Ræder, Kaptejnerne Siegholt og Arntzen af de trondhjemske Regimenter; Ritmestrene Darre og Ingier af akershusske Dragoner. Saasnart en Officer havde udmærket sig, indstillede Prins Kristian August ham baade til Forfremmelse og til at faa Ordenstegn.

Svenskerne udtalte aabent deres Beundring over den Færdighed, hvormed Normændene bevægede sig i den spredte Fægtning; over den Hurtighed, hvormed de klavrede op ad Fjældene og besatte de Pynter, hvorfra de fik alle Fordele paa deres Side.

Nordenfjælds var der ikke forefaldet store Krigsbegivenheder. I Jæmteland førte den svenske General Bergenstråle Befalingen over et Korps paa 2000 Mand, som kaldtes Norra-Fordelningen, af hvilket mindre Afdelinger foretoge smaa Strejftog over Grænsen. Allerede i Maj gik Bergenstråle med sit Korps til Qvarken ved den botniske Bugt for at møde Russerne, hvis de gik norden om Bugten.

Efterat den svenske Hær havde forladt Norge, fik Kristian August Befaling at rykke ind i Sverig. Han var ikke i Stand til at efterkomme dette Bud af Brist paa Levnedsmidler; navnlig var Brødforsyningen elendig. Man søgte at skaffe det fornødne Brød tilveje ved at blande Melet med islandsk Mos og malet Linde- og Birkebark; men disse Tilsætninger smagte ikke Soldaterne og voldte Sygdomme. I Trondhjems Stift var Nøden ikke saa stor, og General Krogh var derfor i Stand til at sende to Strejfkorpser ind i Jæmteland, hovedsagelig for at erfare, hvorvidt Russerne vare trængte frem, og komme i Forbindelse med dem. Det ene Korps, 600 Mand under Major Coldevin, rykkede den 8de August fra Værdalen ind i Jæmteland og trængte 17 Mile ind i Landet, men blev derpaa, uden at have set noget til Russerne, tvunget til at vende hjem af østgøta Landeværn, som under Oberst Skjöldebrand kom Jæmterne til Hjælp. Det andet Korps, 600 Mand under Oberst Bong, gik den 11te August fra Røros ind i Herjedalen, hvor det bemægtigede sig en Del ophobede Forraad, men da det heller ikke kunde erfare noget om Russerne, vendte det atter hjem til Røros den 16de August.

Den svenske Vesthær, der isteden for Armfelt, med hvem Gustaf IV var misfornøjet, havde faaet en ny Fører i General Cederstrøm, foretog i September flere Indfald over Grænsen ved Magnor, Skillingsmark og ind i Enningedal, hver Gang med 2 til 3000 Mand; men de norske Forposter vare meget aarvaagne og underrettede i god Tid de bagved staaende Brigader, der stedse rykkede saa betids frem, at Svenskerne hurtig igen trak sig inden for deres egne Grænser.

I Begyndelsen af 1809 var Tilstanden sørgelig over al Beskrivelse i alle tre nordiske Riger. De Ulykker, som Handelens fuldstændige Stansning, Næringsløshed og Oversvømmelse af fjendtlige og forbundne Hære havde bragt over alle, medførte, at Folkene raabte paa Fred. Alligevel beredte Nordens Konger, Frederik VI og Gustaf IV, sig til at fortsætte Kampen, uagtet de i det forrige Felttogs Hændelser havde set, at ingen af dem var i Stand til at lede et Felttog, og at ethvert Krigsforetagende lammedes paa Grund af Pengevæsenets, Handelens og Skibsfartens ødelagte Tilstand. Pludselig forandrede de politiske Tilstande sig. Det svenske Folk styrtede sin Konge fra Tronen og forlangte af hans Efterfølger, Karl XIII, at han skulde skaffe Fred med Naboerne, om den end skulde kjøbes med Ofre. Den svenske Vesthær havde været en virksom Deltager i Gustaf IV's Afsættelse. Den havde forladt sin Stilling ved Norges Østgrænse og var rykket til Stockholm i aabenbart Oprør imod sin Konge. For ikke at udsætte de for Tropper blottede Provinser for at blive erobrede af den norske Hær, underrettede Oprørslederne Kristian August om, at Hensigten med Toget var at tilvejebringe Fred i Norden, og anmodede ham om ikke at forstyrre den begyndte Revolution ved et Indfald. De lode ham forstaa, at Svenskerne havde i Sinde at vælge ham til Tronfølger. Kristian August gav sit Æresord paa, at han vilde forholde sig rolig og ikke benytte den gode Lejlighed til et Indfald, saafremt han ikke fik udtrykkelig Befaling til at gaa ind i Sverig, og selv i saa Fald forpligtede han sig til, at det skulde ske med tolv Dages Varsel. Efter at Tronrevolutionen var udført i Sverig, søgte den nye Regering at indlede Fredsunderhandlinger med Danmark, Rusland og Frankrig. Frederik VI havde megen Møje med at overvinde den Modbydelighed, han følte for Oprørerne; dog tillod han Kristian August at vedblive med de nu engang af denne hans norske Feltherre begyndte Underhandlinger med Hovedmændene, i det Haab,

at de vilde vælge ham, Danmarks og Norges Konge, til Tronfølger i Sverig. Men, da han kom under Vejr med, at Kristan August melede sin egen Kage og nyttede den for ham gunstige Stemning til selv at blive Tronfølger, saa befalede han Prinsen den 24de Maj at opsige Vaabenstilstanden, rykke ind i Sverig, besætte Gøteborg og udstrække sine Erobringer til Landskrona og Karlskrona, »thi«, skrev han, »for Dem og mine tapre Normænd er intet umuligt«. Samtidig skulde General Krogh rykke ind gjennem Jæmteland og sætte sig i Forbindelse med Russerne, der havde lovet Frederik VI, at han ved den endelige Fred skulde beholde alle de svenske Provinser, som han besatte. Det havde derfor været rigtigt, om Frederik VI havde kastet den Hær, der stod paa Sjæland, i Land i Skåne; men derfor var der hverken Stemning eller Tilbøjelighed i det danske Hovedkvarter. — Kristian August vægrede sig ved at opsige Vaabenstilstanden og rykke ind i Sverig. Han forklarede, at det var umuligt, da hans Hær savnede alle Fornødenheder og vilde komme til at kæmpe i et forarmet og udpint Land. Der hørte ogsaa flere Forberedelser end en kongelig Befaling, til at sætte en Hær i Bevægelse, der skulde foretage Erobringer. Den medvirkende Aarsag til Kristian Augusts Uvillie mod at bryde den indgaaede Vaabenstilstand var, at han havde god Udsigt til at blive valgt til Tronfølger i Sverig, og at der allerede i Sverig og Norge fandtes formaaende Mænd, der arbejdede paa at forene de to Riger. Frederik VI befalede paany Prinsen ufortøvet at rykke ind i Sverig; hvis han ikke troede sig i Stand til at udføre sin Konges og Herres Befalinger, da skulde han ufortøvet begive sig til Kjøbenhavn og overdrage Befalingen over den søndenfjældske Hær til General Lowzow. Prinsen, der ikke vilde forlade Norge, skrev til den godtroende Konge, at Sagernes Stilling ikke tillod ham at fjærne sig fra sin Post. Han havde meddelt General Krogh Kongens Befaling at foretage et Indfald i Jæmteland; selv kunde han

intet foretage paa Grund af den daglig tiltagende Hungersnød, den almindelige Misvækst og fordi Forbindelsen med Jylland, hvorfra Norge fik sit Korn, var bleven yderligere spærret ved at Engelskmændene havde besat og befæstet Anholt i Maj. — De trondhjemske Tropper, 1800 Mand, rykkede ind i Jemteland i Begyndelsen af Juli; de førtes af en Kaptejn, Divisionsadjutant Krogh, uagtet der var tre Generaler og tolv Stabsofficerer i Trondhjem. Efter Øjenvidners Beretning retfærdiggjorde Synet af dette Korps Kristian Augusts Fremstilling af den store Brist paa en ordentlig Forsyning i den norske Hær. De menige lignede mere Tiggere end Soldater; over Halvdelen bestod af Landeværnsmænd, der gik i opslidte Dragter; og, da de kom til Grænsen, erklærede de, at længere gik de ikke, thi Landeværnet var ikke forpligtet til at tjene i fremmede Lande. Mange bleve dels ved Tvang, dels ved Bønner bevægede til at blive i Geleddet; men der var ikke faa, som vendte om og gik hjem. Igennem øde Egne droge Normændene midt ind i Jæmteland, men da de ingen Efterretninger kunde faa om Russerne, stansede de Fremrykningen ved Jerpeskansen, som de ødelagde. Et svensk Korps under General Døbeln drog imod dem. Inden det naaede dem, erfarede den norske Regering, at der var sluttet Vaabenstilstand imellem Russerne og Svenskerne. Korpset fik derfor Befaling at vende hjem igen. Dets Fører, Kaptejn Krogh, underrettede General Døbeln derom og foreslog ham en Vaabenhvile, for at Tilbagetoget kunde ske uden Blodsudgydelse. Skønt Døbeln havde truet med at skyde Normændene i Stumper og Stykker, saa Tarmene bleve hængende i Træerne, gik han villig ind paa dette Forslag, og den 1ste August var Korpset atter i Norge, uden at have set en Fjende eller løsnet et Skud. Toget var blot iværksat, for at den norske Regering kunde mælde til Kongen, at der var gjort noget. — Dermed var Frederik VI dog ikke tilfreds. Den 19de Juli modtog Prins Kristian August en ny Befaling fra Kongen,

at han skulde rykke ind i Sverig, uafhængig af Russernes Krigsforetagender, naar det ikke var fysisk umuligt. Prinsen vægrede sig haardnakket, henskydende sig under Forsvarsmidlernes Utilstrækkelighed, og foreslog Kongen enten at slutte en Vaabenstilstand paa flere Maaneder eller, saafremt han var bestemt paa at lade den norske Hær bryde ind, at der da maatte blive ansat en anden General til at føre den. Prinsen var nemlig den 18de Juli enstemmig kaaret af Sverigs Stænder til dette Riges Tronfølger. Flaadens Forlis var det første Skridt, Krigen med Sverig det andet, Kristian Augusts Udnævnelse til svensk Kronprins det tredie Skridt til Norges Adskillelse fra Danmark. Isteden for at afsætte den ulydige General gjorde Kongen ham til Statholder i Norge og udnævnte sin Svoger, Prins Frederik af Hessen, til kommanderende General i det søndenfjældske Norge. Han kom dog først til Norge den 15de August. Samme Dag havde Russerne aabnet Fredsunderhandlinger med Sverig i Frederikshamn, hvor Freden sluttedes den 17de September, uden at de danske Sendemænd indbødes til at deltage i Underhandlingerne. Rusland fik Finland og lod Danmark sørge for sig selv. Frankrig indgik med største Imødekommen det gamle fortrolige Forhold til Sverig, da det tilbød at lukke sine Havne for Engelskmændene. Hverken Rusland eller Frankrig bekymrede sig det mindste om den dansk-norske Stats Interesser, som de højtidelig havde lovet at varetage. Danmark-Norge kom haltende bagefter, sluttede d. 14de Septb. Vaabenstilstand og d. 10de December Fred med Sverig i Jønkøping, ifølge hvilken alt skulde forblive imellem Rigerne som forinden Krigen. Det havde stridt og blødt for sine mægtige Forbundsfæller, skaffet Russerne Finland og dæmpet farlige Bevægelser i Nordtyskland imod det franske Herredømme.

Frankrig havde 1809 haft stor Gavn af Forbundet med Danmark, da det i Forsommeren, under Krigen med Østerrig, befandt sig i en mislig Stilling. Paa flere Steder i Nord-

tyskland skete der Forsøg paa at bortjage de franske Besætninger. Tiden var gunstig; den franske Magt var indviklet i Krig med England, Spanien og Østerrig, og gentagne Held havde rokket Troen paa de franske Ørnes Overlegenhed.

Den 28de April 1809 red den preussiske Husarmajor Schill med sit Regiment bort fra Berlin, for paa egen Haand, uden at spørge sin Konge om Forlov, at befri ham og Tyskland fra det franske Aag. Mange frivillige stødte til ham, saa hans Korps voksede til 2000 Mand, med hvilke han vilde overrumple Magdeburg, der havde en stærk fransk Besætning. Da dette Foretagende mislykkedes, gik Schill ind i Mecklenburg og nærmede sig Østersøen, for i Tilfælde af, at Opstanden mislykkedes, at redde sig ombord paa den engelske Flaade. Franskmændene henvendte sig til Danmark om Hjælp, og den ydedes beredvillig. Der dannedes en Division paa 5000 Mand under den franske General Gratien, bestaaende af en hollandsk og en dansk Brigade. Sidstnævnte, der førtes af General Ewald, var sammensat af to Bataillioner af oldenburgske og en Bataillon af holstenske Regiment, to Kompagnier af det holstenske Skarpskyttekorps, to Husareskadroner og et Batteri paa ti Kanoner; i alt 2500 Mand. Denne Division rykkede imod det schill'ske Korps, som, efterat have slaaet et fransk Korps ved Damgarten, havde indtaget Stralsund den 25de Maj. Den dansk-hollandske Division fulgte det i Hælene og kom allerede den 31te Maj foran Stralsund. Den franske Taktik bestod dengang af hensynsløse Angreb, i aaben Mark som paa Fæstninger, og de kronedes længe med et glimrende Held. Samme Dag som Divisionen var kommen til Fæstningen, fik den Befaling at tage den med Storm. Denne udførtes imod Fæstningens nordvestre Hjørne, Knieper-Port. Det foran Indgangen liggende Kronværk stormedes af to danske og to hollandske Bataillioner. Efter dettes Indtagelse stormedes Ravelinen foran Porten. Selve Porten sprængtes med Krudtsække, trods Forsvarernes levende Ild. De stormende førtes

af Chefen for Generalstaben, Generalløjtnant Carteret, der faldt tæt inden for Porten. Saasnart Angriberne vare trængte ind i Byen, foretoge Husarerne Indhug i Gaderne og splittede de der opstillede schill'ske Tropper. Schill faldt, og efter fire Timers Kamp overgav største Delen af hans Mandskab sig. 700 Mand toges tilfange, nogle hundrede Mand undkom til Rügen. Angribernes Tab beløb sig ved Indtagelsen af Stralsund til 250 døde og saarede, deraf vare 68 danske. — Den danske Brigade vendte tilbage til Holsten, hvor den blev staaende indtil Begyndelsen af August, da Franskmændene atter trængte til dens Hjælp imod Engelskmændene, der havde besat Cuxhaven. Brigaden førtes fra Glückstadt over Elben, og gik gennem Hannover mod Cuxhaven, som Engelskmændene rømmede ved dens Komme. Den ewald'ske Brigade sendtes derpaa ind i det Bremiske og kæmpede der imod de Skarer, som Hertugen af Braunschweig-Oels havde samlet, og som efter at have gennemstrejfet Sachsen, Hessen og Hannover bleve tvungne til at indskibe sig paa Weseren. De danske Tropper tvang flere Skibe til at overgive sig med deres Besætning; men ved Hjælp af engelske Krigsskibe, der gik op ad Weseren, lykkedes det dog for største Delen af det braunschweig-oelske Korps at undslippe til Helgoland. Midt i August førte Ewald sin Brigade tilbage til Holsten.

Inden vi slutte dette Afsnit, maa vi endnu berøre Pengevæsenets Tilstand og de Anstrængelser, der gjordes for at lønne Værnet. Hæren lønnedes med Sedler og Kobbertegn; alle dens Fornødenheder betaltes med Sedler. Til den norske Landhærs Underhold blev der fra April 1808 til Septb. 1809 anvist $6\frac{1}{2}$ Mill. Rd. i de norske Kasser. Fremdeles fik den store Summer og største Delen af sine Krigsfornødenheder, som Beklædning, Vaaben og Korn, fra Danmark. Hele det dansk-norske Land- og Søværn samt Hjælpetroppernes Underhold kostede 1808 og 1809 ialt 40 Mill. Rd., hvilket var over det tredobbelte af Rigernes sædvanlige Indtægter. Seddel-

massen maatte derfor bestandig forøges, og, da den var uden al Sikkerhed, sank den i Værdi. I Slutningen af 1809 var Kursen paa 600 Rd. Sedler lig med 125 Rd. Sølv. For at stanse Sedlernes Synken udvidede Staten sin Depositakasse. Privatmænd fik imod at deponere en bestemt Sum i Sølv visse Rettigheder:

Man kunde faa adelige Rettigheder ved at deponere en Sum, der gav 1000 Specier aarlig Rente*).

Barons Titel og Rettigheder.....	2800	—	—
Greves — og —	7000	—	—
Fritagelse for Skat.....	500	—	—
Indfødsret.....	250	—	—

Herved indvandtes nogle Millioner, som Staten raadede over mod at svare Renterne. Ved de indenlandske Laan 1808 erholdtes 2½ Mill. Rd. Skatterne forøgedes og nye paalagdes. Told- og Stempelafgiften forøgedes med 50 pCt. Der paabødes en Gang for alle en Skat paa 2 pCt. af alle i faste Ejendomme udlaante Kapitaler. Denne Skat indbragte 2 Mill. Rd. Landskatten og Grundafgiften forhøjedes, og der paalagdes en Bygningsskat. Aarlig udskreves der store Leveringer af Korn og Foder. Endelig havde Staten en stor Indtægt af de Handelsskibe, som toges fra Engelskmændene, idet Halvdelen af Beløbet tilfaldt Staten. Vi ville her blot nævne et rigtignok enestaaende Eksempel paa, hvilken uhyre Sum, der vandtes ved de tagne Priser: Den 19de Juli 1810 erobrede Kaptejn Johannes Krieger med en Flotille paa 5 Brigger 47 rigt ladede engelske Koffardimænd, der beskyttedes af 3 engelske Fregatter. De tagne Skibe bragtes ind til Kristianssand, hvor deres Ladninger solgtes 1811 for 7,613,842 Rd.

*) 100 Specier vare 1809 lige med 125 Rd. Kurant i Sølv og lige med 600 Rd. Kurant i Sedler.

III. Fortsættelse af Krigen med England. Hærens Styrke. Den norske Hærplan af 1810. Hærens indre Tilstand. Anholt-Toget 1811. Sverigs fjendtlige Sindelag. Forbund med Frankrig den 7de Marts 1812. Frederik VI's Vaklen imellem de krigførende Magter. Forbund med Frankrig den 10de Juli 1813. Krig med Sverig, Rusland, Preussen og Østerrig. Felttoget i Mecklenburg og Holsten, Efteraaret 1813. Kielfreden, Januar 1814. Norges Kamp for sin Selvstændighed. Et dansk Korps paa 10,000 Mand sendes imod Frankrig. Sverigs og Ruslands fjendtlige Sindelag paa Grund af Krigen i Norge. Russerne besætte Holsten. Nye Rustninger. Endelig Fred med alle de europæiske Magter. Hæren sættes paa Fredsfod.

1810—14.

reden med Sverig bevirkede ingen Forandring i Krigstilstanden. Den dansk-norske Hær vedblev at bestaa af 100 Bataill., 60 Esk., 41 Artillerikompagnier, mangfoldige Frikorpser, der vare indordnede i Hæren, og en talrig Kystmilits lige fra Finmarken til Elben. Begge Riger vedbleve at ligne en Lejr; Kongen

betragtede sig stadig som værende i Felten og udstedte daglig sine Love, Bestemmelser og Befalinger, altsammen under Navn af Parolbefalinger, fra sit Hovedkvarter, Kjøbenhavn, der indtil Foraaret 1814 var omgivet af Piketter og Feltvagter. Den trykkende Nød og Næringsløshed tillod selvfølgelig ikke at holde den store Hær, der ikke brugtes til alvorlige Foretagender, rustet hele Aaret. Den paa Sjæland staaende Hær var kun samlet i fire Uger, i Slutningen af Maj og September, til Fredsøvelser i to Korpser, af hvilke Kongen stedse førte det ene. Ved disse Øvelser skortede det undertiden paa den fornødne Mandstugt, som udgør Hærens Styrke. Det indskærpedes Officererne at vaage over, at de forskellige Afdelinger ikke fornærmede hinanden, og hindre, at de ikke skøde med skarpt. Den øvrige Del af Aaret beholdtes kun en stærk Garnison i Kjøbenhavn og Kronborg; fremdeles den nødvendige Styrke til at dække Kysterne for smaa Overfald og Plyndring af Mandskab fra de engelske Krigsskibe, som krydsede i Farvandene; samt det Mandskab, der behøvedes til at fuldstændiggøre Kanonbaadenes Bemanding. Ved Rytteriet sloges Hestene paa Græs fra 15de Juni til 15de September; Sjæland deltes i fem Græsningsdistrikter. Det hedder i en Parolbefaling: »Naar Ævred opgives og Kreaturerne slaas løse, kan Hestene ligeledes gaa løse«. 1810 beholdtes om Sommeren 25 Heste af hver Eskadron til Tjeneste; 1812 var Tallet sunket til 3 ved hver Eskadron. Af Artilleriet hjemforlovedes Halvdelen af Mandskabet, og der beholdtes kun Bespænding til 4 Kanoner ved de ridende og til 2 Kanoner ved de kjørende Batterier. Ved alle Strandbatterier beholdtes 4 Artillerister til hver Kanon. Ved Fodfolkets Regimenter hjemforlovedes en Trediedel af Mandskabet i de saakaldte geworbene Bataillioner, Regimenternes 1ste og 2den Bataillon; i den 3die og 4de Bataillon, hvis Mandskab for største Delen var gift og havde Jordbrug, hjemforlovedes alt, med Undtagelse af Besætningen paa Kanonbaadene, i Strandbatterierne,

og det, som anvendtes til Kronarbejde, hvilket rigtignok var et meget vidstrakt Begreb. 1ste, 2det og 3die jyske Fodregiment samt Prins Ferdinands Dragoner arbejdede fra 1810 til 1812 paa Danneskjold-Samsøes Kanal og Susaaens Sejlbargørelse. Prins Kristians Regiment anlagde Petersværfts Skove; dansk Livregiment brændte Trækul i Sorø Skove; sjælandske Artilleribataillon og Kronens Regiment indhegnede Sandflugtsstrækningerne ved Tidsvilde. Af alle Fodfolkets Afdelinger brugtes der Mandskab til Skovning i de kongelige Skove, til Vejarbejder, til Bygningsarbejder i det af Engelskmændenes Bombardement ødelagte Kjøbenhavn og til adskillige Haandværker. Derved indskrænkedes den Tilladelse, Afdelingerne havde, til at hjemforlove en Del af Mandskabet, for saa vidt det boede i Sjæland, i høj Grad. Da Soldaterne i Kjøbenhavns talrige Garnison ikke kunde leve af den knappe Lønning, havde de Frihed til privat Erhverv to Dage af fem.

Besætningen paa Sjæland og Smaalandene var saaledes fordelt:

12,000	Mand	i Kjøbenhavn under Kommandanten, General Baudissin.
3,600	—	ved Lyngby under Prins Kristian af Danmark; General Bauditz var næstkommanderende.
3,000	—	paa Kronborg under Oberst Scheel.
3,000	—	ved Holbæk under General Kardorff.
2,500	—	ved Slagelse under General Bassewitz.
2,300	—	ved Kjøge under General Berger.
5,000	—	paa Laaland og Falster under General Warendorff.
31,400	Mand.	

Paa Langeland stode 1400 Mand under General, Grev Ahlefeldt.

Paa Fyn stode 3500 Mand under Prins Kristian af Hessen.

Paa Halvøen, hvor Landgrev Karl af Hessen havde Befalingen (med General Telleqvist i Nørrejylland, General Dorien fra Kolding Fjord til Slien, Oberst Hobe fra Slien til Kiel Fjord og General Ewald i Holsten), beholdtes Aaret rundt 12 000 Mand til Tjeneste.

Efter Styrkelisten den 10de April 1810 var den danske Hærs Styrke: Rytteri: 216 Officerer, 5875 Mand og 6548 Heste; Fodfolk: 1036 Officerer og 33,389 Mand; Artilleri: 198 Officerer, 7914 Mand, 2856 Heste, 367 Stkr. Feltskyts og 1540 Stkr. Fæstningsskyts. I alt, foruden Generalstaben og Fæstningsofficererne: 1500 Officerer, 47,178 Mand og 9404 Heste.

Paa Bornholm øgedes den natjonale Væbning betydelig. Den bestod af: 2 natjonale Artillerikompagnier, 4 do. Dragonkompagnier, 5 do. Fodfolkskompagnier, 7 Borgerkompagnier i Kjøbstæderne og 4 do. i Herrederne. I alt 22 fuldstændige Kompagnier, hvert paa 100 Mand.

I Norge havde den kommanderende General søndenfjælds, Prins Frederik af Hessen, Kongens Svoger, afløst den svenske Tronfølger, Prins Kristian August af Augustenborg, som Vicestatholder.

Den nye Statholder havde arvet sin Faders Tilbøjelighed til Forandringer i Hærens Ordning. Hans Forslag i denne Retning bifaldtes af Kongen, der ligeledes mente, at den daværende norske Hærorden havde godt af en Forandring. Den nye Hærorden befaledes for Fodfolkets Vedkommende iværksat den 9de Juni 1810, og for Rytteriet og Artilleriet den 21de April 1811. Den indeholdt store Forbedringer, som bevirkede, at den norske Hær blev bevægeligere og tillod Anvendelsen af en større Styrke i Marken end tidligere. Jægerkorpserne og de lette Tropper, hvis Taktik anvendtes hyppigst i Krigen, øgedes til en Trediedel af hele Fodfolkets Styrke. Chefen for det norske Jægerkorps, General Staffeldt, havde stor Del i den nye Hærorden.

Fodfolket deltes i:

den udrykkende Styrke eller marcherende Del . .		16,500 Mand,
og i Fæstningsbesætningen: Depotbataillonerne .	5,500	—
og Landeværnet .	7,000	—
I alt:		29,000 Mand.

De hvervede (geworbene) Fodregimenters Tal blev tre: sønden- og nordenfjældske samt oplandske Regimenter.

Et geworbent Regiment sammensattes af:

10 tjenstgørende Kompagnier, hvert paa 3 Officerer, 6 Underofficerer, 75 Menige og 2 Spillemænd, samt

10 natjonale Kompagnier, hvert paa 2 Officerer, 4 Underofficerer, 75 Menige og 1 Spillemand;

tilsammen 10 Divisioner (den marcherende Del);

et Depot af 2 Stabsofficerer, 5 Kaptejner, 7 Premierløjtnanter, 10 Underofficerer og 250 Mand af de hvervede samt 2 natjonale Kompagnier; og

et Landeværn af 50 Mand ved hvert af de natjonale Kompagnier, altsaa 600 Mand. Regimentets fulde Styrke, foruden Landeværn, blev 70 Officerer, 120 Underofficerer og 2000 Menige.

De natjonale Fodregimenters Tal blev 5: telemarkske, 1ste og 2det trondhjemske, bergenhusske og vesterlenske, hvert bestaaende af de tidligere natjonale Batailloner og af to hvervede Kompagnier.

Et natjonalt Fodregiment sammensattes af:

2 tjenstgørende Kompagnier og 3 natjonale Batailloner, hver paa 6 Komp.; tilsammen 10 Divisioner (den marcherende Del);

et Depot af 8 Officerer, 20 Underofficerer og 500 Mand;

et Landeværn af 50 Mand ved hvert natjonalt Kompagni;

Regimentets fulde Styrke, foruden Landeværn, blev 50 Officerer, 100 Underofficerer og 200 Menige.

Jægerkorpserne og de lette Batailloners Tal blev ti.

Det akershusske natjonale Skarpskytteregiment, 3 Batailloner og 2 tjenstgørende Kompagnier.

Det norske Jægerkorps; den trondhjemske, den bergenhusske, den valderske Skarpskyttebataillon; 1ste og 2den nordenfjældske samt søndenfjældske Skiløberbataillon.

Hver enkelt Afdeling fik følgende Garnison og dannedes paa følgende Maade:

1. Det søndenfjældske geworbne Regiment: Frederikshald; Chef: D. Petersen, 10 geworbne Kompagnier og 1ste Bataillon af søndenfjældske Reg.; 2den Bataillon af 2det akershusske Regiment:
2. Det nordenfjældske geworbne Regiment: Frederiksstad; Chef: H. Holst, 10 geworbne Kompagnier og 1ste Bataillon af nordenfjældske Regiment; 1ste Bataillon af 1ste akershusske Regiment.
3. Det oplandske geworbne Regiment: Kristiania; Chef: Lowzow; de 6 Grenaderkomp. af 1ste, 2det akershusske og oplandske Regiment, samt af 2 natjonale oplandske Batailloner.
4. Det akershusske Skarpskytteregiment: Kongsvinger; Chef: Frederik af Hessen; 2 Kompagnier af norske Jægerkorps; den norske lette Bataillon; 2 Batailloner af norden- og søndenfjældske Regimenter.
5. Telemarkske natjonale Regiment: Frederiksværn; Chef: Meylænder; 2 tjenstgørende Kompagnier og 3 Batailloner; 2 af telemarkske og en af 2det akershusske Regiment.
6. 1ste trondhjemske: Trondhjem; Chef: G. Krogh; af de samme Dele som ved Ordningen 1789, med den Indskrænkning, at en Bataillon afgaves til Oprettelsen af 2den nordenfjældske Skiløberbataillon.
7. 2den trondhjemske: Trondhjem; Chef: V. Schmettow; af de samme Dele som ved Ordningen 1789, med den Indskrænkning, at en Bataillon afgaves til Oprettelsen af den trondhjemske Skarpskyttebataillon.

8. Bergenhusske: Bergen; Chef: Hoelfeldt; af de samme Dele som ved Ordningen 1789, med den Indskrænkning, at en Bataillon tilligemed det lærdalske Kompagni afgaves til Oprettelsen af den bergenske Skarpskyttebataillon.
9. Vesterlenske: Kristianssand; Chef: Tobiesen; af de samme Dele, som ved Ordningen 1789.
1. Det norske Jægerkorps: Laurvik; Chef: Staffeldt; indskrænket til 4 Kompagnier.
2. Den valderske Skarpskyttebataillon: Frederiksværn; Chef: F. O. Juel; 6 Kompagnier, oprettede af en Bataillon af 1ste akershusske Regiment.
3. Bergenhusske Skarpskyttebataillon: Bergen; Chef: Heedahl; 6 Komp.
4. Trondhjemske Skarpskyttebataillon: Trondhjem; Chef: Krabbe.
5. Søndenfjældske Skiløberbataillon: Kongsvinger; Chef: Arentzen.
6. 1ste nordenfjældske do. Trondhjem; Chef: Mathiesen.
7. 2den do. do. Trondhjem; Chef: Coldevin.

Ved Rytteriet oprettedes et Jægerkorps, og Dragonregimenternes Tal indskrænkedes til 2.

1. Det akershusske ridende Jægerkorps: Kristiania; Chef: Nilson; oprettet af 2 Kompagnier af det akershusske og 2 af det smaalenske Dragonregiment. I Forbindelse med det akershusske Skarpskytteregiment dannede det den akershusske Legion.
2. Det søndenfjældske Dragonregiment: Moss; Chef: Meyer; oprettet af 4 Kompagnier af det akershusske og 8 af det oplandske Dragonregiment.
3. Det trondhjemske Dragonkorps, oprettet af 4 Kompagnier af det trondhjemske Dragonregiment.

Artilleriet forøgedes med den søndenfjældske natjonale Artilleribataillon, dannet af 2 Kompagnier af det akershusske og 6 af smaalenske Dragonregiment; samt med 2 trondhjemske natjonale Artillerikompagnier, dannede af 4 Kompagnier af trondhjemske Dragonregiment. Alle disse Dragonkompagnier skulde betjene og bespænde de kjørende Batterier.

Feltartilleriet sammensattes af:

1 ridende Batteri med 8 3-pundige Kanoner og 2 10-pundige Haubitser,
5 kjørende Batterier med 8 3-pundige — og 2 10-pundige —
2 Fodbatterier med 8 6-pundige Kanoner og 2 10 pundige Haubitser,
1 — med 8 12-pundige — og 4 36-pundige —

Baade det danske og det norske Landkadetkorps udvidedes betydelig. Den 1ste Januar 1812 inddeltes det danske Landkadetkorps i 2 Kompagnier. Styrken var 16 Officerer, 36 Lærere og 300 Kadetter. Det norske Landkadetkorps talte 5 Officerer, 16 Lærere og 125 Kadetter; Artillerikadet-Institutet 15 Lærere

og 70 Kadetter. Alle 3 Skoler besøgtes iflæng af danske og norske Drenge. Frikorporals-Institutterne ophævedes 1812. For begge Hære oprettedes et militær-gymnastisk Institut i Kjøbenhavn, hvis første Forstander var Professor Nachtegall, der havde indført Gymnastik her i Landet i Kjøbenhavns Skoler. Den første Skole oprettedes 1794. Fra 1810 befaledes det hver Troppeafdeling i Danmark og Norge at sende 2 Underofficerer til det militære gymnastiske Institut i Kjøbenhavn, for at uddannes til Lærere. Gymnastik og Bajonetfægtning indførtes ved Rekrutternes Uddannelse fra Aaret 1805 med de Ord: »Gymnastiske Øvelser ere nyttige for enhver og nødvendige for Soldaten«.

Aarlig holdt de kommanderende Generaler i Danmark og Norge stort Eftersyn over alle deres Underafdelinger og det i deres Distrikter værende Materiel. Beretningerne over disse Eftersyn ere meget vidtløftige og omhandle navnlig, hvorledes ethvert enkelt Geværgreb blev udført. Aldrig blev Mandskabet prøvet i Felttjeneste, i lange Marcher og i Skydning. Paa de to Spørgsmaal, som gjordes hver Afdeling af den Synende, om hver Mand havde faaet, hvad der tilkom ham, og om nogen havde noget at bede om eller at klage over, blev altid det første Spørgsmaal besvaret med ja, og det andet ligeledes. Mandskabet beklagede sig over, at det frøs i de Jordhytter og Træbarakker, der paa mange Steder ved Kysten var anvist dem til Opholdssteder; over den daarlige Føde; og, naar de havde ligget i flere Aar paa smaa Øer, bad de om at blive afløste, fordi de ikke kunde holde det ud af Kedsommelighed. Denne sidste Grund blev anset for højst respektstridig, og vedkommende Klagere, der vare Talsmænd for deres Kammerater, bleve som urolige Hoveder satte i Hullet. En Afdeling af fynske Fodregiment havde ligget i 6 Aar paa Kyholm ved Samsø uden at blive afløst, og den blev straffet, da den bad derom. — Mandskabet forplejedes næsten overalt af Værterne. Betalingen for Kvarter og et Maaltid varm Mad

var 7 Sk. Navneværdi om Sommeren og 9 Sk. om Vinteren; men de 9 Sk. Navneværdi svarede, paa Grund af Kursen, kun til 1 Sk. i Virkeligheden. Staten var, paa Grund af at dens Penge altid sank i Værdi, nødt til at forandre sine Priser hver Maaned. 1812 kostede en Tønde Hvede 100 Rd. i danske Sedler. 1813 betalte Staten for hvert Gevær, der leveredes fra Kronborg Fabrik, 90 Rd., og for hver Dragonsabel 36 Rd.

Som Følge af de sørgelige Pengeforhold var Soldatens Forplejning, navnlig langs med Kysterne, hvor den bestod i Fisk, meget tarvelig. Denne Fiskeføde gav flere Gange Anledning til højrøstede Klager. General Sames indberetter til Kongen, at i Nørrejylland, og navnlig i Vendsyssel, fik Soldaten næsten aldrig Kjødspise; den daglige Fortæring var Øllebrød, lidt Surmælk og tør Fisk. Kongen lod Sagen undersøge, og Kommissionen kom til den Slutning, at vel maa man tilstaa, at den i Fiskeegnene brugelige Føde ikke har det nærende som Kjødspise, og endog kan drage Sygdomme efter sig; men Vanen naturaliserer Soldaten, hvilket de Afdelinger, der ligge i Skagen og Vardøhus, uden at forkomme, have godtgjort. Af Hensyn til den kongelige Kasse fraraadte Kommissionen derfor enhver Forandring i de bestaaende Spise-Forordninger.

Med Planer over, hvad hver Afdeling kostede paa Felt-, Kantonnements- og Fredsfod vrimlede det hvert Aar. Om ogsaa Forholdene vare ens for flere Afdelinger, saa udkom der alligevel nøjagtige Bestemmelser om, hvad hver Mand skulde have i Lønning, Paaklædningspenge og Kvarterpenge under de tre forskellige Forhold, han kunde komme i. Og saa snart der gaves Lejlighed, saa' en ny Betalingsplan Lyset, endnu omstændeligere end den foregaaende. Af stor Vigtighed var fremdeles Paaklædningens reglementerede Udseende, og hvilke Forandringer, der burde gøres med »Rabatter«, Knapper, »Opslag« og Kraver. Gennemgaar man Krigsstyrelsens Protokoller, Forestillingerne fra Generaler og

Afdelingschefer og de derpaa faldende kongelige Resolutioner, leder man forgæves efter Forslag til Krigens Førelse, efter Sager, i hvilke der spores Stræben efter et forbedret Materiel, og endnu mindre tænkes der paa at bringe Orden, Fasthed og Sammenhold i den løst sammensatte Hær. Ofte tror man, at man har forvildet sig og af en Fejltagelse faaet fat paa en Skrædders ellers Klædekræmmers Dagbøger. Som en Sag af største Vigtighed afhandles midt under Krigen, om et Jægerkorps ikke bør have Fjær i Hatten, da den tjener til at opflamme Soldaten. En anden Gang raabes hele Styrelsen i Gevær i Anledning af det vigtige Spørgsmaal, om et Regiment, der har rød Kjole med blaa Krave, skal have den kantet med hvidt eller gult Klæde. Et Regiment nærer et »kært Ønske« om at maatte knappe Kjolen paa en vis bestemt Maade. Kongen undersøger, om det kan gaa an, og, da Resultatet er overensstemmende med Regimentets kære Ønske, saa kender Taknæmligheden ingen Grænser. Alle Prøver og Modeller sendes til Kongen, der behandler den Slags Ting samvittighedsfuldt, undersøger dem paa det nøjagtigste, forandrer lidt hist og lidt her, gør et Knaphul større, et andet mindre, mener, at en grøn Kant bør være blaa og en blaa være gul. Paa denne Maade sker det, at Uniforms-Raseriets Vigtighed gennemtrænger hele Hærens, ja hele Folkets Bevidsthed. Uhyre megen Tid og Arbejdskraft spildes paa den Slags Sager. Ved Rytteriet og ved Musketererne bør ingen bære Skæg; den Behagelighed er forbeholdt Grenaderne og Husarerne. Det er forgæves, at Officererne i Prins Ferdinands Dragonreg. paa det bønligste henvende sig til Kongen om Forlov til at bære en lille Knebelsbart; det afslaas paa det bestemteste. Efterat det i Aarene 1806—9 har mylret med Bestemmelser om Hærens Beklædning i de pragtfuldeste Farver, med det største mulige Tal af store Knapper, Snore og Kordonner, bevirkede det Graavejr, der stadig var i Kassen, at der fra Begyndelsen af 1810 kom en Overflødighed af Bestemmelser

af det modsatte Slags: Hæren skal klædes i graat, bruge Bomuld for Silke, Uld for Guld. De gamle Hatte skulle opfriskes, og af de sletteste skal der gøres Chakoter. Epauletterne afskaffes, undtagen for Generaler og Amiraler; de erstattes med Ærmeknapper. Guld- og Sølvbesætning paa Bukserne aflægges efterhaanden, som de opslides. Guld og Sølv paa Støvlerne maa kun bæres af Generaler, Amiraler, Generalstaben, Garden og Husarerne. Der knibes saaledes paa alle Kanter, men ofte paa urette Sted. 1ste jyske Fodregiment mælder, at alle dets Feltrekvisiter: Telte, Kogekar og Spande ere meget hullede og for største Delen ubrugelige; det faar den Besked, at der ikke kan blive Raad til at istandsætte dem, førend Freden er sluttet. Derimod anskaffes der paa samme Tid, Marts 1811, 16 Skjolde til Kadetternes Øvelse i militære Danse, og i Juli bevilges der dem 884 Rd. til en Skovtur.

Klædet til Befalingsmændenes og Mandskabets Dragter leveredes fra Statens egne Fabrikker, og, naar Forraadet ikke slog til, kjøbtes det skortende i Udlandet. 1811 udvidedes Statens militære Fabrikker betydelig. Til Fabrikkerne i Kjøbenhavn: Guldhuset i Rigensgade og Børnehuset paa Kristianshavn, føjedes 1811 Usseøds og Brønsholmsdals Fabrikker, som kjøbtes af deres Besiddere. Kjøbet og den udvidede Indretning kostede $1\frac{1}{2}$ Mill. Rd. Ved Fabrikationen fandt der hyppig Underslæb Sted, de berygtede Varedepotsbedragerier. Munderingskommissæren, Major d'Auchamp, mældte 1810, at af 60 Pund Uldgarn stjal Væversvendene i Reglen 10—12 Pd. De anstillede Undersøgelser godtgjorde, at der længe havde fundet Svig Sted. Kongens Resolution lød paa, at, ihvorvel der var Anledning til at fortsætte Undersøgelserne, saa vilde han dog for Tiden udsætte dem og forbeholde sig, om Sagen igen skulde optages, eller om den skulde bortfalde. Den glemtes af Offentligheden, indtil nye Bedragerier kom for Lyset, der atter dækkedes med Svaghedens Kaabe.

Alle Jægerkorpsers og Skarpskyttebatailloners Paaklædning i Danmark og Norge blev 1810 graa Kjole og Bukser med grøn Besætning; den lette Rejsetaske ombyttedes med den tunge Tornyster. Hele Hæren skulde have graa Bukser med samme Besætning som Kjolens Krave. I nogen Tid var man stemt for at give hele Hæren graa Kjole, men den røde Kjole sejrede. Livregimenterne vare alle i umindelig Tid klædte i det oldenburgske Huses Farver, rødt og gult, og den øvrige Liniehær beholdt ligeledes den røde Kjole. De graa Bukser bleve dog indførte i flere Regimenter, men gave 1816 atter Plads for de himmelblaa.

Anholt-Toget. Den eneste Træfning, i hvilken en Afdeling af Landhæren deltog i Krigsaarene 1810—12, var Anholt-Toget. Som saa mange af vore Tog udførtes det af Land- og Søsoldater i Forening. De havde den bedste Villie til at hjælpe hverandre, men de vare ikke sammenarbejdede. Engelskmændene havde erobret Anholt den 18de Maj 1809. Øen var dengang besat af et Kompagni af 4de Bataillon af 1ste jyske Regiment og 20 Artillerister med 3 Karonader under Løjtnant Møller, samt med en Kystmilits under Fyrinspektør Justesen. Engelskmændene landsatte 300 Mand omtrent en Fjerdingvej sydvest for Fyrtaarnet, under Beskyttelse af et Linieskib, en Fregat og nogle mindre Skibe, som lagde sig 1500 Alen fra Strandbredden og skøde tværs over Øen med deres 24-pundige Skyts. Efter en ubetydelig Modstand overgav Løjtnant Møller sig med hele Styrken. Uenighed imellem Fyrinspektør Justesen og Løjtnanten, om hvem der var den højstbefalende, og Savnet af en ordentlig Befæstning, bidroge særlig til, at Forsvaret var saa elendigt. Næppe havde Engelskmændene besat Øen, saa fremkom der Planer fra dansk Side om Øens Generobring. Fyrinspektør Justesen var den første, der tilbød sig at gaa med paa et Tog imod Øen. Det bedste Landingssted, hvor Folk kunde komme tørskoede

i Land, var efter hans Mening 1500 Alen sydvest for Fyret. Han forlangte de fornødne Fartøjer og 500 Mand under kække Officerer; alle burde være unge, stærke Mænd, thi det krævede Styrke at løbe i Sand, som man sank i til op over Anklerne. Selv kunde han ikke løbe, da hans Fod var bleven kvæstet den 2den April 1801, men han vilde tage sin ældste Søn og en Underofficer med, der begge vare kendte med Øen, og som vare gode Vejvisere, selv i mørk Nat. Kongen sendte Justesens Plan til Nørrejyllands Generalkommando, og efter vidtløftige Forhandlinger bestemtes, at Toget skulde udføres af Major Melsted med 1 Bataillon og 12 Kanonbaade. Roflotillen og hvad der vedkom Overfarten skulde ledes af Premierløjtnant Falsen. Inden de forskellige Afdelinger Førselsskibe og Kanonbaade bleve samlede paa det Punkt af den jyske Kyst, som var nærmest ved Anholt, var Aarstiden saa langt fremrykket, at Toget opsattes til det næste Aar.

Til Indskibningssted valgtes Gerrild eller Glærvig Bugt, en Mil norden for Grenaa. Afstanden fra denne Bugt til Anholt er syv Mile. Den 16de Marts 1810 Kl. 5 Efterm. indskibedes 550 Soldater og 2 3-pundige Kanoner uden Bespænding paa 10 Kanonbaade og 13 Førselsskibe. Da Fartøjerne vare komne fri fra Land, løjede Vinden af, og det blev blikstille. Aarerne lagdes ud, men uagtet alle Anstrængelser var man Kl. 1½ om Morgenen kun kommen 2 Mile fra Land. Fartøjerne vendte derfor atter om, og Folkene udskibedes igen, fordi den tilsigtede Overrumpling ikke lod sig udføre. Om Eftermiddagen indskibedes Tropperne paa ny, men Uheld vedblev at følge Toget. Da Fartøjerne vare komne Anholt paa 3 Mile nær, sprang Vinden om fra NV. til ØNØ.; Fartøjerne maatte vende og kom om Natten tilbage til Gerrild. Den 18de indskibedes de igen og sejlede imod Anholt, men det blæste op til en Orkan, og hele Flaaden splittedes og drev op i Limfjorden, paa hvis Bredder Mandskabet landsattes i meget forkommen Tilstand. Den utrættelige Falsen bad indtrængende om at vove et

nyt Forsøg; men de gentagne Uheld bevægede Kongen til at befale, at Toget skulde opsættes til det næste Aar. Landgangskorpset forblev samlet, og Førselsskibene ankrede ved Grenaa; men der foretoges slet ingen Indskibningsøvelser; man glemte at fjærne Hindringerne for et lykkeligt Samarbejde mellem Hær og Flaade.

Engelskmændene, hvis Spejdere underrettede dem om de danske Rustninger, havde ved Anholt et Vagtskib, en Skonnert paa 12 Kanoner, og paa Øen en Besætning af 400 Mand. Fyrtaarnet havde de stærkt befæstet*). Paa dets øverste Flade stod der 2 24-pundige Karonader, og i de forskellige Etager stod der 8 24-pundige Karonader, der benyttede Taarnets Luger til Skydehuller og beherskede den østlige Del af Øen. Uden om Taarnet var der anlagt en sekskantet Stjærneskanse, hvis udvendige Sider vare Mure med en Højde af 8 Alen. Oven paa Muren var der et 3 Fod højt Jordbrystværn, bag hvilket der stod 10 24-pundige Kanoner. Denne Skanse kaldtes Fort York. Uden om Stjærneskansen var der et stort Jordværk i Vinkelform (Redan), som var forbundet med Stjærneskansen ved en 3 Fod høj Jordvold, paa hvilken der til Skytternes Dækning stod Romtønder, fyldte med Sand. Dette Udenværk hed Massareene Batteri; paa dets Brystværn stod der 7 24-pundige Kanoner, og i det indvendige Rum 4 Haubitser af det ridende Artilleri, til hvis Heste der var bygget Træskure i Skansen. 800 Skridt vesten for Fæstningen stod en Feltvagt i en aaben Skanse, hvori der stod en 8-pundig Kanon. I Byen, paa Øens Vestside, laa der en Vagt paa 2 Officerer og 60 Mand, og paa flere Steder af Øen var der Signalstationer, for at kunne tilkalde Hjælp fra Søen. Om Engelskmændenes Befæstninger havde man forsømt at indhente nøjagtige Efterretninger. Man vidste, at der var

*) Se Billedet Side 336.

et Batteri og et Fort; men man kendte hverken dets Form, Højde, Udrustning eller Styrke.

Den 26de Februar 1811 skrev Kongen til den Øverstbefalende i Nørrejylland, General Telleqvist:

»Expeditionen til Anholt skal foretages i dette Foraar, saasnart Tid og Lejlighed det tillade; de fornødne Aftaler gør Du med Sø-Premierløjtn. Falsen, som kommanderer Flotillen. I Gerrild Bugt bliver Foreningspunktet; der samles 13 Kanonchalupper og 10 Kanonjoller (i Fald disse Joller enten ere fornødne aldeles eller for en Del) samt de fornødne Transportfartøjer.

Til denne Expedition skal bruges Major Melsted med sin Bataillon og et sluttet Kompagni til Forstærkning samt 2 3-pundige Kanoner og, om muligt, 2 10-pundige Haubitser med fornødne Artillerister; alt under nævnte Majors Kommando. Infanteriet og Artilleriet skal udgøre, foruden Officerer, Underofficerer og Spillemænd, 600 Menige, uberegnet de paa Flotillen kommanderede Soldater.

Hver Mand skal forsynes med 30 skarpe Patroner i Patrontasken, og desforuden medtages for hver Mand 60 skarpe Patroner i Kasser; ligeledes forsynes hver Feltkanon og hver Haubits med 150 skarpe Skud og Kast; der medtages ogsaa nogle Stormstiger eller store Brandstiger og Touge, samt en 60 Stykker Økser og Hakker og 10 Sauge.

Tropperne forlægges saaledes, at de indtage et Kantonnement fra Grenaa imod Randers, og maa blot kaldes til Gerrildbugten i et saa koncentreret Kantonnement, at de i muligste Hast kan embarkeres, naar Flotillechefen forlanger det; thi paa ham alene kommer det an, saavel naar Embarkementet som naar Afsejlingen skal ske.

Der sørges for Mandskabets muligste Konservation og gode, kraftfulde Føde saavel i Kantonnementet som paa Ekspeditionen. Da alt kommer an paa Øjeblikket og det Lokale, hvorefter alt i en Expedition maa rette sig, saa blive blot nogle faa Forholdsregler af Os endnu at give de kommanderende:

1) anbefales muligste Taushed og Enighed i alt; dertil hører, at ingen i private Breve, i Selskaber eller andensteds berører sligt.

2) at surprenere Øen er det ønskeligste; dette kan ske ved at lande i Dagbrækningen, overfalde og nedstøde de første Poster og søge at tournere de enkelte Batterier; ved en saadan Lejlighed bruges blot Bajonetten, og til Reserve bruges Matroserne helst med deres Sabler.

3) der landes helst paa den sydøstlige Side; men kan dette ikke gaa an, da maa der landes paa det Sted, Premierløjtn Falsen finder bedst.

4) Skulde det paa Anholt anlagte Fort stormes, da maa Major Melsted søge ved en i Kæde liggende Geværild at bortskyde Artilleristerne, medens Porten paa Fortet indskydes af Feltkanonerne, og Fortet selv bekastes af Haubitserne, hvorpaa den Del af Mandskabet, der med Økser, Hakker og Sauge er forsynet, nærmer sig for at gøre Hul i Palisaderingen, og Infanteriet tilligemed Matroserne storme.

5) Efter at Øen og Fortet er indtaget, beholdes samme ikke længer i Besiddelse, end der udfordres Tid til at bortføre alle Varer og alt, hvad der er brugeligt og muligt at bortføre; det, der ikke kan bortføres, fordærves eller kastes i Søen. Ligeledes skal og samtlige Beboere med alt bortføres, og dem betydes, at der skal blive sørget for dem; thi Øen skal gøres ubeboelig, hvilket alt er Hovedhensigten.

6) I Særdeleshed er og Hovedhensigten, at Fyrtaarnet bliver demoleret.

7) Naar Ekspeditionen paa Øen er fuldført og alt er embarkeret, da er det Premierløjtnant Falsen tilladt at afgaa fra Anholt til nærmeste danske Kyst, som det er muligt, for ikke at opholde sig længer, end nødvendigt er for Major Melsted at være færdig med Ekspeditionen paa Øen, hvorved Vi formode, at han vil faa Tid til at udføre alt.

At Du aftaler alt øvrigt med den kommanderende af Sø- og Landetaten er en Selvfølge. Ligeledes befales din Adjutant, Kaptejn Prydtz, at have Kommandoen over de Soldater, der høre til de under den jyske Generalkommando værende Roflotiller, i hvilken Hensigt han følger med.

Kaptejn Meyer af Artilleriet følger ogsaa med, dels som Artillerioffícer og dels som en duelig Mand, der kan bruges ved Demoleringen etc., til den Ende maa ogsaa et Par Mursvende medtages, forsynede med Koben, Stødere og Mukkerter.«

Som Følge af Kongens Befaling samledes følgende til Toget bestemte Tropper i Marts paa den lille jyske Halvøs Nordøstkyst og kantonneredes i Landsbyerne rundt om Hovedgaarden Skeel, nu kaldet Benzon.

Korpsets Chef: Major Melsted; Adjutant: Løjtnant Munch.

5 Kompagnier af jyske Skarpskyttekorpses 2den Bataillon, tilsammen 10 Officerer, 241 Underofficerer og Menige.

1 Kompagni af 1ste jyske Regiments 4de Bataillon, tilsammen 3 Officerer, 162 Underofficerer og Menige.

1 Jægerkomp. af 2det jyske Regiments 4de Bataillon, tilsammen 3 Officerer, 147 Underofficerer og Menige.

1 Kompagni af fynske Regiments 4de Bataillon, tilsammen 2 Officerer, 72 Underofficerer og Menige.

1 Kompagni Soldatesken paa Kanonbaadene under Kaptejn Prydtz.

Artilleriet 1 Officer, 30 Underofficerer og Menige.

I Gerrild Bugt ankrede Premierløjtnant Falsen med 12 Kanonbaade og 12 Førselsskibe. Den 24de Marts samledes Tropperne ved Indskibningsstedet. Artillerikaptejn Meyer mødte med 2 3-pundige Kanoner, 2 10-pundige Haandmorterer, en Landgangsbro, 8 Stormstiger af 5 Al. Længde og 6 Al. Bredde samt Sprængningsredskaber. Løjtnant Falsen vægrede sig ved at tage dette Materiel ombord, og Kaptejn Meyer fandt ingen Understøttelse hos sin Chef, Major Melsted, der affærdigede ham med: »Løjtnant Falsen kan ikke tage det med«. Falsen sagde: »Der lader sig ikke tænke nogen anden Maade at bemægtige sig det befæstede Fyrtaarn, end ved at gaa lige paa; — mislykkes det, saa maa man indskibe sig igen.« Det indrømmede Artilleristen, men bad tillige om at betænke, at, naar Overrumplingen mislykkedes, saa blev det Kanonerne, der maatte dække Tilbagetoget.

Den 24de Marts Kl. 5 Efterm. indskibedes Korpset, efterat der var uddelt Øl og Brændevin til Mandskabet. Til hele Artilleriet var der kun en aaben Baad, i hvilken der kun var Plads til den ene Kanon og de to Haandmorterer. Karduserne bleve tagne ud af Kasserne og lagte løse i Bunden af Baaden, trods Kaptejn Meyers Indvendinger. — Mandskabet blev imidlertid igen udskibet, fordi det blev Vindstille, og der indløb Efterretning om, at en engelsk Fregat og en Brig, der havde ligget udfor Fladstrand, vare sejlede sønderpaa. Den 26de Marts om Eftermiddagen indskibedes Mandskabet atter; Løjtn. Falsen havde modtaget Rapport fra Løjtnant Bech, som var sendt med en Baad til Anholt for at undersøge Forholdene, at der kun laa en engelsk Skonnert ved Øen. I det Øjeblik Indskibningen gik for sig, bevægede Løjtnant Falsen Major Melsted til at befale, at Tornystrene skulde efterlades, fordi de optoge for megen Plads. Det skete, trods alle Kaptejnernes Forestillinger, der mente, at det var tidsnok at aflægge Tornystrene, naar man kom til Anholt. I Tornystrene havde Folkene deres Øl og Mad. Man var dengang ikke kommen saa vidt, at

man baade havde Tornyster og Brødpose. Toget gik nu for sig, uden at Mandskabet havde noget at styrke sig med. Uden mindste Uheld foretoges Overfarten. Den 27de Kl. $3\frac{3}{4}$ Form. ankrede alle Fartøjerne paa den sydøstre Side af Øen, en Mil fra det befæstede Fyrtaarn. Til den Ankerplads, der fandtes paa samme Side, en halv Fjerdingvej sydøst for Fyrtaarnet, har Falsen ikke haft Kendskab. Engelskmændene anede ikke vort Komme. I 6 Uger havde de forgæves væntet derpaa, og, da de Dagen i Forvejen vare blevne forstærkede med en Fregat og en Brig, saa havde Besætningen holdt en lystig Aften. Udskibningen gik for sig i Mag, og, var den bleven foretagen i Nærheden af Fyrtaarnet, var Overfaldet rimeligvis blevet kronet med et heldigt Udfald. Det var bestemt, at et Skarpskyttekompagni under Kaptejn Høst skulde danne Fortroppen; følgelig burde det have været først landsat; men Løjtnant Falsen forandrede paa egen Haand Planen og befalede, at Matroserne skulde først i Land og gøre det første Angreb. Først efterat 200 Matroser vare bragte i Land og rykkede imod Fortet, førte af Søløjtnant Holstein, blev Fortroppen roet i Land. Den rykkede derpaa frem i Stilhed med uladte Geværer, at ikke et Skud, løsnet i Utide eller af Skødesløshed, skulde forraade vor Ankomst, for, efter Major Melsteds Befaling, at omringe det udenfor Fortet liggende Hus, i hvilket Kommandanten boede. Man haabede at tage ham i Sængen. Matroserne havde imidlertid et godt Forspring for Fortroppen; de rykkede frem imod Fyrtaarnet i Klumper, hurtig, men støjende. 800 Alen sydvest for Fyrtaarnet stødte de paa den engelske Forpost, der stod i en lille Skanse. Inden Kanonen kunde blive affyret, vare Matroserne i Skansen, og Besætningen flygtede tilbage til Fyrtaarnet, efterladende Kanonen. De vækkede undervejs Kommandanten og bragte Besætningen paa Benene. Isteden for straks at forfølge den flygtende Besætning, bleve Matroserne staaende nogle Minutter i den tagne Skanse; de løb derpaa frem til Husene udenfor

Skansen, som de fandt forladte. Engelskmændene fik ved dette Pusterum Tid til at komme i Vaaben og aabnede en hæftig Ild paa Husene fra Masareene-Batteriet. Matroserne bleve skræmmede, flygtede bort fra Husene og forlode ligeledes den Kanon, de havde erobret. Største Delen af den engelske Besætning, ført af Kommandanten og Bataillonschefen, rykkede ud af Fortet og fulgte efter de slagne Matroser. Den engelske Hovedstyrke havde imidlertid næppe tilbagelagt en Fjerdingvej, førend dens Fortrop fik Øje paa den danske Hovedstyrke, der gik i to Kolonner frem imod Nordsiden af Øen og langs med Sydøstsiden. For ikke at blive omringet og afskaaren fra Fortet, skyndte den engelske Besætning sig atter tilbage indenfor dens Værker.

Landgangskorpset rykkede med 4 Kompagnier under Kapt. Borgen samt den 3-pundige Kanon frem imod Nordøst, langs med den sydøstre Side af Øen. 4 Kompagnier gik under Melsteds egen Anførsel tværs over Øen til Nordkysten og rykkede derpaa frem imod Øst. Et Kompagni under Kaptejn Langballe sendtes imod Vest, til Anholt By, for at tilfangetage den der liggende engelske Besætning. Fremrykningen skede hæseblæsende i Huj og Hast. Man gav sig ikke Tid til at medtage de 2 Haubitser, ikke heller den fornødne Ammunition. Kanonen, der blev trukken i det dybe Sand af Soldater, kunde ikke følge med og blev snart langt agterud. Major Melsted gav sin Uvillie lydelig tilkende med Matrosernes egenmægtige forhastede Angreb. Skylden for dette Fejlgreb deler han imidlertid med Løjtnant Falsen. Melsted burde, da Landgangsstedet var frit for Fjender, selv have været den første paa Strandbredden for at vaage over, at ingen Afdeling uden hans Tilladelse brød op. Den Kolonne, der gik frem under Borgen, var den forreste. Dens Fortrop, Kompagniet Høst, gik frem efter de i Felttjenesten foreskrevne Regler. Høst var en Methodiker, der lod Kompagniet stanse

ved hver Sandbanke og undersøgte den omhyggelig, inden han gik forbi den, skønt han havde de lette Tropper, Matroserne, foran sig. Da han havde tilbagelagt noget over Halvvejen til Fortet, kom de slagne Matroser ham imøde; flere vare saarede og alle vare de modløse. Der var nu ikke længer Tale om at overraske Fjenden. Geværerne bleve ladte, og Marchen fortsat lige imod Fortet; men nu vare de engelske Tropper paa deres Post og hilsede paa det fremrykkende Kompagni med en levende Gevær- og Kardætskregn. Kompagniet kunde intet udrette, førend det fik Forstærkning; det trak sig langsomt tilbage og forenede sig med den højre Kolonne under Kaptejn Borgen. Denne havde tilhøjre af sig Kanonbaadene, som under Falsen fulgte med saa nær Strandbredden som muligt, og som, da de vare komne i Højde med Fortet, beskøde dette, men paa en saa stor Afstand, at Ilden var virkningsløs. Pludselig fik Kanonbaadene Øje paa den norden for Øen liggende engelske Fregat, som lettede og stod østerpaa om Nordøstpynten af Anholt. De trak sig derfor ud af Ilden og lagde sig bag Vestkysten af Anholt, overladende til Landgangskorpset at udfægte Striden paa egen Haand. Overfaldet var mislykket. Melsted vilde dog intet høre om at vende om. Fortet skulde nu tages med Storm. Paa hele Linien lod han Spillemændene blæse »gaa paa«. Officererne kom med nogle faa Folk frem imod de engelske Batterier, indtil en Afstand af 60 til 70 Skridt; men, skønt de saaledes gave et følgeværdigt Eksempel, blev største Delen af Mandskabet, der var udmattet og vansmægtende efter at have løbet en Mil i Sand, liggende. De stormende vege og trak sig bag nogle Sandhøje, hvor de tilbageblevne Folk atter samledes.

Paa venstre Fløj førte Melsted selv sine Folk frem; men Granat- og Geværilden fra Taarnet, Fortet og Batteriet, som fejede hele Sandmarken, tvang de stormende til at sprede sig og kaste sig bag de smaa Sandhøje. Atter

samledes de, krøbe og slæbte sig frem gennem det dybe Sand, for paa ny at blive slaaede tilbage. Paa Kaptejnernes Forestillinger om at vænte med at fortsætte Angrebene, indtil Artilleriet havde banet Vej, svarede Melsted blot med nye Opmuntringer: »Fremad, Kaptejn Prydtz! Afsted, Kaptejn Krag!« og de løb fremad, indtil de styrtede af Udmattelse. To Kompagnier under de ovennævnte Kaptejner og en Del Matroser, der under Holstein havde sluttet sig til denne Fløj, samledes endnu engang af Melsted, som førte dem med trodsig Kækhed imod den overvældende Kardætsk- og Musketild. Melsted dræbtes i Spidsen for sine Folk af en Geværkugle, 40 Skridt fra Skansen; en Kanonkugle rev begge Benene af Kaptejn Prydtz, en anden Kanonkugle dræbte Holstein, og den golde Sandørk oversaaedes med døde og saarede af de utallige fjendtlige Kugler, som gennemfurede den. For at gøre Ulykken fuldkommen, landsatte den engelske Skonnert Besætningen fra Anholt By, som det ikke var lykkets at tilfangetage, og Marinerne fra de andre engelske Krigsskibe, i Ryggen paa Danskernes venstre Fløj. Da var det umuligt for den at komme frem eller tilbage; den overgav sig, undtagen Reserven under Langballe. Denne, der først havde været sendt imod Anholt By, uden der at udrette noget, fulgte derpaa som Reserve Prydtz's Korps. Den trak sig, efter den saarede Kaptejn Prydtz's Befaling, tilligemed Lævningerne af Matroskorpset, til Vestkysten af Øen, hvor den optoges af de der under Falsen liggende Kanonbaade, som derpaa søgte at undkomme dels til Jylland og dels til Læsø.

Højre Fløj under Borgen var saa langt skilt fra venstre Fløj under Melsted, at den ikke erfarede den sidstes Uheld, men fortsatte Kampen i adskillige Timer efter hans Fald. Efter stor Møje var det endelig lykkets for Kapt. Meyer ved Landsoldaternes Hjælp at faa sin Kanon ført frem til Skud, efterat den var bleven trukket henved en Mil igennem Sandet.

Den medførte kun 40 Skud. Flere hundrede Skud og begge Morterne vare forblevne dels ombord, dels paa Landingspladsen. Saasnart Kanonen var kommen, stillede Meyer den i 600 Alens Afstand fra det fjendtlige Batteri, saaledes at den bestrøg efter Længden Angrebsfronten, Batteriets sydvestlige Side, hvor der stod 5 24-pundige Kanoner. Hvert Skud gjorde god Virkning. Fjenden sendte Kanonen en uophørlig Kardætskregn, men den holdt sin Stilling. Mandskabet maatte ofte grave den op af Sandet. Efter hvert fjerde Skud havde Hjulene boret sig ned til Akslen. Recule (Tilbagestød) havde Kanonen slet ikke. Efter at der var gjort 36 Skud, ophørte Meyer med Ilden, for med de sidste fire Skud at indlede en fornyet Storm; og Borgen vilde atter føre sine Folk, der med Standhaftighed havde holdt ud, i den fjendtlige Ild, da han endelig modtog Efterretning om Nederlaget paa den venstre Fløj. Han samlede alle Officererne, og, da Kanonbaadene havde forladt dem, og det blev anset for umuligt, paa Grund af Udmattelsen, at trække sig tilbage til den vestre Kyst, saa modtoges Fjendens Opfordring til at nedlægge Vaabnene.

Otte af Kanonbaadene tilligemed de fleste Førselsskibe satte Kursen efter Jylland, jagede af den engelske Brig »Sheldrake«, som Kl. 4½ om Eftermiddagen efter en hæftig Kamp erobrede Kanonbaaden »Buhl«. Fire af Kanonbaadene og tre Førselsskibe satte Kursen efter Læsø og derpaa over imod den svenske Kyst. De jagedes af Fregatten »Tartar« og senere af flere engelske Krydsere. Kanonbaaden »Mühlenstedt« og to af Førselsskibene faldt i Engelskmændenes Hænder.

Danskernes Tab ved Stormen paa Anholt Fort var: 3 Landofficerer og en Søofficer dræbte; 15 Landofficerer tilfangetagne, deraf 4 saarede; 2 Underofficerer døde og 3 saarede; 12 Menige døde og 61 saarede; 16 Matroser døde og 25 saarede. I alt 34 døde, 93 saarede og 393 usaarede tilfangetagne. Engelskmændene opgave deres Tab til 32 døde og saarede.

Det slette Udfald af Toget stansede ikke Projektmagernes Lyst til at komme med nye Forslag til Anholts Erobring. Iblandt disse er der ogsaa et fra en Præst. 2den residerende Kapellan ved Aarhus Domkirke, J. H. Larsen, indsendte en Forestilling til Kongen den 15de Oktober 1811 om et nyt Tog og ledsagede Forslaget med en Ansøgning om et Præstekald i Sjæland.

Sverigs fjendtlige Sindelag. Foruden Danmark og Norge havde alle Fastlandsmagter, selv de fra Frankrig længst fjærnede Lande, Sverig og Rusland, paa Napoleons Bud erklæret England Krig og lukket Havnene for Britterne; men da disse stoppede alle Velstandskilder, uden at Napoleon var i Stand til at raade Bod derpaa, saa nærmede Rusland og Sverig sig atter England og foretrak en ny Krig med Napoleon fremfor en selvødelæggende Krig med England. Frederik VI vilde ikke følge disse Magters Eksempel: hans Lande vare mere udsatte. Danmarks Grænser stødte til Frankrigs, efterat Hamburg og Lübeck 1811 vare blevne indlemmede i Frankrig.

Saa længe Napoleon havde Lykken med sig, opgav Kong Frederik ikke Haabet om, at den mægtige Kejser vilde skaffe ham Hævn over Britterne, og han sendte ham tusinde af sine bedste Søfolk med en udvalgt Officersbesætning til Belgien for at bemande franske Linieskibe. Den bitre Erfaring, som den nys tilendebragte Krig med Sverig havde givet ham, var spildt. Blændet af Napoleons Sejre over Østerrigere, Russere og Preussere, vilde han intet høre om, at Napoleon var afmægtig lige over for England, og afskedigede 1810 den Udenrigsminister, der med Bestemthed raadede ham til Fred med denne Sømagt.

Sverig havde 1811 genoptaget sine Planer om at erhverve Norge, og, da det ikke kunde ske med Frankrigs Hjælp, der var forbundet med Danmark, og som tilbageviste Sverigs Tilbud

om at kjøbe dets Hjælp ved at forraade en Forbundsfælle, saa tøvede den svenske Regering ikke med at slutte sig til Rusland og England, for ved disse Magters Hjælp at opnaa den Besiddelse, det higede efter. Sverig, hvis Konge, Karl XIII, var affældig, styredes af sin Kronprins, Karl Johan, den fordums franske Marchal Bernadotte, som efter Kronprins Kristian Augusts pludselige Død 1810 var bleven valgt til Tronfølger. I Begyndelsen af 1811 fik Danmarks Regering Kundskab om den Fare, der truede. Grænsefæstningerne Kongsvinger og Frederikshald bleve derfor satte i Forsvarsstand, og store Forraad af Korn ophobedes til Hærens Forsyning. Over et Aar hengik imidlertid, uden at Sverig foretog noget fjendtligt Skridt, og det var først efterat en ny Krig imellem Rusland og Frankrig var bleven uundgaaelig, at Sverigs Planer fik Fasthed. Den 5te April 1812 sluttede det et Forbund med Rusland i Petersborg, som bekræftedes i Wilna den 15de Juni, ifølge hvilket Rusland forpligtede sig til at hjælpe Sverig med at erobre Norge. De russiske Hjælpetropper kunde Sverig benytte baade til Angreb paa Sjæland og Norge. Til Gengæld forpligtede Sverig sig til at angribe Franskmændene i Nordtyskland, saa snart det var kommet i Besiddelse af Norge. Paa dette Forbund fulgte Freden mellem England paa den ene Side og Sverig og Rusland paa den anden Side i Ørebro den 18de Juli 1812. England gav Sverig 700,000 Lstrl. til sine Rustninger. Rusland forpligtede sig til at sende hele sin Flaade, 18 Linieskibe og 12 Fregatter, til de engelske Havne som Pant paa, at det vilde fastholde Forbundet med England. Ved et nyt Forbund med Rusland, der sluttedes i Åbo den 30te August 1812, lovede den russiske Regering Sverig at stille 25,000 Md., der den næste Maaned skulde møde i Skåne, for i Forening med en svensk Hær af samme Styrke at tvinge Frederik VI til at afstaa Norge.

Frederik VI havde ved en ny Traktat den 7de Marts 1812 knyttet sine Rigers Tilværelse endnu fastere til Napoleon og stillet en Division paa 10,000 Mand til hans Raadighed, medens han førte Krig med Rusland. Divisionen underlagdes den franske Højstbefalende i Nordtyskland, som kunde anvende den for at imødegaa fjendtlige Landgange imod Øst til Oderen og imod Vest til Zuydersøen. Som en klog General dækkede Napoleon sin Ryg, da han drog ind i Rusland. Divisionen, der sammendroges i Maj i Sydslesvig og Holsten, førtes af General Ewald. Den bestod af tvende Brigader:

1ste Brigade, General Wegener.

Oldenburgske Regiment	4	Bataillioner,
holstenske Skarpskyttekorps . . .	2	—
jyske Dragonregiment	2	Eskadroner,
Husarregimentet , ...	2	—
1 8-pundigt kjørende Batteri . . .	8	Kanoner og 2 Haubitser,
1 6-pundigt Fodbatteri	8	— og 2 —

2den Brigade, General Dorrien.

Dronningens Livregiment	1	Bataillon,
fynske Regiment	1	—
holstenske —	1	—
slesvigske —	1	—
slesvigske Jægerkorps	1	—
holstenske Rytterregiment	4	Eskadroner
1 3-pundigt Fodbatteri	8	Kanoner og 2 Haubitser,
1 3-pundigt kjørende Batteri . . .	8	— og 2 —

Denne Division fik i Juli Befaling at være rede til at overføres til Sjæland, da der allevegne fra indløb Efterretninger om, at en svensk-russisk Hær truede med at gøre Landgang paa Sjæland.

Den allerede i Sjæland staaende Hær fik Befaling at indtage følgende Stillinger for at modstaa det imødesete Angreb:

Kjøbenhavn.

Kommandant: General Schulenburg;
Næstbefalende: General Suckow og Amiral Sten Bille;
3 Bataillioner af norske og 1 Kompagni af danske Livregiment; Kongens Livkorps og Kjøbenhavns Borgervæbning; 3 Feltbatterier.

Kronborg.

Kommandant: General Scheel;
2 Bataillioner af Kronens Regiment og 1 Bataillon af norske Livreg.

Hovedkorpset ved Roskilde under Kongen.

1. Avantgarden ved Glostrup, Front imod Kjøbenhavn, under General Bassewitz:
Livjægerkorpset; 1 Bataillon af jyske Skarpskyttekorps; 1 Eskadron af sjælandske Ryttere; 1 Eskadron Ulaner; 1 8-pundigt kjørende Batteri. — Den patrouillerer imod Kjøbenhavn, imod Stranden og derfra til Brønshøj.
2. 1ste Armedivision under General Baudissin i Teltlejre ved Roskilde:
1ste Brigade, Oberst Kreber, Livgarden til Fods og Kongens Regiment, 5 Bataillioner;
2den — General Strambou, 3 Bataillioner af danske Livregiment og 2 af 2det jyske Regiment, 5 Bataillioner;
3die — General Bauditz, 1 Bataillon af Kronens, 2 af 1ste jyske og 2 af holstenske Regiment, 5 Bataillioner; 6 3-pund. kjørende Batterier og 1 3-pundigt Fodbatteri.
3. Rytterdivisionen General Berger, imellem Roskilde Kro og Roskilde:
2 Eskadroner af Garden, 4 af Husarerne og 4 af Ferdinands Dragonregiment, 10 Eskadroner; det danske ridende Artilleri.
4. Reserven, Prins Kristian af Hessen, ved Roskilde:
Livregiment Ryttere, fynske Regiment lette Dragoner, 8 Eskadroner; det holstenske ridende Artilleri.

Flankekorpset (2den Armedivision) under Prins Kristian af Danmark, ved Hørsholm:
2 Bataillioner af Prins Kristians Regiment, 3 af sjælandske og slesvigske Jægerkorps, 1 af Dronningens: 6 Bataillioner; Livregiment Dragoner og 1 kjørende 3-pundigt Batteri.

I Ods Herred 1 Bataillon af fynske Regiment, 2 Eskadroner sjæl. Ryttere og 1 3-pundigt Batteri under Major du Plat.

Ved Vordingborg 1 Bataillon sjælandske Skarpskytter, 1 Eskadron sjælandske Ryttere og 1 3-pundigt Batteri under Oberst Hegermann

Ved Frederiksværk det frederiksværkske frivillige Korps under Oberst Tscherning.

Hele Kystmilitsen paa Sjæland og Smaalandene indkaldtes til Tjeneste.

Kjøbenhavn fik en paafaldende ringe Besætning. Hæren skulde opstilles i fri Mark og true den Fjende i Ryggen, som vilde belejre Kjøbenhavn. Det var at forudse, at der næppe vilde blive foretaget noget Skridt til Hovedstadens Forsvar, inden den holstenske Division var overført til Sjæland. Frederik VI's Udenrigsminister lovede sig ikke noget stort af disse Forsvarsanstalter. Han bad indtrængende Kongen om at indlede Underhandlinger med Rusland og England, men Kongen svarede, at han ikke kunde bryde med Frankrig: »Æren byder at holde Forbundet, og naar Kongens Ære skal prøves, da bør han aldrig vige.« Tronfølgeren, Prins Kristian, forsøgte ligeledes forgæves at formaa Kongen til at skifte System. Uvejret drev imidlertid over, Napoleons Sejre over Russerne tvang disse til at give Afkald paa at sende Tropper ud af Landet, og paa egen Haand dristede Sverig sig ikke til en Landgang paa Sjæland. Det spredte atter sin Hær, der vendte hjem til sine Garnisoner. Alles Blikke rettedes imod Rusland, som gennemskredes af Frankrigs Legioner. Strækning for Strækning var nu hele Europa nedtrampet af de Hære, som kæmpede under eller imod Napoleon. Det underkuede Europa lyttede fuldt af Spænding og Haab til Skildringen af Moskvaslaget, den russiske Hovedstads Brand og de rædselsfulde Optrin, der ledsagede Franskmændenes Tilbagetog. De Ulykker, der ramte Napoleon, rystede endelig Frederik VI's Tro paa, at han styrede den rette Kurs; men ubestemte og raadvilde, som han og hans Raadgivere vare, kunde den danske Regering ikke behjærtet styre i en anden Retning, men søgte famlende og med Læmpe at drage sig ud af det franske Forbund, for atter at komme ind i Neutralitetens grunde Farvand, som om det var muligt at finde Ly i den Krigstummel, man havde kastet sig i. Ruslands og Englands Forslag i December 1812, om et fælles Angrebs- og Forsvarsforbund imod Frankrig, afslog Frederik VI; han vilde ikke, at der skulde staa i Historien, at Danmark-Norge, der hidtil

havde været Frankrigs ivrigste Forbundsfælle, nu greb Lejligheden til at vælte den hældende Vogn. Hans Underhandlere maatte kun søge at skaffe Fred paa den Betingelse, at han forblev neutral. Disse Underhandlinger dreves med en pinlig Langsomhed, og det var forgæves. at den russiske Regering gjorde den danske opmærksom paa, at neutral var intet, og at det hastede; det afgørende Øjeblik var kommet, hvori Danmark enten maatte kaste sig helt og holdent i Armene paa Frankrig, eller forene sig med Rusland og England. Det danske Hof kunde ikke bestemme sig. Idag hjalp de danske Tropper Franskmændene, den næste Dag sloge de, i Forbindelse med Russerne, løs paa dem, for den paafølgende Dag atter at hjælpe Franskmændene.

Den af General Ewald førte danske Division, der var underlagt den franske Militærkommando i Nordtyskland, fik i Slutningen af 1812 Befaling at trække sig ud af Forbindelsen, og give Afslag, naar dens Hjælp krævedes. Alligevel rykkede de i og ved Altona liggende Afdelinger: 2 Husareskadroner, 4 Kanoner og nogle Kompagnier af Dronningens og oldenburgske Regimenter, ind i Hamburg den 24de Februar 1813, da den derværende franske General forlangte den traktatmæssige Hjælp af Danmark for at opretholde sin Myndighed, der truedes med at kuldkastes af Indbyggerne. Om Kommandanten i Altona, Oberstløjtnant Haffner, ikke har faaet Meddelelse af Kongens Befaling, at enhver Hjælp udenfor Landet skulde afslaas, eller om Skylden laa i den store Slaphed, der var i Kommandoforholdene, er ubekendt. Frederik VI straffede ikke denne Overtrædelse, men befalede blot, at de danske Tropper igen skulde forlade Hamburg. Som Følge heraf maatte Franskmændene, der ikke følte sig stærke nok til at modstaa Gæringen i Byen og de gennem Mecklenburg fremrykkende Russere, rømme Hamburg den 12te Marts og trække sig ind i Hannover. Hamburg besattes af Russerne. Frederik VI var nu bestemt paa at tiltræde Forbundet imod Frankrig og

stille 20,000 Mand til Ruslands og Englands Raadighed, naar disse Magter vilde indestaa ham for, at han beholdt Norge. To danske Sendemænd afgik til det russiske og det engelske Hof for at bringe Freden tilveje. Divisionen Ewald, som denne General, der var dødssyg, aftraadte til Wegener, fik Befaling at gaa Russerne, der stode i og ved Hamburg, tilhaande, og sætte Magt imod Magt, hvis Franskmændene angreb dem. Oberst Haffner sendtes til den franske General Vandamme, der rykkede gennem Hannover mod Hamburg, med en Skrivelse, der indeholdt den kongelige Befaling, at, hvis han angreb Hamburg, saa var en Krig mellem Danmark og Frankrig uundgaaelig. Haffner lod sig skræmme af den bistre Vandamme; han afleverede ikke Skrivelsen, men fremkom paa egen Haand med et Forslag til Forlig, ifølge hvilket de kæmpende Parter skulde blive staaende hver paa sin Side af Elben, og de i Floden liggende Øer skulde være neutrale. Den franske General lod ham snakke, trak sine Tropper sammen, erklærede den næste Dag, at han havde Befaling at angribe Hamburg, og sendte en Opfordring om Overgivelse til den russiske General Tettenborn, der var Kommandant i Staden. Denne afsloges. Den 12te Maj angrebe Franskmændene den i Elben mellem Harburg og Hamburg liggende Ø Wilhelmsburg, der var besat af danske, russiske og tyske Tropper. De danske Tropper, 2 Kompagnier af oldenburgske Reg., bleve tilligemed de øvrige Tropper slaaede af Marken. Danskernes Tab var 1 Officer og 40 Mand. Danmark var altsaa nu i Krig med Frankrig; men Englands fjendtlige Sindelag imod den danske Regering drev atter den dansk-norske Stat over i den franske Lejr. Den engelske Regering afslog at underhandle med Danmark paa andet Grundlag end Norges fuldstændige Afstaaelse, og føjede dertil den Fornærmelse, at anmode den danske Sendemand, Grev Bernstorff, om snarest muligt at forlade England. Henreven af Forbitrelse over denne hensynsløse Adfærd, sluttede Frederik VI sig atter til

Napoleon. Der kan imidlertid næppe være Tvivl om, at Danmark og Norge ikke vare blevne adskilte, hvis han med hele sin Hær kraftig havde sluttet sig til de imod Napoleon forbundne Magter; thi allerede i Slutningen af Maj sendtes et stort Gesandtskab til Danmark paa et engelsk Linieskib, der ankrede i Kjøge Bugt, med engelske, russiske og svenske Underhandlere fra de Forbundnes Hovedkvarter i Schlesien. De tilbøde Danmark Fred; Fordringen om at afstaa Norge var indskrænket til Trondhjems Stift, og England lovede rigelige Subsidier; men Frederik VI gengældte nu den Fornærmelse, der var begaaet imod hans Sendemand i London. Han nægtede at modtage Underhandlerne. Napoleons Sejre i Maj over Russerne og Preusserne ved Lützen og Bautzen havde gjort, at han atter satte Lid til Napoleons Lykke, og Norge var uigenkaldelig tabt.

Frederik VI befalede General Wegener at forene den Armedivision, som han havde betroet ham, med den franske Hær og gøre fælles Sag med den imod alle Frankrigs Fjender. Denne nye Frontforandring vakte stor Uvillie og Bestyrtelse hos de danske Befalingsmænd i Holsten. De forhalede Udførelsen i flere Dage og adløde kun nødtvungent deres Konges Befaling, at gaa igen over til det franske Parti. Vred over denne Genstridighed afsatte Kongen General Wegener og Oberstløjtnant Haffner og straffede dem med Fæstningsarrest, fordi de ikke punktlig adløde hans Befalinger. Wegener afløstes foreløbig af General Schulenburg, som nu atter maatte stille den i Holsten staaende Armedivision til Raadighed for den franske Marchal Davout, der førte Overbefalingen over den franske Hær, som angreb Hamburg. De russiske Tropper, der havde besat Hamburg, trak sig paa Efterretningen om, at Danmark paa ny gjorde fælles Sag med Frankrig, den 29de Maj ud af Byen og gik tilbage til Lauenburg. Den 30te Maj rykkede følgende danske Afdelinger paa Davouts Befaling ind i Hamburg: 2½ Bataillioner af oldenburgske,

en af slesvigske og en af holstenske Regiment, 2 Eskadroner jyske Dragoner, 3 af holstenske Rytterreg. og 2 Batterier. De bleve kun en Dag i Hamburg; de afløstes af den franske Division Dufour, og hele den danske Division indtog efter Davouts Befaling en Stilling i det sydvestlige Holsten, bag Trave og Bille, med stærke Besætninger i Lübeck og Travemünde. — Denne hyppige Omskiften af fransk og russisk Parti endte med fuldstændig at forvirre Mandskabets Begreber, saa de til syvende og sidst slet ikke mere vidste, hvem der var Ven og hvem der var Fjende. Efterat Divisionen havde udstillet Forposter imod de i Lauenburg staaende Russere, vedbleve de danske og russiske Forposter at staa paa den venskabeligste Fod; ja, Kosakkerne rede endog uantastede ind i Lübeck, uden at de derværende franske Soldater vare i Stand til at hindre det. Fra den russiske General Tettenborn kom der Spørgsmaal til den danske General, om han skulde betragte Danskerne som Venner eller som Fjender? Den danske General svarede, at han befattede sig ikke med Politik, men gik, hvorhen hans Konge befalede; nu havde han Befaling at følge Franskmændene og handle i Forening med dem. Tettenborn takkede for denne Underretning; han forsikrede, at han hidindtil havde befundet sig i stor Uvidenhed om, hvorledes han skulde forholde sig lige overfor de danske Tropper.

En Vaabenstilstand mellem de krigsførende Magter, der sluttedes den 4de Juni, opsatte Fjendtlighedernes Udbrud ved Elben til Midten af August. Medens denne stod paa, afløstes Prins Frederik af Hessen, der var i Norge, af Prins Kristian af Danmark, der den 20de Maj var bleven udnævnt til Statholder i Norge. Prins Frederik af Hessen fik den Division, der var underlagt Frankrig, og den indlemmedes i det 13de franske Armekorps, ført af Marchal Davout. Danmarks vaklende Optræden i de forløbne Maaneder bestemte Napoleon til at forlange et nyt, mere bindende Forbund, i hvilket

Danmark skulde forpligte sig til at erklære Sverig, Rusland og Preussen Krig 24 Timer efter Ophøret af den bestaaende Vaabenstilstand. Danmark gik villigt ind paa denne Betingelse og lovede fremdeles i den nye Traktat, som sluttedes i Kjøbenhavn d. 10de Juli, at forstærke den Division, der var overladt til Frankrig, med et Dragonregiment, saa Rytteriets Styrke blev 2000 Mand, samt imod Betaling at levere den franske Hær 10,000 Heste i Jylland. Til Elbens Forsvar skulde Danmark stille 20 Kanonbaade. Fra Sjæland og Norge skulde der foretages Rustninger imod Sverig. Divisionen, der indlemmedes i det 13de Armekorps, lønnedes af Frankrig, naar den var udenfor dansk Grund. Den var saaledes sammensat:

Chef: Prins Frederik af Hessen.
Stabschef: C. Bardenfleth.
Souschef: L. Bardenfleth.
Adjutanter: Trepka, Rømeling og Fries.
Højstbefalende Artilleriofficer: Oberstløjtnant Aubert.
Chef for Forplejningskorpset: Generalkrigskommissær Munch.

Avantgarden under Oberst Waldeck.

1 Bataillon af slesvigske Jægerkorps.
2 Bataillioner af holstenske Skarpskyttekorps.
2 Eskadroner Husarer.
1 3-pundigt Batteri.

1ste Brigade under General Schulenburg.

3 Bataillioner af oldenburgske Regiment.
1 Bataillon af Dronningens —
4 Eskadroner af holstenske Rytterregiment.
1 6-pundigt Batteri.

2den Brigade under General Lasson.

1 Bataillon af fynske Regiment.
2 Bataillioner af holstenske Regiment.
2 — af slesvigske —
4 Eskadroner af jyske Dragonregiment.
4 — af fynske — der ankom i Begyndelsen af Oktober.
1 3-pundigt og 1 6-pundigt Batteri.

I alt 12 Bataillioner, 14 Eskadroner, 40 Kanoner, omtrent 12,000 Mand. Ved Felttogets Begyndelse ansatte Marchal Davout den franske General L'Allemand med to Adjutanter ved den danske Division.

Foruden den danske Division bestod det 13de Armeekorps af 3 franske Divisioner, hver paa 9000 Mand, under Generalerne Loison, Thiebault og Vichery.

Vaabenstilstanden udløb den 16de August 1813. Frankrig som Danmark maatte dyrt betale, at Napoleon ikke var i Stand til at overvinde sit eget Hovmod. Han var bleven saa vant til at foreskrive andre sine Betingelser, at han ikke kunde bekvæmme sig til at modtage Betingelser. Den 3die September udstedte Frederik VI sin Krigserklæring imod Sverig, og 7 Uger senere erklærede han Rusland og Preussen Krig. Danmark-Norges Frelse afhang af, om Napoleon kunde knuse sine Fjender; at hjælpe sig selv havde man glemt. Den danske Regering lod sig nøje med at stille det aftalte Troppetal til Napoleons Raadighed, og lod den store Hær, som den havde i Sjæland og i Norge, forblive i Uvirksomhed.

Felttoget i Mecklenburg og Holsten. Det 13de Armeekorps skulde understøtte en Fremrykning imod Berlin, som foretoges med den venstre Fløj af de Hærmasser, hvormed Napoleon stod i Sachsen. Dernæst skulde det gaa imod Stettin og derfra til Danzig; men det kom ikke engang Halvvejen til Berlin. Det maatte rette sig efter den store Hærs Bevægelser, gaa frem, naar den gik frem, stanse, naar den stansede, og, naar den blev slaaet, gaa tilbage til Hamburg og Holsten, som det i alle Tilfælde skulde forsvare. Den fjendtlige Hær, som spærrede Vejen for det 13de Armekorps, bestod af 6000 Mand Svenskere og Mecklenburgere under Vegesack og 22,000 Mand under Wallmoden. Største Delen af Mandskabet i Wallmodens Korps bestod af tyske frivillige af alle Stænder, der havde grebet til Vaaben af Kærlighed til det undertrykte Fædreland. Begejstring maatte erstatte, hvad der savnedes i Vaabenfærdighed og Fasthed. Uagtet de vare godt forsynede med veltjente preussiske og russiske Befalingsmænd, bleve de

slaaede i alle regelmæssige Sammenstød med de danske Tropper. Derimod havde disse Friskarer deres Styrke i Overfald. De vare utrættelige i at overraske de danske For- og Bagtropper ved Nat og ved Dag. Den franske Marchal havde derfor stillet en prøvet Fører til den danske Generals Raadighed, en Ryttergeneral, som havde kæmpet baade i Italien, Ægypten, Spanien og Rusland. I François l'Allemand fik Danskerne en Fører, som lærte dem at bevare Soldatens Munterhed under de mangfoldige uvante Forhold, som Savnet af Løn, ussel Beklædning, utilstrækkelig Forplejning og lange Marcher medførte. Lønningen udeblev, fordi Chefen for Forplejningskorpset var saa bange for Kosakker, at han ikke turde forlade det sikre Hamburg. Det var forgæves, at man tilbød ham et helt Regiment til Bevogtning. Tropperne maatte i Reglen selv sørge for, hvorfra de fik noget at spise. Alt krævedes hos Beboerne i de Egne, der hjemsøgtes, og de Tropper, der vare forrest, gjorde ofte rent Bord og efterlode intet til de efterfølgende. L'Allemand (Generalen med de røde Bovser) vænnede Soldaterne til Orden; han kunde ikke hindre, at For- og Bagtrop undertiden bleve overfaldne af de allevegne omsværmende Kosakker og Friskarer. Ingen General er i Stand til at hindre et Overfald, naar man gaar igennem en tæt Skov. Men han bevarede sin Koldblodighed i disse pludselige Kampe og meddelte den til sine Omgivelser. Saa længe Marcherne stode paa i Lauenburg og Mecklenburg, tilbragtes Nætterne under aaben Himmel. L'Allemand var altid midt iblandt sine Soldater. Han begav sig ofte ud til sine Forposter og bragte Vogne med Fødemidler og Vin ud til dem. Med sin Stab undersøgte han altid Fjendens Stilling, inden han angreb den, og forstod til Fuldkommenhed at anvende ethvert Vaaben efter dets Ejendommelighed. Selv blandede han sig ofte i Kampen, roste de Soldater, der opførte sig godt, og revsede strængt enhver Uorden, Tjenesteforsømmelse og urigtig opfattet Befaling. Som de fleste af sine Landsmænd var han en varm Tilbeder af det smukke Kjøn.

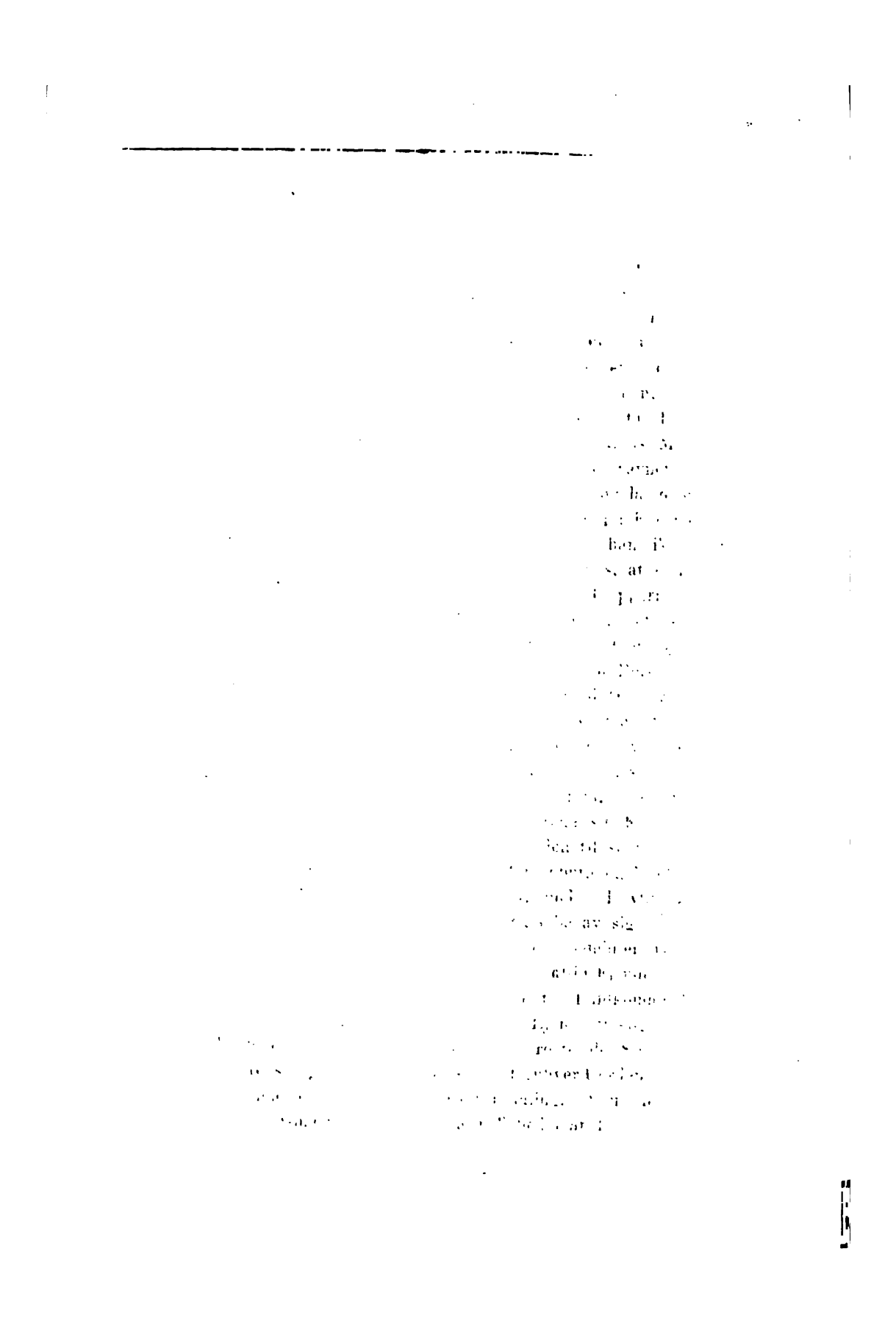

1813.

Dragoner. Grenaderer.

Den 16de August ophørte Vaabenstilstanden, og den 17de om Morgenen var Armekorpset i Bevægelse. Fortropperne (en Bataillon af oldenburgske og en Bataillon af holstenske Skarpskytter, en fransk Bataillon, 4 Eskadroner holstenske Ryttere, 2 Eskadroner polske Lansenerer og 1 dansk 3-pundigt Batteri) under L'Allemand sloge ved Trittau Bro over Bille, bag hvilken Flod det 13de Armekorps var sammendraget, og gik, for at skuffe Fjenden og forlede ham til at trække sine Tropper mod Nord, først lige imod Øst til Mølln. De her staaende Kosakker bleve slaaede, og Byen besattes. Den næste Morgen gik Fortropperne atter tilbage og droge derpaa imod Sydøst til Büchen. Samtidig hermed gik et fransk Korps imod Lauenburg. Begge Byer ligge ved Delvenau, Lauenburg ved dens Udløb i Elben. Fjenden havde besat begge Byer og forskanset sig bag de afbrudte Broer. Büchen toges af danske og franske Afdelinger. Det danske Batteri Gerstenberg sendtes frem i Galop og beskød den bag den afbrudte Bro anlagte fjendtlige Skanse paa en Afstand af 1000 Skridt. Under Kanonilden fik de lette Kompagnier Befaling at vade gennem Floden og storme Skansen. L'Allemand instruerede selv i den stærkeste Ild Kompagnicheferne: de skulde løbe med de medtagne Stiger til den afbrudte Bro, sætte Stigerne i Vandet, og, naar de alle vare komne over Floden, atter sætte Stigerne til Skraaningen, og først storme Skansen, naar de havde faaet alt deres Mandskab tæt ind under den. »Har De forstaaet mig, mine Herrer?« spurgte han. »Meget vel!» »De skal ikke bryde Dem om dem, der falde undervejs.« »Meget vel.« Paa denne Maade tiltvang man sig Overgangene, og Skanserne stormedes med ringe Tab. Derpaa blev der hurtig slaaet Bro af Byernes Bjælkelag, Lofter og Gulve. Næste Dag fortsattes Marchen i to Kolonner til Schwerin, som besattes den 24de August. Fjenden tog Davouts Hær imellem sig. Divisionen Vegesack stillede sig norden for den, ved Wismar, og Armekorpset

Wallmoden sønden for den, ved Ludwigslust. Sine lette Tropper lod han sværme i Ryggen paa det dansk-franske Korps og opsnappede baade syge, Efternølere og Forraad.

Davout havde nu fjærnet sig 15 Mile fra Hamburg, han vilde ikke rykke videre frem, i Retning mod Berlin; inden han erfarede, om de der staaende fjendtlige Hærmasser vare alvorlig angrebne, for ikke at blive knust i deres Favntag. Hovedkorpset byggede sig Jordhytter i Lejren ved Schwerin, thi de franske Hærførere forbøde alt Kantonnement i Byerne; og Fortropperne under L'Allemand, fulgte af den franske Division Loison, sendtes over Gadebusch imod det svenske Korps ved Wismar. Dette trak sig uden Kamp tilbage, henimod Rostock, og Wismar besattes den 24de August af de danske Tropper. Den 27de rykkede L'Allemand imod Rostock og stødte den næste Dag paa den svenske Hovedstyrke imellem Krøpelin og Doberan. En Kanonade udspandt sig, i hvilken det 3-pundige Batteri Gerstenberg hele Dagen forsvarede sin Stilling imod 2 6-pundige Batterier. Den 29de trak de danske Fortropper sig igen tilbage til Wismar. — I Stillingen Schwerin-Wismar blev det dansk-franske Armekorps staaende, til der den 2den September kom Efterretning om, at den Hær, Napoleon havde sendt imod Berlin, var bleven fuldstændig slaaet af de allieredes Nordhær, der førtes af den svenske Kronprins. Davout vendte derfor om, forlod Mecklenburg og indtog med sit Hovedkorps en Stilling i det Lauenburgske, imellem Ratzeburg og Mølln. Brigaden L'Allemand, der dækkede den venstre Flanke, bestaaende af 3 Batailloner af holstenske Skarpskytter, slesvigske Jægerkorps, holstenske Rytterregiment, 2 polske Eskadroner og et dansk Batteri, gik til Lübeck. Fjenden forfulgte, og det lykkedes ham at overfalde en Feltvagt af holstenske Rytterregiment under Baron Wedell ved Dassau, paa Vejen imellem Wismar og Lübeck. Ritmesteren havde været saa uforsigtig at lade Hovedlaget tage af alle Hestene, for at de kunde æde, og Rytterne sov.

Pludselig bruste en mecklenburgsk Rytterskare, ført af gode Spioner, tværs igennem Vedetkæden, ind paa Feltvagten. De søvndrukne Ryttere bleve huggede ned, medens de bidslede Hestene, isteden for at bruge deres Sabler og Karabiner. Wedell forsvarede sig halvpaaklædt som en fortvivlet og blev dødelig saaret. Fjenden overfaldt ogsaa Forposterne af holstenske Skarpskyttekorps sønden for Dassau, ved Schønberg, samt Hovedkorpsets Bagtrop, jyske Dragoner og 2 franske Batailloner, ved Zarentin, ved Schallsø; men paa begge Steder blev han slaaet tilbage og mistede mange Folk.

Det dansk-franske Armekorps indtog den 3die September en Stilling, 7 Mile i Længden, fra Travemünde og Lübeck til Lauenburg, imellem Trave og Elben. Hovedstyrken stod ved Byen Ratzeburg, hvorefter Stillingen fik Navn. I denne Stilling stod Korpset fra den 3die September til den 13de November, idelig skærmyslende med Fjenden. Medens dette stod paa, tabte Napoleon Hovedslaget ved Leipzig d. 16de—18de Oktb.; og, inden Efterretningen om Nederlaget kom til Kjøbenhavn, erklærede Frederik VI den 21de Oktb. Rusland og Preussen Krig, hvilket ikke bidrog til at forbedre vor politiske Stilling. Disse Magters Hærmasser oversvømmede i Forbindelse med Østerrigere og Svenskere efter Sejren ved Leipzig hele Tyskland. Det fransk-danske Armekorps, der stod ved Ratzeburg, gav selvfølgelig efter for dette Tryk og indtog foreløbig en Stilling, som sikrede den danske Divisions videre Tilbagetog til Rensborg og de franske Divisioners Tilbagetog til Hamburg. De danske Tropper, 3 Brigader under L'Allemand, Schulenburg og Lasson, stilledes fra Lübeck til Mølln, bag Stecknitz, de franske med en Division imellem Mølln og Lauenburg og 2 Divisioner paa Vejen til Hamburg, i Bergedorff og Schwarzenbeck.

Imod denne Stilling rykkede Kronprinsen af Sverig med 60,000 Mand. Davout følte sig ikke stærk nok til at modstaa denne Overmagt. Han besluttede derfor at drage de franske

Divisioner sammen ved Hamburg og befalede den 30te Novb. Prins Frederik af Hessen, at han samtidig med Franskmændenes Tilbagetog ligeledes skulde gaa tilbage og stille den danske Division paa Vejen, der fra Oldesloh fører til Kiel og Rensborg. Den 1ste December forlode Franskmændene Mølln og toge Stilling vesten for Bille. Fjenden rykkede ufortøvet ind i det imellem Franskmændene og Danskerne opstaaede Hul. — Kronprinsen af Sverig, hvis Øjemed det var at tvinge Danmark til at afstaa Norge, lod blot Hamburg bevogte af 16,000 Russere, og vendte sig med sin Hovedstyrke mod Danskerne. Hertil nyttede han følgende Hær:

Den svenske Hær, 20,000 Mand, delte i 3 Foddivisioner med tilsammen 21 Batailloner og 10 Eskadroner under Generalerne Posse, Sandels og Boye; en Rytterdivision paa 21 Eskadroner under General Skjøldebrand; en Artilleridivision paa 66 12- og 6-pundige Kanoner under Oberst Cardell.

Den svensk-mecklenburgske Division under General Vegesack, 6000 Mand.

Det Wallmodenske Armekorps: trende Korps under Wallmoden, Dørnberg og Tettenborn, 20,000 Mand.

Selv rykkede Kronprinsen med den svenske Hær og Vegesacks Korps imod Danskernes venstre Fløj, Lübeck, og sendte Wallmodens Korps imod Boden, sydøst for Oldesloh, hvor Danskernes højre Fløj stod. Paa begge Steder kom det til Kamp den 4de December. Ved Boden kastede Lassons Brigade Wallmodens Fortropper tilbage, tog en Del af dem tilfange og gik derpaa til Oldesloh. Ved Lübeck bleve de danske Forposter, der stode langs Stecknitz, omgaaede af Fjenden, der gik over den tilfrosne Flod udenfor Skudvidde og tvang dem til at trække sig ind i Lübeck, hvor Prinsen af Hessen stod med Brigaderne L'Allemand og Schulenburg, tilsammen 6000 Mand. Med 1ste Brigade trak Prinsen sig tilbage til Oldesloh og efterlod L'Allemand i Lübeck med 3 Batailloner, 4 Eskadroner og 10 Kanoner. Af Bataillonerne var en af 1ste jyske Regiment just i disse Dage ankommen til Divisionens Forstærkning. Den mødte i hvide Lærreds-

bukser, en luftig Paaklædning i December Maaned. Kronprinsen af Sverig, der ikke vidste, at den efterladte Styrke var saa ringe, sluttede en Overenskomst med L'Allemand, ifølge hvilken han rømmede Byen paa den Betingelse, at Svenskerne først maatte forfølge ham den næste Dag. Paa denne Maade fik han 12 Timers Forspring, og den 6te Decb. var hele den danske Division samlet i Segeberg, hvorhen Prinsen havde trukket sig fra Oldesloh. Det gjaldt nu om at komme norden for Ejderen og støtte sig til den stærke Fæstning Rensborg, indtil der kom Hjælp fra den paa Sjæland staaende Hær. Fra Segeberg føre to Veje til Rensborg: den kortere, over Neumünster, er 8 Mile lang; den længere, over Kiel, 11 Mile; men den sidste havde den Fordel at gaa igennem en af Moser og Floder opfyldt Egn, hvor der var flere gode Forsvarsstillinger, medens den kortere gaar tværs over Heden. Dette Hensyn og Efterretningen om, at Fjenden rykkede frem imod Neumünster, bevægede Prinsen af Hessen til at vælge den længere men sikrere Vej. Kronprinsen af Sverig troede, at Divisionen havde valgt den kortere Vej, og blev skuffet. Han sendte Wallmodens Korps i Ilmarcher tværs igennem Holsten til Rensborg, og forklarede sine Generaler, at denne Fæstning vilde falde for første Opfordring, da den hverken havde Skyts, Levnedsmidler eller Garnison; men Wallmodens Fortropper bleve slaaede en Mil sønden for Rensborg ved Jevenstedt af Garnisonens Udposter under Prinsen af Holstein-Beck. Den svenske Hærs Avantgarde, Rytterdivisionen Skjøldebrand, skulde ligeledes gaa fra Segeberg imod NV. over Neumünster til Rensborg; men, da den kom ud paa Heden og opdagede de danske Bagtropper under L'Allemand, der i en lang Kolonne trak sig lige imod Nord, saa forandrede den ufortøvet Retning og gav sig til at forfølge dem. De danske Bagtropper gik i Slagorden over Bornhøved Hede, der 600 Aar tidligere havde været Skueplads for en Kamp, som brat endte Valdemarernes Sejrsløb

og Danmarks Erobringer imod Syd. — Det danske Hovedkorps, der den 7de om Morgenen var brudt op fra Bornhøved for at gaa til Kiel, stansede, da der kom Mælding fra Bagtroppen, at Fjenden var nærgaaende. Nogle Batailloner og et Batteri opstilledes derfor norden for Bornhøved for at optage Bagtroppen, der imidlertid lykkelig var sluppen over Heden. Paa den sidste halve Fjerdingvej, fra Hedens Ophør til Byen Bornhøved, var Vejen indeklemt mellem høje Diger og brede Grøfter. For i Ro at kunne tilbagelægge dette Stykke, stillede L'Allemand 2 af sine Batailloner til højre og venstre af Indgangen til Passet og 2 Kanoner ved selve Indgangen. Under disse Afdelingers Beskyttelse kom Trosset, Artilleriet og den forreste Bataillon lykkelig gennem Passet og dets Fortsættelse, den snævre Bygade. Rytteriet travede derpaa ind i Passet, og det var dette, Fjenden væntede paa. Saa snart hele det danske Rytteri i en lang Marchekolonne fyldte Vejen, lod Skjøldebrand blæse til Angreb, og i Galop fløj hans Husareskadroner fremad. De 2 Kanoner fyrede paa de fremstormende, som rede forbi Kanonerne og kastede sig over Fodfolket, af hvilket den ene Bataillon havde formeret Firkant og den 2den Kolonne. Firkanten blev reden overende, men Kolonnen modstod Angrebet og optog Lævningerne af den overredne Firkant. Samtidig hermed trængte flere Husareskadroner ind i Snævringen, indhentede de bortdragende danske Ryttere og kilede sig ind imellem dem. I en tæt sammenpakket Masse, i hvilken ingen var i Stand til at gøre Brug af sine Vaaben, væltede Ven og Fjende sig fremad paa den indgrøftede Vej til Bornhøved og igennem Byen. Først da det danske Rytteri var kommet norden for Byen, veg det ud til Siden og ordnede sig bag Bakkerne. De her staaende Batailloner og Artillerister modtoge de forfølgende svenske Husarer med en saa eftertrykkelig Ild, at de atter maatte vende om, og, da de kom sønden for Byen, maatte de udholde Ilden fra de der efterladte Batailloner, som nu

vare komne til Besindelse efter den første Forskrækkelse. De svenske Husarer maatte forstærke Farten og skynde sig tilbage paa Heden, hvor de atter samlede sig. Som sædvanligt i en Rytterfægtning gik det ud over Hestene. Svenskerne fik 130 Heste skudte ihjel, derimod var Mandskabets Tab af døde og saarede kun 70 Mand. I Angrebet deltoge 7 Eskadroner af Mørners Husarer, en af skånske, 2 af Schills Husarer, 3 af skånske Karabinere; 5 Eskadroner af Mørners Husarer bleve i Reserve. Danskernes Tab beløb sig til 60 døde og saarede samt en Del savnede; desuden mistede de 3 Kanoner, de 2, der stode sønden for Bornhøved, fordi Kuskene løb deres Vej med Bespændingen og Forstillingerne; den tredie, fordi den væltede i Bornhøved og knækkede hele Underlaget. — Saa snart Angrebet var afslaaet, fortsattes Tilbagetoget imod Ejderen. Der var ingen Tid at spilde: hvad der ikke kunde følge med, blev liggende, og alle Efternølere faldt i Fjendens Hænder. Om Aftenen var Hovedkvarteret i Kiel, 1ste Brigade stod tæt sønden for Kiel, 2den i Preetz, Bagtroppen, Brigaden L'Allemand, i Honigsee.

Den næste Morgen samledes hele den danske Division i Kiel. Et Forsøg paa at faa nogle Dages Vaabenhvile for at puste ud, mislykkedes, og der indløb Efterretning om, at Wallmodens Korps den 9de om Formiddagen var ilet forbi det danske Korps og havde passeret Ejderkanalen ved Kluvensiek, samt at det drog videre imod Nord for at spærre Vejene til Rensborg og til Ekernførde. Prinsen af Hessen brød derfor op fra Kiel den 9de om Eftermiddagen og gik i 3 Kolonner over Ejderkanalen ved Landwehr, ved Levensau (Hovedvejen til Ekernførde) og ved Knoop. De tre Overgangssteder ligge nord og nordvest for Kiel. Om Natten bivuakerede hele Korpset 2 Mile nordvest for Kiel, imellem Gettorf og Lindau. Den 10de December brød det meget tidlig op og gik i en klingrende Frost imod Vest for at naa Rensborg. Ved Landsbyen Holtsee, en Mil nordøst for den ved Gammel-

Ejder liggende By Sehested, stødte det paa de første fjendtlige Afdelinger, 2 Batailloner, som kastedes ud af Landsbyen og forfulgtes af 3 Batailloner i vestlig Retning til Haby i Nærheden af Wittensø. Det danske Hovedkorps drejede imod Sydvest og gik imod Sehested for at bryde igennem de fjendtlige Regimenter, der stode ved denne By.

Lykkedes dette Foretagende, og man var kommen vel forbi Sehested, sønden for hvilken By den vestligste Overgang over Ejderkanalen, Kluvensiek Bro, findes, saa var man sikker paa, dækket af den brede Ejder, at kunne i Ro trække sig ind i Rensborg.

Danskernes pludselige Angreb paa Holtsee og videre Fremrykning mod Sehested overraskede den fjendtlige General Wallmoden, der havde spredt sit Armekorps over saa vid en Strækning, at han ikke var i Stand til nogensteds at gøre kraftig Modstand. Dørnberg, der havde 5 Batailloner med tilhørende Artilleri og Rytteri, drog med 5 af disse, 8 Eskadroner og 2 ridende Batterier, norden for Wittensø, ad Vejen til Ekernførde, og 2 af hans Batailloner, der stode østen for Søen, vare blevne slaaede ved Holtsee. Tettenborn var med sine Kosakregimenter sendt igennem Ditmarsken og gik over Ejderen ved Frederikstad. Den svensk-mecklenburgske Division under Vegesack stod 2 Mile sønden for Sehested, ved Emkendorff, og havde sendt sine Fortropper, en Bataillon og 3 Eskadroner, frem til Kluvensiek. — Ved dette Pas, en Fjerdingvej sønden for Sehested, stod Wallmoden selv med sin Hovedstyrke, 5 Batailloner og 14 Kanoner; 3 af hans Batailloner stode ½ Mil vestligere, ved Ehlerndorff. 6 Batailloner, 3 Eskadroner og 14 Kanoner var alt, hvad Wallmoden kunde føre i Ilden, da de danske Fortropper, jagende et Par hundrede Flygtninger af Dørnbergs Korps foran sig, trængte frem imod Sehested. Med 2 Batailloner og nogle Kanoner besatte Wallmoden den nordre Tilgang til Sehested og sendte 2 Batailloner til venstre og højre udenom Byen. Inden disse vare komne frem i Højde

med Byen, blev den tagen med Storm af Danskernes 1ste Brigade under Schulenburg. Wallmoden forsøgte at generobre Byen med nogle Batailloner. Deres Angreb modtoges af fynske Dragonregiment, der kastede sig ind paa de stormende, sprængte en fjendtlig Bataillon og erobrede 3 Kanoner. Det fjendtlige Rytteri søgte at genoprette dette Uheld. Det kastede fynske Dragoner og Husarerne tilbage, men blev derpaa slaaet fuldstændig paa Flugt af det danske Fodfolk, der havde en fortræffelig Stilling langs Markhegnene sønden for Byen. En mecklenburgsk Eskadron blev aldeles ødelagt, og Føreren, en mecklenburgsk Prins, blev saaret tagen tilfange. Det tyske Fodfolk, der nu var blevet forstærket med 3 Batailloner fra Ehlerndorff, gjorde et sidste Forsøg paa at opretholde Kampen, ved at rykke frem vesten for Sehested; men det havde ikke bedre Lykke. Det stansedes af det her staaende Fodfolk, som ligeledes modtog en velkommen Forstærkning i de 3 Batailloner, som hidtil havde staaet vesten for Holtsee, og som nu, da der ikke mere var Brug for dem, gik vesten om Sehested. Denne friske Styrke, der førtes af Major Rømeling, slog, i Forening med flere af Hovedkorpsets Batailloner, det fjendtlige Angreb tilbage. Efter at have kæmpet for sin Redning, kæmpede det danske Korps nu for Sejren. Fjenden forfulgtes med alle tre Vaaben og maatte i stor Uorden trække sig over den gamle Ejder. Det holstenske Rytterregiment travede endog over Broen. Den forreste Eskadron under Stemann foretog et dristigt Indhug og trængte frem til den fjendtlige General og hans Stab. Under denne sidste Kamp gik hele det danske Tros, omtrent 400 Vogne, uhindret gennem Sehested og fulgte Vejen til Rensborg. 1ste og 2den Brigade fulgte efter om Aftenen. Ikkun L'Allemands Brigade blev staaende om Natten paa Valpladsen og gik den næste Morgen til Rensborg.

Wallmoden samlede sine Tropper sønden for Ejderen. Hans Tab beløb sig til 2000 Mand, deriblandt 630 Krigsfanger.

Danskernes Tab beløb sig til 550 døde og saarede. De erobrede 3 Kanoner, af hvilke de 2 medtoges til Rensborg. — Her forenede det jyske Dragonregiment sig atter med Divisionen. Det var kommet hid fra Hamburg den 9de December. Davout, havde taget dette Regiment med sig til Gengæld for de 2 polske Eskadroner, som fulgte med den danske Division. Det havde den 6te December, i Forening med et fransk Jægerregiment til Hest og en let Bataillon, haft en glimrende Fægtning ved Rahlstedt, hvor det overfaldt nogle Kosakpulke og forfulgte de flygtende til Syck, der ligger 3½ Mile fra Hamburg, paa Hovedvejen til Lübeck, hvor der gaves Befaling til at stanse Forfølgelsen og gaa tilbage til Wandsbeck. Befalingen adlødes kun af de franske Tropper. Om jyske Dragonregiment ikke modtog eller misforstod Befalingen, er ikke opklaret. Først da det var kommet igennem Syck, fik det atter Befaling at vende om. Et preussisk Husarregiment forsøgte at afskære Regimentet Tilbagegangen, da det kom tilbage gennem Syck; men Dragonregimentet banede sig Vej gennem de preussiske Husarer, rigtignok med Tab af hele Byttet og de tilfangetagne Kosakker. I Træfningen faldt Regimentets Chef, Oberst Bonnichsen, Oberstløjtnant Engelsted blev saaret. I alt havde Regimentet 52 døde og saarede. Iblandt de sidste var Løjtnant Fogh. Han havde nogle og tyve Saar, men alligevel blev han helbredet. Den 8de Decb. forlod Regimentet Hamburg, red over Itzehoe, Hohen-Westedt og Jevenstedt til Rensborg, snoende sig med lige saa megen Raskhed som Snildhed forbi de fjendtlige Afdelinger, det traf paa sin Vej.

Da Prinsen af Hessen havde bragt sin Division i Sikkerhed, sluttede han en fordelagtig Vaabenstilstand paa 14 Dage med Kronprinsen af Sverig, i hvilken Tid Fjenden skulde stanse med sin Fremrykning, og Fæstningen Rensborg have Lov at proviantere sig. Det eneste ufordelagtige Punkt i Vaabenstilstanden var, at det stod Fjenden frit at belejre Frederiksort

og Glückstadt, der ikke vare underlagte Prinsen af Hessens Myndighed. Vaabenstilstanden skulde vare til d. 29de Decb. Herved skaffedes der Tid for den danske Hær til at blive overført fra Sjæland til Slesvig og optage Kampen. Men Frederik VI's Mod var blevet brudt, da han erfarede, at Karl Johan var trængt ind i Holsten, og at Franskmændene kun vare ham til Besvær. Den 7de December gik han ind paa den østerrigske Regerings Forslag at kjøbe Freden med Afstaaelsen af Trondhjems Stift og Indvilligelse i at sende sin Hær imod Franskmændene. Men dermed vilde Karl Johan ikke lade sig nøje; han kendte sin Modstander og vidste, at dennes Eftergivenhed voksede, jo nærmere Faren truede. Han trængte paa hele Norges Afstaaelse, truede med at besætte Fyn og lod sig kun med Møje bevæge til at forlænge Vaabenstilstanden til den 5te Januar 1814.

De to Fæstninger i Sydslesvig og Holsten, der ikke vare indbefattede i Vaabenstilstanden, erobredes af Svenskerne. Frederiksort, hvis Besætning bestod af 3 Kompagnier af 1ste jyske Fodregiment og nogle faa Artillerister, i alt 300 Mand, indesluttedes den 12te December af den 1ste svenske Armedivision under Grev Posse. Kommandanten, General Hirsch, sendte Bud til Kongen og til de øverstbefalende i Slesvig, Laaland og Fyn efter Forstærkning. Allevegne fik han Afslag; kun fra Slesvig modtog han en kyndig Mand, som kunde fornagle Kanoner! Fæstningen overgav sig den 19de December. Samtidig med Frederiksort indesluttedes Glückstadt fra Landsiden af 3die svenske Armedivision under Boye, fra Søsiden af en engelsk Eskadre, bestaaende af en Fregat, 4 Brigger og 13 Kanonbaade. Garnisonen bestod af 2 Bataillioner af Dronningens Fodregiment, 300 Rekrutter, 2 Kompagnier af den holstenske Artilleribataillon, 1 3-pundigt Feltbatteri og Alsens Besætning; det jyske Jægerkorps, 1 Kompagni af sjællandske Jægerkorps, 20 Mand af holstenske Rytterregiment og 2 3-pundige Kanoner, der den 22de December kom til

Glückstadt; endvidere laa der i Havnen en Brig paa 16 Kanoner og 8 Kanonbaade. Fæstningen var forsynet med Krigsfornødenheder for flere Maaneder, og Besætningen var omtrent 3000 Mand. Det eneste, det skortede paa, var Fæstningsartillerister i rigeligt Tal; men dette Savn blev afhjulpet af Kanonbaadenes Mandskab, der brugtes ved Kanonernes Betjening paa Voldene. Kommandanten var General Czernichow, tidligere Oberst i Ingeniørkorpset. I Begyndelsen af Belejringen gjorde Fjenden ringe Fremskridt. Marsken, ved hvilken Fæstningen ligger, var sat under Vand; kun langsomt arbejdede Fjenden sig frem paa Digerne; og et Forsøg, som han gjorde paa at overrumple Fæstningen ved et natligt Overfald, mislykkedes fuldstændig. Den 26de aabnede de fjendtlige Batterier og Skibe deres Ild paa Fæstningen. Kampen vedvarede uafbrudt til den 28de. Fæstningen besvarede med Held den fjendtlige Ild, og Kanonbaadene tvang de engelske Skibe til at trække sig udenfor Skudvidde. I Kampen faldt desværre Forsvarets Sjæl, Kaptejn Kruse af Søetaten. Den 1ste Januar 1814 begyndte Svenskerne et vedholdende Bombardement, der varede i flere Dage. Det regnede med glødende Kugler og Bomber, flere Gaarde og Forraadshuse gik op i Luer. Det vedholdende Bombardement demoraliserede Garnisonen, ikkun Søfolkene holdt Modet vedlige. Den 4de Januar opfordrede den svenske General Kommandanten til at overgive Fæstningen. Et Krigsraad sammenkaldtes af de højere Officerer, som raadede til Overgivelse, med Undtagelse af den øverstbefalende for Søfolkene, Kaptejn Krieger, hvem Forsvaret af flere af de vigtigste Bastjoner var betroet. Fæstningen overgaves den 5te Januar. Kommandanten og hans Næstbefalende, Oberst Breuer, bleve til Straf for det slette Forsvar dømte fra Livet, men benaadedes med Afsked og 6 Maaneders Fæstningsarrest.

Frederik VI burde allerede i Begyndelsen af December, da Svenskerne faldt ind i Holsten, have trukket Broderparten

ist in Bereitschaft in Schleswig. Ferner ist in Holstein ein Bataillon Infanterie und eine Batterie Artillerie, welche Truppen Ende Juni bis Anfang Juli nach Schleswig, wo sie dann 2 Brigaden unter Befehl des Generalmajors Manteuffel bilden werden. Ferner ist in Schleswig eine Brigade Infanterie, welche dort bleibt, und 2 Bataillone Infanterie, welche nach Jütland kommen. Die Schleswig-Holsteinischen Truppen.

Das 6te Armee-Corps (Sächsisches) besteht aus 2 Infanterie-Divisionen, jede zu 2 Brigaden, 1 Cavallerie-Brigade und 1 Artillerie-Brigade, wie folgt. Die 1ste Brigade besteht aus 3 Bataillonen des 13ten Infanterie-Regiments, 4 Bataillonen des 15ten Infanterie-Regiments, 1 Bataillon des 16ten Infanterie-Regiments, 1 Bataillon des 17ten Infanterie-Regiments, 1 Bataillon des 18ten Infanterie-Regiments, 1 Bataillon des 19ten Infanterie-Regiments, 1 Bataillon des 20sten Infanterie-Regiments, 1 Bataillon des 21sten Infanterie-Regiments, 1 Bataillon des 22sten Infanterie-Regiments, 1 Bataillon des 23sten Infanterie-Regiments, 1 Bataillon des 24sten Infanterie-Regiments, 1 Bataillon des 25sten Infanterie-Regiments, 1 Bataillon des 26sten Infanterie-Regiments, 1 Bataillon des 27sten Infanterie-Regiments, 1 Bataillon des

2den Fodbrigade: det 1ste og 2det jyske Regiment, 5 Bataillioner. 24 Kanoner.

3die Division, General Wegener, ved Faaborg.

3die Rytterbrigade: slesvigske Rytterregiment. 4 Eskadroner.

4de Fodbrigade: 2 Bataillioner af Kronens, en af fynske, en af 3die jyske, den langelandske Bataillon. 5 Bataillioner, 36 Kanoner.

I alt 22 Bataillioner, 17 Eskadroner, 94 Kanoner.

Forposterne langs Lillebælt samt Batterierne fra Strib til Fænø: Prins Frederik Vilhelm af Holsten-Beck.

Forposterne ved Kolding, Major, Postmester Bruun: 2 Eskadroner af Prins Ferdinands Dragoner og slesvigske Ryttere, 2 Komp. af 1ste jyske Regiment og et Halvbatteri.

Kommandoen paa Als, Oberstløjtnant Tscherning: 2 Bataillioner af slesvigske og Kronens Regiment, et Halvbatteri.

Kongen af Danmark og Norge tøvede stadig med at lægge Sværdet i Vægtskaalen. Han sad paa Hindsgavl Slot og haabede, at hans Underhandlere ved Østerrigs Hjælp skulde frelse Monarkiet, uden at han selv vilde foretage det mindste med den Hær, han nu paa syvende Aar holdt samlet. Denne Forsagthed deltes af alle hans Omgivelser. Selv Prins Frederik af Hessen, der saa, at enhver Tanke om en kraftig Krigsførelse var opgiven, raadede indstændig Kongen til Fred, inden Ulykken voksede. Østerrig, der hidtil havde været os velvillig stemt, raadede ligeledes til Fred for enhver Pris, da det saa, at den danske Hær ikke rørte sig af Stedet. Karl Johan benyttede sig af det danske Hovedkvarters fredelige Stemning. Han truede med at sønderlemme hele Monarkiet, oprette et uafhængigt Rige Cimbrien, og tage Sjæland ved Hjælp af den engelske Flaade. Ingensteds fandt Frederik VI mere Understøttelse. At han skulde søge den, næst Gud, hos sig selv og nytte sin Hær, faldt ham ikke ind. Han saa sig om til højre og venstre hos fremmede efter Hjælp, og hans Folk gjorde det samme. Der var ingen, som begreb, at, først naar man selv tager kraftig fat, saa bliver man den stærkeste og er ikke hjælpeløs, om saa hele den øvrige Verden

vender os Ryggen. Saa snart Kongen havde faaet Meddelelse om, at Kronprinsen af Sverig havde opsagt Vaabenstilstanden og rykkede frem med sin Hær i Sønderjylland, gav han sine Underhandlere Fuldmagt til at kjøbe Freden med Afstaaelsen af Norge*). Underhandlingerne dreves med feberagtig Hastværk. Den 14de Januar underskreves den sørgelige Fred, hvorved Frederik VI fraskrev sig Norge for sig og sine Efterkommere. Freden med England undertegnedes samme Dag. England tilbagegav, hvad det havde erobret, undtagen Helgoland.

I Fredstraktaten med Sverig forpligtede Danmark sig til at erklære Frankrig Krig og stille 10,000 Mand under Kronprinsen af Sverigs Befaling. Til disse 10,000 Manns Underhold tilstod England 400,000 Lstrl. i Løbet af 1814. Den 17de Januar udstedtes Krigserklæringen imod Frankrig.

Norges Kamp for sin Selvstændighed. Kristian Frederik, Danmarks Tronfølger, havde afløst Frederik af Hessen i Norge 1813. Den 2den Maj var han bleven udnævnt til Statholder, den 22de i samme Maaned holdt han sit Indtog i Kristiania og overtog Norges Styrelse. Det var en begavet Mand med et indtagende Ydre, gode Fremstillingsgaver og et klart Blik paa de politiske Forhold; men han savnede den vigtigste mandige Egenskab, der var dobbelt vigtig i disse farefulde Tider: det bristede ham paa Mod. Han var, som der blev ytret, »for vek« og kunde ikke maale sig med Statholderen fra 1808, Kristian August af Augustenborg, som han søgte at efterligne. Han blev modtagen med Tillid, og Normændenes gamle Hengivenhed for det danske Kongehus slog endnu engang ud i lyse Flammer, inden den pludselig slukkedes. Ledsaget af sine Adjutanter, Rode, J. Haffner og Brock, Intendanten Haxt-

*) Den 13de Januar skriver Kongen til Prinsen af Hessen: »Den Hær, jeg staar i Spidsen for, besidder hverken Generaler eller Officerer, der kende til Krigen; den har heller ikke de nylig i Frankrig opfundne Kogekedler.«

hausen, Amiral Lütken og de fornemste norske Høvdinger, Staffeldt, Hegermann, Krebs og Stabell, foretog Prins Kristian et Eftersyn af den søndenfjældske Hær og af Grænsefæstningerne, og kom til den Slutning, at det Indfald i Sverig, som Frederik VI havde befalet ham at forberede, var utilraadeligt. Skulde det ske, maatte Stødet føres samtidig fra Sjæland og Norge, for at Normændene kunde blive forsynede med Brød fra det kornrige Skåne. I Norge var der vel Korn i Forraadskamrene for 22,000 Mand i 3 Maaneder; men Aaret 1812 havde været et Misvækstaar, og, naar Forsørgerne droge i Krig, maatte der uddeles Korn til de efterladte Familier. I de til Norge stødende svenske Grænseprovinser var der kun Nød og Fattigdom. Alt maatte medføres fra Norge for et Tidsrum af 3 Uger til en Styrke af 18,000 Mand; en saa stor Hær var man i Stand til at føre ud af Landet efter den sidst foretagne Hærorden. Forlangendet om en forøget Korntilførsel opfyldtes beredvillig. I Løbet af Juni 1813 udskibedes 300,000 Tønder Korn fra Jylland og Øerne til Norge. Trods denne Tilførsel, vedblev der at være Trang i Norge. I Kristiansand, Arendal og paa flere Steder kom det til uhyggelige Optrin. Den fra Fjældstrøgene tilstrømmende Landalmue opbrød Forraadskamrene og tiltvang sig en Uddeling af Korn. Nøden steg, da Sverig for at øge Misnøjen forbød Tilførsel, af hvad Navn nævnes kunde, til Norge, og jog de norske Fiskerkvaser bort fra de svenske Kyster. Forbudet virkede dog i modsat Retning, og Uvillien mod en Forening med Svenskerne steg. Prins Kristians Forslag om, at Kongen skulde gøre Landgang i Skåne, vilde denne, som tidligere, intet høre om. Han skrev til Prinsen, at det kun var fra Norge, at Krigen skulde føres angribende, og befalede ham at angribe, samtidig med at Krigserklæringen udstedtes imod Sverig d. 3die Septbr. 1813. Med Hovedstyrken skulde han gaa imod Gøteborg, og en mindre Kolonne skulde sendes imod Karlstad. Denne Befaling gentog Kongen den 7de September. For ikke at

1813.

Fodfolket.

1813.

Fodfolket.

opirre ham, sammendrog Prins Kristian et lille Korps paa 4000 Mand under Staffeldt ved Glommen, i Nærheden af Onstadsund. Samtidig fastholdt han i en ny Skrivelse til Kongen, at, skulde Sverig angribes, maatte det ske med Opbydelse af Danmarks og Norges forenede Kræfter. Da Kongen ikke kunde sætte sin Villie igennem, slog han af paa sine Fordringer og befalede Prinsen at lade foretage Strejftog ind i Sverig, hvilket denne fandt aldeles unyttigt. Han tillod Kommandanten i Frederikshald at slutte en Vaabenstilstand med Svenskerne, saa Sejladsen gennem Svinesund blev fri, for at Smaalenene kunde blive forsynede med Korn.

Medens Danmark og Sverig bekrigede hinanden i Nordtyskland, var der Stilstand imellem Norge og Sverig. Med rastløs Virksomhed sørgede Norges Statholder for, at der i Aarets sidste Maaneder bragtes store Kornforraad fra Jylland til Norge. Midt i December opsagde han dog Vaabenstilstanden paa et Rygte om, at Sverig benyttede sig af den til at indskibe Regimenter i Gøteborg, for at overføre dem til Jylland. Flere Strejftog foretoges med nogle Kompagnier ind i Bohuslen, hvor der toges nogle Forposter tilfange, hvorefter Krigen atter hendøde.

Den 18de Januar 1814 kom Efterretningen om Norges Afstaaelse til Kristiania. Det norske Folk oprørtes ved at høre, at det var bortbyttet imod Pommerinker, og at deres gamle Rige var afhændet som et Stykke Løsøre. Selvstændigt rejste det sig og valgte den hidtilværende Statholder, Prins Kristian, til Regent. Denne modtog Valget og kaldte straks Hæren under Vaaben, skønt det ingen Hast havde dermed, saa længe Kærnen af den svenske Hær stod i Tyskland og kæmpede imod Napoleon. For Norge var det jo af Vigtighed, at de ophobede Forraad ikke slap op i Utide; fremmed Hjælp var utænkelig; Norge maatte hjælpe sig selv, hvis det vilde hævde sin Selvstændighed. Norges nye Regent, Kristian Frederik, skrev til Karl XIII, at det norske Folk havde valgt ham til

sin Hersker paa en lignende Maade, som Karl XIII selv var bleven valgt af det svenske Folk. Han var overbevist om, at Sverigs ædle Konge ikke vilde bestride de Rettigheder, der tilkom et Folk, som var løst fra sin Ed til en Konge, der havde frasagt sig Tronen, selv at vælge sin Styrer. Den svenske Regering var imidlertid ikke til Sinds at agte de samme Rettigheder i lignende Tilfælde. Den fordrede, at Kongen af Danmark skulde fratage Prins Kristian hans Arveret til den danske Trone, hvis han ikke overleverede Norge til Sverig, samt at alle danske Embedsmænd ufortøvet skulde kaldes hjem og al Korntilførsel fra Danmark forbydes. Kong Frederik afviste disse Fordringer; det blev Sverigs egen Sag at sætte sig i Besiddelse af Norge. I de Maaneder, der hengik, inden den svenske Hær vendte hjem fra Tyskland og Frankrig, bleve de norske Fæstninger satte i en bedre Forsvarsstand; en tidssvarende militær Retspleje indførtes, i hvilken de forældede barbariske Straffe afskaffedes. Saaledes afskaffedes den 28de Marts Spidsrodsstraffen paa Generalauditør Berghs Forslag og ombyttedes med ensomt Fængsel fra 10 til 30 Dage, efter Forseelsens Art. Endelig gav Normændene sig i disse Maaneder en fri Forfatning.

I den Forsamling, der gav Norge dets Forfatning, som det har beholdt til vore Dage, var der 33 Officerer, Underofficerer og menige Soldater. Den brogede Blanding af Krigere og civile Embedsmænd i deres graa Dragter, Præster i Ornat, Bønder i deres ulige Natjonaldragter, Adelsmænd og Borgere, gav den hele Forsamling et malerisk Udseende. Alle følte sig som Norges fribaarne Sønner, enige om at virke for Fædrelandets Frelse. Den største Tarvelighed herskede; fik man Vin, saa var den sur som Tiderne. Endnu mere knappe end Fødemidlerne vare Pengene. Det nyttede kun lidt, at Prinsregenten fulgte Danmarks Eksempel og fabrikerede flere Millioner Rigsdalersedler; Prinsesedlerne, som de kaldtes, tabte næsten al Værd, da de ikke vare funderede. En Td. Rug

kostede i April 400 Rd., en Td. Malt 500 Rd. Efter at Forfatningen var vedtagen, udraabtes Regenten, Prins Kristian Frederik, til Konge den 17de Maj.

Den 28de Maj vendte Karl Johan hjem til Sverig med sine 20,000 Svenskere, efter at have hjulpet sine Forbundsfæller med at styrte Napoleon. Saa snart han havde sat Foden paa svensk Grund, rustede han hele Sverigs Magt, for med Vold at sætte sig i Besiddelse af det Rige, han havde tvunget Danmark til at afstaa. Næsten to Maaneder hengik endnu med Forberedelserne. Midt i Juli vare Rustningerne færdige, og den svenske Hovedstyrke stod tæt samlet i Bohuslen, ved Norges Sydgrænse.

To Armekorpser, der tilsammen talte 40,000 Mand, stode under Kronprinsens egen Anførsel sønden og østen for Marker, rede til at overskride Tistedalen og Svinesund og indeslutte Frederikssten.

1ste Armekorps under Marskal Stedingk: 3 Armedivisioner, 1ste, 3die og 4de, under Generalerne Posse, Boye og Mørner, stode fra Strømstad til Svinesund.

2det Armekorps under Marskal Essen: 2 Armedivisioner, 2det og 5te, under Generalerne Sandels og Rosenblad, stode fra Norges Sydspids, Bullarsø, til Jakobsrud.

En Brigade under Oberst Gahn stod lige overfor Kongsvinger.

En Brigade under Oberst Eck i Jæmteland.

Et russisk Hjælpekorps paa 6000 Mand af de i Holsten staaende Tropper stilledes til Sverigs Raadighed.

En Flaade paa 4 Linieskibe, nogle Fregatter og 70 Kanonbaade under Kongens egen Anførsel laa udenfor Strømstad.

Opstillingen viste klart og tydelig, at Indfaldet skulde foretages fra Syd imod Nord. De svenske Armedivisioner vare inddelte i Brigader, Brigaderne i Regimenter; men Brigader og Regimenter kastedes hyppig om imellem hinanden i de to Armekorpser under hele Felttoget, hvilket virkede skadelig paa det heles Fasthed.

Den Styrke, Normændene kunde anvende i aaben Mark for at møde dette Indfald, beløb sig til 26,000 Mand.

Hovedstyrken kantonnerede paa en Strækning af 16 Mile, fra Kongsvinger til Frederiksstad, paa begge Sider af Glommen, det søndenfjældske Norges naturlige Forsvarslinie imod Angreb fra Øst. Kongen førte selv Befalingen, hans Stabschef var Oberst Seyersted, Generalintendant var Haxthausen.

Hæren var inddelt i 7 Brigader:

1. Avantgardens højre Fløj under Stabell stod ved Frederikshald med Forposter fra Krogefos til Sydspidsen af Norge.
   - 2 Bataillioner af akershusske Skarpskytteregiment.
   - 1 Bataillon af bergenhusske —
   - 1 Jægerkorps af søndenfjældske, nordenfjældske og oplandske Regimenters Jægerkompagnier.
   - 1 Kompagni af akershusske ridende Jægere.
   - ½ 3-pundigt Batteri.
2. Avantgardens venstre Fløj under Krebs stod sydøst for Kongsvinger.
   - 1 Bataillon af akershusske Skarpskytteregiment.
   - 1 — af 2det trondhjemske —
   - 1 — af søndenfjældske Skiløberbataillon.
   - 1 Kompagni af akershusske ridende Jægere.
   - ½ 3-pundigt Batteri.

   Hovedkorpset ved Glommen, norden og sønden for Øjeren.
3. Staffeldts Brigade sønden for Øjeren dækkede Glommens Overgange ved Onstad, Grønsund og Sannesund og tjente til Forstærkning for Avantgardens højre Fløj.
   - 2 Bataillioner af telemarkske Regiment.
   - 2 — af bergenhusske —
   - 1 Bataillon af norske Jægerkorps.
   - 2 Kompagnier af søndenfjældske Dragonregiment.
   - 2 3-pundige Batterier.
4. Hegermanns Brigade norden for Øjeren dækkede Glommens Overgange ved Fet, Blakær og Næs.
   - 2 Bataillioner af nordenfjældske Regiment.
   - 3 — af oplandske —
   - 1 Bataillon af valderske Skarpskytter.
   - 2 Kompagnier af søndenfjældske Dragonregiment.
   - 1 3-pundigt Batteri.
5. Reservebrigaden under Arenfeldt, ved Moss; bevogtede Øerne og Overgangene ved Glommens Udløb i Havet.
   - 1 Bataillon af trondhjemske Regiment.
   - 2 Bataillioner af vesterlenske —
   - 1 Bataillon af nordenfjældske —

1 Rekrutbataillon.
2 Kompagnier (uberedne) af søndenfjældske Dragonregiment.
2 8-pundige Batterier.

To detacherede Korpser.

6. Rodes Brigade ved Elverum, norden for Kongsvinger.
1 Bataillon af nordenfjældske Skiløbere.
1 — af søndenfjældske —
6 uberedne Kompagnier af nordenfjældske Dragonregiment.
Landeværnet af oplandske Regiment.
½ 8-pundigt Batteri.

7. Meylænders Brigade vesten for Kristiania Fjord, ved Tønsberg og Vallø.
1 Bataillon af søndenfjældske Regiment.
1 — af telemarkske —
1 8-pundigt Batteri.

I alt: 28 Bataillioner, 12 Dragon- og Jægerkompagnier og 64 Kanoner.

I alle Fæstningerne, undtagen Frederiksstad, der havde en Feltbataillon af søndenfjældske Regiment, bestod Garnisonen af natjonale Artillerister, Depotbatailloner og Landeværn. Paa Frederikssten, der atter i dette Felttog bevarede sit gamle Ry, laa der 2 Artillerikompagnier, en Depotbataillon af søndenfjældske og en af akershusske Regiment. Kommandant i Fæstningen var General Ohme.

Den 30te Juli gik 2det svenske Armekorps over Sydgrænsen mellem Bullarsøen og Jakobsrud; det trykkede med sine overlegne Masser Stabells Brigade tilbage over Tistedal og indesluttede Frederikssten. Et særskilt Armekorps, dannet af Afdelinger af 2den, 4de og 5te Armedivision under Vegesack, overtog denne Fæstnings Belejring. Norske Jægerkorps, der stod ved Svinesund, forlod paa Grund af Fjendens Indbrud sin Stilling, og det 1ste svenske Armekorps gik paa en Pontonbro over Svinesund. To af dets Divisioner rykkede forbi Frederikshald frem til Torpum. Samtidig hermed sejlede den svenske Flaade imod Frederiksstad, efter først at have gjort et uheldigt Forsøg paa at omringe den norske Flaade ved Hvaløerne. Denne smuttede ubemærket bort Natten imellem den 26de og 27de Juni og løb ind i Kristianiafjord. Den svenske Flaade, der gik

imod Frederiksstad, havde et Landgangskorps ombord paa 5500 Mand under General Mørner; det udskibedes paa Kragerø, sønden for Frederiksstad, den 3die August. De paa Øen staaende norske Tropper forlode denne efter en kortvarig Kamp, og de herværende Batterier besattes om Aftenen af Fjenden. Den 4de August bombarderedes Frederiksstad saavel fra Kragerø som fra Flaaden og blev endnu samme Dag skræmmet til at aabne sine Porte. Denne uheldige Begyndelse rystede stærkt Kristian Frederiks Mod, der ikke var skikket til at taale Modgang. Han befalede Staffeldts og Stabells Brigader, at de igen skulde rense Egnen om Frederikshald for Fjender; men, da Staffeldt frygtede for at møde for stor Modstand, blev Befalingen tilbagekaldt, og de 3 norske Brigader under Stabell, Staffeldt og Hegermann bleve trukne sammen ved Rakkestad. Her skulde nu Slaget staa, med de bedste Udsigter for Normændene til at vinde en Sejr; thi de vare de stærkeste paa dette Sted. Karl Johan havde i en utilbørlig Grad splittet sine Masser. 8 Bataillioner, 2 Eskadroner og 2 Batterier, i alt 5000 Mand, var hele den Styrke, som under Vegesack, der var bleven afløst af Rosenblad ved Frederikshald, rykkede frem imod Rakkestad-Stillingen. Kong Kristian Frederik bestemte, at, hvis han faldt, skulde Seyersted overtage Befalingen. Han var nok i Stand til at fatte heltemodige Beslutninger; men, naar de skulde udføres, blev han forsagt. Han blev hurtig smittet af Staffeldts Betænkeligheder, og, trods sin Stabschefs Indvendinger, opgav han at levere Slag, og befalede pludselig, at Hæren skulde gaa bag Glommen og tage Stilling ved Opsund og Grønsund. Ikkun Stabells Korps blev efterladt imod Svenskerne ved Rakkestad. Det maatte efter en haardnakket Kamp trække sig tilbage imod Nord, til Trøgstad Kirke, hvor det indtog en Flankestilling imod den svenske Hær, der vendte sig imod Onstadsund for der at gaa over Glommen. — Hovedhærens Tilbagetog nedslog Normændenes Mod, og det kunde kun ophjælpes ved

atter at rykke frem og prøve Krigslykken, hvortil de Efterretninger, der indløb om heldige Træfninger paa andre Punkter, indbøde. Den 2den August havde Krebs med sin Brigade slaaet den højre svenske Fløj eftertrykkelig ved Lier og paa ny den 5te ved Matrand og kastet den tilbage til Sverig. Frederikssten forsvaredes med Held af Ohme; Fæstningen spottede som sædvanlig alle Svenskernes Anstrængelser og udholdt med Lethed Kampen med de fjendtlige Batterier.

Sverigs Kronprins indsaa, at Krigen vilde blive langvarig. Endnu stod den norske Hovedstyrke urørt ved sin naturlige Forsvarslinie imod Øst, Glommen, der ingensteds var overskreden af Svenskerne; stærke Brohoveder tillode Normændene at gaa over Floden og kaste sig over de forreste Dele af den svenske Hær. Karl Johan længtes efter at faa Krigen hurtig afgjort, inden nye Tilfældigheder i Europas Politik krydsede hans Planer. Han foreslog derfor Norges Konge, Kristian Frederik, der hurtig havde lært at grue for Krigens Rædsler, at slaa ind paa Underhandlingernes Vej. Han tilbød den 7de August Vaabenstilstand paa følgende Vilkaar: Norge indvilliger i Forbindelsen med Sverig; det vedbliver at bestaa som selvstændig Stat med den Forfatning, som det har givet sig; Kristian Frederik nedlægger sin Magt i det norske Statsraads Hænder og forlader Norge. Medens der underhandledes om Vaabenstilstand paa disse Vilkaar, fortsattes Krigen. Den 9de August forsøgte Boyes og Vegesacks Divisioner at tiltvinge sig Vej over Glommen ved Onstadsund; men de kastedes tilbage af Brigaden Hegermann fra de af dem besatte Skanser. Da Hegermann beredte sig til at forfølge Sejren med nogle Batailloner, kom Kongen til, forbød Forfølgelsen og befalede atter Tilbagetog. Brohovedet paa den østre Bred af Glommen rømmedes, og Broen kastedes i Floden. De svenske Divisioner kunde nu uden at forstyrres vende sig imod Stabell, der stod i en truende Flankestilling norden for Onstad og allerede havde nærmet sig, da Hegermanns

Brigade blev angreben. Stabell blev slaaet, og det var kun med stor Vanskelighed, at det lykkedes ham at føre hans Brigade over Fetsund, norden for Øjeren. Hegermanns Brigade sendtes imod Sønden, for at understøtte Arenfeldts Brigade, der kæmpede imod betydelige Dele af 1ste svenske Armekorps, som under Kronprinsens egen Anførsel havde erobret Tunø og Rolfsø, der indesluttes af Glommens Arme ved dens Udløb. Den 9de August maatte Arenfeldt forlade Tunø og trække sig over Isebro over paa Glommens vestre Bred. Samme Dag forsøgte Svenskerne at gaa fra Rolfsø over Glommens vestre Løb til Kølberg, men de bleve drevne tilbage til Øen med betydelige Tab. I de næste Dage fornyedes Forsøget stedse med øget Styrke, og d. 14de August lykkedes det dem at tiltvinge sig Overgangen ved Kølberg Bro og trykke Arenfeldts Brigade en Fjerdingvej tilbage imod Nord, henimod Raade. Samme Dag sluttedes Vaabenstilstanden i Moss. Kristian Frederik samtykkede i at vige for sin lykkelige Modstander. Frederikssten udleveredes til Svenskerne den 16de August. De svenske Tropper besatte den sydøstlige Del af Norge, og den norske Hær trak sig norden for en Linie, der strakte sig fra Drøbak til Sydspidsen af Øjeren, og derpaa fulgte Glommen til Kongsvinger. Kristian Frederik nedlagde Kronen i Hænderne paa Stortinget, der den 4de November 1814 valgte Karl XIII til Norges Konge. — Allerede under Vaabenstilstanden vare alle de natjonale Afdelinger blevne hjemforlovede; de hvervede Afdelinger beholdtes som Garnisonsstyrke, og deres Styrke indskrænkedes betydelig straks efter Fredens Tilvejebringelse.

Forholdene i den danske Hær 1814. I den Tanke, at Kielfreden den 14de Januar 1814 straks skulde skaffe Landet Ro og klare Skyerne, blev Frederik VI skuffet. Han glemte, at han nu kom i Krig med Frankrig, der havde 30,000 Mand liggende i Hamburg; samt at Norges Uvillie ved at underkaste

sig Sverig vilde bringe ham i en pinlig Stilling. Til disse Vanskeligheder toges der i Begyndelsen kun ringe Hensyn. I Parolbefalingen den 16de Januar 1814 bekendtgjorde Frederik VI, at han havde sluttet Vaabenstilstand »med alle de Magter, som ere i Krig med Os«, og i Parolbefalingen af 18de Januar hedder det: »Da Vi nu have Fred, gaa alle Forstærkningsbataillonerne (3die og 4de af hvert Fodregiment, 2den af hvert Jægerkorps og begge de natjonale Artilleribataillonerne) til deres Kompagni-Depotdistrikter, hvor de aflevere Lædertøj og Munderinger rengjorte til deres Kompagnichefer, hvorefter de hjemsendes.« Ved hvert Kompagni maatte der beholdes en Underofficer til Tjeneste, der skulde have Opsyn med Udrustningen; foruden ham maatte der ikke holdes nogen Underofficer eller Menig til Tjeneste. Ved Fodfolket skulde en Forstærkningsbataillon og den langelandske Bataillon paa Fredsfod have 1 Bataillonschef, 3 Kompagnichefer, 4 Premierløjtnanter, 2 Sekondløjtnanter, alle lønnede, og 5 Kompagnier, hvert med 9 Underofficerer, deraf 1 lønnet, 2 Spillemænd og 151 menige; ved den danske Artilleribataillon skulde 1 Bataillonschef, 9 Kompagnichefer, 10 Sekondløjtnanter være lønnede, og 10 Kompagnier, hvert med 9 Underofficerer, deraf 1 lønnet, 2 Hornblæsere og 151 menige; ved den holstenske Artilleribataillon 1 Bataillonschef, 5 Kompagnichefer, 6 Premierløjtnanter, 2 Sekondløjtnanter og 5 Kompagnier med samme Besætning som ved den danske Artilleribataillon. Alle Kystmilitskommandoer ophævedes; deres Vaaben skulde opbevares i Amterne. Fremdeles opløstes følgende Frikorpser: fynske, langelandske, sjælandske ridende Jægerkorps, jyske og laalandske Jægerkorps. Sapørkorpset indskrænkedes til 1 Kompagni, der føjedes til det kjøbenhavnske Fodregiment. Den 20de Februar hævedes Forbudene imod Illumination og Lys i Vinduer, der vendte ud til Stranden; imod Klokkeringning til Gudstjeneste, imod Skydning af jagtberettigede, imod Fyrværkeriafbrænding og imod Græsning af Kreaturer ved

Stranden. Med Undtagelse af de Tropper, som sendtes imod Frankrig, sattes hele Hæren paa Fredsfod, et Rytterregiments Styrke nedsattes fra 600 til 576 Mand, og deraf skulde der være 200 tjenstgørende; et Fodregiments tjenstgørende Styrke skulde være 2 Bataillioner, hver paa 250 Mand. Mandskabet, der hjemsendtes i Marts, havde et halvt Aars Lønning tilgode; men der var ingen Penge i Kassen; hver Mand fik derfor et Bevis med sig hjem, der indeholdt, hvormeget han havde tilgode. Flere Aar hengik, det var først i Aarene 1818 og 19, at Staten blev i Stand til at betale Mandskabet dets tilgodehavende Lønning. Der var den forfærdeligste Brist paa Mønt i Regeringens Kasser. Kongen maatte sige nej til enhver nødvendig Foranstaltning, der medførte Pengeudgift. Officererne kunde ikke engang faa, hvad de havde udlagt af deres private Lommer. Regeringen var bleven til en forgældet og pengeløs Person, der ikke kunde betale sine Kreditorer. Benaadningernes og Forskuddenes gyldne Tid ophørte for nogle Aar. Officererne maatte se at bjærge sig, saa godt som de kunde, da Statskassen ikke kunde bjærge sig selv, og endnu mindre andre. Ingen Forskudsrester eftergaves, Afdragene inddreves med Strænghed.

Ulysten til at kæmpe imod de fordums Vaabenfæller, den ydmygende Betingelse, at de danske Tropper skulde udgøre en Del af Nordhæren under Kronprinsen af Sverigs Anførsel, og endelig Savnene i Udrustningen (de hullede Dragter maatte først lappes), gjorde, at det Korps, Danmark sendte imod Frankrig, først i Begyndelsen af Marts gik over Elben. Hjælpen gaves saa trevent som muligt, og langsomt sneglede de danske Tropper sig efter den øvrige Del af Nordhæren, der allerede i Januar havde rømmet Frederiksort og Glückstadt og var gaaet over Elben. Wallmodens Korps blev staaende sønden for Hamburg, for tilligemed en russisk Hær under General Bennigsen at indeslutte det franske Korps under Davout i Hamburg.

Det danske Korps, der gik imod Frankrig, førtes af General Kardorff. Det bestod af 9 Batajlloner, 12 Eskadroner og 30 Kanoner, inddelte i 2 Brigader. 1ste under Schulenburg var sammensat af 2 Eskadroner af slesvigske Rytterregiment, Livregiment Dragoner, 3die jyske og holstenske Fodregiment, slesvigske Jægerkorps og 1 3-pundigt Batteri. 2den Brigade under Bachmann var sammensat af 2 Eskadroner af slesvigske Rytterregiment, Livregiment Ryttere, fynske og slesvigske Fodregiment samt 2 6-pundige Batterier. I Begyndelsen af Marts passerede det Elben ved Blankenese og gik til Bremen, hvor det forblev i 14 Dage. Den 27de Marts brød det op fra Bremen og marcherede til Düsseldorf. Korpset marcherede ikke samlet, men gik i ti Afdelinger, alle følgende samme Vej, med en Dagsmarche Afstand fra hinanden, over Osnabrück og Münster til Düsseldorf. Da den 1ste Brigade kom til denne By, fik den Befaling at gaa over paa Rhinens vestre Bred og belejre Jülich. 2den Brigade var ikke kommen længere end til Münster, da Frankrig efter Napoleons første Tronfrasigelse sluttede Fred; og, da nye Farer truede Danmark i Anledning af Norges Rejsning, fik Kardorff Befaling til at vende saa hurtig som muligt hjem for at dække Holsten, saafremt den svenske Kronprins skulde faa i Sinde at angribe Holsten for der at søge Erstatning for Norge.

Normændenes bestemt udtalte Vilje ikke at underkaste sig Sverig, vakte selvfølgelig Glæde i Danmark. Offentlig turde den danske Regering ikke hjælpe, men hemmelig gjorde den det, saa godt den formaaede; og da dette let, naar det opdagedes, kunde lede til et nyt Fredsbrud med Sverig, saa maatte man være betænkt paa Landets Forsvar. En af Frederik VI's Ministre, Moltke, raadede Kongen til at følge Preussens Eksempel og indføre almindelig Værnepligt i Hæren, saa hele Folket kunde forsvare Fædrelandet, naar det truedes. Natjonalfølelsen og Folkeaanden vare vaagnede. Alle begyndte

at føle, at Ærens Pligter fordrede, at ingen unddrog sig for at beskytte Fædrelandets Selvstændighed, og man vilde hellere falde med Ære end leve beskæmmet. Men Kongen yndede ikke et folkeligt Forsvar, han frygtede med Urette, at det kunde vende sig imod hans uindskrænkede Myndighed. De kommanderende Generaler i Provinserne fik Befaling at foretage hemmelige Rustninger, hvilket bevirkede, at de gjorde den største Opsigt. Ved Ejderen skulde der samles en Hær paa 20 Batailloner, 6 Eskadroner og 40 Kanoner; ved Kolding en Hær paa 26 Batailloner, 12 Eskadroner og 68 Kanoner. Midt i April bleve disse Tropper satte paa Krigsfod, paa Grund af at der kom Efterretning om, at Karl Johan forberedte et nyt Indfald i Holsten. Det danske Korps, der stod ved Rhinen, havde i Slutningen af April begyndt sin Tilbagemarche til Holsten. Dette skede tvært imod Karl Johans Bestemmelse; men, da han efter Napoleons Fald havde nedlagt Befalingen over Nordhæren, og England, der lønnede de danske Tropper, havde tilladt, at de vendte hjem, saa begav Kardorff sig den 30te April paa Tilbagevejen. Karl Johan fandt, som tidligere, Beskyttelse hos Ruslands Kejser, der lovede ikke at slutte Fred med Danmark, inden Norge var fuldstændig forenet med Sverig. For at tvinge Frederik VI til at slaa Haanden af Norge og tvinge Kristian Frederik til at falde til Føje, skulde største Delen af den russiske Hær, der havde belejret Hamburg, besætte Holsten, og Resten overføres til Sverig for i Forbindelse med den svenske Hær at undertrykke Norge. I Slutningen af Maj besatte en russisk Hær paa 50,000 Mand under General Bennigsen den sydlige Halvdel af Holsten og truede med at gaa videre imod Nord for at tvinge Kongen af Danmark til at optræde fjendtlig imod Norge. Atter stod man ved Udbruddet af en Krig. Hæren skulde føres af Prins Frederik af Hessen. Den inddeltes i 4 Divisioner.

1ste Division under Kardorff stilledes i Sydslesvig.

2den — under Schulenburg stilledes i den nordlige Del af Holsten.

3die — under Wegener stilledes ved Kolding.

4de — under Ahlefeldt-Laurvig stilledes i Fyn.

Men Staten havde ingen Penge til Troppernes Lønning, og Værterne maatte føde dem.

Til Kjøbenhavn kom i Juni 1814 Kommissærer fra de fire forbundne Stormagter og fordrede af Kongen, at han for at forebygge et Brud med Sverig skulde forbyde enhver Forbindelse med Norge, befale Kristian Frederik at tilvejebringe Foreningen med Sverig og udlevere de norske Fæstninger inden 14 Dage, samt befale de danske Embedsmænd med en lignende Tidsfrist at begive sig ned til Danmark. Frederik VI gav efter for dette Tryk og medgav Kommissærerne, der rejste til Norge, de dertil sigtende kongelige Befalinger, som skulde bringe Normændene til Eftergivenhed. Da Frederik VI saaledes nødtvungen havde indvilliget i Stormagternes Fordringer og modtaget de kraftigste Forsikringer om deres fredelige Sindelag, saa opløste han Hæren d. 13de Juni og satte Afdelingerne paa Fredsfod, skønt Russerne bleve staaende i Holsten. I September undertegnedes Danmarks Fred med England, Preussen og Spanien. Med Sverig og Rusland vedblev Forholdet at være spændt. Rusland truede i August med at besætte hele Halvøen, hvis Danmark ikke leverede Skibe, der kunde føre 6000 Russere til Norge til Svenskernes Hjælp. Selv efter at Krigen i Norge var endt, bleve Russerne staaende i Holsten og holdt fra September hele denne Provins besat med henved 60,000 Mand. I December blev Freden med Rusland undertegnet. Ved Aarets Udgang droge Russerne bort, og Landet fik endelig Fred efter otte ulykkelige Krigsaar.

Om Hærens indre Beskaffenhed. I disse Krigsaar og i hele det Tidsrum, der var hengaaet fra den udenlandske Hvervings Ophør 1802, var den moralske Tilstand iblandt de menige gaaet frem med Kæmpeskridt. Klart for alle stod det, hvilket bundløst Svælg af Fordærvelse og Slethed, der var tilført Landet ved den udenlandske Hverving. Medens man kan sige, at Massen af de hvervede vare Forbrydere tilhobe, saa fremvise Hærens Retssager, at fra den Tid, Hæren udskreves af Landets egne Børn, begik Soldaterstanden gennemgaaende langt færre Forbrydelser end nogen anden Stand i Staten. Bønderkarlene vare skikkelige, noget klodsede, men ærlige, og den strænge Opsigt og Tugt, hvorunder de stode, bidrog endmere til at afholde dem fra Forbrydelser. De hvervede vare i Reglen gamle Soldater, der ikke behøvede at øves synderlig, og derfor ingen Ting havde at bestille; i deres Lediggang gjorde de Mytteri og Oprør, løb bort, hvor de saa deres Snit, hvilket desuden havde den Fordel, at de efter nogen Tid kunde komme tilbage, faa Pardon og lade sig hverve paa ny. Det unge Mandskab, der udskreves af Landet, var ikke tilbøjeligt til at fjærne sig mere end nødvendigt fra Hjemmet. Det bestod af virkelig natjonale, medens de hvervede vare Verdensborgere eller internatjonale, for hvem Fædreland var et ligegyldigt Begreb. De krigerske Forhold og Vækkelsen af Folkeaanden havde ogsaa Indflydelse paa Soldaten, saa vel som paa den Behandling, der vederfores ham fra Befalingsmændenes Side. Den franske Revolutjons Ideer trængte allevegne igennem, og man betragtede nu de lavere Klasser som Mennesker med visse Rettigheder. Skønt Officerskorpset ikke var det, hos hvem de nye Ideer sloge hurtigst og kraftigst an, virkede den offentlige Mening dog ogsaa uvilkaarlig paa det. De tidligere saa hyppige Forestillinger med offentlige Spidsrodseksekutjoner bleve sjældnere, og Frederik VI viser sit gode Hjærte og sin hæderlige Karakter ved en stor Omsorg for Soldaten og i frugtesløse Bestræbelser

efter at skaffe ham en Smule Velvære. De over al Beskrivelse græsselige Pengeforhold hindrede ham i at naa sit Maal; men alle hans Forordninger og Udtalelser vidne om hans virkelige Kærlighed til Hæren.

En Indretning, der tidligere fik sin væsentligste Tilgang fra Hæren og stod i et inderligt Forhold til den, var Slaveriet. Ved Hundredaarets Begyndelse var Slavernes Tal vokset meget betydelig, saa at deres Underhold medførte store Udgifter, samtidig med at deres Mængde voldte Ærgrelser og Frygt ved Slavernes hyppige Bortløben og Sammenrottelser. En Forbedringsanstalt var det ikke, tvært imod, og da Hvervingen ophørte, var der ikke megen Grund til at holde stærkt paa de Slaver, der tidligere havde været Soldater, og som man paa nogen Maade kunde lade løbe. Der fandt derfor hvert Aar en stor Mængde Frigivelser Sted, især af Udlændinger, som førtes over Grænsen med den Trusel, at, hvis de vendte tilbage, vilde de igen blive indsatte i Slaveriet. Det var yderst sjældent, at de natjonale kom i Slaveriet. Tallet aftog derfor efterhaanden, og den hele Indretning forandrede sin Betydning.

Underofficersklassen skred langsomt og sikkert frem i Betydning. Ved mangfoldige Afdelinger var der et smukt Forhold og ypperligt Sammenhold. At de gifte Underofficerer overhovedet kunde slaa sig igennem med Familie under de daværende Pengeforhold, er næsten ubegribeligt. Sten Stensen Blichers Fortælling i »Æ Bindstouv« om Soldaten, der har givet Sergenten en Ost, et Faarelaar og en Brik Smør, er et Udtryk af Tiden. Der var paa mange Steder i Krigsaarene et slemt Maskepi med de menige, som holdt Underofficererne med Naturalforplejning, som de fik hjemme fra.

Officerskorpset vilde have hævet sig i et ganske andet Forhold, end det gjorde, hvis ikke Pengevæsenet havde været saa fortvivlet, at en Løjtnants Maanedslønning knap slog til til nogle Dages Underhold. En betydelig Fremgang er der dog.

Tidligere var det, at lære noget, eller i det hele taget at bestille noget udenfor de befalede Øvelser, ligefrem ilde anset blandt Kammerraterne; men nu sporede man en alvorlig Stræben efter videre Uddannelse i de militære Videnskaber. Frederik VI har den største Fortjeneste af Oprettelsen af nye Skoler og Forbedring af de bestaaende. Hovedgrunden til Officerskorpsets Forbedring maa dog søges i Indfødsretten. Fremmede Æventyrere, forlorne Sønner og miskendte Genier kunde ikke længer søge Forsørgelse som danske Officerer, og derved kaste Glemselens Kaabe over tidligere begaaede gale Streger. Tilgangen bestod for største Delen af Officersbørn, der medbragte Kærligheden til Faderens Livsstilling, dernæst af Herremandssønner til Rytteriet og endelig Sønner af Borgerstanden i et Tal, der øgedes med hvert Aar. Standsfordomme vedbleve endnu ofte at gøre sig gældende. Imellem Officererne indbyrdes var der ofte Kævlerier, der tit toge et personligt og temmelig simpelt Anstrøg. Saa snart Officererne kom i Strid med de civile, vendte de straks alle som gode Kammerater Piggene ud ad, og det selv om det var aabenbart, at de havde Uretten paa deres Side. Sammenstød med den civile Øvrighed forekom nu af og til. Hvad der mere end alt andet havde Indflydelse paa Officererne i denne Periode var Pengeforholdene. Man kan ikke vende et Blad i de Bind, der indeholde de kongelige Resolutjoner, uden at træffe »Gratiale«, »Forskud«, »Benaadnings-Gratiale« og saa fremdeles. Forskuddene gik indtil 1814 i Reglen over til at blive Gratialer, idet de eftergaves. Med Benaadninger regner det, og man kan ikke sige, at Regeringen i den Henseende sparede lige overfor sine Embedsmænd. Kongen saa gærne, at Officererne søgte om Gratialer, og de fleste fik fra 20 til 600 Rd. i den strænge Tid 1811—13. Deres Undskyldning var, at de trængte haardt dertil: de danske Seddelpenge, de lønnedes med, sank til en Tyvendedel af deres paalydende Værdi, og Priserne paa Livsfornødenheder vare, selv imod Betaling i Sølv, i en

rasende Stigning. Som Følge heraf var Officerernes Gæld uhyre, og utallige og mærkværdige ere de Planer, der udklækkedes i deres Hjærner for at klare Gælden eller stikke Kreditorerne Blaar i Øjnene. Anvisninger paa forventet Arv benyttedes som Pant; men den sædvanlige Tilflugt var og blev Benaadningerne. Herved fik Kongen det bedste Indblik i Officerernes private Anliggender. Han blev rørt over deres Forlegenhed og smaa Kaar og gav mange Penge »af vor egen Kasse«, ogsaa kaldet Chatolkassen til Skilning fra Hofkassen. Han satte stor Pris paa, at Embedsmændene vare husholderske og tarvelige, og lønnede det godt. Officerernes Forhold vare trykkende, men de vidste, at de med den største Aabenhjærtighed kunde betro Kongen, hvorledes de sade i det. Heraf udviklede sig for en stor Del det Tillids- og Hengivenhedsforhold, som bestod imellem Frederik VI og Officerskorpset. Eksempler paa vitterlige Bedragerier, begaaede af Officerer, hvilke tidligere vare saa hyppige, ere nu sjældne. Derimod saa Krigsstyrelsen vel meget igennem Fingre med de Fordele, som Afdelings- og Underafdelingschefer gjorde sig paa Køb af Havre, paa Besparelser i Mandskabets Paaklædning og paa Regimentsadjutanternes Fordel ved at hæve Lønning for hjemforlovede Soldater, der opførtes som Ordonanser. Det var en indirekte Maade at hjælpe paa, om end Gratialerne vare at foretrække. Kassemangel hos de ansvarshavende Betjenter straffedes alvorlig. Tidligere jog man simpelthen en uærlig Regimentschef bort; men Frederik VI's Blik aabnedes efterhaanden for, hvorledes et sligt Onde bør udryddes, og der statueredes med Strænghed advarende Eksempler. Militære Kassebetjenter, som havde forfalsket deres Bøger og angrebet Statskassen, dømtes fra Ære og Bestilling og sattes i Rasp-, Tugt- og Forbedringshuset.

Ofrene paa Fædrelandets Alter vare talrige. Mange afgaaede Officerer gjorde Afkald paa deres Pension eller

Væntepenge, og der er talrige Eksempler paa, at et Regiments Befalingsmænd og Mandskab skøde større Summer sammen (Gud maa vide, hvor de fik dem fra) til offentlige Øjemed, saasom Bygning af Kanonbaade. Kongen takkede altid i de hjærteligste Udtryk. Adskillige Ofre vare forbundne med Spekulation og ikke til synderlig Indtægt for Staten. Landejendomme solgtes til Staten for Spotpris, men de vare i en saa ussel Forfatning, at Staten ikke stod sig ved Købet. En Gave af ubleget Lærred efterfulgtes af Tilbud om Salg af et Parti Klæde, og Giveren fik ved Handelen sit ublegede Lærred godt betalt.

Den 5te Januar 1813 forandredes Landets Møntfod fra Kurant til Rigsbank. Da rede Værdi, Sølv, næsten var forsvundet i Landet som Betalingsmiddel (en Speciesdaler kostede i Slutningen af 1812 120 Rd. Kurant i Sedler), saa grundlagdes den nye Rigsbank paa hele Landets faste Ejendomme. Enhver Ejer hæftedes til Banken med 6 pCt. af sin Ejendoms Værdi og forrentede denne Sum med 6½ pCt., indtil Rigsbanken blev saa rig, at den kunde indfri Bankhæftelsen med det paalydende Beløb. Mængden af de paa dansk Kurant lydende Rigsdalersedler, der vare i Omløb i Landet, var i Slutningen af 1812 stegen til 142 Millioner. Deres Værdi sank med en voksende Hurtighed, saa man frygtede, at en Statsbankerot stod for Døren. Ved Forordningen af 5te Januar 1813 indskrænkedes de 142 Millioners paalydende Værdi til en Sjettedel af de nye Rigsbankdalersedler. For 6 Rd. Kurant modtoges en Rigsbankdalerseddel. Ved denne Finansoperatjon indskrænkedes Statens Seddelmasse til 23 Mill.

I Hertugdømmerne vedblev dog Kurantfoden at være gældende ifølge aabent Brev af 30te Juli og Forordningen af 19de Oktober 1813.

1 Rd. Kurant blev lig med 1⅗ Rigsbankdaler.

1	—	—	48 Sk. Kurant	eller 154	Rigsbankskilling.
1 Rigsbankdaler	—		30 —	eller 96	—
1 Sk. Kurant	—		3⅕ Rigsbankskilling.		

Af de nye Rigsbankdalersedler udstedtes der altsaa 23 Mill., som hurtig øgedes til det dobbelte, til 46 Millioner, overensstemmende med Fundatsen af 5te Januar 1813, § 3, i hvilken det hed: »der kan sættes i Omløb et Beløb af 46 Mill.« Den uheldige Krig 1813 gjorde, at Pengeforlegenhederne alligevel tiltoge. Landets Hjælpekilder vare udtømte, og de nye Rigsbankdalersedler sank lige saa forfærdelig i Værdi som de afløste Sedler. I Juni 1813 vare de 46 Mill. Rigsbankdalersedler ikke engang lige med 4 Mill. Rigsbankdaler i Sølv; og samtidig var Statens udenlandske Gæld vokset til 100 Mill. Rd. Sølv. Til Hjælp ved Hærens Lønning møntedes 1813 en Mill. Rd. i Kobbertegn: Markstykker, Tolvskillinger og Treskillinger. De delte Skæbne med Papirpengene og sank i Værdi. De Tropper, der stode i Hertugdømmerne, solgte dem efter Vægten, for dog at faa noget for dem.

I Krigsaarene fra 1807 til 14 udskreves følgende overordentlige Paalæg:

2 pCt.s Skatten 1808 af alle i faste Ejendomme udlaante Kapitaler,

4 pCt.s Skatten 1811, Indkomstskatten, der forhøjedes til 8 pCt. 1813.

Tolden forhøjedes 1809 med 50 pCt., og der erlagdes større Afgift af Kolonialvarer og Tobak i alle Krigsaarene.

IV. Den danske Hær fra 1815—42.

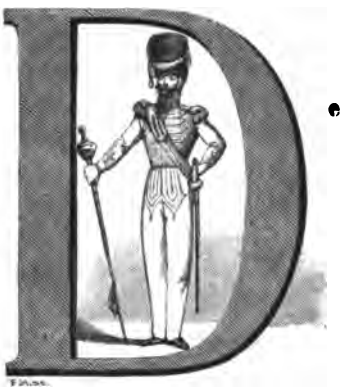

De danske Troppers første Tog 1815 i Krigen imod Frankrig. Største Delen af Europas Monarker vare samlede i Wien, og Frederik VI befandt sig i deres Midte for at varetage sin Stats Interesser, da de i Marts forstyrredes i deres Kongresforhandlinger ved Efterretningen om, at Napoleon havde forladt Elba, var landet i Frankrig, havde forjaget Bourbonnerne og atter besteget Frankrigs Trone. Denne skrækkelige Nyhed sluttede den Uenighed, der allerede var opstaaet imellem Stormagterne om Byttets Deling. Frygten for atter at blive underkuede bragte dem alle til at slutte sig sammen, for med fælles Kræfter igen at styrte Napoleon. Frederik VI tilbød at stille 15,000 Mand i Marken. Han forhastede sig dog ikke med at sende dem afsted. I Landets forarmede Tilstand havde han en gyldig Grund til at trække Rustningerne i Langdrag, indtil England indvilligede i at yde de nødvendige Summer til Troppernes Underhold. Krigen var længst forbi, da de danske Tropper endelig bleve færdige med deres Forberedelser. I Slutningen af Maj vendte Frederik VI først hjem fra Wien, og bestemte, hvilke Afdelinger der skulde sættes paa Krigsfod. To Maaneder hengik endnu med at udruste og samle Korpset i det sydlige Holsten, og endelig, 6 Uger efter at Napoleon atter var bleven styrtet og allerede var paa Vejen til St. Helena, brød det danske Korps op imod ham.

Det bestod af:

8 Liniebataillioner, hver paa 1000 Mand, delte i 6 Kompagnier.
2 lette Bataillioner, hver paa 500 — delte i 4 —
14 Eskadroner, hver paa 160 Mand.
4 Batterier, 3 6-pundige og 1 3-pundigt, med 40 Kanoner.
1 Feltkommissariat til Lønning, Beklædning og Udrustningens Bestridelse.
1 Ordinatoriat for Forplejningen og Fouragen.
1 Feltlasaret til 1500 syge, delt i 5 Divisionsambulancer.
I alt 15.000 Mand, førte af Prins Frederik af Hessen.

Korpsets Inddeling var følgende:

Den lette Brigade under Oberst Waldeck.

Slesvigske Jægerkorps, holstenske Skarpskyttekorps, 2 Husareskadroner og 1 3-pundigt Batteri.

Den 2den Brigade under General Bachmann.

4 Bataillioner af Dronningens, oldenburgske, holstenske og slesvigske Fodregimenter, 4 Eskadroner af Livregiment Ryttere og 1 6-pundigt Fodbatteri.

Den 3die Brigade under Oberst Castonier.

4 Bataillioner af det 1ste, 2det, 3die jyske og det fynske Fodregiment, 4 Esk. af holstenske Rytterregiment og 1 6-pundigt Fodbatteri.

Reserven under Oberst Flindt.

4 Eskadroner af Prins Ferdinands Dragoner og 1 6-pundigt ridende Batteri.

I Begyndelsen af August førtes Korpset over Elben og gik igennem Hannover og Oldenburg til Bremen, ikke uden kraftige Indvendinger fra disse Stater, der mente, at, da Krigen nu var forbi, kunde Korpset gærne være blevet staaende i Holsten. Den 5te August kom 2den Brigade til Bremen, og den 7de samledes hele Korpset i og om denne By. Her var det nær kommet til aaben Strid, da Byens Øvrighed paa det bestemteste vægrede sig ved at forpleje Korpset længer end til den 10de. Frederik af Hessen trøstede Senatet med, at Korpset vilde marchere om kort Tid, da dets Bestemmelse var Antwerpen; men den 11te indløb en Befaling fra Wellington, at Korpset skulde stanse med sin Marche og foreløbig blive, hvor det stod. Denne Befaling meddeltes Senatet, der fandt sig i det unndgaaelige og indvilligede i at forpleje Korpset til d. 20de August, da det forlagdes med 8000 Md. og 3000 Heste i det hannoverske,

med 3700 Md. og 650 Heste i det oldenburgske, med 3000 Md. og 750 Heste i det bremiske. I disse Kvarterer stod Korpset til den 7de September, da der kom Befaling fra Wellington, at Korpset kunde gaa hjem. Efterat have brugt 14 Dage til at forberede Udførelsen af denne Befaling, brød Korpset op den 19de og 20de fra Bremen og Omegn, og lagdes i Begyndelsen af Oktober i et vidstrakt Kantonnement i Holsten, med Hovedkvarter i Rensborg. Alt det Mandskab, som kunde møde, naar det blev indkaldt, i Løbet af 3 Dage, hjemforlovedes den 5te Oktober.

De danske Troppers andet Tog 1815 til Frankrig. For at sætte en Dæmper paa det franske Folks vulkanske Sindelag, dannede de imod Frankrig forbundne Magter en Iagttagelses- og Besættelseshær, som skulde blive staaende indenfor den franske Grænse og besætte de vigtigste Fæstninger. Denne Hær var paa 150,000 Md. og sattes under Wellingtons Befaling. England, Østerrig, Rusland og Preussen stillede hver 30,000 Md., Baiern 10,000 Md., Danmark, Würtemberg, Sachsen og Hannover hver 5000 Mand.

De danske Tropper betroedes til Frederik af Hessen, der fik en talrig Stab. De deltes i 2 Brigader:

1ste Brigade under General Bachmann.

3 Bataillioner af Dronningens, fynske og 2det jyske Regiment, 2 Eskadroner af Prins Ferdinands Dragoner og 1 6-pundigt Fodbatteri.

2den Brigade under Oberst Waldeck.

Slesvigske Jægerkorps og holstenske Skarpskyttekorps, 2 Eskadroner af Prins Ferdinands Dragoner og 1 6-pundigt ridende Batteri.

Med Korpset, der altsaa talte 5 Bataillioner, 4 Eskadroner og 2 Batterier, fulgte 1 Feltkommissariat, 1 Ordinatoriat, 2 Auditører, 2 Feltpræster, 1 Feltlasaret med en Ambulance til 400 syge, delt i 4 Divisioner, hver med en Overlæge, 2 Underlæger, en Apoteker og en Økonom, en Artilleripark, en Reservestald og en Trænpark. Korpset var rigelig forsynet med Officerer, da man haabede, at Frankrig skulde underholde

det paa Feltfod. Af samme Grund havde det en Hestebestand paa 2100 Heste. Belært ved de indhøstede Erfaringer sendtes der 2 Officerer forud for at ordne hos de enkelte Staters Regeringer, igennem hvis Lande man drog, det fornødne med Hensyn til Forplejning og Indkvartering. Med Hannover, Bremen og Oldenburg kom man overens om, at alle Leveringer skulde ydes imod Kvitteringer, udstedte af vedkommende Afdelingschefer, som Feltkommissariatet senere skulde berigtige. I Holland maatte en Del af Ydelserne betales kontant. Officeren betalte daglig i Holland for sin Forplejning 1½ Gylden, Underklasserne 7 hollandske Styver. For en Vogn med 2 Heste betaltes 1 Gylden, og for 1 Hest ¾ Gylden, for hver Mil. — I Slutningen af November 1815 forlod Korpset Holsten og kom til Bremen den 1ste December. Paa en Dansesalon i denne By kom det til Ubehageligheder mellem nogle danske og nogle bremiske Officerer. De sidste maatte fortrække og vendte tilbage forstærkede med Borgervagten. De danske Officerer trak blank, trængte ind paa Vagten, afvæbnede den og jog den bort. Sagen vakte Opsigt, blev undersøgt, og Prinsen sendte to af Urostifterne, to Løjtnanter, hjem til Rensborg, hvor de straffedes med 6 Maaneders Fæstningsarrest. Fra Bremen gik Korpset gennem Holland og Belgien. Overfarten over de hollandske Floder i December, da Isen hverken vilde briste eller bære, var besværlig og langsom, og det som Følge deraf tvungne Ophold i de hollandske Byer kostede den danske Statskasse mange Penge. I Slutningen af Januar 1816 kom de danske Tropper til Nordfrankrig, Hovedkvarteret opsloges midt imellem Bouchain og Douai, i den lille By Levarde. 1ste Brigade indkvarteredes i Bouchain, Vitry og Arleux; 2den Brigade i Lens, Hondin, Henin og Corvin. Tropperne kom paa Kantonnementsfod og fik Naturalforplejning, daglig ½ Pd. Kød, 2 Pd. Brød, ¼ Pd. Gryn og ¼ Pd. Ris, ½ Pægl Brændevin eller en Pot Øl og ⅛ Pægl Salt. Officererne fik Penge isteden for Naturalforplejning, en Løjtnant 5 Francs, en Kaptejn 7½ Francs, en Oberst 12 Francs; dog nedsattes Officerernes

Betaling efter 2 Maaneder til det halve. Lønningen for Korpset beløb sig aarlig til 1,340,000 Francs, deraf betalte Frankrig Millionen, Resten udrededes af Danmark, tilligemed hvad der medgik til Paaklædning, Vaaben og Hestenes Vedligeholdelse. Forholdet mellem Tropperne og Indbyggerne var under hele Opholdet fortroligt og hjærteligt. Befolkningen, der havde frygtet for at komme til at huse raa og paatrængende Krigere, overraskedes ved at træffe høflige og veldisciplinerede Soldater, der søgte at lette deres Værter den paatvungne Byrde. Korpset blev til Efteraaret 1818 staaende i Frankrig, da dette befriedes for sin Indkvartering. Hjemmarchen foretoges ad samme Vej som Henmarchen.

I Aaret 1815 udarbejdedes, som en Følge af Norges Tab, og fordi man vilde styrke Rytteriet ved Indførelsen af Kyrasserer og Lansenerer, en ny Plan, der traadte i Kraft den 25de Januar 1816, og som beholdtes i 26 Aar, indtil 1842.

Hæren blev paa Krigsfod, Befalingsmændene iberegnede:

50,000 Fodfolk: 62 Bataillioner,
6,000 Ryttere: 38 Eskadroner,
7,000 Artillerister: 18 Kompagnier eller kørende Batterier og 2 Artilleribataillioner,
21 Ingeniører,
46 Generalstabspersoner,

og paa Fredsfod, Befalingsmændene iberegnede:

	Til daglig Tjeneste udenfor de 3 Ugers samlede Øvelser:	i de 3 Ugers Eksercertid:
32 Bataillioner: 154 Kompagnier ...	7,400 Mand.	16,000 Mand.
38 Eskadroner	2,200 —	4,800 —
18 kørende Batterier m m	1,400 —	2,200 —
I alt:	11,000 Mand.	23,000 Mand.

Af denne Hær stillede Kongen af Danmark som Bidrag til den tyske Forbundshær for Holsten og Lauenburg, der vare Dele af Forbundet, 1½ pCt. af disse Hertugdømmers Befolkning, nemlig:

1 pCt. til den udrykkende Styrke .... 3600 Mand.
½ — til Erstatningsmandskabet..... 600 —
½ — til Reservemandskabet..... 1200 —

Værnepligten vedblev at hvile udelukkende paa Bondestanden med de tidligere nævnte Undtagelser. Til Bondestanden henregnedes ogsaa Landsbyhaandværkere, Møllere, Kromænd, Ladefogder, Skovfogder, Skytter, der boede udenfor Købstadjord. Den ældgamle Tilladelse at stille en anden Mand for sig til Krigstjeneste, en Tilladelse, der er ældre end de staaende Hære, optoges i Planen og gav stadig Anledning til store Misbrug. Det kunde ikke undgaas, at Hæren som oftest fik en slet Soldat for en god. Underofficererne fik et betydeligt Tillæg til deres Lønning ved den Tilladelse, de fik, efter 6 Aars Tjeneste at lade sig stille for en værnepligtig. Tjenestetiden varede 24 Aar, deraf 8 Aar i Linien eller den staaende Hær, 8 Aar i Forstærkningen og 8 Aar i Reserven. I Linien skulde Soldaten i de 2 første Aar ligge til stadig Tjeneste; i de 2 næste Aar indkaldtes han til 28 Dages aarlig Vaabenøvelse, og var saa fri for videre Tjeneste i Fredstid.

Forstærkningen indbefattede de Soldater, der havde staaet 8 Aar i Linien; de, der havde faaet et saa højt Nummer ved Lodtrækningen, at de ikke vare blevne indkaldte til Tjeneste i Linien; de, der havde stillet for sig til den staaende Hær; de, der vare over 60 men under 61½ Tommer. Alle disse Klasser, med Undtagelse af den 1ste, bleve øvede 10 Uger i Eksercerskolen, og dernæst indkaldtes hele Forstærkningen en Gang aarlig til en Dags Mønstring.

Reserven skulde blot i Nødstilfælde under en Krig anvendes til Forøgelse af Forstærkningsbataillonerne.

For at kunne udskrives til Soldat krævedes for Fodfolket og Artilleriet en Højde af mindst 61½ Tommer, til Rytteriet 63 og til Garden mindst 67 Tommer.

Til Stykkuske, ogsaa kaldte Trænkuske, udskreves det Mandskab, der ved sit fyldte 24de Aar ikke havde naaet en Højde af 60 Tommer, og de, der havde en Legemsfejl, som ikke gjorde dem uskikkede til Kuske, Hestepassere,

Oppassere, Sygebærere eller Sygevogtere. De indkaldtes blot til Tjeneste i Krigstid.

Hele Landet var, med Hensyn til Udskrivningen, delt i 2 Hoveddele, der hver styredes af en Generalkrigskommissær. Den første var atter delt i 6 Distrikter, som hver havde en Land- og Søkrigskommissær. De 6 Dele vare de 2 sjælandske, det fynske, de 3 jyske Landmilitsdistrikter. Den anden Hoveddel var delt i 3 Distrikter: det nordslesvigske, det sydslesvigske og nordholstenske, det sydholstenske og lauenburgske Militsdistrikt. Distrikterne deltes i Lægdsforstanderskaber (Herreder); Lægdsforstanderskaberne i Lægder, der omfattede 1 til 2 Sogne. I Spidsen for Lægdet stod Lægdsmanden, som førte Lister over det Mandskab, der fødtes i Lægdet. Disse Lister sendtes til Lægdsforstanderen og fra denne til Land- og Søkrigskommissæren. Lægdsmanden førte selv sit unge Mandskab til Sessionen, det aarlige Møde, i hvilket det bedømtes, om det var tjenstdygtigt. Sessionens Medlemmer bestode af: Amtmanden, Land- og Søkrigskommissæren, 3 Officerer og 2 Læger. Ved Udskrivningen udtoges først Folk til begge Gardekorpserne, dernæst til Artilleriet og Fodfolket; de tiloversblevne tildeltes Rytteriet.

Fodfolket sammensattes, ifølge Planen, af Livgarden, 5 Jægerkorpser og 13 Regimenter. Hvert Regiment fik 8 Musketer-, 1 Grenader- og 1 Jægerkompagni, delte i 2 Liniebataillioner med fuldstændigt Befalingspersonale, samt 2 hjemsendte Forstærkningsbataillioner uden Befalingsmænd. Et Fodregiment fik 5 Stabsofficerer, 10 Kaptejner, 10 Premier-, 13 Sekondløjtnanter og 90 Underofficerer. Kompagniet i de 2 Liniebataillioner havde 3 Officerer, 9 Underofficerer, 3 Tambourer og 120 menige. Regimentets Mellemstab bestod af en Regimentskvartermester, en Auditør og 5 Læger; Understaben af 2 Depotsergenter, 9 Spillemænd, en Bøssemager og en Profos.

Fire af Jægerkorpserne, sjælandske og jyske, slesvigske og holstenske, bestode hvert af et Linjejægerkorps paa 4 Kompagnier med fuldstændigt Befalingspersonale (15 Officerer og 36 Underofficerer foruden Mellem- og Understab) og et Forstærkningsjægerkorps uden Befalingsmænd. Kompagniet ved Jægerkorpserne fik samme Styrke som ved Regimenterne. Ved det 5te Jægerkorps, »Kongens Livjægerkorps«, der vedblev at regnes

til den staaende Hær, uagtet det var en af Hovedstadens borgerlige Afdelinger, vare Stabsofficerer, Kaptejner og Adjutanter lønnede. Garden vedblev at bestaa af 4 Kompagnier. Ved Jægerkorpserne gjordes den første Begyndelse med at udtage de dygtigste menige til Underkorporaler. De kaldtes ved Jægerkorpserne Jægere, og laa ikke længere Tid til Tjeneste end de menige. Korporalerne kaldtes ved Jægerkorpserne Overjægere. Et Jægerkompagni havde 3 Officerer, 3 Sergenter, 6 Overjægere, 8 Jægere, 3 Hornblæsere og 112 Underjægere (menige).

Rytteriet sammensattes af Garden tilhest, med 2 Eskadroner, og 9 Regimenter, hvert med 4 Eskadroner. Regimentets Befalingspersonale blev 4 Stabsofficerer, 6 Ritmestre, 4 Premier-, 8 Sekondløjtnanter og 44 Underofficerer, foruden Mellem- og Understab. Mellemstaben bestod af en Regimentskvartermester og Auditør, 5 Læger og en Regimentsdyrlæge. Understaben bestod af 4 Sadelmagere, en Depotsergent, en Bøssesmed, en Stabstrompeter og en Profos. Eskadronen fik 4 Officerer, 11 Underofficerer, 2 Trompetere og 144 menige. Paa Fredsfod havde Eskadronen 3 Delinger i Øvelsestiden, paa Krigsfod havde den 5 Delinger. 3die og 5te Deling kaldtes fra 1828 Skyttedelinger, og lærte at fægte til Fods. Alle Skyttedelinger forenedes ved Regimentsøvelserne til en samlet Eskadron. — Rytteriet talte ikke flere Eskadroner paa Krigsfod end paa Fredsfod. Regimentets fulde Styrke fastsattes til 664 Mand, og de udtjente Ryttere overgik til Forstærkningsbataillonerne. Med Undtagelse af Prins Ferdinands Dragoner og Husarregimentet fik hvert Rytterregiment 301 Stamheste (faste Tjenesteheste) og 288 Distriktsheste (Heste, der tilhørte Sognepræster og Gaarde med over 50 Tdr. Hartkorn, som kun indkaldtes i Øvelsestiden). Prins Ferdinands Dragoner og Husarregimentet fik hver 473 Stamheste og ingen Distriktsheste. Til Indkøbet af de 144 ledige Hestenummere ved hvert af disse tvende Regimenter opbevaredes Pengene i Generalkrigskommissariatet. Garden tilhest havde 136 Stamheste.

Landkadetkorpset, Skolen for tilgaaende Officerer til Fodfolket og Rytteriet, skulde have 5 Officerer, 12 Lærere og 100 Elever. I Frederik VI's Regeringstid opnaaedes det ikke at indskrænke Elevernes Tal til 100, og Lærernes Tal øgedes efterhaanden betydelig. 1816 var Elevernes Tal 213. Tilstrømningen til Landkadetkorpset var aarlig meget stor; navnlig var Lysten til at blive Officer i Rytteriet stærk, og hvert Rytterregiment havde gærne foruden sine 8 Sekondløjtnanter 3 til 4, der stode udenfor Nummer (à la suite) og ventede i flere Aar, inden de kom i Nummer og fik Lønning.

Artillerikorpset sammensattes af 18 Kompagnier, der hvert dannede 1 kørende Batteri, 1 Fyrværker- og Minekompagni, 1 Brokompagni, 2 Tøjhuskompagnier, en Staldetat og 2 Forstærkningsbataillioner.

Det deltes i: den danske Brigade paa 12 og den holstenske paa 6 Artillerikompagnier. Staldetaten havde 90 Stamheste og 288 Distriktsheste. Til Artilleriets Betjening i Øvelsestiden afleverede Rytteriet sine

udtjente Heste, de saakaldte Udsætterheste. De 2 Forstærkningsbataillioner, den danske med 10 og den holstenske med 6 Kompagnier, skulde anvendes til Fæstningsskytset og til Betjening af 9 Reservebatterier. De havde ingen Befalingsmænd; Mandskabet gennemgik en Rekrutskole og indkaldtes derefter aarlig til en Dags Mønstring.

Artillerikorpsets Styrke fastsattes, foruden Mellemstab, Understab og Forstærkningsbataillonerne, til 5 Stabsofficerer, 21 Kaptejner, 21 Premier-, 38 Sekondløjtnanter, 12 Tøjhusløjtnanter (forfremmede Underofficerer), 350 Underofficerer, 40 Spillemænd, 2800 Overkonstabler, Konstabler og Underkonstabler.

Et Artillerikompagni skulde bestaa af en Kaptejn, en Premier-, 2 Sekondløjtnanter, 15 Underofficerer, 2 Hornblæsere, 9 Overkonstabler, 47 Konstabler og 88 Underkonstabler.

Et Fyrværker- og Minekompagni: 3 Officerer, 26 Underofficerer, 20 Stykjunkere, 20 Kadetter, 16 Minegravere.

Et Brokompagni havde en Officer, 2 Bromestre, 2 Underofficerer, 4 Broslagere.

To Tøjhuskompagnier havde hvert 4 Officerer, 5 Underofficerer, 22 Mestre og 57 Svende.

Artillerikorpsets Mellemstab: 2 Regimentskvartermestre, en Auditør, 10 Læger. Understaben: 2 Stabshornister, 2 Depotsergenter, 2 Profosser.

Artillerikadetinstituttet, Skolen for tilgaaende Artilleri- og Ingeniørofficerer, beholdt 12 Lærere og 40 Elever, de i Fyrværkerkompagniet opførte Stykjunkere og Kadetter.

Raketkorpset. Oprindelig hed det Raketkompagniet, oprettet 16. Febr. 1813 af Divisionsadjutant Schumacher. Det fik 4 Officerer, 8 Underofficerer, en Trompeter og 72 menige.

Ingeniørkorpset beholdt 3 Stabsofficerer, 7 Kaptejner, 4 Premier- 5 Sekondløjtnanter, 2 Dessinatører, 5 Voldmestre og 6 Materialforvaltere. Det fordeltes i Landets Fæstninger, i hvilke der, foruden Ingeniørkorpset, var følgende Fæstningsofficerer og Betjenter:

I Kjøbenhavn 4 Officerer, 2 Præster, en Auditør og 4 Underbetjente;
I Citadellet, i Kronborg og i Nyborg, paa hvert Sted 2 Officerer og en Betjent;
I Fredericia og i Fladstrand, hvert Sted en Officer;
I Rensborg 3 Officerer, en Auditør og 2 Betjente;
I Frederiksort 2 Officerer, en Præst, en Læge og en Betjent.

I disse Fæstninger, med Undtagelse af Fladstrand, var der Straffeanstalter for Tyve, Falsknere, Mordere og Ildgerningsmænd, der vare dømte til Fæstningsarbejde. De vare underlagte

Kommandantskaberne og hørte under den militære Retspleje. Bygningerne, i hvilke Forbryderne fastholdtes, kaldtes Slaverier eller Stokhuse. Slavernes særlige Bestyrelse, der atter var underlagt Generalkommissariatskollegiet, dannedes af Kommandanten, Pladsmajoren, Ingeniørofficeren, Stokhusinspektøren og Garnisonsauditøren. Slavens Lønning var 7 Sk. daglig og 2 Pd. Brød. Til hans Bevogtning kommanderedes der Soldater, som fulgte med Slaverne, naar de sendtes paa Arbejde. Offentlige Myndigheder kunde faa Slaver til Udførelse af Statens Arbejde. Embedsmænd og Borgere kunde ligeledes faa Slaver til deres private Arbejder, imod en Betaling af 20 Sk. daglig. Om det fortrolige Forhold, der fandt Sted imellem Slaver og Kommandantskaber, er der opbevaret mange snurrige Historier. Frederik VI forbød gentagne Gange Anvendelse af Slaver i anden Dragt end den reglementerede, halvgraa og halvsort med en Lænke om Benet, for at sætte en Stopper for den Uskik, at de brugtes som Opvartere og Rideknægte *).

*) Kommandanten maatte ikke forlade den ham betroede Fæstning, naar en Henrettelse foretoges, da han skulde vaage over, at der ingen Uordener fandt Sted. En Slave ved Navn Stæhr, der i Slagsmaal havde ihjelstukket en Kammerat, dømtes fra Livet og skulde halshugges om Torsdagen. Samme Dag skulde Kommandanten nødvendig rejse til en Naboby for at gøre sin Opvartning hos en højtstaaende Person. Han gik derfor ind til Arrestanten og bad »den gode gamle Stæhr« om at bevise ham en Villighed. »Jeg skal nødvendig til vor Naboby paa Torsdag, og det kan jeg ikke komme, naar Du skal rettes paa den Dag; tjen mig derfor i at lade Dig halshugge Dagen i Forvejen, om Onsdagen; det kan jo dog være Dig ligegyldigt, om Du kommer afsted om Onsdagen eller om Torsdagen«. — »Det kan det saamænd ogsaa, Hr. Kommandant! De har altid været saa god imod mig, at jeg gærne gør Dem den Tjeneste«. Glad blev Kommandanten, han sagde Tak! til sin gode gamle Stæhr, der lod sig halshugge en Dag tidligere end han behøvede, saa Kommandanten ikke behøvede at forsømme sin Køretur.

Generalstaben vedblev at bestaa af Generaladjutant- og Generalkvartermesterstaben.

Generaladjutantstaben havde en Generaladjutant, 3 Generaladjutantløjtnanter, 3 Overadjutanter og et Bureau med 11 Skrivere, en Regnskabsfører og et Bud.

Generalkvartermesterstaben havde en Generalkvartermester, en Generalkvartermesterløjtnant, en Overkvartermester. 4 Divisionskvartermestre, 4 Adjoints, 6 beredne, 2 uberedne Guider, en Sproglærer, en Regnskabsfører og et Bureau med 4 Skrivere og et Bud.

Generalkommissariats-Kollegiet indskrænkedes til 3 Departementer, et Bogholder- og et Revisionskontor med i alt 40 Betjenter.

Under 1ste Departements Kontor (en Chef, en Fuldmægtig og 2 Kansellister) lagdes Justits- og Landmilitsvæsenet, Pensions- og Rentefondet, Artilleriet, Arsenalerne, Ingeniørerne, Kommandantskaber, Fæstninger, Slaverier, Kaserner og øvrige militære Bygninger, Kronborg og Frederiksværk Fabriker, Indkvarterings-, Befordrings- og Sundhedsvæsenet.

Under 2det Departements Kontor (en Chef, en Fuldmægtig og 2 Kansellister) lagdes Fodfolket, Rytteriet, Landkadetkorpset, Gymnastik-Institutet, Veterinærskolen, Remontekommissionen, Bornholms Milits.

Under 3die Departements Kontor (en Chef, 2 Fuldmægtiger og 2 Kansellister) lagdes Munderingsvæsenet, Klædefabrikerne, Garverierne*), Pensions- og Fattigvæsenet, Kristians Plejehus.

Under Bogholderkontoret (en Chef, en Fuldmægtig og 2 Kansellister) lagdes Hærens Bogholderi, Opsigt med Pensions- og Rentefondet og med Krigshospitalskassen.

Under Revisionskontoret (en Chef, 2 Fuldmægtige og 2 Kansellister) lagdes Hærens Regnskaber.

Bornholms Milits vedblev at bestaa af 2 Artilleri-, 4 Dragon-, 1 Jæger- og 4 Musketerkompagnier, der lønnedes af Staten; samt af 7 Borger- og 4 Herredskompagnier, der vare ulønnede.

Kolonialtropperne, der hidtil havde været i et næsten uafhængigt Forhold af den øvrige Hær, bleve ved Befalingen af 30te Juli 1816 omordnede og

---

*) I Kjøbenhavn, i Gaarden Nr. 53 paa Østergade, hvor Landsoverretten havde haft Sæde, oprettedes et militært Skomager- og Sadelmagerværksted, samt et Udsalg af vandtæt Læder. Udsalget ophørte efter nogle Aar. Ligeledes var der et militært Garveri paa Ejendommen »Retræte« udenfor Kjöbenhavn. Den solgtes 1817 til Minister Møsting for 10,000 Specier.

kom i nærmere Forbindelse med Hæren, dog vedbleve de at lønnes af Toldkammeret.

I Vestindien oprettedes der 3 Komp. Fodfolk og 1 Komp. Artilleri: i alt 400 Md.,
I Guinea — - 1 — 20 —
I Østindien — - 1 — og 1 — i alt 200 —
Mandskabet erholdtes ved frivillig Hværving, navnlig i de kjøbenhavnske Afdelinger.

Den 9de Februar 1814 havde Frederik VI befalet, at efterhaanden, som der anskaffedes ny Paaklædning for Artilleri, Rytteri og Fodfolk, skulde det være en mørkegraa Kjole uden Brystlap (Rabat) med en Rad Knapper; men ifølge Hærloven af 25de Januar 1816 klædtes Hæren atter i de livligste Farver, hvortil vistnok de mange brogede Soldaterdragter, Kongen havde set under sit Ophold i Wien, bidroge meget.

Paaklædningen blev følgende:

Garden tilhest: gul Kjole med rød Krave og hvide Knapper; gule Bukser.

Livregiment Kyrasserer: hvid Kjole med rød Krave og hvide Knapper; graa Bukser.

Slesvigske Kyrasserer: hvid Kjole med blaa Krave og hvide Knapper.

Sjælandske Lansenerer: lyseblaa Kjole med rød Krave og hvide Knapper; lyseblaa Bukser.

Holstenske Lansenerer: lyseblaa Kjole, rød Krave med hvid Kant og hvide Knapper; lyseblaa Bukser.

Livregiment Dragoner: rød Kjole med sort Krave, sorte Rabatter og hvide Knapper; hvide Bukser.

Prins Ferdinands Dragoner: rød Kjole, sort Krave med gul Kant, sorte Rabatter, 2 hvide Knapper; hvide Bukser.

Jyske Dragoner: rød Kjole med mørkegrøn Krave, mørkegrønne Rabatter, hvide Knapper; hvide Bukser.

Fynske Dragoner: rød Kjole med lyseblaa Krave, lyseblaa Rabatter, hvide Knapper; hvide Bukser.

Husarregimentet: lyseblaa Trøje med Sølvbesætning, rød Pelts med Sølvbesætning; gule Bukser.

Fodfolket:

Kongens og Kronens Regiment: rød Kjole, lyseblaa Krave, et med og et uden hvid Kant, lyseblaa Rabatter, hvide Knapper, graa Bukser.

Slesvigske og Dronningens Regiment: rød Kjole, lyseblaa Krave, et med og et uden hvid Kant, lyseblaa Rabatter, gule Knapper; graa Bukser.

1ste og 2det Livregiment: rød Kjole med lysegul Krave, lysegule Rabatter, hvide Knapper, graa Bukser.

Fynske Regiment: rød Kjole, hvid Krave, hvide Rabatter, hvide Knapper; graa Bukser.

1ste jyske Regiment: rød Kjole, sort Krave med hvid Kant, sorte Rabatter, gule Knapper; graa Bukser.

2det jyske Regiment: rød Kjole, hvid Krave, hvide Rabatter, gule Knapper; graa Bukser.

3die jyske Regiment: rød Kjole, sort Krave med hvid Kant, sorte Rabatter, hvide Knapper, graa Bukser.

Oldenburgske og holstenske Regimenter: rød Kjole, rød Krave med sort Kant, sorte Rabatter, hvide Knapper; graa Bukser.

Prins Kristians Regiment: rød Kjole, grøn Krave med hvid Kant, grønne Rabatter, hvide Knapper; graa Bukser.

Sjælandske Jægerkorps: mørkegrøn Kjole, rød Krave, hvide Knapper, graa Bukser.

Jyske Jægerkorps: mørkegrøn Kjole, rød Krave med hvid Kant, hvide Knapper, graa Bukser.

Holstenske Jægerkorps: mørkegrøn Kjole, rød Krave med hvid Kant, gule Knapper; graa Bukser.

Slesvigske Jægerkorps: mørkegrøn Kjole med rød Krave, gule Knapper; graa Bukser.

Livjægerkorpset: mørkegrøn Trøje med sort Krave, gule Knapper; graa Bukser.

Raketkorpset: mørkegrøn Kjole med lyseblaa Krave, gule Knapper; graa Bukser.

Artillerikorpset: rød Kjole med mørkeblaa Krave, mørkeblaa Rabatter, gule Knapper; graa Bukser.

Ingeniørkorpset: rød Kjole med sort Krave, sorte Rabatter, gule Knapper: gule Bukser.

Generalstaben: rød Kjole, blaa Krave med gul Kant, hvide Knapper; gule Bukser.

Hovedbedækningen blev for Artilleri og Fodfolk: Chakot; for Dragoner: Kaske; for Lansenerer: Czapka; for Kyrasserer: Hjælm.

De graa, hvide og gule Bukser, der vare indførte i Hæren, ombyttedes efter nogle Aars Forløb med blaa. Kyrasserne fik aldrig Kyrasser, og det varede flere Aar, inden Lansenererne fik Lanser. En Lanse kostede 1816 20 Rd. Navneværdi.

Følgende Afdelinger opløstes:

Tre af Husarregimentets Eskadroner, Kjøbenhavns Fodregiment, Sapørkompagniet, den langelandske Bataillon, det jyske Skarpskyttekorps, Garnisonskompagnierne, Louise Augustas Livjægerkorps, frederiksværkske Korps. — Fæstningerne Glückstadt og Ratzeburg nedlagdes som Fæstninger.

1830.

Fodfolk.

Følgende Afdelinger forandrede Navn:
Slesvigske og Livregiment Ryttere bleve til slesvigske og Livregiment Kyrasserer.
Sjælandske og holstenske Rytterregimenter bleve til sjælandske og holstenske Lansenerregimenter.
Sjælandske Skarpskyttekorps blev kaldt jyske Jægerkorps.
Holstenske — blev kaldt holstenske Jægerkorps. (1820 blev det kaldt lauenburgske Jægerkorps.)
Norske Livregiment blev 1819 kaldt 2det Livregiment.
I Artilleriet forandredes de ridende Batterier til kørende.

I Kjøbenhavn og Rensborg indkvarteredes Garnisonerne i Kaserner; i de øvrige Byer, hvor der var Garnison, skulde der efterhaanden bygges Kaserner, til hvilket Øjemed der opsparedes en Del af Indkvarteringsskatten. 1836 beløb den opsparede Sum sig til 240,000 Rd. Kjøbenhavn, der er fri for Freds-Indkvartering, betalte aarlig 35,000 Rd. i Indkvarteringsskat. Kasernerne i Kjøbenhavn udvidedes betydelig i dette Tidsrum. Artilleriet fik en ny Kaserne paa Kristianshavn; Gardens Kaserner og Fodfolkets Kaserner i Citadellet, i Kronprinsessegaden og paa Kristianshavn udvidedes. I Kvæsthusgaden byggedes en Kaserne for Fodfolkets Rekrutter, og hele Kjøbenhavns Garnison fik et fortrinligt Sygehus i Rigensgade, bygget 1817, med Plads til 24 Officerer, 500 Underofficerer og menige.

I Kjøbenhavn lagdes: Garden tilhest, Prins Ferdinands Dragoner, danske og norske Livregiment; Kongens, Prins Kristians, 1ste, 3die jyske Fodregimenter; sjælandske og jyske Jægerkorpser; 10 Artillerikompagnier og de tekniske Dele af den danske Artilleribrigade. Prins Ferdinands Dragoner flyttedes 1818 til Aarhus; 2det og 3die jyske Regiment byttede Garnison 1819.
I Kronborg: Kronens Regiment og 1 Kompagni af den danske Artilleribrigade.
Frederiksværk: 1 Kompagni af den danske Artilleribrigade og Raketkorpset.
I Næstved, Vordingborg og Slagelse: sjælandske Rytterregiment.
I Jægersborg, Hørsholm, Roskilde og Frederiksborg: Husarregimentet.
I Odense: fynske Dragonregiment.
I Nyborg: 1 Kompagni af fynske Fodregiment.

I Fredericia: fynske Fodregiment.
I Kolding og Haderslev: holstenske Lansenerregiment.
I Horsens og Vejle: slesvigske Kyrasserregiment.
I Randers: jyske Dragonregiment og 1 Kompagni af den holstenske Artilleribrigade.
I Aalborg lagdes: 2det jyske Fodregiment, som 1819 ombyttedes med 3die jyske Fodregiment.
I Slesvig: slesvigske Fodregiment, og i Slesvig, Flensborg og Husum Livregiment Kyrasserer.
I Ekernførde: slesvigske Jægerkorps.
I Rensborg: holstenske, oldenburgske Fodregimenter, 4 Artillerikompagnier og de tekniske Komp. af den holstenske Artilleribrigade.
I Kiel: holstenske, senere kaldt lauenburgske Jægerkorps.
I Glückstadt: Dronningens Livregiment.

Mødestederne for Artillerikorpsets 2 natjonale Bataillioner, for Regimenternes 3die og 4de Bataillioner og Jægerkorpsernes 2den Bataillon vare følgende:

I Kjøbenhavn, Nyborg og Randers den danske, i Rensborg den holstenske Artilleribataillon.
I Kjøbenhavn danske og norske Livregiment; Prins Kristians Regiment.
I Helsingør 3die Bataillon af Kronens Regiment.
I Aarhus 1ste jyske, i Viborg sjælandske og jyske Jægerkorps; i Aalborg 2det og 3die jyske Fodregiment.
I Nyborg Kongens og 4de Bataillon af Kronens Regiment.
I Ekernførde slesvigske og i Kiel holstenske Jægerkorps.
I deres Standkvarterer fynske, slesvigske, oldenburgske, holstenske og Dronningens Regimenter.
Vagtjenesten i Kjøbenhavn krævede en Garnison paa 2152 Mand Fodfolk foruden Garden; i Rensborg 696 Mand Fodfolk.

Hærens Bestyrelse og Kommando besørgedes af Kongen i hans Egenskab som dens højstbefalende General. Fra ham udgik enhver Befaling. Han modtog baade Lister og Mældinger, Ansøgninger og Forestillinger. Alle Sager forelagdes ham af Generaladjutanten, hans højre Haand, der næst Kongen var den vigtigste Mand i Hæren. Kongen var baade Krigsminister, det vil sige Hærens Bestyrer, og dens kommanderende General, der førte Tropperne, bestemte Øvelserne, holdt Eftersyn og selv forbeholdt sig at afgøre alt, baade det, der vedkom Personellet og Materiellet. I Hæren var der vel foruden Kongen seksten tjenstgørende Generaler, nemlig en

Generalfeltmarskal, 2 virkelige Generaler, 3 Generalløjtnanter, 10 Generalmajorer; men, da den største Troppeenhed ved Rytteriet og Fodfolket var Regimentet, saa havde Generalen ingen Myndighed udover det Regiment, han førte, eller den Fæstning, over hvilken han var Kommandant. For et Syns Skyld var Landet delt i 4 Generalkommandoer:

1ste: Sjæland og Smaaøerne, over hvilken Kongen tillige var kommanderende General;

2det: Fyn og Langeland, Prins Kristian af Danmark. I dette Generalkommando var der kun 1 Regiment.

3die: Nørrejylland, Generalmajor Wegener.

4de: Sønderjylland, Holsten og Lauenburg, Generalløjtnant Kardorff.

De kommanderende Generaler modtoge Mældinger om Troppernes Styrke, hvilke de sendte til Kongen, der til Hjælp ved Hærens Bestyrelse havde en Generalstab, et Generalkommissariatskollegium, 2 Inspektører for Ryttere og Fodfolk, en Generalauditør, en Stabslæge og en Stabsdyrlæge.

Til Landhæren var der beregnet en aarlig Udgift af 2,150,000 Rd., til Flaaden 1,100,000 Rd.

Efter Planen 1816 var den Sum, der tilflød Hæren, fordelt saaledes: Generalstaben 16,000 Rd., Generalerne 20,000 Rd., Generalkrigskommissariatet 38,000 Rd., Ingeniørkorpset 18,000 Rd., Artillerikorpset 150,000 Rd., Rytteriet 400,000 Rd., Fodfolket 630,000 Rd., Landkadetkorpset 12,000 Rd., Gymnastikinstituttet 2000 Rd., Rideskolen 700 Rd., Sygehusene 21,000 Rd., Forstærkningsbataillonernes Rekrutter 20,000 Rd., Fæstningsofficerer 11,000 Rd., Bornholms Militz 12,000 Rd., Kontingentet i Frankrig 100,000 Rd. (Kolonialtropperne 240,000 Rd.). Til Hærens Paaklædning 200,000 Rd., Krudt, Kugler og Vaabens Anskaffelse 110,000 Rd., Brødpenge 70,000 Rd., Fourage 80,000 Rd., til Fæstninger og Bygninger 65,000 Rd., til Afdrag paa Restancer 150,000 Rd.

Lønning med Kvarter og Oppasserpenge var følgende:

En General 3600 Rd. aarlig; en Generalløjtnant 3600 Rd.; en Generalmajor 3000 Rd.; en Oberst 2700 Rd.; en Oberstløjtnant 1350 Rd.; en Major 1150 Rd.; en Kaptejn 870 Rd.; en Stabskaptejn 500 Rd.; en Premierløjtnant 370 Rd. ved Rytteriet, 340 Rd. ved Fodfolket; en Sekondløjtnant af 1ste Klasse 340 Rd. ved Rytteriet, 310 Rd. ved Fodfolket; af 2den Klasse 310 Rd. ved Rytteriet, 280 Rd. ved Fodfolket; en

Regimentskvartermester 1020 Rd.; en Regimentskirurg, de 10 ældste 900 Rd., de 10 mellemste 600 Rd., de 2 yngste 400 Rd.; en Bataillonskirurg 200 Rd.; en Kompagnikirurg 150 Rd.; en Regimentsdyrlæge 200 Rd.; en Kommandersergent 193 Rd.*) (28 Sk. daglig, Brød og Undermundering medregnet); en Fourer 22 Sk. daglig; en Sergent 21 Sk. daglig; en Korporal 20 Sk. daglig; en Underkorporal 16 Sk. dagl.: en Menig 12 Sk. daglig. I den daglige Lønning er Brød og Undermundering medregnet.

Stillingspengene vare meget lave. De vare 1816 knap 90 Rd. Sølvmønt, og først 1842 var den almindelige Stillingssum, som en Underofficer af Fodfolket fik, naar han lod sig stille for en værnepligtig, 200 Rd. Ved Rytteriet var Stillingssummen noget højere. Desuden betalte Stilleren en Kendelse af 50 Rd. til Landmilitsfondet og Kristians Plejehus. Fra 1854 til 1863 var Gennemsnits-Stillingssummen følgende: ved Fodfolket 711 Rd.; ved Rytteriet 819 Rd.; ved Ingeniørkorpset 633 Rd.; ved Artilleriet 790 Rd.; ved Garden tilhest 1102 Rd.; ved Garden tilfods 905 Rd. aarlig.

Den Menige var af 4 Dage fri for Tjeneste de 2 Dage; i sin Fritid tjente han sit Brød ved Arbejde i Byen. For Underofficeren, og navnlig for den gifte Sergent, var det vanskeligt at underholde sig og Familie af den knappe Lønning, 22 Sk. daglig. Det var ham derfor tilladt at skaffe sig Biindtægter. Den almindeligste var tillige den forkasteligste, den bestod i, at han rengjorde sine undergivnes Tøj. Dengang bar Soldaten i Korsform over Brystet det kvarterbrede hvide, kalkede Lædertøj, til hvilket en vældig Patrontaske og en tung Sabel vare fæstede. Soldaten, der for sit Livsophold maatte arbejde i Byen, havde ikke Tid at pudse sine Sager; han betalte derfor Underofficeren 6 Sk. for at pudse dem til hver Vagtdag, hver 4de Dag. Underofficerernes Koner vaskede for Mandskabet, solgte Brød og Brændevin til det paa Øvelsespladsen og holdt privat Marketenderi for det i Hjemmet. Mange Underofficerer arbejdede som Haandværkere og Skrivere; de vare Statister paa Theatret, Modeller for Konstnere og gjorde Tjeneste som Politibetjente ved over-

*) Iberegnet Paaklædning, Kvarter og Stillingspenge, naar der regnes 30 Rd. aarlig for hver af disse tre Dele.

ordentlige Lejligheder. Hos Flertallet af de gifte Underofficerer herskede den største Tarvelighed og Orden. De opdroge deres Børn godt og gjorde sig værdige til de Bidrag, de fik til deres Opdragelse, nemlig fri Skole, Bøger og i Almindelighed paa Kongens Fødselsdag nogle Klædningsstykker. Til daglig Brug gik Børnene altid med bart Hoved og i Trætøfler. Til Drengebørnene fik de fra deres 4de Aar 2 Sk. dagl. af den kongelige Kasse, naar Forældrene forpligtede sig til at lade dem oplære til Spillemænd. Naar Drengen fyldte det 10de Aar blev han gærne sat i Spillemands-Nummer, men vedblev alligevel at være Elev i Garnisonsskolen til sin Konfirmatjon. Om Lørdagen mødte han med sin Karakterbog hos Kompagnichefen, der i Reglen tog sig faderlig af Underofficersbørnene og understøttede Forældrene i at holde dem til Flid og Orden. De Underofficerer, der ikke nyttede deres Fritid til at forbedre deres Kaar, hensank ofte i Elendighed. Selvmord af Fortvivlelse og Næringssorg vare ikke sjældne.

Den store Tilgang til et Underofficerskorps, der talte 2200 Individer, gjorde, at man med Glæde tog imod enhver ung Mand, der tilbød at lade sig hværve. Underofficeren hværvedes paa 8 Aar; havde han et fordelagtigt Ydre og ikke havde forsyndet sig mod Loven, saa bekymrede man sig ikke om hans boglige Kundskaber. De bedste Underofficerer fik man fra Garnisonsskolerne, men disse kunde langtfra yde det tilstrækkelige Tal. Forfremmelserne i Underofficerskorpset vare gode; de flittige bleve hurtig Sergenter, og der ansattes aarlig mangfoldige Underofficerer i Told- og Postfaget, i Forst- og Vejvæsenet og endelig som underordnede Betjenter i Kirken, ved Retterne og ved alle offentlige Bygninger.

I Officerskorpset foregik som Regel Forfremmelserne i selve Afdelingen. Den var altsaa meget uregelmæssig i Vaabnet. En Afdeling, i hvilken mange døde eller bleve forsatte i civil Tjeneste, havde stærk Forfremmelse, samtidig med at den ved andre Afdelinger stod i Stampe. Ofte hindredes

Forfremmelsen i en Afdeling ved »Indskub«: naar Kongen satte en af sine Yndlinge ind i en ledig Plads i Regimentet med Forbigaaelse af dets egne Officerer.

Det gik overordentlig langsomt med Forfremmelserne i Tidsrummet fra 1814—42. De Officerer, der vare udnævnte til Sekondløjtnanter 1814, stode endnu som Stabskaptejner eller Kaptejner af 2den Klasse 1842, og det uagtet de fleste Postmestre, Toldkontrolører, Konsumtjons-Over- og Underbetjenter, Overgravere og Gravere, Slotsforvaltere, Udskrivningschefer og mangfoldige andre Poster besattes med Officerer. Grunden var vel den, at disse Poster hyppigst tilfaldt unge Officerer, og at der sjælden eller aldrig blev afskediget en Officer paa Grund af Svækkelse og Alder. Liv og Løbebane sluttedes samtidig, om end Tjenestens Tarv nok saa bydende krævede, at vedkommende paa Grund af Kræfternes Aftagen blev afløst. Ræder anfører i sin Krigshistorie Eksempler paa Generaler, som bleve staaende i Tjenesten, medens Landet var i Krig, uagtet de i flere Aar havde været sængeliggende, og som Kongen af Medlidenhed beholdt, indtil de døde af Alderdom. Frederik VI tillod, at en Løjtnant blev afskediget med Majors Karakter, fordi han i 14 Aar havde haft Kaptejns Anciennetet, uden dog at opnaa at blive Kaptejn. Sædvanlig fik den Officer, der blev civil Embedsmand, Titel af Krigsraad eller Krigsassessor. De samme Officerer, som havde staaet i 26 til 28 Aar som Løjtnanter, inden de bleve Kaptejner, vare 7 Aar senere alle forfremmede til Bataillonschefer, for saa vidt de ikke vare faldne eller afskedigede. Der var en stor Skilning paa Officerskorpserne i de enkelte Regimenter. I den Afdeling, hvor der var en tjenstivrig og virksom Regimentschef, var Korpset godt; hvor der var en lad Fører, forfaldt det. I mange Afdelinger var der en daarlig Tone, og mange yngre Officerer forfaldt til Spil og Drik. For Gæld blev en Officer sjælden afskediget, og han skulde være

meget forfalden, inden Kongen stødte ham ud af Tjenesten. I den Tid kunde en Stabsofficer komme paa Fæstningen for Uorden eller for at have gjort sig utilladelige Fordele, uden derfor at faa sin Afsked. Kongen havde Medlidenhed med Officerernes fortvivlede økonomiske Forhold, og tilgav vedkommende, naar han havde udstaaet sin Straf*). Selv klarede Kongen alle Vanskelighederne med den største Sparsommelighed, og foregik baade ved sin Paaklædning og hele sin Optræden Hæren med den største Tarvelighed. Han og den ligne hinanden paa et Haar. Man kan ikke se paa Frederik VI's Billede, uden at tænke paa Hæren; han tilhørte den fra sin tidligste Ungdom og var bleven dens Fader og Opdrager. Imellem Kongen og Hæren var der en stadig Vekselvirkning. Han holdt sig ikke for god til at sysselsætte sig med Soldaternes Skosaaler, Børnenes Opdragelse og de gifte Befalingsmænds smaa Kaar. Ansøgningerne om Forskud paa Lønning og om Eftergivelse af skyldige Beløb ere utallige. Kongen overhænges med Bønner om Penge. Det gør ham ondt, at han er fattig, at han maa afslaa Anmodninger om Eftergivelse af smaa skyldige Beløb, som Staten ikke kan undvære. Med Sorg bemærkede Kongen, at de Mænd, han skænkede sin Tillid, skuffede ham. Med egne Øjne maatte han overbevise sig om, at hans Befalinger bleve adlydte, og at alt gik, som det burde, for at den Demoralisatjon, de Snyderier og Bestikkelser, der tidligere havde hersket i Hæren, ikke udbredte sig paa ny, og at Æren blev Soldatens Lov. I denne Retning udrettede han overordentlig meget, og derved kom

*) De sidste Eksempler, jeg har truffet paa, at Officerer gave sig af med Handel, ere af 14de Januar 1806. Frederik VI skriver under denne Dag til Landgrev Karl: »Da det er mig forebragt, at Sekondløjtnant O. af holstenske Rytterregiment holder Værtshus og skænker Brændevin i Meldorf, ligesom Sekondløjtnant H. sælger gode Pibehoveder i Heide, saa ønsker jeg nøjagtig Efterretning, om disse Handelsgrene drives ved Regimentet.«

han i Vane med og i den Tro, at intet kunde gaa uden hans Medvirkning, og at han alene vidste, hvad der tjente til hans Folks Bedste. Det er rørende at se, hvorledes Kongen sidder og regner ud, hvorledes Udgifterne kunde indskrænkes. Der lyder et Suk gennem de kongelige Resolutjoner over, at en eller anden Nødvendighedsartikkel maa undværes; over, at en eller anden billig Fordring ikke kan betales. Det skærer Kongen i Hjærtet, at han maa sige nej til en fattig Enke, der beder om Eftergivelse af en Gæld, hendes afdøde Mand stod i til sit Regiment; men haard Nødvendighed kræver Pengenes Tilbagebetaling. Fik man noget nødvendigt Materiel for en billigere Betaling, end man havde turdet haabe, er Kongens Glæde overordentlig. Hans alvorlige, af Sorger furede Ansigt oplives, og han bliver let om Hjærtet ved slige Lysglimt. Forfærdigelsen af 288 Lanseskafter for en billigere Pris end den, der var beregnet, opfyldte ham med mere Tilfredshed, end Udførelsen af en Jærnbane nu skaffer Regeringen. Han havde stedse Smaasummer, hvormed han opmuntrede Fliden. Var han tilfreds med Eksercerskolen, fik Forstanderen 40 Daler, Løjtnanterne 20 Daler, og Underofficererne hver 3 Daler i Gratiale. For at opmuntre Soldaterne til Færdighed i Svømning, fik de tyve flinkeste Svømmere blandt Rekrutterne ved den aarlige Prøve hver 1 Daler. Kongen saa gærne, at hans undergivne bade ham om Gratiale; den, der ikke gjorde det, betragtede han som en misfornøjet, og ytrede gærne sin Utilfredshed med saadan en Mand, der ikke bad ham om noget.

Den Hær, Frederik VI uddannede, var dengang altfor stor for det forarmede Land. Statens Finanser tillode ikke engang, at alle de udskrevne Rekrutter uddannedes i den korte Tid af 10 Uger*). Man maatte befale, at en Del af Aarets Rekrutter

*) 15de August 1818: Af Forstærkningens Rekrutter, 1796 Mand, skal der kun møde 1196 Mand, da der ikke haves Penge til at dressere flere. Denne Befaling gentages ofte i de følgende Aar.

først skulde møde det næste Aar. Efterhaanden mindskedes Tallet paa de Rekrutter, der skulde indøves til Regimenternes 3die og 4de Bataillon. Tilsidst, 1836, befaledes, at de fremtidig, til Bedste for Statens Finanser, men til deres egen Ødelæggelse, slet ikke skulde indøves. At en Hær, der allerede var for tung at bære for Statens Finanser i Fredstid, maatte indskrænkes betydelig, hvis blot en Del af den i Virkeligheden skulde sættes paa Krigsfod, er indlysende; men de mange Regimenter smigrede Kongens Forfængelighed, og han krympede sig ved at opløse flere af de Regimenter, der vare oprettede i Krigen, og dem, der bare fremmede Navne, hvilket vilde have bidraget til at styrke den tilbageblivende Del og givet den den Fasthed, som den savnede.

Efter at Krigen var ophørt, strejfede der i mange Aar afskedigede Soldater om paa Halvøen. 1822 foreslog Prins Karl af Hessen at optage dem ved udsendte Ryttertropper og lade dem føre til Kristians Plejehus i Ekernførde. Dette afsloges af Kongen, der befalede, at de skulde optages af Politiet og behandles som Løsgængere. — 1817 blev Kjøbenhavns Garnison brugt til at dæmpe et Oprør af Straffangerne i Børnehuset, der havde brændt Strafanstalten og vare undvegne i betydeligt Tal. 1819 maatte Garnisonen og det sjælandske Lansenerregiment, der kaldtes til Kjøbenhavn, understøtte Politiet i at undertrykke Urolighederne sammesteds, den bekendte Jødefejde, som fra Tyskland kom til Danmark. Paa Grund af Optøjerne i samme Anledning i Hamburg fik de i Holsten garnisonerende Tropper d. 30te Juni 1819 Befaling at indkalde deres Frifolk og marchere til Altona med 4 Kanoner. Den 4de September hjemsendte de alle de indkaldte Mandskaber.

1819 var Forholdet til Sverig endnu saa spændt, at den danske Regering frygtede for et Angreb paa Sjæland. I den Anledning blev der truffet Bestemmelser for at sammendrage to Korpser, et ved Kjøbenhavn paa 28 Batailloner,

18 Eskadroner og 10 Batterier, tilsammen 24,000 Mand med 100 Kanoner; og et Korps ved Snoghøj, hvis Bestemmelse det var at overføres til Fyn, paa 26 Batailloner, 20 Eskadroner og 6 Batterier; tilsammen 24,000 Mand med 60 Kanoner. Da det snart viste sig, at Sverig ikke nærede fjendtlige Hensigter, bleve Befalingerne til Hærens Sammendragelse tilbagekaldte. Da Hæren skulde paa Benene, kom det for Dagen, at Fodfolkets 3die og 4de Batailloner ikke kunde staa, fordi de savnede Befalingsmænd, og det Tal, som krævedes, var for stort, til at Liniebataillonerne kunde afse dem. Fodfolket fik derfor en ny Inddeling paa Krigsfod. 1820 bestemtes det, at Regimentet paa Krigsfod kun skulde bestaa af 3 Batailloner; ved Jægerkorpserne foretoges der ingen Forandring. Regimenternes 3die og Jægerkorpsernes 2den Bataillon skulde i Krigstilfælde anvendes til Besætning i Landets Fæstninger. Hver Bataillon skulde, som paa Fredsfod, være delt i 5 Kompagnier, og Kompagiets Styrke skulde være 200 Mand ved de 2 første, de udrykkende Batailloner, og 150 Mand ved Fæstningsbataillonerne.

1828 var Tallet paa det øvede Mandskab i Forstærkningsbataillonerne 27,000 Underkorporaler og menige, til hvis Beklædning der opbevaredes den fornødne Beholdning af Klæde og Baj. Efter Planen 1816 uddannedes aarlig et bestemt Tal menige til Underkorporaler i Artillerikorpset og Jægerkorpset (de kaldtes Overkonstabler og Jægere), for at anvendes som Underofficerer i Forstærkningen i Krigstid. Denne gavnlige Indretning udvidedes til hele Fodfolket. Uddannelsen af Mandskabet, der udskreves til Forstærkningsbataillonerne, ophørte, som tidligere berørt, aldeles 1836.

Artillerikorpset fik den 4de Februar 1828 en ny Ordning. De 18 Artillerikompagnier skulde fremtidig kun kaldes Batterier. Fyrværker- og Minekompagniet forandredes til et Mine- og Sappekompagni. Stykjunkerne traadte ud af dette Kompagni, og Artillerikadetinstituttets Elevtal skulde fremtidig være 12

Stykjunkere og 12 Kadetter. Det andet Kompagni kaldtes Pontoner- og Pionerkompagniet; det fik 4 Officerer, 12 Underofficerer, 20 Overkonstabler, 90 Pontonerer og 45 Pionerer. Underkonstablerne ved Staldetaten bleve fremtidig kaldte Trænkonstabler og udskreves i Klasse med Rytteriets Mandskab. Alle Konstabler og Underkonstabler ved Batterierne skulde fremtidig kaldes Konstabler. Et Batteri sammensattes af 6 Kanoner og 2 Haubitser. Det fik en Besætning af en Kaptejn, 3 Løjtnanter, 10 Underofficerer, 2 Trompetere, 8 Overkonstabler, 120 Konstabler og 55 Trænkonstabler. Officerskorpsets Tal bestemtes til 108, nærmlig en Chef, 2 Brigadekommandører, 7 Majorer, 11 Batterichefer, 2 Kompagnichefer, 7 Sekondkaptejner ved Batterierne og 2 ved Kompagnierne, 32 Premier- og 38 Sekondløjtnanter samt 2 Overtøjmestre, 2 Laboratoriechefer, en Chef for Haandværkeretaten, en Chef for Artillerikadetinstituttet. Materiellet forandredes 1837 fra Metal- til Jærnskyts; de 18 Batterier skulde bestaa af 2 12-pundige Batterier, hvert med 6 12-pundige Kuglekanoner og 2 24-pund. Granatkanoner, samt af 16 6-pundige kørende Batterier, hvert med 6 6-pund. Kuglekanoner og 2 12-pund. Granatkanoner.

Raketkorpset udvidedes 1826 ved Indførelsen af Espingolskyts. Det fik 6 Officerer, 9 Underofficerer, 2 Hornblæsere og 120 menige (i Krigstid 240 menige), som skulde betjene Raketbatterier og Espingolbatterier.

Vejkorpset indlemmedes 1834 i Ingeniørkorpset, hvis Besætning blev en Chef, 2 Oberstløjtnanter, 3 Majorer, 19 Kaptejner, 10 Premier-, 3 Sekondløjtnanter, 14 Officianter og 2 Underofficerer.

Fodfolkets Vaaben var glatløbet Gevær med Bajonet. Den menige i Grenaderkompagnierne var tillige væbnet med Sabel. Fra 1830 fik alle menige Sabler. Den menige i Jægerkompagnierne fik fra 1831 riflet Musket med Bajonet, og alle Underofficererne i Fodfolket fik en god Riffel med Bajonet. Ved Rytteriet havde Garden og Kyrassererne lige

Sabler og 2 Pistoler; Lansenererne Lanser, krumme Sabler og 2 Pistoler; Dragonerne og Husarerne krumme Sabler, Karabiner og en Pistol. Fra 1828 væbnedes Skytterne i alle Rytterregimenterne med Karabin og en Pistol; Skytterne i Lansenerregimenterne mistede Lansen. Foruden den almindelige Kuglepatron var den menige forsynet i hele Hæren med Rendekuglepatroner og enkelte menige med Geværbrandraketter.

Landkadetkorpset fik 1839 en ny Ordning, ifølge hvilken der i Afgangsklassen kun undervistes i militære Lærefag, og de 3 Sommermaaneder udelukkende brugtes til praktiske Øvelser.

1817 oprettedes Garnisonsbibliotheket i Kjøbenhavn. Det militære Selskab, der havde bestaaet fra 1787, hævedes, og dets Midler gaves til Garnisonsbibliotheket. Kongen gav Bibliotheket 500 Rd. aarlig til Anskaffelsen af Bøger. Artillerikorpset, Landkadetkorpset og Generalstaben havde deres egne Biblioteker, som ligeledes nøde kongelig Understøttelse. 1840 foresloges at samle alle disse Biblioteker, hvorved der vilde vindes i alle Henseender, da nu Bibliothekarerne ofte anskaffede de samme Bøger. Kongen nedsatte en Kommission, der fraraadede Foreningen.

Af bekendte militære Forfattere levede i dette Tidsrum J. Aubert, F. H. Jahn, H. J. Blom, J. T. Ræder, J. S. Fibiger, J. A. Fibiger, A. F. Tscherning.

Hærens Budget overskredes hyppig, 1824 endog med 350,000 Rd. Denne Sum foreslog Kollegiet Kongen at betale saaledes: 100,000 Dalers Gæld til Finanserne eftergives; 146,000 Daler til Munderingsfondet bortfalder, naar der ikke skaffes nye Paaklædninger i det næste Aar; 100,000 Rd. til Frederiksværk likvideres med den Gæld, Fabriken har til Staten for ikke udførte Leveringer. De 81,000 Rd., der skulde spares paa Munderinger næste Aar, bleve til intet, formedelst Kongens Lyst til at foretage Forandringer i Paaklædningen i Almindelighed; i Særdeleshed sværmede han for nye Hovedbedækninger til Rytteriet. De idelige Smaaforandringer be-

virkede, at Afdelingerne paa egen Haand reglementerede sig med Huer af en ny Form, gave deres Kjoler et andet Snit, og hængte Sølvkæder i Patrontaskeremmen, — Forandringer, som Kongen ved gentagne Parolbefalinger maatte forbyde. Epauletter indførtes igen for Stabsofficerer 1815, for Kaptejner og Løjtnanter 1821.

Den forældede Retspleje med alle dens midalderlige Straffe, som vare indførte i den danske Hær for at ave de hværvede Tropper, vedblev at være gældende. Spidsrodsstraffen afskaffedes først 1836; 30 Dage Vand og Brød sattes isteden for 6 Gange Spidsrod. Havde den paagældende begaaet en Forbrydelse, hvorfor han tidligere idømtes 8 Gange Spidsrod, blev fremtidig Straffen 30 Dage Vand og Brød samt Stokkeslag, hvis Tal kunde stige til 150 Slag. Det var en tarvelig Tribut til Menneskerettighederne*).

Almuens Undervisning i Læsning, Regning, Skrivning og Legemsøvelser var en stadig Genstand for Frederik VI's utrættelige Virksomhed. Fra Aaret 1814 kunde Forældre

*) Hvor grusomt Tyverier af Smaating til 4 Sk.s Værdi eller af et Brød straffedes, viser følgende to Eksempler. Frederik VI skriver: »I Anledning af den mig tilsendte Retskendelse, betræffende Musketer Klaus Brandt, som for kvalificeret Tyveri ved en Garnisons-Krigsret er tilpligtet at stryges til Kagen og hensættes til Arbejde i Jærn i Kjøbenhavns Fæstning sin Livstid samt at erstatte Holmen 4 Sk., i hvilken Anledning Generalauditoriatet indstiller denne Dom at formildes derhen, at Musketer Brandt skulde føres imellem Spidsrødderne af 200 Mand 8 Gange i 'en Dag og i Naade fritages for videre Straf, men den tilkendte Erstatning stadfæstes, da tror jeg', det vilde have skadelige Følger, naar Musketeren skulde slippe med 8 Gange Spidsrodsstraf for at have stjaalet paa sin Post og med sit Vaabens Hjælp gjort Indbrud; dertil kommer, at det Spring fra Kagstrygning og Slaveri paa Livstid er for betydeligt, thi det dikterer Loven ham. Jeg tror derfor, han bør gennem Spidsrødderne af 200 Mand 12 Gange i 2 Dage, 6 Gange daglig, og erstatte Holmen de 4 Sk.« — En anden sølle Tyv, Ole Bjørnklo af fynske Regiment, straffedes for at have stjaalet 5 Kommisbrød med at afleveres til Livstids Fæstningsarbejde i Jærn i Rensborg. (Kopibog Nr. 1, 1806, Nr. 47 $^{9}/_{1}$.)

ikke længer tvinge deres Børn til at opvokse i Lediggang og forbyde dem at besøge Skolen. De forpligtedes til at lade deres Børn nyde godt af den Undervisning, Staten frit tilbød, saa enhver, der ikke havde Raad til at betale Skolepenge, fik fri Undervisning. I Lighed med Statens Almueskoler var der i de større Garnisonsbyer oprettet Skoler for Underofficerers og Spillemænds Børn. I Kjøbenhavn stode de under en Styrelse, der sammensattes af Kommandantskabet og de 2 Garnisonspræster. Skolen i Sølvgadens Kaserne havde 4 Klasser, af hvilke en særskilt for Pigebørn, der tillige undervistes i Haandgerning. 1820 var Børnenes Tal i denne Skole 270. De undervistes i de samme Fag, som i Almueskolen, og stode langt over denne. Artilleriet og det paa Kristianshavn liggende Fodregiment havde sin egen Skole, der kaldtes den classenske Legatskole. Til denne gave det classenske Fideicommis, det reiersenske Fond og flere Privatmænd betydelige Bidrag. I Kristians Plejehus ved Ekernførde var der en Garnisonsskole for 80 Drenge- og 40 Pigebørn. 1830 øgedes Tallet til 120 Drenge- og 60 Pigebørn, men samtidig nedsattes Invalidernes og de gamle Koners Tal i Stiftelsen fra 200 Mænd og 60 Koner til 150 Mænd og 50 Koner. Ved Skolevæsenets Indretning havde Frederik VI en nidkær Medhjælper i Major af Generalstaben Josef Benjamin Abrahamson, hvem Indførelsen af den indbyrdes Undervisning i Landets Almueskoler og i Garnisonsskolerne skyldtes. Den bestod i, at de ældre Elever ved Hjælp af Tabeller, der hængte omkring paa Væggene, lærte de yngre at stave, samt at skrive Bogstaver og Tal i Sand. Overalt i Skolerne saa man smaa Purke paa 8 til 9 Aar staa hver med en Pind og lære de mindre at stave og skrive. Paa Bordene strøedes der et jævnt Sandlag, der glattedes, og i dette lærte den lille at skrive Bogstaver og Tal, inden der betroedes ham Tavle og Skrivebog.

For de yngre Underofficerer og Spillemænd var der Undervisningsanstalter ved alle Fodfolkets Afdelinger fra 1816,

og ved Rytteriets fra 1830. I Kjøbenhavn vare alle de yngre Underofficerer ved Fodfolket samlede i den saakaldte store Undervisningsanstalt; i Rensborg og Fredericia havde de der garnisonerende Afdelinger af Fodfolket ligeledes fælles Underofficersskole. Denne bestod af 2 Afdelinger; i den yngste lærtes Modersmaal, Regning, Skrivning, Geografi og Legemsøvelser. I den ældste Afdeling fortsattes Undervisningen i de samme Fag udførligere, i Fædrelandets Historie og i Geografi samt i alle de militære Læregrene. I Aarene 1816 til 36 hværvedes der endnu ofte Underofficerer, som hverken kunde læse eller skrive, og som maatte tilbringe mange Aar i den yngste Afdeling af Undervisningsanstalten.

Artilleriet havde en udmærket Skole paa Kristianshavn for 40 Underofficerselever. Den modtog sin bedste Tilgang fra den classenske Legatskole. Skolen var delt i 3 Klasser. Læregenstandene vare: Skrivning, Regning, Modersmaal, Tysk, Historie, Geografi, Mathematik, Tegning, Befæstningskonst, Legemsøvelser, og hver Morgen halvanden Times Vaabenøvelser. I Rensborg var der en Skole for de yngre Artilleri-Underofficerer. De vordende Officerer for Rytteriet og Fodfolket opdroges paa Landkadetakademiet, de for Artilleriet og Ingeniørkorpset paa Artillerikadetinstituttet. Opdragelsen var streng; en tynd Dragt, tarvelig Føde, mange Slags Legemsøvelser og streng Tugt vænnede den vordende Befalingsmand til Lydighed og Haardførhed. Alt udførtes efter Befaling. Kl. $4\frac{3}{4}$ Formiddag (om Vinteren Kl. $5\frac{3}{4}$) purredes Kadetterne ud af Sængene. Kl. $5\frac{1}{4}$ kaldte Frokostklokken til Morgenbøn og Frokost. Fra Kl. $5\frac{1}{2}$ til $7\frac{1}{2}$ Form. lærtes Lektierne under en Lærers Opsigt. Kl. $7\frac{3}{4}$ samledes hele Korpset til Parade. Kl. 8—1 Undervisning, Kl. 2 Middagsmad, Kl. 3—6 Efterm. Undervisning, Kl. $6\frac{1}{2}$—8 Forberedelse, under en Lærers Opsigt, til næste Dags Undervisning, Kl. $8\frac{1}{2}$ Aftenbøn og Aftenbrød, Kl. $9\frac{1}{2}$ tilsængs. Kun om Søndagen tillodes det Eleverne at komme udenfor Akademiets Grund. Kaffe, The og hvidt Brød

saa man aldrig. Kommisbrød, en Skive holstensk Ost, Skillingsøl og koldt Vand var Frokost og Aftensmad. Middagsmadens Hovedbestanddel var hver Dag Oxekød. Lærerne valgtes blandt Hovedstadens bedste Lærere; men Videnskaberne trivedes ikke paa Landkadetakademiet under den strænge Kommando. Artillerikadetinstituttet, fra hvilket der er udgaaet mange fortrinlige Officerer, ophævedes 1830, og i dets Sted traadte den militære Højskole, der skulde befrugte Hæren med den højere videnskabelige Dannelse, som Tiden bydende fordrede. De Fejlgreb, der skete ved dens Stiftelse, hindrede den i tilfulde at opfylde dens Bestemmelse. Alle følte snart, at den led af et Bræk; men ingen vidste at raade Bod derpaa. Engang foresloges, at alle Højskoleelever skulde begynde som Elever i Landkadetakademiets næstældste Klasse. En anden Gang foresloges der at nedlægge Landkadetakademiet og udvide Højskolen, saa der her kunde lægges et militært Grundlag i Opdragelsen, for at den unge kunde blive skikket baade til at lyde og befale. Rigtigst havde det vistnok været, om Artillerikadetinstituttet var blevet staaende, og at Adgangen til Højskolen var bleven forbeholdt Artilleri- og Landkadetakademiet.

Den 22de August 1830 oprettedes den militære Højskole. Som Elever kunde antages Officerer, der havde gjort 2 Aars Løjtnantstjeneste, og civile, der slet ikke havde faaet nogen somhelst militær Uddannelse. Alle maatte underkaste sig en Adgangsprøve, der for Officeren blev en Gentagelse af hans Officerseksamen. Efter at have bestaaet Adgangsprøven udnævntes alle Eleverne til Løjtnanter udenfor Nummer. Deres Tal bestemtes til 30, delte i en yngste og en ældste Afdeling. I hver Afdeling varede Læretiden i 2 Aar. For at komme i ældste Afdeling, underkastede Eleven sig en Prøve, Oprykningsexamen, og for at kunne blive Generalstabs-, Ingeniør- eller Artilleriofficer en Afgangsprøve. Bestod Eleven ikke i disse Prøver, udnævntes han, saafremt han ikke tidligere

Landse

1830.

Husar Kyrassier Landwehr

havde været Officer, til Løjtnant i Fodfolket eller Rytteriet, hvis han havde bestaaet Oprykningseksamen; i modsat Fald traadte han ind i Landkadetkorpsets ældste Klasse.

Det blev mere Skolens Formaal at give sine Elever en mathematisk end en militær videnskabelig Opdragelse. Den havde taget de polytekniske Skoler og ikke de højere Krigsskoler til Mønster. Mathematik, og de i Forbindelse dermed staaende Videnskaber, lærtes omhyggelig; men de militære Videnskaber: Krigskonst, militær Geografi, Krigshistorie, Logistik, Felttjeneste, Vaabenlære og Vaabenøvelser, som Officeren heller ikke kunde undvære paa sin Løbebane, forsømtes. Ofte vare disse Ting slet ikke, ofte kun tarvelig besatte med Lærere. For at forstaa dette maa man kalde Tiden fra 1815 til 48 tilbage i Erindringen. Det var blevet til en uigendrivelig Paastand, som blev prædiket af alle lærde og kloge Hoveder, at der aldrig mere blev Krig. Den evige Fred var indtraadt, og Stridsspørgsmaal var en Opgave, der kunde løses med Pennen.

Det tillodes paafaldende faa Officerer at gaa i fremmed Krigstjeneste. Flere yngre Officerer søgte 1820 om at gaa i græsk Tjeneste under Frihedskampen; men det vilde Frederik VI ikke tillade, saa længe Grækenland ikke var godkendt som krigsførende Magt, og han arresterede dem, der vilde trodse hans Forbud og søge om Afsked. Enkelte, der forgæves havde søgt om Afsked, rejste uden Forlov. Blandt dem var v. Qvalen, der blev Alex. Ypsilantis Adjutant og faldt i Moldau. Efter at Grækenland var blevet taget under Armene af Stormagterne, tillod Kongen Tscherning og K. F. Hansen, de to senere Krigsministre, samt Schlegel, der døde som Ingeniørgeneral, at tage Tjeneste i det franske Korps, som 1828 sendtes til Peloponnes. Senere, efter at Frankrig 1830 havde erobret Algier, tillodes det under Kristian VIII's Regering flere Officerer at deltage i Franskmændenes Felttog i Afrika. Saaledes den senere Krigsminister Raasløff, Dinesen, Harbou og Dahl.

Flere af de nævnte have skrevet gode Værker om den franske Krigsførelse i Afrika. Iblandt dem, der 1822 søgte og fik Afsked for at gaa i fremmed Krigstjeneste, var Helmuth Karl Bernhard Moltke, der nu er Europas berømteste General. Han blev dansk Landkadet 1813. Han begyndte med 50 Rd. aarlig Løn, men blev senere en af Pagekadetterne, for hvilke Hofkassen betalte 200 Rd. aarlig, og som undervistes i en særlig Klasse i de højere militære Videnskaber. 1819 udnævntes han til Officer og ansattes som Løjtnant i oldenburgske Regiment. Efter 3 Aars Tjeneste søgte han sin Afsked for at træde i preussisk Krigstjeneste. Han var fattig, og bad om, naar Afskeden bevilgedes, at maatte faa de tre følgende Maaneders Løn i Rejseunderstøttelse; men Kongen fandt, det var tilstrækkelig naadigt, at han bevilgede ham hans Afsked, efterat han havde ladet ham uddanne til Officer paa Statens Bekostning. Han bemærkede paa Ansøgningen, at det var upassende tilmed at give ham Penge. Moltke skrev rigtignok i sin Ansøgning: Maatte det forundes mig engang i Tiden at anvende den Duelighed, jeg agter at erhverve mig, til Kongens og Danmarks Gavn! Dette Ønske opnaaede han ikke. Det blev ikke dem, der høstede Gavn af den Dygtighed, han havde erhvervet sig.

Efterhaanden som Frederik VI og hans militære Stab ældedes, fik hans Hærværk Mathedens Præg og udartede i mange Stykker til tomt Paradevæsen. Tropperne undervistes i at opstille sig, saa de dannede Kongens og Dronningens Navnetræk under en Krone. Selv de aarlige Høstmanøvrer bleve alt andet end lærerige. Aar ud og Aar ind stormedes den røde Port (Indgangen til Dyrehaven), og Vibenshus; og, naar der engang imellem, til Forundring for de gamle Herrer, holdtes Øvelse paa Amager, saa glemte de, at der ikke var noget Vibenshus, som jo spillede Hovedrollen, og søgte forgæves efter det. Kongen førte altid det sejrende Parti, og det kneb undertiden for hans Modstander at bringe Tropperne

i en saadan Stilling, at de maatte vige for Kongen, der aldrig havde tabt noget Slag. De større Øvelser holdtes hvert Aar ved Kjøbenhavn med den paa Sjæland værende Styrke; fra 1820 hvert andet Aar ved Rensborg med den holstenske, og fra 1824 ved Aarhus med den jyske og fynske Styrke. Ved Øvelserne i Holsten førte Kongen aldrig det ene Parti; derimod foretog han overalt i den første Halvdel af Øvelsestiden et nøjagtigt Eftersyn (Revue) over hver enkelt Afdeling og dens Underafdelinger. Et saadant Eftersyn af hver Afdeling varede gærne 6 til 7 Timer.

Anledningen til, at der fra 1824 oprettedes en Øvelseslejr ved Aarhus, var Lysten til at vise Jyderne, at Kongen havde Kræfter til at opretholde sin absolutte Myndighed. De havde nemlig begyndt at ytre sig temmelig frit imod hans uindskrænkede Magt og ønskede Skattebevillingsret, hvilket Kongen ingenlunde vilde indrømme dem. Ved Aarhus sammendroges hvert andet Aar i Juni Maaned 20 Eskadroner, 4 Bataillioner og 2 Batterier; i alt 4700 Mand med 2700 Heste og 16 Kanoner. Samlingen ved Rensborg var paa 9 Bataillioner, 8 Eskadroner og 24 Kanoner; i alt 6000 Mand. Samlingen ved Kjøbenhavn var paa 17 Bataillioner, 10 Eskadroner og 32 Kanoner; i alt 8000 Mand.

Frederik VI døde, næsten 72 Aar gl., den 3die Dec. 1839. Med ham begravedes den gamle Tid med al sin Tarvelighed og Spidsborgerlighed, med sine jævne Sæder, sine gode, men kantede og indsnævrede Tilstande, der hindrede Landets Udvikling. Den tause, alvorlige og stille Virksomhed sænkedes med Kongen i Graven. Den nye Tid, der oprandt, holdt ikke af at stille Lyset under Skæppen; de, der bare det, stillede sig selv paa et Fodstykke og holdt det højt i Vejret, for at alle kunde beundre baade Lyset og Bæreren. Overalt sloges Allarm, og Angrebene begyndte paa Enevoldsmagten, Kirken, Værnet og Skranken; men en Bygning, som der var brugt 200 Aar til at opføre, faldt ikke for det første Slag.

For at hjælpe Frihedstrangen gennem Despotismens snævre Gange løsnedes desværre mange af de Baand, der knyttede Folket til Tronen og Kirken, mange af de Baand, der sammenholdt Hæren. Natjonens mest oplyste Kræfter vedbleve, drevne af Iver efter at sprænge de Baand, der hindrede Landets Udvikling, at løsne, til man endelig saa, man var gaaet for vidt; og nu skulle atter de Baand knyttes, som i Kampens Hede vare sønderrevne.

Frederik VI's Efterfølger, Kristian VIII, kunde ikke beherske Tilstanden. Gæringen voksede under hele hans Regering. Fordringerne om en friere Forfatning bleve stedse mere højrøstede, Spaltningen mellem dansk og tysk Natjonalitet større, og de indre Stridsspørgsmaal væntede efter faa Aars Forløb kun paa en gunstig Lejlighed for at komme til Udbrud.

Straks efter sin Regerings Tiltrædelse besluttede Kristian VIII at indskrænke Hæren for at mindske Statens Udgifter og faa Statsgælden*), der i de sidste 30 Aar var vokset med over

---

*) Den danske Statsgæld var
i Aaret 1758: 4,259,000 Rd.;
— 1763: 20,000,000 —, Aarsagen til denne Stigning var tildels Rustningen mod Rusland;
— 1772: 21,000,000 —
— 1778: 11,000,000 —
— 1790: 30,000,000 —, Rustningerne imod Sverig;
— 1806: 30,000,000 —
— 1814: 123,000,000 —, deraf 20,000,000 udenlandsk Gæld (Krigen med England);
— 1825: 121,000,000 —, deraf 49,000,000 udenlandsk Gæld;
— 1835: 120,000,000 —, deraf 58,000,000 —

Den udenlandske Gæld 1825 var:

8,642,000 Gylden	i Holland à 72 Sk. er	6,481,950 Rd.
2,783,000 —	i Braband à 71 - er	2,058,260 —
416,000 Livres	i Schweiz à 61 - er	264,333 —
276,000 Louisdorer	i Frankfurt à 7 Rd. 9 Sk. er ...	1,958,761 —
5,824,000 Lires	i Genua à 29 Sk er	1,698,666 —
3,500,000 Lstrl.	.....	32,666,660 —
	I alt:	49,007,969 Rd.

100 Milloner, afbetalt. »Nu ville vi alle spare!« blev et almindeligt Mundheld, men heller ikke mere. Den 5te Marts 1840 nedsatte Kongen en Militærkommission, der skulde omdanne Hæren og indskrænke dens Udgifter til en Sum af 2,250,000 Rd. Kommissionen skulde være færdig med sit Arbejde i Løbet af 3 Maaneder. Det var den ikke i Stand til; den brugte en 8 Gange saa lang Tid, og sluttede først sine Møder, der holdtes i Odense, i Foraaret 1842. Kommissionens Formand var Kronprins Frederik, Medlemmerne vare:

af Generalkommissariatskollegiet: General K. L. V. Rømer;
af Generalkrigskommissariatet (Udskrivningsvæsenet) Oberstерne J. N. B. Abrahamson og J. A. U. Salchow;
af Rytteriet General C. Bardenfleth og Major H. A. Juel;
af Fodfolket Oberst F. J. Høst, Major M. F. Haxthausen, Kaptejn J. H. G. Irminger;
af Artilleriet Major O. Fensmark, Kaptejn H. K. Fuhrmann;
af Ingeniørerne Oberst F. E. Prangen;
af Generalstaben Oberstløjtnant K. F. Hansen.

Kommissionen samledes første Gang den 1ste April 1840. Dens Medlemmer deltes af Formanden i Grupper, der hver for sig udarbejdede Hærens enkelte Dele. Naar et Udvalg var færdigt med sin Betænkning, blev den undersøgt og derefter endelig afgjort i Møder af den samlede Kommission. Den 1ste Marts 1842 sluttede Kommissonen sine Møder og forelagde Kongen sit Arbejde. Efter dette skulde Hæren indskrænkes til en Bataillon Garde paa 4 Kompagnier, 20 Liniebatailloner, hver paa 5 Kompagnier, 4 Jægerbatailloner, hver paa 4 Kompagnier; 7 Dragonregimenter, hvert paa 4 Eskadroner; 14 Batterier, hvert paa 8 Kanoner; 2 Ingeniørkompagnier; en Generalstab paa 19 Officerer og 12 Underofficerer. Denne Styrke ansaa den for nødvendig til Landets Forsvar. Udgifterne for denne Hær, i hvilken Lønningen var betydelig forhøjet, beløb sig, alt iberegnet, til 2,872,000 Rd.

Kongen fandt imidlertid, at Hæren burde yderligere indskrænkes, og ifølge en kongelig Beslutning af 28de April 1842 befaledes følgende Mindskelse af den hidtil bestaaende Hær:

Fodfolket indskrænkedes fra en Bataillon Garde, 26 Liniebataillioner à 5 Komp. og 4 Jægerkorpser à 4 Komp. til en Bataillon Garde, 17 Liniebataillioner à 4 Komp. og 5 Jægerkorpser à 4 Komp.;
Rytteriet fra 36 Eskadrouer til 27;
Artilleriet fra 18 Batterier til 12.

Med Hensyn til Hærens Udskrivning, Sammensætning og enkelte Dele fulgte Kongen Kommissionens Indstilling; han forhøjede tilmed dens Lønning saa betydelig, at den formindskede Hærs Udgifter beløb sig til 2,750,000 Rd. aarlig, der endog det følgende Aar steg til 3,100,000 Rd. — Hærens Omordning iværksattes 1ste Juli 1842.

De Stemmer, der i Kommissionen havde kæmpet for Indførelsen af almindelig Værnepligt og herpaa grundet Reservens og Forstærkningens Dannelse, bukkede under; skønt alle Medlemmer villig erkendte, at det var nødvendigt for Statens Bestaaen, at Værnepligten udvidedes til alle Samfundets Klasser, baade for at øge Forsvarernes Tal, drage Fordel af de højere Klassers Dannelse og vedligeholde Folkets krigerske Tilbøjeligheder, Mod og Selvtillid i Fred, saa det blev i Stand til sejrrigt at udholde Krigens Farer. Værnepligten vedblev udelukkende at hvile paa Bondestanden. Den regnedes som tidligere fra det 22de til det 45de Aar, deraf 8 Aar i den staaende Hær, der indbefattede Linien 4 og Reserven 4 Aar; 16 Aar i Forstærkningen, der indbefattede Fastmandsklassen 8 og Reserveklassen 8 Aar. Til stadig Tjeneste kom den værnepligtige ved Fodfolket i 16 Maaneder, ved Rytteriet i halvandet Aar, ved Ingeniørerne og Artilleriet i 2 Aar, med Undtagelse af Trænkonstablerne, som kun holdtes inde i 13 Maaneder. Hvert Aar uddannedes af den værnepligtige Masse:

Fire af de flinkeste menige ved hvert Kompagni i Fodfolket til Underkorporaler, i alt 352 Underofficerer aarlig; to ved hver Eskadron, ialt 54 Underofficerer aarl.; fire ved hvert Batteri, i alt 48 Underofficerer aarl.; seks ved Ingeniørkorpset, o: 6 Underofficerer aarl.; tilsammen 460 Underofficerer aarlig.

De udtoges efter Uddannelsen i Eksercerskolen og holdtes til Tjeneste i 2 Aar. Hensigten med disse værnepligtige Underofficerer var at skaffe en Forøgelse af Underbefalingsmænd i Krigstid. I samme Øjemed paabødes det hver Afdeling at uddanne frivillige af den dannede Klasse til Officerer i Krigsreserven; men, da de Betingelser, der tilbødes dem, ikke vare indbydende, og Værnepligten var dem aldeles uvedkommende, fik Hæren i Løbet af 6 Aar kun 12 Reserveofficerer. Den frivillige, der vilde blive Reserveofficer, maatte selv under sin Uddannelse sørge for sin Udrustning og Paaklædning, samt skaffe sig Hest og sørge for dens Underhold, naar han stod ved Rytteriet. Han udnævntes til Officer efter et halvt Aars Uddannelse, og overtog dermed Forpligtelsen at tjene 16 Aar, saa ofte den Afdeling, han stod i, indkaldte Mandskab til aktiv Tjeneste.

For Fodfolkets Vedkommende brød Hærordenen med Regimentsinddelingen, der uafbrudt havde holdt sig fra 1660 til 1842. Grunden hertil var, at Bataillonen er den Enhed, som hyppigst optræder selvstændig i Krigen. Den næste højere Enhed i Krigen er Brigaden og ikke Regimentet. Man mente, at Bataillonen vilde opnaa en større Krigsdygtighed, naar den selvstændig kunde anvende sin Tid og Flid, uden at være bunden af Regimentet i sin Virksomhed. 4 til 6 Bataillioner samledes i Brigader, isteden for som tidligere 2 Bataillioner i et Regiment, for at give Generalerne Lejlighed til uafbrudt at styre og føre større Troppeenheder. Generalerne og Stabsofficererne ophørte med tillige at være Regiments- og Kompagnichefer. For ikke ganske at bryde med det overleverede, og for at bevare Regimenternes Historie i Afdelingerne, blev der af hvert af de bestaaende Regimenter dannet en Bataillon.

Det skiftede blot Navn og blev til en Bataillon. Saaledes blev 1ste Livregiment 1ste Bataillon, 2det Livreg. 2den Bataill., 3die Livreg. 4de Bataill., Kronens 5te, Kongens 6te Bataill., o. s. fremd. Hæren inddeltes saaledes:

1ste Generalkommando: Sjæland og Smaaeerne. Højstbefalende: Prins Ferdinand; Stabschef: Oberst J. L. Hagemann.

1ste Fodbrigade: General H. M. Schow.

Livgarden tilfods, Juel, Kjøbenhavn, udskreves af hele Landet.
1ste Liniebataillon, tidligere 1ste Livregiment, O. Rye, Kjøbenhavn, Nordsjælændere.
2den — tidligere 2det Livregiment, F. R. H. Bülow, Kjøbenhavn, Nordsjælændere.
3die — ny oprettet, J. F. Redsted, Kjøbenhavn, Sydsjælændere.
4de — tidligere 3die Livregiment*), J. W. Wickede, Kjøbenhavn, Sydsjælændere og Laaliker.
5te — tidl. Kronens Reg.**), G. K. Krogh, Kjøbenhavn, Fynboer.
2det Jægerkorps, tidl. sjæl. Jægerkorps, K. G. Kleist, Helsingør, Sjælændere.
Livjægerkorpset, E. P. Bruhn, Kjøbenhavn.

2den Fodbrigade: General, Prins L Wittgenstein.

6te Liniebataillon, tidligere Kongens Reg.***), A. K. Hagemann, Kjøbenhavn, Nørrejyder.
7de — tidl. 1ste jyske Reg., F. K. E. Meyer, Kjøbenhavn, Nørrejyder.
8de — ny oprettet, F. A. Schleppegrell, Kjøbenhavn, Nørrejyder.
9de — tidl. 2det jyske Regiment, F. Dorscheus, Kjøbenhavn, Nørrejyder.
10de — ny oprettet, N. G. H. Kauffmann, Kjøbenhavn, Sleavigere.
1ste Jægerkorps, — Høegh, — Nørrejyder.

1ste Rytterbrigade: General K. Høegh-Guldberg.

Livgardeeskadronen, Prins Kristian af Glücksborg, Kjøbenhavn, udskreves af hele Landet.
Husardivisionen, Major K. V. Funck, Kjøbenhavn, udskreves af hele Landet.
4de Dragonregiment, Oberstløjtnant K. L. H. Flindt, Næstved 2, Slagelse 1, Vordingborg 1 Eskadron, Sjælændere.
Ingeniørkorpset, General P. F. Quaade, Kjøbenhavn.
1ste Komp. af Ingeniørkorpset, Major N. K. Lunding, Kjøbenhavn, Sjælændere og Jyder.

---

*) 1839 kaldtes Kronens Regiment 3die Livregiment.
**) — Kongens — Kronens —
***) — Prins Kristians Regiment Kongens Livregiment.

Artilleribrigaden: General A. F. Lützow.

1ste Artilleriregiment, tidl. danske Artilleribrigade, Oberst K. G. H. Bauditz, Kjøbenhavn, Sjælændere og Jyder.

1ste Afdeling af Tøjetaten, Oberst F. A. Wedelfeldt, Kjøbenhavn, Sjælændere og Jyder.

Kjøbenhavns Fæstning, Prins Vilhelm af Hessen.

Kronborg — General H. Rothe.

Korsør — Oberst M. Lützow.

2den Generalkommando: Nørrejylland og Fyn. Højstbefalende: Kronprins Frederik; Stabschef: Major T. G. Scholler.

3die Fodbrigade: General K. F. Moltke.

11te Liniebataillon, tidligere 3die jyske Regiment, Chef: L. N. Bretteville, Jyder.

12te — tidl. fynske Regiment, Chef: K. A. Schiern, Fredericia, Aalborg, Slesvigere.

13de — tidligere slesvigske Regiment, Chef: J. L. F. Torckos, Fredericia, Slesvigere.

3die Jægerkorps, tidl. jyske Jægerkorps, Chef: M. V. Haxthausen, Nyborg, Fynboer.

2den Rytterbrigade: General H. G. Castenschiold.

3die Dragonregiment, tidl. Prins Ferdinands Dragoner, Chef: H. A. Juel, Aarhus, Slesvigere.

5te — tidl. jyske Dragonreg., Chef: K. P. Astrup, Randers, Jyder.

6te — tidl. fynske Dragonreg., Chef: J. G. Wedell, Odense, Fynboer.

Nyborg Fæstning, General H. S. Lützen.

Fredericia — Oberst K. F. Krag.

Fladstrand — Løjtnant K. F. Hansen.

3die Generalkommando: Holsten, Lauenburg og Slesvig. Højstbefalende: Prins Frederik af Augustenborg (Nør); Stabschef: Oberst H. K. Rømeling.

4de Fodbrigade: General G. Lützow.

14de Liniebat, ny oprettet, Chef: G. L. V. H. Seyffarth, Rensborg, Holstenere.

15de — tidligere holstenske Regiment, Chef: F. J. Høst, Rensborg, Holstenere.

16de — tidligere oldenburgske Regiment, Chef: F. K. J. M. Franck, Rensborg, Holstenere.

17de — tidligere Dronningens Regiment, Chef: A. V. Lobedanz, Glückstadt, Holstenere.

4de Jægerkorps, tidl. slesv. Jægerk., Chef: L. P. Renouard, Slesvig, Slesvigere.

5te — tidl. lauenb. Jægerk., Chef: Karl af Glücksborg, Kiel, Lauenb.

3die Rytterbrigade: C. L. Castenschiold.

1ste Dragonregiment, tidl. Livregiment Kyrasserer, Chef: M. K. F. Holstein, Sydslesvigere og Holstenere.

2det — tidl. Livregiment Dragoner, Chef: F. L. Hindenburg, Holstenere.

2det Artilleriregiment, tidligere holstenske Artilleribrigade, Chef: Koye, Sydslesvigere og Holstenere.

Pontonerkompagniet, ny oprettet, Chef: J. Vahl, Sydslesvigere og Holstenere.

Rensborg Fæstning, General C. Bardenfleth.

Frederiksort — Kaptejn H. V. Irminger.

Med Højskolen, Landkadetkorpset, Rideskolen, det gymnastiske Institut, Gensdarmeriet, Kristians Plejehus og Bornholms Milits foretoges ingen Forandring.

Hærens Liniestyrke blev følgende:

	Officerer	Underofficerer.	Spillemænd:	Underkorporaler og Menige.	Overlæger.	Underlæger.	Auditører.	Regnskabsførere.	Regimentsdyrlæger.	Officianter.	Understab.	Haandværkere.	Summa.	Heste.
Overkommando	13	3											16	
Generalstab.....	19	12											31	
Ingeniørkorpset: en Stab med 2 Kompagnier	42	41	2	184		2			1	4			289	
Artilleribrigaden: en Stab, 2 Regimenter med 12 Batterier, et Pontonerkompagni, en Tøjetat....	86	225	38	2,892	2	6		2	2	10	14	73	3,352	
Rytteriet: 27 Eskadroner, samlede i 3 Brigader ...	147	327	83	3,240	7	15		6	7		89		3,980	
Fodfolket: 22 Bataillioner, samlede i 5 Brigader ..	425	966	368	14,560	23	44	6	22			249		16,622	

Hæren talte paa Fredsfod 23,000 Mand og paa Krigsfod 30,000 Mand, fuldstændig forsynede med Befalingsmænd. Reserven og Forstærkningen bleve kun ordnede i flygtige Træk

paa Papiret. Efter den vedtagne Plan skulde Reserve- og Forstærkningsmandskabet

i Artilleriet danne 6 Reservebatailloner,

i Rytteriet — 24 Reserveeskadroner,

i Fodfolket — 12 Reserve- og 20 Forstærkningsbataill., men der fastsattes ikke, hvorledes denne Ordning skulde ske. Der tænktes ikke paa at skaffe den nødvendige Paaklædning og Udrustning til dem, og endnu mindre paa at skaffe dem det tilstrækkelige Tal af Befalingsmænd.

Kongen forbeholdt sig selv at føre Overbefalingen. Organet, igennem hvilket hans Befalinger tilstilledes Hæren, var Generaladjutanten, Chefen for Kongens Adjutantstab. Denne Stab skulde tælle en Officer af hvert Vaaben og en Søofficer. Under Generaladjutanten stod Bureauet for Hærens Kommandosager, bestaaende af en Officer af Generalstaben, en Sekretær, 2 Fuldmægtiger, 2 Kancellister, en Volontær og et Bud. Umiddelbart under Kongen og hans Generaladjutant stilledes begge Garder, Generalstaben, Ingeniørkorpset, Artilleribrigaden, Højskolen, Landkadetkorpset, Rideskolen og det gymnastiske Institut. De kommanderende Generaler fik Ret til efter eget Tykke at holde Syn over de dem underlagte Tropper og Fæstninger, samt at lade Eftersynet foretage af deres Stabschefer.

Generalkommissariatskollegiet sammensattes af 3 militære, en civil Deputeret og Generalauditøren.

1ste Deputerede: almindelige Sager, der ikke lode sig henføre under en bestemt Forretningsgren, personlige Sager, nemlig: Tjenstalder og Forfremmelseslister, Bestallinger, Afsked, Rejse- og Giftermaalstilladelse, Justitsvæsenet, Landmilits- og Remontevæsen, Styrkelister, Arkivet.

2den — Lønning, Forplejning, Pension, Indkvartering, Bygninger, Fæstninger, Slaverier.

3die — Paaklædning og Udrustning.

4de — Regnskabsvæsenet.

To Generalkrigskommissariater for Danmark og for Hertugdømmerne. Det danske deltes i seks Udskrivningsdistrikter: to sjælandske, et fynsk og tre jyske; Hertugdømmernes deltes i tre Udskrivningsdistrikter.

En Generalauditør.

Generalstaben: en Chef, der tillige skulde være Hærens Generalkvartermester, 6 Stabsofficerer, 12 Kaptejner og 12 Underofficerer.

Ingeniørkorpset: en Chef, 6 Stabsofficerer, 18 Kaptejner, 13 Premier-, 4 Sekondløjtnanter, 41 Underofficerer, 10 Underofficerselever, 14 Officianter; deraf 2 Kompagnier: 1ste med 3 Officerer, 18 Underoff., en Trompeter, 116 Underkorp. og menige, paa Krigsfod; 2det med 2 Officerer, 13 Underoff., en Trompeter, 68 Underkorp., paa Krigsfod.

Artilleriet: en Chef, 12 Stabsofficerer, 31 Kaptejner, 30 Premier-, 12 Sekondløjtnanter, 225 Underofficerer, 00 Underofficerselever, 73 Haandværkere, delte i en Tøjetat og 2 Regimenter: 1ste Regiment paa 8 Batterier, deraf 4 bespændte og 2 ubespændte 6-pundige kørende, og 2 ubespændte 12-pundige Fodbatterier, og en Underofficersskole med 40 Elever. Et Batteri fik 4 Officerer, 13 Underoff., 3 Trompetere, 228 Underkorporaler og menige. Paa Krigsfod 296 Underkorporaler og menige. 2det Regiment paa 4 6-pundige kørende Batterier, 1 Pontonerkompagni og en Underofficersskole med 20 Elever; Pontonerkompagniet: 3 Officerer, 12 Underofficerer, 2 Spillemænd, 112 Underkorporaler og menige paa Krigsfod.

Rytteriet: 3 Brigadegeneraler, 14 Stabsofficerer, 29 Ritmestre, 44 Premier-, 57 Sekondløjtnanter, 327 Underofficerer, 83 Spillemænd, 3240 Menige. En Eskadron fik 4 Officerer, 12 Underofficerer, 3 Trompetere, 120 Underkorporaler eg menige; paa Krigsfod 180 Underkorporaler og menige.

Fodfolket: 5 Brigadegenerales, 46 Stabsofficerer, 93 Kaptejner, 143 Premier-, 138 Sekondløjtnanter, 966 Underofficerer, 368 Spillemænd, 14,560 Underkorporaler og menige En Bataillon fik 18 Officerer, 3 Læger, en Regnskabsfører, 42 Underofficerer, 16 Spillemænd, 640 Underkorp. og menige paa Fredsfod. Paa Krigsfod 800 Underkorp. og menige.

Der udskreves aarlig en Sjettedel af det Mandskab, der skulde danne Artilleriets hele Fredsstyrke, og en Fjerdedel af det Mandskab, der behøvedes til de andre Vaabens Fredsstyrke. Seks Aars Mandskab dannede altsaa et Batteris fulde Fredsstyrke; fire Aars Mandskab en Bataillons, en Eskadrons og et Ingeniørkorps's fulde Fredsstyrke. Desuden udskreves til hvert Vaaben nogle overtallige, der hjemsendtes efter at have gennemgaaet Eksercerskolen. Denne varede ved Fodfolket 10 Uger, ved Rytteriet 13 Uger, ved Artilleriet 16 Uger, ved Ingeniørerne 18 Uger. Foruden de overtallige udskreves der til hvert Batteri 34, til hver Bataillon 160, til hver Eskadron 30, til Ingeniørerne 46 Rekrutter.

Bataillonens Garnisonsstyrke blev 160 Mand. Den 1ste Juni mødte, foruden de overtallige, 160 Rekrutter, 40 til hvert Kompagni, som efter 6 Ugers Kompagniskole øvedes sammen med det ældre Mandskab i Kompagnier; fra Midten af August til Midten af September i Bataillon

fra Midten af September til den 3die Oktober i Brigade. Til Brigadeøvelserne indkaldtes det 3die Aars Mandskab, saa Kompagniet fik en Styrke af 120 Mand. Den 3die Oktober hjemsendtes 2det og 3die Aars Mandskab; og de 160 Rekrutter eller 1ste Aars Mandskab dannede nu Garnisonsstyrken. Rytterregimentets Garnisonsstyrke var 120 Mand, 30 Mand ved hver Eskadron. Rekrutterne mødte i to Hold, 15de December og 1ste April, og uddannedes i Regimentsskoler. Fra 1ste April havde Eskadronen 45 Mand, og fra 1ste Juli 60 Mand til Tjeneste. Den 13de September indkaldtes 3die og 4de Aars Mandskab til Regiments- og Brigadeøvelser, saa Eskadronen blev 120 Mand stærk, og den 3die Oktober hjemsendtes 2det, 3die og 4de Aars Mandskaber.

Artilleriets Rekrutter mødte 9de Maj og afgik til Batterierne 29de August. I Eksercertiden skulde disse have 4 Aars Mandskab under Vaaben. Den 4de Oktbr. hjemlovedes alle Underkorporaler, menige af 3die og 4de Aarg., samt tillige 2den Aarg. af Trænkonstabler.

De 2 Ingeniørkompagnier deltoge ligeledes i Eksercertiden, og hjemlovedes efter samme det 3die Aars Mandskab.

Underofficerer og menige i Generalstaben, Artilleriet, Rytteriet og Liniebataillonerne fik kraprød Kjole med 2 Rader Knapper, Generalstaben hvide, Artilleriet gule Knapper, og en mørkeblaa Krave; Rytteriet og Fodfolket hvide Knapper og en lyseblaa Krave, der ved Rytteriet havde en gul og ved Fodfolket en hvid Kant, og Ombøjning paa Skøderne. Generalstaben, Artilleriet og Ingeniørkorpset fik mørkeblaa, Rytteriet og Liniebataillonerne lyseblaa, og Jægerkorpserne mørkegrønne Bukser. Ingeniørkorpset fik mørkeblaa og Jægerne mørkegrønne Frakker. Officererne ved Artilleriet og Rytteriet fik karmoisinrød, ved Liniebataillonerne og Generalstaben højrød Kjole. Generalstabens Kjoler og Bukser besattes med Sølv. Hovedbedækningen blev for Artilleriet, Fodfolket og Ingeniørkorpset Chakot, for Rytteriet Hjelm. Gardens og Husarernes Paaklædning blev i det væsentlige uforandret. Væbningen blev, som Side 431 anført; der skete kun den Forandring, at der væbnedes 64 menige ved hver Liniebataillon, og 96 menige ved hvert Jægerkorps med en Riffel. Rytteriet væbnedes med en tung Sabel, Karabin og Pistol. En Fjerdedel af Rytteriet skulde væbnes med Bagladekarabiner.

Lønningen blev følgende:

en Generalløjtnant 3970 Rd. med 6, og en Generalmajor 3570 Rd. med 5 Hesteratjoner;

en Oberst 2770 Rd. med 5 Hesteratjoner, ved Rytteriet og 2 ved Artilleriet og Fodfolket;

en Oberstløjtnant 2370 Rd. med 3 Hesteratjoner ved Rytteriet, 2 ved Artilleriet og Fodfolket;

en Major 1670 Rd. med 3 Hesteratjoner ved Rytteriet, 2 ved Artilleriet og 1 ved Fodfolket;

en Kaptejn af 1ste Klasse 1260 Rd., af 2den Kl. 850 Rd.;
en Premierløjtnant 510 Rd. ved Rytteriet, 490 Rd. ved Fodfolket og Artilleriet;
en Sekondløjtnant af 1ste Klasse 420 Rd. ved Rytteriet, 390 Rd ved Fodfolket;
en Sekondløjtnant af 2den — 390 — — 360 — —
en Auditør 910 Rd.;
en Regnskabsfører 720 Rd.;
en Overlæge af 1ste Klasse 1144 Rd., af 2den Kl. 844 Rd , af 3die Kl. 644 Rd.;
en Underlæge 320 Rd.;
en Regimentsdyrlæge af 1ste Klasse 470 Rd., af 2den Klasse 410 Rd.; af 3die Klasse 350 Rd.

Underklasserne beholdt fri Paaklædning, Brød og Kvarter; Underofficererne havde desuden Stillingstilladelse og et Tillæg af 4 Rd. aarlig, naar de havde tjent i 12 Aar, og 8 Rd. aarlig, naar de havde tjent i 20 Aar. Underkorporaler fik 5 Rd. aarligt Tillæg, den menige 2 Rd. aarligt Tillæg i Eksercertiden.

Den daglige Lønning var følgende:
en Overfyrværker, en Minørmester, en Bromester (Nutidens Stabssergent) 72 Sk. daglig samt 50 Rd. til Paaklædning og 60 Rd. Kvarterpenge;
en Fyrværker, en Kommandersergent, en Overvagtmester (Nutidens Oversergent) 40 Sk. ved Rytteriet og Artilleriet, 38½ Sk. ved Fodfolket;
en Sergent, en Vagtmester 32 Sk. ved Rytteriet og Artilleriet, 30 Sk. ved Fodfolket;
en Bombarder, en Korporal 29 Sk. ved Rytteriet og Artilleriet, 27 Sk. ved Fodfolket;
en Underkorporal 20½ ved Rytteriet og Artilleriet, 18 Sk. ved Fodfolket;
en menig 16 Sk. ved Rytteriet og Artilleriet, 14 Sk. ved Fodfolket;
Garden havde højere Lønning.

Forfremmelsen foregik gennem alle Afdelinger af samme Vaaben; kun Jægerkorpserne havde særskilt Forfremmelse indtil Kaptejn af 1ste Klasse, men derpaa fælles med det øvrige Fodfolk til de højere Poster. Indtil Kaptejn gik Forfremmelsen udelukkende efter Tjenstalder; til de højere Poster skulde foruden Tjenstalderen Dygtigheden betinge vedkommendes Ret til Forfremmelse. Forfremmelse til General skulde udelukkende ske efter Kongens Valg. Enhver Officer maatte have gjort 2 Aars virkelig Tjeneste, inden han kunde forfremmes til en højere Grad. I Krigstid kunde enhver Officer forfremmes udenfor Tjenstalderen til en højere Grad som Belønning for udmærket Vaabendaad.

Officerer paa Væntepenge havde Forpligtelse til at tjene, naar Staten behøvede deres Tjeneste.

Med Hensyn til Befordring i det civile beholdt Underofficererne alle de tidligere omtalte Bestillinger. De af disse Embeder, hvis Indtægter overstege 500 Rd., i Reglen alle Postmester-, Branddirektørembeder og en Del Embeder i Toldfaget samt Udskrivningschefsposter, forbeholdtes pensionsberettigede Officerer. Følgende Embeder skulde altid besættes med Officerer, der attraaede Tjeneste i det civile: 21 Branddirektør-, 30 Told- og 20 Postmesterembeder i bestemt opgivne Amter og Kjøbstæder.

Det holsten-lauenburgske Kontingent, hvilket Kongen af Danmark som Medlem af det tyske Forbund skulde stille, sammensattes af:

et 6-pundigt Batteri af 2det Regiment; 2det Dragonregiment; 15de, 16de, 17de Liniebataillon; 5te Jægerkorps;

et Pontonerkompagni med 3 Officerer, en Underlæge, 12 Underofficerer, 2 Trompetere, 122 menige, 5 Haandværkere, 115 Kuske, 15 Ride- og 228 Køreheste, 37 Vogne, 10 Pontoner;

et Feltlasaret til 450 syge med 2 Inspektører, 11 Læger, 2 Apotekere, 2 Skrivere, 34 Sygepassere, 29 Kuske, 58 Heste, 7 Vogne;

en Reservepark med 3 Officerer, 4 Underofficerer, 2 Trompetere, en Beslagsmed, 40 Konstabler, 10 Dragoner, 10 Haandværkere, 86 Kuske, 16 Munitionsvogne, 5 Retraitevogne, en Brødvogn, 2 Fouragevogne;

en Belejringspark med 6 Officerer, 19 Underofficerer, 3 Trompetere, 120 Konstabler, 76 Kuske, 137 Heste, 5 24-pundige Kanoner, 2 168-pundige, 2 24-pundige og en 15 Tom. Stenmorter;

et Proviantttræn med 34 Kuske, 17 Vogne og 68 Heste;

en Stab ved det 10de Armekorps's Hovedkvarter, 1ste Division og 1ste Brigade, med 22 Officerer, 12 Mellemstabsbetjenter, 11 Underofficerer, 26 Hoboister, 88 Trænkuske, 14 Vogne og 100 Heste.

V. Den danske Hær 1842—64.

Ved Hærordenen af 1842 brød man med den staaende Hær og gik over til Militssystemet. Den staaende Hær forudsætter, at de to Trediedele eller tre Fjerdedele af Afdelingens Krigsstyrke er tilstede i Fredstid, og at Rammen hurtig kan udfyldes med den manglende Trediedel eller Fjerdedel ved pludselige Fredsbrud. I den staaende Hær er altsaa den overvejende Del af Udfyldningen tilstede i Fredstid til lang og stadig Tjeneste. Dette System har sin Modsætning i Almenvæbning med kort Øvelsestid, afbrudt med lange Mellemrum. Derved bringes vel i Krig hver vaabendygtig Mand under Fanen, men Hæren danner ved Felttogets Begyndelse en Hob, hvis Overvægt i Tal bliver af liden Betydning imod den mindretallige, godt tugtede og fastknyttede Hær. Mellem disse Yderligheder ligger det Militssystem, der danner Grundvolden for Hærplanen af 1842. Manden holdtes saa længe til Tjeneste, som man tilligemed en til to Gentagelsesøvelser ansaa nødvendigt for at grundlægge hans militære Dannelse paa en saadan Maade, at Virkningen gjorde sig gældende i den Aarrække, han skulde indtræde i Forsvarernes Række i Krigstid.

Sammenfatte vi de Goder, Hærordenen af 1842 bragte til Sikringen af Landets politiske Tilværelse, for hvilken der ved Værnets Forfald i Slutningen af Frederik VI's Regering næredes en temmelig almindelig Bekymring, saa vare de følgende: En stor

Del mindre anvendelige Kræfter, megen Affældighed, Svækkelse og Alderdom fjærnedes. Disse bleve derhos ikke, som tidligere, givne til Pris for Fattigdom og Elendighed; thi alle de Officerer, der bleve afskedigede, fik som Løn for deres lange og tro Tjeneste en rigelig Pension. De fleste afgik med et bedre Udkomme, end de havde haft, medens de stode i Tjenesten. Befalingsmændene i den nye Hær hævedes ved den højere Løn, de fik, ud af deres fortrykte økonomiske Kaar, og gik med Lyst og Frejdighed til deres Gerning. Afdelingerne fik et kraftigt Befalingspersonale, hvis Løjtnanter og Underofficerer alle vare unge Mænd; hvis Afdelings- og Underafdelingschefer befandt sig i den kraftigste Alder. Forfremmelsens tilfældige Ulighed ophørte derved, at den fremtidig skete gennem hele Vaabenet, og ikke, som fordum, i hver Afdeling for sig. Hærens Inddeling blev i de Enheder, som Krigen krævede. Retsplejen forbedredes efterhaanden; ved Parolbefalingen af 18de November 1844 indskrænkedes Anvendelsen af legemlige Straffe. Det forbødes at straffe Underofficerer og Underkorporaler med Slag og Krumslutning; de menige maatte ikke uden Dom tildeles mere end 6 Slag paa Ryggen om Dagen. Denne Parolbefaling efterfulgtes 2 Aar senere af en anden, som satte en forsvarlig Bom for den vilkaarlige Prygling. Alle menige deltes i 2 Klasser, og de sattes alle ved deres Indtrædelse i Tjenesten i 1ste Klasse. Kun ved Krigsretsdom kunde de nedsættes i 2den Klasse og straffes med legemlig Straf af Sabel eller Rotting. Kokarden fratoges den menige af 2den Klasse, og han maatte ikke, saa længe han stod i denne Klasse, bære nogen Orden eller noget Hæderstegn. Opførte han sig dadelfrit i Løbet af et halvt Aar, kunde hans Afdelingschef atter forfremme ham til menig af 1ste Klasse. Ved disse Parolbefalinger vækkedes Æresfølelsen og Lysten til Krigstjeneste. Soldaterne satte en Ære i at opfylde deres Pligter; de betragtede med Rette som en uhyre Skam at blive nedsatte i 2den Klasse, og Individerne i denne bleve snart sjældne. Til menig af

2den Klasse dømmer Krigsretten Soldater for grov Ulydighed, Brud paa Mandstugten, gentaget Tyveri, Bedrageri og Falsk. — Paaklædningen blev ensartet og befriedes for noget af den overflødige Flitter; men hensigtsmæssig blev den kun for Ingeniørkorpset og Jægerkorpserne. Øvelserne bleve mere rettede paa Soldatens Anvendelse i Krigen; navnlig søgte mange Afdelinger i Fodfolket og Artilleriet at udvikle Bevægeligheden, ved bestandig at øge Hurtigheden i Udførelsen af enhver Opgave, ved at vænne Personellet og prøve Materiellet i at tilbagelægge lange Strækninger i Løb og hensynsløst overvinde de Hindringer, Jordsmonnet og dets Genstande lagde i Vejen for Bevægelserne. Sparsommelighedshensyn voldte, at Øvelserne med det værnepligtige Mandskab, der ere en Betingelse for Hærens Brugbarhed, indskrænkedes langt under det Omfang, Hærloven paabød. Bataillonerne, Eskadronerne og Batterierne kom aldrig paa fuld Fredsfod, og endnu mindre paa Krigsfod. Det 4de og 5te Aars Mandskab indkaldtes aldrig. I Løbet af 5½ Aar indkaldtes det 3die Aars Mandskab kun en Gang, og det uagtet der 1846 indførtes et nyt Ekserserreglement for Fodfolket, og Stenlaasene i Aarene 1843 til 47 ombyttedes med Perkussionslaasene; saa, da det ældre Mandskab indkaldtes 1848 for ufortøvet at drage i Krig, kendte det hverken de nye Kommandoord eller det Gevær, det skulde bruge mod Fjenden. Ifølge Planen skulde de i hvert Generalkommandodistrikt garnisonerende Afdelinger samles hvert 3die Aar til en større Øvelse i 14 Dage, i hvilken Tid Tropperne dels skulde bivuakere, dels indkvarteres i Nærheden af Øvelsespladsen. Dette skete 1844, 45 og 46. 1847 fandt der paa Grund af Dyrtiden ingen samlet Øvelse og ingen Indkaldelse af Frifolk (3die Aars Mandskab) og Distriktsheste Sted i Eksersertiden. I det ene af de 2 Aar, da der ingen samlet Øvelse fandt Sted, havde Afdelingerne kun den tjenstgørende Styrke og Aarets Rekruttilgang, altsaa foreløbig 2det Aars Mandskab, til Tjeneste i Eksersertiden;

i det 2det Aar skulde 3die Aars Mandskab indkaldes; men denne Bestemmelse overholdtes ikke.

1843 var det holsten-lauenburgske Forbundskontingent samlet med de øvrige Dele af det 10de tyske Armekorps til en Lejrøvelse ved Lüneburg i Hannover.

I September 1844 vare de i Nørrejylland og Fyn garnisonerende Tropper og et Batteri af 1ste Artilleriregiment samlede ved Hedensted, imellem Vejle og Horsens, under Kronprins Frederiks Anførsel. Kompagnier, Eskadroner og Batterier vare hvert paa 120 Mand, altsaa 1ste, 2det og 3die Aars Mandskab. Rytterbrigaden var 1566 Mand med 1457 Heste; Fodbrigaden 1909 Mand med 19 Heste; Artilleriet 138 Mand med 128 Heste; Divisionsstaben 5 Mand med 14 Heste; i alt 3618 Mand med 1618 Heste. Hele Styrken var indkvarteret i Landsbyerne. Øvelserne varede i 12 Dage; heraf anvendtes 6 Dage til Brigadeøvelser, Liniemanøvre og Revue, 3 Dage til større Øvelser, 3 Dage til Rastdage.

1845 vare de sjælandske Afdelinger samlede ved Kjøbenhavn og 1846 de holstenske Afdelinger ved Locksted med 3 Aars Mandskab til lignende Øvelser. Ved Øvelserne i Holsten nyttedes for første Gang Jernbanetog til Førselen af Tropper fra Rensborg og Kiel til Wrist, den nærmeste Station ved Øvelsespladsen. Udladningen af en Bataillon paa 630 Mand, en Deling Artilleri med 2 Kanoner og en Ammunitionsvogn, samt en halv Eskadron Dragoner paa 50 Mand, varede 70 Minutter.

Ved disse større Øvelser bevægede alt sig med højtidelig Langsomhed, Fodfolket i Bataillonskolonner og Rytteriet i Linie, uden at der toges mindste Hensyn til Jordsmonnet. Søgte den ene af de to med hinanden kæmpende Parter at give det hele et livligere Præg, kom alt sædvanlig i det fuldstændigste Virvar; hvilket dog ikke hindrede, at Kongen, der altid bivaanede de større Øvelser fra den første Dag til den sidste og saaledes lagde sin Interesse for Landets Værn

for Dagen, bevidnede sin Tilfredshed med de udførte Øvelser, Troppernes Holdning, Mandstugt og Vaabenfærdighed. Det var jo en Arv fra ældre Tider.

Den 8de Juli 1846 udstedte Kongen af Danmark det aabne Brev, i hvilket han, for at sætte en Grænse for Slesvig-Holstenernes Arbejden i Tale og Skrift paa at skille Slesvig og Holsten fra Danmark, erklærede, at Slesvig til evige Tider var uadskillelig forbundet med Danmark, og at der kun naar Kongehuset uddøde kunde være Tvivl med Hensyn til nogle Dele af Holsten. Dette Brev gav Anledning til Optøjer i Sydslesvig og Holsten, og en Folkeforsamling, der sammenkaldtes af det slesvig-holstenske Parti til et Møde i Nortorf for at aftale, hvorledes man skulde modsætte sig Virkningen af dette Brev, sprængtes fra hinanden af en Eskadron Dragoner under N. Torp, der tilligemed 14de Bataillon under Major Zeska var sendt til Nortorf for at forbyde Forsamlingen. Den hidtilværende General i Hertugdømmerne, Prinsen af Augustenborg, afsattes, da han, der tilligemed sin Broder, Hertugen, var vunden af Slesvigholstenerne, protesterede imod dette Brev. Chefen for 4de Fodbrigade, General Lützow, udnævntes til kommanderende General i Hertugdømmerne.

Stemningen i Sydslesvigs og Holstens Kjøbstæder blev ligefrem fjendtlig imod Danmark; den næredes af Tysklands Regeringer, Presse og Folk. Soldaten øjnede Muligheden, at han kunde komme til at virke i sit Element, i Faren: at han skulde drage i Krig. Den danske Natjon lovede sig ikke noget stort af sin Hær. Det var med en slet dulgt Mistillid, at den betragtede Befalingsmændene. Men disse lukkede, i Bevidstheden om, at de vare deres Kald voksne og besade deres Soldaters Tillid, Øjne og Øren for den skæve Bedømmelse. De brændte af Længsel efter at forsøge deres Kræfter og genvinde den Agtelse, de uforskyldt havde tabt.

I Vinteren 1846—47 steg Spændingen imellem dansk og tysk til en saadan Højde i Hertugdømmerne, at den klartseende Stabschef ved Holstens Generalkommando, Oberst Rømeling,

indtrængende opfordrede den danske Regering til at tage de nødvendige Forholdsregler for at bevare Rensborg og dæmpe et snart udbrydende Oprør. Han forlangte, at 5000 danske Tropper skulde besætte Rensborg; den derværende Garnison burde sendes til Sjæland. Den blev saa kraftig bearbejdet af de oprørsksindede, at der, naar Tidspunktet var kommet for dette Parti til med Magt at gennemføre sine Planer, ikke kunde gøres Regning paa de tysktalende Tropper, hvis de forbleve i Holsten; de vilde forlade deres Faner og Officerer. Gentagne Gange forlangte han, at den danske Regering skulde opstille et Korps paa 10,000 Mand ved Skodborgaa, udruste nogle mindre Krigsskibe for at holde Kiel i Ave, og lægge 5000 danske Tropper i Rensborg. »Sker det ikke,« skrev han, »gaar den herværende Regering sin Undergang sikkert imøde.« Kristian VIII yndede ikke saa kraftige Forholdsregler imod den voksende Bevægelse; han nøjedes med at give de kommanderende Generaler i Nørrejylland og i Hertugdømmerne hemmelige Befalinger for det Tilfælde, at et Oprør skulde udbryde i Holsten. Tillige gav han den 16de Juli 1847 følgende Bestemmelser for Reservens Dannelse:

4de, 5te og 6te Aars Mandskab af 1ste og 2den Liniebataillon skulle danne 1ste Reservebataillon;
4de, 5te og 6te Aars Mandskab af 3die og 4de Liniebataillon skulle danne 2den Reservebataillon;
4de, 5te og 6te Aars Mandskab af 5te og 6te Liniebataillon skulle danne 3die Reservebataillon;
4de, 5te og 6te Aars Mandskab af 7de og 8de Liniebataillon skulle danne 4de Reservebataillon;
4de, 5te og 6te Aars Mandskab af 9de og 10de Liniebataillon skulle danne 5te Reservebataillon;
4de, 5te og 6te Aars Mandskab af 11te og 12te Liniebataillon skulle danne 6te Reservebataillon;
4de, 5te og 6te Aars Mandskab af 13de og 14de Liniebataillon skulle danne 7de Reservebataillon;
4de, 5te og 6te Aars Mandskab af 15de og 16de Liniebataillon skulle danne 8de Reservebataillon;
4de, 5te og 6te Aars Mandskab af 17de Liniebataillon skulle danne en halv, 9de, Reservebataillon;

4de, 5te og 6te Aars Mandskab af 1ste og 2det Jægerkorps skulle danne 1ste Reservejægerkorps;

4de, 5te og 6te Aars Mandskab af 4de og 5te Jægerkorps skulle danne 2det Reservejægerkorps;

4de, 5te og 6te Aars Mandskab af 8die Jægerkorps skulde danne et halvt, 3die, Reservejægerkorps.

Samlingssted og Udrustningsdepot for 1ste, 2den Reservebataillon og 1ste Reservejægerkorps blev Kjøbenhavn; 3die Reservebataillon og 3die Reservejægerkorps Nyborg; 4de og 6te Reservebataillon Fredericia; 5te Aalborg; 7de og 8de Rensborg; 9de Glückstadt; 2det Reservejægerkorps Kiel. Dette var dog kun en Forholdsregel paa Papiret; thi der droges Ingen Omsorg for, at Reserven forsynedes med Befalingsmænd, Paaklædning og Vaaben.

Kristian VIII's Død den 20de Januar 1848, Omvæltningerne i Paris, Wien og Berlin fremkaldte Oprørets Udbrud. Efter et Møde, der holdtes af de oprørsksindede i Rensborg den 18de Marts, sendtes fem af de mest udprægede Slesvig-holstenere til Kristian VIII's Efterfølger, Kong Frederik VII, med følgende Fordringer: Slesvigs Optagelse i det tyske Forbund, den slesvigske og den holstenske Stænderforsamlings Forening, Folkevæbning, fuldstændig Presse- og Forsamlings-frihed, og Afskedigelse af Regeringspræsident Scheel. Disse Fordringer fremkaldte stærkt Røre i Kjøbenhavn, hvor Stemningen i længere Tid havde været meget ophidset imod Regeringen, fordi den ikke traadte op med Kraft imod de statsopløsende Retninger. Hovedstadens Borgere indgave et Bønskrift til Kongen om at omgive sig med andre Raadgivere. Kongen havde allerede forekommet dette Ønske, inden det frembares, og, efterat flere Forsøg paa at bevæge nogle af de i Kjøbenhavn værende holstenske Embedsmænd til at ind-træde i det nye Ministerium vare strandede, dannedes der den 22de Marts et natjonalt dansk Ministerium, i hvilket den afskedigede Artillerikaptejn A. F. Tscherning udnævntes til Krigsminister. Generalkommissariatskollegiet ophævedes, og isteden derfor oprettedes den 25de Marts 1848 et Krigs-departement, bestaaende af efternævnte Afdelinger:

1) Direktjon for Kommandosager og Personel;
2) Armeens Intendantur;
3) Armeens Materiel;
4) Armeens Revisionsvæsen.

Befalingerne til Hæren udgik fremtidig fra Krigsministeren og kaldtes Armeebefalinger. De kongelige Parolbefalinger ophørte den 24de Marts 1848.

Da der kom Efterretning til Kiel og Slesvig om, at Kongen havde afskediget sit gamle Ministerium, at han havde kaldt Førerne for det natjonale Parti til Slottet, tøvede det oprørske Partis Ledere: Beseler, Reventlow-Preetz og Prinsen af Augustenborg intet Øjeblik længer med at rejse Oprørsfanen. De begave sig den 23de til Kiel, sammenkaldte en Borgerforsamling og fremstillede sig for denne som provisorisk Regering for Hertugdømmerne. Borgerforsamlingen godkendte dette oprørske Foretagende og føjede blot endnu to Medlemmer til den selvvalgte Regering. Garnisonen i Kiel: 5te Jægerkorps og en Eskadron Dragoner, sluttede sig paa nogle faa Officerer nær til Oprøret. Rensborg overrumpledes den næste Dag med disse Tropper, Garnisonerne i Holsten svigtede, og det gik, som Rømeling havde forudsagt: alt Mandskabet, største Delen af Underofficererne og mange Officerer glemte deres Ed og sluttede sig til Oprøret. Den 27de Marts raadede Oprørsregeringen over hele Holsten og Sydslesvig samt over en Styrke af 6 Batailloner, 8 Eskadroner og 4 Batterier, som den ufortøvet satte paa Krigsfod og sendte frem til Bovstillingen, norden for Flensborg. Dens Fortropper besatte Aabenraa og Graasten; Frikorpser oprettedes, til hvilke der strømmede frivillige; og i Begyndelsen af April stødte 2 nydannede Batailloner og 4 Frikorpser til Oprørshæren. Dennes hurtige Indfald i Sønderjylland vakte stor Bestyrtelse i Nørrejylland. Om dens Styrke, og navnlig om de mange Frikorpser, udbredte der sig de mest foruroligende Rygter. Det hed, at Slaverne i Rensborg og Glückstadt vare blevne løsladte, for at de skulde hærje i Jylland, hvilket

voldte stor Skræk lige indtil Skagen. Kommandanten i Fladstrand lod Fæstningens Kanoner nedgrave i Sandet.

Hurtig blev den danske Hær bragt paa Benene. Allerede den 20de Marts vare de hjemforlovede Soldater af 3die, 4de og 5te Aargang blevne indkaldte til deres Afdelinger, og Kommissariatskollegiet havde samme Dag faaet Befaling at skaffe den nødvendige Udrustning og Paaklædning til Reservebataillonerne. De indkaldte Soldater ilede med at støde til Fanerne, og efter 8 Dages Forløb vare Hærens Linieafdelinger fuldtallige og krigsberedte, med Undtagelse af 2 Batailloner, hvis Mandskab havde hjemme i den af Oprørerne besatte Del af Slesvig. En Mængde frivillige mældte sig for at kæmpe for Fædrelandets Frelse. De modtoges med aabne Arme. Nogle traadte straks ind i de udrykkende Afdelinger, andre traadte ind i en Eksercerskole, for der at modtage de nødvendigste Forberedelsesgrunde. De sendtes derpaa efter nogle Dages Vaabenøvelser til Hæren.

Enhver Moder sendte med Glæde sine Sønner til Hæren. Det gjaldt jo om mere end om Bevarelsen af en Stump Land, der fristede Tyskernes Rovsyge og Griskhed. Det var en Kamp for Modersmaalet, for dansk Sprog og Folkeaand, som Tyskerne vilde fortrænge fra deres Enemærker, vilde udrydde i Sønderjylland. Det var en Livssag; skulde det danske Navn udslettes, hvor det havde hjemme; skulde Oprørerne ustraffet træde Danebrog under Fødder! Dagen var kommen, da det danske Folk skulde vise, om det havde Ære i Livet, eller om det var sunket saa dybt i Madstrævets Vederstyggelighed, at det var det ligegyldigt, om Tysken blev Herre i Danmark. Efterat den første Ængstlighed, Tvivl og Uro, om det Værn, man havde, var virkeligt eller kun et Skinbillede, vare overvundne, sluttede Natjonen Kreds, og der stod en væbnet Mand bag hvert kraftigt Ord. Udgangen viste, at den største Styrke findes der, hvor der er Enighed og Samdrægtighed, og ikke der, hvor Flertallet findes. Et Folk er aldrig hjælpeløst, naar det i Med- og Modgang stoler

paa Guds Styrelse og har den bestemte Villie, hellere at falde med Ære end gaa under Aaget. Fra Sverig og Norge kom der mange frivillige. Den gamle Broderkærlighed vaagnede i Normændenes Bryst, og Svenskerne, paa hvis Histories Blade Æren har ristet saa mange uforgængelige Runer, vare heller ikke tilsinds at blive hjemme, da Nordens Interesser stode paa Spil.

Den 26de Marts blev der givet Befaling til Sammendragning af en Hær ved Kolding og paa Als under Oberst Hedemannn, med Kaptejn Læssøe som Stabschef, og allerede i de næste Dage ilede Bataillonerne fra Sjæland, Fyn og Nørrejylland i Hurtigmarche til Grænsen. Det Liv og den Friskhed, hvormed baade Hær og Flaade gik til sin Gerning, viste, at den gamle krigerske Folkeaand var vækket. Alle havde fattet, hvad der var Kampens Maal, og ingen dansk Mand svigtede i de 3 Krigsaar 1848, 49 og 50 sin Pligt. Til Stabschef for Hæren havde Krigsministeren valgt en ung, ærrgærrig Mand, der var gennemtrængt af en brændende Kærlighed til sit Fædreland, der ikke lod sig stanse af de Betænkeligheder, som Brist paa et ordentligt Tros, Proviant og Ambulancevæsen lægge i Vejen, Betænkeligheder, som saa ofte have bevirket, at Feltherren ikke tør handle med Raskhed. Hovedsagen var i Orden. Troppeafdelingerne vare fuldtallige, godt førte og udrustede, Feltherren maatte nytte deres Fyrighed, inden den gik tabt ved usikker Tøven. Reserve-Ammunitionen kørtes paa Bøndervogne i Tønder og Kasser efter Hæren; paa lignende Maade medførtes Tros og Proviant. En Teglovn i Aabenraa blev, efterat denne By var besat, af Ingeniørkorpset omdannet til et Feltbageri, og i samme By oprettedes et Feltslagteri. Ingeniørkorpsets Værktøj pakkedes i gamle Rustvogne, og en Bukkebro, som det forfærdigede i Aabenraa, blev læsset paa de Vogne, der leveredes af Byen. Sundhedstjenesten styredes af Korpslæge Bendz, der havde oprettet 3 Brigadeambulancer, hvis Materiel medførtes i gamle Rustvogne. Baarer til de saarede bleve forfærdigede af gamle Lansestænger, som bleve til Baarestænger og forsynede med

Baarefødder og Sejldugsleje. Den 8de April havde hvert Kompagni 2 Ambulancesoldater. Hver Troppeafdeling havde 2 Læger, og desuden var der ved hver Brigadeambulance 4 Læger.

I Begyndelsen af April rykkede den danske Hær ind i Slesvig. Den var delt i

Avantgarden, Chef Magius: 12te Bataillon, 3die Jægerkorps, en Husareskadron og 4 Kanoner;

1ste Brigade, Chef Bülow: 1ste, 2den og 11te Bataillon;

2den — Chef Meyer: 4de og 7de Bataillon;

Flankekorpset, Chef Schleppegrell: 5te, 9de og 10de Bataillon, 1ste og 2det Jægerkorps, 6 Kanoner;

Rytterbrigaden, Chef Wedell: 8 Eskadroner af 3die og 6te Regiment, 4 Kanoner;

Reserven: 4 Eskadroner af 5te Regiment, 13de Bataillon, 12 Kanoner, et Ingeniørkorps.

Den 9de April 1848 erfarede Slesvigholstenerne, at de havde vækket Danskerne. I den afgørende Træfning, som holdtes paa denne Dag ved Bov, blev Oprørshæren splittet; den flygtede skyndsomst bag Ejderen, hvor den atter ordnede sig i Læ af en preussisk Hær, der var rykket ind i Holsten og havde besat Rensborg. Den danske Hær rykkede frem til Danevirke, for ved den ældgamle Grænsevold at møde den tyske Hær. Fra hele Tyskland strømmede der frivillige til Holsten for at hjælpe Oprørerne med at frarive Danmark Sønderjylland, og alle Tysklands Fyrster, smaa og store, med Undtagelse af Østerrig, der havde tilstrækkeligt at varetage i Ungarn og Italien, sendte Dele af deres Hære til Oprørernes Understøttelse. Kampen tog storladne Forhold; men al den Forstærkning, den danske Hær modtog, da den stod ved Danevirke, var Livgarden tilfods og et nys oprettet Espingolbatteri. Den 23de April rykkede den preussiske General Wrangel med 13,000 Preussere, 11,000 Hannoveranere, Mecklenburgere, Braunschweigere og Oldenburgere samt 6000 Oprørere, i alt 30,000 Mand, imod den 12,000 Mand stærke danske Hær. Paa Højderne vesten for Slesvig leveredes et

blodigt Slag imellem Danskerne paa den ene Side, Preusserne og Oprørerne paa den anden. Efter 8 Timers Kamp, der førtes med afvekslende Held*), forlod den danske Hær Valpladsen og lejrede sig om Natten ved Isted, en Mil norden for Slesvig. Den næste Dag trak den danske Hær sig tilbage til Flensborg, forfulgt af den sejrende tyske Hær. Denne opholdtes ved Oversø af den danske Bagtrop, 2det Jægerkorps under Styrup, der kæmpede imod tifold Overmagt i flere Timer, inden det bukkede under. 5te Dragonregiment, der ligeledes var ved Bagtroppen, var ikke saa aarvaagent: en Eskadron lod sig tilligemed Regimentets Stab overfalde i Kvartererne, og de andre trak sig bort uden Kamp. Enkelte Ryttere flygtede paa usadlede Heste til Flensborg, hvor dette Syn og deres Fortælling om, at Fjenden var i Hælene paa dem, frembragte den bekendte paniske Skræk, der er alle Feltherrers Fortvivlelse, da den er uimodstaaelig og i de første Øjeblikke saa smittende. I Flokke styrtede Mandskabet, der netop vilde begive sig til Ro efter de 2 Dages anspændende Anstrængelser, ud af Byen og bragtes først i Orden paa Bakkerne norden for samme. Enkelte flygtede mange Mile nordpaa og joges, forfulgte af deres egen Indbildningskraft, til Kolding og Fredericia. Der var dog Afdelinger, som bevarede deres Ro midt i Uordenen. 1ste Brigade ordnede sig straks paa sin Samlingsplads og førtes af Bülow imod Syd for at møde Fjenden. Angrebet udeblev. Den næste Morgen gik det danske Artilleri og Fodfolk gennem Sundeved til Als; Rytteriet gik til Nordslesvig. Fjenden forfulgte med sit 10de Armekorps under Halkett, der bestod af Hannoveranere, Braunschweigere, Oldenburgere og Mecklenburgere, den Del af vor Styrke, der gik til Als. Preusserne og Oprørerne gik igennem Nordslesvig og overskrede den 2den Maj Nørrejyllands Grænse.

*) Da Enkelthederne i den første slesvigske Krig nylig ere beskrevne af Forfatteren, saa henvises Læseren til dette hans Værk: »Kampen for Sønderjylland 1848—50«. Kjøbenhavn. Reitzels Forlag.

Det danske Rytteri indskibedes i Snoghøj, Aarhus, Randers og Aalborg og førtes til Fyn.

Efterretningen om Tilbagetoget og dets Følger udbredte Forfærdelse overalt i Danmark. I første Øjeblik troede de fleste, at alt var tabt; men det bør siges til Folkets Ros, at det kom hurtig til Besindelse. Rystelsen satte sig, og Tilliden til Værnet vendte tilbage, endnu inden der kom Efterretning om, at Sejren atter fulgte de danske Faner. Frivillige vedbleve at forstærke Hæren, nye Afdelinger dannedes med vidunderlig Hurtighed, og Flaaden lukkede for alle Nordtysklands Havne, saa der lød høje Skrig imod Krigen fra den tyske Handelsstand.

I Slutningen af April, medens Hæren stod paa Als, indkaldtes det 6te, 7de og 8de Aars Mandskab, og der dannedes følgende 7 Reservebatailloner, som i Maj og Juni afgik til Hæren.

1ste Reservebataillon. Chef: Gerlach; 2den do., Chef: Schow; 3die do., Chef: Käsemodel; 4de do., Chef: Bartels; 5te do., Chef: Suckow; 1ste Reservejægerkorps, Chef: Lønborg; 3die do., Chef: Gosch.

Frilodsmændene og de, der havde stillet for sig til den staaende Hær, indkaldtes ligeledes, og af dette unge, kraftige Mandskab dannedes fire fortræffelige Batailloner, som i August og September stødte til Hæren: 1ste Forstærkningsbataillon, Chef: Stockfleth; 2den do., Chef: Krabbe; 3die do.; 1ste Forstærkningsjægerkorps, Chef: Ph. Ræder, der dog først samlede dets 4 Kompagnier i en Bataillon i December.

Rytteriet øgedes med Livgardeeskadronen, Prins Kristian af Danmark, og Reservehusaresk., Hegermann-Lindencrone.

Artilleriet øgedes med de 2 24-pundige Granathalvbatterier Tillisch og Jonquières, de 2 Espingolbatterier Meincke og Falsen, og senere paa Aaret med det 6-pundige Batteri Lumholz.

Følgende frivillige Korpser kæmpede fra Begyndelsen af Maj i Hærens Rækker:

Herregaardsskytterne fra Øerne under Blixen-Finecke og fra Jylland under Holstein-Rathlou; Odense frivillige under Oberst Hindenburg; Horsens og Aarhus frivillige, som for-

enedes med de kjøbenhavnske frivillige og dannede 1ste Bataill. danske frivillige under Major Wagner. Efter nogen Tid føjedes Odense frivillige til 10de Bataill.; Holstebro, Lemvig og Ringkjøbing frivillige til 11te; Vejle og Randers frivillige til 5te Bataill.

Efter at Hæren var bleven forstærket, brød den op fra Als for at angribe Hannoveranerne, Mecklenburgerne, Oldenburgerne og Braunschweigerne, der havde sat sig fast i Sundeved og forskanset Stillingerne ved Dybbøl Mølle, Nybøl Mølle og paa Broagerland. Den danske Hær var delt i 6 Brigader, hver paa 3 Batailloner; Artilleriet bestod af 2 6-pund., 1 12-pund. og 1 Espingolbatteri; Rytteriet af en Eskadron; med Hærens Linie fulgte Herregaardsskytter fra Øerne og Odense frivillige. Den fjendtlige Hær i Sundeved bestod af 11 Batailloner, delte i 3 Brigader, 4 Husareskadroner, 3 6-pundige og 1 9-pundigt Batteri. — Angrebet paa Dybbølstillingen den 28de Maj foretoges af de 3 Brigader Bülow, Schleppegrell og Rye, der tilligemed de 2 6-pundige Batterier og Espingolbatteriet dannede en Division under Oberst Hansen, som var udnævnt til Generalmajor. De 3 øvrige Brigader og det 12-pundige Batteri dannede Reserven. Frikorpserne kæmpede i den forreste Divisions Avantgarde. Bülows Brigade angreb Fjenden i Fronten og stormede den af Fjenden besatte Dybbølmølle. Schleppegrells og Ryes Brigader omfattede Fjendens Sider og tvang ham til at vige gennem Dybbøl By. Da Dybbølstillingen var vunden, rykkede den danske Hær imod Fjendens næste Stilling, ved Nybølmølle, der angrebes i Fronten af Bülows og Ryes Brigader, samtidig med at Schleppegrells Brigade, der gik gennem Nybøl By, angreb Fjenden i højre Side. Efter en haardnakket Kamp bleve Hannoveranerne slaaede; det danske Artilleri udmærkede sig i høj Grad, i Særdeleshed 8 Kanoner, der under E. Bruun slog det dobbelte Tal af Kanoner af Marken, uagtet de stode i en ypperlig Stilling. Fjenden forfulgtes til Graasten, og en Forpoststilling toges fra Adsbøl til Sandbjærg, tværs over Sundeved.

For at hævne det lidte Nederlag, ilede Preusserne, der

tilligemed Oprørerne den 26de Maj atter havde forladt Nørrejylland og taget Stilling imellem Aabenraa og Flensborg, Hannoveranerne til Hjælp. Den 5te Juni angreb den preussisk-hannoverske Hær den danske Hær i Dybbølstillingen. Preusserne angrebe med 7 Batailloner, 4 Eskadroner og 2 Batterier Danskernes højre, Hannoveranerne med 10 Batailloner og 3 Batterier Danskernes venstre Fløj. Det danske Artilleri, der stod i en fortrinlig Stilling, ødelagde de fjendtlige Batterier, som forgæves søgte at bane Vej for Stormkolonnerne; disse maatte sprede sig og søge Dækning bag Hegnene for Granaterne, der reve Huller i deres Rækker. Da Fjendens Kolonner vare brudte og hans Angreb afslaaet, gik den danske Hær midt under Slaget fra Forsvar over til Angreb. Den danske Overgeneral førte sit Fodfolk imod de preussiske og hannoverske Batailloner, der vare blevne opløste og spredte langs den vestlige Rand af Dybbøl Bakke, og slog dem fuldstændig paa Flugt.

Efter disse to Sejre var Natjonens Tillid til Værnet grundfæstet, og intet Uheld rokkede den mere i denne Krig; men det er ogsaa en nødvendig Betingelse for Værnets Fasthed i Medgang som i Modgang, at det bagved sig har en Regering, et Folk og en Presse, som staa Last og Brast med det. Intet er mere ødelæggende for Hærens Mandstugt og dens Tro paa sine Førere, end Angreb i Ryggen, især naar Overfaldet sker af dem, man skal stole paa. Angreb paa Værnet af dets egne ere forgiftede Pile, der ofte ad Omveje skyldes Fjendens Bestikkelser.

Det danske Rytteri, tilligemed nogle af de nydannede Reservebatailloner, var fra Fyn blevet ført over til Nørrejylland. Herfra rykkede det, under Navn af det højre Flankekorps, ind i Nordslesvig og tog Stilling ved Haderslev. Dets Fortropper bleve den 6te Juni overfaldne i Nærheden af Hoptrup af 700 Friskaremænd under von der Tann. Som en Følge af dette Overfald trak hele Flankekorpset sig igen tilbage til Nørrejylland. En slig Begivenhed, der tidligere vilde have udbredt stor Forfærdelse rundt om i Landet,

hengik nu næsten upaaagtet. — En Del af Hæren blev hurtig bragt fra Als til Nordslesvig.

Samtidig hermed samlede Sverig og Norge, hvis Regering forstod, at det var en Strid, der vedkom alle tre nordiske Riger, en Hær paa 12,000 Mand i Skåne, og et Hjælpekorps paa 4000 Mand gik til Fyn. Desværre sluttedes der ikke ved denne Lejlighed et varigt og gensidigt Forsvarsforbund. At Tyskerne havde væltet sig ind paa Danmark for at udrydde dansk Sprog og Natjonalitet i Sønderjylland, og at deres Formaal var Danmarks Underkuelse og Oprettelsen af en Østersøen beherskende Flaade, stod klart for den svensk-norske Regering. Helt afset fra det grove Brud paa Folkeretten, Tyskland gjorde sig skyldigt i ved at understøtte et Oprør af overmodige Undersaatter, krævede Selvopholdelsens Drift, at Sverig-Norge traadte kraftigt op imod Preussens Griskhed og Rovsyge. Sverig og Norge gjorde dog til Betingelse for en virksom Indgriben, at i det mindste en af de Magter, der havde garanteret Danmark Besiddelsen af Slesvig, ligeledes skulde blande sig i Kampen. Kun i det Tilfælde, at Tyskerne atter rykkede ind i Nørrejylland, var der Mulighed for, at den svensk-norske Hær vilde forene sig med den danske.

Den 30te Juni trak den danske Hær sig tilbage til Nørrejylland og indtog en Stilling ved Veile. General Hedemann afløstes af General Krogh; men Læssøe, hvem Hæren kan takke for at have genfundet sig selv, vedblev at være Sjælen i den danske Overkommando. Ved Strejftog og Drillerier søgte den danske Hær at lokke sin Modstander over Skodborgaa, for derved at indvikle den svensk-norske Hær i Striden; men den tyske Hær blev staaende i Slesvig. Imidlertid arbejdede Sverig, England og Rusland paa at skaffe en Vaabenstilstand tilveje. Den kom i Stand i Malmø den 26de August. Danmark lod sig overliste af Preussen og glemte at sikre sig nogetsomhelst Pant for, at Betingelserne bleve overholdte. Hertugdømmerne skulde rømmes af den tyske Hær, paa 2000 Mand nær; en lignende Styrke kunde

Danskerne holde paa Als. Alle de tagne Skibe skulde tilbagegives inden 14 Dage efter Vaabenstilstandens Underskrift og om muligt endnu tidligere. Hertugdømmerne Slesvig og Holsten skulde under Vaabenstilstanden styres af 5 Mænd, af hvilke Danmark skulde vælge de 2 for Slesvig, Preussen de 2 for Holsten, den 5te, Formanden i Regeringen, skulde vælges af begge Parter. De bestemte til denne Post Grev Carl Moltke. De i Oprørshæren tjenende Slesvigere skulde samles i særskilte Korpser og have Garnison i denne Provins. Styrken i Holsten skulde bestaa af de til Forbundshæren hørende holstenske Tropper. Saa snart de tyske Skibe vare udleverede, havde Preussen opnaaet sit Øjemed med Vaabenstilstanden. Det saa roligt paa, at Oprørerne vægrede sig ved at modtage Grev Carl Moltke, og at den nye Regering, som derpaa udnævntes, handlede udelukkende i Oprørernes Interesse og forfulgte alt, hvad der var dansk.

Efter at Vaabenstilstanden var sluttet, vendte de svenske og norske Tropper hjem. Den preussiske General Bonin, der var højstbefalende for de 2000 tyske, i Hertugdømmerne efterladte Tropper, bestaaende af en badensk Bataillon, en würtembergsk Bataillon, et hessisk Batteri og 2 Hanseateskadroner, traadte i Oprørernes Tjeneste tilligemed over 2000 preussiske Officerer, Underofficerer og menige. De øvrige tyske Stater, navnlig Baiern og Hannover, leverede ligeledes mange Befalingsmænd til Oprørshæren. I denne træffe vi mange af de Navne, der siden glimrede i den østerrigske Krig 1866 og i den franske Krig 1870, saaledes Blumenthal, Zastrow, Gersdorff, Richter, Martens, Stückradt, Sandrart, o. m. fl. Bonins Stabschef, den preussiske Generalstabskaptejn Delius, organiserede Hæren efter preussisk Mønster, og den forsynedes med nye Vaaben fra de preussiske Fabrikker.

For Danmark var der intet andet Middel tilbage, naar det atter vilde komme i Besiddelse af Slesvig, end at opsige Vaabenstilstanden og sejgpine Tyskland ved at lukke dets Havne og ødelægge dets Søhandel. Da det i Vaabenstilstanden

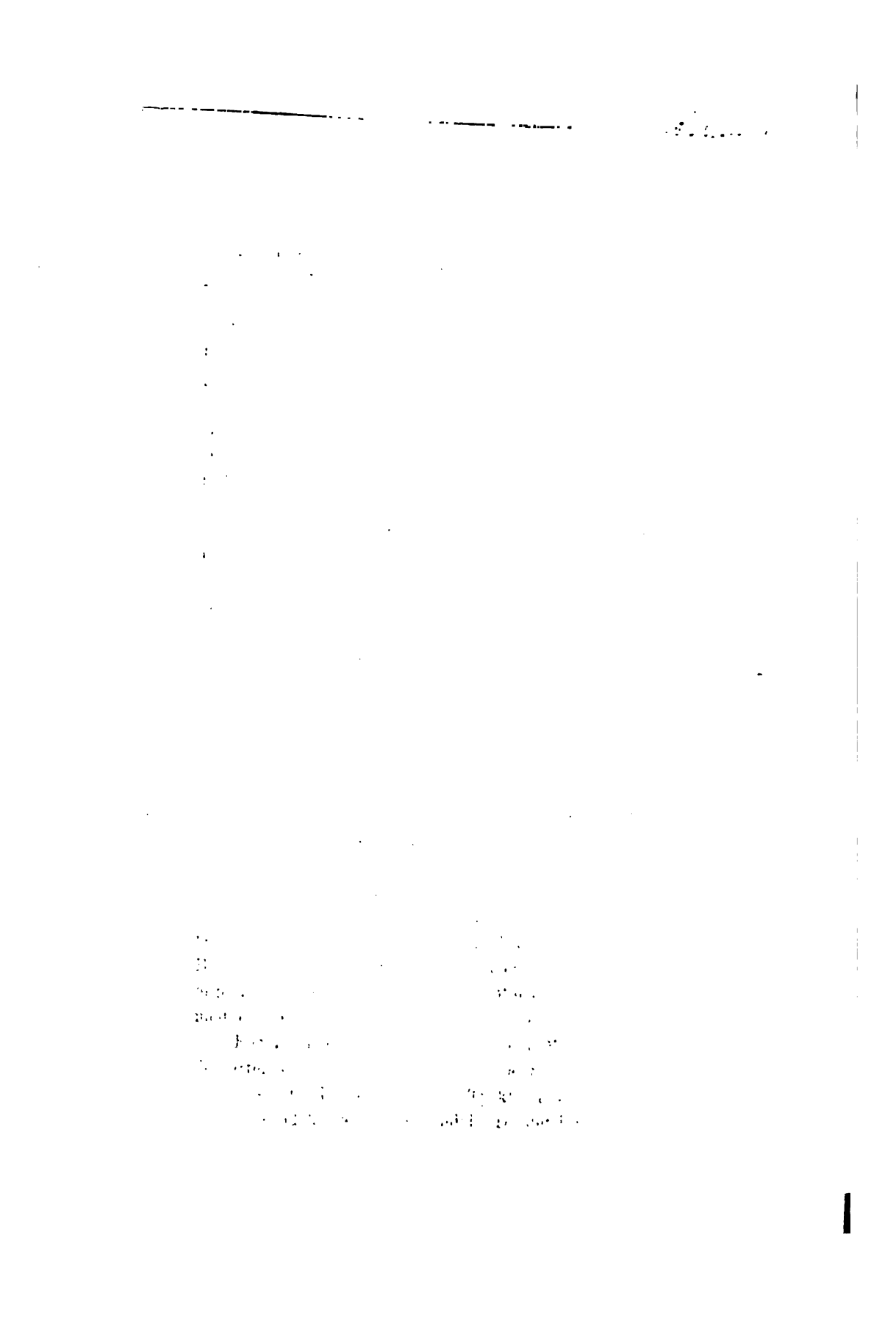

1849.
Let Infanteri.

1848.
Linie Infanteriet og Dragon.

udtrykkelig var fastsat, at den skulde opsiges en Maaned inden dens Udløb, hvis den ikke skulde betragtes som vedvarende, saa overleverede den danske Sendemand i Berlin, Carl Scheel-Plessen, den 24de Februar Preussen Danmarks Opsigelsesbrev. Den danske Regerings kække Holdning modtoges med almindelig Tilfredshed af hele Folket. I Preussen blev man overrasket og søgte at faa Vaabenstilstanden forlænget; men alt, hvad der opnaaedes, var en Forlængelse paa 8 Dage. — Under Vaabenstilstanden havde General Hansen, der var i Besiddelse af en fast Holdning, en Jærnvillie og et stort Talent til at bringe Orden i det bestaaende, afløst Oberst Tscherning som Krigsminister. Des værre greb han for meget ind i Krigens Førelse. Naar en Overgeneral har forelagt sin Regering Planen til Felttoget, og denne har billiget den, maa Regeringen ikke blande sig i Enkeltheder. Næppe var Krigen igen udbrudt, inden Hansen vilde selv bestemme, naar Bevægelserne skulde ske; hvor Kolonnerne skulde stanse; naar de skulde gaa frem og tilbage. Han glemte, at han kun var Hærens Styrer; han glemte, at Overgeneralen, der befinder sig paa Krigsskuepladsen i Spidsen for Tropperne, lige overfor Fjenden, ene ved, hvilke Forholdsregler der bør tages. Holdt han sig for en bedre Hærfører end Overgeneralen, saa burde han have indtaget hans Plads. Det kan ikke undgaas, at Ministeren, der maa rette sig efter unøjagtige Rapporter, Skrivelser fra fortrolige, ofte affattede i det Øjemed at hjælpe sig og Venner, langt oftere skuffes end Generalen, der lever midt iblandt Tropperne. Den sidste har ingen anden Opgave end at tænke paa Sejren, den første forstyrres af Diplomatiens og Politikkens Indblanding. Forstyrrer Ministeren Generalen, saa maa han dele hans Ansvar; thi ministerielle Befalinger, med Hensyn til hvorledes et Angreb bør udføres, volde Ulykker, hvad enten de ere gode eller slette. De svære faretruende over Generalens Hoved, foraarsage kivagtig Raadslagning i Staben: »om det ogsaa er Hans

Eksellences Mening«. Overgeneralen bliver raadvild, taber Tilliden til sig selv og tør tilsidst ikke røre sig, hverken blive staaende eller forlade sin Stilling. Han bliver til et sløvt Redskab, isteden for at være Hærens sande og fulde Tanke.

I Slutningen af Marts forelagde Overgeneralen Felttogsplanen for Krigsministeren. Ifølge denne Plan skulde Hovedhæren, der samledes paa Als, rykke ind i Sundeved og her indtage en fast Stilling. Et mindre Korps, bestaaende af Rytteriet, 2 Batterier og en Fodbrigade, der samledes i Nørrejylland under Navn af Ryes Korps, skulde derpaa gaa ind i Nordslesvig og stille sig sønden og vesten for Haderslev. Flaaden skulde foretage Angreb paa de af Oprørerne befæstede Havne og Søstæder langs Slesvigs og Holstens Østkyst samt lukke de tyske Havne i Østersøen og Vesterhavet. Krigsministeren billigede i dens Hovedtræk denne Plan og foretog kun nogle mindre Forandringer i den. Han befalede, at Ryes Korps skulde rykke ind i Nordslesvig samtidig med at Hovedhæren gik ind i Sundeved. En skadelig Forandring, hvorved Fjenden blev tvungen af os til at samle sine spredte Kræfter. Endvidere fastsatte Krigsministeren, i hvilken Orden Flaaden skulde foretage Angrebene paa Søstæderne paa Slesvigs og Holstens Østkyst.

Den danske Hærs Sammensætning ved Felttogets Begyndelse var følgende:

Højstbefalende: Generalmajor Krogh; Stabschef: Oberstløjtnant Læssøe; Souschef: Major J. Bülow. Artillerioffícer: Oberst Fibiger; Stabschef: Kaptejn Reich. Ingeniørofficer: Oberst Lunding; Stabschef: Kapt. Dreyer. Stabslæge: Bendz; Korpsintendant: v. Schmidten; Korpsauditør: Paulsen; Søofficer: Kaptejn Muxoll.

1ste Fodbrigade: Oberst O. Krabbe; Stabschef: Kaptejn V. Stricker.
1ste Reservebataillon: Henckel; 3die do.: Lorentzen; 3die Reservejægerkorps: Gosch; 2den Forstærkningsbataillon: du Plat; 1 6-pundigt Batteri: Dinesen.

2den Fodbrigade: Oberst Thestrup; Stabschef: Kaptejn Kranold.
Garden tilfods: Kirchhoff; 13de Bataillon: Trepka; 2den Reservebataillon: Schow; 1ste Reservejægerkorps: Bonnez; 1ste Forstærkningsbataillon: Stockfleth; 1 6-pundigt Batteri: Marcussen.

3die Fodbrigade: General Schleppegrell; Stabschef: Kapt. Neergaard.
3die Bataillon: Paludan; 4de do: Blom; 5te do.: Schindel; 10de do.: J. Ræder; 3die Jægerkorps: Coch; 1 6-pundigt Batteri: Jessen.

4de Fodbrigade: General Moltke; Stabschef: Kapt. Abrahamson.
8de Bataillon: Wagner; 9de do.: C. F. Krabbe; 11te do.: Staggemeyer; 5te Reservebataillon: Arenfeldt; 6te do.: la Cour; 1 6-pundigt Batteri: Mossin.

5te Fodbrigade: General Rye; Stabschef: Kaptejn Beck.
6te Bataillon: Bentzen; 7de do.: Ernst; 12te do.: Irminger; 1ste Jægerkorps: Wilster; 4de Reservebataillon: Thrane; 1 6-pundigt Batteri: Haxthausen.

6te Brigade: Oberst de Meza; Stabschef: Kaptejn Wørishøffer.
1ste Bataillon: Walther; 2den do.: Hindenburg; 2det Jægerkorps: Branner; 3die Forstærkningsbataillon: Gerlach; 1ste Forstærkningsjægerkorps: Ph. Ræder; 1 6-pundigt Batteri: Lumholtz.

1ste Rytterbrigade: Oberst Juel; Stabschef: Ritmester Bauditz.
3die Dragonregiment: Freiesleben; 5te do.: Voigt.

2den Rytterbrigade: Oberst Flindt; Stabschef: Ritmester Bardenfleth.
6te Dragonregiment: Pfaff; 1ste Rytterdivision: Torp; 2den do.: Hegermann.

Artillerireserven.
2 Espingolbatterier: Meincke og Schøning; 5 Ingeniørdelinger; 1 24-pund. Granathalvbatteri: Jonquières; 1 do.: Tillisch; 1 12-pundigt Batteri: Baggesen; 1 6-pundigt do.: Schultz.

5te Fodbrigade, 1ste og 2den Rytterbrigade, Batteriet Schultz, Espingolbatteriet Meincke og Ingeniørdelingen dannede en Hærdivision, der kaldtes Ryes Korps.

3die og 6te Brigade, 3die Rytterdivision og Batteriet Baggesen, et Espingolbatteri og 2 Ingeniørdelinger dannede en Division, der kaldtes Flankekorpset, under General Bülow, Stabschef: Oberstløjtnant Flensborg, Souschef: Kaptejn H. Kauffmann; Artillerioffícer: Major Bruun.

Hæren talte 29 Bataillioner, 18 Eskadroner, 72 Kanoner, 6 Ingeniørdelinger; i alt 40,000 Mand.

6te Reservebataillon oprettedes den 1ste Marts 1849. I Aarets Løb forstærkedes Hæren med 2det Forstærkningsjægerkorps, oprettet d. 21de April; 4de og 5te Forstærkningsbataillioner, oprettede d. 11te Maj; 1 6-pundigt Kuglebatteri: Mossin, og 1 12-pund. Granatbatteri: Wegener. — 52 svenske og norske Officerer deltoge i Felttoget 1849. Af disse faldt 5, og 8 saaredes.

Den tyske Hærs Sammensætning var følgende:

Højstbefalende: General Prittwitz; Stabschef: Generalmajor Hahn.

1ste Division (Baiern, Sachsen, Kurhessen og Lippe-Detmold) under den baierske General Prins Edvard af Sachsen-Altenburg.

1ste Brigade: General Spangenberg.

2 Bataillioner Kurhesser; 1 Bataillon S.-Altenburgere; 1 do. S.-Weimarere; 1 Kompagni Lipper; 4 Eskadroner kurhessiske Husarer; 1 6-pundigt kurhessisk Batteri.

2den Brigade, General Schmaltz:

1 Bataillon af 4de baierske Regiment; 1 do. af 7de do.; 1 do. af 8de do.; 1 do. af 13de do; 1 do. baierske Jægere; 6 Eskadroner baierske Chevaux legers; 1 12-pundigt og 1 6-pundigt Batteri.

2den Division (Kongerigerne Sachsen og Hannover) under den hannoverske General Wyneken.

1ste Brigade, General Heintz:

2 Bataillioner af 2det sachsiske Regiment; 2 do. af 3die do.; 1 Bataillon let Fodfolk; 4 Eskadroner Garde; 1 12-pundigt og 1 6-pundigt Batteri; en Afdeling Ingeniører.

2den Brigade, General Ludwig:

1 Bataillon af det hannoverske Livregiment; 1 do. af det hannoverske 2det Regiment; 1 do. af do. 3die Reg.; 1 do. af do. 5te Reg.; 1ste og 3die lette Bataillon; 4 Eskadroner af 2det Dragonregiment; 1 9-pundigt, 1 6-pundigt kørende og 1 6-pundigt ridende Batteri.

3die Division (Preussere) under General Hirschfelt.

1ste Brigade, Oberst Kaminsky.

3 Bataillioner af 12te Regiment; 1 Bataillon af 18de Landeværnsregiment; 2 Bataillioner af 19de do.; Rytterbrigaden Ledebur; 4 Eskadroner af 8de og 4 do. af 11te Husarregiment; en Afdeling Ingeniører.

2den Brigade, Oberst Chamier:

3 Bataillioner af 15de Regiment; 1 Bataillon af 13de, 1 do. af 16de og 1 do. af 17de Landeværnsregiment; 1 Jægerbataillon; 1 Artilleribrigade; 1 6-pundigt ridende og 1 6-pundigt kørende Batteri samt 1 12-pund. Fodbatteri.

4de Division under den hessiske General Bauer.

1ste Brigade, Hertugen af Nassau:

3 Bataillioner Nassau; 1 Bataillon Anhalt-Dessau; 1 do. Anhalt-Koethen; 1 Jægerkorps Hessen-Homburg; 1 Eskadron braunschweigske Husarer; 1 6-pundigt braunschweigsk Batteri.

2den Brigade, General Rantzau:

3 Bataillioner Oldenburgere; 2 do. Braunschweigere; 1 Bataillon Lippe-Detmold; 1 do Waldeck; 1 Eak. braunschweigske Husarer; 1 6-pund. oldenb. Batteri.

Reservedivisionen under Hertugen af Sachsen-Koburg.

1 Bataillon Reuss-Schleiz; 1 do. Sachsen-Meiningen; 1 do. Sachsen-Koburg; 1 do. Würtemberg; 1 do. Baden; 1 6-pundigt Batteri Nassau og 1 do. Hessen-Darmstadt.

5te Division (Oprørshæren) under den preussiske General Bonin.

Avantgarden, Zastrow:

1ste og 2det Jægerkorps; 9de og 10de Bataillon; 2 Eskadroner Dragoner; 1 6-pundigt Batteri.

1ste Brigade, Saint-Paul:

1ste, 2den, 3die og 4de Bataillon; 3die Jægerkorps; 1 6-pund. Batteri.

2den Brigade, Sachau:

5te, 6te, 7de og 8de Bataillon; 4de Jægerkorps; 1 6-pund. Batteri.

Reserven:

8 Eskadroner Dragoner; 2 12-pundige Batterier, 1 6-pundigt Batteri; 2 Komp. Ingeniører;

tilsammen 65 Bataillioner, 40 Eskadroner, 120 Kanoner, 4 Ingeniørkompagnier; i alt 60,000 Mand.

Som andet Opbud holdtes 34,000 Østerrigere og 12,000 Preussere i Beredskab.

Af den tyske Hær stod i Begyndelsen af April 1ste Division i og ved Slesvig By, 2den i og om Rensborg, 3die ved Neumünster, 4de ved Hamburg, Reservedivisionen dels i Sundeved, dels ved Ekernførde, 5te Division med en Brigade ved Haderslev, en ved Adsbøl i Sundeved, en vesten for Graasten. Ved Felttogets Slutning var den tyske Hær, som Danmark kæmpede imod, vokset til 73 Bataillioner, 48 Eskadroner, 21 Feltbatterier med 160 Kanoner, og 8 Ingeniørkompagnier; i alt 72;000 Mand.

Den 3die April 1849 gik den danske Hovedhær paa en Skibsbro fra Als ind i Sundeved og slog Oprørernes 1ste Brigade ved Adsbøl. Samme Dag gik Ryes Korps over Koldingaa ind i Nordslesvig, slog den ved Haderslev staaende Brigade, og fortsatte den 4de sin Fremrykning til Aabenraa, for at forene sig med Hovedhæren; men Krigsministeren hindrede Foreningen. Han befalede den 3die April om Eftermiddagen, at Ryes Korps skulde vende tilbage, og at Hovedhæren ikke

skulde rykke videre frem i Sundeved. Som Følge heraf gik Fjenden, der havde ventet at blive angreben den 4de April, atter frem imod Sundeved. Den 5te April angreb Oprørerne de der staaende danske Forposter, men bleve alvorlig slagne. Samme Dag ramte Ulykken os haardt ved Ekernførde. Af den danske Flaade: et Linieskib, en Fregat og 2 Dampskibe, som løb ind i Ekernførde Fjord for at ødelægge Strandbatterierne, sprang Linieskibet i Luften, Fregatten maatte stryge og Dampskibene trak sig i beskadiget Stand ud af Ilden. Ulykken ved Ekernførde havde sørgelige Følger. Uagtet Hæren den næste Dag sejrede ved Ullerup, hvor Brigaden Krabbe, der bestod af lutter Reserve- og Forstærkningsbataillioner, fuldstændig slog et hannoversk Korps paa 8000 Md., saa befalede Krigsministeren, at Sundeved skulde rømmes og Hæren trækkes tilbage til Als, Fyn og Nørrejylland. Hansen væltede Skylden for Flaadens Nederlag over paa Hærens Højstbefalende, General Krogh, og hans Stabschef, Læssøe, og fratog dem Kommandoen. General Bülow blev d. 13de April udnævnt til Hærens Overgeneral med Major Flensborg som Stabschef og Kaptejn H. Kauffmann som Souschef. Oberst de Meza blev højstbefalende paa Als, og hans Brigade, den 6te, overtoges af Ph. Ræder. Samme Dag bleve Sachserne og Bairerne eftertrykkelig slagne paa Dybbølbakke. De vare rykkede frem gennem det af os forladte Sundeved, og havde troet i Ro og Mag at kunne opstille deres Batterier paa Dybbølbakke; men næppe havde de vist sig paa den imod Als vendende østre Skraaning, førend de overøstes med Bomber og Kugler fra Batterierne paa Als. General Bülow, der ikke havde faaet sin nye Udnævnelse og endnu havde Befalingen paa Als, kastede 3 Bataillioner over i Sundeved, der slog de sachsiske og baierske Tropper og fratog dem 3 Kanoner. Sejren var iøvrigt uden Betydning. Tropperne bleve atter kaldte tilbage til Als og Brohovederne. Fjenden satte sig fast paa Dybbølbakke og befæstede den stærkt imod Als.

Af den danske Hær gik Brigaderne Moltke og Schleppegrell til Fyn. Brigaderne Krabbe, Thestrup og Ræder forbleve under Meza paa Als. Ryes Korps tog Stilling imellem Veile og Kolding, der kun besattes med et Kompagni og nogle Espingoler. Følgen af vor tilbagetrukne Stilling var, at Tyskerne gik fremad; deres 5te Division, Oprørshæren under Bonin, besatte Kolding den 20de April efter en alvorlig Træfning, i hvilken Bonin maatte anvende 4 Batailloner og 2 Batterier for at fordrive det der staaende Kompagni af 1ste Jægerkorps og et halvt Espingolbatteri. Da Oprørshæren havde besat Kolding, og den nærmeste Reserve var 4 Mile fjærnet, besluttede den danske Overgeneral at bibringe den et alvorligt Nederlag. Tanken i Planen var god, men Troppernes Fordeling urigtig, og Slaget fik et daarligt Udfald. Efter Overgeneralens Befaling skulde Brigaderne Schleppegrell og Moltke fastholde Fjenden ved Kolding, medens Ryes Korps gik over Aaen, en Mil vester paa, og omgik ham. Uheldigvis stødte Rye paa en stærkere Modstand, end han havde ventet. Han maatte sende Bud om Hjælp til Overgeneralen, der imidlertid havde bemægtiget sig Kolding med Brigaderne Schleppegrell og Moltke; og inden denne Hjælp naaede ham, vare hans Fodfolk udmattede af den haarde Kamp. Rytteriet førtes, med Undtagelse af en halv Husareskadron, slet ikke i Ilden*). Slaget blev derfor afbrudt og Kolding atter

*) I Slaget ved Kolding den 23de April 1849 befalede Oberst N. N. et af sine Kompagnier at storme et fjendtligt Batteri, der stod paa en Bakkekam i en Fjerdingvejs Afstand. »Naar De har jaget Bedækningen bort og taget Batteriet«, sagde han til Kompagnichefen, »saa fornagler De Kanonerne.« »Jeg skal gærne fornagle Kanonerne«, svarede Kaptejnen, »naar Hr. Obersten med Resten af Bataillonen vil jage Bedækningen bort og tage Batteriet.« »Tager De Batteriet, saa er det godt,« afbrød Obersten ham. »Og tager jeg det ikke, saa er det vel ogsaa godt?« »Ja vist, kære Kaptejn; skynd Dem nu at komme afsted!« Kaptejnen adlød og rykkede op ad Skraaningen. Han blev dødelig saaret ikke langt fra Kanonerne, og Kompagniet kom i stor Opløsning tilbage til Obersten.

forladt. Overgeneralen gik med Moltkes og Schleppegrells Brigader til Fredericia, som i dette Foraar var sat i Forsvarsstand, og Ryes Korps gik til Veile. — Krigsministeren, der var utilfreds med dette Udfald af Toget, befalede en ny Fremrykning. Den 3die Maj gik Overgeneralen med Brigaderne Moltke og Schleppegrell til Gudsøpasset, og Ryes Korps kom til Viuf. Dette Ophold blev ikke af lang Varighed. Den 7de Maj rykkede 30,000 Rigstropper og Oprørshæren frem imod de danske Stillinger, tvang Bülow til at gaa med sine 2 Brigader til Fredericia, og Ryes Korps tog atter Stilling norden for Veile. Herfra fordreves dette Korps efter en Træfning den 8de Maj, hvorpaa det trak sig tilbage til Horsens. Derfra gik det til Skanderborg den 13de Maj og til Aarhus den 23de Maj, stadig forfulgt af Rigstropperne. Ved Aarhus forefaldt den 31te Maj den smukke Ryttertræfning, i hvilken vore Dragoner sloge de preussiske Husarer og toge en Del af dem tilfange, — den eneste større Rytterfægtning, som forefaldt i hele denne Krig.

Den danske Overgeneral, der den 7de Maj var gaaet med 2 Brigader til Fredericia, efterlod her 6 Batailloner og gik med Resten til Fyn, hvis nordvestlige Kyst var sat i Forsvarsstand.

Oprørshæren belejrede Fredericia, i hvilken Fæstning Oberstløjtnant Lunding af Ingeniørkorpset var udnævnt til Kommandant, og 2 Maaneder hengik under idel Kamp. Belejrerne søgte ved Opførelsen af Batterier fra Strand til Strand, udrustede med det tungeste Skyts, at forbyde Fæstningen enhver Forbindelse med Fyn. Samtidig søgte de ved et vedholdende Bombardement at forvandle Fredericia til en Askehob og gøre Opholdet sammesteds umuligt for Besætningen. Denne forstyrrede med en levende Ild og hyppige Udfald Belejrernes Arbejder, og det var først efter mange Kampe og store Tab, at det lykkedes for dem at fuldføre deres Skanser. De mistede en af deres Brigadechefer, der hed St. Paul, og

Stabschefen Delius. Den sidstnævnte afløstes af Blumenthal. Saa længe Samfærselen imellem Fredericia og Fyn ikke kunde hindres, var Fæstningen ikke i Fare, da Besætningen altid fornyedes fra denne Ø; men efterat Fjenden ved sine langs Stranden norden og sønden for Fæstningen anlagte Batterier blev sat i Stand til at skade Samfærslen, blev det af Vigtighed at tvinge ham til at ophæve Belejringen. Belejrerne kunde ikke vænte nogen Understøttelse af den tyske Rigshær, af hvilken Halvdelen stod ved Aarhus imod Ryes Korps, og Halvdelen i Sundeved imod Als. Da vi vare Herrer paa Søen, saa kunde vi, naar der handledes med Raskhed, føre en saa stor Styrke fra Als, Nørrejylland og Fyn ind i Fredericia, at man kunde være sikker paa at overvælde Fjenden, om han end stod i en stærk og til Forsvar vel indrettet Stilling. I Slutningen af Juni førtes Brigaden Ræder fra Als til Fyn, og faa Dage efter førtes 4 Batailloner og 1 Batteri af Ryes Korps fra Helgenæs til Nordkysten af Fyn. Det lykkedes for Rye ved Søetatens gode Foranstaltning at bortfjærne sig saa hemmelig med sine Tropper fra Helgenæs, at Fjenden ikke bemærkede hans Bortgang. Derimod blev Troppernes Afsejling fra Als opdaget, og den tyske Rigsgeneral i Sundeved sendte Bud til Oprørernes Hærfører, Bonin, at han maatte være forberedt paa at møde en Landgang.

Den 5te Juli var den danske Hær samlet i Fredericia: 20 Batailloner, 4 Eskadroner, 6 Batterier og 1 Ingeniørkomp., delte i 4 Brigader under Moltke, Schleppegrell, Rye og Meza. 18,000 Mand stode Dagen over uvirksomme i en ødelæggende Bomberegn og brændte af Utaalmodighed efter, at Tegnet til Fremrykning skulde blive givet. Fjendens Styrke beløb sig til 14 Batailloner, 10 Eskadroner, 6 Feltbatterier og 40 Stkr. Belejringsskyds, i alt 16,000 Mand. Slagplanen, der er et Mesterstykke, udkastedes af Hærens Generaler og deres Stabschefer i Forening. Efter denne skulde Kræfterne ikke spredes, Hæren skulde rykke samlet frem imod Nord, hvor der var

et stort Hul imellem de fjendtlige Værker i Midten og Værkerne paa venstre Fløj. De sidstnævnte vare endnu ikke alle fuldendte. Herved opnaaedes, at man faldt med hele sin Styrke over en Del af Fjendens Styrke, uden at den var i Stand til i rette Tid at faa Hjælp; og man kunde, efterat have knust den venstre Fløj, oprulle Resten af den fjendtlige Hær. — Den 6te Juli stod det minderige Fredericiaslag. Efter 8 Timers Kamp vare alle Fjendens Skanser erobrede, hans Hær slaaet og jaget paa Flugt med et Tab af 4000 Mand, af hvilke Halvdelen var tagen tilfange. Sejren var dyrekøbt, og Digteren havde Ret, da han sang:

Sejrens Engel fløj over Ø,
Dens Vinger drypped' af Blod.

Den sejrende Hær havde 1700 døde og saarede, og blandt de faldne var General Rye. — Det vundne Slag blev ikke benyttet i sin fulde Udstrækning. Overkommandoen var tilfreds med at have befriet Fredericia, og begav sig samme Dag tilbage til Fyn for at hvile paa sine Laurbær. Nogle Dage senere, den 10de Juli, sluttede de krigsførende Magter en Vaabenstilstand, under hvilken der skulde underhandles om en varig Fred. Saa længe Vaabenstilstanden varede, skulde Als besættes af danske, Nordslesvig af neutrale, Sydslesvig af preussiske Tropper og Holsten af Oprørshæren. Slesvig skulde styres i Kongen af Danmarks Navn af en dansk og en preussisk Kommissær med en Engelskmand som Opmand imellem dem i tvistige Spørgsmaal. — De neutrale Tropper, der besatte Nordslesvig, vare svenske og norske Regimenter, der tilligemed deres øverstbefalende, General Malmborg, loyalt støttede den indsatte Regering. De preussiske Tropper, der besatte Sydslesvig, lode sig tilligemed deres øverstbefalende, General Hahn, lede af Oprørerne. Efter kort Tid trodsede Oprørerne aabenlyst den af Danmark og Preussen indsatte Bestyrelseskommission, der havde sit Sæde i Flensborg,

...s Tennes Indfydelse i Sydslesvig blev snart forsvindende. Insurrecterne forstærkede uafladelig deres Hær. I Foraaret 1850 vare ...ere 20 uudtrustede Bataillioner, 12 Eskadroner, 6 6-pund., ... 12-pund. og 1 24-pund. Granatbatteri og en Ingeniørbataillon. Fra Midten af December blev den danske Regering nødt til at møde en betydelig Del af sin Hær paa Krigsfod, da man nært Gjenlik kunde frygte, at Oprørerne, der havde udrustet i Holsten, atter brøde ind i Slesvig. Kommandoen over Als tik Schleppegrell, da Mezza paa Grund af Sygdom havde nedlagt Befalingen. I Jylland havde Bülow Befaling, og da Sygdom ligeledes tvang ham til at nedlægge Befalingen, overtoges den indtil videre af General Moltke. Hans Fald og flere af de højerestaaendes Sygdom og Fald medførte i Foraaret 1850 følgende Forandringer i Hærens Befalingsforhold:

Paa Als General Schleppegrell

1ste Brigade, Oberst Krabbe

4de Liniebataillon, Chef: Blom; 10de lette Bataillon, Chef: ... 3die Jægerkorps, Chef: Coch; 1ste Reservebataillon, Chef: ... 3die do., Chef: Lorentzen.

2den Brigade, Baggesen

3die Linjebataillon, Chef: O. Bülow; 12te lette Bataillon, Chef: ... 13de Linjebataillon, Chef: Trepka; 2den Reservebataillon, Chef: ... Schnoy 3die Reservejægerkorps, Chef: Grüsh

De 6-pund Batterier Dinesen og Just og det 12 pund Batteri Baggesen.

3die Rytterdivision, Sauerbrey.

I Nørrejylland General Moltke

3die Brigade, Schepelern

6te Liniebataillon, Chef: Bentzen; 7de do., Chef: Wernhuiffer; 8de do., Chef: Pontavice; 1ste Jægerkorps, Chef: Wilster; 4de Reservebataillon, Chef: Thrane. 4 6-pundige Batterier under og Juel 1ste Dragonregiment, Chef: Voigt. Reservehusareskadronen. Ordonanskorpset

4de Brigade, Thestrup:

9de Bataillon, Chef: Harbou; 11te do, Chef: Staggemeyer; 2det Jægerkorps, Chef: Branner; 5te Reservebataillon, Chef: Scharffenberg; 6te do., Chef: la Cour.

Paa Fyn

5te Brigade, Ph Ræder:

3die Linlebataillon, Chef: Vett; 2den Forstærkningsbataillon, Chef: du Plat; 3die do , Chef: Gerlach; 5te do., Chef: Dau; 1ste Forstærkningsjægerkorps, Chef: Schepelern; 2det do., Chef: Lange. 2 24-pundige Granathalvbatterier. 6te Dragonregiment, Chef: Freiesleben.

I Sjæland

6te Brigade, Irminger:

1ste lette Bataillon, Chef: Walther; 2den do , Chef: Hindenburg; 1ste Reservejægerkorps, Chef: Bonnes; 1ste Forstærkningsbataillon, Chef: Stockfleth; 4de do., Chef: St. Aubain; Garden tilfods, Chef: Kirchhoff. 2 6-pundige Batterier, 2 Espingolbatterier. Garden tilhest, Chef: Prins Kristian af Glücksborg; 2 Eskadroner af Husardivisionen, Chef: Marcher; 2 Eskadroner af 4de Dragonreg., Chef: Oberst Nielsen.

Tilskyndet af Rusland sluttede Preussen den 2den Juli 1850 Fred med Danmark. Der skulde herefter være Fred, Venskab og god Forstaaelse mellem Danmark og Tyskland. Alle mellem Danmark og det tyske Forbund sluttede Traktater traadte paa ny i Kraft. Begge Parter forbeholdt sig de Rettigheder, der gensidig tilkom dem inden Krigens Udbrud, og i Løbet af 6 Maaneder skulde Grænsen mellem de af Kongen af Danmarks Stater, som hørte til det tyske Forbund, og de, som ikke hørte dertil, nøje fastsættes. Det stod Danmark frit at besætte Hertugdømmet Slesvig og jage Oprørerne ud af denne ældgamle danske Provins. Derimod maatte Kongen af Danmark ikke udstrække sine militære Operatjoner til det tyske Forbundsland Holsten. Han skulde paakalde Forbundets Hjælp, og først naar dette vægrede sig, eller hvis dets Mellemkomst forfejlede sin Virkning, stod det ham frit at gøre Brug af sin væbnede Styrke for at undertvinge Holsten.

Det var dog kun paa Skrømt, at Preussen brød med Oprørerne; det tillod deres Hær at besætte Sydslesvig, inden dets Tropper droge hjem, og inden Vaabenstilstanden, der var forlænget til den 16de Juli, var udløben. Oprørsregeringen forlangte, at General Bonin skulde træde ud af den preussiske

Tjeneste, for at den ikke, naar han hjemkaldtes, skulde staa uden General. Derved vægrede Bonin sig, og han fik sin Afsked. I hans Sted udnævntes til Overgeneral den afskedigede preussiske General Willisen, en berømt Generalstabsofficer og Lærer i Krigskonsten, Forfatter til »Theorie des groszen Krieges«; til Stabschef udnævntes Kongen af Baierns Fløjadjutant, Oberst v. d. Tann, der tidligere havde tjent i Oprørshæren som Friskarehøvding; til Souschef en forhenværende hannoversk Generalstabskaptejn Wyneken. Willisen begyndte sin Virksomhed med ved Felttogets Aabning at give Oprørshæren et nyt Eksercerreglement og en ny Ordning, en stor Fejl, der havde til Følge, at Befalingsmænd og undergivne vare fremmede for hinanden i det store Sammenstød, hvor alt afhang af gensidig Tillid, af Førernes nøjagtige Kendskab til deres undergivne og disses Tro paa Førernes Dygtighed. Af de 30 Batailloner, Willisen forefandt, dannede han 20 store Batailloner, hver paa 1400 Mand, som han atter delte i 40 Halvbatailloner. — I de danske Troppeafdelingers Reglementer og Sammensætning foretoges ingensomhelst Forandring. Batailloner, Batterier og Eskadroner beholdt den samme Inddeling, Udrustning og de samme Førere, som de havde lært at stole paa. Ikkun paa Grund af Bülows vedvarende Sygdom foretoges en Forandring i Overbefalingen, der overdroges paany til General Krogh.

Hærens Inddeling under Fremrykningen i Slesvig var følgende:

Overgeneral: Krogh; Stabschef: Flensborg; Souschef: H. Kauffmann. Artillerioffícer: Fibiger; Stabschef: E. Bruun. Ingeniørofficer: Dreyer; Stabschef: Køhke. Stabslæge: Bendz. Intendant: v. Schmidten
Ordonanskorpset: Gulstad.

1ste Armedivision.

General: Moltke; Stabschef: Steinmann; Souschef: C Beck. Artilleriofficer: Lüttichau. Ingeniørofficer: Schrøder. Divisionslæge: Djørup.
3die Fodbrigade, Schepelern; Stabschef: Mathiesen.
6te Liniebataillon, Chef: Rodenburg; 7de do., Chef: Wørishøffer; 8de do., Chef: Lemmich; 4de Reservebataillon, Chef: Thrane; 1ste Jægerkorps, Chef: Wilster.

4de Fodbrigade, Thestrup; Stabschef: Bernstorff.

9de Liniebataillon, Chef: Harbou; 11te do., Chef: Staggemeyer; 5te Reservebataillon, Chef: Scharffenberg; 6te do., Chef: la Cour; 2det Jægerkorps, Chef: Branner.

6te Fodbrigade, Irminger; Stabschef: P. Høst.

Garden tilfods, Chef: Kirchhoff; 1ste Liniebataillon, Chef: Walther; 2den do, Chef: Hindenburg; 1ste Forstærkningsbataillon, Chef: Stockfleth; 4de do., Chef: St. Aubain; 1ste Reservejægerkorps, 2 Kompagnier, Arntz og Løvenfeldt.

Divisionsrytteri, 3 Eskadroner Husarer, under C. Torp. Divisionsartilleriet, 2 6-pundige Batterier under Schultz og Glahn; et 12-pundigt Batteri under B. Lund.

2den Armedivision.

General: Schleppegrell; Stabschef: J. Bülow; Souschef: Faaborg. Artilleriofficer: Fuhrmann. Ingeniørofficer: Ovesen. Divisionslæge: Thune.

1ste Fodbrigade: Krabbe; Stabschef: Stricker.

4de Liniebataillon, Chef: Neergaard; 10de lette Bataillon, Chef: J. Ræder; 1ste Reservebataillon, Chef: Henckel; 3die do., 2 Kompagnier, under Klœcker og Bülow; 3die Jægerkorps, Chef: Coch.

2den Fodbrigade, Baggesen; Stabschef: Kranold.

5te Liniebataillon, Chef: O. Bülow; 12te lette Bataillon, Chef: Læssøe; 13de Liniebataillon, Chef: Trepka; 2den Reservebataillon, Chef: Dodt; 3die Reservejægerkorps, Chef: Gosch.

5te Fodbrigade, Ph. Ræder; Stabschef: Abrahamson.

3die Liniebataillon, Chef: Vett; 2den Forstærkningsbataillon, Chef: du Plat; 3die do., Chef: Gerlach; 5te do., Chef: Dau; 1ste Forstærkningsjægerkorps, Chef: Schepelern; 2det do., Chef: Lange.

Divisionsrytteri: 4de Dragonregiment, 4 Eskadroner, under Nielsen.

Divisionsartilleri: 2 6-pundige Batterier under Dinesen og Just; et 12-pundigt Batteri under Baggesen.

Reserveryiteriet, Flindt; Stabschef: Müller.

3die Dragonregiments 4 Eskadroner, Chef: Juel; 5te do.s 4 do., Chef: Voigt; 6te do. 4 do., Chef: Freiesleben; 1 12-pundigt Granatbatteri under Wegener.

Reserveartilleriet, Fibiger; Stabschef: E. Bruun.

3 6-pundige Batterier under Haxthausen, Lumholtz og Mossin; et 12-pund. Batteri under Marcussen; 2 24-pundige Granathalvbatterier under Jonquières og V. Kauffmann; et Ingeniørkorps paa 6 Delinger.

I alt 31 Bataillioner, 20 Eskadroner, 96 Kanoner, 300 Ingeniører; tilsammen 38,000 Mand.

Oprørshæren førtes af Willisen; Stabschef: v. d. Tann; Souschef: Wyneken; Artillerioffícer: Wissel.

Avantgarden, Oberst Gerhardt, Preusser.

1ste Bataillon, Chef: Wittich, Preusser; 8de do., Chef: Steyber, do.; 15de do., Chef: Reuss, do.; 3die Jægerkorps, Chef: Eickstedt, do.; et 12-pund Batteri, Chef: Hoyns, do.; 2 Eskadroner Dragoner, Chef: Groning, do.

1ste Brigade, Baudissin, Holstener.

2den Bataillon, Chef: Gagern, Preusser; 3die do., Chef: Münchhofen, do.; 4de do., Chef: Stakemann, do.; 1ste Jægerkorps, Chef: Richter, do; et 6-pundigt Batteri, Chef: Seweloh, Hannoveraner; en Esk. Dragoner, Chef: Kendel, Preusser.

2den Brigade, Abercron, Holstener.

5te Bataillon, Chef: Golzkow, Preusser; 6te do., Chef: Thalbitzer, Holstener; 7de do., Chef: Springborn, do.; 2det Jægerkorps, Chef: Bassewitz, do.; et 6-pundigt Batteri, Chef: Scheffer, Preusser; et 12-pundigt do., Chef: Held, do.; en Eskadron Dragoner.

3die Brigade, v. d. Horst, Preusser.

9de Bataillon, Chef: Hagen, Preusser; 10de do., Chef: Markiovsky, do.; 11te do., Chef: Cramer, do.; 5te Jægerkorps, Chef: Steensen, do.; et 6 pundigt Batteri, Chef: Canabæus, do; en Eskadron Dragoner.

4de Brigade, Garrelts, Preusser.

12te Bataillon, Chef: Brackel, Holstener; 13de do., Chef: Lützau, Preusser; 14de do., Chef: Schroer, do.; 4de Jægerkorps, Chef: Lützau, do.; et 6-pundigt Batteri, Chef: Krause, do.; en Eskadron Dragoner.

Reserverytteriet, Fürsen, Holstener.

3 Eskadroner af 1ste Dragonregiment, Chef: Botmer, Hannoveraner; 3 do. af 2det do., Chef: Buchwald, Holstener.

Reserveartilleriet, Wissel, Hannoveraner.

Et 24-pundigt Granatbatteri, Chef: Gleim, Preusser; et 12-pundigt Kugle-batteri, Chef: Belitz, do.; et 6-pundigt do., Chef: Arnold, do.; et 3-pundigt do., Chef: Brockenhuus, Holstener.

I alt 20 Bataillioner, 80 Kanoner, 12 Eskadroner; tilsammen 34,000 Mand.

I den vel forberedte Stilling paa Isted Hede, norden for Slesvig By, dækket af Moser og Søer, modtog Oprørshæren den fremrykkende danske Hær den 24de Juli 1850. Efter 2 Dages blodige Kampe ved Helligbæk og Solbro, ved Stolk, hvor Schleppegrell, Læssøe og Trepka fandt Heltedøden, ved

Vedelspang, Gammellund og Isted, kastedes Oprørerne ud af deres Stilling og trak sig bag Ejderen. For 2den Gang vare Oprørerne nu jagede ud af Slesvig. Tre Hovedslag havde de tabt i denne Krig, ved Bov den 9de April 1848, ved Fredericia den 6te Juli 1849, ved Isted den 24de og 25de Juli 1850. Med Opbydelsen af alle sine Kræfter havde Danmark kuet det af Tyskland understøttede Oprør, hver Gang det trængte sig indenfor Slesvigs Indemærker. Det var gaaet i Opfyldelse, hvad der almindelig ytredes i Flensborg forinden Istedslaget: Med den Lyst, Enighed og Begejstring, Danmark kæmper for sin gode Sag, maa det sejre; men hvad koster ikke Sejren! Dets ædleste og bedste Sønner havde sat deres Stolthed i at ofre Livet for Fædrelandet. Schleppegrell, Soldatens Afgud, der i den hedeste Kamptummel tilraabte sine Soldater: »Nu Kammerater, i Dag ere I da rigtig glade!«; Læssøe, der, efter at være stødt fra Hærens Styrelse, var lykkelig over, at det dog paa Bülows og Ryes Forbøn var blevet ham forundt at kæmpe i Hærens Rækker. Hans sidste Ord var en Bøn til hans Kammerater om at gaa kraftig paa, og en Hilsen til hans Moder. Den danske Mand fandt dengang, at hans Liv kun var et ringe Offer, naar han kunde tjene sit Fødeland; mange rige Ævner, mangen trofast Støtte for en stor Familie, for en udstrakt Virksomhed, segnede ved Isted. Vi tænke ikke derved paa de faste Befalingsmænd; de gjorde kun deres Skyldighed, hvad enten de stode i Staben eller i Linien. — Forundringen og Forbitrelsen over det lidte Nederlag kom lydelig til Orde i hele Tyskland. At de tyske Jernsider, førte af den højeste Intelligens, vare blevne slaaede, maatte bero paa en Misforstaaelse; moralsk havde de i hvert Fald sejret; saaledes lød den spidsfindige Tale. Frivillige strømmede atter fra Tyskland til Willisens Lejr ved Rensborg, og efter faa Uger vare Minderne om Nederlaget glemte, og Vaabenlykken skulde atter forsøges.

Den danske Hær havde efter Sejren ved Isted indtaget Danevirkestillingen med højre Fløj i Frederiksstad, støttet til Ejderen, og venstre Fløj i Mysunde, støttet til Slien. Danevirke blev paa ny befæstet og ragede i sin nye Skikkelse atter højt op over den flade Krop- og Lohede. Frederiksstad og Mysunde, Fløjene ved Ejder og Sli, bleve ligeledes befæstede.

Willisen førte først sin Hær imod vor venstre Fløj, Brigaden Krabbe, der stod ved Mysunde, for saaledes kun at komme i Kast med en Del af den danske Hær og omgaa den. For sent opdagede han, at han ikke kunde tiltvinge sig Overgangen over Slien. Efter at have lidt et eftertrykkeligt Nederlag den 12te September, vendte han sig i Slutningen af Maaneden imod den danske højre Fløj og angreb Frederiksstad, hvis Forsvar var betroet til Hans Helgesen, der knyttede sit Navn for evige Tider til denne By. Ved Fredericia havde navnlig de fyrige Sjælandsfarer udmærket sig; ved Mysunde de glimrende Fynboer og Sønderjyder; ved Frederiksstad blev det de sejge Nørrejyder, der smykkede sig med Sejren. I 6 Dage lod Willisen sin Hær beskyde og storme Frederiksstad. Han tilsatte Blomsten af sin Hær: hver tredie Officer af de stormende Afdelinger blev dræbt eller saaret. Skamfuld drog han bort og nedlagde Befalingen, efter at have fortalt sine Landsmænd, at han for tredie Gang havde forsøgt storladne Foretagender, uden at de vilde lykkes for ham. Hans Efterfølger, v. d. Horst, foretog intet, og Krigen hendøde i smaa Forpostfægtninger.

Ved Udvikling af Landets egne Hjælpemidler var Sønderjylland genvundet. De Forbund, vi havde med fremmede Magter, der havde givet højtidelige Tilsagn om at sikre os Slesvigs evige Besiddelse, havde ikke skaffet os en eneste Soldat. Ved disse Forbund var vor politiske Tilværelse altsaa ikke betrygget, og havde vi slaaet vor Lid til dem, var vor Selvstændighed og Ære gaaede tabt. Ved vor egen Kraft var

Oprøret kastet tilbage til Holsten, og Tyskernes Anmasselse havde faaet en alvorlig Rævselse.

Overensstemmende med den med Tyskland sluttede Fred forlangte Danmark, at det tyske Forbund skulde genoprette den lovlige Orden i Holsten. Efter lang Tøven lod Preussen sig tage paa Slæb af Østerrig, og i Sammenkomsten i Olmütz den 29de November 1850 forbandt de to Magter sig til i Fællesskab at besætte Holsten. Som Følge heraf hjemkaldte Preussen sine i Oprørshæren tjenende Soldater. Den 12te Decb. forlod 2000 Preussere denne Hær. I Begyndelsen af Januar 1851 indtraf der 3 Kommissærer, en dansk, en preussisk og en østerrigsk, til Holsten for at ordne Forholdene. Den oprørske Regering takkede af; Hæren indskrænkedes til en Trediedel, og 5000 Udlændinger, der tjente i den, sendtes over Elben. I Februar 1851 besatte 15,000 Preussere og 20,000 Østerrigere Holsten, hvor de bleve staaende et Aar. De forlode det først, efter at Kongen af Danmark i Januar 1852 havde bestemt Hertugdømmernes Stilling i den danske Stat, overensstemmende med Tysklands Forlangende.

Største Delen af den danske Hærs Linieafdelinger vendte i Foraaret 1851 hjem til deres Garnisoner. I Slesvig efterlodes de 15 Reserve- og Forstærkningsbatailloner, 4de og 5te Dragonregiment og 2 6-pundige Batterier. I Maj 1852 opløstes alle Reserve- og Forstærkningsbatailloner, og Rammerne forsvandt, skønt man i den forløbne Krig havde ført et slaaende Bevis for, hvor stort et Tal af organiserede Afdelinger Fodfolket mindst maatte have; og det var Krigsministeren bekendt, at Hæren, for at kunne udstrække sine Operatjoner til Holsten, maatte forstærkes yderligere med 10 nye Batailloner. Der skyldtes tilmed Hæren en Anerkendelse, fordi den havde opretholdt Landets Frihed og Selvstændighed og skaffet det danske Navn dets gamle Anseelse, som den ogsaa fremtidig maatte være i Stand til at hævde. Det følte vel af enkelte i Danmarks Rigsdag; men Selviskheden vandt Overhaand,

Trængselsaarene vare jo omme, man hengav sig til Partistridigheder og anede ikke, at Tyskerne følte Trang til at hævne de lidte Nederlag: at Vaabnene blot hvilede for en liden Stund. Da Regeringen ikke fremkom med noget Forslag, var Rigsdagen glad ved at slippe for en nødvendig Udgift. Befæstningerne forsømtes, og Galskaben naaede sit Højdepunkt, da et Medlem af Rigsdagen bekæmpede Anlæget af Forskansninger med den Ytring, at Landsoldatens Bryst var en tilstrækkelig Befæstning. Opdragelsesanstalten for Befalingsmænd til Fodfolket og Rytteriet nedlagdes; Regiments- og Bataillonschefer kunde man jo faa fra Højskolen; til de underordnede Posters Udførelse var det tilstrækkeligt, naar vedkommende fik et halvt Aars Undervisning i en militær Elementarskole. Hvor slige vrange Anskuelser gjorde sig gældende, var det ikke besynderligt, at mange frivillige, der havde udmærket sig i Krigen, tabte Lysten til at blive i Hæren; de toge Afsked, og opnaaede, ved at lægge sig efter fredelige Sysler, at blive Professorer, Kontorchefer, Herredsfogder, Præster, Degne, Forpagtere, Civilingeniører og Landmaalere. Da Landet atter kom i Krig, lagde de det døve Øre til og bleve i Arnekrogen.

Indskrænkningen af Landkadetakademiet begyndte allerede under Krigen. Baade udenforstaaende og flere af Skolens Lærere og af de derfra udgaaede Officerer kappedes om at rive ned paa denne Skole, fordi der klæbede flere Brøst ved den. En ny Plan vedtoges 1850, der syntes at skulle faa Livskraft; men uheldigvis beholdtes største Delen af den gamle Styrelse og Lærerbesætning, der var opslidt. Som Følge deraf begyndte efter kort Tid atter Angrebene paa Skolens Bestaaen. Indtil 1849 havde Skolen 5 Afdelinger; yngste Klasse inddroges den 1ste November 1849, næstyngste den 1ste November 1850. Den 16de Oktober 1850 befaledes, at Korpset fra 1ste November 1851 skulde bestaa af 2 Afdelinger. Adgang skulde kun finde Sted til den yngste Afdeling. Ved Adgangsprøven skulde Eleverne gøre Rede for, at de vare i

Besiddelse af de samme Kundskaber, der erhvervedes i Realskolernes og de lærde Skolers ældste Klasse, samt at de vare øvede i militær Tegning, Gymnastik, Vaabenbrug og Eksersits. De skulde ved Adgangsprøven være i en Alder af mellem 16 og 19 Aar. Elevernes Tal i begge Afdelinger fastsattes til 50, og i denne Skikkelse bestod Skolen til sin Opløsning.

Krigen med Tyskland gav Stødet til Indførelsen af almindelig Værnepligt. Begyndelsen skete ved en kongelig Forordning den 23de September 1848, ifølge hvilken en Femtedel af de i Aarene 1823, 24 og 25 fødte Mandspersoner af de Klasser, der hidtil havde været fritagne for Værnepligt, udskreves til Krigstjeneste. De kaldtes Septembermændene, indøvedes i Foraaret 1849 og deltoge i Felttogene 1849 og 50. Paa denne Forordning fulgte Loven af 12te Februar 1849, hvorved almindelig Værnepligt indførtes, men med den Indskrænkning, at kun et begrænset Tal skulde vaabenøves, og med Bibeholdelse af den for Hæren saa skadelige Stillingstilladelse. Ordinerede Gejstlige og faste Skolelærere fritoges for Krigstjeneste. Værnepligten begyndte med det fyldte 22de Aar og endte med det fyldte 38te Aar; deraf 8 Aar i Linien eller den staaende Hær, og 8 Aar i Forstærkningen. Enhver var berettiget til at leje en anden Mand til at træde i sit Sted. Den lejede Soldat maatte være frigjort for sin Tjenestepligt i den staaende Hær og overført i Forstærkningen. Indøvelse af Forstærkningsmænd skulde ikke finde Sted i Fredstid. Overskred Udskrivningsmængden det Tal af Rekrutter, der forlangtes, saa bestemte Lodtrækningen, hvilke der udskreves til den staaende Hær, nemlig de laveste Numere, og hvilke der overførtes i Forstærkningen. Med det fyldte 18de Aar kunde enhver, der var 61 Tommer høj og havde den nødvendige Førlighed, frivillig indtræde i Hæren og udtjene sin Værnepligt.

1848 udskreves til den egentlige Krigstjeneste tillands 14,000 Rekrutter;
1849 — — — — 10,000 —
1850 — — — — 11,000 —
i alt 35,000 Mand, heraf 30,000 til Fodfolket.

Mandskabet til Ingeniørkorpset, 1ste Artilleriregiment og Rytteriet indøvedes ved disse Afdelingers Eksercerskoler. Mandskabet til Fodfolket indøvedes i Skoler paa 600 til 1600 Mand, der oprettedes i Kjøbenhavn, Nyborg, Odense, Aalborg, Randers og Horsens. Efter 10 Ugers Skole sendtes en Del af Rekrutterne til de Bataillioner, hvis Rækker vare blevne fortyndede, og Resten samledes i Kompagnier, af hvilke der 1848 dannedes 5 nye Bataillioner (1ste, 2den, 3die Forstærkningsbataillon, 1ste Forstærkningsjægerkorps og Garnisonsbataillonen) Den 7de Marts 1849 fik hver Bataillon af de uddannede Rekrutter et 5te eller Depotkompagni, der skulde tjene som Erstatningsmandskab ved de fire Feltkompagnier. Men Trangen til flere Bataillioner blev snart saa stærk, at der af 12 Depotkompagnier dannedes 3 nye Bataillioner (4de, 5te Forstærkningsbataillon og 2det Forstærkningsjægerkorps). Resten af Depotkompagnierne anvendtes i Felttoget 1849 i Nørrejylland ved Ryes Korps, til Besættelse af Øerne i Vesterhavet og til Garnisoner. I September 1849 opløstes de tilbageværende Depotkompagnier tilligemed Garnisonsbataillonen og indlemmedes i de Bataillioner, hvortil de hørte. I Maj og Juni oprettedes der 16 Depotkompagnier ved Fodfolket, som anvendtes til Garnisoner i Slesvig, paa de hosliggende Øer og som Erstatningsmandskab. De opløstes i Februar 1851. Fremdeles oprettedes der i Begyndelsen af 1850 et Garnisonskompagni i Kjøbenhavn, hvis Mandskab bestod af Sydslesvigere og Holstenere, som vare flygtede bort fra Oprørshæren. For at tjene til Oprettelsen af 10 nye Bataillioner, indkaldtes der i December 1850 4000 uøvede Forstærkningsmænd og alle vaabenøvede fra 1837 og de følgende Aar til Møde midt i Januar 1851; men paa Grund af Freden med Tyskland tilbagekaldtes atter Indkaldelsen.

Bataillonens Styrke var i Felttoget 1848 800 Underkorporaler og Menige. Den 2den Februar 1849 øgede Krigsminister Hansen Styrken til 1000 Underkorporaler og menige. I Felttoget 1850 øgedes Bataillonens Styrke yderligere til 1100 Mand, uden at der deraf sporedes nogen Ulæmpe i Førelsen. Befalingspersonalet øgedes 1850 med en bereden Kaptejn, der tjente Bataillonschefen som næstbefalende.. I de to foregaaende Felttog var Bataillonschefen uden næstbefalende.

Eskadronens Styrke fastsattes den 2den Februar 1849 til 4 Officerer, 10 Underofficerer, 3 Trompetere, 8 Underkorporaler og 112 menige. Samtidig oprettedes ved hvert Rytterregiment en Depoteskadron. Batteriernes Styrke forandredes ikke i Krigen; men deres Tal øgedes ved 1ste Artilleriregiment til 12, deraf 8 6-pundige og 4 12-pundige; og der udrustedes 1850 et Belejringsartilleri.

1849 fik Feltingeniørkorpset følgende Dannelse:
en Stab af 10 Officerer og 4 Underofficerer;
6 Delinger Tropper, hver med 1 Officer, 5 Underofficerer, 5 Underkorporaler og 50 menige;
6 Delingsparker, hver med Værktøj til 200 Mand;
en Reservepark med Værktøj til 1200 Mand;
3 Minebrigader med Tændredskaber og 1000 Pund Krudt;
2 Brokorpser med 2 Broer, 2 Officerer, 2 Bromestre, 8 Underofficerer, 12 Underkorporaler, 150 menige.

Sundhedskorpset, Forplejningskorpset, Politi- og Efterretningskorpset, Feltpostvæsenet, Feltgudstjenesten, Trænkorpset, Dyrlægekorpset, Oplagsstederne med Ammunition (Parker), med Heste (Hestedepoter), med Beklædning og Vaaben (Udrustningsdepoter), der under det første Felttog 1848 vare indrettede paa en flygtigere Fod, fik under den første Vaabenstilstand en fast Skikkelse. De forsynedes med tilstrækkeligt Personel, Materiel og reglementariske Bestemmelser. De menige i disse Korps, tilligemed alle Officersoppasserne, toges af Militærarbejderne (Trænkuskene), af hvilke der udskreves 7000 i Krigens Løb.

Sundhedsvæsenets Overbestyrelse bestod af Korpslægen, Stabslægen og Korpsintendanten. Hver Brigade havde sin egen Ambulance under en Brigadelæge med fire Underlæger, og et Feltlasaret paa 200 Sænge, eller første Linies Lasaret, samt et bestemt Tal Ambulancesoldater med Baarer.

1850, da Hæren deltes i 3 Armedivisioner, havde hver Divisionslæge ligeledes, til de saaredes Bortbringelse i Slaget, Ambulancesoldater, der førtes af en Officer.

Hver Bataillon og hvert Regiment havde 2 Læger og 8 Ambulancesoldater med 4 Baarer.

Lasaretterne vare delte i 3 Klasser: 1ste Linie ved Hæren, 2den Linie i nærmere, 3die i længere Afstand fra samme. De militære Lægers Tal oversteg allerede 1849 100.

Forplejningskorpset, hvis Hverv det er at forsyne Hæren med Levnedsmidler, Fourage, Befordring, Kvarter, Penge og Klæder, havde antaget en Mængde Handlende og Haandværkere i sin Tjeneste som Sygehus- og Magasinforvaltere, Slagtere, Bagere o. s. v. Dets første Embedsmænd vare: Armekorpsintendanten, Intendanterne for Nørrejylland, Fyn og Als; 1850 Armedivisionsintendanterne med deres Bogholdere og Kasserere, 5 Regnskabsførere ved Bataillonerne og Regimenterne, der bleve Afdelingsintendanter.

Politi- og Efterretningsvæsenet styredes fra 1850 for hele Hæren af den forhenværende Politiadjutant Leerbech, under Stabschefens Tilsyn. Spioner, der gave mundlige og skriftlige Meddelelser, kunde altid faas i stor Mængde.

Feltpostvæsenet styredes under Stabschefens Tilsyn af den forhenværende Postmester i Aabenraa, Kaptejn Moltke, Broder til den nuværende preussiske Feltmarskal.

Feltgudstjenesten forestodes af Feltprovsten og 4 Feltpræster. Soldaten forsømte aldrig Gudstjenesten, om han end var nok saa træt.

Trænkorpset bestod af Armekorpsets, Divisionernes, Brigadernes og Afdelingernes Træn. Det faste Befalingspersonale bestod af en Trænkaptejn, 2 Vognmestre, 16 Delingsførere (Førere for Brigadernes Træn), 24 Underofficerer, 100 Overtrænkonstabler (Førere for de enkelte Delingers Træn), 3 Dyrlæger, 20 Haandværkere. Bataillonens faste Træn bestod i Slutningen af Krigen af 4 Patronkærrer, 2 Brødvogne, 7 Vogne til Archiv-, Læge-, Regnskabsfører-, Bøssemager- og Officerskufferter. Hertil kom for Rytterregimentets Vedkommende Fouragevogne. Trænene for de enkelte Delinger udgjorde 500 Vogne, der førtes samlet i Brigader under Trændelingsførerens Befaling Med Artilleriets og Stabenes Kjøretøj beløb Hærens faste Tros sig til 1000 Vogne. Hertil kom et lignende Tal, der leveredes af Landet, og hvoraf Halvdelen stod i Beredskab for Hæren tæt bag ved dens Stilling, til Bortbringelse af saarede, til hurtig at føre Afdelinger af Fodfolket fra Midten til en af de 3 til 6 Mile fjærnede Fløje, Halvdelen til Kørsel af Levnedsmidler og Fourage, til Armekorpsets, Divisionernes og Brigadernes Magasiner.

Den udmærkede Aand, der besjælede Folket i denne Krig, bevirkede, at mange Tvangsforholdsregler til Anskaffelse af de fornødne Trækheste bortfaldt. 1848 leveredes der frivillig 3000 Heste. De fornødne Rideheste bleve i Aarene 1849 og 50 købte rundt om i Landet, og der havdes altid det tilstrækkelige Tal i Behold til Hærens Forsyning.

Dyrlægekorpset stod under Stabsdyrlægen. Ligesom ved Lægekorpset var der mange blot midlertidig ansatte, som gjorde Tjeneste, medens Krigen varede.

Parker for Artilleriets Ammunition var der i Kauslunde, for dets Materiel i Faaborg. I Nyborg var der en Krudtpark for hele Hæren. Ved hvert af disse Oplagssteder var der en Artillerifficer, 5 Underofficerer og 50 Konstabler. Oplag til Hærens Beklædning var der i Kjøbenhavn, Sønderborg og Horsens.

Allerede forinden Krigens Udbrud 1848 bestemtes, at Paaklædningen skulde forandres. Den røde Kjole, som Hæren havde baaret i 200 Aar, afløstes af den mørkeblaa Frakke. Forandringen iværksattes i Løbet af 2 Aar. Alle Hærens Afdelinger, med Undtagelse af de 7 Jægerkorpser og de 4 lette Batailloner, fik mørkeblaa Vaabenfrakker med 2 Rader

Knapper, 8 i hver Rad. Artilleriet fik karmoisinrød Kraveflig og gule Knapper; Rytteriet ligeledes, men hvide Knapper; Liniebataillonerne højrød Kraveflig og hvide Knapper; Ingeniørerne sort Kraveflig og gule Knapper; Jægerkorpserne og de lette Batailloner mørkegrøn Frakke, højrød Kraveflig og hvide Knapper. Ingeniørerne og Artilleriet beholdt de mørkeblaa, Rytteriet og Fodfolket de lyseblaa Bukser. Jægerne og de lette Batailloner fik mørkegrønne Bukser. Den da brugelige Chakot, der var en meget uhensigtsmæssig Hovedbedækning, ombyttedes med en let blaa Felthue, med en gul Lidse om Randen for Artilleriet og Ingeniørerne, og en hvid Lidse for Rytteriet og Fodfolket. Hæren smykkedes med Natjonalkokarden. Officererne aflagde i Krigen Epauletter og Skærf. Isteden for Epauletter fik de Guldsnore af ulige Tykkelse paa Skuldrene til Kendingstegn, med flere eller færre Stjærner i Guldsnoren til Betegnelse af de ulige Grader. Fodfolkets tunge, uhensigtsmæssige hvide Læderremme til Patrontaske og Sabel, der hængte over begge Skuldrene, ombyttedes med en sort Livrem, der indrettedes til at fastholde baade Tornystret, 2 Patrontasker og Sabel. Sælskindstornystret blev med 2 Skulderremme hæftet i Livremmen, og Tornysterremmen tværs over Brystet bortfaldt. Patrontaskerne forsynedes med Sløjfer, saa de kunde tages af Livremmen. Sablen bares i en Sabeltaske, der var fastsyet til Livremmen. Hele Fodfolket fik en let, vid Feltkappe med Ærmer.

I Fodfolkets Væbning foretoges der ikke stor Forandring under Krigen. Opfindelserne vare, naar man undtager Naaleriflen, ikke skredne saa vidt frem, at Fodfolkets Riffel kunde lades med samme Hurtighed som det glatløbede Gevær. Det sidstnævnte vedblev derfor at være Mængdens Væbning. 1847 havde man begyndt at forfærdige Taprifler efter fransk Model paa Kronborg Geværfabrik. Dette iøvrigt for sin Tid fortrinlige Vaabens Ladning fordrede større Omhu, Tid og Ro,

end Soldaten raader over i Kampen. Det var nødvendigt, at Spidsskarpet, efter at være omhyggelig renset for Papiret om dets øverste Halvdel og ført ned paa Krudtladningen, ved tre stærke Slag med Ladestokken dreves fast paa den i Løbets Kammerende værende Staaltap. Det medtog en kostbar Tid. De fleste Soldater foretrak i de Tilfælde, hvor der var Tale om Hurtigskydning, hvor det gjaldt hurtig at være rede til Skud, det glatløbede Gevær, der ladedes 3 Gange saa hurtig. Hver af de lette Batailloner og Jægerkorpserne væbnedes fra Marts 1849 med 200 Taprifler og 840 glatløbede Geværer. Hos mange af Hærens fornemste Befalingsmænd betragtedes Skydningen ved Krigens Udbrud som en Bisag: Bajonetten var Hovedsagen, Geværet var kun et Bajonetskaft. Modsat var det hos Preusserne. Flere af de preussiske Afdelinger, der kæmpede mod os 1848 og 49, vare væbnede med den hurtigskydende Naaleriffel. — For at afhjælpe den store Brist, der var paa brugbare Vaaben i de danske Tøjhuse ved Krigens Begyndelse, købtes der 1848 20,000 gode glatløbede Geværer i Frankrig, tusinde riflede Bagladekarabiner og en Del Pistoler i Belgien. I England købtes der ligeledes en Del Geværer, men da Indkøbet der besørgedes af en Mand, som ikke havde Forstand paa Vaaben, saa blev han bedraget og fik et Parti aldeles ubrugelige Vaaben. Ved Feltartilleriet øgedes stadig de 12-pundige Batteriers Tal, og flere af disse Batterier, end Krigsstyrelsen kunde skaffe, forlangtes af Overgeneralen. I enhver Træfning var der stedse langt mere Brug for de 12-pundige end for de 6-pundige Batterier. Espingolbatterierne, der vare nedlagte 1842, indførtes atter i Krigen. Der oprettedes 2 Espingolbatterier, hvert paa 16 Stykker, med 3 Officerer, 2 Underofficerer, 2 Trompetere, 3 Overkonstabler, 60 menige og 2 Underkonstabler, samt en Espingolpark med 2 Officerer, 2 Underofficerer, 4 menige og 10 Underkonstabler.

Med Hensyn til Forfremmelserne, saa længe Krigen varede, gav Krigsministeren den 8de April 1848 følgende Bestemmelser: Til Underofficer maatte ingen forfremmes, førend han havde gjort 2 Maaneders Tjeneste som menig. Forfremmelsen

fra Sekondløjtnant til Premierløjtnant skulde i Reglen ske efter Tjenstalder; undtagelsesvis for særlig udvist Dygtighed;
fra Premierløjtnant til Kaptejn de tre Fjerdedele efter Tjenstalder, og en Fjerdedel efter Valg;
fra Kaptejn til Major Halvdelen efter Tjenstalder og Halvdelen efter Valg;
fra Major til Oberstløjtnant og videre til General udelukkende efter Valg.

For at skaffe den Mængde af Befalingsmænd, Fodfolket krævede, og for at bøde paa de store Tab, der fandt Sted i dette Vaaben, toges overordentlige Forholdsregler i Krigen. Sekondløjtnanterne fik man dels fra Landkadetakademiet, dels af Underofficersklassen, baade iblandt dem, der stode i Tjenesten, og iblandt dem, der vare afgaaede og nu alle tilbøde deres Tjeneste; endelig iblandt de frivillige, der traadte ind i Hæren, og som, efter at have tjent sig op til Underofficerer, sendtes til en Kommandoskole i Kjøbenhavn, hvor de uddannedes til Officerer. Mange frivillige foretrak at blive staaende i Hærens Rækker som menige og Underofficerer, og udmærkede sig saaledes i Slagene ved Fredericia og Isted, at de forfremmedes til Officerer. En velkommen Hjælp fik Hæren fra Sverig og Norge, af hvis Hære omtrent 60 Løjtnanter gjorde Krigstjeneste i den danske Hær i Felttogene 1848 og 49.

1848 udnævntes 260 unge Mænd til Officerer i Fodfolket;
1849 — 166 — til —
1850 — 104 — til —

Af disse vare henved 100 Elever fra Landkadetakademiet, 100 ældre Underofficerer og 320 yngre Underofficerer, der vare indtraadte som frivillige og for største Delen tilhørte den studerende Ungdom.

Ved Rytteriet udnævntes kun faa Officerer i Krigen. For at skaffe Artilleriet en større Officers- og Underofficers-

tilgang, oprettedes der i Januar 1850 en Skole i Kjøbenhavn for unge Mænd med almindelig Dannelse, der, efter at have gjort 4 Maaneders Tjeneste som menige, attraaede Forfremmelse i dette Vaaben. Efter at de havde aflagt tilfredsstillende Adgangs- og Afgangsprøver ved Skolen, udnævntes 30 Elever til Officerer og 40 til Underofficerer i Artilleriet. Det stod dem derefter frit, om de vilde aftjene deres Værnepligt med 8 Aars stadig Tjeneste, eller om de vilde hjemloves efter 2 Aars Tjeneste og dernæst staa til Raadighed for Hæren i 14 Aar.

Ved Krigens Udbrud talte Hæren 800, ved dens Slutning 1130 Officerer. I Krigen dræbtes 135 Officerer, deraf 122 af Fodfolket, 7 af Artilleriet, 3 af Rytteriet og 3 af Ingeniørerne.

Underofficerer til Fodfolket toges dels af de fra 1842 til 48 uddannede Underkorporaler, af hvilke omtrent tusinde i Aaret 1848 udnævntes til Korporaler; dels af de frivillige, af hvilke nogle forfremmedes efter nogle Maaneders Tjeneste som menige, andre uddannedes paa den i Kjøbenhavn oprettede Centralskole og den sammesteds værende Underofficerselevskole. Desuden forfremmedes mange menige i Krigens Løb til Underofficerer.

Strafmyndigheden udvidedes den 4de April 1848. Løjtnanter med selvstændig Befaling kunde efter denne Bestemmelse straffe Underofficerer og menige med indtil 8 Dages Arrest; de menige endvidere med 12 Timers Krumslutning, og, naar de vare i 2den Klasse, med indtil 15 Rottingslag. Kaptejner kunde desuden straffe Løjtnanter med 4 Dages Arrest. Stabsofficerer kunde endvidere straffe Kaptejner med 2 Dages Arrest.

I Felten kunde den skyldige ikke forhale Straffens Fuldbyrdelse ved at begære Krigsforhør. Senere stod det ham frit at klage, hvis han troede sig forurettet ved Straffen. Det tillodes Befalingsmændene at anvende legemlig Magt

mod en Undermand, saavel for at afværge voldeligt Angreb, som for under Fægtningen at tvinge ham til ufortøvet at efterkomme Befalinger sigtende til at fremme krigerske Øjemed, og for at hindre Flugt, Oprør eller Plyndring. Naar en Samling Soldater gjorde sig skyldige i Forhaanelser imod deres foresatte, eller i grove Uordener, saa tillodes det den befalende at lade Rap falde imellem de skyldige for at opretholde sin Anseelse.

Ved gentagne Bemyndigelser fik den højstbefalende Tilladelse til at holde Standret i Krigen.

Standretten sammensattes af en Stabsofficer, 2 eller 3 Kaptejner, 3 eller 4 Løjtnanter og en Auditør eller Officer (uden Stemmeret) som Protokolfører. Alle Dommerne skulde være over 25 Aar. Sagens Behandling og Paakendelse burde ikke vare længer end 24 Timer, og Dommen kunde, for saa vidt Sagen ikke afvistes, kun gaa ud paa Livsstraf eller Frifindelse for standretlig Tiltale. Til Dødsdommens Vedtagelse behøvedes 5 af de 7 Stemmer. Den højstbefalende ved Hæren stadfæstede Dommen og kunde straks lade den fuldbyrde.

For alle de faldnes efterladte, for Invaliderne og for gamle Krigere, der havde ofret deres Kræfter og vare blevne opslidte i Statens Tjeneste, drog Regeringen en rosværdig Omsorg; og fædrelandsksindede Mænd og Kvinder gave i de 3 Krigsaar store Bidrag til Oprettelsen af et Invalidefond som Tilskud til den Pension og Invadelideforsørgelse, Staten paatog sig. Statens Midler til Invalideforsørgelse vare Krigshospitalskassen, Søkvæsthusets Overskud, Fondet fra 1801 og de Summer, der aarlig bevilgedes paa Finansloven.

Efter Loven af 9de April 1851 fik en Underofficer fra 70 til 140 Rd. i Pension efter 20 Aars stadig Tjeneste, og Pensionen steg med hvert Aar, han blev i Tjenesten. For 40 Aars Tjeneste fik han imellem 140 og 300 Rd. i aarlig Pension, eftersom han var Korporal, Sergent, Oversergent eller Overkommandersergent. Havde Underofficeren ikke tjent

i 20 Aar, fik han i Pension, naar han var bleven Invalid i Tjenesten, 4 til 7 Rd. for hvert Tjenstaar; Krigsaarene regnedes dobbelt.

Enhver Invalid fik desuden i Tillæg fra 70 til 200 Rd. i Invalideforsørgelse, i Forhold til den mindre eller højere Grad, hvori han havde mistet sin Førlighed i Statens Tjeneste. Officerer, der vare blevne Invalider, fik to Trediedele af deres Aarsløn i Pension og en Trediedel i Invalideforsørgelse. Uafhængig heraf fik enhver Invalid Pengehjælp af det overordentlige Fond, der var dannet ved private Midler.

Enker efter Underofficerer fik fra 15 til 80 Rd. aarlig, og efter menige fra 10 til 30 Rd.; samt fra 6 til 30 Rd. aarlig til hvert Barns Opdragelse til dets 15de, og under særlige Omstændigheder til dets 18de Aar.

Krigsomkostningerne beløb sig — med Fradrag af de 3,339,000 Rd., som under fredelige Forhold vare bevilgede aarlig til Landværnets Vedligeholdelse, for dettes Vedkommende 1848 til 5,780,000 Rd., 1849 til 10,297,000 Rd., 1850 til 12 Mill. Rd.; i alt 28 Mill. Rd. Hertil kommer endnu 4 Mill. Rd., nemlig halvanden Million i Krigsskadeerstatning til Jyderne, og 2½ Millioner til den større Krigsstyrke, som maatte holdes til Tjeneste 1851 og 52.

I Anledning af at Negerslaverne paa St. Croix i Maj 1848 havde gjort Oprør imod deres Herrer og tvunget Generalgouvernøren, General Scholten, til at erklære dem for frie, sendtes 2 Kompagnier og en halv Eskadron i September 1848 fra Kjøbenhavn til St. Croix. Baade Befalingsmænd og Mandskab mældte sig frivillig til denne Tjeneste. Mandskabet lod sig hværve paa 5 Aar. Det toges især af den i Kjøbenhavn 1848 oprettede Bataillon danske frivillige. Øverstbefalende blev Major Kæsemodel med Kaptejn Faaborg som Stabschef. Da de danske Tropper kom til de vestindiske Øer, vare Uroligheder allerede undertrykte ved Spaniolernes Hjælp. Kommandanten paa Puertorico havde sendt en Bataillon under

den senere berømte General Prim til St. Croix, og han havde hurtig bragt Orden tilveje. Efter de danske Troppers Ankomst vendte Spaniolerne tilbage til Puertorico.

Efter Krigens Ophør i Januar 1851 bestod i over et Aar den dansk-slesvigske Hær for sig, og det holsten-lauenburgske Kontingent til den tyske Forbundshær for sig.

Den dansk-slesvigske Hær var delt i 3 Generalkommandoer; dens Fodfolk i 3 Linie- og 3 Reservebrigader; dens Rytteri i 2 Brigader; Artilleriet i 1 Regiment med 8 Linie- og 4 Reservebatterier samt en Tøj- og en Laboratorieetat; dens Ingeniører i 2 Afdelinger.

1. Sjælands Generalkommando. Højstbefalende: Prins Ferdinand; Stabschef: Oberst Baggesen.

1ste Liniebrigade, Oberst Paludan:
2den lette, 3die, 4de og 8de Liniebataillon; 1ste Jægerkorps.

2den Liniebrigade, Oberst Irminger:
1ste og 10de lette, 5te, 6te, 7de Liniebataillon; 2det Jægerkorps.

Garden tilhest, Prins Kristian af Glücksborg.

Garden tilfods, Oberst Barner.

Artilleribrigaden: Oberst de Meza, 8 Liniebatterier af 1ste Regiment, Oberst Fensmark; Tøjetaten, General Wedelfeldt.

Ingeniørkorpset, General Schlegel; 1ste Afdeling, Major Dreyer.

2. Nørrejyllands og Fyns Generalkommando. General: Moltke; Stabschef: Major Faaborg.

3die Liniebrigade, Oberst Lemmich:
9de, 11te og 13de Linie-, 12te lette Bataillon; 3die Jægerkorps.

1ste Rytterbrigade, Wedell-Wedellsborg:
3die og 6te Dragonregiment.

Artilleriet, Oberst Falbe.

3. Slesvigs Generalkommando. General: Krogh; Stabschef: Oberstløjtnant Kauffmann.

1ste Reservebrigade, Oberst Ph. Ræder:
1ste, 2den, 5te Forstærkningsbataillon og 2det Forstærkningsjægerkorps.

2den Reservebrigade, Oberst Thestrup:
1ste, 2den, 3die, 4de og 5te Reservebataillon; 3die Forstærkningsbataillon og 1ste Forstærkningsjægerkorps.

3die Reservebrigade, Oberst Schepelern:
6te Reservebataillon; 1ste, 3die Reservejægerkorps og 4de Forstærkningsbataillon

2den Rytterbrigade, General Flindt:
4de og 5te Dragonregiment.

Artilleriet, Fuhrmann:
4 Reservebatterier af 1ste Regiment.

Ingeniørerne, 2den Afdeling, Kaptejn Schrøder.

Tropperne i Slesvig vare dels indkvarterede i Syd- og Vestslesvigs Købstæder, dels paa Als og Femern, dels paa Landet i Landskaberne Angel, Svans, Danskeskov, Stapelholm og Ejdersted. Rensborg Kronværk og de ved samme i Krigen opførte Skanser vare besatte af 2 Batailloner. I den sønden for og i Ejderen liggende Del af Rensborg stode Østerrigere og Preussere. Tropperne i Slesvig bleve hyppig omkvarterede, for at de alle kunde blive kendte med den søndre Del. Som Følge heraf flyttedes enkelte af Bataillonerne om fra en Brigade til en anden.

Holsten holdtes i Ave fra Begyndelsen af Februar 1851 til Slutningen af Februar 1852 af 20,000 Østerrigere og 15,000 Preussere. Landet styredes af 3 Regeringskommissærer, nemlig paa Kongen af Danmarks Vegne af Grev Reventlow-Criminil, og under hans hyppige Fraværelse af Baron Carl Scheel-Plessen; paa det tyske Forbunds Vegne af Preusseren General Thümen og Østerrigeren Grev Mensdorff. Under deres Opsyn styredes Holsten af en særlig Regering, der indsattes i Kiel den 1ste Februar 1851. Af Oprørshæren bestod Rammerne, efterat største Delen af Mandskabet var hjemsendt, til 20 Batailloner, 12 Batterier, 12 Eskadroner og en Ingeniørbataillon. Heraf oprettede Kommissærerne den 1ste April 1851 det holsten-lauenburgske Forbundskontingent, som beholdt preussisk Reglement, tysk Kommando og sin særegne Paaklædning, der var fuldstændig preussisk, med Pikkelhue og Vaabenfrakke med en Rad Knapper for Artilleri, Rytteri og

Fodfolk. Jægerne gjorde dog en Undtagelse; deres Hovedbedækning var en Käppi (Chakot). Det sammensattes af følgende Afdelinger:

Den holstenske Artilleridivision med 2 6-pundige Batterier, en Tøjetat og en Underofficersskole;
det holstenske Ingeniørkorps;
det holstenske Dragonregiment paa 5 Eskadroner;
1ste, 2den, 3die holstenske Bataillon og det holstenske Jægerkorps (de dannedes, ved at 5 Bataillioners Depoter forenedes, og afgave Stammen til en ny Bataillon);
det lauenburgske Jægerkorps (ny oprettet).

Kommanderende General blev General F. L. Bardenfleth.

Cheferne for de holstenske Afdelinger og Underafdelinger vare alle Officerer, der tidligere havde staaet i Oprørshæren. De fik Afsked i Efteraaret 1851, og deres Pladser besattes med danske Officerer. Derimod bleve en Del Løjtnanter og hele Underofficersklassen staaende i Tjenesten og indtraadte i April 1852 i den danske Hær.

De preussiske og østerrigske Tropper bleve mange Maaneder i Holsten, efter at Roligheden paa ny var tilvejebragt, og de gik først bort, efter at Frederik VII i Kundgørelsen af 28de Januar 1852 havde erklæret at ville indføre en fælles Forfatning for hele Monarkiet, i hvilken Slesvig og Holsten skulde have egne lovgivende Forsamlinger med besluttende Myndighed i de Sager, der før Krigen hørte under de raadgivende Provinsialstænders Virkekreds; samt særlige Ministre for Holsten og for Slesvig, der kun skulde være Kongen ansvarlige for deres Embedsførelse. Ifølge samme Kundgørelse skulde de hidtil bestaaende ikke-politiske Baand mellem Slesvig og Holsten, nemlig Universitetet, Ridderskabet, Ejderkanalen, Brandvæsenet, Strafanstalterne, Daare- og Døvstummeinstitutterne, vedblive at bestaa, samt Toldgrænsen flyttes fra Ejder til Elben. Først efterat Frederik VII havde gjort det tyske Forbund disse Indrømmelser, bekvæmmede

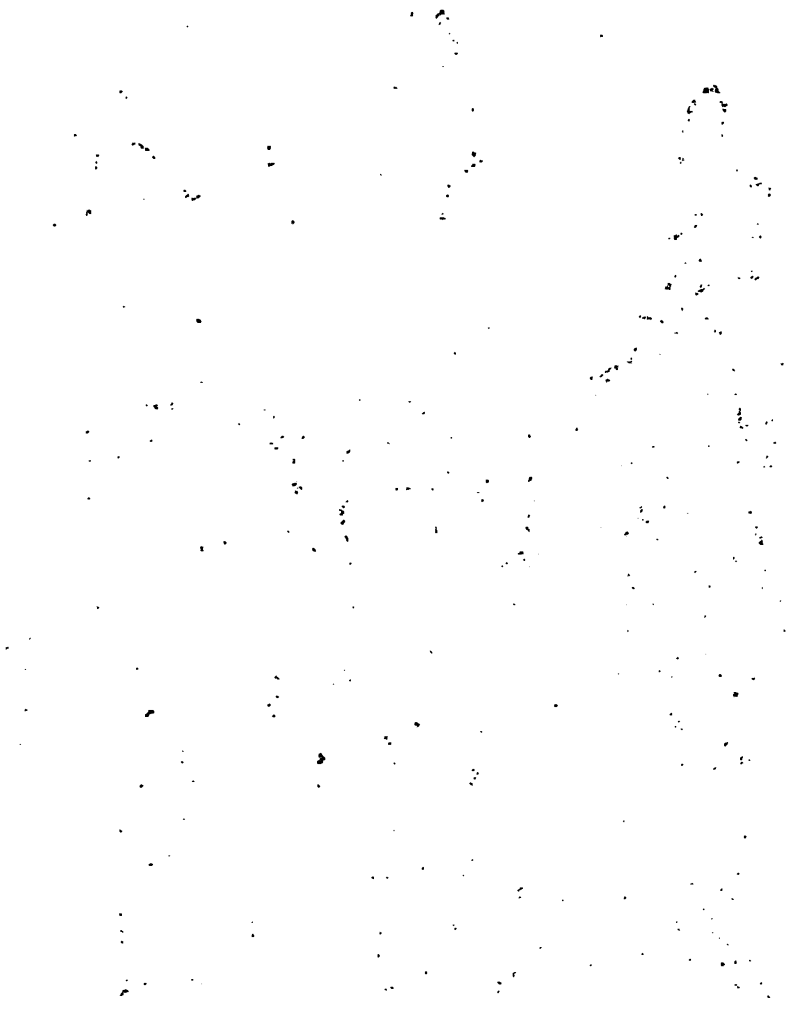

Ge

tilleris.

1854.

Generalstab. Husar. Gardist. Artillerist.

Preussen og Østerrig sig til at lade deres Tropper rømme Holsten i Slutningen af Februar 1852 og lade Kongen af Danmark faa den fulde Udøvelse af hans landsherlige Rettigheder. Næppe havde de fremmede Hærskarer forladt Holsten, saa indlemmedes de holstenske og lauenburgske Afdelinger atter i den danske Hær og fik samme Paaklædning som denne. Den 1ste April 1852 befaledes, at

1ste holstenske Bataillon fremtidig skulde kaldes 15de kongelig danske Linieinfanteribataillon;
2den holstenske Bataillon 16de kongelig danske Linieinfanteribataillon;
3die — 17de — —
holstenske Jægerbataillon 5te kongelig danske Jægerkorps;
holstenske Artilleridivision 2det — Artilleriregiment;
holstenske Dragonregiment 2det — Dragonregiment.

Med Undtagelse af 14de Bataillon, der forblev i Ratzeburg, førtes de øvrige Afdelinger af Rytteriet og Fodfolket i Efteraaret 1852 over til Sjæland og afløstes af de der garnisonerende danske Afdelinger. 16de og 17de Bataillon og 5te Jægerkorps fik Garnison i Kjøbenhavn; 15de Bataillon i Helsingør; 2det Dragonregiment i Næstved, Slagelse og Vordingborg. Af Rensborgs Fæstningsværker sløjfedes Kronværket, og største Delen af Beholdningerne i Rensborgs Tøjhus førtes til Kjøbenhavn.

Det første, Regeringen burde have foretaget sig, efterat der atter var bragt en foreløbig Fred tilveje med Tyskland, og medens der endnu var Varme og Lyst i Folket til at bringe Ofre for at skaffe Fædrelandet et kraftigt Værn, — var at vedligeholde dette paa en saadan Fod, at det kunde modstaa et nyt Indfald af Tyskerne, naar disse vilde tage Hævn over det lidte Nederlag. Det havde vist sig i den 3-aarige Krig, at den Hærorden, der var indført 1842, ikke rækkede til. Fodfolkets Batailloner maatte øges til det dobbelte Tal, og Rammerne til disse burde derfor vedblive at være tilstede i Fredstid. Derimod havde Rytteriet ikke

behøvet nogen Øgelse; der var ikke engang sporet nogen Ulæmpe af, at det kun talte 19 Eskadroner isteden for 27, idet hele 2det Dragonregiment og største Delen af 1ste vare gaaede over til Oprørerne. Her behøvedes ingen Udvidelse. Ved Artilleriet og Ingeniørkorpset var derimod en Øgelse nødvendig.

Inden Krigsministeren nedsatte en Kommission til Udarbejdelsen af en ny Hærlov og meddelte den Hovedtrækkene til samme, indhentede han Oplysninger fra Brigadecheferne og flere af de dygtigste Regimentschefer. Hermed hengik megen Tid, og imidlertid afløstes General Hansen som Krigsminister den 13de Juli 1851 af Oberst J. S. Fibiger af Artilleriet, der den 4de August 1851 nedsatte en Kommission, som skulde udarbejde en Hærplan for Danmark-Slesvig, uafhængig af de tyske Forbundslande Holsten og Lauenburg, hvis Troppeafdelinger vare særskilt dannede som tysk Forbunds-Kontingent.

Kommissionens Formand var General Schlegel af Ingeniørkorpset; Medlemmerne vare Obersterne Nielsen af Rytteriet og Schepelern af Fodfolket, Oberstløjtnanterne Bülow af Generalstaben og Bruun af Artilleriet, Kaptejn Hoffmeyer af Artilleriet, Overkrigskommissær Schmidten og Kapt. Jetsmark af Intendanturen.

Efter Kommissionens Forslag skulde den dansk-slesvigske Hærs Krigsstyrke fremtidig være følgende:

Fodfolk: 36 Bataillioner paa 1048 Mand i 4 Kompagnier paa 250 Mand	er	38,000 Mand,
Rytteri: 6 Regimenter paa 720 Mand i 4 Eskadroner paa 180 Mand ($\frac{1}{6}$ af Fodfolket)	er	4,800 —
Artilleri: 3 Regimenter paa 5 Batterier med 8 Kanoner ($\frac{1}{12}$ af Fodfolket, 3 Kanoner for 1000 Mand).	er	3,600 —
Ingeniører: 6 Sapør- og 2 Pontonerkompagnier.....	er	1,000 —
Et Ordonanskorps paa 300 Ryttere	er	800 —
	i alt:	48,000 Mand med 8000 Heste,

inddelte i 3 Divisioner: den sjælandske, den jyske og den fynsk-slesvigske, hver paa 12 Bataillioner i 2 Brigader, 8 Eskadroner i en Brigade, 5 Batterier

i en Brigade, 2 Sapørkompagnier og en Divisionsintendantur Inddelingen i Divisioner, Brigader, Bataillioner, Batterier, Eskadroner er en Afspejling af den i Krigen ene brugelige Inddeling. Efter en lang Fredsperiode vilde Brigadecheferne vel i Regien være mindre vel skikkede til at bruges i Krigen, men i den faste krigerske Inddeling er der en Holdning, som virker uafhængig af de paagældende Personligheder.

Forplejnings-, Sundheds-, Dyrlæge- og Trænkorps-, Officers- og Hestepassere vare beregnede til 6000 Mand og 4000 Heste. Fremdeles til Erstatning skulde der være i Hjemmet: 18 Depotkompagnier, 6 Depoteskadroner, 3 Artilleridepoter, 4 Ingeniørdepoter, Kommandantstaben og faste Uddannelsesskoler for Befalingsmænd; i alt 8000 Mand med 2000 Heste

I Fredstid skulde Hæren bestaa af 18 Bataillioner, 24 Eskadroner, 15 Batterier og 8 Ingeniørkompagnier, delte i 3 Divisioner, hver paa 6 Bataillioner, 8 Eskadroner, 5 Batterier og 2 til 3 Ingeniørkompagnier.

Hver Freds- eller Stambataillon skulde danne 2 Krigsbataillioner og et Depotkompagni. Denne Fordobling skyldtes et Forslag af Oberst Thestrup.

Stambataillonen skulde have følgende faste Befalingsmænd: 2 Stabsofficerer, 6 Kaptejner, 6 Premier- og 4 Sekondløjtnanter, 4 Overkommandersergenter, 4 Kommandersergenter, 31 Sergenter, 24 Korporaler. Hver 10de Mand skulde udtages ved Fodfolket til Underkorporal.

Den meniges Tjenstid skulde i hele Hæren kun vare 1 Aar i Fredstid, og det ældre Mandskab indkaldes til en Eksersits.

Bataillonens Garnisonsstyrke skulde øges fra 160 til 240 Mand. Tallet paa de overkomplette, som blot uddannedes 10 Uger i Rekrutskolen, skulde øges fra $\frac{1}{4}$ til $\frac{1}{3}$. Artilleriets Garnisonsstyrke skulde øges til det dobbelte, paa Grund af at Tjenstiden indskrænkedes til 1 Aar. Herved opnaaedes, at hver Aargangs hele vaabendygtige Mandskab indkaldtes til Vaabenøvelse, hvilket er en Livsbetingelse for hele Militssystemet. Ad denne Vej opnaaes, navnlig, at man faar det tilstrækkelige Tal af Befalingsmænd, og de militære Uddannelsesskoler blive tillige Folkehøjskoler.

I hele Hæren skulde Halvdelen af Befalingsmændene være fast ansatte, hvilket var nødvendigt for Samfundets som for Hærens Bestaaen. Den anden Halvdel skulde være Reservebefalingsmænd.

Hærens Befalingsmænd skulde oplæres i følgende Skoler:

A. Theoretiske Skoler (Forberedelsesskoler):
   en Underofficerselevskole paa 3 Klasser for Fodfolk og Rytteri;
   en — paa 4 — for Artilleri, Ingeniører og Generalstab;
   en Officerselevskole (Landkadetkorpset), 2-aarig, for Fodfolk og Rytteri;
   den militære Højskole, 4-aarig, for Artilleri, Ingeniører og Generalstab.

B. Praktiske Skoler (Centralskolerne), i hvilke de fra A tilgaaende Officerer og Underofficerer faa praktisk Uddannelse, og i hvilke der optages Elever til Reservebefalingsmænd. Af disse Skoler skulde der være:

en Centralskole for Rytteri og Fodfolk, med 8 Maaneders Undervisning, med 72 Reserveofficerselever samt de tilgaaende Officerer og Underofficerer;
en Centralskole for Artilleri og Ingeniører, 9 Reserveofficerselever og 9 Reserveunderofficerselever hvert Aar samt 10 Højskoleelever hvert andet Aar;
en Normalskydeskole for Fodfolk og Rytteri;
en Rideskole for Rytteri og Artilleri;
en Gymnastikskole for alle 3 Vaaben.

C. Garnisons-Børneskoler.

Efter dette Forslag vilde Hærens Budget beløbe sig til 3,700,000 Rd.

Kommissionen var færdig med sit Arbejde i August 1852. Medens den udarbejdede sit Forslag, var der foregaaet saadanne Forandringer i Krigsstyrelsen og i Landets Forfatning (Kundgørelsen den 28de Januar 1852), at dens Arbejde henlagdes. — Den 18de Oktober 1851 afløstes General Fibiger som Krigsminister af General Flensborg, der den 27de Januar 1852 atter afløstes af General Hansen, som bestemte sig til at holde fast ved Hærplanen af 1842. Han ophævede i Foraaret 1852 alle Reserve- og Forstærkningsbataillioner. I Hæren stod der 262 Reserveofficerer. Af dem beholdtes til Tjeneste alle, der havde været Underofficerer, førend Krigen udbrød. De øvrige fik, saafremt de ikke vare ifærd med at aftjene deres Værnepligt, Valget imellem at faa Afsked med 3 Maaneders Løn og en Maaneds Tillæg for hvert Halvaar, de havde tjent i Krigen — eller lade sig hjemforlove med halv Gage og staa til Krigsstyrelsens Raadighed i Tilfælde af nye Uroligheder. Største Delen valgte det første Alternativ.

Den 26de Marts 1852 genoprettedes det 4de Jægerkorps af Dele af Reserve- og Forstærkningsbataillonerne, som man var i Begreb med at opløse. Til Chef udnævntes Major Scharffenberg.

Følgende Afdelinger fik fast Garnison i Holsten og i Slesvig:
1ste og 5te Bataillon i Rensborg, hvor H. Helgesen blev Kommandant;
3die og 9de — i Altona, hvor C. du Plat blev Kommandant;
8de — i Neumünster og derpaa i Kiel;

2det Jægerkorps i Glückstadt;
14de Bataillon i Ratzeburg;
6te Dragonregiment i Itzehoe; en Eskadron i Wandsbeck;
2det Artillerireg. og en Afdeling Ingeniører i Rensborg; et Batteri i Altona.
2den Bataillon i Husum og derefter i Ekernførde;
6te — i Slesvig;
4de Jægerkorps i Flensborg;
4de Dragonregiment i Slesvig;
et 6-pundig Batteri af 2det Regiment i Slesvig.

Bataillonerne i Holsten og Slesvig havde en Tjenststyrke af 464 Underkorporaler og menige;
Dragonregimenterne en Styrke af 240 Underkorporaler og menige;
Batterierne 52 Overkonstabler og Konstabler samt 40 Trænkonstabler.
De sjælandske Bataillioner fik en Tjenststyrke af 200, og de jyske af 176 Underkorporaler og menige.

Hærens Inddeling var fra 1853 følgende:

1. Sjælands Generalkommando. Højstbefalende: Prins Ferdinand; Stabschef: Oberst Baggesen.

1ste Fodbrigade, Oberst Paludan:
4de, 5te, 17de Bataillon og 5te Jægerkorps.

2den Fodbrigade, Oberst Schepelern:
7de, 10de, 16de Bataillon og 1ste Jægerkorps.

3die Rytterbrigade, Prins Kristian af Danmark:
Gardehusardivisionen og 2det Dragonregiment.
Garden tilfods og Garden tilhest; Ingeniørkorpset: Schlegel; Artilleribrigaden: de Meza; Kommandanter: i Kjøbenhavn G. L. Hagemann, i Citadellet Hedemann, i Kronborg Renouard, i Korsør Jacobsen.

2. Nørrejyllands og Fyns Generalkommando. General: Moltke; Stabschef: Major Faaborg.

3die Fodbrigade, Ph. Ræder:
11te, 12te, 13de Bataillon og 3die Jægerkorps.

1ste Rytterbrigade, Wedell-Wedellsborg:
8die og 5te Dragonregiment.
Artilleriet: Fuhrmann. Kommandanter: i Fredericia Ræder; i Fladstrand Welsch; i Nyborg Meyer.

3. Slesvigs Generalkommando General: Bülow; Stabschef: Oberstløjtnant Kauffmann

4de Fodbrigade, Thestrup:
2den, 6te Bataillon og 4de Jægerkorps.
4de Dragonregiment i Forening med 6te, der laa i Holsten, dannede 2den Brigade under Flindt.
Artilleriet: et Batteri af 2det Regiment.

4. Holstens og Lauenburgs Generalkommando. General: C. Krogh; Stabschef: Major Ch. Bech.

5te Fodbrigade, Krabbe:
1ste, 3die, 5te, 8de, 9de, 14de Bataillon og 2det Jægerkorps.
6te Dragonregiment; 2det Artilleriregiment. Kommandant i Rensborg: H. Helgesen.

Fodfolket, Artilleriet og Ingeniørkorpset fik en ny Hovedbedækning, en let Chakot. Der byggedes Kaserner saavel til Rytteriet som til Fodfolket. Gottorp indrettedes 1854 og 55 til en Kaserne for et Rytterregiment og en Bataillon. Kristians Plejehus i Ekernførde nedlagdes den 1ste Maj 1854, og Bygningerne indrettedes til en Kaserne for en Bataillon. Fredensborg Slot indrettedes til en Kaserne for et Rytterregiment. Underofficerens Lønningsforhold forbedredes; det Tillæg, som han fik efter 8 og efter 16 Aars Tjeneste, forhøjedes 1854. For 8 Aars god Tjeneste fik han herefter et Tillæg af 30 Rd., for 16 Aars et Tillæg af 48 Rd. aarlig. Slaverierne eller Stokhusene i Nyborg og Kronborg Fæstninger nedlagdes. Forbryderne sendtes til Stokhuset i Kjøbenhavn, der vedblev at staa under Krigsministeriets Styrelse til dets Nedlæggelse. Af det Mandskab, som ved Udskrivningen trak Frilod og overgik til Forstærkningen, befalede Krigsministeren 1853, at 250 Frilodsmænd ved Artilleriet og 1300 ved Fodfolket aarlig skulde indkaldes til 10 Ugers Vaabenøvelse i deres Afdelings Rekrutskole. Alle Fodfolkets Officerer skulde undervises i Feltbefæstningskonsten ved Ingeniørkorpset.

Den 1ste April 1854 genoprettede General Hansen det i Krigen 1848 nedlagte første Dragonregiment. Det skulde rekrutteres af Slesvigere og fik Garnison i Odense.

Det Ministerium, af hvilket General Hansen var Medlem, førte under hele sin Bestaaen en uhyggelig Strid med Rigsdagen, for hvem det var Hovedsagen at værge om de Rettigheder, Grundloven havde skaffet Folket; Rettigheder, som Ministeriet efter dets Mening var i Begreb med at krænke; dette havde en vanskelig Stilling overfor Udlandet, og navnlig overfor Tyskland, som kun havde ophørt med Indblanding i Monarkiets Anliggender paa den Betingelse, at der indførtes en Fællesforfatning, i hvilken der toges Hensyn til de lovgivende Forsamlingers Ønsker i Holsten og Slesvig. Da Ministeriet ikke kunde blive enigt med den danske Rigsdag om Grundlovens Indskrænkning, udstedte Regeringen paa egen Haand en Fællesforfatning for hele Monarkiet den 26de Juli 1854. Rigsdagen, der ikke kunde anerkende, at Fællesforfatningen var indført paa retslig Maade, fortsatte Kampen med Ministeriet, som tilsidst bukkede under, og et nyt Ministerium kom til Roret den 12te December 1854. I denne Strid uddeltes der Skrifter til Hærens Underbefalingsmænd og menige, i hvilke de hidsedes imod Regeringen, og derved rokkedes Mandstugten.

For at sikre Sjæland og de danske Farvande imod Krænkelser i Krigen mellem Vestmagterne og Rusland fra 1853—56, foretoges 1854 nogle nødvendige Rustninger til Søs og til Lands. 13de Bataillon droges fra Fredericia til Kjøbenhavn; 3die Dragonregiment fra Aarhus til Fredensborg; alle Fodfolkets Afdelinger i Sjæland bragtes paa en Styrke af 400 menige. Søbatterierne ved Kjøbenhavn, Kronborg og paa Kristianssø sattes i Forsvarsstand, og en Del Krigsskibe sendtes i Søen. Vel havde den danske Regering den 20de Dec. 1853 i Forening med Sverig-Norge udstedt en Neutralitetserklæring, der var godkendt af de krigsførende Magter, dog hverken af Frankrig eller England paa den sæd-

vanlige formelle Maade. Stillingen var ingenlunde betrygget. Vestmagterne lagde utvetydig for Dagen, at Danmark var bedre tjent med at tage Parti, end at blive staaende neutral. Der dukkede dumme Rygter op i den udenlandske Presse, om at Vestmagterne vilde købe Preussens og Sverig-Norges Deltagelse paa Danmarks Bekostning. Erfaringen fra 1807, da Danmark-Norges højtidelig godkendte Neutralitet var bleven ustraffet krænket, fordi Sjæland var blottet for Tropper og en rustet Flaade, var i frisk Minde.

Rigsdagen nægtede at bevilge de hertil medgaaede Udgifter, der næppe beløb sig til en halv Million, fordi Krigsministeren ikke i rette Tid havde henvendt sig til den for at faa de nødvendige Pengebevillinger, og fordi den fandt, at disse Rustninger ikke vare nødvendige. Da nogle af Rustningerne foretoges, var Rigsdagen ikke samlet, og det stemte derfor med almindelig Praksis at faa Pengebeløbet bevilget i den næste Rigsdagssamling ved en Tillægsbevilling. Et Mindretal i Rigsdagen foreslog derfor at bevilge Summen, paa Grund af, at Omstændighederne under en Krig, der berørte vore Kyster og Farvande, vare saa vanskelige, og fordi vor politiske Stilling var af den Natur, at de afgaaede Ministre i Forholdene fandt en Undskyldning, for hvad de havde gjort. Flertallet, der var af en modsat Anskuelse, gik af med Sejren. Et Forslag af Rigsdagsmændene Aagaard, Alberti, Bregendahl, Drewsen, J. A. Hansen, H. Hage, Larsen, Monrad og Schovelin om at anlægge Sag imod de afgaaede Ministre, vedtoges. De skulde tiltales for Rigsretten i Anledning af de foretagne Rustninger til Erstatning, Straf og andet Ansvar. Rigsretten frifandt Ministrene, idet de otte Højesteretsmedlemmer stemte for Frifindelse, medens de otte Landsthingsmænd stemte for Domfældelse. Rettens Formand var tilfældigvis en Højesteretsassessor, og hans Stemme, der regnedes dobbelt, gjorde Udslaget. Den fandt, at de foretagne Rustninger havde efter de fremkomne Oplysninger været fornødne som

Forsigtighedsforholsregler og til Ordens Opretholdelse. Retten var ikke i Stand til at afgøre, om nogle af Rustningerne havde været mindre nødvendige end andre. Rigsdagen havde kun været samlet, da Beslutningen til de første Rustninger toges; og det maatte anses for oplyst, at Forholdet til de fremmede Magter gjorde det betænkeligt allerede dengang at bringe Spørgsmaalet om Rustningerne til Forhandling paa Rigsdagen.

Det lykkedes for det Ministerium, der d. 12te Dec. 1854 afløste Ministeriet Ørsted-Bluhme-Hansen-Moltke o. s. v., at bevæge den danske Rigsdag til at indskrænke Grundloven af 5te Juni 1849; og den 2den Oktober 1855 indførtes en Fællesforfatning for hele Monarkiet, ifølge hvilken et Rigsraad paa 80 Medlemmer (47 danske, 13 slesvigske, 18 holstenske, 2 lauenburgske) i Forening med Kongen fik den lovgivende Magt i alle Fællessager.

Til General Hansens Eftermand som Krigsminister udnævnte Kongen General Lüttichau. Han forenede Generalkommandoen for Hertugdømmet Slesvig med Nørrejyllands Generalkommando, og Landets militære Inddeling blev den 17de Oktober 1855 følgende:

Den 1ste Generalkommando: Sjæland og hosliggende Øer;
den 2den — Nørrejylland, Fyn og Slesvig;
den 3die — Holsten og Lauenburg.

Gardehusardivisionen, der var paa 2 Eskadroner, forenedes den 7de Oktober 1855 med det den 1ste April 1854 paa 2 Eskadroner oprettede 1ste Dragonregiment. Det nye Regiment kaldtes Husarregimentet. Det skulde bestaa af Sjælandsfarer og Slesvigere, lige mange af hver Landsdel. Det fik Standkvarter med 2 Eskadroner i Kjøbenhavn, en i Fredensborg, en i Hørsholm, og Ekserserskole i Jægersborg. 3die Dragonregiment vendte tilbage fra Fredensborg til Aarhus. Lüttichau blev efter kort Tid uenig med sine Kolleger om Nødvendigheden af at beholde de holstenske Troppeafdelinger i Sjæland, han vilde, at disse Tropper skulde vende tilbage til Holsten,

og forlangte endvidere, at der skulde begyndes paa en Udvidelse af Kjøbenhavns Befæstning; da han ikke var i Stand til at trænge igennem med sin Anskuelse, saa traadte han ud af Ministeriet. Oberst C. C. Lundbye blev den 25de Maj 1856 udnævnt til hans Eftermand. Med Lundbyes Indtrædelse i Ministeriet begynder Stabenes, navnlig Generalstabens og Artilleristabens, overgribende Indflydelse i Hærens Styrelse.

Hvad det fører til, naar man er svag nok til at lade Staben faa for megen Indflydelse, har General Ambert skildret i sit berømte Værk om Aarsagerne til Franskmændenes Nederlag 1870*):

»Stabene blive overgribende og tilrive sig Generalernes Magt og forlange, at de specielle Korpser ene skulle forfremmes. — Uden at bekymre sig, om Generalstabsofficeren har lært at føre en Afdeling, at undervise den, at styre den, sættes han i Spidsen for en Bataillon, et Regiment, en Brigade, ja en Armedivision. I Stabens Øjne ere de sandeste Traditioner, de, fra hvilke man ikke ustraffet kan afvige, barnagtige Krønniker. Efterhaanden danner der sig 2 Hære i Hæren, Staben, der skal befale, og Linien, der skal lyde; nær havde jeg glemt den 3die, de aldrig manglende Snyltegæster, der finde alt mageløst, hvad Krigsministeren foretager sig. Generalstaben bliver Landets Ulykke, den bemægtiger sig alle indbringende Poster i Undervisningsanstalterne, alle Adgange til Magten og de fleste Poster i Krigsministeriet. Glemt er det gamle Ord: Fodfolket er Folket i Vaaben. Man burde dog regne Folket for noget, naar der handles om dets dyreste Interesser. Den General, der sattes i Spidsen for et Regiment, kendte han noget til at behandle sine undergivne efter deres Ejendommeligheder, til at bøje dem under sig, til Førelsen, til anstrængende Marchers Fordeling, til gennem dem at udvikle Mandstugten, til Forposttjenesten,

*) Histoire de la Guerre de 1870—1871 par le Général, Baron Ambert.

til at undgaa Overfald og lægge et Baghold, til Valg af Stillinger og Bivouaker, til at tale med den menige Soldat, til at sørge for hans Kvarter og Forplejning? Han forstod sig paa lærde Afhandlinger, Vægtfylde og Modstandskraft, Ting, der ere gode som Bisager. Den preussiske Generalstab arbejder i Hæren og med Hæren; dens Medlemmer føre i Fredens Dage Kompagnier, Bataillioner, Batterier og Eskadroner og alligevel har den god Tid tilovers til at foretage Rekognoseringer, udarbejde Skrifter om Nabostaternes Grænser, Fæstninger og Hære; den lægger sig efter disses Sprog, og har bevist, at man kommer lige saa langt med Arbejde, som med Geni.

»Kun den Officer bør betroes et Regiment, der har gennemgaaet alle Grader i Linien og været den første baade til at lyde, til at undervise og til at føre en Afdeling; kun den bør indtage en høj Stilling i Staben, der har ubegrænset Kærlighed til Soldaten, der dirrer, naar han hører de krigerske Toner eller en Soldatervise, og som er lige saa kendt med det usle Kvarter, Sygestuen, Vagten og Naturalforplejningen, som med Bivuakken. De lærde Officerer, som fik Afdelinger at føre i Felttoget 1870—71, forstode at skrive højtravende Proklamatjoner; Folket skulde læse, at det var dem, der var i Spidsen; men de kendte ikke det mindste til den Afdeling, der betroedes dem. For dem var Soldaten et Arbejdsøg, der spændtes for om Morgenen og fra om Aftenen.« — Saavidt Ambert; enhver Soldat bør læse hans Værk og skrive sig hans Sandheder bag Øret.

1855 vendte 3die Dragonregiment tilbage til Aarhus. Det 6-pundige Batteri i Slesvig flyttedes til Rensborg. 1856 mindskedes atter Rekruttilgangen, og i de paafølgende Aar blev der kun et ringe Tal af hver Aargang vaabenøvet. Samme Aar fik Artilleriet den første Bagladekanon, en 84-pund., med hvilken der nu foretoges Prøver i mange Aar. 1864 vare vi endnu ikke komne saa vidt, at vi havde Baglade-

kanoner i en eneste af vore Fæstninger. 1857 traadte »Kundgørelser til Hæren« isteden for de tidligere »Armebefalinger« og »Bekendtgørelser om Avancement, Forflyttelser og Afgang«.

1858 forelagde Krigsministeren for Rigsraadet Udkast til en ny Hærlov. Dens Forfattere havde benyttet den 1851 nedsatte Kommissions Arbejder som Grundlag; men som Følge af, at det 1858 blev udelukkende overdraget til 2 Officerer af Generalstaben og Artilleriet at udarbejde Hærloven, havde de særlig haft de specielle Korpsers Tarv for Øje, og kun med flygtige Træk behandlet det Vaabens Organisatjon, af hvilket Krigens Udfald er afhængig. Om den Skole, der fremtidig skulde forsyne Fodfolket og Rytteriet med Officerer, hedder det i Udkastet: »Med Hensyn til dens hele Organisatjon skal her kun gøres Rede for den Grundtanke, som i denne Sag leder Ministeriet. Saavel Officerens Kald i og for sig, som Hensyn til den Befolknings Dannelsestrin, over hvis unge Mandskab han er sat til at befale, betinger den Fordring, at han maa være i Besiddelse af en lignende Grad af aandelig Udvikling, som den Staten i det hele fordrer af sine tilgaaende Embedsmænd. Med Undtagelse af enkelte Fag, som Mathematik og de levende Sprog, der ere en nødvendig Basis for den videre militære Uddannelse, vilde det egentlig være ligegyldigt, ved hvilken Art af Undervisning Officersaspiranten var naaet til dette Maal, og man vilde ikke have nødig at fordre et nyt Bevis herfor, naar han f. Eks. fyldestgørende havde bestaaet ved Afgangseksamen fra en af de udvidede lærde eller Realskoler eller lignende. Da det imidlertid efter vore Forhold ikke vil være tilraadeligt i den Specialskole, der skal give den vordende Kavaleri- og Infanteriofficer hans militære Uddannelse, at optage et større Tal Elever, end der er Plads til i Armeen, bliver det for Konkurrencens Skyld nødvendigt, at der afholdes en Adgangseksamen for Indtrædelsen i Skolen. Betingelserne for Adgangen, samt

Omfanget af de derved fordrede Prøver, ville være at fastsætte ved Reglement.«

Antallet af Elever retter sig efter Armeens Behov. For saa vidt der ikke maatte blive dem tildelt en af de 30 Fripladser, der træde isteden for de ved Landkadetakademiet normerede 50 Frinumre, ville de være pligtige selv at afholde Udgifterne ved deres Ophold ved Skolen.

Af fast Personale er kun paatænkt at ansætte en Oberst som Chef, en Kaptejn som næstkommanderende og en Regnskabsfører.

Som Lærere i de militære Discipliner ere i Budgetforslaget opførte 6 Officerer af Tjenststyrken.

»Fra den Regel, at den almindelige Elementarundervisning skal være udelukket fra Skolen, er der gjort en Undtagelse for det danske og tyske Sprogs Vedkommende, idet Sprogforholdene i Monarkiet gøre det til en nødvendig Betingelse for enhver Officer at kunne nytte begge Sprog.«

Hele Udgiften til Skolens 9 Lærere var anslaaet til 1470 Rd. Elevernes Tal, der skulde rette sig efter Hærens Behov, var ikke angivet. 30 Elever skulde have Fripladser, der regnedes til 250 Rd. for hver.

I den meget omhyggelig udarbejdede Plan for Højskolen, der skulde forsyne Generalstaben, Ingeniørkorpset og Artilleriet med Officerer, var der for 21 Lærere opført 9,375 Rd. Elevernes Tal skulde være 30, hver med 500 Rd. i aarl. Løn.

Ved Fodfolket skulde Kompagniet være 200 til 250 Mand med 2 faste Officerer (en Kaptejn og en Løjtnant) og 5 faste Underofficerer;

ved Artilleriet skulde Batteriet være 200 Mand med 4 faste Officerer (2 Kaptejner og 2 Løjtnanter) og 13 faste Underofficerer;

ved Rytteriet skulde Eskadronen være 120 Mand med 3 faste Officerer (en Kapt. og 2 Løjtn.) og 12 faste Underoff.

Divisions- og Brigadeinddelingen, der var saa stærkt betonet i Forslaget 1851, var bortkastet. Fodfolket skulde paa Krigsfod danne 9 Brigader; men Chefsposterne og deres Stabe skulde være ubesatte i Fredstid. Naar Krigen udbrød, skulde 9 Bataillonschefer udnævnes til Brigadechefer, og Stabene dannes. En stor Mængde Afdelings- og Underafdelingschefer skulde rives bort fra deres Afdelinger og indtage Stillinger, som man ikke vidste, om de vare Herrer over, og deres Pladser, hvor de navnlig i Krigens Begyndelse vare uundværlige, maatte udfyldes ved nye Brud i Afdelingerne. — De aarlige Udgifter til Hæren vare anslaaede til 4,650,000 Rd.

Krigsministeren blev ikke understøttet af sine Kolleger i Planens Gennemførelse, og, da den fandt en lunken Modtagelse i Hæren og i Pressen, saa døde den en ynkelig Straadød. — I en Stat, hvor det konstitutjonelle Liv er ungt, hvor de lovgivende Forsamlinger hverken bryde sig om Statsmænd eller om Fagmænd, men blot om Talere, ere Værnets Styrere, som ved deres Veltalenhed skulle formaa Tinget til at bevilge Penge til Landets Forsvar, ilde stillede. Som en Følge af, at hele deres foregaaende Liv er hengaaet under strængt Arbejde, i hvilket de først have maattet lyde i Taushed, for senere at handle og befale, ere de i Regelen mindre gode Talere. Nu skulle de paa engang med Prokuratorens Færdighed lokke og smigre for at bekæmpe Tingets Lyst til at klippe og beskære alt, hvad det faar i Haanden. Kan Ministeren ikke holde sig sejrrig paa Talerstolen og snakke en halv Time i et Træk, duer han ingenting. »Man kan høre paa Barnets Lallen, at det snart bliver dets sidste Rallen«, sagde Monrad om en tiltrædende Krigsminister*), der var kendt som dygtig i sit Fag. Ministre, der, naar de stammede i Foredraget, vilde hjælpe sig med at oplæse dette, bleve haanede af de øvede Talere. Hertil kom Flertallets usalige

*) Fibiger.

Lyst til at indskrænke de nødvendigste Udgifter. Kun faa tænkte paa, at Statssamfundet er uden Myndighed, naar der berøves Værnet Midlerne til at udføre Regeringens Befalinger.

1858 foretoges det første Skridt til at sikre Hovedstaden imod en pludselig Overrumpling fra Søsiden. Anlæg af en Del nye Søforter og Forstærkning af de ældre vedtoges i dette Aar af Rigsraadet. Kun nogle af de Forter, som det blev besluttet at anlægge, bleve i Aarenes Løb fuldførte. Planen blev senere forandret af General Thestrup, og det besluttedes, isteden for to af de paatænkte mindre Forter at anlægge et større og kraftigere paa Middelgrunden; men sidstnævnte kom aldrig til Udførelse. At Hovedstaden blev dækket, om end ufuldkomment, imod Søen, skyldes navnlig den kraftige Finansminister, tidligere Oberst i Generalstaben, Gehejmeraad Andræs Veltalenhed og Fasthed.

1859 flyttedes 5te Bataillon fra Rensborg til Odense, 9de fra Altona til Rensborg, 2det Jægerkorps fra Glückstadt til Kjøbenhavn. I Slutningen af Aaret gave nogle indre Uroligheder ved Hoffet (Stridigheder mellem Generaladjutanten, General Hegermann-Lindencrone, og Kongens Privatsekretær, Kammerherre Berling) Anledning til et fuldstændigt Ministerskifte. General Thestrup udnævntes den 2den December 1859 til Krigsminister. Hans første Bestræbelser gik ud paa at skaffe Fodfolket og Rytteriet ny og tilstrækkelig Tilgang af Officerer isteden for de Elever, de havde faaet fra Landkadetkorpset, til hvilket Adgangen, efterat det 1852 var blevet indskrænket til 2 Klasser, fuldstændig stansedes 1859. De sidste Elever forlode Skolen i Oktober 1861, og Landkadetkorpset hævedes den 31te Oktober 1861. Thestrups Plan gik ud paa, at hele Hæren fremtidig skulde forsynes med Reservebefalingsmænd, der først skulde udnævnes til faste Befalingsmænd, Premierløjtnanter, naar de i nogle Aar havde gjort tilfredsstillende Tjeneste som Reservebefalingsmænd i

Sekondløjtnantsklassen. Ogsaa den militære Højskole agtede han at nedlægge.

Der oprettedes Uddannelsesskoler for Befalingsmænd til Artilleriet, Rytteriet og Fodfolket. Uddannelsestiden for Reserveofficerselever til Artilleriet og Rytteriet skulde vare 1 Aar, for Elever til Fodfolket 8 Maaneder; hvorefter de, hvis de bestode en Afgangsprøve, udnævntes til Sekondløjtnanter i Krigsreserven. 1862 bestemtes, at der aarlig kunde uddannes 17 Elever ved Artilleriet og 6 ved Rytteriet til Officerer i Krigsreserven. 1861 oprettedes 3 Uddannelsesskoler for Reserveofficerselever til Fodfolket, nemlig i Kjøbenhavn paa det nedlagte Landkadetakademi, paa Frederiksberg Slot og paa Kronborg. Hver Skole fik en Kaptejn af Fodfolket til Forstander, 4 Løjtnanter og 9 Underofficerer til Lærere. Elevernes Tal i hver Skole bestemtes til 80. 1863 oprettedes der atter 2 Skoler for Reserveofficerselever til Fodfolket i Kjøbenhavn. Eleverne mødte paa Skolerne uden nogen som helst militær Fordannelse. De skulde i Løbet af 8 Maaneder erhverve sig den Dygtighed, der behøvedes til at føre en Afdeling paa 60 til 70 Mand. Alle for en Sekondløjtnant nødvendige Læregenstande: Felttjeneste, Befæstningskonst, Eksersits, Ekserserreglement, Artilleri, Vaabenlære, Vaabenbrug, Garnisons- og Kantonnementstjeneste, de militære Love, Udfærdigelsen af skriftlige Beretninger, Korttegning, skulde læres i Løbet af 8 Maaneder til en saadan Fuldkommenhed, at vedkommende kunde optræde som Lærer og Fører. Det forstaar sig af sig selv, at Uddannelsen blev overfladisk. Tilmed var der ingen Ensartethed i Undervisningen; hver Forstander gik frem efter sine egne Grundsætninger. Hæren fik rigtignok i Løbet af faa Aar 500 unge Krigsreserveofficerer, men det bristede hos mange af dem paa den vigtigste Egenskab: Herredømme over Mandskabet; de løb med det, naar det gik frem, fulgte med, naar det, uden at der var givet Befaling, uden at der var Grund dertil,

gik tilbage. Den korte Uddannelsestid var ogsaa Skyld i, at Eleverne ikke hærdedes til at udholde usædvanlige Anstrængelser.

Underkorporalernes Tjenestetid forkortedes 1860, saa den blev lig med de meniges. De derved indvundne Penge anvendtes til Uddannelse af Reservebefalingsmænd og Læger. Til Reservekorporaler uddannedes de Underkorporaler, der forpligtede sig til at tjene endnu i 2 Aar mod en daglig Løn af 32 Sk. foruden Brød, Paaklædning, Kvarter og et maanedligt Tillæg af 5 Rd., samt Fortrinsret til en Del civile Embeder.

Til at uddannes til Reserveunderofficerer ved Artilleriet kunde der aarlig antages 45 Underkorporaler; ved Rytteriet 24 do.; ved Fodfolket et ubegrænset Tal.

For at give den Ungdom, der havde faaet en god Skoleundervisning, Lyst til at aftjene sin Værnepligt som Reservebefalingsmænd, forbandt man materielle Fordele med disse Poster. Enhver Reservebefalingsmand, der havde tjent i 2 Aar, fik fortrinsvis Adgang til en Mængde Bestillinger i Told- og Postfaget. Men samtidig hermed ophævede Regeringen den Ret, ældre veltjente Officerer havde til at faa ved Lov bestemte civile Embeder.

For at give Rytteriet en ny Ordning, blev der 1860 nedsat en Kommission med Prins Kristian af Danmark som Formand. Kommissionen foreslog, at Rytteriet fremtidig skulde bestaa af 6 Regimenter, hvert paa 6 Eskadroner til 120 Mand. Arbejdet henlagdes, til der blev Tale om Krigsberedskab.

Ved Fodfolket bleve 1860 Jægerkorpserne forandrede til Infanteribatailloner og fik samme Paaklædning som disse. Fremtidig skulde der kun være ét Slags Fodfolk, der kaldtes Infanteribatailloner.

2det	Jægerkorps	kaldtes	fra 9de Januar 1860	18de	Infanteribataillon;
3die	—	—	—	19de	—
1ste	—	—	—	20de	—
4de	—	—	—	21de	—
5te	—	—	—	22de	—

Fodfolkets Ekserserreglement omarbejdedes af General Thestrup. Det undergik en heldig Forandring og blev mere anvendeligt i Krig, kortere og tydeligere.

1861 foretoges de første Forsøg med General Thestrups Yndlingsplan, Bataillonernes Fordobling; men af Maaden, hvorpaa denne udførtes, skulde man ikke faa Vished, om den kunde anvendes i Virkelighed. Stambataillonen indkaldte Mandskab til fuld Krigsstyrke, 800 Mand; disse deltes tilligemed Befalingsmændene i to Halvdele, og hver Halvdel kaldtes en Bataillon. Dette kaldtes at doublere, men burde rigtigere have heddet at halvere Bataillonen. Naar der blev Krig, skulde hver af disse Halvdele udfyldes med indkaldt Mandskab til 800 Mand. Et sligt Forsøg frembød selvfølgelig ingen Vanskelighed i Fredstid, hvor hele Konsten bestod i at gaa i nogle Dage frem og tilbage paa den samme Øvelsesplads, for dernæst at paradere stive som Støtter forbi den synende General. Hvorledes en Bataillon, der nu kun var nødtørftig forsynet med faste Befalingsmænd, skulde kunne hjælpe sig i Krigen med det halve Tal; hvorledes det, der knap rækkede til en, skulde strække til til to, derom fik man ingen Besked. Skulde Doubleringen været udført med Virkeligheden for Øje, burde man have begyndt med at doublere hele Befalingspersonalet gennem alle Grader, derefter halveret Bataillonens Mandskab til Øvelse for alle, og for at udfylde det til 1600 Mand, naar Hæren sattes paa Krigsfod. Saaledes bar Karl XII sig ad, da han efter de store Nederlag doublerede sine hjemmeværende Bataillioner.

Ved Artilleriet foretoges efter Krigsministerens Befaling Rifling af det 3-pundige Feltskyts, der forandredes til 4-pund. riflede Batterier. Projektilet vejede henved 9 Pund. Der bestemtes, at Halvdelen af Feltartilleriet skulde være riflet og den anden Halvdel glatløbet Skyts.

Der toges ligeledes fat paa Landets Befæstningsvæsen; men Lysten til at spare nogle Dalere i Utide bevirkede des værre,

at de Værker, der i Aarene 1861 til 63 opførtes ved Fredericia, Dybbøl og Danevirke, hverken fik den nødvendige Størrelse eller Styrke.

Under disse Forberedelser til den uundgaaelige Krig med Tyskland skiftede Hæren atter Minister. Den 13de August 1863 afløstes General Thestrup af Oberst Lundbye. Anledningen til at Thestrup forlangte sin Afsked var, at hans Kolleger nægtede ham deres Understøttelse til en forbedret Lønningsplan og til en Forøgelse af Fodfolket og Rytteriet. Krigsministeren forlangte Oprettelsen af endnu 3 Stambatailloner i Danmark-Slesvig, saa Tallet blev 20 isteden for 17, og for Rytteriets Vedkommende Iværksættelsen af Kommissionens Forslag fra 1860. — Paa dette Tidspunkt begynder der et nyt Afsnit af Hærens Historie. Nærværende Værk har imidlertid naaet en saadan Størrelse, at Forfatteren erkender, at han bør slutte det.

DEN DANSKE HÆRS HISTORIE

TIL NUTIDEN

OG

DEN NORSKE HÆRS HISTORIE

INDTIL 1814.

AF

OTTO VAUPELL.

ANDEN DELS ANDEN AFDELING.

Med Billeder, Træsnit og Kaart.

KJØBENHAVN.

FORLAGT AF DEN GYLDENDALSKE BOGHANDEL (F. HEGEL).

THIELES BOGTRYKKERI.

1876.

Hærens Bestanddele.

1. Hærens Styrelse.

Navne:

Krigskollegiet, fra 4de November 1660 til 1679; Krigskancelliet og Generalkommissariatet, fra 1679; Generalkommissariatskollegiet, fra 1701; Generalkrigsdirektoriet, fra 28de Oktober 1763; det høje Krigsraad, fra 11te Septb. 1766; Generalkrigsdirektoriet, fra 10de Marts 1767; Generalitets- og Kommissariatskollegiet, fra 18de Decb. 1767; Generalstabens Bureau og Generalkommissariatskollegiet, fra 20de Jan. 1808; Bureauet for Armeens Kommandosager og Generalkommissariatskollegiet, fra 30te Decb. 1839; Krigsministeriet, fra 22de Marts 1848.

Det efter Enevoldsmagtens Indførelse oprettede Krigskollegium havde Ledelsen og Retsplejen over alle i Rigerne værende Tropper og Tilsynet med Fæstninger, Tøjhuse, Forraadshuse og Værksteder, samt Omsorgen for Troppernes Mandstugt og Fordeling, deres Klædning og Underhold. Tre Gange ugentlig holdt det Møde. Enhver Afdelingschef indsendte hver Maaned Rullerne (Styrkelisterne) over sine Tropper til Kollegiet, og Kommandanterne en Meddelelse over Tilstanden i de dem betroede Fæstninger; hvorefter Kollegiet raadslog om de Fejl, der fandtes i Krigsvæsenet, og enedes om Midlerne til Værnets Forbedring, hvorpaa Sagerne forelagdes Kongen. Efterat Præsidenten i Krigskollegiet, Hertug Johan Adolf af Ploen, var bleven fjærnet i Novb. 1676, blev Formandsposten ikke siere besat. Rigsmarsken, Kørbitz,

blev Vicepræsident; han afløstes 1678 af Frederik Arenstorff, og efter dennes Domfældelse 1679 ophørte Krigskollegiets Virksomhed. I Spidsen for Hærens Styrelse traadte den forhenværende Sekretær i Krigskollegiet, Herman Meyer, der forinden 1660 var Sekretær i Krigsraadet. Alle Sager, der sendtes til og fra Kollegiet, havde gaaet gennem hans Hænder; han havde været delagtig i den staaende Hærs Oprettelse. Han afløstes imidlertid faa Maaneder senere af Jens Harboe, der udvidede Posten, saa den tillige omfattede Flaadens Styrelse, og han kaldtes fra nu af Overkrigssekretær. Bestillingen var en Krigsministers. Han fremlagde Sagerne for Kongen, modtog dennes Beslutninger og besørgede deres Udførelse gennem sit eget Bureau, der kaldtes Krigskanselliet. Den anden Underafdeling kaldtes Generalkommissariatet eller Afdelingen for Hærens Forplejning.

Kommissariatet var det ordnede Forplejningsvæsen, der sørgede for Hærens Bevarelse, og for at den ikke udsugede Landet. Langt tilbage i Tiden træffe vi Ansættelsen af Embedsmænd, der udbetalte Lønninger og inddelte Landet i visse Distrikter for at ordne Forplejningen. De kaldtes Krigskommissærer eller blot Kommissærer, de højeste kaldtes Generalkrigskommissærer. Saa længe der ingen staaende Hær bestod, vare disse Poster midlertidige. I Fredstid forplejedes de faa Garnisoner af Skatkammeret eller af de Lensmænd, i hvis Len de vare indkvarterede. Vi have tidligere ved Skildringen af den staaende Hær fremhævet Chefernes Skødesynder. De angave Styrken højere, end den var, og tilvendte sig selv den Forplejning, der faldt paa de ledige Poster. Kommissærens Bestilling var derfor ikke indskrænket til Udbetalingen af Lønninger til den Styrke, som Afdelingscheferne angave. For at tvinge disse til at holde deres Kompagnier fuldtallige, stilledes alle Befalingsmænd under den kongelige Kommissærs Opsyn. Det blev denne paalagt at holde Mønstring baade til visse Tider og efter særlig kongelig

Befaling; og, for at Kommandoforholdene ikke skulde lide derved, foretoges Mønstringen af en General og Kommissæren. Kun for en Del kunde Underslæb hindres; Kaptejnerne lejede Folk og Heste, som indtraadte paa Mønstringsdagen og den næste Dag sendtes bort, de saakaldte falske Mønstringer.

1660 lagdes hele Pengevæsenet under Skatkammeret, fra hvilket Generalkrigskommissæren modtog Anvisning paa de Summer, Hærens Underhold krævede. Anvisningerne, der lød paa, hvor meget hver Købstad og hvert Amt skulde udrede, gaves til Regimenterne, der selv maatte sørge for at inddrive dem. Nogen bestemt aarlig Sum var ikke udlagt til Hærens Fornødenheder; kun i Hertugdømmerne bestod en ældre Militærskat under Navn af Kontribution, der var bestemt til Troppernes Underhold. Den 14de Januar 1661 deltes Statens Indtægter i 3 Dele, og til hver Del svarede en Udgiftspost. Konsumtjonsindtægterne bestemtes til Hærens Underhold, Krigskommissæren indkasserede Pengene hos Konsumtjonsforpagterne og udbetalte dem derefter til Regimenterne. 1662 indførtes i Danmark en Afgift paa 4 Mark og en Skp. Korn af hver Tde Hartkorn, der ligeledes bestemtes til Hærens Underhold. Foruden Generalkrigskommissæren var der af Krigskommissærer 2 for Sjæland, 2 for Jylland og en for Fyn. De regnedes indtil 1675 til Generalstaben og Generalkrigskommissærerne havde Sæde og Stemme i Krigskollegiet. 1674 fik Generalkommissariatet hele Styrelsen af Forplejningsvæsenet ved Land- og Søværnet. Det bestod af Rigsmarsken Körbitz, Kammerassessor Stöcken og Steen Hohndorff. Det styrede Forplejningen i begge Rigers Værn, saa længe Krigen varede. Efter Krigen besørgedes Forretningerne i Danmark af Stöcken, efter hans Død 1681 af Rentemester Peter Brandt, og i Norge af Overkrigskommissær Jens Juel. 1683 oprettedes atter et fælles Generalkommissariat for Land- og Søværnet, bestaaende af Baronerne Gehejmeraad Jens Juel til Juellinge, Otto Skeel til Vallø og Knud Thott til Gaunø,

Etatsraaderne Kristof Sehested til Nislefgaard og Herman Meyer, Rentemester Peter Brandt, Krigsraad og Overkrigssekretær Jens Harboe. De deputerede fik Bopæl sammen med Krigskanselliet i Størrestræde i Kjøbenhavn. Deres Instruktjon er af 31te Marts 1683. Alle Penge, der hidtil havde været anviste til Land- og Søværnet, skulde fremtidig indleveres i Kongens Zahlkammer. Kommissariatet skulde drage Omsorg for, at der kom saa mange Penge ind som muligt. Med Hensyn til Indsamlingen af Kontributjonen skulde det forblive som hidtil, og de Dele af Hæren og Flaaden, der laa udenfor Kjøbenhavn, skulde som hidtil hæve Anvisningerne hos Krigskommissærerne. Generalkommissariatet skulde tilstille Kongen Uddrag af, hvad der kvartaliter og aarlig indkom af de Intrader, der vare lagte under Kommissariatet, gøre Overslag, hvad Hæren og Flaaden kostede, og være betænkte paa at indføre Besparelser. »Og saasom det er at befrygte, at Indtægten til Udgiften ej skal kunne tilstrække, da have de al Flid at anvende, hvorledes saadan Mangel kan blive afhjulpen.« De skulde paase, at Hæren og Flaaden bleve rigtig afbetalte, efter Omstændighederne kvartals- eller maanedsvis, og at der var de fornødne Penge i Forraad. Ligeledes skulde de deputerede gøre saadan Anordning, »at der gives Agt paa, at de gemene og Matroserne rigtig bekomme deres Betaling, at ingen Underslæb begaas af Officererne, og paase, at de, der forse sig, blive straffede efter Krigs Artiklerne.« Ved Fodfolket skulde der maanedlig udbetales nogle Penge i Forskud, hvorover de siden skulde gøres rigtig Afregning. Afregningen med Tropperne udenfor Kjøbenhavn skulde forfattes af Kommissærerne 14 Dage før Kvartalets eller Maanedens Udgang. De deputerede skulde mønstre Regimenterne hvert Kvartal i Kvartererne og kun betale Lønning til dem, der virkelig vare tilstede eller bevislig havde lovligt Forfald, samt vaage over, at der ikke blev begaaet Underslæb. Dog skulde Generaler og Kommandanter i Forvejen underrettes om Mønstringens Afholdelse.

For at hindre Uordener paa Marchen skulde de udstede Marchebestemmelser og befale, »at der altid vorder en Fourer forudskikket«, for at Amtsbetjente paa Landet, Borgermester og Raad i Kjøbstæderne betimelig kunne gøre Anstalt for Indkvarteringen. Officererne skulde forholde sig efter de af disse Øvrigheder udstedte Billetter. Amtmændene skulde ligeledes underrettes, for at de kunde være tilstede. Fripas maatte kun tildeles dem, der virkelig rejste i Kongens Ærinde. De deputerede skulde holde tilbørlig Opsyn med de til Rytterhold udlagte Bøndergaarde, at disse vedligeholdtes, og at der forholdtes med dem efter Lovene. Alle Sager af Vigtighed skulde, førend noget derom sluttedes, indgives tilligemed de deputeredes Betænkning til Kongen. Sagerne skulde foretages skiftevis, Landetatens den ene Dag og Søetatens den anden.

Efterat Generalkommissariatet var blevet forenet med Krigskanselliet, kaldtes den samlede Styrelse for Hær og Flaade Generalkommissariatskollegiet, hvis Chef Overkrigssekretæren vedblev at være. Han havde i Kongens Navn Kommando og Overjurisdiktjon over Hær og Flaade. Den fælles Styrelse vedblev til 1735, da der udnævntes en særlig Overkrigssekretær for Flaaden, og Generalkommissariatet skiltes i 2 Dele. Overkrigssekretærposten og Generalkommissariatet afløstes 1763 af Generalkrigsdirektoriet. I Januar 1766 fik Hær og Flaade atter fælles Styrelse, men efter 7 Maaneders Forløb skiltes de igen. I Spidsen for Hæren kom det høje Krigsraad, der i Marts 1767 afløstes af Generalkrigsdirektoriet. Den 18de Decb. 1767 skiftede Direktoriet Navn og kaldtes Generalitets- og Kommissariatskollegiet; dets Sekretariat eller Depechekontor kaldtes fra 11te December 1789 Generalitets- og Kommandokontoret. Dette Kontor besørgede alle de egentlige militære Tjeneste- og Justitssager. Det skiltes 20de Januar 1808 fra Kollegiet, fik Navn af Generalstabens Bureau og sattes under den tjenstgørende Generaladjutant, der nu blev Krigsminister. Fra 1839 kaldtes det Bureauet for Armeens Kommandosager.

Styrelsen for Hærens Forsyning i Krig, »Feltkommissariatet«, underlagdes ved Parolbefaling af 30te Maj 1810 ligeledes Generalstaben. I samme Befaling bestemtes, at alt, vedkommende Hærens Forsyning med Naturalforplejning, samt alle med Troppernes Omflytning i Forbindelse staaende Forvaltningsgrene, skulde underlægges Generalstaben og styres af Generalkvartermesteren. Denne Indretning vedblev til December 1848. Generalitets- og Kommissariatskollegiet kaldtes fra 20de Januar 1808 Generalkommissariatskollegiet. Da Danmark 1848 fik ansvarlige Ministre, ophævedes den 22de Marts dette Kollegium; der oprettedes et Krigsministerium med en ansvarlig Krigsminister. Generalstabens Bureau tabte sin Betydning og ophævedes i Slutningen af 1848. Generaladjutanturen vedblev at bestaa; Generaladjutanten var Mellemmand mellem Konge og Minister og en Støtte for dem begge. Hans Post inddroges ifølge Hærloven af 6te Juli 1867.

1848 oprettedes en raadgivende Komite under Krigsministeriet. Højere Officerer af hvert Vaaben fik Sæde i denne Komite for at understøtte Ministeren. I Reglen gaves Pladserne til de Generaler, man ikke mere vilde anvende ved den aktive Hær, men hvis Erfaring man vilde sikre sig.

De vigtigere Forandringer, der ere foregaaede efter Krigsministeriets Oprettelse 22de Marts 1848, da det deltes mellem 4 Direktører: for Personel, Materiel, Intendantur og Armeens Revisionsvæsen, ere følgende:

Den 16de Juni 1856 deltes det i Direktjonen for Kommandoen, Armeens Intendantur, Generaldecisionen for Armeens Revisionsvæsen og Sekretariatet. Direktjonen for Materiellet deltes mellem Kommandoen og Intendanturen. Kommandoen fik hele Fæstningsvæsenet og det egentlige Krigsmateriel; Intendanturen hele Munderings- og Ekviperingsvæsenet.

Den 30te September 1868 omordnedes Krigsministeriets Styrelse paa Grund af Hærloven af 6te Juli 1867 og Hærens

og Flaadens Sammendragning under en Styrelse. Umiddelbart under Krigsministeren stilledes en Direktør, der fik Overstyrelsen af alle Krigsministeriets Sager. Alle Forretningerne deltes mellem et Sekretariat og 4 Kontorer, af hvilke 1ste og 2det dannede 1ste Departement, 3die og 4de 2det Departement.

Til Sekretariatet høre alle Sager, der angaa Krigens Førelse, alle fortrolige Sager, alt, hvad der vedkommer den lovgivende Forsamling, undtagen Fastsættelsen af Budgettet; alle Sager, der skulle trykkes.

Til 1ste Kontor høre de Sager, der angaa Hærens Kommando i personel Henseende; til 2det Kontor de, der angaa Hærens Lønningsforhold og Forhandlingerne med Rigsdagen angaaende Budgettet, Krigsministeriets Arkiv; til 3die Kontor Sager, der angaa Hærens Beklædning, Udrustning, Heste, Befordringsvæsen og Fabrikker; dens hele Krigsmateriel, Ingeniørerne undtagne; alt hvad der vedkommer de frivillige Korpser; til 4de Kontor Sager, der angaa Indkvartering, Kantonnement, Lejre, Kaserner, Sygehuse, Befæstning, Ejendomme, Skydebaner, Ingeniørmateriel, Generalstabens taktiske og topografiske Sager.

Armeens Intendantur udskiltes af Krigsministeriet, og der oprettedes 26de Maj 1868 et selvstændigt Forplejningskorps med følgende faste Personale: en Chef, 3 Stabsintendanter, 12 Overintendanter, 30 Intendanter, 6 Stabssergenter, 12 Oversergenter, 30 Sergenter. Det øvrige Personale, nemlig: Reserveintendanter, Korporaler og Underkorporaler, udvælges af den værnepligtige Masse. Uddannelsestiden for at blive Korporal varer i 6 Maaneder, hvorefter Korporalen beholdes til Tjeneste i Korpset i 9 Maaneder. Underofficerer, der have tjent et Aar i Korpset, kunne udnævnes til Reserveintendanter.

Hærens Styrere.

Præsidenter i Krigskollegiet: Hans Schack fra 4de November 1660; Johan Adolf af Ploen fra 1676.

Vicepræsidenter: Joachim Kristof Körbitz fra December 1676; Frederik Arenstorff fra Marts 1678.

Krigssekretær: Herman Meyer fra 1679.

Overkrigssekretærer for Hæren og Flaaden: Jens Harboe fra 1679; Kristian Lenthe fra 1699; Kristian Karl Gabel fra 1718; Joachim Kristof Körbitz fra 18de Oktb. 1725; Ditlef Revenfeldt fra 20de Jan. 1727; Poul Løvenørn fra 26de Oktb. 1730 til 23de Novb. 1735.

Overkrigssekretærer for Hæren: Poul Løvenørn fra 23de Novb. 1735; Michael Numsen fra 5te April 1740; Kristian Lerche fra 8de Oktober 1746; Konrad Vilhelm Ahlefeldt-Langeland fra 4de Juli 1753.

Præses i Generalkrigsdirektoriet: Louis St. Germain fra 1763.

Overkrigssekretær for Hæren og Flaaden: Kristian Frederik Rosenkrantz fra 30te Januar 1766.

Præses i det høje Krigsraad: Karl af Hessen fra 11te September 1766.

Præses i Generalkrigsdirektoriet: Louis St. Germain fra 10de Marts 1767.

Præses i Generalitets- og Kommissariatskollegiet: Kristian Magnus Moltke fra 22de November 1767; Peter Elias Gæhler fra 1ste Juni 1770; Schack Karl Rantzau-Ascheberg fra 17de Januar 1772; Vilhelm Huth fra 28de Januar 1773; Karl af Hessen fra 11te December 1789;

Chef for Generalstabens Bureau: Generaladjutant Frantz Kristoffer Bülow fra 20de Januar 1808.

Chef for Bureauet for Hærens Kommandosager: Generaladjutant Karl Ewald fra 30te December 1839.

Krigsministre: Anton Frederik Tscherning fra 22de Marts 1848; Kristian Frederik Hansen fra 16de November 1848; Jakob Scavenius Fibiger fra 13de Juli 1851; Karl Julius Flensborg fra 18de Oktober 1851; Kristian Frederik Hansen fra 27de Januar 1852; Mathias Lütticbau fra 12te December 1854; Kristian Karl Lundbye fra 25de Maj 1856; Hans Nikolai Thestrup fra 2den December 1859; Kristian Karl Lundbye fra 13de August 1863; Kristian Emil Reich fra 19de Maj 1864; Kristian Frederik Hansen fra 11te Juli 1864; Johan Valdemar Neergaard fra 7de November 1865; Valdemar Rudolf Raasløff fra 29de Sept. 1866; Kristian Emil Krag-Juel-Vind-Frijs fra 19de April 1870; Volfgang Haffner fra 28de Maj 1870; Kristian Albert Frederik Thomsen fra 23de Dec. 1872; Niels Frederik Ravn fra 14de Juli 1874; Peter Frederik Steinmann fra 26de August 1874.

Legater, der bestyres af Krigsministeriet, ere oprettede af:

Oberst Kalkreutz 1743, stort 25,000 Rd., for aldrende veltjente Officerer;

Rustad 4000 Rd., Etatsraad Kolderup-Rosenvinge 1810, 2100 Rd, do. 1824, 2100 Rd., til Officersskolens Bibliotek;

General Sundt 1837, 3000 Rd., do. 1848, 2000 Rd., for 2 Officersdøtre;
Hedevig Pflueg 1812, 2000 Rd., for en ugift Officersdatter, fyldt 25 Aar;
General Friboe 1846, Fribolig i Lyngby samt 100 Rd. aarlig, for 2 Officersenker (tiltrædes først efter en længere Aarrække);
Hofraad Meyer 1822, 49,000 Rd., til Officersafdelingerne i Garnisonssygehusene;
General Ohme 1818, 23.000 Rd., til fattige Officersdøtre;
Overauditør Skrike 1852, 3400 Rd., til Børn af veltjente Militære;
Generalauditør Scheel 1865, 2000 Rd., til Officersenker og moderløse Døtre;
Justitsraad Zingelmann, 1500 Rd., ligeledes;
Grosserer Unna, 29,605 Rd., for 10 værdige Enker eller Børn af Officerer af begge Værn. Halvdelen dog først efter en Del navngivne Personers Død;
Kommerceraad Heymann, Fribolig, for 4 Officersenker.

Kommanderende Generaler.

Feltmarskal Hans Schack fra 1658 til 27de Februar 1676, kommanderende General i Krigen 1658—60;
— Ernst Albert Eberstein fra 1658 til 1ste Maj 1665, kommanderende General i Krigen 1658—60;
— Poul Wirtz fra 13de December 1664 til 31te Oktober 1665;
— Klaus Ahlefeld fra 1670—74, tidligere kommanderende General i Norge;
— Bernhard af Ploen fra 1675—76, kommanderende General i Felttoget i Mecklenburg 1675.
Feltmarskalløjtnant Adam Weyher fra 8de Juli 1675 til 16de Oktober 1676, kommanderende General i Felttoget i Mecklenburg 1675.
Overfeltmarskal Johan Adolf af Ploen fra 1ste Marts til 1ste Oktober 1676, kommanderende General i Felttoget i Skåne 1676.
General Karl Arenstorff fra 15de Oktober til 10de December 1676, kommanderende General i Felttoget i Skåne 1676, faldt i Slaget ved Lund.
Feltmarskalløjtnant Joachim Rüdiger Golitz fra 14de April til 16de Sept. 1677, kommanderende General i Felttoget i Skåne 1677.
General Frederik Arenstorff fra 25de Februar 1678 til 1679, kommanderende General i Felttoget i Skåne 1678.
Feltmarskalløjtnant Gustaf Vilhelm Wedell fra 1ste November 1678 til 1687, kommanderende General i Felttoget i Skåne 1679.
Feltmarskal Fredr. Charles Roy de Rochefoucauld fra 30te Maj 1683 til 22de Juli 1686, kommand. General i Feltt. i Holsten 1683 og 84;
— Johan Adolf af Ploen fra 11te April 1689, kommanderende General i Felttoget i Holsten 1689.
Feltmarskalløjtnant Ferdinand Wilh. af Würtemberg fra 1689—1701, kommanderende General i Felttogene i Flandern og Irland 1689—97 og i Holsten 1700;

Feltmarskalløjtnant Karl Rudolf af Würtemberg fra 1701—14, førte de danske Hjælpetropper, der stode i engelsk og hollandsk Sold.

Feltmarskal Kristian Gyldenløve fra 1701—2
General Adam Frederik Trampe fra 1703—4
— Andreas Harboe fra 1704—6
— Frederik Ahlefeldt fra 1706—8
— Erhard Wedell fra 1708—9
} førte de danske Hjælpetropper i Italien og Ungarn 1701—9;

— Kristian Ditlef Reventlow fra 10de Sept. 1709 til 4de Marts 1710
— Jørgen Rantzau fra 4de til 10de Marts 1710
— Frands Joachim Dewitz fra 11te Marts til 16de Juli 1710
} Førere for den danske Hær i det skånske Felttog 1709—10;

— Jobst Scholten fra 23de Marts 1710 til 7de November 1721, førte den danske Hær i Nordtyskland fra 1711—16;

— Bernhard Mørner fra 1734—36, førte de danske Hjælpetropper i tysk Tjeneste i den polske Arvefølgestrid.

Feltmarskal Verner Schulenburg fra 1741—42, førte de danske Hjælpetropper i engelsk Tjeneste i den østerrigske Arvefølgestrid;

— Michael Numsen fra 20de Juni 1756.

Generalfeltmarskal Fredr. Ernst af Brandenburg-Kulmbach fra 8de April 1746 til 15de Marts 1762, førte den danske Hær, der stod i Holsten 1758—62;

— Louis St. Germain fra 1ste Decb. 1760 til 1ste Novb. 1775.

Feltmarchal Frederik af Hessen-Kassel førte de danske Tropper i Holsten, Tyskland og Frankrig fra 1813—18.

General Hans Kristoffer Georg Frederik Hedemann, i Felttoget 1848;

— Gerhard Kristof Krogh, i Felttoget 1848—49 fra 25de Juli 1848 til 13de April 1849, og i Felttoget 1850;

— Frederik Rubek Henrik Bülow, i Felttoget 1849 fra 13de April til 1ste September;

— Kristian Julius de Meza, i Felttoget 1864 fra 4de Januar til 8de Februar;

— Mathias Lüttichau ligeledes, fra 8de Februar til 1ste Marts;

— Georg Daniel Gerlach ligeledes, fra fra 1ste Marts til 5te Juli;

— Peter Frederik Steinmann ligeledes, fra 5te Juli til 30te Novb.

2. Generalstaben, oprettet 20de Januar 1808.

Førend den staaende Hærs Oprettelse regnedes til Generalstaben alt, hvad der hørte til Hærens Overstyrelse; Staben var kun til, saalænge Hæren stod paa Benene, og aftakkede med, ja endog førend denne. For at give et Billede af den Tids

Generalstab, tage vi den Hær, der stod under Hans Schack i Holsten i Foraaret 1660. Generalstaben bestod af:

en Feltmarskal, 2 Generalløjtnanter, en Generalmajor, en Generalkrigskommissær, en Generalkvartermester, en Generalkvartermesterløjtnant, 2 Generaladjutanter, 2 Adjutanter, 2 Krigskommissærer, en Præst, en Overauditør, en Sekretær, en Generalproviantmester, en Feltproviantmester, 2 Proviantmestre, en Generalgevaldiger, en Generalgevaldigerløjtnant eller Rumormester.

En af de første Indskrænkninger efter Krigens Ophør traf Generalstaben, hvis Styrke i November 1661 bestemtes til:

i det egentlige Danmark 5 Generaler, en Generalauditør, en Generalgevaldiger, en Generalgevaldigerløjtnant, 4 Justitssergenter, en Profos, 2 Skarprettere, 3 Stokknægte, en Generalkrigs- og 4 Krigskommissærer;

i Hertugdømmerne en General, en Generalgevaldigerløjtnant, en Profos, en Skarpretter, en Stokknægt, en Generalkrigs- og 2 Krigskommissærer eller Mønstringskommissærer;

i Norge 3 Generaler, en Generalstabsadjutant, en Sekretær, en Overauditør, en Generalgevaldigerløjtnant, en Profos, en Skarpretter, en Stokknægt, en Generalkrigs-, 2 Krigskommissærer og en Overingeniør.

I August 1675 formeredes en Generalstab for Hovedhæren; foruden af Generalerne bestod den af:

2 Generaladjutanter, 4 Generaladjutantløjtnanter, en Overprædikant, en Generalvognmester, en Feltmedikus, en Feltskær med 2 Svende, en Stabsfourer, en Generalgevaldiger, en Generalgevaldigerløjtnant, en Undergevaldiger, 6 Justitssergenter, en Profos med 2 Stokknægte, en Skarpretter med en Knægt.

Ved det Korps, som 1678 sendtes til Norge under General Johan Erhard Geise, bestod Staben af:

3 Generaler, en Generaladjutant, 2 Generaladjutantløjtnanter, en Kommissær, en Proviantforvalter, en Medikus, en Apoteker, en Overauditør, en Generalgevaldigerløjtnant, 3 Justitssergenter, en Profos med 2 Stokknægte, en Skarpretter med en Knægt.

Under de holsten-gottorpske Stridigheder 1686 bestod den danske Generalstab af:

11 Generaler, en Generalkvartermester, 9 Generaladjutanter, 8 Generaladjutantløjtnanter, en Generalstabssekretær, en Skriver, en Generalauditør, 3 Overauditører, 3 Krigsfiskaler, en Generalgevaldiger, en Profos med 3 Stokknægte, en Skarpretter med Knægt;

den norske af:

5 Generaler, en Generalauditør, en Kopist, en Generalkvartermester,

en Generaladjutant, en Overauditør, en Krigsfiskal, en Inspektør over Feltkisterne (Stabslæge), 5 Læger, en Generalgevaldigerløjtnant, en Justitssergent, en Skarpretter med Knægt.

1701 bestod Generalstaben i Danmark af:

10 Generaler, 3 Generaladjutanter, 4 Generaladjutantløjtnanter;

i Norge af:

3 Generaler, en Generaladjutant og en Generalstabssekretær.

1749 bestod Generalstaben i Danmark af:

29 Generaler, 7 Generaladjutanter, en Generalvognmester, 2 Inspektører for Rytteriet og Fodfolket og »Stadshovmanden« i Kjøbenhavn;

i Norge af:

13 Generaler, 2 Generaladjutanter, en Stabssekretær, en Kopist med Skriver.

I den sidste Halvdel af forrige Hundredaar bleve Generaladjutanterne opvartende Kavalerer ved Hoffet. Deres Tal voksede, samtidig med at deres Betydning aftog. Derimod oprettedes der faste Generalkvartermesterposter, fra 1774 i Norge, fra 1780 i Danmark. Det paalagdes dem at afstikke Lejre ved Troppesamlingerne, bestemme Troppemarcherne og have Opsyn med Styrkelisterne. Danmark fik fra 1790 2 Generalkvartermestre, en for Hæren i Danmark og en for Hæren i Holsten. Sidstnævnte, Ludwig Jakob Binzer, gav Stødet til Oprettelsen af et fast Generalstabskorps. Han opdrog talentfulde Officerer til at tjene i Generalstaben, lærte dem at optage Tegninger til militær Brug over de forskellige Egne af Landet og lod dem paa Statens Bekostning rejse i Nabolandene og indsende udførlige Mældinger om alt, hvad der havde Interesse for Krigen. 1803 og 4 sendtes flere Officerer til Nordtyskland for at studere de franske Hæres Indretning.

Den 20de Januar 1808 oprettedes Generalstaben som særskilt Vaaben med et fast Tal Officerer i Stabens forskellige Grene. Chef for Staben blev Hærens Generaladjutant, der fik den overvejende Indflydelse paa Hærens Styrelse. De mange gammeldags Benævnelser vedbleve, ja, de øgedes endog med nogle flere. I Generaladjutantstaben var der foruden Generaladjutanten Generaladjutantløjtnanter, Overadjutanter

og Divisionsadjutanter. I Generalkvartermesterstaben var der foruden Generalkvartermesteren Generalkvartermesterløjtnanter, Overkvartermestre, Divisionskvartermestre og Adjointer. Alle disse Benævnelser bortfaldt i Slutningen af 1839. — Ved Hærens Indskrænkning 1816 skete ingen Forandring med Generalstaben. Officerernes Tal blev 18, Underofficerernes 12. Generalkvartermesterens Magt øgedes. Ingen Veje, Broer eller Kanaler maatte anlægges eller omlægges uden hans Samtykke. Fra 1831 fik den vordende Generalstabsofficer en omhyggelig Uddannelse paa den militære Højskole. 1842 skiltes Generaladjutanterne fuldstændig ud af Generalstaben, hvis Virksomhed i forhøjet Grad rettedes hen paa Landets Opmaaling og Forsyning med gode Kaart. Jævnsides med disse Arbejder uddannedes Generalstaben til Anvendelse i Hærens Stabe. Chefen for Generalstaben skulde tillige være Generalkvartermester og beholdt Marche- og Forplejningsbestemmelserne. Af Officererne skulde en ansættes i Kongens Adjutantstab, en i Bureauet for Hærens Kommandosager, og 3 som Stabschefer for de 3 Generalkommandoers Stabe. Generalstaben skulde bestaa af 7 Stabsofficerer, 12 Kaptejner og 12 Underofficerer. Generaladjutanturen blev en særskilt, fra Generalstaben forskellig Afdeling. Generaladjutanten skulde planmæssig være en af Hærens Generaler; han blev Chef for Kongens Adjutantstab, der bestod af 5 Officerer af Generalstaben, Artilleriet, Rytteriet, Fodfolket og Flaaden. Under Generaladjutanten lagdes Bureauet for Hærens Kommandosager. I Slutningen af 1848 ophævedes Generaladjutantens Bureau for Hærens Kommandosager; den 11te December 1856 skiltes den taktiske og den topografiske Afdeling af Staben fuldstændig fra hinanden, og den sidstnævnte Del lagdes under Finansministeriet. 1867 inddroges Generaladjutantposten. — Ifølge Hærloven af 6te Juli 1867 bestaar Generalstaben af en General, 4 Oberster, 8 Kaptejner, 12 Premierløjtnanter, 6 Stabs-, 6 Over- og 9 Sergenter, i alt 25 Officerer og

21 Underofficerer. Den deltes i en taktisk og en topografisk Underafdeling. Af Generalstabens Officerer skulle i Reglen 2 være ansatte i Krigsministeriet, 4 i hver af de kommanderende Generalers Stabe; i Brigaderne skulle Stabschefsposterne fortrinsvis besættes med Officerer af Generalstaben.

Chefer for Generaladjutantstaben og Generalstabens Bureau:

Frantz Kristoffer Bülow fra 1808—39;
Chef for Adjutantstaben og Bureauet for Armeens Kommandosager Karl Ewald fra 1839—48;
Chef for Adjutantstaben og Generaladjutant Thomas Georg Schøller fra 1848;
— Kai Ditlev Hegermann-Lindencrone fra 13de Marts 1858;
— Johan Henrik Fensmark fra 1859;
— Kai Ditlev Hegermann-Lindencrone fra 20de Decb. 1863;
— Heinrich August Theodor Kauffmann fra 1ste April 1865;
Chef for Adjutanstaben Jens Kristian Dahl fra 1ste Oktb. 1867.

Chefer for Generalstaben:

Peter Frederik Steinmann fra 20de December 1839;
Karl Julius Flensborg fra 1852;
Frederik Ludvig August Haller Baggesen fra 1854 til 1858, da Chefsposten nedlagdes;
Heinrich August Theodor Kauffmann fra 23de December 1864;
Frederik Kristian Stjernholm fra 1ste April 1865.

Chefer for Generalkvartermesterstaben:

Ludvig Jakob Binzer fra 1808;
Theodor Johan Wegener fra 1808;
Johan Volfgang Haffner fra 1809;
Franz Kristoffer Bülow fra 1829;
Peter Frederik Steinmann fra 1839.

Paaklædning:

1808: rød Kjole med blaa Besætning broderet med Sølv; blaa Bukser;
1848: mørkeblaa Vaabenfrakke med rød Krave broderet med Sølv; mørkeblaa Bukser.

Den højere Retspleje.

I Spidsen for Retsplejen staar Generalauditøren, der tidligere, fra 1660—1848, var fast Medlem af Hærens Styrelse under alle dens Navne: Krigskollegiet, Generalkommissariatskollegiet, Direktoriet og Kommissariatskollegiet. Under Generalauditøren stode Generalauditørløjtnanter, Overauditører, Krigs-

fiskaler, Generalprokurører, Auditører. Foruden disse retskyndige og penneførende Medlemmer i alle Retssager stode under Generalauditøren indtil Begyndelsen af dette Hundredaar Hærens Politi, Generalgevaldigeren og hans Løjtnanter, Hærens Politimestre, Justitssergenter, Profosser, Skarprettere og Stokknægte. Indtil 1683 vare Kristian IV's Krigsartikler af 11te April 1611, 26de Juni og 17de December 1615 samt 4de Juli 1645, samt Frederik III's Forordninger af 5te Maj 1653 og 4de Juli 1664 Hærens Lovbog. Derefter fulgte 9de Marts 1683 Kristian V's Krigsartikler og Krigsretsinstruktjon, Frederik IV's Subordinatjonsanordning af 1ste Januar 1713 og endelig 1747 en fuldstændig militær Lovbog i Ekserserreglementets 3die Del. Den øgedes 1767 og 1797 med nye Subordinatjonsforordninger. I dette Hundredaar have disse Lovbestemmelser for Straffenes Vedkommende undergaaet mange Forandringer, men Rettesnoren ere de forældede Love, og det brister stærkt paa en tidssvarende militær Lovbog. Ifølge Hærloven af 6te Juli 1867 forvaltes den militære Retspleje, indtil en ny militær Straffe- og Rettergangslov er given, af et Auditørkorps, der tæller en Generalauditør og 8 Auditører. Generalauditøren og en af Auditørerne ere tillige tjenstgørende ved Flaaden.

Generalauditører.

Poul Tscherning fra 1658;
Herman Meyer fra 1660;
Elias Hübsch fra 1682;
Frederik Veiberg fra 11te December 1703;
Hjeronymus Bornemann fra 24de December 1709;
Daniel Ditlev Dresen fra 27de April 1720;
Jakob Gotlieb Linch fra 29de Oktober 1742:
Georg Kristof Schrøder fra 22de Januar 1749;
Herman Alex. Caroc fra 9de Marts 1757;
Joh. Ernst Erik Schmidt fra 11te September 1766;
Vilh. Bornemann fra 19de Maj 1774;
Anker Vilh. Fredr. Bornemann fra 13de Marts 1801;
Andreas Aagesen fra 3die Februar 1822;
Anton Vilh. Scheel fra 23de November 1846;

Karl Kristian Hall fra 29de August 1851;
Georg Bernhard Bornemann fra 1ste Maj 1854;
A. V. Scheel fra 1ste April 1856;
Georg Bernhard Bornemann fra 21de Marts 1871.

Feltpræster.

I det 17de Hundredaar og i den 1ste Trediedel af det 18de havde hvert Regiment sin egen Præst, der fulgte med det i Krigen. Senere indskrænkedes Tallet. I Slaget ved Lund den 14de December 1676 fangedes følgende 9 Feltpræster: Hans Ramløse (præpositus castrensis); Kløker; Peter Ramløse, Kapellan ved Holmens Kirke; Kristen Hof; Jonas Hagen; Kristian Møller; Nikolaus Lorentz; Kristian Poulsen; Daniel Renuceus.

I Krigen 1848—50 og 1864 besørgedes Gudstjenesten af en Feltprovst, under hvem der stod 3 til 6 Feltpræster. I Fredstid har Garnisonen i Kjøbenhavn til Sjælesørger Præsterne ved Garnisons Menighed og Præsten i Citadellet. I Garnisonerne udenfor Kjøbenhavn en af Byens Sognepræster. Garnisonspræsten faar et bestemt Vederlag, hvis Størrelse for Officerernes Vedkommende er afpasset efter de forskellige Grader. Dette Vederlag afdrages i Officerernes Lønning. For Underklassernes Vedkommende betales det af Staten. — Legater, der styres af Garnisonspræsten i Kjøbenhavn, ere oprettede af: Kapt. Hirschnach 1790, stort 1000 Rd., for trængende Officerer og deres Enker; Kristian Schiødt, 700 Rd., for trængende Militære; Kapt. Peter Frederiksen 1745, 1000 Rd., for Sønner af Underofficerer, fortrinsvis af 5te og dernæst 6te Bataillon, naar disse Bataillioner garnisonere i Kjøbenhavn.

Sundhedsvæsenet.

I Spidsen for dette stod tidligere Stabskirurgen, nu Stabslægen. Fra 1660 til 74 er det ikke ved alle Regimenter, at der er opført »Feltskær« og »Apoteker«. 1675 fik hvert

Regiment sin faste Regimentsfeltskær med Svende. Garnisonskompagnierne maatte lade sig nøje med en Feltskærsvend. Regimentslægerne havde fra 1680 til 1735 200 Rd. aarlig, og fra 1735 til 1763 468 Rd. aarlig i Fredstid; men for denne Løn maatte de tillige underholde og lønne Svendene. Ved Hærordenen 1763 øgedes Lægernes Tal; hvert Rytterregiment fik en Regimentsfeltskær og 5 Eskadronsfeltskærere; hvert Fodregiment en Regimentsfeltskær og 7 Kompagnifeltskærere. Regimentslægen fik 300 Rd., Eskadrons- og Kompagnilægen 60 Rd. aarlig. Sidstnævntes lave Lønning bevirkede, at største Delen bestod af Barberere. Ved Hærordenen 1816 fik hvert Rytterregiment en Regimentskirurg og 2 til 4 Eskadronskirurger; hvert Fodregiment fik en Regimentskirurg, en Bataillonskirurg og 3 Kompagnikirurger. Regimentskirurgen fik 400 Rd., Bataillonskirurgen 300 Rd., Kompagnikirurgen 150 Rd. aarlig. Ved Hærordenen 1842 fik Dragonregimentet en Overlæge og 2 til 4 Underlæger; ved Fodfolket fik Bataillonen en Overlæge og 2 Underlæger. Overlægen fik 500 til 1000 Rd., Underlægen 200 Rd. aarlig. Ved Hærordenen 1867 fik Rytterregimentet og Bataillonen hver en Læge. Ifølge den nævnte Hærorden bestaar Lægekorpset, der er fælles for Hær og Flaade, af en Stabslæge, 11 Overlæger, 24 Korpslæger samt et ubegrænset Tal af Reserve- og Underlæger. Reserve- og Underlæger tages blandt dem af den værnepligtige Masse, der ere medicinske Kandidater og Studenter, og som ønske at aftjene deres Værnepligt i Korpset. Af Reservelæger holdes 20 til 1 Aars Tjeneste. — Sundhedstropperne bestaa af Sygebærere og Sygevogtere. De første udtages blandt Afdelingens Mandskab, de sidste af Militærarbejderklassen; de indkaldes i Fredstid til 6 Maaneders Uddannelse i de militære Sygehuse. Befalingsmændene ved Sundhedstropperne udtages af Forplejningskorpset og af Fodfolket.

Stabslæger:

S. Henrici fra 1660;
Rønne fra 1700;
Tuxen fra 1709;
Johan Konrad Linger fra 1737;
Georg Heinemann;
Vilhelm Hennings;
Nikolaus Tønder fra 21de April 1806;
Johan Wilhelm Wenck fra 5te Februar 1822;
Johan Konrad Müller fra 10de Marts 1838;
Michael Djørup fra 2den November 1863;
Nota Salomon fra 31te August 1873.

Dyrlægekorpset.

Fra 1770 lagdes der Vind paa Uddannelsen af Dyrlæger. Der oprettedes en Skole i Kjøbenhavn, og hvert Rytter- og Artilleriregiment fik en til tre Regimentsdyrlæger. Ifølge Hærplanen af 6te Juli 1867 bestaar Hærens Dyrlægekorps af en Stabsdyrlæge, 5 Overdyrlæger, 4 Korpsdyrlæger samt Reserve- og Underdyrlæger af den værnepligtige Masse, der aftjene deres Værnepligt som Dyrlæger.

Stabsdyrlæger:

Adam Møller fra 1780;
Magnus Kristian Lund fra 1804;
David Gotschalksen Ringheim fra 4de Juni 1837;
Kristian Laurits Friis fra 28de Oktober 1863.

3. Ingeniørkorpset, oprettet 20de Marts 1683.

Indtil 1683 vare Ingeniørerne ikke samlede i særskilte Afdelinger. De opførtes som oftest under Generalstaben, og der havdes følgende Benævnelser: Generalkvartermesteren, Generalkvartermesterløjtnanten, Ingeniørobersten, Ingeniørkaptejnen, Over-, Under- og Konduktøren. Generalkvartermesteren var Chef for Ingeniørvæsenet; Ingeniørobersten og Kaptejnen førte Opsynet med det tekniske, med Tracering og

Profilering af de større Befæstningsarbejder; Konduktørerne havde det underordnede Tilsyn med Arbejdets mekaniske Del, Vejledning af Arbejdsmandskabet. Ingeniørerne anvendtes endvidere til Vejanlæg, Landmaaling, Rekognosering og Kaarttegning. Ved at tænke sig en Forening af vor Tids Generalstab og Ingeniørkorps danne vi os et Billede af hin Tids Ingeniørvirksomhed. Ingeniørtropper fandtes ikke, alle Arbejderne udførtes af Fodfolket; fornemlig tog man dertil de hværvede Regimenter. Sloge disse ikke til ved de store Arbejder, saa indkaldtes Mandskab af de natjonale Regimenter. 1676 oprettede Johan Adolf af Ploen det første Pionerkompagni; efter hans Afskedigelse blev det henlagt under Artilleriet og derefter nedlagt. Den franske General Roy de Rochefaucauld, der 1683 udnævntes til dansk Feltmarskal, udskilte Ingeniørerne fra Generalstaben og oprettede 3 Ingeniørkorpser, der kaldtes Fortifikatjonerne i Danmark, Holsten og Norge. Den danske, under Hoffmann, deltes i 3 Kaptejnskaber eller Kompagnier, som hvert bestod af en Kaptejn, en Over- og 2 Underkonduktører, 2 Værkbasser, 14 Skansegravere. Den holstenske, under Jobst Scholten, bestod af 2 Stabsofficerer, en Kaptejn, 4 Over- og 2 Underkonduktører.

1701 bestod den danske Fortifikatjonsetat af

en Brigader, en Major, 2 Kaptejner, 2 Over-, 3 Under- og 2 Konduktører, en Voldmester og 2 Tjørnplantere.

Den holstenske Fortifikatjon bestod af:

en Oberst, en Generalkvartermesterløjtnant, en Kaptejn, 3 Over-, 4 Under- og 3 Konduktører.

1721 bestod den danske Etat af:

en Oberstløjtnant, en Generalkvartermester, 2 Kaptejner, 2 Stabskvartermestre, 2 Konduktører, en Værkbasse, 3 Tjørnplantere.

Den holstenske Etat bestod af:

en Oberst, 3 Kaptejner og 9 Konduktører.

1745 bestod den danske Fortifikatjonsetat af:

en Generalkvartermester, en Generalkvartermesterløjtnant, 5 Kaptejner (deraf 3 overtallige), 3 Over- og 4 Underkonduktører, 3 Konduktører, 3 Værkbasser.

Den holstenske bestod af:

en Generalkvartermester, en Major, 3 Kaptejner, 2 Over- og 4 Underkonduktører, 3 Konduktører, 5 Værkbasser (deraf 2 overtallige).

Konduktørerne vare tillige Officerer i Fodfolket og maatte forrette Tjeneste i dette Vaaben om Vinteren. — Ved Hærordenen af 3die August 1763 bleve de 3 Fortifikatjonsetater forenede til et Ingeniørkorps, der talte en Chef, 3 Majorer, 4 Desinatører (Sekretærer hos Stabsofficererne), 4 Over- og 8 Underkonduktører, 6 Konduktører samt en Lærer i Matematik. Tjenesten i Fodfolket ophørte; der oprettedes en fælles Læreanstalt for Elever til Artilleri- og Ingeniørkorpserne, som 1773 kaldtes Artillerikadetinstituttet. Aaret i Forvejen havde de 2 Korpser faaet en fælles Chef, General Huth. Ved Planen af 8de Juni 1803 fik Korpset 37 Officerer. Dette Tal indskrænkedes ved Norges Afstaaelse til 19 Officerer. Den 1ste Januar 1830 indlemmedes Vejkorpset i Ingeniørkorpset, hvis Styrke derved voksede til 32 Officerer og 16 Underoff. Ifølge Hærplanen af 1ste Juli 1842 oprettedes der 2 Ingeniørkompagnier. Korpsets Styrke blev 42 Officerer, 2 Læger, 14 Officianter, 41 Underofficerer, 2 Trompetere, 368 menige. Efter den nuværende Hærorden har Ingeniørkorpset følgende Bestanddele:

Staben: en General, en Kaptejn, en Premierløjtnant, en Oversergent, en Bygningsskriver, en Tegner;

2 Ingeniørdirektører med 2 Oberster, 5 Kaptejner, 5 Premierløjtnanter, en Stabs- og 6 Oversergenter samt 2 Forvaltere;

Tropperne: 2 Bataillioner (en Linje- og en Reservebataillon), hver paa 4 Kompagnier paa Fredsfod. Paa Krigsfod har Linjebataillonen 9 Kompagnier, deraf ere 1ste,

2det, 5te, 6te og 7de Pionerkompagnier, 3die Brokompagni, 4de Telegraf-, 8de Signal- og 9de Postkompagni; Reservebataillonens 4 Kompagnier danne i Krigstid Rammerne for Arbejdskolonner, der udfyldes med Militærarbejdere.

1870 er Korpset blevet øget med et Søminekompagni.

Af faste Befalingsmænd har Korpset: 31 Officerer, deraf 5 Stabsofficerer; 15 Kaptejner og 11 Premierløjtnanter; 50 Underofficerer og 4 Officianter. Af værnepligtige Befalingsmænd har Korpset 25 Sekondløjtnanter og 64 Korporaler. Der udskrives aarlig 210 Rekrutter, som uddannes i Løbet af 5 Maaneder. Korpset garnisonerer i Kjøbenhavn.

Under Frederik III og Kristian V styredes Fæstningsarbejderne i begge Riger af Henrik Ruse til Rysensten, der i Løbet af 10 Aar forsynede Kjøbenhavn, Kronborg, Nyborg, Fredericia, Frederiksort og Rensborg med nye Fæstningsværker. I den skånske Fejde fra 1675—79 lededes Belejringsarbejderne, der førte til Wismars, Visborgs, Helsingborgs, Landskronas, Karlshamns og Kristianstads Erobring, af Gotfred Hofman. Kristianopel befæstedes 1676 af Ingeniøren Martin Westenholtz. Byen omgaves med en bastjoneret Front med 4 Bolværker. I den store nordiske Krig 1709—20 befæstedes Helsingborg af M. Heinsohn. 1712 erobredes Stade, 1714 Tønning, 1715 Stralsund, 1716 Wismar. Alle disse stærke Fæstninger bleve vundne i regelmæssige Belejringer. Angrebene lededes af Heinsohn og Pechernaut.

Under den lange Fredsperiode fra 1720 til 1800 kom Befæstningsvæsenet i største Forfald. 1807 var Hans Kristof Gedde højstbefalende Ingeniørofficer under KjøbenhavnsBelejring. 1840 bleve Rensborgs Fæstningsværker udvidede mod Nord. Det var det eneste Arbejde, der var foretaget ved Landets Fæstninger i Løbet af halvandet Hundredaar.

I Krigen 1848 til 50 dannede den i Kjøbenhavn værende Del af Ingeniørkorpset et Kompagni, der i April 1848 udførte

Skansearbejderne ved Danevirke. I Maj anlagdes Brohovederne i Sundeved, Skanserne langs med Alssund og Nordvestkysten af Fyn. I Juni og Juli Skanserne vesten for Haderslev, Veile og paa Helgenæs.

I Foraaret 1849 sattes Fredericia i Forsvarsstand af Ingeniøren Lunding, som var Fæstningens Kommandant under Belejringen.

I August 1850 befæstedes Danevirkestillingen, Mysunde, Ekernførde og Frederiksstad. I alle 3 Felttog 1848, 49 og 50 samt i Forsvaret af Fredericia og Frederiksstad indlagde Ingeniørkorpset sig megen Berømmelse.

Fra 1859 til 63 anlagdes Søforterne paa Kjøbenhavns Red. Fra 1861 til 63 bleve Danevirke, Dybbøl og Fredericia befæstede; men de dertil bevilgede Pengemidler vare for ringe til at skaffe Værkerne tilstrækkelig Styrke.

Navne:

Fortifikationen i Danmark fra 1683*). Det kongelige Ingeniørkorps fra 1703.

Chefer:

Kristof Hoffmann fra 20de Marts 1683; Ditlef Paulsen fra 1689; Kristian Stenvinkel fra 1690; Hartvig Asche Schack fra 1693; Hans Erasmus Pfordten fra 7de November 1699; Martin Heinsohn fra 9de Jan. 1708; Elias David Hauser fra 1ste November 1723; Kristian Frederik Erndte fra 19de Januar 1739; Henrik Tønsted fra 21de Februar 1741; Samuel Gedde fra 6te April 1744; Josef Feignet fra 24de Dec. 1763; Vilhelm Huth fra 16de September 1771; Hans Kristof Gedde fra 16de Marts 1806; Kristof Henrik Suckow fra 8de Februar 1809; Rasmus Krag fra 4de September 1818; Frederik Ernst Prangen fra 14de Marts 1833; Peter Frederik Quaade fra 25de Juni 1841; Karl Otto Emil Schlegel fra 5te Marts 1850; Johan Kristof Frederik Dreyer fra 1865.

---

*) Fortifikationen i Holsten. Chefer: Jobst Scholten fra 20de Marts 1683; Armand Balagny fra 6te Juli 1697; Salomon Pechernaut fra 23de Sept. 1704; Michael Fischer fra 16de Februar 1720; Jakob Kreutz fra 1ste Jan. 1724; Kristian Eberhard Ditlev Øiken fra 17do November 1729; Josef Feignet fra 29de Januar 1755.

Chef for 1ste Ingeniørbataillon: Karl Thorvald Jørgensen fra 1ste Novb. 1867;
— - 2den — Kristian Frederik Napoleon Schrøder fra 1ste Novb. 1867.

Paaklædning:

1720 rød Kjole, Krave, Vest og Bukser med Guldbesætning;
1785 rød Kjole med sort Besætning, gul Vest, gule eller blaa Bukser;
1842 mørkeblaa Vaabenfrakke med sort Krave, mørkeblaa Bukser.

4. Artilleriet, oprettet 20de Marts 1683.

Dets ældste Navn her i Landet er »Tøjhuset«. Derunder indbefattedes Sø- og Landværnets Skyts, saavel det tunge som Haandskytset; alle Befalingsmænd; Konstabler; Bøssekytter og Haandværkere; Kanonstøberier, Krudtmøller og Geværfabrikker*), af hvilke Kristian IV anlagde mange. Han hværvede

*) Vaabenfabrikken »Brobyværk« i Fyn, anlagt af Anders Bilde 1630, ødelagdes af Svenskerne 1659; Vaabenfabrikken ved Frederiksborg Slot, anlagt af Kristian IV, ødelagdes af Svenskerne 1659; Hammermølle Vaabenfabrik, nordvest for Kronborg, anlagdes af Kristian IV. »10de Februar 1598 befaledes« at der skal købes Redskaber i Tyskland til den Hammermølle, Kongen lader anlægge ved Kronborg. Kanonstøberiet og Vaabenfabriken i Helsingør nævnes allerede under Frederik II; 1563 Mester Jakob Bøssesmed. 30te Juli 1566 givet Mester Arnt for en Jernhaand og en Arm, han gjorde for Landsknægten Bertel v. Dresen, som Armen blev skudt af for Varbjerg, 75 Mark runde. 27de Januar 1577 givet Gert Bøssestøbers Svende til Drikkepenge 6 Daler for de to Klokker, de have hjulpet deres Mester at støbe af den lundske Klokke. 17de December 1585, Anton Bøssemager skal gøre Kongen 100 lange Rør, Viktor Klejnsmed 100 Hellebarder. 20de Januar 1587, Bøssestøber Mester Gert v. Merfeldt er død. (Rentekammer-Arkivet.) Glückstadt Kanonstøberi anlagdes af Kristian IV. Kanonstøberiet i Kjøbenhavn anlagdes formodentlig af Kristian II. 9de Juli 1611 befalede Kristian IV, at der skal bygges et nyt Gjethus ved Mynten.

Det nye Kanonstøberi i Kjøbenhavn (Gjethuset, Gieshaus), bygget 1671, nedlagdes 1754 og indrettedes til et Artillerikadetinstitut 1773, men 1831 til en militær Højskole. Bygningen blev nedreven 1871.

Frederiksværk Kanonstøberi, Krudtmølle og Vaabenfabrik, anlagt c. 1750; Krudtmøllen paa Kristianshavn, der nedlagdes midt i det

Artilleriofficerer og Konstabler, og fulgte Sverigs Eksempel med at forsyne Feltartilleriet med lette 3-pundige Kanoner, de saakaldte Regimentsstykker. 1646 stod der en Felttøjmester i Spidsen for »Rigens Tøjhus«; under ham var der 2 Tøjmestre. Iøvrigt dannede Artilleriet ikke nogen taktisk Enhed, men hørte ind under Fæstningsvæsenet, »Fæstningsbetjentene«. Dets Fordeling og Styrke rettede sig efter Fæstningens Størrelse. Dog stod det i hver Fæstning under sin egen Chef, der stod umiddelbart under Kommandanten. For Materiellet bar Arsenal-, Material- og Proviantforvalteren Ansvaret; han havde Nøglerne til Forraads- og Krudthusene. Fuldstændig udrustet Feltartilleri med Seletøj, Bespænding og Betjeningsmandskab kendte man ikke. Der havdes intet organiseret Feltartilleri i Fredstid. Skulde det udrustes, toges Materiellet i Fæstningerne. Seletøjet blev forfærdiget i Købstæderne, Kuske og Heste udskreves af Land og By. Til Kanonernes Betjening toges nogle af de faa Konstabler, der fandtes i Fæstningerne. Flertallet hværvedes, og Haandlangere leveredes af Fodfolket. Feltartilleriet regnedes til Fodfolket, og efter hvert Felttog vendte det til Kanonernes Betjening afgivne Mandskab tilbage til dette. Fæstningsartilleriet havde en tarvelig Forsyning af Personel. Der var saa faa, som forstode Konsten. Konstabler vare kostbare Personer, der kun fandtes i ringe Tal. Af Artilleriofficerer var der højt regnet 3 til 4 ved en Hær paa 12,000 Mand.

I Juni 1657 erklærede Danmark Sverig Krig; et halvt Aar i Forvejen gav Frederik III Rigsraadet Befaling at udruste Feltartilleriet. Den 13de Januar fik Felttøjmester Kristian Friis Befaling at holde Feltartilleriet i Kjøbenhavns Tøjhus i

---

18de Hundredaar; Dronningens Krudtmølle ved den nordre Ende af Esrom Sø, og Krudtmøllerne i Dyrehaven ved Mølleaaen nævnes fra Frederik III's Regeringsaar. Den første Krudtmølle i Danmark anlagdes paa Rønnebæksholm 1513.

Beredskab, og Rigsmarsken befalede samme Dag Oprettelsen af et Feltartilleri i Fredericia. Den 14de Februar fik Artilleristen Hans Dilleben Penge for at hværve en Fyrværker og 15 Konstabler i Sachsen. I Marts fik Artilleristen Hans Ravn Penge for at hværve 40 Fyrværkere og Konstabler i Harzen. I April fik Fodfolket i Holsten Befaling til at give Haandlangere til det Feltartilleri, der var indskibet i Kjøbenhavn og sendt til Kiel. Det bestod af 2 Feltslanger, 6 12-pundige, 6 6-pundige, 24 Regimentsstykker, 53 Centner Krudt, 1900 Kanonkugler, 4 Stormstykker (Morterer) à 120 Sten, en 100-pundig, 2 30-pundige og 2 8-pundige Morterer, hver med 30 Granater og 30 Fyrkugler, 4 Petarder, hver paa 20 Pund, 300 Haandgranater, 24 Ctn. Krudt, 3 Skippund Skraa, 14 Kuglekassevogne til 4 Heste, en Smedevogn til 8 Heste, en Blokvogn til 12 Heste for den 100-pund. Morter, 4 Blokvogne til 8 Heste for hver af de andre Morterer, 2 Blokvogne, hver med 8 Heste til Feltslangerne, en Reservelavet til disse og 2 til de andre Kanoner, en Vogn til 6 Heste for Kranen, 2 Feltvogne. Endvidere til Fodfolket og Rytteriet 30 Centner Musketkrudt, 200 Bundter Lunte, 60 Kister Musketkugler, 2 Skpd. Bly, et Centner Pistolkrudt, 30 Ammunitjonsvogne til 6 Heste. Felttøjmesteren og Tøjmesteren P. Kolthoff fik 23de April Befaling at begive sig til Hæren. Om Forskellen mellem det danske og det svenske Artilleri hedder det i den Mælding, som Marsken Anders Bille og Krigskommissærerne Kaj og Ditlef Ahlefeld den 28de Juli sendte til Kongen: »Karl Gustaf fører et mægtigt Artilleri paa 50 Kanoner med tilhørende øvede Artillerister med sig. Deres Majestæts Artilleri kan langtfra maale sig med Fjendens, hverken i Tal eller i Indretning.« Hertillands have vi nemlig aldrig bekymret os om øvede Folk. — Den danske Hær, som i Marts 1660 stod i Holsten, havde 2 12-pundige, 6 3-pundige Kanoner, en 100-pundig og en 45-pundig Morter; af Artillerister var der en Major, en Kaptejn, en Løjtnant, en Stykjunker og 16 Konstabler.

Efterat den staaende Hær var oprettet 1660, fastsattes Artilleriets Styrke til 310 Mand, der vare saaledes fordelte:

	Kjøbenhavns Arsenal.	Kjøbenhavns Volde.	Kronborg.	Korsør.	Nakskov.	Nyborg.	Fredericia.	Hals	Rensborg.	Sønderborg.	Glückstadt.	Krempe.	Steinburg.	Hiller Skanse.
Oberst	1													
Oberstløjtnant		1												
Majorer		1					1				1			
Kaptejner		2	1		1	1			1					
Løjtnanter		3	1	1		1	1					1		
Stykjunkere									1		2			
Overfyrværkere	1													
Fyrværkere	4		2		1	1	1		2		2			
28 Arkelimestre og 6 Rodemestre	7	16	2	1	2	2	2	1			1			
Konstabler		56	12	6	12	12	12	3	8	3	30	8	2	2
Haandlangere	36													
Haandværkere	15		5			3	3				3			
Arsenalbetjente*)	4													
Profos	1													
Stokknægt		1												
Mynsterskriver		1												
I alt...	69	81	23	8	16	20	20	4	12	3	39	9	2	2

Samtidig begyndte man med i Kjøbenhavns Tøjhus at skille Søværnets Personel fra Landværnets. Denne Deling stod paa i 10 Aar, og den endelige Skilning fandt først Sted 1671. Tøjhusbygningen og meget Materiel beholdt de endnu fælles i 70 Aar. Den 19de Februar 1670 befalede Kristian V Krigskollegiet at udarbejde et Forslag til Oprettelsen af et

*) 1 Tøjmester, 1 Undertøjmester, 1 Arsenalskriver, 1 Rustmester.

selvstændigt Artillerikorps. Indstillingen fandt imidlertid ikke hans Bifald, og han nøjedes med at oprette 4 Feltartilleridepoter

i Kjøbenhavn og Akershus, hvert paa 6 24-pundige, 12 12-pundige, 12 10-pundige, 12 4-pundige og 12 3-pundige Kanoner;

i Fredericia og Glückstadt, hvert paa 4 12-pundige, 8 10-pundige og 12 3-pundige Kanoner.

Til en Hær paa 12,000 Mand regnedes 24 Kanoner, nemlig 4 12-pundige, 8 10-pundige og 12 3-pundige Kanoner;

til en 12 pundig Kanons eller 50-pundig Morters Betjening hørte 2 Konstabler og 4 Haandlangere;

til en 6-pundig Kanons eller 25-pundig Morters Betjening hørte 2 Konstabler og en Haandlanger;

til en 3-pundig Kanons Betjening hørte en Konstabel og en Haandlanger.

Ved den skånske Krigs Udbrud 1675 deltes Feltartilleriet for første Gang i 2 Klasser: Regimentsartilleriet og Reserveartilleriet. Af Regimentsartilleriet fik hver Bataillon Fodfolk 2 3-pundige Kanoner, som forbleve hos den i Lejren, paa Marchen og i Slaget. Reserveartilleriet stod i Lejren bag Hærens Midte og anvendtes i Træfningen efter Overgeneralens Tykke. Foruden disse tvende Slags Artilleri var der endnu Belejringsartilleriet, som hentedes fra nærmeste Tøjhus til Hæren, naar en Fæstning skulde belejres. Til Wismars Belejring 1675 overskibedes fra Kjøbenhavn til Rostock 2 200-pundige, en 50-pundig, en 40-pundig og en 25-pundig Morter, 4 36-pundige, 2 24-pundige og 12 12-pund. Kanoner. Naar Belejringsartilleriet kom til Hæren, betjentes det af Feltartilleriet; Kuske og Heste udskreves fra nærmeste Egn. I Kristian V's og Frederik IV's Krige anvendte Kongerne deres rigelig forsynede Stalde til Artilleriets Bespænding. Endnu under Frederik V træffe vi de kongelige Staldmestre som Førere for Artilleriets Heste. — Den danske Feltherre i Felttoget 1676, Johan Adolf af Ploen, der havde en Generals Egenskaber og Kundskaber og et fortrinligt Kendskab til hvert Vaabens Ejendommelighed og Anvendelse, gav Artilleriet et stort Opsving. Det deltes i Kompagnier, der fik sine faste Haandlangere. Ved Kjøbenhavns Tøjhus oprettedes et

Fyrværkerkompagni paa 9 Officerer, 18 Fyrværkere, 18 Konstabler, 4 Spillemænd, 18 Haandlangere, en Feltskær og en Profos. Artilleriet i Hovedfæstningerne fik Befaling at oprette Skoler for Artillerielever. Kompagniernes Tal voksede i Krigen, i Danmark til 10, i Norge til 5. Hvert Kompagni fik en Chef, 2 Løjtnanter, 2 Stykjunkere, en Mønsterskriver, 3 Spillemænd, 30 Konstabler, 60 Haandlangere, i alt 99 Hoveder. Tre Kompagnier laa i Kjøbenhavn, et i Kronborg, et i Fredericia, et i Stade, et i Wismar, 2 i Landskrona, et i Kristianstad, et i Marstrand, et i Frederiksstad, et i Frederikshald, et i Akershus, et i Trondhjem. I de øvrige Fæstninger bleve de ældre Afdelinger bestaaende. Hele Artilleristyrken beløb sig til 3000 Mand. Efter Krigen bestemtes Kompagniernes Tal i Danmark til 12 med i alt 590 Mand; i Norge til 2, det nordenfjældske og det søndenfjældske Kompagni, hvert paa 50 Mand.

Artilleriet ordnedes 1684 og 85 af Feltmarskal Roy, saa at det blev et selvstændigt Vaaben med Freds- og Krigsfod. Det fik sin egen Chef, Regnskabsvæsen, Rang, Paaklædning og Reglement. I sine Hovedtræk blev dets Organisatjon uforandret i henved 100 Aar. Den 7de Oktober 1684 oprettedes det holstenske Artillerikorps, bestaaende af en Stab, et Tøj- og 6 Artillerikompagnier; Staben og 4 Kompagnier i Glückstadt, et i Rensborg, et i Krempe og et i Frederiksort. Den 10de Januar 1685 oprettedes det danske Artillerikorps, bestaaende af en Stab, et Tøj- og 6 Artillerikompagnier; Staben og 4 Kompagnier i Kjøbenhavn, et i Kronborg, et i Nyborg, et i Fredericia og Hals. Bornholm beholdt et Komp. Artilleri af samme Styrke som de andre danske. I Oldenburg oprettedes den 4de Januar 1690 et Kompagni paa 3 Officerer, 5 Underofficerer, 16 Konstabler og 24 Haandlangere, hvilket ligeledes ved de danske og holstenske Artillerikorpser var Fredsfoden.

I Planen for Artilleriets Organisatjon 1684 udtaltes, at ingen fremtidig maatte antages til Fyrværker eller Konstabel,

Ingenieur.

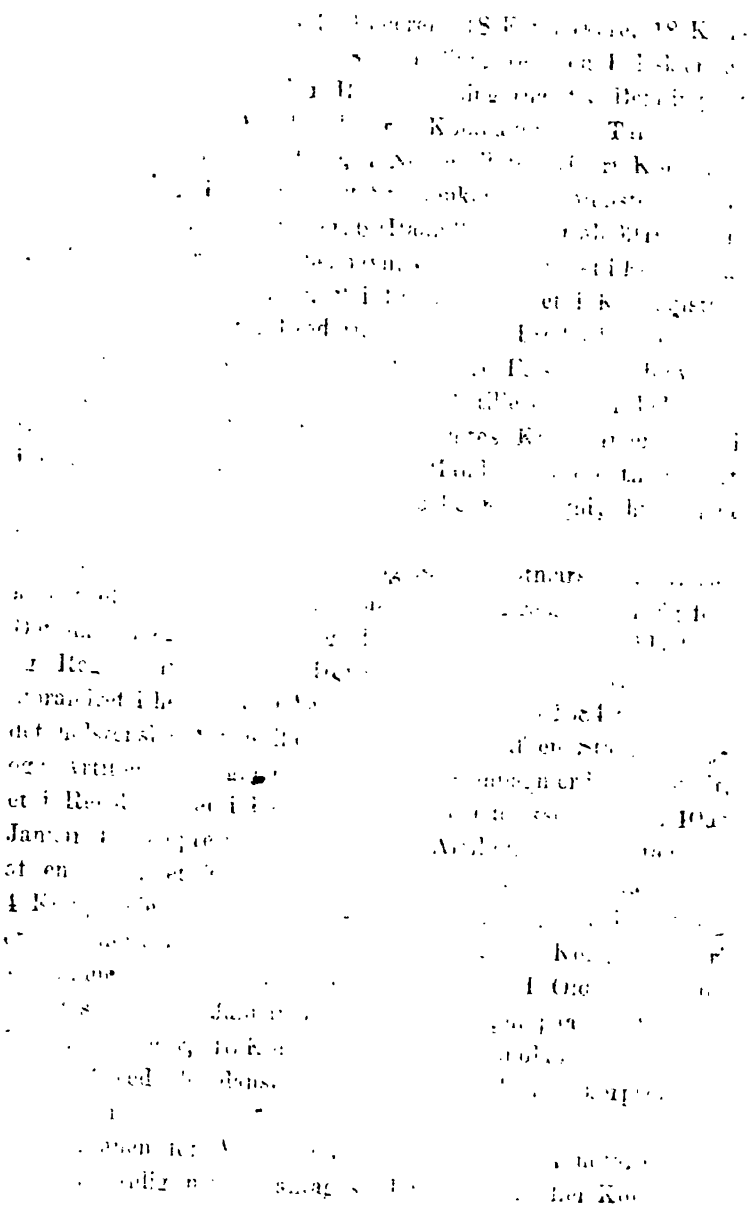

1830.

Ingenieur. General. Stab. Artilleriet.

førend han havde aflagt Duelighedsprøver til disse Grader. I Reglen bleve Officerernes Sønner Konstabler og forfremmedes senere til Officerer. De samme Navne og Slægter holdt sig i Artilleriet i 150 Aar. Haandlangerne skulde efter Planen kaldes Underkonstabler, »thi, da det var reputerligere, saa skulde godt Folks Børn faa langt større Lyst, end det hidtil var sket, til at lære denne Konst«. Konstabler fik Rang med Sergenter, Underkonstabler med Korporaler i Fodfolket. Officererne fik Rang foran de fleste af Rytteriets og Fodfolkets Regimenter, dog efter Garderne og Livregimenterne. Hvert af de 3 Artillerikorpser fik en Stab paa 2 til 3 Officerer. Stabsofficeren fik Kompagni, Regimentschefens kaldtes Livkompagniet. 1701 fastsattes Kompagniets Styrke paa Fredsfod til 3 Officerer, 2 Underfyrværkere, 16 Konstabler, 32 Haandlangere. I Fredsperioden fra 1721 til 58 bestod hvert af de 3 Korpser af 7 Kompagnier; hvert Korps havde 4 Stabsofficerer, Kompagniet havde 3 Officerer, en Kaptejn, en Løjtnant, en Stykjunker, og 2 Fyrværkere, der forfremmedes til Officerer, naar der var ledige Pladser.

Ved Hærordenen af 3die August 1763 sammensmæltedes de 3 danske, norske og holstenske Artillerikorpser til et Korps med 3 Batailloner, hver paa 6 Kompagnier. Endvidere oprettedes et Minekompagni og 1771 en Skole for Officerselever, Artillerikadetinstituttet. Ved Hærordenen 1774 bestemtes dets Styrke til 18 hværvede Kompagnier, et Fyrværker- og et Haandværkerkompagni, 8 natjonale danske og 4 natjonale norske Kompagnier. 1785 bestemtes de natjonale danske Artilleristers Tal til 2000, der skulde indkaldes til 28 Dages Vaabenøvelse. Ved Hærordenen af 11te Decb. 1789 inddeltes Artillerikorpset i den danske, den holstenske og den norske Brigade, hver med et ridende Kompagni, 5 Fodkompagnier og et Haandværkerkompagni. Ved Landværnets Oprettelse 1802 bestemtes, at 4 Kompagnier i hvert Landværnsregiment skulde være Artillerister. Den 8de Januar 1803 ind-

deltes Korpset i den danske Brigade med et ridende Kompagni og 9 Fodkompagnier, den holstenske Brigade med et ridende Kompagni og 3 Fodkompagnier, den norske Brigade med et ridende Kompagni og 5 Fodkompagnier. Fælles for hele Korpset var der et Fyrværker- og et Haandværkerkompagni; i alt 5000 Mand. Den 19de Decb. 1806 fastsattes det ridende Kompagnis Styrke til 172 og Fodkompagniets til 234 Mand. I Februar 1808 oprettedes af det opløste Landværns yngste Mandskab en dansk Artilleribataillon paa 10 og en holstensk paa 6 Kompagnier. I Norge blev 1810 af 12 Dragonkompagnier dannet den søndenfjældske natjonale Artilleribataillon og 2 Kompagnier nordenfjældsk Artilleri. Den 1ste Febr. 1816 sammensattes Artillerikorpset af den danske Brigade paa 12, den holstenske paa 6 Kompagnier og 2 natjonale Artilleribataillon er. Ved Hærordenen af 1ste Juli 1842 inddeltes det i 2 Artilleriregimenter, 1ste med 8, 2det med 4 Batterier og en Tøjetat.

Ifølge den nugældende Hærlov af 6te Juli 1867 bestaar Artilleriet af Staben, Feltartilleriet, Fæstningartilleriet og de tekniske Afdelinger.

Staben har af faste Befalingsmænd til Raadighed 17 Officerer, 17 Underofficerer, en Arkivar og en Tegner.

Feltartilleriet bestaar af 2 Regimenter:
1ste paa 6 Linje-, 2 Reservebatterier og et Trænkompagni,
2det paa 3 — et — og et —

Fæstningsartilleriet bestaar af 2 Batailloner:
1ste paa 4 Linje- og 2 Forstærkningskompagnier,
2den paa 2 — og et —

De tekniske Afdelinger bestaa af en Tøj- og en Laboratorieafdeling med faste Befalingsmænd, 14 Officerer, 37 Underofficerer, 10 Officianter, 7 Mestersvende.

Artilleriet indkalder aarlig 1156 Rekrutter, der uddannes i Løbet af 4 til 5 Maaneder, derefter hjemsendes den ene Halvdel, og den anden Halvdel, deri beregnet 125 Underkorporaler, bliver til Tjeneste i endnu et Aar.

Foruden Officersheste har hvert Linjebatteri i Fredstid 15 Ride- og 14 Trækheste. Desuden har hele Feltartilleriet 306 Distriktsheste (de 2 Trænkompagnier have 32 Trækheste). De øvrige Heste udskrives i Krigstid.

Paa Krigsfod har Artilleriet 12 Feltbatterier, hvert paa 8 Kanoner. Batteriets Besætning er 3 Officerer, 12 Underofficerer, 2 Spillemænd, 20 Underkorporaler, 72 Konstabler, 75 Trænkonstabler.

9 Fæstningskompagnier have hvert 5 Officerer, 13 Underofficerer, en Spillemand, 400 Underkorporaler og menige.

Intet Batteri er paa nogensomhelst Tid af Aaret tilnærmelsesvis i marchefærdig Stand i Fredstid. Ved Lejrøvelserne sammenstykkes Batterierne af Dele af alle Batterier.

Af faste Befalingsmænd har Artilleriet 75 Officerer (1 General, 9 Oberster, 32 Kaptejner, 33 Premierløjtnanter) og 177 Underofficerer. Af værnepligtige Befalingsmænd har det til Tjeneste 20 Sekondløjtnanter og 60 Korporaler.

I Kjøbenhavns Forsvar fra August 1658 til Maj 1660 vare Kjøbenhavns Volde rustede med 270 Kanoner. Den 11te Februar 1659 mistede Svenskerne henved 1000 Mand i den mislykkede Storm, medens de belejredes Tab ikke beløb sig til 50 Mand. Det var Artilleriets gode Skud, der stansede de angribende Masser. I den skånske Fejde 1675—79 udmærkede Artilleriet sig ved de mange Fæstningers Belejring og Erobring samt ved Kristianstads Forsvar. I Slagene ved Halmstad, Lund og Landskrona faldt største Delen af Feltartilleriet i Svenskernes Hænder. Kanonerne bleve i Slaget trukne af Haandlangere, men naar Flugten begyndte, og Fjenden forfulgte, trak de ikke Kanonerne mange Skridt; de lode dem staa og frelste sig selv. 1697 til 1700 deltog Artilleriet i Erobringen af de gottorpske Skanser i Sydslesvig samt i den haardnakkede Belejring af Tønning. I den store nordiske Krig 1709 til 20 skyldes Erobringen af flere stærke Fæstninger Artilleriet; Stade og Stralsund faldt begge som Følge af

Artilleriets gode Brecheskydning. I Slaget paa Kjøbenhavns Red den 2den April 1801 udmærkede Artilleristerne sig, der betjente Kanonerne paa Batteriet Trekroner. De afsloge fuldstændig den engelske Flaades Angreb. I Krigen 1807—14 udmærkede de ridende og kørende Batterier sig gentagne Gange baade ved Udfaldene fra Kjøbenhavn og ved Træfningerne i Mecklenburg og Holsten. I Krigen 1848—50 er Feltartilleriets Navn knyttet til Sejrene ved Bov, Dybbøl, Nybøl, Ullerup, Fredericia, Isted og Mysunde, samt ved Fredericias, Als's og Frederiksstads Forsvar. I Krigen 1864 nævnes Artilleriet med særlig Berømmelse i Kampen ved Mysunde d. 2den Febr. og ved Dybbølstillingens Forsvar, hvor navnlig Kanonerne i Skanse II bleve fortrinlig betjente i de daglig forefaldende Kampe.

Fra 1660 til 1789 var Tallet af Kanoner i hvert Feltbatteri ulige (undtagen 1762), og i samme Batteri var der Kanoner af ulige Kaliber. 1789 bestemtes det, at hvert Feltbatteri skulde bestaa af 8 Kanoner af samme Kaliber og 2 Haubitser. 1816 bestemtes det, at Batteriet skulde bestaa af 6 Kanoner og 2 Haubitser. 1834 bestemtes, at hvert Batteri skulde bestaa af 6 Kugle- og 2 Granatkanoner. 1864 indførtes riflet Skyts. Hvert Feltbatteri bestaar nu af 8 riflede 4-pundige Forladekanoner. Fæstningsartilleriet har følgende riflede Kanoner: 12-pundige, 24-pundige, 30-pundige, 36-pundige, 84-pundige og 11-Tommers. Af glatløbede Kanoner nytter Artilleriet endnu 6-, 12-, 24-, 36-, 84- og 168-pund.

Navne.

Artilleriet udi Danmark fra 10de Januar 1684; det kongelige Artillerikorps fra 3die August 1763; Artilleriet fra 6te Juli 1867.

Chefer.

Laurids Munch fra 10de Jan. 1685; Morten Maul (Mule) fra 30te Nov. 1700; Kristian Eberhard Mushardt fra 30te Juni 1727; Karl Gottlieb Reitzenstein fra 9de April 1732; Ulrich Wilhelm Pfordten fra 12te Maj 1756; Frederik Albrecht af Anhalt-Bernburg fra 8de Januar 1764; Karl af Hessen-Kassel fra 24de Juli 1765; Sigismund Jakob Bielefeldt fra 17de Febr. 1770; Vilhelm Huth

fra 16de Septb 1771; (François Aubert fra 2den Jan. 1777; Ezekias Henrik Stricker fra 4de August 1788; Ezekias Gustaf Meklenborg fra 13de April 1792; Salomon Gedde fra 1802); Karl Frederik Bielefeldt fra 6te Maj 1806; Johan Andreas Kornelius Ohme fra 8de Februar 1809; Hans Bech fra 6te April 1809; Adam Mogens Venzel Haffner fra 24de Januar 1833; Adam Tobias Lützow fra 22de August 1832; Karl Gustaf Henrik Bauditz fra 4de Maj 1844; Kristian Julius de Meza (Overgeneral i Felttoget 1864) fra 27de December 1849; Jakob Scavenius Fibiger (Krigsminister 1851) fra 3die Oktober 1856; Mathias Lüttichau (Overgeneral i Felttoget 1864) fra 30te Oktober 1861; Henri Alex. Antoine de Jonquières fra 16de Juni 1865*).

Den 8de Januar 1808 fik Brigaderne, allerede 1789 var det inddelt i 8 Brigader: den danske, den holstenske og den norske, faste Chefer.

Chefer for den danske Brigade: Hans Beck fra 1808; Frederik Julius Kristian Saint-Aubain fra 1809; Jaques Saint-Aubain fra 1815; Johan Frederik Kristian Friboe fra 1820; Vilhelm Bille fra 1830; Karl Gustaf Henrik Bauditz fra 1832. — Fra 1ste Juli 1842 kaldtes den danske Brigade 1ste Artillerireg.; Chefer: Ole Kristian Fensmark fra 1ste Juli 1842; Hans Kristoffer Fuhrmann fra 1ste Januar 1855; Anton Ulrich Falbe fra 17de Marts 1856; Laurids Saabye Markussen fra 1ste April 1860; Karl Ulrik Emil Haxthausen fra 21de Maj 1861; Poul Egede Glahn fra 31te August 1865**).

Chef for 1ste Artilleriregiment: P. E. Glahn fra 1ste Okt. 1867.

Chef for 2det Artilleriregiment: Kristof Johan Frederik Lønborg fra 1ste Oktober 1867.

Chefer for 1ste Artilleribataillon: Ove Lunn fra 1ste Oktober 1867; Vilhelm Frederik Ludvig Kauffmann fra 1ste Juli 1868.

Chefer for 2den Artilleribataillon: Leonhardt Klein fra 1ste Oktober 1867; Karl August Adalbert Frands Joh. Brun fra 1ste August 1868.

---

*) Chefer for Artilleriet i Holsten: Andreas Harboe fra 7de Oktober 1684; Martin Jakob Wilster fra 1705; Ezekias Levin Arentskjold fra 18de Juli 1716; Ulrik Vilhelm Pforden fra 14de August 1744; Niels Harbou fra 12te Maj 1756 til 3die August 1763.

**) Den holstenske Artilleribrigade, kaldet fra 1ste Juli 1842 2det Artilleriregiment. Chefer: Johan Peter Ulrik Hirsch fra 1803; Johan Kristof Suckow fra 1809; Jacques Aubert fra 1814; Hans Adolf Friboe fra 1820; Vilhelm Bille fra 1825; Wilhelm Wachteler fra 1830; Markus Glahn fra 1832; Frederik Valentin Peter Gotfred Koye fra 1ste Juli 1842 til 24de April 1848; — Anton Ulrik Falbe fra 1ste April 1852; Johan Vahl fra 17de Marts 1856.

***) Landværns-Artilleribataillonen i Sjæland, oprettet 1802, kaldet den danske Artilleribataillon 1814; Chef: Martin Braem fra 1802—14.

Paaklædning.

1670: grøn Kjole; Arsenalbetjentene rødbrune Kjoler.
1685: violet Kjole med grønt Underfoder, 14-lødig Flint og Hirschfænger, der kan bruges som Bajonet;
1711: rød Kjole med violet Underfoder; violette Bukser;
1730: rød Kjole med mørkeblaat Underfoder; mørkeblaa Bukser; Kamisol (Vest) og Kassakke (Kappe);
1790: rød Kjole med mørkeblaa Besætning, korte Skøder; gule eller blaa Bukser. Fra 1803 bortfaldt Infanterigeværerne i Væbningen;
1842: rød Kjole med mørkeblaa Krave; mørkeblaa Bukser;
1849: mørkeblaa Vaabenfrakke med karmoisinrød Kraveflig; mørkeblaa Bukser.

Legater.

1. 14,000 Rd. af 13 forskellige til Garnisonsskolevæsenet skænkede Beløb, der skulle anvendes til Garnisonsskolernes Bedste. De anvendes tilligemed den Classenske Legatskoles øvrige Indtægter, 4287 Rd. til at holde denne Skole igang efter den udvidede Plan af 11te August 1868.
2. 2200 Rd. til Garnisonsskolen, skænket af General P. K. F. Schotten i 1852; men den aarlige Rente skal anvendes til Vedligeholdelse af Generalens Gravsted indtil Aar 1960; først efter 100 Aar er Legatet bestemt til Skolens Bedste.

Garnisonssted: Kjøbenhavn.

Trofæer.

Fortegnelse over de erobrede Faner, som endnu bevares paa Tøjhuset:

Lybske 6, erobrede i Grevens Fejde 1535. Gule med et Taarn midt i Flaget;
østerrigske 2, erobrede 1626 i Trediveaarskrigen. Gule og sorte med den kejserlige Ørn;
franske 8, erobrede 1706 i Slaget ved Ramelliers. Røde med Lilier og Kroner;
tyske 8, sort-rød-gyldne og hvid-blaa-røde, fra Krigen 1848—50;
svenske 6 fra Kalmarkrigen, med C. R. S. i Flaget;
— 77 fra Krigen 1657—60 med C X i Flaget og et dobbelt C paa Spydspidsen;
— 7 fra den skånske Fejde.
— 34 fra den nordiske Krig, med C XII's Navnetræk.
69 fremmede Natjoners Flag (nogle med, andre uden Emblemer), om hvilke ingen Oplysning haves.

5. Rytteriet

bestod 1660 af 11 hværvede Regimenter, hvert med 6 Kompagnier paa 125 Mand, 2 Frikompagnier og Rostjenesten. 1669 var det indskrænket til:

Livgarden . . . . . 120 menige; i alt 134 Mand;
Livreg. 6 Komp., hvert paa 90 — i alt 606 —
9 Frikompagnier . . . . . 900 —

1670 opløstes dette Rytteri med Undtagelse af Garden, og der oprettedes 5 natjonale Regimenter, til hvis Underhold der leveredes Krongods. Disse Regimenter danne endnu Stammen for flere af vore Rytterregimenter. 1672 genoprettedes Rostjenesten som et Rytterregiment paa 6 Kompagnier, og U. F. Gyldenløve hværvede et Regiment i Mecklenburg, der kaldtes Livregimentet. 1675 fordobledes 4 af de natjonale Regimenter og Rostjenesten. Garden til Hest blev til et Regiment paa 6 Kompagnier, og der hværvedes 3 Ryttere og 3 Dragonregimenter. Ved den skånske Krigs Udbrud 1675 talte det danske Rytteri 19 Regimenter, hvert med 6 Komp. paa 80 Mand. Dragonerne finde vi første Gang omtalte her i Landet 1627, anden Gang i Krigen 1657—60. De kaldtes Dragouner og kæmpede baade til Hest og til Fods. De bare Sko og vare væbnede med Kaarde og en lang Musket. I Krigen 1657—60 var der 2 komplette Regimenter, Dronningens (nu 17de Bataillon) og Feltherrens Regiment, og 2 ufuldstændige Regimenter, Ulfeldt og Frijs. De Dragonregimenter, der oprettedes i den skånske Fejde, vare Oertzens, Walters, Rantzaus, Duncams, Ramsteds, Torps, Fleischers, Hausmanns og Lievens Regimenter. Resterne af disse Regimenter indlemmedes efter Krigens Ophør i oldenburgske Fodregiment. Ved det natjonale Rytteri foregik der i den skånske Fejde en væsentlig Forandring. Det viste sig, at den hele Indretning ikke passede for Krig. Rytterbonden var fraværende i Leding, netop naar hans Nærværelse ved Gaarden var nødvendig i Saa- og Høsttid. Mange faldt, og Gaardene stode øde, indtil nye Fæstere vare fundne. Den 25de Juli 1680 udkom derfor en Forordning, i hvilken der gjordes Skilning imellem Rytteren og Rytterbonden. Den første skulde være en af Kompagnichefen hværvet Karl; den anden, Bonden,

havde fremtidig kun at skøtte sin Gaard og underholde Rytteren eller svare en Afgift, naar han var fraværende i Leding. 16de August 1696 udkom en Forordning, der fuldstændig bestemte alt, hvad der hørte til det natjonale Rytteris Underhold. Dette bestod fra 1680 af 3 sjælandske, 2 fynske og 5 jyske Regimenter, hvert paa 8 Kompagnier. 1682 forstærkedes Rytteriet med Dragoneskadronerne du Mont, Stangnitz, Dehn, Lieven, Aderkaas og Løvendahl. 1684 bestod det af Garden, de 10 natjonale Regimenter, de hværvede Regimenter, Livregimentet, Bernstorff, Bülow, la Forest, Brockdorff, Limoges og Prehn, samt Dragonregimenterne Aderkaas og Løvendahl.

1690 bestod det af Garden, de 10 natjonale Regimenter, de 2 hværvede Livregimenter og Bernstorffs, samt Regimenterne Juel-Rysensten, Donep og Sehested, der vare oprettede 1689 af natjonalt Mandskab og sendte i engelsk Tjeneste til Irland. Endvidere af 3 Dragonregimenter, Løvendahl, Aderkaas og Biegen.

1692 sendtes 1ste jyske Rytterregiment og Biegens Dragonregiment i østerrigsk Tjeneste til Ungarn. Derfra gik Rytterregimentet 1698 til Sachsen og Dragonregimentet til Polen. De vendte hjem 1699.

1700 oprettedes Kyrasserregimentet Ahlefeldt og de 2 Dragonregimenter Glücksborg og Rodsten. 1701 oprettedes Dragonregimentet Würtemberg-Oels og 1702 Rytterregimentet Ditmersen.

1701 sendtes 5 natjonale (2det sjælandske, 2det, 3die, 4de og 5te jyske), 3 hværvede (Livregimentet, Bernstorffs og Ahlefeldts Reg.) og det würtemberg-oelske Dragonreg. i engelsk og hollandsk Tjeneste til Flandern. De vendte hjem 1713 og 14.

1702 gik Ditmersens Rytterregiment og Rodstens Dragonregiment i østerrigsk Tjeneste til Italien. De vendte hjem 1709.

1710 oprettedes Brockdorffs Kyrasserregiment.

1714 opløstes 2det sjælandske, 4de jyske Rytterregiment, Brockdorffs Kyrasserregiment og Bülows, tidligere Rodstens, Dragonregiment.

1703 oprettedes de natjonale jyske og sjælandske Dragonregimenter.

1717 udvidedes det natjonale Rytteri til 12 Rytter- og 3 Dragonregimenter. Det danske Rytteri bestod nu af 15 natjonale og 5 hværvede Regimenter, hvert med 8 Komp. paa 82 Mand med i alt 14,000 Tjenesteheste (Garden, Livregimentet, 1ste, 2det, 3die, 5te jyske; 1ste, 3die sjælandske; 1ste, 2det fynske; holstenske Rytterregiment, sjælandske og jyske natjonale Kyrasserregimenter, øst-, vestsjælandske, jyske natjonale Dragonregimenter, Frijs's (tidligere Ditmersens), Schubarts (tidligere Ahlefeldts) Regimenter, Livreg. Dragoner, Schulenburgs (tidligere Würtemberg-Oels) Dragonregiment).

1721 opløstes 5 af disse Regimenter (1ste og 3die sjæl. Rytterregimenter, sjælandske og jyske natjonale Kyrasserregimenter og Schulenburgs Dragonregiment).

1730 opløstes de natjonale Dragonregimenter, og Rytteriet bestod nu af 12 Regimenter: Garden, Livregimentet, 1ste, 2det, 3die, 5te jyske, 1ste, 2det fynske, holstenske, Neubergs (tidligere Schubarts), Holsteinborgs (tidligere Frijs's) og Livregiment Dragoner, hvert med 8 Kompagnier paa 75 Mand.

Fra 1733 til 36 sendtes af Rytteriet 3 Regimenter, 2det jyske, holstenske og Livregiment Dragoner, til Rhinen for at hjælpe Tyskerne mod Franskmændene, og 1741 og 42 1ste jyske, Livregimentet og Neubergs Regiment i engelsk Tjeneste til Hannover for at skytte det mod Franskmændene.

1736 oprettedes det første Husarkompagni.

Hærordenen af 3die August 1763 bestemte Rytteriets Styrke til 12 Regimenter, nemlig: Garden, Husarregimentet, 6 Kyrasser- og 4 Dragonregimenter, hvert paa 5 Eskadroner a 146 Md., dels hværvet, dels natjonalt Mandskab. 1ste Juli 1767 indskrænkedes Rytteriet til 8 Regimenter (2 Kyrasser- og 6 Dragonreg.) foruden 2 Eskadroner Garde. Sjælandske, oldenburgske Kyrasser- og Husarregimentet opløstes. Ved Hærordenen af 1774 bestemtes, at Regimenterne med Und-

tagelse af Garden og Husarerne fremtidig skulde kaldes Rytterregimenter. Deres Tal vedblev at være 8 med 5 Eskadr. De kaldtes danske, norske Livregiment, jyske, fynske, 1ste og 2det sjælandske, slesvigske, holstenske Regiment Ryttere. Fra 8de Juni 1774 til 1ste Maj 1780 oprettedes 8 Husareskadroner, der deltes i 2 Regimenter. Ved Hærordenen af 1ste Februar 1785 indførtes atter Dragoner. Inddelingen blev: Garden og 2 Husarkorpser, hvert med 2 Eskadroner; 4 Rytterregimenter (Livregimentet, sjælandske, slesvigske og holstenske); 4 Dragonregimenter (Livregimentet, sjælandske, jyske og fynske), hvert paa 4 Eskadroner med 144 menige, Halvdelen natjonalt, Halvdelen hværvet Mandskab.

Ifølge Hærordenen af 11te December 1789 opløstes sjælandske Dragonregiment, og de 2 Husarkorpser forenedes til et Regiment paa 6 Eskadroner. Ved de øvrige Regimenter foretoges ingen Forandring. Ifølge Hærloven af 8de Juni 1803 ophørte Hværvingen, og Rytteriet fik lutter natjonalt Mandskab.

I Krigen 1807 genoprettedes sjælandske Dragonregiment, der den 29de December 1807 kaldtes Prins Frederik Ferdinands Dragonregiment. Ved Hærordenen af 25de Jan. 1816 beholdt Rytteriet foruden Garden paa 2 Eskadroner, hver med 60 menige, sine 9 Regimenter paa 4 Eskadroner, hver med 144 menige. De kaldtes Livregiment og slesvigske Kyrasserregiment; Livregiment, fynske, jyske og Prins Frederik Ferdinands Dragonregimenter; sjælandske og holstenske Lansenerregimenter; Husarregimentet.

Ved Hærordenen af 1ste Juli 1842 indskrænkedes Rytteriet til: Garden en Eskadron, Husardivisionen 2 Eskadroner, 6 Dragonregimenter, hvert paa 4 Eskadroner med 120 Underkorporaler og menige. 1848 nedlagdes 1ste Dragonregiment, og 2det udstrøges af Hæren. 1ste April 1851 oprettedes holstenske Dragonregiment, der den 1ste April 1852 genoptoges i Hæren og formerede det ifølge Hærplanen af 1842 befalede 2det Dragonregiment. Den 1ste April 1854 gen-

oprettedes 1ste Dragonregiment, foreløbig paa 2 Eskadroner. Det nedlagdes atter 1855, og Husardivisionen forandredes den 22de Oktober 1855 til et Regiment paa 4 Eskadroner. Rytteriet bestod nu af: Garden paa en Eskadron, 5 Dragon- og et Husarreg., hvert paa 4 Eskadroner. I December 1863 fik hvert af de 6 Regimenter 6 Eskadroner, der inddeltes i 2 Halvregimenter. Efter Krigens Ophør indskrænkedes Regimenterne atter til 4 Eskadroner. Den 24de Marts 1865 nedlagdes 2det, den 29de Juli 3die Dragonregiment, og den 31te Maj 1866 Garden.

Ifølge Hærloven af 6te Juli 1867 bestemtes Rytteriets Styrke til 5 Regimenter, hvert med 2 Linje- og en Reserve-Eskadron. Eskadronen har paa Krigsfod 120 Underkorporaler og menige. Af faste Befalingsmænd har Rytteriet 69 Officerer (en General, 8 Oberster, 24 Ritmestre, 36 Premierløjtnanter) og 102 Underofficerer, endvidere 40 Spillemænd, 5 Bøssemagere, 10 Sadelmagere, 10 Beslagsmedde. Af værnepligtige Befalingsmænd har det til Tjeneste 15 Sekondløjtnanter og 60 Korporaler. Det har en aarlig Rekruttilgang af 450 Mand, der uddannes i Løbet af 9½ Maaneder, hvorefter der til Uddannelse af værnepligtige Befalingsmænd og til fortsat Tjeneste i 11 Maaneder beholdes 275 Mand. Af det hjemsendte Mandskab indkaldes 2den Aargang til 5 Maaneders, 3die til 1½, 4de til en Maaneds Øvelse. Rytteriet har 800 Stamheste og 1422 Distriktsheste. I alt 2222 Rideheste.

Gardehusarregimentet, oprettet den 8de Juni 1774.

1774 oprettedes 2 Husareskadroner, i de 6 følgende Aar oprettedes endnu 6 Eskadroner. Den 1ste Maj 1780 deltes de i 2 Regimenter, som den 28de Januar 1785 indskrænkedes til 2 Korpser, hvert paa 2 Eskadroner, der atter samledes i et Regiment paa 8 Eskadroner den 22de August 1788. Den 11te December 1789 bestemtes, at det skulde bestaa af 6 Eskadroner, hver paa 172 Mand; Regimentet fik 3 Stabsofficerer, 12 Ritmestre, 12 Løjtnanter, 8 Kornetter, 72 Under-

officerer, 12 Trompetere. Den 4de Marts 1791 øgedes det med en Bosniakeskadron, der fra 1808 kaldtes Ulaneskadronen. Den 1ste Februar 1816 deltes det i 4 Eskadroner, hver med 5 Officerer, elleve Underofficerer, 2 Trompetere, 144 menige. Den 1ste Juli 1842 indskrænkedes det til en Division paa 2 Eskadroner, hver med 120 Underkorporaler og menige. Divisionen fik 12 Officerer, 24 Underofficerer, 6 Trompetere. Ved Krigens Udbrud 1848 dannedes af frivillige og det ældste Mandskab en Reserveeskadron, der atter opløstes 1851. Ifølge Armebefaling af 22de Oktober 1855 øgedes Divisionen med det paa 2 Eskadroner genoprettede 1ste Dragonregiment*).

*) **1ste Dragonregiment,** oprindelig et i Mecklenburg hværvet Regiment paa 6 Kompagnier, oprettet den 25de Oktober 1672. Det udmærkede sig i den skånske Fejde 1675—79. Efter Krigen fik det Kvarter i Flensborg, Tønder og Bredsted. 1701 gik det med de øvrige danske Hjælpetropper til Flandern og Sydtyskland og kæmpede imod Franskmændene til 1713. Det vendte hjem 1714. 1715 stod det i Pommern. 1716 gik det til Kjøbenhavn og stod i Nordsjæland til 1720, da det vendte tilbage til Sønderjylland og indkvarteredes i Aabenraa, Husum og Ekernførde. 1741 gik det i engelsk Tjeneste til Hannover. I det næste Aar fik det Kvarter i Holsten med 3 Kompagnier i Itzehoe og et Kompagni i hver af de følgende Byer: Wilster, Krempe, Wedel Oldenburg, Rantzau. Fra 1758 til 63 stod det i Kantonnement i det sydøstlige Holsten. 1764 fik det Kvarter for 2 Eskadroner i Slesvig, en i Flensborg, en i Husum, en i Ekernførde. Fra 1807 til 14 stod det i Sjæland. 1814 vendte det tilbage til Slesvig og sendtes i April mod Frankrig. Efter sin Hjemkomst i Efteraaret indkvarteredes det med to Eskadroner i Slesvig, 1 i Flensborg, 1 i Husum. 1ste Juli 1842 kom hele Regimentet til Byen Slesvig Ved Oprørets Udbrud 1848 svigtede tre af Eskadronerne. Staben, de fire Standarter og en Del af Eskadronen Wedseltoft, der forblev tro, gik til Nørrejylland. Da den Landsdel, hvorfra Regimentet udskreves, var besat af Fjenden i to Aar, blev Regimentet opløst. Det genoprettedes 1854 og nedlagdes atter i det næste Aar.

Chefer: Ulrik Fredr. Gyldenløve fra 25de Oktober 1672; Ditlef Rantzau fra 11te Decbr. 1672; Hans Vilh. Meerheim fra 1ste Marts 1676; Adam Hans Bars fra 1ste Juli 1677; Kristian Ditlef Reventlow fra 1697; Johan F. Bardenfleth fra 26de Maj 1714; Ditlef Revenfeldt fra 6te Marts 1723; Fredr. Ehrenfried Amthor fra 24de Februar 1727; Ludvig Kasimir Ysenburg-Budingen fra 31te August 1736; Valdemar Schmettow fra 19de Oktober 1746; Konrad Holstein fra 16de Juli 1760; Jakob Fredr. Schaf-

Den 25de December 1863 øgedes Regimentet med to Eskadroner, der atter nedlagdes efter Krigens Ophør. Ifølge Hærordenen af 6te Juli 1867 bestaar Regimentet af to Linje- og en Reserveeskadron.

Felttog: Eskadroner af Husarregimentet have deltaget i Felttoget i Bohuslen 1788, i Stormen paa Stralsund 1809 og i Felttoget i Mecklenburg og Holsten 1813. I Krigen 1848 til 50 har Regimentet bivaanet de fleste større Slag, udmærket sig i mange Forposttræfninger og særlig i følgende Træfninger: ved Hoptrup 6te Juni 1848, hvor anden Husareskadron nedsablede et Kompagni tyske Friskarer; ved Kolding 23de April 1849, hvor Halvdelen af anden Husareskadron foretog et kækt Angreb paa de fjendtlige Skanser; ved Jagel den 29de Juli 1850, hvor 1ste Husareskadron hug ind paa to fjendtlige Eskadroner og gjorde mange Fanger. Endelig har Regimentet deltaget i Felttoget 1864.

Chefer.

Johan Schinckel fra 8de Juni 1774 (Jakob Spæth for 2det Regiment fra 1780—85); Valentin Berger fra 18de Februar 1785; Frederik Kaspar

---

falitzky-Muckadel fra 9de Marts 1775; F. K. Gersdorff 21de Aug. 1776; Kristian af Hessen-Kassel fra 26de Februar 1790; August Nicolai Kardoff fra 11te Marts 1809; Hans Bachmann fra 9de Oktober 1809; Frederik af Augustenburg fra 16de Oktober 1830; Max Kristof. Fredr. Holstein fra 1ste Juli 1842 til 24de Maj 1848; Karl Torp fra 1ste April 1854 til 22de Oktober 1855.

Navne: 1672 holstenske Rytterregiment; 1678 Livregiment Ryttere; 1701 Livregiment tilhest; 1763 Livregiment Kyrasserer; 1772 det danske Livregiment Rytteri; 1789 Livregiment Ryttere; 1816 Livregiment Kyrasserer; 1842 Første Dragonregiment

Estandarter: 1685 hvide med Danebrog i Hjørnet; Kristian V's Navnetræk i Palmegrene; 1842 Danebrog

Paaklædning: 1695 graa Kjole med rød Krave, rød Kappe med guit Underfoder; 1715 rød Kjole med gul Krave og blaat Underfoder; 1730 rød Kjole med rød Krave og gule Haandled; 1760 rød Kjole med palllegul Krave, Vest og Benklæder; 1785 rød Kjole gul Krave og Rabatter; 1816 hvid Kjole med rød Krave; 1842 rød Kjole med blaa Krave; 1854 lyseblaa Vaabenfrakke.

Konrad Friboe fra 29de Juli 1813; Fr. August Emil af Augustenborg fra 1ste Juli 1842; Hartvig Jakob Fredr. Benzon fra 1ste Februar 1843; Karl Torp fra 27de Februar 1849; Benjamin Marcher fra 1ste April 1854; Fredr. Georg Lützau fra 24de Decbr. 1863; Didr. Vilhelm Hegermann-Lindenkrone fra 19de December 1864; Henrik Castenskiold fra 6te Juli 1867.

Navne.

8de Juni 1774 Husarregimentet; 1ste Maj 1780 Første og andet Husarregiment; 28de Januar 1785 Første og andet Husarkorps; 22de August 1788 Husarregimentet; 1ste Juli 1842 Gardehusardivisionen; 20de Oktober 1855 Husarregimentet; 9de Februar 1857 Gardehusarregimentet

Standarter. 1780 blaa; 1842 Danebrog.

Garnison.

1774 til 1816 4 Eskadroner i Sjæland, to i Holsten; 1816 Kjøbenhavn, Roskilde, Fredriksborg, Hørsholm; 1842 Kjøbenhavn.

Paaklædning.

1774 rød Pels, lyseblaa Dolman med hvide Snorer, røde Bukser i Støvlerne, Chakot uden Skygge, Hesten fri for For- og Bagpakning; 1780 første Regiment blaa, andet gul Dolman; 1816 rød Pels, blaa Dolman, blaa Bukser; 1870 lyseblaa Vaabenfrakke med hvide Snorer, lyseblaa Bukser.

Tidligere Husarkorps. 1735 hværvede General Mørner et Kompagni Husarer paa 100 Mand; Befalingsmænd og menige vare Ungarer. Det førtes af Ritmester Czabel de Czabeldelz og anvistes Kvarter i Jægersborg. Det opløstes 1747. — Under Rustningerne mod Rusland oprettede Grev Konrad Moltke et Husarkorps paa 8 Kompagnier, der 1767 blev et Regiment paa 5 Eskadroner. Det opløstes 1767, Chefer: Konrad Moltke; 1764 Fredr. Adam Trümbach.

2det Dragonregiment*), oprettet den 1ste Oktober 1867.

Regimentet dannedes af tre Eskadroner af tredje, fjerde og femte Dragonregiment. Det har Garnison i Odense. Mandskabet bestaar af Fynboer.

---

*) Det tidligere bestaaende **andet Dragonregiment**, der oprettedes 1683, opløstes 24de Marts 1865. — Ifølge Kongelig Befaling af 27de Decbr. 1683 op-

Chefer.

Kristian Fredr. Bramhelft fra 1ste Oktober 1867; Holten Fürchtegott Trepka fra 19de August 1870.

---

rettede Valdemar Løvendal sex Dragonkompagnier af Normænd, der sendtes til Holsten. 1684 vendte de tilbage til Norge men sendtes i det næste Aar atter til Holsten og forenede med du Monts og Stangnitz's holstenske Kompagnier til et Regiment under Løvendal, bestaaende af sex norske og tre holstenske Kompagnier. Fra 6te August 1693 kaldtes det Livregiment Dragoner. 1700 forstærkedes det med det i dette Aar oprettede 1) Glücksborgske Dragonregiment og marcherede til Sachsen. 1701 skiltes det fra det Glücksborgske Regiment og forstærkedes med det holstenske Dragonregiment 4) Livregiment Dragoner blev derpaa staaende i Holsten til 1709, da det sattes paa Krigsfod. I den store nordiske Krig deltog det i Felttogene i Skåne og Nordtyskland. Efter Krigens Ophør fik det Standkvarter i Holsten. 1784 sendtes det med nogle andre Regimenter til Rhinen for at hjælpe Østerrigerne mod Franskmændene Det vendte tilbage til Holsten 1736 og forblev der til 1807, da det forlagdes til Sjæland. 1814 vendte det tilbage til Holsten. 1842 mistede det sit ældgamle Navn og kaldtes andet Dragonregiment. Det udstrøges af Hærens Lister 1848, da Underofficerer og Mandskab svigtede sin Fane I April 1851 oprettedes det holstenske Dragonregiment; den 1ste April 1852 optoges det i den danske Hær, efter Planen af 1842, i sin forinden Oprøret 1848 hafte Skikkelse med dertil hørende Rettigheder, og fik som Følge heraf sit tidligere Nummer og Navn. Det opløstes 24de Marts 1865.

Navne: 5te Januar 1686 Løvendahls Dragonregiment; 6te Aug. 1693 Livregiment Dragoner; 28de Juli 1772 Norske Livregiment Rytteri; 28de Januar 1785 Livregiment Dragoner; 1ste Juli 1842 andet Dragonregiment.

Chefer: Valdemar Løvendahl fra 27de December 1683; Cæsar la Batt fra 9de November 1700; Kristian Rodsten fra 15de Juni 1706; Kristian Adolf Holst (ɔ: Holstein) fra 7de December 1709, (faldt i Slaget ved Helsingborg 10de Marts 1710); Reimer Hans Bülow fra 11te Marts 1710 (faldt i Slaget ved Gadebusch 20de December 1712); Hans Henrik Bibow fra 21de December 1712; Adolf Fredr. Staffeldt fra 22de Marts 1720; Baltasar Ahlefeldt fra 15de Maj 1734; Konrad Vilhelm Ahlefeldt fra 1752; Johan Georg Moltke fra 24de September 1755; Samuel Ludvig Kalkreutz fra 14de Marts 1759; Niels Juel Schinckel fra 22de September 1761; Kaspar Herman Gottl. Moltke fra 16de Jan. 1765; Fredr. Karl Kristian Ulrich Ahlefeldt fra 16de Juli 1772; Aug. Ludv. Georg Hedemann fra 29de Maj 1801; August Nik. Karl Kardorff fra

Paaklædning.

Lyseblaa Vaabenfrakke med rød Kraveflig, lyseblaa Bukser, hvid Livrem og Patrontaskelæderrem, sort lakeret Læderhjælm med Nysølvsbeslag. Sabel, riflet Bagladekarabin, Officerer og Underofficerer isteden for Karabin Omdrejningspistol

Standarter. Danebrog

6te November 1809; Hartvig Vilh. Daue fra 28de Januar 1820; Julius Stemann fra 28de Decbr. 1830; Jens Karl Bardenfleth fra 3dje Juni 1832; Fredr. Ludv. Hindenburg fra 1ste Juli 1842; Karl Ludv. Henr. Flindt fra 1844 til 24de Marts 1848. — Kaj Ditl. Hegermann-Lindenkrone fra 1ste Decbr. 1851; Herman Lauritz Scharffenberg fra 18de Marts 1858; Edvard Palnatoke Bruhn fra 24de December 1863 til 24de Marts 1865.

Paaklædning: 1695 Karmoisinrød Kjole med hvid Krave og Underfoder; 1720 rød Kjole, hvid Krave, Vest og Bukser; 1774 rød Kjole, sort Krave og Rabatter; 1842 rød Kjole, blaa Krave; 1852 lyseblaa Vaabenfrakke.

1. **Philip Ernst af Glücksborgs Dragonregiment,** hværvet i Flensborg i Juni 1700, forenet 1701 med
2. **Rodstens Dragonregiment,** hværvet i Kolding ligeledes i Juni 1700. De forenede Regimenter sendtes 1702 til Italien og derfra til Ungarn, som Hjælpetropper for Østerrig. 1709 vendte det tilbage til Danmark og bestod da næsten af lutter Ungarer. Det deltog i det skånske Felttog 1709 og 10 samt i Felttogene i Mecklenburg 1711 og 12. Det opløstes 25de Maj 1714 og indlemmedes i Würtemberg-Oels Dragonregiment.

   Chefer: Kristian Rodsten fra 15de Juni 1700; Philip Detlef Trampe fra 1704; Fredr. Gersdorff fra 1706; Reimer H. Bülow fra 1708; Gotskalk Ernst Bülow fra 1710, (faldt i Træfningen ved Wismar 5te December 1711); Ditlef Holsten.
3. **Würtemberg-Oels's Dragonregiment** oprettedes 1701, sendtes med de øvrige Hjælpetropper i engelsk Sold 1701 til Flandern, vendte hjem 1713 og opløstes 1721.

   Chefer: Ulrik Frederik af Würtemberg-Oels, Jakob Bonar, Werner Schulenburg fra 1713.
4. **Holstenske Dragonregiment.** De 1682 oprettede Dragoneskadroner Dehn, Lieven, Høinemann, Rathlou, Marchal og Nancré forenedes 18de August 1685 til et Regiment under Otto Henrik Aderkaas Regimentet overlodes fra 1694 til 97 til Hertugen af H. Gottorp 1700 sendtes det til Sachsen. Efter sin Hjemkomst 1701 blev Mandskabet stukket ind i Livregiment Dragoner.

3die Dragonregiment, oprettet den 1ste Maj 1670.

Det var oprindelig et natjonalt Regiment paa fire Kompagnier, hvis Ryttergods laa i Rensborg, Flensborg og Haderslev Amter. Dets Stamme bestod af 80 Ryttere af Eberstein Kompagni, der opløstes 1670. Regimentets første Chef var Henrik Sehestedt, der allerede i Krigen fra 1657—60 havde ført et Rytterregiment. Han fik nu en ny Oberst-Udnævnelse fra 1ste August 1670. Ved den staaende Hærs Oprettelse 1660 berøvedes nemlig de fleste af de tidligere udnævnte Oberster deres Patenter, for saavidt de ej ansattes i den nye Hær. 1675 deltog Regimentet, seks Kompagnier stærkt i Felttoget i Pommern og Mecklenburg; om Vinteren stod det paa Forpost imellem Hamburg og Blankenese og afslog i Januar et Angreb, som Svenskerne foretoge mod Altona. I Juli 1676 gik det til Skåne og stod paa Grænsen af Skåne og Halland til November, da hele Hæren drog til Egnen norden for Lund, hvor den lejrede i en Maaned. Regimentet havde sin Plads paa venstre Fløj, der førtes af General Sandberg. I Slaget ved Lund faldt Henrik Sehestedt, hans Kompagnier splittedes og droge sig tilligemed hele den venstre Fløj ud af Slaget. I Februar 1677 førte Konrad Reventlow, den senere Storkansler, Regimentet til Haderslev. I Maj drog det atter til Skåne og deltog i Kristianstads Undsætning, Malmøs Belejring og Slaget ved Landskrona. I dette Slag stod det paa venstre Fløj, der førtes af Rumohr. Regimentet omringedes af flere svenske Regimenter, men brød sig Vej med en Kækhed, der vakte alles Beundring. Kort efter deltog det i Kavalkaden til Kristianstad, hvorfra det vendte tilbage til Landskrona, hvor det blev staaende til næste Sommer. Efter Krigens Ophør vendte det tilbage til Sønderjylland og fik Kvarter i Haderslev og Kolding. 1681 byttede det Navn, kaldtes 2det fynske Rytterregiment og fik Ryttergods i Assens, Odense og Ru-

gaards Amter. Det tidligere 2det fynske Rytterregiment sendtes til Sjæland og kaldtes 3die sjælandske Rytterregiment. 1683 stod hele Rytteriet i Lejr imellem Kolding og Haderslev 1686, 89, 93 og 96 stod Regimentet i Holsten. I Aaret 1700 deltog det i Felttoget mod Holsten-Gottorp og dets Forbundsfæller. Efterat Freden var sluttet, fik det Kvarter i Kolding Amt, hvor det stod til 1704, og derpaa i Flensborg Amt 1705. Det næste Aar vendte det tilbage til Fyn. 1709 deltog det i Felttoget i Skåne og udmærkede sig i Træfningerne ved Flekkeby og Torsebro, hvor det svenske Rytteri blev slaaet. I Slaget ved Helsingborg 10de Marts 1710 stod det paa venstre Fløj. Da Fjenden imidlertid angreb højre Fløj med stor Overmagt, blev det tilligemed de andre Regimenter sendt til dennes Understøttelse, men kunde ikke stanse den allerede indtraadte Tilbagegang. Efter Slaget overskibedes det til Sjæland og gik om Efteraaret til Fyn for at faa sine Huller udfyldte. 1711 stødte det med fuld Krigsstyrke til Hæren i Holsten. I August rykkede det ind i Mecklenburg, stod for Wismar i fjorten Dage og gik derpaa med den større Halvdel af Hæren gennem Passet ved Damgarten ind i Pommern og indesluttede den svenske Hær i Stralsund. Paa Grund af Vinterens Strænghed vendte den danske Hær i Januar 1712 tilbage til Holsten og lagdes i Kantonnement. Den samledes igen i Juli. Den 1ste August 1712 førtes Regimentet over Elben ved Blankenese, besatte svensk Bremen og deltog i Stades Belejring. Efter denne Fæstnings Fald vendte Regimentet tilbage til Holsten og kantonerede ved Oldesloh til 29de November. Paa denne Dag brød Hæren atter op, gik ind i Mecklenburg og slog Lejr ved Gadebusch. Den 20de December blev den angreben af Stenbock. Regimentet stod paa højre Fløj i Brigaden Dewitz og kæmpede med stor Udholdenhed; største Delen af Befalingsmændene faldt. Efter det tabte Slag vare de seks Kompagnier smæltede sammen til to. Med denne Styrke stod det i den dansk- russisk- sachiske

Hær ved Rensborg i Januar 1713. Regimentet havde flere heldige Træfninger med det svenske Rytteri ved Vitsvort og Rejmersbude. Efter at Stenbock havde overgivet sig med hele sin Hær i Tønning, gik Regimentet til Oldesloh og Itzehoe, hvor det stod til Maj 1715. Den 15de Juni drog det i Spidsen for Hæren ind i Mecklenburg og derfra ind i Pommern, mod Stralsund, der blev belejret af en dansk-sachsisk-preussisk Hær. Den 15de November foretog Regimentet i Forening med flere Landgang paa Rügen, fra hvilken Ø Svenskerne fordreves efter blodige Kampe. Kort efter aabnede Stralsund sine Porte, og Regimentet rykkede mod Wismar. Efter Wismars Fald 19de April 1716 sejlede det over Østersøen til Sjæland. En Landgang skulde foretages paa Skånes Kyst med 60,000 Danskere og Russere, der vare lejrede udenfor Kjøbenhavn og paa Hven. Russerne syntes saa godt om Opholdet, at de glemte, hvorfor de vare komne, og den danske Regering havde Møje med at formaa dem til at forlade Sjæland, selv efter at den havde gjort Afkald paa deres Deltagelse i Angrebet paa Skåne. Regimentet blev staaende i Nordsjæland, indtil Freden sluttedes med Sverig i Frederiksborg 3die Juli 1720. Det vendte tilbage til Fyn og fik Stabskvarter i Odense. 1758 sattes Regimentet paa Krigsfod og gik til Holsten. 1762 rykkede det med Hæren ind i Mecklenburg, for at stanse en russisk Hær, der rykkede frem fra Pommern for at erobre den danske Halvø. Inden det kom til Sammenstød, endte en Hofrevolution i Petersborg Striden med Rusland. Regimentet vendte hjem til Fyn, mistede sit Ryttergods og forstærkedes med det 1ste fynske Rytterregiment, der opløstes 3die August 1763 *).

*) **Fynske natjonale Rytterregiment, oprettet 1670.** I August 1675 deltes det i de 2 Regimenter, 1ste og 2det natjonale fynske, hvert paa 6 Kompagnier. **1ste fynske natjonale Regiment** drog straks efter sin Oprettelse i Krig, rykkede ind i Mecklenburg og deltog i Wismars Be-

Efterat Hværvingen var afskaffet, fik Regimentet fra 1802 til 1867 sit Mandskab fra Fyns Stift. 1801 sattes det paa

---

lejring. Om Vinteren indkvarteredes det i Schwerin. Fra 1676–78 kæmpede det i Skåne. 1679 sendtes det mod Hamburg og vendte i November samme Aar tilbage til Fyn. Fra 1686—93 stod det i Holsten. Fra 1693—99 i Fyn. 1700 anvendtes det i Holsten i Kampen mod H.-Gottorp og gik efter Krigens Ophør tilbage til Fyn, hvor det stod til 1709, med Undtagelse af Aarene 1705 og 6, da det stod i Haderslev og Flensborg. I Marts 1710 førtes det over til Skåne og kom tidsnok for at deltage i Slaget ved Helsingborg 10de Marts 1710. Fra 1711 til 15 kæmpede det med den øvrige Hær i Nordtyskland. 1716—17 stod det i Aarhus, Mariager og Dronningborg. 1718 fik det det ringstedske Ryttergods. 1723 ombyttede det dette med det tryggevældeske og 1728 med det falsterske Ryttergods. 1734 fik det Kvarter i Kjøge, Kallundborg og Holbæk. 1740 i Kolding med 5, Vejle med 1 og Ribe med 2 Kompagnier. Her blev det staaende til 1758, da det drog til Holsten mod Russerne. Efter at der atter var indtraadt et fredeligt Forhold til Rusland, vendte det tilbage til sine Garnisoner i Foraaret 1763 og opløstes 3die August 1763.

Chefer: Johan Liebreich fra 1ste August 1670; Hans Vald. Schultz fra 1671; Jakob Dunkam fra 1672: Kristof Otto Schack fra 1676; Siegfried Rathlou fra 4de August 1677; Otto Rantzau fra 27de November 1677; Schack Brockdorf fra 11te April 1691; Fredr. Holck fra 24de Oktober 1705; Kristian Juel fra 20de Oktober 1710; Johan Kørbitz fra 21de Juni 1717; Henrik Bernhard Schaffalitzky de Muckadell fra 3die December 1725; Schenck-Winterstädt fra 5te September 1747; Ernst Fredr. Finecke fra 1751; Joh Henr. Schulenburg fra 30te November 1754 til 63.

Navne: Fynske natjonale Rytterregiment fra 1670; 1ste fynske natjonale Rytterregiment fra 5te Juli 1675.

Standarter: 1685 grønne med den kronede Drage

Paaklædning: 1695 lysegraa Kjole med lysegrøn Krave og Underfoder; 1714 rød Kjole med mørkegrøn Krave.

Andet fynske natjonale Rytterregiment. Ved Delingen i Juli 1675 sattes dette Regiment under Konrad Reventlow, den senere Storkansler, der hværvede 3 Kompagnier, hvortil der føjedes 2 Kompagnier af det natjonale fynske Rytterregiment. De 5 Kompagnier bleve i August 1675 delte i 6 Kompagnier, og Regimentet kaldtes andet fynske natjonale Rytterregiment. 1675 deltog det i Felttoget i Pommern og Mecklenburg. Om Vinteren stod det i Sjæland. 1676—78 kæmpede

Krigsfod, 1807 ligeledes, men det blev staaende i Odense til 1813, da det sendtes til Holsten, hvor der i Juli samledes en Division paa 10,000 Mand, der i Forening med 2 franske Divisioner dannede det 13de franske Armekorps under Marskal Davout. I December indesluttede Franskmændene sig i Hamburg, og den danske Division trak sig tilbage til Rensborg. Ved Sehested, to Mile østen for Rensborg, spærrede et russisk-tysk Armekorps Vejen for de danske Tropper, som banede sig en blodig Vej igennem dem. Regimentet udførte et glimrende Angreb paa Fjenden, splittede hans Midte, erobrede 2 Kanoner og tog en Bataillon paa 600 Mand tilfange. Med denne Vaabendaad endte dets virksomme Deltagelse i Krigen, og Regimentet vendte tilbage til Odense, hvor det forblev til 1848. I Begyndelsen af Felttoget 1848 var det stadig i Fortravet. I Slaget ved Slesvig den 23de April foretog den 1ste Eskadron et vellykket Angreb

det i Skåne. 1679 stod det i Holsten. Efter Krigen indskrænkedes det til 2 Kompagnier og forenedes med Erasmus Kasimir Bassums münsterske Regiment paa 2 Eskadroner, af hvilke den ene førtes af Reitzenstein, den anden af Rabe Det fik nu Navn af 3die sjælandske Regiment og fik Ryttergods i Vestsjæland. Fra 1683 til 1700 stod det om Sommeren i Holsten. 1706 var det i Fyn, 1707 atter i Vestsjæland. 1709 førtes det over til Skåne og deltog i de samme Felttog i den store nordiske Krig som 1ste fynske Rytterregiment, indtil 1714, da det sendtes til Sjæland for at bringes paa Fode igen. Det anvistes Kvarter i Sorøkloster og Vordingborg Amts Godser. 1717 fik det Frederiksborgske Rytterdistrikt og oplostes 1721.

Chefer: Konrad D. Reventlow fra 5te Juli 1675*); Baltasar Arenstorff fra 4de Januar 1677; Kristof Lorenz Reitzenstein fra 1678; Baltasar Fredr. Raben fra 8de Jan. 1679; Hans Fr. Legel fra 26de Aug. 1707; Simon Henr. Donop fra 8de Marts 1710 til 1721.

Navne: 2det fynske natjonale Rytterregiment fra 1675; 3die sjælandske natjonale Rytterregiment fra 1680.

Standarter: 1676 grønne med den kronede Drage; 1685 røde med de 3 sjælandske Løver.

Paaklædning: 1695 lysegraa Kjole med mørkeblaa Krave og Underfoder; 1711 rød Kjole med gul og sort Krave og Haandled.

*) Dræbt i en Duel den 25de Maj 1682 af Oberstløjtnant Andreas Bugenhagen.

paa det preussiske Fodfolk og Artilleri. Samme Eskadron tog i Forpostfægtningerne ved Løgumkloster og Aabenraa den 2den Juni nogle og tyve Mand tilfange. Den 4de Juni havde Regimentet en uheldig Træfning mod Hannoveranerne ved Sivekro. I Felttoget 1849 deltog Regimentet i flere Træfninger. Den 31te Maj slog en Afdeling af Regimentet i Forbindelse med Eskadroner af 3die og 5te Regiment de preussiske Husarer i en Træfning norden for Aarhus. I Slaget ved Isted 25de Juli 1850 deltog Regimentet i Angrebet paa Landsbyen Bollingsted samt i Forfølgelsen, efter at Slaget var vundet. I Foraaret 1851 vendte Regimentet tilbage til Odense; i det næste Aar sendtes det til Holsten, hvor det fik Garnison i Itzehoe og Wandsbeck, indtil Krigen atter udbrød 1864. Det forstærkedes med 2 Eskadroner og havde flere hæderlige Forpostfægtninger ved Højen, Horsens og Kollemorten. 1ste November 1864 indskrænkedes det til 4 Eskadroner. Den 29de Juli 1865 øgedes det med 2 Eskadroner af det i dette Aar opløste 3die Dragonregiment*). Den 12te Marts 1866

*) **3die Dragonregiment**, oprettet 22de Oktober 1807 under Navn af sjælandske Dragonregiment, som derpaa kaldtes Prins Fredr. Ferdinands Dragonregiment. Det stod indtil 1809 paa Laaland og drog derfra til Sjæland. 1813 sendtes det til Jylland og Slesvig imod Kosakkerne. Efter Freden i Januar 1814 kom det til Sjæland, hvor det forblev i 1 Aar. I Efteraaret 1815 marcherede det til Nordfrankrig, hvor det forblev i 3 Aar. I Januar 1819 vendte det tilbage til Aarhus, hvor det havde Garnison til 1865 med Undtagelse af Krigsaarene og de tvende Aar 1854—55, da det var forlagt til Fredensborg i Sjæland. I Krigen 1848—50 udmærkede Regimentet sig i Træfningen ved Aarhus 31te Maj 1849; i Overfaldet paa de hessiske Husarer ved Nørre-Snede den 8de Juni 1849 og i Træfningen ved Fuldbro den 15de Juli 1849. 1864 slog 5te Eskadron af Regimentet 2 preussiske Husareskadroner i Træfningen ved Vorbasse den 29de Februar. Regimentet opløstes den 12te Juni 1865.

Chefer: Prins Fredr. Ferdinand af Danmark fra 20de Decbr. 1807; Hans Adolf Juel fra 1ste Juli 1842; Johan Johnsen Honnens fra 20de Decbr. 1853; Fr. Ludv. Brock fra 24de Decbr. 1863 til 29de Juli 1865.

indskrænkedes det atter til 4 Eskadroner. 1ste Oktober 1867 indførtes den nuværende Orden, ifølge hvilken det fik to Linie- og en Reserveeskadron, der udskrives i Jylland. Regimentets Garnisonssted er Aarhus.

Chefer.

Henrik Sehested fra 1ste August 1670, (faldt i Slaget ved Lund); Konr. Reventlow fra 24de December 1676; Otto Fr. Gam fra 1ste November 1678; Fredr. Ahlefeldt fra 27de April 1696; Hans H. Lüttichau fra 1706; Kristian Ulrik Camps fra 5te Februar 1707; Ferdin. Ant. Danneskjold-Laurvig fra 12te Oktober 1709; Mathias Rosenørn fra 4de November 1712; K. Rosenkrants-Schack fra 4de December 1715; Johan Fredr. Brockenhuus fra 7de November 1730; Hans Adolf Roepstorff fra 19de November 1742; Hans August Stevens fra 22de December 1745; Kristof Nørch fra 26de Marts 1749; Johan Georg Moltke fra 17de September 1753; Fredr. Karl Rieppur fra 31te September 1755; Karl Fredr. Gørtz fra 24de September 1763; Hans Adolf Ahlefeldt fra 11te Marts 1767; Konrad Lente Adler fra 19de August 1789; Fredr. Siegfr. Rantzau fra 11te December 1789; Kristian af Hessen-Kassel fra 11te Marts 1809; Fredr Ahlefeldt-Laurvig fra 8de April 1815; Kristian Høegh Guldberg fra 18de Oktober 1831; Hans Fredr. Hannibal Levetzow fra 9de December 1884; Joachim Georg Wedell-Wedellsborg fra 1ste Juli 1842 Erik Pfaff fra 2den Marts 1848; Johannes Frejesleben fra 20de Novbr. 1849 Karl Adolf Bauditz fra 14de Januar 1862; Gustav Castenskjold fra 19de December 1864; Fredr. Jørgen Heramb fra 10de September 1865; Vilhelm Lindholm fra 1ste Oktober 1867; Sofus Julius Neergaard fra 2den Juni 1872.

Navne.

1670 slesvigske natjonale Rytterregiment; 1681 2det fynske natjonale Rytterregiment; 1763 fynske gevorbne Dragonregiment; 1772 fynske Regiment Rytteri; 1785 fynske Regiment Dragoner; 1796 fynske Regiment lette Dragoner; 1842 6te Dragonregiment; 1865 3die Dragonregiment.

Navne: Sjælandske Dragonregiment fra 22de Oktober 1807; Fredr. Ferdinands Dragonregiment fra 20de December 1807; 3die Dragonregiment fra 1ste Juli 1842 til 1865.

Paaklædning: 1807 rød Kjole med sort Besætning, lyseblaa Bukser; 1842 rød Kjole med lyseblaa Krave; 1850 mørkeblaa Vaabenfrakke; 1855 lyseblaa Vaabenfrakke.

Standarter.

1678 røde med 2 Guldløver paa blaa Grund; i 2det Kompagnis stod Valgsproget »Mere i Gerning end i Ord«; i 3die »hvo stor«; i 4de »Das Glück hat seine Lück«; i 5te »Bede og arbejde«; i 6te »Tiden lige lang, men ej lige nyttig«; 1842 Danebrog.

Paaklædning.

1670 lysegraa med orangefarvet Besætning. Fra 1701—63 havde alle Rytterregimenter sort anløben Kyrads, en Kalot af Jærnringe indenfor Felthatten i Træfning. Gule Skindbukser, store Kravestøvler, gul Sabelrem, Karabin- og Patronæskerem, der bæres over Skuldrene i Korsform. 1711 rød Kjole med grøn og avrorafarvet Besætning; 1772 rød Kjole med sort Besætning; 1796 rød Kjole med blaa Besætning; 1842 rød Kjole med blaa Krave; 1849 mørkeblaa Vaabenfrakke; 1854 lyseblaa Vaabenfrakke.

Legater.

1. 1100 Rd., stiftet af Kristine Oppen 21de Marts 1821 for to trængende Officersdøtre af Regimentet.
2. 500 Rd., Formælingslegatet, stiftet af Regimentets Officerer 1ste Novbr. 1828 for trængende Officers Døtre og Enker.
3. 500 Rd, Officerslegatet, stiftet af Regimentets Officerer 8de Decbr. 1842 for trængende Officersdøtre.

4de Dragonregiment, oprettet den 1ste August 1670,

under Navn af 1ste jyske natjonale Rytterregiment paa 8 Kompagnier, hvert med 3 Officerer, 5 Underofficerer, 2 Trompetere, 2 Haandværkere og 113 Ryttere. Hvert Kompagni havde 90 natjonale Ryttere med Gaarde og 23 Sogneryttere. Ved Oprettelsen dannede det 1670 opløste Livregiment og Rantzaus Frikompagni Regimentets Stamme. Dets Jordegods laa i Vendsyssel, Ty og Mors og bestod af 700 Rytterportioner paa 8 Tdr. Hartkorn, er 5600 Tdr. Hartkorn, Reservegods 100 Tdr. Hartkorn, Gadehuspenge 500 Rd., Folkeskat 100 Rd., Sogne-Rytterpenge á 24 Rd. til 200 Sogneryttere af 26460 Tdr. Hartkorn. — I Juli 1675 deltes Regimentet i tvende (1ste og 2det) jyske natjonale Regimenter, hvert paa 500 Md.

Begge deltoge i den skånske Fejde. I Slagene ved Lund og Landskrona hørte de til den sejrende højre Fløj. I Maj 1678 sejlede begge Regimenter til Norge; i Oktober vendte de tilbage til Skåne, hvor de bleve staaende til Midsommer 1679. Efter Krigens Ophør førtes begge Regimenter over til Holsten og vare med paa Toget imod Hamburg. 1ste jyske gik derpaa til Vendsyssel, 2det jyske til Kolding Amt, hvor det havde faaet Ryttergods. 1683 sendtes de atter til Holsten, og det gentog sig hvert Aar til 1689. 1692 overlodes det 1ste jyske Regiment til den tyske Kejser, som anvendte det i 6 Aar imod Tyrkerne og de øprørske Ungarer. Derpaa overlodes det til Kurfyrsten af Sachsen og vendte hjem 1700. Begge Regimenter anvendtes i Felttoget 1700 imod den svensk-hollandsk-hannoverske Hær, der understøttede Hertugen af Holsten-Gottorp. 1701 overlodes det 2det jyske tilligemed 7 andre Rytterregimenter til England og Holland for at kæmpe i disse Landes Sold mod Frankrig i den spanske Arvefølgestrid. I de verdensberømte Slag ved Hochstädt, Ramelliers, Oudenarde og Malplaquet bidroge det danske Rytteri i høj Grad til Eugens og Marlboroughs Sejre. Efter 13 Aars Fraværelse vendte Regimentet tilbage til Danmark, der paa 6te Aar var indviklet i den store nordiske Krig. Tvillingregimentet, det 1ste, havde kæmpet baade ved Helsingborg og Gadebusch. 1713 var det smeltet ind til 130 Mand, hvorfor det sendtes til Jylland, for igen at komme til Kræfter. Derfra gik det til Sjæland, hvor det 1717 fik det kronborgske Rytterdistrikt. Her stod det til 1729, da det fik det antvorskovske Rytterdistrikt. 2det jyske Rytterregiment træffe vi i Juli 1715 i den Hær, der belejrede Stralsund. Den 15de November indskibedes det til Rügen, der toges efter en haardnakket Kamp. Efter Stralsunds Indtagelse gik Regimentet til Sjæland og derpaa til Norge, hvor det deltog i Felttogene 1718—19. 1720 vendte det tilbage til Danmark og fik 1723 det dronningborgske Rytterdistrikt med Stabs-

kvarter i Randers. Den 30te December 1733 drog det med nogle andre Regimenter til Rhinen, for at hjælpe Tyskerne imod Franskmændene i den polske Arvefølgerstrid. Efter sin Hjemkomst fik det Kvarter i Vestsjæland med Stabskvarter i Slagelse, og 1ste jyske, som havde staaet her, gik til Slesvig, Husum, Flensborg og Tønder. 1742 var dette Regiment i engelsk Tjeneste i Hannover og vendte samme Aar tilbage til Slesvig. 1758 blev Forholdet til Rusland saa spændt, at hele Hæren samledes i Holsten. I Juni 1762 rykkede den danske Hær ind i Mecklenburg, samtidig med at den russiske Hær rykkede i dette Landskab fra Pommern. Den russiske Keiser og holstengottorpske Hertug Peter III's Mord bevirkede, at det ikke kom til Sammenstød. Hæren vendte 1763 tilbage til sine Garnisoner, og det 1ste jyske, der 1747 havde faaet Navn af sjælandske Kyrasserregiment, opløstes den 31te Maj 1767.

2det jyske Rytterregiment forstærkedes med en Eskadron af det opløste Regiment og fik fast Garnison i Næstved, Slagelse og Vordingborg. 1801 var Regimentet paa Krigsfod og stod norden for Kjøbenhavn. 1807 deltog det i Hovedstadens Forsvar. Da Hæren i Slutningen af Marts 1848 samledes for at undertrykke Oprøret i Holsten og Sydslesvig, skete Udrykningen ikke straks med hele Regimentet, men kun med 1ste, 2den og det halve af 4de Eskadron. Den 3die Eskadron gik til Kjøbenhavn, hvor den blev til Efteraaret 1849. I Træfningen ved Bov 9de April 1848 gjorde 2den Eskadron et kækt Indhug paa de fjendtlige Friskarer i Flensborgs nordre Forstad. I Slaget ved Isted tog Regimentet en virksom og ærefuld Del, navnlig i den haardnakkede Kamp mellem Langsø og Øvre-Stolk. Efter Krigens Ophør lagdes Regimentet i Kantonnement i Dänischwohld. I April 1852 gik det til Byen Slesvig, hvor det fik Garnison, indtil der atter blæstes til hurtig Udrykning og Kamp 1864. Regimentet stod fra 1ste til 5te Februar med et af sine Halvregimenter

ved Mysunde og det 2det ved Slesvig. Efter Dannevirkes Rømning gik Regimentet til Als, hvor 2 Eskadroner bleve staaende til den 29de Juni; den øvrige Del af Regimentet gik til Fyn, hvor hele Regimentet samledes efter Tabet af Als. I August 1864 forlagdes Regimentet til Næstved, Slagelse og Vordingborg. 1866 flyttedes 2 af Eskadronerne fra de sidstnævnte Byer til Hørsholm og Frederiksborg. Ifølge den nu gældende Hærlov af 6te Juli 1867 bestaar Regimentet af 2 Linie- og 1 Reserveeskadron, hvis Mandskab udskrives i Sjæland. Hele Regimentet har fra 1868 Garnison i Næstved.

Chefer.

Ditlef Rantzau fra 1ste August 1670.

1ste jyske.

Hans Frederik Levetzow fra 12te Juli 1675; Frands Schwanewedel fra 21de Juni 1677; Karl Philip Weyher fra 16de Marts 1692; Georg Gustaf Rosen fra 26de Maj 1694; Fredr. Legaard fra 26de September 1696; Hans Eyffler fra 7de December 1709; Rudolf Gynter Grabow fra 22de Juni 1714; Ditlef Revenfeldt fra 25de December 1716; Michel Numsen fra 6te Marts 1723; Sam. Ludv. Kalckreutz fra 18de April 1740; Gothilf Irminger fra 12te Juli 1752; Joachim Ulrik Woperschow fra 28de Februar 1763 til 31te Maj 1767.

Navne.

1670 1ste jyske natjonale Rytterregiment; 1675 1ste jyske natjonale Rytterregiment; 1747 sjælandske Kyrasserregiment, opløst 31te Maj 1767.

Standarter.

1680 gule, med en blaa Løve, omgiven af 9 Hjærter.

Paaklædning.

1695 lysegraa Kjole med græsgrøn Besætning; 1711 rød Kjole med blaa Krave, gult Underfoder; sort Kyrads fra 1701–63.

2det jyske.

Peter Juel fra 12te Juli 1675; Jakob Bülow fra 2den Marts 1676; Hartnach Bibow fra 11te August 1677; Erasmus Kasimir Bassum fra

30te Januar 1679; Adam Martin Utterwich fra 28de April 1696 (faldt ved Ramelliers 15de Juni 1706); Bendix Brockdorff fra 16de Juni 1706; Hans Helmuth Lüttichau fra 18de Maj 1711; Henrik Bjelke Kaas fra 19de Februar 1731; Karl August Weitersheim fra 24de September 1763; Ludolf Erik Lersner fra 31te Maj 1767; Klaus Fredr. Gude fra 28de Febr. 1773; Karl Josef Wolfsgeil fra 13de November 1776; Joachim Melchior Holte Castenskjold fra 2den November 1787; Kristian Siegfried Bassewitz fra 30te Januar 1808; Hans Fredr. Hannibal Levetzow fra 16de Oktober 1830; Kristian Høegh-Guldberg fra 9de December 1834; Karl Ludvig Henrik Flindt fra 1ste Juli 1842; Vilhelm Theodor Wegener Nielsen fra 7de Aug. 1844; Karl Torp fra 5te April 1856; Jørgen Hjort Friederichsen fra 7de April 1860; Fritz Verner Rosenkrantz fra 18de November 1863; Edvard Palnatoke Bruhn fra 6te Marts 1865; Edvard Vilh. Busky Neergaard fra 1ste Oktober 1867.

Navne.

1670 1ste jyske natjonale Rytterregiment; 1675 2det jyske natjonale Rytterregiment; 1748 1ste jyske Rytterregiment; 1772 1ste sjælandske Regiment Rytteri; 1785 sjælandske Rytterregiment; 1816 sjælandske Lanseneregiment; 1842 4de Dragonregiment.

Standarter.

1680 gule med en blaa Løve, omgiven af 9 Hjærter; i 1ste Kompagnis Standart: »Tro til Døden«, i 2den »Gammel Vane bider bedst«, i 3die »En Kniv holder den anden i Skeden«, i 4de »Frygt Gud«, i 5te »Sejren staar i Guds Haand«, i 6te »Ræd Mand giller ej Fruer« (ɔ: Fejg Bejler gør ingen Lykke); 1842 Dannebrog.

Paaklædning.

1695 lysegraa Kjole med mørkeblaa Besætning; 1711 rød Kjole med brun Krave og gult Underfoder; 1730 rød Kjole med gul Krave og Underfoder, sort Kyrads fra 1701—63; 1772 rød Kjole med mørkeblaa Besætning; 1816 lyseblaa Kjole med rød Krave; 1842 rød Kjole med blaa Krave; 1849 mørkeblaa Vaabenfrakke; 1855 lyseblaa Vaabenfrakke.

Legat.

2000 Rd., stiftet af Oberstløjtnant Vett 5te November 1840 for Underofficerer, der ere benaadede med Dannebrogsmændenes Hæderstegn.

3die jyske natjonale Rytterregiment.

1670 oprettedes det 2det jyske natjonale Rytterregiment paa samme Maade som det 1ste, med Jordegods i Koldinghus og Skanderborg Amter. 1675 deltes det i 3die og 4de jyske natjonale Rytterregimenter, hvert paa 6 Kompagnier. 3die jyske Regiment deltog fra 1675—79 i Felttogene i Mecklenburg og Skåne. 5te Marts 1678 sejlede det til Norge og vendte tilbage

til Skåne i August i samme Aar. 1679 stod det i Holsten. 1680—83 i Ribe og Viborg. 1683—89 ved Rensborg. 1690—97 i Vendsyssel. 1697—1700 i Holsten. 1701 drog det til Flandern og vendte hjem i Februar 1713. Det deltog derpaa i Felttogene i Nordtyskland til 1716. 1717 fik det det fynske Rytterdistrikt. 1723 flyttedes det over til Sjæland og fik det antvorskovske Distrikt, som det 1729 ombyttede med det tryggevældeske. 1741 stod det med 2 Kompagnier i Kjøbenhavn, 4 i Næstved, 2 i Præstø. 1745 forelagdes de kjøbenhavnske Kompagnier til Kjøge. 1758 gik Regimentet til Holsten. 1763 vendte det hjem til sine tidligere Kvarterer i Sjæland med Undtagelse af Præstø; isteden for denne By fik det Vordingborg. Det opløstes 11te December 1789.

Chefer.

Anders Sandberg fra 1ste August 1670; Lorenz Styrke fra 10de Maj 1677; Ditlef Brockdorff fra 1691; Henri de Cheuses fra 2den Marts 1709; Ebbe Klaus Deden fra 13de Maj 1713; Fredr. Kristof Rampe fra 23de Juni 1727; Karl Gustaf Galkofsky fra 1ste Februar 1729; Ludv. Kalckreutz fra 20de Januar 1734; Karl Erdman af Braunschweig-Oels fra 13de Maj 1738; Ulrik Karl Ahlefeldt-Langeland fra 10de Juli 1738; Herman Frederik Benfeldt fra 20de August 1749: Kristian Kristof Holck fra 25de Januar 1751; Hans Henrik Eickstedt fra 7de Maj 1766; Fr. Siegfried Rantzau fra 29de Januar 1774 til 11te December 1789.

Navne.

1670 2det jyske natjonale Rytterregiment; 1675 3die jyske natjonale Rytterregiment; 1748 2det jyske Rytterregiment; 1763 sjælandske Dragonregiment; 1772 2det sjælandske Regiment Rytteri; 1785 sjælandske Dragonregiment; opløst 1789.

Paaklædning.

1685 hvid Kjole med rød Krave; 1695 lysegraa Kjole med brun Krave; 1715 rød Kjole med mørkegrøn Besætning; 1730 rød Kjole med mørkeblaa Besætning.

Standarter.

1685 blaa med den jyske Løve.

4de jyske natjonale Rytterregiment.

Ved 2det jyske natjonale Rytterregiments Deling i Juli 1675 oprettedes 3die og 4de jyske natjonale Rytterregimenter. Regimentet deltog i Felttoget i Mecklenburg 1675 og havde om Vinteren Kvarter i Bützow og Neu-Bukow i Mecklenburg. I April 1676 gik det til Sjæland og derfra til

Skåne og udmærkede sig i trende Felttog. Den 5te Marts 1678 indskibedes det i Landskrona Havn og sejlede til Norge. I August vendte det tilbage til Skåne. 1679 stod det i Holsten, 1680 i Skanderborg Amt. Fra 1688—89 stod det om Sommeren i Holsten, om Vinteren i Jylland. 1693 stod det i det sydøstlige Holsten; gik derfra til Skanderborg, hvor det forblev til Foraaret 1700. Efter Felttoget mod Hertugen af Holsten-Gottorp sendtes det i hollandsk Sold til Flandern. Det vendte hjem 1714 og opløstes i Juni samme Aar i Bremervørde.

Chefer.

Karl Arenstorff fra 5te Juli 1675, (Overgeneral, faldt i Slaget ved Lund); Hans Walter fra 1ste Jan. 1677, (faldt i Slaget ved Landskrona 16de Juli 1677); Hans D Stensen fra 16de Juli 1677, (faldt i Kristianstad Forsvar 22de Oktober 1677); Adam Kristof Holsten fra 23de Oktober 1677; Jørgen Rantzau fra 1ste April 1699, (Overgeneral i Felttoget i Skåne); Rudolf Gynter Grabow fra 9de December 1708 til 1714.

Standarter.

Blaa med den jyske Løve.

Paaklædning.

1695 lysegraa Kjole med isabellafarvet Krave.

5te Dragonregiment, oprettet den 1ste November 1679.

For at fylde de Huller, Slagene ved Lund, Landskrona og Neufähr havde revet i den danske Hærs Rækker, sluttedes en Overenskomst med den krigerske Bisp Bernhard af Münster, ifølge hvilken han for anden Gang i denne Krig overlod Danmark 4000 Mand med 21 Kanoner. De skulde lønnes af den danske Konge, indtil Bispen kaldte dem hjem. I Hværvingspenge fik han 52,000 Rdl. og Løfte om et Stykke Land ved Krigens Ophør. Da det var gode Tropper, saa formaaede Kongen ved den münsterske Feltmarskal Wedells Hjælp største Delen af Korpset til for bestandig at træde i dansk Tjeneste, trods Bispens Modstand. Iblandt disse Tropper var der et Rytterregiment, som førtes af Wedell. 1ste November 1679 blev det fra et hværvet til et natjonalt jysk Rytterregiment og

fik til sit Underhold Krongods i Aalborg, Skive, Hals, Mariager, Dronningborg, Silkeborg og Skanderborg Amter. I nogle Aar kaldes det snart femte jyske, snart Wedels jyske Regiment, men den sidste Benævnelse bortfaldt snart. Det deltog i den skånske Fejde 1678—79, i Toget mod Hamburg, Troppesamlingerne i Holsten 1683—86—89 samt i Ratzeburgs Belejring 1693. 1697 forlod det atter sine jyske Kvarterer, stod i Holsten til Efteraaret 1700 og deltog i Felttogene mod Hertugen af Gottorp og hans Fæller. 1701 blev Regimentet lejet til Hollænderne for tilligemed største Delen af den danske Hær at hjælpe dem mod Franskmændene. Efter 12 Felttoge vendte Regimentet hjem og fik straks Brug for sin Krigserfaring. 1715—16 kæmpede det i Mecklenburg; efter Wismars Fald førtes det over Østersøen til Sjæland og laa indtil Krigens Ophør i Lyngby og nogle andre Landsbyer norden for Kjøbenhavn. 1720 fik det det andvorskovske Rytterdistrikt med Stabskvarter i Slagelse; herfra flyttedes det 1729 til det vordingborgske Rytterdistrikt med 4 Kompagnier i Næstved, 3 i Vordingborg, 1 i Præstø. 1741 fik det Stabskvarter i Fredericia, og 4 Kompagnier lagdes i Horsens og Skanderborg. Fra 1758 stod det i Holsten. 1763 vente det tilbage til Fredericia, hvor der lagdes 2 Eskadroner, de 3 øvrige indkvarteredes i Kolding og Haderslev. 1808 gik Halvdelen af Regimentet til Holsten, 1 Eskadron gik til Fyn og derfra til Sjæland, 1 forblev i Fredericia. 1813 samledes Regimentet i Holsten og kæmpede med Berømmelse i Felttoget i Mecklenburg og Holsten. I de første Dage af December skiltes det fra den øvrige Del af den danske Hær og drog med Franskmændene, som vare vore Forbundsfæller, til Hamburg. Medens Regimentet stod i Forpoststillingen nordøst for Hamburg, havde det den smukke Træfning ved Rahlstedt og Sick, hvor det slog Kosakkerne og hug sig Bane gennem et preussisk Husarregiment, der vilde tage Jyderne tilfange. Kort efter fik det Lov at skille sig fra den franske Hær og red tværs igennem

det af Fjenden overfyldte Holsten til Rensborg. 1814 gik det til Randers, hvor det stod, til Krigen 1848 atter kaldte det i Sadlen. I det 1ste Felttog fristede det det Uheld at blive overfaldet i sine Kvarterer i Munkvolstrup den 24de April 1848. I det næste Aar deltog 1 Eskadron i Ryttertræfningen ved Aarhus den 31te Maj, og i det afgørende Felttog 1850 udførte det flere heldige Overfald og Forposttræfninger paa Heden sønden for Danevirke. Efter Krigen blev Regimentet staaende i over 1 Aar ved Ejderen. 1852 vendte det tilbage til Randers, hvor det forblev til Krigens Udbrud 1864. Efter Danevirkes Rømning slog 1 Eskadron, der var i Bagtravet, de østerigske Husarer, der hug ind paa vort Fodfolk, ved Stenderup Kro, to Mile nordenfor Slesvig. Efter Krigen fik Regimentet sin tidligere Garnison, Randers, og blev ved Hærordenen af 6te Juli 1867 indskrænket til 2 Linie og 1 Reserveeskadron. Mandskabet bestaar af Jyder.

Chefer.

Gustaf Wedell fra 1679; Adam Ehrenreich Prehn fra 1685; Frederik Vilhelm Schmettow fra 9de Maj 1702; Frederik Vilhelm Schmelingh fra 22de Juli 1716; Kristof Siegmund Galkofsky fra 4de Oktober 1720; Hans Stevens fra 10de Septbr. 1734; Kristian Bartold Rauch fra 27de Aug. 1743; Henr. August Stevens fra 26de Marts 1749; Cæsar Læsar Lüttichau fra 25de April 1759; Vulf Diedrik Schulenburg fra 25de Marts 1768; Frederik Numsen fra 30te Septbr. 1771; Kaspar Fredr. Gähler fra 11te April 1788; Kristian Wildenradt Friboe fra 21de Oktober 1797; Gotfr. Vilhelm Kristian Schmettow fra 8de April 1806; Johan Dorien fra 13de Juni 1806; Niels Engelsted fra 7de Januar 1812; Hans Bartholin Simonsen fra 15de April 1816; Johan Peter Wildenradt fra 1ste Februar 1830; Kaj Pram Astrup fra 1ste Juli 1842; Kaspar Rikard Voigt fra 29de Oktober 1849; Nikolai Stabel Brock fra 8de August 1860; Karl Axel Jul. Fiebiger fra 29de Novbr. 1864; Adam Vilhelm Gerlach fra 18de Juli 1865; Kristian Karl Wegener fra 1ste Oktober 1867.

Navne.

1679 5te jyske natjonale Rytterregiment; 1747 3die jyske Rytterregiment; 1763 3die jyske gevorbne Dragonregiment; 1772 det jyske

Artilleri.

1874.

Ingenieur. Husar. Artilleri.

1874.

Ingenieur. Husar. Artilleri.

Regiment Rytteri; 1785 det jyske Dragonregiment; 1796 det jyske Regiment lette Dragoner; 1842 det femte Dragonregiment.

Standarter.

1680 røde med Danebrog nærmest Stangen og Kongens Navnetræk; 1842 Danebrog.

Paaklædning.

1679 lysegraa Kjole med grøn Krave; 1685 lysegraa Kjole med gul Krave og Underfoder; 1711 rød Kjole med violet Plydskrave og Underfoder; 1730 rød Kjole med lyseblaa Krave. Fra 1701—63 sort Harnisk. 1763 rød Kjole med mørkegrøn Besætning; 1842 rød Kjole med blaa Krave; 1849 mørkeblaa Vaabenfrakke; 1855 lyseblaa Vaabenfrakke.

Legater.

Løjtnant Poul Poulsens Legat, stiftet 7de Juli 1863, stort 2000 Rdl. Renterne uddeles til trængende af Underofficersklassen og deres Enker.

1842 forstærkedes 5te Dragonregiment med en Trediedel af det den **1ste Juli 1842 opløste Slesvigske Kyrasserregiment,** oprettet i Juli 1675.

Dette Regiment hvervedes 1675 i Grevskabet Oldenburg af Oberst Baudissin. Det deltog 1676 i Stades Erobring og sendtes derpaa til Skåne, hvor det stod til 1679. Efter Krigen fik det Kvarter i Grevskabet Oldenburg. 1683 samledes det med den øvrige Hær i Holsten og fik derpaa Kvarter i Ringkjøbing, Varde, Ribe, Kolding og Hadersiev. 1686 vendte det tilbage til Holsten og stod der indtil 1701, da det gik i engelsk Sold til Flandern. Det deltog i alle Hovedslag i den spanske Arvefølgekrig og kom tilbage til Holsten 1714. Det deltog derpaa i Stralsunds Belejring. 1716 stod det i Sjæland, hvor det forblev til Krigens Ophør. 1719 fik det det skanderborgske Rytterdistrikt med Kvarterer i Aarhus, Horsens, Skanderborg og Søbygaard. 1734 drog det til Rhinen for at hjælpe Tyskerne mod Franskmændene. Efter sin Hjemkomst 1736 fik det Kvarterer i Fredericia, Vejle, Skanderborg, Søbygaard og Horsens. Derfra flyttedes det 1741 til Randers, Aarhus og Bjellerup Ladegaard. Fra 1758—63 stod det i Holsten og gik derfra til Jylland og fik Garnison i Randers, Aarhus og Horsens. 1803 gik det til Holsten. 1807 til Sjæland. 1815 fik det Standkvarter med 3 Eskadroner i Horsens og 1 i Vejle. Det opløstes 1842.

Chefer.

Gustaf Adolf Baudissin fra 1675; Eggert Ditlef Bernstorff fra 1679; Franz Joachim Dewitz fra 1701; Johan Gersdorff fra 10de April 1709; Johannes Kneyl fra 13de Febr. 1714; Kristian Rantzau fra 22de April 1716;

Georg Balt. Samitz fra 9de Oktbr. 1722; Franz Eberherz fra 26de Marts 1732; Ove Juel fra 27de Jan. 1738; Vulf Diedrik Schulenburg fra 25de Marts 1761; Johan Frederik Sehested fra 28de September 1763; Johan Schinckel fra 17de Juni 1785; Kaspar Frederik Gæhler fra 22de Februar 1788; Johan Fredr. Bardenfleth fra 11te December 1789; Kristian Siegfrid Bassewitz fra 4de Januar 1809; Ivar Kristian Lasson fra 5te November 1809; Jakob Flindt fra 25de Januar 1823 til 1842.

Navne.

1675 Baudissins Regiment; 1682 oldenburgske, 1702 holstenske, 1748 slesvigske Kyrasserregiment; 1767 slesvigske Dragonregiment; 1772 slesvigske Regiment Ryttere; 1816 slesvigske Kyrasserregiment.

Standarter.

1685 violette med Guldblomster og Kongens Navnetræk.

Paaklædning.

1685 lysegraa Kjole med rød Besætning; 1715 rød Kjole med staalgraa Besætning; 1730 rød Kjole med blaa Krave og gult Underfoder; 1816 hvid Kjole med blaa Krave.

Rytterregimenter, som allerede bestode ved den staaende Hærs Oprettelse 1660 og nedlagdes eller indlemmedes i andre Regimenter 1661—70.

1. **Kaj Lykkes Regiment egsaa kaldet Kongens Livregiment tilhest,** hværvet ifølge Bevilling af 2den Marts 1657, ti Kompagnier stærkt, hvert paa 100 Md. Løbeplads i Fyn. Herfra gik det til Slesvig og indkvarteredes i Hadersiev Amt. Den 7de August gik det tilbage til Fyn, den 15de til Sjæland og den 22de i samme Maaned til Skåne, hvorfra det i November førtes tilbage til Sjæland og fik Kvarter ved Vordingborg. 1ste Februar 1658 gik det til Kjøbenhavn og fik efter Roskilde-Fred Kvarter anvist i det sydlige Sjæland og paa Smaaøerne. I August fik det Befaling at ile til Kjøbenhavn; men Karl Gustafs hurtige Fremrykning hindrede dets Samling, og kun 3 Kompagnier kom itide ind i Hovedstaden, i hvis Forsvar de deltoge. Et Kompagni under Hans Schrøder deltog i Møns Forsvar. De Kompagnier, der stode i Laaland, bleve ødelagte af Svenskerne. Isteden for dem hværvedes 1659 5 nye Kompagnier med Løbeplads i Vendsyssel. I August 1660 gik hele Regimentet til Holsten. I November 1661 gik det tilbage til Jylland og Fyn (1 Kompagni i Fyn, 4 i Nørrejylland, 1 i Hadersiev, hvilket 1662 forlagdes til Flensborg). 1670 opløstes Regimentet, og Mandskabet tildeltes de 2 jyske og det fynske natjonale Rytterregiment.

Chefer: Kaj Lykke, Oberst, fra 12te Januar 1657; Hans Ahlefeldt fra 29de April 1658.

2. Brockenhus's Regiment. Den 26de Januar 1657 fik Kaj Lykkes Svoger Frands Brockenhus Bevilling til at oprette et Regiment. Det 19de Februar fik han til Forstærkning 200 Sogneryttere fra Jylland. Den 17de Maj mønstredes Regimentet i Sjæland og førtes den 24de over til Skåne. I November vendte det tilbage til Sjæland. Efter at Freden var sluttet i Roskilde, anvistes det Kvarter i Abrahamstrup Len. Herfra gik det til Kallundborg for at overføres til Jylland. Brist paa Skibe bevirkede, at Halvdelen endnu ikke var ført over i Juni. Da Svenskerne forlangte, inden de vilde forlade Sjæland, andre Ryttere isteden for dem, der vare bortløbne (Trampes, Bertram Rantzaus og Kr. Urnes Rytterregimenter bleve den 23de Februar 1658 i Kjøge ifølge Roskilde Freden indlemmede i den svenske Hær), bleve to af Kompagnierne under Broderen, Major Ove Brockenhus, sendte fra Kallundborg til Andvorskov og afleverede til Svenskerne. Af de til Jylland sejlede Kompagnier oprettede den tredie Broder, Oberstløjtnant Johan Brockenhus, et nyt Regiment, der bestod dels af Sogneryttere, dels af hvervede Ryttere. Det fik den 20de April 1659 Kvarter i Aalborg. I Juli gik det til Holsten og deltog under Schack i »Schakspillet«, det vil sige Fyns Generobring i November. I Maj 1660 bestod det af 6 Kompagnier, der i August indskrænkedes til 4. Den 20de November 1660 gik det fra Fyn til Jylland, hvorfra det 1661 sendtes til Norge, for at danne Stammen til det norske Rytteri.

3. Rantzaus Regiment, ogsaa kaldet Dronningens Livregiment tilhest. Det hvervedes ifølge Bevilling af 10de Marts 1659 af Ditlef Rantzau. Med de nyhvervede Kompagnier forenedes to ældre Kompagnier, som under Gotfred Rauch og Jakob Danneferd havde deltaget i Kjøbenhavns Forsvar. I April og Maj 1660 anvendtes det ved Tønnings Belejring og lagdes derefter i Kantonnement i Holsten. I August gik det til Kolding, forstærkedes med Regimentet Bruhn og gik til Sjæland. I Juni 1661 stod det med 4 Kompagnier i Jylland og 2 i Fyn. I November indskrænkedes det til et Frikompagni der fik Kvarter i Flensborg og Bredsted 1664 gik det til Aarhus, fra hvilken By der kom mange Klager over Rantzaus Frikompagnis Opførsel. 1670 indlemmedes det i første jyske natjonale Rytterregiment.

4. Gyldenløves, ogsaa kaldet Kronprinsens Livregiment tilhest. Det hvervedes af Ulrik Frederik Gyldenløve i Holsten 1658, deltog under Schack i Fyns Generobring, gik derpaa til Husum og deltog i Tønnings Belejring. I Juni 1660 gik Regimentet, der da var 11 Kompagnier stærkt til Sjæland. I November 1661 indskrænkedes det til et Frikompagni, som Gyldenløve beholdt Det havde Garnison i Kjøbenhavn. Da Gyldenløve blev Statholder i Norge, fik General Valentin Schultz Kompagniet den 18de Februar 1664. 1666 stod det i Jylland, 1670 indlemmedes det i fynske natjonale Rytterregiment.

5. Feldherrens Regiment tilhest. Den 28de September 1658 fik Hans Schack Bevilling paa at hverve et Rytterregiment paa 12 Kompagnier med Femern til Løbeplads Regimentet indskrænkedes i Februar 1661 til et Frikompagni, der laa i Varde og Ringkjøbing indtil 1670, da det indlemmedes i fynske natjonale Rytterregiment.

6. Eberstеins Regiment, oprettet i Begyndelsen af 1658 i Kjøbenhavn. Den 3dje Maj gik det til Jylland og derfra til Holsten. Det deltog under Eberstein i Fyns Generobring og anvendtes derefter ved Tønnings Belejring. I Februar 1661 indskrænkedes det til et Frikompagni, der 1666 førtes af Henrik Wortmann Det indlemmedes 1670 i slesvigske natjonale Rytterregiment.

7. Trampes Regiment, hvervet i September 1658 af Oberstløjtn. Paulsen i Lübeck. I Marts 1660 stod det i Randers og Kallø Amter. I November indskrænkedes det til et Frikompagni under Trampe og fik Kvarter i Grenaa og Æbeltoft. 1666 gik det til Kjøbenhavn og kom under Valdemar Vonsfleth. 1670 indlemmedes det i det sjælandske natjonale Rytterregiment. Chefer: Ulrik Kristian Gyldenløve, Frands Joachim Trampe.

8 Frijses Regiment. Den 13de Juni 1659 fik Hans Frijs Bevilling paa at hverve et Regiment paa 10 Kompagnier i Jylland. I Juli gik det til Holsten og deltog under Schack i Fyns Generobring. Det opløstes i Febr. 1661.

9. Kruses Regiment, hvervet i Jylland i Begyndelsen af 1659, deltog under Schack i Fyns Generobring. Derpaa fik det Kvarter i Jylland. I Begyndelsen af 1660 sendtes det atter til Fyn. I Maj samme Aar stod det i Skanderborg Amt. Det opløstes i Februar 1661.

Bevillingerne paa alle de 9 nævnte Regimenter vare undertegnede af Kongen og Rigsraadet. Obersterne fik Krongods i Pant for de af dem udlagte Hvervingspenge.

10. Thotts Regiment. Af Sognerytterne, Foged- og Præsterytterne i Sjæland samledes i Marts 1657 et Regiment, der sendtes til Skåne. I November vendte det tilbage til Sjæland og Mandskabet hjemforlovedes. Da Karl Gustaf gik over Isen fra Fyn til Laaland, indkaldtes det atter og samledes i Kjøbenhavn. Efter Roskildefreden blev Mandskabet atter hjemsendt. Det fornyede Fredsbrud kom saa pludselig, at Regimentet ej kunde samles; kun nogle Kompagnier under Kristoffer Due deltoge i Laalands Forsvar. Efter at være fordrevne fra denne Ø af Svenskerne, bleve Kompagnierne indkvarterede i Vendsyssel. Efter at Fyn var bleven generobret, blev Regimentet atter fuldstændigt ved de tilfangetagne Ryttere. I Maj 1660 stod det i Ringkjøbing Amt. I Juli i Fyn. Det opløstes i Februar 1661.

Chefer: Ulrik Kristian Gyldenløve fra 2den Marts 1657; Ove Thott fra 18de Juli 1659.

11. Urnes Regiment. Ifølge Befaling af 22de Januar 1657 dannedes et Regiment af Statholderen i Skåne, Axel Urup, bestaaende af skånske Sogne-, Foged- og Præsteryttere. Regimentet, der førtes af Kristian Urne, over-

leveredes i Kjøge i Marts 1658 til Svenskerne. 1659 stod Regimentet, der nu var i svensk Tjeneste, paa Langeland; det toges tilfange i November, da Danskerne generobrede Øen. Urne, største Delen af de andre Officerer og Mandskabet traadte atter i dansk Krigstjeneste. Urne udnævntes den 22de Februar 1660 til dansk Oberst fra 18de November 1659 at regne. I Maj stod Regimentet i Mariager og Viborg. I Februar 1661 indskrænkedes det til et Frikompagni under Vulf Buchwald, der fik Kvarter i Holsten. Det opløstes i Juni 1662.

1. **Konrad Wasserbergs** Frikompagni, dannet i August 1660 af det opløste Regiment Dibbern. Det opløstes i Februar 1662.

2. **Gotfred Raschs** Frikompagni, oprettet i November 1661 med Kvarter i Preetz, 1662 i Segeberg; indlemmedes 1670 i slesvigske natj. Rytterreg.

3. **Fredr. Henr. Holsteins** Kompagni, oprettet i November 1661. Garnison Kjøbenhavn. 1670 stod det under Hans Nielsen Arenfeldt. Det indlemmedes i sjælandske natjonale Rytterregiment.

4. **Kristof Otto Schacks** Frikompagni, oprettet i November 1661. 1663 i Helsingør, 1664 i Kjøbenhavn, 1666 i Helsingør. Det indlemmedes i andet jyske natjonale Rytterregiment.

5. **Mathias Fredr. Reches** Kompagni, oprettet i November 1661. Garnison Kjøbenhavn. 1666 under Peter Juul. Det indlemmedes i første jyske natjonale Rytterregiment.

6. **Jobst v. der Weges** Kompagni, oprettet i November 1661. Garnison Kjøbenhavn, opløst i Maj 1662.

Rostjenesten*), ophævet den 31te Oktober 1679.

1661 nævnes den jyske Rostjeneste, 600 Mand under Niels Lykke, den sjælandske, 350 Mand under Niels Rosenkrantz. Den blev dog ikke mønstret førend 1666, da der

*) 1ste April 1625, Kristian den IV's. Forordning om Rostjenesten. »Som Adelens Rostjeneste agtes for et af Rigets bedste Forsvarsmidler, saa, paa det samme engang for alle kan komme i Orden, befale vi efter langt Overlæg med Rigets Raad, at enhver Adel, som har frit og Adelsgods, skal for 312 Tdr. Hartkorn holde en stærk, rustet Hest, Manden væbnet fra Hoved til Knæ, som Brug er, samt to Pistoler og Kaarde. Har en Sædegaard mindre end at kunne regnes for en halv Hest, gaar den i Lægd med andre. Skovene regnes for halv Takst. Rostjenesten skal aarlig samles og mønstres med fuld Rustning«.

paa Grund af Fjendtlighederne med England mønstredes 6 Kompagnier Rostjeneste, hvert paa 100 Mand, 1 i Sjæland,

---

9de Juni 1666, Frederik III.s Forordning om Rostjenesten. »Da hele Evropa trindt om os staar i Rustning, saa befales til Landets Beskærmelse, at alle og enhver af adelig og privat Stand, som har frit Jordegods i Danmark og nyder dets Indkomster (Hospitalsgods ene undtaget), skal selv, uden derfor at besvære Bonden med nye Paalæg, af hver 300 Tdr. Hartkorn (Tienderne uberegnede) holde en dygtig gerust Hest, Manden saa væragtig som det sig bør, med tvende Pistoler og en god Degen samt Kappe, Støvler, Sporer og Sadel. Men paa det den Adelen givne Frihed for Rostjenesten paa ti Aar, maa uforkrænket forblive, vorde samme ti Aar med lige saa lang Tid igen forlænget, som ved denne Rostjenestes Holdelse i benævnte ti Aar findes at afgaa.«

1ste Juli 1666. Enhver, som et fuldt Lægd haver, maa derom akkordere eller og Rostjenesten holde, saaledes som han bedst kan. Hvor flere Proprietærer sammenlægges til 300 Tdr. Hartkorn, skal den, der har det meste, skaffe Rytteren med hans fulde Rustning, og de andre en Kvotadel til den fulde Sum, 40 Rdr. Ligeledes svares der til Rytterens Underhold maanedlig 7 Rdr., 5 Rdr. til Mandens og Hestens Kost, 2 Rdr. til Klæders og Geværs Vedligeholdelse.

17de Juni 1673, en næsten ligelydende Forordning, dog skal Rytteren om Vinteren have 7, om Sommeren kun 6 Rdr. maanedlig af Lægdet.

24de December 1674. Proprietærerne eller Lægdene skulle til deres i Rostjenesten holdende Rytter svare maanedlig 5 Rdr., Maaneden beregnet til 32 Dage.

15de December 1676. Rostjenesten skal kompletteres og holdes beredt at møde, naar paaæskes. Skulde det falde en og anden lettere isteden for en fuld munderet Ryttere at give 45 Rdl., da skal dette være tilladt.

24de August 1677. Til Rostjenestens Rekrutering skal forinden Mikaelis betales for hver Rytter 10 Rdl. og til hans Underhold maanedlig 3 Rdl. i de 2 Sommer- og 5 Rdl. i de to Vinterkvartaler.

5te Novbr. 1678, som det foregaaende Aar. — 11te Decbr. 1679 fastsættes, at herefter skal af Proprietærerne og de, som ere pligtige at holde Rostjeneste, aarlig svares 1 Mark af hver Tdr. Hartkorn.

11te Maj 1700. Man har været tilsinds at paabyde Rostjenesten paany; men formedelst Rytters og Hests, Udredelse volder stor Vanskelighed, saa paabydes i dets Sted to Mark dansk af hver Tdr. Hartkorn med den sædvanlige Undtagelse.

1 i Fyn, 1 for hvert af de jyske Stifter. Den hjemsendtes atter 1667. Samtidig med, at det natjonale Rytteri oprettedes 1670, paabødes Genoprettelsen af et Regiment Rostjeneste, 900 Mand stærkt i 8 Kompagnier: Sjæland 2 Komp., 290 Mand; Fyn og Laaland 2 Komp. à 106 Mand; Aalborg Stift 1 Komp., 106 Mand; Aarhus Stift 1 Komp., 166 Mand; Viborg Stift 88 Mand, Ribe Stift 86 Mand. De mønstredes kompagnivis i November 1674. Den 3die Juli 1675 deltes Rostjenesten i 2 Regimenter, sjælandske og jyske Rostjeneste, hvert paa 6 Kompagnier. Begge Regimenter udmærkede sig i den skånske Fejde. Efter Slaget ved Landskrona forenedes de til 1 Regiment, der forstærkedes med et nyhværvet Kompagni under Hans Meyer. Dette Kompagni ødelagdes, tilligemed 50 Mand af Rostjenesten, 8de Januar 1678 i Slaget paa Rügen. I Foraaret 1678 sendtes 4 Kompagnier af Rostjenesten under Jørgen Rantzau til Wismar. Resten af Regimentet stod paa Holstens Sydgrænse. I Maj gik Rostjenesten til Skåne, forstærket med en nyhværvet Eskadron under J. S. Halle. Efter Krigens Ophør gik Rostjenesten til Ribe, hvor den opløstes 31tè Oktober 1679.

Chefer.

Mogens Kruse, fra 1670 til 75 Chef for hele Rostjenesten, fra 3die Juli 1675 til 1ste Juli 1677 Chef for jyske Rostjeneste (han var fra 27de Jan. 1657 Chef for et Kompagni sjælandske Sogneryttere; 1659 Chef for et hværvet Regiment; 1666 Chef for det viborgske Komp. Rostjeneste). Kristian Kristoffer Holck, fra 3die Juli 1675 til 4de Decbr. 1676 Chef for sjælandske Rostjeneste (han faldt i Begyndelsen af Slaget ved Lund; hans Major, Peter Brockenhuus, faldt ligeledes i dette Slag). Rabe Schilden fra Westfalen fra 15de December 1676 til 28de Oktb. 1678 (i Felttoget 1678 førte J. S. Halle Regimentet, da Schilden paa Grund af sine ved Landskrona erholdte Saar ej kunde deltage i dette). Johan Rantzau fra 28de Oktober 1678 til 31te Oktober 1679 (døde som General 1708 i Brügge; hans Broder, Jørgen Rantzau, død som General den 10de Marts 1713 paa Bygholm, var hans Næstbefalende i Rostjenesten).

Standarter.

Danebrog med Kongens Navnetræk.

Regimenter oprettede fra 1670 til 1717 og senere nedlagte.

Sjælandske natjonale Rytterregiment, oprettet 1670, delt 1675 i:

1ste sjælandske, nedlagt 1721;

2det — nedlagt 1714.

Ved det natjonale Rytteris Oprettelse 1670 oprettedes dette Regiment paa det i Sjæland udlagte Ryttergods. 1673 gik Halvdelen af Regimentet til det ved Haderslev sammentrukne lagttagelseskorps, hvilken Halvdel i det følgende Aar var med ved Lejrøvelserne norden for Kolding*). I Juli 1675 deltes Regimentet i tvende Reg., hvert paa 6 Kompagnier:

1ste sjælandske Regiment stod i Juli 1675 ved Reinbeck, i August rykkede det ind i Mecklenburg, og stod under Wismars Belejring i Boizenburg Amt. Den 4de November 1675 var dets Styrke 417 tjenstdygtige og 77 syge. Efter endt Felttog fik det den 22de December Befaling at gaa til Sjæland. I Juni 1676 førtes det over til Skåne. I Slaget ved Lund, hvor det stod paa højre Fløj af 1ste Træfning, var det svundet ind til 4 Kompagnier. Om Vinteren stod det i Sjæland. Det deltog igen i Felttoget 1677, og havde i Slaget ved Landskrona sin Plads paa venstre Fløj med 4 Kompagnier i 1ste og 2 i 2den Træfning. Om Vinteren stod det atter i sine Kvarterer i Sjæland. 1678 deltog det i Toget til Kristianstad, hvor det mistede 90 Mand. Efter at have staaet i Skåne Resten af Felttoget, gik det i Oktober tilbage til Sjæland. 1679 stod det i Holsten, men gik i November tilbage til Sjæland og fik til sit Ryttergods anvist Kjøbenhavns,

---

*) Lejren ved Alminde, norden for Kolding, 20de Maj til 14de Juni 1674.
Generaler: Hans Schack, Adam Weyher, Karl Arenstorff, Fredr Arenstorff, Eller Holck, Niels Rosenkrantz.
En Generalauditør, 2 Generaladjutanter, en Generalkvartermester, 2 Feltpræster, en Generalgevaldiger, en Justitssergent, en Profos, en Skarpretter, 2 Knægte, en Generalkrigskommissær, 2 Krigskommissærer, en Proviantkommissær.
Rytteriet: 2 Kompagnier Garde, 132 Mand; 3 Kompagnier af sjælandske, af fynske og af slesvigske Regiment, 1500 Mand; 1ste og 2det jyske Regiment, 2000 Mand; Rostjenesten, 106 Mand.
Fodfolket: Det halve af Kongens, Dronningens, sjælandske, slesvigske, Feltherrens, Weyhers og Max. Rosenkrantz's Regimenter; begge de jyske og det fynske Regiment.
Artilleriet: 12 3-pundige, 8 6-pundige Kanoner, 4 Rustvogne, 70 Heste med en Major, en Kaptein, en Løjtnant, en Fændrik, 2 Stykjunkere, 4 Konduktører, 2 Arkelimestre, 20 Konstabler, 8 Haandværkere.

Kronborg og Frederiksborg Amter. Den 1ste Maj 1683 gik det til Holsten, hvor det forblev til Oktober 1684. Det stod derpaa i Sjæland indtil 1709, med Undtagelse af Sommeren 1689, da hele Hæren var samlet paa Grande Hede. I Maj 1700 sattes det paa Krigsfod og deltog med Hæder i Træfningen ved Humlebæk den 4de August. I November 1709 førtes det over til Skåne og kæmpede fortrinlig i Træfningerne ved Flekkeby, Bosarp og i Slaget ved Helsingborg. Den 14de Marts 1710 førtes det tilbage til Sjæland. 1711 gik det til Nordtyskland; her deltog det i Træfningen ved Wismar den 5te December 1711, i Slaget ved Gadebusch, Stades og Stralsunds Belejring. 1716 vendte det tilbage til Sjæland og fik det kjøbenhavnske Rytterdistrikt.. Det opløstes 1721.

Chefer:

Frederik Arenstorff fra 1ste August 1670, Holger Trolle fra 27de Juni 1677, Johan Rantzau fra 1680, Klaus See fra 19de April 1698, Hans Løvenhjelm fra 25de Februar 1710, Johan Frederik Brockenhuus fra 28de November 1716 til 1721.

Standarter:

1670 røde med 3 blaa Løver og 9 røde Hjærter i gult Felt; Danebrog i det øverste Hjørne, nærmest ved Stangen.

Paaklædning:

1695 lysegraa Kjole med karmoisinrødt Underfoder og Krave;
1714 rød Kjole med sort Besætning.

2det sjælandske natjonale Rytterregiment, oprettet ved Delingen af det sjælandske Regiment i Juli 1675. Det deltog i de 3 skånske Feltog fra 1676—78. 1679 gik det med den øvrige Del af Hæren til Holsten. I November samme Aar vendte det tilbage til Sjæland og fik sit Ryttergods i Vordingborg Amt. Ved Krigens Udbrud 1700 sendtes det til Sønderjylland og stod ved Bredsted og Tønder, som det forsvarede imod de holsten-gottorpske Tropper. 1701 marcherede det til Flandern for at kæmpe i hollandsk Sold imod Franskmændene. Efter 13 Aars Fraværelse vendte det hjem og opløstes i Juni 1714.

Chefer:

Ditlef Rantzau fra 1ste August 1675, Burchard Münchhausen fra 27de Juni 1677; Georg Trop fra 1678, Mathias Numsen fra 14de Marts 1685, Johan Rantzau fra 10de Februar 1703, Kristen Juel fra 18de Juni 1708, Kristian Rantzau fra 18de Juli 1710.

Standarter:

1683 røde med Kongens Navnetræk.

Paaklædning:

1695 lysegraa med purpurrød Besætning.

Fynske nationale Rytterregiment, oprettet 1670, delt 1675 i:
1ste fynske Rytterregiment, nedlagt den 3die August 1765;
2det — nedlagt 1721. (Se Side 563 og 64.)

1ste jyske nationale Rytterregiment, oprettet 1670, delt 1675 i:
1ste jyske Rytterregiment, nedlagt 31te Maj 1767;
2det — endnu bestaaende.

2det jyske nationale Rytterregiment, oprettet 1670, delt 1675 i:
3die jyske Rytterregiment, nedlagt 11te December 1789;
4de — nedlagt 1ste Juni 1714. (Se Side 571 og 72.)

Baudissins Regiment, senere slesvigske Kyrasserregiment, oprettet 1675, nedlagt 1842. (Se Side 577.)

Gotfred Rauchs Regiment, hværvet i Sommeren 1675, nedlagt 1ste Sept. 1677. Det deltog i Felttoget i Pommern og Mecklenburg 1675. Om Vinteren fik det Kvarter i Gadebusch Amt. I August 1676 stod det foran Malmø. Efter Slaget ved Lund gik det tilligemed 3 andre Regimenter under Meerheims Førelse til Bleking og indesluttedes i Marts 1677 i Kristianstad. Efter at Fæstningen var undsat, gik det til Sjæland og indlemmedes i Baudissins Regiment.

Chefer:

Gotfred Rauch fra 1675 (faldt ved Kristianstad 21de Maj 1677), Joachim Rüdiger Goltz fra 1ste Juni til 1ste September 1677.

Standarter: brune.

Rantzaus Dragonregiment, hværvet i Sommeren 1675. Efter Felttoget i Mecklenburg gik det til Sjæland, hvor det forstærkedes med Duncams Dragonkompagni, der ligeledes var oprettet 1675. 1676 gik det til Skåne og deltog i Slagene ved Lund og Landskrona, i Stormen paa Malmø og i Kristianstads Forsvar. Efter denne Fæstnings Fald sendtes det til Rügen og indlemmedes i Hausmanns Dragoneskadron.

Chefer:

Ditlef Rantzau fra 5te August 1675, Klaus Henrik Ramsted fra 16de Marts 1676 (faldt i Slaget ved Landskrona 16de Juli 1677), Georg Breckenhuus fra 15de November 1676 (saaredes ved Stormen paa Malmø 26de Juni 1677 og døde kort efter; ifølge Jahn faldt han i Slaget ved Landskrona 16de Juli 1677), Georg Trop fra 17de Juli 1677.

Hausmanns Dragoneskadron, oprettet 1678 af Kaspar Hausmann, indlemmet 1679 i oldenburgske Fodregiment.

Lievens Dragoneskadron, oprettet 1678 af Hans Georg Lieven, indlemmet 1679 i oldenburgske Fodregiment.

Oertzens Dragonregiment, hværvet i Sommeren 1675, deltog i Felttoget i Mecklenburg; om Vinteren stod det i Rostock, i Juli 1676 i Laaland, i August i Skåne. Efter Slaget ved Lund gik det til Bleking. Det deltog i Kristianstads Forsvar og indlemmedes i Hausmanns Eskadron.

Chefer:

Ditlef Oertzen (faldt i Slaget ved Lund 4de December 1676), Thile Henr. Nympfen.

Standarter: gule.

Walters Dragonregiment, hværvet i Efteraaret 1675, laa om Vinteren i Altona. I Juni 1676 førtes det over til Skåne. Det blev ilde tilredt i Slaget ved Halmstad 16de August, hvor det ievrigt udmærkede sig. Resterne, der brøde sig Bane gennem den fjendtlige Hær, samledes i Lund og forstærkedes med nyhværvede skånske Kompagnier. Efter Slaget ved Lund gik det til Bleking. Det deltog i Slaget ved Landskrona og i Kristianstads Forsvar. I Slutningen af 1678 indlemmedes det i Lievens Eskadron.

Chefer:

Hans Walter fra 1ste Oktober 1675 (faldt i Slaget ved Landskrona), Georg Trop fra 11te Marts 1676, Baltasar Joachim Knoblauch fra 18de Juli 1676, Peter Juel fra 4de Januar 1677.

Ramsteds Dragonregiment, hværvet i Slutningen af 1676, forenedes i Sommeren 1677 med Rantzaus Dragonregiment.

Chef:

Klaus Henrich Ramsted fra 14de November 1676 (faldt i Slaget ved Landskrona).

Fleischers Dragonregiment, hværvet i Slutningen af 1676, stod først i Helsingør, hvor det opførte sig mindre godt. 1678 indskrænkedes det til én Eskadron, der 1679 indlemmedes i oldenburgske Fodregiment.

Chefer:

Philip Fleischer fra 14de November 1676, Frands Henrik Dehn fra 1678.

Skånske Dragonregiment, oprettet i Juli 1676, deltog i Kristianstads Forsvar og opløstes ved Fæstningens Overgivelse.

Chef: Sten Brahe (død 26de Febr. 1677 ved et Udfald fra Kristianstad).

Skånske Rostjeneste, oprettet i Sommeren 1676, opløst i Marts 1677.

Chef: Hans Steensen (død 25de Novbr. 1677).

Gulландske Rytteri, 3 Kompagnier stort, oprettet i Juni 1676, opløst 1679.
Do. Dragoner, 3 Kompagnier, ligeledes.

Chef: Amiral Niels Juel.

De 1682 og 83 oprettede 9 Dragoneskadroner*) samledes 1685 i 2 Regimenter under Løvendal (Livregiment Dragoner) og Aderkaas (holstenske Dragonregiment). (Se Side 551 og 558.)

De 1683 oprettede Rytterregimenter under Obersterne la Forest, Limoges og Bülow indlemmedes 14de Februar 1685 i Livregiment Ryttere og i de 3 sjælandske Rytterregimenter.

De 1683 oprettede Rytterkompagnier Madieres, senere Prehn, Frederik af Sønderborg og Brockdorff indlemmedes i Baudissins Regiment 14de Februar 1685.

I September 1689 dannedes af Mandskab fra alle de danske Rytterregimenter 3 Regimenter, hvert paa 300 Mand, inddelte i 2 Eskadroner, der overlodes til Kongen af England for at dæmpe et Oprør i Irland. Fra Irland gik de 1692 til Flandern for ligeledes i engelsk Tjeneste at kæmpe imod Franskmændene. I Januar 1698 vendte de atter hjem til Danmark og indlemmedes i de Regimenter, der havde afgivet dem.

---

*) Dehn blaa Kjole med hvid Krave, Stangnitz do. med do., du Mont do. med rød do; Lieven hvid Kjole med blaa Krave, Heinemann do. med do., Rathlou do. med do.; Nancré rød Kjole med gul Krave, Løvendal do. med hvid do., Marschall do. med grøn do.

De 3 Regimenter, 1ste under Kristian Juel-Rysensten fra 1689, Fredr. Henr. la Forest fra 1692;
2det — Moritz Melchior Donep fra 1689, Karl Rud. af Würtemberg fra 1691;
3die — Jens Maltesen Sehested fra 1689, Klaus See fra 1695.

Ahlefelds Kyrasserregiment, senere **Holstenske Lansenerregiment**, oprettet 30te Maj 1700, nedlagt 1ste Maj 1842. Dette Regiment hværvedes i Foraaret 1700 af Kaj Ahlefeld og fik Standkvarter i Rensborg. 1701 drog det til Flandern med de øvrige Lejetropper, der vare i engelsk Sold. 1713 vendte det atter hjem. 1715 stod det i Pommern, 1716 til 20 i Sjæland. 1721 fik det Kvarter i Hadersiev, Løgumkloster og Aabenraa. 1723 fik det det fynske Rytterdistrikt med Stabskvarter og 3 Kompagnier i Odense, 5 Kompagnier i Assens, Middelfart og Bogense. 1741 gik det i engelsk Tjeneste til Hannover. Det vendte hjem 1742 og fik atter sine tidligere Kvarterer. Fra 1758 til 63 stod det i Holsten. Derpaa indkvarteredes det med 3 Eskadroner i Odense, en i Assens og en i Middelfart. 1772 flyttedes det til Hadersiev og Kolding, hvor det blev staaende til 1803, da det fik Kantonnement i Holsten. Det deltog med Hæder i Felttoget 1813 i Mecklenburg og Holsten og fandt ofte Lejlighed til at udmærke sig. Mandskabet bestod fra 1788 af Nørrejyder. Efter at Freden var sluttet i Kiel 1814, kom det tilbage til Hadersiev og Kolding. Fra 1816 bestod Mandskabet af Holstenere. Regimentet nedlagdes 1ste Juli 1842 og Mandskabet indlemmedes i 1ste og 2det Dragonregiment.

Chefer:

Kai Ahlefeld fra 30te Maj 1700, Karl Rudolf af Würtemberg fra 25de Juli 1705, Herman Schubart fra 23de Marts 1717, Kristen Skeel fra 12te November 1730, Adolf Neuberg fra 19de Marts 1731, Hartnach Bülow fra 1749, Kristof Schenck Winterstedt fra 3die Nov. 1751, Kaspar Herman Gotlob Moltke fra 20de Decb. 1758, Kristian Magnus Frederik Moltke fra 21de September 1761, Ernst Frederik Düring fra 3die September 1784, Johan Frederik Hobe fra 27de Juni 1806, Johan Dorien fra 7de Januar 1812, Bernhard Otto Hedemann fra 18de Oktober 1813, Kristian Vind Bülow fra 1ste Februar 1816, Henrik Gisbert Castenschiold fra 3die Maj 1838

Navne:

1700 Ahlefelds Kyrasserregiment, 1705 Würtembergs, 1717 Schubarts, 1731 Neubergs, 1748 holstenske Kyrasserregiment, 31te Maj 1767 holstenske Dragonregiment, 23de Juli 1772 holstenske Rytterregiment, 1ste Febr. 1816 holstenske Lansenerregiment.

Standarter: 1816 blaa.

Ditmersens Regiment*), **senere Oldenburgske Kyrasserregiment**, oprettet 1701, nedlagt 1763. Regimentet hværvedes i Oldenburg 1701, 2 og 3. Det dannede en Del af det Hjælpekorps, der understøttede den tyske Kejser i den spanske Arvefølgestrid, og som undertrykkede et Oprør, der var udbrudt imod ham i Ungarn. Efter sin Hjemkomst 1709 blev Regimentet staaende i Holsten til 1711, da det sendtes imod Wismar. Det deltog i Felttogene i Nordtyskland til 1716. 1717 fik det Kvarter med 5 Kompagnier i Slesvig, et i Sønderborg, et i Ekernførde og et i Husum. 1728 fik det det koldingske Rytterdistrikt, som det dog først belagde Aaret efter med 3 Kompagnier i Fredericia, et i Veile og 4 i Kolding, hvert Kompagni paa 61 Mand med 61 Tjenstheste. 1748 flyttedes det til Husum og Rensborg, hvor det blev staaende til 1758. Fra dette Aar til 1763 stod det paa Holstens Sydøstgrænse og i Mecklenburg. Det opløstes 31te Maj 1767.

Chefer:

Nikolai Henrik Ditmersen fra 25de Oktober 1701, Poul Trappaud fra 2den Juni 1706, Fredr. Winterfeldt fra 1ste Marts 1707, Joachim Karl Prehn fra 9de December 1707, Ulrik Otto Dewitz fra 18de Juni 1709, Kristian Frijs til Frijsenborg fra 6te November 1717, Konrad Holstein fra 1734, Erhard Wedel Frijs fra 4de September 1747, Ludolf Lersner fra 24de September 1763.

Navne:

1703 Ditmersens Regiment, 1709 Dewitz's, 1717 Frijs's, 1734 Holsteins, 1747 oldenburgske Kyrasserregiment.

Paaklædning:

1709 rød Kjole med staalgrøn Krave,
1716 rød Kjole med gul Krave og Underfoder.

---

*) Den 25de Oktober 1701 kapituleredes med Grev Schlieben om et Regiment Ryttere og et Regiment Fodfolk, der vare bestemte til at forøge det til Kejseren af Tyskland overladte Hjælpekorps. Begge Regimenter skulde være færdige den 25de April 1702. Schlieben vilde selv beholde Fodregimentet og solgte den 27de December 1701 Hværvepatentet paa Rytterregimentet til Ditmersen, der blev uenig med Schlieben, som derfor gav Ditmersens Hværvepatent til en anden Oberst ved Navn Enden. Disse Stridigheder gav Anledning til Uordener paa Løbepladserne i Oldenburg, og Parterne citeredes til Kjøbenhavn. Schlieben fandt det imidlertid ikke raadeligt at møde. Han flygtede. Ditmersen fik et nyt Hværvepatent den 24de Juni 1702, og Rytterregimentet toges i Ed den 14de April 1703. Fodregimentet gaves til Enden.

De 1700 oprettede glücksborgske og Rodstens Dragonregimenter forenedes 1701, indlemmedes 1714 i det **würtemberg-oelske Dragonregiment**, oprettet 1701 og opløst 1721

Brockdorffs Kyrasserregiment, oprettet 1710 af Henrik Brockdorff, opløst 1714.

Natjonale Dragonregimenter, oprettede i Tidsrummet fra 1704 til 17, nedlagte 1730:

1. **Sjælandske natjonale Dragonregiment**, første Gang mønstret 1704, 8 Kompagnier stærkt, hvert paa 100 Mand. Regimentet udmærkede sig i Slaget ved Helsingborg. Til Belønning forfremmedes det til et Kyrasserregiment og gik fra et natjonalt over til at blive et hværvet Regiment. Det blev staaende i Sjæland til 1715, da det sendtes imod Wismar. Efter denne Fæstnings Fald vendte det tilbage til Sjæland. Det opløstes 1721.

Chefer:

Frands Henrik Springel fra 22de April 1704 (faldt i Slaget ved Helsingborg 10de Marts 1710), Magnus Ernst Prehn fra 11te Marts 1710, Gynter Didrik Finecke fra 3die Juni 1719.

Paaklædning: 1711 rød Kjole med lysegrøn Krave.

2. **Jyske natjonale Dragonregiment**, oprettet samtidig med det foregaaende Regiment. Det udmærkede sig i Træfningen ved Wismar 5te Dec. 1711 og i Slaget ved Gadebusch 20de Dec. 1712. Det forfremmedes ligeledes til et Kyrasserregiment, deltog i Pommerns og Rügens Erobring. I Foraaret 1716 gik det over Fyn til Sjæland. Herfra sendtes det 1717 til Norge og deltog i Felttogene imod Karl XII. 1720 vendte det tilbage til Danmark og opløstes 1721.

Chefer:

Kristian Fursmann fra 22de April 1704, Kristian Frederik Levetzow fra 24de Februar 1712, Niels Vest fra 21de Juli 1717.

Paaklædning: 1711 rød Kjole med lyseblaa Krave.

3. **Det østsjælandske natjonale Dragonregiment** paa 4 Esk., oprettet 1717, nedlagdes 30te Oktober 1730.

Chefer:

Kristian Rantzau fra 17de December 1717, Kristian Frederik Haxthausen fra 22de November 1720, Johan Vilh. Münnich fra 7de Februar 1730.

Paaklædning: rød Kjole med lyseblaa Krave med en bred, hvid Kant.

4 **Det vestsjælandske nationale Dragonregiment,** ogsaa kaldet Sydsjællands, Laalands og Falsters Regiment, oprettet og nedlagt samtidig med det foregaaende Regiment.

Chef: Frederik Eberhertz fra 17de December 1717.

Paaklædning: rød Kjole med lysegul Krave med bred rød og hvid Kant.

5. **Det jyske og fynske nationale Dragonregiment,** oprettet og nedlagt samtidig med de to foregaaende.

Chefer:

Frederik Ehrenfried Amthor fra 17de December 1717, Gynther Didrik Finecke fra 24de Februar 1727, Frederik Vilhelm Schindel fra 5te September 1729.

Paaklædning: rød Kjole med lysebrun Krave med bred sort Kant.

Livgarden tilhest, oprettet 19de Januar 1661, nedlagt 31te Maj 1866. Ifølge Kongens Befalinger til Feltherren Hans Schack af 18de og 20de Jan. 1661 skulde han indrette et Kompagni Livgarde tilhest og deri ansætte saadanne Løjtnanter, Kornetter, Fændriker, Kvartermestre og Korporaler som menige i Garden, der havde tjent vel i den sidste Krig. Han skulde tage dem i de Rytter- og Fodregimenter, der vare ifærd med at opløses, forsyne dem med god Paaklædning og sende dem til Kjøbenhavn. Befalingsmændene vilde Kongen selv udnævne. Det overdroges Generalkrigskommissær Pogwisch at ordne Forplejningen saaledes: en Oberst 1500 Rd., en Ritmester 460 Rd., 2 Løjtnanter hver 345 Rd., en Kvartermester 230 Rd., 3 Korporaler og 2 Trompetere hver 138 Rd., 120 Gardere, af hvilke de, der tidligere havde været Løjtnanter og Fændriker, hver fik 136 Rd., de andre derimod 114 Rd. aarl. Ved senere Reduktjoner af Hæren finde vi, at flere Officerer ere indtraadte som Underofficerer, ja endog som menige, og derfra igen have faaet Officersposter. Dette var navnlig Tilfældet ved Hærens Indskrænkning 30te Oktober 1679 og ved Forøgelsen 1683. Det er derfor naturligt, at Garden fik et Fortrin fremfor de øvrige Regimenter: ej blot en højere Løn, men ogsaa en højere Rang. Ved Rangforordningen af 31te December 1680 tillagdes der Gardens Officerer Rang med den højere staaende Klasse i Hærens Linje, saaledes at Gardeobersten havde Rang med en Generalmajor, Oberstløjtnanten med en Oberst o. s. fr. Gardens Bestemmelse var at afgive Vagt for Kongens Person; som Følge heraf blev dens Garnison Kjøbenhavn. I Slutningen af Juni 1675 øgedes Garden til et Regiment paa 6 Kompagnier, af hvilke de 2 havde Kvarter i Næstved og Præstø,

hvorfra de senere kom paa Strandvagt norden for Kjøbenhavn. De fire Kompagnier fulgte med Kongen paa Felttoget i Pommern og Mecklenburg. Under Belejringen af Wismar laa Garden i Greifswalde Amt. 1676 var hele Regimentet med Hæren i Skåne. Efter Slaget ved Lund, i hvilket Garden stod paa højre Fløj af 1ste Træfning, gik den til Kjøbenhavn. 1677 var den ligeledes i Skåne og havde i Landskronaslaget sin Plads i 4de Træfning. 1678 havde et Kompagni en heldig Træfning med en svensk Trop paa 120 Mand sønden for Laholm. 1679 stod Garden i Holsten og vendte om Vinteren tilbage til Kjøbenhavn. Som en Følge af de 1683 paa ny udbrudte Uroligheder, gik den i Maj med Kongen til Holsten. Medens den stod her, bestemtes Øen Møn til Ryttergods for den; og den 21de Marts 1685 udkom et Reglement for Gardens Forplejning i de mønske Kvarterer. For bedre at kunne varetage saavel Gardens som Møenboernes Tarv, udnævntes Gardens Chef, S. K. Plessen, til Amtmand paa Øen. Den 2den Maj 1685 fik han Befaling at bryde op med Garden og gaa med 4 Kompagnier til Møn, 2 skulde blive i Kjøbenhavn og afløses hver 3die Maaned. Paa Møn var man utilfreds med denne Indkvartering, der opførte sig skaanselløs imod Beboerne. De idelige Klager over Plessen og Garden af Mønboerne, Klager, der paadroge Plessen en alvorlig Proces, og det Princip, der i Kristian V's Regering begyndte at gøre sig gældende: ved vore egne søfarende at skaffe sig en natjonal Besætning paa Flaaden, bevirkede, at Plessen den 3die Oktober 1696 fik Befaling, foruden de 2 sædvanlige Kompagnier, at flytte 150 ugifte Gardere til Kjøbenhavn, og d. 10de Apr. 1697 at flytte Resten af Regimentet til Hovedstaden. I Felttoget imod Holsten-Gottorp i Aaret 1700 anvendtes Garden til Dækning af den danske Del af Sønderjylland og deltog i Træfningen ved Arlevad. I den store nordiske Krig udmærkede Garden sig ved Helsingborg og var et lysende Eksempel for hele det danske Rytteri. Den deltog derpaa i Felttogene i Mecklenburg og Pommern og vendte hjem til Kjøbenhavn med Kongen 1716. 1762 sendtes 4 Kompagnier af Garden til Hæren, som fra Holsten rykkede ind i Mecklenburg. 1ste Apr. 1764 indskrænkedes Garden til 2 Eskadroner og fik fælles Chef med Fodgarden. 24de Maj 1771 opløstes den og genoprettedes atter paa 2 Eskadroner 27de Maj 1772. Den deltog i Kjøbenhavns Forsvar 1807. Ved Hærordenen af 1ste Juli 1842 indskrænkedes Garden til en Esk., som fik fælles Chef med Husardivisionen. Gardeeskadronen deltog i Felttoget 1848.

Chefer:

Frederik Arenstorff fra 18de Januar 1661, Samuel Kristof Plessen fra 1678, Niels Krabbe fra 1699, Henry de Cheuses fra 1708,

Bernhard Joachim Mørner fra 2den Marts 1709, Baltasar Fred. Oertzen fra 8de Oktober 1712, Joh. Fredr. Bardenfleth fra 6te Marts 1723, Verner Schulenburg fra 9de September 1735, Karl Kristian Erdmann af Würtemberg-Oels fra 10de Juli 1738, Verner Schulenburg fra 4de Januar 1747, Ludv. Kalckreutz fra 11te Maj 1753, Frederik Kristian Plessen fra 1754, Albrecht Kristof Schaffalitzky de Muckadel fra 1756, Kaspar Herman Gotlob Moltke fra 7de December 1763, Frederik Karl Ulrik Ahlefeldt fra 1766, Karl Frederik Görtz fra 1767, Kristian Magnus Frederik Moltke fra 1ste December 1767, Hans Henr. Eichstedt fra 27de Maj 1772, Joachim Melchior Holten v. Castenschiold fra 2den April 1784, Nik. Aug. Kardorff fra 23de Februar 1798, Frederik Blücher fra 23de April 1802, Gotfred Vilh. Kristian Schmettow fra 13de Juni 1806, Frederik Vilhelm Karl Ludvig Hessen-Philipsthal fra 25de April 1823, Frederik Løvenørn Bardenfleth fra 14de April 1834, Kristian af Glücksborg fra 1ste Juli 1842, Adolf Frederik Schack-Brockdorff fra 9de Januar 1854, Frederik Ludvig Gotlob Wedell-Wedellsborg fra 25de Oktober 1859.

Paaklædning:

1662 rød Kjole med Kongens Navnetræk i Sølv paa venstre Skulder,
1683 paille Kjole med rødt Underfoder,
1695 rød Kjole med gul Krave og Underfoder,
1711 rød Kjole med blaa, sølvbroderet Krave; fra 1803 bar den i Tjenesten gul Kjole med rød Krave og fra 1831 forgyldt Kyrads,
1848 gul Vaabenfrakke med rød Krave.

Prins Frederik Ferdinands Dragonregiment, oprettet 22de Oktober 1807, nedlagt 29de Juli 1865 (se Side 566).

Sjælandske ridende Jægerkorps, en Eskadron, oprettet i Efteraaret 1807, opløst 4de September 1814.

Chef: Adam Gotlob Krog.

Paaklædning: grøn Trøje med sort Krave, graa Bukser.

Fynske ridende Jægerkorps, en Eskadron, oprettet i Efteraaret 1807, opløst 4de September 1814.

Chefer:

Hans Rudolf Juel fra 1807, Joachim Wedell fra 1813.

Paaklædning:

grøn Trøje med rød Krave.

Langelands ridende Jægerkorps, en Eskadron, oprettet 13de Februar 1808, opløst 4de September 1814.

Chef: Karl Juel-Brockdorff.

Paaklædning: graa Trøje.

De frivillige beredne Jægere fra Øerne, oprettet i Foraaret 1848, 2 Eskadroner, bestaaende af frivillige, for største Delen unge Landejendomsbesiddere, Forstmænd og Herregaardsskytter. Korpset stødte til Hæren i Nordslesvig 27de April 1848. Det deltog med stor Hæder i Træfningerne i Sundeved 28de Maj og 5te Juni 1848. 30te Juli indskrænkedes det til én Eskadron, der opløstes i Slutningen af Oktober 1848.

Chefer:

Volfgang Haffner, Karl Frederik Axel Bror Blixen-Finecke.

Paaklædning: grøn Vaabenkjole, graa Filthat, graa Bukser og Ridestøvler.

De frivillige beredne Jægere fra Nørrejylland, en Eskadron, af samme gode Bestand som det fornævnte Korps. Det udmærkede sig ved Overfaldet paa en preussisk Kyrassereskadron i Steppinge 8de Aug. 1848. Det opløstes 19de September 1848.

Chef: Viggo Holsten-Rathlou.

Paaklædning som det foregaaende Korps.

Fodfolket

bestod 1660 af 3 natjonale, 9 hværvede Regimenter og nogle Frieller Garnisonskorpser. De førstnævnte vare oprettede 1615; men de havde allerede undergaaet mangfoldige Organisatjonsforandringer og skulde opleve endnu flere. Axel Oxenstjerna havde fuldstændig Ret i sin Ytring: »Naar Danskerne have iværksat noget, skulle de strax ved en ny Lov gøre det om igen«*). De hværvede Regimenter vare oprettede i Krigsaarene fra 1657 til 1660.

De natjonale Regimenter vare: sjælandske, 1ste og 2det nørrejyske; de hværvede: Kongens og Dronningens Liv-

*) Dani ordinant et reordinant et tamen semper sine ordine vivunt.
A. O.

regimenter, Feltherrens, Lübbes, Klaus Ahlefeldts, Kraghs, Powisch's, Ebersteins og Bremers Regimenter.

1662 bestod Hæren af 5 natjonale Regimenter, nemlig, foruden de ovennævnte, fynske og slesvigske, og 5 hværvede Regimenter: Kongens, Dronningens, Feltherrens, Rüses og Ebersteins. Disse 5 Regimenter fik 1676 Navn af Regimenter af det kongelige Hus og fik Medlemmer af Kongehuset til Chefer. 1670 oprettedes et Marinekompagni, der 1681 udvidedes til et Regiment.

I Anledning af Rustningerne 1675 øgedes de natjonale Regimenter fra 5 til 11: 2 sjælandske, 2 fynske, 4 jyske, 1 slesvigsk, 1 holstensk og 1 oldenburgsk. De hværvede Reg.s Tal blev ligeledes 11: Kongens, Dronningens, Feltherrens, Max Rosenkrantz's (tidligere Ebersteins), Weyhers (tidl. Lübbes), Degenfeldts, Harloffs, Lütkens, Bremers, Schønfeldts og Baudissins.

1676—78 oprettedes og tilhandledes endnu 8 hværvede Regimenter og 8 Frikompagnier. Alle disse nye Regimenter, natjonale som hværvede, slugtes i kort Tid af den ubarmhjærtige Krig. De forsvandt sporløst, nogle efter faa Maaneders Tilværelse. Alle de natjonale Regimenter, der overlevede Krigen, bleve til hværvede Regimenter, og efter Krigens Ophør bestod Fodfolket 1680 af følgende »geworbne« Regimenter:

Kongens[1]) og Dronningens[2]) Livregimenter, Prins Georgs[3]) (tidligere Feltherrens), Prins Kristians[4]) (tidligere Ebersteins), Prins Frederiks[5]) (tidl. Lübbes), Sjælands[6]), Fyns[7]), Jyllands[8]) og Oldenburgs Regimenter, og 1681 Marineregimentet[9]). Under de holsten-gottorpske Stridigheder hværvedes der atter, for at opløses efter faa Maaneders Forløb, Regimenter af Obersterne Tecklenburg, Passow, Ellebracht, Løvenschildt,

[1]) Garden til Fods. [2]) Nu kaldet 17de Bataillon. [3]) Indlemmedes i 1ste Regiment, senere i nuværende 9de Bataillon. [4]) Nu 6te Bataillon. [5]) Nu 2den Bataillon. [6]) Nu 5te Bataillon. [7]) Nu 4de Bataillon. [8]) Nu 12te Bataillon. [9]) Nu 7de Bataillon.

Blessowsky og Tettau. 7 Batailloner overlodes 1689 til England, de vendte hjem 1698 og indlemmedes i deres Regimenter.

Indtil Slutningen af det 17de Hundredaar havde Fodfolket bestaaet af en Tredjedel Pikenerer og to Tredjedele Musketerer. Fra det 18de Hundredaars Begyndelse forsynedes hele Fodfolket med Ildvaaben med Bajonet, der skulde erstatte Piken, og det deltes i Grenaderer og Musketerer. Til de førstnævnte valgtes de tapreste og stærkeste, udsøgte Kærnetropper, der skulde anvendes til de afgørende Stød saavel ved Storme i aaben Mark som paa Forskansninger. De forsynedes med Bøsser, Kaarde og Haandgranater, hvorfor de kaldtes Grenaderer. Pyntesyge og Forfængelighed fordærvede denne Indretning. Isteden for de bedste Folk valgte man de smukkeste og højeste, som om det var en given Ting, at en Mand af 3 Alens Højde ikke kunde være en Kryster. Der holdtes Klapjagt overalt i Europa efter Kæmper til Grenaderkorpserne.

1701 oprettedes Grenaderkorpset[1]), det würtemberg-oelske og v. Endens Regimenter. Samme Aar genoprettedes 7 Regimenter natjonalt Fodfolk, nemlig: 2 sjælandske, 4 jyske og 1 fynsk, hvortil 1704 kom et 8de, det oldenburgske natjonale Regiment. 7 Batailloner, der tilligemed Endens Regiment havde været overladte Kejseren af Tyskland fra Aaret 1701, kom hjem 1709, formeredes i 4 Regimenter: 1ste, 2det, 3dje og 4de danske Regiment. 9 Batailloner og det würtemberg-oelske Regiment, der ligeledes fra 1701 havde været overladte til England og Holland, kom hjem 1714 og kom tilligemed de 1709 hjemvendte straks til Anvendelse i den store nordiske Krig. I denne oprettedes endnu 2 hværvede Regimenter, Hansens og Baartigs. 30te Okt. 1730 opløstes atter det natjonale Fodfolk og genoprettedes 1733 i anden Form: sjælandske, fynske, nørre- og sønderjyske, slesvigske og

[1]) Nu 1ste Bataillon.

slesvigholstenske natjonale Regimenter. Det hværvede Fodfolk øgedes 1747 med 2: falsterske[1]) og mønske[2]), 1764 med 3: delmenhorstske, ploenske og langelandske, 1778 med 2: fynske[3]) og laalandske[4]) Regimenter.

Fra 1764 indlemmedes det natjonale Fodfolk i de hværvede Regimenter, 1768 udskiltes det atter for igen at indlemmes deri 1774.

1785 oprettedes de første Jægerkorpser: sjælandske[5]) og holstenske, der snart fulgtes af flere, nemlig: 1ste sjællandske lette Bataillon[6]), 2den do. samt 1ste og 2den slesvigholstenske lette Bataillon. Anledningen var de Erfaringer om lette Troppers Nytte, man havde gjort i Syvaarskrigen og i den nordamerikanske Frihedskrig.

Med dette Hundredaars Begyndelse ophørte Hværvingen, og alle Fodfolkets Regimenter, med Undtagelse af det til et Marineregiment omdannede sjælandske Regiment, fik natjonalt Mandskab; dog vedbleve de at kaldes »geworbne« Regimenter til 1816. Fodfolket øgedes i Aarene 1801 og 2 ved Oprettelsen af 64 Landværnsbatailloner, samlede i 10 Regimenter, Landværns-Regimentsstabene nedlagdes 1808; Landværnsbataillonerne føjedes til de geworbne Regimenter og kaldtes Forstærknings- eller annekterede Batailloner; ogsaa kaldtes de Regimentets 3dje og 4de Bataillon.

1842 indskrænkedes de 13 bestaaende Linjeregimenter og 4 Jægerkorpser til 13 Linjebatailloner og 4 Jægerkorpser, og der oprettedes 4 nye Batailloner[7]) og et Jægerkorps[8]). Fra 1842 bestod Fodfolket af 17 Linjebatailloner og 5 Jægerkorpser. I Krigsaarene 1848 og 49 oprettedes 15 Batailloner og Jægerkorpser, der alle opløstes 1852. Fra 1860 var der kun ét Slags Fodfolk. Grenaderne vare allerede forsvundne

[1]) Nu 11te Bataillon. [2]) Nu 16de Bataillon. [3]) Nu 13de Bataillon. [4]) Nu 15de Bataillon. [5]) Nu 18de Bataillon. [6]) Nu 19de Bataillon. [7]) Nu 3dje, 8de, 10de og den nedlagte 14de Bataillon. [8]) Nu 20de Bataillon.

1842; 1860 forsvandt ogsaa Jægerkorpserne; men Jægerkorpsernes Taktik havde sejret: Bevægelighed og Skydning lægges der nu mest Vind paa.

1863 udvidedes de 22 Batailloner til 22 Regimenter, hvert paa 2 Batailloner; efter at Krigen var forbi, indskrænkedes de atter til Batailloner.

Ifølge Hærloven af 6te Juli 1867 blev Fodfolkets Styrke fra 1ste Okt. 1867: 20 Linje-, 10 Reserve- og 10 Forstærkningsbatailloner, samlede i 2 sjælandske, en fynsk og 2 jyske Brigader, hver paa 8 Batailloner.

Paaklædningen var fra 1660 til 1785 langskødet Kjole, Knæbukser, Strømper og Sko; (med Støvletter fra 1740). Fra 1785 til 1849 kortskødet Kjole, lange Bukser, Sko og Støvletter, og fra 1849 til vore Dage Vaabenfrakke, lange Bukser og Støvler. Hovedbedækningen var fra 1660 til 1800 Filthat, hvis Skygge i det forrige Hundredaar hæftedes op og kantedes med gule, hvide eller sorte Baand. I Begyndelsen af dette Hundredaar kantedes den med Læder, forsynedes med en Læderpul og en Læderskygge. Krigshatten, der blev meget ubekvem, kaldtes Chakot eller Czako, en ungarsk Opfindelse, der dog ikke passede for de danske Hoveders Form. 1848 bortkastedes Chakoten, og en let Hue blev Hovedbedækning. 1852 indførtes atter Chakoten, men nu er den igen næsten forsvunden.

1662 var Regiments-Krigsstyrken, foruden Befalingsmænd og Spillemænd, 1200 Mand i 2 Batailloner, hver paa 4 Kompagnier;

1675 1200 Mand i 3 Batailloner, hver paa 4 Komp.;

1683 2000 Mand i 3 Batailloner, hver paa 6 Komp.;

1697 2200 Mand i 3 Batailloner, hver paa 6—7 Kompagnier (1 Grenaderkompagni).

1701 var de hværvede Regimenters Krigsstyrke, foruden Befalingsmænd og Spillemænd, 1200 Mand i 2 Bataill., hver paa 6 Komp.;

— de natjonale 1800 Mand i 3 Bataill., hver paa 4 Komp.;

1734 var de hværvede Regimenters Krigsstyrke, foruden Befalingsmænd og Spillemænd, 1200 Mand i 2 Bataill., hver paa 6 Komp. (1 Grenaderkomp.);
— de natjonale 1800 Mand i 3 Bataill., hver paa 4 Komp.;
1764 2000 Mand i 2 Bataill., hver paa 7 Komp.;
1774 1460 Mand i 2 Bataill., hver paa 6 Komp.;
1785 1500 Mand i 2 Bataill., hver paa 5 Komp.;
1816 1200 Mand i 2 Bataill., hver paa 5 Komp.;
1842 800 Mand i en Bataill. paa 4 Komp.;
1849 900 Mand i en Bataill. paa 4 Komp.;
1850 1000 Mand i en Batalll. paa 4 Komp.;
1851 800 Mand i en Bataill. paa 4 Komp.;
1864 1600 Mand i 2 Bataill., hver paa 4 Komp.;
1867 800 Mand i en Bataill. paa 4 Komp.

1849 og 1850 var Bataillonens Styrke 900 til 1000 Md.; thi for i Krigstid i nogen Tid at kunne holde Bataillonen paa en Styrke af 800 Mand, er det nødvendigt at rykke ud med 1000 Md., fordi de syges, saaredes og bortsendtes Tal allerede i de første Uger overstiger 200 Mand. I det preussiske Fodfolk er fra 1861 Bataillonens reglementerede Styrke 1040 Mand, delte i 4 Kompagnier, og Kaptejnen er forsynet med en Ridehest.

Livgarden.

Navne:

30te Juni 1658 Kongens Livregiment til Fods, 5te Maj 1684 Garden til Fods, 6te Juli 1867 Livgarden.

Den 1ste Maj 1657 udnævntes Ulrik Dewitz*) til Chef for Kongens Livkompagni i Kjøbenhavn; i September sendtes

*) Dewitz's Kompagni hed tidligere Brunnows Kompagni; det stod 1656 i Kjøbenhavn. Brunnows Kompagni hed tidligere Otto Schades Komp; det stod 1656 i Kronborg. 1658 kaldtes Regimentet snart Garden, snart Livregimentet til Fods. Den 10de Juli udnævntes Lukas Iversen

han med dette og 2 andre Kompagnier, Brunnow og Zehen, til Skåne, hvorfra de vendte hjem i December. Disse 3 Komp. kaldtes Livgarden. Den 7de Juni 1658 befalede Kongen, at Frederik Ahlefeld til Maasleben skulde være Oberst, Niels Rosenkrantz Oberstløjtnant og Colombe de Beaufort Major i Regimentet. Den 30te Juni 1658 bestemtes, at Livregimentet til Fods skulde bestaa af de i Kjøbenhavn værende Gardekompagnier: U. Dewitz, Peter Mormand, Knud Gjedde, og de i Kjøbenhavn værende norske Tropper. Livregimentet deltes i 4 Kompagnier; det var væbnet med Bøsse med Snaphanelaas (Schnaphähne mit Musketläufen). Den 26de September bad Ahlefeld, om Regimentet maatte øges til 8 Komp., Livkompagniet paa 150 og de andre Kompagnier paa 130 Mand, og blive et beredent Dragonregiment; det første tilstodes, det sidste afsloges. Kort efter øgedes Regimentet, saa det blev 12 Kompagnier stærkt, af hvilke de 6 stode i Kjøbenhavn og deltoge i Forsvaret; 6 dannedes i Holsten, hvor de forbleve. Den 31te Marts 1659 fik Klaus Dyre Befaling at sende 3 Kompagnier af sit Regiment (2det jyske natjonale Regiment) til Kjøbenhavn for at indlemmes i Livregimentet til Fods, og udskrive nye i deres Sted. Den 15de September 1659 kom 2 af de holstenske Kompagnier fra Femern til Kjøbenhavn. De øvrige i Holsten staaende Kompagnier fik den 23de September Befaling at gaa til Kiel, hvor de indskibedes, landsattes i Kjerteminde og deltoge i Slaget ved Nyborg og i Fyns Generobring. De gik derpaa igen til Holsten, for at deltage i Schacks Tog imod Bremen, og erstattedes paa Fyn af andre Regimenter. I Februar 1661 indskrænkedes det til 8 Kompagnier, deraf 5 i Kjøbenhavn

---

til Major og Holger Mormand til Kaptejn i Garden; den 15de Oktober U. Dewitz til Major i Garden; den 15de November Frantz Eberhard Speckhahn til Major i Livregimentet til Fods; den 12te November 1659 Narrendorff til Major i afdøde Syrichs Sted.

og 3 i Nakskov. 1669 samledes hele Regimentet i Kjøbenhavn. 1675 forstærkedes det atter til 12 Kompagnier i 3 Batailloner, af hvilke de 2 deltoge i Felttoget i Mecklenburg. Efter Wismars Erobring vendte de tilbage til Sjæland og indkvarteredes først i Roskilde og derpaa i Helsingør, da man frygtede for et Overfald fra Helsingborg. Fra Juni 1676 til April 1678 stod det i Skåne. I Slagene ved Lund og Landskrona, i Stormene paa Kristianstad og Malmø kæmpede det med stor Udholdenhed. Ved Lund mistede det over Halvdelen af sin Styrke; ved Landskrona 242 Mand; i Stormen paa Kristianstad 66 Mand og i Stormen paa Malmø 328 Mand. 1ste December 1676 forstærkedes det med Regimentet Croi; 1ste April 1677 med 600 Mand af Regimentet Deden. Samme Aar fik det 600 af de norske Rekrutter og forstærkedes med Regimentet Brinck og med 2 Bataill. af Regimentet Baudissin, der indlemmedes i Livregimentet. 1676 deltog et Kompagni af Regimentet i Gotlands Erobring; det indlemmedes i den visbyske Bataillon. 1677 var den 3dje Bataillon, der bestod af de norske Rekrutter under Major Longueval, ombord paa Flaaden. Den 1ste Bataillon under Biegen stod i Skåne; den 2den under Keller sendtes til Rügen, hvor den blev ødelagt i Slaget ved Ny-Færgeskanse 8de Januar 1678. Isteden for denne Bataillon oprettedes en ny af J. Scholten, der tilligemed Biegens Bataillon i April 1678 sendtes til Norge. De deltoge i Bohus's Belejring og vendte i August samme Aar tilbage til Skåne. 1678 forstærkedes Regimentet med et i Sachsen-Gotha hværvet Kompagni paa 140 Mand, med den 3dje Bataillon af Baudissins Reg. og med Bataillonen Krüger. 3dje Maj 1679 havde det en Styrke af 1649 Mand. 500 Mand under Pfordten indskibedes i April til Landskrona; Resten af Regimentet sejlede i Juni fra Kjøbenhavn til Kiel og gik derfra til Lejren ved Danevirke, hvor Pfordtens Afdeling stødte til Regimentet i September. Efter Krigen indkvarteredes Regimentet i Kjøbenhavn og kaldtes fra 1684 Livgarden til Fods.

Det fik højere Løn og Rang end de andre Regimenter. 1684 stode 7 Kompagnier i Kjøbenhavn, 3 i Roskilde, 3 i Kjøge, 3 i Næstved, 2 i Holbæk og 1 i Slangerup. 1686 stode 16 Kompagnier i Lejren ved Eppendorf i Holsten. Om Efteraaret vendte de tilbage til Sjæland. 1689 var Regimentet atter i Holsten. Den Bataillon af Garden, der i dette Aar sendtes i engelsk Tjeneste til Irland og derfra til Flandern, erhværvede sig i 8 Felttog stor Hæder, men det var kun faa Rester af den oprindelige Bataillon, som vendte hjem til Danmark 1698; alene i Slaget ved Steenkerke den 3dje Aug. 1692 havde Garden et Tab af 400 døde og saarede. 1701 sendtes atter en Bataillon af Garden til Flandern, for i hollandsk Sold at kæmpe imod Franskmændene; den vendte først efter 13 Felttog tilbage til Danmark 1714. Gardens 2 hjemmeværende Bataillioner vare imidlertid ikke ledige. Den 28de Oktober 1709 udbrød den store nordiske Krig, og Garden udmærkede sig, som det sømmer sig et Kærnekorps, fremfor alle Fodfolkets Afdelinger i de blodige Slag ved Helsingborg og Gadebusch, hvor den kæmpede med Fortvivlelsens Kraft, inden den veg. Ved Helsingborg veg den først, efter at 463 Mand, deriblandt 21 Officerer, vare saarede eller faldne. Ved Gadebusch kæmpede den med samme Ihærdighed; alle 4 Bataillonschefer af Garden og Grenaderkorpset saaredes eller dræbtes. 1715 deltog Garden i Pommerns Erobring og vendte derpaa tilbage til Sjæland. Efter Krigens Ophør fik den Kvarter i Kjøbenhavn, Næstved, Roskilde og Kjøge. Fra 1730 indkvarteredes hele Garden i Kjøbenhavn. 1758 sendtes hele Garden til Holsten, hvor den blev staaende til 1763. I Slutningen af dette Aar indskrænkedes den til en Bataillon. 21de December 1771 opløstes den, men genoprettedes atter den 20de Januar 1772. Den deltog i Kjøbenhavns Forsvar 1801 og 1807. I December 1813 førtes den over til Fyn, men vendte atter tilbage til Kjøbenhavn i Foraaret 1814. I Krigen fra 1848 til 51 udmærkede Garden sig i Træfningen

ved Dybbøl den 5te Juni 1848, hvor den ved sit kraftige Angreb gav Stødet til den lykkelige Overgang fra Forsvar til Angreb. I Træfningen ved Ullerup den 6te April 1849, hvor den jog Hannoveranerne ud af Avnbøl; i Slaget ved Isted, hvor den var holdt i Reserve, til Fjendens Angreb vare afslaaede, og han indskrænkede sig til at forsvare sin Stilling i Isted-Skovens Nordrand. Garden stormede, i Forbindelse med 4de Forstærkningsbataillon, et fjendtligt Batteri, erobrede 3 Kanoner og slog det tililende fjendtlige Rytteri fuldstændig paa Flugt. I Felttoget 1848 var Garden først tildelt Reservebrigaden; i Maj kom den i 4de Brigade, Wickedes; i Juni i 5te Brigade, Meyers, og derefter i Kroghs. I Felttoget 1849 stod den i 2den Brigade, Thestrup; 1850 i 6te Brigade, Irminger. Efter Krigens Ophør vendte den tilbage til Kjøbenhavn, hvor den forblev, indtil Krigen atter udbrød 1864. Garden sendtes 19de Marts til Als og deltog i Dybbølstillingens Forsvar. Efter Stillingens Fald gik Bataillonen til Fyn og derfra i Juli til Kjøbenhavn. Ved Hærordenen af 6te Juli 1867 bestemtes, at Garden fremtidig skulde bestaa af en Linje- og en Forstærkningsbataillon, hver paa 800 Mand Underkorporaler og menige, med følgende Befalingsmænd, Spillemænd og Understab:

2 Oberster, 6 Kaptejner, 8 Premierløjtnanter, 11 Sekondløjtnanter (deraf 5 til Tjeneste), 2 Stabssergenter, 6 Oversergenter, 19 Sergenter, 36 Korporaler (deraf 18 til Tjeneste), 43 Spillemænd, en Depotunderofficer, en Skriver, en Bøssemager.

Chefer:

Frederik Ahlefeld fra 7de Juni 1658, Niels Rosenkrantz fra 1ste Juli 1672 (faldt ved Helsingborgs Erobring 3dje Juli 1676), Siegfried Bibow fra 4de Juli 1676 (faldt ved Stormen paa Malmø 26de Juni 1677), Renard Keller fra 27de Juni 1677, Jobst Scholten fra 15de Januar 1678, Georg Wallis fra 25de Juni 1679, Ferd. Wilh. af Würtemberg-Neustadt fra 16de Marts 1682 til 17de Juni 1701. Ved Hertugens Død overtog Kongen Chefsposten og styrede Garden ved Kommandører.

Kommanderer:

Math. Leop. Wedell fra 18de Juni 1701, Thom. Weinigel fra 17de Okt. 1702, Karl Gust. Malzahn fra 27de Februar 1708, Kristian Albr. Danckwarth fra 27de September 1709 (faldt i Slaget ved Helsingborg 10de Marts 1710), Joachim Bernt Eickstedt fra 25de Marts 1710, Vilh. Alb. Schack Wittenau fra 30te Januar 1711, Hans Jakob Arnoldt fra 5te September 1716, Fredr. Hans Walter fra 11te Oktober 1728, Andr. Aug. Prætorius fra 11te Nov 1738, Henr. Sigismund Castonier fra 9de Juni 1741, Fredr. Ludv. Danneskjold-Laurvig fra 28de Februar 1753, Fredr. Ferd. af Braunschweig-Bevern fra 1ste September 1762, Kasp. Herm. Moltke fra 7de December 1763, Gotfr. Pentz fra 13de Februar 1765, Karl af Hessen-Kassel fra 25de Marts 1766, Magn. Moltke fra 1ste April 1767, Joh. Daniel Kreber fra 10de December 1767, Klem. Aug. Haxthausen fra 14de Juni 1769, Fredr. Wilh. Ph. af Würtemberg-Stuttgart fra 7de Januar 1785. Karl Ludv. Baudissin fra 2den April 1806, Georg Ludv. Schulenburg fra 20de Marts 1814, Joh. Ditl Zepelin fra 30te Marts 1828, Niels Juel fra 1ste Juli 1842, Joh. Hjeron. Kirchhoff fra 21de Juni 1848, Karl Barner fra 24de Maj 1851, Georg Henr. Lasson fra 12te April 1862 (blev Brigadechef og faldt i Stormen paa Dybbølskanserne den 18de April 1864), Joh. Kornelius Krieger fra 1ste December 1863, Kristian Fredr. Bauditz fra 16de August 1865, Joh Kornelius Krieger fra 24de April 1874.

---

* Den 10de Februar 1657 fik U. F. Gyldenløve Patent paa at hværve et Dragonregiment paa 10 Kompagnier. Da det gik langsomt med Hværvingen, blev der udskrevet Mandskab til Regimentet af det dygtigste Mandkøn i Nørre- og Sønderjylland. Rigsmarsken befalede, at det skulde kaldes Kongens Livregiment til Fods. I Maj 1657 mønstredes 6 Kompagnier i Glückstadt, hvorhen Gyldenløve havde faaet Befaling at begive sig. I August stod det i Ditmarsken, i September i Krempe. Ditlef Brockdorffs Regiment indlemmedes i det. Nogle af Kompagnierne ere formodentlig indlemmede i det nys oprettede Livregiment (de holstenske Kompagnier?). Resten indlemmedes 1661 i Dronningens Livregiment. (Uddrag af sjælandske, jyske og fynske Tegnelser.)

Grenaderkorpset,

Gardens Tvillingbroder, oprettet den 13de Septbr. 1701 af Grenaderkompagnierne i de hværvede Fodregimenter: Livgarden, Dronningen, Prins Georg, Karl Kristian, Sjæland, Fyn, Jylland, Oldenburg, Schwärtzel og Mørner. Det deltog i de samme Felttog i den store nordiske Krig, som Garden til Fods, med hvilket det delte Hæder, Berømmelse og Rang. Grenaderkorpset havde sin Plads i Slaget paa venstre Fløj

Paaklædning:

1660—95 rød Kjole med gult Underfoder, 1695—1711 lysegul Kjole med rød Besætning, 1711—35 rød Kjole med paillegul Krave og Haandled med en lyseblaa Stribe paa Midten af hvert Haandled; foran paa Kjolen 12 hvide Tværlidser, paa hver Side paillegult Underfoder; 1735—72 rød Kjole med paille Krave, Haandled, Underfoder, Mavevest og Knæbukser; 1773—1842 rød Kjole med blaa Krave og Haandled, hvide eller blaa Bukser; 1849 mørkeblaa Vaabenfrakke; 1855 rød Vaabenfrakke.

Faner:

1660 lyserøde med Rigsvaabnet; 1670 hvide med Kong Frederik III's Navnetræk i en Laurbærkrands og følgende Valgsprog: i 1ste Kompagnis Fane: Dominus providebit; i 2det Kompagnis: Soli Deo et Regi; i 3dje Kompagnis: Deo duce vindice dextra; i 4de Kompagnis: vincere aut mori; i 5te Komp.: plus ultra: i 6te Kompagnis: per aspera ad astra; i 7de Kompagnis: pro rege et grege: i 8de Kompagnis: Faire bien craigne rien; 1750 hvide med Rigsvaabnet; 1785 Danebrog med Rigsvaabnet i Midten og Kongens Navnetræk i hvert af de 4 Hjørner; 1847 Danebrog.

---

af Fodfolkets 1ste Træfning, og Garden sin paa højre Fløj. Det var baade de farligste og fornemste Poster. I Fredstid havde det altid Garnison i Kjøbenhavn. Den 3dje August 1763 forenedes det med Garden til Fods til et Regiment paa 14 Kompagnier, der i det samme Aar deltes i 2 Afdelinger, Garden til Fods og Kongens Livreg., nuværende 1ste Bataillon.

Chefer:

Valentin Eichstedt fra 13de September 1701, Abrah Gaffron fra 25de Juli 1710, Kristian Fredr. Staffeldt fra 12te Februar 1717, Fredr. Anton Wedell-Jarlsberg fra 28de Oktober 1730. Frands Albert Kaltenborn fra 15de Juli 1735. Gustav Fredr. Ysemburg-Budingen fra 15de Septb 1762.

Paaklædning: rød Kjole med blaat Underfoder og Sølvbesætning.

Fane:

1704 hvid Fane med Frederik IV's Navnetræk i Midten, omslynget af Elefantordenens blaa Baand; Danebrog i øverste Hjørne, nærmest Stangen.

1ste Bataillon.

Navne:

17de December 1763 Det danske Livregiment til Fods; 8de Nov. 1819 1ste Livregiment til Fods; 1ste Juli 1842 1ste Linjeinfanteribataillon; 29de December 1848 1ste lette Bataillon; 5te Februar 1855 1ste Infanteribataillon; 1ste December 1863 1ste Infanteriregiment; 11te Februar 1865 1ste Infanteribataillon; 1ste Oktober 1867 1ste Bataillon.

Oprettet 7de December 1763 af 12 Kompagnier af Livgarden og Grenaderkorpset. 1774 bestemtes, at de 3 Fjerdedele af Mandskabet skulde bestaa af natjonale. Regimentet fik til Udskrivningskreds Halsted, Aalholm, Maribo og Nykjøbing Amter; en Del af Befalingsmændene indkvarteredes i disse Amter fra 1775 til 84 for at undervise Soldaterne. Regimentet fik siden fast Garnison i Kjøbenhavn, i hvis Forsvar det deltog 1801 og 1807. 1842 indskrænkedes det til en Bataillon, hvis Mandskab udskreves af Kjøbenhavns og Frederiksborg Amter. Den har en glimrende Krigshistorie. I Felttoget 1848 var den i 1ste Brigade, der omgik Fjendens venstre Fløj i Træfningen ved Bov 9de April og kastede ham ud af Harrislev. Først af alle danske Regimenter rykkede Bataillonen paa denne Dag ind i Flensborg. I Slaget ved Slesvig den 23de April foretog Bataillonen i Forening med 11te Bataillon det smukke Flankeangreb paa Preusserne vesten for Bustrup. I Træfningen ved Dybbøl den 28de Maj dannede Bataillonen Hærens Fortrop og stormede Dybbøl Bakke. I Slaget den 5te Juni ved Dybbøl var Bataillonen i Begyndelsen i Reserve. Senere gav den Stødet til Fremrykningen paa højre Fløj og forfulgte Preusserne til Sattrup. I Midten af Juni gik den til Nordslesvig og derfra til Nørrejylland. Under Vaabenhvilen stod den fra Oktober til December i Kjøbenhavn, fra 19de December til 1ste Marts paa Als. I Felttogene 1849 og 50 var den i 6te Brigade, der dannede Avantgarden i Fredericiaslaget den 6te Juli.

Ved sit uimodstaaelige Angreb og sin Fasthed skaffede den Hæren Tid til at udvikle sig. Fra September 1849 til Juni 1850 stod den i Kjøbenhavn. I Slaget ved Isted den 24de og 25de Juli kæmpede den med samme Udholdenhed som i de tidligere Felttog og slog de fjendtlige Angreb tilbage. 1852 gik Bataillonen fra Kjøbenhavn til Rensborg, hvor den forblev til Krigens Udbrud 1864. Udvidet til et Regiment paa 2 Bataillioner dannede den, i Forening med 11te Regiment, den 7de Brigade, der udmærkede sig i de haardnakkede Kampe ved Kongshøj og Danevirke d. 3dje Febr. og ved Sankelmark d. 6te Febr. 1864. Efter Danevirkes Rømning gik Regimentet til Als og derfra den 14de Februar til Jylland, hvor det deltog i Træfningen ved Vejle den 8de Marts, og endelig havde et Kompagni af Regimentet et blodigt Sammenstød med Preusserne ved Lundby den 3dje Juli 1864. Efter Krigen blev Regimentet atter indskrænket til en Bataillon, der fik Garnison i Odense. Herfra gik den den 13de Decbr. 1864 til Helsingør, hvor den blev til 1868, da den vendte tilbage til Kjøbenhavn. — Bataillonen tæller 800 Underkorporaler og menige og hører til 1ste sjællandske Brigade; Mandskabet bestaar af Kjøbenhavnere og Bornholmere. Den har følgende Befalingsmænd, Spillemænd og Understab: en Oberst, 4 Kaptejner, 6 Premierløjtnanter, 11 Sekondløjtnanter (deraf 5 til Tjeneste), 2 Stabssergenter, 4 Oversergenter, 16 Sergenter, 36 Korporaler (deraf 18 til Tjeneste), 9 Spillemænd, en Bøssemager, en Skriver, en Depotunderofficer.

Chefer:

Karl af Hessen-Kassel fra 7de December 1763, Frederik af Hessen-Kassel fra 1ste April 1767, Holger Trolle fra 21de Juni 1769, Otto Seneka Falkenskjold fra 20de Februar 1771, Magn. Fredr. Barner fra 22de Jan. 1772, Frederik Karl Emil af Augustenborg fra 2den November 1787, Frederik Vilhelm Falbe fra 1801, Gustaf Vilh. Stramboe fra 2den Februar 1809, Philip Gotlieb Normann fra 16de Oktober 1813, Kristian Ulrik Sundt fra 1ste Februar 1816, Karl Rømeling fra 5te Juni 1833, Erik Onserud fra

1854.

Garde. Infanterist. Jæger. Dragon. Infanteriofficer.

18de Marts 1839, Olaf Rye fra 1ste Juli 1842 (faldt som General i Slaget ved Fredericia), Kristian Lund Walther fra 2den Juni 1848, Max Müller fra 9de Oktober 1854, Hans Charles Johannes Beck fra 1ste Decbr. 1863, Ditlef Høst fra 3dje Juli 1864, H. Charles J. Beck fra 18de Oktober 1864, Ditlef Høst fra 22de December 1864, Ezechias Aug: Stinzing Stricker fra 1ste Oktober 1867.

Faner:

1785 gule med det danske Rigsvaaben, Danebrog i det ene og Kristian VII's Navnetræk i de 3 andre Hjørner, 1842 Danebrog med Kongens Navnetræk og Bataillonens Numer.

Paaklædning:

1763 rød Kjole med orangefarvede Rabatter, Krave og Haandled;
1785 do. med lysegule do. do. og do.;
1842 do. med blaa Krave;
1849 mørkegrøn Vaabenfrakke med rød Kraveflig, graa Bukser, Hue;
1855 mørkeblaa do. med do. blaa do., Chakot;
1867 do. do. med do. do. do., mørkebl. Hue.

Legater:

1) oprettet af Oberstløjtnant Haxthausen 1823, stort 100 Rd., øget med Musikkassens Overskud til 300 Rd., for Børn af Underofficerer;
2) oprettet af Oberst Charles Beck 1864, stort 155 Rd., øget af Officererne til 430 Rd., for Underofficerer.

2den Bataillon.

Navne:

Lübbes Regiment, fra 19de August 1659; Rüses Regiment, fra 1662; Weyhers Regiment, fra 1673; Prins Frederiks Regiment, fra 1676; Prins Kristians eller Kronprinsens Regiment, fra 1699; Kongens Livregiment, fra 2den Maj 1748; Det norske Livregiment, fra 4de Jan. 1764; 2det Livregiment, fra 8de Nov. 1819; 2den Linjeinfanteribataillon, fra 1ste Juli 1842; 2den lette Bataillon, fra 29de December 1848; 2den Infanteribataillon, fra 2den Maj 1855; 2det Infanteriregiment, fra 1ste Decbr. 1863; 2den Infanteribataillon, fra 11te Februar 1865; 2den Bataillon, fra 1ste Oktober 1867.

Iblandt Tropperne 1658 nævnes et Kompagni Fodfolk under Eggerik Lübbes, Resten af et 1657 dannet Regiment, der stod i Glückstadt. Den 20de April 1659 fik Lübbes

Tilladelse til at danne et Regiment af sit eget, Wolles, Hohlings, Burmeisters, Voss's og Fuchs's Kompagnier og desuden hværve 6 nye Kompagnier. I Januar 1660 talte det 1159 Mand, delte i 11 Kompagnier. I Maj stode 7 Kompagnier i Glückstadt, 1 i Lütjenburg og 3 i Flensborg. I August gik det gennem Kolding til Kjøbenhavn, hvor det 1661 indskrænkedes til 8 Kompagnier. Regimentet anvendtes ved Citadellets Opførelse og var derfor frit for Garnisonstjeneste i 3 Aar. 1668 gik det paa Arbejde til Rensborg og lagdes i Lejr ved Wenzier, det senere Kronværk. 1670 stod det i Fredericia. 1671 fik det Garnison i de holstenske Fæstninger. 1675 deltog det i Wismars Belejring og forblev om Vinteren i denne erobrede Fæstning. 1676 gik det til Skåne, hvor det deltog i Landskronas og Kristianstads Erobring samt i Slaget ved Lund. 1677 forstærkedes det med Regimentet Schønfeldt, med 820 Mand af den sjælandske og fynske Udskrivning og med 200 Normænd. Efter endt Felttog lagdes det i Garnison i Landskrona indtil Freden i Lund 1679. Fra 1680—84 stod det i Kjøbenhavn. 1685 fik Halvdelen af Regimentet Kvarter i Kallundborg, Vordingborg og Præstø. 1686 gik det til Holsten. 1689 vare 4 Kompagnier ombord paa Flaaden, 6 paa Kronborg, 10 ved Hæren i Holsten. En Bataillon paa 6 Kompagnier under Vulff Henrik Calneyn sendtes i dette Aar til Irland og derfra til Flandern. Calneyn faldt i Stormen paa Limmerich den 27de August 1690. Hans Efterfølger, Fredrik Munkgaard, faldt i Slaget ved Agrim den 11te Juli 1691. Wittinghof førte Bataillonen hjem i Januar 1698, og Regimentet fik Garnison med 11 Kompagnier i Kjøbenhavn, 5 i Kronborg og 2 i Korsør. I November 1699 gik en Bataillon til Holsten, en ombord paa Flaaden og en forblev i Kronborg. I November 1700 gik en Bataillon paa 7 Kompagnier under L. de Boiset til Sachsen. I den store nordiske Krig blev Regimentet halvt oprevet i Slaget ved Helsingborg 1710. Den 21de Januar 1712 forstærkedes det

med en Bataillon af det 1710 hværvede Regiment Hansen og med 300 Rekruter. Alligevel mødte det kun med en Bataillon i Slaget ved Gadebusch. Regimentet deltog derpaa i Felttogene i Nordtyskland. Efter Wismars Erobring 1716 gik det til Glückstadt, hvor det forblev til 1720. I dette Aar gik det til Kjøbenhavn og fik Garnison sammesteds. Det var derpaa i mange Aar et Mønsterregiment for hele Fodfolket. 1745 flyttedes det til Kronborg. 1748 vendte det tilbage til Kjøbenhavn. 1758 gik det til Holsten, hvor det forblev til 1763, da det atter forlagdes til Kjøbenhavn. Fra 1764 har det stedse delt Vilkaar med danske Livregiment (1ste Bataillon), og, naar undtages, at det ligesom alle sjælandske Regimenter efter sin Tour fik Garnison 3 Aar i Helsingør, har det stedse haft Ophold i Kjøbenhavn. Da Regimentet 1774 fik 3 Fjerdedele natjonalt Mandskab, der kun indkaldtes til 21 Dages Øvelse, blev en Del af Befalingsmændene indkvarterede i Distrikterne for at øve Soldaterne. Norske Livregiments Distrikter vare Kjøbenhavns, Tryggevældes og Vordingborg Amter samt Møn. 1807 vare 2 af Regimentets Batailloner i Kronborg. 1842 indskrænkedes Regimentet til en Bataillon, hvis Mandskab bestod af Nordsjælandsfarer. I Krigen 1848—51 var 2den Bataillon stedse i Brigade med 1ste, og delte dennes Hæder i Træfningerne ved Bov, Slesvig, Dybbøl, Nybøl, Fredericia og Isted. Under Vaabenhvilen i Vinteren 1848 stod den i Holbæk og Kallundborg fra Oktober til Midten af December, og fra 23de December ved Siden ad 1ste Bataillon paa Øen Als, til den rykkede over i Sundeved den 3dje April 1849. Fra September 1849 til Juni 1850 stod den i Kjøbenhavn. Efter Krigens Ophør vendte den tilbage til Hovedstaden, men sendtes i August 1852 atter til Slesvig og fik Kvarter i Husum. Herfra flyttedes den til Ekernførde. I Oktober 1861 sendtes den tilbage til Kjøbenhavn. Udvidet til et Regiment paa 2 Batailloner i Decb. 1863

dannede den i Forening med 22de Regiment 2den Brigade. I Krigen 1864 stod den ved Arnæs og Kappel og dækkede Hærens venstre Fløj. Efter Dannevirkes Rømning drog den til Als. Brigaden udmærkede sig i Forsvaret af Dybbolstillingen i Kampene den 10de Febr., 22de Marts og 18de April. I Stormen den 18de April forsvarede 2det Regiment Rummet fra Skanse 3 til 7. Af dets Bataillonschefer faldt Sigv. Urne Landbye. I alt mistede 2det Regiment 965 Mand, nemlig 165 faldne, 800 saarede og tilfangetagne. Efter Krigen fik Regimentet Garnison i Kjøbenhavn og indskrænkedes til en Bataillon. Ifølge Hærordenen af 6te Juli hører 2den Bataill. til 2den sjæl. Brigade. Mandskabet bestaar af Sjælandsfarer fra Holbæk og Sorø Amter samt Bornholmere. Styrken er den samme som 1ste Bataillons.

Indgangen til Skanse IV og Blokhuset i samme. 18de April 1864.

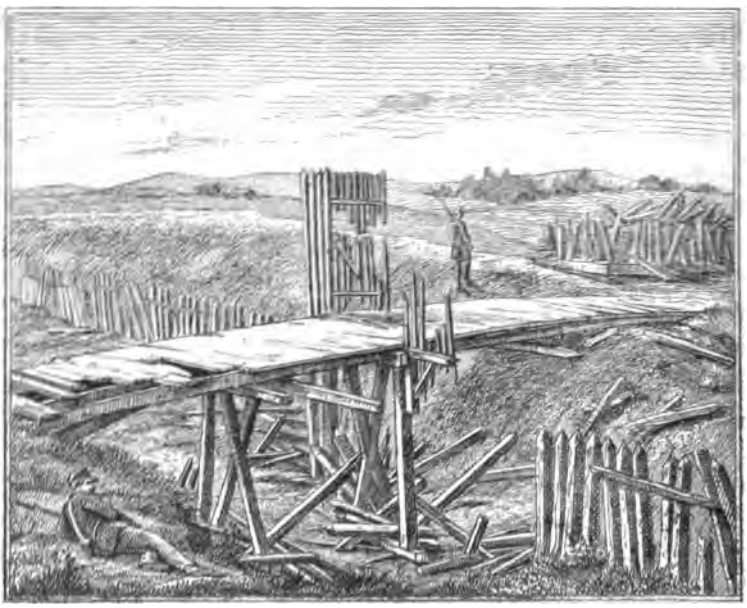

Efter et Fotografi, taget 18de April 1864.

Chefer:

Johan Eggerik Lübbes fra 20de April 1659, Henrik Rüse fra 30te Nov. 1661, Adam Weyher fra 1ste Oktober 1673, Thomas Meldrum*) fra 3dje Okt. 1676, Fredr. Moritz Tecklenburg fra 31te Juli 1684, Otto Henrik Rantzau fra 4de April 1686, Palle Kragh fra 1690, Laurenz Boiset fra 27de Oktbr. 1703, Fredr. Kristian Bjelke fra 12te Januar 1706, Johan Didrik Lattorf fra 9de Januar 1708 (faldt i Slaget ved Helsingborg den 10de Marts 1710), Rudolf Biegen fra 11te Marts 1710, Johan Kristof Reventlow fra 13de Jan. 1719, Volfgang Ernst Paurenfeind fra 21de Oktober 1737, Fredr. Ludv. Daneskjold-Laurvig fra 10de September 1749, Gustaf Fredr. Ysemburg-Budingen fra 28de Februar 1753, Frederik af Anhalt-Bernburg fra 15de September 1762, Frederik af Hessen-Kassel fra 18de Januar 1764, Frands Ludv. Arenstorff fra 1ste April 1767, Karl Joh. Kristian Bessel fra 4de September 1772, Kristian Holten fra 11te December 1789, Kristian Ditlef Michaelsen fra 29de April 1795, Hans Hornemann fra 1802, Kristian Fredr. Beck fra 1805, Didrik Karl Lorenz fra 28de Juni 1810, Frederik af Hessen-Philipsthal fra 28de April 1818, Johan Henrik Hegermann-Lindencrone fra 25de April 1823, Fredr. Rubek Henrik Bülow (Sejrherren ved Fredericia) fra 1ste Juli 1842, Fredr. Kristian Ernst fra 5te April 1848, Vilh. Aug. Gottlieb Hindenburg fra 27de Maj 1848, Karl Vilh. Ludv. Dreyer fra 21de Marts 1860, Karl Adolf Jakob Olufsen fra 29de April 1864, Fredr. Karl Gustaf Scheller fra 6te Juni 1873.

Faner:**

1670 sorte, ved Stangen i øverste Hjørne et hvidt Kors i rødt Felt og følgende Valgsprog: i 1ste Kompagnis: Marte et arte; i 2det Kompagnis: Vincet qui postitor; i 3dje Kompagnis: In Hoffnung; i 4de Kompagnis: Dulce pro patria mori; i 5te Kompagnis: Dum spiro servo; i 6te Komp.: Deo et armis; i 7de Kompagnis: Fortiter et Mansvete; i 8de Kompagnis: Venez a moi, je meurs pour toi; 1785 sorte med det norske Vaaben, Danebrog i det ene, Kristian VII's Navnetræk i de 3 andre Hjørner; 1842 Danebrog med Kongens Navnetræk og Bataillons-Nr.

Paaklædning:

1670 blaa Kjole med hvidt Underfoder, sort bredskygget Filthat, gule Knæbukser; 1677 blaa do med rødt do., sort bredskygget do., gule do.; 1711 rød do. med sort do., opkrampet Filthat; 1730 rød do. med mørkeblaat do. og Krave med sort Kant; 1774 rød do. med sort Krave, Rabatter og Haandled; 1785 rød do. med lysegul Krave, Rabatter og Haandled;

*) Kaptejn i Studenterkorpset under Kjøbenhavns Belejring.

**) Ved alle Rytter- og Fodregimenter var Livkompagniets Fane hvid.

1812 rød Kjole med lysegul Krave, Rabatter og Haandled, graa Bukser, Chakot; 1842 rød do. med blaa Krave. blaa Bukser, Chakot; 1849 mørkegrøn Vaabenfrakke med rød Kraveflig, graa Bukser, grøn Hue; 1855 mørkeblaa do., blaa Bukser, Chakot; 1867 mørkeblaa do., blaa Bukser, mørkeblaa Hue med rød Kant.

3dje Bataillon.

Navne:

3dje Linjeinfanteribataillon, fra 1ste Juli 1842; 3dje Infanteribataillon, fra 9de Januar 1860; 3dje Infanteriregiment, fra 1ste December 1863; 3dje Infanteribataillon, fra 11te Febr. 1865; 3dje Bataillon, fra 1ste Okt. 1867.

Oprettet 1ste Juli 1842 af de tiloversblevne Dele af 2det og 3dje Livregiment, det Mandskab, der udskreves i Sydsjæland. Den fik Garnison i Kjøbenhavn. Ved Oprørets Udbrud 1848 blev den staaende i Kjøbenhavn og sendtes først over til Sønderjylland midt i April. Den fulgte med Rytteriet paa dettes Tilbagetog gennem Halvøen. I Maj førtes den over til Fyn og derfra til Als. I Juni førtes den tilbage til Nordslesvig og kom som Følge af disse evindelige Flytninger ikke i Ilden 1848. Under Vaabenstilstanden 1848 stod den i Slagelse og Sorø til 16de December, da den sendtes til Als. I Felttoget 1849 udmærkede den sig i Fredericiaslaget. Bataillonen stod i 1ste Træfning af 3dje Brigade, der førtes af Schleppegrell, og gennembrød i Forening med 3dje Jægerkorps Fjendens Midte. Fra September 1849 til Midsommer 1850 stod Bataillonen i Kjøbenhavn. I Felttoget 1850 stod den i 5te Brigade, der førtes af Ph. Ræder, som aabnede Slaget den 25de Juli. I Forening med 6te Brigade havde Bataillonen en haard Kamp i Gammellund Mose. Efter Krigen kom Bataillonen atter til Kjøbenhavn; i August 1852 forlagdes den til Altona; i Oktober 1861 vendte den tilbage til Kjøbenhavn. I Krigen 1864 dannede den i Forening med 18de Regiment den 3dje Brigade under Vogt, der, understøttet af Artilleriet, afslog Preussernes Angreb paa

Mysunde den 2den Februar. Regimentet deltog i Forsvaret af Dybbølstillingen og dækkede efter Skansernes Fald med megen Fasthed Hærens Tilbagetog til Als. I Slaget paa Als den 29de Juni foretog Regimentet, der stod i Reserve, et kækt Angreb paa de fremtrængende Preussere i Kjær Landsby, men tvunget af Overmagten maatte det efter en blodig Kamp trække sig tilbage.

Efter Krigen kom det atter til Kjøbenhavn. 1867 forlagdes Bataillonen til Helsingør, men vendte det næste Aar atter tilbage til Kjøbenhavn. Den hører til 1ste sjælandske Brigade. Mandskabet bestaar af Sjælandsfarer fra Frederiksborg og Kjøbenhavns Amter og af Bornholmere. Styrken som 1ste Bataillons.

Chefer.

Johan Fredr. Redsted fra 1ste Juli 1842, Joh. Martin Nielsen fra 3dje Februar 1848, Julius Ferdinand Paludan fra 24de Maj 1848, Georg Didr. Kasp. Vett fra 11te Juni 1850, Peter Henr. Glode du Plat fra 1ste December 1851 (faldt som Divisionsgeneral i Stormen paa Dybbøl den 18de April 1864), Poul Ulrich Scharffenberg fra 16de Marts 1860, Karl Anton Vogt fra 23de Oktober 1861, Hagen Valdem. Mathiesen fra 1ste December 1863, Peter Konrad Rasmus Weyhe fra 19de December 1864, Johannes Zeuthen Schroll fra 6te Juni 1873.

Fane:

1842 Dannebrog med Kongens Navnetræk og Bataillonens Nummer.

Paaklædning:

1842 rød Kjole med blaa Krave, blaa Bukser, Chakot.
1849 mørkeblaa Vaabenfrakke, do., do.
1867 do., do. mørkeblaa Hue med rød Kant.

4de Bataillon.

Navne:

Fynske nationale Regiment fra 1ste Juli 1661, 1ste fynske nationale eller Cicignons Regiment fra 15de Juli 1675, fynske Reg. fra 11te Dec. 1676, Prins Frederiks Regiment fra 2den August 1729, fynske Regiment fra

20de November 1730, Kronprinsens Regiment fra 19de Februar 1747, Kongens Regiment (Kristian VII's) fra 12te Februar 1766, Kronens Regiment fra 17de Marts 1808, 3dje Livregiment fra 4de December 1839, 4de Linje-infanteribataillon fra 1ste Juli 1842, 4de Infanteribataillon fra 9de Nov. 1860, 4de Infanteriregiment fra 1ste December 1863, 4de Infanteribataillon fra 2den November 1865, 4de Bataillon fra 1ste Oktober 1867.

I Sommeren 1661 dannedes ved det sjæl. Regiments Deling det fynske natj. Regiment. Aaret efter var det 8 Komp. stærkt, delt i 2 Eskadroner, den laalandske under Otto Steensen og den fynske under Didrik Busk. Hvert Kompagni havde sine Officergaarde. Den 26de Novb. 1664 samledes disse Eskadroner igen til et Regiment under Benedikt Hatten. I Felttoget i Mecklenburg var det delt i 12 Kompagnier paa 100 Mand. Efter Wismars Erobring forblev det i denne Fæstning. I Juni 1676 førtes det over til Skåne, hvor 4 Kompagnier bleve fuldstændig oprevne i Slaget ved Halmstad. Efter Slaget ved Lund 4de December 1676 forenedes det med 2det fynske natjonale Regiment*) og forstærkedes yderligere med 600 Rekrutter fra Fyn og Langeland. Den 9de April 1677 gik 2 af dets Batailloner til Wismar, den 3dje gik til Landskrona og derfra til Kristianstad. Efter Fæstningens Overgivelse talte denne Bataillon, der stod under Fuchs, kun 154 Mand. Den forstærkedes med en Bataillon af 1ste jyske under Levetzau. 1679 samledes hele Regimentet i Holsten og forstærkedes

*) 2det fynske natjonale Regiment til Fods, oprettet i Juni 1675 ved en Udskrivning i Fyn af en Mand for 70 Tdr. Hartkorn, 8 Kompagnier stærkt. Det havde 1245 Lægder. 1675 anvendtes det til Garnison i Nyborg og Nakskov samt paa Flaaden. 1676 var det i Skåne. 4 Komp. af det forenedes allerede i Juni 1676 med 4 Kompagnier af 1ste fynske og ødelagdes ved Halmstad.

Chefer:

Sigfred Bibow fra 10de Aug. 1675, Hans Schack fra 31te Juli 1676.

Paaklædning:

Grøn Kjole med gult Underfoder.

i November med et münstersk Regiment under Esch. 4 Komp. fik Garnison i Odense, 8 i Nyborg. 1682—85 arbejdede Regimentet paa Kjøbenhavns Volde. 1686 stod Regimentet i Rensborg og Ekernførde. 1688 og 89 vare 8 af dets Kompagnier paa Arbejde ved Kronborg. 1689 sendtes en Bataillon under Hans Hartm. Erffa til Irland og derfra til Flandern; den vendte hjem 1698. De 2 andre Bataillioner vare i dette Tidsrum indkvarterede i de fynske Købstæder. 1698 sendtes en Bataillon til Sachsen; den vendte hjem samme Aar. 1699 stode 6 Kompagnier i Rensborg, 6 i Odense, 4 i Nyborg, et i Faaborg, et i Svendborg og et i Assens. Efterat Felttoget imod Holsten-Gottorp var endt i August 1700, gik en Bataillon paa 7 Kompagnier under Johan Bernhard Dalvig til Sachsen og derfra til Flandern; den vendte atter hjem, efterat den spanske Arvefølgekrig var endt 1714. (Bataillonens Førere vare Dalvig til 20de September 1704, Gerh. Kristian Stœcken til 11te Novbr. 1704, Justus Vogt til 16de April 1709, Georg Vilh. H. Sponeck til 12te April 1710, Fredr. Gersdorff til 1714.) De 2 øvrige Bataillioner stode fra 1701 til 9 i Rensborg, Frederiksort, Fredericia, Nyborg, Korsør. 1709 førtes Regimentet over til Skåne, og vendte efter det uheldige Slag ved Helsingborg tilbage til Fyn. 1711 til 16 deltog Regimentet i Felttogene i Nordtyskland og udmærkede sig ved Rügens og Stralsunds Erobring. 1716 lagdes det i Garnison i Fredericia, Nyborg og Kjøbenhavn. 1723 samledes det i Kjøbenhavn. 1728 flyttedes det til Helsingør, hvorfra den ene Bataillon 1740 og den anden 1748 vendte tilbage til Kjøbenhavn, hvor det forblev til 1816, naar undtages Rustningsaarene 1758—63, da det stod i Holsten, og 1801—8, da det stod i Kronborg. Fra 1774, da de 3 Fjerdedele af Mandskabet bestod af natjonale, der kun fik 21 Dages Øvelse, bleve i 9 Aar en Del Befalingsmænd indkvarterede i Distrikterne. Kongens Regiment fik sit Mandskab fra Frederiksborg, Roskilde, Ringsted, Sorø og Holbæk Amter. 1816 lagdes det i Garnison

i Helsingør. 1842 indskrænkedes det til en Bataillon, der bestod af Laaliker og Falstringer, og flyttedes til Kjøbenhavn. Ved Krigens Udbrud 1848 blev den tildelt den anden Brigade under Meyer og deltog i Træfningerne ved Bov, Slesvig, Dybbøl og Nybøl. Under Vaabenstilstanden stod den med 3 Komp. i Nykjøbing p. F. og et i Vordingborg til December, da den gik til Als. I Felttoget 1849 stod Bataillonen fra 9de Apr. paa Als, hvor den forblev til 16de Juli 1850. I Felttoget 1850 stod den i 1ste Brigade under Krabbe, der i Istedslaget kæmpede paa venstre Fløj ved Vedelspang, hvor Brigaden tilbageslog et overlegent fjendtligt Angreb. Efter Slaget besatte 4de Bataillon Mysunde, derfra gik den til Ekernførde, hvor den blev staaende til midt i September, da den atter kom paa Vagt ved Mysunde. Efter Krigen vendte Bataillonen tilbage til Kjøbenhavn, hvor den blev staaende til midt i December 1863, da den, forstærket til et Regiment, førtes over til Slesvig. I Forening med 6te Regiment dannede den 4de Brigade under Wilster. Den besatte Frederiksstad og Stapelholm, hvor den blev staaende, indtil Danevirkestillingen rømmedes. I Forsvaret af Dybbølstillingen og Als, hvor Brigaden først førtes af Harbou og senere af Faaborg, tog Regimentet virksom Del og bestod flere haarde Kampe, navnlig den 17de Marts ved Saatrup. Under Vaabenstilstanden stod Regimentet paa Als og forsvarede efter dennes Opher Arnkil Halvø. I Slaget den 29de Juni blev Halvdelen af Regimentet opreven. Resten samledes i en Bataillon, der førtes over til Fyn.

Efter Krigen kom Bataillonen til Kjøbenhavn. Den hører til 2den sjælandske Brigade. Mandskabet bestaar af Sjælandsfarer fra Præstø Amt, af Laaliker, Falstringer, Mønboer og Bornholmere. Styrken som 1ste Bataillons.

Chefer:

Otto Steensen fra 1ste Septb. 1661, Benedikt Hatten fra 26de Novb. 1664, Joh. Kasp. Cicignon fra 1ste Decbr. 1671, Hans Schack fra 11te Decbr. 1676,

Andreas Fuchs fra 1677, Edmund Esche fra 1ste November 1679, Johan Ernst Frisensee fra 1680, Jakob Brunn fra 2den April 1684, Hans Hartm. Erffa fra 16de September 1699, Hans Kristof Schønfeldt fra 13de Novbr. 1702, Albert Eyndten fra 13de Oktober 1704, Jesper Frijs fra 20de Septbr. 1713 (faldt i Stormen paa Stralsund), Otto Callenberg fra 20de Febr. 1716, Henrik Scholten fra 22de April 1716, Frederik Kristian af Brandenburg-Kulmbach fra 18de April 1734, Julius Johan Vieregge fra 6te November 1744, Schack Karl Rantzau-Ascheberg fra 5te April 1752, Andreas Hauch fra 12te Sept. 1756, Otto Frederik Bülow fra 1ste Januar 1764, Ernst Lebrecht Arnstedt fra 19de September 1764, Joh. Fredr Gothilf Lehmann fra 1ste April 1767. Gotfred Pentz fra 1ste Maj 1768, Max Vilh. Haxthausen fra 29de Juli 1778, Frederik af Hessen-Kassel fra 9de Januar 1795, Johannes Destinon fra 2den Maj 1800, Karl Ludv. Baudissin fra 1803, Joachim Kristian Breuer fra 1808, Fredr. Ernst Henr. Kronhelm fra 1813, Joh. Mangelsen Vogt fra 7de Maj 1814, Karl Remeling fra 3dje August 1832, Gustaf Joachim Michaelsen fra 5te Juni 1833, Joh. Vilh. Wickede fra 1ste Juli 1842, Hans Jørgen Blom fra 5te Maj 1848, Karl Vilh. Dau fra 6te Juni 1848, Karl Fredr. Anton Lorentzen fra 28de Juli 1848, Hans Jørgen Blom fra 5te September 1848, Joh. Vald. Neergaard fra 24de Juni 1850, Niels Georg la Cour fra 16de Februar 1851, Theod. Kristian Faaborg fra 5te Apr. 1858 (faldt som Brigadechef 29de Juni 1864), Moritz Albert Fredr. Rauch fra 4de Juli 1864, E. G. E. du Plat fra 6te Juli 1864, Oluf Joh. Henr. Krabbe fra 1ste Oktober 1867.

Faner:

1663 gule med den vendiske Lindorm; 1670 grønne med en forgyldt Laurbærkrans, i hvilken der staar en Lindorm i rødt Felt, hvilket er det vendiske Vaaben. I 1ste Kompagnis Fane: Sejr og Styrke, i 2det Komp.'s: Gud er vor Tillid og Styrke; i 3dje Komp.'s: For Konge og Fædreland; i 4de Komp.s: Haabet beskæmmer ikke; i 5te Komp.s: Vær bestandig indtil Enden; i 6te Komp's: Herren vil udføre din Sag; i 7de Komp.'s: Gud stiller Strid til Verdens Ende; i 8de Komp.s: Hævnen tilhører Herren; 1785 lyseblaa med de 3 Hoveddele af det danske Vaaben; Danebrog og Kristian VII's Navnetræk i Hjørnerne; 1842 Danebrog med Kongens Navnetræk og Bataillonens Nummer.

Paaklædning:

1675 graa Kjole med grønt Underfoder, 1685 grøn Kjole med hvidt do, 1695 graa Kjole med grønt do, 1711 rød Kjole med grøn Besætning, 1730 rød Kjole med grøn Krave, Rabatter, Haandled, hvid Mavevest og Knæbukser, 1785 rød Kjole med blaa do., do., do., 1812 rød Kjole, lyseblaa Rabatter, graa Bukser; 1816 lyseblaa Bukser; 1842 rød Kjole, lyseblaa Bukser; 1849 mørkeblaa Vaabenfrakke.

5te Bataillon.

Navne:

Sjælandske natjonale Regiment fra April 1628, Sjælandske geworbne Regiment fra 1ste November 1679, Kronprinsens Regiment fra 6te Febr. 1768, Kongens Regiment fra 17de Marts 1808, Kronens Regiment fra 4de Decbr. 1839, 5te Linjeinfanteribataillon fra 1ste Juli 1842, 5te Infanteribataillon fra 9de Januar 1860, 5te Infanteriregiment fra 1ste December 1863, 5te Infanteribataillon fra 11te Februar 1865, 5te Bataillon fra 1ste Oktober 1867.

Ved Dannelsen af det natjonale Fodfolk 1614 udskreves i Sjæland 200 Mand, nemlig: af Dragsholm Len 38, Roskilde Len 11, Tryggevælde Len 30, Vordingborg Len 53, Antvorskov Len 14, Kallundborg Len 24, Kjøbenhavns Len 10, Kronborg Len 10, Frederiksborg Len 10 Mand.

Ved Fodfolkets Samling i Kompagnier den 26de Juni 1615 dannedes af de nævnte 200 Mand et Kompagni, der i December s. A. lagdes under det skånske Regiment*). I April 1628 dannedes af det sjælandske Kompagni et Regiment, om hvilket det hedder i den kongelige Befaling af 21de Oktober 1628, at Danebrog skal sættes i alle Kompagniernes Faner. Regimentet havde 25de April 1633 4 Kompagnier, hvortil lagdes i Slutningen af Aaret 2 fynske Kompagnier. Ved Øgelsen af Lægderne 1646 blev det forstærket til 16 Kompagnier. Den 13de Januar 1651 indskrænkedes det til 8 Kompagnier (4 i Sjæland med 1550 menige, 2 i Fyn med 378 menige og 2 paa Laaland-Falster og Møn med 400 menige). I Febr. 1657 deltes det kort forinden Krigens Udbrud atter i 12 Komp. De fynske Kompagnier gik til Holsten og de sjælandske til

*) Det skånske natjonale Regiment, oprettet 20de December 1615 af et sjælandsk, 4 skånske, 2 hallandske og et blekingsk Kompagni, i alt 1852 menige.

Chefer:

Anders Sinclar fra 20de Juni 1615, Enevold Kruse fra 6te Marts 1625, Falk Lykke fra 5te Oktober 1627, Wulf Hjeronymus Kratz fra Maj 1642, Hans Schack fra 6te December 1657.

Kjøbenhavn, et Kompagni under Hans Horn sendtes til Kronborg, 250 Mand under Henning Qvitzow kom ombord paa Flaaden. Efter Roskildefreden hjemforlovedes Folkene ifølge Befaling af 13de Maj 1658. Den 6te Juli indkaldtes de atter for at befæste Kjøbenhavn. Regimentet deltog i Kjøbenhavns Forsvar, og Folkene hjemforlovedes i September 1660. I Begyndelsen af 1661 havde Regimentet følgende Styrke: 8 Komp. i Sjæland med 215, 178, 199, 188, 162, 211, 217, 164 menige; 2 i Fyn, 9de i Odense og Hagenskov Len, med 206 og 10de Komp. i Rugaard, Hindsgavl, Nyborg og Langelands Lene 245 menige; 2 paa Smaaøerne, hvis Styrke ikke er opgivet. I alt 2400 Mand. I Sommeren 1661 deltes det i 2 Regimenter, det sjælandske og det fynske, hvert paa 8 Kompagnier. Det sjælandske deltes atter i 2 Eskadroner, den nordsjælandske med 841 Lægder under Oberst Jørgen Møller, og den sydsjælandske med 639 Lægder under Major Steenberg. Hvert Kompagni fik 4 Officersgaarde. 1666 forenedes atter de 2 Eskadroner til et Regiment paa 8 Komp. Ved den skånske Krigs Udbrud 1675 øgedes det med 4 Kompagnier, af hvilke 8 fulgte med Hæren til Meklenburg, 3 kom ombord paa Flaaden og et besatte Kronborg. Efter Felttoget samledes Regimentets 3 Bataill. i Kjøbenhavn, og dets Tab erstattedes ved hværvede. 1676 fulgte 2 Bataillioner med Hæren til Skåne og besatte efter Kristianstads Erobring denne Fæstning. Herfra sendtes 2 Kompagnier til Kristianopel og et til Karlshamn. De 5 i Kristianstad værende Kompagnier talte den 18de April 1677 450 Mand. Af den i Kjøbenhavn værende Bataillon deltog et Kompagni i Gotlands Erobring og indlemmedes derpaa i den visbyske Bataillon; de 3 andre Kompagnier gik i Juni 1676 ombord paa Flaaden, gjorde tilligemed 2det fynske natjonale Fodregiment Landgang ved Ystad og sendtes derfra til Landskrona og Helsingborg. I Vinteren 1676—77 mistede Regimentet ved Kristianopels og Karlshamns Tab største Delen af 5 Kompagnier. De Dele, der frelstes, lagdes i Garnison i Kristianstad.

Ved denne Fæstnings Overgivelse var Regimentet smæltet sammen til 278 Mand, inddelte i 4 Kompagnier. De deltoge i Rügens Erobring og forstærkedes med sjælandske Regiments 2det Udbud*). Juni 1679 indskibedes det atter paa Flaaden og landsattes i September ved Ekernførde, hvor det forstærkedes med Lendorfs Regiment. Efter Krigens Ophør lagdes 4 Kompagnier i Kjøbenhavn, 4 i Kronborg og 4 i Nakskov. 1684 øgedes det, som alle de øvrige Regimenter, indtil 20 Kompagnier, af hvilke de 11 fra 1685 til 89 stode i Frederiksort og Altona, de øvrige i Kjøbenhavn, Nakskov og Nykjøbing paa Falster. I September 1689 sendtes 6 Kompagnier under J. E. Tettau til Irland og derfra til Flandern. Bataillonens Førere vare J. E. Tettau til 1691, Hartvig Schack (faldt ved Stenkerke) til 1692, og Fab. Eppinger til 1698. Bataillonen udmærkede sig i Slagene ved Stenkirke og Neerwinde. I sidstnævnte Slag fik Mandskabet Lov at lægge sine Madposer og Kapper for at være mere bevægeligt, men da Slaget tabtes, faldt de i Franskmændenes Hænder. De hjemme-

*) **Det sjælandske natjonale Regiments 2det Udbud** eller **2det sjælandske natjonale Fodregiment,** oprettet i Juni 1675, havde 1500 Lægder og dannede 8 Komp. Den 27de Februar 1676 fik det Befaling at være rede til at indskibes, og byttede Piken med Musketten, da denne var bedre anvendelig til Søs. Det deltog i Gotlands Erobring og i Felttoget i Skåne. I Slutningen af Aaret laa det i Landskrona og paa Kronborg. Ved Udskrivning af natjonale Rekrutter i August 1676 forstærkedes Regimentet med 4 Komp. Af Udskrivningen i Januar 1677 fik Regimentet 600 Mand. I Maj 1677 gik det til Skåne og blev efter det tabte Slag ved Landskrona sendt til Glückstadt, hvor det forstærkedes med Regimentet Stuart. Derpaa gik det til Rügen og forenedes efter denne Øs Erobring med 1ste sjælandske natjonale Fodregiment.

Chefer:

Bertel Martin (Barthold Mårtens) fra 1ste Juli 1675, Hertugen af Croi fra 7de Februar 1677, Andreas Fuchs fra 27de Juni 1677.

Paaklædning:

Lysegrøn Kjole med højrød Besætning.

værende 14 Kompagnier laa i Kjøbenhavn, Kronborg, Sorø, Slagelse, Ringsted, Skjelskør og Vordingborg. 1693 deltoge 9 Kompagnier i Toget mod Ratzeburg. 1698 sendtes 6 Komp. til Sachsen; de vendte hjem 1699. 1700 gik 7 Kompagnier (3dje Bataillon) under Johan Mohrstein til Sachsen og derfra til Italien. Mohrstein faldt i det blodige Slag ved Luzara, og Bataillonen indlemmedes i 3dje danske Infanteriregiment. 12 Kompagnier i 2 Bataillonner gik 1701 til Flandern; af Regimentet blev saaledes kun Grenaderkompagniet tilbage i Danmark, og det indlemmedes i det nyoprettede Grenaderkorps.

Af de 2 Bataillonner, der 1701 gik til Flandern for at kæmpe i engelsk og hollandsk Sold imod Franskmændene, førtes 2den Bataillon af A. Harboe til 20de September 1704. af H. K. Schønfeldt til 26de Januar 1706 og af L. Boiset til Juni 1714, da Bataillonen kom hjem og indlemmedes i Prins Karls Regiment.

1ste Bataillon eller Livbataillonen førtes af G. K. Putkammer til 20de September 1704, Fr. Ph. Donop til 1710 og endelig af Frands d'Aspremont, der bragte den hjem 1714. Den forenedes med Levningerne af Zepelins Regiment, og paa alle Officerernes Bøn beholdt Regimentet sit ældgamle Navn*). Det fik Garnison i Glückstadt, hvor det stod til 1716, da det afløstes af Prins Kristians Regiment og gik til Kjøbenhavn. 1718 sendtes det til Norge, hvor det deltog i Kampene mod Karl XII og i Indfaldet i Bohuslen. 1720 vendte Regimentet tilbage til Kjøbenhavn. 1741 var den ene Bataillon i engelsk Tjeneste og stod i Hannover. Fra 1742 til 45 stod hele

---

*) »— — Ew. K. Mstet wollen allergnädigst geruhen diesem Regiment den Namen von Seeland ferner zu führen allergnädigst vergönnen, weil dies das Leibbataillon, und allein von dem uralten geworbenen seelandischen Regiment noch übrig ist.«

Bevillingen af 27de Juni 1714. Wir haben unsern Obristen Ansuchen allergnädigst accordirt.

Gottorp Frederik R.

Regimentet i Rensborg. 1745 fik det Standkvarter med 10 Komp. i Kjøbenhavn og 2 i Nyborg. 1758 gik Regimentet til Holsten og fik efter Felttoget i Mecklenburg atter Garnison i Rensborg. 1767 gik det til Helsingør og herfra næste Aar til Kjøbenhavn. Fra 1774 til 85 var en Del af Befalingsmændene i de Distrikter, hvorfra Regimentet fik de 3 Fjerdedele af sit Mandskab (en Fjerdedel var hværvet). Regimentets natjonale udskreves i Holbæk, Kallundborg, Dragsholm, Sæbygaards, Antvorskov og Korsør Amter, indtil 1800, da det fik fynsk Mandskab. 1803 gik Regimentet til Rensborg. I November 1807 vendte det tilbage til Kjøbenhavn og stod i de paafølgende Krigsaar i Omegnen af Hovedstaden indtil December 1813, da det rykkede over til Fyn og indkvarteredes i og ved Middelfart. Efter Kielfreden 14de Januar 1814 gik det igen til Kjøbenhavn. 1842 indskrænkedes det til en Bataillon paa 4 Kompagnier, hvis Mandskab bestod af Fynboer. I Felttoget 1848 dannede 5te, 9de og 10de Bataillon samt 1ste Jægerkorps det venstre Flankekorps under Schleppegrell. Bataillonen besatte den 11te April Mysunde og den 12te April med et Kompagni Ekernførde, der tilligemed et Kompagni af 9de Bataillon sloges med v. d. Tanns Friskarer den 21de April. Den 23de April afslog Bataillonen Fjendens Forsøg paa at tiltvinge sig Overgangen ved Mysunde. Den 28de Maj havde Bataillonen den bekendte Fægtning paa Broagerland, hvor den overlistedes af Fjenden. Den 5te Juni var den paa Forpost ved Nybøl og blev her angreben om Formiddagen af den fremrykkende preussiskhannoverske Hær. Bataillonen kæmpede utrættelig hele Dagen og var blandt Hærens forreste Tropper, der ved Solnedgang forfulgte den slagne Fjende. I Vaabenstilstanden 1848 stod den med 2 Kompagnier i Odense og 2 i Svendborg til December, da den rykkede over paa Als. I Felttoget 1849 var den atter i Schleppegrells Brigade, der tilligemed Moltkes Brigade stormede Kolding den 23de April. Under Fredericias Belejring

stod Bataillonen i denne Fæstning. [illegible] var den i 2den Træfning, men [illegible] da den fjendtlige Midte sprængtes. Fra September [illegible] den i Odense, fra 17de Dec. [illegible] Juli [illegible] I Felttoget 1850 hørte den til 2den Brigade. [illegible] tog i Angrebet paa Passet imellem [illegible] hvis Erobring den fjendtlige Angrebsplan gik [illegible] I Oktober sendtes den til Frederikstad, hvor den [illegible] til Krigens Ophør. I Februar 1851 gik den til Kjøbenhavn men sendtes den 1ste April til Rensborg, hvor den [illegible] April 1859, da den vendte hjem til Odense. [illegible] December 1863 til et Regiment paa 2 Bataillonen, [illegible] den med den øvrige Hær i Danevirkestillingen. I Forening med 10de Regiment [illegible] Efter Danevirkes Rømning gik Regimentet [illegible] kraftig i Forsvaret af Dybbølstillingen. [illegible] i Træfningen ved Ragebøl den 17de Marts og i Kampen [illegible] Skanserne den 5te April. Efter Dybbøls Fald [illegible] Brigaden paa Als og betroedes Forsvaret af den søndre Halvdel af Alssund fra Kjærvig til Sønderborg. I Slaget den 29de Juni søgte den forgæves at stanse den overmægtige Fjendes Fremtrængning. Den 30te Juni førtes Brigaden fra Kegenæs Halvø til Faaborg. Efterat Freden var sluttet, fik Regimentet, der atter var indskrænket til en Bataillon, paa ny Garnison i Odense. Den hører til den fynske Brigade. Mandskabet bestaar af Fynboer fra Odense Amt, Nørrejyder fra Vejle Amt og Sønderjyder. Styrken som ved 1ste Bataillon.

Chefer:

Jesper Frijs fra April 1628, Kristoffer Steensen fra [illegible] Axel Urup fra 20de Januar 1651, Erik Qvitzow fra [illegible] Georg Møller og Peter Steenberg fra 20de Marts [illegible], [illegible] fra 30te Marts 1666 (faldt ved Helsingborgs Erobring den [illegible] Karl Osten fra 16de Marts 1672, Jean de la Haye fra [illegible] (faldt ved et Udfald fra Landskrona den 30te Juli 1676), Kristian [illegible] fra 30te Juli 1676 (saaret i Slaget ved Landskrona den 14de Juli [illegible]),

Baltasar Knoblauch fra 27de Juni 1677, Julius Ernst Tettau fra 1ste Nov. 1697, Adam Fredr. Trampe fra 8de November 1684, Georg Kristof Putkammer fra 1696, Laurenze de Boiset fra 1706, Daniel Ernst Zepelin*) fra 27de Juni 1714, Fredr. Valdemar Folkersam fra 10de Maj 1728, Georg Ludv. Fredr. af Braunschweig-Lüneburg-Bevern fra 12te Maj 1742, Ernst August af Augustenborg fra 30te September 1747, Frederik af Hessen-Kassel fra 12te Nov. 1763, Henning v. d. Maase fra 1ste April 1767, Frederik Johansen fra 24de Sept. 1768, Kasp. Adolf Roepstorff fra 11te December 1783, Johan Fredr. Leth fra 11te April 1789, Kristian Daniel Kreber fra 11te Juli 1810, Adolf Karl Fredr. Dann fra 1ste Juli 1828, Vilh. Fredr. Falck fra 20de Marts 1830, Kristian Peter Bülow fra 5te Juni 1833, Gerhard Kristof Krogh (Sejrherren ved Isted) fra 1840, Max Fredr. Haxthausen fra 1847, Konrad Ferdinand Schindel fra 30te Maj 1848 (faldt i Slaget ved Kolding den 23de April 1849), Hans Helgesen fra 24de Marts 1849, Otto Bülow fra 4de September 1849, Albert Kristian Johansen Myhre fra 1ste December 1863, Andreas Bjørn Rothe

---

*) **Zepelins Regiment.**

Navne:

Billes Kompagni fra 13de Februar 1677, Schacks Bataillon fra 1683, Schacks Regiment fra 1688, Schwärtzels do. fra 1701, Karl af Hessens do. fra 1704, Zepelins do. fra 1710.

Billes Kompagni oprettedes i Kjøbenhavn den 13de Februar 1677 af Sten Andersen Bille. Ifølge Befaling af 20te August fik det alt det Mandskab fra de andre Regimenter, der var under 16 Aar, samt 174 Mand af den fynske Udskrivning af 15de December 1677. 1683 udvidedes det af Kommandanten i Kjøbenhavn til en Bataillon paa 6 Kompagnier og derpaa til et Regiment paa 19 Kompagnier. 1692 gav det 6 Kompagnier til Putkammers Regiment. Fra 1701 til 9 havde det Garnison i Kjøbenhavn og Kronborg. I Slaget ved Helsingborg 1710, hvor det stod paa højre Fløj af 2den Træfning, havde det et Tab af over 700 Mand, deriblandt 22 Officerer. I Slaget ved Gadebusch 1712 led det et endnu større Tab. Ved Slagets Begyndelse stod Regimentet paa venstre Fløj af 2den Træfning. Ved det svenske Rytteris Angreb blev den ene Bataillon fuldstændig opreven, og den anden led tunge Tab. 1713 deltog Regimentet i Tønnings Belejring og blev den 24de Juni 1714 indlemmet i det sjælandske gevorbne Regiment.

Chefer:

Sten Andersen Bille fra 13de Februar 1677, Hans Schack fra 1681, Johan Bernhard Schwärtzel fra 1700, Karl af Hessen fra 20de Septb. 1704, Daniel Ernst Zepelin fra 6te Juni 1710.

fra 1864, Harald Julius Theodor Schiwe fra 1865, Otto Fredr. Vaupell fra 1ste Oktober 1867.

Faner:

1628 Danebrog; 1670 røde med 3 blaa Løver i gult Felt, derunder 9 Hjærter; i 1ste Kompagnis Fane staar: Vi lade se vor egen Ære; i 2det Kompagnis: For os skrækkes Land og Vand; i 3dje Kompagnis: Vi ere færdige til Landets Forsvar; i 4de Kompagnis: Vor Fjende til Frygt; i 5te Kompagnis: Alle gode Ting ere tre; i 6te Kompagnis: Brug mange til Strid og faa til Raad; i 7de Kompagnis: Før svige de svorne end de baarne; i 8de Kompagnis: af Mandighed vi yndes; — 1683 hvide Faner med en blaa Løve; 1774 en hvid og en blaa med Danmarks Vaaben, i Hjørnerne Danebrog og Kristian VII's Navnetræk; 1809 lyseblaa med 3 Løver i gyldent Felt og 3 Kroner i blaat Felt; 1842 Danebrog med Frederik VI's og Kristian VIII's Navnetræk samt Bataillonens Nummer.

Paaklædning:

1670 rød Kjole med gul Besætning; 1677 lysegraa Kjole med rød Besætning; 1685 blaa Kjole med hvid Besætning; 1695 lysegraa Kjole med blaa Besætning; 1711 rød Kjole med brun Besætning; 1730 rød Kjole med blaa Rabatter, Krave og Haandled, gult Underfoder, Knæbukser og Mavevest; 1785 rød Kjole med lyseblaa Rabatter; 1842, 1849 og 1867 som 3dje Bataillon.

Legater:

1) oprettet af Oberst Henning Maase den 14de Juli 1768, stort 2400 Rd. Renterne gives til 2 Sønner af Officerer i Bataillonen til deres fyldte 18de Aar;
2) oprettet af Kapt. Peter Frederiksen 7de Jan. 1746, stort 1000 Rd. Renterne gives til Skolepenge for 4 Underofficers-Børn. Legatet er 1873 frataget Bataillonen, fordi den efter Testators Bestemmmelse skal have Garnison i Kjøbenhavn for at nyde godt deraf;
3) oprettet af Oberst Kristian Daniel Kreber den 1ste Januar 1820, stort 600 Rd. Renterne gives til Hjælp for gifte Underofficerer.

6te Bataillon.

Navne:

Ebersteins Regiment fra 30te November 1657, Bremers Regiment fra 1ste Maj 1665, Rosenkrantz's Regiment fra 1672, Prins Kristians Regiment fra 11te December 1676, Prins Karls Regiment fra 22de August 1695, Laalandske Regiment fra 25de Februar 1737, Prins Frederiks Regiment fra

20de Oktb. 1753. Prins Kristian Frederiks Regiment fra 17de Novb. 1806, Kongens Regiment fra 4de December 1839, 6te Linje-Infanteribataillon fra 1ste Juli 1842, 6te Infanteribataillon fra 9de Januar 1860, 6te Infanteriregiment fra 1ste December 1863, 6te Infanteribataillon fra 11te Febr. 1865, 6te Bataillon fra 1ste Oktober 1867.

Den 30te Novb. 1657 kapitulerede Feltmarskal Eberstein om et Regiment Fodfolk paa 8 Komp., der i Begyndelsen af 1658 samledes i Glückstadt. Ved det pludselige Fredsbrud 1658 toges nogle af dets Kompagnier, der stode i Marsken, tilfange. Resten, der stod i Glückstadt, forstærkedes ved nye Hværvinger, saa Regimentet kunde inddeles i 12 Kompagnier. I April 1660 stode 4 Kompagnier ved Tønning, 3 i Glückstadt, et i Breitenburg, et i Kiel og et i Sønderborg. Sidstnævnte forandredes til et Frikompagni under Ditlef Lütken, og et Kompagni afstodes til Regimentet Kragh. I Marts 1661 bestod Ebersteins Regiment af 8 Kompagnier, hvert paa 200 Mand; af disse arbejdede 3 Kompagnier fra 1663 til 66 paa Frederiksorts Fæstningsværker. 1671 havde Regimentet endnu Garnison i Glückstadt med detacherede Kompagnier i Rensborg og Krempe. I dette Aar gik det til Fredericia, hvor det forblev til den skånske Krigs Udbrud 1675. 8 Kompagnier deltoge i Felttoget i Mecklenburg og lagdes i Vinterkvarter i Wismar. I det næste Aar opreves en Del af Regimentet i Slaget ved Halmstad 16de August. Lævningerne samledes i 4 Kompagnier. 4 andre Kompagnier, der ikke havde deltaget i Slaget, besatte under Lützow Kristianopel. I Begyndelsen af 1677 samledes hele Regimentet i Kjøbenhavn, hvor det forstærkedes med 4 Kompagnier af Bremers Regiment under Neubaur samt med 742 Mand, der udskreves i Aarhus Stift. I dette Aar fulgte en Bataillon med Hæren, en anden var ombord paa Flaaden. Efterat være blevet forstærket med en nyhværvet Bataillon under Plønies samt med 300 hværvede og 250 Mand, der udskreves i Sjæland, sendtes Regimentet i Maj 1678 til Norge, hvorfra det i August sejlede til Skåne og lagdes i

Garnison i Landskrona, hvor det forblev til Krigens Opløsning. 1679 gik det til Holsten, hvor det forblev til 1715. 1687 arbejdede 6 af dets Kompagnier paa Opførelsen af den nye Fæstning Kristiansborg i Grevskabet Oldenburg. 1688 sendtes en Bataillon paa 6 Kompagnier i engelsk Tjeneste til Irland og derfra til Flandern. Den førtes fra 1689 til 95 af Major Anton Elnberger, som blev halshugget i Gent d. 30te Nov. 1695 for hans slette Forsvar af Dixmuyden. Derpaa fik Sivard Oxtzen Bataillonen, til den vendte hjem i Januar 1698. I Nov. 1701 sendtes 7 Kompagnier til Sachsen og derfra til Italien. 12 Komp. gik 1701 til Flandern, hjemme blev kun Grenaderkompagniet, der indlemmedes i Grenaderkorpset.

De 7 Kompagnier, der gik til Italien, dannede en Bataillon, der førtes af Johan Didrik Haxthausen. Denne indlemmedes i Foraaret 1703 i 2det danske Infanteriregiment. De 12 Komp., der gik til Flandern, dannede 2 Bataillioner: 1ste under Kristian Bjelke til 20de Septb. 1704, Joh. Bernh. Schwärtzel til 1714; 2den under Jobst Scholten til 9de Januar 1708, F. Kr. Bjelke til 4de Oktb. 1709, Patroklus Rømeling til 1714. I Juni 1714 vendte Regimentet hjem efter at have udmærket sig under de berømte Førere Eugen og Marlborough. Efter sin Hjemkomst anvendtes det ved Rügens og Stralsunds Erobring og besatte denne Fæstning indtil 1721. Derpaa stod det i Kjøbenhavn til 1734, da det tilligemed nogle andre Regimenter sendtes til Rhinen for at hjælpe Tyskerne mod Franskmændene. Fra 1737 til 42 stod det i Rensborg. Derfra flyttedes det til Kjøbenhavn. 1758 samledes hele Hæren i Holsten. 1763 vendte Regimentet tilbage til Kjøbenhavn. 1771 skulde det forlægges til Nyborg, men denne Bestemmelse forandredes ved Statsomvæltningen den 17de Januar 1772. Ifølge Hærloven 1774 fik Regimentet sit natjonale Mandskab fra Antvorskov, Korsør, Nyborg og Odense Amter, og Halvdelen af Befalingsmændene boede til 1785 i disse Amter for at undervise Soldaterne. I Juni 1803 gik Regimentet til Holsten og sendtes

tilbage til sin Garnison om Efteraaret. I Oktober 1805 gik det atter til Holsten, hvor det blev til November 1807. I de 6 følgende Krigsaar stod Regimentet i Sjæland og Laaland. Efter Kielfreden 1814 fik det atter fast Kvarter i Kjøbenhavn. 1842 indskrænkedes det til en Bataillon paa 4 Kompagnier, hvis Mandskab bestod af Nørrejyder fra Aarhus og Veile Amter. Ved Krigens Udbrud 1848 sendtes Bataillonen til Als og dannede Besætningen paa denne Ø og i Angel indtil Maj, da den ved Hærens nye Inddeling tildeltes den 2den Brigade under J. K. Hagemann. Et Kompagni af Bataillonen forsvarede Batteriet Jessen i dets Kamp d. 28de Maj ved Stenderup. I Vinteren 1848—49 stod den med 2 Kompagnier i Ribe og 2 i Varde. I Felttoget 1849 hørte Bataillonen til Ryes Brigade. Den udmærkede sig i Træfningen ved Eistrup den 23de April, hvor den stormede Vamdrup-Hovgaard og kastede Fjenden ind i Gjelballe Skov. Paa Ryes Tilbagetog kæmpede den udholdende i Træfningerne ved Viuf og Veile d. 7de og 8de Maj. I Slaget ved Fredericia var den i Ryes Hovedtræfning, der stormede Treldeskanserne. Under Vaabenstilstanden stod Bataillonen i Fredericia. I Felttoget 1850 stod Bataillonen i Schepelerns Brigade, der omgik Fjendens Slagstilling d. 24de og 25de Juli. I August gik Bataillonen til Husum, men et af dens Kompagnier deltog i Frederiksstads Forsvar. I Begyndelsen af 1851 vendte Bataillonen tilbage til Kjøbenhavn; men allerede i det næste Aar gik den atter til Sønderjylland og indkvarteredes paa Gottorp, hvor den blev til Krigens Udbrud 1864. Udvidet i Decb. 1863 dannede den i Forening med 4de Regiment 6te Brigade under Wilster. Regimentet stod i Hollingsted og Stapelholm, indtil Danevirke rømtes. Det gik derpaa til Als og deltog i Dybbølstillingens Forsvar. Brigaden førtes, efterat Wilster den 6te Februar var bleven Divisjonsgeneral, af J. Harbou og derpaa af T. Faaborg. Efter Dybbøls Fald blev Regimentet paa Als og forsvarede den nordre Del af Vestkysten, fra Augustenborg Fjord til Nordborg. Efter den

uheldige Kamp den 29de Juni førtes Regimentet over til Fyn, paa hvis Vestkyst det blev staaende til Krigens Ophør. Bataillonen stod derpaa i Kjøge til December 1864, i Aarhus fra 15de December 1864, hvorefter den i April 1865 flyttedes til Viborg. Ifølge Hærloven af 1ste Juli 1867 hører den til 2den jyske Brigade, og Mandskabet udskrives af Viborg, Ringkjøbing og Thisted Amter. Styrken som ved 5te Bataillon.

Chefer:

Ernst Albert Eberstein fra 30te November 1657, Joh. Otto Bremer fra 1ste Maj 1665, Fredr. Vilh. Warnstedt fra 1ste Nov. 1671, Max Rosenkrantz fra 2den April 1672 (faldt i Slaget ved Halmstad 16de August 1676), Johan Anton Einberger fra 27de Juni 1677; Kristoffer Bjelke fra 30te Nov. 1692 (faldt i Slaget ved Hochstädt 11te Aug. 1704), Jobst Scholten fra 13de Aug. 1702, Joh. Bernh. Schwärtzel fra 2)de September 1704, Patroklus Remeling fra 20de Oktober 1709, Hans Jørgen Schack fra 29de December 1717, Max Vilh. Dombrock fra fra 25de Sept. 1734, Henr. Scholten fra 3dje Juli 1749, Voirath Levin Grambow fra 12te Aug. 1750, Fredr. Alb. af Anhalt-Bernburg fra 5te August 1761, Magnus Ernst Fircks fra 4de Maj 1763, Johan Jakob Zepelin fra 3dje Juli 1772, Melchior Johan Witten fra 1ste Januar 1778, Max Vilh. Haxthausen fra 22de Marts 1783, Johan Daniel Kreber fra 11te December 1789, Hans Fredr. Bagger fra 4de Marts 1790, Karl Helmut Lepel fra 16de November 1798, Kristian Frederik af Danmark fra 15de Januar 1802, Ditlef Kai Holsten fra 16de Maj 1811, Fredr. Julius d'Origny fra 9de August 1828, Hans Max Schow fra 3dje November 1835, Jørgen Kristof Hagemann fra 1ste Juli 1842, Ludvig Federspiel fra 5te Maj 1848. Laurids Kristian Bentzen fra 1ste Juni 1848, Karl Knud Møller fra 29de Marts 1860, Georg Vilh. Caroc fra 30te August 1862, Gustaf Adolf Falkenberg fra 3dje Juli 1864, Georg Vilh. Caroc fra 8de August 1864, Gustaf Adolf Falkenberg fra 22de December 1864, Otto Albert Schøning fra 14de Juli 1874.

Faner:

1670 gule med Danebrog ved Stangen; 1785 gule med 3 kronede Løver, Danebrog og Kristian VII's Navnetræk i Hjørnerne; 1842 Danebrog med Kongens Navnetræk og Bataillonens Numer.

Paaklædning:

1670 gul Kjole med rødt, 1676 blaa med gult, 1695 lysegraa med gult Underfoder; 1711 rød Kjole med blaa og gul Krave og Haandled, gult Underfoder; 1730 rød Kjole med gule Rabatter, Krave og Haandled, blaa Mavevest og Knæbukser; 1785 rød Kjole med gule Rabatter; 1803 rød Kjole med grønne Rabatter, Krave og Haandled; 1842, 1849 og 1867 som 3dje Bataillon.

Legat:

Oprettet af Prins Kristian Frederik og Regimentets øvrige Officerer fra 1806—14, stort 1200 Kroner; Renterne gives til Hjælp for gifte Underofficerer.

7de Bataillon.

Navne:

Marineregimentet fra 4de Maj 1682, Bornholmske Regiment fra 30te Juni 1741, Aarhus'ske Regiment fra 28de Januar 1785, 1ste jyske Regiment fra 8de Januar 1790, 7de Linje-Infanteribataillon fra 1ste Juli 1842, 7de Infanteribataillon fra 9de Jan. 1860, 7de Infanteriregiment fra 1ste Dec. 1863, 7de Infanteribataillon fra 11te Februar 1865, 7de Bataillon fra 1ste Okt. 1867.

1672 oprettedes af et af de holstenske Frikompagnier et Marinekompagni af General Rüse i Glückstadt. Til dette Kompagni maatte hvert af de 12 hværvede Kompagnier i Holsten levere 8 Mand. I Maj 1672 var det 150 Mand stærkt under Kaptejn Vogel. Det stod under Flaadens Styrelse; 1679 og 80 førtes det af Kaptejn Juel. 1681 udvidedes det til 3 Bataillioner, hver med 2 Kompagnier paa 200 Mand, af hvilke 186 vare menige. De første Bataillonschefer vare: Gersdorff, Putkammer og Rantzau. Bataillonerne samledes næste Aar i et Regiment, der den 1ste Maj 1683 havde 9 Kompagnier, den 12te Januar 1684 12 Kompagnier, hvert paa 124 Mand; det fik Kvarter i Kjøhenhavn. Det sattes vel under Kommandanten i Kjøbenhavn, men det vedblev at regnes til Flaaden og gjorde Arbejde paa Holmen. 2 Kompagnier dannede Kristiansøs Besætning. 1692 indlemmedes Regimentet i Landhæren. I Krigen 1700 var hele Regimentet ombord paa Flaaden. Efterat Freden var sluttet, sendtes 5 Kompagnier under Daniel Plessen til Sachsen og derfra til Italien, hvor de 1703 indlemmedes i de andre danske Regimenter. De hjemmeværende 11 Kompagnier øgedes med 2 Kompagnier. Grenaderkompagniet indlemmedes i Grenaderkorpset, og Marineregimentet fik 1701 samme Fod som de øvrige Linjeregimenter, nemlig 12 Kompagnier, hvert med 3 Officerer, 7 Underofficerer,

2 Tambourer og 100 menige. Regimentet stod til 1704 i Kjøbenhavn og Kronborg, 1705 og 6 i Eutin, 1707 og 8 i Rensborg. I den store nordiske Krig udmærkede det sig under Felttoget i Skåne i Træfningen ved Torsebro d. 23de Jan. 1710. I Slagene ved Helsingborg og Gadebusch stod det i 1ste Træfning, og var efter Slaget ved Gadebusch smeltet sammen til én Bataillon paa 250 Mand. Det forstærkedes med Baartigs Regiment 1713, men var endnu 1720 kun paa 11 smaa Kompagnier. 1714 stod det i Glückstadt, 1716 i Rensborg og Oldenburg, 1723 i Fredericia, Nyborg og Oldenburg. 1737 gik det til Kronborg. 1741 sendtes den ene Bataillon i engelsk Tjeneste til Hannover. 1742 bestemtes, at Regimentet skulde være fast Garnison i Rensborg. 1758 til 63 lagdes det i Kantonnement i det sydlige Holsten. 1775 blev det, som Følge af at hvert Regiment skulde ligge i det Distrikt, hvorfra det fik sit natjonale Mandskab, forlagt til Fredericia med 10 og Middelfart med 2 Kompagnier. Det natjonale Mandskab var fra Assens, Hindsgavl, Rugaard, Stjernholm og Koldinghus Amter. 1785 forlagdes det til Aarhus, fra hvilket Stift det fra 1788 fik sit Mandskab. I Marts 1808 øgedes det med 2 Batailloner af det opløste Landeværn. Disse bleve staaende fra 1808 til 14 i Aarhus, og et Kompagni af 4de Bataillon deltog i Toget mod Anholt 1811. De 2 Linjebatailloner stode fra 1808 til 13 i Sjæland, først i Odsherred, senere ved Roskilde; i December 1813 sendtes de til Assens, hvorfra de i Foraaret 1814 gik til Aarhus. En Bataillon af Regimentet deltog i det første Tog imod Frankrig 1814; den vendte tilbage til Regimentet i November 1814. 1819 flyttedes Regimentet fra Aarhus til Kjøbenhavn, hvor det forblev til Krigens Udbrud 1848. 1842 indskrænkedes det til en Bataillon paa 4 Kompagnier. I Felttoget 1848 stod det i 2den Brigade, som ved sit kraftige Angreb i Slaget ved Slesvig i Preussernes venstre Flanke stansede Fjendens Fremtrængen. I Vinteren 1848 til 49 stode 2 Kompagnier i Aarhus, 2 i Skanderborg.

I Felttoget 1849 stod det i Ryes Brigade og dannede tilligemed 6te Bataillon Brigadens Hovedtræfning i Fredericiaslaget. Den fik Kvarter i Fredericia under Vaabenstilstanden fra September 1849 til Juli 1850. I Felttoget 1850 stod Bataillonen i Schepelerns Brigade, der omgik den fjendtlige Slagstilling den 24de og 25de Juli. Den 6te August erobrede Bataillonen Frederiksstad ved et kækt Stormangreb. Den 12te September leverede den Fjenden en haardnakket Træfning ved Nord- og Søder-Stapel. Fra 29de Septb. til 5te Oktober afslog den Fjendens gjentagne Storme paa Frederiksstad. I Foraaret 1851 vendte den tilbage til Kjøbenhavn; i Okt. 1861 sendtes den til Sønderborg og besatte den befæstede Dybbøl-stilling. I December 1863 udvidedes den til et Regiment paa 2 Bataillioner, der tilligemed 12te Regiment dannede 1ste Brigade under Oberst Harbou, der i Dagene fra 1ste—5te Feb. forsvarede de midterste Danevirkeskanser. Efterat Stillingen var rømmet, gik Regimentet med Rytteriet til Nørrejylland, hvorfra det den 12te Marts førtes over Fyn til Als. Efter i kort Tid at have deltaget i Sundeveds Forsvar, blev det efter den haardnakkede Træfning den 17de Marts atter bragt over til Jylland den 22de Marts og gik, efterat Fredericia var bleven forladt, til Fyn. Indskrænket til en Bataillon efter Krigens Ophør stod den i Svendborg til April 1865, da den flyttedes til Nyborg, hvor den endnu har Garnison. Den hører til den fynske Brigade, og Mandskabet udskrives i det østlige Fyn. Styrken som ved 5te Bataillon.

Chefer:

Johan Wibe fra 4de Maj 1682, Fredr. Gersdorff fra 1ste Decb. 1683, Lave Hohndorff fra 23de September 1699, Adam Abraham Gaffron fra 9de Januar 1708, Abraham Andichou fra 20de Maj 1710, Peter Scavenius fra 3dje Marts 1719, Ferdinand Vilh. de la Pottrie fra 6te Juni 1738, Fredr. Alb. af Anhalt-Bernburg fra 11te Marts 1761, Otto Fredr. Bülow fra 5te August 1761, Ernst Kristof Blücher fra 1ste April 1767, Bernhard Knud Kristof Lippe fra 9de December 1778, Hugo Kristof Passau fra 12te Nov. 1783, Andreas Harboe fra 18de December 1785. Fredr. Karl Bauditz fra 1808,

Karl Ferdinand Grüner fra 1ste Februar 1816, Ernst Fredr. Zütphen fra 9de Januar 1839, Fredr. Julius d'Origny fra 3dje November 1835, Broder Peter Hagen fra 1ste August 1838, Fredr. Karl Emil Meyer fra 1ste Juli 1842, Vilh. Adolf Frederiksen fra 1ste April 1848 (faldt i Slaget ved Slesvig 23de April 1848), Lorens Henr. Edv. Ad. Krieger fra 24de April 1848, Fredr. Kristian Ernst fra 14de Maj 1848, Karl Anton Vogt fra 8de Maj 1849, Johan Philip Wørishøffer fra 20de November 1849, Karl Anton Vogt fra 28de Juli 1850, Laurids Hak. Ludv. Muus fra 15de April 1861, Vilh. Karl Bernh. Stricker fra 9de Decb. 1864, Julius August Grønlund fra 1ste Okt. 1867, Fredr. Joachim Henning Weyhe fra 6te Juni 1873.

Faner:

1685 røde med hvide Skibe og Taarne; 1795 sorte med Jyllands Vaaben og Kristian VII's Navnetræk samt Danebrog i Hjørnerne; 1842 Danebrog med Kongens Navnetræk og Bataillonens Numer.

Paaklædning:

1685 blaa, 1695 lysegraa Kjole; 1711 rød Kjole med aurorafarvet og hvid Krave; 1715 rød Kjole med staalgraa Krave og Underfoder; 1730 rød Kjole med søgrønne Rabatter, Krave, Underfoder, Mavevest og Knæbukser; 1775 rød Kjole med søgrønne Rabatter, gule Knæbukser; 1790 rød Kjole, sorte Rabatter, Krave og Haandled, hvide eller blaa Bukser; 1842, 1849 og 1867 som 3dje Bataillon.

Legater:

1) oprettet af Gaardmand Poul Sørensen Loff den 7de Juli 1863, stort 6000 Kroner. Legatet kaldes »Løjtnant, Ridder Poul Poulsens Legat«. Renterne gives aarlig til 6 Underofficerer eller til Underofficerers Enker;
2) Understøttelseskassen for Underofficerer, oprettet ved Bidrag fra disse samt af en arvet Kapital paa 600 Kroner, stort 1400 Kroner.

8de Bataillon.

Navne:

8de Linje-Infanteribataillon fra 1ste Juli 1842, 8de Infanteribataillon fra 9de Januar 1860, 8de Infanteriregiment fra 1ste December 1863, 8de Infanteribataillon fra 11te Febr. 1865, 8de Bataillon fra 1ste Okt. 1867.

Den oprettedes 1ste Juli 1842 af de tiloversblevne Dele af 1ste og 2det jyske Infanteriregimenter. Den havde Garnison i Kjøbenhavn til Krigens Udbrud 1848. I Slutningen af Maj

sejlede den fra Sjæland til Als og kom i Brigaden Blom, der dannede en af Divisjonen Schleppegrells Brigader. Den deltog i Slaget ved Dybbøl den 5te Juni. Om Efteraaret stod den i Ringkjøbing og Holstebro, men flyttedes i December til Vejle. I Felttoget 1849 stod den i Moltkes Brigade og udmærkede sig baade under Fredericias Belejring og i Slaget den 6te Juli, hvor den førtes frem til Undsætning for Ryes Brigade og bidrog til Erobringen af Fjendens stærkeste Skanser. I Vinteren 1849—50 stod den i Landsbyerne ved Fredericia. 1850 var den tildelt 3dje Brigade, der omgik Fjendens Stilling den 24de og 25de Juli. I August blev den sendt imod Eidersted og vendte efter dette Landskabs Erobring tilbage til Stillingen ved Trene, nordøst for Frederikstad, hvor den blev staaende til Begyndelsen af 1851. Bataillonen gik derpaa til Kjøbenhavn, men sendtes allerede i det næste Aar til Neumünster og derfra til Kiel, hvor den stod til 1864. Da Hæren samledes ved Danevirke, udvidedes den til et Regiment paa 2 Bataillioner, som tilligemed 15de Regiment dannede Infanteri-Reserven under Caroc. Efter Danevirkes Rømning gik Regimentet til Als og deltog i Dybbølstillingens Forsvar. Det udmærkede sig i den haardnakkede Træfning ved Dybbøl den 17de Marts. Fra 19de Marts kaldtes Infanteri-Reserven 5te Brigade og førtes af Harbou til 4de April, af Bernstorff til 15de April, af Vogt til 3dje Maj og af F. L. A. Hein til Felttogets Slutning. Efter Krigens Ophør indskrænkedes Regimentet igen til en Bataillon, der stod i Frederiksborg til April 1865, da den flyttedes til Viborg. Bataillonen hører til 2den jyske Brigade, hvis Mandskab udskrives i Viborg, Ringkjøbing og Thisted Amter. Styrken som ved 1ste Bataillon.

Chefer:

Fredr. Adolf Schleppegrell fra 1ste Juli 1842 (faldt som Divisjonsgeneral den 25de Juli 1850 i Slaget ved Isted), Jens Kristian Gaarder fra 1ste Januar 1847, Karl Kristian Grum fra 1ste April 1848. Karl Fredr. Krabbe fra 9de Juni 1848, Axel Jakob Jakobsen fra 1ste August 1848, Moritz Karl

Fredr. Wagner fra 13de September 1848, Jobst Konrad Hirsch Lemmich fra 26de April 1849, René Colin Louis Pontavice fra 7de Juli 1849, Adam Kristian Arenfeldt fra 28de Juli 1850, Kristian Vilh. F. Kaspar Konr. Thrane fra 2den Maj 1852, Magnus Olaus Baadh Hveberg fra 9de Oktober 1854 (faldt i Træfningen i Dybbøl den 17de Marts 1864), Georg Fredr. Møller fra 18de April 1864, Kristian Ferdinand Bauditz fra 30te April 1864, Joh. Theodor Ravn fra 8de Maj 1865, Georg Theodor Bramhelft fra 12te September 1868.

Fane:

1842 Danebrog med Kristian VIII's Navnetræk og Bataillonens Nummer.

Paaklædning:

1842, 1849 og 1867 som 3dje Bataillon.

9de Bataillon.

Navne:

1ste danske Infanteriregiment fra 8de Maj 1703, Slesvigske Infanteriregiment fra 11te Marts 1735, Riberske Regiment fra 28de Januar 1785, 2det jyske Infanteriregiment fra 8de Januar 1790, 9de Linje-Infanteribataillon fra 1ste Juli 1842, 9de Infanteribataillon fra 9de Jan. 1860, 9de Infanteriregiment fra 1ste December 1863, 9de Infanteribataillon fra 11te Februar 1865, 9de Bataillon fra 1ste Oktober 1867.

Regimentet oprettedes i Maj 1703 af en Bataillon af Prins Georgs*), af Dronningens og af Marineregimentet,

*) **Prins Georgs Regiment.** Den 5te Februar 1658 fik Hans Schack Patent paa et hværvet Regiment Fodfolk paa 10 Kompagnier i Kjøbenhavn. Den 9de Juni 1658 sendtes 3 Kompagnier til Nakskov, i hvis Forsvar de deltoge; de øvrige 7 Kompagnier bleve i Hovedstaden under dennes Belejring fra 1658—60. De forstærkedes med Mandskab, der førtes til Kjøbenhavn fra Jylland. 1659 hværvede Schack 2 Komp. Dragoner paa Femern, som den 8de September 1660 forenedes med Regimentet i Fredericia, hvorhen det gik den 13de Juli 1660; et Kompagni sendtes til Hals. I April 1669 gik Regimentet tilbage til Kjøbenhavn. I Juni 1675 sejlede det til Kiel og deltog i Felttoget i Mecklenburg. Efter Wismars Erobring vendte det tilbage til Sjæland. 1676 deltoge 8 Kompagnier i Landgangen i Skåne. 2 Kompagnier under Oberstløjtnant Offenberg stødte til Regimentet, da Hæren i November stod norden for Lund.

der i November 1700 vare sendte til Dresden, og som 1701 overlodes i et Tidsrum af 9 Aar til Kejseren af Tyskland

---

Efter Slaget lagdes det i Garnison i Helsingborg. Det forstærkedes den 24de December 1676 med Regimentet Stuart og med 400 Mand af den sjælandske Udskrivning. 1677 forstærkedes Regimentet efter Stormen paa Malmø og Slaget ved Landskrona med 2 Bataillioner, hværvede af Major Schulenburg, en af Major Beyer, samt med 307 Md., udskrevne i Aarhus Stift. 1678 gik 2 Bataillioner med Hæren imod Helsingborg og efter denne Bys Erobring til Kristianstad. Om Vinteren laa Regimentet i Helsingborg og den næste Sommer i Landskrona. Fra 1679 til 89 stod Regimentet i Holsten og Oldenburg. 1689 sendtes en Bataillon til Irland og derfra til Flandern. Den vendte hjem i Januar 1698. Den førtes af Sivard Oertzen til 1691, Otto Vittinghof til 1692, Fredr. Ahlefeldt til 1698. I November 1700 blev en Bataillon af Regimentet under Kristian Gyldenløve sendt til Sachsen og derfra til Italien. Den dannede 1703 Stammen for det nyoprettede 1ste danske Infanteriregiment. Af de 13 i Danmark staaende Kompagnier indlemmedes Grenaderkompagniet i Grenaderkorpset. De 12 øvrige Kompagnier, inddelte i 2 Bataillioner, overlodes i 14 Aar til England og Holland for at anvendes af disse Magter imod Frankrig. De nævnedes tilligemed de øvrige danske Regimenter med stor Berømmelse for deres Udholdenhed og Kækhed og beundredes baade af Ven og Fjende. Den 1ste Bataillon førtes af Klaus Ulrich Roepstorff til 4de April 1704 og derpaa af Gerh. Kristof Støcken til 1714; den anden af Daniel Plessen.

1714 vendte Regimentet Prins Georg hjem og fik atter Lejlighed til at udmærke sig ved Stralsunds og Rügens Erobring. 1717 sendtes den ene Bataillon til Norge og besatte Kongsvinger. Den anden kom 1718 ligeledes til Norge, og Regimentet stødte til det Korps, som under Arnold skulde gøre Landgang i Nærheden af Gøteborg, paa Hisingen. Modvind hindrede Korpset i at lande, og Modgang blev Regimentets Lod. Det opløstes 1721.

Navne:

Feltherrens Regiment fra 1658, Prins Georgs Regiment fra 1676.

Chefer:

Hans Schack fra 5te Febr. 1658, Didrik Busk fra 2den Marts 1676 (faldt i Stormen paa Malmø 26de Juni 1676), Anton Gynter Pottendorf fra 27de Juni 1676, Hartvig Asche Schack fra 3dje Oktober 1678, Fredr. Ahlefeld fra 16de Marts 1689, Klaus Ulrik Roepstorff fra

imod Franskmændene. De kom 1701 til Italien tilligemed 4 Bataillioner af Prins Karls, Prins Kristians, Sjælands og Jyllands Regimenter. I de blodige Slag ved St. Vittoria, Luzara, Cremona og Mantua mistede de danske Bataillioner Halvdelen af sin Styrke. Resten samledes i 3 Regimenter, og det 1ste Regiment dannede Bataillonerne af Prins Georgs, Dronningens og en Tredjedel af en Marinebataillon. 1709 vendte Regimentet hjem og blev i Marts 1710 ført over til Skåne for at forstærke den efter Vinterfelttoget stærkt sammensmeltede danske Hær. I Slaget ved Helsingborg stod Regimentet i 1ste Træfning yderst paa venstre Fløj og afslog det første Angreb. I Forening med Marineregimentet og Grenaderkorpset dækkede det Hærens Tilbagetog. Fra 1711 til 16 stod Regimentet i Nordtyskland. Det deltog i Stades Erobring, i Slaget ved Gadebusch, i Stralsunds og Rügens Erobring. 1716 gik det til Kjøbenhavn. 1717 sendtes den ene Bataillon til Norge, og kort efter fulgte den anden. De deltoge i Kampene mod Karl XII og i Indfaldet i Bohuslen. 1720 vendte

---

15de Januar 1698, Daniel Plessen fra 25de Juli 1705, Henrik Scholten fra 26de Marts 1715, Kristof Eichstedt fra 2den April 1716.

Faner:

1670 grønne med Danebrog i det øverste Hjørne nærmest Stangen; i 1ste Kompagnies: et Hjærte med Deo et Regi; i 2det Komp.: en hvid Lilje med candide Fide; i 3dje Komp.: en Kaarde med Laurbærgrene, Idem pacis meinini que belli; i 4de Komp.: Maane og Stjerner, Et nocte paratus; i 5te Komp.: en Piramis i Vaabeu, omgivet af en Laurbærkrans, »Meribor«; i 6te Komp.: en Straahat med Fjærbusk, »miscetur decori virtus«; i 7de Komp.: en springende Buk, fulgt af Hjorden, »Sic duces urget amor«; i 8de Komp.: en Løve med en Nøgle, »Fortitudo penetrat«.

Paaklædning:

1670 blaa Kjole med gul, 1677 blaa med orange, 1695 lysegrøn med orange Underfoder, 1715 rød med aurora Krave, Haandled og Underfoder.

de tilbage til Danmark og droge i Kvarter i Nyborg og Fredericia. 1741 gik den i Nyborg liggende Bataillon til Hannover, men vendte atter hjem i det næste Aar. 1758 til 63 stod Regimentet i Holsten og Mecklenburg og fik derpaa Kvarter i Rensborg. 1774 lagdes Regimentet i det Distrikt, hvorfra det fik sit natjonale Mandskab; Staben med 6 Kompagnier i Ribe, 3 i Varde og 3 i Ringkjøbing. Regimentets natjonale, der kun bleve indkaldte til 24 Dages aarlig Øvelse, havde hjemme i Riberhus, Lundenæs, Bøvling og Silkeborg Amter. 1788 gik det til Kjøbenhavn og vendte tilbage til Jylland 1790. 1801 gik det til Holsten og besatte Hamburg. Det fik derpaa Garnison i Rensborg til November 1807, da det tilligemed den øvrige Hær rykkede over til Sjæland. I Marts 1808 øgedes Regimentet med 2 Batailloner af det opløste Landeværn. Disse Batailloner, 3dje og 4de, bleve staaende i Nørrejylland til 1814, da Mandskabet hjemlovedes og de fleste Befalingsmænd bleve afskedigede. Et Kompagni af 4de Bataill. deltog i Landgangen paa Anholt 1811. 1815 sendtes den ene Linjebataillon tilligemed nogle andre Afdelinger til Nordfrankrig for at besætte de franske Grænsefæstninger. Den vendte atter hjem 1818. Den anden Linjebataillon havde imidlertid haft Garnison i Aalborg, hvor Regimentet samledes. 1819 forlagdes det til Kjøbenhavn, hvor det blev til Krigens Udbrud 1848. Indskrænket til en Bataillon 1842, dannede denne tilligemed 5te og 10de Bataillon samt 1ste Jægerkorps det venstre Flankekorps under Schleppegrell i Felttoget 1848. Bataillonen gjorde i Begyndelsen af 1848 Landgang ved Holnæs og rykkede frem i Angel i Ryggen paa den ved Bov staaende fjendtlige Hær. Et af dens Kompagnier bestod en hæderlig Kamp ved Ekernførde den 21de April, og de 3 øvrige Kompagnier kæmpede fortrinlig i Slaget ved Slesvig d. 23de April paa Kratbakkerne vesten for Byen. I Maj førtes Bataillonen til den lille jyske Halvø og befæstede Helgenæs. I Slutningen af Maaneden blev den tildelt det højre Flankekorps, der rykkede

ind i Nordslesvig og i Juni atter trak sig tilbage til Skodborgaa. I Oktober gik 2 Kompagnier til Viborg og 2 til Thisted. I December gik Bataillonen til Veile. — I Felttoget 1849 stod den i Moltkes Brigade, som tog Kolding med Storm den 23de April. I Maj udmærkede den sig i Træfningerne ved Gudsø den 3dje og den 7de Maj. I Slutningen af Maaneden sejlede den til Helgenæs, hvorfra den i Juni førtes til Fredericia. I Slaget den 6te Juli hørte den til 1ste Træfning af Ryes Brigade. Den stormede Værkerne norden for Kongeporten og forfulgte Fjenden til Randsfjord. Efterat der var sluttet Vaabenstilstand gik Bataillonen i Oktober til Viborg. 1850 var den i Thestrups Brigade og aabnede Istedslaget. Den kastede Fjenden ud af hans Forpoststilling norden for Helligbæk. Den 25de Juli var Bataillonen i Reserve. Den 8de August deltog den i Træfningen ved Duvensted. Efter Krigens Ophør gik den til Viborg. I August 1852 sendtes den til Altona og gik derfra i Slutningen af April 1859 til Rensborg. I December 1863 udvidedes den til et Regiment paa 2 Bataillioner og dannede med 20de Regiment 8de Brigade under Scharffenberg. Brigaden stred modigt i Træfningerne ved Kongshøj og Bustrup og afslog Østerrigernes Storme paa Margretevold den 3dje Februar. Den 6te Februar dækkede den Hærens Tilbagetog fra Slesvig til Oversø og afviste med Kraft det fjendtlige Rytteris Forfølgelse. Efterat være bleven afløst ved Oversø af 7de Brigade, gik den til Flensborg og derfra d. 7de Febr. til Als. Herfra førtes Brigaden d. 9de Febr. over Fyn til Fredericia, hvor den bidrog til at afslaa Østerrigernes første Angreb i Marts. Den 12te April fik den Befaling at vende tilbage til Als og deltage i Dybbølstillingens Forsvar. Den 18de April dannede Brigaden Reserve for Besætningen i Skanserne. I den blodige Kamp indvikledes hele Brigaden og veg først efter den mest haardnakkede Modstand for Overmagten. 9de Regiment mistede 733 Mand, deraf vare 172 døde eller døde kort efter af deres modtagne Saar, nemlig 11 Officerer,

6 Underofficerer og 155 Underkorporaler og menige. Af dets Bataillonschefer faldt Elias Karl Fredr. Ahlefeldt. Lævningerne af Brigaden førtes over til Fyn, hvor de bleve til Krigens Ophør. 9de Bataillon indkvarteredes i Sydsjæland fra August 1864, men fra den 7de Decb. 1864 i Viborg, fra April 1865 i Aalborg. Bataillonen hører til 2den jyske Brigade, hvis Mandskab bestaar af Vendelboer. Styrken er som ved 1ste Bataillon.

Chefer.

Kristian Gyldenløve fra 1ste Marts 1708, Adam Fredr. Trampe fra 16de Juli 1703, Andreas Harboe fra 1705, Fredr. Ahlefeldt fra 1706, Erhard Wedell fra 1708, Kaspar Adam Lepel fra 1709, Johan Sigismund Birkholtz fra 6te Maj 1710, Kristian Staffeldt fra 10de September 1712, Lorenz Reichwein fra 16de Febr. 1717, Andreas Aug. Prætorius fra 24de Decb. 1717, Karl Ernst af Glücksborg fra 8dje Febr. 1738, Frederik Kristian af Augustenborg fra 27de Januar 1744, Robert Keith fra 24de Septbr. 1763, Fredr. Johansen fra 1ste April 1767, Fredr. Gothelf Lehman fra 1ste Maj 1768, Kristof Markvard Lützow fra 1781, Karl Telleqvist*) fra 1803, Fredr. Karl Ferdinand Grüner fra 1ste August 1813, Joh. Kristian Ubl fra 24de Marts 1814, Vilhelm af Hessen-Kassel fra 17de Juni 1815, Fredr. Dorscheus fra 1ste Juli 1842, Hans. Nikolai Thestrup fra 1ste April 1848, Mathias Silberloh fra 19de Marts 1849 (faldt i Træfningen ved Gudsø den 7de Maj 1849), Karl Fredr. Krabbe fra 1ste April 1849 (faldt i Slaget ved Fredericia den 6te Juli 1849), Anton St. Aubain fra 7de Juli 1849 (faldt i Slaget ved Isted den 25de Juli 1850), Johannes Harbou fra 24de Decb. 1849, Jonathan Nørager fra 25de Juli 1850, R. C. L. Pontavice fra 2den September 1850, J. Harbou fra 1ste Decb. 1851, Hans Korn. Georg Tersling fra 1ste Febr. 1863, Fredr. Christian Christiani fra 19de til 30te April 1864, J. Nørager fra 1ste Maj 1864, Karl Vilhelm Frost fra 4de September 1868, Jean Karl Blom fra 24de April 1874.

*) Telleqvist var fra 1809 kommanderende General i Nørrejylland; hans Regiment førtes derfor af den næstbefalende, Oberst Tidemand, der havde været Kommandant paa Samsø. Det er om ham, det hedder i en Vise af daværende Artillerikaptejn J. F. Lundbye:

»Giv os i Tide Mand,
Som Sams regere kan.«

Faner:

1795 hvide med Jyllands Vaaben, Danebrog og Kristian VII's Navnetræk i Hjørnerne; 1842 Danebrog med Kongens Navnetræk og Bataillons-Nr.

Paaklædning:

1711 rød Kjole, lyseblaa Krave med hvide Striber, blaat Underfoder; 1735 rød Kjole, mørkeblaa Rabatter, Krave, Haandled og Underfoder, hvide Knæbukser og Mavevest; 1785 rød Kjole, lysegrønne Rabatter, Krave, Haandled og Underfoder; 1792 rød Kjole, hvide Rabatter, Krave, Haandled og Underfoder, hvide eller blaa Knæbukser, 1810 mørkegraa Bukser; 1842, 1849 og 1867 som 3dje Bataillon.

Legat:

Oprettet 1750 af Regimentets Chef, Kristian Frederik af Augustenborg, øget ved Bidrag af Officererne, stort 5000 Kroner; Renterne anvendes til Trængendes Understøttelse.

10de Bataillon.

Navne:

10de Linje-Infanteribataillon fra 1ste Juli 1842, 10de lette Bataillon fra 29de December 1848, 10de Infanteribataillon fra 5te Februar 1855, 10de Infanteriregiment fra 1ste December 1863, 10de Infanteribataillon fra 11te Februar 1865, 10de Bataillon fra 1ste Oktober 1867.

Den oprettedes 1842 ved Regimenternes Omdannelse til Batailloner af de tiloversblevne Dele af 3dje jyske og fynske Infanteriregimenter. Mandskabet bestod af Slesvigere. Bataillonen garnisonerede i Kjøbenhavn til Krigens Udbrud 1848. I det første Felttog hørte den til venstre Flankekorps og stred mandelig i 1ste Træfning ved Slesvig den 23de April, ved Dybbøl den 28de Maj og ved Stenderup den 5te Juni. Under Vaabenstilstanden stod den i Fredericia fra Oktober til Begyndelsen af December, da den gik til Faaborg og herfra den 13de December til Als. I Felttoget 1849 var den i 2den Brigade og foretog det mindeværdige Angreb paa Sachserne og Bairerne den 13de April paa Dybbøl Banke, hvor den erobrede 2 Kanoner. Under Resten af Felttoget stod

Bataillonen paa Als, hvor den blev til den 16de Juli 1850. I Felttoget 1850 var den i Krabbes Brigade, der kæmpede i Slaget ved Isted paa venstre Fløj ved Vedelspang og holdt den fjendtlige Overmagt Stangen, til Slaget var vundet. I Efteraaret stod Brigaden sønden for Mysunde; Bataillonen var paa Forpost ved Østervolden, da Willisen angreb Brigaden den 12te September og led et fuldstændigt Nederlag. Efterat Freden var sluttet, gik Bataillonen til Kjøbenhavn. Herfra flyttedes den d. 1ste Oktober 1857 til Fredericia, hvor den blev til den anden slesvigske Krigs Udbrud. Udvidet til et Regiment paa 2 Bataillioner, dannede dette og 5te Regiment den 6te Brigade under O. Bülow, der under Danevirkestillingens Forsvar havde besat den vestre Del. I Dagene fra 2den til 5te Februar havde Brigaden kun nogle ubetydelige Forpostfægtninger ved Rede og Kurborg. Efter Danevirkes Rømning gik Brigaden til Als og forsvarede godt sin Plads i Dybbølstillingen. Om end med store Tab, saa tilbageslog dog 10de Reg. i Forbindelse med 2det og 5te Reg. Preussernes Angreb den 28de Marts og 5te April. Under Stormen paa Dybbølstillingen den 18de April stod Brigaden paa Als. I Slaget den 29de Juni bleve 3 af Regimentets Kompagnier afskaarne og tagne tilfange ved Hørup-hav. Regimentet indskrænkedes til en Bataillon, der efter Krigens Ophør stod i Sorø fra August til 12te Decb. 1864, da den gik til sin tidligere Garnison, Fredericia, hvor den ankom d. 17de Dec. Bataillonen hører til den 1ste jyske Brigade. Mandskabet bestaar af Nørrejyder fra Ribe og Aarhus Amter samt Sønderjyder. Styrken som ved 1ste Bataillon.

Chefer:

Hans Kristof Frederik Georg Hedemann fra 1ste Juli 1842 (Overgeneral 1848), Nikolai Gustaf Herman Kauffmann fra 31te August 1846, Jakob Tode Ræder fra 1ste April 1848, Ernst Henrik Thestrup fra 24de April 1848 (faldt i Slaget ved Dybbøl den 28de Maj 1848), Laurids Kristian Bentzen fra 27de Maj 1848, Karl Fredr. Anton Lorentzen fra 5te Juni 1848, J. T. Ræder fra 1ste Juli 1848, Søren Henr. Stockfleth fra 20de Juli 1853, Frands Konrad Lange fra 9de Oktober 1854, Kristian Fredr. Marius Rohweder fra

5te Marts 1864 (faldt under Dybbølstillingens Forsvar den 12te April 1864), Otto Vaupell fra 12te April 1864, Vilh. Edv. Soph. Gedde fra 16de April 1864, O. Vaupell fra 30te Juni 1864, Lauritz Aug. Bie fra 1ste September 1864, Karl Andreas Krag fra 1ste Oktober 1867.

Faner:

1842 Dannebrog med Kongens Navnetræk og Bataillonens Numer.

Paaklædning: 1842, 1848, 1855, 1867 som 1ste Bataillon.

11te Bataillon.

Navne:

Falsterske Regiment fra 15de Maj 1747, Aalborgske Regiment fra 28de Januar 1785, 3dje jyske Regiment fra 8de Januar 1790, 11te Linje-Infanteribataillon fra 1ste Juli 1842, 11te Infanteribataillon fra 9de Jan. 1860, 11te Infanteriregiment fra 1ste December 1863, 11te Infanteribataillon fra 11te Februar 1865, 11te Bataillon fra 1ste Oktober 1867.

I Foraaret 1747 fik de i Sjæland garnisonerende hværvede Fodregimenter Befaling at give 15 menige af hvert Kompagni til det falsterske Regiments Oprettelse. Det fik samme Styrke og Inddeling som de øvrige Regimenter, nemlig 12 Kompagnier i 2 Bataillioner. Kompagniets Fredsfod blev en Kaptejn, en Løjtnant, en Fændrik, 2 Sergenter, 3 Korporaler, 2 Tambourer, 2 Tømmermænd, 8 Gefrejdere, 8 Grenaderer og 55 Musketerer, i alt 83 Mand. Paa Krigsfod fik hvert Kompagni 45 værnepligtige fra de natjonale Regimenter. Det garnisonerede i Kjøbenhavn til 1758, da det, paa Grund af at Holsten truedes, sendtes did. 1763 vendte det tilbage til Kjøbenhavn. Da Hærloven af 1774 bestemte, at Regimenterne skulde ligge i de Distrikter, hvorfra de fik deres natjonale Mandskab, indkvarteredes 10 Kompagnier i Aalborg og 2 i Nibe. Regimentets natjonale Mandskab havde hjemme i Aalborghus, Børglum, Seilstrup og Aastrup Amter. 1803 gik det til Holsten, hvor det stod til November 1807. Fra 1808 til 1813 stod Regimentets 2 Linjebatailloner i Sjæland og de 2 Forstærkningsbatailloner i Jylland. I Marts 1814 dannede Regimentets 2 Linjebatailloner samt 3 holstenske Batailloner,

2 Eskadroner og et Batteri 1ste Brigade af det Korps, der sendtes imod Franskmændene. Brigaden rykkede frem til Düsseldorf i April og vendte atter hjem i Maj. I Juni 1815 samledes atter et Korps imod Frankrig, i hvilket en Bataillon af Regimentet samt 3 Bataillioner af de to andre jyske Regimenter og fynske Regiment, 4 Eskadroner og et Batteri dannede 3dje Brigade. Korpset gik i August 1815 over Elben og kom til Bremen, hvorfra det i September vendte tilbage til Holsten. 1816 kom Regimentet til Kjøbenhavn. 1819 byttede det Garnisonssted med 2det jyske, der laa i Aalborg. 1842 indskrænkedes Regimentet til en Bataillon paa 4 Kompagnier, hvis Mandskab udskreves i Vendsyssel. I Forening med 1ste og 2den Bataillon dannede 11te Bataillon i Felttoget 1848 1ste Brigade under F. R. H. Bülow, der foretog de glimrende Angreb ved Bov den 9de April og ved Danevirke den 23de April. I Træfningen ved Dybbøl den 28de Maj dannede Brigaden Hærens Avantgarde, og Bataillonen stormede den forskansede Dybbøl Mølle. 8 Dage senere kastede Brigaden Preussernes venstre Fløj i Slaget den 5te Juni i Sundeved tilbage til Sotterup. Under Vaabenstilstanden stod den med 3 Kompagnier i Aalborg og et i Hjørring fra Oktober til December. Den 8de December gik Bataillonen til Viborg. I Felttoget 1849 var Bataillonen i Moltkes Brigade. Den deltog i Træfningerne ved Kolding og Gudsø og i Fredericias Forsvar. I Hovedslaget den 6te Juli stod den i Reserve paa højre Fløj og anvendtes til at forfølge den slagne Fjende. Da der var sluttet Vaabenstilstand, gik Bataillonen i September til Aalborg og herfra i April til Hobro. I Felttoget 1850 var den i Avantgarden under Thestrup. Den aabnede i Forbindelse med 9de Bataillon og 5te Reservebataillon Istedslaget og rensede Skoven norden for Helligbæk. Den næste Dag, d. 25de Juli, kæmpede Bataillonen sammen med 6te Brigade i Gammellund Mose vesten for Hovedvejen til Slesvig. Den 8de August deltog den i Træfningen ved Stentenmølle. Hele Efteraaret

og Vinteren 1850 laa den i Lejr ved Danevirke. 1851 vendte den tilbage til Aalborg, hvor den blev, til Tyskerne atter truede med Overfald. Udvidet til et Regiment paa 2 Bataillioner dannede den med 1ste Regiment 7de Brigade under Max Müller. Regimentet kæmpede med sin vante Sejghed den 3dje Februar imellem Klosterkro og Kongshøj, den 6te Febr. ved Sankelmark, hvor det med urokkelig Fasthed stod i Granatilden, afslog det østerrigske Rytteris Angreb og kæmpede en fortvivlet Nærkamp, Haand imod Haand, Fod imod Fod, mod det østerrigske Fodfolk. Den 7de Februar gik Regimentet til Als og førtes derfra den 14de Febr. over Fyn til Jylland. Den 8de Marts maalte det sig atter med Østerrigerne ved Veile. Den 1ste April vendte det igen tilbage til Als og overtog Forsvaret af Arnkilsøre. Efter Dybbølstillingens Fald gik det til Fyn, hvor det stod paa Nordvestkysten til Krigens Ophør. I August forlagdes det til Middelfart, hvorfra det i December brød op til sit tidligere Garnisonssted Aalborg, hvor det ankom d. 19de Dec. 1864. Bataillonen hører, ifølge Hærloven af 6te Juli 1867, til den 2den jyske Brigade. Mandskabet udskrives i Aalborg og Hjørring Amter. Styrken som ved 1ste Bataillon.

Chefer:

Kristian Vilhelm Numsen fra 15de Maj 1747, Ludvig Levin Hobe fra 28de August 1756, Karl af Hessen-Kassel fra 23de Januar 1760, Ludvig Keller Banner fra 7de Marts 1767, Adam Ludv. Moltke fra 1ste Jan. 1778, Ulrik Adam Otto Bülow fra 1806, Gustaf Vilhelm Strambou fra 1808, Philip Gotlib Normann fra 1809, Frederik Julius Kristian Castonier fra 16de Oktober 1813, Fredr. Ludv. Sames fra 19de Juli 1819, Ernst Fredr. Zytphen fra 12te Maj 1828, Fredr. Vilh. Moltke fra 25de Januar 1831, Karl Fredr. Moltke fra 18de Marts 1839, Louis Bretteville fra 1ste Juli 1842, Ernst Fredr. Staggemeyer fra 29de August 1845, Johannes Harbou fra 16de Juni 1863, Johannes Michael Fredr. Fischer Rist fra 1ste Okt. 1863, Vilhelm Karl Bernt Stricker fra 6te Februar 1864, J. M. F. F. Rist fra 15de Maj 1864, V. K. B. Stricker fra 4de Juli 1864, J. M. F. F. Rist fra 7de September 1864, V. K. B. Stricker fra 19de September 1864, Alb. Kristian Johansen Myhre fra 5te Decb. 1864, Julius Darre fra 1ste Okt. 1867, Sofus Fredr. Walmoden Ross fra 4de September 1868.

Faner:

1785 sorte med Jyllands Vaaben, Danebrog og Kristian VII's Navnetræk i Hjørnerne; 1842 Danebrog med Kongens Navnetræk og Bataillons-Nr.

Paaklædning:

1747 rød Kjole, sorte Rabatter, Krave og Haandled, gulrødt (aurora) Underfoder, Mavevest og Knæbukser; 1775 samme Dragt, men hvid Vest og Bukser, 1810 graa Bukser; 1816 lyseblaa Bukser; 1842, 1849 og 1867 som 3dje Bataillon.

Legater:

1) Hjælpe- og Laanekassen for Officerer og Underofficerer, oprettet af Adam Moltke 1781 og øget ved Bidrag af Regimentets Officerer, stort 9236 Kroner;
2) Underofficers-Skydeforening og Enkekasse, oprettet 5te Juni 1855 ved Bidrag af Officerer og Underofficerer, stort 8000 Kroner.

12te Bataillon.

Navne:

4de jyske natjonale Regiment til Fods fra 20de August 1675, det jyske Wedell'ske Infanteriregiment fra 1ste November 1679, det jyske geworbne Infanteriregiment fra 1682, det fynske Infanteriregiment fra 8de Jan. 1790, den 12te Linje-Infanteribataillon fra 1ste Juli 1842, den 12te lette Bataillon fra 29de December 1848, 12te Infanteribataillon fra 5te Februar 1855, 12te Infanteriregiment fra 1ste December 1863, 12te Infanteribataillon fra 11te Februar 1865, 12te Bataillon fra 1ste Oktober 1867.

Oprettet i Juni 1675 paa 4 Kompagnier, og kaldtes da 4de jyske natjonale Regiment til Fods eller 2det jyske Regiments 2det Udbud. Mandskabet fremkom ved Udskrivning af en Mand af 70 Tdr. Hartk. Bøndergods. Regimentet fik i alt 1187 Lægder i Aarhus og Ribe Stifter. Befalingsmændene fik det fra de 2 bestaaende jyske natjonale Fodregimenter*). Den 14de Juli 1675

*) **1ste jyske natjonale Regiment Knægte.** Ved Dannelsen af det natjonale Fodfolk 1614 udskreves der 2000 Md. i Nørrejylland, som den 26de Juni inddeltes i 8 Kompagnier, nemlig:

1 Kompagni af Koldinghus Len, 373 Mand;
1 — af Aarbus Len 140 og Bygholm 84 = 224 Mand;
1 — af Skanderborg Len 165 og Aakjær Len 90 = 255 Mand;

fik Regimentet Befaling at levere 150 menige til Artilleriet. Den 20de August deltes de 4 Kompagnier i 8 Kompagnier

---

1 Kompagni af Dronningborg Len 100 og Mariager Klosters Len 57, = 157 Mand;
1 — af Aastrup Len 9, Aalborg Len 234, Sellstrup Len 32, Børglumkloster Len 17 = 292 Mand;
1 — af Silkeborg Len 117, Kallø Len 148 = 265 Mand;
1 — af Skivehus Len 43 Mand, Ørum Len 4 Mand, Hald Len 139 Mand, Vestervig Len 38 Mand = 224 Mand;
1 — af Bøvling Len 55 Mand, Lundenæs Len 55 Mand, Riberhus Len 100 Mand = 210 Mand.

Disse 8 Komp. og det fynske Komp. paa 200 Mand, der samtidig udskreves, samledes den 20de Dec. 1615 i et Reg., der kaldtes det jyske nationale Reg. Knægte. 1658 deltes Regimentet i tvende Reg.: 1ste jyske under Klaus Dyre rekruteredes af Aalborg og Viborg Stifter; 2det under Poul Benfeldt rekrut. af Aarhus og Ribe Stifter. Dyres Regiment besatte efter Fyns Erobring tilligemed flere Regimenter denne Ø. I Marts 1660 stod det i Middelfart med 7 Komp., i alt 230 Mand. I Febr. 1661 forenedes de 2 jyske Regimenter igen til et, men allerede i August s. A. skiltes de atter i tvende Reg., hvert med Mandskab fra 2 af Stifterne. Hvert Kompagni havde sin Officersgarde den 13de November 1661. 1ste jyske Regiment deltes 1662 i 2 Eskadroner, den viborgske under Jørgen Barnekow med 454 Lægder og den vendelboske under Peder Asmus Voigt med 585 Lægder. 1666 samledes disse 2 Eskadroner igen til et Regiment, det 1ste jyske, hvis Stab laa i Aalborg. 1673 gik Regimentet til Elben og lagdes i Garnison i Glückstadt og Krempe. 1675 rykkede det med den øvrige Del af Hæren ind i Mecklenburg og laa om Vinteren i Wismar. Den 4de Juli 1676 gik det til Rostock og indskibedes paa Flaaden for at gøre Landgang paa Rügen; men da denne mislykkedes paa Grund af Svenskernes gode Forsvarsanstalter, saa vendte det tilbage til Wismar med Undtagelse af 2 Kompagnier, der bleve paa Flaaden og senere besatte Kristianopel. Den 30te Apr. 1677 forlod Halvdelen af Regimentet Wismar og førtes af Flaaden til Skåne, hvor det forblev til 1679. I November s. A. indlemmedes Regimentet i Prins Kristians Regiment.

Chefer:

Mogens Kaas fra 20de Dec. 1615, Jesper Frijs fra 24de April 1638, Joakim Breda fra 26de April 1643, Axel Urup fra 1ste Februar 1647, Ebbe Ulfeldt fra 20de Nov. 1651, Valdemar Lykke fra 24de Marts 1654 (Laurids Pogwisch fra 23de Febr 1657), Klaus Dyre fra 25de April 1658,

og fik Kvarter i Fredericia. 1676 stødte det i Juli til Hæren i Skåne. Ved en ny Udskrivning øgedes Regimentet med

---

Klaus Ahlefeldt fra 1666, Karl Arenstorff fra 1674, Kristof Otto Schack fra 20de Maj 1675, Hans Georg Schulenburg fra 25de Maj 1675, Hartvig Levetzow fra 27de Juni 1677 til 79.

Faner:

1663 røde med den jyske Løve; 1670 af blaat Taft, i øverste Hjørne nærmest Stangen et hvidt Kors i rødt Felt, i Midten en forgyldt Krans og deri det jyske Vaaben, en blaa kronet Løve med 9 røde Hjærter; i 1ste Kompagnis Fane følgende Valgsprog: Herrens Navn er et fast Taarn; i 2det Komp.: Bedre engang end aldrig; i 3dje Komp.: Gør Ret og frygt ingen; i 4de Komp : Ingen Vælde mod Gud kan gælde; i 5te Komp.: Sejren kommer fra Herren; i 6te Komp.: Ved Endrægtighed og Troskab; i 7de Komp.: Gode Raad ere bedre end Penge; i 8de Komp.: Tro, men se dog hvo.

Paaklædning:

1663 blaa Kjole, 1677 lysegraa Kjole med blaat Underfoder.

2det jyske nationale Regiment, oprettet 3dje Maj 1658. Staben havde Kvarter i Aarhus. 1659 stod det i Vendsyssel. I Marts 1660 var det 6 Kompagnier stærkt med i alt 160 Mand. I Maj 1660 var det i Fredericia. 1675 gik Regimentet til Tønning og derfra til Wismar. I Juni 1676 gik den ene Bataillon til Skåne. Den indlemmedes efter den mislykkede Storm paa Malmø den 26de Juni 1677 i Prins Frederiks Reg. Den anden, der forblev i Wismar, kaldtes Vogts Bataillon; den indlemmedes den 1ste November 1679 i Prins Kristians Regiment.

Chefer:

Poul Benfeldt fra 3dje Maj 1658, Adolf Fuchs fra 26de Febr. 1659, Jokum Schack fra 1666, Prins Jørgen af Danmark fra 2den Sept. 1675, Hans Walter fra 2den Marts 1676, Johan Vogt fra 26de Juli 1677 til 79.

Faner:

1663 grønne med den jyske Løve; 1670 af gult Taft, i øverste Hjørne ved Stangen et hvidt Kors i rødt Felt; i Midten det jyske Vaaben »en blaa, kronet Løve med 9 røde Hjærter«; i 1ste Kompagnis Fane: Friskt Mod og med god Forstand næst Gud gir at vinde det hele Land; i 2det Komp.: Hvo intet ondt vil lide, han intet godt kan bide; i 3dje Komp.: Lide og bide, god Taal fik aldrig ond Ende; i 4de Komp.: Hvo intet vover, han intet vinder; i 5te Komp.: Hvad Ret er, skal bestaa, om end al Verden skulde forgaa; i 6te Komp.: Herrens Hjælp de

2 Kompagnier, der forbleve i Fredericia. Regimentet deltog i Stormen paa Kristianstad, den ene Bataillon lagdes i Kristianstad, den anden i Landskrona. 1677 fik Regimentet 427 Mand af Udskrivningen i Fyn, Laaland og Falster, og der hværvedes 300 Mand. I Marts talte Regimentet 1028 Md. 4 Kompagnier gik i April under Putkammer fra Nakskov til Glückstadt. Den 1ste September 1677 stode 4 Kompagnier i Glückstadt, 2 i Nakskov og 2 i Nyborg. Af Udskrivningen i Fyn i Efteraaret 1677 fik Regimentet 427 Mand. Det inddeltes nu i 3 Bataillioner, af hvilke de 2 besatte Kristianstad og Landskrona; den 3dje kom ombord paa Flaaden og deltog i Rügens Erobring. Den i Kristianstad staaende Bataillon smeltede under Belejringen sammen til 60 Mand. I September 1679 var Regimentet i Holsten. Det forstærkedes med 7 Kompagnier af det 3dje jyske natjonale Regiment til Fods*) og med et

---

kristne glæder, de andre tværtimod forfærder; i 7de Komp.: Lykken naas lettelig, men holdes besværlig; i 8de Komp.: Friheden er den yppende Skat, se, hvo der faar hende fat.

Paaklædning:

1663 rød Kjole, 1667 graa Kjole med gul Besætning.

*) **3dje jyske natjonale Regiment til Fods,** oprettet i Juni 1675 med 979 Lægder i Aalborg og Viborg Stifter; ogsaa kaldet 1ste jyske natjonale Regiments 2det Udbud. Det fik Kvarter i Kjøbenhavn. I November 1676 gik den ene Bataillon under Karl Adolf Plessen til Skåne. Den deltog i Slaget ved Lund, hvor den mistede 200 Mand. 1677 var der atter en Bataillon i Skåne Den kom 1678 ombord paa Flaaden. 1679 indlemmedes den i 4de jyske natjonale Regiment til Fods tilligemed 8 Kompagnier af den i Kjøbenhavn værende Bataillon, der under hele Krigen laa i Citadellet, og bl. a. var til dens Chef, Bülow, overdraget Bevogtningen af Griffenfeldt, hvilken han udførte paa en skaanselløs Maade. 2 Soldater opholdt sig altid hos Fangen og lyttede efter, hvad Præsten talte med ham. Af denne i Citadellet værende Bataillon vedblev et Kompagni at bestaa under Barthold Bülow som Frikompagni indtil 3dje Februar 1685, da det indlemmedes i Garden.

Chef: Barthold Bülow.

Paaklædning: Graa Kjole med blaa Besætning.

münstersk Regiment, det »Wedell'ske«, der traadte i dansk Tjeneste, da dets Herre, Biskoppen af Münster, kaldte sine Tropper hjem. Regimentet kaldtes nu i nogle Aar det jyske wedell'ske; det fik Kvarter i Fredericia og Kolding. 1683 var det i Kjøbenhavn og arbejdede paa de nye Voldes Opførelse. 1685 gik det atter til Jylland og lagdes i følgende Byer: Aalborg, Randers, Aarhus, Fredericia, Kolding og Haderslev. 1686 stode 16 af Kompagnierne ved Wilster i Holsten. 1687 vare 13 Kompagnier paa Arbejde i Kjøbenhavn og Kronborg, 7 Kompagnier laa i Fredericia. 1689 vare 13 Kompagnier ved Lejren i Holsten, 7 i Fredericia og Kronborg. I Oktober s. A. sendtes en Bataillon paa 6 Kompagnier under Hans Didrik Schow i engelsk Tjeneste til Irland og derfra til Flandern. Den vendte hjem i Januar 1698. De hjemmeværende 13 Kompagnier deltoge i Toget imod Ratzeburg 1693 og i Erobringen af de gottorpske Skanser 1697. 1698 samledes hele Regimentet i Rensborg og deltog i Krigen mod Holsten-Gottorp og dets Forbundsfæller i Aaret 1700. Efterat denne Krig var endt, sendtes 7 Kompagnier under Herman Fredr. Boyneburg til Sachsen og derfra til Italien, hvor de i Foraaret 1703 indlemmedes i 2det danske Infanteriregiment. Af de hjemmeværende 13 Kompagnier indlemmedes Grenaderkompagniet i Grenaderkorpset, og jyske Regiment fik, som alle Regimenter i Fodfolket, fra 1701 12 Kompagnier, hvert paa 100 menige. Regimentet garnisonerede i Rensborg til 1709, da Hæren samledes i Sjæland og gjorde Landgang i Skåne i November. Efter Nederlaget ved Helsingborg den 10de Marts 1710 førtes Regimentet atter over til Sjæland. 1711 anvendtes det til at spærre det pestbefængede Helsingør fra Forbindelse med Landet; 275 Mand af Regimentet døde af Pesten. Indtil Slutningen af 1713 blev det staaende med en Bataillon ved Kronborg og en ved Kjøbenhavn. Paa Chefens Anmodning afløstes det af de sjælandske natjonale Fodregimenter og marcherede til Ottensen. 1714 stod det i Glückstadt. 1715

gik det gennem Mecklenburg ind i Pommern. Det kæmpede med megen Berømmelse ved Stralsund og paa Rügen, hvor det i Træfningen ved Stresow den 16de November 1715 forsvarede sin Plads, imod hvilken Karl XII rettede sit Hovedangreb. Begge Bataillonscheferne, Moltke og Manteuffel, faldt. 1716 vendte Regimentet tilbage til Sjæland og indkvarteredes i Sorø, Slagelse, Næstved, Vordingborg og Kjøge. 1718 gik det til Norge. I Felttoget 1718 stod det i det oplandske Korps under Gaffron; i Felttoget 1719 i Landgangskorpset under Arnold. I Efteraaret 1719 vendte det tilbage til Danmark og lagdes i Rensborg, 1728 flyttedes det til Flensborg og Slesvig. 1741 gik den ene Bataillon i engelsk Tjeneste til Hannover; den vendte hjem i det følgende Aar. Fra 1758 til 62 stod Regimentet paa Kantonnementsfod i Holsten. Efter det kortvarige Felttog i Mecklenburg fik Regimentet Kvarter i Rensborg. 1774, da Regimenterne fik Befaling at ligge i deres Udskrivningsdistrikter, indkvarteredes 9 Komp. i Aarhus og 3 i Æbeltoft. Det natjonale Mandskab hørte hjemme i Stjernholm, Skanderborg, Aakjær, Havreballegaard, Silkeborg, Dronningborg og Kallø Amter. 1785 kom Regimentet til Fredericia, hvor det endnu er indkvarteret. 1803 var det i 4de Brigade af det Korps, der var samlet i Holsten, i Anledning af at Franskmændene besatte Hannover. 1805 ligeledes i 4de Brigade af det i Holsten staaende Korps. Fra 1808 til 14 stode 2 af Regimentets Bataillioner i Nørrejylland, en i Fyn og en i Holsten. Den sidstnævnte deltog i Felttoget i Mecklenburg og Holsten, og udmærkede sig i Træfningerne ved Bornhøved og Sehested. Straks efter Kielfreden blev Regimentets 2 Linjebataillioner atter satte paa Krigsfod. I Begyndelsen af Marts gik Regimentet, der hørte til 2den Brigade af det Korps, der rykkede imod Franskmændene, ind i Hannover og rykkede frem til Rhinen. I Begyndelsen af Maj vendte det tilbage til Holsten. I det næste Aar hørte atter en Bataillon af Regimentet, tilligemed

3 Bataillioner af de jyske Regimenter, til 3dje Brigade, der gik over Elben i August for at kæmpe imod Franskmændene; men da Krigen var endt, inden Tropperne vare komne ind i Nordtyskland, vendte de efter 2 Maaneders Ophold i Bremen atter tilbage til Holsten. I Slutningen af November brød Bataillonen atter op og gik til Frankrig, hvor den blev i 3 Aar. 1842 indskrænkedes Regimentet til en Bataillon paa 4 Komp., hvis Mandskab bestod af Sønderjyder. Bataillonen dannede ved Krigens Begyndelse 1848 med 3dje Jægerkorps, Husarerne og et Halvbatteri Hærens Avantgarde. I Træfningen ved Bov den 9de April kastede den Fjenden ud af Landsbyen Bov og Snævringen ved Nyhus. Den 23de April modtog den ved Danevirke Preussernes Angreb, var hele Dagen i Ilden og kæmpede fortrinlig. I Maj 1848 stod Bataillonen i 3dje Brigade, der førtes af Rye. Den 28de Maj omgik Brigaden Fjendens venstre Fløj og kastede ham tilbage til Sotterup. I Slaget den 5te Juni blev Bataillonen sendt frem til Understøttelse for Forposterne ved Nybøl og opholdt den fremtrængende hannoverske Hær i flere Timer, saa den danske Hær fik Tid til at komme over fra Als og besætte Dybbølstillingen. Under Vaabenstilstanden stod den i Fredericia. 1849 stod Bataillonen atter i Ryes Brigade. Den fratog den 3dje April Oprørerne Haderslev. Den 23de April vadede den under Slaget ved Kolding gennem Kolding Aa, en halv Mil vesten for Byen, fordrev Fjenden fra Højderne vesten for Landsbyen Sest og dækkede Ryes Korps, da dette atter gik tilbage fra den vundne Stilling sønden for Aaen. Den 7de og 8de Maj kæmpede den i Træfningerne ved Viuf og Veile og hindrede Fjendens omgaaende Bevægelse. Den blev staaende norden for Aarhus til September, da den sendtes til Als, hvor den blev til den 16de Juli 1850. I Felttoget 1850 stod Bataillonen i 2den Brigade og dannede i Istedslaget Fortroppen for Schleppegrells Hovedkolonne. I Forbindelse med 2den Reservebataillon og 5te Bataillon kastede den Fjenden ud af hans Stilling

mellem Langsø og Istedsø og erobrede en Kanon. Efterat Danevirkestillingen var genvunden, blev Bataillonen staaende i den til Krigens Slutning. 1851 vendte den hjem til Fredericia. Udvidet i December 1863 til et Regiment paa 2 Bataillonner, dannede den med 7de Regiment den 5te Brigade under Oberst Harbou. I Danevirkestillingen fik den sin Plads midt i Stillingen. Efter Rømningen deltog den i Dybbølstillingens Forsvar. Da Krigen var forbi, indskrænkedes Regimentet atter til en Bataillon, der stod i Assens fra August 1864 og vendte tilbage til Fredericia den 10de December 1864. 12te Bataillon hører til 1ste jyske Brigade, hvis Mandskab bestaar af Nørrejyder fra Ribe og Aarhus Amter samt Sønderjyder. Styrken som ved 1ste Bataillon.

Chefer:

Egedius Kristof Lützow fra 20de August 1675, Hans Steensen fra 4de Jan. 1679, Gustaf Vilh. Wedell fra 26de Okt. 1679, Andreas Kasimir Lamsdorff fra 1ste Nov. 1684, Herman Fredr. Boyneburg fra 23de April 1695, Thomas Weinigel fra 12te Juli 1701, Lorenz Blücher fra 17de Okt. 1702, Johan Peter Ingenhoven fra 6te Juni 1710, Hans Henr. Scheel fra 22de Februar 1717, Fredr. Ernst af Brandenburg-Kulmbach fra 20de September 1728, Otto Kristof Osten fra 13de Juli 1762, Johan Karl Fredr. Vahl fra 4de Sept. 1772, Kristian August af Augustenborg fra 18de Januar 1788, Johan Neckelmann fra 1803, Kristof Markvard Lützow fra 1807, Theodor Johan Wegener fra 8de August 1809, Fredr. Julius Kristian Castonier fra 8de Juli 1819, Frederik af Danmark (Frederik VII) fra 1838, Kristian Adolf Schiern fra 1ste Juli 1842, Kristian Ludv. Henr. Fredr. Vilh. Dreyer fra 23de August 1845, Georg Kristian Koldevin fra 1ste Maj 1847, Otto Ludv. Munthe-Morgenstjerne fra 7de Juni 1847 (faldt i Slaget ved Dybbøl den 5te Juni 1848), Johan Henrik Georg Irminger fra 7de Juni 1848, Johannes Harbou fra 19de April 1849, Fredr. Verner Abrahamson Læssøe fra 23de April 1849 (faldt i Slaget ved Isted 25de Juli 1850), Karl Knud Møller fra 26de Juli 1850, Jakob Edvard Nissen fra 12te August 1850, Jobst Konrad Hirsch Lemmich fra 13de Februar 1851, Hans Junghans fra 21de September 1863, Fredr. Laurids Adolf Hein fra 2den Jan. 1864, Hannibal Valdemar Stockfleth fra 19de April 1864, Markus Arntz fra 30te Apr. 1864, Ferdin. Fredr. Henrik Baller fra 15de Apr. 1871, Otto Westengaard fra 24de April 1874.

Faner:

1685 hvide med et rødt Navnetræk af C.V; 1695 røde med hvide Stjærner og delte ved et liggende Kors, i Midten C V og i det øverste Hjørne ved

Stangen den jyske Løve; 1785 hvide med Rigsvaabnet, Danebrog og Kr. VII's Navnetræk i Hjørnerne; 1842 Danebrog med Kongens Navnetræk og Bataillons-Nr.

Paaklædning:

1675 rød Kjole med blaa, 1685 hvid Kjole med rød Krave og Underfoder; 1691 lysegraa Kjole med lyserødt Underfoder; 1711 rød Kjole med hvid Krave og Underfoder. (Rød Kjole med hvid Krave og hvide Rabatter beholdt Regimentet i 130 Aar.) 1842, 1849, 1855 og 1867 fik det samme Paaklædning som 1ste Bataillon.

Legater:

1) Kronprins Frederik Karl Kristians (Fredr. VII) Stiftelse for veltjente Underofficerer, oprettet 1836, stort 8000 Kroner. Renterne gives til afskedigede Underofficerer;
2) Underofficers-Enkekassens, stort 19,200 Kroner, oprettet ved Bidrag af nuværende og forhenværende Underofficerer af 12te Bataillon.

13de Bataillon.

Navne:

Fynske Infanteriregiment fra 1ste Oktober 1778, Slesvigske Infanteriregiment fra 1ste Febr. 1785, 13de Linje-Infanteribataillon fra 1ste Juli 1842, 13de Infanteribataillon fra 9de Januar 1860, 13de Infanteriregiment fra 1ste Decb. 1863, 13de Infanteribataillon fra 11te Febr. 1865, 13de Bataillon fra 1ste Oktober 1867.

De paa Halvøen garnisonerende Regimenter fik 1778 Befaling at give 18 Fanebærere, 2 Pibere og 192 Musketerer, der skulde tjene som Stamme, til Oprettelsen af dette Regiment. Da det var hværvede Folk, fik de Kompagnichefer, der leverede dem, 40 Rd. for hver Mand. Det nye Regiment fik endvidere 980 Lægder i Haderslev og Veile Amter, i hvilke det udskrev 296 natjonale eller Landsoldater i Vejle og 684 i Haderslev Amt. Hvad der endnu savnedes, for at bringe det til den for Fodfolkets Regimenter fastsatte Styrke af 1314 menige, skaffedes ved Hværving. Befalingspersonalet tog man fra de bestaaende Regimenter. Samme Dag, som dette Regiment oprettedes, indskrænkedes Befalingsmændenes Tal betydelig ved alle Fodregimenter. De mistede hvert 4 Kaptejner, 7 Løjtnanter og 24 Underofficerer. — Af Regimentets Styrke, 45 Officerer, 108 Underofficerer, 46 Spillemænd og 1314 menige,

F C Lund fec.

1870.

J W Tegner & Hitter, Griffs lith. Inst.

Fodfolket.

holdtes, foruden Befalingsmændene og Musikken, 312 Mand til fast Tjeneste. Kompagniets Krigsstyrke blev 3 Officerer, 9 Underofficerer, 4 Spillemænd og 120 menige. Regimentet deltes i 2 Batailloner, hver paa et Grenader- og 4 Musketerkompagnier. Det indkvarteredes i Slesvig By, hvor det stod, naar der ej var Ufred i Landet, til 1842. 1803 var Regimentet i Kantonnement sønden for Rensborg; det hørte til 1ste Divisions 1ste Brigade. Fra 1805 til 7 var den ene af Bataillonerne i Holsten; den hørte til 3dje Divisions 3dje Brigade. I November 1807 førtes Regimentet til Laaland, hvor det blev til 1813. I dette Aar sendtes det atter til Holsten, deltog i Felttoget i Mecklenburg og Holsten og udmærkede sig ved sin Fasthed baade ved Bornhøved og Sehested. 1842 indskrænkedes det til en Bataillon paa 4 Kompagnier, hvis Mandskab udskreves i den sydligste Del af Slesvig. Dens Standkvarter flyttedes fra Slesvig til Fredericia. Ved Krigens Udbrud 1848 sattes Bataillonen paa Krigsfod og blev ved Hærens Inddeling tildelt Reserven. Den kom første Gang i Ilden i Slaget ved Slesvig den 23de April, hvor den ilede Avantgarden til Undsætning i Bustrup og deltog i denne Landsbys haardnakkede Forsvar. I Træfningerne ved Dybbøl og Nybøl d. 28de Maj og 5te Juni stod Bataillonen i Ryes Brigade og kæmpede i førstnævnte Træfning paa vor højre Fløj, i sidstnævnte paa venstre Fløj og i Midten. Paa Tilbagetoget gennem Nordslesvig den 30te Juni 1848 blev Bataillonen omgaaet af den forfølgende Fjende ved Kirkebyen Bjerninge, norden for Haderslev. Med et ringe Tab lykkedes det den imidlertid at slaa sig igennem og bane sig Vej uden om Fjenden. Under Vaabenstilstanden stod den i Fredericia. I Felttoget 1849 hørte Bataillonen til 2den Brigade og deltog i Als's Forsvar. Den blev staaende paa Øen til den 16de Juli 1850. I Felttoget 1850 hørte den til 2den Brigade. Den blev i Slaget ved Isted den 25de Juli pludselig angreben i Øvre-Stolk af en overlegen Fjende, der ubemærket var trængt frem over Langsø. Bataillonen kæmpede

fortrinlig under de ugunstigste Forhold; den slog med den tililende Reserves Hjælp Fjenden paa Flugt og gjorde mange Fanger. I Efteraaret og Vinteren 1850 til 51 stod den i Danevirkestillingen. 1851 vendte den tilbage til Fredericia; 1854 sendtes den til Roskilde og derfra til Kjøbenhavn. — I December 1863 udvidedes den atter til et Regiment paa 2 Bataillioner, der efterhaanden hørte til Infanteri-Reserven, 8de og 9de Brigade. En af Regimentets Bataillioner stod paa Als til den 11te Februar. Regimentet samledes derefter paa Fyn og deltog i Fredericias Forsvar. Efter Krigens Ophør blev den staaende i Bogense fra Juli til den 13de Decb. 1864, da den gik til Kjøbenhavn, som nu er Bataillonens Garnisonssted. Ifølge Hærloven af 1ste Oktober 1867 hører den til 2den sjælandske Brigade. Mandskabet bestaar af Sjællandsfarer fra Holbæk og Præstø Amter samt af Mønboer og Bornholmere. Styrken er som ved 1ste Bataillon.

Chefer:

Frederik af Hessen-Kassel fra 1ste Oktb. 1778 (Overgeneral i Holsten i Felttoget 1813), Michael Waltersdorff fra 1800, Kristof Markvard Lützow fra 1803, Gustaf Adolf Varendorff fra 1807, Vilh. Kristian Scriver fra 22de April 1814, Fredr. Dudden fra 25de Januar 1834, Frederik af Hessen-Kassel fra 6te September 1836, Gothard Lützow fra 2den April 1839, Johan Ludv. Fredr. Torkos fra 1ste Juli 1842, Ernst Fredr. Staggemeyer fra 4de Juni 1844, Ole Krabbe fra 29de August 1845, Johan Kristian Mathias Trepka fra 24de April 1848 (faldt i Slaget ved Isted 25de Juli 1850), Vilh. Karl Rodenburg fra 27de Juli 1850, Peter Edv. Klingsey fra 3dje Nov. 1863, Karl Fredr. Schøning fra 1ste Okt. 1867, Fredr. Kristian Kaas fra 15de Apr. 1871.

Faner:

1778 en hvid og en blaa med Fyns Vaaben, Danebrog og Kristian VII's Navnetræk i Hjørnerne; 1842 Danebrog med Kongens Navnetræk og Bataillons-Nr.

Paaklædning:

Fra Bataillonens Oprettelse til 1842 rød Kjole med lyseblaa Rabatter, Krave og Haandled, gule Knapper, hvide Bukser; fra 1811 mørkegraa Bukser, fra 1816 blaa do.; fra 1842 samme Paaklædning som 3dje Bataillon.

Legat:

Underofficers-Enkekassen, oprettet af Regimentets forhenværende Chef, Frederik af Hessen-Kassel, og Regimentets Officerer, senere øget ved Bidrag af Kassens Interessenter, stort 13,000 Kroner.

14de Bataillon.

Linjebataillonernes yngste Medlem, oprettet den 1ste Okt. 1867 af Dele af de den 30te Maj 1866 opløste 14de*) og 21de**)

*) Ved Regimenternes Indskrænkning til Bataillioner den 1ste Juli 1842 oprettedes

Den 14de Linje-Infanteribataillon af de tiloversblevne Dele af det holstenske og det slesvigske Infanteriregiment. Den garnisonerede i Rensborg. Den 24de Marts 1848 svigtede den sin Fane og udslettedes af Hærens Rækker.

Chef: Gustaf Lukas Vilh. Henr. Seyffarth fra 1ste Juli 1842.

Fane: 1842 Danebrog med Kongens Navnetræk og Bataillonens Numer.

Paaklædning: 1842 som 3dje Bataillon.

I Marts 1851 oprettede den Regeringskommission, som styrede Holsten og Lauenburg efter Oprørets Undertrykkelse:

Det lauenburgske Jægerkorps som tysk Forbundskontingent for Hertugdømmet Lauenburgs Vedkommende. Korpset stod med 2 Komp. i Ratzeburg og 2 i Altona. I Begyndelsen af 1852 flyttedes de 2 Kompagnier fra Altona til Oldesloh. Korpset indlemmedes den 1ste April 1852 i den danske Hær og kaldtes

14de lette Bataillon. Ved Krigens Udbrud 1864 hjemlovedes af de menige først Lauenburgerne og kort efter de i Korpset tjenende Holstenere. Bataillonen, der udvidedes til et Regiment, fik dansk Mandskab, hvilket tog lang Tid. Først i Slutningen af April var det krigsberedt. Det gik til Vensyssel og dannede med 7de Regiment den 7de Brigade. Efter Krigens Ophør indskrænkedes Regimentet til en Bataillon, der stod i Svendborg til December 1864 og i Viborg til April 1865, da den flyttedes til Aalborg. Den opløstes 30te Maj 1866.

Chefer:

Georg Daniel Gerlach fra 1ste December 1851 (Overgeneral 1864), Georg Henrik Lasson fra 6te Oktober 1854 (faldt som Brigadechef den 18de April 1864), Fredr. Laurits Adolf Hein fra 1ste Decb. 1863, Jean Baptiste André Xavier de Plane fra 2den Jan. 1864, H. Junghans fra 30te April 1864, K. V. Baland fra 24de December 1864.

Paaklædning: 1851 til 1855 som 1ste Bataillon.

) Af de i Sønderjylland i 1852 kantonnerende Bataillioner oprettedes **Det 4de Jægerkorps, der garnisonerede i Flensborg til Krigens Udbrud 1864. Udvidet til et Regiment den 1ste December 1863, dannede det med

Infanteribatailloner. Bataillonen hører til den 1ste jyske Brigade, og Mandskabet udskrives i Randers og Aarhus Amter. Styrken er som ved 1ste Bataillon.

Chef: Karl Valdemar Baland fra 1ste Oktober 1867.

Fane: Danebrog med Bataillonens Nr. og Kongens Navnetræk.

Paaklædning:

Mørkeblaa Vaabenfrakke med rød Kraveflig, 2 Rader hvide Knapper, blaa Bukser, mørkeblaa Hue med rød Kant, Kappe.

Legat:

Underofficerskorpsets Laane- og Hjælpekasse, oprettet 1ste April 1866 af den kort efter opløste 14de Bataillon, stort Kroner.

19de Regiment 9de Brigade under Neergaard, der stod i det østlige Holsten i Jan. 1864. Den 1ste Februar rykkede Brigaden ind i Danevirkestillingen. Den 3dje Februar bestod Regimentet, hvis Mandskab vare Sønderjyder, en haardnakket Træfning med Østerrigere og Preussere imellem Jagel og Klosterkro. Efter Danevirkes Rømning gik Brigaden til Als og derfra den 9de Febr til Fredericia. I Marts havde den flere Forposttræfninger imellem Kolding og Fredericia, og denne Fæstning med sin forskansede Lejr forsvaredes af Brigaden, til Krigsministeren befalede, at den skulde rømmes. Brigaden stod derpaa imellem Strib og Bogense til Krigens Ophør. Regimentet laa i Kjærteminde fra August til December 1864, da det flyttedes til Fredericia, hvor det opløstes den 30te Maj 1866.

Navne:

4de Jægerkorps fra 15de Marts 1852, 21de Infanteribataillon fra 9de Januar 1860, 21de Infanteriregiment fra 1ste December 1863, 21de Infanteribataillon fra 11te Februar 1865 til 30te Maj 1866.

Chefer:

Poul Ulrik Scharffenberg fra 15de Marts 1852, Georg Julius Vilh. Nielsen fra 16de Marts 1860, Ove Kristian Fredr. Saaby fra 30te Apr. 1864, Hans Charles Johannes Beck fra 22de December 1864.

Fane: 1859 Danebrog med Kongens Navnetræk og Bataillonens Numer.

Paaklædning:

1852 mørkegrøn Vaabenfrakke med højrød Kraveflig, mørkegraa Bukser; 1860 mørkeblaa Vaabenfrakke med højrød Kraveflig, lyseblaa Bukser.

15de Bataillon.

Navne:

Det laalandske Infanteriregiment fra 1ste Oktober 1778, det holstenske Infanteriregiment fra 28de Februar 1785, Den 15de Infanteribataillon fra 1ste Juli 1842 til 24de Marts 1848 (atter optaget med dette Navn i Hæren fra 1ste April 1852), Den 15de Infanteribataillon fra 9de Januar 1860, Det 15de Infanteriregiment fra 1ste December 1863, Den 15de Infanteribataillon fra 11te Februar 1865, Den 15de Bataillon fra 1ste Oktober 1867.

Den 1ste Oktober 1778 oprettedes det laalandske Regiment paa samme Maade som det fynske (se 13de Bataillon), med Rensborg som Garnisonssted. 1803 var det i 2den Brigade af det Korps, der sammendroges i Holsten for at dække Sydgrænsen. 1805 ligeledes i 2den Brigade af det i samme Øjemed sammendragne Korps. 1808 forstærkedes Regimentet med 2 Bataillioner af det opløste Landeværn. I November 1807 gik Regimentet til Sjæland, hvor de 2 Linjebatailloner forbleve til Slutningen af December 1813, da de førtes over til Fyn og derfra i Februar 1814 til Rensborg. Af de 2 Forstærkningsbatailloner, der stode i Holsten, deltog 3dje Bataillon i Toget imod Stralsund 1809, og begge Bataillonerne deltoge i Felttoget i Mecklenburg og Holsten 1813. De dannede, med Batailloner af slesvigske og fynske Regimenter, den 2den Brigade under Lasson. Næppe var Krigen endt, før Regimentets 2 Linjebatailloner atter bleve satte paa Krigsfod for at kæmpe mod Franskmændene. De vare i 1ste Brigade, der førtes af G. L. Schulenburg. Korpset rykkede i April frem til Düsseldorf og vendte atter hjem i Maj 1814. 1815 blev atter en Bataillon sat paa Krigsfod for at kæmpe mod Franskmændene. Den stod i 2den Brigade, der førtes af General Bachmann. Den gik i August over Elben og stod ved Bremen, indtil den atter vendte hjem i Oktober. Fra 1816 til 48 stod Regimentet i Rensborg. I Juli 1842 indskrænkedes det til en Bataillon, der den 24de Marts 1848, paa faa Officerer nær, lod sig overtale til at svigte sin Fane og gaa over til Oprørerne. —

Efterat Oprørshæren var opløst i Marts 1851, dannedes af dens 1ste, 2den, 3dje, 4de og 15de Bataillons Stammer den 1ste holstenske Bataillon som tysk Forbundskontingent med Garnisonssted Glückstadt. Den 3dje December 1851 aflagde den Troskabseden til Kongen af Danmark og indlemmedes i den danske Hær. Den 1ste April 1852 fik den sit tidligere Navn med Udskrivningskreds i det vestlige Holsten og alle de fra dens Oprettelse 1778 tilkommende Rettigheder. I August 1852 flyttedes den til Helsingør og modtog samme Efteraar sin Fane af Kong Frederik VII. Udvidet til et Regiment den 1ste Dec. 1863, dannede dette med 8de Regiment Infanteri-reserven under G. V. Caroc; fra 19de Marts kaldet 5te Brigade under J. Harbou, fra 4de til 15de April under Bernstorff, derpaa under Vogt til den 19de April og under F. L. A. Hein til Krigens Ophør. Kort før Krigens Udbrud 1864 hjemsendtes de menige, der vare fra Holsten, og erstattedes med Mandskab fra Sjæland. I Dagene fra 2den til 5te Februar stod Brigaden norden for Slesvig. Efter Danevirkes Rømning gik den til Als og deltog i Dybbølskansernes Forsvar til Stillingens Fald den 18de April. Den førtes derpaa til Fyn og stod paa denne Ø til Krigens Slutning. 15de Bataillon gik derpaa til Helsingør, hvor den blev til April 1868, da den flyttedes til Kjøbenhavn. Bataillonen hører nu til den 1ste sjælandske Brigade, og Mandskabet udskrives i Hovedstaden, paa Amager og paa Bornholm. Styrken som ved 1ste Bataillon.

Chefer:

Ernst Kristof Blücher fra 1ste Oktober 1778, Fredr. Vilh. Philip af Würtemberg-Stuttgart fra 30te November 1781, Georg Fredr. Ludv. Pentz fra 22de Oktober 1787, Alexander Destinon fra 11te December 1789, Jørgen Müller fra 31te Juli 1790, Johannes Destinon fra 10de April 1795, Frederik af Hessen-Kassel fra 2den Maj 1800, Ernst Vilh. Ludv Schaumberg fra 22de December 1818, Anders Nik. Jul. Brackel fra 19de Marts 1822, Jens Leschly fra 6te September 1830, Fredr. Dudden fra 20de Sept. 1836, Fredr. Julius Høst fra 1ste Juli 1842 til 24de Marts 1848. — Just Viktor Dodt fra 1ste Dec. 1851, Jakob Edvard Nissen fra 6te August 1853, Engelbrecht

Ferdinand Michaelsen fra 12te Juli 1858, Adolf Fredr. Zepelin fra 14de Apr. 1861, Lorenz Aug. Bie fra 30te April 1864, A. F. Zepelin fra 9de Maj 1864, Laurits Nikolai Færch fra 25de Dec. 1864, Hannibal Valdemar Stockfleth fra 31te Januar 1865, Ludvig Hannibal Krieger fra 3dje Februar 1874, Karl Vilh. Frost fra 23de April 1874.

Faner:

1778 en hvid og en rød med det danske Vaaben, 1842 Danebrog med Kongens Navnetræk og Bataillonens Nummer.

Paaklædning:

1778 rød Kjole med grønne Rabatter, Krave og Haandled, hvide Bukser; 1790 rød Kjole med sorte Rabatter. Krave og Haandled; 1811 graa og 1816 blaa Bukser; fra 1842 som 3dje Bataillon.

Legat:

Oprettet af Oberstløjtnant Melay 1779, øget af Major Hoff-Rosencrone den 17de Februar 1813, af Regimentslæge Göricke 13de Februar 1813 og ved frivillige Bidrag af Officerer; stort 10,000 Kr. Renterne anvendes til Understøttelse for Underofficererne og deres Enker.

16de Bataillon.

Navne:

Det Mønske geworbne Infanteriregiment fra 18de April 1747, Det Oldenburgske Infanteriregiment fra 1ste Februar 1785, Den 16de Linje-Infanteribataillon fra 1ste Juli 1842 til 24de Marts 1848 (genoptaget med dette Navn 1ste April 1852), Den 16de Infanteribataillon fra 9de Jan. 1860, Det 16de Infanteriregiment fra 1ste Februar 1863, Den 16de Infanteribataillon fra 14de Februar 1865, 16de Bataillon fra 1ste Oktober 1867.

Den 18de April 1747 oprettedes Mønske Regiment paa samme Maade som det Falsterske (se den 11te Bataillon). Regimentet fik Standkvarter i Rensborg. Fra 1767 til 68 var det i Norge; fra 1768 til 70 i Kjøbenhavn og derpaa atter i Rensborg. Fra 1774 fik det sit natjonale Mandskab fra Landskabet Bredsted, Tønder, Løgumkloster og Flensborg Amter, Distriktet Glycksborg og 2det Anglerdistrikt. En Del af Regimentets Befalingsmænd forlagdes til disse Distrikter

for at indøve Mandskabet. 1785 fik hele Regimentet Garnison i Rensborg. 1789 fik det Mandskab fra det østlige Holsten. 1801 blev Regimentet sendt imod Lübeck, som det holdt besat i Maj. 1803 hørte det til 1ste Brigade af det i Holsten sammendragne Korps. 1805 til 7 stod det i 2den Brigade af det ligeledes i Holsten samlede Korps. 1809 hørte Regimentet til det Ewaldske Korps, der i Forbindelse med Hollænderne stormede Stralsund. 1813 deltoge 3 af Regimentets Bataillioner i Felttoget i Holsten og Mecklenburg. Regimentet dannede i Slaget ved Sehested den 10de December den Kolonne, der stormede Indgangen til Landsbyen og fratog Fjenden flere Kanoner. 1815 stod en Bataillon af Regimentet i 2den Brigade af det Korps, der skulde kæmpe imod Franskmændene. Det rykkede i August over Elben og vendte atter hjem i Oktober. Fra 1814 til 48 stod Regimentet i Rensborg. 1842 indskrænkedes det til en Bataillon, der paa faa Officerer nær gik over til Oprørshæren. — Efter at Oprørshæren var opløst, dannedes af Stammerne af dens 5te, 6te, 7de, 8de og 14de Bataillon den 2den holstenske Bataillon, der fik Kvarter i Lütjenburg. Ligesom 15de Bataillon optoges den atter med sit tidligere Navn i den danske Hær den 1ste April 1852 og flyttedes i August til Kjøbenhavn. 1863 udvidedes den til et Regiment, der med det 17de dannede 2den Brigade under J. Ph. A. F. Wørishøffer. Kort forinden Krigens Udbrud hjemsendtes det holstenske Mandskab og erstattedes ved Fynboer. I Dagene fra 2den til 5te Februar stod Brigaden norden for Slien, imellem Slesvig og Mysunde; den tjente til Reserve for begge disse Stillinger, hver Gang de bleve angrebne. Efter Danevirkes Rømning gik Brigaden til Als og deltog kraftig i Forsvaret af Dybbølskanserne. Den 18de April, da Preusserne stormede Dybbølskanserne, forsvarede Brigaden den nordre Del. 16de Regiment stod i Skanserne Nr. 9 og 10 samt i de ved samme værende Løbegrave. Efterat den søndre Del af Stillingen var falden i Fjendens Hænder, maatte Brigaden

forlade Skanserne. Den trak sig i levende Kamp med de forfølgende Preussere tilbage til Brohovederne og derfra til Als. Regimentets Tab var i Stormen 277 Mand, deraf 35 (en Løjtnant, 34 Underkorporaler og menige), som faldt i Slaget eller senere døde af de modtagne Saar. Fra Als førtes Brigaden i Slutningen at April til Fyn, hvor den stod til Krigens Ophør. 16de Regiment havde i Juni og Juli besat Fænø. Fra August til Oktober 1864 stod Regimentet i Ringsted, hvorfra det flyttedes til Kjøbenhavn. Bataillonen blev som Følge af Hærordenen af 6te Juli 1867 tildelt den fynske Brigade og fik fra Oktober 1867 Standkvarter i Odense. Mandskabet udskrives af Odense og Veile Amter, og frivillig mælde sig mange Sønderjyder til Tjeneste ved Bataillonen. Styrken som ved 1ste Bataillon.

Chefer:

Ferdinand August Dehn fra 18de April 1747, Nikolai Max Gersdorff fra 8de December 1760, Karl Leopold Blücher fra 11te December 1789, Johan Burkard Münnich fra 1804, Kristian Fredr. Abercron fra 1814, Fredr. Vilh. Poul Leopold af Holsten-Beck fra 1815, Hans Kristian Hinch fra 5te Juni 1833, Fredr. Kristof Mogens Johan Franck fra 1ste Juli 1842, Nikolaus Gustaf Herman Kauffmann fra 30te September 1844, Otto Fredr. Magnus Baudissin fra 1ste September 1846 til 24de Marts 1848. — Johan Philip Andreas Ferd. Wørishøffer fra 1ste Decb. 1851, Karl Wolle fra 23de Okt. 1863, Julius Theodor Hein fra 1ste Decb. 1864, Jørgen Hammer fra 1ste Oktober 1867.

Faner:

1784 en hvid og en rød med det danske Vaaben, 1842 Danebrog med Kongens Navnetræk og Bataillonens Nummer.

Paaklædning:

1747 rød Kjole med sorte Rabatter, Krave og Haandled med gule Sløjfer, hvidt Underfoder, Mavevest og Knæbukser; 1785 rød Kjole med lysegrønne Rabatter, Krave og Haandled; 1790 rød Kjole med sorte Rabatter; fra 1842 som 3dje Bataillon.

Legat:

Underofficers-Pensjons- og Understøttelseskassen, oprettet 1815 af Regimentets Chef, Fredr. Vilh. Poul Leop. af Holsten Bech, og Regimentets øvrige Officerer, vedligeholdes ved Bidrag af Underofficererne, stort 12,000 Kr.

17de Bataillon.

Navne:

Ulrik Kristian Gyldenløves Dragonregiment fra 5te Maj 1657, Eiler Holcks Dragonregiment fra 24de Maj 1658, Dronningens Livreg. fra 18de Okt. 1659, 17de Linje-Infanteribataillon fra 1ste Juli 1842 til 24de Marts 1848 (atter optaget med dette Navn den 1ste April 1852), 17de Infanteribataillon fra 9de Juli 1860, 17de Infanteriregiment fra 1ste December 1863, 17de Infanteribataillon fra 11te Februar 1865, 17de Bataillon fra 1ste Oktober 1867.

I Begyndelsen af 1657 hværvede U. K. Gyldenløve et Dragonregiment paa 8 Kompagnier i Jylland, nemlig 100 Mand i Ribe, 100 i Viborg, 200 i Aarhus og 200 i Aalborg Stift. Regimentet forsynedes med Heste, der udskreves i Sjæland, og sendtes i Juli til Skåne; det talte den 17de Sept. 483 Mand. I November 1657 vendte det tilbage til Sjæland og brugtes til Strandvagt. Efter Roskildefreden afleverede det sine Heste. Det deltog i Kjøbenhavns Forsvar og forstærkedes med noget Mandskab, der under Belejringen kom fra Jylland. I Juni 1660 fik det 200 i Vendsyssel hværvede Rekrutter, og 1661 forstærkedes det yderligere med Eskadronen Lange*). Fra 1662 stode 4 Kompagnier i Kronborg, 3 i Nyborg og et i Middelfart. Denne Styrke beholdt Regimentet til 1675, da det udvidedes til 12 Kompagnier, af hvilke 3 forbleve i Kronborg, et gik ombord paa Flaaden og 8 deltoge i Wismars Erobring.

*) Resten af et af U. F. Gyldenløve den 10de Febr. 1657 oprettet Regiment, der stod i Glückstadt 1657. 8 Kompagnier af dette Regiment deltoge under Klaus Ahlefeldt i Fyns Generobring i Novb. 1659. I Januar 1660 samledes hele Regimentet i Holsten. I Marts gik 7 Kompagnier til Nyborg. I Maj gik Regimentet, 10 Kompagnier stærkt, tilligemed Kraghs, Dyres og den i Vendsyssel staaende Bataillon af Livregimentet til Kjøbenhavn. I August vendte det tilbage til Fyn. I Febr. 1661 indskrænkedes det til en Bataillon paa 4 Kompagnier under Major Hans Lange. I Juni kom det under Ruse. I November 1661 indlemmedes det i Dronningens Regiment.

Chefer: U. F. Gyldenløve, K. Ahlefeldt, H. Lange, H. Ruse.

1676 deltoge de 8 af Kompagnierne i alle Træfninger og Belejringer i Skåne, et Kompagni deltog i Gotlands Erobring, 3 bleve i Kronborg. Den 22de Decb. 1676 og 1ste Jan. 1677 forstærkedes Regimentet med de 1675 og 76 oprettede Regimenter Lütken og Nimphen samt med 400 Mand, som kom fra Norge. Dronningens Livregiment, der nu talte 1050 Mand, deltog i Belejringen af Malmø og i Slaget ved Landskrona. Tabene, som det led, erstattedes den 5te December 1677 ved 500 sjælandske Bønder og ved 300 hværvede Tyskere. Om Vinteren laa de 2 Bataillioner i Kjøge og den 3dje i Landskrona. 1678 deltog en Bataillon under Ziegler i Helsingborgs Generobring. De 2 andre Bataillioner sejlede i Maj til Norge og kom i August tilbage til Skåne. Om Vinteren laa hele Regimentet i Helsingborg. 1679 sendtes det til Glückstadt, som blev dets Standkvarter. I April 1684 øgedes Kompagniernes Tal til 20, af hvilke de 7 første under Johan Didrik Haxthausen overlodes til England i 8 Aar. De gik 1679 til Irland og derfra til Flandern. De vendte hjem 1698 efterat have deltaget i 8 Felttog. I Slaget ved Stenkerken den 3dje August 1692 havde Bataillonen et Tab af 200 faldne, der erstattedes ved hværvede Valloner. De hjemmeværende Bataillioner arbejdede 1690 og 91 paa Rensborgs Befæstning. 1693 laa de i Marken imod Hertugen af Braunschweig-Lüneburg, 1697 mod Hertugen af Holsten-Gottorp. 1698 og 99 stod Regimentet i Flensborg og Rensborg; derfra gik det til Pinneberg. I Marts 1700 brød det op imod Hertugen af Holsten-Gottorp, der havde genopbygget de 1697 sløjfede Fæstninger i Sydslesvig. Regimentet stormede den 8de April Holmskansen, den 14de Frederiksstad og den 15de April Svavsted. Fra 20de April til 3dje Juni deltog det i Tønnings Belejring og gik derpaa med den øvrige Del af Hæren imod den svensk-tyske Hær i Holsten, imod hvilken det stred indtil August, da der sluttedes Fred i Traventhal. I November 1700 sendtes en Bataillon af Regimentet tilligemed 7 andre Bataillioner til

August af Sachsen, for at forsvare hans Arveland, Sachsen. Herfra droge de 1701 til Italien for at hjælpe den tyske Kejser imod Franskmændene. Efter de blodige Kampe ved Cremona, Mantua, Santa Vittoria og Luzara bleve Bataillonen af Dronningens Livregiment, der førtes af Kristian Brockdorff, en Bataillon af Prins Georgs og en Bataillon af Marineregimentet smæltede sammen til et Regiment, der kaldtes 1ste danske Infanteriregiment.

De 2 hjemmeværende Batailloner af Dronningens Regiment bleve staaende i Glückstadt fra 1703 til 9. I September sejlede de til Sjæland og derfra ved den store nordiske Krigs Udbrud til Skåne. Regimentet stod i Slaget ved Helsingborg den 10de Marts 1710 ved Siden ad Garden til Fods. Det kæmpede med megen Udholdenhed og mistede over Halvdelen af sin Styrke. Senere paa Aaret stod det til en Bataillon sammensmæltede Regiment i Lejr udenfor Kjøbenhavn. Ved Hværvinger bragtes det atter paa den bestemte Styrke af 1200 Mand, der paany deltes i 2 Batailloner. I Juli 1711 samledes det med de øvrige Regimenter paa Grandehede i det sydøstlige Holsten. Det gik imod Wismar, hvor det stod til 14de August, drog derpaa imod Stralsund, men vendte i September tilbage til Mecklenburg og belejrede Wismar. Den 20de Januar 1712 hævedes Belejringen, og Regimentet erstattede de lidte Tab ved Hværvinger i Holsten. I Juli rykkede den ene Bataillon atter for Wismar, den anden hørte til det Korps, som erobrede Stade. Wismars Belejring hævedes i November, da Stenbock nærmede sig med en svensk Hær til Fæstningens Undsætning. Hele den danske Hær samledes ved Oldesloh. Den ene Bataillon af Regimentet gik til Glückstadt, den anden rykkede med Hovedhæren ind i Mecklenburg. I Slaget ved Gadebusch stod Bataillonen yderst paa højre Fløj i Brigaden Sponeck og forsvarede sin Stilling med stor Tapperhed. Lævningerne af Bataillonen bleve efter det tabte Slag forenede med den anden Bataillon i Glückstadt.

1715 rykkede Regimentet imod Stralsund, som indesluttedes den 15de Juli. En Bataillon deltog i Landgangen paa Rügen i November. Efter denne Øs og Stralsunds Erobring gik Regimentet til Rostock og sendtes derpaa imod Wismar, som endelig erobredes i April 1716. Om Efteraaret fik Regimentet Vinterkvarter i Roskilde, Hillerød, Slangerup, Holbæk og Kallundborg. I Sommeren 1717 sejlede den ene Bataillon til Norge, hvor den 1718 udgjorde en vigtig Del af Frederiksstens tapre Besætning. Den anden Bataillon kom i Slutningen af 1718 ligeledes til Norge, og hele Regimentet var 1719 ombord paa Flaaden i det Arnoldske Landgangskorps, som skulde udskibes paa Hisingen for at understøtte Tordenskjolds Angreb paa Göteborg. I Efteraaret 1719 vendte Regimentet tilbage til Danmark og stod i Rensborg til 1724, da det atter fik Garnison i Glückstadt for de næste 124 Aar. 2 Bataillioner af Regimentet forsvarede Glückstadt i December og Januar 1813 og 14, da Fæstningen belejredes af Svenskerne. Efter dens Overgivelse gik det til Neumünster. En Bataillon af Regimentet deltog i Felttoget i Mecklenburg og Holsten 1813. En Bataillon af Dronningens Livregiment deltog i de 2 Tog imod Frankrig 1815 og blev staaende i Nordfrankrig til Slutningen af 1818, da den vendte hjem til Glückstadt. Den 24de Marts 1848 lod det til en Bataillon indskrænkede Regiment sig forlede til at gaa over til Oprørerne. Ikkun største Delen af Officererne bleve deres gamle Fane tro. — Efterat Oprørshæren var opløst i Marts 1851, dannede de Kommissærer, der styrede Holsten og Lauenborg i den danske Konges og det tyske Forbunds Navn, den 3dje holstenske Forbundskontingent-Bataillon af Stammerne af de opløste 9de, 10de, 11te, 12te og 13de Bataillioner. Den fik Kvarter i Pretz. Ligesom 15de og 16de Bataillon optoges den d. 1ste April 1852 i den danske Hær med sit tidligere Navn. I August 1852 flyttedes den til Kjøbenhavn og fik sin Fane af Kongen. Udvidet til et Regiment paa 2 Bataillioner i December 1863 ombyttede

dette sit holstenske Mandskab med Nørrejyder, og dannede med 16de Regiment den 3dje Brigade under J. Ph. A. Wørishøffer. En Bataillon af Regimentet deltog i Kampen ved Oversø den 6te Februar. Under Dybbølstillingens Forsvar udmærkede Regimentet sig i Forpostfægtningen i Stenderup Skov d. 18de Feb. og senere i Forsvaret af Skanserne. Den 18de April forsvarede Regimentet Skanserne Nr. 7, 8 og 9 samt Rummet imellem dem. Dets Tab i Kampen beløb sig til 476 Mand, deraf 51 faldne eller senere døde af deres Saar, nærmlig en Officer (Chefen), 2 Overspillemænd, en Korporal og 47 Underkorp. og menige. I Slutningen af April førtes Regimentet til Fyn, hvor det stod til Krigens Ophør. Fra August til December 1864 stod det i Holbæk. I December gik det til Kjøbenhavn, hvor det endnu ligger i Garnison. Bataillonen kom efter Hærloven af 6te Juli 1867 til 2den sjælandske Brigade; Mandskabet bestaar af Sjælandsfarer fra Sorø Amt, Laaliker, Falstringer og Bornholmere. Styrken som ved 1ste Bataillon.

Chefer:

Ulrik Kristian Gyldenløve fra 5te April 1657, Eiler Holck fra 24de Maj 1658, Joachim Schack fra 2den September 1675, Hans Georg Schulenburg fra 27de Juni 1677, Jobst Scholten fra 1ste Januar 1682, Hartvig Passow fra 1690, Johan Didrich Haxthausen fra 1698, Erhard Wedell fra 1702, Manderup Due fra 9de Juli 1708 (faldt i Slaget ved Helsingborg den 10de Marts 1710), Georg Vilh. Hedviger Sponeck fra 13de Marts 1710, August Lühe fra 14de November 1716, Kristian Fredr. Haxthausen fra 7de Februar 1730, Josva Barner fra 4de December 1730, Karl Ferdinand Stauffenberg fra 25de Juni 1732, Kristian August af Sønderborg fra 15de August 1738, Konrad Ahlefeldt fra 20de Februar 1754, Henrik Gude fra 7de Marts 1764, Schack Karl Rantzau-Ascheberg fra 28de August 1766, Karl Vilh. Sommer fra 4de September 1772, Ditlef Rantzau fra 7de April 1774, Ludvig Fredr. Bechtolsheim fra 31te Dec. 1789, Joachim Kristian Breuer fra 18de Sept. 1813, Fredr. Ernst Henrik Kronhelm fra 1ste April 1814, Jakob Karl Kaalund fra 17de Juli 1816, Jens Leschly fra 9de November 1822, Fredr. Dudden fra 6te September 1836, Jens Leschly fra 20de September 1836, August Vilh. Lobedanz fra 1840 til 24de April 1848. — Sofus Karl Ferdinand Krieger fra 12te December 1851, Fredr. Ferdinand Henckel fra 6te Maj 1852, Jens Bergendal Schepelern fra 4de September 1855, Andreas Bernstorff fra

20de Juli 1858 (faldt som Regimentschef den 18de April 1864 ved Forsvaret af Dybbølstillingen), V. S. E. Gedde fra 4de til 16de April 1864, Frederik Valdemar Lund fra 19de April 1864, T. K. R. Weyhe fra 29de April 1864, E. G. E. du Plat fra 22de Maj 1864, F. K. A. H. Salchow fra 22de Aug. 1864, F. V. Lund fra 23de December 1864, Johannes Eduard Beissenherz fra 3dje Maj 1875.

Faner:

1685 hvide med Dronningens Navnetræk og Danebrog i det øverste Hjørne nærmest Stangen, 1785 ligeledes, 1842 Danebrog med Kongens Navnetræk og Bataillonens Nummer.

Paaklædning:

1670 rød Kjole med gult, 1677 rød Kjole med blaat, 1711 rød Kjole med gult Underfoder, 1730 rød Kjole med gul Krave eg rødt Underfoder, 1750 rød Kjole med gule Rabatter, Krave, Haandled, Underfoder, Mavevest og Bukser, 1775 rød Kjole med orangefarvet Krave, Rabatter og Haandled, 1785 rød Kjole med blaa Krave, Rabatter og Haandled, 1842 til 1874 som 3dje Bataillon.

18de Bataillon.

Navne:

Sjælandske Jægerkorps fra 4de Marts 1785, 2det Jægerkorps fra 1ste Juli 1842, 18de Infanteribataillon fra 9de Januar 1860, 18de Infanteriregiment fra 1ste December 1863, 18de Infanteribataillon fra 11te November 1865, 18de Bataillon fra 1ste Oktober 1867.

Ifølge den den 1ste Februar 1785 vedtagne Hærlov skulde Fodfolket forstærkes med lette Tropper. Det første Jægerkorps, der oprettedes, var Sjælandske Jægerkorps med 5 Officerer, 12 Underofficerer, 3 Hornister og 120 hværvede menige, der mønstredes den 4de Marts 1785. Korpset fik Kvarter i Kjøbenhavn. Den 1ste Oktober 1788 udvidedes det, saa det blev 4 Kompagnier stærkt, hvert paa 100 Mand, alle natjonale, der udskreves i Sjæland. Den 4de Oktb. 1799 øgedes det med 2 ny hværvede Kompagnier, der kaldtes Grenaderkompagnier. Disse skiltes atter fra Korpset ved Hærloven af 8de Juni 1803 og indlemmedes i Marineregimentet.

Samme Aar drog Korpset til Holsten og stilledes i Reserven af den Hær, der dækkede Sydgrænsen. Senere, fra 1805 til 7, stod det i Hærens 3dje Fodbrigade. I November 1807 gik det til Nyborg og øgedes med en Forstærkningsbataillon, der sendtes til Nørrejylland. Linjebataillonen blev sendt til Sjæland 1808 og stod der indtil December 1813, da den lagdes i Kantonnement paa Nordvestkysten af Fyn. 1814 kom det atter til Kjøbenhavn og fik Kvarter i Citadellet, hvor det forblev til 1842. I dette Aar kom sjælandske Jægerkorps til Helsingør, hvor det stod til Krigens Udbrud 1848. Ved Felttogets Aabning var det først i Flankekorpset, men blev allerede den 4de April tildelt den 2den Brigade. I Slaget ved Slesvig var det paa Forpost, da Fjenden angreb den danske Hær. Korpset var forrest i de kæmpendes Rækker hele Dagen. Den næste Dag var det atter paa Forpost og modtog den forfølgende Fjende mellem Oversø og Sankelmark. I 3 Timer kæmpede det mod en femdobbelt Overmagt, inden det bukkede under. I Vinteren 1848 stod det i Helsingør fra Oktober til December, da det flyttedes til Als. Fra Marts 1849 var Korpset i 6te Brigade, der først førtes af de Meza og dernæst af Ph. Ræder. Det var i Avantgardens 1ste Træfning i Fredericiaslaget og kæmpede Side om Side med 1ste og 2den Bataillon imod Fjendens Hovedstyrke. Under Vaabenstilstanden udhvilede det sig i Helsingør. I Felttoget 1850 var det i Thestrups Brigade. Det generobrede den 24de Juli om Eftermiddagen i Istedslaget Stillingen norden for Helligbæk, som Brigadens 1ste Træfning var bleven tvungen til at forlade. Den 8de August kastede Korpset i Træfningen ved Stentenmølle Fjenden tilbage over Sorgen. Resten af Felttoget stod det i Danevirkestillingen. I Foraaret 1851 vendte det tilbage til Helsingør, hvorfra det i August 1852 sendtes til Glückstadt. Her stod det til September 1857, da det paany vækslede Garnisonssted og kom til Kjøbenhavn. Efterat være udvidet til et Regiment dannede det og 3dje Regiment 2den Brigade under K. A. Vogt,

der ved Krigens Udbrud 1864 bevogtede Slesvigs Sydgrænse og stod langs med Eiderkanalen. Den 1ste Februar rykkede Preusserne over Kanalen og trykkede Brigaden tilbage i Mysundestillingen. Denne stormedes den næste Dag af den preussiske Hær under Prins Frederik Karl. Stormen afsloges fuldstændig af Brigaden og det i Skanserne værende Artilleri. Efter Danevirkes Rømning gik Brigaden gennem Angel og Flensborg til Sundeved, dækkende med de 2 øvrige Brigader af 1ste Divisjon Hærens Tilbagetog den 7de Febr. I Sundeved blev Brigaden staaende, indtil Hæren havde udhvilet sig paa Als, og deltog i Forbindelse med de øvrige Brigader i Dybbølstillingens Forsvar. Den 22de Februar stansede Regimentet Fjenden i Forpostfægtningen ved Nybøl. Den 18de April havde Brigaden besat Brohovederne i Sundeved, som den forsvarede med Held imod Preussernes gentagne Stormløb. Først efterat hele Hæren var trukken ud af Dybbølstillingen, forlod Brigaden Brohovederne og gik over til Als. Den 29de Juni stod Brigaden i Reserve for de Regimenter, der bevogtede Kysten langs Alssund, med Undtagelse af en Bataillon af 18de Regiment, der var paa Skansearbejde ved Strandbredden, da Fjenden foretog sin dristige Overgang ved Arnkilsøre. Brigaden blev hurtig samlet og ført imod Fjenden, der imidlertid var trængt frem gennem Kjær Landsby og de norden for samme værende Skove. I Begyndelsen fulgte det gamle Held Brigaden, men Fjendens Overmagt og bedre Vaaben tvang den omsider, efter en blodig Kamp, til at vige tilbage til Ulkebøl, hvor den modtog Befaling at fortsætte Tilbagetoget over Hørup til Kegenæs. 18de Regiment mistede i denne Kamp 571 Mand, deraf 81 faldne. Den 30te Juni førtes Brigaden til Faaborg. I Juli gik Regimentet til Kjøbenhavn, hvor det forblev til 1868, da det flyttedes til Helsingør. Bataillonen hører til den 1ste sjælandske Brigade; dens Mandskab bestaar af Sjælandsfarer fra Frederiksborg og Kjøbenhavns Amter. Styrken som ved 1ste Bataillon.

Chefer:

Andreas Undal fra 1ste Marts 1785, Otto Didrik Schack fra 11te Maj 1787, Kristoffer Lønborg fra 1808, Benedikt Dionysius Aug. Scholten fra 1811, Gotlib Frederik Wildenradt fra 1ste April 1813, Karl Gotlib Kleist fra 28de Aug. 1831, Fr. Ad. Schleppegrell fra 1ste Jan. 1847 (faldt i Slaget ved Isted 25de Juli 1850), Jakob Hansen Styrup fra 1ste April 1848 (faldt i Træfningen ved Oversø 24de April 1848), Vilh. Jakob Branner fra 25de April 1848, Fredr. Georg Hirsch fra 21de Marts 1860, Emanuel Andreas Lundbye fra 4de April 1864, Nikolai Seier Kühle fra 1ste Oktober 1867, Frederik Sophus Wildenradt fra 6te Juni 1873.

Faner:

1860 Dannebrog med Frederik VII.s Navnetræk og Bataillonens Numer.

Paaklædning:

1785 mørkegrøn Trøje med sort Krave, Læderbukser; 1810 mørkegraa Trøje med lysegrøn Krave, mørkegraa Bukser; 1816 mørkegrøn Kjole med rød Krave, graa Bukser, 1830 grønne Bukser; 1842 mørkegrøn Vaabenfrakke; fra 1860 som det øvrige Fodfolk, se 3dje Bataillon.

19de Bataillon.

Navne:

1ste sjælandske Bataillon let Infanteri fra 15de Januar 1790, Sjælandske Skarpskyttekorps fra 1ste Marts 1808, Jyske Jægerkorps fra 1ste Feb. 1816, 3dje Jægerkorps fra 1ste Juli 1842, 19de Infanteribataillon fra 9de Jan. 1860, 19de Infanteriregiment fra 1ste December 1863, 19de Infanteribataillon fra 11te Feb. 1865, 19de Bataillon fra 1ste Oktober 1867.

Den 1ste Januar 1790 oprettedes Bataillonen af den opløste 1ste frederikshavnske Bataillon*). Den fik i Begyndelsen hværvet Mandskab, 400 Mand, delte i 4 Kompagnier. Den 26de Novb. 1790 indskrænkedes Fredsstyrken til 300 Mand, der atter i Juni 1803 øgedes til 480 Mand. Fra 1800 bestod

*) 1ste frederikshavnske Bataillon, oprettet 1ste Februar 1785 af den den 1ste Oktober 1778 oprettede 3dje Bataillon til norske Livregiment. Den havde Kvarter i Citadellet, opløstes 11te December 1789, og dannede Stammen til 1ste sjælandske Bataillon let Infanteri.

Chef: Jakob Fredr. Lund.

Mandskabet af natjonale. I Slutningen af Juni 1803 sendtes Bataillonen til Holsten. Den hørte 1803 til Reserven, fra 1805 til 1807 til Avantgarden af den der opstillede Hær. Den 6te November 1806, da Bataillonen var paa Forpost ved den lybske Grænse, kom den i Kamp med en fransk Bataillon, der vilde overskride Grænsen. Franskmændene bleve stansede. I November 1807 kaldtes Bataillonen tilbage til Sjæland, for at forsvare denne Ø. I Marts 1808 udvidedes den til et Skarpskyttekorps paa 2 Batailloner, af hvilke den 1ste, Linjebataillonen, lagdes i Kantonnement ved Vordingborg; den 2den sendtes til Nørrejylland og deltog 1811 i Toget mod Anholt. I Stormen paa de engelske Skanser blev den opreven, og, hvad der ikke faldt, toges tilfange. Den genoprettedes i det næste Aar, og i December 1813 stode begge Batailloner paa Fyn. Efterat Freden var sluttet 1814, vendte Korpset tilbage til Kjøbenhavn og fik Kvarter i Citadellet, hvor det blev til 1842, da det flyttedes til Nyborg. — Ved Krigens Udbrud 1848 hørte det til Avantgarden, der førtes af Magius, og indviede Krigen med en smuk Bedrift. 3dje Jægerkorps stormede den 9de April den fjendtlige Stilling ved Bov og kastede ved det første Angreb Oprørerne ud af Byen. I Slaget ved Slesvig den 23de April opholdt Korpset de angribende Preussere ved Landsbyen Bustrup, indtil Hæren var samlet, og trak sig efter flere Timers Kamp i den smukkeste Orden tilbage i Hovedstillingen vesten for Slesvig By. Efter at den danske Hær i Slutningen af April var gaaet tilbage til Als, kom Korpset i Ryes Brigade og deltog i Kampene den 28de Maj og 5te Juni. Om Vinteren stod det i Nyborg til 18de Decb., da det førtes over til Als. I Felttoget 1849 var Korpset i Schleppegrells Brigade. Det deltog i Slaget ved Kolding og i Fredericias Forsvar. I Hovedslaget den 6te Juli var Korpset paa Brigadens venstre Fløj i 1ste Træfning, der gennembrød Fjendens Midte og erobrede hans Belejringspark. Fra September 1849 til December stod det i Nyborg, fra 13de Decb. 1849 til 16de Juli 1850 paa

Als. I Felttoget 1850 hørte Korpset til Krabbes Brigade (1ste), der i Istedslaget kæmpede paa venstre Fløj, ved Vedelspang, og stansede Fjendens omgaaende Bevægelse. Efter Slaget rykkede Brigaden frem til Mysunde, hvor den slog Oprørshæren den 12te September. Korpset havde begyndt Krigen; det leverede ogsaa den sidste Træfning i Treaarskrigen og slog Fjenden ved Mølhorst den 31te Decb. 1850. I Foraaret 1851 vendte det tilbage til Nyborg, hvor det blev i Ro, til Tyskernes Indfald paa ny kaldte det til Danevirke. Udvidet til et Regiment paa 2 Bataillioner, dannede det og 21de Regiment den 9de Brigade under Oberst Neergaard, der stod i Danevirkestillingen fra 1ste til 5te Februar. Efter at Stillingen var rømmet, gik Brigaden til Als og derfra den 9de Februar over Fyn til Nørrejylland, hvor den deltog i Fredericias Forsvar. Efter at denne Fæstning var rømmet, sendtes Brigaden til Vendsyssel og derfra atter til Fyn. Bataillonen fik sit tidligere Garnisonssted, Nyborg, og hører fra 1ste Okt. 1867 til den fynske Brigade. Mandskabet udskrives i Svendborg Amt. Styrken som ved 1ste Bataillon.

Chefer:

Jakob Fredr. Lund fra 15de Januar 1790, Peter Max Haxthausen fra 19de Juli 1799, Theodor Joh. Wegener fra 1804, Johan Henrik Hegermann fra 9de Maj 1808, Fredr. Julius d'Origny fra 25de April 1823, Broder Peter Hagen fra 9de August 1828, Karl Henr. Thalbitzer fra 1ste August 1838. Max Vilh. Haxthausen fra 25de November 1841, Kristian Vilh. Magius fra 29de August 1845 (faldt i Slaget ved Slesvig den 23de April 1848), Joh. Fredr. Leopold Kauffmann fra 24de April 1848, Fredr. Karl Coch fra 19de Juli 1848, Magnus O. B. Hveberg fra 14de Aug. 1850, Johan Valdemar Neergaard fra 15de Februar 1851, M. O. B. Hveberg fra 2den Maj 1851, J. V. Neergaard fra 1ste April 1852, L. N. Færch fra 1ste December 1863, Jens Erik Albert Magius fra 23de December 1864, Markus Philip Vilh. de Fine Licht fra 1ste Oktober 1867.

Faner:

1860 Danebrog med Frederik VII's Navnetræk og Bataillonens Numer.

Paaklædning som 18de Bataillon.

Legat:

Understøttelses- og Laanekassen for Underofficerer, oprettet 8de April 1868, stort 4500 Kroner.

20de Bataillon.

Navne:

1ste Jægerkorps fra 1ste Juli 1842, 20de Infanteribataillon fra 9de Jan. 1860, 20de Infanteriregiment fra 1ste December 1863, 20de Infanteribataillon fra 11te Februar 1865, 20de Bataillon fra 1ste Oktober 1867.

Bataillonen oprettedes den 1ste Juli 1842 af 1ste, 2det, 3dje Livregiments, Kongens og 1ste jyske Regiments Jægerkompagnier. Det kaserneredes i Kjøbenhavns Citadel. I Felttoget 1848 hørte det til Flankekorpset, der førtes af Schleppegrell. I Slaget ved Slesvig udmærkede 1ste Jægerkorps sig i den haardnakkede Kamp paa Kratbakkerne, vesten for Byen. I Træfningen ved Dybbøl den 28de Maj omgik Flankekorpset den fjendtlige Hær og fordrev de fjendtlige Batterier fra deres Stiling ved Nybøl Mølle. I Træfningen ved Dybbøl den 5te Juni opholdt Jægerkorpset og 10de Bataill. i Begyndelsen i flere Timer Hannoveranerne ved Nybølmølle og Stenderup og forsvarede, efterat Hæren havde indtaget sin Slagstilling paa Dybbøl Banke, den vestlige Skraaning imod Preussernes Angreb. Jægerkorpsets ypperlige Holdning og Fasthed i Ilden i alle Slag bevirkede, at Fjenden baade frygtede og agtede det. I Vinteren 1848 stod det i Horsens. I Felttoget 1849 var det i Ryes Brigade og bevarede sin vundne Hæder i Træfningerne ved Kolding, Eistrup, Viuf og Veile. Korpset blev i Nørrejylland indtil Vaabenstilstanden, under hvilken det atter stod i Horsens. I Felttoget 1850 var det i Schepelerns Brigade, der omgik Fjenden i Istedslaget. 1ste Jægerkorps var Brigadens Fortrop; det stormede Broen over Trene ved Solbro og aabnede Brigaden Adgang til uhindret Fremrykning imod Fjendens Tilbagetogslinje. I August gik Jægerkorpset imod Frederiksstad. Efter Frederiksstads Indtagelse blev det staaende og bevogtede Overgangene over Trenen ved Svavsted indtil Fredens Tilvejebringelse. I Foraaret 1851 vendte det hjem til Kjøbenhavn og havde Ro til Oktober 1861, da det sendtes til Slesvig

og derfra til Altona. Det udvidedes i December 1863 til et Regiment paa 2 Bataillioner og dannede med det 9de Regiment den 8de Brigade, der førtes af P. U. Scharffenberg. En Bataillon af Regimentet var paa Forpost paa Kongshøj den 3dje Februar, da Østerrigerne rykkede frem for at angribe Danevirke. Kongshøj maatte forlades efter en haardnakket Kamp; Bataillonen trak sig tilbage til Danevirke (Saksarmen), hvor Brigaden samledes og afslog Fjendens gentagne Angreb. Den 6te Februar dækkede Brigaden Hærens Tilbagetog fra Slesvig til Oversø. Den forfølgende Fjendes Angreb med Rytteri og Artilleri bleve afslaaede. Langsomt, fra Stilling til Stilling, trak de 2 Regimenter sig tilbage, uden at det lykkedes Fjenden at bringe dem i Uorden. Ved Oversø bleve de afløste af 7de Brigade og fortsatte Tilbagetoget til Flensborg. Den næste Dag gik Brigaden til Als. Den 9de Februar førtes den over Fyn til Fredericia og derfra til Kolding. I Marts havde Regimentet flere Forposttræfninger imellem Kolding og Fredericia, og det bidrog til at forsvare sidstnævnte Fæstning imod Preussernes og Østerrigernes Angreb. Efter at Fjenden var trukken bort fra Fredericias umiddelbare Nærhed, blev Brigaden den 12te April dragen over til Als for at forstærke den Del af Hæren, der forsvarede Dybbølskanserne. Den 18de April dannede 8de Brigade Reserven for Besætningen i Skanserne. I Hovedstormen paa denne Dag søgte Brigaden forgæves at kaste Preusserne ud af de af dem bestegne Forskansninger. Regimenterne sloges med Fortvivlelsens Kraft og vege først, efterat næsten alle Befalingsmændene vare faldne eller saarede. Foruden Chefen for 20de Regiment faldt den ene af Bataillonscheferne, Sophus Peter Lassenius Schack; den anden Bataillonschef og næsten alle Kompagnicheferne vare haardt saarede eller faldne. Regimentets Tab beløb sig i denne Kamp til 669 Mand, deraf faldne eller senere døde af de modtagne Saar 167 (10 Officerer, 14 Underofficerer, 143 Underkorporaler og menige). Det stærkt sammensmæltede

Regiment, der var indskrænket til en Bataillon, blev i Slutningen af April trukket over til Fyn, hvor det blev staaende til Krigens Ophør. Fra August til December 1864 stod Bataillonen i Roskilde. Den 17de December 1864 kom den til Aarhus, hvor den endnu har sit Standkvarter. Bataillonen hører til 1ste jyske Brigade, og Mandskabet udskrives af Randers og Aarhus Amter. Styrken som ved 1ste Bataillon.

Chefer:

Tyge Gregor Høegh fra 1ste Juli 1842, Kristof G. Fr. Hedemann fra 26de August 1846, Kristian Aug. Schepelern fra 28de Marts 1848, Konrad Ferdin. Schindel fra 24de April 1848, Ludvig Federspiel fra 1ste Juni 1848. Ernst Henrik Claude Wilster fra 15de Juni 1848, K. A. Schepelern fra 30te September 1849, E. H. C. Wilster fra 20de Novb. 1849, Engelbrecht Ferdin. Michaelsen fra 26de August 1851, E. H. C. Wilster fra 12te Maj 1852, Fredr. Laur. Adolf Hein fra 24de Marts 1860, G. V. Caroc fra 22de April 1861, Jobst Gerhard Scholten fra 1ste Oktober 1861 (faldt som Chef for Regimentet den 18de April 1864) (Premierløjtnant K. F. Willerup fra 19de April 1864), Jean Baptiste André Xavier de Plane fra 30te April 1864, Stefan Ankjær fra 15de April 1871, Kaspar Scheller fra 6te Juni 1873.

Faner:

1860 Danebrog med Frederik VII's Navnetræk og Bataillonens Numer.

Paaklædning: Fra 1842 som 18de Bataillon.

Legat:

Underofficers-Understøttelseskassen, oprettet 1842, stort 400 Kroner.

Reserven.

Oprettet den 1ste Okt. 1867. Den bestaar af 10 Bataillioner.

21de Bataillon.

Oprettet den 1ste Okt. 1867. Den har følgende Befalingsmænd: en Oberst, 4 Kaptejner, 4 Premierløjtnanter, 5 Oversergenter, 4 Sergenter; i alt 9 Officerer og 9 Underofficerer. Den har ingen Sekondløjtnanter, Korporaler, Spillemænd, Underkorporaler og menige til fast Tjeneste i Fredstid. Hvert 2det Aar indkalder den det 5te og 6te Aars Mandskab af 1ste og 15de Bataillon til 30 Dage Øvelse samt de til disse

Aargange hørende Befalingsmænd. Dens Krigsstyrke, 800 Md., dannes af 1ste og 15de Bataillons 5te, 6te, 7de og 8de Aargang. Det overskydende Mandskab danner 1ste sjælandske Brigades Depot. I Forening med 1ste og 15de Bataillon danner den 1ste Halvbrigade af den 1ste sjælandske Brigade. Dens Garnisonssted er Kjøbenhavn.

Chef:

Johan Ditlef Høst fra 1ste Oktober 1867.

Faner:

Danebrog med Kongens Navnetræk og Bataillonens Numer.

Paaklædning som 1ste Bataillon.

22de Bataillon,

oprettet den 1ste Oktober 1867, danner i Forening med 3dje og 18de Bataillon 2den Halvbrigade af 1ste sjælandske Brigade. Dens Garnisonssted er Helsingør. Dens Sammensætning, Fane og Paaklædning er som ved 21de Bataillon.

Chefer:

Julius Theodor Hein fra 1ste Oktober 1867, Nikolai Seier Kühle fra 6te Juni 1873.

23de Bataillon,

oprettet den 1ste Oktober 1867, danner i Forening med 2den og 13de Bataillon 1ste Halvbrigade af 2den sjælandske Brigade. Dens Garnisonssted er Kjøbenhavn. Dens Sammensætning, Fane og Paaklædning er som ved 21de Bataillon.

Chefer:

Peter Edvard Klingsey fra 1ste Oktober 1867, Karl Fredr. Schøning fra 15de April 1871.

24de Bataillon,

oprettet den 1ste Oktober 1867, danner i Forening med 4de og 17de Bataillon 2den Halvbrigade af 2den sjælandske Brigade.

Dens Garnisonssted er Kjøbenhavn. Dens Sammensætning, Fane og Paaklædning som ved 21de Bataillon.

Chefer:

Ernst Georg Emil du Plat fra 1ste Okt. 1867, Vilh. Karl Bernh. Stricker fra 24de September 1870, Georg Vilh. Caroc fra 14de Juli 1874

25de Bataillon,

oprettet den 1ste Oktober 1867, danner i Forening med 7de og 19de Bataillon 1ste Halvbrigade af fynske Brigade. Dens Garnisonssted er Nyborg. Dens Sammensætning, Fane og Paaklædning som ved 21de Bataillon.

Chef:

Jens Erik Albert Magius fra 1ste Oktober 1867.

26de Bataillon,

oprettet den 1ste Oktober 1867, danner i Forening med 5te og 16de Bataillon 2den Halvbrigade af fynske Brigade. Dens Garnisonssted er Odense. Dens Sammensætning, Fane og Paaklædning som ved 21de Bataillon.

Chefer:

Emanuel Andreas Lundbye fra 1ste Oktober 1867, Ulrik Kristian Hans Dræbye fra 1ste Maj 1870, Ferdin. Fredr. Henrik Baller fra 19de Aug. 1870, Martin Arntz fra 15de April 1871, Karl Adolf Jakob Olufsen fra 6te Juni 1873, Hannibal Valdemar Stockfleth fra 3dje Februar 1874.

27de Bataillon,

oprettet den 1ste Oktober 1867, danner i Forening med 10de og 12te Bataillon 1ste Halvbrigade af 1ste jyske Brigade. Dens Garnisonssted er Fredericia. Dens Sammensætning, Fane og Paaklædning som ved 21de Bataillon.

Chef:

Lorentz August Bie fra 1ste Oktober 1867.

28de Bataillon,

oprettet den 1ste Oktober 1867, danner i Forening med 14de og 20de Bataillon 2den Halvbrigade af 1ste jyske Brigade. Dens Garnisonssted er Aarhus. Dens Sammensætning, Fane og Paaklædning som ved 21de Bataillon.

Chefer:

Hans Charles Johannes Beck fra 1ste Oktober 1867, Jean Baptiste André Xavier de Plane fra 15de April 1871, Stephan Ankjær fra 6te Juni 1873, Karl Valdemar Baland fra 25de November 1874.

29de Bataillon,

oprettet den 1ste Oktober 1867, danner i Forening med 6te og 8de Bataillon 1ste Halvbrigade af 2den jyske Brigade. Dens Garnisonssted er Viborg. Dens Sammensætning, Fane og Paaklædning som 21de Bataillon.

Chef:

Georg Vilhelm Caroc fra 1ste Oktober 1867, Gustav Adolf Falkenberg fra 14de Juli 1874.

30te Bataillon,

oprettet den 1ste Oktober 1867, danner i Forening med 9de og 11te Bataillon 2den Halvbrigade af 2den jyske Brigade. Dens Garnisonssted er Aalborg. Dens Sammensætning, Fane og Paaklædning som 21de Bataillon.

Chefer:

Albrecht Kristian Johannes Myhre fra 1ste Oktober 1867, Jonathan Nørager fra 4de September 1868, Fredr. Valdem Lund fra 3dje Maj 1875.

Forstærkningen, oprettet den 1ste Oktober 1867,

bestaar af 10 Batailloner, der hver for sig tælle flere tusinde Mand, som have tjent i Linjen og Reserven, med et rigeligt

Tal af hjemsendte Underhefalingsmænd (Løjtnanter og Underofficerer) og Spillemænd. Hver enkelt Bataillon har følgende faste Befalingsmænd: en Oberst, 4 Kaptejner og 5 Sergenter. Den har ingen Øvelser, ingen Udrustning eller militær Paaklædning. Den i Hærloven omhandlede Øvelse af 15 Dage hvert andet Aar har Rigsdagen hidtil nægtet at bevilge de fornødne Penge til. Et lige saa slaaende som sørgeligt Bevis paa den Lunkenhed og Ligegyldighed, hvormed Tanken om Landets Selvstændighed og Uafhængighed i det Hele betragtes.

31te Bataillon,

Stabskvarter: Kjøbenhavn, hører til 1ste sjælandske Brigades 2den Halvbrigade.

Chef:

Frederik Laurits Adolf Hein fra 1ste Oktober 1867.

32te Bataillon,

Stabskvarter: Hillerød, hører til 1ste sjælandske Brigades 2den Halvbrigade.

Chefer:

Arnold Fredr. Falkenskjold fra 1ste Oktober 1867, Haagen Valdemar Mathiesen fra 29de Juni 1874.

33te Bataillon,

Stabskvarter: Ringsted, hører til 2den sjælandske Brigades 1ste Halvbrigade.

Chefer:

Laurits Hak Muus fra 1ste Oktober 1867, Peter Konrad Reimer Weyhe fra 6te Juni 1873, Hans Frederik Rosenkrantz fra 17de August 1874.

34te Bataillon,

Stabskvarter: Slagelse, hører til 2den sjælandske Brigades 2den Halvbrigade.

Chef:

Joh. Karl Theoder Thalbitzer fra 1ste Oktober 1867.

35te Bataillon,

Stabskvarter: Svendborg, hører til fynske Brigades 1ste Halvbrigade.

Chef:

Ove Kristian Fredr. Saabye fra 1ste Oktober 1867.

36te Bataillon,

Stabskvarter: Middelfart, hører til fynske Brigades 2den Halvbrigade.

Chefer:

Harald Julius Theod. Konstantin Schiwe fra 1ste Oktober 1867, Vilh. Lorenz Vaupell fra 8de Sept. 1868, Fredr. Kristian Kristiani fra 26de Maj 1871.

37te Bataillon,

Stabskvarter: Horsens, hører til 1ste jyske Brigades 1ste Halvbrigade.

Chef:

Richard Valdemar Chabert fra 1ste Oktober 1867.

38te Bataillon,

Stabskvarter: Aarhus, hører til 1ste jyske Brigades 2den Halvbrigade.

Chef:

Vilhelm Edvard Sophus Gedde fra 1ste Oktober 1867.

39te Bataillon,

Stabskvarter: Viborg, hører til 2den jyske Brigades 1ste Halvbrigade.

Chef:

Hans Ranøe Klœcker fra 1ste Oktober 1867.

40de Bataillon,

Stabskvarter: Aalborg, hører til 2den jyske Brigades 2den Halvbrigade.

Chef:

Ernst Emil Schack Thestrup fra 1ste Oktober 1867.

Kjøbenhavns Væbning,

oprettet den 28de Maj 1870, bestaar af 2 Batailloner Fodfolk og 2 Komp. Artilleri af det ved Hæren uddannede Forstærkningsmandskab, der har fast Ophold i Kjøbenhavn. Den er underlagt 1ste Generalkommando og har 15 Dages aarlig Øvelse.

Chefer:

Fredr. Georg Henrik Hirsch fra 30te Mai 1870; for 1ste Bataillon: Vilh. Otto Valdemar Lehmann fra 6te Juli 1870; for 2den Bataillon: Karl Elias Viggo Arnholtz fra 30te Maj 1870

Paaklædning:

Officerer og Oversergenter mørkeblaa Hue, Vaabenfrakke og Bukser; de øvrige Underofficerer og de Menige mørkeblaa Hue, Klædes Blouse og Bukser.

Bornholms Væbning.

Oprettet 1611 af Kristian IV. 1624 mønstredes den af Kongen. 1645 gjorde den svenske General Wrangel Landgang ved Nexø, uden at Væbningen, der havde Strandvagt, søgte at hindre det. Hovedstyrken, der stod ved Aakirkeby, blev afvæbnet, og Fæstningen Hammershus, som forsvaredes af Lensmanden Holger Rosenkrantz med 80 hværvede og ligesaa mange Landfolk, erobredes efter 3 Dages Belejring. Efter at Freden var sluttet i Brømsebro, blev Øen tilbagegivet, men afstodes atter til Svenskerne ved Freden i Roskilde i Febr. 1658. Da Krigen udbrød paa ny i samme Aar, rejste Befolkningen sig i December under Jens Pedersen Kofod, tilfangetog den 9de Dec. den svenske Besætning paa Hammershus og befriede Øen. Til Løn for denne Heltedaad lovede Frederik III, at Bornholm aldrig mere skulde blive afstaaet, og gav den flere Særrettigheder; Befolkningen skulde kun anvendes til Øens Forsvar. I over 200 Aar nøde Bornholmerne godt af denne Bestemmelse. Fra 1660 til 1867 dannede Befolkningen sin egen lille Hær paa nogle faa Artillerister nær, der hørte til det danske Artillerikorps.

1661 bestode Tropperne af:

En Stab: 7 Officerer; 1 Kompagni Artilleri, 15 Mand; et Komp. natjonale Ryttere, 89 Mand; 3 Komp. hværvede Fodfolk, 303 Mand; 2 Komp. natjonalt Fodfolk, 158 Mand; samt et Landeværn paa 1500 Mand, delt i 5 Borger- og 4 Herredskompagnier.

1662, foruden Landværnet, af:

En Stab, en Kommandant, en Feltskær, en Profos, 15 Artillerister, et Komp. natjonale Ryttere, 2 Komp. hværvede og 2 Komp. natjonale Fodfolk.

1670 af:

En Stab, en Kommandant, en Feltskær, en Profos, 7 Artillerister, et Komp. natjonale Ryttere, et Komp. hværvet og 3 Komp. natjonalt Fodfolk.

1701 af:

Staben (6 Mand). I Hammershus Fæstning: et Komp. Artilleri (3 Officerer, 4 Konstabler, 2 Haandværkere og 200 natjonale Haandlangere); i Rønne Fæstning: et Komp. Artilleri (5 Konstabler og 6 Haandværkere); et Komp. natjonalt Rytteri (164 Mand); 3 Komp. natjonalt Fodfolk (428 Mand); i alt 818 Mand foruden Landeværnet.

1745 af:

Et Komp. dansk Artilleri, 2 Komp. natjonale Dragoner, 4 Komp. natjonalt Fodfolk, 6 Borger- og 4 Herredskompagnier.

---

*) Kristianse Havn og Fæstning anlagt, efter Forslag af Gyldenløve, af Anton Coucheron 1684. Den 23de August 1684 dannedes Garnisonen af 2 Kompagnier Marinere, hvert paa 125 Mand, og af en Konstabel og en Underkonstabel af hvert af de danske Artillerikompagnier. 1685 indskrænkedes Besætningen til et Kompagni af Marineregimentet paa 125 Mand og 25 Mand af de bornholmske Tropper, der tilsammen dannede et Frikompagni under Kaptejn Fraas. Fæstningen nedlagdes den 2den Maj 1855; dog vedbleve Havnebatterierne at være forsynede med Kanoner. Den er underlagt Søværnet.

1800 af:

Et Komp. dansk Artilleri, 2 Komp. natjonale Dragoner, 4 Komp. natjonalt Fodfolk, 7 Borger- og 4 Herredskompagnier.

1809 af:

2 natjonale Artillerikomp., 4 Komp. natjonale Dragoner, 4 Komp. natjonale Fodfolk, et natjonalt Jægerkorps, 7 Borger- og 4 Herredskompagnier. Fra 1837 kaldtes Dragonkompagnierne Eskadroner.

1848 af:

2 natjonale Artillerikomp., 4 Dragoneskadroner, 4 Komp. natj. Fodfolk, et natj. Jægerkorps, 6 Borger- og 4 Herredskompagnier.

Ifølge Hærloven af 6te Juli 1867 hører Bornholm til 1ste sjælandske Brigadekreds, og enhver vaabendygtig Bornholmer, der udskrives til egenlig Krigstjeneste i den staaende Hær, tjener 2 Aar i en af de i Sjæland liggende Afdelinger, hvorefter han overføres til Øens Væbning. Denne bestaar af: en Bataillon Fodfolk, 2 Komp. Artilleri og en Eskadron Rytteri, der det ene Aar har 10, det andet 3 Dages Øvelse.

Kommandanter:

Jens Kofod fra 9de December 1658, Michel Agsten fra 1659, Adolf Fuchs fra 1660, Hans Løvenhjelm fra 16de Decb. 1660, Martin Barthold fra 1672, Julius Erik Fischer fra 10de Aug. 1675, Frands Henrik Dehn fra 6te Jan. 1680, Benedikt Hatten fra 1682, Johan Didrik Wetberg fra 15de August 1685, Andreas Bugenhagen fra 3dje August 1694, Gotfred Ludvig Brunnow fra 5te September 1699, Valdemar Reedtz fra 30te September 1699, Hans Henrik Bippen fra 21de Marts 1718, Niels Vest fra 1722, Jørgen Kruse fra 13de Apr. 1739, Johan Gotfred Schepelern fra 19de Jan. 1752, Jens Mule fra 15de Septb. 1756, Kuno Ulrik Bülow fra 30te Maj 1759, Fredr. Ludv. Arenstorff fra 5te April 1772, Hans Nansen fra 19de Juli 1775, Andreas Undal fra 11te Maj 1787, Thomas Fredr. Wichfeldt fra 28de Maj 1790, Ditlef Nikolai Ammon fra 30te Novb. 1795, Johan Kristian Funck fra 1802, Georg Albrecht Kofod fra 1807, Karl Adolf Rothe fra 1808, Poul Magnus Hoffmann fra 1814, Peter Henrik Schøning fra 1843, Martin Edvard Fallesen fra 1ste Oktober 1867.

Paaklædningen

er for hvert Vaaben saaledes, som den er beskreven ved Artilleriet, Dragonerne og Fodfolket.

Regimenter nedlagte i Tidsrummet fra 1660 til 1866.

A. Regimenter oprettede inden 1670.

1. **Drabantgarden,** oprettet den 6te Februar 1571, med en Fører og 50 Mand. Dens Bestemmelse var at være Kongens Vagt i Fred og i Krig. Dens første Chef var Kaspar Viess. I dens Love, skrevne 1571, hedder det: »Naar han drabanterer, maa han ikke sætte sit Vaaben fra sig. Naar han spiller og taber, maa hans Medspiller ikke laane ham mere end 2 Gylden; hvad han taber mere paa Puf (bekömmt auf Burg), behøver han ikke at betale. Naar to ville slaas, skulle de nærmest staaende forholde sig upartiske og tre Gange opfordre de stridslystne til Forlig. Vil en eller flere, det være hvem det vil, ikke holde Forlig, og bliver slaaet ihjæl i Kampen, saa skal Gerningsmanden intet have forbrudt.« — Drabantgarden indlemmedes i Hæren ifølge Befaling af 23de Marts 1666. 1679 bestod den af en Hauptmand, 2 Overførere, 6 Underførere og 91 menige, alle Officerer, som vare uden Tjeneste ved Hærens Indskrænkning efter Krigens Ophør 1679. 1682 fik den 5 Skalmejeblæsere. Den 18de Februar 1685 udvidedes den til 6 Kompagnier under Obersterne Bülow, la Forest, Limoges, Bjelke, Rantzau og Kragh, hvert paa en Hauptmand, 2 Førere og 30 Drabanter. I November s. A. indskrænkedes den til 2 Kompagnier under Bülow og Bjelke, hvert med en Hauptmand, 3 Førere og 50 Drabanter. I Februar 1686 forenedes disse til et Kompagni under Bjelke med 6 Førere og 100 Drabanter. 1690 fastsattes Styrken til 50 Drabanter. 1701 fik den en Regimentskvartermester, Sven Bøckmann, en Auditør, en Adjutant og en Feltskær. Navnefortegnelsen i Hærens Haandbog fra 1713 viser, at største Delen af Drabantgarden faldt ved Gadebusch. Efter en haandskreven Meddelelse kæmpede den i Fodgardens Rækker; nogle forrettede Officerstjeneste i Linjeregimenterne. Efter den store nordiske Krigs Ophør optoges i Drabantgarden de Officerer, der havde udmærket sig og ikke længer vare tjenstdygtige. Kristian VI havde 2 Drabantgarder: den gamle Garde med 16 ældre Officerer, der vare fri for Tjeneste, og den tjenstgørende Drabantgarde med 50 Officerer. Befalingspersonalet for begge bestod af en Overfører og 2 Underførere. Alle Drabanter vare Kaptejner og Løjtnanter. Foruden Slotsvagten havde Drabantgarden Vagt ved Højesteret og fik 3 Rd. af den vindende Part for hver af de 3 første Dage, og yderligere et Tillæg af 1 Rd. af begge Parter for hver Dag en Sag varede længere end 3 Dage. Efter Drabantgardens Nedlæggelse tilfaldt Bestillingen og Tillægget Garden. Ifølge Hærloven af 3dje August 1763 opløstes Drabantgarden. Ved højtidelige Lejligheder, som til Vagt ved Kongens Lig og ved Kroning, kommanderedes indtil 1848 Officerer som Drabantvagt, og Befalings-

mændene vedbleve at kaldes Overførere og Underførere. Her vare de fremmede Benævnelser mærkeligt nok banlyste. En af de sidste Underførere i Drabantkorpset var Kammerherre Krogh, senere kommanderende General i Krigen 1848 til 50.

Paaklædning:

Under Frederik II gul Trøje med røde Striber og en kort Tid gul Trøje med brune Striber. Under Kristian IV rød Kjole med hvide Striber. Fra 1685 karmosinrød Kjole med mørkeblaa Haandled, broderet med Sølv. Kassacher med Sølvknapper paa begge Sider. — 13de Januar 1703 væbnedes Drabantgarden med Flinter isteden for Partisaner. Dog skulde den beholde Partisanen til Vagttjeneste. Den daglige Vagt var 16 Mand.

Chefer:

Kristian Kristof Holck fra 23de Marts 1666 (faldt som Chef for sjæl. Rostjeneste i Slaget ved Lund), Joh. Didrik Wettberg fra 1677, Hans Georg Schulenburg fra 1681, Gothilf Vieregge fra 20de Nov. 1715, Fredr. Ehrenfried Amthor fra 1716, Rejnhold Eldern fra 7de Marts 1718, Henrik Scholten fra 5te Marts 1731, Gotvoldt Adolf Nostitz fra 24de Oktober 1740, Fredr. Gotskalk Haxthausen fra 18de Oktober 1747, Henrik Gude fra 3dje December 1760.

2. **Første jyske nationale Regiment tilfods,** oprettet 20de Decb. 1615, opløst 1ste Novb 1679. (Se Side 648).

3. **Andet jyske nationale Regiment tilfods,** oprettet 3die Maj 1658, opløst 1ste Novb. 1679. (Se Side 650).

4. **Ahlefeldts Regiment,** oprettet 17de Februar 1657, nedlagt 1ste November 1661. (Se Side 666, Anm.).

5. **Krags Regiment.** Den 26de Januar 1657 kapitulerede Keld Lange med Rigsraadet om Oprettelsen af et Fodregiment paa ti Kompagnier hvert med 108 Mand. Til Løbeplads fik han Mors, Ty og Vendsyssel. Regimentet skulde være fuldstændigt ved Maanedens Udgang. Den 20de Februar fik Tøjmesteren i København, Peter Koltof, Befaling at levere til Mogens Krag paa Keld Langes Vegne 750 Musketter, 360 Piker, 56 Hellebarder, 1166 Kaarder med Livrem samt Krudt og Kugler til Folkenes Øvelser. Af denne Skrivelse ses Forholdet imellem Musket og Pike samt af Hellebarderne og Befalingsmændenes Tal. I Juni stod Regimentet i Lejren ved Itzehoe. Herfra brød det den 24de Juni op tilligemed Valdemar Lykkes Regiment og hele Rytteriet. Hæren gik over Elben ved Blankenese og belejrede den svenske Fæstning Bremervörde, der indtoges efter otte Dages Belejring Paa Efterretning om Karl

Gustafs Nærmelse fra Pommern gik Hæren med Undtagelse af nogle Kompagnier, der efterlodes i Bremervörde, tilbage til Lejren ved Itzehoe. Denne forlodes uden Modstand og Regimentet førtes tilsøs fra Glückstadt til Vendsyssel. 1658 finde vi dets Officerer sysselsatte med nye Hværvinger i Holsten og i Jylland. Mogens Krag forlenedes 9de April 1658 med Odense Gaard for udlagte Hværvingspenge. 21de Oktober 1658 blev han Chef for Regimentet. Oktober 1659 stod det i Fredericia, Marts 1660 i Kolding; det talte da 550 Mand i syv Kompagnier. Juni stod det i Køge, to Kompagnier sendtes til Korsør, og Regimentet forstærkedes med et af Lybbes og et af Ebersteins Kompagnier. I November 1661 bleve otte af Kompagnierne stukne ind i Kongens Livregiment og i Ruses Regiment; det niende Kompagni blev et Frikompagni i Korsør under Henrik Harlof. Det lønnedes for December 1661 saaledes: af Korsør Len 159 Rd., Slagelse By 240 Rd., Skælskør 66½ Rd., Espe Gods 42 Rd., Basnæs Gods 48 Rd. — I Avgust 1666 blev Ulrik Dewitz dets Chef; det opløstes 1670.

6. **Pogwisch's Regiment.** 7de Juli 1658 søgte Lavrits Pogwisch om at faa Oberstbestalling over et Regiment, som han havde oprettet paa Rigsmarskens Anmodning 1657, og som var blevet adsplittet ved Svenskernes Indfald. 11te December 1658 erholdt han Tilladelse til at oprette et nyt Fodregiment og fik Læssø, Tunø og Fur til Løbepladser. I Marts 1660 stod dette Regiment i Fredericia, 230 Mand inddelte i syv Kompagnier. I Juni stod det i Vendsyssel. I Februar 1661 indskrænkedes det til en Bataillon under Hartvig Deden og indkvarteredes i Hals og Fladstrand. I November 1661 bleve de menige stukne ind i Ruses Regiment, og Befalingsmændene kom til første jyske Fodregiment.

7. **Bremers Regiment.** 1656 hværvede Johan Otto Bremer et Kompagni i Krempe, hvor det forblev i Garnison. 5te Avgust 1657 sendtes det til Glückstadt. 1658 atter i Krempe. Nogle ældre, 1657 hværvede Kompagnier under Johan Witmake, Klüwer og Koch, og fire nyhværvede Kompagnier forenedes med dette Kompagni til et Regiment, der 1660 deltog i Tønnings Belejring. 1661 indskrænkedes det til to Kompagnier, af hvilke det ene under Oberstløjtnant Isenach kom til Rensborg, det andet under Obersten til Glückstadt. I Sommeren 1674 blev det sidstnævnte Kompagni til en Bataillon, ved at der hværvedes tre nye Kompagnier. I Sommeren 1675 hværvedes endnu otte Kompagnier, og i Avgust 1675 var Regimentet fuldtalligt med otte Kompagnier i Glückstadt og fire i Krempe. I Vinteren 1675 anvendtes en Bataillon af Regimentet under Major Neubaur imod de svenske Fæstninger i Bremen. I Marts 1676 samledes Regimentet i Glückstadt paa reglementeret Fod, tre Bataillioner stærkt hver med fire Kompagnier. Den 20de Juni fik en Bataillon under Kardorff Befaling at

gaa til Skåne. Den ødelagdes i Slaget ved Halmstad 16de Avgust. Den anden under Neubaur gik i September til Landskrona og blev den 11te December 1676 stukket ind i Prins Kristians Regiment. Af den tredie Bataillon beholdt Bremer ved Hærens Indskrænkning i Oktober 1679 et Frikompagni. De øvrige tre Kompagnier bleve stukne ind i Dronningens Livregiment. Bremers Frikompagni indlemmedes i Aaret 1684 ligeledes i Dronningens Livregiment.

Faner: 1676 af orangefarvet Taft med »et hvidt Kors i rødt Felt«.

Paaklædning: 1676 graa Kjole med rødt Underfoder.

8. **Lütkens Regiment.** Ditlev Lütken erholdt i Juli 1663 det i Bremers Regiment nævnte Isenachs Kompagni, da Isenach blev Oberstløjtnant i Ruses Regiment. Det stod i Krempe til 1667, i Frederiksort til 1673, i Rensborg til 1675. Den 17de April 1675 fik Lütken Tilladelse til at udvide sit Kompagni til et Regiment paa otte Kompagnier, der lagdes i Frederiksstad ved Ejderen. I Juli samme Aar forstærkedes det med seks af de inddragne holsten-gottorpske Kompagnier, hvorfor to af de nyhværvede Kompagnier bleve afgivne til Harlofs Regiment. I Efteraaret 1675 deltog det i Felttoget i Bremen, og tre Kompagnier bleve oprevne i Træfningen ved Wöhrden. I Foraaret 1676 deltog det i Stades Belejring, efterat det havde faaet nyhværvede Rekruter fra Holland. Efter Stades Erobring gik det til Skåne og blev efter Slaget ved Lund stukket ind i Dronningens Livregiment.

Faner: violette med »et hvidt Kors i rødt Felt«.

Paaklædning: lysegraa Kjole med blaat Underfoder.

9. **Det slesvigske nationale Regiment,** oprettet 1663 og 64. Det skulde bestaa af ni Kompagnier; men Oprettelsen af to af disse i Hadersiev og Flensborg Amter eftergaves i de første to Aar, og flere af Kompagnierne købte sig fri for Tjeneste i Fredstid. 1670 organiseredes Regimentet i otte Kompagnier; 1675 i fjorten Kompagnier, hvortil der føjedes fire gottorpske Kompagnier. Det blev nu delt i tvende Regimenter, og det slesvigske Regiment kaldtes **det ploenske Regiment.** Det bestod den 12te Februar 1676 af tre Kompagnier af Hadersiev Amt, tre af Flensborg Amt, et af Rensborg Amt, to af Segeberg Amt, et af Krempe Amt, et af Wilster og et af Pinneberg Landskab. To af dets Bataillioner deltoge i Feltoget i Mecklenburg 1675 og lagdes i Garnison i Rostock. I Marts 1676 anvendtes hele Regimentet til at sløjfe Tønnings Fæstningsværker. I Maj gik det til Sjæland og derfra til Skåne, hvor det deltog i Erobringen af Landskrona og Kristianstad og i Slaget ved Lund. Regimentet forstærkedes efter dette Slag med tolv Kompagnier, som vare hværvede af Oberst Brinck. I Foraaret 1677 stode to Bataillioner i Glückstadt og en i Fredericia. Den 14de Juni gik

Regimentet til Skåne og blev ifølge Befaling af 1ste September 1677 stukket ind i Kongens Livregiment. Ved sin Opløsning talte det 423 Mand, deraf 828 Menige.

Chefer: Johan Witmake fra 1664, Bernhard af Ploen fra 20de Avgust 1675, Johan Adolf af Ploen fra 20de Januar 1676, Konrad Brinck fra 25de November 1676.

Faner: 1670 Danebrog.

Paaklædning: 1676 lysegraa Kjole med rødt Underfoder.

10. **Det holstenske Regiment.** Ved det slesvigske Regiments Deling 1675 oprettedes dette Regiment. Det bestod 12te Februar 1676 af fire gottorpske, to ditmarske og seks hværvede Kompagnier, af hvilke Oberst Vogh hværvede to, Berends tre og Blankenstein et Kompagni. Berends havde Løbeplads for sine i Slesvig By; hans Bataillon sendtes 1676 til Skåne og ødelagdes ved Halmstad. Der udskreves straks nyt Mandskab i de holstenske Lægder; men disse foretrak at købe sig fri. For Pengene hværvedes en frisk Bataillon, der den 17de April 1678 blev stukket ind i Kongens Livregiment. Resten af Regimentets »seks Kompagnier« bleve staaende i Rensborg. I Efteraaret 1678 bleve de med Undtagelse af et Kompagni stukne ind i Prins Georgs Regiment. Det tilbageværende Kompagni blev til et Frikompagni, der 1685 besatte Hitler Skanse. Ved Hærens Indskrænkning den 3die December 1689 opløstes Kompagniet. Halvdelen kom i Prins Kristians, Halvdelen i Dronningens Regiment..

Chefer: Johan Witmake fra 15de Avgust 1675, Johan Vogt fra 15de Februar 1676, Hartvig Otto Deden fra 20de September 1676, Jobst Scholten fra 1679, Johan Anton Einberger fra 1682, Otto Henrik Aderkaas fra 8de Marts 1683.

Faner: blaa med hvidt Neldeblad i rødt Felt.

11. **Oldenburgske Fodregiment,** oprettet 1675 paa tolv Kompagnier ved en Udskrivning i Grevskaberne Oldenburg og Delmenhorst. Det skulde anvendes til Besætning i de derværende Fæstninger. I December 1676 indskrænkedes det til seks Kompagnier, og der bestemtes den 26de December, at Bønderne kunde slippe med at betale 20 Rd. isteden for at udskrives. Hvert Kompagni fik aarlig 300 Rd. i Hværvingspenge, og det forandredes til et hværvet Regiment. Fra 1677 sendte det 200 Mand til Besætning i Fæstningen Karlsborg i Bremen. 1681 arbejdede det paa Bygningen af den nye Fæstning Kristiansborg ved Weseren. 1682 udvidedes det til tolv og 1684 til atten Kompagnier. Landskabet Jever besattes med dette Regiment. 1688 stod det ved Oldesloh. I November 1689 overlodes en Bataillon paa fem Kom-

pagnier under Otto Vittinghof til England i otte Aar. Bataillonen blev 1690 indlemmet i den ligeledes til England overladte Bataillon af Dronningens Livregiment, af hvilken fire Kompagnier paa Overrejsen til England vare blevne bortsnappede af en fransk Kaper og stukne ind i den franske Hær. De hjemmeværende Bataillioner af Regimentet forstærkedes 1699 med en Bataillon af Regimentet Kurland, og den ene Bataillon overlodes 1701 som Lejetropper til England og Holland i den spanske Arvefølgekrig. Den førtes fra 1701 af Fredr. Vilh. af Sønderborg, fra 9de Januar 1708 af Hans Philip Prætorius. Den vendte hjem i Juni 1714, og det oldenburgske Regiment forstærkedes med det i denne Maaned opløste würtembergoelske Regiment. Det garnisonerede i Stade til 1715, da det drog med Hæren imod Pommern. Efter Stralsunds Indtagelse lagdes det her i Garnison. I Efteraaret 1716 gik det til København og stod i denne By og i Helsingør til 1725, da det vendte hjem til Oldenburg. Fra 1726 til 1741 stode syv Kompagnier i Oldenburg og Aurich, fem i Rensborg og Frederiksort. 1741 sendtes en Bataillon ind i Hannover. 1743 var hele Regimentet i Rensborg Fra 1744 til 1758 stod det med syv Kompagnier i Oldenburg og fem i Rensborg. Fra 1758 til 1762 stod det i fjerde Brigade af den Hær, der opstilledes imod Russerne i Holsten. 1763 kom det til København, 1765 til Helsingør. 1785 vendte det tilbage til Kjøbenhavn, hvor det blev staaende til 8de Juni 1803, da det indlemmedes i Marinekorpset.

Chefer:

Anton Gynter Ellebracht fra 20de Juli 1675, Johan Vogt fra 11te December 1676, Ditlev Lütken fra 19de Januar 1677, Anton Gynter Pott fra 14de Oktober 1678, Erhard Wedell fra 1693, Fredr. Vilhelm af Sønderborg fra 23de Avgust 1701, Hans Philip Prætorius fra 9de September 1711, Fredr. Anton Wedel-Jarlsberg fra 13de Marts 1719, Fredr. af Glücksborg fra 11te Juli 1729, Fredr. Vilh. Eugen af Sachsen-Hildburghausen fra 5te Maj 1760, Karl Vilh. Sames fra 30te November 1763, Klemens Avg. Haxthausen fra 4de Marts 1773, Jakob Fredr. Osten fra 1ste Februar 1774, Klements Avg. Haxthausen fra 12te Maj 1784, Karl Baudissin fra 29de Januar til 8de Juni 1803.

Fane: 1685 rød.

Paaklædning:

1685 rød Kjole med blaat Underfoder; 1715 do. med grønt do. 1750 do. med hvide Rabatter og Haandled med gule Sløjfer, hvidt Underfoder, grøn Mavevest og grønne Knæbukser; 1785 rød Kjole med gule Rabatter.

Navne: Oldenburgske natjonale Regiment fra 1675. Oldenburgske gevorbene Regiment fra 1ste November 1679. Sjælandske Regiment tilfods fra 1ste Maj 1785.

12. **Andet sjælandske nationale Regiment tilfods**, oprettet 10de Avgust 1675, indlemmet i Oktober 1678 i første sjælandske nationale Regiment tilfods (se Side 622, Anm.).

13. **Andet fynske nationale Regiment tilfods**, oprettet 10de Avgust 1675, indlemmet 24de December 1676 i første fynske nationale Regiment tilfods (se Side 616, Anm.).

14. **Tredie jyske nationale Regiment tilfods**, oprettet 10de Avgust 1675, indlemmet 1ste November 1679 i fjerde jyske nationale Regiment tilfods (se Side 651, Anm.).

15 **Harloffs Regiment**, paa otte Kompagnier, hværvet i Sommeren 1675. Det deltog i Wismars Belejring, hvor det mistede 300 Mand. Om Vinteren stod det ved Rostock; derfra gik det i Marts 1676 til Tønning for at sløjfe denne Fæstning, og stødte derpaa i Juni til Hæren ved Lyngby norden for København. Det førtes over til Skåne og indlemmedes efter endt Felttog, 24de December 1676, i Prins Georgs Regiment.

Chefer:

Henrik Harloff fra 12te Avgust 1675, Jakob Vilh. Stuart fra 27de Juli 1676.

Faner: brune.

Paaklædning: rød Kjole med gult Underfoder.

16. **Stuarts Regiment.** Den 30te December 1676 kapitulerede Oberst Stuart om Oprettelsen af et Regiment paa otte Kompagnier med Løbeplads i Kiel og Krempe. 7de Avgust 1677 gik Regimentet fra Kiel til Glückstadt. I November førtes det til Sjæland og indlemmedes 1ste December 1677 i sjælandske nationale Regiment.

Paaklædning: lysegraa Kjole med rødt Underfoder.

17. **Schönfelts Regiment**, hværvet paa otte Kompagnier ifølge Kapitulation af 6te Oktober 1675. I Februar 1676 udvidedes det til tolv Kompagnier. Regimentet gik i Marts til Tønning. 22de Juli 1676 førtes det fra Kiel til Skåne og blev den 4de December 1676 indlemmet i Prins Frederiks Regiment.

Chef: Gregor Alard Schönfelt.

18. **Schönbergs Regiment.** Den 3die September 1676 kapitulerede Schönberg om at hværve otte Kompagnier til Ploens Regiment; Tilladelsen forandredes derhen, at han skulde hverve et eget Regiment. Halvdelen stod 1677 i København, Halvdelen i Skåne. 1ste September 1677 indlemmedes det i Prins Frederiks Regiment.

Chef: Bartolomeus Velt Henrik Schönberg.

19. **Degenfelts Regiment.** I December 1674 hværvede Degenfelt en Bataillon paa fire Kompagnier. Hermed forenedes i Februar 1675 Allards Kompagni*) og i Marts syv i Laaland hværvede Kompagnier. Regimentet deltog i Wismars Belejring og laa om Vinteren i Rostock. I Juni 1676 førtes det over til Skåne og indskrænkedes efter Landskronas Erobring til otte Kompagnier. Efter Slaget ved Lund indlemmedes det i Kongens Livregiment.

Chefer: Hannibal Degenfelt fra 20de April 1675, Karl Evgen af Croi**) fra 25de Juli 1676.

Faner: blaa.

Paaklædning: blaa.

20. **Nimpfens Regiment.** Ifølge Tilladelse af 20de Juni 1676 hværvede Nimpfen et Regiment paa otte Kompagnier med Løbeplads i Krempe. Den 14de November gik fire Kompagnier til Nyborg; kort efter fulgte de andre fire. Den 19de December samledes hele Regimentet i København. I Marts 1677 blev det stukket ind i Dronningens Livregiment.

Chef: Thilo Henrik Nimpfen.

21. **Baudissins Regiment** hværvedes 1675 i Oldenburg. Til Stamme fik det fem Frikompagnier, der stode i Grevskaberne og vare oprettede 1669. Det kæmpede i Bremen 1675 og i Foraaret 1676. Efter Stades Erobring gik fire Kompagnier til Oldenburg, fire til Delmenhorst og fire til Skåne. De sidstnævnte stode i September 1676 i Helsingborg; derfra gik de til Kristianstad. De to andre Bataillioner gik i Begyndelsen af 1677 til Frederikstad og Tönning, hvor de fik Rekruter; derpaa gik de til Kiel. Den ene Bataillon indskibedes og sejlede til Skåne, den anden gik til Glückstadt. 1678 indlemmedes Regimentet efter Toget til Rügen i fynske Regiment.

Chefer:

Gustaf Adolf Baudissin fra Juni 1675, Renard Keller fra Juni 1677.

Paaklædning:

1676 lysegraa Kjole med rødt Underfoder, 1677 do. med blaat do.

---

*) Ved Hærens Indskrænkning 1660 fik Oberst Erdwein Thumsdorff et Frikompagni i Rensborg. Efter hans Død 14de Marts 1673 fik Kaptejn Allard Kompagniet.

) Hertugen af Croi havde 1675 selv begyndt at hværve et Regiment; men han kunde ikke komme tilrette med sine Hværvere, og Regimentet blev aldrig oprettet. Paa en lignende Maade gik det med **Kregels Regiment: Obersten døde, inden Regimentet blev samlet.

22. **Lehndorffs Regiment**, hværvet 1677 i Brandenburg, 1800 Mand i tolv Kompagnier. Til Hværvingspenge fik Lehndorff den i Holsten og Slesvig indkrævede Skat af 20 Rd. for hver tre Plove, som Bønderne maatte betale for at slippe for en den 28de Juli 1677 befalet Udskrivning. Regimentet stod i Oktober 1677 paa Rügen; derfra førtes det til Pommern og deltog i Stettins Belejring, hvor det mistede de to Trediedele af sin Styrke. Efter Stettins Indtagelse rekruterede det sig i Pommern paa Kurfyrsten af Brandenburgs Bekostning, og indskibedes derpaa til Skåne, hvor det deltog i Helsingborgs Generobring. 1679 gik det til Holsten og indlemmedes 1ste November 1679 i sjælandske Regiment.

Chefer:

Lehndorff fra 8de Juni 1677, (blev Generalmajor 6te Novbr. 1677); Vulf Didrik Pflanz fra 1678.

Paaklædning: blaa Kjole med graat Underfoder.

23. **Wedelske Regiment** kom 1678 til Danmark i det münsterske Hjælpekorps; overtaltes til at gaa i dansk Tjeneste og indlemmedes 1ste November 1679 i det jyske Regiment.

Chef: Gustaf Vilh. Wedell.

24. **Esches Regiment**, som det foregaaende et münstersk Regiment, der efter Krigen indlemmedes i det fynske Regiment.

Chef: Erdmund Esche.

25. **Plönies Bataillon** paa fire Kompagnier, hværvet i Sommeren 1677, indlemmedes i September i Prins Kristians Bataillon.

Chef: Plönies.

26. **Visbyske Bataillon**, oprettet 1ste Maj 1676 af Kompagnier af Kongens Livregiment, Dronningens, Prins Georgs og de to sjælandske Regimenter, opløstes i September 1679.

Chef: Bertel Martens.

27. **Kalneyns »Eskadron«** paa to Kompagnier tilfods, hværvet i Sommeren 1678. Den garnisonerede i Kronborg og indlemmedes 1679 i sjælandske Regiment.

Chef: Vulf Henrik Kalneyn.

28. **Geveke Kompagni**, oprettet i Nakskov 1678. 1683 kom det til Kristiansborg ved Veser; derfra gik det til Jever. Det indlemmedes 1684 i Prins Frederiks Regiment.

Chefer: Jakob Geveke 1678, Krivitz 1682.

29. **D. Andersens Kompagni** stod 1676 i Rensborg, men gik derfra til Skåne, hvor det opløstes.
Hejers Kompagni. Frikompagni i Korsør 1677, opløst 1679.

30. **Auerswalds Kompagni**, Frikompagni i Fredericia, oprettet 1678, indlemmedes 1683 i fynske Regiment.

Chefer:

Hans Vilh. Auerswald, Joakim Vilh. Klauberg, Karl Damas Cormaillon.

31. **Bruins Kompagni**, Frikompagni i Frederiksort, oprettet 1679 af et Kompagni af Bremers Regiment, indlemmet 1684 i Dronningens Livregiment.

Chefer: Jakob Bruin, Otto Wittinghof.

32. **Offenbergs Frikompagni**, oprettet i Nyborg 1679; 1683 gik det til Kristiansborg, men opløstes 11te Oktober 1684.

Chef: Rudolf Offenberg.

33. **Billes Frikompagni**, oprettet 13de Februar 1677. Kaldtes 1683 Schacks Bataillon, 1688 Schacks Regiment, 1700 Schwærtzels Regiment, 1704 Karl af Hessens Regiment, 1708 Zepelins Regiment.

Paaklædning:

1685 blaa Kjole med gult Underfoder, 1695 lysegraa do. med brunt do., 1712 rød do. med brunt do.

B. Regimenter oprettede fra 1680—1700.

34. **Passows Regiment** paa otte Kompagnier, hvert med 125 Mand, hværvet ifølge kongelig Bevilling af 27de Februar 1683. Løbeplads: Grevskabet Oldenburg. Efter at være mønstret kom det den 9de Oktober til Glückstadt og derfra til Kiel. 6te Maj 1684 lagdes det i Garnison i København, hvor det opløstes 30te December. Mandskabet tildeltes Prins Frederiks og sjælandske Fodregimenter.

Chef: Hartvig Passow.

35. **Tecklenburgs Regiment** paa otte Kompagnier, ligeledes hværvet i Oldenburg, ifølge Bevilling af 10de Marts 1683. I Slutningen af Aaret forøgedes det med fire Kompagnier. I Maj 1684 kom det til Kjøbenhavn, 9de September til Holbæk og Roskilde, Januar 1685 til København, hvor det opløstes.

Chef: Fredr. Morits Tecklenburg.

86. **Levenschilds Regiment,** hværvet ifølge kongelig Bevilling af 10de Juli 1683. Tolv Kompagnier med ialt 1000 Mand. Af disse fik Chefen ingen Betaling for de 300. 8de Avgust 1684 indskrænkedes det til seks Kompagnier, 30te September 1684 til to Kompagnier, af hvilke det ene blev stukket ind i Prins Frederiks, det andet i fynske Regiment

Chef: Hannibal Løvenschild.

86b. **Blessowskys Regiment,** otte Kompagnier, hværvet efter kongelig Bevilling af 30te Oktober 1683. Løbepladse: Bornholm og Helsingør. Det indlemmedes i September 1684 i Schacks og i Marineregimentet.

Chef: Peter Blessowsky.

87. **Ellebrachts Regiment** paa tolv Kompagnier, hværvet ifølge kongelig Bevilling af 19de Januar 1684. I September 1684 indskrænkedes det til syv Kompagnier, af hvilke de seks indlemmedes i Dronningens, Prins Kristians og Georgs Regimenter. Det syvende kaldtes Ellebrachts Frikompagni, stod først i Glückstadt, dernæst i Fredericia, indlemmedes i Begyndelsen af 1685 i fynske Regiment.

Chef: Anton Gynter Ellebracht.

88. **Kurlandske Regiment,** oprettet 3die November 1683 paa seksten Kompagnier, af hvilke de elleve hværvedes i Kurland. 1692 sendtes seks af Kompagnierne til Ungarn under Oberstløjtnant Grothus og derfra 1698 til Polen under Ellebracht. De hjemmeværende Bataillioner gik 1698 under Amthor til Sachsen og opløstes 1699. Et af Kompagnierne blev stukket ind i oldenburgske Regiment, Resten blev i Kurland og Polen.

Chefer: Jul. Ernst Tettau; Volfgang Hulderich Amthor.

89. **Putkammers Regiment,** oprettet 1692 af seks Kompagnier af Schacks og seks af kurlandske Regiment. Det sendtes til Ungarn og derfra til Polen. 1699 indlemmedes Kompagnierne af Schacks Regiment i Prins Georgs Regiment, hvorimod Kurlænderne sendtes hjem.

Chefer: Georg Kristof Putkammer; Adam Fredr. Trampe.

En Bataillon Schweizere paa 1000 Mand, som Marquis de Venours fik Penge og Bevilling til at hværve 1689, blev aldrig oprettet.

C Regimenter oprettede fra 1700 til 1720.

40. **Østsjælandske nationale Regiment,** oprettet 4de Oktober 1701. Mandskabet udskreves i Landdistrikterne i Sjælands østre Halvdel med Undtagelse af Ryttergodserne. Det mønstredes første Gang i Ringsted 12te Maj 1702 og havde en Styrke af 161 Over- og Underbefalings-

mænd og Spillemænd samt 1800 menige, delte i tre Bataillioner, hver med fire Kompagnier. 1709 til 10 deltog det i Vinterfelttoget i Skåne. I de øvrige Krigsaar anvendtes det til Kystvagt samt til Besætning paa Flaaden. To af Kompagnierne udmærkede sig i Slaget i Dynekil, ved Marstrands Erobring og ved Overfaldet paa Gammel-Elfsborg. Det opløstes 30te Oktober 1730.

Chefer:

Ditlef Reusch fra 4de Oktober 1701, Karl Gustaf Malzahn fra 20de April 1706, Rudolf Rejnhard Biegen fra 27de Februar 1708, Avgust Kaphengst fra 17de Marts 1710, Johan Barner fra 8de Juni 1711, Joava Barner fra 8de November 1720.

Fane: Danebrog.

Paaklædning:

1701 lysegraa Kjole med mørkerød Krave og Underfoder. 1711 rød Kjole med hvid og blaa Krave og blaat Underfoder. 1716 uforandret.

41. **Vestsjælandske nationale Regiment,** oprettet 4de Oktober 1700 paa samme Maade som det foregaaende af Sjællands vestre Halvdel; det anvendtes sammen med østsjælandske Regiment. 1717 forandredes en Del af Lægderne til Dragonlægder. Resten forenedes med den laaland-falsterske Bataillon til et nyt Regiment, der kaldtes **Sydsjælandske nationale Regiment,** opløst 30te November 1730.

Chefer:

Fabian Eppinger fra 4de Oktober 1701, Mandrup Due fra 19de Marts 1706, Johan Henr. Bippen fra 3die Juli 1708, Erik Juel fra 1717, Bernhard Lippe fra 11te September 1724, Gustaf Vilh. Geistler fra 14de Maj 1725, Fabian Henr. Hohndorff fra 8de Avgust 1728, Kristian Fredr. Reichau fra 7de Juli 1730.

Fane: Danebrog.

Paaklædning:

1701 lysegraa Kjole med avrorafarvet Krave. 1711 rød Kjole med avrorafarvet Krave med hvid Kant; 1716 lysegrønne Kraver og Haandled, med bred hvid Kant og hvide Sløjfer.

42. **Fynske nationale Regiment,** oprettet som de foregaaende 1701. Det stod i Fyn til 1712, da Halvdelen sendtes til Fredericia. I Vinteren 1716 til 1717 indskibedes det til Norge og deltog under Tordenskjold i Angrebene paa Gøteborg og Strømstad. I Maj 1718 vendte det hjem og opløstes 30te Oktober 1730.

Chefer:

Kristian Fredr. Bjelke fra 4de Oktober 1701, Ditlef Holstein fra 6te Februar 1706, Henrik Scholten fra 26de November 1714, Hans

Weinmann fra 25de Marts 1715, Hans Henrik Grambow fra 13de Avgust 1725.

Fane: Danebrog.

Paaklædning:

1701 lysegraa Kjole med zinnoberrød Krave og Underfoder. 1711 rød Kjole med hvid og grøn Krave. 1716 mørkeblaa Krave og Haandled med røde Sløjfer.

43. **Aalborgske nationale Regiment**, oprettet 1701 paa samme Maade som de foregaaende, stod i sine Lægder i Stiftet til 1709, da Halvdelen af Regimentet gik til Glückstadt. 1711 gik det med Hæren ind i Pommern. 1712 stod det for Stade, 1713 i Eidersted, 1714 i Glückstadt. 1715 gik det tilbage til sine Lægder. I November 1716 sejlede en Bataillon til Norge; undervejs led den Skibbrud, strandede ved Gøteborg og holdtes fangen til 1720. Regimentet opløstes 30te Oktober 1730.

Chefer:

Henrik Rosenauer fra 4de Oktober 1701, Karl Ferdinand Stauffenberg fra 13de September 1723.

Fane: Danebrog.

Paaklædning:

lysegraa Kjole med brun Krave og Underfoder. 1711 rød Kjole med gul Krave og Underfoder, røde Sløjfer.

44. **Aarhus nationale Fodregiment**, oprettet paa samme Maade som de foregaaende 1701. Det stod i sine Lægder i Stiftet til 1709, da Halvdelen blev Garnison i Rensborg. 1711 drog det med Hæren ind i Mecklenburg og Pommern. I Avgust 1712 stod det for Stade, i December i Mecklenburg og deltog med Hæder i Slaget ved Gadebusch den 20de December 1712. 1713 stod det i Glückstadt. I Foraaret 1716 sendtes en Bataillon til Norge; den vendte hjem 1717. Regimentet opløstes 30te Oktober 1730.

Chefer:

Kristian Bartholin fra 4de Oktober 1701, Kristian Møsting fra 12te Januar 1704, Kristian Fredr. Haxthausen fra 23de Avgust 1720, Povl Rosenørn fra 22de November 1720 til 30te Oktober 1730.

Fane: Danebrog.

Paaklædning:

1701 lysegraa Kjole med mørkeblaa Krave og Underfoder. 1711 rød Kjole med blaa Krave og sort Kant. 1716 lysegrønne Kraver og Haandled med røde Sløjfer.

45. **Ribe nationale Fodregiment,** oprettet 1701 paa samme Maade som de foregaaende, af Ribe Stift. Det stod i sine Lægder til 1711, da det gik med Hæren til Pommern. 1712 stod det om Sommeren i Bremen, om Efteraaret i Holsten. 1713 fik det Kvarter ved Altona og anvendtes til Arbejde ved Byens Genopbygning. I Maj 1716 sendtes en Bataillon til Norge. To Kompagnier lede Skibbrud under den svenske Kyst og bleve Krigsfanger indtil Freden 1720. Regimentet opløstes 30te Oktober 1730.

Chefer:

Peter Ingenhaven fra 4de Oktober 1701, Hans Jakob Arnold fra 29de April 1710, Jesper Frijs fra 6te Juni 1710, Ditlef Reusch fra 20de April 1711, Povl Hegemann fra 24de September 1711, Georg Lottig fra 14de Marts 1717, Maks Vilh. Dombroch fra 5te April 1728 til 30te Oktober 1730.

Fane: Danebrog.

Paaklædning:

1701 lysegraa Kjole med lysegrøn Krave og Underfoder. 1711 rød Kjole med gul Krave. 1716 lysegraa Krave og Haandled med hvid Kant og røde Sløjfer.

46. **Viborgske nationale Regiment,** oprettet 4de Oktober 1701 paa samme Maade som de foregaaende, af Viborg Stift, Laaland, Falster og Møn. Bataillonen fra Laaland deltog i det skånske Vinterfelttog og led en slem Medfart i Helsingborgslaget 10de Marts 1710. Den viborgske Bataillon deltog i Felttogene i Nordtyskland 1711 og 12. Den kæmpede med haardnakket Udholdenhed i Slaget ved Gadebusch og forlod sidst af alle danske Regimenter Valpladsen. 1717 opløstes det viborgske Regiment. Den viborgske Bataillon indlemmedes i Aalborgske Regiment; den laalandske og den falsterske i det nylig oprettede sydsjælandske Regiment (Nr. 4).

Chefer:

Albert Peperlow fra 4de Oktober 1701, Erik Juel fra 7de Februar 1705.

Fane: Danebrog.

Paaklædning:

lysegraa Kjole med gul Krave og Underfoder. 1711 rød Kjole med paillegul og grøn Krave.

47. **Oldenburgske nationale Regiment,** oprettet 1704 i Grevskaberne Oldenburg og Delmenhorst paa seks Kompagnier paa 150 Mand. I de nationale Regimenter fandt den Uskik Sted, at, naar de rykkede i Felten, skaffede de modløse sig Sygesedler, i hvilken Svig de

understøttedes af Proprietærerne, som vilde beholde dem hjemme til Markarbejde. I Oldenburg bestak baade Gaardmænd og Soldater Kompagnicheferne, saa Kompagnierne, der benyttedes til Besætning af Fæstningerne, savnede de tre Fjerdedele af deres Styrke. En streng Udrensning foretoges 1717. Flertallet af Befalingsmændene bleve kasserede. — Fra 1710—34 havde Regimentet otte Kompagnier. Fra 1734—54 havde det tolv Kompagnier; fra 1754—64, da det opløstes, seks Kompagnier.

Chefer:

Kristian Brockdorff fra 8de Marts 1704, Hans Jørgen Samsø fra 6te Januar 1710, Kristian Fredr. Vangelin fra 26de Maj 1737, Johan Peter Montargues fra 10de Septbr. 1755, Gotfred Pentz fra 17de April 1760, Johan Henrik Schacht fra 16de November 1763 til 3die Avgust 1764.

Paaklædning:

1704 lysegraa Kjole med brunt Underfoder. 1711 rød Kjole med brun og rød Krave. 1716 rød Kjole med lyseblaa Krave med bred hvid Kant, hvide Slejfer paa Haandled og Skøder. 1740 rød Kjole med grøn Krave, Haandled og Mavevest, røde Knæbukser.

48. **Grenaderkorpset,** oprettet 1701, opløst 3die Avgust 1763 (se Side 605).

49. **Würtemberg-Oels Regiment tilfods.** Med Hertug Kristian Ulrik af W. Oels og Bernstadt sluttedes 1701 Kontrakt om at hværve et Regiment paa 1800 Mand i to Bataillioner, der, indtil hans umyndige Søn af samme Navn blev myndig, skulde føres af Jakob Bonar. Regimentet mønstredes i Rensborg 17de Juli 1702. 10de Marts 1703 lejedes det bort til Hollænderne. Regimentet, der deltog i Slagene ved Hochstädt, Ramelliers, Oudenarde og Malplaquet, vendte hjem i Juni 1714 og indlemmedes i oldenburgske gevorbne Regiment.

Chefer:

Jakob Peter Bonar fra 17de Juli 1702, Kristian Ulrik af Würtemberg-Oels fra 16de Avgust 1709.

50. **Andet danske Infanteriregiment,** oprettet i Italien 1ste Marts 1703 af Bataillioner af Prins Karls, Georgs og Marine Regiment, der vare overladte til Kejseren af Tyskland for at hjælpe ham mod Franskmændene og hans oprørske Undersaatter. Regimentet gik 1703 til Østerrig og 1704 til Ungarn, hvor det kæmpede mod Oprørerne til 1709, da det vendte hjem og blev indkvarteret i Rensborg. Fra 1711 til 15 kæmpede det i Nordtyskland. 1717 sejlede Livbataillonen til Norge, hvor den ankom 1ste Avgust og fik Kvarter i Edsbjerg Sogn sønden for Øjern.

I Juni 1718 kom det paa Strandvagt ved Svinesund. I September gik det til Kongsvinger og derfra til Onstad Sund, hvor det stod til Januar 1719, da det anvistes Kvarter i Kristiania. Den anden Bataillon kom til Norge 24de Oktober 1718 og forenedes med den første. Regimentschefen, Kristian August af Sønderborg, var Tordenskjolds Ven. 1719 kom Regimentet i Landgangskorpset under Arnold, der skulde angribe Gøtaborg. Den 8de August fik Admiral Rosenpalm, der havde Korpset ombord paa sin Flaade, Befaling til at føre Regimentet til Danmark. Det opløstes 1721.

Chefer:

Johan Didrik Haxthausen fra 1ste Marts 1703. Kristian Georg Osten fra 1704. Vilh. Albrekt Skak Wittenau fra 1709. Hans Jakob Arnold fra 6te Juni 1710. Vilh. Adam Ingenhaef fra 5te September 1716. Hans Jakob Schultz fra 5te Marts 1717. Kristian August af Sønderborg fra 24de December 1717.

Paaklædning: 1711 rød Kjole med blaa og gule Kraver, gult Underfoder.

51. **Tredie danske Infanteriregiment,** oprettet 1ste Marts 1703 i Italien af Bataillioner af Sjæland, Jylland og Marineregimentet. I Forening med 1ste, 2det og 4de Regiment gik det til Tyrol og derfra til Ungarn. Det vendte hjem 1709 og indkvarteredes i Glückstadt. 1711—16 stod det i Nordtyskland. Efter Wismars Erobring i Maj 1716 gik det tilbage til Glückstadt. Det anvendtes i flere Aar til at istandsætte Bruddene i Digerne imod Vesterhavet. 1734 drog det til Rhinen og kæmpede i tysk Tjeneste imod Frankrig. Det vendte hjem i 1736 og fik Garnison i Kjøbenhavn. 1758 gik den ene Bataillon til Holsten, 1763 var Regimentet atter samlet i København. 1775 gik det til Viborg, da det ifølge Hærloven af 1774 skulde have de tre Fjerdedele af sit Mandskab fra Hald, Dronningborg, Kalø og Mariager Amter. Det opløstes 11te December 1789.

Navne:

fra 1704—35 kaldt efter Cheferne. Fra 1735 holstenske geworbne Infanteriregiment. Fra 1ste Februar 1785 til 11te December 1789 Viborgske geworbne Infanteriregiment.

Chefer:

Herman Fredr. Boyneburg fra 1ste Marts 1703. K. G. Malzahn fra 1ste Septbr. 1703. A. A. Gaffron fra 20de Septbr. 1705. Mogens Kragh fra 9de Januar 1708. Kristof Eichstedt fra 18de Februar 1724. Kristian Albrekt Aderkaas fra 6te December 1728. Henrik Scholten fra 13de Januar 1734. Georg Kristof Styrup fra 28de Januar 1737.

Kristian Ludv. Moritz af Hohenlohe og Gleichen fra 25de Novbr. 1743. Gotvald Adolf Nostitz fra 4de Oktober 1747. Karl Gustaf Løvenberg fra 11te April 1753. Ernst Fredr. Karl af Sachsen-Hildburghausen fra 7de Februar 1759. Fredr. Avg. Finecke fra 21de Juli 1765. Gotfred Pentz fra 1ste April 1767. Jobst Scholten fra 29de April 1768. Karl Leopold Blücher fra 25de Avgust 1786 til 11te December 1789.

Paaklædning:

1711 rød Kjole med grøn Krave og Underfoder. 1745 rød Kjole, grønne Rabatter og Haandled med hvide Sløjfer, drapfarvet Mavevest og Knæbukser. 1785 rød Kjole, sorte Rabatter, Krave og Haandled.

52. **Fjerde danske Infanteriregiment,** oprettet 1703. 1701 erholdt en tysk Greve Schlieben Bevilling og Penge til at oprette et Regiment tilhest og et tilfods i Oldenburg. Fodregimentet gaves til Volrath Enden, der førte det til Tyrol, hvor det forstærkedes med en mecklenburgsk Bataillon, der var hværvet af K. G. Malzahn. Med 1ste, 2det og 3die Regiment gik det til Ungarn og kom først til Danmark 1709. Fra 1711—16 deltog det i Krigen i Nordtyskland. Den 13de April 1713 forstærkedes det med Kalenbergs Bataillon. 1717 blev det sendt til Norge, hvor det deltog i to Felttog. 1719 vendte det tilbage til Danmark og opløstes 1721.

Chefer:

Volrath Enden fra 1703. Ditlef Reusch fra 11te December 1706. Jesper Frijs fra 20de April 1711. Otto Karl Kallenberg fra 20de September 1713. Avgust v. d. Lühe fra 21de Marts 1716. Peter Boye Johansen fra 14de November 1716.

53. **Hansens Regiment,** hværvet i Tyskland og Holland med Samlingsplads i Glückstadt. 1710 var det 1400 Mand stærkt i to Bataillioner. Den ene Bataillon indlemmedes i Prins Kristians Regiment 21de Januar 1712; den anden opløstes 25de Maj 1713.

Chef: Jakob Hansen.

Paaklædning: rød Kjole med hvid Krave og grønt Underfoder.

54. **Baartigs Regiment,** oprettet i Holsten samtidig med det foregaaende Regiment, indskrænkedes 21de Januar 1712 til en Bataillon, der indlemmedes 25de Maj 1713 i første danske Regiment. 1717 hværvede Baartig atter en Bataillon, hvis Mandskab bestod af Fanger af Stenbocks Hær og af de i Søslaget paa Kolberger Heide tilfangetagne Svenskere. Bataillonen overlodes til Republiken Venedig for at anvendes imod Tyrkerne. Paa Vejen til Venedig gjorde Bataillonen Opstand i Holland, og Mandskabet vendte ad Søvejen hjem til Sverig.

Chef: Johan Baartig.

Paaklædning: rød Kjole med orangefarvet Krave.

55. **Kallenbergs Bataillon**, hværvet i Westfalen 1711, indlemmet 25de April 1713 i 4de danske Infanteriregiment.

56. **Kleppings Bataillon** købtes 1712 fuldstændig udrustet af Hertugen af Sachsen-Meinungen. Den førtes i Slutningen af 1712 af Lothar Klepping til Danmark og anvendtes til Forstærkning af de bestaaende Regimenter.

D. Regimenter oprettede fra 1730—85.

57. **Sjælandske nationale Fodregiment**, oprettet 5te Februar 1733 paa atten Kompagnier, hvert med 125 Mand, foruden Befalingsmænd og Spillemænd; inddelt i tre Bataillioner. Det udskreves af Laaland, Falster og hele Sjæland med Undtagelse af den vestlige Del. De tre Bataillioners Samlingspladser vare Esrom, Vordingborg og Ringsted. Ved sidstnævnte Sted var tillige Regimentets Øvelsesplads. 1742 stod Regimentet i Lejr ved København. Da Landet var paa Krigsfod fra 1758—62, bleve Regimentets Grenaderer, af hvilke der var otte i hvert Kompagni, samlede i en Bataillon, der sendtes til Holsten Musketererne tjente til de hværvede Regimenters Forstærkning, til Garnison i Fæstningerne og til Besætning paa Flaaden. Den 16de Oktober inddroges Regimentets Stab, og det inddeltes i tre uafhængige Bataillioner, der ifølge Forordningen af 13de April 1764 fra 1ste Januar 1765 indlemmedes i de bestaaende hværvede Regimenter, hvis Fredsstyrke blev 1498 Mand, deraf 812 hværvede og 686 nationale.

Chefer:

Henrik Schlubhut fra 5te Februar 1733. Johan Gotfred Schepelern fra 31te Oktober 1740. Kristian Frederik Lützow fra 19de Januar 1752. Samuel Gotfred Koppelau fra 7de Februar 1759. Ernst Frederik Karl Haxthausen fra 5te Februar 1762 til 16de Oktober 1763.
1ste sjælandske Bataillon, Olaus Gilles la Batta fra 16de Oktober 1763 til 1ste Januar 1765.
2den do. do., Fredr. Vilh Schmidten fra do. til do.
3die do. do., Melchior Johan Vitten fra do. til do.

Paaklædning:

rød Kjole med gul Krave, Haandled, Underfoder og Mavevest, røde Knæbukser.

58. **Fynske nationale Regiment**, oprettet 5te Februar 1733 paa tolv Kompagnier i tre Bataillioner, der udskreves af Fyns Stift og det vestlige

Sjæland. Regimentets Samlingsplads var Odense. Bataillonernes: Kallundborg, Nyborg og Odense. 16de Oktober 1763 afskaffedes Regiments-Chefsposten, og 1765 indlemmedes Bataillonerne ifølge Forordning af 13de April 1764 i de hværvede Regimenter.

Chefer:

Gustaf Grüner fra 1738. Helger Kristensen Vind fra 25de Marts 1745. Herluf Trolle fra 8de Juli 1761.

1ste fynske Bataillon, Herluf Trolle fra 16de Oktober 1763 til 1765.

2den do. do. Johan Sigismund Ehrenfeldt fra do. til do.

3die do. do. Frederik v. d. Maase fra do. til do.

Paaklædning:

rød Kjole, grøn Krave, Haandled, Underfoder og Mavevest, røde Knæbukser.

59. **Nørrejyske nationale Regiment,** oprettet 5te Februar 1733 paa tolv Kompagnier i tre Bataillioner, udskrevne af Aalborg og Viborg Stifter. Regimentets Samlingsplads var Hobro, Bataillonernes: Aalborg, Viborg og Hobro. 16de Oktober afskaffedes Regimentsstaben. 1765 indlemmedes Bataillonerne i de hværvede Regimenter.

Chefer:

Ulrik Frederik Storm fra 1733. Gustaf Joakim Michaelsen fra 31te Juli 1748. Johan Kristian Dieterich fra 19de Februar 1749. Kristian Sigfrid Nissen Benzon fra 20de September 1758 til 1763.

1ste nørrejyske Bataillon, Ditlef Wedelfeldt fra 16de Oktober 1763 til 1765.

2den do. do. Ellev Ditlef Lovzow fra do. til do.

3die do. do. Johan Wildenradt fra do. til do.

Paaklædning:

rød Kjole med lyseblaa Krave, Haandled, Underfoder og Mavevest, røde Knæbukser.

60. **Sønderjyske nationale Regiment tilfods,** oprettet 9de Februar 1733 paa tolv Kompagnier i tre Bataillioner, der udskreves af Aarhus og Ribe Stifter. Regimentets Samlingsplads var Vejle, Bataillonernes: Aarhus, Vejle og Ribe. 16de Oktober 1763 afskaffedes Regimentsstaben, 1765 indlemmedes Bataillonerne i de hværvede Regimenter.

Chefer:

Kristian Vilh. Numsen fra 9de Februar 1738. Kristian Banner Kaas fra 18de April 1747. Kristof Fredr. Ingenhaef fra 15de Juli 1753 til 16de Oktober 1763.

Paaklædning:

rød Kjole, hvid Krave, Haandled, Underfoder og Mavevest, røde Knæbukser.

61. **Slesvigske nationale Regiment tilfods,** oprettet 12te Juli 1737 med tolv Kompagnier i tre Bataillioner, der udskreves i Nordslesvig, Als, Ærø og Femern. Regimentets Samlingsplads var Flensborg. Det omdannedes 16de Oktober 1763 til en Bataillon, der indlemmedes i de hværvede Regimenter 1765.

Chefer:

Ferdinand Avg. Dehn fra 12te Juli 1737. Konrad Ahlefeldt fra 18de April 1747. Bartold Kuno Bülow fra 20de Februar 1754 til 16de Oktober 1763.

Slesvigske Bataillon, Johan Fredr. Dittmar fra 16de Oktober 1763 til 1765.

Paaklædning:

rød Kjole, mørkeblaa Krave, Haandled, Underfoder og Mavevest, røde Knæbukser.

62. **Slesvig-holstenske nationale Regiment,** oprettet 12te Juli 1737 med tolv Kompagnier i tre Bataillioner, udskrevne i Sydslesvig og Holsten. Regimentets Samlingsplads Preetz. Det omdannedes 16de Oktober 1763 til en Bataillon, der 1765 indlemmedes i de hværvede Regimenter.

Chefer:

Otto Henrik Reventlow fra 12te Juli 1737. H. J. Thiele fra 13de Maj 1743. Volrath Levin Grambow fra 27de Januar 1744. Hans Fredr. Vindtz fra 12te August 1750 til 16de Oktober 1763.

Slesvig-holstenske Bataillon, Chef: Johan Daniel Kreber fra 16de Oktober 1763 til 1765.

Grenadererne af disse seks nationale Regimenter stode fra 1758 til 1763 som særskilte Bataillioner ved Krigshæren i Holsten. Resten anvendtes til Forstærkning af de hværvede Regimenter, til Garnisoner og til Besætning af Flaaden.

63. **Garnisonsregimentet,** oprettet 6te April 1740 af de allerede bestaaende Garnisonskompagnier med tolv Kompagnier paa 100 Mand; 1744 udvidet til femten og 1750 til seksten Kompagnier. Det modtog alle de

Soldater, der vare for gamle til at tjene i den aktive Hær. Det havde Opsigt med Stadens Bygninger, Haver, Fæstningernes Jorder samt Straffeanstalterne. Det nedlagdes 1764, og der oprettedes fem Garnisonskompagnier i Oldenburg, Glückstadt og Hitler Skanse, Helgoland, Frederiksort og Fladstrand. Det oldenburgske nedlagdes 1773. Det glückstadtske forenedes 1768 med det helgolandske, der opløstes 1807. Det frederiksortske opløstes 1ste Februar 1816, det fladstrandske 1799.

Regimentschefer:

Gustaf Vilh. Geistler fra 6te April 1740. Hartvig Didrik Reventlow fra 25de April 1743. Andreas Vilh. Kleist fra 16de Maj 1752. Konrad Vigand Kofoed fra 25de April 1759. Fredr. Gotskalk Haxthausen fra 3die Oktober 1760 til 1764.

64. **Favins Frikorps,** oprettet i Marts 1762 af Fredr. Avg. Adolf Favin paa syv Musketer- og fem Jægerkompagnier. Det indskrænkedes i Septbr. s. A. til seks Jægerkompagnier, der opløstes 1763.

65. **Delmenhorstske geworbne Regiment,** oprettet den 19de September 1764 paa reglementeret Fod med 14 Kompagnier i 2 Bataillioner. Styrken var 44 Officerer, 13 Mellem- og Understabsbetjenter, 1498 Underofficerer og menige, deraf 812 hværvede og 686 nationale. 1767 gik det til Norge. Den ene Bataillon lagdes i Trondhjem, den anden i Bergen. 1774 vendte det tilbage til Danmark og indkvarteredes i Viborg og Fredericia. Ifølge Hærloven af 1774 lagdes det 1776 i det Distrikt, hvorfra det fik sit nationale Mandskab, Staben og to Kompagnier i Holstebro, tre Kompagnier i Skive, fire i Tisted og tre i Nykøbing. Dets Udskrivningsdistrikt var Hald, Skive, Dueholm, Vestervig, Ørum og Aalborghus Amter. 1785 flyttedes det til Nyborg og Svendborg. Det opløstes den 11te December 1789, og det hværvede Mandskab indlemmedes i Prins Frederiks Regiment.

Chefer:

Herluf Trolle fra 19de September 1764. Johan Daniel Kreber fra 14de Juni 1769.

Navne:

Delmenhorstske fra 19de September 1764. Sjælandske geworbne Regiment fra 1ste Januar 1778. Fynske geworbne Regiment fra 1ste Februar 1785 til 11te December 1789.

Paaklædning:

rød Kjole, hvide Rabatter, Krave og Haandled.

66. **Flensnke Regiment,** oprettet 19de September 1764, samtidig og paa samme Maade som delmenhorstske Regiment, opløst 1ste Maj 1767 og Mandskabet fordelt til de i Rensborg liggende Regimenter.

Chef: Fredr. Johansen.

67. **Langelandske Regiment,** oprettet 19de September 1764 paa samme Maade som de to foregaaende Regimenter, opløst 1ste Maj 1767 og Mandskabet fordelt til de i København liggende Regimenter af Fodfolket.

Chef: Johan Fredr. Kristian Dehn.

68. **Første sjælandske nationale Bataillon,** oprettet 26de Marts 1768, indlemmet i de gevorbene Regimenter 1ste Juni 1774.

Chef: Fredr. v. d. Maase.

69. **Anden do. do.** oprettet 26de Marts 1768, indlemmet i de gevorbene Regimenter 1ste Juni 1774.

Chefer: Johan Wildenradt 1769. Kristian Holten 1771.

70. **Tredie do. do.** oprettet 26de Marts 1768, indlemmet i de gevorbene Regimenter 1ste Juni 1774.

Chefer: Aleks Milliere 1769 K. J. Luther 1771.

71. **Fjerde do do.** oprettet 26de Marts 1768, indlemmet i de gevorbene Regimenter 1ste Juni 1774.

Chef: Kristian Filip du Val.

72. **Første fynske do. do.** oprettet 26de Marts 1768, indlemmet i de gevorbene Regimenter 1ste Juni 1774.

Chefer: Karl Vilh. L'ami du Pont fra 1768. Aleks. Milliere fra 1771.

73. **Anden do. do.** oprettet 26de Marts 1768, indlemmet i de gevorbene Regimenter 1ste Juni 1774.

Chefer: Kristian Jakob Lütken fra 1768. Leyonstern fra 1771.

74. **Første nørrejyske do.** oprettet 26de Marts 1768, indlemmet i de gevorbene Regimenter 1ste Juni 1774.

Chef: Jakob Kristian Kreber fra 1768.

75. **Anden do. do.** oprettet 26de Marts 1768, indlemmet i de gevorbene Regimenter 1ste Juni 1774.

Chef: Maks Vilh. Haxthausen.

76. **Tredie nørrejyske Bataillon**, oprettet 26de Marts 1768, indlemmet i de gevorbene Regimenter 1ste Juni 1774.

Chefer: Thom. Theodor Antzee fra 1768. Bart. Hauch.

77. **Første sønderjyske do. do.** oprettet 26de Marts 1768, indlemmet i de gevorbene Regimenter 1ste Juni 1774.

Chef: Ebbe Klavs Deden.

78. **Anden do. do.** oprettet 26de Marts 1768, indlemmet 1ste Juni 1774 i de gevorbene Regimenter.

Chefer: Ditlef Wedelfeldt 1768. Johan Gustaf Voss fra 1771.

79. **Tredie do. do.** oprettet 26de Marts 1768, indlemmet 1ste Juni 1774 i de gevorbene Regimenter.

Chef: Johan Andreas Brackel.

80. **Første slesvig-holstenske Bataillon**, oprettet 26de Marts 1768, indlemmet 1ste Juni 1774 i de gevorbene Regimenter.

Chef: Fredr. Saldern.

81. **Anden do. do.** oprettet 26de Marts 1768, indlemmet 1ste Juni 1774 i de gevorbene Regimenter.

Chef: Kristof Markvard Lützow.

82. **Tredie do. do.** oprettet 26de Marts 1768, indlemmet 1ste Juni 1774 i de gevorbene Regimenter.

Chef: Vilh. Pergler Perglas.

83. **Nyborg Garnisonskompagni**, oprettet 25de Maj 1774, flyttet til Korsør 20de Marts 1814, opløst 1ste Februar 1816.

E. Regimenter oprettede fra 1785—1814.

84. **Første Frederikshavnske Bataillon**, oprettet 1ste Februar 1785 (se Side Anm.)

85. **Anden do. do** oprettet 1ste Februar 1785 af den den 1ste Oktober 1778 oprettede tredie Bataillon, der var føjet til mønske gevorbene Infanteriregiment. — Anden frederikshavnske Bataillon opløstes den 11te December 1789.

Chef: Kristian Kraft.

86. **Kronborgske Bataillon**, oprettet 1ste Februar 1785 af den den 1ste Oktober 1778 oprettet tredie Bataillon, der var føjet til danske Livregiment. Den opløstes 11te December 1789.

Commandeur: Johan Henrik Busekist.

87. **Holstenske Jægerkorps**, oprettet 1ste Februar 1785 paa 4 Kompagnier. Et Kompagni af Korpset deltog i Krigen mod Sverig 1788. Det opløstes 11te December 1789.

Chef: Ludvig Binzer.

88. **Slesvigske Jægerkorps**, oprettet 12te September 1788 paa seks Kompagnier, hvert med 120 Mand. Det blev under sin dygtige Chef, Ewald, en Mønsterbataillon for det lette Fodfolk. Den Skole, han stiftede, har bevaret sin Indflydelse til Nutiden; mange udmærkede Lærere ere uddannede i dette Korps. Det stod i Slesvig til 1801. I April dette Aar var det Fortrop for det Korps, der besatte Hamburg. 1803 stod det i Reserven af den i Holsten sammendragne Hær. 1805—7 var det i Avantgarden og stod ved den lybske Grænse. Øget med en Forstærkningsbataillon, stod Liniebataillonen i Sjæland fra 1808—14. Forstærkningsbataillonen blev i Holsten og deltog i Felttoget i Mecklenburg og Holsten 1813. Ifølge Hærplanen af 1ste Februar 1816 samledes hele Korpset i Ekernførde, hvor det stod til 1842, da det flyttedes til Slesvig. Foranlediget ved Oprørets Udbrud i Byen Slesvig den 24de Marts 1848 vilde Korpschefen føre Korpset til Nørrejylland, men største Delen af Mandskabet lod sig overtale i Flensborg, i hvis søndre Del Mandskabet blev indkvarteret, til at vende tilbage til Slesvig og svigte sin Ed. Med de fleste Officerer, Underofficerer og nogle faa menige, fortsatte Chefen Marchen til Vejle, hvor det opløstes i April 1848.

Navne:

Slesvigske Jægerkorps fra 12te September 1788. Fjerde Jægerkorps fra 1ste Februar 1842 til 1ste April 1848.

Chefer:

Johan Ewald fra 12te September 1788. Karl Fredr. Henrik Lange fra 6te Juli 1813. Johan Ludv. Karl af Sayn-Wittgenstein-Berleburg fra 18de Marts 1830 Louis Renouard fra 1ste Juli 1842.

Paaklædning:

1788 grøn Kjole med sort Krave, Rabatter og Haandled, graa Bukser. 1810 graa Trøje, det øvrige uforandret. 1816 mørkegrøn Kjole med rød Krave og Haandled, mørkegrønne Bukser. 1842 mørkegrøn Vaabenfrakke.

89. **Anden Bataillon let Infanteri i Sjæland**, oprettet 11te December 1789. Den stod i Sjæland til 1808, da den sendtes til Holsten og tildeltes Reserven af den der oprettede Hær. Fra 1805—7 hørte den til anden Rytterbrigade. 1808 udvidedes den med en første Bataillon. Fra 1808—13 stod den ene Bataillon i Sjæland, den anden i Jylland.

Sidstnævnte deltog i Stormen paa de engelske Skanser paa Anholt. Korpset opløstes 1ste Februar 1816.

Navne:

2den sjælandske Bataillon let Infanteri fra 15de Januar 1790. Jysk Skarpskyttekorps fra 1ste Marts 1808.

Chefer: Henrik Frederik Roepstorff fra 15de Januar 1790. Kristian Ulrik Sundt.

90. **Første Bataillon let Infanteri i Holsten**, oprettet 11te December 1789 af tre Kompagnier af det samme Dag opløste holstenske Jægerkorps. Fra 1805—7 stod det i Avantgarden af den i Holsten sammendragne Hær. 1808 øgedes den med en Forstærkningsbataillon. Linjebataillonen stod i Sjæland fra 1808—13. Forstærkningsbataillonen, der stod i Holsten, deltog i Stormen paa Stralsund 1809. 1814 indkvarteredes Korpset i Kiel, hvor det blev staaende til Oprørets Udbrud i denne By 23de Marts 1848. Paa faa Officerer nær gik det over til Oprørerne og udslettedes derfor af Hærens Lister.

Navne:

11te December 1789: 1ste Bataillon let Infanteri i Holsten. 15de Januar 1790: 1ste slesvigholstenske Bataillon let Infanteri. 1ste Marts 1808 Holstenske Skarpskyttebataillon. 1ste Februar 1816 Holstenske Jægerkorps. 20de Maj 1820 Lauenburgske Jægerkorps. 1ste Februar 1842: 5te Jægerkorps.

Chefer:

Kristian Delhardt Normann fra 11te December 1789. Ulrik Avgust Kardorff fra 1793. Samuel Waldeck fra 5te April 1810. Jens Leschly fra 28de Juli 1817. Kristof Karl Zepelin fra 9de November 1822. Karl Spæth fra 6te Marts 1827. Frans Lihme fra 30te November 1833. Karl af Glücksborg fra 3die Februar 1839. Tyge Gregorius Heegh fra 21de August 1846.

Paaklædning som slesvigske Jægerkorps.

91. **Anden Bataillon let Infanteri i Holsten.** Dens Oprettelse befaledes 11te December 1789. 15de Januar 1790 befaledes, at den skulde kaldes anden slesvig-holstenske lette Bataillon, og i Marts samme Aar befaledes Nedlæggelsen, inden den endnu var oprettet.

92. **Feltjægerkorpset**, oprettet 11te December 1789, et beredent Korps paa 4 Officerer, 10 Underofficerer, 3 Spillemænd og 60 Jægere, som udelukkende skulde anvendes i Generalstabens Tjeneste. Det indlemmedes 1ste Februar 1816 i Generalstaben.

Navne: Feltjægerkorpset fra 11te December 1789. Guldekorpset fra 20de Januar 1808.

Chefer:

Ludvig Jakob Binzer fra 11te December 1789. Theod. Joh. Wegener fra 20de Januar 1808. Johan Volfgang Haffner fra 1809.

Paaklædning:

1790 grøn Kjole med sort Krave, grønne Bukser og gul Vest. 1808 rød Kjole, sort Krave og Haandled, gule eller blaa Bukser.

93. **Marinekorpset**, oprettet 29de Jan. 1798 af det hværvede Mandskab, der var blevet tilovers ved Fodfolket i København, da det fik et større Tal Landrekruter, og de seks i København garnisonerende Regimenter fik samme Styrke som de øvrige Regimenter i Danmark. Planen for Marinekorpsets Styrke: 1099 Mand, delte i seks Kompagnier, og Planen for dets Bestemmelse: at det skulde bruges paa Flaaden samt til Vagt og Arbejde paa Holmen, vedtoges 11te Maj 1798. 8de Juni 1803 øgedes det med det den samme Dag nedlagte sjælandske Fodregiment, og blev nu fire Bataillioner stærkt, hver paa 600 Mand. Marineregimentets Styrke blev 65 Officerer, 144 Underofficerer, 2400 menige, i alt 2762 Hoveder. 1808 og 1809 indlemmedes tre af Bataillonerne i det nyoprettede københavnske Infanteriregiment, og 1810 opløstes den sidste Bataillon. Marinekorpset deltog med Hæder i Københavns Forsvar 1801 og 1807. I flere af Kompagnierne var der i øvrigt en meget slet og oprørsk Stemning, og Marinerne, der alle vare hværvede, gjorde sig ofte skyldige i Uordener. 1808 var et Kompagni af Korpset Besætning paa Kristiansø. Det gjorde Mytteri, ødelagde Kanonerne, flygtede til Sverig og havde nær spillet Fæstningen i Svenskernes Hænder.

Chefer:

François Xavier Daneskjold-Løvendal fra 29de Januar 1798. Jens Zeuthen Lemming fra 10de Juni 1803. Georg Ludvig Schulenburg fra 9de April 1808.

Paaklædning:

rød Kjole, mørkeblaa Krave, Rabatter og Haandled, gule Knapper med et Anker, hvide Snorer om Knaphullerne (Officererne Guldtresser om Knaphullerne).

94. **Nordsjælandske Landeværnsregiment**, oprettet 20de Marts 1801 med 9 Bataillioner, hver paa 600 Mand, nedlagt 15de Februar 1808.

Chef: Ernst Frederik Waltersdorff.

95. **Sydsjælandske Landeværnsregiment**, oprettet 20de Marts 1801 med 10 Bataillioner, hver paa 600 Mand, nedlagt 15de Februar 1808.

Chef: Peter Oxholm.

96. **Fynske do**, oprettet 20de Marts 1801 med 7 Bataillioner, hver paa 600 Mand, nedlagt 15de Februar 1808.

Chef: Frederik Juel.

97. **Langelandske Landeværnsbataillon**, oprettet 20de Marts 1801 med 1 Bataillon paa 600 Mand, nedlagt 15de Februar 1808.

Chef: Fredrik Ahlefeldt.

98. **Nørrejyske Landeværnsregiment**, oprettet 20de Marts 1801 med 4 Bataillioner, hver paa 600 Mand, nedlagt 15de Februar 1808.

Chef: Johan Gotlib Penich.

99. **Østjyske do**, oprettet 20de Marts 1801 med 9½ Bataillon, hver paa 600 Mand.

Chef: Peter Severin Fønss.

Den 21de Maj 1802 deltes det østjyske Regiment i følgende to Regimenter:

100. **Første østjyske do.** med 5½ Bataillon, nedlagt 5te Februar 1808.

Chef: Karl Erik Sames.

101. **Andet do. do** med 4 Bataillioner, nedlagt 5te Februar 1808.

Chef: Kasper Scholten.

102. **Vestjyske do**, oprettet 21de Maj 1801 med 5 Bataillioner, nedlagt 5te Februar 1808.

Chef: Fredr. Rubek Kristian Bülow.

103. **Slesvigske do.**, oprettet 21de Maj 1801 med 7 Bataillioner, nedlagt 5te Februar 1808.

Chef: Rochus Lynar.

104. **Holstenske do**, oprettet 21de Maj 1801 med 10 Bataillioner, nedlagt 5te Februar 1808.

Chef: Fredr. Karl Kristian Ulrik Ahlefeldt.

Faner:

hver Bataillon i Landeværnet førte Danebrogsflaget med Kongens Navnetræk i Hjørnerne, og i Midten den Indskrift: Landeværn for Kongen og Fædrelandet.

Paaklædning:

rød Kjole med lyseblaa Krave, Lærredsbukser. (Se videre om Landeværnet, 2den Del, S. 268 og 269.)

105. **Livjægerkorpset,** et københavnsk frivilligt Korps paa fire Kompagnier, oprettet 15de April 1801. Det udmærkede sig ved dristige Udfald under Københavns Belejring 1807. Det var i Spidsen ved alle Udfaldene og kæmpede med en Dristighed, og Udholdenhed, der skaffede det alles Beundring. — 1848 traadte mange af Livjægerkorpset ind i første Jægerkorps's Rækker og fremhævedes i Slaget ved Slesvig den 23de April for den udviste Kækhed. Korpset nedlagdes 28de Maj 1870.

Chefer:

Frederik Konrad Holstein fra 1801. Caspar Hermann Benzon fra 1ste Juli 1847. Ernst Povl Bruhn fra 29de August 1842. Karl Elias Viggo Arnholtz fra 18de Juni 1866.

Paaklædning:

grøn Trøje, sorte Rabatter, Krave og Haandled, hvid Vest, mørkegraa Bukser.

106. **Samsø Landmilits,** et Kompagni tilhest og et tilfods, oprettet i Efteraaret 1807, opløst 4de September 1814.

Paaklædning: blaa Kjole med hvid Krave, graa Bukser.

Chef:

107. **Laalandske Jægerkorps,** et Kompagni tilhest og et tilfods, oprettet i Efteraaret 1807, opløst 1ste Februar 1814.

Chef: Fred. Maks Hommel.

108. **Jyske Jægerkorps,** et Kompagni tilhest og et tilfods, oprettet i Efteraaret 1807. Det deltog i Felttoget i Holsten 1813, stod først i Altona og senere i Glückstadt under denne Fæstnings Belejring. Opløst 1ste Februar 1814.

Chefer:

Hans, Greve Rantzau-Breitenburg fra 1807. Heinr. Vilh. Daue fra 1809. Karl Ludv. Wegener fra 1812.

Paaklædningen for disse to Jægerkorpser var grøn Trøje og graa Bukser.

109. **Louise Augustas Livjægerkorps,** 3 Kompagnier, oprettet i Efteraaret 1807, opløst 1ste Februar 1816.

Paaklædning: grøn Trøje og graa Bukser.

Chef: Ludv. Nikolaj Hugo Buchwald.

110. **Langelandske Bataillon** med tilhørende Ærøe Kompagni, oprettet 18de Februar 1808, opløst 1ste Februar 1816.

Paaklædning: rød Kjole med mørkeblaa Rabatter og graa Bukser.

Chef: Kristian Ahlefeldt.

111. **Saporkorpset**, oprettet den 5te Avgust 1808 paa 4 Kompagnier, hvert med 200 Mand, indskrænket 1ste Februar 1814 til 1 Kompagni, der føjedes til københavns Infanteriregiment. Kompagniet opløstes 1ste Oktober 1816.

Chef: Emanuel Holst.

Paaklædning: mørkegraa Kjole med orangefarvet Krave, graa Bukser.

112. **Københavns Infanteriregiment**, oprettet 7de April 1808 af Marineregimentet, der nedlagdes. Regimentet var paa 3 Bataillioner, hver paa 600 Mand, af hvilke den ene kaldtes Marinebataillonen. Opløst 1ste Februar 1816.

Chef:

Georg Ludv. Schulenburg fra 1808. Fredr. Karl Ferdinand Grüner fra 1813.

Paaklædning: rød Kjole, mørkeblaa Krave, Rabat og Haandled, mørkegraa Bukser.

113. **Raketkorpset**, oprettet 25de Avgust 1813, opløst 1ste Juli 1842, genoprettet 1848 som Espingol-Batteri, det udmærkede sig i alle tre Felttog 1848, 49 og 50. Det nedlagdes i

Navne:

Raketkompagniet fra 1813 til 25de Januar 1816. Raketkorpset til 1842. Fra 1848—51 Espingol-Batteriet.

Chefer:

Andreas Anton Fredr. Schumacher fra 25de Avgust 1813. Andreas Brun Meyer fra 1823. Joakim Theodor Lundbye fra 27de April 1836. Laurids Martin Fredr. Meincke fra 13de Juni 1841.

F. Regimenter oprettede fra 1488—64.

114. **Første Reservebataillon**, oprettet den 19de April 1848, hørte i Felttoget 1848 til 7die Brigade. Den stod i Juni i Nordslesvig, i Juli og Avgust vesten for Vejle. Efter Felttogets Slutning gik den i Oktober til København. I Felttoget 1849 hørte den til 1ste Brigade (Krabbes) og udmærkede sig i Træfningerne ved Ullerup den 6te April og paa Dybbøl Bakke den 6te Juni. Under Vaabenstilstanden fra 10de Juli 1849 til 16de Juli 1850 forblev den paa Als. I Felttoget 1850 hørte

den endnu til 1ste Brigade. Med 2 Kompagnier af tredie Reservebataillon, 1 Eskadron og 1 Batteri dannede den Reserven for Schleppegrells Hovedkolonne i Istedslaget. Bataillonen høstede stor Berømmelse i Kampen ved Øvre-Stolk. En fjendtlig Brigade paa 4 Bataillioner havde bemægtiget sig Byen; efter en haardnakket Kamp fordrev Reserven og 13de Bataillon Fjenden, generobrede de tabte Kanoner og tog flere hundrede Mand tilfange. I Slutningen af September sendtes Bataillonen til Frederiksstad, til Understøttelse for den derværende Besætning. Under Hovedstormen den 4de Oktober greb Bataillonen ind i rette Tid og delte Æren for Sejren med 7de Bataillon, 4de Reservebataillon og Artilleriet. 1851 garnisonerede Bataillonen i Frederiksort, hvorfra den i Efteraaret flyttedes til Tønning. Den opløstes 15de Maj 1852.

Chefer:

Georg Daniel Gerlach fra 19de April 1848. Fredr. Ferdin. Henckel fra 3die December 1848.

Fane: Danebrog med Bataillonens Nr. og Kongens Navnetræk.

Paaklædning: mørkeblaa Vaabenfrakke, lyseblaa Bukser og Hue.

115. **Anden Reservebataillon**, oprettet 19de April 1848. Den deltog i Træfningerne i Sundeved 28de Maj og 5te Juni 1848 og hørte i dette Felttog til 2den Brigade, J. K. Hagemann. Om Vinteren stod den i Præstø. I Felttoget 1849 stod den ligeledes i 2den Brigade, Thestrup, og deltog i Træfningen ved Avnbøl 5te April Den stod derefter paa Als til 16de Juli 1850. I Felttoget 1850 hørte den fremdeles til 2den Brigade og understøttede kraftig 12te Bataillon i Istedslaget ved Erobringen af Gryde Skov. Den stod dernæst indtil Krigens Ophør i Danevirkestillingen. Den forblev i Slesvig By til Oktober 1851, da den flyttedes til Ekernførde. Den opløstes 15de Maj 1852.

Chefer:

Laurits Svitzer Schow fra 19de April 1848. Jens Viktor Dodt fra April 1850. Jakob Edvard Nissen fra 1ste December 1851.

Faner og Paaklædning som Nr 114.

116. **Tredie Reservebataillon**, oprettet 19de April 1848. I Felttoget 1848 stod Bataillonen i Juni i Nordslesvig, i Juli og Avgust i Vejle-Stillingen. Den hørte i dette Aar til 5te Brigade. I Felttoget 1849 hørte den til 1ste Brigade, Krabbe. I Træfningen ved Ullerup den 6te April kæmpede den udholdende imod tredobbelt Overmagt, til den fik Hjælp og slog Hannoveranerne paa Flugt. Den øvrige Del af Felttoget stod den paa Als, hvor den forblev til 16de Juli 1850.

I Felttoget 1850 var den ligeledes i 1ste Brigade, Krabbe. 2 Kompagnier forbleve under Istedslaget i Flensborg. De to andre Kompagnier kæmpede i Forening med 1ste Reservebataillon i Istedslaget. Efter Sejren gik hele Bataillonen til Mysunde, hvor den afslog Fjendens Storm paa de derværende Skanser den 12te September 1850. Efter Krigens Ophør kom den i Februar 1851 til Slesvig, hvorfra den om Efteraaret flyttedes til Tønder og Bredsted. Den opløstes 15de Maj 1852.

Chefer:

Kristian Henr. Kæsemodel fra 19de April 1848 faldt i Slaget (ved Fredericia). Karl Fredr. Anton Lorenzen fra 7de September 1848.

Fane og **Paaklædning** som Nr. 114.

117. **Fjerde Reservebataillon,** oprettet den 19de April 1848, hørte i Felttoget 1848 til 3die Brigade, Rye, og stod i Juni i Nordslesvig, i Juli og Avgust ved Vejle. Om Vinteren kantonnerede den i Pjedsted, 1 Mil norden for Fredericia. I Felttoget 1849 hørte den atter til Ryes Brigade. Bataillonen tog Hadersiev, der var besat af Oprørerne, med Storm den 3die April. I Slaget ved Kolding stormede den Bakkerne sønden for Ejstrup og frarev Fjenden det stærkt besatte Vrandruphovgaard. I Slaget ved Fredericia var den i General Ryes første Træfning. Under Vaabenstilstanden stod den fra Avgust 1849 til 13de Juli 1850 i Vejle. I Felttoget 1850 var den i 3die Brigade, Schepelern, der omgik den fjendtlige Stilling den 24de og 25de Juli. I Avgust gik Brigaden imod Frederiksstad. Efter at denne befæstede By var erobret, overdroges dens Forsvar til 4de Reservebataillon og 7de Bataillon. Under Fjendens 6 Dages Angreb havde Bataillonen sin Post paa den Strækning, Fjenden angreb med sin Hovedstyrke. 1851 og 1852 stod Bataillonen i Slesvig. Den opløstes 15de Maj 1852.

Chefer:

Karl Fredr. Bartels fra 19de April 1848. Kristian Vilh. Fredr. Konr. Thrane fra 22de December 1848. Georg Henr. Lasson fra 5te Oktober 1850. K. V. F. K. Thrane fra 1ste Februar 1851.

Fane og **Paaklædning** som Nr. 114.

118. **Femte Reservebataillon,** oprettet 19de April 1848, hørte i Felttoget 1848 til 1ste Brigade, stødte til Hæren i Juni i Nordslesvig. I Juli, Avgust og September stod den vesten for Vejle. Fra Oktober til December i Tisted, fra December til Marts 1849 i Viborg. Den hørte i Felttoget 1849 til fjerde Brigade, Moltke, og deltog i Træfningerne ved Kolding, Gudsø og Fredericia. Fra September 1849 stod den i Skanderborg. I Felttoget 1850 hørte den til 4de Brigade, Thestrup,

der aabnede Istedslaget. Bataillonen drev Fjenden bort fra Elmholt og forsvarede den godt, da Fjenden vilde tage den tilbage. Den 25de Juli stod Bataillonen i Slagets Brændpunkt, i Isted By. Fra 26de Juli til Krigens Ophør var den i Danevirkestillingen. 1851 og 1852 stod Bataillonen i Rensborg Kronværk. Den opløstes 15de Maj 1852.

Chefer:

Karl Fredr. Coldevin fra 19de April 1848. Joakim Avg. Konrad Suckow fra 15de Maj 1848. Adam Kristian Arenfeldt fra 23de November 1848. Povl Ulrik Scharffenberg fra 1850.

Fane og **Paaklædning** som Nr. 114.

119. **Sjette Reservebataillon**, ifølge Befaling af 28de Januar 1849 oprettet den 1ste Marts s. A. Den hørte 1849 til 4de Brigade, Moltke. Den udmærkede sig i Slaget ved Kolding, hvor den stormede den nordre Indgang, og ved Fredericia, hvor den stormede Skanserne ved Koldingvejen. Fra September 1849 til Juli 1850 stod den i Aarhus. I Felttoget 1850 hørte den til 4de Brigade, der aabnede Istedslaget. Efter Sejren stod den i Danevirkestillingen til Krigens Ophør. Fra Februar 1851 til Oktober stod den i Tønning; fra November 1851 til Maj 1852 i Frederikstad. Den opløstes 15de Maj 1852.

Chefer:

Niels Georg la Cour fra 1ste Marts 1849. Kristian Henr. Kæsemodel fra 18de Juni 1849 (faldt i Slaget ved Fredericia). N. G. la Cour fra 17de Juli 1849. J. Ph. Wørishøffer fra 1851. Henrik Joakim Melkjor Holten Thrane fra 1ste December 1851.

Faner og **Paaklædning** som Nr. 114.

120. **Første Reservejægerkorps**, oprettet 19de April 1848. Det stødte til Hæren paa Als den 27de Maj. Den 31te Maj førtes det fra Als over til Nordslesvig, og indlemmedes i det højre Flankekorps. I Juli og August stod det ved Vejle og hørte til 5te Brigade, Krogh. Om Vinteren laa det i København. 1849 stod det i April i Sundeved og var tildelt den 2den Brigade. I Midten af April kom det i 4de Brigade og førtes over til Jylland. Det forsvarede sig med megen Dygtighed i Træfningerne ved Gudsø den 3die og 7de Maj. Under Fredericias Belejring udmærkede Korpset sig gentagne Gange, navnlig i Udfaldet den 30te Juni, hvor det ødelagde de fjendtlige Værker paa Eksercermarken norden for Fæstningen. I Slaget den 6te Juli var Korpset Brigaden Ryes Fortrop og banede Vej for den. I Felttoget 1850 var det i 6te Brigade, Irminger. To af Kompagnierne sendtes

til Tønder; de to andre Kompagnier dækkede de danske Batteriers Stilling ved Hovedvejen til Slesvig i Istedslaget og afsloge Fjendens Angreb. Fra 26de Juli til Krigens Ophør stod Korpset i Danevirkestillingen i Nærheden af Ellingsted. Den 1ste Februar 1851 kom det til Frederiksstad. 1ste November s. A. til Frederiksort og Femern. Det opløstes 15de Maj 1852.

Chefer:

Fredr. Lønborg fra 19de April 1848. Jens Bergendahl Schepelern fra 31te Juli 1848. Karl Bonnez fra 22de December 1848.

Paaklædning: mørkegrøn Vaabenfrakke og mørkegraa Bukser.

121. **Tredie Reservejægerkorps,** oprettet 19de April 1848, stødte til Hæren i Nordslesvig i Begyndelsen af Juni og hørte til Avantgarden af det højre Flankekorps. Fra Juli til September stod det i Vejlestillingen. Fra Oktober til December i Assens Fra Midten af December til Slutningen af Marts i Nyborg. I Felttoget 1849 hørte det til 1ste Brigade, Krabbe. Korpset stod i Begyndelsen af Ullerupslaget den 6te April i Reserve. I rette Tid ilede det de i første Linie kæmpende Bataillioner til Hjælp og afgjorde Dagen til vor Fordel. Fra den Dag hed det i Folkemunde Ullerupjægerne. Resten af Felttoget stod det paa Als, hvor det forblev til 16de Juli 1850. I Felttoget 1850 var det i 2den Brigade. Det dækkede Schleppegrells Hovedkolonnes højre Side i Istedslaget. Korpset tog Sted med Storm, understøttet af de to Forstærkningsjægerkorps samt af 2den Forstærkningsbataillon og 5te Reservebataillon. Kampen om denne By varede uafbrudt i 5 Timer. Efter Sejren forblev Korpset i Danevirkestillingen til Krigens Ophør. Den 1ste Februar 1851 gik det til Tønder. Den 1ste November s. A. til Husum. Det opløstes 15de Februar 1852.

Chefer:

Johan Fredr. Leopold Kauffmann fra 19de April 1848. Ferdinand Avg. Gosch fra 24de April 1848.

Paaklædning som Nr. 120.

Alle Reservebataillonerne fra Nr. 114 til Nr. 121 oprettedes 1848 af Liniebataillonerne, 6te, 7de og 8de Aars Mandskab, der 1849 og 1850 udfyldtes med Mandskab af 22 Aars Alderen.

122. **Første Forstærkningsbataillon,** oprettet 16de Avgust 1848 af det Mandskab, der havde trukket Frilod ved Udskrivningen til Soldaterstanden i Aarene 1841—48. Bataillonen forlod København 13de Novbr. 1848 og stod vesten over paa Nørrejyllands Sydgrænse imellem Ribe og Vamdrup. I Felttoget 1849 hørte det i April til 2den Brigade og

slog Fjendens Angreb tilbage ved Avnbøl den 5te April. Midt i Maaneden flyttedes den over i 3die Brigade og deltog i Slaget ved Kolding samt i Fredericias Forsvar. I Slaget den 6te Juli stod den i Brigadens anden Træfning. Vinteren 1849—50 stod den i København. I Felttoget 1850 var den i 6te Brigade og banede Vej for Rytteriet ved at storme Engaa, Bollingsted og Skovene sydvest for Helligbæk. Den øvrige Del af Felttoget stod Bataillonen i Danevirkestillingen. 1851 og 1852 stod den med tre Kompagnier i Flensborg og med et Kompagni i Angel.

Chef: Søren Henrik Stockfleth.

Fane og Paaklædning som Nr. 114.

128. **Anden Forstærkningsbataillon,** oprettet 6te September 1848 af det Mandskab, der ved at trække et højt Nr., eller tilbytte sig et saadant imod Mønt, ved den aarlige Udskrivning var frit for Tjeneste i Fredstid. Den 18de Oktober 1848 gik Bataillonen fra København til Fredericia. Vinteren over stod den paa Grænsevagt imellem Kolding og Vandrup. 1849 stod den i 1ste Brigade; den var paa Forpost vesten for Ullerup, da Brigaden den 6te April blev angreben af Hannoveranerne, og forsvarede sig haardnakket, indtil Brigadens Hovedstyrke kom den til Hjælp og slog Fjenden. I Midten af April forsattes den til 3die Brigade og deltog med denne i Træfningerne ved Kolding og Gudsø, i Fredericias Forsvar og i Slaget den 6te Juli. Vinteren 1849—1850 laa den i København. I Felttoget 1850 stod den i 5te Brigade, der begyndte Kampen i den tidlige Morgenstund paa den anden Slagdag, den 25de Juli. Bataillonen var oprindelig i anden Træfning og blev ført frem i første Linie til Understøttelse for de ved Isted kæmpende Regimenter. Den greb kraftig ind i Kampen og fordrev Fjenden fra Isted. I den øvrige Del af Felttoget dannede den Besætningen i Slesvig By. Fra 1ste Februar 1851 til Oktober stod den i Angel. Fra Oktober til April i Svansø. Overalt skaffede den sig et agtet Navn for den Strænghed, hvormed den opretholdt Orden og Rolighed. Den opløstes 15de Maj 1852.

Chefer:

Niels Georg la Cour fra 6te September 1848. Ole Krabbe fra 29de Septbr. 1848. Peter Henr. Glode du Plat fra 19de Marts 1849. Frans Konr. Lange fra 7de April 1849. Henr. Georg 'Irminger fra 20de April 1849. K. V. Dau fra 6te Juli 1849. P. H G. du Plat fra 16de September 1849. G. D. Vett fra 1ste Juni 1851. Fredr. Georg Hirsch fra 22de November 1851.

Fane og Paaklædning som Nr. 114.

124. **Tredie Forstærkningsbataillon**, oprettet 4de September 1848 paa samme Maade som de to foregaaende. Disse 3 Bataillioner, der bestode af de mest velhavende og for største Delen kraftigste unge Mænd af Landbostanden, i Reglen Gaardmandssønner, vare Kærnebataillioner, der baade ved deres Tapperhed og Mandstugt i høj Grad styrkede Hæren 3die Bat. kaldtes Frilodsbataillonen til 16de Septbr. 1848. Fra Septbr. 1848 til Slutningen af Juni 1849 stod den i Als og Sundeved. Den hørte til 6te Brigade. I Slaget ved Fredericia, 6te Juli 1849, stod den i Brigadens anden Træfning, der optog den venstre Fløj af første Træfning, som kastedes tilbage af Besætningen i de fjendtlige Skanser. I Forbindelse med 1ste Bataillon og 1ste Forstærkningsjægerkorps slog den Fjendens 2den Brigade paa Flugt og forfulgte den til Bredstrup og Randsfjord. Fra Avgust 1849 til Juli 1850 stod den i Svendborg. I Felttoget 1850 hørte den til 5te Brigade, der begyndte Kampen den 25de Juli. Alle Bataillonens 4 Kompagnier udvikledes straks paa begge Sider af Hovedvejen til Slesvig, sønden for Højderne ved Helligbæk. Ved Opbydelsen af alle sine Kræfter og understøttet af 4de og 5te Forstærkningsbataillon, 1ste, 2den lette og 11te Liniebataillon afslog den Fjendens Modangreb i Slagets Midte, og tilkæmpede sig Sejren. Den øvrige Del af Felttoget stod den i Danevirkestillingen. Fra 1ste Februar 1851 til September i Rensborg Kronværk, fra Oktober 1851 til April 1852 i Angel. Den opløstes 15de Maj 1852.

Fane og Paaklædning som Nr. 114.

Chefer:

Karl Fredr. Krabbe fra 4de September 1848. Joh. Philip Thom. Ræder fra 1ste Oktober 1848. Georg Daniel Gerlach fra 3die December 1848. Ernst Henr. Claude Wilster fra 17de Oktober 1851.

125. **Fjerde Forstærkningsbataillon**, oprettet 11te Maj 1849 under Fredericias Belejring af 4 Liniebataillioners Depotkompagnier, der hørte til Fæstningens faste Besætning. Dele af Bataillonen deltoge ligeledes i Fredericiaslaget og jævnede de tagne Skanser med Jorden. I Felttoget 1850 fik den Lejlighed til at vise, at den var en fortrinlig Bataillon. Den hørte til 6te Brigade og sendtes den 25de Juli i Istedslaget frem til Understøttelse for Avantgardens højre Fløj, der var kastet ud af Skoven vesten for Hovedvejen til Slesvig. Bataillonen tog Skoven og det derved værende Teglværk med Storm. Den blev derpaa ført til Hovedvejen og stormede i Forening med Garden Fjendens sidste Stilling ved Isted Kro. Flere Kanoner erobredes, og det fjendtlige Rytteris Forsøg paa at tage dem tilbage afsloges. I

den øvrige Del af Felttoget stod Bataillonen i Danevirkestillingen. Fra 1ste Februar til 1ste Oktober 1851 stod den i Husum, og fra Oktober 1851 til Maj 1852 i Slesvig. Den opløstes 15de Maj 1852.

Chefer:

Kristian Fredr. Avg. Tuxen fra 11te Maj 1849. J. H. G. Irminger fra 18de Septbr 1849. Anton Philip Saint-Aubain fra 1ste Maj 1850 (faldt i Slaget ved Isted 25de Juli 1850). Rikard Valdemar Chabert fra 26de Juli 1850. René Colin Louis de Pontavice fra 1ste Septbr. 1850 til 15de Maj 1852.

Fauer og **Paaklædning** som Nr. 114.

126. **Femte Forstærkningsbataillon**, oprettet 11te Maj 1849 i Fredericia, under Belejringen, af 4 Liniebataillioners Depotkompagnier, der hørte til Fæstningens faste Besætning. Foruden at deltage i Forsvar, deltog Bataillonen i at jævne de fjendtlige Skanser efter Udfaldet den 6te Juli. Fra September 1849 til Juli 1850 stod den i København. I Felttoget 1850 hørte den til 5te Brigade. Bataillonen gik i Istedslaget frem i Linie med 3die Forstærkningsbataillon, tilhøjre for denne, overskred efter en haardnakket Kamp Gammellund Mose og trængte frem til Gammellund By. Den blev atter kastet tilbage og optoges af 2den Bataillon. Efter at Fjendens Modstand i den første Stilling var brudt, dannede Bataillonen Reserve for den Kolonne, der stormede hans sidste Stilling ved Isted Kro. Efter Sejren stod Bataillonen i Danevirkestillingen til Krigens Ophør. Fra 1ste Februar 1851 til 15de September stod Bataillonen i Aabenraa, Vinteren over stod den i det østlige Angel. Den opløstes 15de Maj 1852.

Chefer:

A. J. Jacobsen fra 11te Maj 1849. Karl Vilh. Dau fra 6te April 1850.

Fane og **Paaklædning** som Nr. 114.

127. **Første Forstærkningsjægerkorps** oprettedes i Sønderborg 3die December 1848 af 4 herværende Jægerkompagnier, hvis Mandskab for største Delen hørte til de saakaldte Frilodsmænd af samme gode Stof som de paa foregaaende Side omtalte Forstærkningsmænd. I Felttoget 1849 hørte det til 6te Brigade. Korpset slog Fjendens Fortropper den 3die April ved Adsbøl og trængte frem til Graasten. I Slaget ved Fredericia den 6te Juli var det i Brigadens anden Træfning og rykkede frem til Understøttelse for 1ste lette Bataillon. Korpset gik i Kampen som til en Dans, erobrede et fjendtligt Halvbatteri og gjorde flere Hundrede Mand til sine Fanger. I Felttoget 1850 hørte det til

138. **Philip Julius Knudsens Frikorps,** et københavnsk Frikorps paa 80 Mand, der i Juli 1848 stødte til Hæren. Det skulde ligeledes anvendes som Patrouillekorps. Det opløstes i Oktober 1848.

Chef: Jens Mikael Maarup.

139. **21de Bataillon,** oprettet 15de Marts 1852, opløst 30te Mai 1866. (Se Anm. 2, S. 659. 60.

140. **22de Bataillon,** oprettet 1ste April 1851. Efterat Oprørshæren var opløst i Marts 1851 dannedes af dens fem Jægerkorpser det holstenske

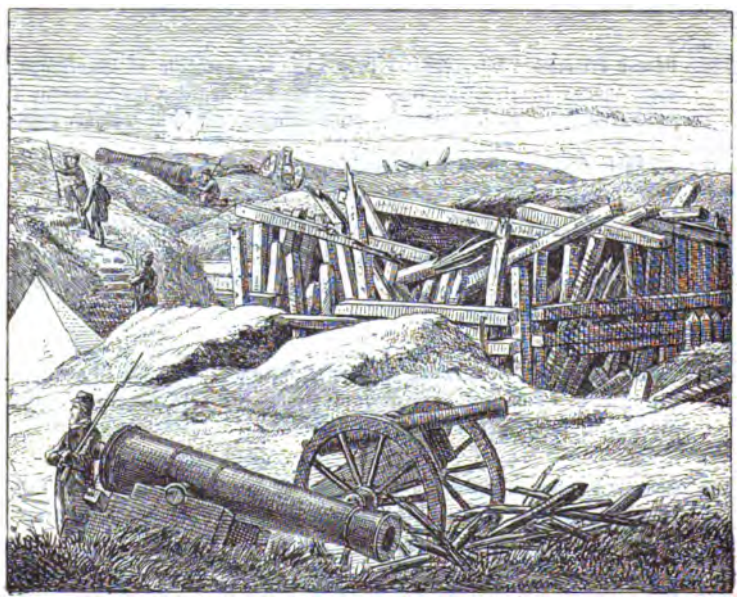

Det Indre af Skandse VI paa Stormens Dag den 18de April. (Efter Fotografi, optaget den samme Dag af Preusserne.)

Jægerkorps, der i Avgust 1852 overførtes fra Kiel til Kjøbenhavn, hvor det kaserneredes paa Kristianshavn. Udvidet til et Regiment den 1ste December 1863 dannede det med 2det Regiment den 1ste Brigade under Oberst Lasson. Kort før Krigens Udbrud i 1864 hjemsendtes de Menige, der vare Holstenere; de erstattedes med Mand-

131. **Atten Depots- og Garnisons-Kompagnier.** Oprettelsen befaledes den 15de April 1850.

1ste, 2den, 3die og 4de Kompagni stode paa Als.
5te — — i Nyborg.
6te og 7de — — i Fredericia.
8de — — i Helsingør.
9de, 10de, 11te og 12te — — i København.
13de — — paa Vesterhavsøerne.
14de, 15de og 16de — bleve indlemmede i de Bataillioner, der lede stærke Tab ved Isted.
17de — stod i Ekernførde.
18de — — paa Femern.

De opløstes alle i Februar 1851.

132. **Odense Frikorps.** Frivillige fra hele Fyn, der dannede et Jægerkorps, som føjedes til 10de Bataillon og deltog med denne i Træfningerne i Sundeved 28de Maj og 5te Juni. Det opløstes den 30te Oktober 1848.

Chef: Frederik Ludvig Hindenburg.

133. **Vejle og Randers Frikorps**, et Kompagni paa 160 Mand, der føjedes i Maj 1848 til 1ste Bataillon danske frivillige. Ved dennes Opløsning 31te Avgust føjedes Kompagniet til 5te Bataillon; det opløstes i Slutningen af Oktober.

134. **Aarhus, Holstebro, Ringkøbing og Lemvig Frikorps.** 160 Frivillige, der dannede et Kompagni, som i Juni føjedes til 11te Bataillon. Det opløstes i Slutningen af Oktober 1848.

135. **Horsens Frikorps** dannede et Kompagni af 1ste Bataillon danske Frivillige og føjedes efter dennes Opløsning til 5te Bataillon. Det opløstes i Slutningen af Oktober.

136. **Første Bataillon danske Frivillige**, oprettet i København i April 1848, opløstes 31te Avgust s. A. Største Delen af Mandskabet lod sig hverve til 4 Aars Tjeneste i Vestindien

137. **Jagds Patrouillekorps** Frivillige fra Nordslesvig, som stødte til Hæren midt i Juni. Det anvendtes til at skaffe Underretning om Fjendens Bevægelse og var meget paalideligt. Det opløstes 1ste Marts 1849.

Chef: Jens Kristian Henrik Klavdius Jagd.

Fæstningerne

ere nu ifærd med at hensmuldre. De styrende betonede i lang Tid ikke med tilstrækkelig Kraft, at en Hovedfæstning er nødvendig for Landets Bestaaen som selvstændig Stat. Rigsdagen nægtede stadig Pengene til Bygningen og behandlede altid denne Livs- og Velfærdssag med sløj Ligegyldighed, naar den med Aars Mellemrum forelagdes den. Naar det Spørgsmaal var paa Bane, af hvilket Statens fremtidige Bestaaen og Folkefrihedens Bevarelse var afhængig, saa stak alle Halen imellem Benene, og, hvad der var det værste, mange Parti- og Folkeledere bare sig ad, som om de vilde fremskynde Statens Fald, ved stedse at opstille nye Betingelser for Indrømmelsen af de fornødne Pengebevillinger. Det Parti, der særlig kalder sig det folkelige, burde ikke vise sig som det mest folkefjendske. Thi det er et folkefjendsk Parti, der hindrer Landets Befæstning, saa Folkefjenden, hvad Dag han lyster, kan bemægtige sig Landet uden at støde paa Modstand. Det Parti, der blindt modsætter sig Landets Bestaaen som fri og selvstændig Stat, idet det ikke vil lævne den Del af Folket, der har Lyst til at kæmpe for Arne og Frihed, en Plet med lukkede Døre, hvor den kan væbne sig til Striden, bør ikke kalde sig det folkelige. — Et andet Parti, der brovter med sin Fædrelandskærlighed, sit Syn paa Religion og Frihed, lader Hænderne synke og trøster sig med, at Gud ikke kan undvære Danmark. Danmark kan idetmindste ikke undvære ham, og, naar det af al Kraft vil arbejde paa sin Befæstning, vil Gud ej lade det sejle sin egen Sø.

Resten af Folket var længe dorsk og ligegyldigt for Befæstningssagen, og følte sig fornærmet og ubehagelig berørt, allerede naar den mindedes derom. Følgen heraf er, at siden 1864 har Landet ikke en Fæstning, ikke en Bom eller Port, der kan værne om alle de Forraad, der ere nødvendige til Hærens og Flaadens Udrustning og Vedligeholdelse.

København.

Dets befæstede Slot, der laa paa Slotsholmen, er anlagt 1168 af Absalon. København var tidligere Landets Hovedfæstning; 1259 trængte den vendiske Fyrste Jarmer gennem det Gab i Muren, der senere kaldtes Jarmers Gab. 1289 tilsiger Ingvar Hjort Københavns Borgere Nydelsen af den hele Statsret, fordi de havde besluttet at befæste deres Stad. Angrebet af Hansestæderne 1248, 1362, 1369 og 1428, af Normændene 1290; belejret af Frederik I efter Kristian II's Flugt i 8 Maaneder 1523; belejret af Kristian III i Grevens Fejde i et Aar fra 1535 til 1536. Belejret af Svenskerne i syv Fjerdingaar fra 1658 til 1660; blokeret af Engelskmænd, Hollændere og Svenskere i Avgust 1700; belejret af Engelskmændene fra 16de Avgust til 5te Septbr. 1807. Garnisonen var fra 1689—1842, foruden Ingenieurer, Artilleri, Rytteri og begge Garder, bestemt til 6 Regimenter eller 12 Batailloner Fodfolk. Dennę Styrke har København bestandig haft under fredelige Forhold; men Skæbnen eller, om man vil, Regeringens Uforudseenhed forskyldte, at hver Gang der udbrød Krig, og en Fare truede Hovedstaden, mistede Fæstningen største Delen af sin Garnison, der sendtes til den modsatte Ende af Landet. Saaledes under Belejringerne 1700 og 1807, da Garnisonen kun bęstod af nogle faa, tildels uøvede Batailloner, medens Fæstningens faste Garnison stod i Holsten.

Gouvernører.

Ernst Frederik Karl af Sachsen-Hilburghausen	fra	$^{22}/_{2}$ 1758.
Konrad Vilhelm Ahlefeldt	-	$^{26}/_{10}$ 1763.
Friderich Karl Ferdinand af Braunschweig-Bevern	-	$^{1}/_{4}$ 1773.
Nikolaj Maks Gersdorff	-	$^{31}/_{7}$ 1795.
Henrik Ernst Peymann	-	1805
	til	$^{7}/_{11}$ 1808.
Vilhelm af Hessen-Kassel	-	$^{1}/_{7}$ 1842
	til	$^{29}/_{8}$ 1848.

Kommandanter.

Joakim Breda ..... fra $^{3}/_{6}$ 1657.
Frederik Ahlefeldt ... - $^{28}/_{2}$ 1659.
Johan Eggerik Lübbes - $^{6}/_{9}$ 1660.
Frederik Ahlefeldt ... - - 1661.
Niels Rosenkrantz ... - $^{2}/_{10}$ 1673.
Jørgen Bjelke, Overkommandant ..... - $^{2}/_{5}$ 1674.
Bartold Bülow..... - - 1675.
Jokum Schack ..... - $^{14}/_{12}$ 1676.
Hans Schack ..... - $^{16}/_{4}$ 1681.
Charles Damas Cormaillon ..... - $^{22}/_{11}$ 1700.
Hans Kristof Schønfeldt - $^{26}/_{9}$ 1712.
Vilhelm Hedviger Epping Sponeck ..... - $^{21}/_{10}$ 1720.
Henrik Scholten ..... - $^{23}/_{9}$ 1740.
Mikael Numsen..... - $^{12}/_{11}$ 1750.
Karl V. Sames ..... - $^{25}/_{1}$ 1771.
Henrik Gude ..... - $^{16}/_{12}$ 1771.
Hans Henrik Eichstedt - $^{17}/_{1}$ 1772.
Frederik Johansen ... - $^{3}/_{6}$ 1773.
Klemens Avgust Haxthausen ..... - $^{7}/_{1}$ 1785.
Nikólaj Maks Gersdorff - $^{2}/_{1}$ 1793.
Johan Frederik Leth . - $^{31}/_{7}$ 1795.
Karl Baudissin ..... - 1809.
Georg Schulenburg .. - $^{29}/_{8}$ 1814.
Fredr. Karl Ferdinand Grüner ..... - $^{1}/_{8}$ 1828.
FrederikJulius d'Origny - $^{3}/_{11}$ 1834.
Broder Peter Hagen .. - $^{1}/_{8}$ 1838.
Jasper Lützow Hagemann ..... - $^{30}/_{3}$ 1848.
Kristian Avgust Schepelern ..... . - - 1855.
Johan Andreas Philip Ferdin. Wörishöffer - $^{6}/_{4}$ 1865.
Povl Ulrik Scharffenberg ..... - $^{1}/_{10}$ 1867.
Fæstningsværkerne paa Sjælands Landside, fra Østerport til Kallebodstrand,nedlagte - $^{30}/_{3}$ 1870.

Kommandanter i Citadellet.

Henrik Harloff..... fra 1666.
Sten Andersen Bilde.. - $^{10}/_{8}$ 1675.
Bartold Bülow..... - $^{3}/_{4}$ 1676.
G. Hoffmann ..... - $^{18}/_{8}$ 1685.
H. Schack ..... - $^{5}/_{2}$ 1687.
C. D. Cormaillon .... - $^{23}/_{11}$ 1700.
H. K. Schønfeldt..... - $^{26}/_{9}$ 1712.
Jacob Peter Bonar ... - $^{12}/_{10}$ 1714.
Otto Adolf Bestenbøstel - - 1716.
Jørgen Kristof Klenau - $^{8}/_{6}$ 1712.
Gerhard Kristoffer v. Stœcken..... - $^{24}/_{2}$ 1724.
Hans Henrik Scheel .. - $^{30}/_{8}$ 1728.
Frederik Hans Walter - $^{10}/_{11}$ 1738.
Volfgang Ernst Paurnfeind ..... - $^{10}/_{7}$ 1749.
Levin Ludvig Hobe .. - $^{31}/_{4}$ 1768.
Kristian Holten ..... - $^{28}/_{1}$ 1774.
Magnus Ernst Firchs . - $^{6}/_{10}$ 1784.
Henrik Ernst Peymann - $^{22}/_{8}$ 1794.
Karl Gotfred Würtzen - $^{16}/_{5}$ 1811.
Didrik Karl Lorentz .. - $^{3}/_{6}$ 1817.
Kristian Fredr. Glode du Plat..... - $^{7}/_{12}$ 1831.
Karl Gotlib Kleist.... - $^{28}/_{8}$ 1841.
Tyge Gregor Høegh .. - $^{1}/_{7}$ 1842.
Kristof G. Fr. Hedemann - $^{26}/_{8}$ 1846.
Niels Kristian Lunding - - 1855.
Povl Martin Bülow... - - 1858.

Kristianshavn,
anlagt af Kristian IV 1618.

Ernst Lebrecht ..... fra 20/11 1659.
Kolomb. Beaufort .... - 18/4 1661.
Adam Trester ..... - - 1664.
Didrik Busk..... - 1671—75.
Forenet med København 1675.

Kronborg,
anlagt og befæstet 1577—85,
erobret af Svenskerne 1658.

Otto Skade ..... fra 1/2 1658.
Povl Beenfeldt..... - 1/8 1658.
Ejler Holck ..... - 6/7 1660.
Karl Henrik v. Osten. - 16/3 1672.
Ulrik Dewitz ..... - 1/8 1675.
Bartold Bülow..... - 25/2 1676.
Konrad Wichmann... - 3/4 1676.
Karl Henrik v. Osten. - 3/5 1676.
Hartvig Asche Schack - 13/7 1677.
Johan Didrik Wetberg - 10/10 1678.
Karl Henrik v. Osten. - - 1679.
Jakob Geveke . ..... - 18/11 1685.
Hans Erasmus Pfordten - 6/9 1694.
Mikael Kristof Schnitter - 29/12 1712.
Hans Philip Prætorius - 30/7 1725.
Ditlev Revenfeldt .... - 24/12 1732.
Johan Fredr. Brockenhuus..... - 10/11 1742.
Gustav Grüner ..... - 2/2 1748.
Johan Georg Moltke.. - 17/3 1759.
Andreas Hauch ..... - 16/1 1765.
Karl Johan Kristian Bessel..... - 6/12 1780.
Frans Aubert..... - 4/6 1788.
Eseklas Henrik Stricker - 27/12 1793.
Morits Scheel ..... - 16/5 1811.
Frederik Ohlrogge ... - 1/2 1829.
Harald Rothe..... - - 1839.
Louis Paul Renouard. - - 1849.
Niels Kristian Lunding - - 1856.
Johan Ditlev Høst.... - 1/10 1867.
Julius Teodor Hein .. - 21/4 1868.

Kege,
befæstet af den svenske Konge,
Karl Gustav, 1659.
Mogens Kragh.
Fæstningen sløjfet 1661.

Korsør.
befæstet 1659 af den svenske Konge,
Karl Gustav.

Henrik Harloff..... fra 1661.
Ulrik Dewitz ..... - 25/8 1666.
Niels Frijs ..... - 1/7 1675.
Just Ebbel ..... - 3/2 1676.
Vilhelm Gutrich ..... - 1/10 1678.
Vulf Henrik Kalneyn . - 10/1 1680.
Valentin Matias Wedel - 1/5 1688.
Ratenburg ..... - 31/12 1695.
Peter Olsen Knapstad - 18/1 1696.
Johan Nik. Lou..... - 3/5 1709.
Adam Erdman Baronewsky..... - 1715.
Otto Lützow ..... - 11/12 1730.
Herman Lohmann ...
Klavs Enevold Pors .. - 5/3 1742.
Kristian Gyldenfeldt.. - 26/5 1762.
Magnus Lützow ..... - 21/6 1845.
Abraham Agerholm .. - 1843.
Karl Jacobsen ..... - 1849.
William Palmer Pingel - 1864.
Frederik Georg Lützow - 1866.

Nakskov,
befæstet 1547, belejret og erobret
af Svenskerne 1658 og 59.

Frederik Ahlefeldt ... fra 12/2 1658.
Joakim Kørber ..... - 19/6 1658.
Frederik Ahlefeldt ... - 12/2 1660.
Jakob Geveke ..... - 6/8 1661.
Kaspar Schlichter.... - 1/6 1675.
Sigvard Lützow ..... - 14/11 1676.
Jakob Geveke ..... - 16/10 1677.
Hans Vilhelm Meerheim - 16/11 1679.

Jakob Geveke..... fra $^{11}/_{8}$ 1683.
Fabian Eppinger..... - $^{26}/_{11}$ 1685.
Fæstningen nedlagt $^{25}/_{1}$ 1690.

Nyborg.

befæstet 1547 til 58 af Frederik II.s
Lensmand: Frans Brockenhuus.

Erik Qvitzow..... fra $^{3}/_{1}$ 1660.
Adolf Fuchs..... - 1662.
Josef Jacobsen Vilh. Svitzer..... - $^{30}/_{3}$ 1662.
Benedikt Hatten..... - $^{20}/_{12}$ 1664.
Johan Kasper Cicignon - $^{1}/_{12}$ 1671.
Ejler Holck..... - 1672.
Just Ebbel..... - $^{7}/_{8}$ 1675.
Sigfred Bibow..... - $^{6}/_{1}$ 1676.
Hans Steensen..... - $^{28}/_{3}$ 1676.
Hans Schack..... - $^{25}/_{8}$ 1676.
Andreas Fuchs..... - $^{16}/_{11}$ 1676.
Rudolf Offenberg..... - $^{30}/_{7}$ 1677.
Johan Anton Elnberger - $^{1}/_{1}$ 1681.
Johan Didrik Wetberg - $^{31}/_{1}$ 1682.
Thom. Meldrum..... - $^{5}/_{2}$ 1685.
Hans Kristof Gersdorff - $^{18}/_{7}$ 1693.
Henning Mathis Pogrell - $^{23}/_{4}$ 169 .
Hans Didr. Schov..... - $^{19}/_{8}$ 1700.
Peter Bering..... - $^{4}/_{9}$ 1709.
Godske Detlef Holsten - $^{9}/_{11}$ 1715.
Abraham Gaffron..... - $^{21}/_{10}$ 1720.
Hans Henrik Grambow - $^{1}/_{2}$ 1731.
Elias David Hauser..... - $^{11}/_{12}$ 1741.
Anton Gynter Ellebracht..... - $^{6}/_{4}$ 1745.
Holger Kristian Vind. - 1760.
Mogens Ernst Fircks. - $^{12}/_{10}$ 1769.
Bartold Hartvig Schack - $^{6}/_{10}$ 1784.
Gerhard Grüner..... - $^{11}/_{11}$ 1791.
Kristian Vilh. Gyldenkrone..... - $^{3}/_{5}$ 1794.
Kristoffer Lønborg... - $^{30}/_{4}$ 1811.
Karl Kristian Ditlev Staffeldt..... - $^{9}/_{6}$ 1827.
Hans Staal Lützen.., - $^{30}/_{12}$ 1831.
Karl Emil Meyer..... fra 1848.
Matias Lumholtz..... - 1864.
Johan Andreas Philip Ferd. Wørishøffer.. - $^{1}/_{10}$ 1867.
Fæstningen nedlagt 1ste Maj 1869.

Fredericia,

anlagt og befæstet 1652, belejret af Svenskerne fra 25de Avgust 1657 og indtaget med Storm 25de Oktober samme Aar; belejret af Tyskerne fra 9de Maj 1849 til 6te Juli 1849, befriet ved Udfaldet 6te Juli; atter belejret i Marts 1864 af Preussere og Østerigere, rømmet 28de April og derefter besat og tildels ødelagt af Østerrigerne.

Georg Hoffmann..... fra $^{15}/_{8}$ 1657
Erik Qvitzov..... - $^{13}/_{12}$ 1657.
Valentin Meltzien..... - 1661.
Didrik Busk..... - 1664.
Thomas Meldrum..... - 1669.
Henrik Russe..... - 1670.
Hans Valentin Schultz - 1672.
Maks Rosenkrantz..... - 1673.
Peter Asmus Vogt..... - 1675.
Egidius Lützow..... - $^{1}/_{8}$ 1675.
Ulrik Dewitz..... - $^{16}/_{3}$ 1676.
Johan Kanzler..... - $^{16}/_{5}$ 1678.
Hans Vilhelm Auerswald..... - $^{26}/_{10}$ 1678.
Joakim Vilhelm Klauberg..... - $^{30}/_{10}$ 1679.
Anton Gynter Ellebracht..... - $^{25}/_{11}$ 1684.
Johan Kasimir Lambsdorff..... - $^{27}/_{7}$ 1689.
Kristian Wilken..... - $^{23}/_{11}$ 1689.
Kristian Würcker..... - $^{31}/_{10}$ 1702.
Kristian Liebmann Legel..... - $^{5}/_{3}$ 1708.
Mogens Ernst Prehn. - $^{19}/_{12}$ 1729.
Frans Eberhertz..... - 1731.

Kristian Frederik Staffeldt ..... fra $^{26}/_{3}$ 1732.
Gustav Vilhelm Geistler - $^{25}/_{11}$ 1741.
Hans Bartram Rantzau - $^{6}/_{11}$ 1744.
Georg Kristof Styrup . - 1750.
Julius Johan Vieregge - 1752.
Johan Kristof Reitzenstein ..... - 1754.
Henrik Sigismund Castonier ..... - $^{7}/_{7}$ 1756.
Frederik Ludvig Arenstorff..... - $^{3}/_{7}$ 1772.
Konrad Vilh. Ahlefeldt, Gouvernør 1772.
Kristof Frederik Ingenhaef..... - $^{4}/_{9}$ 1772.
Maks Vilhelm Haxthausen ..... - $^{29}/_{1}$ 1774.
Kristian Avgust af Avgustenborg ..... - $^{6}/_{3}$ 1789.
Kristof M. Lützow ... - 1803.
Teodor Joh. Wegener. - $^{16}/_{11}$ 1809.
Frederik Jul. Kristian Castonier ..... - $^{14}/_{9}$ 1819.
Frederik, Prins af Danmark..... - $^{31}/_{3}$ 1838.
Karl Ferdinand Kragh - $^{1}/_{7}$ 1842.
Niels Kristian Lunding - $^{12}/_{4}$ 1849.
Johan Vahl ..... - $^{1}/_{10}$ 1849.
Jost Konrad Hirsch Lemmich ..... - 1851.
Johan Philip Thomas Ræder..... - 1858.
Frederik Kristian Ernst - 1859.
Niels Kristian Lunding - $^{1}/_{3}$ 1864.
Otto Kristian Severin Avgust Bülow..... - $^{28}/_{12}$ 1864.
Lorens Avgust Bie... - $^{1}/_{10}$ 1867.

Hals og Fladstrand.

Johan Neumeyr..... fra
Hals Vulf Muhlheim . - $^{23}/_{8}$ 1675
Frederik Sehestedt... -
Ove Mathiesen..... fra $^{1}/_{9}$ 1676.
Otto Henrik Rantzau . - $^{1}/_{9}$ 1677.
Niels Frijs ..... - 1677.
Hans Vilhelm Auerswald ..... - 1679.
Mogens Gyldenstjerne - $^{3}/_{9}$ 1693.
Hans Kristoffer Claudi - $^{25}/_{1}$ 1707.
Frederik Johan Katterbach ..... - $^{13}/_{5}$ 1719.
Frederik Vilhelm Schindel..... - $^{19}/_{2}$ 1737.
Joh. Kristian Frederik v. Stocken ..... - $^{7}/_{5}$ 1755.
Anton Petersdorf .... - 1772.
Peter Leth..... - $^{25}/_{3}$ 1773.
Frederik Kristian Otto Gørtz .....
Ferdinand Zuber ...
Thomas Müller..... - 1811.
Frederik Karstens.... - 1822.
Valdemar Nikolaj Ulstrup ..... - 1827.
Frans Pahlen..... - 1830.
Kristian Frederik Hansen ..... - 1840.
Johan Martin Welsch. - 1852.
Fæstningsværkerne uden Betydning.

Frederiksort,

tidligere Kristianspris, anlagt af Kristian IV.s Ingenieur Aksel Urup, erobret af Svenskerne 1813.

Ditlev Lütken ..... fra $^{27}/_{6}$ 1663.
Johan Vogt ..... - $^{14}/_{4}$ 1665.
Ditlev Lütken ..... - $^{24}/_{10}$ 1667.
Johan Vogt ..... - $^{1}/_{4}$ 1673.
Johan Witmake..... - $^{1}/_{11}$ 1674.
Johan Kantzler ..... - 1675.
Johan Berens..... - $^{31}/_{3}$ 1676.
Just Philip Blankenheim ..... - 1676.
Johan Kantzler ..... - $^{13}/_{1}$ 1677.
Ulrik Dewitz ..... - $^{1}/_{5}$ 1678.

Jakob Brun ..... fra 8/11 1679.
Otto Wittinghof..... - 25/3 1682.
Bartold Bülow..... - 6/3 1690.
Johan Sigismund Fuchs - 24/11 1694.
Joakim Henrik Barner - 1/8 1705.
Justus Vogt .....
Povl v. Stœcken ..... - 3/7 1725.
Kristof Cæsar Prætorius ..... - 9/11 1747.
Frederik Albert Hein .
Jokum Frederik Vind
Jeronimus Stange.... - 18/10 1773.
Johan Gustav Voss .. - 4/11 1791.
Andreas Harboe ..... - 6/1 1797.
Hans Frederik Bagger - 16/11 1798.
Adam Peter Ulrik Hirsch - 16/11 1809.
Samuel Waldeck..... - 28/7 1817.
Adolf Frederik Krieger - 17/9 1817.
Karl Evgen Bechtolsheim ..... - 20/3 1834.
Hans Henrik Irminger - 1844.

Tønning,

befæstet 1644, belejret 1660, 1700, 1713—14, afstaaet til Danmark i Juli 1675, givet tilbage 1679.

Sigvard Lützow ..... fra 23/8 1675.
Johan Vogt ..... - 5/9 1675.
sløjfet i Marts 1676, men genopført 1680—97.
Hans Jakob Arnoldt .. fra 23/2 1714.
sløjfet paany 1715.

Helgoland.

Albrekt Olsen ..... fra 1714.
Leonhard Kohl ..... - 7/5 1745.
Bendiks Ahlefeldt.... - 16/11 1752.
1764 blev Helgoland underlagt Kommandantskabet i Glückstadt og erobredes af Englænderne 4de Sept. 1807.

Gottorp.

Grolau ..... fra 1721.
Jon Jonsen..... - 23/2 1728.
Hans Elias Weide ... fra 8/1 1752.
Bartold Didr. Winterfeldt ..... - 18/9 1759.
Karl af Hessen ..... - 1766.

Rensborg,

anlagt 1150, erobret af Knud VI 1190, af Valdemar Sejr 1226, af Wallenstein 1627, af den svenske General Vrangel 1643, forgæves belejret af Svenskerne 1644 og 1658, taget ved Forræderi og Overrumpling af Oprørerne den 24de Marts 1848.

Henrik Blome .....fra 3/4 1657.
Erdvejn Thumsdorff.. - 1660.
Ditlev Lütken ..... - 1673.
Johan Witmake ..... - 1675.
Konrad Brinck..... - 15/4 1676.
Johan Vogt ..... - 2/5 1676.
Hartvig Otto Deden .. 30/9 1676.
Jobst Scholten ..... - 25/6 1679.
Johan Anton Einberger ..... - 26/1 1682.
Otto Henrik Aderkas . - 5/6 1683.
Bartold Bülow..... - 11/8 1685.
Adolf Fuchs..... - 8/3 1690.
MikaelKristofferSchnitter..... - 18/1 1701.
Lave Hohndorff..... - 29/1 1707.
Kristian Rodsten..... - 14/8 1714.
Hans Jakob Arnold... - 1728.
Henrik Scholten ..... - 1736.
Frederik Ehrenfried Amthor..... - 1740.
Andreas Avgust Prætorius ..... - 1741.
Ditlev Revenfeldt .... - 10/11 1742.
Johan Kristof Reitzenstein ..... - 14/9 1746.
Maks Vilhelm Dombrock - 1749.
Sam Ludvig Kalkreuth - 1752.
Hans Bartram Rantzau - 1753.
Ferdinand Avgust Dehn - 1758.

Emil af Sønderborg .. fra 1760.
Ferdinand Vilhelm Pattrèe ..... - 1761.
Konrad Ahlefeldt..... - 1762.
Robert Keith ..... - 13/1 1767.
Ludvig Køller-Banner - 1/4 1773.
Knud Vilhelm Ahlefeldt - 3/5 1775.
Karl Vilhelm Sames - 28/9 1782.
Niels Maks Gersdorff. - 11/12 1789.
Henn. Gotlib Moltke.. - 24/2 1793.
Frederik af Hessen-Kassel ..... - 25/2 1800.
Vilhelm Bille..... - 22/8 1832.
Niels Jul Brackel ....
Jens Leschly .....
Frederik Dudden.....
Jens Karl Bardenfleth - 1/7 1842.
Gothard Lützow ..... - 1845.
Gust. Lukas Vilh. Henr. Seyffarth..... - 1847.
Hans Helgesen ..... - 1852.
Frederik Ludvig Avgust Haller Baggesen ... - 1858.

Glückstadt,

anlagt 1617-20 af Kristian IV.s Ingenieur Pachevall, forgæves belejret af Vallenstein 1627, af Torstenson 1643, belejret og indtaget af Svenskerne 1814.

Henrik Jessen ..... fra 6/7 1656.
Veick ..... - 14/4 1658.
Karl Gustaf Kuchenmeister ..... - 1660.
Johan Otto Bremer... - 1660.
Hartvig Passou ..... - 1/1 1685.
Andreas Harboe ..... - 6/4 1690.
Hartvig Passou ..... - 15/1 1698.
Johan Sigismund Fuchs - 1/6 1705.
Martin Jakob Wilster. - 10/1 1719.
Mogens Kragh ..... - 14/2 1724.
Erik Juel ..... - 4/6 1724.
Frederik Folmer Folkersam ..... fra 12/5 1742.
Georg Kristof Styrup. - 6/11 1744.
Baloser Ahlefeldt .... - 1751.
Gotvald Adolf Nostitz - 11/4 1753.
Karl Vilhelm Sames . - 27/8 1772.
Ditlef Karl Rantzau Ahrenberg ..... - 31/12 1789.
Ludvig Frederik Bechtolsheim .... - 1805.
Hans Jakob Czernickow - 1813.

Nedlagt 1816.

Krempe,

befæstet 1535, erobret af Tyskerne 1628 efter 7Maaneders Belejring.

Johan Besseler ..... fra 1660.
Ditlev Lütken ..... - 14/4 1665.
Johan Vogt ..... - 24/10 1667.
Frederik Schrøder ... - 1673.
Morits Ellebracht .... - 1674.
Hannibal Degenfeldt.. - 1675.
Johan Kramer ..... - 23/8 1675.
Herman Kardorff..... - 19/8 1676.
H. K. Hechmann..... - 6/3 1677.
Just Philip Blankenheim ..... - 24/11 1679.
Julius Erik Fischer .. - 1682.
Gregor Ziegler ..... - 6/1 1683.

Raseret 1697.

Steinburg.

Svend Jessen..... fra 1662.
Kristian Meyer Hitzinger - 1670.
Werner Jakob Rochlenge. ..... - 4/12 1677.
Hans Otto Heckmann - 1681.
Frederik Redegeldt... - 3/5 1696.
Kristian Drechsler ... - 17/5 1701.
Konrad Kristian Gottberg ..... - 17/4 1705.

Henrik Jordan Dexter fra $^{26}/_{10}$ 1722.
Jørgen Anton Nutzhorn - $^{18}/_{4}$ 1740.
Bagger Hoeberg..... - $^{23}/_{10}$ 1748.
Nedlagt 1748.

Hitler Skanse,
anlagt af Kristian V.s Ingenieur H. Rysensten.

Morits Ellebracht .... - 1673.
Kristian Neubaur .... - 1674.
Felden ..... - 1675.
Thomas Hallberton... - 1678.
Henrik Jul. Ernst Donop - $^{7}/_{9}$ 1709.
Lambsdorff..... - $^{8}/_{9}$ 1728
Konrad Büchner.....
Johan Thomas Flock . - $^{9}/_{4}$ 1734.
Jørgen Anton Nutzhorn - $^{25}/_{3}$ 1742.
Bagger Hoeberg..... - $^{23}/_{10}$ 1748.
Frederik Meyer ..... - 1762.
Nedlagt 1765.

Breitenburg.

Jørgen Schmidt.....fra 1680.
Valentin de Vette.... - 1683.
Joakim Ter Meulen .. - 1684.
Raseret 1688.

Jever.

Tønne Falk 1684 til $^{27}/_{7}$ 1689.
Givet tilbage 1789.

Oldenburg.

Bernhard Mule .....fra 1667.
Johan Vogt ..... - $^{30}/_{9}$ 1676.
Ditlev Lütken ..... - $^{19}/_{1}$ 1677.
Philippi ..... - 1678.
Anton Gynter Pott ... - $^{1}/_{10}$ 1678.
Gustav Vilhelm Wedell - $^{13}/_{9}$ 1699.
Kristian Brockdorff...
Kleist .....
Henrik Werner Diethardt.....
Ellebracht .....
Kristian Frederik Eichstorff.....
Adam Kristian Schwermann .....fra $^{3}/_{4}$ 1745.
Vilhelm Gotfred Müller

Delmenhorst,
befæstet 1350—55.

Anton Gynter Ellebracht..... - $^{4}/_{5}$ 1667.
Renard Keller ..... - 1675.
Jørgen Rejnhard Biegen - 1678.
Fromhold Wittinghof . - $^{27}/_{11}$ 1688.
Johan Ludolf Reusch . - 1690.
Hans Jørgen Sommer - $^{12}/_{11}$ 1692.
Tønne Falk ..... - 1695.
Anton Gynter Helle .. - $^{9}/_{11}$ 1697.
Johan Chaillon ..... - $^{8}/_{2}$ 1707.

Apen,
befæstet 1515.

Jørgen Rejnhard Biegen fra 1669.
Tønne Falk ..... - 1678.
Kasper Herman Hausmann ..... - 1679.
Johan Albrekt Stangnitz ..... - 1680.
Johan Ludolf Reusch. - 1683.
Raseret 1690,
atter befæstet 1709.
Daniel Bestenbøstel .. fra $^{29}/_{10}$ 1710.
Curiche ..... - $^{14}/_{2}$ 1724.
Rochefort ..... - 1729.
Ditlev Bocatius ..... - $^{4}/_{7}$ 1733.
Hans Peter Heydel ... - $^{1}/_{7}$ 1756.

Kristiansberg,
opført i det oldenburgske 1682, paa den venstre Bred af Jahdebugten, omtrent en Mil fra det Sted, hvor Preusserne nu have anlagt Wilhelmshafen.

Jakob Brun .....fra $^{13}/_{6}$ 1682.
Thomas Kristian Bülow - $^{1}/_{7}$ 1687.
Sløjfet 1692.

Helsingborg,
erobret 1676.
Otto Wittinghof ..... fra $^{4}/_{7}$ 1676.
Georg Møller ..... - $^{30}/_{9}$ 1676.
Gregor Allard Schønfeld ..... fra $^{5}/_{12}$ 1676.
Indtaget af Svenskerne $^{31}/_{12}$ 1676, generobret i Juni 1678.
Julius Ernst Tettau .. fra $^{29}/_{6}$ 1678.
Karl Eugen Croy .... - $^{3}/_{10}$ 1678.
Sløjfet i Juni 1679 og udleveret ifølge Fredsbetingelserne.

Landskrona,
erobret 1676.
Jakob Vilhelm Stuart fra $^{3}/_{6}$ 1676.
Rudolf Offenberg .... - $^{10}/_{10}$ 1676.
Jakob Bülow ..... - $^{5}/_{12}$ 1676.
Georg Møller ..... - $^{4}/_{1}$ 1677.
Joakim Schack ..... - $^{1}/_{5}$ 1677.
Henrik Rüssensten ... - $^{20}/_{7}$ 1677.
Henrik Uffeln ..... - $^{28}/_{8}$ 1677.
Hans Løvenhjelm .... - $^{11}/_{7}$ 1678.
Karl Henrik v. Osten. - $^{25}/_{6}$ 1678.
Udleveret ifølge Freden 1679.

Kristianstad,
anlagt af Kristian IV. 1614—16,
erobret 1676.
Egedius Lütsow ..... fra $^{15}/_{8}$ 1676.
Hans Vilhelm Meerheim ..... - $^{7}/_{12}$ 1676.
Hans Schack ..... - $^{2}/_{6}$ 1677.
Karl Henrik v. Osten. - $^{12}/_{7}$ 1677.
Indtaget af Svenskerne $^{4}/_{8}$ 1678.

Karlshamn,
erobret 1676.
Hans Ernst Krumsee fra $^{8}/_{10}$ 1676.
Indtaget af Svenskerne 1677.

Kristianopel,
anlagt af Kristian IV. 1608, erobret 1676
Bernhard Valentin Lütsow ..... fra $^{7}/_{9}$ 1676.
Indtaget af Svenskerne 1677.

Visby,
erobret 1676.
Kristian Bilenberg ... fra $^{6}/_{8}$ 1676.
Just Philip Blanchenheim ..... - $^{12}/_{5}$ 1677.
Udleveret ifølge Freden 1679.

Wismar,
erobret 1675.
Hans Walter ..... fra $^{15}/_{12}$ 1675.
Johan Vogt ..... - $^{19}/_{1}$ 1677.
Johan Anton Einberger - $^{14}/_{6}$ 1679.
Givet tilbage ifølge Freden 1679, atter erobret 1716 og sløjfet samme Aar.
Chef: Frans Joakim Dewitz.

Stade,
erobret 1676, tilbagegivet 1679, atter erobret 1712.
Jobst Scholten ..... fra $^{30}/_{8}$ 1712.
Gerhard Kristoffer Støcken ..... - $^{11}/_{5}$ 1713.
Solgt til Hannover 1715.

Stralsund,
erobret 1715, tilbagegivet 1720.
Gerhard Kristoffer Støcken .....

Marstrand,
erobret 1677, tilbagegivet 1679, atter erobret 1719, tilbagegivet 1721.
V. Coucheron ..... fra 1677—79.
H Hvitfeldt ..... - 1719.

Norge havde fra 1660 fælles Krigsstyrelse med Danmark. Efter at Krigskollegiet var ophævet 1679, blev Overkrigssekretæren Styrer for begge Rigers Krigsvæsen. 1764 oprettedes under det Aaret iforvejen indrettede General-Krigs-Direktorium et særligt norsk Krigs-Direktorium, der fra 1768 kaldtes det norske Generalitets- og Kommissariats-Kollegium.

Særlig for den norske Hærs Kommando, Penge, Bestyrelse og Retsvæsen var der en eller flere kommanderende Generaler, en General-Avditør og en General-Krigskommissær. De kommanderende Generaler over den norske Hær vare udrustede med megen Myndighed og Selvstændighed, og havde ofte tillige Statholderposten.

General Jørgen Bjelke, 1657—60 kommanderende General nordenfjælds, † 16de Februar 1696.

General Ivar Krabbe, 1657 kommanderende General søndenfjælds.

General Niels Trolle, 1658—60 kommanderende General søndenfjælds, † 20de Septbr. 1667.

General Klavs Ahlefeldt til Nordsee, 1661—65 kommanderende General over den norske Hær.

Generalfeltmarskal Ulrik Frederik Gyldenløve fra 1664—1699, † 17de April 1704.

Feltmarskal Gustav Vilhelm Wedell fra 3die Oktober 1699—1717, † 21de December 1717.

Feltmarskal Kristian Gyldenløve, 1699—1702, † 16de Juli 1703.

General Johan Vibe fra 20de April 1708, † 20de Februar 1710.

General Hans Ernst Tritscheler fra 20de Februar 1710, † 23de Juni 1718.

General Valdemar Løvendal fra 25de Juli 1710, † 24de Juni 1740.

General Kaspar Herman Hausmann fra 30te April 1712, † 9de Septbr. 1718.

General Erhard Wedell fra 24de Januar 1716, † 24de Juli 1740.

General Bartold Henrik Lützow fra 30te Maj 1718, † 8de Februar 1729.

General Patroklus Remeling fra 8de Februar 1729, † 31te Oktober 1736.

Feltmarskal Hans Jakob Arnold fra 19de November 1736, † 24de Dec. 1758.

General Gustav Grüner fra 24de December 1758, † 18de Febr. 1763.

General Vilhelm Ulriksdal fra 18de Februar 1763, † 27de Avgust 1765.

General Herman Valdemar Schmettow fra 4de April 1764, † 24de Dec. 1785.

General Schack Karl v. Rantzau-Ascheberg fra 14de April 1767, † 10de Jan. 1789.

General-Feltmarskalk Karl af Hessen fra 28de September 1772 til 1814, † 17de Avgust 1836.

General Frederik Mansbach, kommanderende General søndenfjælds fra 16de Marts 1787, † 15de Marts 1803.

Feltmarskal Kristian Avgust af Avgustenborg fra 10de Juni 1803, kommanderende General søndenfjælds, † 28de Maj 1810.

Feltmarskal Frederik af Hessen fra 25de Juli 1809, † 24 Februar 1845.
General Kristian Frederik af Danmark fra 23de Maj 1813, † 17de Jan. 1848.
General Georg Frederik Krogh fra 1774 kommanderende General nordenfjælds, † 3die Avgust 1818.
General Karl Jakob Valdemar Schmettow fra 1813 kommanderende General nordenfjælds, † 21de April 1821.

Generalavditører.

Jokum Lemfort fra 1677. Kjeld Hartmann fra 1688. Gustav Vilhelm Skade fra 1698. Johan Gustav Riedemann fra 9de Juli 1703. Frederik Merker fra 1708. Ditlev Sverdtfeger fra 1711. Ulrik Kristian Gøtsche fra 31te Avgust 1716. Jakob Gotlib Linck fra 1732. Karl Schulenburg fra 19de November 1742. Johan Lebrecht Lengnick fra 23de Maj 1753. Ole Kristof Wessel fra 27de November 1776. Frederik Julius Kaas fra 25de April 1794. Anker Vilhelm Frederik Bornemann fra 25de April 1794. Matias Leth Sommerhjelm fra 18de September 1801. Kristof Anker Bergh fra 9de Januar 1810.

Artilleriet.

Oprettet 1685. Ifølge Befaling af 24de Juni 1685 skulde Artilleriet danne et selvstændigt Vaaben paa 6 Kompagnier og 1 Tøjetat. Hvert Kompagni bestod i Slutningen af det 17de og i de første to Trediedele af det 18de Hundredaar af 3 Officerer, 2 Fyrværkere, 6 Haandværkere, 12 Konstabler og 24 Haandlangere. Organisationen trak sig imidlertid i Langdrag og kom først i fuldstændig Orden under den store nordiske Krig. Fra 1717 bestod det norske Artillerikorps, foruden af Tøjetaten, af 6 og fra 1721 af 7 Artillerikompagnier. De benævnedes efter Fæstningerne, i hvilke de garnisonerede, det akershusske, trondhjemske, bergenske, frederiksstenske, frederiksstadske, kongsvingerske og kristiansandske. Chefens Kompagni kaldtes Livkompagniet. Mandskabet var hværvet, men Tilløbet til Artilleriet var saa stort, at der aldrig gjordes Fordring paa Haandpenge. 1764 forenedes det norske Korps med det danske og det holstenske til et Korps; dog vedblev det norske Artilleri altid at føre en selvstændig Tilværelse. Det har udmærket sig ved Erobringen af Fæstningen Marstrand 1677, ved Frederiksstens Forsvar 1716 og 18, hvor det frederiksstenske Kompagni under Reitzenstein ind-

24de Juni 1676, ved Uddevalla 28de Avgust 1677 og ved Indfaldet i Dalsland i Februar 1678. — 1684 blev det udvidet til 8 Kompagnier, hvert paa 60 Mand. 1701 blev det indrettet paa national Dragonfod med 8 Kompagnier paa 100 Menige. 1711 deltog det i Felttoget i Bohuslen og var dengang 6 Kompagnier stærkt. 8de Marts 1716 havde det den hæderlige Træfning ved Høland (se 1ste Del, S. 547). 1717 forøgedes det til 10 Kompagnier. 1720 indskrænkedes det atter til 8 Kompagnier. Fra 1721—25 havde det Stabskvarter i Brotnov (Tunø Sogn), fra 1725 i Kristiania. Ved Rytteriets Forøgelse 1750 forstærkedes det med 2 Landeværnskompagnier, der atter nedlagdes 1766, og det bestemtes, at de 8 Kompagnier skulde danne 4 Eskadroner. Halvdelen af Regimentet stod i Holsten fra 1758—63. Ved Rytteriets Omordning 1810 bleve 2 Kompagnier indlemmede i det nyoprettede akershusske Jægerkorps, 4 Kompagnier i det nye søndenfjældske Regiment og 2 Kompagnier i Artilleriet.

Navne:

Brockenhus's Regiment fra 1661. Det nationale Rytterregiment fra 1666. Det nationale Dragonregiment fra 1701. Det 1ste søndenfjældske Dragonregiment fra 1716. Det akershusske Dragonregiment fra 1783.

Chefer:

Johan Brockenhuus fra 1661. Joakim Kørber fra 1666. Matias Recke fra 1670. Jakob Bülow fra 1676. Johan Daniel Richelieu fra 1682. Jens Maltesen Sehested fra 1696. Ulrik Kristian Kruse fra 17de Oktober 1710. Henrik Bernhard Schaffalitzky de Muckadel fra 8de Februar 1723. Johan Fredr. Brockenhuus fra 10de December 1725. Movrits Donep fra 1730. Georg Anton Brockelmann fra 25de Juli 1733. Ove Ramel Sehested fra 31te Juli 1744. Frans Vilh. Sehested fra 15de Januar 1761. Valdemar Fremming fra 19de Marts 1777. Kasper Herman Krogh fra 16de Februar 1785. Mikael Darre fra 29de April 1796. Karl Vilh. Gotlob Blücher fra 12te Februar 1804. Knud Andreas Meyer fra 22de December 1808.

Paaklædning:

1677 lysegraa Kjole med rød Besætning. 1720 rød Kjole med hvid Krave.

Paaklædning:

Fra 1711—85 rød Kjole, Mavevest og Bukser broderede med Guld. Fra 1785 rød Kjole, sort Krave, Rabatter og Haandled, gul Vest, gule eller blaa Bukser.

Rytteri.

Normændene have som flere Nationer, der have hjemme i Bjærgegne, hvor man ej kan anvende Kjøretøjer, og hvor mange Rejser maa foretages til Hest, et særlig Talent for Ridning*). De ere hurtig hjemme i Sadlen. Da den norske Hær 1676 rykkede ind i Sverig, var der ingen Brug for Rytteri. Jens Juel skriver til Kong Kristian V: »Skal vi bruge Rytteri, er der Heste nok i Sverig«. Det norske Rytteri kæmpede lige saa ofte tilfods som til Hest. Under Frederikshalds og Kongsvingers Belejring bestod en Del af Besætningen af Dragoner tilfods.

Det 1ste søndenfjældske Dragonregiment.

Oprettet 1661. Efter Enevoldsmagtens Indførelse 1660 bestemtes der, at Rytteriet i Norge skulde bestaa af 1 Regiment, som kom fra Danmark. I April 1661 indskibedes Brockenhus's Rytterregiment i Helsingør og sejlede til Norge. De i Norge værende 5 Kompagnier Ryttere og 2 Kompagnier Dragoner opløstes 16de Marts 1661, og Mandskabet fritoges for videre Krigstjeneste. Det Brockenhuske Regiment (se 1ste Del, S. 74—78) inddeltes i 8 Kompagnier paa 100 Mand, af hvilke 5 stode i det søndenfjældske og 3 i det nordenfjældske. 1670 indskrænkedes det til 4 Kompagnier. 1676 var det endnu 4 Kompagnier stærkt, hvert med 114 Mand. Regimentet udmærkede sig i Træfningen ved Venersborg den

---

brekt Hansen Hof; Chefer for den norske Ingeniørbrigade: fra 25de Ma 1809 Friedlieb Rosbach; fra 1810 Hans Henrik Ramm til 1814.

*) Napoleon anfører i sine Erindringer som en Mærkelighed, at flere af hans bedste Ryttergeneraler vare fødte i det bjærgrige Auvergne.

fra 1698. Johan Øtken fra 13de April 1711. Kristian Ulrik Hausmann fra 1730. Povl Benfeldt fra 18de Juni 1732. Hans Ernst Lützow fra 30te April 1749. Karl Wilster fra 13de Maj 1761. Ove Frederik Brockenhuus fra 27de Marts 1765. Jørgen Rosenkrantz Lente Adler fra 19de Marts 1777. Hans Karl Braun fra 2den Juni 1786. Theodor Kristian Krogh fra 19de December 1788. Georg Vilh. Drechsel fra 29de April 1796. Kristian Hagemann fra 27de Februar 1804. Karl Motzfeldt fra 21de Marts 1806.

Paaklædning:

1677 lysegraa Kjole med lyseblaa Besætning. 1714 rød Kjole med lyseblaa Besætning. 1786 rød Kjole med gul Besætning.

Det 3die søndenfjældske Dragonregiment.

Oprettet 1750. Den 15de Juli 1750 oprettedes Regimentet med 8 Linie- og 2 Landeværnskompagnier. Fra 1758—63 stod Halvdelen i Holsten. Det nedlagdes den 1ste Juli 1767, men genoprettedes 1ste Maj 1769. 1811 blev det forøget med 4 Kompagnier af det akershusske Dragonregiment.

Navne:

1750 Det tredie søndenfjældske Dragonregiment. 26de November 1783 Det oplandske Dragonregiment. 20de April 1811 Det søndenfjældske Dragonregiment.

Chefer:

Jørgen Kristian Koppelou fra 15de Juli 1750. Johan Fredr. Sehested fra 8de Oktober 1759. Frans Kristian Zepelin fra 29de April 1761. Henrik Kristian Harboe fra 25de Juli 1788. Knud Andreas Meyer fra 11te Maj 1811.

Paaklædning:

1750 rød Kjole med chamois Besætning. 1786 rød Kjole med blaa Besætning.

Det 4de søndenfjældske Dragonregiment.

Den 15de Juli 1750 oprettedes Regimentet med 8 Linie- og 2 Landeværns-Kompagnier. Halvdelen af Regimentet stod i Holsten fra 1758—63. Det nedlagdes 1ste Januar 1766.

Chefer:

Andreas Daniel Günter fra 15de Juli 1750. Ove F. Brockenhuus fra 26de Marts 1760.

Paaklædning:
rød Kjole med blaa og gul Besætning.

Det nordenfjældske Dragonregiment.

Oprettet 1702. Regimentet bestod i det første Aar af 3 nationale og 1 hværvet Kompagni. 1703 udvidedes det til 5 Kompagnier. 1714 mælder Regimentschefen, at Mandskabet gaar paa 13de Aar i de Kjoler, der leveredes dem ved Regimentets Oprettelse. Kapper ejede de ikke og havde nu ligget ude i 2 Felttog, 1710 og 1711. Fra 1716—19 tog Regimentet virksom Del i Norges Forsvar. Halvdelen af Regimentet deltog 1719 i Indfaldet i Værmland og hørte til det »Vingerske« Korps. 1721 udvidedes det til 8 nationale Kompagnier og beholdt denne Styrke til 21de April 1811, da det indskrænkedes til 1 Dragonkorps paa 4 Kompagnier.

Navne:

Det nordenfjældske Dragonregiment fra 1702. Det trondhjemske Dragonregiment fra 1783. Det trondhjemske Dragonkorps fra 1811.

Chefer:

Povl Halcke fra 1702. Nik. Kristian Reichwein fra 1717. Peter Motzfeldt fra 5te Avgust 1718. Jakob Matheson fra 10de April 1730. Kristian Frans Harboe fra 1750. Kristian Fredr. Mollerup fra 6te Juni 1753. Peter Motzfeldt fra 11te Juni 1761. Kaspar Herman Krogh fra 1ste Januar 1766. Peter Magnus Boyesen fra 28de December 1787. Johan Rhode fra 23de Maj 1794. Peter Andr. Hjort fra 16de Avgust 1799. Kr. Vilh. G. Blucher fra 22de December 1808. Jørgen Michelet fra 23de Maj 1809. Henrik Angel Coldevin fra 8de Maj 1811.

Paaklædning:

1702 lysegraa Kjole med grøn Besætning. 1720 rød Kjole med graa Besætning (Krave, Haandled og Underfoder).

Alle Dragonregimenter havde Mavevest af samme Farve som Kraven, trekantet Hat med hvid Bræmme, Skindbukser og fra 1750 stive Støvler og Kravehandsker, Pallask i Læderskede og bred Livrem af Læderets naturlige Farve.

Akershusske ridende Jægerkorps.

Korpset oprettedes den 20de April 1811 af 2 Kompagnier af akershusske og 2 Kompagnier af smaalenske Dragon-

regiment. I Forening med det akershusske Skarpskytteregiment dannede det den akershusske Legion. Forbindelsen hævedes 1812. Korpset deltog i Felttoget 1814.

Chefer:

Ove Ramel Michelet fra 20de April 1811. Peter Nielsen fra 11te Maj 1811.

Paaklædning:

graa Kjole med grøn Besætning og graa Bukser.

Rostjenesten.

1657 nævnes 2 Kompagnier Rostjeneste, 1 norden- og 1 søndenfjælds; 1671 ligeledes 2 Kompagnier under Ove Brockenhuus. 1677 nævnes 2 Kompagnier under Joakim Henrik Gelhorn og 2 Kompagnier (Sogneryttere?) under Scharnhorst. Rostjenesten var genoprettet 1625 af Kristian IV (se Forordningen, S. 581, 2den Del: »at enhver Adel for hver 312 Tdr. Hartkorn skal holde en stærk gerust Hest, Manden væragtig rustet fra Hoved til Knæ, som Brug er, samt 1 Kaarde og 2 Pistoler«). Den 25de April 1644 bekræfter Kristian IV de Anordninger, Militsen vedkommende, som General og Statholder Hannibal Sehested har gjort i Norge. Iblandt andre Paalæg tales om Rostjenesten; han befaler, at den for det forløbne Aar, i hvilket Betalingen er bleven forsømt, ufejlbarlig skal klareres førend førstkommende Philippi Jacobi, og den for det indeværende Aar førend førstkommende Mikkelsdag, saaledes som den paabuden er, nemlig for hver Hest at holde det første Aar til Udredningspenge og Underhold 150 Daler og siden aarlig 120 Daler.

31te Avgust 1648 konfirmerer Frederik III den norske Adels Privilegier og siger blandt andet i Konfirmationsbrevet: »Rostjenesten belangende, som Adelen her udi Riget Aar 1625 er paalagt, uagtet at Leding og Føring er bleven bestaaende, saa kunne vi ikke samme Leding og Føring, som i utænkelige Aar i Kronens Jordebog er funden, afslaa; men til at

bevise, at vi vores Adel i alle mulige Maader gærne favorisere, saa ere vi tilfreds, at de udi Fredstid for Penge for Rostjeneste af deres Gods maa være forskaanede«.

22de April 1682: »Som Rostjenestens Udredning i Norge medfører stor Vanskelighed, saa skal herefter i dets Sted opsendes nogle Kompagnier gevorbne Ryttere, som til Landets Værn og Forsvar der stedse skal forblive, og skal i Steden for den forrige Rostjeneste, som nu i Norge ganske skal ophøre, til bemældte gevorbne Rytteres Underholdning af hver Tønde Hartkorn Jordegods privilegeret og uprivilegeret, intet undtagen uden alene det kongelige forbeholdne, svares aarlig 16 Sk. eller kvartaliter 4 Sk. Anlangende Gejstlighedens Betjenters og Magistraters Rostjeneste, da skal samme indtil videre derfor forskaanes.

12te Maj 1700: »I Steden for Rostjeneste, som i Krigen har været brugelig at opbyde, befales, at Proprietærerne, som Jordegods eller Bondegaarde eje, som Odelsbønderne skal betale af hver Tønde Hartkorn $^1/_2$ Rd. med de sædvanlige Undtagelser.

Fodfolket.

1660 bestod det norske Fodfolk af:

Det nationale Fodfolk, dannet ved, at to Gaarde (7 Tdr. Hartkorn) stillede en Soldat. Det var delt i 7 Regimenter:

Det Akerhusske	i 6	Komp.	med	1255	Men.,	1345 Mand.
Smaalenske	i 6	—	-	844	—	934 —
Dalske (Gudbrands-)	i 6	—	-	710	—	800 —
Vesterlenske	i 6	—	-	1110	—	1200 —
Oplandske	i 6	—	-	1287	—	1377 —
Bergenhusske	i 6	—	-	1400	—	1490 —
Trondhjemske	i 8	—	-	2305	—	2425 —
						Ialt 9571 Mand.

Hvert Kompagni havde 1 Kaptejn, 1 Løjtnant, 3 Sergenter, 4 Korporaler, 4 Gefrejtere og 1 Tambour.

Det hværvede Fodfolk bestod af 163 Mand i Akershus, 40 i Frederiksstad, 22 i Frederiksholm (Kristiansand) og 22 i Bergen.

Den 12te Februar 1661 bestemtes, at det nationale Fodfolk skulde bestaa af 6 Regimenter, hvert paa 8 Kompagnier. Det dalske Regiment opløstes og fordeltes til de nærmest liggende Regimenter. Hver Regimentsstab erholdt foruden de sædvanlige 3 Stabsofficerer, 1 Regimentskvartermester, 1 Sekretær, 1 Feltskær, 1 Præst, 1 Adjutant og 1 Profos. Kompagniet fik 3 Officerer, 2 Sergenter, 3 Korporaler, 4 Gefrejtere, 1 Tambour og 180 Menige.

De hværvede Kompagniers Tal blev 4: i Akershus, Frederiksstad, Frederikshald og Bergen.

Der oprettedes 1663 et Marineregiment paa 6 Kompagnier.

Denne Inddeling havde Fodfolket endnu ved den skånske Fejdes Udbrud 1675.

18de September 1671 udkom nedenstaaende Lov for det nationale Fodfolks Udskrivning:

1. Af tvende fulde Gaarde gøres et Lægd og forskaffes en Soldat efter *gammel Landsens Skik.*
2. Hvert fjerde Aar sker Generaludskrivning.
3. Soldaten skal være en i Lægdet født eller tjenende Ungkarl; er ingen saadan i Lægdet, tages en af Sognet, og skal Soldaten tjene hos en af Lægdsmændene for sædvanlig Kost, paa det han kunde være at finde, naar paaæskes.
4. Alt ungt Mandkøn, i hvem det tjener hos, skal ved Udskrivningen møde, og hvis en Karl, som tjener hos en Foged, Præst og slige, som for Udskrivning ere fri, udtages til Soldat, da skal dennem strax en i hans Sted forskaffes.

5. Ingen, som ej for Soldat haver tjent, maa bygsle Gaard, førend han sin militæriske Tjeneste har forrettet.
6. Hvert Lægd skal forskaffe sin Soldat en Kjortel af Regimentets Farve, som han skal bevare i 4 Aar, og skal Lægdsmændene saavel dermed som med Geværets Vedligeholdelse have Indseende.
7. Vorder en Gaard ledig, som kan være Underofficeren belejlig for Ekserceringen, saa skal den ham frem for andre bevilges imod sædvanlig Bygsel og aarlig Afgift.
8. Paa Mønstringen maa Lægdet give Soldaten hans nødtørftige Underhold. Naar han til Fæstningen at marchere opbydes, skal Lægdet paa Henmarchen give ham 8 Sk. daglig, men paa Hjemmarchen skal hannem af de til Militsen destinerede Midler fornøden Underhold gives, og naar han tilbagekommer, træder han igjen i Tjeneste hos en af Lægdsmændene.«

I Januar 1677 oprettedes 2 nye Regimenter, 1 under Oberst Vilhelm Coucheron, dannet af Mandskab fra de 6 bestaaende nationale Regimenter, og 1 under Rochlenge, dannet af Garnisonskompagnierne og Helsingborgs Besætning, der efter denne Fæstnings Fald gik til Norge. I Marts 1677 deltes det trondhjemske Regiment i 2; de Kompagnier, der fra Krigens Begyndelse havde været ved Hæren søndenfjælds, dannede et Regiment under Iddeking, og de Kompagnier, der stode nordenfjælds, et Regiment under Schultz. 1679 opløstes igen Coucherons og Rochlenges Regimenter; de 2 trondhjemske Regimenter forenedes, og det nationale Fodfolk bestod af de 6 gamle Regimenter. Hvert Regiment erholdt 102 Officerer og Underofficerer og inddeltes i 9 Liniekompagnier og en Reserve. Den 29de December 1685 befaledes, at Reserven skulde være afskaffet i Fredstid; men kort efter oprettedes den paa ny, og hvert Regiment fik 3 Reservekompagnier med Undtagelse af bergenhusske og trondhjemske, der fik 5.

Det hværvede Fodfolk bestod 1680 af 6 Frikompagnier, som 1686 forøgedes med 2. Den 10de September 1687 befaledes Oprettelsen af et hværvet Regiment, og 1689 endnu et hværvet Regiment.

Stammen til disse Regimenter, der skulde lette Garnisonstjenesten for de nationale Regimenter, dannedes af Frikompagnierne, hvis Tal indskrænkedes til 1 i Bergen og 1 i Trondhjem. De 2 nye hværvede Regimenter kostede fra 1689—93 aarlig 40000 Rdlr., som erholdtes af Lægderne i de nationale Regimenter, der betalede hver 4 Slettedaler, samt 4000 Daler aarlig fra Nordlandene. De to Regimenter, der hvert bestod af 1 Grenader- og 8 Musketerkompagnier, sendtes i Avgust 1700 til Holsten. Efter at have afgivet en Del af deres Mandskab til de danske hværvede Regimenter, vendte de hjem i Vinteren 1700—1701 og forenedes til 1 Regiment under Brigader Hausmann paa 16 Kompagnier. Det nationale Fodfolk forøgedes i den store nordiske Krig fra 6 til 13 Regimenter, hvert paa 2 Bataillioner.

Det trondhjemske Regiment deltes allerede 1710 i 2 Regimenter. 1717 deltes de 2 trondhjemske Regimenter i 3, og de øvrige nationale Regimenter fordobledes. Mandskabet, der behøvedes til denne Forøgelse, toges af Reservekompagnierne og de saakaldte Landdragoner eller udvalgte Bønder. Fra 1719—67 bestod det nationale Fodfolk af 13 Regimenter: 2 akershusske, smaalenske, oplandske, vesterlenske, bergenhusske og 3 trondhjemske, hvert paa 12 Liniekompagnier, og (fra 15de Januar 1742) 4 Kompagnier Landeværn. Dette Landeværn opløstes atter 1765, og dets Befalingsmænd fordeltes til Liniekompagnierne.

1710 oprettedes det frivillige Rørosske Korps paa 3 Kompagnier. 1718 oprettede Jakob Brun 1 Regiment af Landdragoner; det nedlagdes allerede 1721. 1716 oprettedes der atter et Skiløberkorps.

Det hværvede Fodfolk forøgedes 1723 med 1 Dragon-regiment tilfods, som 1731 blev til et fuldstændigt Fod-regiment; og de 2 hværvede Fodregimenter kaldtes fra nu af, foruden at de bare Chefens Navn, det søndenfjældske og det nordenfjældske gevorbene Regiment. Fra 1720 var Frikompagniernes Tal 4: 2 i Kristiania, 1 i Bergen og 1 i Trondhjem. De kaldtes Garnisonskompagnier og bestode af Invalider.

1747 oprettedes 2 Skiløberkorps, 1 norden- og 1 søndenfjælds, hvert paa 3 Kompagnier. Skiløberkorps bestod iøvrigt allerede fra utænkelige Tider i Norge, dog uden særlig Organisation, uden at være Vaaben for sig. 1676 omtales et Skiløberkompagni, 1677 to, 1710—20 var der flere Skiløberkompagnier i Trondhjems Stift og i Smaalenene.

1765 opløstes Landeværnet, og Befalingsmændene fordeltes i Linien. Den 1ste Juli 1767 indskrænkedes de 13 nationale Regimenter til 8, nemlig 2 oplandske, 2 trondhjemske, akershusske, smaalenske, vesterlenske og bergenhusske; men det næste Aar befaledes atter Oprettelsen af de 5 nedlagte Regimenter og af 5 nye Skiløberkompagnier. Fra 1ste Maj 1769 bestod igen de tidligere nævnte 13 Fodregimenter, og Garnisonskompagniernes Tal forøgedes til 5: 2 i Bergen, 2 i Trondhjem og 1 i Vardøhus. Ved Hærordningen af 1ste Juli 1786 og af 1ste Juli 1789 forøgedes de hværvedes Tal med 16 Kompagnier og 1 Jægerkorps. Ved Hærordningen af 1ste Juli 1789 indskrænkedes de 13 nationale Regimenter til 8, nemlig 2 akershusske, 2 trondhjemske, oplandske, bergenhusske, vesterlenske og telemarkske, uden at dog de 26 nationale Bataillioners Tal eller Indretning forandredes; de indordnedes blot i andre Regimenter. Ved Hærplanen af 9de Maj 1810 forøgedes de hværvede Regimenters Tal til 3, nemlig nordenfjældske, søndenfjældske og oplandske, hvert bestaaende af 2 hværvede og 2 nationale Bataillioner; de nationale Regimenters Tal blev 6, nemlig

2 trondhjemske, bergenhusske, vesterlenske, telemarkske og akershusske, hvert paa 3 nationale Bataillioner; desuden oprettedes 5 nye lette Bataillioner og 1 ny Skiløberbataillon.

Fra 1811 bestod det norske Fodfolk af 37 Bataillioner, deraf 10 lette.

Det søndenfjældske Regiment.

Den 10de September 1687 oprettedes 1 hværvet Regiment paa 1200 Mand i 10 Kompagnier, deraf 2 Grenaderkompagnier. 1693 indskrænkedes det til 9 Kompagnier. Regimentets Underhold kostede aarlig fra dets Oprettelse indtil 1702 40000 Rdlr. 5te Juli 1700 indskibedes det tilligemed det andet hværvede Regiment Gyldenløve og sejlede til Glückstadt. I December vendte det tilbage til Norge og forstærkedes med 7 Kompagnier af Regimentet Gyldenløve, der opløstes*). Regimentet, der nu blev 16 Kompagnier stærkt, var 1711 ombord paa en Gallejflaade, der skulde gøre Landgang ved Uddevalla, hvilket Forsøg mislykkedes. I Februar 1716 indskibedes Regimentet og førtes over til Jylland. Regimentet anvendtes her ved Tønnings Belejring. Efter denne Fæstnings Erobring fulgte det 1715 med Hæren ind i Nordtyskland og gjorde god Tjeneste ved Stralsunds og Rügens Erobring. I Foraaret 1716 ilede det hjem til Norge for at deltage i Fædrelandets Forsvar. Straks efter at det var blevet landsat i Frederiksstad, gik det til Mos og tog efter en hæftig Kamp den derværende svenske Besætning tilfange den 24de April 1716. Fra Juli 1716 til September 1718 stod 1 Bataillon i Høland, 1 i Kongsvinger og 1 i Akershus. I Vinterfelttoget 1718 hørte Regimentet til det smaalenske Korps, der stod ved Frederikshald. Midt i

*) Regimentet Gyldenløve, oprettet 1689 paa 10 Kompagnier, opløstes 1701. Chefer: Herman Frederik Boyneburg fra 1689. Kristian Ludvig Boyneburg fra 1ste April 1695. Kristian Gyldenløve fra 1696.

Norske [illegible] Soldatkorps.

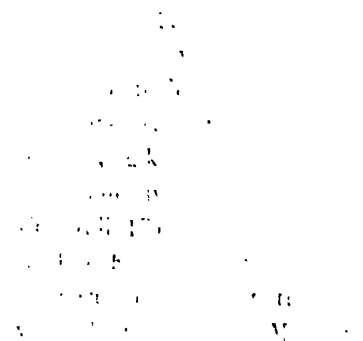

1788. 1774.

Norske lette Fodfolk. **Skilöberkorps.**

Maaneden trak Korpset sig bagved Glommen, og Regimentet stilledes norden for Frederiksstad. 1719 deltog det i Indfaldet i Bohuslen og fik efter Krigens Ophør Garnison i Kristiania og Frederiksstad. 1758 sendtes det til Holsten, hvor det forblev til 1763. 1767 fik det atter Befaling at forlade Norge; men denne Befaling toges tilbage, da Grev St. Germain styrtedes i November 1767. 1788 deltog det i Felttoget i Bohuslen; det dannede den 3die Brigade under F. Mansbach. I Krigen 1808—9 stod Regimentet i Brigaden Holst, der slog Svenskerne ved Høland den 19de April. Den 10de Juni gik en Bataillon af Regimentet i Forening med flere Afdelinger frem fra Frederikshald og tog en svensk Bataillon tilfange i Træfningen ved Borby. I Felttoget 1814 var en af Regimentets Bataillonер i Frederikssten, en i Frederiksstad, en i Rodes Korps norden for Kongsvinger, en i Meylænders Brigade ved Kristianiafjord.

Chefer

Palle Krag fra 1687. Kristoffer Bjelke fra 1690. Hans Ernst Tritscheler fra 1693. Kasper Herman Hausmann fra 1696. Fredr. Kristoffer Cicignon fra 1704. Patroklus Rømeling fra 2den November 1722. Fredr. Otto Rappe fra 8de Oktober 1732. Jobst Konrad Rømeling fra 28de April 1740. Fredr. Kristian Otto Wedell fra 30te Marts 1760. Kristian Lohenskjold fra 24de December 1763. Pjerre Poumeau fra 1778. Frederik Mansbach fra 16de Marts 1787. Kristian August af Avgustenborg fra 1803. Daniel Fredr. Petersen fra 1810.

Faner: en hvid og en gul med Norges Vaaben.

Paaklædning:

1714 rød Kjole med mørkegrøn Krave. 1750 rød Kjole med gul Besætning, grøn Mavevest og Bukser. 1789 rød Kjole med mørkeblaa Besætning.

Det nordenfjældske Regiment.

I den store nordiske Krig oprettedes i Foraaret 1719 et Dragonregiment af Oberst Kristian Henrik Poulsen. 1722 blev det til et Dragonregiment tilfods, og den 8de Juni forandredes det fuldstændig til et Fodregiment paa 12 Kom-

pagnier, som i Begyndelsen bar Chefens Navn og derpaa kaldtes det nordenfjældske Regiment. Fra 1720–30 stod det i Kristiania, Frederiksstad, Frederikshald og Kongsvinger. Fra 1730–42 i Kristiania. Fra 1743–58 i Kristianssand, Frederikshald og Frederiksstad. 1758 sejlede det til Holsten, hvorfra det vendte hjem 1763. 1767 sejlede det til København og vendte atter hjem 1769. Regimentet deltog i Toget imod Gøteborg 1788. Det dannede den 3die Brigade under Hesselberg. I Krigen 1808–9 dannede det i Forening med søndenfjældske Regiment og norske Jægerkorps en Brigade under Oberst Holst og udmærkede sig i mange Træfninger. I Krigen 1814 stod Regimentet i Brigaden Hegermann; det hævdede sit berømte Navn i Træfningen ved Onstadsund.

Chefer:

Kristian Henr. Poulsen fra 22de Marts 1719. Johan V. Øtken fra 1730. Johan Fredr. Frølich fra 8de Juni 1733. Vilh. Ulriksdal fra 14de Marts 1740. Nik. Fredr. Reichwein fra 2den November 1754. Klavs Jørgen Schnell fra 28de Oktober 1761. Hans Jakob Henning Hesselberg fra 10de Oktober 1781. Jakob Grüner fra 27de Marts 1793. Hans Gram Holst fra 1803. Johan Ulrik Harboe fra 1811. Jakob Karl Kaalund fra 1812.

Faner: to hvide med Norges Vaaben.

Paaklædning:

1735 rød Kjole med lyseblaa Besætning, lyseblaa Mavevest og Bukser. 1789 rød Kjole med mørkeblaa Besætning.

Akershusske Regiment.

Oprettet 1628. I mange Aar kæmpede det med den Modstand, som det nationale Fodfolks Indretning mødte. Først i Aarene 1650–55 vare alle Vanskeligheder overvundne, og Regimentet bestod derpaa uafbrudt til 1810. 1653 sendte det 250 Mand til København. Den 11te Juli 1658 bestod det af 21 Kompagnier, der deltes i 2 Regimenter, som atter forenedes 1660. — 1657 forsvarede Regimentet i Forening med Bohus- og Tønsbergske Regimenter Vigen, det senere Bohuslen. 1658 deltog en Afdeling af Regimentet i Forening

med Gudbrandsdølerne (Dals-Regiment) i Toget til Trondhjem. I Krigen 1675—79 deltog det med Hæder i 5 Felttog. — I den store nordiske Krig 1709—20 nævnes Regimentet ofte: 1711 deltog det i Indfaldet i Bohuslen; 1716 stod den ene Halvdel i Akershus, da denne Fæstning belejredes af Karl XII; i Felttoget 1718 stod en Bataillon af Regimentet i Frederiksten og udmærkede sig ved denne Fæstnings Forsvar. Regimentet blev om Vinteren 1718 delt i 2 Regimenter, der begge vare i det smaalenske Korps under Lützow, som faldt ind i Bohuslen. Efter Krigens Ophør fik begge Regimenter Stabskvarter i Kristiania. 1758 sendtes en Bataillon af hvert Regiment til Holsten. De vendte atter hjem 1763. I Toget imod Gøteborg 1788 deltog en Bataillon af 1ste Regiment og en Grenaderbataillon, der var sammensat af begge Regimenters Grenaderkompagnier. I Krigen 1808—9 kæmpede Grenaderbataillonen med Udholdenhed i den uheldige Træfning ved Lier den 18de April. En Bataillon af 1ste Akershusske slog i Forening med Holsts Brigade Fjenden ved Høland den 19de April. — Ifølge Hærplanen af 9de Juni 1810 bleve alle 4 Bataillioner tildelte de nordenfjældske, søndenfjældske, oplandske og telemarkske Regimenter.

Chefer:

Ove Gedde fra 18de Januar 1628—44. Jørgen Reichwein fra 1ste April 1649. Hans Jakob Schort fra 1653. Otto Krafse fra 1658. Ditlev Brockdorf fra 1662. Hans Schrøder Løvenhjelm fra 1675. Johan Arnold fra 1678. Kaspar Herman Hausmann fra 1684. Hans Joakim Holst fra 1696. Ove Vind fra 1708.

Chefer i 1ste eller vest-akershusske Regiment:

Johan Gaarman fra 24de December 1717. Johan Henrik Selmer fra 11te November 1718. Frederik Schlanbusch fra 22de Oktober 1721. Fred. Otto Rappe fra 1730. Fred. Ferd. Hausmann fra 8de Oktober 1732. Nik. Fred. Reichwein fra 17de Juli 1748. Kristian Fred. Rømeling fra 1754. Mathias Thams fra 5te Maj 1756 Pierre Poumeau fra 17de Oktober 1759. Fred. Otto Rappe fra 6te September 1778. Vilh. Deichmann fra 10de Oktober 1781. Karl Fred. Kaltenborn fra 20de Marts 1789. Verner Nik. de Seue fra 20de Marts 1800. Johan Edlef Müller fra 19de December 1809.

Chefer i 2det eller øst-akershusske Regiment:

Andreas Avg. Prætorius fra 24de December 1717. Hartvig Hvitfeldt fra 19de December 1720. Louis Vauvert fra 9de Maj 1729. Adolf Karl Helm fra 31te Juli 1744. Johan Fredr. Restorf fra 25de Maj 1754. Peter de Seue fra 22de Juli 1761. Valentin Vilh. Hvitfeldt fra 1ste Maj 1769. Karl Aleks. Stricker fra 20de Marts 1789. Hartvig P. H. Lachmann fra 15de September 1801. Movrits Fredr. Heinen fra 6te Oktober 1801. Arnold Kristian Krogh fra 6te Januar 1806.

Faner: en hvid og en grøn med Norges Vaaben.

Paaklædning:

1670 hvidgraa Kjole med grøn Besætning. 1720 1ste akershusske rød Kjole med grøn Krave; 2det rød Kjole med rød og hvid Krave. 1740 1ste rød Kjole med grøn Besætning, rød Mavevest og Bukser; 2det rød med chamois Besætning. 1789 rød Kjole med mørkeblaa Besætning.

Akershusske Skarpskytteregiment.

Ifølge Hærloven af 9de Juni 1810 oprettedes det af 2 Batailloner af norden- og søndenfjældske Regiment og den norske lette Bataillon. I Forening med det norske ridende Jægerkorps udgjorde Regimentet til 1812 den akershusske Legion. Under Stabell og Krebs udmærkede Regimentet sig i Krigen 1814.

Chefer:

Frederik af Hessen-Kassel fra 1ste Juli 1810. Kristian Frederik af Danmark fra 24de Juni 1813.

Paaklædning: graa Kjole med grøn Besætning og graa Bukser.

Det smaalenske Regiment.

Efter Bohuslens Afstaaelse 1658 oprettedes samme Aar af det bohusske*) og det tønsbergske Regiment det smaalenske Regiment, der i 1661 forøgedes med en Del af det

*) Det bohusske Regiment, oprettet 1628, opløst 1658.

Chefer:

Daniel Bille fra 1628. Ivar Dyre fra 1629. Kaspar Due fra 21de Februar 1640. Johan Fircks fra 30te Avgust 1648. Johan Vetberg fra 7de Januar 1651.

dalske Regiment. Regimentet deltog i Frederikshalds Forsvar 1658—60. Efter Fredens Tilvejebringelse fik det Stabskvarter i Frederikshald, og Mandskabet hjemlovedes, men indkaldtes ofte i de første Aar efter Krigen, og maatte besætte Grænsen. I Krigen fra 1675—79 udmærkede det sig ved Erobringen af Venersborg den 26de Juni 1676 og ved Marstrands Erobring den 20de Juli 1677. I den store nordiske Krig indlagde det sig stor Hæder ved flere Lejligheder. Den 21de Marts 1716 slog en Bataillon af Regimentet den svenske Besætning i Moss og gjorde 160 Fanger. Senere deltog det i Frederiksstads Forsvar og i Tordenskjolds Angreb paa Gøteborg og Strømstad. 1718 stod Regimentet i det smaalenske Korps under Sponeck, der ved Felttogets Begyndelse stod i Tistedalen. Da Korpset trak sig tilbage til Glommen, sendtes flere Kompagnier af Regimentet til Frederikssten og forstærkede Besætningen; en Bataillon gik til Frederiksstad. Ved Aarets Slutning deltes det i to Regimenter, der 1719 rykkede ind i Bohus. Efter Krigens Ophør fik 1ste smaalenske Stabskvarter i Ellinggaard ved Frederiksstad, 2det i Tønsberg. 1758 sendtes en Bataillon af hvert Regiment til København, hvorfra de i Foraaret 1762 gik til Holsten; de vendte hjem til Norge 1763. 1789 opløstes Regimenterne. Bataillonerne af 1ste smaalenske føjedes til søndenfjældske Regiment, og Bataillonerne af 2det smaalenske til akershusske og telemarkske Regiment.

Chefer:

Otto Skade. Ejler Jensen Visborg fra 1674. Hans Ernst Tritscheler fra 1694. Frans Vilh. Folkersam fra 1697. Lave Hohndorf fra 1698. Bartold Henrik Lutzow fra 1701. Arent Mogensen Krag fra 1712.

Chefer for 1ste eller øst-smaalenske:

Arent Krag fra 24de December 1717. Herman Nikolaj Scharffenberg fra 5te Avgust 1718. Henrik Jørgen Hvitfeldt fra 17de Marts 1727. Konrad Gyldenstjerne Sehested fra 31te Marts 1751. Daniel Eimhaus fra 6te December 1758. Rudolf Vilhelm Rømeling fra 21de Avgust 1765.

Ulrik Kristian Heide fra 10de Juli 1776. Henrik Jørgen Schlesser fra 17de Marts 1786.

Chefer for 2det eller vest-smaalenske:

Johan Fredr. Frøhlich fra 24de December 1717. Vilh. Ulriksdal fra 20de Juni 1733 Hans Vilh. Rømer fra 14de Marts 1740. Andreas Harbou fra 26de Juni 1744. Fredr. Kristian Otto Wedell fra 10de Januar 1746. Klavs Jørgen Schnell fra 20de Marts 1760 Rudolf Vilh. Rømeling fra 18de November 1761. Valdemar Brüggemann fra 4de December 1765. Fredr. Mansbach fra 1ste April 1785 Povl Moth fra 16de Marts 1787.

Faner: en hvid og en lyserød med Norges Vaaben

Paaklædning:

1670 hvidgraa Kjole med blaa Besætning. 1720 1ste smaalenske rød Kjole med brun Krave; 2det smaalenske rød Kjole med grøn Krave. 1740 1ste smaalenske rød Kjole med mørkeblaa Besætning, rød Vest og Bukser; 2det smaalenske rød Kjole med grøn Krave.

Det telemarkske Regiment.

Oprettet 1ste Juli 1789 af to nationale Batailloner, 2det smaalenske, 1ste vesterlenske og de 2 kristiansandske Grenaderkompagnier. I Krigen 1808—9 stod Regimentet i Frederiksværn med Undtagelse af Grenaderkompagnierne, der hørte til de Seues Brigade ved Kongsvinger. 1810 forstærkedes Regimentet med en Bataillon af 2det akershusske Regiment. I Krigen 1814 vare 2 Batailloner ved Glommen i Staffeldts Brigade, 1 Bataillon i Tønsberg ved Meylænders Brigade.

Chefer:

Povl Moth fra 1ste Juli 1789. Kristian Bull fra 5te Marts 1790. Otto Henrik Schleppegrell fra 11te November 1796. Kommandeurer: Povl Gaarder fra 1808, J G. Meylænder fra 1809. Johan Georg Meylænder fra 21de Juli 1811.

Faner: grønne med Rigsvaabenet.

Paaklædning: rød Kjole med mørkegrøn Besætning og blaa Bukser.

Det oplandske Regiment.

Regimentet nævnes første Gang i September 1658, da det under Oberst Krafse sendtes til Frederikshald og tvang

Svenskerne til at ophæve Belejringen. Det blev staaende i Frederikshald til Krigens Ophør. I Krigen fra 1675—79 deltog Regimentet i alle Felttog og anvendtes ofte som flyvende Korps paa Strejftogene i de svenske Grænseprovinser. I den store nordiske Krig fra 1709—10 tog Regimentet en hæderlig Del. En Bataillon deltog i Akershus's Forsvar 1716. 1718 var Regimentet i det oplandske Korps, der stod imellem Vormen og Glommen, og opererede imod Fjendens Flanker. 1719 deltoge begge Regimenter i Felttoget i Bohuslen. Efter Krigen fik 1ste oplandske Stabskvarter i Akersgaard ved Kristiania, 2det i Kristiania.

1758 sendtes en Bataillon af hvert Regiment til Holsten; de vendte hjem 1763. Ifølge Hærloven af 1ste Juli 1789 føjedes 2det oplandske Regiment til det nordenfjældske; 1ste oplandske blev til oplandske Regiment og erholdt en Bataillon af 2det akershusske samt de 2 bergenske Grenaderkompagnier. Regimentets Grenaderer udmærkede sig under Müller i Træfningen ved Lier den 18de April; en Bataillon af Regimentet under Vejby slog i Forening med Reservebrigadens øvrige Afdelinger og Brigaden Holst Svenskerne ved Høland den 19de og 20de April. I Krigen 1814 stod 3 af Regimentets Batailloner i Brigaden Hegermann, der afslog Svenskernes Angreb paa Skanserne ved Onstadsund den 9de Avgust.

Chefer:

Otto Krafse. Rejnhold Hoven Jørgen Reichwein. Knud Hadeln. Kristoffer Fredr. Gersdorff fra 1670. Johan Vibe fra 1676. Kaspar Brockenhuus fra 1682. Jørgen Otto Brockenhuus fra 1711.

Chefer for 1ste eller øst-oplandske:

Jørgen Otto Brockenhuus fra 24de December 1717. Fr. V. Lützow fra 1730. Kristian Fredr. Reichau fra 11te Februar 1733. Peter Todderud fra 25de November 1650. Fredr Gotskalk Haxthausen fra 1764. Ejler Diffev Lovzow fra 24de September 1768.

Chefer for 2det eller vest-oplandske:

Bartold Ernst Pentz fra 24de December 1717. Claude de Place fra 1734. Povl Kristian Rye fra 4de Oktober 1737. Knud Gyldenstjerne Sehe-

sted fra 15de Januar 1742. Kristian Fredr. Giese fra 24de Septbr. 1760. Henrik Schlanbusch fra 21de Februar 1765.

Chefer for oplandske Regiment:

Johan Fredr. Leth fra 11te Februar 1789. Johan Kristian Svendsen fra 11te December 1789. Niels Harbou fra 11te November 1796. Kristof Fredr. Peder Theodor Lovzow fra 30te November 1804. Didrik Hegermannn fra 7de Januar 1812

Faner: en hvid og en blaa med Norges Vaaben.

Paaklædning:

1675 hvidgraa Kjole med rød Krave. 1720 1ste oplandske rød Kjole med lysegraa Krave; 2det rød Kjole med lyseblaa Krave. 1740 1ste rød Kjole med gul Besætning, rød Mavevest og røde Bukser. 2det rød Kjole med mørkeblaa Besætning. 1789 rød Kjole med blaa Besætning. 1803 rød Kjole med mørkegrøn Besætning og blaa Bukser.

Vesterlenske Regiment.

Af de to Fænniker i Stavanger og Agdesidens Lene oprettedes et Regiment 1641, der nedlagdes i 1647, men genoprettedes 1657. Det deltog i Krigene fra 1657—60, 1675—79 og i den store nordiske Krig fra 1709—20, navnlig udmærkede en Bataillon under Sten Blix sig i Frederikshalds Forsvar 1716. 1717 var en Bataillon ombord paa Tordenskjolds Galejer og deltog kraftig i Angrebene paa Gøteborg og Strømstad. 1717 befaledes Regimentets Deling i tvende, hvilket iværksattes i Vinteren 1718—19. Begge Regimenter deltoge i Indfaldet i Bohuslen 1719. Fra 1721 fik 1ste vesterlenske Stabskvarter i Brinksvert ved Arendal, 2det i Farsund. — Aar 1700 var Halvdelen af Regimentet ombord paa Flaaden. 1758 sendtes en Bataillon af hvert Regiment til København, hvorfra de i Foraaret 1762 sejlede til Holsten. De vendte hjem til Norge 1763. Ved Hærloven af 1ste Juli 1789 forenedes 3 af de vesterlenske Batailloner til 1 Regiment, den 4de afgaves til det telemarkske Regiments Oprettelse. I Krigen fra 1807—9 stod Regimentet i Kristiansand og de ved Byen værende Strandbatterier. I Krigen 1814 stod Regimentet i Arenfeldts Brigade; det kæmpede med afvekslende

Held i de sidste Træfninger i Krigen fra 9—14de Avgust paa Øerne i Storelvens Udløb.

Faner: to blaa med Kongens Navnetræk.

Paaklædning:

1720 1ste vesterlenske Regiment rød Kjole med brun Krave; 2det vesterlenske do. med gul Krave. 1740 1ste vesterlenske Regiment do. med lyseblaa Besætning, rød Vest og Bukser. 2det vesterlenske do. med gul Besætning, rød Vest og Bukser. 1789 vesterlenske Regiment do. med sort Besætning. 1808 vesterlenske Regiment do. med mørkegrøn Besætning og blaa Bukser.

Chefer:

Palle Rosenkrantz fra 1641. Ditlev Brockdorff fra 1660. Fredr. Otto Budde fra 1662. Mogens Kragh fra 1675. Kaspar Joakim Rappe fra 1680. Johan Arnold fra 1682. Fabian Eppinger fra 1699. Vincens Henrik Sesterfleth fra 1701. Johan Gaarman fra 1712. Sten Kristensen Blix fra 1717.

1ste eller øst-vesterlenske.

Sten Kristensen Blix fra 24de December 1717. Erasmus Dieterichs fra 18de Februar 1724. Ulrik Fredr. Flen fra 4de Oktober 1737. Georg Fredr. Krogh fra 4de April 1740. Peter Deichmann fra 3die November 1753. Valdemar Brüggemann fra 28de Januar 1761. Bartold Hauch fra 1765. Hans Tønsberg fra 1769. Henrik Andreas Tønder fra 16de Avgust 1770. Hans Bull fra 22de April 1773. Fredr. Dietrichsen fra 6te September 1775.

2det eller vest-vesterlenske.

Bastian Ernst Borch fra 24de December 1717. Jakob Fredr. Lühe fra 8de September 1718. Ulrik Fredr. Cicignon fra 14de Marts 1746. Kristoffer Krogh fra 1ste December 1749. Johan Vibe Osten fra 28de Februar 1752. Kristian Heusner fra 26de April 1758. Kristian Ulrik Vieregg fra 1762. Johan Jakob Fasting fra 1765. Johan Kristof Koss fra 1ste Maj 1769. Kristian Ulrik Sundt fra 2den Juni 1769. Bernhard Knud Kristof Lippe fra 6te Maj 1778. Kristof Markvard Lützow fra 27de Januar 1779. Fredr. Mansbach fra 4de Maj 1783. Kristian Kornelius Hagemann fra 22de Oktober 1783.

Vesterlenske Regiment.

Frederik Dietrichsen fra 1ste Juli 1789. Peder Tobiesen fra 23de September 1796. Kristian Ditlev Adolf Arenfeldt fra 5te Februar 1811.

Bergenhusske Regiment.

Oprettet 1628. Det kæmpede i Begyndelsen med de samme Vanskeligheder som de øvrige nationale Afdelinger.

Det nedlagdes 1630, genoprettedes 1640, opløstes atter 1647 og oprettedes paa ny 1657. Efter at Trondhjems Stift var blevet afstaaet i Februar 1658 til Sverig, befriedes det i Efteraaret et ved Korps, der førtes af Jørgen Reichwein, bestaaende af bergenhusske, dalske (Gudbrandsdølerne) og en Del af akershusske Regiment. Som Førere nævnes foruden Reichwein Ludvig Rosenkrantz og Rejnhold Hoven. — En Afdeling af Regimentet bidrog til at afværge Engelskmændenes Angreb paa Bergen 2den Avgust 1666. I Svenskekrigen 1675—79 deltog Regimentet under Bendiks Hatten i alle 5 Felttog. I Maj 1700 gik Halvdelen af Regimentet til København; den anvendtes til Besætning paa Flaaden. 1712 gik atter 4 Kompagnier af Regimentet til Danmark og anvendtes dels som Garnison i Citadellet ved København, dels ombord paa Flaaden. I April 1716 vendte Bataillonen tilbage til Norge og bidrog sit til at trænge Fjenden ud af Landet. I Vinteren 1718—19 deltes det i 2 Regimenter, hvert paa 12 Kompagnier, der under Indfaldet i Bohuslen hørte til det smaalenske Korps. Efter Krigen fik 1ste bergenhusske Stabskvarter i Bolstadgaard, 2det i Hellevig i Bergens Stift. 1742 sejlede begge Regimenter til Danmark. 1ste Regiment fik Kvarter i København, 2det i Nykøbing paa Falster, Rudkøbing, Stubbekøbing, Stege og Korsør. 1744 vendte de atter hjem. 1758 blev en Bataillon af hvert Regiment sendt til København, hvorfra de i Foraaret 1762 sejlede til Holsten; de vendte hjem til Norge 1763. 1ste Juli 1789 forenedes begge Regimenter til et, der i Krigen fra 1807—9 anvendtes til Forsvar af de vigtigste Landgangspunkter fra Bergen til Kristiansand. I Krigen 1814 hørte Regimentet til Hovedkorpset, der førtes af Staffeldt.

Chefer:

Oluf Parsbjerg fra 1628. Jørgen Reichwein (den ældre) fra 3die April 1641. Kristof Fredr. Gersdorff fra 1660. Jørgen Reichwein (den yngre) fra 1666. Johan Kaspar Cicignon fra 1667. Bendiks Hatten fra 1673.

Hieronymus Fredr. Iddeking fra 1630. Alfred Kristian Hein fra 1693. Georg Fredr. Krogh fra 17de Oktbr. 1710. Hartvig Hvitfeldt fra 30te Sept. 1712.

1ste eller nordre.

Hartvig Hvitfeldt fra 24de December 1717. Gerhard Kristof Munthe fra 9de December 1720. Anton Jakob Coucheron fra 1730. Movrits Georg Holstein fra 31te December 1736. Frederik Lohmann fra 6te Juli 1742. Kristian Lindegaard fra 25de November 1743. Frans Kristian Zepelin fra 1ste Januar 1766. Fredr. Dietrichsen fra 1ste Maj 1768. Hans Kristof Kaas Hvitfeldt fra 1ste Maj 1769. Johan Jakob Fasting fra 27de Maj 1772.

2det eller søndre.

Karl Philip Val fra 24de December 1717. Frans Henrik Schlanbusch fra 26de December 1729. Knud Gyldenstjerne Sehested fra 14de Marts 1740 Kristian Vilhelm Segelke fra 19de November 1742. Fredr. Koss fra 1764 Johan Henrik Schacht fra 17de April 1767. Søren de Fine Krogh fra 21de Juni 1780.

Bergenhusske.

J. J. Fasting fra 1ste Juli 1789. Povl Moth fra 5te Marts 1790. H. J. H. Hesselberg fra 14de Oktober 1802. Jakob Ulrik Hoelfeldt fra 13de Januar 1809. Kristof Fredr. Peter Theod. Lovzow fra 7de Januar 1812.

Faner: en hvid og en sort med Norges Vaaben.

Paaklædning:

1715 rød Kjole med hvid Krave, rød Vest og Bukser. 1789 rød Kjole med sort Besætning.

Trondhjemske Regiment.

Oprettet 1628. 1657 deltes det i tvende Regimenter, 1ste under Fredr. Gersdorff, 2det under Jørgen Bjelke. I Forening med det halve bergenhusske Regiment under Jakob Due, 226 Ryttere (2 Komp. Dragoner og 1 Komp. Rostjeneste samt en Del Artilleri), foretoges ved Krigens Udbrud 1657 under Bjelkes Førelse et Tog til Jemteland, der erobredes og holdtes besat til Foraaret 1658, da vi i Freden i Roskilde baade maatte slippe Jemteland og Trondhjems Stift. Svenskerne besatte Trondhjem med 600 Mand, de bleve, som paa omstaaende Side er fortalt, fordrevne om Efteraaret. Det trondhjemske Regiment genoprettedes og nød en forholdsvis lang Ro til den skånske Fejdes Udbrud

1675. Halvdelen af Regimentet sendtes i Efteraaret 1675 til Frederikshald og dannede en særskilt Afdeling i den Hær, der stod i det sydøstre Hjørne af Landet. 1677 deltes Regimentet i tvende: 1ste sammensat af den Halvdel, der var bleven staaende i Trondhjems Stift under Schultz, 2det den Halvdel, der var sendt til Frederikshald, og som deltog i Felttogene i Bohuslen, under Iddeking. Det første foretog 1677 et Indfald i Jemteland. 1680 bleve begge Regimenter atter forenede til et. 1710 deltes det paa ny. De to Bataillioner af 2det eller søndre trondhjemske Regiment under Vincens Budde sendtes 1713 til Danmark, hvor de deltoge i Tønnings og Stralsunds Erobring; den 3die (9de, 10te, 11te og 12te Kompagni) under Tolluf Schomberg forblev tilligemed det 1ste eller nørre-trondhjemske Regiment i Trondhjem. De to i Danmark værende Bataillioner kaldtes atter hjem i Foraaret 1766 og foretoge, straks efter at de vare landsatte, det tidligere omtalte Overfald den 24de April paa den svenske Besætning i Moss. Kort efter sendtes en Bataillon af 2det trondhjemske under Landsberg til Frederikshald, i hvis glimrende Forsvar den deltog. 1718 vare begge Regimenter i Trondhjems Stift, hvor de i Forening med to Bataillioner af Akershus's og Oplands Regimenter samt 1ste søndenfjældske, nordenfjældske Dragonregiment og det trondhjemske Artillerikompagni forsvarede Trondhjem imod de 12000 Svenskere, der under Armfelt vare brudte ind i Landet. I Vinteren 1718—19 deltes det trondhjemske Fodfolk i 3 Regimenter, af hvilke 1ste og 2det i Forening med 1ste oplandske og det nordenfjældske Dragonregiment foretoge et Indfald i Værmland 1719. — Fra 1721 fik 1ste og 3die Regiment Stabskvarter i Trondhjem, 2det i Molde. 1732 flyttedes 2det Regiments Stabskvarter ligeledes til Trondhjem. I Foraaret 1762 sendtes to Bataillioner tilligemed Grenaderne af alle 3 Regimenter til Holsten, hvorfra de vendte hjem i det følgende Aar. 1ste Juli 1767 bleve de tre

Regimenter indskrænkede til to; de sydlige trondhjemske Lægder afgaves til det bergenhusske Regiment. 1ste Maj 1769 genoprettedes den tidligere Inddeling i 3 Regimenter, hvert paa 2 Bataillioner. Denne Inddeling bestod nu til 1ste Juli 1789, da Trønderne atter inddeltes i to Regimenter, hvert paa 3 Bataillioner, deraf en Grenaderbataillon. 1808—9 foretoge Trønderne Strejftog ind i Jemteland i Avgust 1808 og i Juli 1809. Det blev de sidste Besøg, de aflagde i Jemteland. I Krigen 1814 vare to Bataillioner ved den søndenfjældske Hær; den ene af dem stod i Krebs's Brigade ved Kongsvinger og deltog i Sejrene ved Lier og Matrand 2den og 5te Avgust.

Chefer:

Jens Juel fra 1628. Jakob Ulfeldt fra 1640. Fredr. Otto Budde fra 4de Januar 1649. Kristof Fredr. Gersdorff fra 20de Juli 1650. Rejnhold Hoven fra 1659. Henrik Rüsensten fra 4de Oktober 1673. Georg Kristian Schultz, Chef for 1ste Trondhjemske fra 1677—80. Hieron. Fredr. Iddeking Chef for 2det fra 1677—80. G. K. Schultz fra 1680. Johan Lemfort fra 1708. Severin Hjort fra 1710. Severin Hjort Chef for 1ste fra 17de April 1710. Vincens Budde Chef fra 17de April 1710.

Chefer for 1ste:

Severin Hjort fra 24de December 1717. Baltasar Meisner fra 3die April 1718. Kristian Fredr. Haxthausen fra 1718. Hans Jakob Brun fra 23de Avgust 1720. Johan Kristof Hein fra 12te Oktober 1736. Peter Kristian Helm fra 12te Juni 1744. Kristof Fredr. Badenhaupt fra 11te Februar 1750. Lukas Vinter fra 1758. Georg Fredr. Krogh fra 21de Maj 1760 (kommanderende General nordenfjælds fra 1775). Hans Horneman fra 30te Maj 1800. Karsten Gerhardt Bang fra 4de Januar 1808.

Chefer for 2det:

Vincens Budde fra 24de December 1717. Ulrik Storm fra 1718. Adam Hauboldt fra 1728. Fredr. Schaurodt fra 1734. Johan Mangelsen fra 10de Oktober 1737. Rejnhard Eppinger fra 1ste November 1755 Karl Ludv. Poepstorff fra 1ste Maj 1769. Johan Hammond fra 17de Marts 1786. Karl Jakob Valdemar Schmettow fra 1ste Juli 1789 (kommanderende General nordenfjælds fra 1813).

Chefer for 3die:

Kaspar Fredr. Mülenpfort fra 24de December 1717. Johan Mangelsen fra 23de Juni 1734. Jens Henrik Emahuus fra 11te December 1737.

Hans Kristian Harbou fra 29de November 1752. Andreas Grøn fra 1764. Fredr. Kristian Krabbe fra 23de Juli 1772. Karl Schmettow fra 16de Oktober 1776, forsat 1789 til 2det trondhjemske Regiment.

Faner: hvide med Kongens Navnetræk og Danebrog i øverste Hjørne næst Stangen.

Paaklædning:

1720 1ste trondhjemske rød Kjole med chamois Krave; 2det rød med lyseblaa, 3die rød med grøn. 1789 1ste trondhjemske rød Kjole med gul Besætning, 2det rød med gul Besætning, 3die nedlagt 1789. 1808 1ste trondhjemske rød med gul Besætning, 2det rød med gul Besætning.

Det norske Jægerkorps.

Oprettet 1788. Korpset deltog i Felttoget 1788 i Bohuslen samt i Krigene fra 1808—9 og 1814. Det nævnes stedse med Berømmelse saavel for sin Tapperhed og Dygtighed som for sin gode Mandstugt. — Til Korpset hørte fra 1801—10 den norske lette Bataillon og den søndenfjældske Skiløberbataillon. Efter at disse to Batailloner 1810 vare indlemmede i det akershusske Skarpskytteregiment, bleve de nyoprettede Batailloner, den valderske og den bergenhusske Skarpskyttebataillon, stillede under det norske Jægerkorps's Befaling.

Chefer:

Ludvig Binzer fra 1788. Bernh. Ditlev Staffeldt fra 31te Decbr. 1789.

Paaklædning: 1788 grøn Trøje med sort Besætning og graa Bukser. 1810 graa Trøje.

Den valderske Skarpskyttebataillon.

Oprettet 1810 af en Bataillon af 1ste akershusske nationale Fodregiment.

Chefer: Fredr. Otto Juel fra 1810. Laurits Vagel fra 1812.

Den bergenhusske Skarpskyttebataillon.

Oprettet 1810 af en bergenhusk Bataillon og det lærdalske lette Kompagni.

Chefer:

Thomas Fasting fra 1810. Joh. Vilh Heedahl fra 1811. Kristian Lohmann fra 1812. Birkhold Arntz Coucheron fra 1813.

Den norske lette Bataillon.

Oprettet 1801 af en Bataillon af oplandske Regiment. Den udmærkede sig i Krigen 1808—9.

Chefer:

Jakob Karl Kaalund fra 1801. Bernd Peter Kreutz fra 1803. Fredr. Vilh. Bruenech Stabell fra 1809.

Skiløberkorps.

De bestode allerede i det 17de, men erholdt først en fast Orden som særskilte Afdelinger i det 18de Hundredaar. 13de Avgust 1747 oprettedes to Korps, et sønden- og et nordenfjældsk, hvert med 3 Linie- og 1 Landeværnskompagni. 1768 oprettedes 4 nye Skiløberkompagnier. Fra 1ste Maj 1769 henregnedes de sønden fjældske Skiløberkompagnier til de oplandske og de nordenfjældske til de trondhjemske Regimenter. 1801 stilledes det sønden fjældske Korps under norske Jægerkorps og 1810 under akershusske Skarpskytteregiment.

Chefer sønden fjælds:

Even Kraft og Kristoffer Hals fra 1718. Johan Felber fra 1747. Niels Leyel fra 1773. Aksel Motzfeldt fra 1781. Vilh. Kristof Glad fra 1788. Herman Arntzen fra 1790. Henrik Sommerschild fra 1791. Henrik Reus Bang fra 1800. Kristian Vilh. Klüver fra 1804. Fredr. Vilh. Bruenech Stabell fra 1805. Sven Arntzen fra 1809.

Chefer nordenfjælds:

Jens Henrik Emahus fra 1718. Kristof Heideman fra 1747. Vincens Henrik Sommerschild fra 1755. Lorens Didrik Klüver fra 1764. Johan Fred. Blix Chef for begge Skiløberkorps fra 4de Marts 1773. Joh. Thom. Horneman fra 1781. K. G. Bang fra 1804. Joh. Fredr. Matheson fra 1809. Elias Heltberg Lund fra 1811.

Rørosske frivillige Bjærgjægerkorps.

Oprettet 1710. Det dannedes af Kaptejn Kristian Herman Rosenkrantz, 400 Mand stærkt i 3 Kompagnier under

Søren Ære, Berend Brun og Henrik Flor. Bevæbningen var dels Rifler, dels en 3 Alen lang Stok, paa hvilken der var fæstet et spidst Jærn i Form af en Sabel. De indrullerede Bønder fra Dal og Vinger, 120 i Tallet, hørte ligeledes til Røroskorpset. Det opløstes 1720; genoprettedes 1788 og deltes 1791 i to Kompagnier.

Chefer: Krist. Herm Rosenkrantz fra 1710. Karsten Gerhard Bang fra 1788.

Marineregimentet.

Oprettet 1663. Dets første Chef var Robert Hamilton. Regimentet var paa 3 Batailloner, hver paa 2 Kompagnier. Fra 1680 var der 3 særskilte Batailloner, Trondhjem, Bergen og Vesterlen, hver paa 2 Kompagnier og 1 Gallejkompagni. Fra 1699 var der 5 særskilte Kompagnier. De forsvinde i den store nordiske Krig 1709—20.

Paaklædning:

1681 Bergenhusske Bataillon staalgrøn Kjole med rød Krave, gul Hue. Trondhjemske Bataillon rød Kjole med grøn Krave, rød Hue. Vesterlenske Bataillon staalgrøn Kjole med rød Krave, blaa Hue.

Coucherons Regiment.

1677 oprettedes et Regiment af Vilhelm Coucheron, der atter nedlagdes 1680, efter Krigens Ophør. — Regimentet var 8 Komp. stærkt med tilsammen 1200 Md.

Rochlenges Regiment.

Oprettet 1677. Det sammensattes af Frikompagnier fra Frederikstad, Halden, Akershus, Bergenhus, Trondhjem og Helsingborgs Garnisoner. Regimentet var 1677 6 Kompagnier med tilsammen 993 Md. Det nedlagdes 1679.

Landdragonerne, H. J. Bruns Regiment.

1710 samledes de bedste Landeværnsmænd, de udvalgte og saakaldte Landdragoner, formentlig Dragonregimenternes Landeværnsmænd. De vare 5700 i Tallet, de

søndenfjældske under Jørgen Reichwein, 20 Kompagnier med 3 Kaptejner og 20 Løjtnanter, de nordenfjeldske under Henrik Ramm, 9 Kompagnier med 1 Major, 2 Kaptejner og 8 Løjtnanter. 1718 indlemmedes endel af Landdragonerne i de nyoprettede Regimenter. Af Resten dannedes et Regiment paa 12 Kompagnier under Hans Jakob Brun, der fik Opholdssted i Frederiksstad. Det opløstes 1721.

Garnisons- eller Frikompagnier.

1660 var der af hværvet Fodfolk i Norge kun 3 Garnisonskompagnier, et i Akershus, et i Frederiksstad og et fordelt i Bergen og Kristiansand. 1674 kom der et 4de til. 1686 var der 7 Frikompagnier: 2 i Frederiksstad, 1 i Vinger, Frederikshald, Akershus, Kristiansand, Bergen og Trondhjem. 1701 1 i Bergen og 1 i Trondhjem. 1730 1 i Bergen, 1 i Trondhjem og 2 i Kristiania. De opløstes 1764. 1769 genoprettedes Garnisonskompagnierne: 2 i Bergen og 2 i Trondhjem. De nedlagdes 1789. 1811 oprettedes et Garnisonskompagni i Kristiansfjæld og Blakær.

Akershus.

Anlagt c. 1290. Forgæves belejret af Svenskerne 1308; maatte 1502 først overgive sig til Knut Alfsson, siden til Henrik Krummedige; belejredes 1531—32 forgæves af Kristian II; blev 1567 atter belejret af Svenskerne, og ligeledes under Karl XII fra 21de Marts til 29de April 1716.

Kommandanter:

Ove Gedde fra 1629. Jørgen Reichwein fra 1654. Hans Jakob Schort fra 1662. Mikael Opitz fra 1670. F. Eberhard Speckhahn fra 1676. Ejler Jensen Visborg fra 1679. Hans Brostrup Schort fra 1680. Anton Coucheron fra 1687. Nikolaj de Seve fra 1690. Hans Fredr. Legel fra 1706. Ernst Bugislav Waldau fra 1708; Johan Fredr. Münnich fra 1709. Nikolaj Sibbern fra 1711. Jørgen Klenau fra 1712. G. Bertouch fra 2den September 1719. Joh. Fredr. Leben fra 12te December 1740. Jonas Bjørnsen fra 17de April 1744. Frans Grabow fra 1762. Kristof Fredr. Ingenhaef fra 4de September 1772. H. J. H. Hesselberg fra 13de Januar 1774. Fredr. Gotskalk Haxthausen fra 28de Februar 1806.

Frederiksstad.

Anlagt 1567 af Frederik II; indtaget af Svenskerne den 4de Avgust 1814. Dens mærkeligste Udenværker vare Isegran (Isebrand) paa en Ø i Glommen. Fort Cicignon ligeoverfor. Fort Huth paa Nordvestsiden af Krageø*).

Kommandanter:

Johan Firchs fra 1668. Martin Jørgen Rochlenge fra 1682. Hans Rasmus Pfordten fra 23de Marts 1683. Arved Kristian Storm fra 1698. Peter Jakob Wilster fra 1712. Vincens Budde fra 1716. Fredr. Kristof Cicignon fra 1717. Ove Vind fra 1718. Ulrik Kruse fra 29de Juni 1722. Barthol. Nik. Landsberg fra 20de Oktober 1727. Hartvig Hvitfeldt fra 14de Marts 1740. Ulr. Storm fra 1751. Vilhelm Ulriksdal fra 12te Oktober 1754. Hans Jakob Scheel fra 29de Maj 1765. Rud. Valdem. Römeling fra 2den Marts 1774. Karl Wilster fra 29de Maj 1776. Ove Fredr. Brockenhuus fra 21de Avgust 1776. Eseklas Henr. Stricker fra 13de April 1792. Hans Kristof Gedde fra 22de December 1793. Salomon Gedde fra 1806. Nik. Henr. Mecklenburg 30te April 1811.

Frederikssten.

Anlagt 14de Avgust 1661. (Frederikshald befæstet 1658.) Forgæves belejret af Svenskerne i September 1658, Februar 1659 og Januar til Maj 1660. Forgæves belejret af Karl XII fra Midten af Maj til Midten af Juli 1716 samt fra 18de November til 14de December 1718. Forgæves belejret af Karl Johan fra 1—15de Avgust 1814.

*) Sydøst for Frederiksstad laa Bjærgfæstningen Kongsten. Kommandanter: Peter Jakob Lütken fra 1689. Gregor Kinsky fra 1699. Simon Krüger fra 1703. Schack fra 1714. Schmidt fra 1720. Andreas Karl Heber fra 1726.

Ved Svinesund: Fortet Sponvig. Kommandanter: Felgen Petersen fra 1690. Matias Rohde fra 1698. Hans Günter fra 1708.

Søndenfor Frederikstad Agerø Skanse til Forsvar af Indløbene til Frederikstad og Frederikshald. Kommandanter: Trane fra 1688, Holm fra 89. Kold fra 1710. Alfsen fra 1727. Henrik Krantzberg fra 1731. Mogens Holck fra 1739. Poul Lübking fra 1758. Brehmer fra 1766—1779.

De mærkeligste Udenværker vare Fort Gyldenløve, Stortaarnet og Overbjærg.

Kommandanter:

Tønne Hvitfeldt fra 1657. Ejler Jensen Wisborg fra 1675. Kasper Joakim Rappe fra 1ste Februar 1683. Henning Matias Pogrell fra 23de September 1699. Joakim Fredr. Arnswald fra 1703. Konrad Schlosser fra 1706. Ole Brun fra 1710. Hans Jakob Brun fra 1713. Bart. Nik. Landsberg fra 1717. Jak. Vilh. Stuart fra 27de Oktober 1727. Kristian Fredr. Reichau fra 1751 Georg Fredr. Krogh fra 3die November 1753. Rejnh. Eppinger fra 1755. Johan Vibe Osten fra 18de Januar 1758. Fredr. Gotskalk Haxthausen fra 29de Juni 1768. K. F. Ingenhaef fra 14de Februar 1770. Joh. Fredr. Maase fra 14de September 1772. Fredr. Mansbach fra 1790. Kristian Avgust fra 1803. Joh. Andreas Kornels Ohme fra 13de Februar 1810.

Kongsvinger.

Anlagt 1682.

Kommandanter:

Jørgen Reichwein fra 1683. Johan Braun fra 15de Januar 1689. Johan Mollerup fra 1690. Markvard Otto Mangelsen fra 1699. Johan Otto Sesterfleth fra 1703. Povl Mathisen fra 1713. Johan Junge fra 4de Septbr. 1724. Hans Olai Fremmen fra 9de November 1741. Mogens Holck fra 28de November 1746. Joh. Ludv. Maks Biellardt fra 19de December 1764. Niels Harbou fra 1796. Karl Vilh. Gotlob Blücher fra 1804.

Kristiansand.

Anlagt 1641 af Kristian IV*).

Kommandanter:

Andreas Grave fra 1662. Peter Brun fra 1670. Svend Skov fra 1680. Matias Rohde fra 1681. Frans Juel fra 1682. Martin Jørgen Rochlenge fra 1683. Fredr. Hartvig Nostitz fra 1699. Peter Ferry fra 1707. Claude Place fra 26de Marts 1726. Hans Joakim Wartenberg fra 1734. Karl Henr. Stack fra 13de November 1751. Joh. Nik. Ecklef fra 1ste Juli 1774. Andreas Undal fra 17de Juni 1791. Adam Reus Rich fra 29de April 1795. Peter Tobiesen fra 2den Avgust 1799. Kristian Ditlef Adolf Arenfeldt fra 1811.

*) Kristiansholm og Frederiksholm, der forsvarede Flekkerøhavn, ere anlagte under Kristian III af Mogens Gyldenstjerne. Værkerne udvidedes 1637 af Kristian IV. Kommandanter: Schewry fra 1669, Peter Ferry fra 1707, Heyermann fra 1709, Hauch fra 1718, Edel fra 1721, Buch fra 1740, Kjan Ulrik Oslen fra 1756.

Bergenhus.

Anlagt 1075 af Olaf Kyrre. Plyndredes 1393 og 1396 af »Fetalliebrødrene«; ligeledes 1428 og 1429. Engelskmændenes Angreb paa denne Fæstning den 2den Avgust 1666 blev afslaaet. 1765 udbrød der Uroligheder i Anledning af Ekstraskattens Indførelse og Bergen fik i nogle Aar til Besætning en Grenaderbataillon fra København*).

Kommandanter:

Oluf Parsbjerg fra 1628. Jørgen Reichwein fra 1640. Johan Due fra 20de September 1654. Joh. Kasper Cicignon fra 21de December 1664. Bendix Hatten fra 1671. Joh. Kristian Testmaan fra 1675. Vilh. Coucheron fra 1679. M. Rohde fra 1688. Albrecht Kristof Hein fra 1690. Johan Fredr. Tuchsen fra 1712. Hans Jørgen Weinmann fra 22de Januar 1781. Povl Kristian Rye fra 4de April 1759. Fredr. Koss fra 18de Juli 1765. J. J. Fasting fra 29de Maj 1782. Povl Moth fra 5te Marts 1790. Hans Jakob Henning Hesselberg fra 1806. Engelbrekt Hansen Hoff fra 1809. Kristof Fredr. Peter Lovzow fra 7de Januar 1812.

Trondhjem.

Indtaget af Karl Knutsson 1449. Indtaget af Svenskerne 1564, men samme Aar taget tilbage af Normændene. Besat af Svenskerne i Maj 1658 ifølge Roskildefreden, generobret af Normændene i December 1658. Forgæves be-

*) Grenaderbataillonen modtoges den 9de Oktober af Bergens Borgere med Kanonsalut, musikalsk Koncert og iblandt adskillige andre Glædestegn med nedenstaaende Aria:

Velkommen til Norge!
Vi glemme vor Sorge,
Da Kongens Højpriselig Folk
Os ganske opliver;
Ja Haabet os giver
De blive til trængendes Tolk,
Naar de os forlader
Hos Rigernes Fader,
Som ved dem besøget os har
Da vi var i Klemme;
Vi aldrig kan glemme
Den Ære som stor er og rar.

lejret af Svenskerne fra Midten af November til Slutningen af December 1718.

Kommandanter.

Jens Juel fra 1640. Rejnhold Hoven fra 1659. Bendix Hatten fra 1671. Henrik Ryssensten fra 1673. Georg Kristian Schultz fra 1675. Nik. de Seve fra 1685. Daniel Tettau. Otto Fredr. Osten fra 1689. Ole Brun fra 1704. Johan Wibe fra 1707. Johan Motzfeldt fra 1730. Johan Peter Wleugel (udtales Flügel) fra 18de Marts 1733. Joh. Henr. Heideman fra 1752. Adam Kristian Villars fra 10de April 1753. Johan Vibe Osten fra 3die Januar 1765. Georg Fredr. Krogh fra 4de Avgust 1788.

Munkholm.

Anlagt 1665.

Kommandanter:

Otto Skjoldborg. S. Svendsen fra 1680. Hans Kühn fra 1689. Henrik Kapelau fra 1702. Joh. Rummelhof fra 1707. Jakob Ophoven fra 21de Juli 1720. Peter Meüsser fra 1732. Even Kraft fra 11te November 1743. Hans Parelius fra 17de Januar 1748. Georg Fredr. Buck fra 9de December 1751. Ejnar Einarsen fra 8de Juni 1767. Tomas Meidel fra 16de Oktober 1776. Peter Sønnike fra 24de November 1786. Mogens Lehne fra 3die Marts 1806.

Skognæs.

Nedlagt 1747.

Kommandanter:

Morten Madsen Gram. Andreas Pihl fra 24de Maj 1701. Pulden fra 1714. Vallen fra 1716. Buchner fra 3die November 1719. Holger Kofoed fra 20de November 1724.

De bergenske Fjælde
Ved Tidernes Ælde
Ej glemmer sin ældgamle Skik,
Men Genskrald os giver
Og derved fordriver
Den Frygt, som vi nyligen fik.
Nu Stilhed og Glæde
Har fæstet sit Sæde
I vores bjærgkransede Stad;
Bjergfolket sig pakker
Af Hytter og takker
Sin Konge som gjorde dem glad.

Vardøhus.

Anlagt ved det Aar 1260.

Kommandanter:

Karl Passow fra 3die Oktober 1738. Peter With fra 13de Avgust 1755. Jørgen Rosenkrantz*) fra 1757. Konrad Henrik Ecklef fra 16de November 1759. Otto Kristian Rosenkrantz fra 20de September 1780. Hans Fredr. Gemtzøe fra 4de Avgust 1788. Edvard Hammer fra 27de April 1792. Ole Kristof Brock fra 6te Marts 1795. Hans Jørgen Jakob Frost fra . . . . Kristian Andr. Hjoft fra 4de September 1812.

Blakær.

Anlagt ved Glommen 1685.

Kommandanter:

Kristian Sporman fra 1689. Stabel fra 1707. Ole Brun fra 1709. Sergent Jon Merker fra 1710. Adam Trallov fra 26de Maj 1745. Kristian Ludv. Römer fra 1760–66. Jørgen Mosgaard fra 1809. Fredr. Krist. Gjerdrum fra 1812.

Kristiansfjæld. (Hammersberg).

Anlagt 1684 norden for Kongsvinger, ved Elverom, nedlagt 1747.

Kommandanter:

Krafse fra 1689. Ditlev Flor fra 1699. Levin Treiden fra 1710. Andreas Viborg fra 1717. Konrad Kauffmann fra 1718. Joakim Frederik Gelhorn fra 11te November 1720. Jens Aamodt fra 1725. Hans Parelius fra 1730.

Basmo.

Anlagt i Høland 1686, nedlagt 1747.

Kommandanter:

Ole Sivertsen fra 1684. Jørgen Johansen Palm fra 1691. Kristian Hansen Sarpsborg fra 1707. Adam Trallov fra 1730.

---

*) Jørgen Rosenkrantz forsattes til Vardøhus, fordi han havde faaet det fortvivlede Indfald at gifte sig med en borgerlig Pige ved Navn Karen Rønning eller Grønbæk. Deres Søn, den 1824 døde Statsminister Niels Rosenkrantz, blev født paa Vardøhus 1757.

Staværn.

Befæstet 1680 og fik 1750 Navn af Frederiksværn.

Kommandanter:

Kristoffer Budde fra 1710. Rejnh. Belitz fra 1712. Ole Kristof Brock fra 1720. Knud Heber fra 20de Januar 1744. Karl Stack fra 19de Oktober 1746.

Regimenternes Paaklædning og Faner 1683.

Akershuske Reg. blaa Kjole med rødt Underfoder en blaa og en rød Fane.
Smaalenske - blaa - - gult — - blaa — gul -
Trondhjemske - rød - - blaat — - rød — gul -
Oplandske - rød - - hvidt — - rød — hvid -
Bergenhuske - rød - - hvidt — - rød — hvid -
Vesterlinske - grøn - - hvidt — - grøn — hvid -
Løvendals Dragoner rød Kjole med hvidt —
Marschalls Dragoner blaa med gult Underfoder gule Huer en hvid Fane med en Salamander.

Uddrag af nogle Aktstykker til Hærens Historie.

I. **Det nationale Fodfolks Oprettelse 1615** (Geh.-Ark., Sæl. Reg., Fol. 155, København, 15de December 1615).

1. Johan Morre, Kaptejn. 200 Md. næst ved Slottet..... Anders Ørum, Kaptejn. 173 Md. længst fra Slottet	Koldinghus Len.	373	Mand,	1 Fane.
2. Aksel Strick, Kaptejn.	84 Md. Bygholm Len. 140 - Aarsgaards	224	— 1	—
3. Jørgen Kuur, Kaptejn. 145 Mand. Skanderborg Len	90 Mand Aakjær Len.	235	— 1	—
4. Villom, Kaptejn over 100 Mand.	Dronningborg Len. 57 - Mariager -	157	— 1	—
5. Hans Dyre, Oberstløjtnant. 234 Mand. Aalborghus Len..... Peter Hansen. Kaptejnløjtnant. 32 Mand. Sejlstrup Len	9 Mand. Aastrup Len. 17 - Børglum -	292	— 1	—
6. Mogens Kaas, Oberst. 43 Mand. Skivehus Len ..... Peder Brun, Kaptejnløjtnant. 139 Mand. Hald Len	4 Mand. Ørum Len. 38 - Vestervig -	224	— 1	—
7. Jon Gjønge, Kaptejn.	100 Mand. Riberhus Len. 55 - Lundenæs - 55 - Bøvling -	210	— 1	—

8. Peder Hveen, Kaptejn.	148 Mand. Kalø Len. 117 - Silkeborg -	265 Mand,	1 Fane.
9. Augustinus (Ebel), Kaptejn. 200 Mand. De fynske Len		200 —	1 —
10. Peder Aalborg, Kaptejn. 200 Mand De sælandske Len		200 —	1 —
11. Abraham Nielsen, Anders Bildes Kaptejnløjtnant 157 Mand. Helsingborg Len undtagen Gøinge Herred		157 —	1 —
12. Jens Buck, Kaptejn. 200 Mand. Gøinge Herred		200 —	1 —
13. Otto Sergent, Kaptejn. 46 Mand. Gærds Herred 40 Mand. Villands Herred. 30 - Froste — 30 - Færs — 30 - Gladsakse Len.		176 —	1 —
14. Konrad Arildsen, Kaptejnløjtnant i Anders Sinclars Livfane. 228 Mand. Malmø Len		228 —	1. —
15. Johan Spegelberg, Kaptejn. 161 Mand. Sølvisborg Len 53 Mand. Kristianopel Len.		214 —	1 —
16. Jens Brun, Kaptejn over 75 Mand. Halmstad Len. 44 Mand. Laholm Len.		119 —	1 —
17. Anders Nielsen, Kaptejn. 308 Mand af Varbjerg Len		308 —	1 —
18. Hans Kallundborg, Kaptejn. 250 Mand af Varbjerg Len		250 —	1 —

Det nationale Fodfolk bestod saaledes af 18 Faner eller Kompagnier, som de i Almindelighed bleve kaldte. Til yderligere Bekræftelse herpaa findes i Sælandske Register, Side 132, 20de Juni 1615 »Fortegnelse paa 18 Faner«, nemlig Koldinghus Len 373 Mand, Bygholm og Aarsgaards Len 224 Mand og saa fremdeles. Endelig Skrivelsen af 29de Juli 1615 »Fortegnelse paa de 18 Kaptejns- og 18 Løjtnantsgaarde«.

2. Fortegnelse over Soldater (Stillingsmænd), der ere bortløbne af adskillige Kompagnier af det jyske Regiment (Geh.-Arkiv., jyske Tegnelser, Folio 37, 30te Juni 1620).

Af Peder (Hansen) Halmstads Kompagni, Aalborg Len.
Af Hans Andersens Kompagni, Riberhus Len.
Af Aksel Stricks Kompagni, Aarsgaards Len.
Af Laurits Kristensens Kompagni, Dronningborg Len.

Af Jens Rasmussens Kompagni, Koldinghus Len.
Af Peder Bruns Kompagni, Skivehus Len.
Af Jakob Anreps Kompagni, Kalø Len.

3. Styrken i det koldinghuske Lens Kompagni 1620 (Geh.-Ark., Danske Samlinger S. 397).

Koldinghus Len, lagt i Lægd af Albert Skeel, Ulrik Sandberg og Otto Brahe, 9 Gaarde i hvert Lægd, af hvilke 1 Ungkarl udskrives. Brusk Herred 26 Lægd; Jerlev Herred 19 Lægd; Torrild Herred 4 Lægd; Andst Herred 30 Lægd; Slavs Herred 6 Lægd; Ejld (Elbo) Herred 21 Lægd; Holmans Herred 23 Lægd. I Alt 129 Lægd samt 22 Frigaarde til Officerer, Underofficerer og Adelsbørser. 134 Kasiaker (Kapper) skulle leveres til de fynske Soldater. Pengene derfor indsendes til Renteriet (Fynske Tegn., Fol. 527, 18de Juni 1619). Det sælandske Kompagni deles 1624 i 2 Kompagnier af Peder Basse, Lensmand paa Møn (Danske Saml., Fol. 39, S. 7).

4. Af nedenstaaende Aktstykke ses, at det fynske Kompagni hørte til det jyske Regiment. Kristian IV skriver (Geh.-Ark., Sæll. Tegn., Fol. 153, 22de Febr. 1626), at han er tilsinds at lade 900 Mand af de skånske og 600 af de sælandske Knægte, i alt 1500 Mand, og 1200 af de jyske og 300 af de fynske Knægte (Geh.-Ark., Jyske Tegn., Fol. 1, 2, 3, 4, 17de Januar 1626), i alt 1500 Mand, gøre sig marchefærdige for at støde til Hæren i Nordtyskland. Dette skete, og i flere Skrivelser findes deres Forplejningsforhold paa Rejsen gennem Danmark ordnede*). Disse Troppers Bortgang fra det skånske og jydske Regiment, erstattedes ved en ny Udskrivning.

1628 foretoges en ny Inddeling af Regimenter. I Februar 1628 fik Lensmændene i Skåne, Sæland og Fyn (Jylland var besat af Fjenden) Befaling at udskrive hver 5te vaabenfør Mand (Sæl. Tegn. 1628, Fol. 49).

Kristian IV skriver til Falk Lykke, Jesper Friis og flere: »Skriv til os, hvor stærke Kompagnierne ere, baade de nye og de gamle, og send os Liste over Officererne«. April 1628 udnævnes Jesper Friis til Øverste over sælandske Regiment nationale Knægte med 1700 Species Daler aarlig Løn. Der er fra 1628 tre nationale Fodregimenter. Det skånske under Falk Lykke til Bollerup, Visborg (Gotland), Kristianopel og St. Peters Kloster i Lund, udnævnt til Regimentets Chef 5te Okt. 1627 efter Enevold Kruse, der havde afløst Anders Sinclar 6te Marts 1625. Det sælandske under Jesper Friis til Ørbæklunde og Hesselager. Det jyske, hvortil det fynske Kompagni hørte, under Mogens Kaas til Stövringgaard; forlenet med Odense Gaard og flere Len.

---

* Wolfenbüttel 8de Maj 1626. Jakob Sehested udnævnt til Oberst over de 3000 nationale Knægte tilfods.

1632 deltes det sælandske Regiment i 4 Kompagnier.

1633 eller 34 flyttedes det fynske Kompagni fra det jyske Regiment til det sælandske. Til det skånske Regiment har det fynske Kompagni aldrig hørt*).

5. 1620 og 21 oprettedes et nationalt Rytterregiment i Sønderjylland. Det bestod af 400 Kyrasserer og 200 Bøsseskytter. At Navnet »Bøsseskytter« ogsaa brugtes om Skytter ved Rytteriet, kan læses hos Jahn: Trediveaarskrigen, S. 18, Lunings Reichs-Arkiv, X Bind, S 63 og mange andre Steder. Bøsseskytter ved Rytteriet kaldes ogsaa Arkebuserer og deres Bøsse Arkebuse. Under Frederik II kaldes Bøsseskytterne ved Fodfolket snart Hageskytter, snart alene Skytter. 28de September 1578: »Hageskytterne forstærkes, saa der bliver lige saa mange Hageskytter som Herremænd« (Rentek.-Arkivet). 30te November 1580: Besætningen paa Kronborg indskrænkes til 25 Skytter (Rentek.-Arkivet). 14de Maj 1621: et Komp. Kyrasserer paa 141 Heste (Geh.-Ark., Krigsmin., Pakke C, Kristian IV).

Oberstløjtnant Berend v. Hagen genannt Geist 10 Gaarde.
Løjtnant Brand v. Bardeleben 6 Gaarde.
Kornet Helm 5 Gaarde.
Kvartermester Hans Koch 3 Gaarde.
Korporal Kristof Geist 2 Gaarde.
Korporal Didrik Horn 2 Gaarde.
De menige Ryttere hver 1 Gaard.

6. Fortegnelser over Kristian IV's Hær i Nordtyskland (Gehejme-Arkiv, Pakke 185 Litr. X. Trediveaarskrigen).

Hertug Johan Ernst af Sachsen, Jülich, Cleve og Berg, General over Rytteriet, 1200 Rdlr. maanedl.

Generalløjtnant over Rytteriet og Generalkommissær Johan Norprhatt 980 Rdlr. maanedl.

Generalvagtmester Baltasar Jakob Schlammerstorff 600 Rdlr. maanedl.

Generalkvartermester Adrian Baltasar, Friherre af Flodorff 500 Rdlr. mdl.

Generalkvartermester Enno af Kniphausen 500 Rdlr. maanedl.

---

*) Man sammenholde med disse Aktstykker de af Hr. Johan Grundtvig i Meddelelser fra Rentekammerarkivet for 1872 gjorte Paastande, at det nationale Fodfolk 1615 deltes i 19 Faner, at det fynske Kompagni hørte til det skånske Regiment, at Peter Brun var Chef for den 6te Fane og Abraham Nielsen for den 11te, at Peter Hansen Halmstad og Peder Brun bleve afskedigede 1618.

Rytteri.

1ste Regiment (4 Kompagnier). Hertug Johan Frederiks Regiment, ført af Hr. v. Schlavata 490 Rdlr. maanedl., Leonhard v. Stühler, Georg Burgan Sehekirchen, Frederik v. Witzleben hver 390 Rdlr. maanedl.

2det Regiment (4 Kompagnier). Pfalzgreve Frederik, Oberstløjtnant, 490 Rdlr. maanedl., Kurdt v. Posse, Siegmund Reiche, Joakim Oldehaven, Ritmestre, hver 390 Rdlr. maanedl.

Kongens Livkompagni, ført af Ritmester Brand v. Bardelehen 390 Rd. mdl.

3die Regiment (4 Kompagnier). Hertug Bernhard, Oberstløjtnant, 490 Rdlr. maanedl., Nikolaj Sehested, Jakob Ulfeldt, Schemmerling, Ritmestre, hver 390 Rdlr. maanedl.

4de Regiment (4 Kompagnier). Berend v. Hagen, Oberstløjtnant, 490 Rdlr. maanedl., Didrich v. Ahlefeld, Kristof Hänechen, Kristof Georg Danneberg, Ritmestre, hver 390 Rdlr. maanedl.

5te Regiment (4 Kompagnier). Fredrik Vilhelm Witzthumb, Oberstløjtnant 490 Rdlr. maanedl., Heinrich Eberhart Gerstorff, Heinrich Holck, Hans Benghover hver 390 Rdlr. maanedl.

6te Regiment (4 Kompagnier). Wulff Heinrich v. Warhahn, Oberstløjtnant, 490 Rdlr. maanedl., Kaspar v. Ohr, Bernd Vorwaldt, Kristof Hustenberg, Ritmestre, hver 390 Rdlr. maanedl.

7de Regiment (4 Kompagnier). Oberstløjtnant Valter v. Sterling 490 Rdlr. maanedl., Baltasar Pluschkar, Ditlef v. Buchwaldt, Klavs Arp Reusch, Ritmestre, hver 390 Rdlr. maanedl.

8de Regiment (4 Kompagnier). Oberstløjtnant Wulff Heinrich Baudissin 490 Rdlr. maanedl., Henrik Brockdorff, Fredrik v. Langefeldt, Hieronymus Pless, Ritmestre, hver 390 Rdlr. maanedl.

9de Regiment (5 Kompagnier). Oberstløjtnant Konrad Nell 537½ Rdlr. maanedl., Major Jacques de Mercier, Geberhart Schenck, Bernhart Musekwitz, Johan de Vahl, Ritmestre, hver 437½ Rdlr. maanedl.

10de Regiment (5 Komp.) Adam v. der Börcke, Jakob Scherff, Kaspar Nadelwitz, Reichart v. Tomstorff, Joakim Friedrich v. Heinen, hver 437½ Rdlr. maanedl.

11te Regiment (5 Kompagnier). Oberstløjtnant Leo Freitag 537½ Rdlr. maanedl., Vulff Geberhart v. Warberg, Friedrich v. Bordtfeldt, Henrik Vilhelm v. Breitenbach, Georg v. Dewitz, Ritmestre, hver 437½ Rdlr. maanedl.

12te Regiment (3 Kompagnier). Salig Hertug Frederik af Altenburgs Regiment, Oberstløjtnant Jürgen v. Mengersen fangen, Kristoffer v. Dannendorff, Georg Philip v. Seckendorff, Ritmestre, hver 437½ Rdlr. maanedl.

Fodfolk.

General Johan Philip (Fuchs), Oberst over Fodfolket og Artilleriet, 2000 Rdlr. maanedl.

Kongens Livregiment (8 Kompagnier). Vilhelm Lohausen, Oberst, 300 Rdlr. maanedl., Hans Henrik Grip. Oberstløjtnant, Konrad Bohme, Vogn Vognsen og Jens Sehested, Majorer, hver 200 Rdlr. maanedl., Kaspar Kelseberg og Daniel Knorr, Kaptejner, hver 150 Rdlr. maanedl.

Livgarden (8 Kompagnier). Hartvig Sass, Julius Ernst Klod, Mogens Villumsen, Evert Helmersen, Kristoffer Pentz, Frans Banner, Frans Rosenkranz, Holger Rosenkrantz, Kaptejner, hver 150 Rdlr. maanedl.

3die Regiment (3 Kompagnier). Oberstløjtnant Klavs v. Linstow 300 Rdlr. maanedl., Major Vulf v. Puttkammer 150 Rdlr. maanedl., Joakim v. Buchwald, Vilhelm v. Hude, Hinrich Buchwald, Georg v. Ahlefeld, Daniel v. Buchwald, Ernst Adolf Blankenberg, Johan v. Buchwald, Kaptejner, hver 150 Rdlr. maanedl.

4de Regiment (10 Kompagnier). Oberstløjtnant Isak Lardi v. Limbach 300 Rdlr. maanedl., Major Friez v. Pappenheim 230 Rdlr. maanedl., Georg Adam v. Trautesch, Adam v. Hedingova, Morits v. Damitz, Johan Koch, Johan Majeren, Georg Philip Vincke, Philip Sprinz, Heinrich Klinger, Kaptejner, hver 150 Rdlr. maanedl.

5te Regiment (10 Kompagnier). Oberstløjtnant Philippus Lippe 450 Rdlr. maanedl., Major Rickleben v. Leher 230 Rdlr. maanedl., Klavs Lützow, Hartvig Lützow, Siegmund Prott, Vulf Baltsar Meyer, Georg Gray, Jens Vognsen, Ludvig Giese, Kaptejner, hver 150 Rdlr. maanedl.

6te Regiment (10 Kompagnier). Oberstløjtnant Johan Siegmund Fränke 450 Rdlr. maanedl., Major Büttler 230 Rdlr. maanedl., Hans v. Sidon, Razschlau Miesitzky, Martin Günter, Hans Ernst v. Miltiz, Edvard v. Suchteln, Jakob v. Sevus, Luder v. Stralendorf, Joakim v. Weihe, Kaptejner, hver 150 Rdlr. maanedl.

7de Regiment (9 Kompagnier). Oberstløjtnant Johan Riese 450 Rdlr. maanedl., Major Jaroslav Wulff v. Steinbach 230 Rdlr. maanedl., Ernst v. Maltiz, Klavs v. Holsten, Zacharias Fingerling, Georg Philip Rüstorff, Morits Sangerhausen, Georg Volckman, Ludolf v. Bennigsen, Kaptejner, hver 150 Rdlr. maanedl.; for Proviant til 3 Regimentsvogne 120 Rdlr. mndl.

8de Regiment (10 Kompagnier). Oberstløjtnant Marqvart Rantzau 450 Rdlr. maanedl., Major Sinclar 230 Rdlr. maanedl., Georg Lobehart, Borchart Klaus, Henning Witte, Henning Lutterman, Johan Schmalenberg, Asmus Plato, Joakim Ernst v. Krackow, Hans Hugo, Kaptejner, hver 150 Rdlr. maanedl.

Det stadeske Regiment (overladt til Kongen af General-Staterne), Oberst Neuhof.

Fortegnelse over endel Artilleri og Fodfolk (Geh.-Arkiv., Fuchs's Breve til Kongen. 26de November 1625).

Konstabler i Nienburg: Tyge Petersen Skaaning, Morits Kesselingh, Mrakus Hansen Husum, Jørgen Rønnov, Jakob Hanne Rottschidt.

Haandlangere i Nienburg: Jens Lavritsen Mønbo, Jens Lavritsen Svinborg, Thor Asbjørnsen Ejnersen, Kristen Bertelsen Bøvling, Thorsten Olufsen Fuluogh.

Konstabler i Neustadt: Joakim v. Spandow, Jakob Torbensen Malmø, Jep Olsen Glimminge, Rasmus Johannes Bergen.

Konstabler i Stolzenau: David Tiezler v. Dresen, Peter Luenstadt, Pari Pargimand.

Kongens Livregiment, 10 Kompagnier, (Livkomp., Oberstløjtnantens, Magnus Villumsen, Knorr, Rosenkrantz, Sass, Tragttorran, Frans Banner, Klott, Penz) 2648 Md.

Lembachs Regiment, 10 Kompagnier, (Oberstløjtnantens, Major Koch, Klinger, Trautesch, Hedingowa, Vinck, Meyeren, Sprinz, Damitz) 1660 Md.

Linstows Regiment, 10 Kompagnier, (Oberstløjtnantens, Major Puttkammers, Jürgen Ahlefeld, Henr. Buchwald sen., Henrik Buchwald jun., Blankenberg, Daniel, Joakim og Johan Buchwald, Vilhelm Hude) 1872 Md.

Fränkiske Regiment, 10 Kompagnier, (Oberstløjtnantens, Major Buttler, Ernst Militz, Stralendorf, Weyhe, Suchteln, Sevus, Sidow, Mesitzky, Günter) 1705 Md.

Niedhofens Regiment, 15 Kompagnier, (Oberstløjtnantens, Gifft, Werben, Libbert v. Eck, Vilh. de Besig, Aiszema, Lottinn, Frülinghausen, Hazfeldt, Wesen, Spoldorff, Schneidawindt, Boest, Horch, Heden) 1714 Md.

I alt var der ved de 5 Fodregimenter 6696 sunde og 2396 syge; men da Fortegnelserne, der overleveredes til den danske Kommissær, Penz, hverken stemte med det tilstedeværende Mandskab, der taltes, ej heller med de Tal, der vare opførte for hvert Kompagni, saa forlangtes der nye Lister og ny Mønstring, paa det der ej skulde komme Forvirring i Udbetalingen.

7. Den første Befaling til Indførelsen af de Farver, som Livregimenterne bare i 200 Aar.

(Rentekammer-Arkivet). Antvorskov, den 22de Oktober 1585. Knægtene paa Kronborg skal være klædte i rødt og gult Klæde. (21de Nov. 1583, Haderslevhus). Blandt Knægtene paa Kronborg optages: H. Oldenburg, A. Vien, J. Oldenburg, H. Halle, Arentz, Bremen, M. Ferden, der nu ere saa gamle, at de ej længer kan være blandt Kongens Drabanter.

Jahn: Trediveaarskrigen, S. 474: »Aar 1623 lod Kristian IV mønstre 400 i Ditmarsken udskrevne Soldater, som vare klædte i rød Kjole med hvide Striber. Lachmann: Einleitung in die Schl.-Holsteinische Geschichte, II, S. 561: Garnisonen i Wolfenbüttel bestod 1627 af 7 Kompagnier af det »hvide« Regiment.

Hærens Indskrænkning 1651 (Dansk Kancelli, Skab 14 M, 344, Litr. F).

1651. 13de Januar. Det jyske Rytteri deles i 3 Kompagnier under Kristoffer Hvass, Niels Lykke og Mogens Arenfelt. Det fynske i 2 under Sten Bille og Jørgen Kaas. Det sælandske i 2 under Bjørn Ulfeldt og Flemming. Det skånske i 2 under Henrik Lindenow og Jakob Grubbe. Er der ej Løjtnanter at faa, som efter gammel Vis kunne forvalte denne Grad uden Sold, da skal Rigsmarsken ansætte en Løjtnant med Besolding ved hvert Kompagni, ligeledes en Trompeter ved hvert Kompagni. De andre Underofficerer udvælger Marsken af de dygtigste; de tjene uden Besolding.

Det jyske nationale Regiment til Fods indskrænkes til 7 Kompagnier under Øverste Ebbe Ulfeldt, Øversteløjtnant Henrik Sandberg, Major Valdemar Lykke, Kaptejnerne Klavs Dyre, David Hansen Kristian Dunker og Georg Hoffmann.

Det sælandske nationale Regiment til Fods indskrænkes til 8 Kompagnier under Øverste Aksel Urup, Øversteløjtnant Erik Qvitzow, Major Jørgen Urup, Kaptejnerne Johan Stamshorn, Johan Petersen, Peter Stenberg, Peter Rüsse og Peter Mørk

Det skånske nationale Regiment til Fods indskrænkes til 5 Kompagnier under Øverste Kratz, Øversteløjtnant Steding, Major Steffen, Kaptejnerne Hans Pedersen og Bjørn Makabæus.

De 5 hværvede Kompagnier indskrænkes til 3 under Lindenov, Skade og Strauss.

Lønningen skal aarlig være:

	Nationale Rytteri.	Nationale Fodfolk.	Hværvet Fodfolk.
Øverste	1000 Rdlr.	1000 Rdlr.	
Øversteløjtnant	600 -	600 -	
Major	500 -	400 -	
Ritmestre og Kaptejner	400 -	200 -	300 Rdlr.
Løjtnant	250 -	150 -	200 -
Vaabenmester		65 -	70 -
Sergent		60 -	60 -
Korporal		50 -	50 -
Gefrejter		48 -	48 -
Spillemænd	120 -	44 -	44 -
Profos		40 -	40 -

Ved denne Indskrænkning aftakkedes Ritmestrene Ivar Krabbe og Mogens Rosenkrantz i den skånske, Vincens Bille i den sælandske, Herman Kaas og Kristof Katte i den fynske, Sten Bille og Frans Rantzau i den jyske Rostjeneste, endvidere: Øverste Kristoffer Stensen og Øversteløjtnant Gabriel Rensberg i det sælandske,

Øverste Povl Benfeldt og Øversteløjtnant Lavrits Pogwisch i de jyske nationale Fodregiment.

10de Februar (Sæl. Tegnelser). Kapitlerne i Roskilde, Lund, Ribe Viborg og Aarhus fritages for Rytterhold til Philippi Jacobi.

18de December (Sæl. Tegnelser). Raadet i hver Provins faar Befaling at foreholde Adelen disse vanskelige Tider og begære af den:

1. Da enhver er pligtig til Landeværn, naar Bavnen tændes, skal den flittig øve det unge Mandskab i Vaabenbrug.
2. I ethvert Sogn skal der være en Rytterhest med tilhørende Udrustning; 30 til 40 Bønder lægges i Lægd og holde en Rytter.

Adelen møder i København for at afgøre disse Forslag.

1652. 10de Januar. (Sæl. Tegnelser). Eftersom Adelen har bevilget af 200 Td. Hartkorn at lade møde en Mand med Skovl og Spade til Fæstningsarbejde hvert Aar i 4 Maaneder, og det 3 Aar i Rad, saa skulle de sælandske Bønder møde med Skovl og Spade til Fæstningsarbejde ved Københavns d. 5te April.

Efter Adelens Samtykke i hver Provins bestemmes:

1. Mandtal at gøre paa alle unge Karle i hvert Sogn fra 16de til 40de Aar, — som ej besidde eller have i Fæste hele, halve eller fjerdedels Gaarde, — hvem de end tilhøre.
2. At to Sogne, et godt og et slet, lægges sammen for at holde en rustet Hest.
3. Der handles med Præsterne, saavel i Købstæderne som paa Landet, om at hver holder en rustet Rytter, hvorimod de forskaanes for at holde Karl til Udrustning og Mønstring.
4. Der handles paa samme Maade med Ridefogder, Skrivere, Herredsfogder og Herredsskrivere.
5. Der forhøres, om nogen selv vil være Rytter, og paa hvilke Betingelser han vil gjøre Tjeneste i Fredstid.
6. Den faste Rostjeneste skal kun bruges til Landeværn i Nødsfald og aldrig udenfor Provinsens Grænser.

19de April. Da Adelen i Fyn ikke har indfundet sig i København, ej heller har medgivet sine Fuldmægtige saa gode Fuldmagter, at derefter som i andre Provinser kunde sluttes noget, saa skal den paany forskrives til København og forelægges de seks ovenfor af de andre Provinser antagne Forslag.

13de Septbr. Lensmændene undtagen i Fyn underrettes om, at Adelen har bevilget, at der maa udskrives Soldater af deres Gods. Disse skulle holdes i særskilte Kompagnier. Hofbetjentene skulle holde Ryttere, der tjene ved Hoffanen.

10de November. Rigsmarsken Anders Bille underrettes om, at Befalingsmændene over Adelens Soldater skulle besoldes lige med Officererne ved det nationale Fodfolk.

24de December. Lensmændene i Fyn skulle handle om Præste- og Sogneryttere.

1653. 27de Februar. (Sæl. Tegnelser). Det meddeles Lensmændene, at Borgerne og Bønderne takseres for Gevær og Munition, fordeles i Kompagnier og øves.

15de April. Rostjenesten i Jylland fordeles i 4 Kompagnier. Herman Kaas skal have det 4de.

22de April. Lensmændene udtage i hvert Sogn den til Rytter mest skikkede Karl; han skal forblive i Sognet og møde, naar han tilsiges. Sognerytterne mønstres tre Gange aarlig og øves flittig. Den udskrevne Rytter skal være fri for Skat, han faar en Slettedaler af Sognet ved den aarlige Generalmønstring.

15de Juli. At det raskeste Mandkøn organiseres som Dragoner, og hele Landeværnet i Kompagnier paa 2 til 300 Mand, som øves i Vaabenbrug efter Prædikenen.

28de Juli. Anders Bille befaler, at Otto Skade skal være Øversteløjtnant og Kommandant i Kronborg og Strauss Kommandant i Kristianopel.

4de Avgust. Der ansættes Korporaler ved Sognerytterne.

1654. 25de Februar. (Sæl. Tegnelser). Aksel Urups Kompagni, nationale Fodfolk, skal arbejde paa Københavns Befæstning.

2den April. Aksel Urup ansættes som Øverstbefalende over Rytteri og Fodfolk i Sæland.

1655. 8de Marts. (Sæl. Tegnelser). At Adelen i Sjæland og Kongen af sit Gods af hver 200 Td. Hartkorn, endnu i tre Aar stille en Mand med Skovl og Spade for at arbejde paa Københavns Befæstning.

11te April. Marsken Anders Bille befaler, at de to hværvede Kompagnier i København og i Kristianopel skulle udfyldes til 200 Mand.

Øverste Eggerik Lübbes bliver Kommandant i Glückstadt med Otto Bremer og Martin Lydevald som Kaptejner.

31te Avgust. (Sæl. Tegnelser). Til Lensmændene, at Kongen i disse vanskelige Tider ej kan andet end være betænkt paa Midler til at sætte Rigerne i Forsvarsstand med mindst Bekostning af Hværving, hvorfor de skulle handle med Selvejerne om at holde foruden Sogneryttere og Fodmandshold en rustet Rytter, som i Fredstid skal øves med de andre Soldater og i Krigstid besoldes af Kronen, hvorimod han skal være fri for Skat, Ægt og Arbejde. Til Præsternes Rytterheste gives en Mand af det nationale Fodfolk, og der udskrives nye Folk til Kompagnierne. Købstæderne skulle efter gammel Sæd dele deres Mandskab i Kompagnier og indøve

dem. Rigsraadet skal handle med Adelen saavel om Sogneryttere som om at holde dobbelt Gevær og, om fornødent gøres, holde Rytter og Hest dertil. Endelig skal der undersøges, hvor stærkt Købstædernes Udbud af Baadsmænd og Soldater kan blive. — 12. Novb. Konrad Urne udnævnes til Ritmester over det nys oprettede Rytterkompagni i Abrahamstrup, Slangerup og Roskilde Len.

Uddrag af sjælandske, fynske, jyske og smaalandske Tegnelser samt af tyske Cancelliskrivelser i Tidsrummet 1656 til 58.

1656. 6te Januar. Kaptejn Otto Schade sendes med sine Folk til Kronborg og Kaptejn Brunnow fra Kronborg til København. (3. Februar 1657 fik Dewitz Brunnows Kompagni og Brunnow Schades).
11te Maj. Rigshovmester Jokum Gersdorf gav i Kongens Fraværelse Befaling at indlægge i Kronborg saa mange af det sjælandske nationale Fodfolk, at Garnisonen blev 400 Mand, og lade det sjælandske Rytteri holde Strandvagt.
14de Maj. Henning Qvitzow fik Ledelsen af Københavns Befæstning.
20de Maj. E. Qvitzow fik Befaling at sende Kristian Vendelboes Kompagni af det sjælandske Fodregiment til Arbejde paa Københavns Befæstning.
8de Juli. Stenberg blev Major i det sjælandske nationale Fodregiment, Erik Banner Ritmester over den sjælandske Rostjeneste, istedenfor Bjørn Ulfeld. Heinrich Jessen Kommandant i Glückstadt.

1657. 2den Januar. General Hans Ahlefeld sender de af Øverste Kørber hværvede Kompagnier til Glückstadt.
8de Januar. Ejler Holck udnævnes til Major i det skånske nationale Fodregiment.
9de Januar. Rigsraadet i Jylland kapitulerer (slutter Handel) med Sten Bille om et hværvet Rytterregiment; med Niels Krabbe om et Dragonregiment, med Keld Lange om et Fodregiment.
Knud Ulfeld skal ved Hværving forstærke Garnisonen i Landskrona, som er 72 Mand, til 500 Mand, hvilke han skal inddele i 4 Kompagnier. Officererne tillades det ham selv at antage, Kompagnierne skulle være fuldstændige i Løbet af 6 Uger.
12te Januar. Kaj Lykke faar Bevilling paa at hværve et Rytterregiment, som skal kaldes Livregiment Ryttere.
13de Januar. Rigsmarsken Anders Bille befaler Oprettelsen af et Feltartilleri i Frederiksodde:

Felttøjmester Kristian Friis skal holde Feltartilleriet i København i Beredskab.

19de Januar. Kommandanten i Krempe, Lubbes, skal sløjfe de nærmest Fæstningen værende Haver og Hegn.

22de Januar. Kaptejnerne Hans Witmake, Hans Lange og Heinrich Voss faa Befaling til i Stilhed at hværve hver to eller flere Kompagnier paa 100 Mand.

Aksel Urup faar Bevilling (Patent) paa et skånsk Rytterregiment, dels af hværvede, dels af nationale Kompagnier.

Valdemar Lykke udnævnes til Øverste for det jyske nationale Fodregiment.

23de Januar. Øversterne Eggerich og Bremer, Kaptejnerne Burmeister, Isenach og Jessen faa Befaling at forøge deres Kompagnier hver med 50 Mand. Der betales 4 Rdl. for hver Mand i Haandpenge.

Cranach, Kommandant i Rensborg, faar Befaling at hværve et eller flere Kompagnier paa 100 Mand, samt forbedre Befæstningen saavidt muligt.

Ditlev Brockdorf faar Patent paa at hværve et Fodregiment paa 1000 Mand.

Det Rytterregiment, som Sten Bille hværver, skal bestaa af 10 Kompagnier, hver paa 108 Mand med Løbeplads (Samlingsplads) i Ribe. Det skal være fuldstændigt til Majdag.

25de Januar. Niels Krabbes hværvede Regiment skal bestaa af 8 Kompagnier Dragoner paa 78 Mand og 4 Fodkompagnier paa 108 Mand. Regimentet har Løbepladser i Ribe og Aarhus Stifter. Det skal være fuldstændigt inden 12 Uger.

26de Januar. Keld Langes hværvede Fodregiment skal bestaa af 10 Kompagnier paa 108 Mand med Løbepladser i Ty, Vendsyssel og Mors Det skal være fuldstændigt ved Maanedens Udgang.

Kristian Friis faar Bevilling paa at opiette et Fodregiment paa 1000 Mand.

Aksel Urup slutter Handel med Kristoffer Urne til Marsvinsholm om et Kompagni bestaaende af 50 nationale og 50 hværvede Ryttere.

Frans Brockenhuus faar Bevilling til at oprette et Rytterregiment.

27de Januar. Mogens Kruse og Ove Brockenhuus udnævnes til Førere for to Kompagnier sjælandske Sogneryttere.

28de Januar. Anders Bille befaler, at 1000 jyske Sogneryttere og 2000 Maad af det jyske nationale Fodfolk skulle være rede til at rykke i Marken.

29de Januar. Lensmændene bør efterse Sognerytternes Geværer, afskaffe de ubrugelige og erstatte dem med nye.

31te Januar. Anders Bille undertegner Kontrakten med Kaj Lykke om hans Rytterregiment. Det skal have Løbepladser i Fyn. I

Odense kan hværves 324 Mand, i Nyborg 144, i Kærteminde 102, i Faaborg 70, i Bogense 60. i Middelfart 98, i Svendborg 112, i Assens 90 Mand.

Anders Bille befaler, at, saalænge Frans Brockenhuus er i Hværving, skal han have Kvarter til 300 Ryttere i Odense.

Fodregimenterne Lange og Brockdorf skulle indkvarteres ved Itzehoe og bygge en forskanset Lejr.

1ste Februar. Anders Bille sender 300 Mand fra Frederiksodde til Rensborg.

Heinrich Sehested udnævnes til Øversteløjtnant og Kaj Ahlefeld til Generalmajor.

2den Februar. Rensborg Garnison forstærkes med et Kompagni.

3die Februar. Sten Holk bliver Ritmester over et Kompagni af Rostjenesten i Skåne.

Fuldmagt for Hans Rantzau, at han kan hværve 4 Rytterkompagnier med Løbeplads i Lübeck.

Palle Urne, Knud Urne, Aksel og Otto Lindenov udnævnes til Ritmestere over de Kompagnier Sogneryttere, som oprettes i Skåne.

Kristoffer Hvass, Niels Lykke og Kaj Lykke udnævnes til Øverster i Rytteriet.

7de Februar. Fuldmagt for Kristen Skeel at hværve 400 Mand i Hamburg.

8de Februar. Der sendes Korn til 1000 Ryttere og 2000 Fodfolk fra Skælskør til Holsten.

Anders Bille gaar fra Jylland til Holsten med alt sit Folk.

Heinrich Sehested gaar til Tyskland og hværver et Regiment Ryttere paa 5 Kompagnier paa 100 Mand. Hver Rytter faar 20 Rdl. i Haandpenge. Lønningen bestemmes i Kapitulationen.

10de Februar. Cranachs og Witmakes Kompagnier ere fuldtallige i Rensborg.

Aksel Sehested, Knud Gjedde, Kristoffer Due og Kristian Urne faa Fuldmagt til at hværve Rytterkompagnier.

U. F. Gyldenløve faar Patent paa at hværve et Fodregiment paa 10 Kompagnier.

11te Februar. Kristian Vendelbo sendes med et Kompagni af sjællandske nationale Fodregiment til Helsingborg.

14de Februar. Anders Bille forstærker Gunde Rosenkrantz's Fodregiment i Holsteen med 800 jyske Landfolk.

Hans Ditleben hværver i Saksen 1 Fyrværker og 15 Konstabler, som han sender til Glückstadt.

Det befales Lensmændene at besætte de ledige Nummere i Lægderne.

Aksel Urup udnævnes til Øverstbefalende i Skåne.

15de Februar. Anders Bille befaler, at Adelens Soldater skulle besætte Frederiksodde.
16de Februar. Kristoffer og Knud Gjedde udnævnes til Ritmestere.
18de Februar. Kristoffer Hvass og Valdemar Lykke komme med 1000 Ryttere og 1000 Knægte til Rensborg.
19de Februar. F. Brockenhuus faar til sit Regiments Forstærkning 200 Sogneryttere fra Jylland.
20de Februar. Tøjmesteren i København, Peter Kalthof, skal levere Øverste Mogens Krag paa Øverste Keld Langes Vegne 750 Musketter, 360 Piker, 56 Hellebarder og 1160 Kaarder med Livrem, samt Krudt og Lunter til Folkets Øvelse.
Erik Banner udnævnes til Ritmester over den sjælandske Rostjeneste.
Det sjælandske nationale Fodregiment bestod af 8 Kompagnier, et i Skåne med 300 Mand, tre i Sjæland med 1250 Mand, to i Fyn med 378 Mand, to i Smaalandene (Låland, Falster og Møn) med 400 Mand. Ved hvert Kompagni var der 1 Kaptejn, 1 Løjtnant, 1 Vaabenmester, 2 Sergenter, 3 Korporaler og 4 Gefrejtere, 1 Tambour og 1 Profos. I Marts deltes Regimentet i 12 Kompagnier.
24de Februar. Tøjmesteren P. Kalthof sender 2000 Musketter med Tilbehør, 1200 Rytter Vaaben, Forstykker, Rygstykker og Potter (Hjælm), et eller to tusende Halvpikker endvidere 200 Sidegevær samt Krud og Bly til Frederiksodde.
25de Februar. Mogens Kruse, Tønne Reets, Jørgen Lykke og Hartvig Rostrup udnævnes til Ritmestere for Kompagnier af Sogneryttere i Jylland.
Anders Bille befaler, at Rullerne skulle udfyldes med ny udskrevne Soldater.
26de Februar. Anders Bille befaler, at Sten Billes 4 Rytterkompagnier skulle forene sig med de i Holsten værende jyske Tropper.
Mogens Rosenkrantz udnævnes til Major ved det skånske Rytteri.
27de Februar. Ditlev Ahlefeld faar Fuldmagt til at hværve et Rytterregiment paa 6 Kompagnier a 100 Mand.
Heinrich Ahlefeld faar Fuldmagt til at hværve et Rytterregiment paa 6 Kompagnier a 100 Mand.
Benedikt Ahlefeld faar Fuldmagt til at hværve et Rytterkompagni paa 100 Mand.
Bertram Rantzau udnævnes til Øversteløjtnant.
Frans Brockenhuus udnævnes til Øverste.
Peter Brockenhuus skal føre den fynske Rostjeneste.

1ste Marts. Pas for Sten Bille med 4 Rytterkompagnier fra »unsere Stadt« Hamburg til Lejren ved Rensborg.

Anders Bille befaler, at 800 jyske Adelssoldater under Hartvig Rostrup skulle støde til hans Hær i Holsten.

Otto Pogwisch, Mogens Høg og Otto Krag kapitulere (slutte Handel) med Sten Bille, om at han skal hværve 1000 Ryttere.

2den Marts. U. K. Gyldenløve beholder de sjælandske og lålandske Sogneryttere i sit sjælandske Regiment og hværver dertil fremmede Officerer.

Povl Prunst faar Fuldmagt til at hværve 100 Fodfolk med Løbeplads i Helsingborg.

Povl Prunst faar Fuldmagt til at hværve 100 Fodfolk med Løbeplads i Køge.

Ove Thott hværver et Rytterkompagni, som skal indkvarteres i Helsingør.

3die Marts. Ivar Krabbe udnævnes til General i Norge. U. K. Gyldenløve til Næstbefalende i Skåne.

4de Marts. Der skal foretages Hværvinger i alle Sjælands Købstæder.

Niels Rosenkrantz Pallesen erholder et Kompagni Sogneryttere i Jylland.

Jørgen Rosenkrantz hværver et Fodregiment paa 10 Kompagnier med Løbeplads i Låland; Regimentet skal være fuldstændigt i Løbet af 12 Uger, og hans Udlæg skal godtgøres med Jordegord.

Rigsraadet slutter Handel med Købstæderne om at levere Artilleriheste med Seletøj Til 6 Heste stilles 2 Kuske.

Anders Bille bestemmer, at den fynske Rostjeneste skal inddeles i Kompagnier og sendes til Jylland.

9de Marts. Kommandanten i Rensborg, Cranach, skal afstikke en Lejr ved Jevenstedt.

10de Marts. Adelens Rostjeneste og Sogneryttere under Rudolf Podebusk og Kristian Daa skulle gaa til Holsten og forene sig med Hvass og V. Lykkes Regimenter.

Den fynske Rostjeneste sendes paa Anders Billes Befaling tilbage til Fyn.

Kristian Daa skal føre et Kompagni fynske Sogneryttere.

11te Marts. Hans Lange skal besætte Breitenburg med sit Kompagni.

Burmeister og Heinrich Jessen skulle besætte Itzehoe med deres Kompagnier.

18de Marts. De 500 udskrevne fra Krempemarsk og de 400 fra Vestermarsk skulle fordeles i Kompagnier paa 150 Mand.

19de Marts. Ebbe Gyldenstjerne, Henrik Markdan og Kristoffer Daa faa hver et Kompagni Sogneryttere i Fyn og Jylland.

21de Marts. Frans Roon skal hværve 40 Fyrværkere og Konstabler i Harzen og Saksen.

22de Marts. Frederik Buchwald skal til det Rytterregiment, han hværver, have 100 Heste af hver Provins. Han udnævnes til Generalmajor, og 4 Kompagnier Sogneryttere skulle indlemmes i hans Regiment.

23de Marts. Hans Rantzau udnævnes til Generalmajor.

24de Marts. Frederik Ziegler udnævnes til Øverste over Landfolket i Aalborg Stift.

25de Marts. Anders Bille befaler, at det nationale Rytteri skal vende hjem, efterhaanden som det afløses af det hværvede. Adelens Rostjeneste skal straks vende hjem, men den skal dog holde sig rede til nyt Opbrud.

I Holsten skal der forblive 3000 Ryttere, 1000 Dragoner og 2000 Fodfolk.

Herman Kaas's nationale Rytterkompagni indlemmes i Buchwalds Regiment. Artilleriheste og Kuske sendes hjem, men holdes rede og istand til at udrykke paany.

1657. 2den April. Til F. Buchwalds Regiment skal der hværves 200 Mand i Låland.

Rigshovmesteren kapitulerer med Malzahn, at han skal hværve et Rytterregiment, som skal anvendes i Skåne.

3die April. Heinrich Blome udnævnes til Kommandant i Rensborg.

Spangenberg skal hværve Konstabler i Hannover med Løbeplads i Celle.

4de April. Jørgen Rosenkrantz indmælder, at hans Fodregiment kan mønstres.

Kaptejn Linnemann faar Patent paa at hværve et Kompagni i F. Gyldenløves Regiment.

9de April. Øverste Malzahn faar Patent paa at hværve 4 Rytterkompagnier.

Øverste Adolf Fuchs hværver 100 Officerer til sit Regiment.

14de April. Anders Vilken i København faar Kaptejns Bestalling i det sjælandske nationale Fodregiment.

Vincens Bille, Klavs Kaas, Kristian Urne Jørgensen, Erik Hardenberg, Knud Urne og Aksel Gyldenstjerne udnævnes til Majorer. Trampe og Fuchs udnævnes til Øverster.

15de April. Ditlef Ahlefeld underhandler med Schack der staar i Hamburgs Tjeneste, om at træde i dansk Krigstjeneste.

17de April. Det befales Kompagnicheferne i Holsten at afgive Konstabler til Artilleriet.

Frans Brockenhuus's Regiment er 650 Mand stærk; det skal forlægges fra Fyn til Sjæland, hvor det skal modtage de 200 jyske Sogneryttere og derefter mønstres.

20de April. Felttøjmesteren i København, Kristian Friis, erholder Befaling til at holde det Feltartilleri i Beredskab, som skal til Holsten.
23de April. Kaj Lykke skal gaa til Holsten med sit Regiment. (Befalingen tilbagekaldes den 5te Maj).
Mogens Svob (Swave) erholder et Kompagni; dertil faar han 50 Sogneryttere; selv skal han hværve 40 Ryttere og antage Officerer.
Tage Krabbe skal have 50 Sogneryttere og selv hværve 40 Ryttere.
Gyldenløves Dragoner skulle udskrives af det dygtigste Mandkøn i Nørre- og Sønderjylland.
Tøjmesterne Kristian Friis og Peter Koltof skulle begive sig til Holsten; de levere U. K. Gyldenløve 600 Musketter og 300 Piker; de levere Øverste Povl Prunst 300 Musketter.
24de April. Anders Bille befaler, at, naar Buchwald har faaet sit Folk samlet, skal han foruden sit eget, tillige føre Befalingen over Øverste Kristoffer Hvass's og Jens (Løvenklos) Regimenter, samt over Arenfeldts og Herman Kaas's.
Anders Bille befaler, at Gyldenløves Dragonregiment skal kaldes Kongens Livregiment til Fods.
28de April. Nikolaj Pfeiffer udnævnes til Chef for Landfolket i Sorø Birk istedenfor Øverste Vildskyt.
Rigsraadet i Jylland befaler: Da Fodfolket ved Hæren er altfor ringe i Forhold til Rytteriet, og det er vanskeligt at hværve, saa skal der af det unge Mandskab i Jylland udskrives 3000 Mand, som deles i 3 Regimenter under Øversterne Obel, Pogwisch og Lindroth. Ligeledes skal der handles med Adelen om Udskrivning af Soldater paa deres Godser lige med Kongens.
29de April. Ridderskabets Kompagnier skulle indkaldes til Tjeneste; de bør være 100 Mand stærkere.
Efter Aksel Urups Befaling kapitulerer H. Vind med Svend Poulsen om Oprettelsen af et hværvet Dragonkompagni paa 100 Mand.

1ste Maj. Ulrik Dewitz udnævnes til Kaptejn i Kongens Livregiment.
2den Maj. Komp. Lange af U. F. Gyldenløves Regiment belægger Breitenburg.
6te Maj. Det tillades Raadmand Peter Rehder i Flensborg for sine egne Penge at hværve et Kompagni, som Kongen vil forsyne med Fane og Spillemænd.
9de Maj. Major Georg Møller skal have Løbeplads for et halvt Kompagni i Køge og for den anden Halvdel i Horsens.
Anders Bille sender 50 Dragoner til Cranach i Rensborg.
10de Maj. Anders Bille sender 1000 Dragonheste fra Jylland til Hæren i Holsten.

Kristian Poulsen udnævnes til Major i Gyldenløves Rytterregiment.
11te Maj. De 50 Dragoner, som ere sendte til Rensborg, skulle i Forening med 30 Mand af Cranachs Kompagni danne et Dragonkompagni.
13de Maj. U. F. Gyldenløve skal begive sig til sit Regiment i Glückstadt.
14de Maj. 200 af P. Brockenhuus's Ryttere skulle ligge i Ditmarsken.
1 Øversteløjtnant og 4 Kaptejner skulle straks antages, for at øve Landfolket i Sjæland.
A. Bille befaler, at der skal tildeles Fr. Brockenhuus 200 jyske Sogneryttere.
16de Maj. 380 Artilleriheste skulle holdes i Beredskab i Købstæderne i Sjæland og paa Smaaøerne for at føres over til Skåne.
17de Maj. Hans Eggerath udnævnes til Øversteløjtnant i Gyldenløves Dragonregiment.
Frans Brockenhuus's Regiment mønstres i Sjæland og overføres den 24de til Skåne.
18de Maj. Drost Qeitzen i Pinneberg kapitulerer (slutter Handel) med Øversterne Sommerschild og Kappe om Oprettelsen af 2 Fodregimenter.
22de Maj. Lensmændene skulle vaage over, at det unge Mandskab i Sjæland og Smaalandene forsynes med Gevær. Hver Helgaard stiller en Musket, to halve ligeledes. Husmændene skulle skaffe sig Piker, og de øves i at bruge disse Vaaben.
Naar Bavnen tændes, skal alt Mandskab efter Lovens Bydende møde paa Samlingspladserne.
Øverste Thumsdorf skal hværve et Fodregiment paa 10 Kompagnier med Løbeplads i Pinneberg.
6 Kompagnier af Gyldenløves Fodregiment mønstres i Glückstadt; deres Forpleiningsforhold ordnes.
24de Maj. Niels Lykke maa udtage Soldater af Kronborg Garnison til Underofficerer i sit Regiment.
Erik Qvitzow skal sammendrage den Del af det sjælandske nationale Fodregiment, som ej er sendt til Holsten, ved København.
Øverste Eggerich Lübbes Regiment omtales som bestaaende.
Jokum Breda udnævnes til Øverste over Adelens Soldater i Sjæland. De danne et Regiment paa 4 Kompagnier; de 2 føres af Beseler og Pfeiffer.
Nikolaj Pfeiffer udnævnes til Major i Bredas Fodregiment.
26de Maj. Generalmajor Gern udnævnes til Øverste over et Fodregiment paa 12 Kompagnier; Folkene gives ham her i Riget; Officerer og Underofficerer skal han selv skaffe i Løbet af 4 Uger.

Gyldenløve faar Patent paa at hværve et Rytterkompagni paa 120 Mand.
620 Dragonheste og 59 Rytterheste udskrives i Sjæland, 323 Rytterheste i Skåne og 118 Rytterheste i Smaalandene.
28de Maj. Johan Beseler og Vilhelm Lebrecht udnævnes til Øversteløjtnanter.
29de Maj. Enevold Bille udnævnes til Ritmester og faar et Rytterkompagni paa 90 nationale Ryttere.
Vincens Bille skal indkalde den sjælandske Rostjeneste til Mønstring.
30te Maj. Lorens Feind og Hans Holck udnævnes til Majorer i det sjælandske nationale Fodregiment.

1ste Juni. Andreas Jackson udnævnes til Øversteløjtnant i Gyldenløves Dragoner.
2den Juni. Jokum Breda udnævnes til Kommandant i København. Han skal fordele Adelens Soldater, som ere komne ind fra Landet, i 4 Kompagnier.
Erik Qvitzow udnævnes til Kommandant i Malmø.
Rosenkrantz's Regiment sendes til Skåne.
3die Juni. Frans Brockenhuus's Regiment gaar til Helsingør.
Lensmændene i Sjæland skulle forfatte Ruller over det unge Mandskab i Købstæderne og paa Landet, og dele dem i Kompagnier. Den sjælandske Rostjeneste skal holde Strandvagt.
4de Juni. Heinrich Vollrath Bolt udnævnes til Øverste i Fodfolket.
5te Juni. Georg Sigismund Gunderman udnævnes til Major i sjælandske nationale Fodregiment istedenfor Lave Bass.
6te Juni. Major Georg Møller sejler med sit Kompagni fra Køge til Holsten. Kompagniet skal udgøre en Del af Keld Langes Regiment.
7de Juni. Dragonhestene fra Sjæland gives til U. K. Gyldenløve; Øverste Malzahn erholder 59 sjælandske Rytterheste.
Sten Brahe skal føre det af Gyldenløve hværvede Rytterkompagni.
9de Juni. Munderingerne til de 600 Dragoner af U. K. Gyldenløves Regiment skulle sys i København.
Kasper Due udnævnes til Kommandant i Landskrona.
10de Juni. Hans Steuber udnævnes til Øversteløjtnant i sjælandske nationale Fodregiment.
14de Juni. Ulrik Dewitz gaar til Skåne med Kongens Livkompagni. Brunnow gaar ligeledes til Skåne med sit Kompagni.
15de Juni. Sjæland skal endnu levere 170 Artilleriheste.

16de Juni. Peter Koltof leverer Knud Ulfeld 200 Musketter og 200 Udegeværer.
17de Juni. Henning Qvitzow sendes ombord paa Flaaden med 250 Mand af det sjælandske nationale Fodregiment.
Hans Horn sendes med et Kompagni af sjælandske nationale Fodregiment til Kronborg.
18de Juni. Thomas Marschal udnævnes til Kaptejn i Pattersons Fodregiment, der staar i Skåne.
19de Juni: Kaj Ahlefeld skriver til Kongen fra Trittau: »Vor herværende Styrke bestaar af de 4 Rytterregimenter: Rantzau, de to Ahlefelders og H. Sehested. Af D. Brockdorfs Fodregiment ere 8 Kompagnier mønstrede. Gyldenløves Fodregiment er fuldtalligt.

5te Juli. Kaj Lykkes Regiment (Kongens Livregiment Ryttere) skal forplejes i Hadersiev Amt. Det tæller 1000 Heste.
8de Juli. Hele Landfolket i Holsten skal opbydes.
10de Juli. Et af Livregiment Rytters Kompagnier skal straks sendes til Holsten.
11te Juli. Forplejningen af Rosenkrantz's Regiment bestemmes.
Kaj Ahlefeld skriver til Kongens Sendebud i Gluckstad, Grevenkop:
»Kaj Lykkes Rytterregiment og Rosenkrantz's Fodregiment ere paa Vejen til Lejren i Holsten. Vi staa her vesten for Glückstadt, da Forskansningen ved Itzehoe ej er færdig, og vi ej ere stærke nok til at gaa Fjenden imøde. De 4 holstenske Regimenter staar ved Broen i Ultersen Sten Billes Regiment ved Horst og Hasenfelde. Jansens ved Bramstedt og Kellinghusen. Dragonerne ved Elmshorn og Fodfolket her foran i Marsken. Udbudet er opbudt, men der er kun mødt 250 Mand fra Ditmarsken. 300 Mand fra Norgesharde skulle være undervejs.
Breda udnævnes til Generalmajor.
14de Juli. Tyge Sandberg udnævnes til Major i Trampes Regiment og til Ritmester over Sognerytterne fra Københavns Len.
De ny udskrevne jyske Landfolk skulle forsynes med Gevær og sendes til Holsten.
15de Juli. Med Undtagelse af Vendelboerne opbydes Landfolket i Nørrejylland.
18de Juli. Peter Boye udnævnes til Major over det ditmarske Landfolk.
19de Juli. Jokum v. Breda sender 4 Kompagnier fra København til Helsingborg.
Gotfred Rauch og Esaias Rainich udnævnes til Ritmestere i Trampes Regiment.

21de Juli. Frans Brockenhuus fører sit Regiment, der bestaar af hværvede Kompagnier og jyske Sogne- og Præsteryttere, over til Skåne.
22de Juli. Venk og Jens (Løvenklo) udnævnes til Generalmajorer.
24de Juli. Niels Lykke udnævnes til Kommandant paa Kronborg.
25de Juli. Den sjælandske Rostjeneste overføres til Skåne.
27de Juli. Rosenkrantz's Regiment skal fra Laaland føres til Ekernførde og derfra over Rensborg til Hovedhæren.
28de Juli. Peter Kalthof udleverer til Niels Lykkes Kompagni i Kjøbenhavn: 5 store Bundter Lunter, 1 Tønde Krudt og et ½ Riis Papir til Patroner for Flinter.
Klavs Sparre udnævnes til Øversteløjtnant over Landfolket i Skåne og Bleking.
30te Juli. De 15 svageste Kompagnier i Glückstadt, tilsammen 1200 Mand, skulle føres i Marken. De stærkere (Gyldenløves) Kompagnier fra Marsken indlægges i Glückstadt.
31te Juli. Rosenkrantz's Fodregiment skal føres fra Sjæland gennem Fyn til Frederiksodde; derpaa gaar det til Egernførde og derfra til Hæren i Holsten.

2den Avgust. De af Adelens Soldater fra Smaalandene og Sjæland, der endnu ej ere mødte, skulle straks sendes til Køhenhavn.
3die Avgust. De 140 Dragonheste fra Smaalandene og Sjæland, der ere udskrevne den 1ste Avgust, skulle møde i København den 10de dennes.
5te Avgust. Halvdelen af Rytteriet i Jylland skal overføres til Skåne, og Livregiment Ryttere skal indkvarteres i Smaalandene og Sjæland.
Bremers, Isenachs, Burmeisters og Fuchs's Kompagnier indlægges i Glückstadt. Gyldenløves Kompagnier sendes til Ditmarsken. Burmeister skal være Kommandant i Krempe. Dens Besætning skal bestaa af Kompagniet Schütz og to andre Kompagnier.
Bertram Rantzau kapitulerer med Hans Schack, som skal være General og have 5000 Rdl. i Krig og Fred. Han skal hværve et Fod- eller Rytterregiment.
7de Avgust. Livregiment Ryttere og H. Sehesteds Rytterregiment overføres til Fyn. Sten Billes Rytterregiment skal forblive i Frederiksodde.
8de Avgust. Af Sjæland og Skåne udskrives 218 Rytterheste til Øverste Malzahns Eskadron. De møde i København den 15de og i Helsingborg den 18de. Malzahns Eskadron indlemmes i Trampes Regiment.
11te Avgust. Hans Rantzaus Rytterregiment indkvarteres i Fyn.

15de Avgust. Georg Hofmann udnævnes til Major i Beselers Fodregiment, som ligger i Frederiksodde.
Mogens Arenfeldt trækker sig med den jyske Rostjeneste tilbage til Frederiksodde.
Anders Bille begiver sig søværts fra Glückstadt til Frederiksodde.
Georg Hofmann udnævnes til Kommandant i Frederiksodde.
Jens Rodstens Kompagni af Livregiment Ryttere føres over til Sjæland.
16de og 17de Avgust. Aabent Brev og Befaling til Niels Lykke at opbyde Jyderne i Vendsyssel, ordne dem og søge at faa sit Regiment samlet igen.
18de Avgust. Jørgen Rosenkrantz overføres med sit Fodregiment fra Fyn til Frederiksodde.
Løbeplads i København for Thumsdorfs Folk. Resten af Regimentet skal begive sig til denne By.
20de Avgust. Major Hans Nielsen skal gaa med 800 Mand, den anden Part af det fynske Landfolk, til Frederiksodde.
22de Avgust. Livregiment Ryttere sendes til Skåne.
23de Avgust. Lavrits Pogwisch udnævnes til Øverste for jyske nationale Fodregiment, Henrik Lindenov til Øversteløjtnant i samme.
Jesper Vogensen udnævnes til Ritmester.
24de Avgust. Øverste Martin Glasov skal antage Officerer til Fodfolket.
25de Avgust. Et Kompagni af Henrik Ahlefelds Rytterregiment, som er kommet til Sjæland uden Befalingsmænd, skal støde til Hæren i Skåne.
Kristian Friis's Dragoner sendes til Middelfart.
Hans Ahlefeld faar Hans Rantzaus Regiment.
26de Avgust. Henrik Sehested gaar med sit Rytterregiment fra Fyn over til Frederiksodde.
David Tidemand udnævnes til Øverste i Fodfolket.

1657. 2den September. Kaj Lykke skal sende de to af hans Kompagnier, som endnu staa i Fyn, over til Sjæland.
3die September. Øverste Josias Brejde Rantzau afløser med sit Regiment Sehested i Frederiksodde.
4de September. I Fyn staa Rytterregimenterne Ditlef Ahlefeld, Hans Ahlefeld, Sten Bille, Jens (Løvenklo), Henrik Sehested, Henrik Ahlefeld og Bertram Rantzau.
6te September. Jørgen Rosenkrantz (Pallesen) Major over Livkompagniet Gøinger. U. K. Gyldenløve General over Rytteriet og Fodfolket. Georg Steding Øverste i Fodfolket.

10de September. Bertram Rantzau skal gaa med sit Rytterregiment til Sjæland.

Hans Balster Valsten udnævnes til Kaptejn over det Kompagni af sjælandske Fodregiment, som Peter Levin Andersen fratræder.

Feltmarskal Eberstein omtales.

17de September. Jokum Breda sender 50 Mand af sjælandske nationale Fodfolk ombord paa Flaaden tillige med Major Colombe de Beauforts Gøinger.

18de September. Borgmester og Raad i København og Helsingør lade forfærdige dobbelte Spidsbjælker (spanske Ryttere) efter Stedings Model.

Uddrag af Rullerne over den Hær, som staar i Skåne.

Rytteri. Livregimentet Kaj Lykke.	Mand under Vaaben.	Syge.	Uberedne.	trykk. Heste	uden Vaaben.
Kp. K. Lykke	89	3	•	18	•
Øversteløjtn.					
Kp. Dibbern	80	3	1	5	3
Major Kp. Katte	72	•	1	28	•
Kp. Liebreich	78	•	4	10	•
- Varhusen	73	2	3	2	•
- Brakel. .	75	3	•	•	4
- Risler. .	79	1	5	3	4
- Schrøder	80	4	•	7	•
- Bolt. . .	78	1	1	5	4
- Bremer .	90	•	6	6	4
	794	17	21	74	19

Rytteri. Trampes Regiment.	Mand under Vaaben.	Syge.	Uberedne.	trykk. Heste	uden Vaaben.
Øverste					
Kp Trampe	46	•	•	14	8
Øversteløjtn.					
Kp. Malzahn	77	•	3	6	•
Major					
Kp. Sandberg	52	3	•	6	13
- Nieverovik	76	6	•	9	•
- Gottfred.	42	12	•	•	•
- Reinke .	43	•	•	11	9
- Royalen .	53	4	•	3	•
- Beck. . .	71	•	4	6	•
	463	25	7	55	30

Fodfolk. Livgarden.	Tjenstdygtige.	Syge.
Kp. Dewitz .	88	6
- Brunnow	92	28
- L. v. Leber	46	17
	226	51
Fuchs's Regiment.		
Kp. Fuchs. .	55	12
Øversteløjtn.		
Kp.	44	16
- Voigt . .	33	10
- Gjedde . .	66	17
- R. Olsen .	54	21
	252	76

Fr. Brockenhuus.	Mand under Vaaben.	Syge.	Uberedne.	trykk. Heste	uden Vaaben.
Livkompagniet	57	6	•	20	16
Øversteløjtn.					
K. Brockenhus	64	6	2	6	10
Major Kp Brockenhuus .	68	•	•	20	30
Kp. Sander .	68	•	•	9	7
- Bülow. .	23	•	•	•	•
- Schmelen	61	•	8	•	27
- Proschewitz . .	52	•	11	16	•
- Onken .	63	•	5	10	20
	456	12	26	81	110

Skånske Rostjeneste.					
Major Kp. Rosenkrantz	77	•	•	•	15
Kp. Holck. .	44	•	•	•	10
Sjælandske Rostjeneste.					
Kp. Vincens Bille . . .	61	•	•	•	11
Kp. Erik Banner. . . .	61	•	•	•	13
					49
Rytteri ialt	243				
3600 deraf 700 udygtige.					

Regiment.		
Major Kp. Steenberg .	77	21
Kp. Peter Mørk	75	4
- Hans Holm	66	20
- Evers . .	42	5
	260	50
Patersons Regiment.		
Kp. Paterson	72	14
Major Kp.	78	6
Kp. Marschal	71	18
	221	38

	Mand under Vaaben.	Syge.	Uberedne.	Hesteudrykk.	Uden Vaaben.
U. K. Gyldenløves Regiment.					
Kp. Gyldenløve	80	•	•	6	35
- Thott . .	79	4	3	6	•
Major Kp. Juul	70	6	4	14	25
Kp. Poulsen.	58	•	4	8	16
- Urne . .	68	8	•	4	1
- Dosin . .	62	2	1	8	11
- Holck. .	70	3	2	3	8
- Sehested	72	5	2	18	18
- Styge Høg	65	1	•	•	17
	624	29	16	67	131

	Mand under Vaaben.	Syge.	Uberedne.	Hesteudrykk.	Uden Vaaben.
Dragoner (Gyldenløve).					
Kp. Gyldenløve	54	•	6	8	•
- Øversteløjt.	63	•	20	21	•
- Majoren.	75	•	17	18	•
- Stokkeman	70	•	17	25	•
- Germain	55	•	19	22	•
- Suitz . .	52	•	15	19	•
- Skow . .	65	•	8	24	•
- le Maire	49	•	12	18	•

	Tjenstdygtige.	Syge.
Bolts Regiment.		
Kp. Nadelhitz	45	4
- Dumbor	43	2
- Wiech .	42	5
- Bys . . .	40	1
- Folmar		
Rosenkrantz	57	4
- Normand	30	3
- Taucher	45	7
	3 2	26

Urups Regiment.					
General Kp. Tage Krabbe	65	•	•	12	11
Øversteløjtn. Kp Kaas .	73	•	•	8	6
- Kristen Urne .	65	1	12	•	•
Kp. Knud Urne	74	2	5	14	16
- Lindenov	75	4	•	21	13
- Gjedde . .	69	•	•	8	16
- Reedtz . .	59	•	•	4	13
- Gyldenstjerne .	58	•	12	•	22
- Svab . .	44	•	4	•	9
- Enevold Bille . .	44	2	8	•	7
	626	9	41	67	114

Ulfelds Dragoner.					
Ulfelt Kp. Schæfer	56	18			
- Heinrich Otto . .	63	23			
- Hans Samuel . .	73	20			

Dragoner ialt 1005, deraf 175 uberedne og 155 slet beredne.

Regiment Knud Ulfeld.					
Kp. Blumentrost . .	76	10			
- Kley . .	62	6			
- Ærtenes	51	15			
Udskrevne .	83	•			
	272	31			

I alt Fodfolk 2300 Mand, deraf 300 syge.

Hele den skånske Hær 5400 tjenstdygtige.

20de September. Gyldenløve udnævnes til Kommandant i Krempe; han skal føre saa meget af sit Regiment dertil, som han anser fornødent. 21de September. Niels Lykke skriver til Rigsmarsken Anders Bille fra Sundby: »Jeg har faaet Kongens Befaling at begive mig til Vendsyssel for at forsvare Landet norden for Limfjorden ved Indvaanernes Hjælp og atter at samle og ruste Sognerytterne fra Viborg- og Aalborg Stifter og lade dem overføre til Sjæland eller Fyn, dersom Landet ej lod sig forsvare. Fjenden brød saa hurtig frem i Jylland, at jeg tilsøs maatte gaa fra Middelfart til Hals, hvor jeg traf Øverste Ziegler, som ogsaa skulde rejse Landfolket og øve de unge Mandskaber. Jeg har nu Rytterne for største Delen rustede igen, skønt det holdt haardt, da de ikke selv vilde skaffe Vaaben

tilveje. Paa Stedet ere mit, Major Korfits Ulfelds og Ritmester Rosenkrantz's Kompagnier, som Løjtnant Anthoni fører, saa og en Del af Jørgen Lykkes. Jesper Vogensen gik tilsøs med noget af sit Kompagni til Fyn eller Sjæland. Af Adelens Rostjeneste er her kun 50 af Banners Kompagni, men jeg kan ingen Skibe faa til at salvere Rytteriet.»

De jyske Sogneryttere, som ere komne til Fyn, skulle gaa til Sjæland og udrustes paany.

26de September. Klavs Ahlefeld udnævnes til Rytmestergeneral, og skal Rytteriet i Holsten være ham følgagtigt. Han skal hværve et Dragonregiment paa 1000 Mand. For hver Mand betales 7 Rdl. i Haandpenge.

27de September. Trampe og Fuchs udnævnes til Generaler.

28de September. Anders Sandbergs Folk skulle gaa til Sjæland.

Anders Sandbergs Rytterkompagni, som er fordrevet fra Jylland, skal have Kvarter paa Samsø.

30te September. Liebrechts Ryttere gaa fra Sjæland til Fyn.

1657. 3die Oktober. Glückstadts Kommandant skal sørge for Forplejning til det Regiment paa 1000 Irlændere, som komme dertil under Øverste Mar.

6te Oktober. Kristoffer Urne udnævnes til Øversteløjtnant i Urups Regiment.

Niels Rosenkrantz gaar med sine Gøinger til Hæren i Skåne.

8de Oktober. Jonas Rantzau's Regiment omtales.

12te Oktober. Erik Qvitzov udnævnes til Kommandant i Frederiksodde.

13de Oktober. Rostjenesten i Fyn skal holdes i Beredskab og Sognerytterne udrustes under Jørgen Rosenkrantz (Søn af Gunde Rosenkrantz).

Gunde Rosenkrantz skal samle sit og Liebrechts Regiment.

Dragoner skulle udskrives og sendes til Skåne.

Thomas Moldrup til Dragonkaptejn, Morten Herbach til Major og Filip Fritz til Kaptejn ved det skånske Landfolk.

17de Oktober. Jens Kaas's uberedne Ryttere skulle forsynes med Heste i Sjæland.

20de Oktober. Jens Kaas faar Bevilling paa, at hans Kompagni maa være et Frikorps. Han udnævnes til Ritmester over det viborgske Kompagni.

22de Oktober. Andreas Vilken udnævnes til Øversteløjtnant i Artilleriet; han skal nyde det Kompagni, som Øverste Patterson fratræder.

24de Oktober. Lave Rodsteen udnævnes til Major ved Artilleriet i Skåne; han skal nyde det ledige Kompagni.
26de Oktober. A. Bille befaler, at Josias Brejde Rantzaus Rytterregiment gaar til Laaland.
27de October. Underhandlinger med Kommandant i Hamburg Hans Schaack om at træde i dansk Krigstjeneste.

1657. 3die November. Kompagniet Burmeister og Ulf Brockdorfs Regiment, der er 150 Mand stærkt, ere gaaede til Rensborg.
5te November. Thumsdorfs Folk mønstres og sendes til Sjæland.
11te November. Nakskov besættes med 300 Mand fra Flaaden.
Gyldenløves Regiment, den sjælandske Rostjeneste, Dewitz og Brunnows Kompagnier overføres fra Skåne til København.
12te November. Cyprian Nadelwitz udnævnes til Øverste i Fodfolket; han skal hværve et Fodregiment paa 1000 Mand.
17de November. Ove Gjedde, Kristen Skeel og Peter Reedtz sluttе Kapitulation med Øversterne Nadelwitz og Turner om 2 Fodregimenter, hvert paa 1000 Mand.
19de November. Jens (Løvenklo) udnævnes til Øverste over et Rytterregiment.
Regimentet Gyldenløve ligger i Krempe, Venks og Brockdorfs Regimenter i Rensborg. I Midten af November have de erholdt Hværverpenge for at forstærkes. Klavs Ahlefeld ligger med 300 Ryttere i Glückstadt. Han hværver et Dragonregiment. Af Thumsdorfs Regiment er der knap 150 Mand tilbage.
22de November. J. Breda befaler, at Vendelboes og Basses Kompagnier skulle gøre Vagt i København.
27de November. Anders Jackson skal stas med 3 Dragonkompagnier i Sjæland og 1 paa Møn. B. Rantzaus Regiment besætter Korsør og Skælskør. Kristoffer Hvass lægges med den jyske Rostjeneste og Sognerytterne i Køge og Storeheddinge, Gyldenløves Dragoner i Vordingborg og i Antvorskov Len. De skulle holde Strandvagt.
Kaj Lykke skal stas med sit Regiment i Vordingborg og Præstø, Klavs Juel med Sognerytterne i Køge, Vincens Bille med den sjælandske Rostjeneste i Storeheddinge; Povl Buchner udnævnes til Kaptejn i Artilleriet.
30te November. Eberstein skal hværve et Fodregiment paa 1000 Mand.
6te December. 2 Kompagnier skulle føres fra Kallundborg til Samsø.

10de December. John Halket udnævnes til Major i Lebrechts Regiment. Gotfred Hofman til Kaptejn.
12te December. Kristoffer Münchhausen til Øverste i Fodfolket. Herman Kaas til Øversteløjtnant i det buchvaldske Regiment.
13de December. Staben og de 3 Kompagnier af Livregiment Ryttere i Næstved, 400 af Gyldenløves Ryttere i Køge, 3 Kompagnier Ryttere i Præstø. Rantzaus Rytterregiment i Slagelse, Korsør, Skælskør og Vordingborg. Øverste Hvas's uberedne Ryttere i Holbæk. Anders Sandbergs Rytteresкadron i Helsingør og Slangerup.
Otto Pogwisch skal vise Feltmarskal Eberstein de vigtigste Forsvarsstillinger i Sjæland.
15de December. Herman Kaas skal føre Rytteriet paa Samsø.
General Fuchs paatager sig at hværve et Regiment Fodfolk paa 1000 Mand i Holland.
16de December. Øverste Küchenmeister udnævnes til Kommandant i Glückstadt istedenfor Venk. Valentin Melzien til Øversteløjtnant i Fodfolket.
18de December. M. Vendelbos Kompagni skal afløse Geingerne i Nakskov, som sendes til København.
Det nationale Rytteri skal rekruteres og forsynes med Heste.
20de December. Kørber udnævnes til Øverste over Frederik Buchwalds Regiment, i hvilket Herman Kaas ansættes som Ritmester.
28de December. Svend Poulsen udnævnes til Kaptejn i Dragonerne.

1658. 2den Januar. Kørber har overtaget Buchwalds Rytterregiment. Herman Kaas og Frederik Ulrik Adelepfs udnævnes til Øversteløjtnanter i Kørbers Regiment.
Eberstein skal have Anførslen i Sjæland. I hvert Rytterkompagni skal der være 100 Mand.
6te Januar. Hans Schack ndnævnes til General til Hest og til Fods; han skal i Krigstid nyde et Rytterregiment og et Fodregiment, men i Fredstid blot et Fodregiment. Samme Dag erholdt han Indfødsret.
7de Januar. Det nationale Fodfolk skal udfyldes og forsynes med god Paaklædning.
Peter Steenberg skal gaa til København med sine Folk (Halvdelen af sjælandske nationale Fodregiment). Hak Vind skal støde med sine Folk til Øverste Holstein.
8de Januar. Eberstein og Schack skulle opsætte deres Mening om et velordnet Krigsraad.

10de Januar. Sten Bille (Ejlersen) skal stede med sine Kompagnier til Hans Ahlefelds Regiment.

13de Januar. »Eftersom vi have for gavnligt og raadsomt befundet, et Krigskollegium eller Forsamling her i vor Købstad København at oprette, har Rigets Hovmester deri at præsidere, dernæst Aksel Urup, Eberstein, Generallt. Gyldenløve og Hans Schack, Generalkrigskommissairer og Generalmajorer, som ere tilstede. I Fredstid skal Kollegiet samles, naar Kongen foreslaar noget; i Krigstid derimod skal Kollegiet daglig raadslaa om alt, som vedkommer Værnet til Hest og til Fods her i Riget og dets Forbedring. Om vigtigere Sager skal først indhentes kongelig Beslutning paa Kollegiets Betænkning. Kollegiet skal efterhaanden gøre Forslag om Midler og Veje til Hærens fornødne Underholdning, om Forraadshuse paa behørige Steder, Fæstningernes Vedligeholdelse og alt andet til Værnets Nødtørft, saa at Krigsvæsenet her i Riget saa vidt muligt kan genoprettes og paa Fode komme«.

Hans Schack udnævnes til Øverstbefalende over det skånske Fodfolk.

16de Januar. Bønderne paa Samsø skulle skaffe Heste til de uberedne Ryttere af Kørbers Regiment.

Bønderne i Sjæland skulle skaffe Heste til Sten Billes (Henriksens) Kompagni.

17de Januar. Der udbetales straks Lønning til de antagne 4 Løjtnanter og de 8 Fændriker ved Lebrechts Regiment.

21de Januar. Lensmændene paase, at de Soldater, som ifjor have været i Marken, ej hjemforloves eller ombyttes, men forblive under de samme Officerer.

22de Januar. Morits Lesser til Kaptejn over det Dragonkompagni, som Knud Ulfeld har udskrevet. Lorens Lesser til Kaptejn over et Fodkompagni.

28de Januar. Sold udbetales straks til Niels Rosenkrantz's Dragonkompagni i Livregimentet.

1658. 1ste Februar. Otto Skade (Schade) udnævnes til Kommandant i Kronborg.

Anders Jackson gaar til København med sine 8 Dragonkompagnier, Kaj Lykke ligeledes med Livregiment Ryttere; Bertram Rantzau skal sammendrage sit Rytterregiment ved Slagelse. Øversterne Both og Münchhausen gaar med deres Folk til København. Øversteløjtnant Thott med sit Kompagni til Køge, Aksel Sehested ligeledes. Sten Brahes Kompagni til Nakskov. Kristian Poulsen sammendrager Sognerytterne af sit Regiment i Køge. Det nationale Fodfolk fra Frederiksborg, Kronborg, Tryggevælde og Roskilde Len gaar til København

2den Februar. Kørber og J. B. Rantzau skulle samle de fra Fyn kommende Folk og gaa til Københavu.
Adelens Soldater skulle ufortøvet begive sig til København.
4de Februar. Kristoffer Due skal begive sig med sit fra Laaland salverede Folk til København.
Anders Sandbergs Kompagni gaar til København.
Hans Schak skal hværve et Fodregiment paa 10 Kompagnier a 100 Mand.
6te Februar. Jørgen Madsens Kompagni af sjælandske nationale Fodfolk gaar til København.
Sten Bille (Andersen) gaar med Landfolket og sit Dragonkompagni fra Vordingborg Len til København.
Frans Brockenhuus's Rytterregiment forsynes med nye Kjoler og Bukser.
Urups og Trampes Rytterregimenter gaa til Roskilde.
7de Februar. Præsterytterne skulle straks forføje sig til deres Kompagnier.
9de Februar. De bedste skånske Knægte overføres til København og ombyttes med de ny udskrevne sjælandske Knægte, som sendes til de skånske Fæstninger.
Tyge Sandbergs Ryttere skulle have Heste i Københavns Len.
10de Februar. Hans Schack sender 334 Mand af det nationale Fodfolk til Malmø.
11te Februar. Melkjor Brodders udnævnes til Øversteløjtnant og Bertram de Ricou til Major i Bredas Regiment.
12te Februar. Kristoffer Gjeddes Kompagni gaar til Kronborg.
J. B. Rantzaus Folk skulle indlægges i Kjøbenhavns Len.
23de Februar. Efter Fredens Undertegnelse afskediges Knud Urne (Akselsen), Sten Reedtz, Tage Krabbe, Enevold Bille, Tyge Sandberg og Knud Gjedde.
Trampes, Bertram Rantzaus og Kr. Urnes Rytterregimenter gaa imorgen til Køge Kro for at indlemmes i den svenske Hær.

1658. 3die Marts. Svend Poulsens Dragoner, som ere ankomne her til Landet, aftakkes, saa enhver kan søge sin Tjeneste her i Landet, som han bedst kan.
6te Marts. Hværvingerne skulle stanse indtil videre. Bertram Ahlefeld og Jens Kaas afskediges.
Vincens Bille skal hjemforlove den sjælandske Rostjeneste.
8de Marts. Andreas Jackson skal sælge Dragonhestene.
Niels Rosenkrantz skal antage i sit Kompagni de Gøinger, som bleve fangne i Nakskov og senere ere løbne bort fra Svenskerne.
Jens Kaas's Kompagni skal have Kvarter i Korsør.

9de Marts. Ebersteins og U. K. Gyldenløves Regimenter indkvarteres i Roskilde og Ringsted Len.
10de Marts. Otto Skade skal hjemforlove alle Bøsseskytter fra Kronborg paa 10 nær.
2 Kompagnier af det sjælandske nationale Fodregiment komme fra Malmø til København.
11te Marts. Artilleriets Vognheste m. m. afskaffes.
12te Marts Fredr. Ahlefeld udnævnes til Kommandant i Nakskov; Georg Büchner til Artillerikaptejn sammesteds.
13de Marts. Breda skal hjemforlove det sjælandske Landfolk.
17de Marts. Frans Brockenhuus's Dragonregiment indkvarteres i Abrahamstrup Len.
21de Marts. Erik Qvitzov skal samle Kompagnierne af det sjælandske nationale Fodregiment, og deraf danne et Regiment paa 8 Kompagnier.
22de Marts. Artillerihestene skulle samles og sælges.
25de Marts. De Officerer, som ingen Folk have, skulle afskediges.
27de Marts. Jens Kaas's Kompagni aftakkes.
29de Marts. Dewitz's Kompagni indkvarteres i København og Krafze's Kompagni hjemforloves.
30te Marts En Del af Frans Brockenhuus's Regiment overføres til Samsø.

1658. 4de April. Johan Witmake faar Befaling at undersøge Itzehoe og gøre Udkast til Byens Befæstning.
Niels Rosenkrantz's Gøinger indkvarteres paa Amager.
9de April. Mogens Krag forlenes med Odensegaard for gjort Udlæg i Hværverpenge.
Sten Bille skal give de Officerer og Underofficerer af sit Regiment, som ej have taget Tjeneste hos Svenskerne, Afsked.
14de April. Ifølge Kongens Befaling, betyde Kaj og Ditlef Ahlefeld Øverste Ditlef Brockdorf at han afskediges og hans Regiment stikkes ind i Livregimentet.
Kommandanten i Glückstadt, Øverste Küchenmeister afgaar, Ritmesterne Hadenstorf og Vittstok afskediges, og deres Kompagnier stikkes ind i Klavs Ahlefelds Regiment. De danske Kompagnier, der staa under Klavs Ahlefeld sendes til Ditmarsken.
Klavs Ahlefelds Dragoner blive i Glückstadt.
15de April. Schack skal hjemsende Qvitzovs Folk (sjælandske nationale Fodregiment) og indkvartere Nadelwitz's Regiment, 218 Mand stærk, her i Staden (København).

16de April. Der holdes Afregning med Enevold Bille og hans Officerer.
Erik Qvitzov skal gaa til Frederiksodde med 2 Kompagnier af sjælandske nationale Fodfolk.
18de April. Wittstoks Rytterkompagni er stukket ind i Ahlefelds Regiment.
23de April. »Jeg (Schack) har idag begyndt med Indskrænkningen af Brockdorfs Regiment. Molstorps og Estorps Kompagnier ere puttede ind i Vollers, der er et af de adelige Landkompagnier. Hintzes Kompagni var kun 24 Mand stærkt. Ritmesteren er løben sin Vej paa Grund af et Mord, han har begaaet. Hadenstorffs Kompagni er opløst af Svenskerne«.
Dronningens Livregiment Ryttere skal forlægges paa Landet i Sjæland.
24de April. U. K. Gyldenløve hjemforlover sine Sogneryttere.
25de April. Klavs Dyre udnævnes til Øverste for første jyske nationale Fodregiment. Preben Banner til Øversteløjtnant i samme.
Jens Kaas hjemforlover sine Sogneryttere.
27de April. Klavs Dyre fremstiller Deden som Kaptejn for Preben Brahes Kompagni.
2 af de i København værende Rytterkompagnier indkvarteres paa Landet.
Hans Ahlefeld udnævnes til Øverste over Kaj Lykkes Regiment (Livregiment Ryttere).

1658. 3die Maj. Povl Beenfeldt til Øverste over det gamle jyske nationale Fodregiment i Aarhus og Ribe Stifter.
Friis's Regiment og Ulfelds Eskadron skulle indtil videre føres i Schacks Regiment. Ebersteins Regiment skal sendes fra Sjæland til Jylland
5te Maj. Kl. Ahlefeld, hvis Rytterregiment skulde sendes fra Glückstadt til Ditmarsken, fandt denne Bortsendelse meget betænkelig, fordi Regimentet skulde gaa midt igennem de fjendtlige Poster, og Skibe vare ikke tilstede.
2 Kompagnier af U. K. Gyldenløves hværvede Ryttere (O. Thott og Aksel Sehested) indkvarteres i Jylland.
Officererne af det nationale Rytteri i Jylland: Jørgen Lykke, Rostrup, A. Sandberg, M. Kruse, Horstman, Vogensen, Mormand og Due afskediges.
6te Maj. 2 Rytterkompagnier forlægges fra København ud paa Landet, saa der bliver kun 2 Rytterkompagnier tilbage i Staden.
11te Maj. Breda skal aftakke Officererne over Adelens Soldater.
Frans Brockenhus skal gaa med sit Regiment til Jylland og ind-

kvartere det i Aalborg og Viborg Stifter. (Af Mangel paa Skibe var det endnu ej overført den 9de Juni. Den 13de Juni fik det Befaling at gaa til Antvorskov for at udleveres til Svenskerne for saa vidt det endnu ej var overført til Jylland. Dette skete med 2 Kompagnier under Ove Brockenhuus).

Frans Brockenhuus skal aftakke alle Stabspersonerne i sit Regiment.

13de Maj. Ritmester Sten Holck afskediges.

15de Maj. Generalmajor Hinrichsens Officerer aftakkes.

Schack og Otto Pogwisch mønstre Fodfolket, oplose de svageste Kompagnier, saa de hværvede kunne samles i et Regiment, de nationale henvises til Erik Qvitzovs Regiment og de overflødige Officerer aftakkes.

Hans Schack og Otto Pogwisch skulle aftakke alle de Officerer og Stabspersoner, som ere stukne ind i andre Regimenter.

Kristoffer Hvas's Folk i Nakskov skulle aftakkes.

Otto Lindenov afskediges. Jørgen Barnekow udnævnes til Major i Beenfeldts Regiment.

17de Maj. Det sjælandske Rytteri skal indkvarteres i Kjøbstæderne.

21de Maj. Alt Rytteri paa 50 Mand nær forlader København. Af de hollandske Folk, som ligge i Køge, formeres 2 Kompagnier, som indkvarteres i København.

Anders Sandbergs Folk hjemforloves.

22de Maj. Erik Qvitzovs Regiment skal gøres fuldstændigt.

24de Maj. Ejler Holck udnævnes til Oberste over U. K. Gyldenloves Dragoner.

26de Maj. Alle Officererne i U. K. Gyldenloves, Buchwalds og Hvas's Rytterregimenter afskediges, de hværvede Rytttere aftakkes, og Hugnarytterne hjemforloves. Officererne i det nationale Rytteri sættes paa den forrige Fredsfod.

28de Maj. David von Bernbach udnævnes til Oberste i Fodfolket.

1658. 1ste Juni. Mogens Rosenkrantz udnævnes til Oberste over den fynske Rostjeneste, Peter Brockenhuus til Major og Kristian Bas til Kaptejn i samme.

4de Juni. Valentin Meizien udnævnes til Obersteløjtnant i Fuchs's Fodregiment.

6te Juni. Schades Fodregiment skal indkvarteres i København. Dewitz's og Rosenkrantz's Kompagnier paa Kristianshavn.

7de Juni. Frederik Ahlefeld til Hald udnævnes til Oberste over vort Regiment Garde tilfods.

8de Juni. Niels Rosenkrantz udnævnes til Obersteløjtnant og Colombe de Beaufort til Major i samme.

9de Juni. 3 Kompagnier af Schacks Regiment, nemlig Schack, Josva og Dewitz, sendes til Nakskov, Rosenkrantz's og Sten Billes Kompagnier blive i Kjøbenhavn.
11te Juni. Niels Rosenkrantz skal udfylde sit Kompagni til 200 Mand.
Lensmændene paase, at Sognerytterne blive ved deres Kompagnier.
19de Juni. Jokum Kørber udnævnes til Øversteløjtnant og Kommandant i Nakskov.
28de Juni. De nationale Folk af Øverste Jens (Løvenklos) Regiment hjemforloves, og de hværvede aftakkes.
30te Juni. Schack skal fremstille Fr. Ahlefeld som Øverste over de Tropper, som ere bestemte til Livregimentet til Fods, nemlig Dewitz's, Peter Mormands og Knud Gjeddes Kompagnier og de i Kjøbenhavn værende norske Tropper.

1658. 1ste Juli. Ebersteins Regiment ankommer til Glückstadt.
2den Juli. Til den svenske Hær udleveres 500 af de i Holsten værende danske Ryttere.
3die Juli. Kørber skal aftakke sine Underofficerer.
6te Juli. Det sjælandske nationale Fodregiment skal arbejde paa Kjøbenhavns Befæstning.
7de Juli. Lavrits Pogwisch søger Bestalling som Øverste over det Regiment, som han har oprettet 1657 paa Marskens Opfordring.
10de Juli. Lukas Iversen udnævnes til Major i Garden, Holger Mormand til Kaptejn i samme.
22de Juli. Kristoffer Kuno udnævnes til Øverste i Artilleriet.
23de Juli. Mogens Rosenkrantz udnævnes til Ritmester i den sjælandske Rostjeneste, istedenfor Erik Banner.

1658. 1ste Avgust. U. K. Gyldenløve sender 100 Ryttere fra Jylland til Eberstein i Glückstadt.
7de Avgust. Abraham Buchvitz udnævnes til Major i Artilleriet; Anders Jensen Grove til Øversteløjtnant i samme.
20de Avgust. Livregimentet og Borgerne bevogte Kasteliet og besætte Posterne derfra indtil Østerport.
22de Avgust. Svend Poulsen faar Befaling at samle den sjælandske vaabendygtige Almue og føre den til Kjøbenhavn.
24de Avgust. Johan Schæfer udnævnes til Øversteløjtnant i Artilleriet; David Hess til Løjtnant; samtidig antages 4 Artilleriløjtnanter og to Stykjunkere.
27de Avgust. Schack fordeler de indkomne Landfolk til U. K. Gyldenløves, Schacks og Livregimentet til Fods. Desuden var der i Kjøbenhavn en Del af det sjælandske nationale Regiment

Fodfolk under Henning Qvitzov samt Halvdelen af Gyldenløves og Ahlefelds Rytterregimenter.

1658. 6te September. I København antages 2 Artilleriløjtnanter og 2 Fændriker.

9de September. Øversteløjtnant Dibberns, Liebreichs og Hänchchens Rytterkompagnier indkvarteres paa Amager og Rauchs Kompagni paa Kristianshavn.

11te September. Filip Fritz udnævnes til Kaptejn i sjælandske nationale Fodregiment.

20de September. Erik Verner skal nyde Kaptejnsløsning, til han igen faar Kompagni.

21de September. Mogens Krag udnævnes til Øverste over afdøde Keld Langes Fodregiment

Kristoffer Due afskediges for at samle Gyldenløves Rytterregiment.

26de September. Fr. Ahlefeld søger om, at Livregimentet til Fods maa forstærkes indtil 8 Kompagnier, nemlig et Livkompagniet, paa 150 Mand, 7 paa 120 Mand. Over Halvdelen af Regimentet stod i Holsten, det havde ingen Piker, hvorfor Ahlefeld foreslaar at gøre det til Dragoner (beredent) og forsyne det med Hanen med Flintelaas (Schnapphanen mit Musketenlunten, (Alt tilsagne med Indtagelse af at gjøre det beredent)

27de September. Til at udfylde Gyldenløves Dragonregiment skal der udskrives 200 Mand af hvert af de 4 jyske Stifter. Sagerudden skulle Sognerytterne igen bringes paa Fode

Jens Kaas skal begive sig til Viborg og sørge for, at den brandenburgske Hær faar ordentlig Tilførsel af Levnetsmidler der hvor den staar, for at Landet kan blive saaledes skaanet. Morgens Friis begiver sig til Aarhus; Kristen Skeel og Frederik Ahlefeldt til Vendsyssel, Hans Arenfeldt til Ty og Otto Pogwisch til Ribe i samme Ærinde.

28de September. General Hans Schack faar Ordre paa at hverve 12 Rytterkompagnier med Løbepidser i Fyrstendømmerne Slesvig og Holsteb-Skov, hvis Afgifter anvendes til Regimentets Oprettelse og Vedligeholdelse.

1658. 1ste Oktober. 2 Stykjunkere, 1 Artillerikaptejn og 1 Løjtnant antages i København.

3die Oktober. Jens Kaas maa gaa ind i Gyldenløves Regiment med sit Folk.

23de Oktober. 2300 hollandske Soldater ventes til København

26de Oktober 200 Mand af Livregimentet sendes ombord paa Flaaden.

27de Oktober. Povl Beenfeldt, som havde deltaget i Brandenburgs Færd

givelse, søger om Bevilling paa at fuldstændiggøre sit i Jylland staaende Regiment.

28de Oktober. Kommandanten i Rensborg, Blome skriver til Kongen: »De kejserlige og brandenburgske Tropper beholde selv alle de af Amterne leverede Heste og udskrive Forplejning over hele Landet«.

1658. 4de November. Kaj Ahlefeld og Gehejmeraad Lenthe fra Glückstadt udnævnes til Kammersekretairer. K. Ahlefeld skriver: »Efter gjort Overslag bliver der til Troppernes Underhold i de næste 10 Dage 600,000 ℔ Brød, deraf erholdes 288,000 fra Itzehoe, Lübeck og Oldesloe, Resten er bestilt i Kiel og Rensborg. Af 10 Gaarde udskrives 2 Stude og 10 Faar, fra Ditmarsken erholdes 2000 Td. Øl og 3400 Td. Havre. Salt faa vi fra Hamburg.«

Løbeplads i Jylland for Hans Ahlefeld, som skal hværve 600 Ryttere i Vendsyssel, Ty, Salling og Mors.

15de November. Løbeplads paa Langeland for Øverste Kørber, som skal hværve et Rytterregiment paa 600 Heste.

Løbeplads i Aalborg for Ditlev Rantzau, som skal hværve 400 Ryttere, der indlemmes i Dronningens Livregiment Ryttere.

17de November. Mogens Krag maa antage Hoffets Betjente i sit Regiment og inddele dem i 2 Kompagnier.

Schack maa antage 4 Majorer til sine 2 Regimenter Fodfolk og Rytteri.

23de November. Major Didrik Unkes nyhværvede Rytterkompagni tildeles Kaj Lykkes Regiment (Livregiment Rytteret.

1658. December. Sten Andersen Bille udnævnes til Generaladjutant, Kr. Holck og Knud Urne (Jørgensen) til Majorer i Rytteriet. Mikkel Eksten til Kommandant paa Bornholm.

1ste December. Løbeplads paa Sild, Før og flere Øer for Mogens Krag.

Ritmester Rosse omtales med sine Folk i København.

5te December. 1½ Kompagni hollandske Valloner, som ere landsatte fra Flaaden indkvarteres i København.

10de December. Rigets Hovmester Gersdorf og Hans Schack kapitulere med Øversterne Lebrecht, Kapel, Kalnitz og Tidemand om Oprettelsen af 4 Fodregimenter.

11te December. L. Pogwisch erholder Tilladelse til at oprette et Fodregiment og nogle Dragonkompagnier i Jylland.

26de December. Fr. Ahlefeld skal angribe Malmø med 450 Mand af Københavns Garnison og 400 Hollændere.

1659. 2den Januar. Henrik Rantzau og Fr. Ahlefeld sendes til Kurfyrsten af Brandenburg med Anmodning om, at hans Tropper ikke maa

belægge de Kvarterer, som allerede ere besatte af danske Tropper.
4de Januar. Eberstein skriver om den brandenburgske General Qvast's Fordeling af Tropperne i Kvarterer: »Det er nu kommet saavidt, at vore forbundne tage alle de bedste Kvarterer og udsuge dem i den Grad, at der bliver intet tilovers for vore.
5te Januar. Omtales Kompagnierne Kr. og M. Vendelboe af det sjælandske nationale Fodregiment i Kjøbenhavn under Major Knud Urne.
10de Januar. For at Indkvarteringsbyrden kan blive ligelig fordelt, ophæves atter Fritagelserne.
12te Januar. Øverste Poulsen skriver til Kongen: »Imod Forsikring i Bergens Told har jeg erholdt 3000 Par Sko og 3000 Par Strømper af Raadet i Lübeck.
17de Januar. 2 Kompagnier af Livregimentet indkvarteres i Kristianshavn, Lave Rodsteens Kompagni i København.
21de Januar. Eberstein kapitulerer med Kaptejn Klüver om Oprettelsen af et Kompagni. Hans Ditlev Stensen udnævnes til Generaladjutant. Bernhard Rohde til Kaptejn i afdøde Gyldenløves Dragoner; Adrien Veen til Major i Prinsens Livregiment, Jakob Goldstein til Øverste i samme Regiment. David Tidemann og Johan Beseler til Øverster i Fodfolket.
26de Januar. Hans Schack udnævnes til Feltmarskal.

1659. 1ste Februar. Robert Colmet udnævnes til Artilleriløjtnant, Lavrits Rosse til Ritmester. H. og Kl. Ahlefeld til Generalløjtnanter.
2den Februar. Mogens Krag har fuget afdøde Langes Regiment og skal udfylde det ved Hværving. Kaptejn Isenach skal være Major i samme.
4de Februar. Kl. Ahlefeld skal formaa Kurfyrsten til at sende 1000 Fodfolk til Forstærkning af Københavns Garnison.
5te Februar. Eberstein bestemmer at Dyres Kompagni skal være blandt dem, der sendes til København.
22de Februar. Korber sender Major Schroder med 200 Ryttere til Møn. Tyge Sandberg skal samle Sogne- og Præsteryttерne og indlemme dem i Jens (Løvenkios) Regiment.
Klavs Dyre skal samle sit Regiment (jyske nationale Fodregimenter).
26de Februar. Kristian Poulsen var Oversteløjtnant i Gyldenløves Regiment; en Del af Regimentet stod i Nærheden af Lübeck.
Adolf Fuchs udnævnes til Øverste over det jyske nationale Fodregiment i Aarhus og Ribe Stifter; Mathias Petersen udnævnes til Kaptejn over Landfolket paa Møn.
28de Februar. Mikkel Skovs og to Mænes Kompagnier ere i København.

Liste over den danske Styrke i Holsten og paa Als.

Fodfolk.	Tilstede.	Bortsendte.	Fraværende.
Ebersteins Regiment.			
Kp. Eberstein	85	11	•
- Øverste-løjtnant Weese	11	2	3
Kp. Major Græfe	64	12	•
Kp. Ritter . .	24	4	•
- Mitschefal	42	6	2
- Kutzleben	31	2	•
- Knudsen.	18	2	1
- Lydervald.	97	9	2
Lübbes Regiment.			
Kp. Lübbes .	183	12	1
- Eisenach.	97	4	2
- Major Höhling . . .	97	9	3
- Voss . .	104	1	3
- Volle. . .	81	5	2
- Ricci. . .	104	12	•
Bremers Regiment.			
Kp. Bremer.	159	4	4
- Witmake	97	3	4
- Koch . .	91	•	4
- Schütz .	95	2	5
- Klüver .	77	•	•
Ahlefelds Regiment.			
Kp. Bodenhaupt .	73	9	•
- Sick . . .	69	6	•
- Lembke .	74	8	•
- Harlof . .	99	6	•
- Schmidt .	111	9	4
- Peter Jacobsen. .	111	•	•
- Bakenstein	52	•	•
- Lützow .	50	•	•

Rytteri.	Tilstede.	Bortsendt	Fraværende.
Ebersteins Regiment.			
Kp. Eberstein	103	•	12
- Veyhe . .	78	•	3
- Ahlefeld .	73	•	•
- Tersling .	73	8	5
- Hintze . .	65	10	6
- Claudi . .	76	•	5
- Prangen .	55	8	3
- Gersdorf .	64	•	5
- Causler .	47	21	14
- Harpe . .	43	2	4
- Münchhausen.	46	•	•
- Göring. .	62	•	18
Josias Br. Rantzau	65	•	•
Trampes Regiment.			
Kp. Trampe.	18	•	4
- Poulsen .	49	•	1
- Taube . .	35	•	11
- Dassau. .	16	•	7
- Steinbach	30	•	6
Gyldenløves Regiment.			
Kp. Gyldenløve. . .	65	•	•
- Holstein .	15	•	•
- Hatten . .	68	•	32
- Bierman .	42	•	5
- Vortman .	56	8	8
- Wolf . . .	35	•	7
- Grass . .	52	6	8

Artilleri.	Fyrværkere.	Konstabler.	Kanslangere.	Kanonérer.
I Glückstadt. Major Dilleben. Kapt. Reen 2 Stk.	4	42	11	18
i Rensborg. Seiffarth 1 Stk.	4	7	2	•
I Krempe Burmeister 1 Stk.	1	12	2	•
i Breitenburg. Plate 1 Stk. .	1	1	•	•

Besætninger:

	Tilstede.	Bortsendte.	Fraværende.
Itzehoe Kp. Jessen	61	3	1
Breitenburg Kp. Lange	109	•	11
Steinburg Kp. Møller	65	•	3
Pinneberg Kp. Lydeman . . .	74	2	3
Neundorf Kp. Knoch	74	•	•
Margrethen Kp. Beckman . . .	71	•	2
Wilster Kp. Lützov	71	•	•
Rendsborg . . .			
do. Kp. Thumsdorf . . .	121	44	10
do. Kp. Bolt .	142	•	14
do. Kp. Narrendorf . . .	199	•	9
do. Kp. Burmeister .	122	•	19
Kiel Kp. Nebel .	72	•	3
do. do. Krover	44	•	3
Sønderborg Kp. Lütken	111	•	•

(I alt 5000 Mand).

4de Marts. Als var besat af Lütkens Kompagni.
5te Marts. 3 af Ebersteins Kompagnier, nemlig Livkompagniet under Hahn, Varhus, som stod i Låland, og Recke i København, vare afstaaede af Eberstein til General H. Ahlefeld.
Johan Liebreich udnævnes til Øversteløjtnant i Livregiment Ryttere.
Fuchs skal atter samle de Officerer, som have staaet i hans og i det jyske nationale Fodregiment af Aarhus og Ribe Stifter. De sendes til Jylland for at ordne Regimentet.
10de Marts. Ditlef Rantzau skal hværve et Rytterregiment, som skal kaldes Dronningens Livregiment.
11te Marts. Kristian Vendelboe skal oprette en Eskadron paa 500 Mand i Jylland.
Gotfred Rauch udnævnes til Øversteløjtnant i Dronningens Livregiment Ryttere.
Hans Schreder udnævnes til Major i samme Regiment.
Vilhelm Lebrecht udnævnes til Øverste over Dronningens Livregiment til Fods.
14de Marts. Lavrits Pogwisch skal begive sig til Jylland og udskrive Landsoldater.
Livregimentet til Fods skal altid have Vagt paa Slottet og i Kastellet.
17de Marts. Hans Friis skal have Kvarter i Aarhus til de 600 Ryttere, han hværver.
27de Marts. Klavs Ahlefeld skal føre Befalingen i Jylland.
28de Marts. Kristian Vendelbo leverer 400 Mand til Krag og beholder selv 1 Kompagni.
Adolf Fuchs skal samle Beenfelds Regiment.
31te Marts. Klavs Dyre skal sende 3 Kompagnier af sit Regiment til København, til Livregimentet til Fods, og udskrive nye istedet.

1659. 3die April. Øversteløjtnant Hagedorns Kompagni skal indlemmes i Dronningens Livregiment.
8de April. Eberstein sender et Kompagni paa 100 Mand til Bornholm.
10de April. Øverste Plettenberg og Gretl faa Patent paa at hværve, førstnævnte et Fodregiment à 24 rhinske Gylden for hver Mand med Gevær; sidstnævnte et Rytterregiment à 72 Rdl. for hver rustet Rytter. De leveres i Glückstadt og modtages efterhaanden.
12te April. H. Schack fremstiller Øverste Both for hans Regiment paa Kristianshavn.
16de April. Jens Peter udnævnes til Artillerimajor.
17de April. Præste- og Fogedheste fra Vendsyssel, Ty og Mors

samles af Jesper Vogensen, som leverer dem til Johan Brockenhuus's Regiment, der har Kvarter i Aalborg.

18de April. Ove og Johan Brockenhuus udnævnes til Øverster, Herman Heinefeld til Ritmester i Rytteriet; Hans Friis til Øverste, Tyge Sandberg til Øversteløjtnant; St. Germain til Major og Fr. Ahlefeld til Generalmajor.

20de April. Lübbes og Bremer skulle hver for sig hværve 6 Kompagnier, hvert paa 100 Mand, til deres Kompagnier. De svare, at 6 Kompagnier er mere, end de tør paatage sig. Lübbes beder om at maatte erholde som Stamme sit eget Kompagni, Volles, Höhlings, Burmeisters, Fuchs's samt hvad der er tilovers af Brockdorfs Regiment. Bremer forlanger som Stamme sit eget Kompagni, Klüvers, Harlofs og Isenachs. Det tilstaas.

28de April. Hans Ahlefeld til Kongen: »Jeg har samlet en Del Fodfolk paa Femern, men hindres af de svenske Krydsere i Østersøen fra at føre dem over til Låland, til Nakskovs Undsætning.

1659. 8de Maj. Af det Folk, som skal afgaa fra Holsten, sender Hans Ahlefeld 100 Musketerer til Hans Schrøder paa Møn.

12te Maj. Hans Ahlefeld skal undsætte Nakskov med sit Folk og dernæst tilbageerobre Smaalandene. Kan det ej udføres, fører han sit Folk til København.

17de Maj. Øverste Ejler Holck udveksles imod den svenske Øverste Wyk.

18de Maj. Fra Lübeck skriver H. Ahlefeld til Kongen: »Da Nakskov er falden, saa vil jeg se at faa saa mange Skibe, at jeg ogsaa kan indskibe Ryttere, og dermed forsøge min Lykke paa Langeland, hvor der kun staar 300 Ryttere. Af Raadet have vi erholdt Krudt. 400 Centner sendes til København, 50 til Flaaden og 30 til Femern.«

28de Maj. Det holstenske Opbud skal forsynes med dygtige Officerer.

30te Maj. Øverste Buhren skal hværve et Rytterregiment paa 8 Kompagnier à 75 Mand og 4 Dragonkompagnier, hvert paa 100 Mand.

1659. 1ste Juni. Klavs Ahlefeld overrakte den polske General Czarniecky Kongens Portræt med en Guldkæde til 2000 Rdl.s Værdi.

13de Juni. Kapitulation med Hans Friis, at han skal hværve 10 Kompagnier Ryttere, tilsammen 600 Mand.

21de Juni. F. Ahlefeld sendes til Generalen over de forbundne Tropper Grev Montecuculi, at han skal føre sine Tropper til Fyn.

Klavs Ahlefeld bringer de jyske Tropper til Hans Ahlefeld.

22de Juni. Den danske Regering udtrykker sin Forundring over de kejserlige og brandenburgske Troppers Ladhed. De blive staaende

i den gode Aarstid i Sønderjylland og Holsten og ville ej røre sig af Stedet.

Nye Klager til Kurfyrsten af Brandenburg, at hans Tropper ej bestille andet end æde Landet op.

27de Juni. Jakob Sparre udnævnes til Ritmester over Kompagniet fra Antvorskov Len, som tilforn var Gyldenløves Livkompagni.

29de Juni. L. Pogwisch besætter med sit Regiment Frederiksodde.

1659. 8de Juli. Hans Friis til Kongen: »Jeg har oprettet et Regiment paa 8 Kompagnier, 600 Mand stærkt, af egne Midler. Jeg vil ogsaa forstærke det og dertil føje et Kompagni Dragoner. Beder om, at det maa blive udnævnt til et Livregiment eller nationalt Regiment, som ikke opløses efter Freden; og at jeg maa faa udlagt Jordegods i Erstatning for mine udgivne Hværverpenge.

De forbundne Tropper have foretaget et Angreb paa Fyn; det er afslaaet.

Mogens Krag skal begive sig til sit Regiment og forene sig med H. Ahlefeld. Skansen paa Femern overleveres til Schacks Dragoner. Lavge Rodsteen sendes med Schack til Holsten.

9de Juli. Eberstein sender Kompagniet Harlof og Krags Regiment fra Rensborg til Femern.

Jørgen Barnekow udnævnes til Øversteløjtnant i det gamle jyske nationale Fodregiment. Herman Schmidt, Henrik Blank og Hans Nordermann til Kaptejner i samme.

10de Juli. Klavs Dyre sendes til Vendsyssel og anvender sit og Fuchs Regiment til dets Forsvar.

Klavs Ahlefeld skal gaa med Rytteriet fra Jylland til Holsten. Holcks og Krags Rekrutter blive i Jylland, indtil de kunne overføres fra Hals.

Fuchs's Regiment skal udfyldes i Vendsyssel.

14de Juli. St. Andersen Bille udnævnes til Pladsmajor i København, Jørgen Ruth til Artillerikaptejn.

18de Juli. Ove Thott udnævnes til Øverste over det sjælandske og lålandske Rytterregiment.

Kl. Juel udnævnes til Øversteløjtnant i samme.

Gabriel Proschwitz til Ritmester over det ny oprettede Rytteri i Dragholm, Kallundborg og Holbæk Len.

21de Juli. Schack skal medtage Nakskovs Garnison til Holsten, da Fæstningen har overgivet sig, og Garnisonen har betinget sig fri Bortgang.

26de Juli. L. Pogwisch skal føre Befalingen i Frederiksodde. Det er ej raadeligt at besætte dette Punkt med de ny udskrivne Bønder, der

kunne anvendes i de Fæstninger, som for Tiden ej ere truede. De ældre Tropper bør sendes til Frederiksodde.
27de Juli. Schack skal blive paa Flaaden indtil videre.
29de Juni. Knud Urne (Siversen) indkvarteres med 3 Rytterkompagnier i København.

1659. 7de Avgust. Amiral Bjelke skal sejle til Femern og overføre saa mange Tropper til København, som han kan. Schak følger med.
8de Avgust. Eberstein besætter Frederiksodde, indtil L. Pogwisch's Regiment, som er i Vendsyssel, kommer dertil.
9de Avgust. De 1500 Ryttere, som staa ved Kiel, indkvarteres noget vestligere.
12te Avgust. 2 Kompagnier gaa fra Femern til Rensborg.
19de Avgust. Hværvingerne ere stansede paa Grund af de indskrænkede Kvarterer.
Kørber, Rehder og Holck ere komne med faa Ryttere til Glückstadt, de sendes nu til Jylland.
20de Avgust. Ove Thotts og H. Ahlefelds Ryttere, som have frelst sig fra Låland, skulle have Kvarter i Vendsyssel.
24de Avgust. Eberstein skal lejre sig med sin Hær lige over for Fyn og forbyde Fjenden Overgangen.
Pinneberg maa betale Hværverpenge, isteden for at stille et Kompagni.
28de Avgust. Kurfyrsten til sin General Qvast: »Da Husum Amt og Ejdersted have betalt os en Pengesum, saa skulle disse Landskaber være fri for brandenburgsk og dansk Indkvartering«.
29de Avgust. Eberstejn befaler at hver femte Mand skal opbydes og Hværvingerne fortsættes.
Eberstein skal sende 2 hværvede Kompagnier til Frederiksodde. Resten af Besætningen skal bestaa af Landfolket.

1659. 7de September. Krigsraadet beslutter, at der skal samles Levnetsmidler i Kiel for 1 Maaned til 4000 Ryttere, 4000 Fodfolk og 200 Artillerister. Overensstemmende med sit eget Forslag fik Schack Befaling at seile til Kjøbenhavn med de 6 paa Femern staaende Kompagnier, det fornødne Artilleri, samt de sidste ankomne 40 hollandske Fodkompagnier. Hertil skulde støde de 3 jydske Rytterregimenter Brokenhus, Friis og Kruse, 1000 Ryttere under Trampe, 2000 Ryttere og 1000 Dragoner af de polske og brandenborgske Tropper, 128 Artilleriheste samt Alt hvad der i Holsteen og paa Flaaden kunde undværes af Livregimentet og af Kl. Ahlefelds Reg. Befaling til Indskibning for Øverste Kellgrew med de af General Püchler afsendte brandenborgske og polske Folk, samt for Øverste-

lieutenant Stakman med hans danske Folk der skulle indtage Kjøge.

11te September fik Killgrew Befaling til at gaa til Skaane for at understøtte Fr. Alefelt, som der har gjort Landgang.

15de September. De 2 Kompagnier af sjælandske nationals Fodregiment som ligger paa Kristianshavn, skulle forenes med Regimentet i Kjøbenhavn, hvor desuden de 2 fra Femern kommende Kompagnier af Livregimentet til Fods indkvarteres. De 4 andre fra Femern kommende Kompagnier indkvarteres paa Kristianshavn.

17de September. H. Alefelt og Ove Thott skulle udfylde deres Regimenter med Hværvede.

Knud Urne skal ligeledes udfylde sit Kompagni.

20de September. Generalkrigskommisæren slutter Handel med Øverste Blaquard om Oprettelsen af et Fodkompagni.

Øverstelieutenant Rauch og Major Danefær sendes til Jylland for at hværve Ryttere.

21de September. Paa Femern befales et Opbud af 150 Mand og 80 Dragonheste.

Kl. Alefelt og Trampe skulle lyde Schacks Befalinger.

23de September. Instruktion for Schack (Kjøbenhavns og Sjælands Register 1659—60). Han skal begive sig herfra med de Skibe, som Major Buchwitz og Skibskapitain Peter Kjerteminde her have samlet, med sig tagende Generallieutenant Hans Alefelt, de 40 sidst ankomne hollandske Kompagnier Infanteri, de 6 fra Femern komne Kompagnier af Livregimentet til Fods, de 2 Kompagnier af samme Regiment som endnu ere i Holsteen og 4 Kompagnier af Klaus Alefelds Regiment, samt det behørige Artilleri og begive sig til Kiel under Admiral Ruyters Konvoi. I Kiel modtager han Rytterregimenterne Brockenhuus, Friis og Kruse. Finder han det fornødent, maa han medtage de øvrige Kompagnier af Kl. Alefelts Regiment som nu ere i Holsteen og paa Flaaden. Generalmajor Trampe skal støde til ham med 1000 Mand holsteensk Kavaleri, ligeledes medtager han 2000 Ryttere og 200 Dragoner af de Allieredes Tropper. Schack skal agere offensiv og defensiv i hvilken Provinds eller Ø han raadeligst eragter. Ham gives Fuldmagt til, hvor det maatte behøves at udskrive Kontributioner til sin Hærs Underhold. Med Hensyn til Kommando og Justits uindskrænket Fuldmagt.

De i Holsteen værende Kompagnier af Fr. Alefelts og Klaus Alefelts Regimenter skulle følge Schack paa det forestaaende Tog.

25de September. Schack kapitulerer med Øversterne Kruse og Brokenhus om den Betaling de skulle have for deres hværvede Folk i Lighed som der er kapituleret med Friis. (De erholde Jordegods).

26de September. Korfits Ulfeld udnævnes til Øverste over den jydske og fyenske Rostjeneste.
Officererne af Korfits Ulfelds og Kørbers Regiment, samt Sandbergs Kompagni skulle have Kvarteer i Horsens.
27de September. Ifølge Kongelig Befaling maa ingensomhelst Hværving finde Sted, førend de 4 Rytterregimenter Schack, Trampe, D. Rantzau og Dibbern ere fuldstændige og ere afgaaede til Jylland. De keiserlige, brandenbergske og polske Tropper underlægges Hans danske Majestæt.
Vil den brandenburgske General Qvast give Befaling paa egen Haand, kan Danmark ikke vente nogen Gavn deraf.
28de September. Fr. Alefelt udnævnes til Kommandant i Kjøbenhavn for Breda der afgaar formedelst Svagelighed.

1659. 1ste October. D. Alefelt udnævnes til dansk Sendebud i Berlin.
10de October. Fr. Alefelt til Kongen: »Da de med os forbundne Tropper ikke ville afstaa fra deres Fordringer, saa ere vi nødte til at lade dem indkvartere sig hvor de lyste.
Eller Holks Regiment skal være Dronningens Livregiment.
12te October. Vendelboes jydske Kompagni indkvarteres i Kjøbenhavn.
18de October. Pladsmajor i Rendsborg Gert Bolten udnævnes til Øverstelieutenant og udfylder sit Kompagni til 300 Mand.
31te October. Mogens Krag skal befale i Fredericia. Klaus Dyre sender 100 Mand af sit Regiment til Fredericia, og L. Pogvisch skal blive ved sit Regiment.

2den November. Befalingen at hver femte Mand skal opbydes, tilbagekaldes.
3die November. 3000 Mand af Kjøbenhavns Garnison forsynes med ny Paaklædning.
15de November. Løbepladz paa Langeland for et Rytterregiment paa 600 Mand til Øverste Kørber.
20de November. Lebrecht udnævnes til Kommandant paa Kristianshavn istedetfor Beseler.
22de November. Anders Sandberg udnævnes til Øverstelieutenant i Friis's Regiment efter sin afdøde Broder Tyge.
24de November: Niels Lykke udnævnes til Øverste for den fyenske og jydske Rostjeneste.
26de November. Schack skal dele de paa Langeland tagne Svenskere mellem Ove Thotts og Kl. Urnes Rytterkompagnier.
29de November Polakkerne skulle have en Belønning af 2000 Rdr.
Enevold Parsberg skal levere sine Ryttere til Ove Thott.

30te November. Generalkrigskommissair Otto Pogvisch betaler de polske Soldater som ere komne til Hamborg 2000 Rdlr. for deres gode Forhold paa Fyen (Rentemester Mogens Friis førte Forhandlingen i denne Anledning med Polakkerne).
Schacks og Kl. Alefelts Regimenter rekruteres med udskrevne Folk fra Fyen og Jylland.

30te December. Vi ville ei længer taale den egenmægtige Indkvartering, som de med os forbundne tillade deres Regimenter.
Bertram Rantzaus Regiment, Rauchs og Dibberns to Kompagnier af dansk Livregiment til Hest lægges i Ditmarsken for at blive fuldtallige, og i Marsken tages de fornødne Hværverpenge.
Mogens Krags, Kl. Dyres og L. Pogvisch Regimenter skulle fyldes med jydsk Landfolk.

1660. 2den Januar. Erik Qvitzov udnævnes til Kommandant i Nyborg.
4de Januar. 5 af H. Alefelts hværvede Kompagnier skulle have Kvarteer i Vendsyssel.
7de Januar. Knud Holk ansættes som Major i det nationale Rytterregiment for Aarhuus- og Aalborg Stift (Kruses Regiment) saalænge indtil A. Sandbergs Regiment Sogneryttere igjen blive oprettede.
12te Januar. Herman Meyer og Markus Rodsteen udnævnes til Øverstelieutenanter, Hans Alefelt til Ryttergeneral.
23de Januar. Til Schacks Forehavende imod Bremen have vi besluttet at give ham følgende Tropper:

Ryttere:

Ebersteins Regiment (8 Kp. 516 Heste); Ditlev Rantzaus (6 Kp. 450 Heste), Dibberns (199 Heste); Bruns (6 Kp. 266 Heste) endvidere Schacks (8 Kp. 500 Heste), Trampes (7 Kp. 450 Heste) som staae i Jylland.

Dragoner:

Kompagnierne Eberstein og Klüver (130 Mand) samt Schacks (300 Mand) der staae i Jylland.

Fodfolk:

Eggerichs Regiment (11 Kp. 1139 Mand); Bremers (4 Kp. 302 Mand); Gyldenløves (4 Komp.); Kl. Alefelts (4 Kp.), endvidere 4 Kompagnier af Livregimentet til Fods, 4 Kompagnier af Krags Regiment som staaer i Jylland.

Artillerie:

2 Stk 12-Pundige, 6 Stk. 3-Pundige, 1 Morter paa 100 Pd. og 1 Morter paa 45 Pd.

1660. 1ste Februar. Kongen skriver til Eberstein: »Han skal holde sig rede til at rykke ud med sine og de forbundne Tropper«.
Den brandenborgske General Qvast der boede i Tønder svarede paa Ebersteins Meddelelse: »I denne Aarstid vil Rytteriet gaae tilgrunde ved een Dagreise. Montecuculi vil reise bort, og i hans Fraværelse fører Caraffa Befalingen over de 4 keiserlige Rytterregimenter.
12te Februar. Steen Brahe og Holger Vind skulle give Sivert Urne Siversen Rytter Traktement i H. Ahlefeldts Livkompagni fra den Tid han er indkommen til Kjøbenhavn.
23de Februar. Sendebudet i Berlin Ahlefeldt anmoder Kurfyrsten om at tilbagekalde Halvdelen af sine Tropper.
Naar Omstændighederne tillade det, ville vi beleire Tønning samtidig med at Schack rykker imod Bremen.
24de Februar. Schack skal forlægge Hæren nærmere til Østersøen for at den kan overføres til Sjælland.

1660. Ahlefeldt til Kongen: »For at erstatte de Tropper som Schack har ført fra Fyen til Holsteen, nemlig Gyldenløves Rytter-Regiment, en Bataillon af Livregimentet til Fods, 7 Kompagnier af K. Ahlefeldts Regiment og sine egne Dragoner, saa er Kruses og Friises Regimenter trukket herind og vi have nu med Brokenhuses Regiment 1200 Ryttere i Fyn.
Montecuculi beklager sig over de slette Kvarterer der endmere ødelægges ved de idelige frem- og tilbagedragende Tropper.
Kongen befaler at Qvast skal sætte en Grændse for de brandenborgske Troppers Plyndringer og Udsugelser.
10de Marts. Barnekow til Kongen: »Jeg har modtaget Deres Majestæts Befaling af 13de December 1659, men det er mig ikke muligt at gaae med Fuchs's Regiment til Hæren, da det kun tæller 100 Mand. Kommissæren Pogvisch har nylig frataget det 60 Mand; og 4 Regimenter rekruteres her i Stiftet.

Liste over Hæren i Fyn og Jylland den 31te Marts 1660.

Rytteri.			Dragoner.			Fodfolk.		
	Kp.	Mand.		Kp.	Mand.		Kp.	Mand
Livregimentet Vensyssel . .	5	220	Schack, Aakjær Silkeborg. .	6	400	Livregimentet i Aarhuus og Horsens . .	4	350
Schacks Rg. i og ved Aalborg	10	500	Ulfelt	2	150	Fuchs's R. i Vensyssel	6	160
TrampesR., Randers, Kalsten	8	400	Holck	1	100	L. Pogvisch's R. i Fredericia. .	7	230
Thotts Rg., Børling Lehn .	8	359				Krags Rg. i Kolding	7	550
Krist Urnes Rg., Mariager, Viborg.	6	350				Kl. Dyres Rg. i Middelfart. .	7	230
H. Friis's R. i Fyen	10	600						
M. Krags R. i Fyen	8	400						
I Brokenhus's R. Fyen	6	350						

Artilleri 5 Komp. nemlig Schæfers 47 Mand, Lave Rodsteen 16, Poul Buchner 16, Robert Colmet 16, Tøi- og Staldkompagniet 34 Mand.

Generalitet: 1 Feldmarskal, 2 Generallieutenanter, 1 Generalmajor, 1 Generalkvarteermester, 2 Generaladjutanter, 1 Præst, 1 Generalauditeur, 1 Sekretair, 1 Generalproviantmester, 1 Feltproviantmester.

2 Proviantmestere, 1 Generalprofos og 2 Profosllieutenanter. I Alt: Generalstab, 129 Artilleriheste, 3700 Ryttere, 2400 Fodfolk.

Liste over Hæren i Holsten og Als.

Fodfolk.			
	Kp.	Mand.	
Ebersteins Rgt. . .	12	1200	Eberstein 176 Md., Vese 56, Græfe 100, Ritter 100, Mittschthal 85, Kutzleben 66, Schmidt 131, Koch 66, Knuth 107, Lytken 150, Horstman 112, Vitmake 88.
Gyldenløves Rgt. . .	8	626	Gyldenløve 56, Krempe; Riccius 98, Als; Klüver 126, Krempe; Beckmann 71, Femern;

Fodfolk.	Kp.	Mand.	
			Melsey 42, Krempe; Jessen 101, Femern; Schmidt 89, Pinneberg; Reimers 40, Femern.
Lybbes's Rgt.	11	1131	Lybbes 197, Glyckstad. Hohling 109, Flensborg. Voss 101, Glyckstad. Beurning 91, Glyckstad Juel 91, Glyckstad. Møller 77, Glyckstad. Volprecht 91, Dietrich 82, Flensborg. Kyhn 115, Knak 75, Henneberg 102.
Bremers Rgt.	8	709	Bremer 158, Krempe. Isenach 93, Krempe. Heslinger 76, Rendsborg. Kornelius 73, Krempe. Bars 60, Halberton 76, Verbrügge 93, Krempe.
Thumsdorfs Rgt. . .	8		Thumsdorf 129, Bolt 151, Obel 22, Martin, Rendsborg. Melsofius 42, Thomas 85, Jacob 53, Schmidt 89, Pinneberg.
Rytteri.			
Dronningens Livregiment, D. Rantzau	6	409	D. Rantzau 72 Md., Rauch 101, Danefær 73, Viese 48 Md., Markus 71, Massenbach 74.
Ebersteins Rgt. . .	12	919	Eberstein 130, Veiss 88, Vulf 65, Hintze 79, Claudi 90, Munchhausen 67, Holm 79, Eberhard 74, Unger 78, Hink 58, Stern 62, Prott 49.
Gyldenløves Rgt. . .	10	640	Gyldenløve 93, Holstein 82, Mai 74, Wortman 60, Wulf 61, Grass 59, Holtug 60, Weiskugel 48, Brikk 53, Sehested 50.
Bruns Rgt.	6	344	Bauditz 61, Brun 66, Herbst 41, Dietfurt 56, Kansler 57, Seemann 63.
Dibberns Rgt. . . .	5	277	Dibbern 93, Sehested 36, Linnemann 60, Drescher 37, From 46.
B. Rantzaus Rgt. .	3	63	B. Rantzau, Ratlov 32, Voigt 36.

Artilleri ved Oldensvort: 1 Major, 1 Kapitain, 1 Lieutenant, 1 Fændrik, 16 Konstabler, 4 Handlangere, 1 Haandværker, 1 Vognmester, 2 Selemestere og 27 Kudske.

I Fæstningen: 1 Major, 1 Kapitain, 4 Stykjunkere, 3 Tøibortere, 8 Fyrværkere, 50 Konstabler og 11 Handlangere (105 Mand).

1660. 17de Marts. Qvast til Kongen: »Han har med Bestyrtelse erfaret, at hans Folk gjøre sig skyldige i Vold og Plyndring og undskylder det med at Kvartererne ei ere rigelige«.
31te Marts. Kai Ahlefeldt til Kongen: »Qvast har egenmægtig, bemægtiget sig vore Kvarterer i Norges Herred og belagt dem med 400 Heste og et Kompagni Dragoner. Han siger det er efter Kurfyrstens Befaling.

1660. 10de April. De 4 keiserlige Regimenter tæller 41 Kompagnier med 3075 Mand.
De 5 brandenborgske Regimenter tæller 37 Kompagnier med 3800 Mand.

1660. 5te Mai. Livregimentet til Fods sender 2 Kompagnier fra Kjøbenhavn til Nakskov og 1 Kompagni til Nykjøbing. Et Kompagni af Holcks Regiment til Møen. Klaus Ahlefeldts, Krags og Dyres Regimenter og 200 Dragoner (Holk) skulde være rede til at overføres til Sjæland. De 4 Kompagnier af Livregimentet til Fods i Jylland, sendes fra Aarhuus til Nakskov.
De fyenske Fæstninger besættes med Pogvisches Regiment. Barnekov bliver med Fuchs Regiment i Fredericia.
28de Mai. Caraffa og Qvast skulle snarest mulig vende hjem med de forbundne Tropper. Eberstein skal ophæve Tønnings Indtagelse og løslade Fangerne.

1660. 1ste Juni. Mogens Krags Regiment overføres til Kjøbenhavn.
3die Juni. 50 Ryttere sendes til Lolland, de 2 Kompagnier af Livregimentet til Fods tilbagekaldes. Fr. Ahlefeldt skal tage Nykjøbing i Besiddelse med 40 Mand. I hans Fraværelse er General Breda Kommandant i Kjøbenhavn. Kjøge besættes med Krags Regiment. Korsør af Major Lange, med 100 Mand Kl. Ahlefeldt, 100 Mand Pogvisch og 50 Mand Dyre. 6 Rytterkompagnier sendes fra Fyn til Sjæland, fremdeles Gyldenløves Rytterregiment til Korsør.
7de Juni. Johan Jakob Wilster udnævnes til Stykjunker.
U. Gyldenløves og Pogvisches's Regiment skal indkvarteres i Vensyssel. Major Schrøder med de 5 Kompagnier af Livregimentryttere skal forlægges i de Kvarterer, som hidtil have været optagne af Krags Regiment og Livregimentet til Fods.
9de Juni. Ved U. K. Gyldenløves Begravelse skal Ulrik Devitz anmodes om at gaae for Fruentimmeret som Marshal.
Der optages forud 3 Maaneders Skat i Ditmarsken, som anvendes til Glyckstads Forsyning.
12te Juni. Qvast skriver til Kongen: »Hvad de kurfyrstlige Troppers

Opbrud angaaer, saa venter jeg daglig Befaling desangaaende fra Berlin.»

13de Juni. Stapelholm Skandse sleifes og Skydset bortføres. Af Dronningens Livregiment sendes 3 Kompagnier til Neustadt og Oldenborg, 3 til Neumünster. Af Ebersteins Regiment: 2 i Ditmarsken, 7 i Neumünster, 3 i Rendsborg; Bruns Regiment 2 i Itzehoe, 1 i Ditmarsken og 2 i Neumünster; Dibberns Regiment 1 i Kiel, 3 i Pinneberg.

B. Rantzaus og 2 af Schacks Rytterkompagnier paa Femern. Ebersteins Dragoner paa Als.

Landet kan ei længer underholde Hæren; en Indskrænkning maa foretages, Generalstaben ophæves, de svageste Kompagnier stikkes ind i de stærkere, Hværvingen ophører og de reformerede Officerer aftakkes.

16de Juni. Mogens Krag og hans Folk skal indkvarteres i Kjøge.

20de Juni. Bevilling for Fru Karen Ahrenfeldt, Ritmester Frederik Urnes Enke, at maatte bruge Konfekt istedenfor Maaltid til sin Datters Begravelse.

22de Juni. Generalkrigskommissairen skal lade Kongens Portræt med Guldkjæde til 2000 Rdl. Stykket forfærdige til Qvast, v. der Noth og de 4 ældste keiserlige Oberster.

23de Juni. Saalænge den svenske Hær endnu staaer her i Landet kan en Indskrænkning ei foretages, dog kan Lønningen ophøre for de Personer af Generalstaben, som ei ere høist fornødne og for de øvrige indskrænkes den til Fredsfod.

Ifølge ovenstaaende Befaling have vi opsagt Generalkvarteermesteren, Stabskvarteermesteren; Generalvognmesteren samt alle Kommissairer undtagen Røepstorp og Veiss der ikke kunne undværes, ligesaa Generaladjutanten, Generalauditeuren og Generalprofossen, hvis Lønning er forringet efter deres Bestallings Indhold.

28de Juni. Hugo Lützow skal modtage Korsør af Svenskerne og besætte Fæstningen med Kompagniet af Antvorskov Lehn.

1660. 7de Juli. Et Kompagni af Livregimentet til Hest under Ritmester Risler indkvarteres i Sjællands Kjøbstæder.

10de Juli. Befaling fra Kurfyrsten til Qvast: «Han skal bryde op og forlade de danske Stater. I Gottorp, Aabenraa og Tønder efterlades 300 Mand, som skulle forpleies af den Gottorpske Andel.

12te Juli. Med Udgangen af denne Maaned anvises Lønningen efter Bestallingen. Der gjøres Afregning med de afskedigede Officerer. I Kongeriget forbliver af Generalstaben: 1 Generalkrigskommissair, 3 Generaladjutanter, 1 Generalauditeur, 1 Generalprofos, 2 Generalprofoslieutenanter, 3 Profosser, 6 Stokkeknægte, 3 Skarprettere.

16de Juli. Frikompagnierne ophæves, Officererne afskediges og Folkene stikkes ind i de andre Regimenter; de reformerede Officerer aftakkes med 1 Maaneds Lønning. Artillerihestene sælges og Haandlangerne afskediges.
De Danskere, som ere hværvede af Hollænderne i Sjæland og Fyen og som nu ere overladte til os, stilles under Lebrechts Befaling.[1]
Stænderne have bevilget at der maa underholdes 4000 Ryttere i 50 Kompagnier, og Kongen vil desuden holde 1000 Ryttere i Holsteen. Ved at danne 10 Regimenter a 6 Kompagnier faaes 60 Kompagnier med en Styrke af 4800 Mand (Livregimentet, Dronningens, Kronprindsens, Schack, Trampe, Brokenhus, Friis, Thott, Kruse og Urne).
Til Kolding sendes 18 Kompagnier Fodfolk fra Horsens.
20de Juli. Holger Vind og Steen Brahe skulle aftakke Generalstaben.
Ved Regimenternes Opløsning kasseres Officerernes Bestalling samtidig med at Faner og Standarter rives af Stangen. (Gjentagelse af ældre Bestemmelser).

1660. 3die August. H. Schack erholder Kongens Befaling til at indskrænke Rytteriet i Danmark til 4000 Mand. De fordeles saaledes:
I Sjælland, Dronningens Livregiment 8 Kompagnier, Kronprindsens 8 Kompagnier. I Fyen, Schack 8 Kompagnier, Trampe, Thott, Brokenhus, Urup, Friis og Urne à 4 Kompagnier. Syv Ryttere lægges i hver Sogn. Officererne indkvarteres i Kjøbstæderne. Qvitzovs sjælandske nationale Regiment til Fods hjemforloves naar den nye Garnison kommer til Kjøbenhavn. Schacks Fodregiment sendes til Fredericia, naar Lybbes Regiment er kommen til Kjøbenhavn. Livregimentet til Fods, Dronningens, Pogwischs, Kl. Ahlefeldt og Krags Fodregimenter blive paa de Steder hvor de nu ligge.
4de August. Hans Ahlefeldt gaaer til Holsteen med de i Vensyssel hværvede Rytterkompagnier og Regimentet indskrænkes til 8 Kompagnier.
9de August. Ove Thotts Rytterregiment skal opløses, de uberedne Ryttere af hans, Urnes og Holks Regimenter afgives til Fodfolket.
Ebersteins 3 Dragonkompagnier opløses og anvendes til at udfylde Bremers Regiment. Ebersteins Rytterregiment indskrænkes til 8 og hans Fodregiment til 10 Kompagnier. Øverste Bruns Regiment stikkes ind i Dronningens Livregiment som derved sættes paa 8 Kompagnier a 80 Mand. Dibberns Rytterregiment fordeles i 2 Kompagnier under Steensen og Vasserberg. B. Rantzaus Rytterregiment deles imellem Trampe og Urne. Lybbes gaaer med 11 af sine Kom-

pagnier til Sjælland, af hans øvrige Kompagnier afgives 4 til de 4 jydske Regimenter, og 1 Kompagni sendes til Mogens Krag i Kjøge.

11te August. Hans Ahlefeldt skal sende sine Folk til Holsteen.

19de August. Kai Ahlefeldt til Kongen: »Brandenborgerne ere idag gaaede til Bordesholm og Neumünster, Thumsdorf ledsager dem, og jeg følger med de Keiserlige, som imorgen bryde op fra Angel og Svands.

H. Ahlefeldt skal tilholde K. Urne Siversen at erstatte Joachim Ebel de ham fratagne Sager.

23de August. Kai Ahlefeldt til Kongen: »Med de Keiserlige er jeg idag kommen til Kiel, og har erfaret at de have Befaling at blive her til Mathæi. De skulle aftakkes her i Landet, hvilket vil bevirke en almindelig Ødelæggelse. Brandenborgerne indkvarterer sig paa egen Haand.

26de August. Storehedinge skal fremdeles underholde det Kompagni af Krags Regiment som har ligget der, og som nu er gaaet til Kjøge.

27de August. Kai Ahlefeldt til Kongen: »Igaar er Indskrænkningen begyndt hos de Keiserlige i Pretz, v. der Noths, V. Schultzs og Caraffas Regimenter indskrænkes alle hver til 2 Kompagnier. V. der Noth fører dem alle til Parchim. Brandenborgerne staaer nu i Rheinbek.

30te August bestilles Kvarteer i Kjøbenhavn for 3 Kompagnier Rytlere af Livregimentet.

1660. 1ste September. Skrivelse til Hans Boysen Raadmand i Kjøbenhavn at godtgjøre Ulrik Devitz Hofjunker Traktement fra den Tid han har begivet sig under Militsen til Dato.

6te September. Kvarter i Kjøbenhavn for Lybbes Regiment.

7de September. Kvarter i Kjøbenhavn for Gyldenløves og Billes Kompagnier.

8de September. E. Lybbes udnævnes til Kommandant i Kjøbenhavn.

21de September. Qvitzov skal hjemforlove sit Regiment, det nationale sjælandske Regiment tilfods

Navnefortegnelse.

Forklaring over de hyppigst brugte Forkortelser.

Af., If.: Artillerichef, Ingeniørchef. — Aof., Iof., Rof.: Artilleri-, Ingeniør-, Rytterofficer. — Rf. i A, i R., i F.: Regimentchef i Artilleri, Rytteri, Fodfolk. — Bf. i A., i F.: Bataillonchef i Artilleri, i Fodfolk. — Am.: Amiral. — Brf.: Brigadechef. — Bygm.: Bygmester. — Drbt.: Drabant. — Eraad, Iraad, Kraad, Lraad, Rraad, Sraad: Etats-, Justits-, Krigs-, Land-, Rigs- og Statsraad. — Forf.: Forfatter. — Fplf.: Forplejningschef. — Gen.: General. — Genaud.: Generalauditør. — Genadt.: Generaladjutant. — Genstab.: Generalstab. — Gkrkom.: Generalkrigskomisær. — Ghrd.: Gehejmeraad. — Ing.: Ingeniør. — Krm : Krigsminister. — Kdt.: Kommandant. — Kmis.: Kommissær. — Kapt.: Kaptejn. — Lt.: Løjtnant. — Mkom.: Munderingskommissær. — Min.: Minister — Ovkrsek.: Overkrigssekretær. — Prof.: Professor. — Rmd.: Rigsdagsmand — Rev.: Revisor. — Stabsl.: Stabslæge. — Søof: Søofficer. — Udsf.: Udskrivningschef. — e.: engelsk. — f.: fransk. — h.-g : holsten-gottorpsk. — n.: norsk. — p.: polsk. — r.: russisk. — sp.: spansk. — sv.: svensk. — t.: tydsk. — K.jan: Kristian. — K.stoff.: Kristoffer. — I, 6; II, 476, 88, 92; betyder: 1ste Del, Side 6; 2den Del, Side 476, 488, 492 og saa fremdeles.

Aagaard, Just Georg Vald, Rmd. II, 504.
Aagesen, Andr., Genaud. II, 531.
Aamodt, Jens, n., Kdt. II, 774.
Aarøe, Bendt Kjan Mog., Kpt. II, 727.
Abercron, Jacob, Lt. I, 467.
— Karl Fredr., t. Brf. i F. II, 479.
— Kjan. Fredr., Rf. i F. II, 665.
Abildgaard, Pet. Kjan, Prof. II, 211.
Abrahamson, Josef Nik. Benj, Udsf. II, 430, 87.
— Verner Hans Fredr., Aof. II, 256.
— • • • Oberst II, 467, 78.
Absalon, Erkeb. II 729.
Adeler, Fredr. Kjan, Ghrd. I, 272, 81.
Adeler, Jørg Rosenkr. Lenthe, n., Rf. i R. II, 744.
— Konr Lenthe, Gen. II, 245, 567.
— Kort Siversen, Am. I, 70, 73, 105.
Aderkas, Kjan Alb., Rf. i F. II, 708.
— Otto Henr., Kdt. II, 560, 88, 692, 734.
Adlerfelt, Gustaf, sv., Forf. I, 458
Agerholm, Abrah., Kdt. II, 731.
Agsten, (Eckstein) Mikael, Kdt. II, 687.
Ahlefeldt, Baltasar, Rf. i R. II, 53, 559.
— Bendiks, Kdt. II. 734.
— Ditlev, Lraad. I, 23. II, 541.
— Elias Karl Fredr., Bf. i F. II, 642.

Ahlefeldt, Frederik, Rf. i R. II, 381, 97, 567.
— Fredr., Gen. I, 28, 31, 39, 57, 90. II, 601, 4, 728, 29.
— Fredr., Kansl. I, 61, 96, 132, 60, 78, 208.
— Fredr., Rf. i R. I, 246, 62. 2. 567.
— Fredr.. Gen. I, 270, 317, 18. 2. 526, 638, 42.
— Fredr., Gen. II, 75, 99.
— Fred., Rf. i F. II, 268, 714.
— Fred. Karl K.jan Ulr., Gen. II, 594, 714.
— Hans, Gen. I, 28, 41, 48, 46.
— Hans Adolf, Gen. II, 167, 92, 220, 44, 567.
— Kaj, Lraad I, 23. II, 541.
— Kaj, Rf. i R. I, 313. II, 61, 589.
— Klavs, Gen. I, 75-78, 81-83, 87. II, 649, 738.
— Konrad, Kdt. II, 75, 93, 707, 33.
— Konr. Vilh., Ovrkrsk. II, 40, 94, 115, 49, 53, 79, 524, 59, 670, 707, 27, 30.
— Ulrik Karl, Rf. i R. II, 573.
Ahnen Alex, Rf. i R. I, 184.
Ahrenskjold, Ezek. Levin, Af. I, 446, 522, 31. II, 29, 91, 549.
Akeleye, Ole Hanib., n. Kpt. II, 89.
Akersloot, Adrian, hol. Søof. I, 112.
Albe, t. Gen. I, 530.
Albedyhl, Otto, sv. Gen. I, 505, 26.
Albemarle, t. Gen. I, 269.
Alberti, K.jan Karl, Rmd. I, 504.
Albjerg, Emahus, n. Rf. i F. II, 75.
Allart, Albert, Kpt. i F. II, 695.
— sv. Kdt. I, 157.
Allemand, Charl. Frans Anton, fr. Gen. II, 366-77.
Allmonde, Ph., hol. Am. I, 109, 275.
Almer, R., Kapt. II, 141, 283.
Altenburg, Anton af, Stath. 1. 221.
Ambert, fr. Gen. 2. 506.
Ammon, Ditl. Nik., Kdt. 2. 687.
Amthor, Fredr. Ehrenfr. Rf. i R. I, 556, 92. II, 20, 27, 48, 689, 734.
— Volfgang Hulderich, Rf. i F. I, 246. II, 698.
Ankarstjerna, sv. Am. I, 286.
Ancker, Peter, F.plf. II, 233.
Andersen, Didr., Kpt. i F. II. 697.
— Ivar, I.raad. II, 18.
— I., Kpt. i F. I, 420.
— N., Kpt. i R. I, 52.
Andichon, Abrah. I 418, 33, 57. II, 634.
Andræ, Karl K.stof Georg, Ghrd. II, 511.
Anhalt, Bernbg. Fredr. Alb., Af. II, 98, 131, 548, 613, 31, 34.
— Zerbst Vilhelm, I, 229.
Ankjær, Stephan, Brf. i F II, 679, 82.
Anthouard, sv. Rf. I, 526.
Antzee, Tom. Teod., Rf. i F. II, 170.
Arentz, Hans Mikael, Rf. i F. II, 327.
Arenfeldt, Adam K.jan, Bf. i F. II, 467, 637, 719.
— Hans, Am. II, 234.
— Hans Nielsen, Rof. II, 581.
— Hans Wulf, Rf. i F. II, 98.
— K.jan Ditlev Adolf, n. Gen. II, 388, 92, 760, 71.
— Mogens, Ritm. I, 15.
Arenstorff, Baltasar, Rf. i R. I, 168, 90. II, 565.
— Frans Ludv., Kdt. II, 79, 153, 67, 613, 87.
— Frederik, Gen. I, 97, 99, 115, 32-68, 83-246, 614. II, 518, 24, 25, 84, 85, 93.
— Karl, Gen. I, 97, 115-58, 246, 614. II, 525, 74, 84, 649.
Armfeldt, Karl Gustaf, sv. Gen. I, 585-98. II, 764.

Armfeldt, Gustaf Mourids, sv. Gen. II, 320-28.
Arnheim, t. Gen. I, 513.
Arnold, Johan, n. Rf. I, 102, 261.
— Hans Jakob, n. Gen. I, 406, 616. II, 28-65, 605, 734.
— t. Kp. II, 479.
Arnstedt, Ernst Lebrecht, Rf. i F. II, 131, 47, 49, 619.
Arnswald, Joakim, n. Kdt. II, 770.
Arntz, Markus, Rf. i F. II, 478, 655, 81.
Arntzen, Herman, n. Rf. i F. II, 243, 767.
— Sven. n. Rf. i F. II, 767.
Arnt, Våbensmed. II, 559.
Aschebeig, K.jan Ludv., sv. Gen. I, 379, 561.
— Rutger, sv. Gen. I, 39, 125, 211.
Aspremont, François, Rf. i F. I, 331. 2. 623.
Asthon, sv. Rf. I, 152.
Astrup, Kaj Pram, Rf. i R. II, 441, 576.
St. Aubain, Anton Philip, Rf. i F. II, 476, 78, 642, 723.
— Fredr. Jul K.jan, Af. II, 265, 549.
— Jacques, Af. II, 549.
Aubert, François, Af. II, 549, 731.
Auchamp, Franç. Louis, Mkom. II, 345.
Auerswald, Hans Vilh., Kdt. I, 171. II, 697, 732.
Avgustenborg, Emil Avg. af, Rf. i F. II, 75, 97, 626, 732.
— Frederik af, Gen. II, 441, 52. 55, 57, 558.
— Fredr. Karl Emil af, Rf. i F. II, 608.
— Kristian af, Gen. II, 452.
Avgustenborg, K.jan (Karl) Avgust af, Gen. II, 285, 96, 305-83, 590, 601, 55, 733, 38, 53, 71.
Avemann, Fredr., Kraad. II, 233.

Baartig, Johan, Rf. i F. I, 419, 34, 42, 44, 94, 501, 73. II, 704.
Bachmann, Hans, Rf. i R. II, 395, 405, 577, 661.
Badenhaupt, K.stof. Fredr., n. Rf. i F. II, 765.
Bagger, Hans Fredr., Kdt. II, 631, 734.
Baggesen, Fredr. Ludv. Avg. Haller, Gen. II, 475, 494.
Baiern, Maks Eman., Kurfyrste. I. 320.
Bakke, Sven Ole, Klokker. I, 562.
Balagny, Armand, lf. I, 246. II, 538.
Baland, Karl Vald, Rf. i F. II, 659, 60, 82, 727.
Baller, Ferd. Fred. Henr., Bf. i F. II, 655, 81.
Banér, Gustaf, sv. Gen. I, 39.
— Joh. Clas, h. g. do. I, 483.
— Johan Gabriel, sv. do. I, 259, 264.
— Svante, sv. do. I, 31.
Bang, Karsten Gerh., n. Rf. i F. II, 243, 320, 28, 765, 67, 68.
— Henr. Reus, do. II, 767.
Baranoff, sv. Rf. I, 136, 52, 83.
Bardenfleth, Fred. Løvenørn, Gen. II, 366, 491, 594.
— Jens Karl, Gen. II, 277, 79, 366, 437, 42, 735.
— Johan Fredr., Rf. i R. II, 266, 578.
— Johan Fredr. Rf. i R. I, 331, II, 26, 556, 94.
— Johan K.jan, Rof. II, 467.
Barfod, Niels Larsen, Am. I, 215, 438, 39, 41.
Bargum, Fpræst, II, 91.

Barnekow, Jørgen, Rf. i F. II, 649.
Barner, Fredr. Avg., Rf. i F. I, 442, 57, 67.
— Joakim Henr., Kdt. II, 734.
— Johan, Rf. i F. I, 495, 528. II, 679, 99.
— Josva, do. II, 28, 699.
— Karl, do. II, 605.
— Magn. Fredr., do. II, 168, 608.
Baronovsky, Adam Erdman, Kdt. II, 731.
Bars, Adam Hans, Rf. i R. I. 113, 49. 2. 556.
Bartels, Karl Fredr., Bf. i F. II, 718.
Bartold (Bertelsen), Mart., Rf. i F. I, 96, 108, 214. II, 687.
Bartholin, K.jan, Rf. i F. I, 308. II, 700.
Basse, Lt. i R. I, 380.
Bassewitz, K.jan Siegfr., Rf. i R. II, 388, 65, 572, 78.
— K.jan Siegfr., t. Bf. i F. II, 479.
— Ulrik, sv. Gen. I, 434, 40, 48, 58, 61, 63, 75, 76, 84, 94, 505, 17, 29
Bassum, Erasm Kasim., Rf. i R. II, 571.
la Batt, Cæsar, Rf. i R. I, 246, 95. II, 559.
la Batta, Olavs Gilles, Bf. i F. II, 79, 705.
Baudissin, Gustaf Adolf, Gen. I, 94, 95, 133, 46, 58, 66, 89-92, 94. II, 577, 695.
— Karl, Gen. II, 316, 38, 60, 605, 19, 93, 730.
— Otto Fred. Magn., Bf. i F. II, 479, 665
Bauditz, Ferd. Karl Adolf, Rf. i R. II, 467, 567.
— Ferd. K.jan Fürchtegott, Adt. II, 277.
Bauditz, Fredr. Karl, Gen. i F. II, 238, 360, 634.
— Karl Gustaf Henr., Af II. 441, 549.
— K.jan Ferd., Gen. i F. II, 605, 37.
— Vulf Henrik, sachs. Gen. i R. I, 480.
Bauer, hess. Gen. II, 468.
Bauer, rus. Gen. I, 434, 42.
Beaufort, Colombe, Kdt. II, 601, 731.
Bechtolsheim, Karl Eugen, Kdt. II, 734.
— Ludvig Fredr., Kdt. II, 233, 65, 78, 670, 735.
Beck, Søof. II, 351.
— Hans, Gen. II, 289, 316, 549.
— Hans Charles Johan, Rf. i F. II. 467, 77, 502, 609, 60, 82.
— Kristian Frederik, do. II, 186, 613.
Behrends, Johan, Bf. i F. I, 125, II, 692, 733.
Beissenherz, Joh. Edv., do. II, 671.
Belitz, t. Kapt. II, 479.
— Reinh., n. Kdt. II, 774.
Bendz, Jakob Kristian, Stabsl. II, 457, 66, 77.
Benfeldt, Herm. Fredr., Rf. i R. II, 75, 573.
— Povl, Kdt. I, 29, 31. II, 650, 731.
— Povl, n. Rf. i R. II, 744.
Bennet, sv. Rf. i R. I, 378, 88, 98, 410.
Bennigsen, Levin Avg., r. Gen. II, 394, 96.
Bentzen, Kapt. I, 468.
— Lt. I, 468.
— Lavrids K.jan, Bf. i F. II, 467, 75. 631, 44.

Benzon, Hartv. Jak. Fredr., Rf. i R. II, 558.
— Kaspar Herman, Rf. i F. II, 715.
— K.jan Sigfr. Nissen, do. II, 95, 706.
— Niels, Genprokureur. I, 272.
Berband, K.jan, Major. II. 186.
Bergenstråle, sv. Gen. II, 328.
Berger, Valentin, Rf. i R. II, 214, 44, 77, 338, 60, 557.
Bergh, n. Kapt. i F. I, 214.
— Kristof Anker, n. Genaud. II, 386, 739.
Bering, Peter, Kdt. II, 732.
Beringskjold, Tomas, II. 185.
Berling, Karl, Eraad. II, 511.
Berlund, Matias, Drbt. I, 467.
Bernadotte (se Sverig).
Bernstorff, Andreas, Rf. i F. II, 478, 636, 62, 70.
— Andreas Peter, Min. II, 192, 97, 219, 57.
— Eggert Ditlev, Rf. i R. II, 577.
— Joh. Hartv. Ernst, Min. II, 55, 140, 46.
— Joakim, do. II, 233, 83.
— Kristian Gynter, do. II, 283.
Berstenborstel, Daniel, Kdt. II, 736.
— Otto Adolf, do. II, 736.
Bertouch, Georg, n. do. II, 769.
Beseler, Heinrich, t. Stath. II, 455.
— Johan, Kdt. I, 24, 29, 59. II, 735.
Bessel, Karl Joh. K.jan, Rf. i F. II, 79, 613, 731.
Beuning, Konrad, hol. Sendeb. I, 27.
Beuvius, Polykarp. Krysost., n. Af. II, 118, 740.
Beyer, Matias Vilh., Major. II, 638.
— Eraad. I, 340.
— Valentin, n. Bf. i F. II, 79, 99.
Bibow, Hans Henr., Rf. i R. I, 413, 57. II, 26, 559.
— Hartnack, do. II, 571.
— Siegfried, Rf. i F. I, 101, 15, 33, 46, 47, 50, 52, 68, 74-77. II, 604, 16, 732.
Bidal, sv. Ob. I. 39.
Bie, Lorens Avg., Bf. i F. II. 645, 63, 81, 733.
Biegeń, Jørgen Reinh., Kdt. II, 736.
— Rudolf Reinh., Rf. i F. I, 232, 39, 350, 92, 98, 407, 19, 33. II, 602, 13.
Bielefeldt, Karl Fredr., Af. II, 234, 77, 86, 96, 549, 740.
— Sigesm. Jakob, Af. II, 118, 51, 92, 548.
Biellart, G. D., Iof. II, 93.
— Joh. Ludv. Matias, n. Kdt. II, 771.
Biermann, Konrad, Min. I, 189, 208, 21.
Bijl, sv. Rf. I, 505.
Bildstein, Eberh., sv. do. I, 398, 401, 11.
Bilenberg, K.jan, Kdt. II, 737.
Bille, Anders, Gen. I, 21, 23. II, 541.
— Daniel, n. Rf. i F. I, 50. II, 756.
— Joakim Fredr., Lt. I, 468.
— Kristian, Rf. i R. I, 29.
— Sten, Rof. I, 15.
— Sten Andersen, Kp. i F. II, 626, 97.
— Sten Andersen, Am. II, 262, 85, 86, 360.
— Vincens, n. Rf. i F. I, 50.
Binzer, Ludv. Jak., Gen. II, 221, 45, 47, 77, 528, 30, 711, 13, 66.
Birch, Povl Hansen, n. Lt. II, 327.
Birchholtz, Joh. Siegism., Rf. i F. I, 352, 406, 19, 33. II, 642.

Bitter, hol. Am. I, 84.
Bjelke, Henrik, Am. I, 35, 90, 131.
— Jørgen, Gen. I, 50, 53, 54, 75, 88, 90, 244. II, 730, 38. 63.
— Jørgen, Kapt. I, 468.
— Kristian, Am. I, 172, 215.
— K.jan Fredr. K.jan, Rf. i F. I, 308, 29. II, 613, 99.
— Kristoffer, do. I, 246, 62, 313, 21. II, 631, 88, 753.
— Niels Thureson, sv. do. I, 125, 26.
— Ove, Kansler. I, 75.
— Thura Gabriel; sv. Rf. I, 551
Bjelkenstjerna, Klas, sv. Am. I, 34, 35.
Bjørn, Holger, Lt. II, 186.
Bjørnberg, sv. Rf. I, 378.
Bjørnklo, Ole, Menig. II, 429.
Bjørnsen, Jonas, n. Kdt. II, 769.
Blankenheim, Just Phil., Kdt. II, 692, 733, 35, 37.
Blendheim, Aof. II, 234.
Blessowsky, Peter, Rf. i F. I, 226. 2. 597, 698.
Blichfeldt, Kornelius, Søof. I, 424.
Blix, sv. Kdt. I, 157.
Joh. Fredr., Rf. i F. II, 767.
— Sten, do. I, 561, 64, 65, 68, 90. II, 761.
Blixen Finecke, Karl Fredr. Axel Brod, Rof. II, 460, 595.
Blom, Hans Jørgen, Bf. i F. II, 428, 67, 75, 619.
— Jean Karl, do. II, 642.
— Sigfried, Kapt. i F. I, 468.
Blumenthal, t. Gen. II, 464.
Blücher, Anton, Lt. I, 468.
— Ernst K.stof, Rf. i F. II, 97, 634, 62.
— Fritz, Rof. II, 234.
Blücher, Gerhard Lebrecht, t. do. II, 278, 79.
— Jørgen, do. I, 152
— Karl Leopold, Rf. i F. II, 274, 665, 704.
— Karl Vilh. Gotlob, n. Rf. i R. II, 742, 45, 71.
— Lorenz, Rf. i F. I, 352, 66, 98. II, 655.
Bocatius, Ditlev, Kdt. II, 736.
Bockenhäuser, sv. Rf. I, 505.
Bohnen, sv. do. I, 491.
Boiset, Laurenze, Rf. i F. I, 295, 314, 31, 508. 2, 610, 13, 23, 26.
Bojesen, Pet. Magn., n. Rf. i R. II, 243, 745.
Bolingbroke, John, e. Min. I, 329.
Bolt, Henr. Volrat, Rf. i F. I, 24, 59.
Bonaparte, (se Spanien).
Bonar, Jak. Pet., Kdt. I, 318, 23, 31, 527. II, 560, 702, 30.
Bonde, n. Bf. II, 32.
— sv. Rf. I, 398.
Bonin, t. Gen. JI, 464, 69, 71, 73, 76, 77.
Bonnez, Karl, Bf. i F. II, 466, 76, 720.
Bonsach, Niels, Stabsl. I, 245.
Boomfjeld, Mikael Kornels, Søof. I, 172.
Borch, Bastian Ernst, n. Rf. i F. II, 761.
— Ole K.stof, n. Kdt. II, 773.
Borgen, K.jan Erhard, Kapt. i F. II. 353, 54, 56.
Borkhusen, sv. Rf. I, 136, 46, 48, 52.
Bornemann, sv. do. I, 39.
— Anker Vilh. Fredr., Genaud. II, 531, 739.
— Georg Bernh., do. II, 532.
— Jeronimus, do. I, 457. II, 531.

Bornemann, Vilhelm, do. II, 531.
Borstel, Fredr., sv. Gen. I, 125, 36, 52, 85, 204.
Both, Nikolai, Rf. i F. I, 44.
Botmar, t. Rf. I, 269.
— do. do. II, 479.
Boudet, f. Gen. II, 311.
Bouflers, Louis François, do. do. I, 327, 28.
Bousquet, sv. do. I, 458, 505.
Boye, sv. do. II, 372, 79, 87.
Boyneburg, Herm. Fredr., Rf. i F. I, 246, 62, 95, 314, 16, 18. II, 652, 55, 703, 52.
— K.jan Ludvig, Rf. i F. II, 752.
Brackel, Anton Julius, t. Bf. i F. II, 479.
— Andreas Niels Jul., Rf. i F. II, 266, 662, 735.
— Johan Andreas, Bf. i F. II, 171, 710.
Braem, Gerh. Alb., Kfraad. II, 149, 68.
— Martin, Bf. i A. II, 549.
Brahe, Niels, sv. Sendeb. I, 93.
— Sten, Rf. i R. I, 131, 62. II, 585.
Bramhelft, Georg Teod., Bf. i F. II, 637.
— K.jan Fredr., Rf. i R. II, 559.
Brandenburg, Fredr. Vilh. af, Kurfyrste. I, 98, 156, 59, 66, 89, 93, 98, 212, 31, 42.
— Kulmbach Fredr. Ernst, Gen. II, 44, 49, 54, 75, 81, 89, 526, 655.
— — Fredr. K.jan, Gen. II, 619.
Brandt, Klavs, Menig. II, 429.
— Enevold, Greve. II, 185, 86.
— Skriver. I, 553.
— Peter, Rentemester. II, 519, 20.
Braun, Hans Karl, n. Rf. i R. II, 744.
— Johan, n. Major. I, 215.
— Johan, sv. Rf. i F. I, 378, 98, 411.
Braun, t. Rf. i R. I, 480.
Braunschweig-Bevern Fred. Karl Ferd. Gen. II, 93, 97, 117, 76, 89, 92, 210, 12, 605, 729.
— — Georg Ludv. Fredr., Rf. i F. II, 626.
Brechwoldt, F., Aof. II, 234.
Breda, Joakim, Kdt. I, 29. II, 649, 730.
Bredal, Matias, Drbt. I, 467.
— Peter, Søof. I, 32.
Bregendahl, Laurids Nørgaard, Rmd. II, 504.
Breitenau, K.stof Gensch, Min. I, 272.
Bremer, Henrik, Rf. i F. 1, 22.
— Johan Otto, Kdt. I, 95. II, 631, 90, 91, 735.
— Søof. II, 177.
Bretteville, Louis Normand, Rf. i F. II, 441, 647.
Bretholz, sv. do. I, 186.
Breuer, Joakim K.jan, do. II, 380, 670.
Brinck, Konrad, do. I, 115, 33, 46. II, 691, 92, 784.
Brock, Fredr. Ludvig, Rf. i R. II, 566.
— Ludvig Fredr., Adt. II, 277, 83.
— Nikolai Stabel, Rf. i R. II, 576.
— Ole Kristof, n. Kdt. II, 774.
Brockdorff, Adolf Fredr. Schack, Rf. i R. II, 594.
— Bendix, do. I, 433, 508. II, 572.
— Ditlev, n. Rf. i F. I, 52, 53. II, 755, 61.
— Ditlev, Rf. i R. I, 246, 62, 313. II, 573.
— Henrik, Rf. i R. I, 419, 42, 57, 80. II, 591.
— Joakim, Brf. II, 98.
— Karl Juel-, Rf. i R. II, 595.

Brockdorff, Kristian, Rf. i F. I, 314. II, 668, 702, 36.
— Schack, Rf. i R. I, 246, 62, 352, 66, 87, 92, 98, 402, 10. II, 564.
— Lt. I, 468.
Brockelmann, Georg Anton, n. Rf. i R. II, 742.
Brockenhuus, Frans, Rf. i R. II, 579.
— Johan, n. do. I, 75. II, 579, 741, 42.
— Johan Fredr., do. I, 457. II, 19, 48, 567, 85, 731, 742.
— Jørgen (Georg), do. I, 146, 68, 76, 78, 87. II, 587.
— Jørgen Otto, n. Rf. i F. I, 428, 535, 81. II, 32, 759.
— Kasper K.stof, n. do. I, 245, 61, 300. II, 759.
— Ove, n. do. II, 743, 579.
— Øve Fredr., n. Rf. i R. II, 78, 99, 138, 54, 72, 744, 70.
— Peter, Rof. II. 583.
— t. Aof. II, 479.
Brockot, Leonh. K.stof, Kap. i F. I, 468.
— Sylvius Fredr., Maj. i F. II, 142.
Bruhn, Edv. Palnatoke, Rf. i R. II, 560, 72.
— Ernst Povl, Rf. i F. II, 440, 715.
Bruin, Jakob, Gen. I, 418, 33, 57, 73. II, 619, 731, 34.
Brun, Hans Jakob, n. Kdt. I, 561, 91. II, 32, 750, 65, 68, 71.
— Karl Avg. Adalb. Frans Joh., Bf. i A. II, 549.
— Ole, n. Kdt. II, 771, 73, 74.
— Peter, n. do. II, 771.
Brunow, Karl, Rf. i F. I, 29, 32.
Bruun, Eusebius, Aof. II, 461, 98.
— Joh. Jakob, Postm. II, 382.
Bruun, Urban, Kommissær. II, 163.
Brüggemann, Ulr. Fredr., n. Bf. i F. I, 473, 585, 46, 47.
— Valdemar, n. Rf. i F. II, 189. 54, 78 758, 61.
Brøl, Joh. Sveder, Genprofos. I, 245.
Buchner, n. Kdt. II, 773.
Buchwald. II, 479.
— Ludv. Nikl. Hugo, Rf. II, 715.
— Vulf, Kapt. i F. II, 531.
Buck, Georg Fredr., n. Kdt. I, 468. 2. 773.
Budberg, sv. Rf. I, 136, 46, 52.
Budde, Fredr. Otto, n. Rf. i F. I, 586, 87. II, 761, 65.
— Kristoffer, n. Kdt. II, 774.
— Ole, Søof. I, 610, 11.
— Vincens, n. Rf. i F. I, 422, 28, 31, 78, 86, 529, 54, 60, 81, 98, 600, 1, 3, 4, 16. II, 33, 764, 65.
Bugenhagen, Andreas, Rf. i R. I, 205. II, 565, 687.
Bull, Hans, n. Rf. i F. II, 207, 761.
— Kristian, do. II, 242, 758.
Bunge, sv. Gen. II, 324.
Burenskjold, Jakob, sv. do. I, 383, 98, 401, 29.
Burmeister, Joh. Joakim, Kap. i F. I, 22.
Busk, Ditlev, Rf. i F. I, 115, 33, 46, 68, 77, 78. II, 616, 38, 731.
Bülow, Bartold, Rf. i F. II, 183, 223. II, 651, 730, 31, 34.
— Bart. Kuno, Rf. i F. II, 98, 707.
— Frans Kristof., Genadt. II, 524, 30.
— Fredr. Rubek Henr., Gen. II 440, 58, 59, 61, 67, 70, 72, 77, 80, 502, 26, 613, 46.

Bülow, Gotskalk Ernst, Rf. i R. I, 418, 33, 40. II, 560.
— Hartnack, do. II, 589.
— Jakob, do. I, 115, 33, 46, 68, 70. II, 571, 737, 42.
— Johan, Hofmarsk. II, 284.
— Karl Ernst Johan, Gen. II, 466, 78, 98.
— Kristian Fredr., Kapt. i F. II, 448.
— Kristian Peter, Rf. i F. II, 626.
— Kristian Vind, Rf. i R. II, 589.
— Kuno Josva, t. Gen. I, 269.
— Ludvig Vilhelm, Rof. II, 214.
— Otto Frederik, Rf. i F. II, 131, 619, 34.
— Otto K.jan Severin Avg., Gen. i F. II, 475, 78, 625.
— Povl Martin, Kdt. II, 730.
— Reimer Hans, Rf. i R. I, 262, 317, 52, 66, 98, 418, 33, 57, 67, 63. II, 559, 60.
— Tomas K.jan, Brf. i R. I, 170. 2. 588, 688, 736.
— Ulrik Adam Otto, Rf. i F. II, 186, 237, 647.
Böckmann, Frans, Borger. I, 477.
— Sven, Drabt. II, 688.
Böhmen, sv. Rf. I, 458.
Böttger, sv. Gen. I, 43, 44.

Callenberg, Otto Karl, Rf. i F. I, 426, 529. II, 619, 704, 5.
Cammenberg, Lt. I, 468.
Camps, K.jan Ulrik, Rf. i R. II, 567.
Canabæus, t. Kp. II, 479.
Caroc, Fredr. Vilh., Gen. II, 636, 62.
— Georg Vilh., Rf. i F. II, 681, 79, 81, 82.
— Herman Alex., Genaud. II, 90, 581.
Castenskjold, Gustaf, Gen. i R. II, 567.
Castenskjold, Henrik, Rf. i R. II, 566.
— Henr. Gisbert, Gen. i R. II, 441, 589.
— Joak. Melkior Holten, do. II, 184, 244, 91, 95, 316, 18, 572, 94.
— Kristian Ludv., do. II, 442.
Castonier, Fred. Jul. K.jan, Gen. i F. II, 405, 647, 55, 733.
— Hans Siegism., do. II, 48, 55, 605, 733.
Cederfeldt, Bartolemæus, Etatsr. II, 136.
Cederstrøm, Thure Gust, sv. Gen. II, 324, 28.
Celle, Hertug, I, 240.
Chabert, Rikard Vilh., Bf. i F. II, 684, 723.
Chaillou, Johan, Kdt. II, 736.
Chamier, t. Rf. i F. II, 468.
Chapelle, Diedrik, t. do.
Cheuses, Henri, Rf. i R. II, 576, 93.
Choiseul, Etienne Francois, fr. Min. II, 82, 83.
Christiani, Fredr. K.jan, Bf. i F. II, 642, 84.
Cicignon, Fredr. K.stof, n. Gen. i F. I, 296, 350, 418, 27, 29, 31, 90, 508, 29, 59, 61, 81, 84, 89, 91. II, 753, 70.
— Johan Kasper, n. do. I, 81, 84, 96, 101, 24, 46, 47, 217, 28. II, 732, 62, 72.
— Ulrik Fredr., n. Rf. i F. II, 134, 761.
Classen, Joh. Fred., Gkrkom. II, 91, 122, 23, 69.
Claudi, Hans Kristof, Kdt. II, 738.
Clermont Louis, fr. Gen. II, 84.
Clifford, Tomas, e. Sendebud. I, 80, 87.
Clodt, sv. Rf. i F. I, 183.
Coch, Fredr. Karl, Bf. i F. II, 467, 75, 78, 676.

Coyet, Gustaf Vilh., sv. Rf. i F. I, 378, 98, 411.
Colbjørnsen, Peter, n. Oberst. I, 561, 66, 90, 94.
Coldevin, Georg Kristian, Bf. i F. II, 655.
— Henrik Angel, n. Rf. i F. II, 308, 28, 41, 745.
— Karl Fredr., Bf. i F. II, 719.
Coninck, Peter, Livjæger. II, 262.
Cormaillon, Charl. Damas, Kdt. I, 231, 32, 40, 90. II, 697, 730.
Coucheron, Anton, n. If. I, 228. II, 740, 69.
— Anton Jakob, n. Rf. i F. I, 550, 55, 58, 73. II, 763.
— Birkholt Arnt, n. do. II, 767.
— Hans Nobel, n. do. II, 307, 21.
— Ivar, n. do. I, 535.
— Ivar, n. do. II, 141.
— Vilhelm, n. do. I, 167, 86, 228. II, 737, 49, 68, 72.
la Cour, Niels Georg, Bf. i F. II, 467, 75, 78, 619, 719, 21.
Cramer, t. do. II, 479.
Crefeld, sv. Rf. i R. I, 183.
Creutz, Lorenz, sv. Am. I, 110, 11.
— sv. Gen. I, 343.
— sv. Major. I, 552.
Cronberg, Magn., sv. Ob. I, 369.
Cronstedt, Karl, sv. Gen. I, 462, 91, 526.
Croy, Karl Eugen, Rf. i F. I, 124, 33, 68, 74, 76, 78, 207, 13. II, 622, 95, 737.
Cüriche, Natanael, Kdt. II, 736.
Czabelditz, Czabeler, Rof. II, 558.
Czernichow, Hans Jakob, Kdt. II, 380, 735.

Daa, Gregers, Gen. i R. I, 232, 418, 33, 57, 66, 67, 614.
Daemen, Gilles Vilh., Kommissær. II, 125.
Dahl, I., Sæof. I, 568.
— Jens Kristian, Gen.adt. II, 433, 530.
Dahlberg, Erik, sv. Gen. I, 104, 54, 62, 257.
Daimville, Anton, Gen.adt. I, 262.
Daldorf, Joh. Valentin, sv. Gen. I, 505.
Dalphil, sv. Kpt. I, 382.
Dalvig, Andreas, Kapt. I, 468,
— Joh. J. Bernh., Rf. i F. I, 295, 312. II, 617.
Dam, J., Sæof. I, 569.
Dankwarth, K.jan Alb., Rf. i F. I, 352, 407, 13, II, 605.
— sv. Rf. I, 398, 606.
Danmark, Charlotte Amalie, Dronning. I. 287.
— Frederik Ferdinand, Prins. II, 381, 440, 94, 501, 66.
— Frederik III, Konge. I, 14-20, 26-37, 48, 58, 65-76, 80.
— Frederik IV, do. I, 87, 224-96, 305-75, 416-97, 508-77, 602-16. II, 2-41.
— Frederik V, do. II, 11, 47, 65, 74, 83, 101-66.
— Frederik VI, do. II, 178, 219-97, 309-98, 400-35, 48.
— Frederik VII, do. II, 437, 54, 655, 733.
— Fredr., Prins. II, 184, 85, 91, 219.
— Fredrikke Amalie, Prsesse. I, 336.
— Georg (Jørgen), Prins. I, 116, 80. II, 650.
— Juliane Marie, Dronning. II, 185, 91, 219.
— Karl, Prins. I, 333, 34, 38. II, 25.

Danmark, Karoline Matilde, Dronning. II, 185, 86.
— Kristian III, Konge. II, 789.
— Kristian IV, do. I, 9, 11, 15, 20, 28, 68.
— Kristian V, do. I, 89-98, 100-96, 206-50, 72, 325. II, 15, 50.
— Kristian VI, do. II, 11-13, 42, 47, 55, 56.
— Kristian VII, do. II, 11, 146-91, 209-18, 25, 57, 65, 311.
— Kristian VIII, do. II, 277, 316, 38, 60, 61, 65, 85-88, 433, 36, 52, 53, 631, 738.
— Kristian IX, do. II, 440, 60, 76, 94, 501, 13, 94.
— Marie Sophie Frederikke, Dronning. II, 245.
Dannefærd, Jakob, Kapt. i F. II, 559.
Danneskjold-Laurvig Ferd. Anton, Rf. i R. I, 352, 433, 567.
— Fredr. Ludv., Gen. i F. II, 92, 97, 605.
— K.jan Konr., Min. II, 188.
— Levendal Frans Xavier, Rf. i F. II, 251, 713.
— — Karl Avg. Vilh., Genadt. II, 215, 55.
— Samsøe Fredr., Min. II, 40, 149, 61, 257.
Darre, Julius, Bf. i F. II, 647.
— Mikael, n. Rf. i R. II, 742.
— Niels Stockfleth, n. Major. II, 321, 27.
Dau, Karl Vilh., Bf. i F. II, 476, 78, 619, 713.
Daue, Hartv. Vilh., Rf. i R. II, 560, 715.
Dauw*), Adolf Karl Fredr., Rf. i F. II, 626.
David, Bois, t. Gen. I, 269.
Davout, Louis Nikolas, fr. Gen. II, 364-66, 369-71.
Decken, Gerhard, Major i F. I, 321.
Deden, Ebbe Klavs, Rf. i R. I, 331, 468, 219, 26, 593.
— Ebbe Klavs, Bf. i F. II, 170, 710.
— Hartv. Otto, Kdt. II, 690, 784.
Degenfeldt, Hanibal, Gen. i F. I, 95, 96, 101, 15, 19, 84, 208. II, 695, 735.
Dehn, Ferd. Avg., Rf. i F. II, 43, 44, 58, 75, 665, 707, 34.
— Frans Henr., Kdt. I, 218, 23. II, 588, 687.
— Joh. Fredr. K.jan, Rf. i F. II, 98, 131, 709.
Deichmann, Peter, n. Gen. II, 116, 32, 761.
— Vilh., n. Rf. i F. II, 755.
Delius, t. Kapt. II, 464, 78.
Delmer, Gothard, Drbt. I, 468.
Delvig, Gen. I, 189.
— Bernh. Reinh., sv. Gen. I, 551, 63, 64, 65, 67.
Dernath, h.g. Raad. I, 474.
Dessau, Leopold af, t. Gen. I, 508 20.
Destinon, Alex., Rf. i F. II, 662.
— Johan, do. II, 619.
Dewitz, Frans Joakim, Gen. I, 313, 17, 52, 69, 70, 73, 83-87, 98, 402, 5, 7, 8, 10, 14, 17, 33, 57, 60, 67, 71, 75, 507, 8, 19. 26, 32. II, 526, 77, 737.
— Ulrik, Kdt. II, 600, 1, 90, 731, 32, 33.
— Ulr. Otto, Gen. I, 317, 418, 42, 56, 57, 65, 67, 68, 80. II, 61, 590.
Dexter, Henr. Jordan, Kdt. I, 382. II, 736.
Didron, Joh. Fredr., sv. Rf. i F. I, 603.
Dieterichson, Erasmus, n. Rf. i F. II, 761.

*) 2. Del, Side 626, 10. L. f. o. bedes Dann rettet til Dauw.

Dieterichson, Fredr., do. do. II, 95, 99, 134, 39, 207, 33, 43. II, 761, 63.
— Fredr., Kapt. i F. I, 468.
— Gabriel Grubbe, Bf. i F. II, 79.
Dieterich, Joh. K.jan, Rf. i F. II, 706.
Diethardt, Henr. Verner, Kdt. I, 590, II, 786.
Dilleben, Fredr. Ant., Rf. i A. II, 118, 51, 215.
— Hans, Kapt. i A. II, 541.
— Joh. Andreas, n. Af. II, 740.
Dinesen, Adolf Vilh., Aof. II, 433, 66, 75, 78.
Ditmar, Joh. Fredr., Rf. i F. II, 707.
Ditmersen, Nik. Henr., Rf. i R. I, 316, 17. II, 61, 590.
Ditten, Fredr. Kristof, n. Rf. i F. II, 307.
Djørup, Mikael, Stabslæge. II, 477 534.
Dobritz, Gotfred, Drbt. I, 468.
Dodt, Just Viktor, Bf. i F. II, 478, 662, 717.
Dolgorucki, r. Gen. I, 600.
Dompré, t. do. I, 269.
Donop, Fred. Phil., Bf. i F. II, 623.
— Henr. Jul. Ernst, Kdt. II, 786.
— Movrits, n. Rf. i R. II, 742.
— Simon Henr., do. I, 413, 33, 40, 48, 57, 93, 528, 30. II, 18, 565.
Dopf, t. Gen. I, 269.
Dorrien, Joh., Gen. i R. II, 338, 59, 576, 89.
Dorscheus, Fredr., Bf. i F. II, 440, 642.
Douglas, Robert, sv. Rf. i F. I. 50.
Drechsel, Georg Vilh., n. Rf. i R. II, 194, 214, 744.
— Kristof Ernst, Rf. i R. II, 98.
Drake, Joh. K.jan, sv. Rf. I, 136, 46, 52, 80.
Drakenberg, Erik, sv. Gen. I, 55.
Drechsler, K.jan, Kdt. II, 735.
Dresen, Bertel, Landsknegt. II, 539.
— Daniel Ditlev, Genaud. II, 531.
Dreyer, Andreas, Søof. I, 172.
— Joh. K.stof Fredr., If. II, 466, 77, 94, 538.
— Karl Vilh. Ludvig, Rf. i F. II, 613.
— K.jan Ludv. H. F. V., Bf. i F. II, 655.
Dræbye, Ulr. K. H., do. II, 681.
Dubsky, Lt. I, 203.
Dudden, Fredr., Rf. i F. II, 658, 62, 735.
— Phil. Eil., Kp. i F. II, 176.
Due, Bent Jensen, Drbt. I, 467.
— Joh., n. Kdt. II, 772.
— Kasper, n. Rf. i F. II, 756.
— Kristof, Rf. i F. II, 580.
— Manderup, do. I, 352, 98, 406, 13. II, 670, 99.
Duncam, Jacob, Gen. i R. I, 94, 97, 99, 101, 15, 19, 21, 24, 26, 28, 203, 17, 27. II, 564.
Dupas, fr. Gen. II, 311.
Dücker, Karl Gustaf, sv. Gen. I, 378, 88, 98, 415, 34, 36, 51, 58, 78, 505, 25, 26, 91, 92.
Düring, Ernst Fredr., Rf. i R. II, 234, 66, 74, 77, 589
— sv. Gen. I, 505.
Dyre, Ivar, n Rf. i F. II, 756.
— Klavs, Rf. i F. II, 601, 49.
Döbeln, Georg Karl, sv. Gen. II, 331.
Døderlein, Joh. Mikael, n. Kapt. II, 65.
Dørflinger, t. Gen. I, 157, 212.
Dørnberg, t. do. II, 372, 76.

Ebbel, Just, Kdt. II, 731, 32.
Eberhertz, Frans, Rf. i R. II, 578, 732.
— Fredr., do. II, 19, 27, 53, 592.

Eberstein, Ernst Alb., Gen. I, 24, 25, 40-43, 45, 57. II, 525, 80, 627, 28, 31.
Eberschwein, Phil. K.stof, Lt. I, 468.
Eck, sv. Rf. II, 387.
Ecklef, Georg Henning, Drbt. I, 467.
— Joh. Nikolai, Kdt. II, 188, 771.
— Konrad Henr., n. Kdt. II, 773.
Edelbuttel, Georg Nik., Drbt. I, 468.
Egede, Hans, Præst. II, 29.
Eggert, Otto David, Drbt. I, 467.
Ehrenfeldt, Joh. Sigism., Bf. i F. II, 705.
Eichstedt, Hans Henr., Gen. i R. II, 185, 86, 91, 92, 207, 573, 730.
— Joakim Bernt, Bf. i F. I, 418, II, 605.
— Kristof, do. II, 639.
— Valentin, Ovrkrsk. I, 345, 52, 66, 72, 84, 87, 93, 94, 98, 405, 9, 10, 18, 32, 57. II, 524.*)
— Rof. I, 52.
— t. Rf. i R. I, 480.
— t. Rf. i F. II, 479.
— sv. Rf. i R. I, 480.
Eiffler, Hans, Rf. i R. I, 352, 98, 405, 83, 57, 63, 68, 80. II, 57.
Eimhaus, Daniel, n. Rf. i F. II, 75, 99, 757.
Einarsen, Einar, n. Kdt. II, 103, 773.
Ekeblad, sv. do. I, 458, 63, 78.
Eldern, Vald. Ernst, Kapt. I, 467.
— Reinh., Bf. i F. I, 468. II, 639.
Ellbracht, Anton Gynter, Rf. i F. I, 134, 226. II, 596, 693, 98, 732, 36.
— Anton Gynter, Kdt. II, 56, 732.
— Fredr. Povl, Major, Kdt. II, 142.
— Konr. Kasimir Kuno, Kapt. I, 468.
Ellbracht, Moritz, Kdt. I, 178. II, 36, 735.
Ellermann, Johan Bengt., Rof. II, 20.
Elliot, e. Sendebud. II, 238, 39.
Einberger, Andreas Henr., Bf. i F. I, 321.
— Joh. Anton, do. I, 183, 214, 34, 38. II, 629, 31, 92, 732, 34, 37.
Emahuus, Jens Henrik, n. Rf. i F. I, 598. II. 32, 765.
Enden, Volrath, Rf. i F. I, 316, 18. II, 590, 704.
Engel, Johan, Lt. I, 324.
Engelsted, Niels, Rf. i R. II, 378, 576
Eppinger, Fabian, n. Rf. i F. I, 237, 308. II, 622, 99, 732, 61.
— Reinhard, n. do. II, 139. 765, 71.
Erffa, Hans Martin, Rf. i F. I, 234, 37, 46. II, 617, 19.
Erhorn, Vilh., Rf. i F. I, 123, 46.
Erlandsen, Sven, Kapt. I, 161.
Erndte, K.jan Fredr., If. II, 538.
Ernst, Fredr. K.jan, Bf. i F. II, 467, 613, 35, 733
Esche, Erdmund, Rf. i F. I, 223, II, 617, 19, 96.
Esemann, Henr. Rof. I, 320.
Essen, sv. I, 38.
— do. I, 458.
— Hans Henr., do. II, 387.
Estang, Henri Klarel, Seof. I, 568.
Ewald, Johan, Gen. II, 244, 46, 55, 65, 75, 78, 79, 85, 816, 18, 24, 38, 59, 62, 63, 711.
— Karl. Genadt. II, 524, 30.
Eynden, Alb., Gen. I, 352, 98, 406, 14, 38, 528. II, 619.

Faaborg, Teodor, Rf. i F. II, 478, 93, 94, 501, 618, 19, 29.

*) II, 524. Val. Eichstedt Ovrkrsekrt. fra 17/5 1710—1718 er glemt i Teksten. Side 524.

Fabricius, Konrad Alex, Eraad. II, 122.
Falbe, Ant. Ulr., Rf. i A. II, 494, 549.
— Fred. Vilh., Rf. i F. II, 289, 316, 608.
Falk, Arndt Ludv., Maj. i F. I, 321,
— Henrik, Drbt. I, 467.
— Otto Fredr., n. Bf. i F. II, 284.
— Tønne, Kdt. II, 736.
— Vilh. Fredr., Rf. i F. II, 626.
Falkenberg, Gustaf Adolf, Rf. i F. II, 631, 82.
— Melkjor, sv. do. I, 411, 58, 91, 558, 66.
Falkenskjold, Arnold, Maj. i F. II, 186.
— Joh. Arn. Fredr., Rf. i F. II, 683, 727.
— Martin, Lt. I, 571.
— Otto Seneka, Rf. i F. II, 179, 80, 82, 85, 86, 228, 608.
Falkner, sv. Rf. I, 476.
Fallesen, Martin Edv., Kdt. II, 687.
Falsen, Envold, n. Etatsr. II, 305.
— Jørgen Konrad, Am. II, 347, 49, 51—54.
— Kjan Magn., Etatsr. II, 136.
Fasting, Joh. Jakob, n. Rf. i F. II, 139, 233, 761, 63, 72.
— Tomas, n. do. II, 767.
Favin, Fredr. Avg. Adolf, Rf. i F. II, 94, 708.
Federspiel, Ludv., Bf. i F. II, 631, 79.
Feignet, Josef, If. II, 97, 120, 31, 538.
Felber, David, n. Af. I, 245, 60. II, 740.
— Joh., n. Rf. II, 767.
Felden, Kdt. II, 736.
Fensmark, Joh. Henr., Genadt. II, 530.
— Ole Kjan, Af. II, 437, 94, 549.
Ferry, Peter, n. Kdt. II, 771.
Fersen, Fabian, sv. Gen. I, 88, 39.
— Fabian, sv. do. I, 114, 25, 47, 52, 70, 74, 75.
— Reinh. Joh., n. do. I, 458, 91, 600, 3.
Feriden, Georg Eman. Eberlin, Rof. II, 19.
Fenquieres, fr. Gen. I, 148, 221.
Fibiger, Johan Adolf. II, 428.
— Jakob Skavenius, Af. II, 428, 66, 77, 78, 98, 500, 10.
— Karl Axel Jul., Rf. i R. II, 576.
Fick, Gideon, sv. Rf. i R. I, 183.
Flen, Ulr. Fredr, n. Rf. i F. I, 554. II, 761.
Finecke, Ernst Fredr., Rf. i R. II, 48, 564.
— Fredr. Avg., Rf. i F. II, 704.
Gynter Didr., do. I, 468. II, 591, 92.
Fircks, Johan, n. Rf. I, 51. II, 756, 70.
— Mogens Ernst, II, 131, 49, 631, 730, 32.
Fischer, Fredr. Ferd., n. Bf. i F. II, 307, 21, 27.
— Henrik, Lt. II, 233.
— Jean, Godsejer. II, 25.
— Johan Olfert, Am. II, 262.
— Julius Erik, Kdt. II, 687, 735.
— Mikael, If. II, 29, 538.
— Niels, Drbt. I, 467.
— Stabslæge. I, 457.
Fisker, Lorens Henr., Am. II, 321.
Fleetwood, Georg Vilh., sv. Rf. I, 378, 98, 411.
Fleischer, Herm. Reinh. Kapt. i F. I, 468.
— Philip, Rf. i R. II, 588.
Flemming, Jakob, Rof. I, 15.
— Jakob Henr., t. Gen. I, 346, 434, 56, 60, 67, 74, 80, 86, 96.

Fiensborg, K.jan Julius, Krm. II, 467, 70, 77, 500, 24, 30.
Flindt, Jakob, Rf. i R. II, 265, 405, 578.
— Karl Ludv. Henr., Gen. i R. II, 440, 67, 78, 95, 502, 60, 72.
Flock, Johan Tomas, Kdt. II, 736.
Flor, Ditlev, n. dn. II, 774.
Floris, Peder, h. Am. I, 34.
Fock, K.jan Ludv., Lt. I, 468.
Fogh, Frantz, Lt. II, 378.
Folkensahm, Frans Vilh., n. Rf. i R. I, 246, 60, 99, 350, 427-29, 31. II, 743, 57.
— Fredr. Vald., Rf. i F. II, 55, 56, 626, 735.
Fontenay, Kasper Fredr., Am. II, 101.
Forbus, sv. Rf. I, 398.
Forest, Fredr. Henr., Rf. i R. II, 588, 89, 688.
Fraas, Baltasar Fredr., Kapt. II, 686.
Franck, Fredr. K.stof Mogens Joh., Bf. i F. II, 441, 665.
Frankrig, Ludvig XIV, Konge. I, 160, 219, 21, 29, 33-36, 38, 59, 311, 12, 22, 23, 25, 27, 29.
— Napoleon I. II, 280-82, 311-13, 17, 59, 61-65, 67, 71, 85, 87, 96, 404.
Freiesleben, Johannes, Rf. i R. II, 467, 76, 78, 567.
Fremmen, Hans Olaf, n. Kdt. II, 771.
Fremming, Valdem., n. Rf. i R. II, 742.
Friboe, Fredr. Kasp. Konr., do. II, 277, 525, 58.
— Hans Adolf, Af. II, 549.
— Joh. Fredr. K.jan, do. II, 549.
— K.jan Wildenrath, Rf. i R. II, 576.
Friederichsen, Jørgen Hjort, do. II, 572.
Friederichsen, Peter, Kapt. i F. II, 532.
— Vilh. Adolf, Bf. i F. II, 665.
Fries, Joh. K.stof Goth Gotlob, Adt. II, 366.
— K.jan, Lt. i R. II, 142.
Friis, K.jan Laurids, Stabsdyrlæge. II, 537.
Frijs, Erhard Wedel-, Sendebud. II, 75, 82, 83, 590.
— Hans, Rf. i R. II, 580.
— Jesper, Rf. i F. II, 625, 49.
— Jesper, do. I, 442, 44, 57, 80, 523, 24. II, 619, 701.
— Kristian, Af. II, 540.
— Kristian, Rf. i R. I, 457, 528. II, 26, 27, 61, 590.
— K.jan Emil Krag Jul Vind., Krm. II, 524.
— Niels, Kdt. II, 731, 33.
— Tomas, Drbt. I, 467.
Friesenhausen, Joh. Fredr., Rof. I, 457.
Friesensee, Joh. Ernst, Rf. i F. II, 619.
Fritz, Kristian, Drbt. I, 467.
From, Hans, Rof. I, 176.
Frost, Hans Jørgen Jak., n. Kdt. II, 773.
— Karl Vilh., Bf. i F. II, 642, 63.
Frøhlich, Joh. Fredr., n. Rf. i F. I, 468, 591, 601. II, 32, 754, 58.
— Hans Fredr., sv. Rf. I, 468.
Fuchs, Adolf, Kdt. II, 650, 87, 732.
— Andreas, Gen. I, 171, 78, 83, 211, 12, 14, 28, 31, 32, 40-43, 62-67, 418. II, 619, 22, 732, 34.
— Joh. Sigism., Kdt. II, 734, 35.
— Ludv. Nik., Bf. i F. I, 457, 68.
— Rutger, sv. Rf. i F. I, 458, 565, 67.
Fuhrmann, Hans K.stof, Af. II, 437, 78, 95, 501, 49.

Funck, Joh. K.jan, Kdt. II, 687.
— K.jan Wildenrath, Rf. i R. II, 440.
Fursmann, K.jan, do. I, 308, 49, 433, 35, 40, 45. II, 591.
Fürsen, Joh. Nikolai, t. Rf. i R. II, 479.
Færch, Laurids Nik., Rf. i F. II, 613, 76.
Føns, Peter Severin, do. II, 268, 714.

Gaarder, Jens K.jan, Bf. i F. II, 636.
Gaarman, Johan, n. Rf. i F. I, 535, 41, 81. II, 755, 61.
Gaas, sv. Rf. i R. I, 136, 46, 83.
Gabel, K.jan Karl, Ovkrsek. I, 506, 59, 60, 68, 84, 92, 96, 98, 616. II, 25, 39, 524.
— Marketend. II, 102.
Gaffron, Adam Abrah., Rf. i F. I, 318, 52, 98, 413, 18, 33, 57, 508, 29, 80, 92, 96-98, 601, 16. II, 606, 34, 53, 703, 32.
Gagern, t. Rf. i F. II, 479.
Gahn, Karl Pontus, sv. Gen. II, 323, 25, 87.
Galkofsky, Karl Gustaf., Rf. i R. II, 573.
— K.stof Sigism., do. I, 513. II, 576.
Galle, sv. Rf. I, 147, 48, 52.
Gallovin, Ob. II, 190.
Gam, Otto Fredr., Rf. i R. II, 567.
Gambier, e. Am. II, 284.
Gardie, Magnus, Kansler. I, 130, 86.
— Pontus, Rf. I, 139, 58.
— Magnus Julius, do. I, 458, 78.
Garrelts, t. Rf. i F. II, 479.
Gebler, K.jan Fredr., Bf. i F. II, 98.
Gedde, Fredr., Am. I, 215, 73, 75.
— Hans K.stof, If. II, 203, 33, 89, 96, 537, 38, 740, 70.
— Ove, Am. I, 21, 50. II, 755, 69.
— Salomon, Af. II, 265, 549, 770.
Gedde, Samuel K.stof, If. II, 538.
— Vilh. Edv. Sophus, Rf. i F. II, 644, 71, 84.
Geiler, K.jan, Drbt. I, 468.
Geise, Joh. Erhard, Gen. I, 203, 12, 25, 31. II, 527.
Geistler, Gustaf Vilh., Rf. i F. II, 699, 708, 33.
Gelhorn, Joakim Fredr., n. Kdt. I, 428. II, 774.
Gemtzøe, Hans Fredr., n. do. II, 773.
Gerhardt, t. Gen. II, 479.
Gerlach, Adam Vilh., Rf. i R. II, 576.
— Georg Daniel, Gen. II, 460, 67, 76, 78, 526, 659, 717.
St. Germain, Louis, Krm. II, 77, 81-114, 124-30, 32, 36, 40-69, 74, 79, 93, 204, 524, 26.
Gersdorff, Fredr., Gen. I, 262, 317, 30, 31, 52, 54, 87. II, 560, 617, 32, 34.
— Fredr. Karl, Rf. i R. II, 557.
— Hans K.stof, Kdt. II, 732.
— Joakim, Rigshovmester. I, 25.
— Johan, Rf. i R. II, 577.
— K.stof Fredr., n. Rf. i F. I, 83, 102. II, 759, 62, 63, 65.
— Nikolay, Hofmarsk. II, 18.
— Nik. Max, Kdt. II, 98, 131, 245, 729, 30, 35.
— t. Min. I, 221.
— t. Rf. i F. II, 464.
Gert, Bessestøber. II, 539.
Gertsen, Henrik, hol. Am. I, 34.
Geveke, Jacob, Rf. i R. II, 691, 731, 32.
Giese, Frederik, Fplf. I, 352, 63, 85, 418.
— K.jan Fredr., Rf. i F. II, 98, 138, 41, 760.

Gieske, Henr., Drbt. I, 468.
Gjerta, sv. I, 50.
Glad, Vilh. K.stof, II, 767.
Glahn, Markus, Af. II, 549.
— Povl Egede, do. II, 478, 549.
Glandex, Sigum Henrik, Lieut. I, 468.
Glassan, Franz Henr., Bf. i F. I, 457, 64, 67.
Gleim, t. Aof. II, 479.
Glücksburg, Prins af.
— Frederik, Rf i F. II, 56, 75, 693.
— Karl, do. II, 441, 712.
— Karl Ernst, do. II, 642.
— Kristian (se Danmark K.jan IX).
Goldmann, Ltnt. I, 468.
Goltz, Joakim Rüdiger, Gen. I, 168, 69, 74, 76, 79-83, 89, 94, 246. II, 525, 86.
— Karl Alex., do. II, 251.
Gosch, Ferd. Avg., Bf. i F. II, 460, 66, 75, 78, 720, 27.
Gottberg, Konr. K.jan, Kdt. II, 735.
Grabow, Frans, Kdt. II, 769.
— Rudolf, Rf. i R. I, 381. II, 571-74.
Gram, Martin Madsen, n. Kdt. II, 773.
— Otto K.stof, Rof. I, 402, 13.
Grambow, Hans Henr., Rf. i F. II, 700, 32.
— Volrath Levin, do. I, 579. II, 44, 75, 631, 707.
Grandvilliers, t. Gen. I, 175, 76.
Grave, Andreas, n Kdt. II, 771.
Gratien, fr. Gen. II, 311, 33.
Green, Johan, Drbt. I, 467.
Greve, Jobst Herman, Lt. I, 468.
Grib, Peter, Seof. I, 568, 73, 75, 78.
Griffenfeldt, Peter, Kansler. I, 72, 73, 89, 92, 96, 99-107, 32, 94, 221, 47, 49, 345. II, 651.
Gripenskjold, Magn., sv. Rf. I, 378, 98.
Grolau, Kdt. II, 698.
Grothusen, K.jan Alb., sv. Gen. I, 505, 17.
Grothus, Henr. Joh., Bf. i F. II, 698.
Grubbe, Jakob, Rof. I, 15.
— Peter, Lt. I, 468.
Grubenbach, sv. Rf. I, 505.
Grum, Karl K.jan, Bf. i F. II, 636.
Gruner, Fredr. Karl Ferd., Kdt. II, 277, 635, 42, 716, 30.
— Gerhard, do. II, 732.
— Gustav, n. Gen. I, 567. II, 43, 131, 706, 31, 38.
— Jakob, n. Rf. i F. II, 221, 754.
Grøn, Andreas, n. Rf. II, 139, 54, 73, 766.
Grøning, t. Rof. II, 479.
Grøningen, sv. Rf. I, 458.
Grønlund, Jul. Avg., Bf. i F. II, 635.
Grønvold, Bernd K.jan, n. Bf. i F. II, 234.
Gude, Henrik, Kdt. II, 75, 80, 99, 104, 31, 79, 85, 86, 670, 89, 730.
— Klavs Fredr., Rf. i R. II, 572.
Gulstad, Fredr. Morits Emil, Rof. II, 477.
Günter, Andreas Daniel, n. Rf. i F. II, 744.
— Hans, n. Kdt. II, 770.
Gütrich, Vilh., do. II, 731.
Gyldencrone, K.jan Vilh., do. II, 732.
Gyldenfeldt, K.jan, do. II, 731.
Gyldenløve, K.jan, Gen. I, 237, 44, 45, 60, 313, 14, 16, 18. II, 526, 638, 42, 752.
— Ulr. Fredr., n. Vicekonge. I, 78, 88, 90, 94, 96, 98, 102-5, 12, 13, 21, 28-30, 39, 55, 84-88, 201-4, 16, 17, 20, 27, 31, 32, 44, 537, 614. II, 551, 56, 79, 605, 66, 738, 43.
— Ulr. K.jan, Gen. I, 23, 25, 31. II, 580, 666, 70.

Gyldenløve, Ulr. K.jan, Am. I, 272-80, 353, 430, 35, 38, 49, 50, 51.
Gyldenstjerne, Johan, sv. R.raad. I, 148, 52, 53, 62-64. II, 10, 21, 22, 26.
— Jøran, sv. Gen. I, 356.
— Mogens, Kdt. II, 733.
— Mogens. II, 771.
— Niels, sv. Gen. I, 125, 36, 79, 83, 269.
— — do. do. I, 369, 98, 401, 34, 552.
Gyllenspetz, do. do. I, 129, 30.
Gyntelberg, sv. Rf. I, 136, 46, 52.
Gähler, Kasp. Fredr., Rf. i R. II, 214, 576, 78.
— Peter Elias, Gen. II, 116, 53, 68, 79, 85, 86, 524.
Göttsche, Ulr. K.jan, n. Genaud. II, 739.
Gøricke, Fredr. Vilh. K.jan, Overlæge. II, 663.
Gørtz, Fredr. K.jan Otto, Kdt. II, 733.
— Karl Fredr., Rf. i R. II, 92, 93, 97, 131, 53, 67, 88, 86, 567, 94.
— h.-g. Min. I, 332-40, 443, 72, 90-99, 504, 72, 73, 85, 99.

Hård, Karl, sv. Kdt. I, 124, 31, 32, 207.
Hack, n. Kapt. I, 518.
Haffner, Adam Mog. Venzel, Af. II, 277, 362, 549.
— Joh. Fredr. Vilh., n. Aof. II, 321, 33.
— Joh. Volfgang, Oberst i Gst. II, 265, 77, 713.
— Volfgang, Krm. II, 524.
Hage, Hother, Rmd. II, 504.
Hagen, Broder Peter, Kdt. II, 635, 46, 730.
— Aage, n. Aof. I, 590.
— Jonas, Feltpræst. II, 582.
— t. Rf. i F. II, 136, 83.
Hagedorn, K.stoff. Phil., Rof. I, 413.
— sv. Rf. i R. I, 136, 83.
Hagemann, Jasper Lützov, Kdt. II, 440, 501, 730.
— Jørgen K.stoff., Rf. i F. II, 440, 630, 31, 717.
— K.jan, n. Rf. i R. II, 744.
— K.jan Kornelius, n. Rf. i F. II, 761.
Hahn, Vincens, Jægermester. I, 132, 208.
— t. Gen. II, 468, 74.
— sv. Rf. I, 490.
Halcke, Povl, n. Rf. i R. I, 350, 431. II, 745.
Halkett, t. Gen. II, 459.
Hall, Karl K.jan, Genaud. II, 532.
Halle, Lt. I, 468.
— Joh. Sigism., Rf. II, 583.
Hatting, William, Gen. II, 207.
Hals, Kristoffer, n. Bf. II, 32.
— Niels Kristian, II, 238.
Haltern, Johan, n. Rof. I, 573.
Hamann, Henr., Kapt. i F. I, 468.
Hamilton, Robert, n. Rf. i F. I, 108. II, 768.
— Malkolm, sv. Rf. i F. I, 356, 82.
— sv. Gen. II, 57.
Hammer, Kapt. i F. II, 284.
— Edvard, n. Kdt. II, 778.
— Jørgen, Bf. i F. II, 665.
Hammond, Johan, n. Rf. i F. II, 765.
Handberg, Lorens, Lt. I, 468.
Hanneman, II, 5.
Hansen, Jens Andersen, Rmd. II, 504.
— Jakob, Rf. i F. I, 419, 20. II, 704.
— K.jan Frederik, Krm. II, 433, 37, 61, 65, 70, 85, 98, 500, 3, 5, 24, 33.
— Ole, Am. I, 272, 73, 75.
— Eraad. II, 123.

Harboe, Andreas, Gen. I, 96, 115, 240, 46, 62, 94, 313, 17. II, 526, 49, 642.
— Henr. K.jan, n. Rf. 1 R. II, 234, 43, 744.
— Jens, Ovkrsek. I, 224. II, 518, 20, 24.
— Johan Ulr., n. Rf. 1 F. II, 754.
— K.jan Frans, n. Rf. 1 R. II, 745.
— Niels, Bf. 1 F. I, 449, 95.
— Tomas Matias, Lt. I, 468.
Harbou, Andreas, n. Rf. 1 F. II, 758.
— Hans K.jan, do. do. II, 766.
— Johannes, Brf. 1 F. II, 433, 75, 78, 618, 30, 34, 42, 47, 55, 62.
— Niels, n. do. II, 760, 71.
— Niels, Af. II, 75, 549.
Harloff, Henrik, Rf. 1 F. I, 95. II, 694, 730, 31.
Hassler, Iraad. I, 398.
Hastfehr, Jakob Joh., sv. Rf. I, 138.
Hatten, Bendix, Rf. 1 F. I, 102, 84, 201, 14. II, 616, 18, 87, 732, 62, 73.
Haubold, Adam, n. Rf. 1 F. II, 765.
Hauch, Adam Vilh., Hofmarsk. II, 261, 89.
— Andreas, Gen. II, 97, 116, 17, 79, 92, 210, 619, 731.
— Bartold, n. Rf. 1 F. II, 139, 710, 61.
Hauser, Elias David, If. II, 47, 588, 732.
Hausmann, Fredr. Ferd., n. Rf. 1 F. II, 755.
— Kasp. Herm., n. Gen. I, 244, 45, 61, 350, 418, 28—31, 73, 533, 87, 38, 42, 54. II, 587, 736, 38, 53, 55.
— K.jan Ulr., n. Rf. 1 R. II, 744.
Haxthausen, Ernst Fredr. Karl, Rf. 1 F. II, 705.
— Fredr. Gotschalk, do. II, 99, 139, 54, 383, 88, 689, 708, 59, 69, 71.
Haxthausen, Fredr. Julius, Fplf. II, 277.
— Johan Didr., Gen. I, 152, 234, 62, 64, 93, 314, 16, 18. II, 629, 67, 70, 708.
— Karl, Lt. 1 F. II, 327.
— Karl Ulr. Emil, Af. II, 467, 68, 549.
— Klemens Avg., Kdt. II, 184, 86, 605, 93, 730.
— Kristian Fredr., Rf. 1 F. I, 601. II, 591, 670, 700, 65.
— K.jan Ove, Bf. 1 F. II, 609.
— Max. Fredr., do. II, 626.
— Max. Vilh., Rt. 1 F. II, 79, 170, 619, 31, 709, 33.
— Max. Vilh., Bf. 1 F. II, 441, 676.
— Peter Max., do. II, 233, 38, 89, 44, 676.
la Haye, Jean, Rf. 1 F. I, 96, 115, 18. II, 625.
Heber, Andreas Karl, n. Kdt. II, 770.
— Knud, n. do. II, 774.
Heckmann, Hans Otto, do. II, 735.
Hedemann, Avg. Ludv. Georg, Rf. 1 R. II, 559.
— Bernh. Otto, do. II, 589.
— Hans K.stoff. Fredr. Georg, Gen. II, 457, 63, 501, 26, 644, 79, 730.
Heedahl, Joh. Vilh., n. Bf. II, 341, 767.
Hegelund, Lt. I, 468.
Hegemann, Povl, Rf. 1 F. I, 495. II, 701.
Hegermann, Didr., n. Gen. II, 256, 360, 84, 88, 90-92, 754, 59, 60.
Hegerman-L.krone, Didr. Vilh., Rf. 1 R. II, 558.
— Joh. Henr., Rf. 1 F. II, 613, 76.

Hegermann-L.krone, Kay Ditlev, Gen. i R. II, 460, 67, 511, 80, 60.
Hegge, Alb. Kjørboe, n. Lt. II, 327.
Heide, K.jan, do. do. II, 327.
— Ulr. K.jan, n. Rf. i F. II, 758.
Heidemann, Joh. Henr., n. Kdt. II, 773.
— K.stoff., n. Rf. i F. II, 767.
Heidenfelt, sv. Rf. I, 269.
Heidenreich, Fredr., n. Bf. II, 75.
Heiliger, Gotfr. Johan, n. Aof. II, 234.
— Joh. Nik., Aof. II, 92.
Hein, Alb. K.jan, n. Rf. i F. I, 245, 61, 301, 50, 428, 31. II, 763, 72.
— Fredr. Alb, Kdt. II, 734.
— Fredr. Lavrids Adolf, Rf. i F. II, 636, 55, 59, 62, 79, 83.
— Joh. K.stoff., n. Bf. i F. I, 546, 47. II, 765.
— Julius Teodor, Rf. i F. II, 665, 80, 731.
— Kristian, Gkrkom. II, 233, 45.
Heinemann, Georg, Stabsl. II, 77, 534.
Heinen, Movrids Fredr., n. Rf. II, 756.
Heinsohn, Martin, If. I, 353, 66, 495. II, 29, 537, 38.
Heintz. II, 468.
Heinzelmann, Ludv. Gust., K.raad. II, 477.
Heister. I, 316.
Held, t. Aof. II, 479.
Helle, Anton Gynter, Kdt. II, 735.
— Thor, Lt. I, 565.
Helm, Adolf Karl, n. Rf. i F. II, 756.
— Peter, Bf. i A. II, 170.
— Peter K.jan, n. Rf. i F. II, 765.
Helmfeldt, Simon, sv. Gen. I, 147, 79, 80, 83.
Helmich, Peter, Sæof.. I, 607.
Helmuth, Lt. I, 468.
Helt, Niels, Am. I, 32, 70, 71.
Hemmema, hol. Ob. I, 44.
Hencke, sv. Am. I, 515.
Henchel, Fredr. Ferd., Bf. i F. II, 466, 75, 78, 670, 71.
Henneberg, K., Kdt. I, 156.
Henning, Vilh., Stabsl. II, 77, 534.
Henrici, Stefan, do. II, 534.
Heramb, Fredr. Jørgen, Rf. i R. II, 567.
Herbeville, t. Gen. I, 317.
Herbst, Aof. I, 131.
Hesse, D., Aof. I, 115.
Hesseler, Komisær. I, 96.
Hesselberg, Hans Jak. Henning, n. Rf. i F. II, 185, 86, 207, 34, 42, 754, 63, 69, 72.
— Sven, Menig. II, 94.
Hessen-Kassel, Prins af.
— Frederik (den Ældre) Rf. i F. II, 608, 13, 26.
— Frederik (den Yngre), Gen. II, 213, 66, 74, 77, 81, 96, 316-406, 526, 619, 58, 62, 785, 88, 56.
— Frederik (se Sverig).
— Karl (den Ældre), Rf. i F. I, 331, 35, 37, 38, 52, 98, 405, 7, 508, 19. II, 626.
— Karl (den Yngre), Gen. II, 98, 131, 46-92, 202-97, 309, 10, 38, 425, 524, 48, 605, 8, 47, 734, 88.
— Kristian, Rf. i R. II, 213, 65, 74, 77, 318, 60, 557, 60.
— Vilhelm, Guvernør. II, 441, 642, 729.
Hessen-Homborg Fredr., Gen. I, 100, 5, 57.
— Philipsthal Fredr. Vilh. Karl Ludv., Rf. i R. II, 594, 613.
Heusner, K.jan, n. Rf. i F. II, 761.
Heydel, Hans Peter, Kdt. II, 736.
Heyman, Isak Vulf, Kommercer. II, 525.
Hinckeldey, Hans Bergenhusen, Godsejer. II, 166.

Hinck, Hans K.jan, Rf. i F. II, 665.
Himmelstrup, Niels Bang, Krkomis. I, 352. II, 18.
Hindenburg, Fredr. Ludv., Rf. i R. II, 442, 60, 560, 725.
— Vilh. Avg. Gotlib, Rf. i F. II, 467, 76, 78, 613.
Hirsch, Adam Peter Ulr., Kdt. II, 379, 734.
— Fredr. Georg Henr., Rf. i F. II, 549, 674, 85, 721.
Hirschfeldt, t. Gen. II, 468.
Hirschnack, K.jan Fred., Legatstifter. II, 532.
Hitzinger, K.jan Meyer, Kdt II, 735.
Hjelm, Bastian, n. Kapt. I, 592.
Hjermann, Ole K.stof., n. Bf. i F. II, 821.
Hjerta, Pehr, sv. Rf. i R. I, 125, 36, 48, 52, 83.
— Lars, sv. do. I, 355, 69, 83, 98, 526.
— sv. II, 235, 38.
Hjort, Jakob Henning, Bf. i F. I, 468.
— K.jan Andreas, n. Kdt. II, 776.
— Peter Andreas, n. Rf. i R. II, 745.
— Severin, n. Bf i F. I, 431, 581.
Hobe, Johan Fredr., Rf. i R. II, 338, 589.
— Levin Ludv., Kdt. II, 75, 149, 647, 730.
Hoeberg, Bagger, do. II, 736.
Hoelfeldt, Jak. Ulr., n. Rf. i F. II, 341, 761.
Hoff, Engelbrecht Hansen, n. If. II, 741, 72.
— Kristen, Feltpræst. II, 532.
Hofman, Georg, Kdt. II, 732.
— Gotfred, If. I, 96, 115.
— Povl Magn., Kdt. II, 687.
Hoffmeyer, Andreas Broch, Aof. II, 498.
Hof-Rosenkrone, K.jan Henr., Major. II, 663.
Hohenlohe og Gleichen K.jan Ludv. Morits, Rf. i F. II, 704.
Hohndorff, Lave, Gen. I, 234, 37, 45, 46, 61, 83, 85, 433, 57, 73, 82, 86. II, 634, 734, 57.
— Sten, R.raad. II, 519.
Holberg, Ludvig, Forfatter. I, 54, II, 9.
— Peter Nielsen, Bf. i F. I, 54, 85.
Holck, Eller, Kdt. I, 61, 168. II, 584, 670, 731, 32.
— Frederik, Rf. i R. I, 381, 82, 98, 405. II, 564.
— K.jan K.stoff., Rf. i R. I, 119, 21, 32, 46, 52. II, 583, 689.
— K.jan K.stoff., do. II, 75, 98, 131, 41, 573.
— Mogens, n. Kdt. II, 771.
Hollænder, Johan, Søof. I, 365.
Holst, Emanuel, Bf. II, 716.
— Hans Gram, n. Rf. i F. II, 234, 340, 754, 55, 59.
— Johan Hübner, n. Kapt. II, 821.
— Peter Bertelsen, n. Rf. i F. II, 755*).
Holstein, Adam K.stoff., Rf. i R. II, 574.
— Ditlev, do. II, 560.
— Frans Henrik, sv. do. I, 526.
— Fredr. Henr., Rof. II, 581.
— Fredr. Konr., Rf. i R. II, 590.
— K.jan Ditlev, Bf. i F. II, 95.
— K.jan Fredr., Rf. i R. II, 98.
— Maks K.stoff. Fredr., do. II, 442. 557.
— Moritz Georg, n. Rf. i F. II, 763.
— Ulrik Adolf, Rf. i R. II, 97.

*) Hans Joakim Holst, 2den Del, Side 755, 11te Lin. f. n., bedes rettet til Peder Bertelsen Holst.

Holstein, Ulrik Adolf, Min. I, 344, 46, 57.
Holstein, Beck, Hertug af.
— — Fredr. Vilh. Povl Leop., Gen. i F. II, 373, 82, 665.
Holstein-Gottorp, Frederik III, Hertug. I, 46.
— — Frederik IV, Hertug. I, 256, 58, 68, 69, 92, 311, 32, 34, 35. II, 667.
— — Georg Ludvig, Prins. II, 89.
— — Karl Frederik, Hertug. I, 334, 35.
— — Karl Peter Ulr., (Peter III, se Rusland).
— — Kristian Albrecht, Hertug. I, 72, 94, 132, 225, 28, 33, 41.
Holstein-Rathlou Viggo, Rof. II, 460, 595.
Holsten, Ditlev, Rf. i R. I, 146, 52.
— Ditlev Kaj, Rf. i F. II, 631.
— Godske Ditlev, do. I, 457. II, 699, 732.
— Hans Fredr., Etatsr. II, 18.
— Kjan Adolf, Rf. i R. I, 352, 98, 401, 13. II, 559.
— Karl, Søof. II, 352, 55.
Holten, Kristian, Rf. i F. II, 613, 709, 30.
Hommel, Fredr. Max., do. II, 715.
Hooglant, Simon, Søof. II, 183.
Hoppe, Fredr., Am. I, 609. II, 15.
Horn, Gustaf, sv. Gen. I, 54.
— Hans, Kapt. II, 621.
— Henrik, sv. do. I, 44, 158, 59.
— Henr. Henriksen, sv. Am. I, 269.
— sv. I, 431, 58, 505, 20, 98.
Hornemann, Hans, n. Rf. i F. II, 233, 43, 613, 765.
— Joh. Tomas, n. do. II, 767.
Hornum, t. Gen. I, 179.
Horst, t. Gen. II, 479, 81.
Hoven, Reinhold, n. Rf. i F. I, 54, 187, 88. II, 759, 62, 65, 73.
Hovland, Thor, n. Sergent. I, 557.
Hoyns, t. Kapt. II, 479.
Husner, Eggert, Drbt. I, 468.
Huth, Vilhelm, If. II, 52, 92, 97, 146, 49, 51, 53, 57, 79, 83, 85, 86, 88, 91-99, 201-10, 17, 29, 97, 524, 36, 38, 48.
Hvass, Kristof, Rof. I, 15.
Hvitfeldt, Arild K.stoff., n. Kapt. i F. II, 327.
— Hans K.stoff. Kaas, n. Rf. i F. II, 98, 173, 760.
— Hartvig, n. Gen. i F. I, 352, 69, 73, 86, 95, 400, 528, 29, 60, 81, 82, 90, 601, 8. II, 32, 33, 48, 737, 56, 63, 70.
— Henr. Jørgen, n. Rf. i F. II, 757.
— Ivar Tønnesen, Søof. I, 424.
— Nik. Fredr. Reichvein, n. Rf. i F. II, 307, 21.
— Tønne, n. Kdt. I, 54, 129.
— Valentin Vilh. Hartvig, Rf. i F. II, 757.
Hübsch, Elias, Genaud. I, 262. II, 531.
Hästesko, Niels, sv. Rf. I, 378, 98, 411.
— sv. Kdt. I, 117.
Hoegh, Magnus, Rigsraad. I, 29.
— Tyge Gregor, Rf. i F. II, 679, 712, 30.
Høhling, Kasper, Lt. I, 468.
Høyer, Kasper, Kapt. i F. II, 697.
Høst, Fredr. Julius, Rf. i F. II, 352. 437, 41, 662.
— Joh. Ditlef, do. II, 478, 609, 80, 731.

Jackson, Frands, e. Sendebud. II, 281.
— William, Rf. i F. I, 24.
Jakob, Bøssesmed. II, 539.
Jakobsen, Axel Jakob, Bf. i F. II, 686, 723.
— Karl, Kdt. II, 501, 731.
Jagd, Jens Kjan Henr. Klavs, Kapt. i F. II, 725.
Jahn, Ferd. Henr., Forf. I, 328. II, 428, 587.
— Jens Harald Fibiger, do. II, 428*).
Jakoffloff, r. Rf. i R. I, 480.
Jantzen, Bartel, Lt. I, 468.
— Bf. i F. I, 480.
du Jardin, Bygm. II, 121.
Iddeking, Jeronym. Fredr., n. Rf. i F. I, 167, 84, 87, 201, 14. II, 749. 63, 64, 65.
Jensen, Hans Kjan, Rf. i F. II, 170.
— Jens Gregor, Livjæger. II, 262.
— Kjan Vilh., Bf. i F. II, 170.
Jernskjöld, Vilh, sv. Rf. i F. I, 125, 36.
Jessen, Henr., Kdt. II, 735.
— Karl Vilh., Søof. II, 294.
— Svend, Kdt. II, 735.
— Tycho, Aof. II, 467.
— Jetsmark, Jens, Revisor. II, 498.
Ingenhaef, Kstof Fredr., Rf. i F. II, 99, 707, 33.
— Vilh. Adam, do. II, 708.
Ingenhaven, Joh. Peter, do. I, 308, 49, 418, 33, 42. II, 655, 701.
Ingier, Kristoffer, n. Rof. II, 322, 27.
Johansen, Fredr., Rf. i F. II, 98, 131, 626, 42, 709, 30.
— Peter Boye, do. I, 457, 532, 91, 601. II, 704.
John, Statsraad. I, 388.
Jonquieres, Henr. Alex. Ant., Af. II, 460, 67, 78, 549.
Jonsen, Jon, Kdt. II, 734.
Jonston, t. Rf. i R. I, 480.
Joyeuse, fr. Gen. I, 219.
Ipsen, Jens, Drbt. I, 467.
Irminger, Hans Waagen Henr., Kdt. II, 442, 734.
— Joh. Henr. Georg, Gen. i F. II, 437, 67, 76, 78, 94, 695, 721, 23.
— Karl Gothilf, Gen. i R. II, 75, 571.
Isduhn, sv. Rf. i F. I, 505.
Isenach, Fredr., Kapt. i F. I, 22. II, 690, 91.
Judichær, Olaus, Am. I, 416, 527.
Juel, Erik, Bf. i F. I, 349, 92, 98, 418, 33. II, 28, 699, 701, 35.
— Frans, n. Kdt. II, 771.
— Fredr., Rf. i F. II, 268, 714.
— Fredr. Otto, n. do. II, 341, 766.
— Gregers, Rf. i R. I, 314, 418, 33, 57, 614, 15.
— Hans Adolf, do. II, 437, 41, 78, 566.
— Hans Lemmich, n. Adt. II, 321.
— Hans Rudolf, Bf. i F. II, 594.
— Ivar. I, 341.
— Jens, n. R.raad. I, 49, 244. II, 765, 73.
— Jens, Am. I, 93, 96, 112, 67, 221, 72. II, 519.
— Jens, n. Ing. I, 245.
— Just, Am. I, 515.
— Kristian, Rf. i R. I, 418, 33, 48, 57, 64, 80, 528, 30, 614, 15. II, 564.
— Niels, Am. I, 73, 106—11, 67—78, 201, 9, 15, 19, 26, 33, 72, 88. II, 588.
— Niels, Bf. i F. II, 440, 605.
— Niels Petersen. II, 327.
— Ove, Rf. i R. II, 75, 578.
— Peter, do. I, 183. II, 571, 81, 87.

*) 2. Del, Side 428, 12. L. f. n. glemt i Teksten.

Juel Rysensten, K.jan, Rf. i R. II, 589.
Juel-Vind, Livjæger. II, 262.
Junge, Severin, E.raad. I, 490.
Junghans, Hans, Rf. i F. II, 655, 59.
Just, Joh. K.jan, Aof. II, 475, 78.
Justesen, Just, Fyrinspekt. II, 346, 47.
Ivarsen, Peter, Af. II, 740.
Iversen, Lukas, Major i F. II, 600.
Jürgensen, Vilh., n. Kapt. i F. II, 307, 21, 27.
Jæger, sv. Rf. i F. I, 458.
Jørgensen, Karl Torvald, If. II, 539.

Kaalund, Jak. Karl, Rf. i F. II, 670, 754, 67.
Kaas, Bernh. K.stoff., do. I, 132, 46, 52.
— Fredr. Jul., n. Genaud. II, 739.
— Fredr. Karl, Am. II, 183.
— Fredr. K.jan, Bf. i F. II, 658.
— Henr. Bjelke, Gen. i R. II, 48, 53, 78, 572.
— Jørgen, Rof. I, 15.
— K.jan Banner, Rf. i F. II, 707.
— Mogens, do. I, 12. II, 649.
— Verner, Kapt. i F. I, 605.
Kaasbøl, Peter, n. Af. II, 740.
Kagg, Lorens, sv. Gen. I, 54.
Kalckreuth, Rabe, Rf. i R. II, 524.
— Sam. Ludv., Gen. i R. II, 75, 539, 71, 73, 94, 734.
Kalneyn, Kristian, Kapt. i F. I, 565, 68.
— Vulf, Henr., Bf. i F. I, 203, 14, 34, 36.
Kaltenborn, Frans Alb., Rf. i F. II, 55, 606.
— Karl Fredr., n. do. II, 242, 755.
Kaminsky, t. Gen. II, 468.
Kampferbeck, Fredr., Rof. I, 467.
Kantzler, Joh., Kdt. II, 732, 33.
Kaphengst, Avg., Rf. i F. I, 398. II, 699.
Kapol, t. do. I, 269.
Kardorff, Avg. Nik. Karl, Gen. i R. II, 266, 316, 38, 95-97, 419, 557, 59, 94.
— Herman, Bf. i F. I, 125. II, 690, 735.
— Ulr. Avgustin, do. II, 712.
Karlsen, Anders, Tøjmester. I, 176.
Karstens, Fredr., Kdt. II, 733.
Karstensen, Am. I, 195.
Katt, K.stoff. Fredr., Kapt. i F. I, 468.
Katterbach, Fredr. Joh., Kdt. II, 733.
Kauffmann, Henr. Avg. Teodor, Gen. II, 467, 70, 77, 94, 502, 30.
— Joh. Fredr. Leopold, Bf. i F. II, 676, 720.
— Konrad, n. Kdt. II, 774.
— Nik. Gustav Herm., Bf. i F. II, 440, 644, 65.
— Vilh. Fredr. Ludv. II, 478, 549.
Keith, Robert, Rf. i F. II, 98, 131, 642, 735.
Keller, Joh., t. do. I, 179.
— Renard, do. I, 183. II, 602, 4, 95, 735.
Keppel, t. Rf. I, 269.
Kerker, sv. do. I, 183.
Keudel, t. Rof. II, 479.
Killgrew, h. Rf. i F. I, 43.
Kindalen, sp. Gen. II, 311.
Kinsky, Gregor, n. Kdt. II, 770.
Kirchbach, sv. Rf. I, 525.
Kirchhof, Joh. Jeronym., Rf. i F. II, 466, 76, 78, 605.
— Joh. Jeronym., Genadt. II, 294.
Klauberg, Joakim Vilh., Kdt. II, 697, 734.
Klein, Avg. Leonh., Aof. II, 549.

Klein, K.stoff., Ltnt. I, 468.
Kleist, Andreas Vilh., Rf. i F. II, 708.
— Karl Gotlib, Kdt. II, 440, 57, 68, 674, 730.
— Karl Ulrik, do. I, 468. II, 736.
Klenau, Jørgen K.stoff., do. I, 553, 54. II, 730, 69.
Klepping, Lothar Adolf Henr., Rf. i F. I, 352, 72, 408, 26. II, 705.
Kleve, Jakob Mathiesen, Kapt. i F. I, 605, 10.
Klingenberg, Herman, Drbt. I, 467.
Klingsey, Peter Edv., Rf. i F. II, 658, 80.
Klodt, I. A., sv. Rf. i F. I, 180.
Klüwer, F. R., Kapt. i F. II, 690.
— K.jan Vilh., n. Bf. i F. II, 167.
— Lorens Didr., n. do. II, 139, 321, 767.
Klecker, Hans Ranøe, Bf. i F. II, 478, 684.
— F.præst. II, 532.
Knapstad, Peter Olsen, Kdt. II, 731.
Kneyl, Johannes, Rf. i R. I, 331, 497, 99, 508, 28. II, 577.
Knoblauch, Balthas. Joakim, Rf. i F. I, 171, 208, 11, 12, 14. II, 587, 626.
Knoff, Hans, Søof. I, 534.
Knudsen, Phil. Jul., II, 726.
Koch, Kapt. i F. II, 690.
Kofod, Georg Alb., Kdt. II, 687.
— Holger, n. do. II, 773.
— Jens Pedersen, do. II, 685.
— Konrad Vigand, Rf. i F. II, 708.
Kohl. Joh. Henr. Avg., Kdt. II, 298, 319.
— Leonhard, do. II, 734.
Kolderup-Rosenvinge, Peter, Kf.raad. II, 524.
Kolding, Rof. I, 557.
Kolthof, Peter, Tøjmester. II, 541, 689.
Koppelau, Hans Ulr., Ltnt. I, 468.
— Jørgen K.stoff. I, 402.
— Jørgen K.jan, n. Rf. i R. II, 744.
— Sam. Gotfred, Rf. i F. II, 705.
Koskul, Anders, sv. Rf. I, 505, 19.
Koss, Kapt. I, 555.
— Frederik, n. Rf. i F. II, 79, 99, 104, 35, 39, 763.
— Joh. K.stoff., n. do. II, 98, 173, 761.
— Kapt. II, 202, 3.
Koye, Fredr. Valent. Pet. Gotfr., Rf. i A. II, 442, 549.
Kox, Oven, sv. Søof. I, 40.
Krabbe, Fredr. K.jan, n. Rf. i F. II, 766.
— Ivar, n. Gen. I, 50-52, 75, 78, 244, 537. II, 788.
— Ivar, sv. Godsejer. I, 161.
— Karl Fredr., Bf. i F. II, 467, 686, 42, 722.
— Niels, Rf. i R. II, 593.
— Ole, n. do. II, 308, 41.
— Ole, Gen i F. II, 466, 75, 78, 502, 618, 58, 721.
— Oluf Joh. Henr., Bf. i F. II, 619.
Krafse, Otto, I, 53. II, 755, 58, 59.
Kraft, Even, n. Bf. i F. II, 32, 767, 73.
— K.jan, n. do II, 221, 710.
Krag, Karl Andreas, Bf. i F. II, 645.
— Karl Ferdin., Kdt. II, 355, 441, 733.
— Rasmus, If. II, 538.
Kragh, Arnt Mogensen, n. Rf. i F. I, 422, 28, 31, 541, 43, 44, 57, 81, 614. II, 757.
— Frederik, n. Statholder. I, 535, 38, 44; 83.
— Mogens, Nielsen, Rf. i F. I, 57. II, 689, 90, 731.
— Mogens, n. do. I, 108. II, 761.

Kragh, Mogens, do. I, 349, 81, 433, 54, 57, 67, 68, 80. 95, 529, 30, 614. II, 29, 708, 35.
— Palle, Gen. i F. I, 246, 62, 418, 31, 33, 41, 57, 62, 65, 73, 508, 614. II, 613, 88, 753.
Kramer, Johan, Kdt. II, 735.
Kranach, Lukas, Kapt. i F. I, 22.
Krane, Kapt. I, 22.
Kranold, Vilh. Henr. Avg., Kapt. i Genst. II, 466, 78.
Krassow, sv. Gen. i R.
Kratz, Vulf Jeronymus, Rf. i F. II, 620.
Krause, t. Kapt. i A. II, 479.
Kreber, Jak K.jan, Bf. i F. II, 170, 709.
— Johan Daniel, Gen. i F. II, 79, 99, 136, 67, 244, 605, 31, 707, 8.
— Kristian Daniel, Rf. i F. II, 360, 626, 27.
Krebs, Andreas Samuel, n. Rf. i F. II, 307, 21, 27, 84, 88, 91, 756, 65.
Kregel, Herman, Rf. i F. II, 695.
Kremberg, Johan Povl, Rof. I, 152.
Kremer, Kapt. I, 467.
Kreutz, Bernd. Peter. II, 767.
— Jakob, If. II, 538.
Krieger, Adolf Fredr., Kdt. II, 734.
— Johannes, Søof. II, 385, 80.
— Joh. Kornelius, Bf. i F. II, 605.
— Ludvig Hanibal, do. II, 663.
— Lorens Henr. Edv. Adolf, do. II, 635.
— Sofus Karl Ferd., do. II, 670.
Kriwitz, Henr. Andreas, Kapt. i F. II, 696.
Krogh, Adam Gotlob, Rf. II, 594.
— Arnold K.jan, n. Rf. i F. II, 756.
— Georg Fredr. (den ældre), n. Rf. i F. I, 597. II, 761.
— Georg Fredr. (den yngre), n. Gen. II, 80, 95, 99, 104, 39, 55, 73, 89, 235, 42, 320, 28, 30, 40, 739, 65, 71, 73.
Krogh, Gerhard Kristof, Gen. II, 440, 63, 66, 70, 77, 94, 502, 26, 626.
— Kasper Herman, n. Rf. i R. II, 138, 54, 73, 234, 43, 742, 45.
— Kristoffer, n. Rf. i F. II, 761.
— Søren, de Fine, n. do. II, 763.
— Teodor K.jan, n. Rf. i R. II, 243, 744.
Kronhelm, Fredr. Ernst Henr., Rf. i F. II, 619, 70.
Kronhjort, Abraham, sv. Rf. I, 136, 46.
Krumsee, Hans Ernst, Kapt. i F. I, 163, 64, 210. II, 737.
Krusbjørn, sv. I, 398.
Kruse, Enevold, Rf. i F. II, 620.
— Jørgen, Kdt. I, 468. II, 687.
— Hans Abrah., sv. Rf. i R. I, 136, 46, 52, 83.
— Karl Gustaf, sv. do. I, 355, 78, 98.
— Kristian Daniel, Oberst. II, 151.
— Mogens, Rf. i R. I, 119, 33. II, 580, 83.
— Steffen Didrik, Søof. II, 380.
— Ulrik K.jan, Rf. i R. I, 428, 535, 39, 43-50, 72, 85, 86, 90, 97, 601, 16. II, 33, 742.
Krüger, Hans, Lt. I, 468.
— Simon, n. Kdt. II, 770.
Kuchenmeister, Karl Gustaf, do. II, 735.
Kuhlbrun, Johan Martin. II, 733*).
Kuhn, Hans, n. do. II, 773.
Kuhla, sv. I, 505, 14.
Kühle, Nik. Sejer, Bf. i F. II, 674, 80.
Kæsemodel, K.jan Henr., do. II, 460, 93, 718, 19.
Køhke, Joh. Peter, Iof. II, 477.
Køhler, sv. Rf. I, 355, 458.

*) Johan Martin Kuhlbrun, Kdt. i Fladstrand fra 12te Jan. 1728, glemt i Teksten, 2. Del, Side 733.

Køller-Banner, Ludv., Kdt. II, 131, 85, 86, 91, 92, 647, 785.
Kønigsmark, Konr. K.stoff., sv. Gen. I, 45.
— Otto Vilh., sv. do. I, 99, 100, 31, 57, 94-97.
Kønigstein, Johan Ludv., h.-g. R.raad. I, 883.
Køppern, Karl Fredr., Gen. II, 233, 45, 66.
Kørbitz, Joakim K stoff., Rigsmarsk. I, 58. II, 517, 19. 24.
— Johan, Rf. i R. II, 18, 26, 564.
Kørner, Phil. Jak., Drbt. I, 467.

Lachmann, Hartv. Pet. Henr., Bf. i F. II, 265, 756.
— Henrik, n. Bf.
Lallieux, Major. II, 94.
Lambsdorff, Joh. Kasim., Rf. i F. II, 655, 732.
— Vilhelm, Kdt. II, 736.
Langballe, Jens Kragballe, Kapt. i F. II, 353, 55,
Landsberg, Bertold Nik., n. Kdt. I, 561, 64, 65, 90, 94. II, 764, 70, 71.
Lange, Frans Konrad, Rf. i F. II, 476, 78, 644, 721, 24.
— Hans, Bf. i F. II, 666.
— Karl Fredr. Henr., Rf. i F. II, 711.
— Kjeld, do. I, 33. II, 689.
— Kristian, do. I, 96, 183. II, 625.
Langhaar, Klavs, Rof. I, 411, 67.
Larsen, Joh. Ephr., R.mand. II, 504.
— I. H., Præst. II, 857.
Lasson, Georg Henrik, Brig.f. II, 605, 59, 718, 26.
— Ivar K.jan, Gen. i R. II, 366, 71, 578.
Lattorf, Johan Didr., Rf. i F. I, 352, 98, 404, 13. II, 613.
Lauenburg, Hertug. I, 229, 40.
Leben, Johan Fredr., n. Kdt. II, 769.
Lebrecht, Ernst, do. II, 731.
Legaard, Fredr., Rf. i R. I, 246, 62, 433, 57, 67, 73, 507, 30. II, 571, 743.
— Jakob, Legatstifter. II, 207.
Leerbeck, Joh. Erik, Politiadt. II, 486.
Legel, Hans Fredr., Rf. i R. I, 352, 88, 413. II, 565, 769.
— K.jan Liebman, Kdt. II, 732.
Lehmann, Joh. Fredr. Gothilf, Rf. i F. II, 97, 167, 69, 89, 92, 209. 619, 42.
— Vilh. Otto Valdem., Bf. i F. II, 685.
Lehne, Mogens, n. Kdt. II, 773.
Lehndorff, Rf. i F. I, 195, 213. II, 696.
— Jørgen, Kapt. II, 29.
Lejonklou, sv. Sendebud. I, 855.
Lejonhufvud, sv. Rf. I, 458.
Lejonstjerna, do. do. II, 201.
Lemfort, Johan, n. Rf. i F. II, 765.
— Zakarias, n. Genaud. II, 739.
Lemmich, Jobst Konr. Hirsch, Rf. i F. II, 477, 94, 636, 55, 733.
Lemming, Jens Zeuthen, Gen. i F. II, 289, 713.
Lemvig, Vilhelm, Søof. I, 568.
Lengnich, Joh. Lebrecht, Genaud. II, 116, 32, 68, 739.
Lenk, sv. Rf. I, 398.
Lensman, do. do. I, 39.
Lenthe, Kristian, Ovkrsek. I, 274, 92, 333, 44, 46, 61, 64, 87, 88, 91, 418, 599. II, 524.
Lepel, Karl Helmuth, Brig.f. II, 274, 77, 631.
— Kasper Adam, Rf. i F. I, 318, 49, 81, 92, 98, 419. II, 642.
Lerche, Genadt. I, 457.
— K.jan, Ovkrsek. II, 40, 524.

Lersner, Ludolf Erik, Rf. i R. II, 98, 131, 92, 572, 90.
— Phil. Ludv., Kapt. i F. II, 186.
Leschly, Jens, Rf. i F. II, 662, 70, 712, 35.
— r. Gen. I, 532.
— t. do. I, 179, 94, 95.
Lesser, Joakim Gotfred, Iof. II, 277.
Lesten, Vulf Fredr., Rof. I, 318.
Leth, Johan Fredr., Rf. i F. II, 277, 626, 730, 60.
— Peter, Kdj. II, 733.
Leutrum, sv. Rf. I, 505, 25.
Lewenhaupt, Adam Ludv., sv. Gen. I, 342.
— Gustaf, sv. Rf. i R. I, 355, 69, 98, 401, 34, 40, 58, 505.
Levetzau, Hans Fredr., Rf. i R. I, 115, 33, 46, 52, 91, 94, 95, 213, 40. II 571.
— Hans Fredr. Hanib., do. II, 567, 72.
— Hartvig, Bf. i F. II, 616, 50.
— Kristian Fredr., Rf. i R. I, 418, 33, 48, 54, 57, 64, 80, 508, 28. II, 591.
Leyel, Niels, n Bf i F. II, 139, 767.
Leyonstern, Johan Bf i F. II, 709.
Licht, Markus Phil. Vilh. de Fine. Bf. i F. II, 676.
Lichton, Robert, sv. Rf. I, 136, 46, 48, 52.
Liebdantz, Jørgen, Am. I, 446.
Liebreich, Joh, Rf. i R. II, 564.
Lieven, Bernh. Reinh., sv. Rf. I, 212, 64.
— Hans Georg, Rf. i R. II, 587.
Lihme, Frans, Rf. i F. II, 712.
Lillie, sv. Kdt. I, 113.
— Joh. Abrah., sv. Gen. I, 458, 91.
— sv. Am. I, 506, 15.
Lillienkrone, And. Povl, Geh.raad. I, 292.
Lillienkrone, Baronesse. II, 25.
Lillienskjeld, Fredr., Rof. II, 19.
— Peter, Lt. I, 468.
— Ulr. Fredr., Søof. I, 578.
Limoyes de St. Sens, Rf. i R. II, 588, 688.
Linch, Jak. Gotlieb, Genaud. II, 531. 709.
Lind, n. Kapt. II, 307.
Lindau, Henr. Vilh. Jul., Genadt. I, 457.
Lindeberg, sv. Kdt. I, 118, 20, 21.
Lindegaard, K.jan, Rf. i F. II, 763.
Lindenov, Henrik, Rof. I, 15.
— K.stoff., Sendebud. I, 93, 96.
Lindholm, Hans, Søof. II, 238.
— Vilh., Rf. i R. II, 567.
Lindroth, sv. Gen. I, 52.
Linger, Joh. Konrad, Stabslæge. II, 534
Linsingen, e. Gen. II, 295
Lippe, Bernhard, Rf. i F. I, 426. II, 699.
— Bernh. Knud K stoff., do. II, 634, 761.
Lobedanz, Avg. Vilh., Rf. i F. II, 441, 670.
— Ægedius, Kapt. i F. II, 201.
Lode, sv. Rf. I, 152.
Loff, Povl Sørensen, Legatstifter. II, 635.
Lohenschiold, K.jan, n. Rf. i F. II, 97, 133, 753.
Lohmann, Fredr., n. Rf. i F. II, 763.
— Herman, Kdt. II, 731.
— K.jan, n. Rf. i F. II, 767.
Loison, Olivier, f. Gen. II, 867.
Longval, Karl, Bf. i F. I, 214. II, 602.
Longueville, sv. Rf i F. I, 505, 19.
— Jean Baptiste, Gen. II, 120.
Lorentz, Didr. Karl, Rf. i F. II, 613. 730.

Lorents, Nikolavs, Feltpræst. II, 532.
Lorentzen, Karl Fredr. Anton, Bf. i F. II 466, 75, 619, 44, 718.
Lothringen, Karl, Hertug. I, 288.
Lottig, Georg, Rf. i F. II, 28, 701.
Lou, Joh. Nik., Kdt. II, 706, 31.
Lovzow, Eiler Ditlef, Rf. II, 173, 706, 59.
— Peter Fredr. K.stof Teodor, Rf. i F. II, 284, 330, 40, 760, 62.
— Major. I, 573.
Lumholtz, Matias, Kdt. II, 460, 67, 78, 732.
Lund, Budde, Aof. II, 468.
— Fredr. Vald., Bf. i F. II, 671, 82.
— Jakob Fredr., do. II, 649, 74, 76.
— Magnus K.jan, Stabsdyrl. II, 581.
— Peter, n. Rof. II, 307.
Lundbye, Emanuel Andreas, Rf. i F. II, 674, 81.
— Joakim Teodor, Aof. II, 642, 716.
— Kristian Karl, Krm. II, 524.
— Sigvard Urne, Bf. i F. II, 612.
Lunding, Niels K.jan, Kdt. II, 440, 66, 72, 538, 730, 31, 33.
Lunn, Ove, Bf. i A. II, 549.
Luther, Kristian Jakob, Bf. i F. II, 709.
Lübbes, Joh. Eggerich, Kdt. I, 22, 57-59. II, 609, 13, 730.
Lübecker, Fabian, sv. Rf. I, 179, 82, 90.
Lübeck, Aug. Fredr., Biskop. I, 333.
Lühe, Avgust, Rf. i F. I, 457, 64, 68, 90. II, 28, 670, 704.
— Jakob Fredr., n. do. I, 574. II. 32, 761.
— Volrath, Avg., do. II, 97.
— sv. do. I, 505.
Lykke, Falk, do II, 620.
— Kaj, Rf. i R. II, 578.
Lykke, Niels, do. I, 15. II, 581.
— Valdemar, do. II, 649.
Lynar, Rochus, do. II, 268, 714.
Lüneburg, Joh., Hertug. I, 259.
Lütken, Ditlev, Rf. i F. I, 95, 146. II, 627, 91, 93, 733-36.
— I. n. Kdt. II, 770.
— K.jan Jakob. II, 170, 709.
— Otto, Am. II, 294, 384.
— Peter Jakob, n. Kdt. II, 770.
Lüttich, Lt. II, 141.
Lüttichau, Cæsar Læsar, Rf. i R. II, 97, 131, 210, 11, 576.
— Hans Helmuth, do. I, 331, 574, 81, 90, 601. II. 19, 26, 48, 567, 72
— Matias., Kom. II, 477, 524, 26, 49.
Lützen, Hans Staal, Kdt. II, 441, 732.
Lützow, Adam Tobias, Af. II, 441, 549.
— Bernh. Valentin, Kdt. I, 163. II, 628, 737.
— Bartold Henrik, n. Gen. I, 300, 50, 428, 31, 538, 40-44, 50-56, 60, 72, 84-87, 89, 91-93, 97, 600, 1, 14, 15. II, 32, 738, 57.
— Egedius K.stoff., Kdt. I, 115, 23, 31, 33. II, 655, 732, 37.
— Fredr. Georg, do II, 578, 731.
— Fredr. Vilh., n. Rf. i F. II, 759.
— Gothard, do. II, 441, 52, 658, 735.
— Hans Ernst, n. Rf. i R. II, 75, 744.
— Joakim Fredr., Rof. I, 125, 27.
— Kristian, Ltnt. I, 467.
— K.jan Fredr., Rf. i F. II, 705.
— K.stoff. Markv, do. II, 244, 65, 74, 78, 642, 55, 58, 710, 33, 61.
— Magnus, Kdt. II, 441, 549.
— Otto, do. I, 468. II, 731.

Lützow, t. Rf. i F. II, 479.
Læssøe, Verner Hans Fredr. Abrahamsen, Stabschef. II, 457, 63, 66, 70, 75, 78-80, 655.
Løkken, Hans, n. Bonde. II, 177.
Lønborg, Fredr., Rf. i F. II, 460, 720.
— Kristoffer, Kdt. II, 674, 732.
— K stoff. Joh. Fredr., Rf. i A. II, 549.
Løvenburg, Karl Gustaf, Rf. i F. II, 75, 704.
Løvendal, Valdemar, n. Gen. I, 231, 41, 62, 90, 91, 337, 46, 75, 418, 21, 22-30, 45, 73, 503, 37, 43, 74, 614. II, 559, 88, 738.
Løvenfeldt, K.jan Fredr., Bf. i F. II, 478.
Løvenhjelm, Hans (Schrøder), Gen. I, 96, 103, 4, 12, 29, 55, 84, 87, 212, 19. II, 578, 687, 737, 43, 55.
— Hans, Rf. i R. I, 352, 98, 401, 3, 33, 40, 57, 66, 68. II, 585.
Løvenschildt, Hanibal, Rf. i F. I, 226. II, 596, 698.
Løvenørn, Povl, Ovkrsekr. I, 449, 53, 55, 57, 528, 59, 600, 16. II, 40, 47, 524
Løven, sv. Rf. I, 398, 551, 56, 57.

Maarup, Jens Mikael, Ltnt. i F. II, 726.
Maase, Frederik, Rf. i F. II, 170, 706, 9.
— Henning, do. II, 98, 131, 626, 27.
— Herman, Adt, II, 277.
Madsen, Ltnt. I, 420, 68.
Maglus, Jens Erik Alb., Rf. i F. II, 676, 81.
— Kristian Vilh., do. II, 458, 675, 76.
Magnussen, Povl, n. Lt. II, 827.
Malleville, Tomas, Kapt. i F. II, 186.
Malmborg, sv. Rf. I, 476.
Malmborg, Otto Avg., sv. Gen. II, 274.
Malzahn, Karl Gustav, Rf. i F. I, 116, 18. II, 699, 703, 4.
Mamen, Dines, n. Kapt. i F. II, 307, 26.
Mandal, Johan, Drbt. I, 467.
Mangelsen, Johan, n. Rf. i F. II, 765.
— Markvard Otto, n. Kdt. II, 771.
Mansbach, Fredr., n. Gen. II, 234, 36-38, 42, 59, 738, 53, 61, 71.
Manteuffel, Stanilas, Bf. i F. I, 361, 519. II, 653.
— sach. Min. I, 346.
— sv. Rf. I, 505, 23.
Mar, Rf. i F. I, 24.
Marcher, Benjamin, Rf. i R. II, 476, 588.
Marcussen, Lavrids Saabye, Rf. i A. II, 466, 78, 549.
Marderfeldt, Konrad, sv. Gen. I, 157.
— Avg. Phil., sv. I, 269, 434, 58, 63, 65, 75, 91.
Mariboe, Ludvig, Kapt. i A. II, 307.
Marklovsky, t. Rf. i F. II, 479.
Marlborough, John Churchill, e. Gen. I, 318-29. II, 629.
Marschalck, Kristian Fredr., n. Rf. i R. II, 743.
— sv. I, 434, 58, 75, 91, 93, 505, 19, 26.
Martens, t. Ing. II, 464.
Martin, Bertel (Bertelsen), Rf. i F. II, 622, 96.
Massenbach, Phil. Adam, Gen. I, 229, 40.
Mathiesen, Haagen Valdemar, Rf. i F. II, 477, 615, 83.
— Ove, Kdt. II, 733.
— Povl, n. do. II, 771.
Matheson, Jakob, n. Rf. i R. II, 745
— Johan Fredr., n. Rf. i F. II, 309, 41, 767.
Mazeppa, r. Hetman. I, 842.

Mechlenburg, Ezekias Gust., Af. II, 284, 43, 549, 740.
— Georg Fredr., Rf. i R. II, 265.
— Nikl. Henrik, Kdt. II, 770.
Meerheim, Hans Vilh., Gen. i R. I, 96, 127, 33, 39, 42, 43, 46, 50, 52, 62, 64, 70, 71, 80, 82, 83, 89, 95, 200, 1, 5, 7, 9, 13. II, 556, 731, 37.
Meidell, K.stoff. Pritzier, n. Ltnt. II, 321, 27.
Mejerhjelm, sv. do. I, 458.
Meincke, Lavrids Martin Fredr., Aof. II, 460, 67, 716.
Meitzner, Baltasar, n. Rf. i F. I, 457, 65, 68. II, 765.
— Baltasar Kjan, n. Bf. i F. II, 307, 22, 24.
Meldahl, Andreas Matias, Maj. i F. II, 255.
Meley, Kristian, Legatstifter. II, 663.
Mellin, Henr. Georg, sv. Rf. I, 147, 52, 83.
— I, 269, 434, 58, 90, 505, 19, 20.
Meldrum, Tomas, Rf. i F. I, 115, 46, 68, 78, 83. II, 613, 782.
Melsted, Ketel Johnsen, Major i F. II, 347-55.
Meltzien, Valentin, Kdt. II, 732.
Mensdorff-Pouilly, ø. Gen. II, 495.
Mensjikov, Alex. Danielsen, r. Prins. I, 454, 80, 88, 96.
Mentzer, Johan, sv. Rf. I, 458, 91, 552.
Mercker, Fredr., n. Genaud. I, 245. II, 739.
— Jon, n. Kdt. II, 774.
Merfeldt, Gert., Bøssemager. II, 589.
Mesnil, Francois Poisson, Gen. I, 231, 32, 40, 42.
Metstake, sv. Rf. i F. I, 118.
Meulen, Joakim, Kdt. II, 786.
Meurs, Vinand, Søof. I, 172.
Meusser, Peter, n. Kdt. II, 773.
Mevius, sv. Rf. I, 434, 505, 26.
Meyer, Adolf Karl, n. Rof. I, 186.
— Bendix, Genadt. I, 352, 405, 49, 53, 57, 525.
— Andreas Brun, Aof. II, 350, 51, 55, 56, 716.
— Fredr., Kdt. II, 736.
— Fredr. Karl Emil, do. II, 440, 58, 501, 618, 35, 732.
— Hans, Rof. II, 583.
— Herman, Krigssekret. I, 189, 200, 8, 24. II, 518, 20, 24, 31.
— Knud Andreas, n. Rf. i R. II, 341, 742, 44.
— Søren Johan, Aof. II, 258, 63.
— Legatstifter. II, 525.
— Sekretær. II, 233.
— Rof. I, 44.
Meyerfeldt, Joh. Avg., sv. Rf. I, 398, 497, 505, 13.
Meyerkrone, Henning, Sendebud. I, 322-24.
Meylænder, Joh. Georg, n. Rf. i F. II, 233, 321, 40, 89, 758.
Meza, Kristian Julius, Gen. II, 467, 70-75, 494, 501, 26, 49, 672.
Michaelsen, Engelbr. Ferd., Bf. i F. II, 662, 79.
— Gustav Joakim, Rf. i F. II, 619.
— Gustav Joakim, do. II, 706.
— Kristian Ditlev, do. II, 618.
Michelet, n. Rof. I, 549.
— Jørgen, n. Rf. i R. II, 307, 21, 745.
— Ove Ramel, do. do. II, 746.
Michelsen, Hagen, Aof. I, 171.
Mikkelsen, Lars, Foged. I, 556, 63.
Milliere, Alex., Bf. . F. II, 128, 70, 709.
Millou, sv. Rf. I, 136.
Modee, Julius, sv. do. I, 458, 91.
Mogge, Joh. Sebastian, Bf. i F. I, 329.

Mohr, Genadt. I, 187.
Mohrstein, Andreas Johan. I, 295, 314. II, 628.
Mollerup, Joh., n. Kdt. II, 771.
— K.jan Fredr. Joh., n. Rf. i R. II, 745.
Mollwitz, Just Ludv., Genkvtnt. II, 277.
Moltke, Adam Gotlob, Min. II, 146.
— Adam Ludv., Gen. II, 244, 60, 61, 74, 77, 647.
— Frederik, Postm. II, 487.
— Frederik, Min. II, 395.
— Fredr. Vilhelm, Rf. i F. II, 647.
— Gerhard, Amtm. II, 305.
— Helmuth Karl Bernh., t. Gen. II, 434.
— Henning Gotlib, Kdt. II, 735.
— Joh. Georg, Rf. i R. II, 75, 559, 67, 731.
— Karl, Min. II, 464, 505.
— Karl Fredr., Gen. i F. II, 441, 67, 71, 75, 77, 501, 647.
— Kasper Herman Gotlob, Gen. i R. II, 98, 116, 31, 68, 558, 89, 94, 605.
— K.jan Magn. Fredr., do. II, 67, 78, 79, 589.
— Kristoff. Henrik, Rf. i F. I, 361, 413, 518. II, 653.
Monrad, David Gothard, Rmd. II, 504, 10.
Montague, e. Søof. I, 82, 85.
Montargues, Joh. Peter, Bf. i F. II, 702.
— t. Ing. I, 531.
Montecuculi, Raimund, t. Gen. I, 45.
— Rof. I, 184.
Moore, John, e. Gen. II, 314.
Morgenstjerne, Munthe, Gen. II, 220.
Morgenstjerne, Otto Ludv. Munthe, Bf. i F. II. 655.
Morman, sv. Rf. I, 356, 68, 71, 98.
Mormand, Peter, Major i F. II, 601.
Morsing, Peter, Amiral. I, 192, 215,
— S., Sekret. I, 422.
Mortaigne, Bartold. I, 147.
Mortensen, Klavs, Lt. I, 565, 68.
Mosgaard, Jørgen, n. Kdt. II, 774.
Mossin, Bertel, Aof. II, 467, 68.
Moth, Povl, n. Gen. II, 233, 43, 758, 63, 72.
— Sophia. I, 272.
Motte, t. Rf. i F. I, 269.
Motzfeldt, Axel, n. do. II, 37, 767.
— Johan, n. Kdt. II, 773.
— Karl, n. Rf. i R. II, 744.
— Peter, n. do. I, 457, 587, 601. II, 30, 745.
— Peter, n. do. II, 743.
Mule, Bernhard, Kdt. II, 736.
— Ditlev, Lt. I, 468.
— Hans, Bf. i F. II, 221.
— Jens, Kdt. II, 687.
— Morten, Af. I, 418. II, 89, 548.
Munk, Johan Fredr., n. Kdt. I, 431. II, 769.
— Kristian Ryberg, Ltnt. II, 350.
— Lavrids, Af. I, 96, 168, 74, 246, 72, 80. II, 548.
— Peter Ludv., J.raad. II, 116, 49.
Munkgaard, Fredr., Rf. i F. I, 237. II, 610.
Munthe, Gerh. K.stoff., n. do. II, 32. 763
Murat, Joakim, fr. Gen. II, 279.
Murhardt, K.jan Eberh., Af. I, 581. II, 548, 740.
— Martin, Aof. II, 123.
Muth, Adam, Ltnt. I, 468.
Muus, Lavrids Hak. Ludv., Rf. i F. II, 635, 83.
Muxoll, Fredr. K.jan Georg, Søof. II, 466.
Muy, fr. Gen. II, 84.

Mühlenpfort, Kasp. Fredr., n. Rf. i F. II, 466, 765.
Mühlheim, Hans Vulff, Kdt. II, 733.
Myhre, Alb. Kjan Joh., Rf. i F. II, 626, 47, 82.
Mylius, Jens, St.hauptm. II, 289.
Müller, Frederik, n. Kapt. i F. II, 201.
— Frederik Gotthold, Gen. i R. II, 478.
— Johan Edlef, n. Rf. i F. II, 307, 21, 25, 759, 65.
— Johan Konrad, Stabslæge. II, 534.
— Jørgen, Rf. i F. II, 662.
— Karl Fredr. Maks, Gen. i F. II, 609, 47.
— Karl, sv. Gen. I, 269.
— Tomas, Kdt. II, 733.
— Vilhelm Gottfried, Gen. i F. II, 99, 736
Münch, Hans Peter, Gkrgkom. II, 366.
Münchhausen, Burchard, Rof. I, 125. II, 585.
Münchhofen, t. Bf. i F. II, 479.
Münnich, Joh. Burkard., Rf. i F. II, 665.
— Joh. Vilh., do. II, 591.
Münster, Johan, Bf. i F. I, 457.
Møller, Adam, St.dyrl. II, 584.
— Georg (Jørgen), Rf. i F. I, 101, 39, 92. II, 621, 25, 737.
— Georg Fredr., do. II, 637.
— Hans Nik. Herløv, Aof. II, 346.
— Henrik, Kapt. i F. I, 1468.
— Karl Knud, Bf i F. II, 681, 55
— Kristian, Feltpræst. II, 532.
Mørner, Bernh. Joakim, Gen. i R. I, 352, 98, 401, 2, 13, 14, 18, 33, 37, 65, 66, 68, 580, 90. II, 33, 526, 58, 94.
— Bernh. Didr., sv. Gen. I, 112. 13, 217.
— Karl, sv. do. II, 387, 90.
Mørner, Karl Gustaf, sv. do. II, 429, 552.
— Lars Axel. I, 136, 46, 52.
Møsting, Joh. Sigismund, Min. II, 277, 414.
— Kristian Georg, Rf. i F. I, 349, 433, 57, 73, 90. II, 700.
— Ulrik Fredr., Major. I, 413.

Nachtigall, Frans, Prof. II, 342.
Nadelwitz. I, 24.
Nansen, Hans, B.mester. I, 29, 49.
— Hans, Præsident. I, 272, 80.
— Hans, Kdt. II, 687.
Narrendorff, Major i F. II, 601.
Nasehert, sv. Rf. I, 183.
Nassau, Hertug. II, 468.
Nath, Geh.raad. I, 492.
Neckelmann, Johan, Rf. i F. II, 274, 655.
Neergaard, Edv. Vilh. Busky, Rf. i R. II, 572.
— Joh. Valdem., Gen. i F. II, 467, 78, 524, 619, 76.
— Sofus Julius, Rf. i R. II, 567.
Nehrhudt, Joh. Kasper, Drbt. II, 567.
Nelson, Horatio, e. Am. II, 558, 63, 64.
Netzow, Rf. I, 197.
Neubaur, Kjan, Kdt. II, 628, 90, 91, 736.
Neuberg, Adolf, Rf i R. II, 56, 589.
Neumayr, Joh., Kdt. II, 733.
Neunaber, Kjan Henr., Aof. II, 123.
Newe, Peter, Fplf. I, 340.
— Rutger, Ltnt. I, 467.
Nielsen, Georg Jul. Vilh., Gen. i F. II, 660.
— Joh. Martin, Bf. i F. II, 615.
— Ole, n. Menig. II, 177.
— Peter, n. Rf. i R. II, 311, 745.
— Vilh. Teodor Wegener, Rf. i R. II, 476, 78, 98, 572.
— Rof. I, 52.

Nieroth, Karl Gustaf, sv. Rf. I, 355.
Nimphen, Thilo Henr., Rf. i F. I, 183, 90, 91. II, 587, 695.
Nissen, Jak. Edv., Bf. i F. II, 655, 62, 717.
— Nik. K.jan, Kr.komis. I, 420.
Nolk, sv. Rf. i F. I, 505.
Norden, Jørgen, Aof. I, 559, 90.
Normand, Peter Olsen, n. Major. I, 53, 54.
Normann, K.jan Diethardt, Rf. i F. II, 249, 712.
— Phil. Gottlieb, do. II, 608, 47.
Norris, e. Am. I, 570.
Nostitz, Fredr. Hartvig, n. Kdt. II, 771.
— Gottvald Adolf, Rf. i F. II, 689, 704, 35.
Noth, Tomas, sv. Rf. I, 355, 98, 406.
Noyelle, t. Rf. I, 269.
Nummedal, Pavker. I, 414.
Nummers, h.-g. Sektr. I, 337, 38.
Numsen, Sekretær. I, 324, 38.
— Frederik, Rf. i R. II, 97, 181, 92, 576.
— Kristian Vilh., Rf. i F. II, 43, 58, 647, 707.
— Matias, Gen. i R. I, 240, 61, 80, 319. II, 18, 585.
— Mikael, Ovkrsek. II, 40, 48, 524, 26, 71, 730.
Nutshorn, Jørgen Anton, Kdt. I, 590, 94. II, 736.
Nyborg, Georg Karstensen, Søof. I, 373.
Nægler, Elias, n. Kapt. i F. II, 66.
Nørager, Jonathan, Rf. i F. II, 642, 82.
Nørck, K.stoff., Rf. i R. II, 567.

Odelstrøm, sv. Rf. I, 398.
Oertzen, Baltasar Fredr., Rf. i R. I, 457, 528. II, 18, 26, 594.
Oertzen, Ditlev, do. I, 94, 132, 36, 37, 46, 50, 52, 223. II, 587.
— Klavs, Bf. i F. I, 152.
— Sigvard, do. I, 234. II, 629, 38.
Offenberg, Rudolf, Kdt. II, 637, 97, 732, 37.
Offenbuch, sv. I, 458.
Ohlrogge, Fredr., Kdt. II, 731.
Ohme, Joh. Andreas Kornelius, n. lf. II, 389, 91, 525, 549, 740, 71.
Oldenburg, Adam K.stoff., n. Bf. i F. II, 284.
— Adolf Georg, Rf. i F. I, 320.
— Anton Gynter, Statholder. I, 201.
Oloff, formodentlig Ely, Bf. i F. I, 413,
Olsen, Albrecht, Kdt. II, 734.
— Kristen, Drbt. I, 467.
Olufsen, Karl Adolf Jakob, Rf. i F. II, 613, 87.
Onserud, Erik, do. II, 608.
Opdam, Wassenaer, h. Am. I, 33-35.
Ophoven, Jakob, n. Kdt. II, 773.
Opitz, Mikael, Kdt. II, 769.
Oppen, Knud, Genkr.kom. II, 217.
— Kristian, Legatstifter. II, 568.
Origny, Fredr. Jul., Kdt. II, 631, 35, 76, 730.
— Henri Alex., Major. II, 93.
Ornebjerg, Lars, n. Bonde. I, 79.
Orning, Matias, n. Rof. I, 102. II, 743.
Osborne, Jakob, do. II, 186.
Osten, Jak. Fredr., Rf. i F. II. 693.
— Joh. Wibe, n. do. II, 761, 71, 73.
— Karl Henr., Gen. i F. I, 96, 171, 91, 98. 204-6, 11, 13. II, 625, 731, 37.
— K.jan Georg, Rf. i F. I, 318. II, 703.
— Otto Fredr., Kdt. II, 773.
— Otto K.stoff., Rf. i F. II, 75, 98, 655.

Outzen, Johannes, Gkr.kom. II, 246.
Ovenberg, Hans Jørgen, n. Major. I, 565, 68.
Ovesen, Klavs, Iof. II, 478.
Ovidt, Peter Matias, n. Lt. I, 567.
Oxenstjerne, Axel, sv. II, 595.
— sv. Gen. I, 51.
— sv. Gen. I, 108.

Paars, Klavs Enevold, Kdt. I, 468. II, 29, 731.
Pachevall, Iof. II, 735.
Pahlen, Frans, Kdt. II, 738.
Palm, Jørgen Joh., n. Kdt. II, 774.
Palmfeldt, Nils, sv. Rf. I, 458.
Palmqvist, Magnus, do. do. I, 388, 98, 406.
Paludan, Fredr., n. Bf. II, 233.
— Julius Ferd. II, 467, 94, 501, 615.
Parker, Hyde, e. Am. II, 258, 68.
Parelius, Hans, n. Kdt. II, 733, 74.
Parsbjerg, Oluf, n. Rf. i F. II, 762, 72.
Passov, Hartvig, do. I, 226, 46, 62, 337. II, 596, 670, 97, 735, 43.
— Hugo K.stoff., K. I. II, 634.
— Karl, n. Kdt. II, 773.
— K.stoff. Otto, Lt. I, 468.
Paterson, Bf. i F. I, 24.
Patkul, Georg Reinh., sv. Gen. I, 458, 81, 90.
St. Paul, t. Gen. II, 469, 72.
— do. I, 480.
Paulsen, Ditlev, If. II, 538.
— K.jan Fredr., Rf. i R. I, 601. II, 30, 32, 758, 54.
— Matias, Am. I, 231, 72.
— Niels, Krigskol. I, 77.
— Pauline. II, 142.
— Tobias Andr. Fredr., Auditør. II, 466.
Paurenfeind, Volfgang Ernst, Rf. i F. I, 576. II, 613, 730.
Pechernaut, Salomon, If. I, 531. II, 537, 38.
Penick, Joh. Gotlieb, Rf. i F. II, 268, 714.
Pentz, Bartold Ernst, do. I, 590, 601. II, 32, 759.
— Georg Fredr. Ludv., do. II, 662.
— Gottfried, Gen. i F. II, 192, 220, 46, 605, 19, 702, 4.
— Kasp. Henr., Rof. I, 418.
— t. Gen. I, 580, 33.
Peperlow, Albert, Rf. i F. I, 308, II, 701.
Perglas, Henr. Vilh. Pergler, do. II, 79, 99, 171, 213, 710.
Petersdorff, Anton, Kdt. II, 733.
Petersen, Daniel Fredr., n. Rf. i F. II, 307, 22, 40, 753.
— Felgen, n. Kdt. II, 770.
— Malte, Stadthptm. I, 528.
— Mikkel, n. I, 218.
Petkum, Simon, Sendebud. I, 92.
Peucker, David, Kapt. i F. I, 468.
Peymann, Henr. Ernst, Kdt. II, 93, 284-96, 729, 30
— K.jan Fredr., Iof. II, 93, 215.
Pfaff, Erik, Rf. i R. II, 467, 567.
Pflanz, Vulf Didr., Rf. i F. I, 203, 14. II, 696.
Pflueg, Fredr. Andr. og Karl K.jan, Officerer. II, 206.
— Fredr. Andr., Major i F. II, 142.
— Hedvig, Legatstifter. II, 525.
— Karl Kristian, Iof. II, 93, 121, 25.
— r. Gen. I, 480.
Philippi, Joh. Peter, Kdt. II, 736.
Philosophof, r. Sendebud. II, 164.
Pforbten, Hans Erasm., If. I, 246, 62, 75. II, 538, 731, 70.
— Ulr. Vilh., n. Af. II, 740.

Pihl, Andreas, n. Kdt. II, 773.
Pingel, William Palmer, do. II, 731.
Piper, Anton Fredr., Rof II, 266.
Place, Klaude, n. Rf. i F. II, 759, 71.
Plane, Jean Baptiste André Xavier, do. 659, 79, 82.
Planting, sv. Rf. I, 218.
Du Plat, Ernst Georg Emil, Rf. i F. II, 619, 71, 81.
— Joh. Henri K.jan, Adt. II, 277, 360.
— K.jan Fredr. Glode, Kdt. II, 277, 730.
— Peter Henr. Glode, Gen. i F. II, 466, 76, 78, 615, 721.
Platen, Hans Kasper, Fplf. I, 457, 90. II, 11.
Plessen, Daniel, Rf. i F. I, 295, 314, 31. II, 632, 38, 39.
— Ditlev, Major i F. II, 186.
— Joh. Alb. Rudolf, Lt. i F. I, 468.
— Fredr. K.jan, Gen. i R. II, 98, 594.
— Karl Adolf, Bf. i F. I, 146.
— Karl Scheel-, Sendebud. II, 465, 95.
— Samuel K.stoff. I, 115, 32, 78, 84, 232, 40, 46. II, 593.
Ployart, Konrad, Søof. I, 606, 9.
Plöen, Avgust af, t. Gen. I, 157.
— Bernhard af, Ge. I, 95, 96, 101. II, 525, 692.
— Joakim Emil af. I, 72.
— Johan Adolf af, Gen. I, 105-23, 32-40, 221, 24, 32, 46, 92, 614. II. 517, 24, 25, 35, 43.
Plønies, Povl Henr., Bf. i F. II, 628, 96.
Pogrell, Henning Matias, Kdt. II, 732, 70.
— K.jan Karl, Rof. II, 214.
St. Pol, t. Gen. I, 269.
St. Pol, f Gen. I, 219.
Polen, Avgust d. II af, Konge. I, 231, 40-57, 94, 313, 41-47, 444-55, 525, 33. II, 688.
— Avgust d. III af, do. II, 53.
— Stanislav Leczinsky, do. I, 341, 43, 471. II, 53.
Pollinger, Frans Ulr., Lt. I, 468.
Polwarth, e. Sendebud. I, 570.
Pomilsky, sv. Rf I, 552.
Pommern, Jarmer af, Fyrste. II, 727.
Porthesius, Joh. Justus, Rof. II, 20.
Posse, Arved. I, 552.
— Karl Henr., sv. Gen. II, 372, 79, 87.
— Karl Knutsen. I, 434.
Post, Vilhelm Moritz, sv. Rf. i R. I, 183.
Pott (Pottendorff) Anton Gynter, Kdt. I, 183. II, 638, 93, 736.
Pottrie, Ferdin. Vilh., Rf. i F. II, 56, 75, 634, 735.
— Jacques, Bf i F. I, 262, 313, 21.
Poulsen, Kristian, Feltpræst. II, 532.
— Povl, Lt. i F. II, 577, 635.
— Sven, Rf. i F. I, 22, 134, 61. II, 580.
Poumeau, Pjerre, n. Gen. II, 138, 54, 68, 73, 753, 55.
Povisch, Kristoff. Otto, Lt. I, 468.
— Lavrids, Rf. i F. I, 28, 57. II, 649, 90.
— Otto, Fplf. I, 62. II, 592.
Prangen, Fredr. Ernst, If. II, 437.
Prazenzevsky, p. Rf. i R. I, 44.
Prehn, Adam Ehrenreich, do. I, 205, 46, 62, 313. II, 576.
— Bernh. K.jan, Lt. I, 468.
— Joakim Karl, Rf. i R. I, 317, 49. II, 590.
— Magnus Ernst, do. I, 388, 89, 418. II, 18, 591, 73.

[illegible]

— [illegible] I. 6. I. [illegible]

— [illegible] Art. [illegible] I. [illegible]

— [illegible] Vill. [illegible] I. [illegible]

[illegible] I. [illegible]

[illegible] I. [illegible]

[illegible] I. [illegible]

[illegible] Art. [illegible] I. [illegible]

[illegible] Art. [illegible] I. [illegible]

— [illegible] Vill. [illegible] I. [illegible]

— [illegible] Pol. [illegible] I. [illegible]

[illegible] I. [illegible]

[illegible] I. [illegible]

[illegible] I. [illegible]

[

Rantzau-Breitenburg Hans, Rf. i F. II, 715.
— — Kristian, Greve. I, 339.
Rappe, Fredr. Otto, n. Rf. i F. II, 141, 753, 55.
— Kaspar Joakim, n. do. I, 586. II, 761, 70.
Rasch, Klavs, Politim. I, 272.
Ratemburg, Kdt. II, 731.
Rathlow, Siegfred, Rf. i R. I, 190. II, 561.
— Viggo Holstein-, Rof. II, 594.
Rauch, Gottfred, Rf. i R. I, 94, 146, 70. II, 579, 81, 86.
— Kristian Bartold, do. II, 576.
— Morids Alb. Fredr., Rf. i F. II, 619.
Ravn, Johan Teodor, do. II, 637.
— Kristof, n. Adt. II, 321.
— Niels Fredr., Krm. II, 524.
Recke, Matias Fredr., n. Rf. i R. II, 581, 742.
Redegelt, Fredr., Kdt. II, 785.
Redsted, Joh. Fredr., Bf. i F. II, 440, 615.
Reedtz, Otto Scheel, Rof. II, 20.
— Peter, Kansl. I, 90.
— Valdem, Kdt. II, 637.
Rehbinder, Reinh., sv. Rf. I, 136.
Rehder, Mogens, Lt. i F. I, 467.
Rehnskjold, Karl Gust., sv. Gen. I, 183, 337, 434.
— sv. Rf. I, 602.
Reich, K.jan Emil, Krm. II, 466, 524
Reichau, K.jan Fredr., n. Rf. i F. II, 699, 759, 71.
Reichel, sv. Rf. I, 458, 91, 505, 26.
Reichwein, Jørgen, n. Rf. i F. I, 42, 55, 75. II, 755, 59, 62, 69, 71.
— Jørgen, n. Kdt. II, 769, 71.
— Lorenz, Rf. i F. I, 590, 92, 96, 601. II, 642.
Reichwein, Nik. Fredr., do. II, 75, 754, 55.
— Nik. K.jan, Rf. i R. I, 581, 84. II. 745.
Rastrup, Kapt. I, 430.
Reitzenstein, Joh. K.stof., Kdt. II, 733, 34.
— Karl Gotlib, Af. I, 561, 67, 90. II, 543, 739.
— Kristof Lorens, Rof. I, 179. II, 565*).
Renouard, Jakob, Kapt. i F. I, 467.
— Louis Paul, Rf. i F. II, 441, 501, 711, 31.
Renuceus, Feltpræst. II, 532.
Repnin, Anikit, r. Gen. I, 467.
Restorf, Joh. Fredr., n. Rf. i F. II, 756.
Reusch, Ditlev, do. I, 237, 308, 9, 18, 81, 433. II, 699, 701. 4.
— Ditlev, Joakim, Kapt. i F. I, 467.
— Joh. Ludolf, Kdt. II, 736.
Reus, Adam, n. do. II, 771.
Reuss, t. Bf. i F. II, 479.
Reuter, Per. I, 193.
Revenfeldt, Ditlev, Ovkrsek. I, 468, 95. II, 18, 26, 40, 524, 56, 71, 731, 34.
Reventlow, Hartvig Didr., Rf. i F. I, 468 II, 7, 708.
— Joh. K.stoff., do. II, 28, 613.

*) Dræbt i Duel 25de Maj 1682 af Oberstløjtnant Andreas Bugenhagen. Stjernen Side 565 flyttes fra Reventlow til Reitzenstein.

Reventlow, Konrad Ditlev, Storkansl. I, 115, 19, 33, 46, 83, 262, 90. II, 39, 561, 64, 67.
— K.jan Ditlev, Gen. I, 313, 45-67, 75, 85. 418, 614. II, 526, 56.
— K.jan Ditlev Fredr., Min. II, 140, 46, 50, 220.
— Kristian, Adt. II, 333.
— Frøken. II, 142.
Reventlow, Kriminil Henr. Anna, Min. II, 495.
— Pretz Fredr., t. Statholder. II, 458.
Reverdil, Elie Salomo, Sekretær. II, 163, 164.
Rhode, Joh., n. Rof. II, 745.
Ribbing, sv. Rf. I, 188.
— Gabriel, sv. do. I, 434.
Richelieu, Joh. Dan, n. Rf. i R. II, 742.
Richter, t. Aof. II, 464, 79.
Ridderhjelm, sv. Rf. I, 269.
Rick, Joh., Gkvlt. II, 233.
Riedemann, Joh. Gust., n. Genaud. II, 739.
Rieppur, Fredr. Karl, Rf. i R. II, 75, 98, 567.
Ries, Mikael, Gkvlt. II, 233.
Ringheim, Dav. Gotschalk, Stdyrl. II, 534.
Rist, Joh. Mik. Fredr. Fischer, Rf. i F. II, 647.
Rochefoucauld, Fredr. Karl Roy, Gen. I, 614. II, 525, 35, 44.
Rochefort, Daniel Payen, Kdt. II, 736, 70.
Rochlenge, Martin Jørgen, n. Kdt. II, 771.
— Verner Jakob, n. Rf. i F. I, 167. II, 735, 49.
Rode, Hans Henr., Adt. II, 283.
Rodenburg, Vilh. Karl, Bf. i F. II, 477, 658.
Rodsten, Jens, Am. I, 109. 15. 31, 215.
— Kristian, Rf. i R. I. 261. 95, 314-17, 52, 69, 73. 83-93, 98, 401-13. II, 559, 69. 734.
— Markus, Aof. I, 96.
— Markvard, Am. I, 115, 28. 29, 215.
Rohde, Matias, n. Kdt. II, 770.
— — n. do. II, 771, 72.
Rohweder, Adam Otto, Rof. II, 20.
— K.jan Fredr. Marius, Rf. i F. II, 644.
Rolfshusen, sv. Rf. i R. I, 152.
Romana, Pedro Caro, sp. Gen. II, 311, 13.
Romanzow, Peter Alex., r. Gen. II, 89, 100.
Rooke, Georg, e. Am. I, 275-80, 86.
Roos, Axel Erik, sv. Rf. i R. I, 552.
Root, sv. Genaud. I, 165.
Rosbach, Friedlieb, n. H. II, 741.
Rosen, Georg Gustav, Rf. i R. II, 571.
— Gustav Fredr., sv. Rf. i R. I, 458, 91.
Rosenauer, Henrik, Rf. i F. I, 308, 49, 433, 54, 80. II, 28, 700.
Rosenblad, sv. Gen. II, 387.
Rosenkrantz, Fritz Verner, Rf. i R. II, 572.
— Hans Fredr., Bf. i F. II, 683.
— Holger, Kdt. II, 685.
— Ivar, Konf.raad. I, 341. II, 18.
— Jørgen, n. Kdt. II, 773.
— Kristian Fredr., Min. II, 140, 46, 47, 49, 524.
— Kristian Herman, n. Bf. I, 574, 79.
— Kristian Schach, Rf. i R. II, 567.
— Markus Gjøe, E.raad. II, 163.
— Max, Rf. i F. I, 96, 99, 101, 15, 25, 26. II, 631, 732.

Rosenkrantz, Otto K.jan, n. Kdt. II, 773.
— Niels, Gen. I, 82, 96, 99, 101, 15, 17. II, 581, 84, 601, 4, 25, 730.
— Niels Schack, Rf. i R. II, 26.
— Jomfru. II, 142.
Rosenkreutz, Hans, Konf.raad. I, 272.
Rosenpalm, Andreas, Am. I, 580, 83, 600, 2, 4, 9. II, 703.
Rosenstjerna, Niels, sv. Rf. i F. I, 552.
Rosenørn, Matias, Rf. i R. I, 442, 57, 65, 80. II, 567.
— Peter, Rf. i R. II, 98.
— Povl, Rf. i F. I, 457, 65. II, 28, 700.
— udgaar af Teksten. I, 467.
Ross, Sofus Fredr. Valmoden, Bf. i F. II, 647.
Rostgaard, Hans Jakob, Søof. I, 586.
— Jens, Amtm. I, 283.
Rothe, Andreas Bjørn, Bf. i F. II, 626.
— Harald, Kdt. II, 441, 731.
— Karl Adolf, do. II, 687.
Rothlieb, sv. Rf. I, 434.
Roxendorf, Bertel, sv. Rf. i R. I, 398.
Rummelhof, Joh., n. Kdt. II, 773.
Rusland, Alexander I, Kajser. II, 311-32, 62-97.
— Elisabeth, K.inde. II, 73-89.
— Katarina I, do. II, 88, 89.
— Katarina II, do. II, 102, 219.
— Peter I, Kajser. I, 256, 57, 340-47, 73, 436, 48-55, 71-77, 82-86, 508, 22, 33, 70, 71, 85. II, 38, 39, 73.
— Peter III, (Karl P. Ulr. af Holst.-Gottorp). II, 56, 73, 89.
— Povl, do. II, 265.
Rumohr, Ditlef, Gen. I, 176-80, 83, 95, 97.
— Hans, Præst. I, 562.
Rustad, Ole Torkild, Legatstifter. II, 524.
Ruyter, Mikael, h. Am. I, 41, 44, 87,
Rye, Olaf, Gen. II, 440, 460-80, 609, 630.
— Povl K.jan, n. Rf. i F. II, 759, 72.
Ryssensten, Henrik Ruse, Gen. I, 63, 88, 96, 102-12, 29-30, 74-94, 200. II, 537, 632, 66, 732, 36, 37, 65, 73.
Ræder, Jakob Tode, Bf. i F. II, 467, 75, 78, 644.
— Joh. Georg, n. do. II, 308, 21, 27.
— Philip, Gen. i F. II, 467, 68-78, 94, 501, 672, 722, 24, 38.
Rømeling, Hans Henr., Am. II, 136.
— Hans K.jan, Genadt. II, 277, 366, 77, 441, 52.
— Jobst Konrad, n. Rf. i F. II, 753.
— Karl, do. II, 608, 619.
— Kristoffer Fredr., n. do. II, 753.
— Patroklus, n. Gen. I, 331, 590-96, 601. II, 32, 33, 48, 64, 629, 31, 738, 53.
— Rudolf Valdem., n. Rf. i F. II, 80, 99, 139, 54, 73, 757, 58, 70.
Rømer, Hans, n. Bf. i F. II, 234.
— Hans Vilh., n. Rf. i F. II, 758.
— Karl Frederik, n. do. I, 564.
— Karl Ludv. Vilh., Gen. II, 277, 437.
Kristian Ludvig, Kdt. II, 774.
Rønne, Stabslæge. II, 534.
Rønnow, Karen, Præstedatter. I, 205.
Røepstorff, Gotfred Kristof, Bf. i F. II, 186.

Reepstorff, Hans Adolf, Rf. i R. II, 567.
— Henr. Fredr., Rf. i F. II, 712.
— Karl Ludv., n. do. II, 173, 765.
— Kasp. Adolf, do. II, 186, 245, 626.
— Klavs Ulrik, do. I, 246, 262, 313, 21. II, 638.

Saabye, Ove Kjan Fredr., Rf. i F. II, 660, 84.
Sachau, Hans Joakim, t. do. II, 469.
Sachsen (se Polen).
— Moritz, fr. Gen. II, 53, 235.
S. Altenburg, Ernst Fredr., t. Gen. II, 468.
S. Hilburghausen, Ernst Fredr. Karl, Rf. i F. II, 131, 704, 29.
— — Fredr. Vilh. Eugen, do. II, 693.
S. Koburg, Ernst, t. Gen. II, 469.
S. Lauenburg, Julius Franz. I, 229, 240.
S. Meiningen, Ernst Ludv. II, 705.
Salcedo, sp Gen. II, 311.
Salchow, Fredr. Karl Alb. Herm. Rf. i F. II, 671.
— Joh. Adam Ulr., Udskrf. II, 277, 437.
Saldern, Kasp., r. Sendebud. II, 164.
— Frederik, Bf. i F. II, 171, 710.
Salomon, Nota, Stabslæge. II, 584.
Sames, Fredr Ludv, Rf. i F. II, 647.
— Karl Erik, do. II, 714.
— Karl Vilh., Kdt. II, 93, 98, 131, 79, 85, 670, 93, 730, 35.
Samitz, Georg Baltasar, Rf. i R. I, 598. II, 578.
Samsøe, Hans Jørgen, Rf. i F. I, 419. II, 28, 702.
Sandberg, Anders, Rf. i R. I, 99, 115, 83, 42-49, 51. II, 561, 73.
Sandels, Joh. Avgust, sv. Gen. II, 372, 87.
Sandhagen, h.-g. Sekretær. I, 339.
Sandrart, t. Bf. i F. II, 464.
Sandwich, Edv. Montague, e. Am. I, 80, 82.
Sanitz, sv. Rf. i R. I, 154, 57.
Sarpsborg, Kjan Herman, n. Kdt. II, 774.
Sauerbrey, Niels Gotfred, Rof. II, 475.
Savojen, Eugen, t. Gen. I, 314-20, 25-29, 51. II, 53, 629.
Sayn Wittgenstein Berleburg, Ludv. Gen. i F. II, 711.
Schacht, Joh. Henr., n. Rf. i F. II, 173, 702, 63.
Schack, Bartold Hartvig, Kdt. II, 732.
— Hans, Gen. I, 24-59, 90, 105, 613. II, 524-27, 79, 80, 84, 92, 620, 37.
— Hans, Gen. I, 125, 68, 71, 226, 39, 41, 46, 72, 80, 89, 418. II, 616, 18, 26, 730, 32, 37.
— Hans Jørgen, Rf. i F. I, 467. II, 631.
— Hartvig Asche, Gen. I, 178, 214, 31, 32, 37. II, 28, 538, 638, 731.
— Joakim, Gen. I, 96, 99, 115, 47, 49, 50. II, 650, 70, 730, 37.
— Karl Rosenkrantz, Rf. i R. I, 398, 402, 528. II, 18, 567.
— Kristoff. Otto, Rf. i F. II, 564, 81, 650.
— Otto Didrik, do. II, 674.
— Siegfred, Lt. i F. I, 468.
— Sofus Peter Lasenius, Bf. i F. II, 678.
— n. Kdt. II, 770.
— h.-g. Rf. i F. I, 505.

Schack-Vittenau, Vilh. Alb., do. I, 349, 81, 433, 57, 529. II, 605, 703.
Schaffalitzky Muckadell, Alb. K.stof, Rf. i R. II, 93, 594.
— — Henr. Bernh., do. II, 30, 564, 742.
— — Jacob Fredr., do. II, 556.
Scharff, Lt. i F. I, 468.
Scharffenberg, Herman Lavrids, Rf. i R. II, 560.
— Herm. Nik., n. Rf. i F. I, 574, 76, 90, 601. II, 32, 757.
— Herm. Nik., n. do. II, 232.
— Povl Ulrik, Gen. II, 475, 78, 500, 615, 60, 78, 719, 30.
Schavenius, Peter Andr., Rf. i F. I, 601. II, 28, 634.
Schaumberg, Ernst Vilh. Ludv., Rf. i F. II, 662.
Scheel, Anton Vilhelm, Genaud. II, 525, 31, 32.
— Hans Henr., If. I, 352, 67, 405, 57, 590, 91, 601. II, 28, 655, 730.
— Hans Jakob, n. If. II, 47, 740, 70.
— Moritz, Gen. II, 338, 60, 731.
Scheremetow, Boris, r. do. I, 480.
Scheffer, Andr. Ernst, Lt. i F. I, 468.
— t. Aof. II, 479.
Schenck, Jørgen, Kapt. i F. II, 186.
Schepelern, Jens Bergendal, Bf. i F. II, 476, 78, 670, 720, 24.
— Johan Gotfred, Rf. i F. II, 687, 705.
— Kristian Avgust, Gen. i F. II, 475, 77, 95, 98, 501, 679, 730.
Schiern, Kristian Adolf, Rf. i F. II, 441, 655.
Schildern, Rabe, Rf. i R. I, 152, 68, 83, 90. II, 583.
Schilling, Jakob Fredr., Aof. II, 265.
Schimmelmann, Ernst Henr., Min. II, 104, 69, 92, 97, 220.
— Kristian, Genadt. II, 233.
Schinckel, Johan, Rf. i R. II, 214, 557, 78.
— Klavs Kjan, Rof. II, 19.
— Niels Juel, Rf. i R. II, 98, 131, 559.
Schindel, Fredr. Vilh., do. II, 20, 592, 733.
— Georg Ernst, Rof. I, 467.
— Konrad, Am. II, 216.
— Konrad Ferd, Bf. i F. II, 467. 626, 79.
Schiwe, Harald Jul. Teod., do. II, 627, 84.
Schjødt, Kristian, Legatstifter. II, 532.
Schlanbusch, Fredr., n. Rf. i F. II, 32, 755.
— Henr., n. do. II, 139, 41, 54, 73, 203, 760, 63.
Schlegel, Karl Otto Emil, If. II, 433, 94, 98, 501, 38.
— t. Gen. I, 269.
Schlemann, Hans, Kapt. i F. II, 186.
Schleppegrell, Fredr. Adolf, Gen. II, 440, 58-80, 614, 24, 36, 40, 74.
— Otto Henr., n. Rf. i F. II, 233, 758.
Schlichter, Kasper, Kdt. II, 731.
Schlieben, Ernst Bugislav, Rf. I, 316. II, 590, 704.
Schlippenbach, Kristen Reinh., sv. Rf. i F. I, 458, 91, 551, 58, 64-67.
Schlubhut, Hans Henr., Rf. i F. II, 43, 705.
Schlesser, Henr. Jørgen, n. do. II, 758.
— Konrad, n. Kdt. II, 770.
Schmaltz, t. Gen. II, 468.
Schmelingh, Fredr. Vilh., Rf. i R. II, 18, 26, 576.

Schmettow, Fredr. Vilh., do. I, 262, 530. II, 576.
— Gotfred Vilhelm K.jan, do. II. 289, 576, 94.
— Herman Valdemar, n. Gen. II, 75, 92, 98, 100, 16, 32, 56, 556, 738.
— Karl Jakob Valdemar. II, 233, 42, 55, 320. 40, 739, 65.
— Valdemar Frederik, Forfatter. II, 256, 57.
Schmidt, Andreas, Stabskirurg. II, 233, 77.
— Joh. Ernst Erik, Genaud. II, 531.
— Jørgen, Kdt. II, 736.
— n. Kdt. II, 770.
Schmidten, Fredr. Vilhelm, Bf. i F. II, 705.
— Ulrik K.jan, Fplf. II, 466, 77, 98.
Schneider, Livjæger. II, 262.
Schnell, Klavs Jørgen, n Gen. II, 98, 138, 68, 207, 754, 58.
Schnitter, Mikael Kristoffer, Kdt. II, 731. 34.
Scholten, Benedikt Dionys Avg., Rf. i F. II, 674.
— Henrik, Kdt. I, 601. II, 28, 48, 53, 56, 70, 619, 31, 39, 89, 99, 703, 30, 34, 37.
— Jobst, Gen. I, 230, 31, 40-43, 62, 350, 423-25, 432-500, 2, 8, 27, 614. II, 526, 35, 38, 602, 4, 29, 31, 70, 92, 704, 34.
— J., Rf. i F. II, 97.
— Jobst Gerhard, Rf i F. II, 679.
— Peter Karl Fredr., Guvernør. II, 498, 550.
Schomberg, Tolluf., n. Bf. i F. II, 764.
Schommer, sv. Rf. i F. I, 458, 81, 565, 67.
Schorr, Hans Didrik, Kdt. I, 234. II, 652, 782.
Schort, Hans Bræstrup, n. Af. II, 740, 55, 69.
Schow, Hans Max., Gen. i F. II, 440, 631.
— Lavrids Switzer, Bf. i F. II, 460, 66, 75, 717.
Schowelin, Jul. Thorvald, Rm. II, 504.
Schroer, t. Aof. II, 479.
Schrøll, Joh. Zeuthen, Bf. i F. II, 615.
Schrøder, Fredr., Kdt. II, 735.
— Georg Kristof, Genaud. II, 531.
— Hans Jørgen, Rof. II, 20.
— K.jan Fredr. Napoleon, Iof. II, 477, 95, 539.
Schrødersee, Lorens, Maj. i F. II, 227, 45.
Schubarth, Herman, Rf. i R. II, 26, 27, 48, 549.
Schulenburg, Georg Ludv., Gen. II, 360, 64-66, 71-77, 95-97, 605, 61, 713, 16, 30.
— Hans Georg, Rf. i F. I, 146, 52, 83, 214, 29, 31. II, 638, 50, 70, 89.
— Johan Henr., Rf. i R. II, 75, 564.
— Karl, n. Genaud. II, 739.
— Werner, Rf. i R. I, 331. II, 26, 55, 526, 60, 94.
— Wulf Didr., do. II, 576, 78.
Schultz, Adrian, Aof. II, 467, 78.
— Georg Kristian, n. Gen. I, 187, 88, 204, 17, 18, 45, 300, 74. II, 749, 64, 65. 73.
— Hans Jakob, Rf. i F. I, 422, 513. II, 703.
— Hans Valentin, Rf. i R. II, 564. 79, 732.
Schultz, Jeronymus Johan, Genkr-kom. II, 149, 53, 68, 92, 217, 20, 46.

Schultz, sv. Gen. I, 147, 54—65, 79, 81—83.
— sv. do. I, 434, 74, 529.
Schumacher, Andreas Anton Fredr., Aof. II, 412, 716.
— Peter (se Griffenfeldt).
Schurmann, Herman, Aof. II, 8.
Schütz, Hans Joakim, Rof. I, 398.
Schwartz, Joh. Henr., Lt I, 468.
Schwärtzel, Joh. Bernh. Rf. i F. I, 262, 310, 508, 23; II, 626, 29, 31.
Schwerin, sv. Gen. I. 520, 26.
— sv do. II, 323.
Schwermann, Adam Kjan, Kdt. II, 736.
Schoell, Fredr., Rf. i F. II, 79.
Scholler, Fredr Karl Gustaf, Rf. i F. II, 613.
— Kasper, n. Of. II, 740.
— Kasper, Rf. i F. II, 679.
— Kasper*) do. II, 714.
— Kristian, Rf. i R. II, 98.
— Tomas Georg, Gen. II, 441.
Schønberg, Bartolm Veit Henr., Rf. i F. I, 168, 183; II, 694.
Schønfeldt, Gregor Alaid, do. I, 95, 119, 123, 132, 154, 155. II, 694, 731.
— Hans Kristof, Gen. I, 262, 349, 87, 418, 33—36, 527; II, 619, 623, 730.
Schøning, Karl Fredr., Rf. i F. II, 658, 80.
— Otto Alb., do. II, 631.
— Peter Henr., Kdt. II, 687.
— Vilh. Erhard Teodor, Aof. II, 467.
Schønleben, sv. I, 147, 48, 79, 80.
Schønrodt, Adam Haubolt, Lt. I, 468.
Scriwer, Vilh. Kjan, Rf. i F. II, 658.
Seckendorf, sv, Rf. I, 523.
See, Klavs, Rf. i R. I, 239, 246, 283; II, 585.
Sehusen, Stiftsskriver. I, 432.
Sehested, Frans Vilh. n., Rf. i R., II, 99, 138, 54, 72, 76, 742.
— Fredr., Kdt. II, 733
— Hanibal, n., Statholder. I, 50, 537.
— Henrik, Rf. i R. I, 96, 132, 46, 47, 52; II, 561, 67.
— Jens Maltesen, n. Gen. I, 234, 35, 60, 99, 350, 418, 28, 539, 44; II, 589, 742.
— Johan Fredr., n. Rf. i R. II, 78, 98, 131, 96, 578, 744.
— Knud Gyldenstjerne, n. do. I, 557; II, 757, 59, 63.
— Knud Tomsen, n. Rf. R. II, 177.
— Kristen Tomsen, Am. I, 426, 27, 35—51, 97, 512—17, 19, 614.
— Kristoffer, Sendebud. I, 96; II, 520.
— Niels, Lt. I, 468
— Ove Ramel, n. Rf. i R. II, 742.
Segelcke, Kjan Vilh., n. Rf. i F. II, 763.
Sejdelin, Hans, Fplf. I, 457. II, 18.
Sejersted, Johannes, n. Genkom. II, 277, 321, 88.
Seip, Kjan Vilh., n. Lt. II, 327.
Selmer, Joh. Henr., n. Rf. i F. I, 590, 601. II, 755.
Serup, Amtmd. II, 18.
Sesterfleth, Johan Ott., n. Kdt. II, 771.
— Vincens Henr., n. Rf. i F. I, 300, 50, 75, 423, 28. II, 761.
Seve, n. Lt. i F. I, 592.
— Peter, n. Rf i F. II, 14, 139, 41, 54, 73, 756.

*) 2. Del, Side 714, 14. Lin. fr. neden, Scholten bedes rettet til Scholler.

Seve, Nikolaj, n. Kdt. II, 769, 773.
— Verner Andreas, n. Rf. i F. II, 234, 37, 755.
— Verner Nikolaj, n. do. II, 234.
Sewel, Fredr. Kristian, Etatsraad. II, 216.
Seweloh, t., Aof. II, 479.
Seyffarth, Gust Lukas Vilh. Henr., Rf. i F. II, 441, 659, 735.
Sibbern, Nikolaj, n. Kdt. II, 769.
Sibrandt, Joakim Henr., Kapt. II, 201.
Siegholt Peter Lorens Sidelm, n. do. II, 327.
Siegroth, Hans Fredr., sv. Rf. i R. I, 136, 152.
Silberloh Matias, Rf. i F. II, 642.
Silfverhjelm, sv. Rf. I, 505, 19.
Simonsen, Hans Bartolin, Rf. i R. II, 576.
Sinklar Andreas, Rf i F. I, 12; II, 620.
Sivers, Gerhard, Søof. I, 575.
Sivertsen, Ole, n. Kdt. II, 774.
Sjøblad, Erik, sv Am. I, 171.
— K. G. E., sv. do. I, 417, 584, 606.
Skade, Gustav Vilh., n. Genaud. I, 245; II, 739.
— Otto, n. Rf. I, 58, 54; II, 731, 757.
— — I. 22.
Skeel, Kristen, Geh.raad. I, 189, 208.
— —. Rf. i R. II, 589.
— Mogens, Etatsraad. I, 208.
— Otto, Gmkrkom. II, 519.
Skjoldborg, n. Kdt. II, 773.
Skjøldebrand, Anders Fredr., sv. Gen. II, 328, 72, 74.
Skouboe, Knud Jensen, Lt. I, 467.
Skov, Sven, n. Kapt. i F. I, 214, 17, 20.
Skram, Niels Juel, n. Kapt. i F. I, 560.
Skrike, Julius, Legatstifter. II, 575.
Smidt, sv. Rf. I, 39.
Smigielsky, Adam, sv. Rf. I, 458, 91.
Sobiesky, Alex., p. Prins. I, 342.
Solms, Karl, Rf. i F. II, 265.
Sommer, Hans Jørgen, Kdt. II, 736.
Sommerschild, Henr., Rf. i F. II, 308, 20, 767.
— Vincens Henr., n. Rf. i F. II, 767.
Sommerhjelm, Matias Leth, n. Genaud. II, 739.
Soop, sv. Rt. I, 183, 398.
Spalding, sv. do. I, 458.
Span, Henrik, Am. I, 215.
Spangenberg, t. Guv. II, 468.
Spanien, Josef (Bonaparte). II, 313.
Sparre, Klas, sv. I, 512.
— Per, sv. I, 31.
— — sv. Statholder. I, 187, 88.
Sparfeldt, Anders. sv. Rf. i F. I, 398, 406, 8.
Speckhahn, Frans Eberhard, n. Kdt. II, 601, 769.
Sperling, Jøran, sv. Rf. I, 179, 82.
Sponeck, Georg Vilh. Hedv. Epp. Gen. I, 419, 33, 42, 46, 57, 60, 65—70, 508, 13, 19, 59, 80—93, 98, 615, 16. II, 13, 617, 70, 730.
Sporman, Kristian, n. Kdt. II, 774.
Sprengel, Frans Henr., Rf. i R. I, 308, 52, 67, 80, 98, 401. 413. II, 557.
Springbom, Joh. Kjan Henr., † Rf. i F. II, 479.
Spæth, Jakob, Rf. i R. I, 190, 94, 214. II, 557.
— Karl, Rf. i F. II, 712.
Spørck, Joh. Henr., n. Kapt. II, 327.
Stabell, Fredr. Vilh. Bruenick, n. Rf.

i F. II, 307, 21, 27, 84, 88, 92, 756, 767.
Stack, Karl Henr., n., Kdt. II, 771, 774.
Stackelberg, sv. Rf. I, 434, 447, 505, 526.
Staffeldt, Adolf Fredr., Rf. i R. II, 27, 559.
— Bernh. Ditlev, n. Rf. i F. II, 234, 43, 339, 41, 84, 88, 90, 766.
— Karl Kristian Ditlev, Kdt. II, 732
— Kristian Fredr., Rf. i F. I, 454, 57, 80, 95. II, 28, 48, 605, 42, 733.
Staggemeyer, Ernst Fredr., Rf. i F. II, 467, 75, 78, 647, 58.
Stahl, sv., Rf. i F. I, 162.
Stahrenflycht, P. J., sv. Rf. i R. I, 491.
Stake, Harald, sv. Gen. I, 50—54, 130.
Stakemann, t. Rf. i F. II, 479.
Stambke, hg. Sekrætær. I, 483.
Stampe, Henr., Kancellir. II, 163, 166.
Stang, Andreas, n. Kapt. i F. II, 307, 26.
Stange, Jeronymus, Gen. II, 217, 20, 734.
Stangnitz, Joh. Alb., Kdt. II, 552, 559, 736.
Stauffenberg, Karl Ferd.
Stedingh, Kuhn Evald, Lt. I, 468.
— Kürt Bugislav Ludv., sv. Gen. II, 387.
Steenberg, Peter, Rf. i F. II, 625.
Steensen, Hans, Rf. i F. I, 125, 211, 14. II, 655, 732.
— Hans Ditlev, Rf. i R. I, 191, 205. II, 574, 88.
— Kristoffer, Rf. i F. II, 625.
— Otto, do. II, 616, 18.
Steensen, t. Rf. II, 479.
Steinmann, Peter Fredr., Gen. II, 530.
— Peter Fredr., Gen. II, 477, 524, 26.
Stemann, Julius, Rf. i R. II, 377, 560.
— Povl, Livjæger. II, 262.
Sten, Hans Otto, n. Bf. i F. I, 535, 92.
Stenbock, Erik, sv. Gen. I, 38.
— Gustav Otto, sv. do. I, 51, 52.
— Magnus, sv. do. I, 204, 17, 20, 385, 400—94. II, 668.
Stenflycht, sv. Rf. i F. I, 505.
Stenvinkel, Kristian, lf. II, 538.
Stevens, Hans Avg., Rf. i R. I, 468. II, 567, 76.
— Henrik, do. II, 576.
— Ido, Kapt. i F. I, 468.
Steyber, t. Rf. i F. II, 479.
Stjerna, sv. Rf. I, 183.
Stjernholm, Fredr. Kjan, Gen. II, 530.
Stjernkrantz, Peter, sv., Rf. I, 458.
Stjernskold, sv. Rf. I, 55.
Stockfleth, Hans, n. Iof. I, 245.
— Hanibal Valdem., Rf. i F. II, 655, 63, 81.
— Søren Henr., Bf. i F. II, 460, 66, 76, 78, 644, 721.
Storm, Arved Kjan, n. lf. I, 245. II, 740, 770.
— Helge, n. Sergent. I, 547.
— Kristian Ulrik, n. Rf. i F. I, 468, 585, 601. II, 32, 765, 70. Ulr. Fredr., Rf. i F. II, 43, 706.
Stramboe, Gust. Vilh., Rf. i F. II, 360, 608, 47.
Stricker, Ezekias Avg. Stinzink, Bf. i F. II, 609.
— Ezekias Henr., Kdt. II, 731, 770.

Stricker, Karl Alex., n. Rf. i F. II, 93, 118, 82, 88, 234, 42, 756.
— Vilh. Karl Bernh., Rf. i F. II, 466, 78, 635, 47.
Struensee, Joh. Fredr., Min. II, 178—87, 191, 207, 15.
Struve, Major. I, 528.
Strømfeldt, Joh. Karl, sv. Gen. I, 434, 58, 74, 75, 84, 90—93, 505.
Strømsee, Rasmus Olsen, Rf. i F. I, 590.
Stuart, Jakob Vilh., Rf. i F. I, 115—21, 146, 209, 10. II, 690, 787.
— Jakob Vilh., n. Kdt. II, 771.
— — sv. Rf. I, 434.
Stückradt, t. Rf. i F. II, 464.
Stürcke, Lorens, Rf. i R. I, 146, 52, 68, 83, 90. II, 573.
Styrup, Georg Kristof, Rf. i F. I, 468. II, 703, 733.
— Jakob Hansen, do. II, 459, 674.
Stæhr, Slave. II, 413.
Stecken, Gerhard Kristof, Gen. I, 295, 526. II, 617, 38, 730, 37.
— Hans Henr., Krigsraad. I, 208. II, 519.
— Joh. K.jan Fredr., Kdt. II, 733.
— K. E., Am. I, 273.
— Povl, Kdt. II, 734.
Storbrittanien, Georg I., Konge. I. 241, 59, 68, 69, 330, 47, 570.
— Vilhelm III., do. I, 96, 233—38, 59, 73, 312.
Suckow, Joakim Avg. Konrad, Rf. i F. II, 460, 719.
— Joh. Kristof, Af. II, 360, 549.
— Kristof Henrik, lf. II, 538.
— t. Bf. i F. I. 523, 24.
Sulzbach, Philip, sv. Gen. I, 43, 45.
Sundt, J. L. II, 234.
— Kristian Ulrik. II, 525, 608, 712.
Sundt, Kristian Ulrik. II, 761.
— Mikael, n. lf. I, 591. II, 740.
Svanfeldt, sv. I, 491.
Svanlod, sv. I, 450, 90, 91, 505, 526.
Svanevedel, Herm. Frans, Gen. i R. I, 96, 139, 62, 65, 68, 83, 213, 40. II, 571.
— Kristian, Rof. I, 318.
— sv. Rf. I, 505.
Svensen, Johan K.jan, Rf. i F. II, 89, 242, 760.
— Sven,
Sverig, Adolf Fredr., Konge. II, 56.
— Frederik, do. I, 321, 548, 52.
— Frederik, Prins. II, 218.
— Gustaf III., Konge. II, 187, 88, 218, 19, 39, 310, 14—19, 26—29.
— Gustaf IV, do. II, 310, 14—19, 26—29.
— Gustaf Adolf, do. I, 255, 613. II, 144.
— Karl X. (Gustaf, do. I, 23, 24—40, 45, 54.
— Hedvig Sofia, Prinsesse. I, 256, 340.
— Karl XI, Konge. I, 94, 104—99, 201—22, 34, 52—57.
— Karl XII, do. I, 252—58, 70—94, 333—48, 423, 25, 43, 71—76, 93, 502—6, 613.
— Karl XIII, do. II, 218, 329, 58, 85, 92.
— Karl XIV (Johan), do. II, 282, 311, 58, 71, 73, 79, 82, 87, 90—96.
— Ulrika Eleonora, Dronning. I, 600.
Svertfeger, Ditlev, n. Genaud. II, 579.
Svinhufvud, sv. Rf. i F. I, 505, 573.

Svitzer, Josef, Jakob, Vilh., Kdt. II, 732.
Sylva, sv. Major. I, 519.
Syrich, Major i F. II, 601.
Sängershausen, sv. Rf. I, 217.
Sønderborg, Charlotte af, Prinsesse. I, 221.
— Emil Avgust, Rf. i F. II, 626*), 735.
— Ernst Gynter af, Hertug. I, 221.
— Fredr. K.jan af, Rf. i F. II, 56, 642**).
— Fredr. Vilh. af, do. II, 693.
— Kristian Avg. af, do. I, 590. II, 670, 703.
Sønniche, Peter, n. Kdt. II, 773.

Talbot Gilbert, e. Sendebud. I, 80.
Tann, t. Gen. II, 477, 479.
Tank, sv. Rf. I, 388, 98, 406, 58, 91, 505.
Teklenburg, Fredr. Morits, Rf. i F. I, 226. II, 596, 613, 697.
Tellekvist, Karl, do. II, 237, 66, 338, 349, 642.
Tersling, Hans Kornel Georg, do. II, 642.
Tettau, Daniel, n. Kdt. II, 773.
— Jul Ernst, Rf. i F. I, 220, 34. II, 597, 622, 26, 98, 737.
Tettenborn, Fredr. Karl, r. Gen. II, 363, 65, 72, 76.
Thalbitzer, Joh. Karl Theodor, Bf. i F. II, 683.
— Karl Henrik, Rf. i F. II, 676.
Thambs, Hans Fredr., n. Lt. i F. II, 327.
Thambs, Matias, n. Rf. i F. II, 75, 755.
Thambsen, Ditlev K.jan, Rof. I, 468.
— Otto Jakob, Søof. I, 353.
Thesiger, Fredr. e. do. II, 664.
Thestrup, Ernst Emil Schach, Bf. i F. II, 684.
— Ernst Henr., do. II, 644.
— Hans Nikolaj, Krm. II, 466, 71, 75, 78, 494, 98, 502, 511, 14, 15, 24, 642, 46.
Thiebault, Paul Charles, f. Gen. II, 367.
Thiele, Henr. Jakob, Rf. i F. II, 707.
Thome, Frans Vilh., n. do. II, 283.
Thomsen, K.jan, Alb. Fredr., Kom. II, 524.
Thott, Henrik, n. Rf. i F. I, 50, 52. II, 761.
— Holger, Godsejer. I, 161.
— Knud, do. I, 161.
— Knud, Min. I, 272. II, 519.
— Ove, R. i R. I, 24. II, 580.
— Tage, Godsejer. I, 161.
Thrane Henr. Joakim Melkior Holten, Bf. i F. II, 719.
— K.jan Vilh. Fredr. Kasp. Konrad, do. II, 467, 75, 77, 637, 718.
Thulstrup, Magnus Andreas, n. Stabslæge. II, 321.
Thomsdorff, Erdvein, Kdt. I, 59. II, 695, 734.
Thune, Ludv. Georg Vilh., Div.læge. II, 478.
Thura Lavrids, Iof. II, 47.
Thümen, p. Gen. II, 495.
Tibell, Gustav Vilh., sv. do. II, 314.

*) 2. Del, S. 626 rettes Ernst Avgust af Avgustenborg til Emil Avgust af Sønderborg.

**) 2. Del, S. 642 rettes Avgustenborg til Sønderborg.

Teddemann, Tom., e. Am. I, 80 – 86, 161.
Tidemann, Nikolaj, Rf. i F. II, 642.
— Nils Snaphane. I, 161.
Tielmann, K jan Ludv., Bf. i F. I, 295.
Tillisch, Joh. Siegism. Metling, Aof. II, 460, 467.
Tilly Johan Tserklas, t. Gen. I, 13.
— t. do I, 269.
Tobiesen Peter, n Rf F. II, 233, 341, 761, 71.
Todahl, Niels, n. do II, 233.
Todderud, Peter, n. do. II, 188, 759
Toll, Joh. Kristof, sv. Gen. II, 317.
Toller, Jens, n. Toldn. I, 80—86.
Tomson, sv. Rf. i F. I, 136, 183.
Torckos, Joh. Ludv Fredr. II, 441, 658.
Tordenskjold, Peter, Am. I, 506, 33, 58, 68, 73—80, 603—11. II, 699, 703.
Torp, Karl, Rf. i R. II, 467, 78, 557, 58, 72.
— Nikolaj, Rof. II, 452.
Trallow, Adam, n. Kdt. II, 774.
Trampe, Adam Fredr., Gen. I, 176, 78, 246, 62, 316, 18. II, 526, 626, 42, 98.
— Frans Joakim, Gen. i R. I, 43, 57. II, 580.
— Philip Ditlev, do. I, 589, 90, 602. II, 560.
Tranhjelm, sv. Rf. I, 398.
Trappeaud, Johan, Rof. II, 186.
— Povl, Rf. i R. I, 317. II, 590.
Trauvetter, sv. Rf. I, 505, 20.
Treeld, Søren, Stadhmd. II, 185.
Treiden Levin, n. Kdt. II, 774.
Tremouille, Charl. Am, Prinss. I, 221.
Trepka, Holten Fürchtegott, Rf. i Rf. II, 559.
— Joh. K.jan Matias, Bf. i F. II, 466. 75 78, 79, 658.
— K.jan Fredr., Gen. II, 366.
Tresta, Adam, Kdt. II, 731.
Tritscheler, Hans Ernst, n. Gen. I, 245, 350, 66, 73, 75, 421—28, 537, 614. II, 738, 43, 53, 57.
Trojel Frans, Am. I, 439, 41.
Trolle, Andreas, Rf. i F. I, 426.
— Frederik, do. II, 79, 95.
— Herluf, do. II, 131, 706, 8.
— Holger, do. II, 608
— Holger, Rf. i R. I, 190. II, 585.
— Jørgen, Min. I, 90.
— Niels, n. Statholder. I, 50, 75. 224. II, 738.
Tromp, Kornelius, h. Am. I, 105, 10, 11, 14, 39.
Trop, Georg, Rf. i R. I, 115, 19, 21, 25, 212. II, 585, 87.
Trumbach, Fredr. Adam, do. II, 558.
Tscherning, Anton, Fredr., Krm. II, 360, 82, 428, 33, 54, 65, 24.
— Povl, Genaud. II, 531.
Tuchsen, Joh. Fredr., n. Kdt. II, 772.
Tunderfelt, Gustaf Johan, sv. Rf. I, 378, 398.
Tunkl, Gustaf, sv. do. I, 163.
Turenne, Henri, fr. Gen. I, 105.
Turner, Rf. i F. I, 24.
Tuxen, H. N., Søof. II, 803.
— K.jan, Fredr. Avg. Bf. i F. II, 723.
— Stabslæge. II, 534.
Tyrconnel, Rikard, e. G. I, 236.
Tyrkiet, Achmed III af Sultan. I, 343.
Tyskland, Josef I, Kaiser. I, 317, 27, 39. II, 638.
— Karl VI, do. I, 311.
— Leopold I, do. I, 160, 66, 240, 312, 13, 16, 17, 33, 34, 37. II, 668.
Tønder, Henrik Andreas, n. Rf. i F. II, 761.

Tønder, Mikael, Søof. I, 568.
— Nikolaus, Stabslæge. II, 584.
Tønsberg, Hans, n. Rf. i F. II, 98, 173, 761.
Tønsted, Henrik, lf. II, 538.

Ubbe, Snaphane. I, 161.
Uffeln, Henrik, Gen. I, 189. II, 737.
Uggla, Klas, sv. Am. I, 111.
Uhl, Joh. Kjan, Rf. i F. II, 642.
Ulfeldt Bjørn, Ref. I, 15.
— Ebbe, Rf. i F. I, 153. II, 649.
— Jakob, n. Rf. i F. I, 49, II, 765.
Ulfparre, Erik Georg, sv. Rf. I, 188, 269.
Ulriksdal, Vilhelm, n. Gen. II. 132, 738, 54, 58, 70.
Ulstrup, Valdem. Nik., Kdt. II, 733.
Undal, Andreas. II, 221, 674, 87, 761.
Unna, M., Legatstifter. II, 525.
Urbig, Sendebud. I, 334, 345.
Urne, Kristian, Rf. i R. I, 52. II, 580, 81.
Urup Axel, Rf. i F. I, 23, 25. II, 580, 625, 49, 733.
Utterwich, Adam Martin, Rf. i R. I, 246, 62, 323. II, 572.

Vagel, Lavrids, n. Rf. i F. II, 766.
Vahl, Johan, Rf. i A. II, 442, 549, 733.
— Joh. Karl Fredr. Rf. i F. II, 655.
Val, Karl Philip, n. do. I, 560, 601. II, 32, 763.
— Kristian Philip, do. II, 170, 76, 86, 709.
Vandamme, Domenik Josef, fr. Gen. II, 363.
Vangelin, Kjan Fredr., Rf. i F. II, 702.
Varendorf, Gustaf Adolf, Rf. i F. I, 658.
Vauban Sebastian, fr. Gen. I, 160.
Vaudemont, Tomas, f. Gen. I, 160.
Vaupell, Otto Fredr., Bf. i F. II, 627, 44, 45.
— Vilh. Lorens, do. II, 684.
Vauvert, Louis, n. Rf. i F. II, 756.
Vegesack, Eberh. Emil Goth., sv. Gen. II, 322, 24, 67, 77, 89.
Vendel, Jakob Fysing, n Af. II, 740.
Vendome, Louis Josef, f. do. I, 315, 326.
Venours, Rf. i F. II, 698.
Vett, Georg Didr. Kasp., do. II, 476, 78, 615. 727.
— Eberhard Werner, Legatstifter. II, 572.
Vette Valentin, Kdt. II, 736.
Vibe, Johan, n. Stath. I, 184, 201, 17, 45, 60, 304, 50, 73, 74, 421, 597. II, 738, 759, 773.
— — Min. I, 435, 457, 600.
— Kristian, Am. I, 129.
Viborg, Andreas, n. Kdt. II, 774.
Vichery, f. Gen. II, 367.
Vieregge Gotthilf, Gen. II, 689.
— Joakim Henr., do. I, 71.
— Julius Joh., Rf. i F. II, 619, 733.
— Klavs Henr., n. Statholder. I, 533, 35.
— Kristian Ulrik, n Rf. i F. II, 761.
— Vilh. Otto, Lt. i F. I, 467.
Vies, Kasper, Rf. i F. II, 688.
Villars, Adam Kjan, n. Kdt. II, 773.
— Klaudi Louis Hektor, f. Gen. I, 328, 29.
Vleugel, Joh. Peter, n. Kdt. II, 773.
Vogel, J., Søof. I, 173. II, 632.
Vogt, Johan, Kdt. I, 134. II, 650, 92, 93, 733, 34, 35, 36, 37.
— Justus, Kdt. I, 263. II, 617, 734.

Vogt, Karl Anton, Bf. i F. II, 614, 15, 35, 62, 72.
Voigt, Johan Mangelsen, Rf. i F. II, 290, 619.
— Kasper Rikardt, Rf. i R. II, 467, 75, 78, 576.
— Peter Asmus, Kdt. II, 649, 732.
Vosbein, Kristian, Søof. I, 575.
Vosgraf, Johan, Lt. i F. I, 467.
Voss, Johan Gustaf, Kdt. II, 710, 734.
— Peter, Gkrkom. II, 116, 32.

Wachteler, Vilhelm, Af. II, 549.
Wachtmeister, Axel, sv. Gen. I, 136, 46, 58, 90, 210.
— Hans, sv. Am. I, 219, 75, 93, 424, 37, 38, 50.
— Karl Hans, sv. Am. I, 506.
Wackenitz, Avgust, Bf. i F. II, 79.
Wachenbarth, Gen. I, 480, 8, 20.
Wagner, Morits Karl Fredr., Bf. i F. II, 461, 67, 637.
Waldeck, Josias, sv. Gen. I, 44.
— Samuel, Gen. i F. II, 336, 405, 6, 712, 34.
Waldow, Erhard, Rf. i F. II, 142.
Wallenstein, Albert, t. Gen. I, 13.
Wallis Georg, Rf. i F. I, 179, 97. II, 604.
Walmoden, L. G. T., t. Gen. II, 367, 70, 72, 73, 75, 76, 894.
Walter, Frederik, Hofmarchal. I, 345.
— Fredr. Hans, Rf. i F. II, 605, 730.
— Hans, Gerv. I, 94, 96, 101, 68, 80, 83. II, 574, 87, 650, 737.
Waltersdorff, Ernst Fredr., Rf. i F. II, 267, 713.
— Karl, Major i F. II, 186.
— Mikael, Gen. II, 265, 89, 90, 94, 658.
Walther, Kristian Lund, Bf. i F. II, 467, 76, 78, 609.
Warnstedt, Fredr. Vilh., Rf. i F. I, 125, 26, 68, 77, 78. II, 631.
Wartenberg, Hans Joakim, n. Kdt. II, 771.
Wasserberg, Konrad, Rf. i R. II, 581.
Wattrang Gustaf, sv. Am. I, 441.
Wawassor, Vilh., sv. Gen. I, 39.
Wedderkop, Magnus, hg. Min. I, 333, 36, 40, 499.
— Gotfred. II, 54.
Wedell, Erhard, n Gen. I, 317, 18, 433, 57, 73, 509, 43, 59, 74, 76, 80—84, 614, 16. II, 8, 526, 642, 70, 93, 738.
— Gustaf Vilh., Gen. I, 158, 207, 9, 12, 15, 18, 23, 27, 32, 40, 41, 46, 304, 50, 82, 421, 614 II, 525, 74, 76, 696, 736.
— Matias Leopold, Rf. i F. II, 605.
— Valentin Matias, Kdt. II, 731.
Wedell Frijs (se Frijs.)
Wedel, Jarlsberg Fedr. Anton, Rf i F. II, 28, 606, 93.
— — Fredr. Kjan Otto, n. Rf. i F. II, 98, 753, 58.
Wedell Wedelsborg, Fredr. Kjan Gotlob, Rof. i F. II, 370, 71.
— — Fredr. Ludv., Rof. II, 214.
— — Fredr. Ludv. Gotlob, Rf. i R.
— — Joakim Georg, Gen. i R. II, 441, 58, 94, 501, 67.
Wedelfeldt, Ditlev, Rf. i F. II, 171, 706, 10.
— Fredr. Adolf, Tøjmester. II, 441, 94.
Wege, Jobst, Rof. II, 581.
Wegener, Joakim Teodor, Aof. II, 467, 78.
— Karl Ludv. Rf. i F. II, 715.

Wegener, Kristian Karl, Rf. i R. II, 576.
— Teodor Johan, Gen. II, 359, 63, 64, 82, 97, 655, 76, 713, 33.
Wejberg, Frederik, Genaud. II, 531.
Welby, Tomas Frederik, n. Af. II, 92, 740.
Welde, Hans Elias, Kdt. I, 468. II, 734.
Welher, Adam, Gen. I, 44, 96, 98, 105, 15, 33, 36, 39, 613. II, 525, 84, 613.
— Karl Philip, Rf. i R. II, 571.
Weinholz, Peter, sv. Rf. i F. I, 355, 552, 58.
Weinigel, Peter, Kapt. i F. II, 201.
— Tomas, Rf. i F. II, 605, 55.
Weinmann, Hans Jørgen, do. II, 28, 699, 772.
Weissenfells, sv. Rf. I, 452, 80.
Weitersheim, Karl Eugen, Rf. i R. II, 78, 98, 131, 572.
Weitzmann, Joh. Ditlev, Bf. i F. II, 56.
Welden, Kdt. II, 773.
Wellingh, Otto, sv. Rf. I, 136, 146, 264.
— — sv. Statholder. I, 346, 443, 72, 74, 92, 98.
Wellington, Artur, e. Gen. II, 283, 95, 405, 6.
Welsch, Joh Martin, Kdt. II, 501, 733.
Wenck, Joh. Vilh. Stabslæge. II, 534.
— Kdt. I, 22. II, 735.
Werner, Henrik, Kapt. i F. I, 468.
Wessel, Ole Kristoffer, n. Genaud. II, 233, 739.
West, Niels, Rf. i R. I, 557, 81, 86, 90. II, 91, 687.
Westen, Agent. II, 166.
Westengaard Otto, Bf. i F. II, 655.
Westenholtz, Martin, Jof. II, 537.
Wetberg, Joh. Didr., Kdt. II, 687, 89, 731, 32, 56.
Weyhe, Fredr. Joakim Henning, Bf. i F. II, 635.
— Peter Konrad Rasmus, do. II, 615, 78, 81.
— t. Gen. I, 269.
Wichfeldt, Tom. Fredr., Kdt. II, 637.
Wichmann, Konrad, do. II, 731.
Wickede, Joh. Vilh., Bf. i F. II, 440, 619.
Wildenradt, Fredr. Sofus, do. II, 674.
— Gotlieb Fredr., do II, 674.
— Johan, do. II, 97, 170, 706, 9.
— Joh. Peter, Rf. i R. II, 576.
— Kristian, Kdt. II, 732.
Wilcken, Kristian, Kdt. II, 732.
Willisen, t. Gen. II, 477—81.
Wilster, Ditlev Jakob, Søof. I, 430, 534.
— Ernst Henr. Klavs, Gen. II, 467, 75, 77, 618, 30, 79, 722.
— Karl, n. Rf. i R. II, 99, 744, 70.
— Martin Jakob, Af. I, 115, 260, 352, 53, 410, 18, 28, 31, 83, 46, 57, 73, 88, 500, 8, 35. II, 30, 79, 722.
— Peter Jakob, n. Af. II, 740, 70.
Wimpfen, Adh.
Wind, Holger, Skatmester. I, 90.
— Holger Kristian, Ltnt. I, 547.
— Holger Kristensen, Rf. i F. I, 706, 32.
— Jokum Fredr., Kdt. II, 734.
— Jørgen, Rof. I, 467.
— Kristian, Rof. I, 69.
— Kristian, n. Rf. i F. I, 184, 214. II, 761*).
— Kristian Juel, Livjæger. II, 262.

*) Kristian Wind Chef for vesterlenske Reg. 1876—80, glemt i Teksten 2den Del, Side 761.

Wind, Niels Juul, Amtmd. II, 80.
— Ove, n. Rf. i F. I, 350, 428, 31, 67, 535, 38, 39, 543, 44, 581, 85, 91. II, 755, 70
Winding, Andreas, Genadt. I, 457.
Windischgrätz, Adam Ferdin, Rf. i R. I, 317.
Windtz, Hans Fredr., Brf. II, 98, 707.
Winter, Karl Leopold, Rof. II, 214.
— Lukas, n. Rf. i F. II, 765.
Winterfeldt, Bartold Didr., Kdt. II, 784.
— Fredr., Rf. i R. II, 590.
Winterstedt, K.jan K.stof Schench, do. II, 75, 564, 69.
Wirtz, Povl, Gen. II, 525.
Wisborg, Eilert Jensen, n. Rf. i F. I, 103, 13, 84, 87 II, 757, 69, 70.
Wissel, t. Af. II, 479.
With, Peter, n. Kdt. II, 773.
Witmake, Johan, Rf. i F. I, 68. II. 690, 92, 733, 34.
Witt Kornelius, b. Am. I, 34.
— sv. Rf. I, 505.
Witten, Melchior Johan, Rf. i F. II, 99, 631, 705.
Wittenau, Vilh. Alb. Schack, do. I, 349, 81, 433, 57, 529. II, 605, 708.
Wittenberg, Joh. Leonard, sv. Gen. i R. I, 114, 47, 52, 204, 10.
Wittgenstein, Berleburg Ludv. Karl, Gen. i F. II, 440, 471.
Wittich, t. Aof. II, 479.
Wittinghoff, Fromhold, Kdt. II, 736.
— Melchior Georg, n. Rof. I, 546—48.
— Otto, Rf. i Fodf. I, 178, 234. II, 610, 38, 93, 97, 734, 37.
— sv. Rf. I, 39.
— sv. Rf. I, 505.
Wolf Zakarias, Kdt. I, 256, 483.
Wolfsgeil, Karl Josef, Rf. i R. II, 572.
Wolle Karl, Rf. i F. II, 665.
Wolmer, Herman, Kapt. i F. I, 214.
Wolsey, Rf i F. I, 21.
Wonsfleth, Valdemar, Rof. II, 580.
Woperschnow, Joakim Ulr., Rf. i R. II, 98, 131, 571.
Worm, Matias Mogensen, Lt. i F. I, 468.
Wrangel, Gustaf, sv. Am. I, 32, 156. II, 685.
— Gustaf, sv. Søof. I, 172.
— Helm, sv. Gen. II, 734.
— Karl Gustaf, sv. Am. I, 34, 35.
— — Kdt. I, 100.
— sv. Rof. I, 183, 99.
— sv. Gen. II, 57.
— Fredr. Henrik Ernst, t. Gen., II, 458.
Wulff, Avgust, Rf. i R. I, 183.
— Fabrikant. II, 206.
Wulfsklo, Gustaf Karl, sv. Rf. i R. I, 123, 25.
Wulfrath, Karl Gustaf, sv. do. I, 434, 58.
Wunderlich, Livjæger. II, 262.
Wyn Henry, e. Sendebud. I, 338.
Wynecken, t. Genstof. II, 468, 77, 79.
Wyrcker, Kristian, Kdt. II, 732
Würtemberg-Neustadt.
— Ferdin. Vilhelm, Gen. I, 232, 34, 37, 38, 46, 62—74, 312, 614. II, 525, 604.
— Karl Rudolf. I, 262—65, 94, 312—31, 488, 98, 614. II, 61, 526, 589.
Würtemberg-Oels.
— Kristian Fredr. Erdman, Rf. i R. II, 594.
— K.jan Ulrik, Rf. i F. I, 330.
— Ulrik Fredr., do. II, 702.
Würtemberg-Stuttgart.
— Fredr. Vilh. Philip, Rf. i F. II, 605, 62.

Würtzen, Karl Gotfred, Kdt. II, 730.
Wörishöffer, Joh. And. Phil. Ferd., Gen. II, 467, 75, 77, 535, 670, 719, 30, 32.

Ypsilanti, Aleks, II, 433.
Ysenburg, Budingen.
— Gustaf Fredr., Rf. i F. II, 75, 97, 142, 606, 18.
— Ludv. Kasimir, Rf. i R. II, 156, 556.
Ysedom, sv. Rf. i F. I, 458.
Yxkul, Lage Majendorf, sv. Rf. i R. I, 398.

Zander, sv. Rf. i R. I, 552.
Zarbel, Daniel Mikael, n. Kapt. i F. II, 327.
Zelle, Georg Vilhelm, Hertug. I, 333.
Zepelin, Adolf Fredr., Rf. i R. II, 663.
— Daniel Ernst, Rf. i F. I, 320, 31, 418, 33, 35, 42, 44, 57, 80, 95, 529, 90, 601. II, 626.
— Frans K.jan, n. Rf. II, 188, 73, 744, 63.
— Joh. Ditlev, Rf. i F. II, 605.
— Joh. Jakob, do. II, 681.
— K.stof Karl, do. II, 712.
Zernikow, Ernst Fredr., n. Kapt. I, 217.
Zeska, Anton Leberecht, Major i F. II, 452.
Zesten, sv. Rf. i F. I, 856.
Ziege, Georg Andreas, Kapt. i F. I, 468.
Ziegler. Bf. i F. II, 142.
— Gregor, Kdt. II, 735.
Zinsky, Hans Siegmund, Kapt. I, 468.
Zingelmann, Vilh. Jul., Legatstifter. II, 525.
Zinklar, Anders, sv. Rf. I, 585.
Züber, Ferdinand, Kdt. II, 733.
Zülich, Gustaf, sv. Rf. I, 505.
Zütphen, Ernst Fredr., Rf. i F. II, 635, 647.
— Joakim Fredr. Lt. I, 468.

Ørnklo, Peter, sv. Rf. I, 136, 46, 52.
Ørnstedt, Karl Gustaf, sv. do. I, 221, 602.
Ørsted, Anders Sandøe, Min. II, 505.
Øtken, Joh. Vilh., n. Rf. i R. I, 428, 535, 56, 57, 81, 90, 601. II, 80, 33, 48, 744, 54.
— Joh. Vilh., Lt. I, 468.
— K.jan Eberh. Ditlev, If. II, 588.
Øttinger, Rof. I, 184.

Utrykte Kilder.

F. H. Jahns efterladte Manuscripter godhedsfuldt overladte til Forfatteren af General Diedrichsen.

I Geheimearkivet: Krigsministeriets Afleveringer indeholdende Hærens Historie fra Aar 1660 til 1800. Danske Kongers Historie Register og Tegnelser fra 1611 til 1660. Det danske og det tydske Kancellis Protokoller i det 17de Hundrede Aar. Marineministeriets Afleveringer.

I Krigsministeriet: Hærens Historie fra 1800 til 1860.

I Generalstabens historiske Arkiv: Hærens Historie fra 1700 til 1864.

I det Store Kongelige Bibliotheks Haandskriftsamling: Mylius Samlinger til Frederik IV' Historie.

I Garnisons-Bibliotheket: Den skaanske Krig 1675—79.

Fra Rentekamrets Arkiv: Aktstykker om Hærens Tilstand i det 17de Hundredaar.

Fra Brahetrolleborgs Bibliothek: General Reventlows Papirer om Hærens Tilstand fra 1700—1714.

Fra Karen Brahes Bibliothek: Den store nordiske Krig.

Fra Ravnholts Bibliothek: Schack Rathlows Samlinger til Hærens Historie fra 1600 til 1750.

Fra Rønningesegaards Bibliothek: personalhistoriske Skrifter fra det 18de Hundrede Aar.

Fra Sorø Akademis Haandskriftsamling: Kammerherre Bülows Papirer om de militære Forhold under Kristian VII.

Fra Sorenskriver Fischer i Kristiania: General Lützow's Dagbog 1717—19.

Fra det svenske Rigsarkiv: General Wrangels Rapporter fra 1675.

Trykte Kilder.

Reskripter, Resolutioner og Kollegialbreve fra 1680 til 1860 den danske Krigsmagt angaaende, samlede af P. Rosenstand Goiske, af Johan K. Hedegaard, af Herman Kjerulf og af M. C. Rehder.

Samlinger af Love og Anordninger, som vedkomme Hæren, af H. C. Plockross.

Magasin for militær Videnskabelighed; Militær Repertorium; Tidsskrift for Krigsvæsen; Militær Kalender fra 1786 til 1876; Munderingsvæsenet, af Secher.

F. H. Jahn: 30 Aars Krigen og den spanske Arvefølgestrid. — J. H. F. Jahn: De danske Tropper i Irland og Flandern. — H. O. Scheel: Krigens Skueplads. — Karl af Hessen: Felttoget i Sverig 1788. — H. J. Blom: Krigen 1807. — J. Ræder: Krigen 1807 til 9. — Karl Th. Sørensen: Kampen om Norge 1813, 14. — O. Vaupell: Krigen 1848—50. — Generalstaben: den dansk-tyske Krig 1848—50. - Holger Rørdam: de danske og norske Studenters Deltagelse i Kjøbenhavns Belejring 1658—60. — G. F. Lassen: Kjøbenhavns Befæstningshistorie. — Arnholtz: Kronborgs Historie. — Z. Wulf: Tønnings Belejring. — Samlinger til Frederik III's Historie, af P. V. Becker. — Danske Samlinger, udgivne af Chr. Bruun, O. Nielsen og Birket Smith. — Historisk Tidsskrift. — Dansk Magasin, nyt dansk Magasin. — Mnemosyne; Minerva. — L. Engelstofts udvalgte Skrifter. — F. Schierns historiske Studier. — C. F. Wegener: Abrahamstrup. — Regesta diplomatica Historiæ Danicæ. Aarsberetninger fra Geheimearkivet, udgivne af C. F. Wegener. — Meddelelser fra Rentekamret, udgivne af J. Grundtvig. — Hvitfeldts Krønike; Holbergs Danmarks og Norges Historie; Nyrups Frederik III; Riegels Kristian V og Frederik IV; Højers Frederik IV; Høst: Kristian VII. E. Holm: Danmarks Slut. af forrige Aarhundrede. Odin Vulfs Peter Griffenfeldt. C. P. Rothe: Peter Tordenskjold. H. P. Giesing: Povl Løvenørn. Reverdils Optegnelser. St. Germains Memoirer. Falkenskjolds Memoirer. Karl af Hessens Memoirer. C. F. Høegh: Felttoget 1813. Løvendal do. Aubert do. C. Bardenfleth do. Feddersen: en Soldats Erindringer. H. P. Selmer: nekrologiske Samlinger. L. Løvenskjold: Livgardens Historie. H. G. Garde: den dansk-norske Sømagts Historie og Efterretninger om den dansk-norske Sømagt. Leyrkrantz af A. M. Hjørring.

Norsk militær Tidsskrift. Norske Samlinger, udgivne af historisk Samfund. Do. af J. A. Lange. Landeværnet og den norske staaende Hær af J. K. Berg. Tidsskrift for norsk Personalhistorie af Bernt Moe. Frederikshalds Belejring 1718, af Landsberg. Frederikshald, af Krog. Norges Historie fra 1800—15, af Joh. Aal. Norge i 1814, af Faye. Statsforfatningen

i Norge og Danmark indtil 1814 af T. H. Aschehoug. Mit Levnetsløb, af de Seve. Norske Bygdesagn, af L. Dan. Krigen nordenfjelds 1657—60, af Yngvar Nielsen Samlesning af O Vergeland. De første Aarhundreder af den norske Hærs Historie af Didr Schnitler Bergenposten. Budstikken.

Det svenske Krigsakademiets Handlinger. Skandinaviske haffder. Samlinger till Skanes Historia af Martin Weibull. Skånes politiske historia af Cronholm. Den svenske Krigsmagt og de svenske Regimenters historia af Mankel De svenske Regimenters Historie af Prydtz. Karl XII af G. Adlerfeld. Karl XII af J F. Lundblad, do af Nordberg, do. af Voltaire. Magnus Stenbocks Levnet C. Meyer Kriget. 1808 og 9. Fryxell Berattelser ur svenska historian. Carlsen Kongerne af det pfalziske hus. Karl Gustaf og Frederik Vilhelm d store af S Puffendorff.

Droysen der preussische Staat Kurd Schønning det preussische Artilleris Historie. Aitzema Saeken van Staet en Oorlogh.

Meningsforstyrrende Trykfejl i første Del.

Side 12. 8de L. fra oven. 17de Juni læs 26de Juni.
- 57. 12te - fra oven. Brockenhus, Brun, Dibbern, Frijs, Kruse, Rantzau, Schack, Thott, Vind læs: Brockenhus, Frijs, Gyldenløve, Kruse, Rantzau, Schack, Thott, Trampe, Urne.
- 240. 6te - fra oven. Eilau læs Erlau.

Trykfejl i anden Del.

Side 19. 11te L. fra oven. Rytterregiment læs Kyradserregiment.
- 19. 18de - fra oven. Levetzow læs Lüttichau.
- 36. 12te - fra neden. Delingen indeholdt 7 læs Delingen (Kompagniet) indeholdt 20.
- 250. 15de - fra oven. Frederits læs Frederiksort.
- 251. 8de - fra oven. anvendtes til læs anvendtes i 1798 til.
- 251. 17de - fra oven. Fladstrand, Korsør og Frederiksort læs Fladstrand og Korsør.
- 303. 6te - fra oven. Livregimenterne læs Linieregimenterne.
- 337. 13de - fra neden. opgives læs begynder.
- 404. glemt: Femte Bog 1815—64.
- 440. 11te L. fra neden. N. G. H. Kauffmann læs H. K. G. F. Hedemann.
- 475. 6te - fra neden. 1ste Dragon læs 5te Dragon.
- 524. 8de - fra oven. glemt Valentin Eichstedt fra 17de Maj 1710.
- 558. 7de og 9de L. fra neden. Konrad M. læs Kasper Herman Gotlob M.
- 560. 16de L. fra oven. glemt Chefen for Glyksborgske Regiment, Gregers Juel.
- 560. nederste Linie glemt Cheferne for holstenske Dragonregiment, O. H. Aderkas fra 1685 og K. Rodsten fra 1697.
- 572. 4de - fra oven. Karl Avgust læs Karl Eugen.

[illegible]

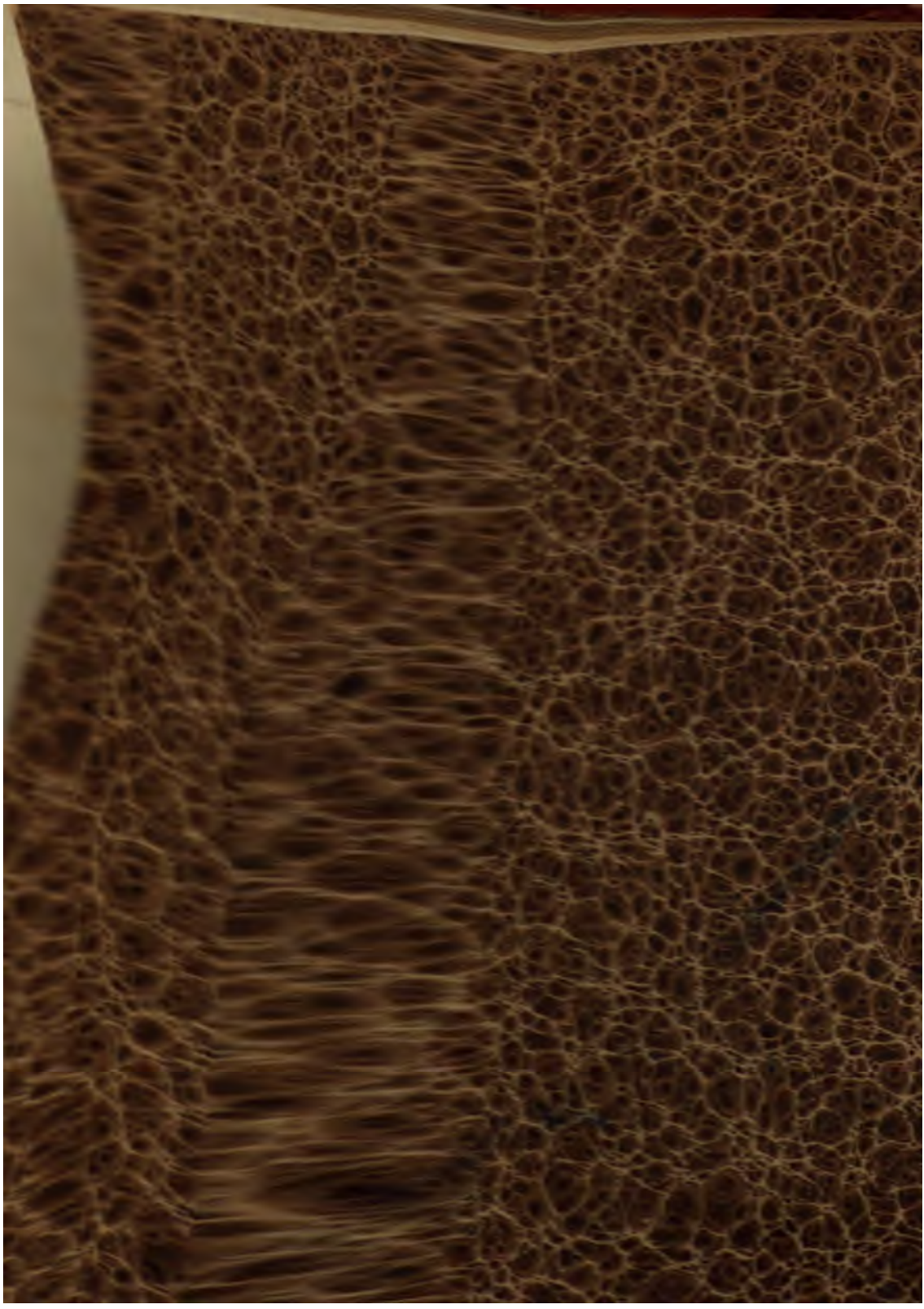

UNIVERSITY OF MICHIGAN
3 9015 01193 2731

THE UNIVERSITY OF MICHIGAN

DATE DUE

INTERLIBRARY LOAN
NOV 0 8 1987